

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

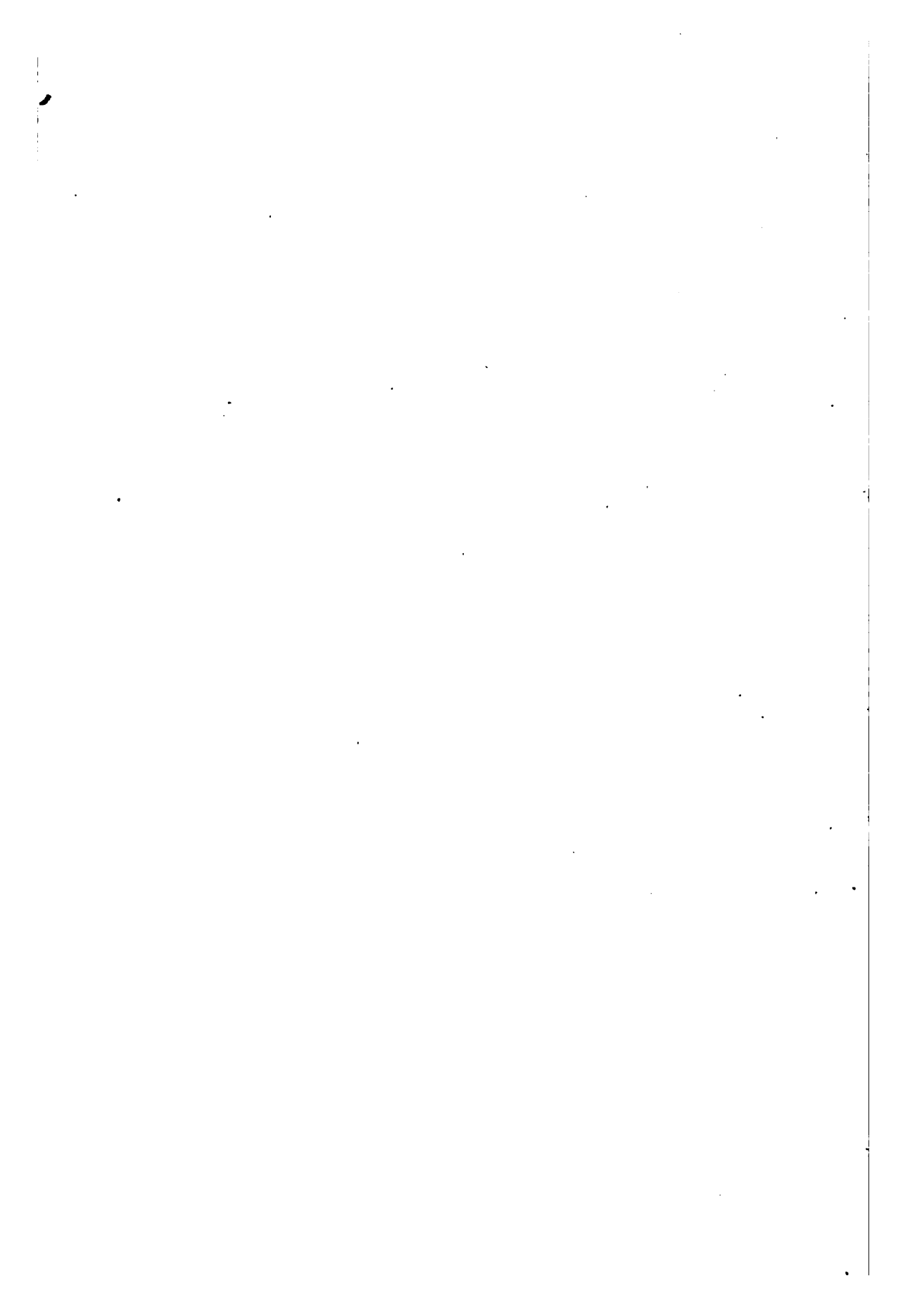
Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA.

Class

DIE GRIECHISCHEN
CHRISTLICHEN SCHRIFTSTELLER

DER
ERSTEN DREI JAHRHUNDERTE

HERAUSGEGEBEN VON DER KIRCHENVÄTER-COMMISSION
DER KÖNIGL. PREÜSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

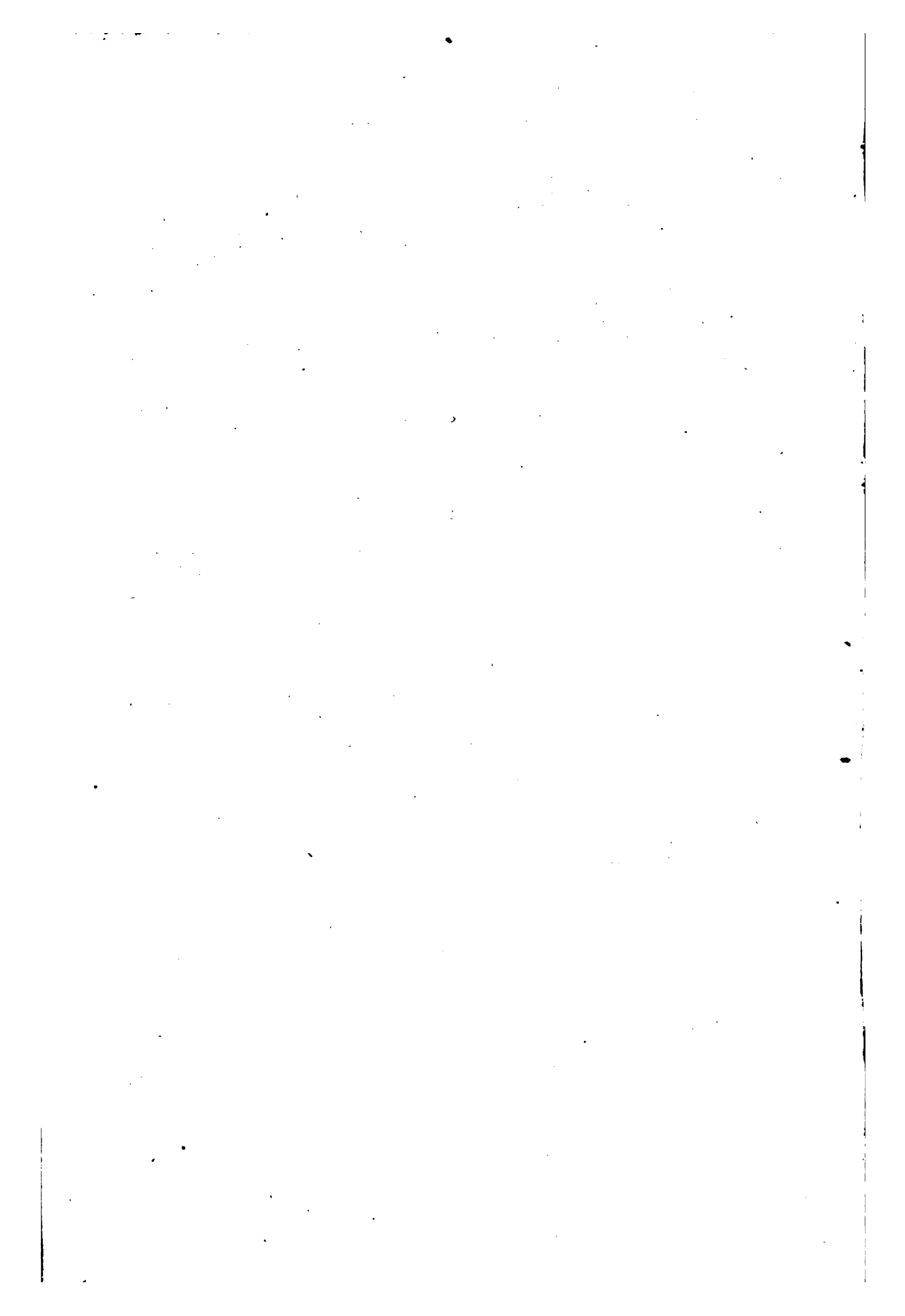
ORIGENES
ZWEITER BAND

LEIPZIG
J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG
1899

In der Reihenfolge des Erscheinens der Griechischen Christlichen Schriftsteller Band 3

== Gebundene Ex. vorrätig ==

DIE GRIECHISCHEN
CHRISTLICHEN SCHRIFTSTELLER

DER
ERSTEN DREI JAHRHUNDERTE

HERAUSGEGEBEN VON DER KIRCHENVÄTER-COMMISSION

DER KÖNIGL. PREUSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

[V. 3]

ORIGENES

ZWEITER BAND

LEIPZIG

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1899

BR 100

A 5

v. 3.

HERMANN UND ELISE GEB. HECKMANN
WENZEL-STIFTUNG

ORIGENES WERKE

ZWEITER BAND

BUCH V—VIII GEGEN CELSUS DIE SCHRIFT VOM GEBET

HERAUSGEGEBEN

IM AUFTRAGE DER KIRCHENVÄTER-COMMISSION
DER KÖNIGL. PREUSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

VON

DR. PAUL KOETSCHAU

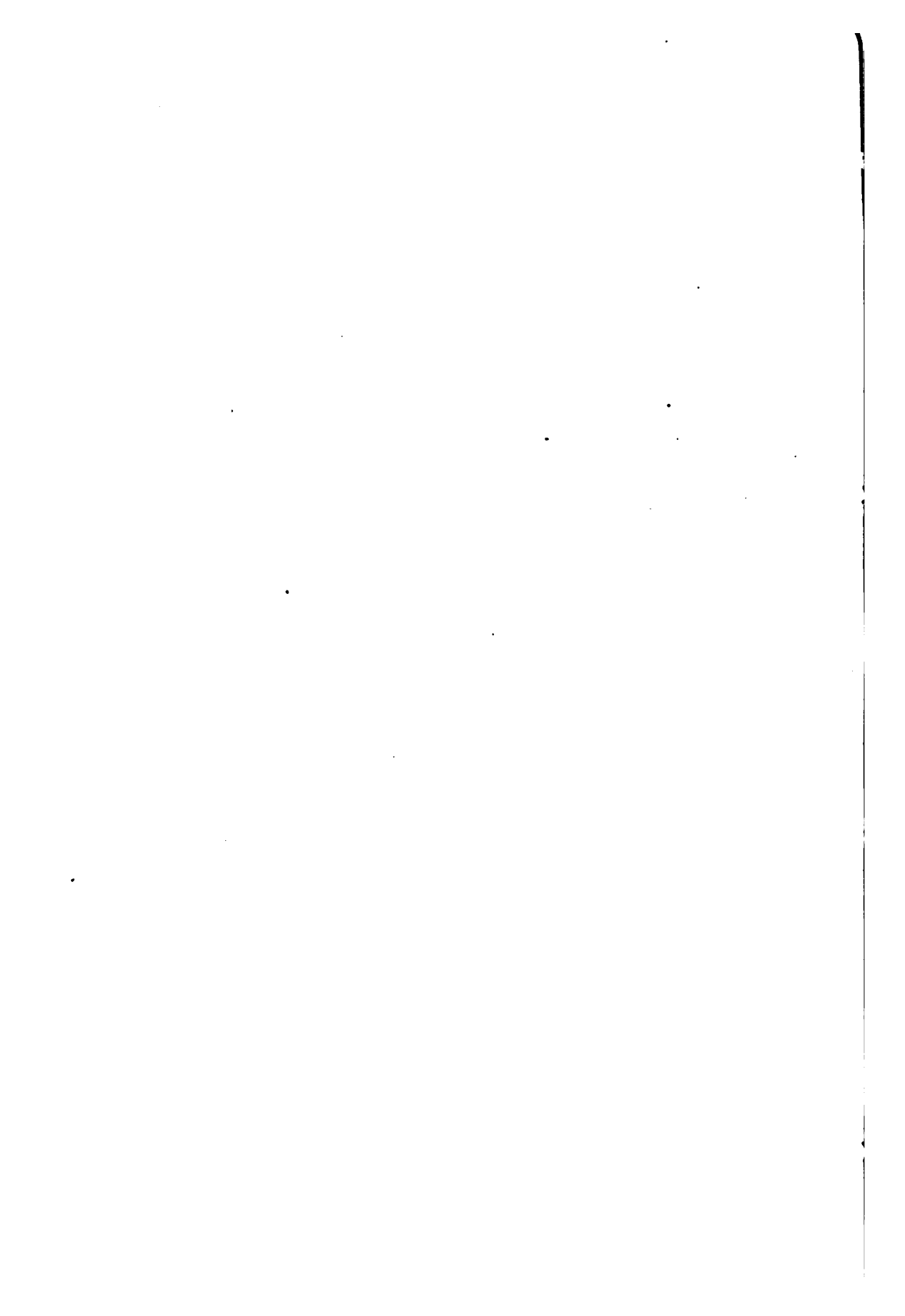
PROFESSOR AM GROSHERZOGL. GYMNASIUM IN JENA

LEIPZIG

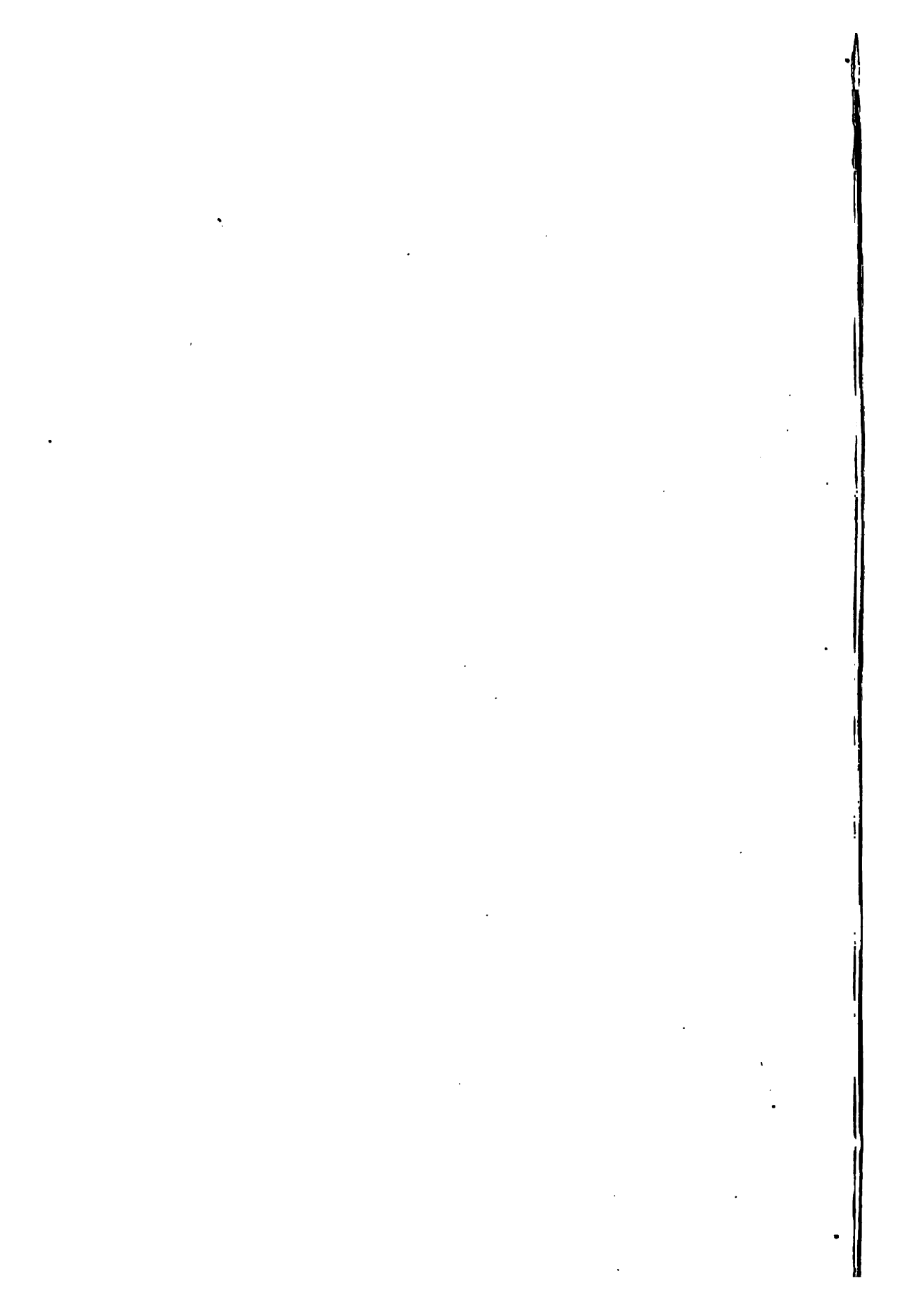
J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1899

Inhalt von Origenes Band II.

	Seite
Text.	
Gegen Celsus Buch V—VIII	1—293
Die Schrift vom Gebet	295—403
Register.	
I. Stellenregister	407—438
Altes Testament	407—414
Neues Testament	415—427
Kirchliche Schriftsteller	427—431
Nicht-kirchliche Schriftsteller	431—438
II. Namenregister	439—450
III. Sachregister	451—538
Nachträge und Berichtigungen	539—545

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΝ ΚΕΛΣΟΥ ΑΛΗΘΗ ΛΟΓΟΝ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

116^r I. Οὐ τὴν ἀπηγορευμένην πολυλογίαν μεταδιώκοντες, ἀφ' ἧς οὐκ ἔστι φνγελν τὴν „ἀμαρτίαν“, ἥδη πέμπτου ἀρχόμεθα βιβλίον πρὸς τὸ Κέλσον σύγγραμμα, ἱερὲ Ἀμβρόσιε, ἀλλ' ὅση δύναμις πειρώμενοι μηδὲν τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντων παρελθεῖν ἀβασάνιστον, καὶ 5 μάλιστα ἐν οἷς δόξαι ἄν τισι συνετῶς ἡμῶν ἢ Ἰουδαίων κατηγορηκέναι. καὶ εἰ μὲν οἷόν τ' ἦν μετὰ τοῦ λόγον εἰσελθόντας εἰς τὴν παντὸς οὐτινοσοῦν συνειδήσιν τῶν ἐντυγχανόντων τῷ ἐκείνου συγγράμματι ἕκαστον ἐξελεγκάσαι βέλος, τιτρωσκον τὸν οὐ πάντη πεφραγμένον τῇ πανοπλίᾳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπιθεῖναι λογικὸν φάρμακον, θερα- 10 πεύον τὸ ἀπὸ Κέλσον τραῦμα, ποιοῦν μὴ ὑγιαίνειν „τῇ πίστει“ τοὺς προσέχοντας αὐτοῦ τοῖς λόγοις, τοῦτ' ἄν πεποιήκαμεν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο μὲν θεοῦ ἔργον ἔστιν, | ἀοράτως ἐπιδημεῖν κατὰ τὸ ἑαυτοῦ πνεῦμα 578 μετὰ τοῦ πνεύματος Χριστοῦ οἷς κρίνει δεῖν ἐπιδημεῖν, ἡμῖν δὲ, διὰ

1 Vgl. Prov. 10, 19. — 9 Vgl. Ephes. 6, 11. — Vgl. Luk. 10, 34. — 10 Vgl. Tit. 2, 2.

Am Kopf des fol. 116^r steht E [Rubrum], rechts u. links davon je ein Ornamentstreifen [Rubrum], darunter die Überschrift: πρὸς τὸν ἐπιγεγραμμένον κέλσον ἀληθῆ λόγον, τόμος E \times \times \times [Rubrum]; also ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ fehlt, u. E auf Rasur A; wahrscheinlich hat die Vorlage, wo die Überschrift vermutlich als subscriptio unter Buch IV stand (vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 68. 69), A statt E gehabt | 1 Οὐ] O roter Initial A | 5 ἢ A καὶ M^{corr.} Ausgg. | 6 εἰσελθόντας schreibe ich mit Bo. (Notae p. 389), εἰσελθόντας oder εἰσελθόντος vermutet Del. (I 577 Anm. a); εἰσελθόντα, hinter α Rasur, A | 8 τιτρωσκον τὸν aus τιτρωσκόντων corr. A¹ | 11 προσέχοντας schreibe ich, vgl. unten VI 74 a. E., προσέχοντας A Ausgg. | πεποιήκαμεν [so] A¹ | 12 ἑαυτοῦ] ἔ übergeschr. u. Rasur über v A.

Origenes II.

λίγων και συγγραμμάτων πειρωμένοις ἀνθρώπους πιστοποιειν, πρό-
 κειται πάντα πράττειν ὑπὲρ τοῦ χρηματίσαι ἐργάτας ἀνεπαισχύντους.
 ὀρθοτομοῦντας „τὸν λόγον τῆς ἀληθείας“, ἐν δὲ τῶν πάντων εἶναι
 ἡμῖν φαίνεται καὶ τὰ πιθανὰ τοῦ Κέλσου κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν
 5 λῦσαι, πιστῶς ποιοῦσι τὸ προστεταγμένον ὑπὸ σοῦ· φέρ' ἐκθέμενοι
 τὰ ἐξῆς τοῖς Κέλσου λόγοις, πρὸς οὓς φθάσαντες ἀπητήσαμεν (κρινεῖ
 δὲ ὁ ἐντυγχάνων, εἰ καὶ ἀνετρέψαμεν), τὰ πρὸς αὐτὰ ἐπαγάγωμεν.
 θεὸς δὲ θῶη μὴ ψιλῶ καὶ γυμνῶ θειότητος τῶ ἡμέτερον νῶ καὶ
 λόγῳ (πρὸς) τὸ προκείμενον γενέσθαι „ἐν ἡ πίστις“ τῶν, οὓς εὐχό-
 10 μεθα ὠφελῆθῆναι, „μὴ ἢ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων“, „νοῦν“ δὲ „Χριστοῦ“
 λαβόντες ἀπὸ τοῦ μόνου διδόντος αὐτὸν πατρὸς αὐτοῦ καὶ πρὸς
 τὴν μετοχὴν τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ βοηθηθέντες „πᾶν ὕψωμα ἐπαιρό-
 μενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ“ καθέλοιμεν καὶ τὸ οἶημα Κέλσου,
 καθ' ἡμῶν καὶ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἡμῶν ἐπαιρομένου ἐτι δὲ κατὰ Μωϋ-
 15 σέως καὶ τῶν προφητῶν ἵνα τοῦ διδόντος „ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζο-
 μένοις δυνάμει πολλῇ“ καὶ ἡμῖν τοῦτ' ἐπιχορηγοῦντος καὶ τὴν πολλὴν
 δύναμιν δωρουμένου, ἐγγένηται πίστις τοῖς ἐντευξομένοις ἐν λόγῳ
 καὶ δυνάμει τοῦ θεοῦ.

II. Πρόκειται οὖν νῦν τὴν οὕτως ἔχουσαν αὐτοῦ ἀνατρέφαι λέξιν·
 20 θεὸς μὲν, ὃ Ἰουδαῖοι καὶ Χριστιανοὶ, καὶ θεοῦ παῖς οὐδεὶς
 οὔτε κατηῆλθεν οὔτε κατέλθοι. εἰ δὲ τινὰς ἀγγέλους φατὲ,
 τινὰς τούτους λέγετε, θεοὺς ἢ ἄλλο τι γένος; ἄλλο τι ὡς

2 Vgl. II Tim. 2, 15. — 9 Vgl. I Kor. 2, 5. — 10 Vgl. I Kor. 2, 16. — 12
 Vgl. II Kor. 10, 5. — 15 Vgl. Psal. 67, 12.

2 πράττειν P ποιεῖν, doch am Rand γρ' πράττειν A¹; vgl. oben III 56, I 251 Z.
 13. IV 53, I 326 Z. 11; unten V 5, S. 5 Z. 7, 58 a. E. 63 gegen Ende u. s. w.; ποιεῖν
 Ausgg. | ἀνεπαισχύντους durch Rasur aus ἀνεπαισχύντως corrigiert, doch so, dass sehr
 leicht (wie von PM¹V geschehn) ἀνεπαισχύντως gelesen werden konnte, A¹ | 4 τοῦ
 Κέλσου schreibe ich mit Bo. (Notae p. 389) u. Del. (I 578 Anm. b), vgl. oben IV 89,
 I 142 Z. 5; τῶ Κέλσῳ A Ausgg. | 5 πιστῶς ποιοῦσι τὸ M Ausgg. ποιοῦσι τὸ
 πιστῶς A | προστεταγμένον] ἐ in Correctur A | 6 κρινεῖ M Ausgg. κρινεῖ A |
 7 ἀνετρέψαμεν schreibe ich mit Del. (I 578 Anm. c) nach einer von ihm erwähnten
 Correctur am Rand der Codd. Anglicani, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 3;
 ἀνεγράψαμεν A (καλῶς) ἀνεγράψαμεν weniger gut M² H⁵. Sp. | 9 (πρὸς) füge
 ich nach M² mit den Ausgg. ein, vgl. unten VI 20 a. A. u. nach d. Mitte; danach
 wäre freilich τῶ προκειμένῳ zu erwarten, der Accusativ ist wohl nach Ausfall des
 πρὸς corrigiert worden | 10 ὠφελῆθῆναι am Rand nachgetragen A¹ | ἢ übergeschr.
 A¹ | χῶ aus χῶν corr., daneben das Zeichen ὠ A¹ | 18 οἶημα] νόημα vermuten Bo.
 (Notae p. 389) u. Del. (I 578 Anm. d) nach II Kor. 10, 5 nicht ohne Grund | 14 hinter
 δὲ + καὶ P V Del. | μωυσεός A | 21 hinter κατέλθοι + εἰ δὲ τινὰ ἀγγέλους φατε,
 Rasur über ν, alles nachträglich expungiert, A | 22 ἄλλο τι H⁵. Sp. am Rand, Del.
 im Text nach der Wiederholung der Worte unten V 4, S. 4 Z. 10; ἀλλ' ὅτι,
 Rasur über dem ersten λ, A.

εἰκὸς, τοὺς δαίμονας. πρὸς ταῦτα δὲ παλιλλογοῦντι τῷ Κέλσῳ
 (ἀνωτέρῳ γὰρ ἤδη πολλάκις ταῦτ' αὐτῷ λέλεκται) οὐκ ἀναγκαῖον
 ἐπὶ πλεον διαλεχθῆναι· ἀρκέσει γὰρ τὰ εἰς τοῦθ' ἡμῖν λελεγμένα.
 116° ὀλίγα δ' ἀπὸ πλείονων, ἃ δοκοῦμεν εἶναι συνάγοντα μὲν | τοῖς προ-
 5 ειρημένοις οὐ τὸν αὐτὸν δὲ πάντῃ ἐκείνοις ἔχοντα νοῦν, ἐκθησόμεθα·
 ἐν οἷς παραστήσομεν ὅτι καθολικῶς ἀποφηνάμενος θεὸν οὐδένα
 πρὸς ἀνθρώπους κατεληλυθῆναι ἢ θεοῦ παῖδα ἀναιρεῖ καὶ τὰ
 ὑπὸ τῶν πολλῶν περὶ θεοῦ ἐπιφανείας δοξαζόμενα καὶ ὑπ' αὐτοῦ
 ἐν τοῖς ἀνωτέρω προειρημένα. εἰ γὰρ καθόλου λελεγμένον τὸ θεὸς
 10 καὶ θεοῦ παῖς οὐδεὶς κατήλθεν οὐδὲ κατέλθοι ἀληθῶς τῷ
 Κέλσῳ εἰρηται, δηλονότι ἀνήρηται τὸ εἶναι θεοῦς ἐπὶ γῆς, κατελ-
 θόντας ἕξ οὐρανοῦ, ἵνα ἦτοι μαντεύσωνται τοῖς ἀνθρώποις ἢ διὰ
 χρησμῶν θεραπεύσωσι, καὶ οὔτε ὁ Πύθιος οὔτ' Ἀσκληπιὸς οὔτ' ἄλλοι
 15 τις τῶν νενομισμένων τὰ τοιαῦτα ποιεῖν θεὸς ἂν εἴη καταβάς ἕξ
 οὐρανοῦ, ἢ θεὸς μὲν εἴη ἂν αἰεὶ δὲ λαχὼν οἰκεῖν τὴν γῆν καὶ ὡσπε-
 ρεῖ φρυγὰς τοῦ τόπου | τῶν θεῶν, ἢ τις τῶν μὴ ἕξουσίαν ἔχόντων 579
 κοινῶν τοῖς ἐκεῖ θεοῖς εἴη ἂν, ἢ οὐ θεοὶ εἴεν ὁ Ἀπόλλων καὶ
 ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ὅσοι ἐπὶ γῆς τι ποιεῖν πεπιστευμένοι εἰσὶν ἀλλὰ
 20 τινες δαίμονες, τῶν ἐν ἐνθρώποις σοφῶν καὶ ἐπὶ τὴν ἀψίδα τοῦ
 οὐρανοῦ διὰ τὴν ἀρετὴν ἀναβαινόντων πολλῶ χεῖρους.

III. Ὅρα δὴ ὅτι βουλόμενος τὰ ἡμέτερα ἀνελεῖν ὁ μὴ ὁμολογήσας δι'
 ὅλου τοῦ συγγράμματος Ἐπικούρειος εἶναι πρὸς τὸν Ἐπίκουρον αὐτο-
 25 μολῶν ἐλέγχεται. Ὅρα δὴ σοι τῷ ἐντυγχάνοντι τοῖς Κέλσου λόγοις
 καὶ συγκατατιθεμένῳ τοῖς προκειμένοις ἦτοι ἀναιρεῖν τὸ θεὸν ἐπι-
 δημεῖν, προνοούμενον ἀνθρώπων τῶν καθ' ἕνα, ἢ τίθεντι τὸ τοιοῦτον
 ψευδοποιεῖν τὸν Κέλσου λόγον. εἰ μὲν οὖν πάντῃ πρόνοιαν ἀναιρεῖς,
 ψευδοποιήσεις αὐτοῦ τοὺς λόγους, ἐν οἷς τίθησι θεοῦς καὶ πρόνοιαν,
 ἵνα ταῦτα φήσῃς εἶναι ἀληθῆ· εἰ δὲ τίθησι οὐδὲν ἥττον πρόνοιαν,
 ὡς οὐ συγκατατιθέμενος Κέλσῳ λέγοντι μῆτε θεὸν μῆτε θεοῦ
 30 παῖδα κατεληλυθῆναι ἢ κατέρχεσθαι πρὸς ἀνθρώπους, διὰ τί
 οὐχὶ ἐπιμελῶς ἐξετάσεις ἐκ τῶν περὶ Ἰησοῦ ἡμῖν λελεγμένων καὶ τῶν
 περὶ αὐτοῦ προφητευσμένων, τίνα μᾶλλον χρὴ νομίζειν θεὸν καὶ
 θεοῦ παῖδα κατεληλυθῆναι πρὸς ἀνθρώπους, τὸν τοσαῦτα οἰκο-

2 Vgl. oben IV 2. 3. 5. 6. 7. 10. 14. 18. 20—23. — 11 Vgl. oben III 22—25.
 — 27 Vgl. oben I 57 a. A. IV 4 a. A. 99 a. A., unten VII 68 a. A.

1 παλιλλογοῦντι M Ausgg. παλιλογοῦντι [so] A | 13 θεραπεύωσι M Ausgg.
 θεραπεύωσι A | 15 μὲν εἴη ἂν A μὲν ἂν εἴη M Ausgg. | 17 εἴεν] ob εἴεν <ἂν>? |
 19 ἀψίδα A | 28 φήσῃς] φήσεις A | 29 μῆτε (vor θεόν)] η erloschen, Acut er-
 kennbar A | 32 μᾶλλον] α ausgebrochen, doch Circumflex erhalten A | 33 τοσαῦτα]
 v abgerieben, doch Circumflex erhalten A.

νομήσαντα καὶ ποιήσαντα Ἰησοῦν ἢ τοὺς προφάσει χρησμῶν καὶ
ματαιῶν μὴ ἐπανορθοῦντας μὲν τὰ ἦθη τῶν θεραπευομένων καὶ
προσέτι δ' ἀποστάντας τῆς εὐκρινουῶς καὶ καθαρῶς πρὸς τὸν τῶν
5 αὐτοῖς ψυχὴν προφάσει τιμῆς πλειόνων θεῶν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς καὶ
μόνου ἐναργοῦς καὶ ἀληθινοῦ θεοῦ;

IV. Ἐπεὶ δὲ μετὰ ταῦτα, ὡς ἀποκριναμένον ἂν Ἰουδαίων ἢ
Χριστιανῶν περὶ τῶν πρὸς ἀνθρώπους καταβαινόντων ὅτι εἰεν
ἄγγελοι, φησὶν· εἰ δὲ τινὰς ἀγγέλους φατέ, καὶ προσεπερωτᾷ
10 λέγων· τινὰς τούτους λέγετε; θεοὺς ἢ ἄλλο τι γένος; εἶτα
πάλιν οἰονεὶ ἀποκριναμένους ἄγει ὅτι ἄλλο τι ὡς εἰκὸς, τοὺς
117^r δαίμονας· φέρε | καὶ ταῦτα κατανοήσωμεν. ὁμολογουμένως μὲν γὰρ
καὶ ἀγγέλους φάμεν, „λειτουργικά“ ὄντας „πνεύματα“ καὶ „εἰς δια-
κονίας ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν“,
15 ἀναβαίνειν μὲν προσάγοντας τὰς τῶν ἀνθρώπων ἐντεῦξεις ἐν τοῖς
καθαρωτάτοις τοῦ κόσμου χωρίοις ἐπουρανίοις ἢ καὶ τοῖς τούτων
καθαρωτέροις ὑπερουρανίοις, καταβαίνειν δ' αὐτὸν ἐκεῖθεν φέροντας
ἐκάστῳ κατ' ἀξίαν τῶν ἀπὸ θεοῦ τι αὐτοῖς διακομεῖν τοῖς εὐεργετου-
20 αὐτῶν μεμαθηκότες καλεῖν, εὐρίσκομεν αὐτοὺς διὰ τὸ θεῖος εἶναι
καὶ „θεοὺς“ ἐν ταῖς ἱεραῖς ποτε ὀνομαζομένους γραφαῖς, ἀλλ' οὐχ
ὥστε προστάσσεσθαι ἡμῖν | τοὺς διακονοῦντας καὶ φέροντας ἡμῖν τὰ 580
τοῦ θεοῦ σέβειν καὶ προσκυνεῖν ἀντὶ τοῦ θεοῦ. πᾶσαν μὲν γὰρ δέησιν
καὶ προσευχὴν καὶ ἐντεῦξιν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπεμπτέον τῷ ἐπὶ πᾶσι
25 θεῷ διὰ τοῦ ἐπὶ πάντων ἀγγέλων ἀρχιερέως, ἐμφύχου λόγον καὶ
θεοῦ. δεησόμεθα δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ λόγον καὶ ἐντευξόμεθα αὐτῷ καὶ
εὐχαριστήσομεν καὶ προσευξόμεθα δὲ, εἰάν δυνώμεθα κατακούειν τῆς
περὶ προσευχῆς κυριολεξίας καὶ καταχρήσεως.

V. Ἀγγέλους γὰρ καλέσαι μὴ ἀναλαβόντας τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπου
30 περὶ αὐτῶν ἐπιστήμην οὐκ εὐλογον. ἵνα δὲ καὶ καθ' ὑπόθεσιν ἢ
περὶ αὐτῶν ἐπιστήμη θαυμάσιός τις οὐσα καὶ ἀπόρρητος καταληφθῆ,
αὕτη ἢ ἐπιστήμη, παραστήσασα τὴν φύσιν αὐτῶν καὶ ἐφ' οἷς εἰσιν

18 Vgl. Hebr. 1, 14. — 21 Vgl. Psal. 49, 1. 85, 8. 95, 4. 135, 2. — 23 Vgl.
Origenes, De orat. Cap. XV. XVI. — 25 Vgl. Hebr. 2, 17. 3, 1. 4, 14. 5, 10. 6, 20.
7, 26. 8, 1. 9, 11. — Vgl. Joh. 1, 1.

11 ἀποκριναμένους] ρ erloschen A | ἀποκριναμένους ἄγει] ἀποκριναμένοις
λέγει Hδ. Sp. am Rand | 13 καὶ (vor ἀγγέλους) < M Ausgg. | διακονίας] δια-
κονίαν Hδ. am Rand, Sp. im Text | 16 ἐπουρανίοις] ἰ in Correctur A | καὶ über-
geschr. A¹ | 21 ποτε A | 30 καὶ < Del. | 31 αὐτῶν aus αὐτὸν corr. A¹ | ἐπιστήμη]
πι ausgebrochen A | vor θαυμάσιός + θαυμάσιός τις οὐσα καὶ ἀπόρρητος, doch
expungiert A | καὶ] x ganz u. a halb ausgebrochen A.

ἕκαστοι τεταγμένοι, οὐκ ἔασει ἄλλω θαρῶειν εὐχεσθαι ἢ τῷ πρὸς πάντα διαρκεῖ ἐπὶ πᾶσι θεῶ διὰ τοῦ σωτήρος ἡμῶν υἱοῦ θεοῦ· ὅς ἐστι „λόγος“ καὶ σοφία καὶ ἀλήθεια καὶ ὅσα ἄλλα λέγουσι περὶ αὐτοῦ αἱ τῶν προφητῶν τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων τοῦ Ἰησοῦ γραφαί.
 5 ἀρκεῖ δὲ πρὸς τὸ ἴλεως ἡμῖν τοὺς ἄγιους ἀγγέλους εἶναι τοῦ θεοῦ καὶ πάντα πράττειν αὐτοὺς ὑπὲρ ἡμῶν ἢ πρὸς τὸν θεὸν διὰ θεοῦ ἡμῶν, ὅση δύναμις ἀνθρωπίνῃ φύσει, μιμουμένη τὴν ἐκείνων προαιρέσειν, μιμουμένων αὐτῶν τὸν θεόν· καὶ ἡ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λόγον κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἡμῖν διάληψις, οὐκ ἐναντιομένη τῇ τραυτέρᾳ
 10 περὶ αὐτοῦ διαλήψει τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἀλλ' ἐπ' ἐκείνην ὁσημέραι τῇ τραυτότητι καὶ διαφθάρσει σπεύδουσα. ὡς μὴ ἀναγνούς δὲ τὰς ἱερὰς ἡμῶν γραφὰς ὁ Κέλσος ἐαντῶ ἀποκρίνεται ὡς ἀφ' ἡμῶν ὅτι ἄλλο τι γένος παρὰ θεοῦ φαμεν τοὺς καταβαλόντας ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἀγγέλους καὶ φησιν ὡς τὸ εἰκὸς λεχθῆναι ἀν
 15 αὐτοὺς ὑφ' ἡμῶν δαίμονας· οὐχ ὄρων ὅτι τὸ τῶν δαιμόνων ὄνομα
 117^v οὐδὲ μέσον ἐστὶν ὡς τὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐν οἷς τινὲς | μὲν ἀστειοί τινὲς δὲ φαῦλοί εἰσιν, οὐτ' ἀστειόν, ὁποῖόν ἐστι τὸ τῶν θεῶν, τασσόμενον οὐκ ἐπὶ φαύλων, ἐπὶ δαιμονίων ἢ ἐπὶ ἀγαμάτων ἢ ἐπὶ ζώων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν τὰ θεοῦ ἔγνωκότων ἐπὶ τῶν ὀληθῶς θειοτέρων καὶ μα
 20 καρίων. αἰεὶ δ' ἐπὶ τῶν φαύλων ἕξω τοῦ παχυτέρου σώματος δυνάμεων τάσσεται τὸ τῶν δαιμόνων ὄνομα, πλανώντων καὶ περιδρόντων τοὺς ἀνθρώπους καὶ καθελκόντων ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ὑπερουρανίων ἐπὶ τὰ τῆδε πράγματα.

VI. Μετὰ ταῦτα δὲ τοιαύτην ἐκτίθεται περὶ Ἰουδαίων λέξις·
 25 πρῶτον οὖν τῶν Ἰουδαίων θαυμάζειν ἄξιον, εἰ τὸν μὲν οὐρανὸν καὶ τοὺς ἐν τῷδε ἀγγέλους σέβουσι, τὰ σεμνότατα δὲ αὐτοῦ μέρη καὶ δυνατώτατα, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας ἀπλανεῖς τε καὶ πλανήτας, ταῦτα παραπέμπουσιν· ὡς ἐνδεχόμενον τὸ μὲν ὅλον εἶναι θεόν, τὰ δὲ μέρη
 30 αὐτοῦ μὴ θεία, ἢ τοὺς μὲν ἐν σκότῳ πονεῖν ἐκ γοητείας οὐκ

§ Vgl. Joh. 1, 1. I Kor. 1, 24. 30. Joh. 14, 6. — 25 Vgl. oben I 26. — 26 ff. Vgl. Plato, Tim. Cap. XI. XII p. 38 B—40 D. Leges X 1. 2 p. 886 A—E.

2 vor θεοῦ + τοῦ PMV Ausgg., zu υἱοῦ θεοῦ vgl. υἱῶ θεοῦ bei Ignat., Ep. ad Ephes. Cap. XX | 5 ἴλεως] ε aus ε corr. A | 7 ἐκείνων προαιρέσειν, μιμουμένων αὐτῶν P Del. ἐκείνων αὐτῶν προαιρέσειν μιμουμένων A | 8 hinter θεόν Rasur A | πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λόγον] περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ λόγου vermutet Guet (bei Del. I 580 Anm. d) | 9 τραυτέρᾳ Del. | 13 θεοῦ] Del. (I 580 Anm. e) will mit Bo. (Notae p. 389) u. Guet θεοῦς oder θεόν lesen; aber π. θεοῦ gehört zu καταβαλόντας | 15 δαιμόνων] über i ein Circumflex gestrichen A | 16 ἀστειοί A | 18 ἐπὶ (vor δαιμονίων) expungiert in M, eingeklammert von Hb. Sp., < Del. | 80 θεία] εἰ in Correctur A.

ὄρθῆς τυφλώττουσιν ἢ δι' ἀμυδρῶν φασμάτων ὄνειρώτ-
 τουσιν ἐγγρίμπειν λεγομένους εὖ μάλα θρησκεύειν, τοὺς δ'
 ἐναργῶς οὕτως καὶ λαμπρῶς ἅπασι προφητεύοντας, δι' ὧν
 ὑετούς τε καὶ θάλαπῃ καὶ νέφη καὶ βροντὰς, ἃς προσκυνοῦσι,
 5 καὶ ἀστραπὰς καὶ καρπούς καὶ γονὰς ἀπάσας ταμιεύεσθαι,
 δι' ὧν αὐτοῖς ἀνακαλύπτεσθαι τὸν θεὸν, τοὺς φανερωτά-
 τους τῶν ἄνω κήρυκας, τοὺς ὡς ἀληθῶς οὐρανόους ἀγγέ-
 λους, τούτους ἠγείσθαι τὸ μηδέν. ἐν τούτοις δὲ δοκεῖ μοι συγκε-
 χύσθαι ὁ Κέλσος καὶ ἀπὸ παρακουσμάτων ἃ μὴ ἤδει γεγραφέναι· σαφές
 10 γὰρ τοῖς τὰ Ἰουδαίων ἐξετάζουσι καὶ τὰ Χριστιανῶν ἐκείνοις συνάπ-
 τουσιν ὅτι τῷ μὲν νόμῳ ἀκολουθοῦντες Ἰουδαῖοι, λέγοντι ἐκ προσ-
 ὄπου θεοῦ· „οὐκ ἔσονται σοι <θεοὶ> ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. οὐ ποιήσεις
 σεαυτῷ εἰδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν
 τῇ γῆ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσ-
 15 κυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσης αὐτοῖς,“ οὐδὲν ἄλλο σέβουσιν ἢ
 τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ λοιπὰ πάντα.
 δῆλον δ' ὅτι οἱ κατὰ τὸν νόμον βιοῦντες σέβοντες τὸν ποιήσαντα
 τὸν οὐρανὸν οὐ συσσεβουσι τῷ θεῷ τὸν οὐρανόν. ἀλλὰ καὶ
 τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ ἀγγέλους οὐδεὶς τῶν δουλευόντων τῷ Μωϋ-
 20 σέως νόμῳ προσκυνεῖ· ὁμοίως δὲ τῷ μὴ προσκυνεῖν ἥλιον καὶ
 σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, „τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ“, ἀπέ-
 χονται τοῦ προσκυνεῖν οὐρανὸν καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἀγγέλους,
 πειθόμενοι τῷ λέγοντι νόμῳ· „καὶ μὴ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν
 καὶ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, πάντα
 25 τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, πλανηθεὶς προσκυνήσης αὐτοῖς καὶ λα-
 τρεύσης αὐτοῖς, ἃ ἀπένειμε κύριος ὁ θεὸς σου αὐτὰ πᾶσι τοῖς
 ἔθνεσιν.“

VII. Ἀλλὰ καὶ ἑαυτῷ λαβῶν, ὡς ἄρα θεὸν νομίζουσι τὸν οὐρα-
 νὸν Ἰουδαῖοι, τούτῳ ὡς ἄτοπον ἐπιφέρει, ἐγκαλῶν τοῖς προσκυν-
 30 νοῦσι μὲν τὸν οὐρανὸν οὐχὶ δὲ καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην
 118^r καὶ τοὺς ἀστέρας, ὅτι τοῦτο ποιοῦσιν Ἰουδαῖοι ὡς ἐνδεχό-

12 Exod. 20, 3. 4. 5. — 16 Vgl. Gen. 1, 7. 8. — 21—27 Vgl. Deut. 4, 19.

8 οὕτω M Ausgg. | 5 hinter ταμιεύεσθαι wollen Bo. (Notae p. 389) u. Del. (I 581 Anm. a) δῆλον oder etwas Ähnliches einfügen oder ergänzen; ταμιεύεσθαι und ἀνακαλύπτεσθαι (Z. 6) sind aber wohl von einem Verbum, wie νομίζουσι oder λέγουσι, abhängig zu denken | 11 ἐκ προσώπου] κ πρ ausgebrochen A | 12 <θεοὶ> nach P^{corr.} u. d. LXX von den Ausgg. eingefügt | 18 οὐδὲ] οὐ ausgebrochen A | 15 λατρεύσης A λατρεύσεις Ausgg. | hinter ἄλλο Rasur A | σεβοῦσιν A | 17 δῆλον] ἢ in Correctur A | 18 συσσεβουσι Ausgg. συνσεβουσι A | 19 μωυσεός A | 25 πλανηθεὶς aus πλανηθεὶς corr. A | προσκυνήσης schreibe ich, προσκυνήσεις A Ausgg. | λατρεύσης A λατρεύσεις M Ausgg. | 29 τούτῳ A τοῦτο M^{corr.} Ausgg.

μενον τὸ μὲν ὅλον εἶναι (θεὸν), τὰ μέρη δ' αὐτοῦ μὴ θεία·
καὶ ὅλον μὲν ἔοικε λέγειν τὸν οὐρανὸν μέρη δ' αὐτοῦ ἥλιον
καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας. οὐ λέγουσι μὲν οὖν σαφῶς οὔτε Ἰου-
δαῖοι οὔτε Χριστιανοὶ τὸν οὐρανὸν θεόν. ἀλλὰ δεδῶσθαι κατ'
5 αὐτὸν λέγεσθαι ὑπὸ Ἰουδαίων θεὸν εἶναι τὸν οὐρανὸν, ἔστω
δὲ καὶ μέρη τοῦ οὐρανοῦ ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ἀστέρες (ὅπερ
οὐ πάντως ἐστὶν ἀληθές, οὐδὲ γὰρ τὰ ἐπὶ γῆς ζῶα καὶ φυτὰ μέρη
γῆς)· πόθεν δὴ καὶ καθ' Ἑλληνας ἀληθές ὅτι, ἐὰν ὅλον τι θεὸς ἦ,
ἤδη καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ ἐστὶ θεία; σαφῶς δὴ τὸν ὅλον κόσμον
10 λέγουσιν εἶναι θεόν, Στωϊκοὶ μὲν τὸν πρῶτον οἱ δ' ἀπὸ | Πλάτωνος 582
τὸν δεύτερον τινὲς δ' αὐτῶν τὸν τρίτον. ἄρ' οὖν κατὰ τοὺς τοιού-
τους, ἐπεὶ τὸ ὅλον ὁ κόσμος θεὸς ἐστίν, ἤδη καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ
θεία· ὡς εἶναι θεία οὐ μόνον ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἄλογα
ζῶα, μέρη ὄντα τοῦ κόσμου, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ φυτὰ; εἰ δὲ
15 μέρη τοῦ κόσμου καὶ τὰ ὄρη καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ θάλασσαι, ἄρ'
ἐπεὶ ὅλος ὁ κόσμος θεὸς ἐστίν, ἤδη καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ θά-
λασσαι θεοὶ εἰσιν; ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο φήσουσιν Ἑλληνας· τοὺς δ' ἐπι-
στατοῦντας εἰ ἄρα δαίμονας (ἢ θεοὺς, ὡς ἐκείνοι ὀνομάζουσι) ποτα-
μοῖς καὶ θαλάσσαις, τούτους ἂν λέγοιεν θεοὺς· καὶ τὸ καθολικὸν
20 Κέλσον γίνεται καὶ καθ' Ἑλληνας, τοὺς τὴν πρόνοιαν εἰσάγοντας,
ψεῦδος, ὅτι ἐὰν τι ὅλον ἦ θεὸς, πάντως τὰ μέρη τούτου ἐστὶ
θεία. ἀκολουθεῖ δὲ τῷ Κέλσον λόγῳ, ἐὰν θεὸς ἦ ὁ κόσμος, πάντα
τὰ ἐν αὐτῷ εἶναι θεία, μέρη ὄντα τοῦ κόσμου. καὶ κατὰ τοῦτο
θεία ἔσται ζῶα μυῖαι καὶ σκνίφες καὶ σκώληκες καὶ πᾶν τὸ τῶν
25 ὄφρων εἶδος ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ὀρνέων καὶ τὸ τῶν ἰχθύων· ἄπερ
οὐδ' οἱ λέγοντες θεὸν εἶναι τὸν κόσμον φήσουσιν. οἱ (δὲ) κατὰ τὸν
τοῦ Μωϋσέως νόμον βιοῦντες Ἰουδαῖοι, κἂν μηδὲν εἰδῶσιν ἐκδέ-

10 Vgl. Plutarch, De Stoicor. repugn. Cap. XXXVIII. XXXIX p. 1051 E—1052 E. Diogenes Laërt. VII 1, 137—140. H. Diels, Doxogr. gr. p. 303b, 13. 306, 8 sq. 461, 11 sqq. 587, 15 sq. — Vgl. H. Diels, Doxogr. gr. p. 305b, 6 sqq. 334, 15. — 11 Vgl. Numenius bei Procl. in Tim. p. 93 (= Fr. 36 bei Frid. Thedinga, De Numenio philos. Platon., Diss. Bonnæ 1875, p. 65).

1 (θεὸν) mit den Ausgg. eingefügt, vgl. oben V 6, S. 5 Z. 29 | 8 οὔτε A οὔτ' Ausgg. | 8 θεός] ς auf Rasur A | 10 στωϊκοί, doch so geschrieben, dass es als στωϊκός verlesen werden kann, A | 15 καὶ τὰ ὄρη καὶ οἱ ποταμοὶ A καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ τὰ ὄρη MAusgg. | 16 ἄρ' bis 16 αἱ θάλασσαι. am Rand nachgetragen A¹ | 18 εἰ AH³. Sp. ἢ Del. | 19 hinter θεοὺς + ὄφρων Jol (am Rand) Del. | 26 κόσμον] κ halb, ὅσ ganz, μ halb ausgebrochen A | (δὲ) füge ich mit M^{corr.} u. den Ausgg. ein | τὸν τοῦ Μωϋσέως νόμον schreibe ich, τὸν Μωϋσέως νόμον Ausgg. τὸν μωυσέως τοῦ νόμον, doch τοῦ übergeschr. u. offenbar an falscher Stelle, d. h. hinter statt vor μωυσέως, A | 27 εἰδῶσιν] ἰδ ausgebrochen A.

χεσθαι κεκρυμμένως εἰρημένον τοῦ νόμου βούλημα καὶ ἀπόδητόν τι ἐμφαίνον, οὔτε τὸν οὐρανὸν φήσουσιν εἶναι θεὸν οὔτε τοὺς ἀγγέλους.

VIII. Ἐπεὶ δὲ φάσκομεν αὐτὸν συγκεχύσθαι ἐκ τινων παρα-
 5 κουσμάτων, φέρε καὶ ταῦτα ἡμεῖς κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν τρανώσομεν
 καὶ παραστήσομεν ὅτι, Κέλσον νομιζόντος Ἰουδαϊκὸν εἶναι τὸ
 προσκυνεῖν οὐρανῶ καὶ τοῖς ἐν αὐτῶ ἀγγέλοις, οὐκ Ἰουδαϊκὸν
 μὲν τὸ τοιοῦτον, παραβατικὸν δὲ Ἰουδαϊσμοῦ ἐστίν, ὥσπερ καὶ τὸ
 προσκυνεῖν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἀστροῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγάλ-
 10 μασι. εὐρήσεις γοῦν μάλιστα ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον,
 διὰ τοῦ προφήτου μεμφόμενον τῶ Ἰουδαίων λαῷ ὡς προσκυ-
 νοῦντι τὰ τοιαῦτα καὶ θύοντι „τῇ βασιλείᾳ τοῦ οὐρανοῦ“ καὶ
 „πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ.“ δηλοῦσι δὲ καὶ οἱ Χριστιανῶν
 λόγοι, κατηγοροῦντες τῶν ἐν Ἰουδαίῳ ἀμαρτανομένων, ὅτι θεοῦ
 15 ἐγκαταλιπόντος τὸν λαὸν ἐκείνον ἐπὶ τισὶν ἀμαρτήμασι καὶ ταῦτ'
 αὐτοῖς ἡμαρτάνετο. ἐν μὲν γὰρ ταῖς Πράξεσι γέγραπται τῶν ἀποσ-
 τόλων περὶ Ἰουδαίων ὅτι „ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς καὶ παρέδωκεν αὐ-
 τοὺς λατρεῖν τῇ | στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν 583
 118^v βίβλῳ τῶν | προφητῶν· μὴ σφάγια καὶ θυσιάς προσηνέγκατέ μοι ἐν
 20 τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη, οἶκος Ἰσραὴλ, καὶ ἀνελάβετε τὴν σκη-
 νὴν Μολὸχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ Ῥομφᾶ, τοὺς τύπους, οὓς ἐποιή-
 σατε προσκυνεῖν αὐτοῖς;“ παρὰ δὲ τῷ Παύλῳ, ἀκριβῶς τὰ Ἰου-
 δαίων παιδευθέντι καὶ ὕστερον ἐκ παραδόξου ἐπιφανείας Ἰησοῦ
 25 χριστιανίσαντι, τοιαῦτ' ἐν τῇ πρὸς Κολασσαεὶς ἐπέλογον „μηδεὶς
 ὑμᾶς καταβραβεύετω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν
 ἀγγέλων, ἃ ἐώρακεν ἐμβατεύων, εἰκὴ φυσιοῦμενος ὑπὸ τοῦ νοῦς
 τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλὴν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ
 σῶμα διὰ τῶν ἀφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβι-
 30 βαζόμενον αὐξεῖ τὴν αὐξῆσιν τοῦ θεοῦ.“ ταῦτα δὲ μὴτ' ἀνα-
 γνούς μῆτε μαθῶν ὁ Κέλσος οὐκ οἶδ' ὅπως πεποίηκεν ὡς οὐ πα-

4 Vgl. oben V 6, S. 6 Z. 8 f. — 10 Vgl. Jerem. 51, 17. 7, 17. 18. 19, 13. —
 17 Act. 7, 42. 43 (Amos 5, 25. 26). — 24 Kol. 2, 18. 19.

4 δὲ φάσκομεν] δ' ἐφάσκομεν vermute ich | 9 hinter σελήνη Rasur A | ἀστροῖς] ρ ὑbergeschr. A¹ | ἀγάλμασιν A | 10 εὐρήσεις Del. εὐρήσειε AHδ. Sp. | 15 ἐγ-
 καταλιπόντος P ἐγκαταλείποντος M^{corr.} Ausgg. ἐγκαταλείπόντος [so] A¹ | ἀμαρ-
 τήμασιν M Ausgg. | 18 τοῦ οὐρανοῦ] τῶν οὐρανῶν [so] A¹ | 21 vor Μολὸχ + τοῦ
 Ausgg. | Ῥομφᾶ AHδ. Ῥεμφᾶν P Ῥεμφᾶν Sp. Del. | τοῖς A καὶ Ausgg. | 23 καὶ]
 x in Correctur A | 24 κολασσαεὶς A | λέλεκται] zwischen ε. u. λ sind 2 Buchst. ausra-
 diert A | 25 ταπεινοφροσύνη A | 26 ἃ ὑbergeschr. A¹ | hinter ἃ + μὴ P Del. | ἐμ-
 βατεύων] εἰ in Correctur β auf Rasur A | 30 οἶδα Ausgg.

ρανομοῦντας Ἰουδαίους προσκυνεῖν τῷ οὐρανῷ καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ἀγγέλοις.

IX. Ἐτι δ' ὑποσυγκεχυμένος καὶ μὴ ἐπιμελῶς ἰδὼν τὰ κατὰ τὸν τόπον φήθη ἀπὸ τῶν ἐν μαγανείαις καὶ γοητείαις ἐπφθῶν προ-
 5 τραπέντας Ἰουδαίους ἐκ τινων κατὰ τὰς ἐπφθὰς φασμάτων ἐπιφαι-
 νομένων τοῖς ἐπάδουσι προσκυνεῖν τοὺς ἐν οὐρανῷ ἀγγέλους, οὐ
 συνιδὼν ὅτι καὶ τοῦτο παρὰ τὸν νόμον τοῖς γε ταῦτα ποιοῦσιν ἐγι-
 νετο λέγοντα· „οὐκ ἐπακολουθήσετε ἐγγαστριμύθοις, καὶ τοῖς ἐπαι-
 10 θεοῖς ὑμῶν.“ ἐχρῆν οὖν ἢ μὴδ' ὅλως ταῦτ' εἰς Ἰουδαίους ἀναφέ-
 ρειν τὸν τηροῦντα Ἰουδαίους ὡς φυλάσσοντας τὸν νόμον καὶ λέ-
 γοντα αὐτοὺς εἶναι τοὺς κατὰ τὸν νόμον βιοῦντας, ἢ ἀναφέροντα
 παραστῆσαι ὅτι τὰ τοιαῦτα οἱ παρανομοῦντες Ἰουδαῖοι ἐποιοῦν.
 ἀλλὰ πάλιν ὥσπερ παρανομοῦσιν οἱ τοὺς ἐν σκότῳ πον καὶ ἐκ
 15 γοητείας θρησκειῶντες, τυφλώττοντες καὶ δι' ἀμυδρῶν
 φασμάτων ὄνειρώττοντες, προσκυνοῦντες τοὺς ἐγχρίμπτειν
 λεγομένους καὶ τοῖς τοιούτοις· οὕτως καὶ οἱ ἥλιῳ καὶ σελήνῃ
 καὶ ἄστροις θύοντες εὐ μάλα παρανομοῦσι. καὶ οὐκ ἦν κατὰ τὸν
 αὐτὸν λέγειν Ἰουδαίους καὶ φυλαττομένους προσκυνεῖν ἥλιον
 20 καὶ σελήνῃν καὶ ἄστρα, καὶ τὸ τοιοῦτον μὴ φυλαττομένους ἐπὶ
 οὐρανοῦ καὶ ἀγγέλων.

X. Εἰ δὲ χρὴ ἀπολογῆσασθαι ἡμᾶς, ἐπ' ἰσῆς μὴ προσκυνοῦν-
 τας ἀγγέλους καὶ ἥλιον καὶ σελήνῃν καὶ ἄστρα, περὶ τοῦ
 μηδὲ τοὺς λεγομένους ὑφ' Ἑλλήνων ἐμφανεῖς θεοὺς καὶ αἰσθητοὺς
 25 προσκυνεῖν, φήσομεν ὅτι καὶ ὁ Μωϋσέως νόμος ἐπίσταται τούτους
 ἀπονεμηθέντας μὲν ὑπὸ τοῦ θεοῦ „πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὑποκάτω τοῦ
 οὐρανοῦ“ οὐκέτι δὲ καὶ τοῖς εἰς ἕξαιρετον μερίδα λη|φθεῖσι τῷ θεῷ 584

8 Lev. 19, 31. — 24 Vgl. oben V 6, S. 6 Z. 2ff. u. H. Diels, Doxogr. gr. p. 331, l. 587, 15 sq. — 26 Vgl. Deut. 4, 19. — 27 Vgl. Deut. 32, 9.

2 αὐτῶι, doch ωι in Correctur, A | 4 φήθη] das Schluss-η auf Rasur A | μαγανείαις] εἰ in Correctur A | 8 ἐπακολουθήσετε MAusgg. ἐπακολουθήσεται A | ἐγγαστριμύθοις A | 9 προσκολληθήσεθε] ρ übergeschr. A¹ | ἐκμιασθῆναι A | 10 μηδὲ ὅλως A | 11 λέγοντα aus λέγοντας corr. A¹ | 12 ἀναφέροντα] ντα ausgebrochen A | 13 ἐποιοῦν] νν ausgebrochen A | 14 τοὺς MAusgg., vgl. oben S. 5 Z. 30; τοῖς A von τοὺς ab vermutet Del. (I 583 Anm. d), dass auf Grund des Celsusfragments (oben V 6, S. 5 Z. 30—S. 6 Z. 4) so zu schreiben sei: τοὺς τοῖς ἐν σκότῳ πον καὶ ἐκ γοητείας τυφλώττονσι, καὶ δι' ἀμυδρῶν φασμάτων ὄνειρώττονσι ἐγχρίμπτειν λεγομένους εὐ μάλα θρησκειῶντες καὶ τοῖς τοιούτοις προσκυνοῦντες· οὕτω καὶ οἱ ἥλιῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις θύοντες παρανομοῦσι κτλ., aber das hiesse den Origenes selbst, der hier nur die Worte des Celsus frei benutzt, corrigieren | 16 ὄνειρώττοντες A | ἐγχρίμπτειν A | 17 οὕτω Ausgg. | 22 ἐπίσης, π auf Rasur u. t in Correctur A | 25 μωυσέος A | 26 ὑπὸ aus ἀπὸ corr. A.

παρὰ πάντα τὰ ἐπὶ γῆς ἔθνη. γέγραπται γοῦν ἐν Δευτερονομίῳ·
 „καὶ μὴ ποτε ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ
 119^r τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρα-
 νοῦ, πλανηθεὶς προσκυνήσεως αὐτοῖς καὶ λατρεύσεως αὐτοῖς, α
 5 ἀπένειμε κύριος ὁ θεὸς σου πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑποκάτω παντὸς
 τοῦ οὐρανοῦ. ἡμᾶς δ' ἔλαβε κύριος ὁ θεὸς καὶ ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ
 τῆς καμίνου τῆς σιδηρᾶς, ἐξ Αἰγύπτου, εἶναι λαὸν αὐτῷ ἔγκληρον
 ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.“ „γένος“ τοίνυν „ἐκλεκτὸν“ καὶ „βασιλειον
 10 ὑπὸ θεοῦ εἶναι ὁ Ἑβραίων λαός, περὶ οὗ τῷ Ἀβραὰμ προειρητο ἀπὸ
 τῆς πρὸς αὐτὸν τοῦ κυρίου φωνῆς· „ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρανὸν
 καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς. καὶ
 εἶπεν αὐτῷ· οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου,“ οὐκ ἔμελλε τὴν ἐλπίδα
 15 ἔχων οὕτω γενέσθαι ὡς οἱ ἐν οὐρανῷ ἀστέρες προσκυνεῖν ἐκει-
 νους, οἷς ἐκ τοῦ συνιέναι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ ἔξο-
 μοιοῦσθαι ἔμελλον. καὶ γὰρ λέλεκται πρὸς αὐτούς· „κύριος ὁ θεὸς
 ὑμῶν ἐπλήθυνεν ὑμᾶς, καὶ ἰδοὺ ἔστε σήμερον ὡσεὶ τὰ ἀστρα τοῦ
 οὐρανοῦ τῷ πλήθει.“ καὶ ἐν τῷ Δανιὴλ δὲ προφητεύεται τοιαῦτα
 20 περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀνάστασιν· „καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκεῖνον σωθήσεται
 ὁ λαός σου πᾶς ὁ γεγραμμένος ἐν τῇ βίβλῳ· καὶ πολλοὶ τῶν καθ-
 ευδόντων ἐν γῆς χόματι ἐξεγερθήσονται, οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον,
 καὶ οὗτοι εἰς ὄνειδισμὸν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον· καὶ οἱ συνιέντες
 ἐκλάμψουσιν ὡς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος, καὶ ἀπὸ τῶν δι-
 25 καιῶν τῶν πολλῶν ὡς οἱ ἀστέρες εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἔτι.“ ὅθεν
 καὶ ὁ Παῦλος λαβὼν ἐν τοῖς περὶ ἀναστάσεώς φησι· „καὶ σώματα
 ἐπουράνια καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἢ τῶν ἐπουρανίων
 δόξα, ἑτέρα δὲ ἢ τῶν ἐπιγείων. ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα
 σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει
 ἐν δόξῃ. οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν.“
 30 οὐ τοίνυν ἦν εὐλογον τοὺς διδαχθέντας μεγαλοφυνῶς ὑπερανα-
 βαίνειν πάντα τὰ δημιουργήματα καὶ ἐλπίζειν τὰ ἀριστα περὶ αὐτῶν

2 Deut. 4, 19. 20. — 8 Vgl. I Petr. 2, 9 (Jes. 43, 20. 21. Exod. 19, 6). —
 11 Gen. 15, 5. — 16 Deut. 1, 10. — 19 Dan. 12, 1. 2. 3. — 25 I Kor. 15,
 40. 41. 42.

4 προσκυνήσεως A προσκυνήσεις Ausgg. | λατρεύσεως A λατρεύσεις Ausgg. |
 7 καμίνου A | 10 λαός] λόγος, doch expungiert u. am Rand von I. [?] H. ÷ λαός
 A | 16 ἔμελλον A Hδ. Sp., vgl. oben Z. 9; ἔμελλε Del. | 17 ὑμῶν A ἡμῶν Ausgg. |
 ὑμᾶς] ὅ in Correctur A | 22 καὶ οὗτοι εἰς ὄνειδισμὸν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον am
 Rand nachgetragen A¹ | 23 στερεώματος] ρ ausgebrochen A | 24 καὶ ἔτι] καὶ ε
 ausgebrochen A | 25 σώματα] μα ausgebrochen A | 31 αὐτῶν] αὐτῶν liest Bo.
 (Notae p. 389).

παρὰ τῷ θεῷ ἐπὶ τῷ καλλίστῳ βίῳ καὶ ἀκούσαντας τὸ „ὕμεις ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου“ καὶ τὸ „λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς,“ ἀσκούντας ἔχειν τὴν λαμπρὰν
 5 καὶ ἀμάραντον σοφίαν ἢ καὶ ἀνειληφότας αὐτὴν οὖσαν „ἀπαύ-
 γασμα“ „φωτὸς αἰδίου,“ καταπλαγῆναι τὸ αἰσθητὸν ἡλίου καὶ
 σελήνης καὶ ἄστρον φῶς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε διὰ τὸ αἰσθη-
 τὸν φῶς ἐκείνων νομίσαι ἑαυτοὺς κάτω ποῦ εἶναι, ἔχοντας τηλι-
 κοῦτον νοητὸν γνώσεως φῶς καὶ „φῶς ἀληθινὸν“ καὶ „φῶς τοῦ
 119^v κόσμου“ καὶ „φῶς τῶν ἀνθρώπων,“ | κάκεινοις προσκυνῆσαι· οὐς
 εἰ | ἄρα προσκυνεῖσθαι ἐχρῆν, οὐ διὰ τὸ θαυμαζόμενον ὑπὸ τῶν 585
 πολλῶν αἰσθητῶν φῶς ἐχρῆν προσκυνεῖσθαι ἀλλὰ διὰ τὸ νοητὸν
 καὶ ἀληθινὸν, εἶπερ καὶ οἱ ἐν οὐρανῷ ἀστέρες ζῳά εἰσι λογικὰ
 καὶ σπονδαία καὶ ἐφωτισθήσαν τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως ὑπὸ τῆς σο-
 15 φίας, ἣτις ἐστὶν „ἀπαύγασμα“ „φωτὸς αἰδίου.“ καὶ γὰρ τὸ μὲν
 αἰσθητὸν φῶς αὐτῶν ἔργον ἐστὶ τοῦ τῶν ὄλων δημιουργοῦ· τὸ
 δὲ νοητὸν τάχα καὶ αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ ἐν αὐτοῖς αὐτεξουσίου
 ἐληλυθός.

XI. Οὐ χρὴ δὲ οὐδ' αὐτὸ προσκυνεῖσθαι ὑπὸ τοῦ βλέποντος
 20 καὶ συνιέντος τὸ ἀληθινὸν φῶς, οὐ μετοχῇ καὶ ταυτὶ ἄρα πεφώ-
 τισται, οὐδ' ὑπὸ τοῦ βλέποντος τὸν πατέρα τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς
 θεόν, περὶ οὗ καλῶς λέλεκται τό· „ὁ θεὸς φῶς ἐστὶ, καὶ σκοτία ἐν
 αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία.“ καὶ ὡς περ οἱ διὰ τὸ φῶς αἰσθητὸν καὶ
 οὐράνιον εἶναι προσκυνούντες ἡλίον καὶ σελήνην καὶ ἄστρα
 25 οὐκ ἂν προσκυνήσαιεν σπινθήρα πυρὸς ἢ λύχνον ἐπὶ γῆς, ὁρῶν-
 τες τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν τῶν νομιζομένων ἀξίων προσκυ-
 νεῖσθαι παρὰ τὸ τῶν σπινθήρων καὶ τῶν λύχνων φῶς· οὕτως οἱ
 νοήσαντες, πῶς „ὁ θεὸς φῶς ἐστὶ,“ καταλαβόντες δὲ, πῶς ὁ υἱὸς

1 Matth. 5, 14. — 2 Matth. 5, 16. — 4 Vgl. Weish. Sal. 6, 13. — 5 Vgl. Weish. Sal. 7, 26 (Hebr. 1, 3). — 9 Vgl. Joh. 1, 9. I Joh. 2, 8. — Vgl. Matth. 5, 14. Joh. 8, 12. 9, 5. — 10 Vgl. Joh. 1, 4. — 18 Vgl. Origenes, De princ. I praef. Cap. X (tom. XXI p. 26 ed. Lomm.). Plato, Tim. Cap. IX—XII p. 36 E—40 D. Leges X 1. 2 p. 886 A—D. Epinom. Cap. V. VI p. 981 E—983 C. Diogenes Laërt. VII 1, 137—139. Philo, De Gigant. Cap. II. De somn. I 22 (I p. 263 u. 641 ed. Mangey). H. Diels, Doxogr. gr. p. 304^b, 12. 306, 8 sq. 432, 4 sqq. 466, 4 sq. 18 sq. 547, 11 sq. — 15 Vgl. Weish. Sal. 7, 26 (Hebr. 1, 3). — 20 Vgl. Joh. 1, 9. I Joh. 2, 8. — 22 I Joh. 1, 5. — 28 Vgl. I Joh. 1, 5.

8 καλλὰ A | 7 αἰσθητὸν [so] A | 19 δὲ AHδ. Sp. δ' Del. | 20 οὐ μετοχῇ καὶ ταυτὶ ἄρα πεφώτισται schreibe ich mit Del. nach Höschels Conjectur (p. 244 am Rand), der ausserdem vorgeschlagen hatte: οὐ μετέχει καὶ ταῦτ' εἰ ἄρα πεφώτισται, doch ist die erste Conjectur vorzuziehen; οὐ μετοχῇ καὶ ταῦτ' εἰ ἄρα πεφώτισται A.

τοῦ θεοῦ „φῶς ἀληθινόν“ ἔστιν, „ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον,“ συνιέντες δὲ καὶ, πῶς οὗτός φησι τό· „ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου,“ οὐκ ἂν εὐλόγως προσκυνήσαιεν τὸν οἶονεῖ βραχὺν σπινθῆρα ὡς πρὸς φῶς τὸν θεὸν ἀληθινοῦ φωτός
5 ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἀστροῖς.

καὶ οὐκ ἀτιμάζοντες γε τὰ τηλικαῦτα τοῦ θεοῦ δημιουργήματα οὐδ' Ἀναξαγορείως „μύθρον διάπυρον“ λέγοντες εἶναι τὸν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας τοιαῦτά φαμεν περὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων, ἀλλ' αἰσθανόμενοι τε τῆς ἀπάτῃ ὑπεροχῇ
10 ὑπερεχούσης θεϊότητος τοῦ θεοῦ ἔτι δὲ καὶ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ ὑπερέχοντος τὰ λοιπά. πειθόμενοι δὲ καὶ αὐτὸν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας εὐχεσθαι τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ, κρίνομεν μὴ δεῖν εὐχεσθαι τοῖς εὐχομένοις· ἐπεὶ καὶ
15 ἢ κατάγειν πρὸς ἑαυτοὺς ἢ μερίζειν ἡμῶν τὴν εὐκτικὴν δύναμιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ πρὸς ἑαυτούς.

χρησσομαι δὲ καὶ τούτῳ περὶ αὐτῶν κατὰ τὸν τόπον παραδειγματι· ὁ ὠπηρ ἡμῶν καὶ κύριος ἀκούσας ποτὲ· „διδάσκαλε ἀγαθὲ,“ ἀναπέμπων τὸν λέγοντα τοῦτο ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ πατέρα φησί· „τί με
20 λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἰς ὃ θεὸς ὁ πατήρ.“ εἶπερ δὲ 586
τοῦτ' εὐλόγως ὡς „εἰκῶν“ τῆς ἀγαθότητος τοῦ θεοῦ τυγχάνων εἰρηκεν ὁ υἱὸς „τῆς ἀγάπης“ τοῦ πατρὸς, πῶς οὐχὶ εὐλογώτερον ἂν τοῖς
120^r προσκυνουῖ|σιν εἶπεν ἥλιος· τί με προσκυνεῖς; „κύριον γὰρ τὸν θεὸν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.“ ᾧ κἀγὼ καὶ
25 πάντες οἱ σὺν ἐμοὶ προσκυνοῦμεν καὶ λατρεύομεν. κὰν μὴ τηλικούτος δὲ τις ἦ, οὐδὲν ἤττον καὶ ὁ τοιοῦτος εὐχέσθω τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ, δυναμένῳ αὐτὸν λάσασθαι, καὶ πολλῶ πλέον τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ὅς καὶ τοῖς πρότερον δικαίως „ἐξαπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ
λάσατο αὐτούς καὶ ἐξῆύσατο αὐτούς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν.“

1 Vgl. Joh. 1, 9. I Joh. 2, 8. — 2 Joh. 8, 12. — 4 Vgl. Joh. 1, 9. I Joh. 2, 8. — 7 Vgl. Diogenes Laërt. II 3, 12. 15. H. Diels, Doxogr. gr. p. 349^a, 5; b, 6. — 10 u. 12 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 11 Vgl. Origenes, Exhort. Cap. VII, oben I 8 Z. 24 ff. — 18 Vgl. Mark. 10, 17. Luk. 18, 18. — 19 Mark. 10, 18. Luk. 18, 19. — 21 Vgl. II Kor. 4, 4. Kol. 1, 15. — 22 Vgl. Kol. 1, 13. — 23 Vgl. Origenes, Exhort. Cap. VII, oben I 9 Z. 5 ff. — Matth. 4, 10. Luk. 4, 8 (Deut. 6, 13. 10, 20). — 28 Psal. 106, 20.

4 σπινθῆρα] ἦρ ausgebrochen A | 5 σελήνη καὶ ἀστροῖς] νη καὶ u. ein Stück von ἄ ausgebrochen, Spiritus u. Accent von ἄ erhalten A | 6 δημιουργήματα] Schluss-α ausgebrochen A | 7 ἀναξαγορείως P^{corr}. M^{corr}. ἀναξαγορίως A Ausgg. | 9 τε nachträglich eingefügt A¹ γε M¹ Ausgg. | 19 τὸν (vor ἑαυτοῦ) aus τὸ corr. A¹ | 20 εἰς] εἰ auf Rasur A | 26 λόγῳ] hinter ὁ (Zeilenende) Rasur A.

XII. Θεὸς οὖν κατὰ τὴν χρηστότητα αὐτοῦ οὐ τοπικῶς ἀλλὰ προνοητικῶς συγκαταβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὁ τοῦ θεοῦ παῖς οὐ τότε μόνον ἀλλὰ καὶ αἰετὰ μετὰ τῶν ἰδίων μαθητῶν ἐστὶ, πληρῶν τὸ „ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.“ καὶ εἶπερ „κλήμα καρπὸν οὐ δύναται φέρειν,“ „ἐὰν μὴ ἐμμείνη τῇ ἀμπέλῳ,“ δῆλον ὅτι καὶ οἱ τοῦ λόγου μαθηταί, τὰ νοητὰ τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου τοῦ λόγου „κλήματα,“ οὐ δύνανται φέρειν τοὺς καρποὺς τῆς ἀρετῆς, ἐὰν μὴ μένωσιν ἐν τῇ ἀληθινῇ ἀμπέλῳ, τῷ Χριστῷ τοῦ θεοῦ καὶ μεθ' ἡμῶν τῶν τοπικῶς κάτω
 5 ἐπι γῆς τυγχάνοντι, ὅς μετὰ τῶν πανταχοῦ προσπεφυκόντων αὐτῷ ὄν, ἤδη δὲ καὶ μετὰ τῶν οὐκ εἰδόντων αὐτὸν πανταχοῦ ἐστὶ. καὶ τοῦτό γε ὁ τὸ εὐαγγέλιον γράψας Ἰωάννης ἐκ προσώπου τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου δηλοῖ, λέγοντος· „μέσος ὑμῶν στήκει, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, ὁπίσω μου ἐρχόμενος.“ ἄτοπον δ' ἐστὶν, τοῦ πληρώσαντος
 15 τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ἐπόντος· „οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει κύριος“ ὄντος μεθ' ἡμῶν καὶ πλησίον ἡμῶν τυγχάνοντος (πιστεύω γὰρ αὐτῷ λέγοντι· „θεὸς ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐ θεὸς πόρρωθεν, λέγει κύριος“), ζητεῖν εὐχεσθαι τῷ μὴ φθάνοντι ἐπὶ τὰ σύμπαντα ἡλίῳ ἢ σελήνῃ ἢ τιμὴ τῶν ἀστέρων.
 20 ἔστω δὲ, ἵνα αὐταῖς ταῖς λέξεσι Κέλσου χρήσωμαι, προφητεῶντας εἶναι ὑετούς καὶ θάλαπην καὶ νέφη καὶ βροντὰς ἢ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας· ἀρ' οὖν, εἰ προφητεύουσιν οὗτοι τὰ τηλικαῦτα, οὐχὶ μᾶλλον τῷ θεῷ, ᾧ ὑπουργοῦντες προφητεύουσι, προσκυνητέον κάκεινον σεπτέον ἢ περ τοῖς προφήταις αὐ-
 25 τοῦ; προφητευέτωσαν οὖν καὶ ἀστραπὰς καὶ καρποὺς καὶ γονὰς ἀπάσας, καὶ πάντα ταμιευέσθωσαν τὰ τοιαῦτα· ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο προσκυνήσομεν τοὺς προσκυνοῦντας ὡς οὐδὲ Μωϋσέα καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν ἐκ θεοῦ προφητεύσαντας τὰ κρείττονα ὑετῶν τε καὶ θάλαπυς καὶ νεφῶν καὶ βροντῶν καὶ ἀστρα-
 30 πῶν καὶ καρπῶν καὶ πασῶν γονῶν αἰσθητῶν. | ἀλλὰ κἄν ἔχω 587

4 Matth. 28, 20. — 5 Vgl. Joh. 15, 4. — 6 Vgl. Joh. 15, 4—6. — 18 Joh. 1, 26. 27. — 15 Jerem. 23, 24. — 17 Jerem. 23, 23.

8 αἰ] εἰ in Correctur A | 6 ἐμμείνῃ] ἐμ übergeschr. A¹ | 9 τῷ Χριστῷ bis 10 τυγχάνοντι] τῷ Χριστῷ τῷ μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ μεθ' ἡμῶν τοπικῶς κάτω ἐπι γῆς τυγχάνοντι vermutet Guiet, dem Del. (I 586 Anm. c) beizustimmen scheint, ohne Grund | τῶν < Del | 10 τυγχάνοντι] τ (vor ι) auf Rasur A | 11 αὐτὸν aus αὐτοῦ corr. A | 18 στήκει schreibe ich, vgl. oben II 9, I 136 Z. 21; εἰσὶσκει [so], εἰ in Correctur, A ἔστικεν M Ausgg. | 14 hinter οἴδατε + αὐτός ἐστὶν ὁ Ausgg. | ἐστὶ M Ausgg. | 20 χρήσωμαι M Ausgg. χρήσομαι A | 24 σεπτέον schreibe ich mit Del. nach der Correctur von P¹ u. Jol und nach der Conjectur von Bo. (Notae p. 389); σῆπτέον, das Zeichen ÷ u. am Rand ζτ' von II. H., A | 30 γόνων A.

σιν ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ἀστέρες προφητεύειν προφητείας
κρείττονας ὑετῶν, οὐδ' οὕτως αὐτοὺς ἀλλὰ τὸν πατέρα τῶν ἐν
120^v αὐτοῖς προφητειῶν καὶ τὸν διάκονον | αὐτῶν λόγον τοῦ θεοῦ προσ-
κυνήσομεν.

5 ἀλλ' ἔστω καὶ κήρυκας αὐτοῦ εἶναι καὶ ἀληθῶς οὐρανίους
ἀγγέλους, πῶς οὖν οὐχὶ καὶ οὕτως τὸν κηρυσσόμενον ὑπ' αὐτῶν
θεόν καὶ τὸν ἀγγελλόμενον μᾶλλον προσκυνητέον ἢ τοὺς κήρυ-
κας καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ;

XIII. Ἐαντῶ δὲ λαμβάνει Κέλσος ὅτι ἥλιον καὶ σελήνην καὶ
10 ἀστέρας ἡγούμεθα εἶναι τὸ μηδέν. περὶ ὧν ὁμολογοῦμεν ὅτι
καὶ αὐτοὶ „τὴν ἀποκάλυψιν τῶν νύκτων τοῦ θεοῦ“ ἀπεκδέχονται,
„τῆ“ τῶν ὑλικῶν σωμάτων „ματαιότητι“ ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑποτε-
ταγμένοι, „διὰ τὸν ἐπ' ἐλπίδι ὑποτάξαντα.“ εἰ δ' ἀνεγνώκει ὁ Κέλ-
σος καὶ ἄλλα μὲν μυρία, ὅσα περὶ ἥλιου καὶ σελήνης καὶ ἀστρῶν
15 φαμέν, καὶ τὸ „αἰνεῖτε αὐτὸν πάντα τὰ ἀστροὶ καὶ τὸ φῶς“ καὶ
τὸ „αἰνεῖτε αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν,“ οὐκ ἂν περὶ ἡμῶν
ἀπεφῆματο ὅτι λέγομεν τὰ τηλικαῦτα, αἰνοῦντα μέγας τὸν θεόν,
εἶναι τὸ μηδέν. οὐκ οἶδε δ' ὁ Κέλσος οὐδὲ τί „ἡ γὰρ ἀποκαρα-
δοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν νύκτων τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται.
20 τῆ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν
ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ
τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων
τοῦ θεοῦ.“

καὶ ἐν τούτοις δὴ τέλος ἔχεται ἡ περὶ τοῦ μὴ σέβειν ἡμᾶς
25 ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας ἀπολογία. ἐκθώμεθα δὲ καὶ τὴν
ἐξῆς λέξιν, ἵνα μετὰ τοῦτο πρὸς αὐτὴν θεοῦ διδόντος εἴπωμεν τὰ
ἀπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας φωτὸς δοθησόμενα ἡμῖν.

11 Vgl. Röm. 8, 19. 20. — 15 Psal. 148, 3. — 16 Psal. 148, 4. — 18 Röm.
8, 19. 20. 21.

2 τῶν MAusgg. τὸν A | 3 τὸν διάκονον] dazu am Rand von A ein Scholion
in blasser, dicker, plumper Schrift, vor dem XV. Jhrh. geschrieben, da es in einer
indirekt abhängigen Abschrift, dem Cod. Oxon. Bodl. Auct. E 1. 7 saec. XV. (vgl.
meine „Textüberlieferung“ S. 41 f.) steht; es lautet in A: μὴ λέγ(ε) διάκονον
[oder διάκονος] ὁ γὰρ τοῦ πῶς λόγ(ος), αὐ(θέ)ν(ης) τῶν ἐαντ(οῦ) ἔργων ἀλλ' οὐ
διάκ(ο)νος ἢ [oder εἰ, l. ἡ] γὰρ σημασία αὐτῆ [l. αὐτῆ] τάξις δουλικῆ ἀλλ' οὐκ αὐ-
(θε)ν(ί)κη [oder αὐθ(εν)ίκη]. αὐτῶν] αὐτοῦ vermutet Del. (I 587 Anm. a) nach Guet |
τοῦ θεοῦ will Del. (ebenda) mit Guet als interpoliert tilgen | 5 κήρυκας] ἢ in Correc-
tur A | 6 οὔτω Ausgg. | 7 hinter ἀγγελλόμενον + μόνον MAusgg. | 15 αἰνεῖτε]
αἰνεῖται A | 16 αἰνεῖτε] αἰνεῖται A | 18 δ' A δὲ Ausgg. | 22 ἐλευθερίαν τῶν
τέκνων τῆς δόξης τοῦ θ[so] A¹ | 26 αὐτὴν A αὐτὸν Ausgg.

XIV. Λέγει οὖν ταῦτα· ἡλίθιον δ' αὐτῶν καὶ τὸ νομίζειν, ἐπειδὴν ὁ θεὸς ὡσπερ μάγειρος ἐπενέγκῃ τὸ πῦρ, τὸ μὲν ἄλλο πᾶν ἐξοπτήσεσθαι γένος, αὐτοὺς δὲ μόνους διαμενεῖν, οὐ μόνον τοὺς ζῶντας ἀλλὰ καὶ τοὺς πάλαι ποτὲ ἀποθανόντας αὐταῖς σαρκὶν ἐκείναις ἀπὸ τῆς γῆς ἀναδύοντας, ἀτεχνῶς σκωλήκων ἢ ἐλπίς. ποία γὰρ ἀνθρώπου ψυχὴ ποθήσειεν ἔτι σῶμα σεσηπός; ὁπότε μὴδ' ἡμῶν τοῦτο τὸ δόγμα καὶ τῶν Χριστιανῶν ἐνίοις κοινόν ἐστι, καὶ τὸ σφόδρα μίσητον αὐτοῦ καὶ ἀπόπτυστον ἅμα καὶ ἀδύνατον ἀποφαίνειν·
 10 ποῖον γὰρ σῶμα πάντῃ διαφθαρὲν οἷον τε ἐπανελθεῖν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς φύσιν καὶ αὐτὴν ἐκείνην, ἐξ ἧς ἐλύθη, τὴν πρώτην σύστασιν; οὐδὲν ἔχοντες ἀποκρίνασθαι καταφεύγουσιν εἰς ἀτοπωτάτην ἀναχώρησιν, ὅτι πᾶν δυνατόν τῷ θεῷ. ἀλλ' οὔτι | γε τὰ αἰσχρὰ ὁ θεὸς δύναται οὐδὲ τὰ 588
 15 παρὰ φύσιν βούλεται· οὐδ' ἂν σύ τι ἐπιθυμίας κατὰ τὴν σαυτοῦ μοχθηρίαν βδελυρὸν, ὁ θεὸς τοῦτο δυνήσεται, καὶ χρὴ πιστεύειν εὐθύς ὅτι ἔσται. οὐ γὰρ τῆς πλημμελοῦς ὀρέξεως οὐδὲ τῆς πεπλανημένης ἀκοσμίας ἀλλὰ τῆς ὀρθῆς καὶ δικαίας φύσεως ὁ θεὸς ἐστὶν ἀρχηγέτης. καὶ ψυχῆς μὲν
 121^r αἰώνιον βιοτὴν δύναιτ' ἂν παρασχεῖν· | „νέκνες δὲ,“ φησὶν Ἡράκλειτος, „κοπρίων ἐκβλητότεροι.“ σάρκα δὲ, μεστὴν ὧν οὐδὲ εἰπεῖν καλόν, αἰώνιον ἀποφῆναι παραλόγως οὔτε βουλήσεται ὁ θεὸς οὔτε δυνήσεται. αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ πάντων τῶν ὄντων λόγος· οὐδὲν οὖν οἷός τε παράλογον οὐδὲ
 25 παρ' ἑαυτὸν ἐργάσασθαι.

2 Vgl. oben IV 2. 7. 20. 23, unten VII 9. — 7 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. V 13, 1 sqq. — 18 Vgl. Matth. 19, 26 (Luk. 1, 37. Hiob 42, 2). — 20 Vgl. Heracliti Ephesii Reliquiae rec. I. Bywater, Oxonii 1877, p. 35 Nr. 85 (= Fr. phil. gr. ed. Mullach, I p. 321 sq. Nr. 53). — 28 Vgl. unten VI 71 Mitte.

3 ἐξοπτήσεσθαι [so] A¹. ἐξοπτηθήσεσθαι Ausgg. | διαμενεῖν M Ausgg. διαμείνειν A | 5 ἀπὸ MAusgg., vgl. unten V 18, S. 19 Z. 15; ἑνὶ, am Rand ζτ' von II. H., A | 6 ποθήσειεν] entweder ist ποθήσει oder ποθήσειεν (ἂν) zu schreiben 7 ἡμῶν Hδ. am Rand, Sp. u. Del. im Text; ἡμῶν A | 8 κοινόν] zwischen ι u. ν sind 4—5 Buchst. ausradiert A | καὶ τὸ] οἱ [so] τὸ vermutet Bo. (Notae p. 389), da er ἀποφαίνουσι (Z. 9) für richtig hält | 9 ἀποφαίνειν schreibe ich mit Rücksicht auf die Entgegnung des Origenes, unten V 22, S. 23 Z. 22; ἀποφαίνει P ἀποφαίνουσι Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ἀποφαίνεις, am Rand ζτ' von II. H., A | 11 ἐξ ἧς] ἐξῆς A | 17 πλημμελοῦς aus πλημμελοῦς corr. A | 19 ὁ < Del. | ψυχῆς] ψυχῆ vermutet Bo. (Notae p. 389) ohne Grund | 22 παραλόγως A Hδ. Sp., vgl. unten V 24, S. 25 Z. 20; παρὰ λόγον Del. | 24 παράλογον A Hδ. Sp., vgl. unten V 24, S. 25 Z. 27; παρὰ λόγον Bo. (Notae p. 389) u. Del. im Text.

XV. Ὅρα δὴ ἐντεῦθεν ἀπ' ἀρχῆς πῶς τὴν καὶ παρ' Ἑλλήνων
 τισὶν οὐκ εὐκαταφρονήτως φιλοσοφήσασιν εἰσαγομένην τοῦ κόσμου
 ἐκπύρωσιν μετὰ χλεύης διαβάλλων θέλει ἡμᾶς ὡσπερὲ μάγειρον
 ποιούντας τὸν θεὸν εἰσάγειν τὰ περὶ τῆς ἐκπυρώσεως· οὐ συν-
 5 δὼν ὅτι, ὡσπερ Ἑλλήνων τισὶν ἔδοξε (τάχα παρὰ τοῦ ἀρχαιοτάτου
 ἔθνους Ἑβραίων λαβοῦσι), τὸ πῦρ καθάρσιον ἐπάγεται τῷ κόσμῳ.
 εἰκὸς δ' ὅτι καὶ ἐκάστῳ τῶν δεομένων τῆς διὰ τοῦ πυρὸς δίκη
 ἅμα καὶ ἰατρείας· καίοντος μὲν καὶ οὐ κατακαίοντος τοὺς μὴ ἔχον-
 10 τας ὕλην δεομένην ἀναλοῦσθαι ὑπ' ἐκείνου τοῦ πυρὸς, καίοντος
 δὲ καὶ κατακαίοντος τοὺς ἐν τῇ διὰ τῶν πράξεων καὶ λόγων καὶ
 νοημάτων τροπικῶς λεγομένη οἰκοδομῇ „ξύλα, χόρτον ἢ καλάμην“
 οἰκοδομήσαντας. φασὶ δ' οἱ θεοὶ λόγοι τὸν κύριον „ὡς πῦρ χω-
 νευτηρίου καὶ ὡς ποίαν πλνόντων“ ἐκάστῳ τῶν δεομένων ἐπιδη-
 μήσειν διὰ τὸ ἀναμεμῖχθαι οἰονεὶ φάυλην χυτὴν ὕλην τὴν ἀπὸ τῆς
 15 κακίας, δεομένων δὲ λέγω πυρὸς, οἰονεὶ χωνεύοντος τοὺς ἀναμεμιγ-
 μένους „χαλκῶ“ „καὶ κασσιτέρῳ καὶ μολίβδῳ.“ καὶ ταῦτα τὸν βουλό-
 μενον ἔστιν ἀπὸ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ μαθεῖν.

ὅτι δὲ οὐχ ὡς μάγειρόν φαμεν τὸ πῦρ ἐπιφέρειν τὸν θεὸν
 ἀλλ' ὡς θεὸν εὐεργέτην τῶν χρηζόντων πόνου καὶ πυρὸς, μαρτυ-
 20 ρήσει καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἐν ᾧ γέγραπται λελέχθαι πρὸς τι
 ἔθνος ἁμαρτωλόν· „ὅτι ἔχεις ἄνθρακας πυρὸς, καθίσαι ἐπ' αὐτοῖς·
 οὗτοι ἔσονται σοὶ βοήθεια.“ οἰκονομούμενος δ' ὁ λόγος ἀρμόζοντα
 πλήθεισιν ἐντενυζομένοις τῇ γραφῇ ἐπικεκρυμμένως μετὰ σοφίας λέγει
 25 τὰ σκυθρωπὰ εἰς φόβον τῶν μὴ δυναμένων ἄλλως ἐπιστρέφειν ἀπὸ
 τῆς χύσεως τῶν ἁμαρτημάτων· πλὴν καὶ οὕτως ὁ τηρῶν εὐρήσει

2 Vgl. oben I 19. IV 11. 64 u. H. Diels, Doxogr. gr. p. 284^a, 11 b, 9. 331 b, 17. 338, 17. 393^a, 7. 571, 20. — 6 Vgl. oben IV 21, I 291 Z. 10. — 11 Vgl. I Kor. 3, 12. — 12 Vgl. Mal. 3, 2. — 15 Vgl. Ezech. 22, 18. — 17 Vgl. Ezech. 22, 18. 20. — 21 Jes. 47, 14. 15.

2 τοῦ] ὅ in Correctur A | 8 . μὴ ἔχοντας bis 10 κατακαίοντος τοὺς am
 Rand nachgetragen A² | 10 δὲ Meorr. Ausgg. τὲ A | 11 οἰκοδομῇ A | 12 φασὶ] φησὶ
 A | πῦρ aus πῦρ corr. A | 18 ποίαν schreibe ich, vgl. oben IV 13, I 283 Z. 3;
 ποίαν in πόαν durch Rasur des Jota corr. A, πόαν Ausgg. | 14 ἀναμεμῖχθαι A
 Ausgg. | 17 ἔστιν M Del. | 18 ὅτι M (am Rand) Ausgg. οὕτως A | 21 καθίσαι, das
 Zeichen ÷ u. am Rand ζ' von II. H. A | 22 ἔσονται σοὶ] hinter ἔσονται Rasur.
 über der Rasur σοὶ A¹ | δ' ὁ λόγος P V, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; δ' ὁ
 λόγως, durch λὸ ein Querstrich mit hellerer Tinte gezogen u. am Rand von IV.
 [Bessarions?] H. οὐ δ' ὄλωσ, A | ἀρμόζοντα A Hδ. Sp. ἀρμολόντως Del. | 23 ἐπι-
 κεκρυμμένως] das zweite μ übergeschr. A¹ | 24 τὰ scheint in A expungiert zu sein,
 steht aber in den Abschriften | 25 χύσεως] v in Correctur A | πλὴν ὁ τηρῶν καὶ οὐ-
 τως εὐρήσει [so] A¹.

ἐμφαινόμενον τὸ ἀπὸ τῶν σκυθρωπῶν καὶ ἐπιπόνων ἐπαγόμενον τοῖς ἀλλοῦσι τέλος. ἀρκεῖ δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος παραθέσθαι ἀπὸ τοῦ Ἡσαίου τό· „ἐνεκεν τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος δεῖξω σοὶ τὸν θυμὸν μου, καὶ τὰ ἐνδοξά μου ἐπάξω ἐπὶ σέ, ἵνα μὴ ἐξολοθρεύσω σε.“ 589

5 ἤναγκασθημεν δὲ τὰ μὴ ἀρμόζοντα τοῖς ἀπλούστερον πιστεύουσι καὶ δεομένοις τῆς ἀπλουστερίας ἐν λόγοις οἰκονομίας ἀντίξασθαι, ἵνα μὴ δοκῶμεν ἀνεξέλεγκτον ἔαν τὴν τοῦ Κέλσου κατηγορίαν, λέγοντος· ἐπειδὴν ὁ θεὸς ὥσπερ μάγειρος ἐπενέγκη τὸ πῦρ.

- 10 XVI. Ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων τοῖς συνετώτερον ἀκούουσι δῆλον,
121^v πῶς ἀπαντήτερον καὶ πρὸς τό· τὸ μὲν ἄλλο πᾶν ἐξοπτήσεσθαι γένος, αὐτοὺς δὲ μόνους διαμενεῖν. οὐ θαυμαστόν δ' εἰ τοιαῦτα νενόηκε „τά“ ἐν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ λόγου „μωρὰ τοῦ κόσμου“ ὀνομαζόμενα καὶ „ἀγενῆ“ καὶ „ἐξουδενωμένα“ καὶ „μὴ ὄντα“, ἅτινα
15 „διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος εὐδόκησεν ὁ θεὸς σῶσαι τοὺς πιστεύοντας αὐτῶ, ἐπεὶ μὴ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν,“ οὐ δυνάμενα διαρθρῶσαι τὰ κατὰ τοὺς τόπους οὐδὲ βουληθέντα σχολάσαι τῇ ἐρευνῇ τῆς γραφῆς, καίτοι γε τοῦ Ἰησοῦ λέγοντος· „ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς,“ καὶ τοιαῦτα ὑπέειλη
20 περὶ τοῦ ἐπαγομένου πυρὸς ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ περὶ τῶν συμβησομένων τοῖς ἁμαρτήσασιν. καὶ τάχα ὥσπερ τοῖς παισὶν ἀρμόζει τινα λέγεσθαι κατάλληλα τῇ νηπιότητι αὐτῶν πρὸς τὸ ὡς παῖδας κομιδῇ νηπίους ἐπιστρέφειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ βέλτιον, οὕτως οἷς ἄνωμασεν ὁ λόγος μωροῖς τοῦ κόσμου καὶ ἀγενέσι καὶ ἐξουδενωμένοις
25 ἢ πρόχειρος ἀρμόζει περὶ τῶν κολάσεων ἐκδοχῇ, οὐ χωροῦσιν ἄλλην ἢ τὴν διὰ φόβου καὶ φαντασίας τῶν κολάσεων ἐπιστροφὴν καὶ τῶν πολλῶν κακῶν ἀποχῆν. ὁ λόγος οὖν μόνους μὲν ἀγεύστους τοῦ πυρὸς καὶ τῶν κολάσεών φησι διαμενεῖν τοὺς τὰ δόγματα καὶ τὰ ἥθη καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ἄκρως κεκαθαμένους·
30 τοὺς δὲ μὴ τοιούτους, κατὰ τὴν ἀξίαν χρήζοντας τῆς διὰ πυρὸς

8 Jes. 48, 9. — 18 Vgl. I Kor. 1, 27. 28. — 15 Vgl. I Kor. 1, 21. — 19 Joh. 5, 39. — 28 Vgl. I Kor. 1, 27. 28.

8 τὸν < Sp. Del. | 5 δὲ A δὴ MAusgg. | 6 τῆς] ἦ in Correctur A | 11 ἐξοπτήσεσθαι A ἐξοπτηθήσεσθαι Ausgg. | 12 τοιαῦτα A ταῦτα MAusgg. | 14 ἀγενῆ [so] A¹ | ἐξουδενωμένα PM V Hδ. (im Text), vgl. unten Z. 24; ἐξουδενημένα Sp. Del., ἐξουθενημένα N. T., ἐξουδενώμένα [so] A¹ | ἅτινα A ἅτε Hδ. am Rand, Sp. u. Del. im Text; οἷς vermutet Del. (I 589 Anm. b) | 22 τῇ νηπιότητι aus τὴν ἡπιότητι corr. A | 24 ἀγενέσι [so] A¹ | ἐξουδενωμένοις] οι auf Rasur A | 28 διαμενεῖν Bo. (Notae p. 390) Del., διαμένειν AHδ. Sp.

Origenes II.

κολάσεως οικονομίας, ἐν τούτοις ἐπὶ τινι τέλει φησὶν ἔσεσθαι, ὃ τῷ θεῷ ἀρμόζει ἐπάγειν τοῖς „κατ' εἰκόνα“ αὐτοῦ πεποιημένοις καὶ παρὰ τὸ βούλημα τῆς „κατ' εἰκόνα“ φύσεως βεβιωκόσι. καὶ ταῦτα δὲ πρὸς τό· τὸ μὲν ἄλλο πᾶν ἐξοπτήσεσθαι γένος, 5 αὐτούς δὲ μόνους διαμενεῖν.

XVII. *Εἶτα* τούτοις ἐξῆς παρακούσας ἦτοι τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἢ τῶν μὴ νενοηκότων τὰ ἱερὰ γράμματά φησιν ὑφ' ἡμῶν λέγεσθαι μόνους διαμενεῖν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἐπαχθησομένου τῷ κόσμῳ διὰ πυρὸς καθαρσίῳ οὐ μόνον τοὺς ζῶντας τότε ἀλλὰ 10 καὶ τοὺς πάλαι ποτὲ ἀποθανόντας· οὐχ ὑπολαβὼν μετὰ τινος ἀπορήτου σοφίας λελέχθαι παρὰ τῷ ἀποστόλῳ τοῦ Ἰησοῦ τό· „οὐ πάντες κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· σαλπῖσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα.“ ἐχορῆν δ' αὐτὸν ἐπι- 15 στήσαι, τί νοήσας ὁ λέγων ταῦτα ὡς οὐδαμῶς νεκρὸς χωρίσας ἑαυτὸν ἀπ' ἐκείνων καὶ τοὺς παραπλησίους ἑαυτῷ ἔλεγε μετὰ τὸ „καὶ οἱ νεκροὶ | ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι“· „καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα.“ εἰς 590 δὲ βεβαίωσιν τοῦ τοιαῦτά τινα νενοηκότα τὸν ἀπόστολον γεγραφέναι, ἃ παρεθέμην ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους προτέρας, παραθήσομαι καὶ 122^r τὰ ἐκ τῆς | πρὸς Θεσσαλονικεῖς προτέρας, ἐν ἣ φησιν ὁ Παῦλος ὡς ζῶν καὶ ἐργηγορῶς καὶ ἕτερος ὢν τῶν κοιμηθέντων τοιαῦτα· „τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου 25 καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ.“ εἶτα πάλιν ἐξῆς τούτοις ἄλλους ἐπιστάμενος τοὺς ἐν Χριστῷ νεκροὺς παρ' ἑαυτὸν καὶ τοὺς παραπλησίους αὐτῷ ἐπιφέρει λέγων· „οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ

2 u. 8 Vgl. Gen. 1, 26. — 9 Vgl. oben IV 21, I 291 Z. 10. V 15, S. 16 Z. 6. — 11 I Kor. 15, 51. 52. — 16 I Kor. 15, 52. — 22 I Thess. 4, 15. 16. — 27 I Thess. 4, 16. 17.

1 κολάσεως] an der hier anfangenden Zeile beginnt in A am Rand eine von derselben plumpen Hand, von der die Bemerkung auf dem unteren Rand des fol. 120^r (s. oben S. 14 Z. 3) herrührt, geschriebene Randnote, die z. T. nicht zu entziffern ist; sie lautet: μη λέγ(ε) οὗτος ἐπὶ τινὴ [l. ἐπὶ τινι] τέλ(ει) τῶν γὰρ οὗτος [l. οὕτως] ἀποκληροθέντων οὐκ ἔχει [?] τέλ(ος) ὁ πῆρ γὰρ [?] τῆς δίκης, οὗτος [l. οὕτως] οὐ λέγ(ει). ἀλλὰ τῶν ἀμφοτέρων [?] τάξεων, ἀπέραντον ὄρασιν [?] | 4 ἐξοπτήσεσθαι A ἐξοπτῆθήσεσθαι Ausgg. | 5 διαμενεῖν Sp. Del., διαμένειν A Hδ. | 8 μόνους] zwischen ὁ u. ν ein Buchst. anradiert A | διαμενεῖν Bo. (Notae p. 390) Del., διαμένειν, von III. [Bessarions?] H. darübergeschr. ἰβαίνειν [?], A διαμένειν MHδ. Sp. διαβαίνειν V | 11 οὐ übergeschr. A¹ | 12 vor κοιμηθησόμεθα ein Buchst., dahinter zwei Buchst. anradiert A | 15 νεκρὸς] darüber das Zeichen ἰ u. am Rand ζτ' A² | hinter νεκρὸς + ὢν P Del. | χωρίσας] ι auf Rasur A | 23 φθάσωμεν A.

ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἄερα.“

- XVIII. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ πλέον κεωμώδηκε τὴν κεκηρυγμένην μὲν
 5 τῆς σαρκὸς ἀνάστασιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπὸ δὲ τῶν συνετωτέρων
 τρανότερον νενοημένην, καὶ οὐ χρὴ αὐθις ἐκτίθεσθαι τὴν λέξιν αὐ-
 τοῦ ἅπαξ προειρημένην· φέρε καὶ περὶ τοῦ προβλήματος τούτου,
 ὡς ἐν τῇ πρὸς ἀλλότριον τῆς πίστεως ἀπολογία γραφομένη διὰ τοὺς
 10 ἔτι νηπίους καὶ κλυδωνιζομένους καὶ περιφερομένους „παντὶ ἀνέμῳ
 μεθοδῖαν τῆς πλάνης,“ ὀλίγα ἑστοχασμένως τῶν ἐντενυσομένων κατὰ
 τὸ δυνατόν ἡμῖν ἐκθώμεθα καὶ παραστήσωμεν. οὔτε μὲν οὖν ἡμεῖς
 οὔτε τὰ θεῖα γράμματα αὐταῖς φησι σαρεῖ, μηδεμίαν μεταβολὴν
 ἀνεληλυθαῖς τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον, ζῆσεσθαι τοὺς πάλαι ἀποθα-
 15 νόντας, ἀπὸ τῆς γῆς ἀναδύντας· ὁ δὲ Κέλσος ἡμᾶς συκοφαντεῖ
 ταῦτα λέγων. ἀκούομεν γὰρ καὶ πολλῶν γραφῶν περὶ ἀναστάσεως
 ἀξίως θεοῦ λεγουσῶν, ἀρκεῖ δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν Παῦλον παρα-
 θέσθαι ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους προτέρας λέξιν, φάσκοντος· „ἀλλ'
 20 ἔρει τις· πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποῖα δὲ σώματι ἔρχονται; ἄφρον,
 οὐδ' ὁ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ· καὶ ὁ σπείρεις, οὐ
 τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σί-
 του ἢ τινος τῶν λοιπῶν· ὁ δὲ θεὸς δίδωσιν αὐτῷ σῶμα, καθὼς
 ἠθέλησε, καὶ ἐκάστῳ τῶν σπερμάτων ἴδιον σῶμα.“ ὅρα γὰρ τίνα
 τρόπον ἐν τούτοις „οὐ τὸ γενησόμενον σῶμά“ φησι σπείρεσθαι, ἀλλ'
 25 ἀπὸ τοῦ σπειρομένου καὶ γυμνοῦ βαλλομένου ἐπὶ τὴν γῆν λέγει δι-
 δόντος τοῦ θεοῦ „ἐκάστῳ τῶν σπερμάτων ἴδιον σῶμα“ οἷονεὶ ἀνά-
 στασιν γίνεσθαι, ἀπὸ τοῦ καταβεβλημένου σπέρματος ἐγειρομένου
 στάχθος ἐν τοῖς τοιοῖσδε, οἷονεὶ ἐν νάπυ ἢ ἐπὶ μείζονος δένδρου ἐν
 ἐλαίας πυρῆνι ἢ τιμὶ τῶν ἀκροδρύων.
- 30 XIX. „Ὁ θεὸς“ οὖν „δίδωσιν“ „ἐκάστῳ“ „σῶμα, καθὼς ἐθέλησεν,“ 591
 122? ὡσπερ ἐπὶ τῶν σπειρομένων οὕτω καὶ | ἐπὶ τῶν οἷονεὶ σπειρομένων
 ἐν τῷ ἀποθνήσκειν καὶ καιρῷ ἐπιτηδείῳ ἀναλαμβάνοντων ἐκ τῶν
 σπειρομένων τὸ περιτιθέμενον ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἀξίαν „σῶμα“ ὑπὸ

9 Vgl. Ephes. 4, 14. — 18 I Kor. 15, 35—38. — 30 Vgl. I Kor. 15, 38.

10 (ἐν πανουργίᾳ) füge ich aus dem N. T. mit Del. als notwendig ein | 15 ἡμᾶς συκοφαντεῖ A συκοφαντεῖ ἡμᾶς MAusgg. | 18 ἀλλ' A ἀλλὰ MAusgg. | 19 ἄφρον] ob ἄφρων nach d. N. T.? | 20 σπείρεις (2)] über ι (vor σ) ein Circumflex ausradiert A 23 vor ἴδιον + τό Del. | 27 γλυγεσθαι A Ausgg. | 29 πυρῆνι PMAusgg. πυρίνη A; vielleicht ist πυρῆνη zu lesen, vgl. Stephanus, Thes. ling. gr. s. v. πυρῆνη | ἢ τῆ τῶν am Rand von II. H. nachgetragen, ἢ steht aber auch im Text, A.

- τοῦ θεοῦ. ἀκούομεν δὲ καὶ τοῦ διὰ πλειόνων διδάσκοντος λόγου τὴν διαφορὰν τοῦ οἴονεὶ σπειρομένου πρὸς τὸ ὡσπερὲν ἐγειρόμενον ἀπ' αὐτοῦ καὶ λέγοντος· „σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, 5 ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν.“ ὁ δὲ δυνάμενος ἔτι καταλαμβάνετω, τί νενόηται τῷ λέγοντι· „οἶος ὁ χοϊκός, τοιδῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἶος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, οὕτω φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου.“ καίτοι 10 δὲ βουλόμενος κρύπτειν ὁ ἀπόστολος τὰ κατὰ τὸν τόπον ἀπόρρητα καὶ μὴ ἀρμόζοντα τοῖς ἀπλουστέροις καὶ τῇ πανδήμῳ ἀκοῇ τῶν διὰ τοῦ πιστεῦναι ἀγομένων ἐπὶ τὸ βέλτιον, ὅμως ἠναγκάσθη ὕστερον ὑπὲρ τοῦ μὴ παρακοῦσαι ἡμᾶς τῶν λόγων αὐτοῦ εἰπεῖν μετὰ τὸ „φορέσωμεν τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου“ τὸ „τοῦτο δὲ φημι, ἀδελφοί, 15 φοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομησαὶ οὐ δύναται, οὐδ' ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ.“ εἰτ' ἐπιστάμενος ἀπόρρητόν τι καὶ μυστικὸν κατὰ τὸν τόπον, ὡς ἔπρεπε διὰ γραμμάτων καταλιπόντι τοῖς μετ' αὐτὸν τὰ νενοημένα εἰρημένα ἐπιφέρει καὶ λέγει· „ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω,“ ὃ τι περ ἔθος ἐστὶν ἐπιφέρεσθαι 20 τοῖς βαθυτέροις καὶ μυστικωτέροις καὶ καθηκόντως ἀπὸ τῶν πολλῶν κρυπτομένοις· ὡσπερ καὶ ἐν τῷ Τωβῆτ γέγραπται· „μυστήριον βασιλέως καλὸν ἐστὶ κρύπτειν,“ πρὸς δὲ τὸ ἐνδοξον καὶ ἀρμόζον τοῖς πολλοῖς μετὰ τοῦ οἰκονομικῶς ἀληθοῦς „τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἀνακαλύπτειν ἐνδόξως“ „καλόν.“
- 25 οὐ σκολῆκων οὖν ἢ ἐλπίς ἡμῶν οὐδὲ ποθεὶ ἡμῶν ἢ ψυχῇ τὸ σεσηπὸς σῶμα, ἀλλὰ, κἂν δέηται σώματος διὰ τὰς τοπικὰς μεταβάσεις, νοεὶ ἢ μεμελετηκυῖα τὴν „σοφίαν“ κατὰ τὸ „στόμα δικαίου μελετήσῃ σοφίαν“ διαφορὰν ἐπιγείου οἰκίας, ἐν ἣ ἐστὶ τὸ σκῆνος, καταλυομένης καὶ σκῆνους, ἐν ᾧ „οἱ ὄντες“ δίκαιοι στενά- 30 ζουσι „βαρούμενοι,“ μὴ θέλοντες τὸ σκῆνος ἀπεκδύσασθαι ἀλλὰ τῷ

8 I Kor. 15, 42—44. — 7 I Kor. 15, 48, 49. — 14 I Kor. 15, 49. — I Kor. 15, 50. — 19 I Kor. 15, 51. — 21 Tob. 12, 7. — 23 Vgl. Tob. 12, 7. — 27 Psal. 36, 30. — 28 Vgl. II Kor. 5, 1. — 29 Vgl. II Kor. 5, 4.

2 ὡσπερ [so] A | ἐγειρόμενον] zwischen ν u. ο ein Buchst. ausradiert A | 8 ἀφθαρσίᾳ] ρ übergeschr. A¹ | 15 δύναται A δύναται H⁸. am Rand, Sp. Del. im Text | 18 καταλιπόντι] darüber das Zeichen ÷ u. am Rand ζτ', doch eine Zeile tiefer, A | εἰρημένα nachträglich in den Text eingeschoben A¹ ὀήματα V, H⁸. am Rand, Sp. Del. im Text | 21 κρυπτομένοις] κρυπτομένης A | ὡσπερ M², H⁸. u. Sp. am Rand, Del. im Text; ὡς γὰρ A | Τωβῆτ] ἢ auf Rasur A | 22 βασιλέως] εἰ in Correctur A | 23 ἀληθοῦς schreibe ich, ἀληθῶς PMAusgg., ἀληθῶς [so], ω scheint aus οi oder αι corr., A.

σκήνει „ἐπενδύσασθαι,“ ἴν' ἐκ τοῦ „ἐπενδύσασθαι“ „καταποθῆ τὸ
 θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς.“ „δει γάρ“ τῷ πᾶσαν φύσιν σώματος εἶναι
 φθαρτὴν „τὸ φθαρτὸν τοῦτο“ σκήνος „ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν,“ καὶ
 τὸ ἕτερον αὐτοῦ, τυγχάνον „θνητὸν“ καὶ δεκτικὸν τοῦ ἐπακολου-
 5 θοῦντος τῷ ἀμαρτάνειν θανάτου, „ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν“ ἴν', ὅτε
 „τὸ φθαρτὸν“ „ἐνδύσεται τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τὴν ἀθα-
 νασίαν, τότε γενήσεται“ τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν προ|φητῶν προειρημέ- 592
 123^r νον, | ἀναίρεσις τῆς νίκης τοῦ θανάτου, καθὸ νικήσας ἡμᾶς ἑαυτῷ
 ὑπέταξε, καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ κέντρον, ᾧ κεντῶν τὴν οὐ πάντη πε-
 10 φραγμένην ψυχὴν ἐμποιεῖ αὐτῇ τὰ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας τραύματα.

XX. Ἄλλ' ἐπεὶ τὰ μὲν ἡμέτερα περὶ ἀναστάσεως, ὡς ἐνεχώρει,
 ἀπὸ τοῦ μέρους ἐπὶ τοῦ παρόντος λέλεκται (συντέτακται γὰρ ἡμῖν
 περὶ ἀναστάσεως ἐν ἄλλοις, ἐπὶ πλείον ἐξετάσασι τὰ κατὰ τὸν τό-
 πον), τὰ δὲ τοῦ Κέλσου νῦν χρὴ κατὰ τὸ εὐλογον διαλαβεῖν, μήτε
 15 ροῆσαντος τὸ παρ' ἡμῖν γεγραμμένον μήτε κρῖναι δυναμένον ὅτι οὐ
 δεῖ τὸ βούλημα τῶν σοφῶν ἐκείνων ἀνδρῶν νομίζειν πρεσβεύεσθαι
 ὑπὸ τῶν πλείον πίστεως μηδὲν ἐπαγγελλομένων τῆς πρὸς τὸν
 Χριστιανῶν λόγον· φέρε παραστήσωμεν ὅτι ἀνδράσιν οὐκ εὐκατα-
 φρονήτοις τῆς λογικῆς ἔνεκεν θεωρίας καὶ τῶν διαλεκτικῶν σκεμμά-
 20 των σφόδρα ἀπεμφαίνοντα λέλεκται. καὶ εἰ χρὴ μυχθίζειν ὡς τα-
 πεινοῦς καὶ γραώδεις λόγους, ἐκείνους μᾶλλον χρὴ ἢ τοὺς ἡμέ-
 τέρους.

φασὶ δὴ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς κατὰ περίοδον ἐκπύρωσιν τοῦ παν-
 τὸς γίνεσθαι καὶ ἐξῆς αὐτῇ διακόσμησιν, πάντ' ἀπαράλλακτα ἔχουσιν
 25 ὡς πρὸς τὴν προτέραν διακόσμησιν. ὅσοι δ' αὐτῶν ἠδέσθησαν το
 δόγμα, ὀλίγην εἰρήκασιν παραλλαγὴν καὶ σφόδρα βραχίαν γίνεσθαι
 κατὰ περίοδον τοῖς ἐπὶ τῆς πρὸ αὐτῆς περιόδου. οὗτοι δ' οἱ ἄνδρες
 φασὶ τῇ ἐξῆς περιόδῳ τοιαῦτα ἔσεσθαι, καὶ Σωκράτην μὲν πάλιν
 Σωφρονίσκου υἱὸν καὶ Ἀθηναίου ἔσεσθαι, καὶ τὴν Φαιναρέτην γημα-

2 Vgl. I Kor. 15, 53. — 6 Vgl. I Kor. 15, 54. — 7 Vgl. Hos. 13, 14. I Kor.
 15, 54—56. — 28 Vgl. Diogenes Laërt. VII 1, 137. 138. 141. H. Diels, Doxogr.
 gr. p. 331 b, 16 sq. 468 a, 8 sqq. 469, 12 sqq. 470, 5 sqq. 558, 18 sq. 571, 20 sqq.
 — 28 Vgl. Tatian, orat. ad Graec. Cap. III (vol. VI p. 12. 14 ed. Otto, p. 3 ed.
 Schwartz) u. oben IV 67. 68.

1 ἐπενδύσασθαι (hinter σκήνει) Rasur über ε A | 2 ἰ-φύσιν am Rand nach-
 getragen A¹ | 6 ἐνδύσεται H⁵.Sp. am Rand, Del. im Text; ἐνδύσεται A | 7 γενήσε-
 ται A γενήσεται H⁵.Sp. am Rand, Del. im Text | 8 hinter καθὸ Rasur A | νη-
 κήσας A | 13 τὸν < Del. | 14 διαλαβεῖν schreibe ich nach der Vermutung von
 Del. (I 592 Anm. a), διαβαλεῖν A Ausgg. | 15 κρῖναι A Ausgg. | 18 παραστήσωμεν
 M Ausgg. παραστήσωμεν A | 20 σφόδρα A σφόδρ' M Ausgg. | 24 πάντ' hinter ν
 sind 1—2 Buchst. ausradiert A | ἀπαράλλακτα [so] A.

μένην Σωφρονίσκω πάλιν αὐτὸν γεννήσειν. κὰν μὴ ὀνομάζωσιν
 οὖν τὶ τῆς ἀναστάσεως ὄνομα, τὸ πρᾶγμα γε δηλοῦσιν, ὅτι Σωκρά-
 τῆς ἀπὸ σπερμάτων ἀρξάμενος ἀναστήσεται τῶν Σωφρονίσκου καὶ
 5 ἐν τῇ ὑστέρᾳ Φαιναρέτης διαπλασθήσεται καὶ ἀνατραφεὶς Ἀθήνησι
 φιλοσοφήσει, οἶονεὶ καὶ τῆς πρότερον φιλοσοφίας ἀνισταμένης καὶ
 ὁμοίως ἀπαράλλακτου τῇ προτέρᾳ ἐσομένης. καὶ Ἄνυτος δὲ καὶ
 Μέλητος ἀναστήσονται πάλιν Σωκράτους κατήγοροι, καὶ ἡ ἐξ | Ἄρειου 593
 πάγου βουλή καταδικάσεται τὸν Σωκράτην. τὸ δὲ τούτων γελοιό-
 τερον, τὰ ἀπαράλλακτα ἱμάτια τοῖς ὡς πρὸς τὴν προτέραν περίοδον
 10 Σωκράτης ἐνδύσεται, ἐν ἀπαράλλακτῳ πενίᾳ καὶ ἀπαράλλακτῳ πό-
 λει ταῖς Ἀθήναις τῇ πρὸς τὴν προτέραν περίοδον ἐσόμενος. καὶ
 Φάλαρις μὲν τυραννήσει πάλιν, ὁ δὲ χάλκεος αὐτοῦ ταῦρος τῶν
 ἀπαράλλακτων τῇ προτέρᾳ ἀνθρώπων περιόδῳ κατακριθέντων μυ-
 κήσεται ἀπὸ τῆς τῶν ἔνδον φωνῆς. Ἀλέξανδρός τε ὁ Φεραῖος πά-
 123^v λιν τυραννήσει, τὴν ἀπαράλλακτον ἔχων ὁμότητα | τῇ προτέρᾳ καὶ
 τοὺς ἀπαράλλακτους καταδικάζων ὡς καὶ τοὺς προτέρους. καὶ τί
 με δεῖ καταλέγειν τὸ περὶ τῶν τοιούτων δόγμα τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς
 πεφιλοσοφημένον καὶ μὴ γελῶμενον ὑπὸ Κέλσου ἀλλὰ τάχα καὶ σεμ-
 ννόμενον, ἐπεὶ δοκεῖ αὐτῷ ὁ Ζήνων τοῦ Ἰησοῦ εἶναι σοφώτερος;
 20 XXI. Καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρου δὲ καὶ Πλάτωνος εἰ καὶ δο-
 κοῦσιν ἄφθαρτον τηρεῖν τὸν κόσμον, ἀλλὰ τοῖς παραπλησίοις γε
 περιπίπτουσι. τῶν γὰρ ἀστέρων κατὰ τινὰς περιόδους τεταγμένας
 τοὺς αὐτοὺς σχηματισμοὺς καὶ σχέσεις πρὸς ἀλλήλους λαμβανόντων,
 πάντα τὰ ἐπὶ γῆς ὁμοίως ἔχειν φασὶ τοῖς ὅτε τὸ αὐτὸ σχῆμα τῆς
 25 σχέσεως τῶν ἀστέρων περιείχεν ὁ κόσμος. ἀνάγκη τοίνυν | κατὰ 594
 τοῦτον τὸν λόγον τῶν ἀστέρων ἐκ μακρᾶς περιόδου ἐλθόντων ἐπὶ
 τὴν αὐτὴν σχέσιν πρὸς ἀλλήλους, ὅποιαν εἶχον ἐπὶ Σωκράτους,
 πάλιν Σωκράτη γενέσθαι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ τὰ αὐτὰ παθεῖν, κατη-

12 Vgl. Diodor IX 20. XIII 90. XX 71. XXXII 25 u. oben IV 67, I 337
 Z. 15. — 19 Vgl. unten VI 1 a. A. — 21 Vgl. H. Diels, Doxogr. gr. p. 291^a, 24 sq.
 320^a, 22 sqq. b, 29 sqq. 330^a, 15 sqq. 567, 25 sq. 609, 14 sq. — 22 Vgl. Plato, Phädr.
 Cap. XXVIII sq. p. 248. 249. Res publ. X 16 p. 619—621. Tim. Cap. III p. 22.
 Tim. Locr. Cap. XVII p. 104. 105. — 27 Vgl. Tatian, orat. ad Graec. Cap. III
 (vol. VI p. 12. 14 ed. Otto, p. 3 ed. Schwartz) u. oben IV 67. 68. V 20. — 28 Vgl.
 oben V 20, S. 21 Z. 28 ff.

2 τὸ πρᾶγμα AHδ. Sp. τῷ πράγματι P Del. | 4 διαπλασθήσεται Jol Del. δι-
 πλασιασθήσεται AHδ. Sp. | 6 τῇ προτέρᾳ liest Del. (I 592 Anm. f) mit Guet u. Bo.,
 vgl. oben IV 68, I 338 Z. 12; τῆς προτέρᾳ A Ausgg. im Text | 7 μέλιτος A Ausgg. |
 12 χάλκεος im Text, χάλκαιος am Rand A¹ | 14 ἔνδον] ἔνδων Ausgg. | Ἀλέξαν-
 δρός] über λ Rasur A | Φεραῖος] ε scheint aus η corr. A | 16 ἀπαράλλακτους A |
 18 σ καὶ μὴ γελῶμενον ὑπὸ Κέλσου ἀλλὰ τάχα καὶ σεμννόμενον am Rand
 nachgetragen A² | 23 vor αὐτοῦς ein Buchst. ausradiert A.

γορούμενον ὑπὸ Ἀνύτου καὶ Μελήτου καὶ καταδικαζόμενον ὑπὸ τῆς
 ἐξ Ἀρείου πάγου βουλῆς. καὶ Αἰγυπτίων δὲ οἱ λόγοι τοιαῦτα πα-
 ραδιδόντες σεμνοὶ εἰσι καὶ οὐ γελῶνται ὑπὸ Κέλσου καὶ τῶν παρα-
 πλησίων, ἡμεῖς δὲ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς σχέσεως τῶν ἐφ' ἡμῖν
 5 ἐκάστου οικονομεῖσθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντες τὸ πᾶν καὶ αἰεὶ ἀγεσθαι
 κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὴν τοῦ ἐφ' ἡμῖν φύσιν γι-
 νώσκοντες ἐνδεχομένου ἂν ἐνδέχεται (οὐ γὰρ δύναται χωρῆσαι τὸ πάντη
 ἄτρεπτον τοῦ θεοῦ) οὐ δοκοῦμεν ἄξια λέγειν βασάνου καὶ ἐξετάσεως;
 XXII. Μὴ ὑπονοεῖτω δὲ τις ἡμᾶς ταῦτα λέγοντας ἀπ' ἐκείνων
 10 εἶναι τῶν λεγομένων μὲν Χριστιανῶν ἀθετούντων δὲ τὸ περὶ ἀνα-
 στάσεως κατὰ τὰς γραφὰς δόγμα. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὸν οἰονεῖ ἀπὸ
 κόκκου „σίτου ἢ τινος τῶν λοιπῶν“ ἀνιστάμενον στάχυν ἢ δένδρον
 οὐδαμῶς παραστῆσαι ἔχουσιν, ὅσον ἐπὶ τῷ ἀρέσκοντι ἑαυτῶν ἡμεῖς
 δὲ πειθόμενοι ὅτι τὸ σπειρόμενον „οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀπο-
 15 θάνῃ,“ καὶ ὅτι „οὐ τὸ γενησόμενον σῶμα“ σπείρεται (ὁ γὰρ „θεὸς
 αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε,“ μετὰ τὸ σπαρῆναι „ἐν φθορᾷ“
 ἐγείρων αὐτὸ „ἐν ἀφθαρσίᾳ“ καὶ μετὰ τὸ σπαρῆναι „ἐν ἀτιμίᾳ“
 ἐγείρων αὐτὸ „ἐν δόξῃ“ καὶ μετὰ τὸ σπαρῆναι „ἐν ἀσθενείᾳ“ ἐγεί-
 ρων αὐτὸ „ἐν δυνάμει“ καὶ μετὰ τὸ σπαρῆναι „σῶμα ψυχικόν“
 20 ἐγείρων αὐτὸ „πνευματικόν“), τηροῦμεν καὶ τὸ βούλημα τῆς ἐκκλη-
 σίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ, παριστάν-
 τες αὐτοῦ καὶ τὸ δυνατόν οὐκ ἀποφάσει ἀλλὰ καὶ λόγῳ· εἰδότες
 ὅτι κἂν „οὐρανὸς καὶ γῆ“ παρέλθῃ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' οἱ περὶ
 ἐκάστου „λόγοι“ ὄντες ὡς ἐν ὄλῳ μέρη ἢ ὡς ἐν γένει εἶδη τοῦ „ἐν
 25 ἀρχῇ“ λόγου „πρὸς τὸν θεόν“ θεοῦ λόγου οὐδαμῶς παρελεύσονται.
 128^r θέλομεν γὰρ ἀκούειν τοῦ εἰπόντος· „ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσε-
 ται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.“

2 Vgl. Herodot II 123. Isocrat. Busir. 11, 28. Diodor I 98, 2. Strabo, Geogr. XIV 1, 16 p. 638. — 12 Vgl. I Kor. 15, 37. — 14 Vgl. I Kor. 15, 36. — 15 Vgl. I Kor. 15, 37. — Vgl. I Kor. 15, 38. — 16 Vgl. I Kor. 15, 42. 43. 44. — 28 Vgl. Matth. 24, 35. Mark. 13, 31. Luk. 21, 33. — 24 Vgl. Joh. 1, 1. 2. — 26 Matth. 24, 35 (Mark. 13, 31. Luk. 21, 33).

1 μελλτον A Ausgg. | 6 γινώσκοντες A Ausgg. | 11 οἰονεῖ] εἰ in Correctur A | 15 γενησόμενον] γεννηθησόμενον vermuten Guet u. Del. (I 594 Anm. c) ohne Grund | 17 hinter σπαρῆναι + αὐτὸ M Ausgg. | 28 παρέλθῃ A παρέλθοι M Ausgg. | 24 μέρη] η in Correctur A | 26 ἀκούειν] in Folge einer Verheftung und falschen Blätterzählung schliesst hier in A fol. 128^r an fol. 123^v an, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 15. 28. 29. 30; am Ende von fol. 123^v steht: ζ' ἐμπροσθεν μετὰ φύλλα Δ mit roter Tinte offenbar nach dem Einbinden und der Verheftung und von anderer Hand, als die darunterstehende Quaternionenzahl ιε', vermutlich nach der Abschrift von M und vor der Abschrift von V geschrieben | παρελεύσονται Del. | 27 οὐ μὴ παρελθωσιν] darüber von I. (?) H. γρ' καὶ οὐ μὴ παρελεύσονται geschrieben A.

XXIII. Ἡμεῖς μὲν οὖν οὐ φαμεν τὸ διαφθαρὲν σῶμα ἐπανέρ-
 χεσθαι εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς φύσιν, ὡς οὐδὲ τὸν διαφθαρέντα
 „κόκκον“ τοῦ „σίτου“ ἐπανέρχεσθαι εἰς τὸν „κόκκον“ τοῦ „σίτου.“
 λέγομεν γὰρ, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ κόκκου τοῦ „σίτου“ ἐγείρεται στάχυς,
 5 οὕτως λόγος τις ἐγκείται τῷ σώματι, ἀφ’ οὗ μὴ φθειρομένου „ἐγεί-
 ρεται“ τὸ σῶμα „ἐν ἀφθαρσίᾳ.“ οἱ μὲντοι ἀπὸ τῆς Στοᾶς τὸ πάντη
 διαφθαρὲν σῶμά φασιν ἐπανέρχεσθαι εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς φύ-
 σιν διὰ τὰ δεδογμένα αὐτοῖς περὶ τῶν κατὰ περίοδον ἀπαρλλάκ-
 των, καὶ αὐτὴν ἐκείνην, ἐξ ἧς ἐλύθη, τὴν πρώτην | σύστασιν 595
 10 πάλιν φασὶ συστήεσθαι, διαλεκτικαῖς (ὡς οἴονται) ἀνάγκαις ταῦτα
 παριστάντες. καὶ οὐκ εἰς ἀτοπωτάτην γε ἀναχώρησιν ἀναχω-
 ροῦμεν λέγοντες ὅτι πᾶν δυνατὸν τῷ θεῷ· οἶδαμεν γὰρ ἀκούειν
 τοῦ πᾶν οὐκ ἐπὶ τῶν ἀνυπάρκτων οὐδ’ ἐπὶ τῶν ἀδιανοήτων. φα-
 μεν δὲ καὶ ὅτι οὐ δύναται αἰσχρὰ ὁ θεὸς, ἐπεὶ ἔσται ὁ θεὸς
 15 δυνάμενος μὴ εἶναι θεός· εἰ γὰρ αἰσχρὸν τι δοῦναι θεός, οὐκ
 ἔστι θεός.

ἐπεὶ δὲ τίθησιν ὅτι καὶ τὰ παρὰ φύσιν ὁ θεὸς οὐ βούλεται.
 διαστελλόμεθα τὸ λεγόμενον· ὅτι εἰ μὲν παρὰ φύσιν τὴν κακίαν
 τις λέγει, καὶ ἡμεῖς λέγομεν ὅτι οὐ βούλεται τὰ παρὰ φύσιν ὁ
 20 θεός, οὔτε τὰ ἀπὸ κακίας οὔτε τὰ ἀλόγως γινόμενα· εἰ δὲ τὰ κατὰ
 λόγον θεοῦ καὶ βούλησιν αὐτοῦ γινόμενα, ἀναγκαῖον εὐθέως εἶναι
 μὴ παρὰ φύσιν· οὐ <γὰρ> παρὰ φύσιν τὰ πραττόμενα ὑπὸ τοῦ
 θεοῦ, καὶ παράδοξα ἢ ἢ δοκοῦντά τισι παράδοξα. εἰ δὲ χρὴ βε-
 βιασμένως ὀνομάσαι, ἐροῦμεν ὅτι ὡς πρὸς τὴν κοινοτέραν νοουμένην
 25 φύσιν ἔστί τινα ὑπὲρ τὴν φύσιν, ἃ ποιῆσαι ἂν ποτε θεός, ὑπὲρ
 τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀναβιβάζων τὸν ἄνθρωπον καὶ ποιῶν αὐ-
 τὸν μεταβάλλειν ἐπὶ φύσιν κρείττονα καὶ θειοτέραν καὶ τηρῶν
 τοιοῦτον, ὅσον καὶ ὁ τηρούμενος δι’ ὧν πράττει παρίστησιν ὅτι
 βούλεται.

3 Vgl. I Kor. 15, 37. — 5 Vgl. I Kor. 15, 42. — 6 Vgl. oben V 20, S. 21
 Z. 23. — 12 Vgl. Matth. 19, 26 (Luk. 1, 37. Hiob 42, 2). — 15 Vgl. Euripid., Belle-
 roph. Fr. 292 (294) v. 7 (Tragic. graec. fragm. rec. A. Nauck, ed. II. 1889 p. 447).

5 οὕτως A οὕτω PAusgg. | 6 hinter Στοᾶς + τὸ στοᾶς, doch expungiert,
 A | 7 ἐπανέρχεσθαι] an übergeschr. A¹ | 9 ἐξ ἧς PM^{corr.} Ausgg. ἐξῆς A | 10 συ-
 στήσασθαι [so] A¹ | 18 ἀδιανοήτων] zwischen α u. ν ein Buchst. ausradiert A
 15 hinter δοῦναι + ὁ MAusgg. | 17 βούλλεται A | 18 hinter ὅτι + βούλεται, doch
 expungiert, A | τὴν κακίαν τις A τις τὴν κακίαν MAusgg. | 20 .¶. εἰ δὲ bis 21 γι-
 νόμενα von II. H., w. e. sch., am Rand nachgetragen A | 21 ἀναγκαῖον schreibe
 ich mit Bo. (Notae p. 390), ἀναγκαῖως A Ausgg. | 22 <γὰρ> füge ich der Satzver-
 bindung wegen ein | 25 ἔστι A | ποιῆσαι A | ἂν übergeschr. A¹ | 28 ὅσον] ἐφ’
 ὅσον vermutet Del. (I 595 Anm. a) wohl ohne Grund.

XXIV. Ἄπαξ δ' εἰπόντες ὅτι οὐδὲν μὴ πρέπον ἑαυτῶ ὁ θεὸς βούλεται, ἀναιρετικὸν τυγχάνον τοῦ εἶναι αὐτὸν θεὸν, φήσομεν ὅτι, ἐὰν τι κατὰ τὴν μοχθηρίαν ἑαυτοῦ ἄνθρωπος βδελυρὸν βούληται, τοῦτο οὐ δυνήσεται ὁ θεός. οὕτω δὲ οὐκ ἐσμὲν 5 φιλόνοικοι πρὸς τὰ ὑπὸ Κέλσου λεγόμενα, ἀλλὰ φιλαλήθως αὐτὰ ἐξετάζοντες συμφήσομεν ὅτι οὐκ ἔστι τῆς πλημμελοῦς ὀρέξεως οὐδὲ τῆς πεπλανημένης ἀκοσμίας ἀλλὰ τῆς ὀρθῆς καὶ δικαίας φύσεως ὁ θεός, ἀτε ἀρχηγέτης τυγχάνων παντὸς καλοῦ· καὶ ἄλλο ὅτι ψυχῆς αἰώνιον βιοτὴν δύναται πα- 10 ρασχεῖν ὁμολογοῦμεν, καὶ οὐ μόνον δύναται ἀλλὰ καὶ παρέχει. οὐδὲν δὲ μάλιστα διὰ τὰ προειρημένα· λυπεῖ ἡμᾶς οὐδὲ 128^v τὸ ὑπὸ Ἡρακλείτου λεγόμενον, ὅπερ Κέλσος παρελήφεν, | ὅτι „νέκνες εἰσι κόπριων ἐκβλητότεροι“· καίτοι γε εἶποι τις ἂν καὶ περὶ τούτου ὅτι τὰ μὲν κόπρια ἐκβλητά ἐστίν, οἱ δ' 15 ἐξ ἀνθρώπου νέκνες διὰ τὴν ἐνοικήσασαν ψυχὴν, καὶ μάλιστα ἐὰν ἢ ἀστειότερα, οὐκ ἐκβλητοί. κατὰ γὰρ τοὺς ἀστειότερους τῶν νόμων μετὰ τῆς ἐνδεχομένης ὡς πρὸς τὰ τοιαῦτα τιμῆς ταφῆς ἀξιοῦνται· ἵνα μὴ ὑβρίζωμεν τῇ δυνάμει τὴν ἐνοικήσασαν ψυχὴν, ἀποφύπτουντες μετὰ τὸ ἐξελεῖν ἐκείνην τὸ σῶμα ὡς καὶ τὰ τῶν 20 κτηνῶν σώματα. μὴ βουλέσθω οὖν ὁ θεὸς παραλόγως αἰώνιον ἀποφῆναι μῆτε τὸν τοῦ „αἵτου“ „κόκκον“ ἀλλ' ἢ ἄρα τὸν ἐξ αὐτοῦ στάχυν, μῆδὲ τὸ σπειρόμενον „ἐν φθορᾷ“ ἀλλὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ ἐγειρόμενον „ἐν ἀφθαρσίᾳ.“ ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν πάντων λό- 25 γος ἐστὶ κατὰ | μὲν Κέλσον αὐτὸς ὁ θεός, κατὰ δὲ ἡμᾶς ὁ υἱός 596 αὐτοῦ· περὶ οὗ φιλοσοφοῦντες λέγομεν τό· „ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.“ ἀλλὰ καὶ καθ' ἡμᾶς οὐδὲν οἷός τε παράλογον οὐδὲ παρ' ἑαυτὸν ἐργάσασθαι ἐστὶν ὁ θεός.

XXV. Ἴδωμεν δὲ καὶ τὴν ἐξῆς τοῦ Κέλσου λέξιν, οὕτως ἔχου· Ph. 177, 24

18 Vgl. oben V 14, S. 15 Z. 20. — 21 Vgl. I Kor. 15, 37. — 22 Vgl. I Kor. 15, 42. — 24 Vgl. unten VI 71 Mitte. — 25 Joh. 1, 1.

4 τοῦτο οὐ, doch οὐ nachträglich eingeschoben, A¹; τοῦτ' οὐ PM Ausgg. | 8 hinter ὁ θεός ist vermutlich ἀρχηγέτης ausgefallen, vgl. oben V 14, S. 15 Z. 19 | 9 ἄλλο ὅτι schreibe ich, ἀλλό τι (über ἀλλό das Zeichen ÷ u. am Rand ζτ' von II. H.) A, H⁵. Sp., ὅτι P Del. | ψυχῆς] ψυχῆ vermuten Bo. (Notae p. 389) u. Del. (I 595 Ann. b) ohne Grund | 11 οὐδὲν [so] A | 15 ἐνοικήσασαν [so] A | 18 ἀξιοῦνται P Del. ἀξιοῦται A H⁵. Sp. | 20 μῆ] darüber das Zeichen ÷ u. am Rand ζτ' von I. oder II. H. A | 21 ἢ aus εἰ corr. A | 27 παράλογον] παρὰ λόγον vermutet Bo. (Notae p. 389) | οὐδὲ schreibe ich, vgl. oben V 14, S. 15 Z. 24; οὔτε A Ausgg. | 29 Ἴδωμεν bis S. 29 Z. 12 ἀτοκώτερον = Philokalia, Cap. XXII 1—4 (p. 177, 24—180, 31 ed. Rob.) | εἶδωμεν Pat B.

σαν Ἰουδαῖοι μὲν οὖν ἔθνος ἴδιον γενόμενοι καὶ κατὰ τὸ Ph. 177, 25
ἐπιχώριον νόμους θέμενοι καὶ τούτους ἐν σφίσιν ἔτι νῦν
περιστέλλοντες καὶ θρησκείαν ὁποῖαν δὴ, πάτριον δ' οὖν,
φυλάσσοντες ὅμοια τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις δρῶσιν, ὅτι
5 ἕκαστοι τὰ πάτρια, ὁποῖά ποτ' ἂν τύχη (καθεστηκότα),
περιέπουσι. δοκεῖ δ' οὕτως καὶ συμφέρειν, οὐ μόνον κα-
θότι ἐπὶ νοῦν ἦλθεν ἄλλοις ἄλλως νομίσαι καὶ δεῖ φυλάτ-
τειν τὰ ἐς κοινὸν κεκυρωμένα, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὡς εἰκὸς τὰ
μέρη τῆς γῆς ἐξ ἀρχῆς ἄλλα ἄλλοις ἐπόπταις νενεμημένα
10 καὶ κατὰ τινὰς ἐπικρατείας διειλημμένα ταύτη καὶ διοι-
κεῖται. καὶ δὴ τὰ παρ' ἑκάστοις ὀρθῶς ἂν πράττειτο ταύτη
δρῶμενα, ὅπῃ ἐκείνοις φίλον· παραλύειν δὲ οὐχ ὅσιον
εἶναι τὰ ἐξ ἀρχῆς κατὰ τόπους νενομισμένα. ἐν τούτοις δὴ
ὁ Κέλσος ἐμφανεῖ ὅτι οἱ πάλαι Αἰγύπτιοι Ἰουδαῖοι ὑστερον ἔθνος
15 ἐγένοντο ἴδιον, καὶ νόμους θέμενοι τούτους περιστέλλουσι.
καὶ ἵνα μὴ ἐπαναλάβωμεν τὰς ἐκκειμένας τοῦ Κέλσου λέξεις, φησὶ
καὶ συμφέρειν τούτοις τὰ πάτρια θρησκείην ὁμοίως τοῖς ἄλ-
λοις ἔθνεσι τὰ ἴδια περιέπουσι. καὶ βαθυτέραν τινὰ ἐκτίθεται
περὶ τοῦ συμφέρειν Ἰουδαίοις περιέπειν τὰ πάτρια αἰτίαν,
20 αἰνισσόμενος ὅτι τοὺς ἐκάστων νόμους οἱ λαχόντες ἐπόπται
εἶναι τῆς γῆς τῶν νομοθετουμένων συνεργοῦντες τοῖς νομοθέταις
ἔθεντο. εἰκεν οὖν δηλοῦν ὅτι καὶ τὴν Ἰουδαίων χώραν καὶ τὸ
ἐπ' αὐτῆς ἔθνος ἐποπτεύει τις ἢ τινες, ὅφ' οὐ ἢ ὅφ' ὧν οἱ Ἰου-
δαίων νόμοι συνεργοῦντος ἢ συνεργούντων Μωϋσεὶ ἐτέθησαν.

25 XXVI. Καὶ χορῆ, φησὶ, τοὺς νόμους τηρεῖν, οὐ μόνον κα-
129^r θότι ἐπὶ νοῦν | ἦλθεν ἄλλοις ἄλλως νομίσαι καὶ ὅτι δεῖ
φυλάσσειν τὰ ἐς κοινὸν κεκυρωμένα, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὡς εἰ-
κὸς τὰ μέρη τῆς γῆς ἐξ ἀρχῆς ἄλλα ἄλλοις ἐπόπταις νενε-
μημένα καὶ κατὰ τινὰς ἐπικρατείας διειλημμένα ταύτη καὶ

8 Vgl. Tacit., Hist. V 5. — 9 Vgl. Plato, Politikos Cap. XV p. 271 DE.

8 ὁποιαδὴ A | 5 ὁποῖά ποτ' Φ Del. Rob. ὅπῃ ποτ' A | (καθεστηκότα) aus Φ
mit Del. Rob. eingefügt | 6 δ' A Ausgg. Rob. δὲ Φ | οὕτως AB οὕτω CDEH Ausgg.
Rob. | 7 δεῖ Φ Bo. (Notae p. 390) Del. Rob., vgl. unten V 26, Z. 26; δεῖν AHδ.
Sp. | φυλάττειν] ῑ übergeschr. A¹ | 8 ἐς A Ausgg. εἰς Φ Rob. | 11 δὴ] ἢ in Cor-
rectur A δεῖ Pat | 13 νενομισμένα] μὴ übergeschr. A¹ | 15 ἐγένοντο AHδ. Sp. Rob.
ἐγένοντο Φ Del. | 16 ἐπαναλάβωμεν AB² Ausgg. Rob. ἐπαναλαμβάνωμεν B¹ CDEH
ἐπαναλαμβάνωμεν Pat | ἐκκειμένας M³ Ausgg. Rob. ἐκκειμένας [so] A¹ ἐγκειμένας
Φ | 17 ὁμοίως] ω in Correctur A | 23 τινὲς aus τίνες corr. A | 24 μωυσεῖ MPat
BAusgg. μωυσῆ ACDEH Μωυσεῖ Rob. | 27 φυλάσσειν AB Ausgg. Rob. φυλάττειν
Pat CDEH | ἐς A Ausgg. εἰς Φ Rob.

διοικείται. εἶθ' ὡσπερὶ ἐπιλαθόμενος ὁ Κέλσος ὧν εἶπε κατὰ Ph. 178, 27
 Ἰουδαίων, νῦν ἐν τῷ καθολικῷ περὶ πάντων τῶν τὰ πάτρια τη-
 ρούντων ἐπαίνῳ καὶ τούτους περιλαμβάνει λέγων· καὶ δὴ τὰ παρ'
 ἐκάστοις ὀρθῶς ἂν πράττειτο ταύτῃ δρώμενα, ὅπῃ ἐκει-
 5 νοις φίλον. καὶ ὅρα εἰ μὴ ἄντικρος τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ τὸν Ἰου-
 δαίων ἐν τοῖς ἰδίοις νόμοις βούλεται βιοῦντα μὴ ἀφίστασθαι αὐ-
 τῶν, ὡς οὐχ ὅσιον πράττοντα, ἐὰν ἀποστῇ· λέγει γὰρ ὅτι παρα-
 λύειν οὐχ ὅσιον εἶναι τὰ ἐξ ἀρχῆς κατὰ τόπους νενο-
 μι'σμένα.

597

10 ἐβουλόμην δὲ πρὸς ταῦτα αὐτοῦ ἢ τῶν συμφρονούντων αὐτῷ
 πυθέσθαι, τίς ἄρα εἶη ὁ τὰ μέρη τῆς γῆς ἐξ ἀρχῆς ἄλλα
 ἄλλοις ἐπόπταις διανείμας καὶ δηλονότι τὴν Ἰουδαίων χώραν
 καὶ τοὺς Ἰουδαίους τῷ λαχόντι ἢ τοῖς λαχοῦσιν αὐτήν. ἄρα γὰρ.
 ὡς ὀνομάσαι ἂν ὁ Κέλσος, ὁ Ζεὺς τιμὴ ἢ τισὶ διένειμε τὸ Ἰου-
 15 δαίων ἔθνος καὶ τὴν χώραν αὐτῶν καὶ ἐβούλετο τὸν λαχόντα
 τὴν Ἰουδαίαν τοιοῦτους θέσθαι ἐν Ἰουδαίῳ νόμον; ἢ παρὰ
 τὸ βούλημα αὐτοῦ τὸ τοιοῦτον γεγένηται; ὡς δ' ἂν ἀποκρίνηται,
 ὀρθῶς ὅτι ὁ λόγος στενοχωρηθήσεται. εἰ δὲ μὴ ἀπὸ τινος ἐνὸς δια-
 νενέμηται τὰ μέρη τῆς γῆς τοῖς ἐπόπταις αὐτῶν, ἄρα ἀποκλη-
 20 ρωτικῶς καὶ χωρὶς ἐπιστάτου ἕκαστος ὡς ἔτυχε διενείματο τὴν γῆν·
 ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἄτοπον καὶ μετρίως τῆς τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ προ-
 νοίας ἀναιρετικόν ἐστι.

XXVII. Πῶς δὲ καὶ κατὰ τινὰς ἐπικρατείας διειλημμένα
 τὰ μέρη τῆς γῆς διοικείται ὑπὸ τῶν ἐποπτευόντων αὐτὰ, ὁ βου-
 25 λόμενος διηγησάσθω· ἀπαγγελάτω δὲ ἡμῖν καὶ πῶς ὀρθῶς πράτ-
 τεται τὰ παρ' ἐκάστοις δρώμενα, ὅπῃ τοῖς ἐπόπταις ἐστὶ
 φίλον, καὶ εἰ ὀρθῶς ἔχουσι φέρ' εἰπεῖν οἱ Σκυθῶν περὶ ἀναι-
 ρέσεως πατέρων νόμοι ἢ οἱ Περσῶν, μὴ κωλύοντες γαμεισθαι τοῖς

27 Vgl. Herodot I 216. IV 26 (III 38. 99). Strabo, Geogr. XI 8, 6 p. 513.
 XV 1, 56 p. 710 u. unten V 34 nach d. Mitte. — 28 Vgl. Herodot III 31. 88.
 Ktesias, Pers. Ecl. XXIX 2. 44 (p. 46^a. 54^b. 60^a ed. C. Müller). Sotion bei Diogenes
 Laërt., Proem. 7. Philo., De special. leg. Cap. III (vol. II p. 301 ed. Mangey).
 Plutarch, Artaxerxes Cap. XXVI.

1 ὡσπερὶ A Ausgg. Rob. ὡσπερ BCDEH | 8 δὴ τὰ Φ Ausgg.
 Rob. δῆτα A | 4 δπα] η in Correctur A | 5 ἑαυτῷ aus ἑαυτὸ corr. A | 6 αὐτῶν
 Φ Bo. (Notae p. 390) Del. Rob. αὐτὸν AHδ. Sp. | 7 ὅσιον] zwischen δ u. σ sind drei
 Buchst. ausradiert A | 12 δηλονότι Pat C Bo. (Notae p. 390) Del. Rob. δῆλον ὅτι
 ABDEH Hδ. Sp. | 13 ἄρα] ἄρα AB | 17 τὸ τοιοῦτον AHδ. Sp. τὸ τοιοῦτο Φ Rob.
 τοῦτο Del. | 19 αὐτῶν] ἑαυτῶν, am Rand γρ' αὐτῶν, A¹ | ἀποκληρωτικῶς] αὐτὸ
 κληρωτικῶς Pat | 21 τοῦτ' A Ausgg. Rob. τοῦτο Φ | καὶ μετρίως] οὐ μετρίως, καὶ
 vermutet Bo. (Notae p. 390) wohl ohne Grund | 28 τινὰς] τινὰς Del. | 27 φέρ'
 φέρε Pat CDEH.

<οἰκείοις> παισὶ τὰς μητέρας μηδὲ ὑπὸ τῶν πατέρων τὰς ἑαυτῶν Ph. 179, 26
 θυγατέρας. καὶ τί με δεῖ ἐπιλεγόμενον ἀπὸ τῶν πραγματευσασμέ-
 νων περὶ τῶν ἐν τοῖς διαφόροις ἔθνεσι νόμων προσάπορειν, πῶς
 παρ' ἐκάστοις ὀρθῶς πράττονται, καθὼς τοῖς ἐπόπταις φί-
 5 λον, οἱ νόμοι; λεγέτω δ' ἡμῖν ὁ Κέλσος, πῶς οὐχ ὅσιον παρα-
 λύειν νόμους πατέρας περὶ τοῦ γαμεῖν μητέρας καὶ θυγατέρας,
 ἢ περὶ τοῦ μακάριον εἶναι ἀγχόνῃ τὸν βίον ἐξελεθεῖν, ἢ πάντως
 καθαίρεσθαι τοὺς ἑαυτοὺς παραδιδόντας τῷ πυρὶ καὶ τῇ διὰ πυρὸς
 ἀπαλλαγῇ τῇ ἀπὸ τοῦ βίου· καὶ πῶς οὐχ ὅσιον παραλύειν νό-
 129^v μους τοὺς φέρ' εἰπεῖν | παρὰ Τάυροις περὶ τοῦ ἱερεῖα τοὺς ξένους
 προσάγεσθαι τῇ Ἀρτέμιδι, ἢ παρὰ Λιβύων τιὸν περὶ τοῦ καταθύειν
 τὰ τέκνα τῷ Κρόνῳ. πλὴν ἀκολουθεῖ τῷ Κέλσῳ τὸ μὴ ὅσιον εἶ-
 ναι Ἰουδαίοις παραλύειν νόμους πατέρας τοὺς περὶ τοῦ μὴ
 δεῖν ἄλλον τινα σέβειν θεὸν παρὰ τὸν τῶν ὄλων δημιουργόν. καὶ
 15 ἔσται κατ' αὐτὸν οὐ φύσει τὸ ὅσιον ἀλλὰ τιμὴ θέσει καὶ νομῶσι
 θεῖον· ὅσιον γὰρ παρὰ τοῖσδε μὲν σέβειν κροκόδειλον καὶ ἐσθίειν
 τῶν παρ' ἄλλοις τι προσκυνουμένων, καὶ ὅσιον ἑτέροις τὸ σέβειν
 τὸν μόσχον, καὶ παρ' | ἄλλοις τὸν τράγον νομίζειν θεόν. οὕτως δ' 598
 ἔσται <ὁ> αὐτὸς ὅσια μὲν ποιῶν ὡς πρὸς τοῖσδε τοὺς νόμους,
 20 ἀνόσια δὲ ὡς πρὸς ἑτέρους· ὅπερ ἔστι πάντων ἀτοπώτατον.

XXVIII. Ἄλλ' εἰκὸς ὅτι φήσουσι πρὸς ταῦτα ὅσιον εἶναι τὸν
 τὰ πάτρια φυλάττοντα καὶ μηδαμῶς ἀνόσιον, ἐπεὶ μὴ <καὶ> τὰ

10 Vgl. Herodot IV 103. Strabo, Geogr. VII 4, 2 p. 308. — 11 Vgl. Diodor
 XIII 86, 3. XX 14, 4. — 16 Vgl. Herodot II 69 u. unten V 34 Mitte. — 17 Vgl.
 Herodot II 38. III 28. — 18 Vgl. Herodot II 46.

1 <οἰκείοις> aus Φ mit Rob. eingefügt, vgl. meine „Textüberlieferung“
 S. 138 Nr. 5 | ἢ μηδὲ ὑπὸ τῶν πατέρων τὰς ἑαυτῶν θυγατέρας am Rand nachge-
 tragen A² | 4 ἐπόπταις aus ἐφόπταις corr. A | φῖλον Φ Del. Rob., vgl. oben V 25, S. 26
 Z. 12; δῆλον A | 5 δ'] δὲ CDEH δὴ aus δὲ [?] corr. B | 6 καὶ θυγατέρας am
 Rand nachgetragen A² | 7 ἀγχόνῃ Pat B | 11 vor ἢ ein Buchst. ausradiert A |
 λιβύων] ἰ in Correctur A | 13 Ἰουδαίοις < B¹ CDEH, vgl. meine „Textüberliefe-
 rung“ S. 142 Nr. 17 | 16 θεῖον] Übergesch. A¹ στεί [?] Pat < B | vor γὰρ + μὲν,
 doch expungiert, A | μὲν Übergesch. A¹ | κροκόδηλον Pat | 17 τῶν παρ' ἄλλοις
 τι Φ Hδ. Sp. Rob. τῶν παρ' ἄλλοις τι A τι τῶν παρ' ἄλλοις Del. | 18 οὕτως A
 οὕτω Φ Ausgg. Rob. | δ'] δὲ BCDEH | 19 <ὁ> aus Φ mit Del. u. Rob. eingefügt
 ποιῶν] ποιεῖν Pat | 22 τὰ (1)] < Pat B¹ Übergesch. B² | φυλάττοντα] φυλάσσοντα
 BCDEH | ἀνόσιον aus ὅσιον corr. A¹ | ἐπεὶ μὴ <καὶ> τὰ ἑτέρων οὐ τηρεῖ schreibe
 ich nach Pat CDEH, ἐπεὶ μὴ τὰ ἑτέρων οὐ τηρεῖ ABHδ. Sp. ἐπεὶ μὲν καὶ τα
 ἑτέρων οὐ τηρεῖ Del. ἐπεὶ μὴ καὶ τὰ ἑτέρων [οὐ] τηρεῖ Rob. im Text, dazu im
 App. „forte legendum ἐπειδὴ, vel συντηρεῖ“; aber συντηρεῖν findet sich sonst in
 der Schrift gegen Celsus nicht, auch stimmen A u. Φ in der Hauptsache überein,
 endlich würde durch Robinsons Correctur die an den Gegnern gerügte ταραχὴ (S. 29
 Z. 5) aufgehoben werden.

ἑτέρων οὐ τηρεῖ· πάλιν τε αὖ τὸν νομισθέντα ἀνόσιον εἶναι παρὰ Ph. 180, 19
 τοσοῦτέ τισι μὴ εἶναι ἀνόσιον, ὅταν κατὰ τὰ πάτρια τὰ μὲν ἴδια
 σέβῃ τὰ δὲ παρὰ τοῖς ἐναντίους ἔχουσι νόμους προσπολεμῆ καὶ
 καταθιναῖται. ταῦτα δὲ ὅρα εἰ μὴ πολλὴν ἐμφαίνει τὴν περὶ τοῦ
 5 δικαίου καὶ ὀσίου καὶ εὐσεβείας ταραχὴν, οὐ διαθρομμένης οὐδὲ
 φύσιν τινὰ ἴδιαν ἐχούσης καὶ εὐσεβεῖς εἶναι χαρακτηριζούσης τοὺς
 τὰ κατ' αὐτὴν πράττοντας. εἴπερ οὖν ἡ εὐσεβεία καὶ ἡ ὀσιότης καὶ
 ἡ δικαιοσύνη τῶν πρὸς τι ἐστίν, ὡς τὸ αὐτὸ εἶναι ὀσιον καὶ ἀνό-
 σιον παρὰ τὰς διαφορὰς σχέσεις καὶ τοὺς νόμους, ὅρα εἰ μὴ καὶ
 10 ἡ σωφροσύνη τῶν πρὸς τι ἀκολούθως ἔσται καὶ ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ
 φρόνησις καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταί· ὧν οὐδὲν ἂν εἴη
 ἀτοπώτερον.

ἀπλούστερον μὲν οὖν καὶ κοινότερον ἴσταμένοις πρὸς τὰς Κέλ- Ph. 182, 1
 σου ἐκκειμένας λέξεις αὐτάρκη τὰ εἰρημένα· ἐπεὶ δὲ νομιζομεν καὶ
 15 τῶν ἐξεταστικωτέρων τινὰς ἐντεύξεσθαι τῆδε τῇ γραφῇ, φέρε ὀλίγα
 τῶν βαθυτέρων παρακινδυνεύοντες ἐκθώμεθα, ἔχοντά τινα μυστικὴν
 καὶ ἀπόρρητον θεωρίαν, περὶ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἄλλα ἄλλοις ἐπόπ-
 ταις νενεμησθαι χωρὶα τῶν ἐπὶ γῆς· καὶ τῶν κατειλεγμένων ἀτό-
 πων φέρε ὄση δύναμις καθαρὸν παραστήσωμεν τὸν λόγον.

20 XXIX. Δοκεῖ δὴ μοι παρακηκοῦναι τινῶν ὁ Κέλσος περὶ τῆς
 διανεμήσεως τῶν ἐπὶ γῆς μυστικωτέρων λόγων, ὧν ἐφάπτεται μὲν
 πως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία, εἰσαγαγούσα τινὰς τῶν νομιζομένων
 θεῶν περὶ τῆς Ἀττικῆς πρὸς ἀλλήλους ἡμιλλῆσθαι, ποιούσα δὲ
 παρὰ τοῖς ποιηταῖς τινὰς τῶν λεγομένων θεῶν ὁμολογεῖν τινὰς
 25 τόπους οἰκειωτέρους αὐτοῖς. καὶ ἡ βαρβαρικὴ δὲ ἱστορία καὶ μά-
 λιστα ἡ Αἰγυπτίων τοιαυτὰ τινα ἐμφαίνει περὶ τοῦ μερισμοῦ τῶν
 τῆς Αἰγύπτου καλουμένων νομῶν, λέγουσα ὅτι ἡ λαχοῦσα τὴν Σαῖν

22 Vgl. Apollodor, Bibl. III 177—179 (14, 1). — 27 Vgl. Plato, Tim. Cap. III
 p. 21 E. Pausan., Descript. Gr. II 36, 8. IX 12, 2 u. unten V 34 Mitte.

1 αὐ τὸν] αὐτὸν Pat | 2 ἴδια] ἴδια A | 3 ἐναντίους Pat | hinter νόμους + σε-
 βόμενα Bo. (Notae p. 390) durch Conjectur | προσπολεμῆ Pat | 4 ἐμφαίνει Pat |
 5 δικαίου καὶ ὀσίου AB²Ausgg. Rob. ὀσίον καὶ δικαίου PatB¹CD ὀσίον καὶ τοῦ
 δικαίου EH | οὐ διαθρομμένης bis 7 πράττοντας < MHδ. Sp., Bo. (Notae p. 390)
 hält diese Worte mit Unrecht für ein Glossem | 6 εὐσεβεῖς] εὐσεβείας Pat | 8 καὶ
 ἀνόσιον am Ende der Zeile angefügt A¹ | 12 ἀτοπώτερον Φ Del. Rob. ἀτοπώτα-
 τον AHδ. Sp. | mit ἀτοπώτερον endigt die Philokalia, Cap. XXII 4 (p. 180, 31 ed.
 Rob.) | 13 ἀπλούστερον bis S. 34 Z. 20 πατέρα αὐτοῦ = Philokalia, Cap. XXII 6—11
 (p. 182, 1—187, 3 ed. Rob.) | ἴσταμένοις Pat | 14 ἐκκειμένας M²Ausgg. Rob. ἐγ-
 κειμένας A Φ; vgl. oben V 25, S. 26 Z. 16 | 17 ἐπόπταις aus ἐφόπταις corr. A |
 18 κατειλεγμένων A | 19 παραστήσωμεν A | 20 vor τινῶν + παρὰ Pat | 22 ἑλλη-
 νικὴ A | εἰσαγαγούσα] εἰσαγούσα BCDEH | 23 Ἀττικῆς [so] A | ἀμίλλῆσθαι [so]
 A¹ | 27 νομῶν PB²CDel. Rob. νόμων A PatDEHHδ. Sp.

130^r Ἀθηνᾶ ἢ αὐτὴ ἔχει καὶ τὴν Ἀττικὴν. | Αἰγυπτίων δὲ οἱ λόγιοι Ph. 182, 18
 μυρία ὅσα τοιαῦτα φήσουσιν, οὐκ οἶδα δ' εἰ καὶ Ἰουδαίους συμπαρα-
 λαμβάνοντες καὶ τὴν χώραν αὐτῶν τῇ πρὸς τινα διανεμήσει. ἀλλὰ
 περὶ μὲν τῶν ἔξω τοῦ θεοῦ λόγον λεγομένων εἰς ταῦτα ἄλλως ἐπὶ
 5 τοῦ παρόντος.

φαμέν δ' ὅτι ὁ καθ' ἡμᾶς προφήτης τοῦ θεοῦ καὶ γνήσιος θε-
 ράπων αὐτοῦ Μωϋσῆς | ἐν τῇ τοῦ Δευτερονομίου εὐδὴ ἐκτίθεται 599
 περὶ τοῦ μερισμοῦ τῶν ἐπὶ γῆς τοιαῦτα λέγων· „ὅτε διεμέριζεν ὁ
 ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἐθνῶν κατὰ
 10 ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ, καὶ ἐγενήθη μερὶς κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ,
 σχοινίσμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ.“ τὰ δὲ περὶ τῆς διανεμήσεως
 τῶν ἐθνῶν ὁ αὐτὸς Μωϋσῆς ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ βιβλίῳ Γένεσις
 ἐν ἱστορίας τρόπον φησὶν οὕτως· „καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἐν, καὶ
 15 εὐρον πεδῖον ἐν γῇ Σενναάρ, καὶ κατόκησαν ἐκεῖ“ καὶ μετ' ὀλίγα·
 „κατέβη, φησὶ, κύριος ἰδεῖν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον, ὃν ᾠκοδόμη-
 σαν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἶπε κύριος· ἰδοὺ γένος ἐν καὶ
 χεῖλος ἐν πάντων· καὶ τοῦτο ἤρξαντο ποιῆσαι, καὶ νῦν οὐκ ἐκλείψει
 20 ἀπ' αὐτῶν πάντα, ὅσα ἂν ἐπιθῶνται ποιεῖν· δεῦτε καὶ καταβάντες
 συγγέμεν ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τὴν
 φωνὴν τοῦ πλησίον αὐτοῦ. καὶ διέσπειρεν αὐτοὺς κύριος ἐκεῖθεν
 ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, καὶ ἐπαύσαντο οἰκοδομοῦντες τὴν
 πόλιν καὶ τὸν πύργον. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σύγ-
 χυσις, ὅτι ἐκεῖ συνέχεε κύριος ὁ θεὸς τὰ χεῖλη πάσης τῆς γῆς,
 25 κακέῖθεν διέσπειρεν αὐτοὺς κύριος ὁ θεὸς ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς
 γῆς.“ καὶ ἐν τῇ ἐπιγεγραμμένῃ δὲ Σολομῶντος Σοφίᾳ περὶ τῆς

8 Deut. 32, 8. 9. — 18 Gen. 11, 1. 2. — 16 Gen. 11, 5—9.

2 δ'] δὲ Φ | 8 τῇ πρὸς τινα διανεμήσει Φ Del. Rob. τῇ διανεμήσει πρὸς τινα
 A Hδ. Sp. | ἀλλὰ aus ἄλλα corr. A | 4 ἄλλως] α auf Rasur A | 6 δ'] δὲ BCDEH |
 7 μωσῆς Pat μωσῆς B Rob. | 9 σ' Ἀδάμ ἔστησεν ὄρια am Rand nachgetragen
 A¹ | 10 hinter ἀριθμὸν 4—5 Buchst. ausradiert A | ἀγγέλων auf Rasur A |
 λαὸς Ἰακώβ αὐτοῦ [so] A¹ | 12 μωσῆς Pat μωσῆς B* Rob. | 18 φησὶν οὕτως A
 Ausgg. Rob. οὕτως φησὶν Pat οὕτως φησὶ DEH οὕτω φησὶ BC | 14 πᾶσιν Pat |
 ἀπ' A Pat EH ἀπὸ MBCD Ausgg. Rob. | 15 παιδῶν Pat | Σενναάρ] σενναάρ P Pat
 CDH | κατόκησεν A | 17 εἶπεν Pat | 19 ἐπίθωνται A | καταβάντες ἐκεῖ συγγέ-
 μεν [so] A | 21 αὐτοῦ] αὐτῶν [so] A¹ | αὐτοὺς κύριος AB² Ausgg. Rob. κύριος αὐ-
 τοῦ Pat B¹ CDEH | 22 vor πρόσωπον + τὸ Ausgg. | 23 αὐτοῦ AHδ. Sp. Rob.
 αὐτῆς Pat B [C fehlt] DEH Del. | 24 συνέχεεν Pat | τὰ χεῖλη bis 25 ὁ θεὸς am
 Rand nachgetragen A² | 25 κακέῖθεν Φ Del. Rob. κακέῖ A κακέῖ MHδ. Sp. | τῆς
 γῆς nachträglich eingeschoben A¹.

σοφίας καὶ τῶν κατὰ τὴν σύγχυσιν τῶν διαλέκτων, ἐν ἧ γεγένηται Ph. 183, 16
 ὁ μερισμὸς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, τοιαῦτα περὶ τῆς σοφίας εἰρηται
 „αὕτη καὶ ἐν ὁμοιοῖα πονηρίας ἐθνῶν συγχυθέντων ἔγνω τὸν δι-
 καιον, καὶ ἐφύλαξεν αὐτὸν ἀμεμπτον τῷ θεῷ καὶ ἐπὶ τέκνου σπλάγ-
 5 χνοῖς ἰσχυρὸν ἐφύλαξε.“

πολύς δ' ὁ λόγος καὶ μυστικὸς ὁ περὶ τούτων, ᾧ ἀρμόζει τό-
 „μυστήριον βασιλέως κρύπτειν καλόν“. ἵνα μὴ εἰς τὰς τυχοῦσας
 ἀκοῆς ὁ περὶ ψυχῶν οὐκ ἐκ μετενσωματώσεως εἰς σῶμα ἐνδονυμένων
 λόγος ῥιπτήται, μηδὲ τὰ ἅγια διδῶται „τοῖς κού“, μηδ' οἱ μαργα-
 10 ρίται παραβάλλονται χολοῖς. ἀσεβὲς γὰρ τὸ τοιοῦτο, προδοσίαν
 περιέχον τῶν ἀπορῥήτων τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας λογίων, περὶ ἧς κα-
 λῶς ἡγεγραπται „εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία οὐδὲ
 κατοικήσει ἐν σῶματι κατὰχρησ ἀμαρτίας.“ ἀρκεὶ δὲ τὰ κεκρυμ-
 μένως ὡς ἐν ἱστορίας τρόπῳ εἰρημένα κατὰ τὸν τῆς ἱστορίας πα-
 15 ραστῆσαι τρόπον, ἵν' οἱ δυνάμενοι ἑαυτοῖς ἐπεξεργάσωνται τὰ κατὰ
 τὸν τόπον.

XXX. Νοεῖσθωσαν τοίνυν πάντες οἱ ἐπὶ γῆς μιᾷ τινι διαλέκτῳ
 θείᾳ χρώμενοι, καὶ ὅσον γε συμφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους τηρεῖσθωσαν
 130^v ἐν τῇ θείᾳ | διαλέκτῳ· καὶ ἔστωσαν ἀκίνητοι „τῶν ἀνατολῶν“, ἐς
 20 ὅσον εἰσὶ τὰ τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ ἀπὸ „φωτὸς αἰδίου“ ἀπαυγάσματος
 φρονοῦντες. καὶ οὗτοι, ἐπὶ κινήσῳσιν „ἀπὸ τῶν | ἀνατολῶν“ ἑαν- 600
 τοὺς ἀλλότρια „ἀνατολῶν“ φρονοῦντες, εὕρισκέτωσαν „πεδίον ἐν
 γῇ Σενναάρ“, ὅπερ ἐρμηνεύεται ὀδόντων ἐκτιναγμὸς κατὰ σύμβολον
 τοῦ ἀπολλύναι αὐτοὺς τὰ δι' ὧν τρέφονται, καὶ κατοικεῖτωσαν ἐκεῖ.
 25 εἶτα τὰ τῆς ὕλης συναγαγεῖν θέλοντες καὶ κολλᾶν τὰ μὴ πεφνυότα

8 Weish. Sal. 10, 5. — 7 Tob. 12, 7. — 9 Vgl. Matth. 7, 6. — 12 Weish.
 Sal. 1, 4. — 19 Vgl. Gen. 11, 2. — 20 Vgl. Weish. Sal. 7, 26. — 21 Vgl. Gen.
 11, 2. — 23 Vgl. Onomastica sacra ed. P. de Lagarde 10, 16. 56, 19. 204, 42.

1 ἧ] ᾧ Pat | 2 τῆς (vor γῆς) < PatB¹DERob. | 3 ἐθνῶν [so] A | 4 ἀμεμ-
 πτον] ἀμεμπτος Pat | τῷ < PatB¹EH | σπλάγγνα Pat | 5 ἐφύλαξεν PatB | 6 δ']
 δὲ Φ | 8 ἐνδονυμένων] ἐνδονομένων EHBo. (Notae p. 390) Del. | 9 ῥιπτήται] ῥιπ-
 τεῖται, doch ei in Correctur, A ῥιπτεῖται Pat | διδῶται] δίδοται [so] A¹ διδῶται
 aus δίδοται oder δίδωται corr. B | τοῖς] übergeschr. A¹ < Φ | μηδ' A μηδὲ Φ |
 μαργαρίται A | 10 vor χολοῖς + τοῖς PatCDEH | τοιοῦτο APatBCEH τοιοῦ-
 τον MDAusgg.Rob. | 11 λογίων] λόγων BCDEH | 13 ἀμαρτίας] Rasur zwischen
 τ u. ι A | 19 ἐς ὅσον ABCDEHAusgg. ἐσόσον Pat εἰς ὅσον Rob. | 20 εἰσιν
 Pat | καὶ τοῦ ἀπὸ φωτὸς < PatCD | hinter ἀπὸ + τοῦ BRob., doch vgl. Weish.
 Sal. 7, 26 | αἰδίου] αἰ̄ übergeschr. B¹ | 22 hinter ἀνατολῶν + ἑαν-
 τοὺς Pat | 23 Σενναάρ] σενναάρ PatCDH σενναάρ [so] A¹ | ὅπερ] ὅ PatBE | 24
 ἀπολλύναι, doch zwischen ο u. λ ein Buchst. ausradiert, A | κατοικεῖτωσαν APat |
 25 συναγαγεῖν] συνάγειν PatCDEH.

κολλᾶσθαι οὐρανῶ, ἵνα διὰ τῶν ὑλικῶν ἐπιβουλεύωσι τοῖς αὐλοῖς, Ph. 184, 13
 λεγέτωσαν· „θεῦτε πλινθεύσωμεν πλινθους καὶ ὀπτήσωμεν αὐτάς
 πυρί.“ ὡς οὖν κρατύνοντες καὶ πηγνύντες τὰ πήλινα καὶ ὑλικά
 καὶ τὴν πλινθον λίθον ποιῆν θέλοντες καὶ τὸν πηλὸν ἄσφαλον
 5 καὶ διὰ τούτων οἰκοδομεῖν „πόλιον καὶ πύργον, οὗ“ ὅσον ἐπὶ τῇ
 ὑπολήψει αὐτῶν „ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ“ (κατὰ τὰ ὑπερ-
 αιρόμενα ὑψώματα κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ), παραδιδύσθωσαν
 ἕκαστος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς „ἀπὸ ἀνατολῶν“ κινήσεως, ἐπὶ
 πλεον ἢ ἐπ' ἔλαττον αὐτοῖς γεγενημένης, καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν
 10 τῆς κατασκευῆς τῶν πλινθων εἰς λίθους καὶ τοῦ πηλοῦ εἰς ἄσφαλ-
 τον καὶ τῆς ἐκ τούτων οἰκοδομῆς ἀγγέλοις, ἐπὶ πλεον ἢ ἐπ' ἔλατ-
 τον χαλεπωτέροις καὶ τοιοῖσδε ἢ τοιοῖσδε, ἕως τίσσοι δίκας ἐφ' οἷς
 τετολμήκασι· καὶ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ἀγέσθωσαν ἕκαστος τῶν ἐμ-
 ποιησάντων τὴν οἰκίαν ἑαυτοῖς διάλεκτον ἐπὶ τὰ μέρη τῆς γῆς
 15 κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἀξίαν, οἷδε μὲν ἐπὶ τὴν φέρ' εἶπεν καυσώδη χώ-
 ραν ἄλλοι δ' ἐπὶ τὴν διὰ τὸ κατεψύχθαι κολάζουσαν τοὺς ἐνοικοῦν-
 τας, καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τὴν δυσγεωργητοτέραν ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὴν ἔλαττον
 τοιαύτην, καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τὴν πεπληρωμένην θηρίων οἱ δὲ ἐπὶ τὴν
 ἔλαττον ἔχουσαν αὐτά.

20 XXXI. Ἐἴτα εἰ τις δύναται ὡς ἐν ἱστορίας σχήματι, ἐχούσης
 μὲν τι καὶ καθ' αὐτὴν ἀληθὲς ἐμφαινούσης δὲ τι καὶ ἀπόβροχτον,
 ἰδέτω καὶ τοὺς τὴν ἐξ ἀρχῆς διάλεκτον τετηρηκότας, τῶ μὴ κε-
 κλημέναι „ἀπ' ἀνατολῶν“ μένοντας ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ τῇ ἀνα-
 τολικῇ διαλέκτῳ· καὶ νοείτω τούτους μόνους γεγενῆσθαι μερίδα κυ-
 25 ρίου καὶ λαὸν αὐτοῦ τὸν καλούμενον „Ἰακώβ“, γεγενῆσθαι δὲ καὶ
 „σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ“· καὶ οὗτοι μόνοι ἐπιστα-
 τεύσθωσαν ὑπὸ ἀρχοντος, οὐκ ἐπὶ κολάσει παρεληφότος τοὺς ὑπ'

2 Gen. 11, 3. — 5 Vgl. Gen. 11, 4. — 8 Vgl. Gen. 11, 2. — 10 Vgl. Gen.
 11, 3. — 23 Vgl. Gen. 11, 2. — 24 Vgl. Deut. 32, 9.

1 ἐπιβουλεύωσιν Pat | 2 πλινθεύσωμεν Pat | πλινθους Pat | αὐτάς] αὐτοὺς
 A | 4 πλινθον Pat | 5 καὶ (vor διὰ) < Pat | 6 (κατὰ τὰ bis 7 τοῦ θεοῦ) von mir
 aus PatCDEH mit Del. eingefügt; wenn diese Worte auch in B fehlen, so haben
 sie doch sicher in Φ gestanden u. passen gut in den Zusammenhang; es ist des-
 halb wahrscheinlicher, dass sie in A oder dessen Vorlage ausgefallen, als in Φ
 zugesetzt worden sind | υπερέομενα [so] Pat | 8 ἀπ' Pat | hinter κινήσεως + ἡ M
 Ausgg. | 9 πλέον PatB¹CDEH | κατὰ τὴν] κατ' PatB κατὰ CDEH | τὴν] ἦν auf
 Rasur A | 10 πλινθων Pat | 11 τῆς aus τὴν corr. A | 15 κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἀξίαν
 < PatB¹CDEH, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 142 Nr. 18 | 16 δ'] δὲ Φ |
 κατεψύχθαι A Φ Ausgg. Rob. | 17 ἐπὶ τὴν δυσγ. bis 18 οἱ μὲν am Rand nachge-
 tragen A² | 19 vor ἔλαττον + ἐπ' M Ausgg. Rob. | 21 καθ' αὐτὴν PatBEH Del. Rob.
 καθ' ἑαυτὴν CD κατ' αὐτὴν AHδ. Sp. | 22 τῶ] τὸ Pat | 25 καὶ λαὸν bis γεγο-
 νέναι δὲ < C | γεγενῆσθαι δὲ < EH | δὲ < PatB¹D.

αὐτῶ ὡσπερ οἱ ἄλλοι. βλεπέτω δ' ὁ δυνάμενος ὡς ἐν ἀνθρώποις Ph. 185, 11
 ἐν τῇ τούτων πολιτεία τῶν τεταγμένων κατὰ τὴν διαφέρουσαν με-
 ρίδα τῶ κυρίῳ γινομένης ἁμαρτίας, πρότερον μὲν ἀνεκτὰς καὶ τοι-
 5 ροῦς, ὡς μὴ πάντῃ ἀξιόους εἶναι αὐτοὺς τοῦ ἐγκαταλείπεσθαι, ὅστε-
 ρον δὲ πλείονας μὲν ἀλλ' ἔτι ἀνεκτὰς· καὶ τοῦτ' ἐπὶ πλείονα χρόνον
 νοῶν γινόμενον καὶ αἰεὶ θεραπείαν προσαγομένην καὶ ἐκ διαλειμμά-
 των τούτους ἐπιστρέφοντας, ὁράτω αὐτοὺς καταλειπομένους κατὰ
 τὴν ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτανομένων τοῖς λαχοῦσι τὰς ἄλλας χώρας,
 131 πρότερον μὲν ἐπὶ || τὸ ἔλαττον αὐτοὺς κολασθέντας καὶ τίσαντας 601
 10 δίκην, ὡσπερ εἰ παιδευθέντας, ἐπανελθεῖν εἰς τὰ οἰκεῖα· ὅστερον δὲ
 βλεπέτω αὐτοὺς παραδιδόμενους χαλεπωτέροις ἄρχουσιν, ὡς ἂν ὀνο-
 μάσαιεν αἱ γραφαὶ, Ἀσσυριοῖς εἶτα Βαβυλωνίοις. εἶτα προσαγομένων
 θεραπειῶν ὁράτω τούτους οὐδὲν ἥττον αὔξοντας τὰ ἁμαρτανόμενα
 καὶ διὰ τοῦτ' ἐπισπειρομένους ὑπὸ τῶν διαρπαζόντων αὐτοὺς ἄρ-
 15 χόντων τῶν λοιπῶν ἐθνῶν ταῖς ἄλλαις μερίσιν. ὁ δ' ἄρχων αὐτῶν
 ἐπίτηδες παροράτω διαρπαζόμενους αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς λοιποῖς
 ἔθνεσιν ἀρχόντων· ἵνα καὶ αὐτὸς εὐλόγως, ὡσπερ εἰ ἑαυτὸν ἐκδικῶν,
 λαβὼν ἐξουσίαν ἀποσπάσαι τῶν λοιπῶν ἐθνῶν οὓς ἂν δύνηται, τὸ
 τοιοῦτο ποιήσῃ καὶ νόμους τε αὐτοῖς θῆται καὶ βίον ὑποδείξῃ καθ'
 20 ὃν βιωτέον· ἵνα αὐτοὺς ἀναγάγῃ ἐπὶ τέλος, ἐφ' ὅπερ ἀνήγε τοὺς μὴ
 ἁμαρτάνοντας ἀπὸ τοῦ προτέρου ἔθνους.

XXXII. Καὶ διὰ τούτου μανθανέτωσαν οἱ δυνάμενοι τὰ τηλι-
 καῦτα βλέπειν ὅτι πολλῶν δυνατώτερος ὁ λαχὼν τοὺς πρότερον μὴ
 ἡμαρτηκότας τῶν λοιπῶν ἐστίν· ἐπεὶ δεδύνηται ἀπὸ τῆς πάντων
 25 μερίδος ἐπιλέκτους λαβὼν ἀποστῆσαι μὲν αὐτοὺς τῶν ἐπὶ κολάσει
 παρεληφθότων, προσαγαγεῖν δὲ νόμοις καὶ βίῳ συμβαλλομένῳ εἰς
 ἀμνηστίαν τῶν προημαρτημένων αὐτοῖς. ἀλλ', ὡς προεἶπομεν, ταῦτα
 ἡμῖν ἐπικεκρυμμένως λελέχθω, παριστᾶσιν ὧν παρήκουσαν οἱ φή-
 σαντες τὰ μέρη τῆς γῆς ἐξ ἀρχῆς ἄλλα ἄλλοις ἐπόπταις νε-
 30 νεμημένα, κατὰ τινὰς ἐπικρατείας διειλημμένα, ταύτη

27 Vgl. oben V 29, S. 31 Z. 13.

1 δ'] δὲ Φ | 2 διαφέρουσαν] ἀναφέρουσαν Pat | 3 γινομένης AHδ. Sp. γενο-
 μένας Φ Del. Rob. | 4 τοῦ] ὅ in Correctur A | 5 τοῦτ'] τοῦτο Φ | 9 τὸ] τῶι AHδ.
 Sp. | 11 παραδιδόμενους A Φ Rob. παραδεδομένους V Ausgg. | 12 ἄσσυριοῖς aus
 ἄσσυριοῖς corr. A | 14 δια τοῦτ' A διὰ τοῦτο Φ | vor ὑπὸ sind 2 Buchst. ausradiert
 A | 15 δ'] δὲ Φ | 18 δύνηται] δυναται Pat | 19 ποι' σῃ] ποιήσει Pat B | τε] γε Pat
 B¹ CDEH | ὑποδείξῃ] η in Correctur A ὑποδείξει Pat | 20 ἵνα] ἵν' BCDEH |
 ἀνήγε AHδ. Sp. Rob. ἂν ἤγεν B ἀνήγαγεν Pat ἀνήγαγε CDEH Del. | 21 ἀπὸ] ἐκ
 EH Del. | 23 πολλῶ] unsicher, ob πολλῶν oder πολλῶ A | 26 συμβαλλομένῳ Φ
 Del. Rob. συνεμβλλομένῳ AHδ. Sp. | 27 ἀμνηστείαν Pat B | 28 ἡμῖν] ἡμῖν Pat |
 ὧν παρήκουσαν] ὧν περιεληφεν Pat.

Origenes II.

διοικεῖσθαι· ἀφ' ὧν καὶ ὁ Κέλσος <λαβὼν> τὰς ἐκκειμένας εἶπε Ph. 186, 13 λέξεις.

ἐπεὶ δ' οἱ κινήσαντες „ἀπ' ἀνατολῶν“ δι' ἃ ἡμαρτον παρεδόθησαν „εἰς ἀδόκιμον νοῦν“ καὶ „εἰς πάθη ἀτιμίας“ καὶ „ἐν ταῖς ἐπι-
 5 θυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν,“ ἵνα κορεσθέντες τῆς ἁμαρτίας μισήσωσιν αὐτήν, οὐχ ὑποκεισόμεθα τῷ Κέλσον ἀρέσκοντι φάσκοντος διὰ τοὺς νενεμημένους ἐπόπτας τοῖς μέρεσι τῆς γῆς τὰ παρ' ἐκάστοις ὀρθῶς πράττεσθαι, ἀλλὰ καὶ βουλόμεθα οὐχ ὅπῃ ἢ ἐκείνοις φίλον ποιεῖν τὰ <παρ'> ἐκείνων. ὀρῶμεν γὰρ
 10 ὅτι ὅσιον μὲν τὰ ἐξ ἀρχῆς κατὰ τόπους νενομισμένα λύειν ἐστὶ νόμοις κρείττοσι καὶ θειοτέροις, οἷς ὡς δυνατώτατος ἔθετο Ἰησοῦς, ἐξελλόμενος „ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνεστώτος πονηροῦ“ καὶ „τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων“ ἀνόσιον δὲ τὸ μὴ ἐπιβῆναι αὐτὸν τῷ πάντων ἀρχόντων φανέντι καὶ ἀπο-
 15 δευχθέντι <καθαρωτέρῳ καὶ> δυνατωτέρῳ, πρὸς ὃν εἶπεν ὁ θεός, ὡς οἱ προφήται πρὸ πολλῶν προεἶπον γενεῶν „αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς.“ καὶ γὰρ „αὐτὸς“ γέγονε „προσδοκία“ | ἡμῶν, 602
 τῶν ἀπὸ „ἔθνῶν“ πιστευσάντων εἰς αὐτὸν καὶ τὸν ἐπὶ πᾶσι θεῶν
 20 πατέρα αὐτοῦ.

XXXIII. Ταῦτα δὲ οὐ μόνον πρὸς τὰ ἐκκειμένα περὶ τῶν
 131^v ἐποπτῶν | ἡμῖν λέλεκται, ἀλλὰ καὶ μετρίως προλαμβάνουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Κέλσον πρὸς ἡμᾶς λεγόμενα, ἐν οἷς φησιν· ἴτω δὲ ὁ δεύ-
 τερος· ἐρήσομαι δὲ αὐτούς, πόθεν ἤκουσιν ἢ τίνα ἔχουσιν

8 Vgl. Gen. 11, 2. — Vgl. Röm. 1, 28. — 4 Vgl. Röm. 1, 26. — Vgl. Röm. 1, 24. — 12 Vgl. Gal. 1, 4. — 18 Vgl. I Kor. 2, 6. — 16 Psal. 2, 8. — 18 Vgl. Gen. 49, 10. — 22 Vgl. unten V 51 Mitte.

1 <λαβὼν> füge ich mit Del. u. Rob. aus Φ ein | ἐκκειμένας BRob. ἐκκει-
 μένας [so] A¹ ἐγκειμένας PatCDEHAusgg., vgl. oben V 28, S. 29 Z. 14 | εἶπεν
 Pat | 8 δ' δὲ Φ | ἀπ' ἀπὸ MAusgg. | ἃ übergeschr. A¹ | 6 τῷ Κέλσον ἀρέσκοντι
 φάσκοντος schreibe ich mit Sp.Del. u. Rob. nach PatB¹EH, vgl. oben V 22, S. 23
 Z. 13; τῷ Κέλσον ἀρέσκοντι φάσκοντι B²CD τῷ Κέλσῳ ἀρέσκοντι φάσκοντι
 A¹ τῷ Κέλσῳ ἀρέσκοντι φάσκοντι Hδ. | 8 hinter ὀρθῶς πράτ fehlt ein Blatt C |
 9 ἢ < B [C fehlt] DEH | <παρ'> füge ich mit Rob. aus Φ ein | 11 ἐστὶ ἐπὶ will
 Bo. (Notae p. 390) ohne Grund ändern; ἐστὶ, der Accent auf Raaur, A | 12 τοῦ
 αἰῶνος τοῦ ἐνεστώτος τοῦ ἐνεστώτος αἰῶνος Φ | 14 αὐτὸν aus αὐτὸν corr. A
 ἐαυτὸν ΦDel.Rob. αὐτὸν MHδ.Sp. | 15 <καθαρωτέρῳ καὶ> füge ich mit Del. aus
 Pat [C fehlt] DEH ein | 17 ἔθνη ἔθνη Pat | 18 γέγονε προσδοκία AB [C fehlt] D
 EHRob. γέγονεν προσδοκία Pat προσδοκία γέγονεν MAusgg. | 20 mit αὐτοῦ
 endigt die Philokalia, Cap. XXII 11 (p. 187, 3 ed. Rob.) | 21 ἐκκειμένα schreibe
 ich, vgl. oben V 28, S. 29 Z. 14 u. 32, oben Z. 1; ἐγκειμένα AAusgg.

ἀρχηγέτην πατριῶν νόμων. οὐδένα φήσουσιν, οἳ γε ἐκει-
θεν μὲν ὄρμηται καὶ αὐτοὶ καὶ τὸν διδάσκαλόν τε καὶ
χοροστάτην οὐκ ἄλλοθεν ποθεν φέρουσιν· ὁμως δ' ἀφ' ἐστῆ-
κασιν Ἰουδαίων. ἤκομεν οὖν ἡμεῖς ἕκαστος „ἐν ταῖς ἐσχάταις
5 ἡμέραις,“ ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἡμῶν ἐπιδημήκεν, εἰς „τὸ ἐμφανὲς ὄρος
κυρίου,“ τὸν „ὑπεράνω“ παντὸς λόγον λόγον, καὶ εἰς τὸν οἶκον „τοῦ
θεοῦ,“ ὅς „ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἰδρυαίωμα τῆς
ἀληθείας.“ καὶ ὁρῶμεν τίνα τρόπον οὗτος οἰκοδομεῖται „ἐπὶ ἄκρων
τῶν ὀρέων,“ πάντων τῶν προφητικῶν λόγων, οἵτινες αὐτοῦ θεμέ-
10 λῖος εἰσιν. ὑφ' οὗται δ' οὗτος „ὁ οἶκος“ „ὑπεράνω τῶν βουνῶν,“
τῶν δοκούντων τι ἐξαιρετον παρὰ ἀνθρώποις ἐν σοφίᾳ καὶ ἀλη-
θείᾳ ἐπαγγέλλεσθαι. καὶ ἐρχόμεθα „πάντα τὰ ἔθνη“ ἐπ' αὐτὸ, καὶ
πορευόμεθα τὰ πολλὰ ἔθνη, καὶ λέγομεν ἀλλήλοις, προτρέποντες ἐπὶ
τὴν „ἐν ἐσχάταις ἡμέραις“ ἀναλάμψασαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ θεοσεβίαν·
15 „δεῦτε καὶ ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ
θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα
ἐν αὐτῇ.“ ἐξῆλθε γὰρ ἀπὸ τῶν ἐν „Σιών“ „νόμος“ καὶ μετέστη ἐφ'
ἡμᾶς πνευματικός. ἀλλὰ καὶ „ὁ λόγος κυρίου“ ἐξῆλθεν ἀπ' ἐκείνης
τῆς „Ἱερουσαλήμ,“ ἵνα πανταχοῦ νεμηθῇ καὶ κρινῇ „ἀνὰ μέσον τῶν
20 ἔθνων,“ ἐκλεγόμενος μὲν οὖς ὁρᾷ εὐπειθεῖς ἐλέγχῃ δὲ „λαὸν πολλόν“
τὸν ἀπειθῆ.

καὶ φαμεν γὰρ πρὸς τοὺς ἐρομένους ἡμᾶς, πόθεν ἤκομεν ἢ
τίνα ἔχομεν ἀρχηγέτην, ὅτι ἦλθομεν κατὰ τὰς Ἰησοῦ ὑποθήκας
συγκόψαι „τὰς“ πολεμικὰς ἡμῶν λογικὰς „μαχαίρας“ καὶ ὑβριστικὰς
25 „εἰς ἄροτρα,“ καὶ „τὰς“ κατὰ τὸ πρότερον ἡμῶν μάχιμον „ζιβύνας
εἰς ὀρέπανα“ μετασκευάζομεν. οὐκέτι γὰρ λαμβάνομεν „ἐπ' ἔθνος
μάχαιραν“ οὐδὲ μανθάνομεν „ἔτι πολεμεῖν,“ γενόμενοι διὰ τὸν Ἰη-
σοῦν υἱὸς τῆς εἰρήνης, ὅς ἐστὶν ἡμῶν ἀρχηγός, ἀντὶ τῶν πατριῶν,

4 Vgl. Jes. 2, 2. — 6 Vgl. I Tim. 3, 15. — 8 Vgl. Jes. 2, 2. — 9 Vgl. Ephes.
2, 20 (Jes. 28, 16). — 10 Vgl. Jes. 2, 2. — 13 Vgl. Jes. 2, 3. — 14 Vgl. Jes. 2, 2.
— 15 Jes. 2, 3. — 17 Vgl. Jes. 2, 3. — 18 Vgl. Jes. 2, 3. 4. — 23 Vgl. unten
VII 26. VIII 73. 74. — 24 Vgl. Jes. 2, 4. — 28 Vgl. Luk. 10, 6. — Vgl. Act.
3, 15. 5, 31. Hebr. 2, 10. 12, 2.

1 πατριῶν νόμων Del., vgl. unten Z. 28; πάτριον νόμον A Hδ. Sp. | 4
ἐσχάταις] Schluss-σ übergeschr. A¹ | 8 ὁρῶμεν τίνα Ausgg. ὄρω μὲν τίνα A |
τρόπον Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; τόπον A | 9 ὀρέων] ὄρέων [so] A¹ | 11
πρ [so] in Correctur A | 14 τὴν] τη erloschen A | 16—17 am Rand σῆ von I. H.,
w. e. sch., A | 16 αὐτοῦ] αὐτοῦ vermutet Bo. (Notae p. 390) | 18 ἀπ' MAusgg.
ἐπ' A | 19 κρινῇ MAusgg. κρινεῖ A | 20 ἐλέγχῃ MAusgg. ἐλέγχει A | πολὺν M
Ausgg. πολὺ A | 23 ἦλθομεν aus ἦλθομεν corr. A | 25 ζιβύνας MAusgg. ζιβυνον
A | 27 ἔτι πολεμεῖν MAusgg. ἐπιπολεμεῖν A.

ἐν οἷς „ξένοι τῶν διαθηκῶν“ ἐτυγχάνομεν, λαμβάνοντες νόμον, ἐφ' ᾧ χάριτις ὁμολογοῦντες τῷ ἡμᾶς ὄνσαμένῳ ἀπὸ τῆς πλάνης λέγομεν „ὡς ψευδῆ ἐκτίσαντο οἱ πατέρες ἡμῶν εἰδωλα, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ὑπέλιπον.“ ὁ χοροστάτης οὖν ἡμῶν καὶ διδάσκαλος 5 | ἀπὸ Ἰουδαίων ἐξεληθὼν ὅλην νέμεται τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας 603
ἐαυτοῦ τὴν οἰκουμένην. καὶ ταῦτα μὲν προλαβόντες πολλοῖς ἐπιφερομένην τοῦ Κέλσου λέξις ὅση δύναμις ἀνετρέψαμεν, συνάπτοντες τοῖς ἐκκειμένοις αὐτοῦ ῥητοῖς.

XXXIV. Ὅτι δὲ μὴ παρέλθωμεν τὰ ἐν τοῖς μεταξὺ λελεγμένα
10 τῷ Κέλσῳ, φέρ' ἐκθώμεθα καὶ ταῦτα. χρήσαιτο δ' ἂν τις καὶ
Ἡροδότῳ πρὸς τόδε μάρτυρι, λέγοντι ὧδε· „οἱ γὰρ δὴ ἐκ
Μαρέης τε πόλιος καὶ Ἄπιος οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσ-
124^r ουρα Λιβύῃ, αὐτοὶ τε | δοκέοντες εἶναι Λίβυες καὶ οὐκ Αἰ-
γύπτιοι καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱερὰ θρησκείῃ, βουλό-
15 μνοι θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἐπεμφαν ἐς Ἄμμωνα φά-
μενοι οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι· οἰκίειν
γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα καὶ οὐχ ὁμολογέειν αὐτοῖσι, βούλεσθαι
τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεύεσθαι. ὁ δὲ θεὸς οὐκ ἔα
σφέας ποιέειν ταῦτα, φᾶς Αἴγυπτον εἶναι ταύτην, τὴν ὁ
20 Νείλος ἐπιὼν ἄρδει, καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἳ ἐνερ-
θεν Ἐλεφαντίνης πόλιος οἰκέοντες ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τού-
του πίνουσιν.“ Ἡροδότῳ μὲν τάδε ἰστόρηται. ὁ δ' Ἄμμων
οὐδὲν τι κακίων διαπρεσβεῦσαι τὰ δαιμόνια ἢ οἱ Ἰουδαίων
ἄγγελοι· ὥστε οὐδὲν ἄδικον ἐκάστους τὰ σφέτερα νόμιμα
25 θρησκεύειν. ἀμέλει πλειστον αὐτῶν εὐρήσομεν κατα ἔθνη
τὸ διαφέρον, καὶ ὅμως ἕκαστοι αὐτοὶ μάλιστα εὐνομίξειν

1 Vgl. Ephes. 2, 12. — 2 Vgl. Matth. 6, 13. — 3 Jerem. 16, 19. 14, 22. —
11 Herodot II 18.

7 ἀνετρέψαμεν M^{corr.}, Hb. Sp. am Rand, Del. im Text; ἀνατρέψομεν [so]
A¹ | 8 ἐκκειμένοις schreibe ich mit Guet (bei Del. I 603 Anm. a), vgl. oben V 33
S. 34 Z. 21; ἐκκειμένας A Ausgg. | 13 μετὰ αὐτοὺς schliesst fol. 131^v, an dessen
Ende von derselben Hand, die die Notiz auf fol. 123^v geschrieben hat (vgl. oben
V 22, S. 23 Z. 26), mit rötlicher Tinte geschrieben steht: ζτ' ὀπίσθεν πρὸ φύλ-
λων ἢ | mit δοκέοντες beginnt infolge der oben erwähnten Verheftung fol. 124^r |
14 ἱερὰ θρησκείῃ Herod. | 15 θηλέων A | ἔργεσθαι Herod., Hb. am Rand, Sp. Del.
im Text; εἰργεσθαι A | ἐς Herod. εἰς, doch εἰ in Correctur, A εἰς Ausgg. | φά-
μενοι, Herod., Hb. am Rand, Sp. Del. im Text; εἰργόμενοι (der Fehler wohl aus
dem vorausgehenden εἰργεσθαι entstanden) A | 16 hinter οἰκίειν + τε Herod.
17 οὐχ] οὐδὲν Herod. | 18 ἔα Herod. ἐᾷ A Ausgg. | 19 σφέας vor οὐκ (Z. 18) Herod. |
τὴν Herod., Hb. am Rand, Sp. Del. im Text; ἢν A | 20 Αἰγυπτίους Herod. Ausgg.
Αἰγύπτου A | 22 δ' A δὲ Ausgg. | 24 ἐκάστους M^{corr.} Ausgg. ἐκάστου A.

δοκοῦσιν· Αιθιοῶπων μὲν οἱ Μερόην οἰκοῦντες „Δία καὶ Διόνυσον μόνους“ σέβοντες, Ἀράβιοι δὲ τὴν Οὐρανίαν καὶ Διόνυσον τούτους μόνους, Αἰγύπτιοι δὲ πάντες μὲν Ὅσιριν τε καὶ Ἴσιν, Σαῖται δὲ Ἀθηνᾶν, Ναυκρατίται δὲ, οὐ
 5 πάλαι ἀρξάμενοι, ὠνόμασαν Σάρακιν, καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ νομὸς ὡς ἕκαστοι. καὶ οἱ μὲν ὅτων ἀπέχονται, σέβοντες ὡς ἱεροῦς, οἱ δὲ αἰγῶν, οἱ δὲ κροκοδείλων, οἱ δὲ βοῶν θηλειῶν, οὐῶν δὲ ἀπέχονται βδελυττόμενοι. Σκύθαις γε μὴν καὶ ἀνθρώπους δαίνυσθαι καλόν· Ἰνδῶν δὲ εἰσιν οἱ καὶ
 10 τοὺς πατέρας ἐσθίωντες ὅσια δρᾶν νομίζουσι. καὶ πού φησιν ὁ αὐτὸς Ἡρόδοτος· χρήσομαι δὲ αὐθις αὐταῖς ἐκείνου λέξεσι πιστεῶς εἰνεκα· ἱστορεῖ δὲ ὧδε· „εἰ γὰρ τις προθείη πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἐκλέξασθαι κελεύων νόμους τοὺς καλλίστους ἐκ <τῶν> πάντων νόμων, διασκεψάμενοι ἂν
 15 ἔλοιοτο <ἕκαστοι τοὺς ἑωυτῶν· οὕτω νομίζουσι> πολλόν τι καλλίστους <τούς> ἑωυτῶν νόμους ἕκαστοι εἶναι. οὐκῶν εἰκός ἐστιν ἄλλον γε ἢ μαινόμενον ἄνδρα <γέλωτα> τὰ τοιαῦτα τίθεσθαι. ὡς δ' οὕτως νενομίκασι τὰ περὶ τοὺς νόμους οἱ πάντες ἄνθρωποι, πολλοῖσι καὶ ἄλλοισι
 20 τεκμηρίοισι πάρεστι σταθμώσασθαι, ἐν δὲ δὴ καὶ <τῷδε>. Δαρειὸς ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ἀρχῆς καλέσας Ἑλλήνων | τοὺς παρ- 604
 εόντας εἶρετο ἐπὶ κόσῳ ἂν χρήματι βουλοῖατο τοὺς πατέρας ἀποθνήσκοντας κατασιτέεσθαι· οἱ δὲ ἔφασαν ἐπ' οὐ-

1 Vgl. Herodot II 29. — 2 Vgl. Herodot III 8 (I 131). — 3 Vgl. Herodot II 42. — 4 Vgl. Herodot II 28. 59. 169. 170. 175 u. Plato, Tim. Cap. III p. 21 E. — Vgl. unten V 33, S. 42 Z. 23. — 5 Vgl. Herodot II 42. — 6 Vgl. Herodot II 69. Strabo, Geogr. XVII 39. 44 p. 812. 814. — Vgl. Herodot II 41. — 7 Vgl. Herodot II 47. — Vgl. Herodot I 216. IV 26. — 8 Vgl. Herodot III 38. 99. — 9 Vgl. Herodot III 38.

1 οἱ MAusgg. οἱ A | Δία| δι' ἄ A | 2 ἀράβιοι [so] A' | 4 Ἴσιν AAusgg. σαῖται P^{corr.} σαῖται AAusgg. | ναυκρατεῖται A | 6 νομὸς schreibe ich, νόμους A Ausgg. | οἶων A | 9 οἱ| οἱ A Ausgg. | 12 προθείη Herod. M^{corr.} Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; προσθείη A | 14 καλλίστους A | <τῶν> füge ich mit den Ausgg. aus Herod. ein | 15 ἕκαστοι bis νομίζουσι aus Herod. mit den Ausgg. eingefügt | πολλόν schreibe ich nach Herod., πολὺ A πολὺ Ausgg. | 16 <τούς> füge ich mit den Ausgg. aus Herod. ein | ἑωυτῶν] ἑαντῶν Ausgg. | οὐκῶν] οὐχ ὄν A | 17 εἰκός] οἰκός Herod. | <γέλωτα> füge ich mit den Ausgg. aus Herod. ein | 18 οὕτως A οὕτω Herod. Ausgg. | 19 οἱ < Herod. | vor καὶ + τε Herod. | 20 τεκμηρίοισι Herod. Ausgg. τεκμηρίοις A | <τῷδε> füge ich mit den Ausgg. aus Herod. ein | 21 Ἑλλήνων] Rasur über ω A | 22 εἶρετο Herod. Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ἤρετο M^{corr.} Hδ. im Text; ἐρεῖ τὸ A | 23 κατασιτέεσθαι Herod. MAusgg. κατασιτεύεσθαι A | ἔφασαν hinter οὐδενί Herod.

δενὶ ἔρδειν ἂν τοῦτο. Δαρειος δὲ μετὰ ταῦτα καλέσας Ἰνδῶν τοὺς καλεομένους Καλατίας, οἳ τοὺς γονέας κατεσθίουσιν, εἴρετο, παρεόντων τῶν Ἑλλήνων καὶ δι' ἔρμηνης μανθανόντων τὰ λεγόμενα, ἐπὶ τινὶ χρέματι δεξιάτ' ἂν ⁵ τελευτέοντας τοὺς πατέρας κατακαίειν πυρὶ· οἱ δὲ ἀμβώσαντες μέγα εὐφημέειν μιν ἐκέλευον. οὕτω μὲν νῦν ταῦτα νενόμισται, καὶ ὀρθῶς μοι δοκίει Πίνδαρος ποιῆσαι, νόμον πάντων βασιλέα φήσας εἶναι.“

XXXV. Διὰ τούτων δὲ ὀδεύειν δοκεῖ τῷ Κέλσῳ ὁ λόγος ἐπὶ Ph. 181, 1
 10 τὸ δεῖν πάντας ἀνθρώπους κατὰ τὰ πάτρια ζῆν, οὐκ ἂν
 μεμφθέντας ἐπὶ τούτῳ· Χριστιανούς δὲ τὰ πάτρια κατα-
 124 λιπόντας καὶ οὐχ ἔν τι τυγχάνοντας ἔθνος ὡς Ἰουδαῖοι ἐγκλήτως προστίθεσθαι τῇ τοῦ Ἰησοῦ διδασκαλίᾳ. λεγέτω οὖν ἡμῖν, πότερον καθηρόντως οἱ φιλοσοφούντες καὶ διδασκόμενοι μὴ
 15 δεισιδαιμονεῖν καταλείψουσι τὰ πάτρια, ὡς καὶ φαγεῖν τῶν ἀπγορευμένων ἐν ταῖς πατρίσιν αὐτῶν, ἢ παρὰ τὸ καθῆκον τοῦτο πράξουσιν; εἰ μὲν γὰρ διὰ φιλοσοφίαν καὶ τὰ κατὰ δεισιδαιμονίας μαθήματα οὐ φυλάττοντες τὰ πάτρια καὶ φάγοιεν ἂν τῶν ἀπγορευμένων αὐτοῖς ἐκ πατέρων, διὰ τί οὐχὶ καὶ Χριστιανοὶ, λόγου
 20 αἰρουῦντος μὴ τευτάξειν περὶ τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἰδρύματα ἢ καὶ περὶ τὰ δημιουργήματα τοῦ θεοῦ ἀλλ' ὑπεραναβαίνειν καὶ τὴν ψυχὴν παριστάνειν τῷ δημιουργῷ, τὸ ἀνάλογον ποιοῦντες τοῖς φιλοσοφοῦσιν ἀνεγκλήτως τοῦτο πράττειν; εἰ δ' ὑπὲρ τοῦ φυλάξαι τὴν προκειμένην ἑαυτῷ ὑπόθεσιν ὁ Κέλσος ἔρει ἢ οἱ εὐδοκοῦντες τοῖς
 25 αὐτοῦ ὅτι καὶ φιλοσοφῆσας τις τηρήσει τὰ πάτρια· ὦρα φιλο-

7 Vgl. Pindar, Fr. 169 [151] (Poetae lyr. gr. rec. Th. Bergk I⁴ p. 438 sq.) und Plato, Gorg. Cap. XXXIX p. 484 B. — 10 Vgl. oben V 25, S. 26 Z. 1 ff., unten V 41 u. 54 a. A.

1 τοῦτο Herod., Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ταῦτα A | 2 Καλατίας Herod. καλατίας A Ausgg. | 3 ἐρμηνης Herod. ἐρμηνης Ausgg. ἐρμηνης A | 4 μανθανόντων] μανθάνοντος A; wahrscheinlich liegt bei ἐρμ. μανθ. eine fehlerhafte Vertauschung der Endungen in A vor | δεξιάτ' Herod., Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; δέξαιο A | 5 τελευτέοντας Herod., Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; τελευτώντας A | 6 μιν Herod. μῖν A μὲν Ausgg. | ταῦτα Herod. Sp. Del. τάδε A | 9 Διὰ τούτων bis S. 39 Z. 4 αὐτοῖς παραδοθέντα = Philokalia, Cap. XXII 5 (p. 181, 1—24 ed. Rob.) | διὰ [so] A | 11 καταλείποντας Pat | 12 οὐχ ἔν τι] οὐκ ἔν τι A | 13 προστίθεσθαι A | 17 τὰ κατὰ] κατὰ τὰ Pat EH κατὰ B*CD | 19 αὐτοῖς ἐκ πατέρων B²Rob. αὐτοῖς ἐκατέρων ΔHδ. Sp. ἐκ πατέρων αὐτοῖς Pat B¹CDEH Del. | 21 καὶ τὴν ψυχὴν παριστάνειν < Pat | 24 ἑαυτῷ A Ausgg. αὐτῷ Φ Rob. | ἰπόθεσιν Pat B¹CDEH Del. θέσιν AB² Ausgg. | εὐδοκοῦντες A Ausgg. σενεδοκοῦντες Φ Rob. | 25 φιλοσοφῆσας τις] φιλοσοφούντες τινες Pat | τηρήσει A Ausgg. Rob. τηρήσαι Pat B²EH τηρήσαι B¹CD | ὦρα] ὄρα Pat B¹E.

σόφους γελοιοτάτους φέρ' ελεῖν ἐν Αἰγυπτίοις γενέσθαι φυλαττο- Ph. 181, 20
 μένους ἐμφαγεῖν κρομόου, ἵνα τὰ πάτρια τηρῶσιν, ἢ μορίων
 τινῶν τοῦ σώματος οἶον κεφαλῆς καὶ ὄμμου, ἵνα μὴ παραβαίνωσι
 τὰ ὑπὸ πατέρων αὐτοῖς παραδοθέντα. καὶ οὕτω λέγω περὶ τῶν
 5 τὰς τοῦ σώματος φλυαρίας ἐν φύσαις φριττόντων τῶν Αἰγυπτίων
 ὅτι, ἐὰν ἀπὸ τῶν τοιούτων τις φιλοσοφήσῃ καὶ τηρήσῃ τὰ πά-
 τρια, γελοῖος ἂν εἴη φιλόσοφος ἀφιλόσοφα πράττων. οὕτως οὖν Ph. 181, 24
 καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ λόγου προσαχθεὶς ἐπὶ τὸ σέβειν τὸν τῶν ὄλων θεὸν
 καὶ διὰ τὰ πάτρια κάτω που μένων παρὰ τοῖς ἀγάμμασι καὶ τοῖς
 10 ἀνθρωπίνοις ἰδρύμασι καὶ μὴ βουλόμενος ἀναβῆναι τῇ προαιρέσει
 πρὸς τὸν δημιουργὸν παραπλήσιος ἂν γένοιτο τοῖς μαθούσι μὲν
 τὰ φιλοσοφίας φοβουμένοις δὲ τὰ μὴ φοβερὰ καὶ νομίζουσιν ἀσέ- 605
 βειαν εἶναι τὸ τοιῶνδε ἐμφαγεῖν.

XXXVI. Οἶος δὲ καὶ ὁ τοῦ Ἡροδότου ἐστὶν Ἄμμων, οὗ τὰς
 15 λέξεις ὁ Κέλσος παρελήφεν, ὡς εἰς ἀπόδειξιν περὶ τοῦ δεῖν
 ἕκαστον τὰ πάτρια τηρεῖν; ὁ γὰρ Ἄμμων αὐτῶν τοῖς τῶν ἀπὸ
 Μαρῆης πόλεως καὶ Ἄπιος οἰκοῦσι τὰ πρόσουρα τῇ Λιβύῃ
 οὐκ ἔῃ ἀδιαφορεῖν πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν θηλέων βοῶν· ὅπερ
 πρᾶγμα οὐ μόνον τῇ φύσει ἑαυτοῦ ἀδιάφορόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ οὐ
 20 κωλύει καλὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι τινα. καὶ εἰ μὲν ὁ Ἄμμων αὐτῶν
 ἀπηγόρευε τὴν χρῆσιν τῶν θηλειῶν βοῶν διὰ τὸ εἰς γεωργίαν
 τοῦ ζῴου χρήσιμον καὶ πρὸς τούτῳ διὰ τὸ διὰ τῶν θηλέων μά-
 λιστα αὖξιν τὸ γένος αὐτῶν, τάχα ἂν εἶχε πιθανότητα ὁ λόγος·
 νυνὶ δὲ ἅπαξ βούλεται αὐτοὺς ἐμπίνοντας τοῦ Νείλου δεῖν τη-
 25 ρεῖν τοὺς Αἰγυπτίων περὶ θηλειῶν βοῶν νόμους. καὶ ἐπὶ
 τούτῳ γε τωθάζων ὁ Κέλσος τοὺς παρὰ Ἰουδαίοις ἀγγέλους
 πρὸς τὸ διαπρὸςβεῦσαι τὰ δαιμόνια ἢ οἱ Ἰουδαίων ἀγγελοι·

2 Vgl. Minucius Felix, Octavius Cap. XXVIII 9. — 14 Vgl. Herodot II 18
 u. oben V 34.

1 γελοιοτάτους Φ Rob. γελοιώτατα A Ausgg. | γενέσθαι [so] A | 2 ἐμφαγεῖν
 A | κρομόου AB κρομόνου PatCDEHH6. Sp. κρομόων P Del. Rob. | μορίων scheidt
 aus μερίων corr. Pat | 4 παραδοθέντα A Ausgg. Rob. παραδεδομένα Φ | mit πα-
 ραδοθέντα endigt die Philokalia, Cap. XXII 5 (p. 181, 24 ed. Rob.) | 6 φιλοσο-
 φήσῃ] Schluss-η in Correctur A | 7 οὕτως bis Z. 13 ἐμφαγεῖν = Philokalia, Cap.
 XXII 5 (p. 181, 24—30 ed. Rob.) | 8 τὸ aus τῶ corr. A¹ | τὸν τῶν ὄλων θεὸν
 καὶ διὰ am Rand von I. [?] H. nachgetragen A | 9 που < PatB¹CDEH | 10 hinter
 προαιρέσει + ἀναβῆναι, doch expungiert, A | 18 mit ἐμφαγεῖν endigt die Phi-
 lokalia, Cap. XXII 5 (p. 181, 30 ed. Rob.) | 16 τοῖς M^{corr}. Ausgg. τῆς A | τῶν tilgt
 Bo. (Notae p. 391) < Del. | 17 οἰκοῦσι] ἴ auf Rasur A | Λιβύη Del. λιβύ V H 6.
 Sp. λιβυί A | 18 θήλων A.

125r ὧν οὐκ ἐξήτασε τοὺς λόγους καὶ τὰς | ἐπιφανείας, τί βούλονται.
 ἐωράκει γὰρ ἂν ὅτι οὐ „τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ“, ἔνθα καὶ δοκεῖ
 περὶ βοῶν ἢ ἀλόγων ζῴων νομοθετεῖν, ἀλλὰ τὰ δι' ἀνθρώπους
 γραφέντα ἐν προσήματι τῷ περὶ ἀλόγων ζῴων φυσιολογίαν τινὰ
 5 περιέχει.

Κέλσος μὲν οὖν οὐδὲν ἄδικόν φησι ποιεῖν ἕκαστον, τὰ σφέ-
 τερα νόμιμα θρησκειν ἐθέλοντα· καὶ ἀκολουθεῖ κατ' αὐτὸν
 μηδὲν ἄδικον ποιεῖν Σκύθας, ἐπεὶ κατὰ τὰ πάτρια δαίνονται
 ἀνθρώπους. καὶ Ἰνδῶν δὲ οἱ τοὺς πατέρας ἐσθίοντες ὅσια
 10 δρᾶν νομίζουσι, καὶ κατὰ τὸν Κέλσον, ἢ οὐκ ἄδικά γε. ἐκτί-
 θεται γοῦν Ἡροδότου λέξιν συναγορεύουσαν τὸ ἕκαστον τοῖς
 πατρίοις νόμοις καθηκόντως χρῆσθαι, καὶ ἔοικεν ἀποδεχομένῳ
 τοὺς ἐπὶ Δαρείου Καλατίας καλουμένους Ἰνδοὺς τοὺς γονεῖς
 κατεσθίοντας, ἐπεὶ πρὸς τὸν Δαρεῖον πυνθανόμενον, ἐπὶ πόσῳ
 15 χρήματι ἀποθέσθαι τοῦτον τὸν νόμον βούλονται, ἀναβοήσαν-
 τες μέγα εὐφημεῖν αὐτὸν ἐκέλευον.

XXXVII. Ἄνο τοίνυν νόμων προκειμένων γενικῶς, καὶ τοῦ μὲν
 ὄντος τῆς φύσεως νόμον, ὃν θεὸς ἂν νομοθετήσῃ, ἑτέρου δὲ τοῦ
 ἐν ταῖς πόλεσι γραπτοῦ, καλὸν ὅπου μὲν μὴ ἐναντιοῦται ὁ γραπτὸς
 20 νόμος τῷ τοῦ θεοῦ μὴ λυπεῖν τοὺς πολίτας προστάσει ἕξων νό-
 μων· ἔνθα δὲ τὰ ἐναντία τῷ γραπτῷ νόμῳ προστάσει ὁ τῆς φύ-
 σεως τουτέστι τοῦ θεοῦ, ὅρα εἰ μὴ ὁ λόγος αἰρεῖ μακρὰν μὲν χαι-
 ρειν εἰπεῖν τοῖς γεγραμμένοις καὶ τῷ βουλήματι τῶν νομοθετῶν,
 ἐπιδιδόναι δὲ ἑαυτὸν τῷ θεῷ νομοθέτῃ καὶ κατὰ τὸν τοῦτου λόγον
 25 αἰρεῖσθαι βιοῦν, κἂν μετὰ κινδύνων καὶ μυρίων πόνων καὶ θανάτων
 καὶ ἀδοξίας τοῦτο δέη ποιεῖν. καὶ γὰρ ἄτοπον, τῶν ἀρεσκόντων
 τῷ θεῷ ἑτέρων ὄντων παρὰ τὰ ἀρέσκοντά τισι τῶν | ἐν ταῖς πό- 606
 λεσι νόμων, καὶ ἀμηχάνου τυγχάνοντος ἀρέσκειν θεῷ καὶ τοῖς
 πρεσβεύουσι τοὺς τοιούτους νόμους, καταφρονεῖν μὲν πράξεων, δι'

2 Vgl. I Kor. 9, 9 (Deut. 25, 4). — 11 Vgl. Herodot III 38 und oben V 34
 — 17 Vgl. Röm. 2, 14. 15.

1 vor ἐπιφανείας sind 2—3 Buchst. ausradiert A | 8 δαίνονται A | 10 νομί-
 ζουσι καὶ] νομίζονται vermutet Bo. (Notae p. 391) | 11 τὸ] τῷ Del. | 12 χρῆσθαι]
 χρήσασθαι, doch am Rand γρ' χρῆσθαι, A¹ | 18 Καλατίας Herod., vgl. oben V 34,
 S. 38 Z. 2; καλλατίας M Ausgg. καλλατείας A | 18 νομοθετήσαι aus νομοθετησαι
 corr. A | ἑτέρου M^{corr.} Ausgg. στεροῦ A | 19 ἐν < M Ausgg. | 20 λυπεῖν A λι-
 πεῖν V Bo. (Notae p. 391) Del. λιπῶν Hδ. Sp. | 22 αἰρεῖ schreibe ich, vgl. z. B.
 oben V 35, S. 38 Z. 20; αἰεῖ Hδ. (durch Conjectur) im Text, Sp. am Rand; ἐρεῖ
 A Sp. Del. im Text | 24 ἑαυτὸν A αὐτὸν Ausgg. | 27 ÷ ἑτέρων bis 28 ἀρέσκειν
 θεῷ am Rand von I. [?] H. nachgetragten A.

ὧν ἀρέσει τις τῷ τῶν ὅλων δημιουργῷ, αἰρεῖσθαι δὲ ἐκεῖνας, ἐξ ὧν ἀπάρεστος μὲν τις ἔσται τῷ θεῷ, ἀρεστὸς δὲ τοῖς οὐ νόμοις νόμοις καὶ τοῖς τούτων φίλοις.

εἶπερ δὲ εὐλογον ἐπὶ τῶν ἄλλων τὸν τῆς φύσεως προτιμᾶν νό-
 5 μον, ὄντα νόμον τοῦ θεοῦ, παρὰ τὸν γεγραμμένον καὶ ὑπὸ τῶν
 ἀνθρώπων ἐναντίως τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ νενομοθετημένον, πῶς
 οὐχὶ τοῦτο μᾶλλον ἐν τοῖς περὶ θεοῦ νόμοις ποιητέον; καὶ οὔτε
 ὡς Αἰθίοπες, [ὡς] οἱ τὰ περὶ τὴν Μερόην οἰκοῦντες, Δία καὶ
 Διόνυσον, ὡς ἐκείνοις ἀρέσκει, μόνους προσκυνήσομεν, ἀλλ' οὐδ'
 10 ὅλως Αἰθιοπικὸς θεοὺς Αἰθιοπικῶς τιμήσομεν· οὐθ' ὡς οἱ Ἀρά-
 βιοὶ τὴν Οὐρανίαν καὶ τὸν Διόνυσον μόνους ἡγησόμεθα θεοὺς,
 ἀλλ' οὐδ' ὅλως θεοὺς, ἐν οἷς τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν δεδόξασται (ὡς
 θῆλειαν γὰρ Ἀράβιοι τὴν Οὐρανίαν προσκυνοῦσι καὶ ὡς ἄρρενα
 τὸν Διόνυσον)· ἀλλ' οὐδ' ὡς πάντες Αἰγύπτιοι θεοὺς νομίσσο-
 125^v μεν Ὅσιριν καὶ Ἴσιν, οὐδὲ | τούτοις συγκατατάξομεν κατὰ τὰ τοῖς
 Σαῖταις (δοκοῦντα) τὴν Ἀθηνᾶν. εἰ δὲ καὶ Ναυκρατίταις ἄλλα
 μὲν ἔδοξε σέβειν τοῖς πρεσβυτέροις, τὸν Σάραπιν δὲ τοῖς χθῆς καὶ
 πρῶν ἀρξαμένοις, τὸν οὐ πάποτε γενόμενον θεὸν, προσκυνεῖν·
 οὐ παρὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς νέον τὸν οὐ πρότερον ὄντα θεὸν οὐδὲ
 20 γνωσθέντα τοῖς ἀνθρώποις φήσομεν εἶναι. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱός, ὁ
 „πρωτότοκος πάσης κτίσεως,“ εἰ καὶ νεωστὶ ἐνηνθρωπηκεῖν ἔδοξεν.
 ἀλλ' οὔτι γε διὰ τοῦτο νέος ἐστὶ. πρεσβύτατον γὰρ αὐτὸν πάντων
 τῶν δημιουργημάτων ἴσασιν οἱ θεοὶ λόγοι, καὶ αὐτῷ τὸν θεὸν περὶ
 τῆς τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίας εἰρηκεῖν· „ποιήσομεν ἄνθρωπον
 25 κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν.“

XXXVIII. Βούλομαι δὲ παραστήσαι, τίνα τρόπον οὐκ εὐλόγως
 ὁ Κέλσος φησὶν ἕκαστον τὰ οἰκεία καὶ πάτρια σέβειν. φησὶ
 γὰρ οὗτος τοὺς οἰκοῦντας τὴν Μερόην Αἰθίοπας δύο μόνους
 εἰδέναι θεοὺς, Δία καὶ Διόνυσον, καὶ αὐτοὺς μόνους σέβειν.

18 Vgl. Herodot III 8. — 21 Vgl. Kol. 1, 15. — 24 Gen. 1, 26.

1 αἰρεῖσθαι] ἰ übergeschr. u. Rasur über dem ersten Jota A | 2 οὐ νόμοις
 A Hδ. Sp., vgl. unten V 40, S. 44 Z. 15; ἀνόμοις P Bo. (Notae p. 391) Del. | 4 νό-
 μον Bo. (Notae p. 391) Del. λόγον A Hδ. Sp. | 7 οὔτε ὡς Ausgg. οὐτέως A¹, von
 späterer (III.?) H. ist daraus gemacht: οὐτέως; diese Correctur nicht in den Ab-
 schriften von A | 8 [ὡς], das in A von späterer (III.?) H. mit blasser Tinte unter-
 strichen ist, tilge ich mit Sp. u. Del.; wahrscheinlich ist es als Correctur zu οὐ-
 τέως an falscher Stelle in den Text geraten | Μερόην] ο in Correctur A | 9 οὐ-
 δόλως A | 12 οὐδόλως A | 13 θηλείαν A | 15 Ἴσιν A Ausgg. | 16 (δοκοῦντα) M²
 (am Rand) Ausgg. | ναυκρατίταις A | 19 οὐδὲ [so] A | 24 ποιήσωμεν P Ausgg.
 ποιήσομεν A | 26 οὐκ εὐλόγως ὁ Κέλσος A, Hδ. Sp. am Rand, ὁ Κέλσος οὐκ εὐ-
 λόγως MAusgg. im Text | 28 οὔτως] οὔτως vermutet Bo. (Notae p. 391).

τοὺς δ' Ἀραβίους καὶ αὐτοὺς δύο μόνους, Διόνυσον μὲν ὡς καὶ
 Αἰθίοπες, Οὐρανίαν δὲ ἰδίαν. κατὰ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ οὐτ' Αἰ-
 θίοπες Οὐρανίαν σέβουσιν οὔτε Ἀράβιοι Δία. ἀρ' οὖν ἔαν
 5 τις Αἰθιόπων, ἔκ τινας περιστάσεως γενόμενος παρὰ τοῖς Ἀρα-
 βίοις, ἀσεβῆς εἶναι νομισθῆ ὡς τὴν Οὐρανίαν οὐ σέβων καὶ
 παρὰ τοῦτο τὴν ἐπὶ θανάτῳ κινδυνεύη, καθήξει τῷ Αἰθίοπι ἀπο-
 θανεῖν ἢ παρὰ τὰ πάτρια ποιεῖν καὶ προσκυνεῖν τὴν Οὐρανίαν;
 εἰ μὲν γὰρ παρὰ τὰ πάτρια ποιεῖν αὐτὸν καθήξει, οὐχ ὅσιον
 ποιήσει ὅσον ἐπὶ τοῖς τοῦ Κέλσου λόγοις· εἰ δὲ τὴν ἐπὶ θανάτῳ
 10 ἀπαχθεῖη, παραστησάτω τὸ εὐλογον τοῦ αἰρεῖσθαι θάνατον, οὐκ
 οἶδα εἰ τοῦ Αἰθιόπων λόγου φιλοσοφεῖν διδάσκοντος περὶ ψυχῆς
 ἀθανασίας | καὶ τιμῆς τῆς ἐπὶ εὐσεβείᾳ, εἰ (κατὰ) τοὺς πατέρας 607
 νόμους σέβοιεν νομιζόμενος θεούς. τὸ δ' ὅμοιον ἔστιν εἰπεῖν
 καὶ περὶ Ἀραβίων, ἔκ τινας περιστάσεως ἐπιδημησάντων Αἰθίοπι
 15 τοῖς περὶ Μερόην. καὶ οὗτοι γὰρ μόνους διδάχθέντες σέβειν
 Οὐρανίαν καὶ Διόνυσον οὐ προσκυνήσουσι τὸν Δία μετὰ τῶν
 Αἰθιόπων· καὶ ἀσεβεῖν νομισθέντες εἰ τὴν ἐπὶ θανάτῳ [ἄν] ἀπά-
 γοιτο, τί ἂν εὐλόγως ποιήσαιεν, λεγέτω ὁ Κέλσος.
 τοὺς δὲ περὶ Ὀσιριν καὶ Ἴσιν μύθους περισσόν ἔστιν ἡμῖν νῦν
 20 καταλέγειν καὶ οὐκ εὐκαιρον. ἅν τροπολογῶνται δὲ οἱ μῦθοι, τὸ
 ἄψυχον ἡμᾶς ὕδαρ σέβειν διδάξουσι καὶ τὴν ὑποκειμένην ἀνθρώ-
 ποις καὶ πᾶσι ζῴοις γῆν. οὕτω γὰρ οἶμαι μεταλαμβάνουσι τὸν μὲν
 Ὀσιριν εἰς ὕδαρ τὴν δὲ Ἴσιν εἰς γῆν. περὶ δὲ Σαράπιδος πολλή
 καὶ διάφωρος ἱστορία, χθὲς καὶ πρώην εἰς μέσον ἐλθόντος κατὰ 608
 25 τινὰς μαγγανείας τοῦ βουληθέντος Πτολεμαίου οἰονεῖ ἐπιφανῆ δεῖξαι
 τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ θεόν. ἀνέγνωμεν δὲ παρὰ Νουμηνίῳ τῷ Πυ-
 θαγορείῳ περὶ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ, ὡς ἄρα πάντων τῶν ὑπὸ
 126^r φύσεως διοικουμένων μετέχει οὐσίας ζῴων | καὶ φυτῶν· ἵνα δόξῃ
 μετὰ τῶν ἀτελέστων τελετῶν καὶ τῶν καλοουσῶν δαίμονας μαγγα-

20 Vgl. Plutarch, De Iside et Osir. Cap. XXXVIII. LXIV p. 366 A. 376 F.
 — 28 Vgl. Tacit., Hist. IV 83. 84. Plutarch, De Iside et Osir. Cap. XXVIII sq.
 p. 361 F—362 E. De sollert. anim. Cap. XXXVI p. 984 A B. Pausan., Descript. Gr. I
 18, 4. Clemens Alex., Protrept. Cap. XLVIII p. 42. 43 ed. Potter. — 26 Das Fr.
 fehlt bei Frid. Thedinga, De Numenio philos. Platon., Diss. Bonnae 1875.

2 vor κατὰ ist vermutlich ein verbindender Ausdruck, wie δῆλον ὅτι, aus-
 gefallen | 6 hinter τοῦτο + καθήξει, doch expungiert, A | 12 (κατὰ) τοὺς schreibe
 ich mit Hδ. (am Rand), Sp. Del. (im Text); (τοὺς κατὰ) τοὺς vermutet Bo. (Notae
 p. 391) | 18 ἔστιν A ἐστίν Ausgg. | 17 [ἄν] ἀπάγοιτο schreibe ich (vgl. oben
 Z. 9: εἰ δὲ τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπαχθεῖη), ἄν ἀπάγοιτο M^{corr.} Ausgg. ἄν ἐπάγοιτο
 A fehlerhaft; vermutlich ist ἀπ als Verbesserung von ἐπ übergeschrieben u. von
 einem Abschreiber als ἄν verlesen u. in den Text gesetzt worden.

νειῶν οὐχ ὑπὸ ἀγαματοποιῶν μόνων κατασκευάζεσθαι θεὸς ἀλλὰ καὶ ὑπὸ μάγων καὶ φαρμακῶν καὶ τῶν ἐπωδαῖς αὐτῶν κηλουμένων δαιμόνων.

- XXIX. Χρῆ οὖν ζητεῖν τὸ ἀρμοζόντως τῷ λογικῷ καὶ ἡμέρῳ
 5 ζῶφ καὶ λελογισμένως πάντα πράττοντι βρωτὸν καὶ οὐ βρωτὸν, καὶ μὴ κατὰ ἀποκλήρωσιν σέβειν ὅς ἢ αἰγας ἢ τὰς θηλείας βοῦς. καὶ τούτων μὲν ἀπέχεσθαι μέτριον, πολὺ γὰρ χρήσιμον ἀπὸ τούτων τῶν ζῶων ἀνθρώποις γίνεταί· τὸ δὲ καὶ κροκοδείλων φείδεσθαι, καὶ εἶναι ἱεροὺς αὐτοὺς οὐκ οἶδα τίνος μυθολογου-
 10 μένου θεοῦ, πῶς οὐκ ἔστι πάντων ἡλιθιώτατος; σφόδρα γὰρ ἐμβροντήτων ἔστι τὸ φείδεσθαι ζῶων οὐ φειδομένων καὶ περιέπειν ζῶα ἀνθρώπους καταθινώμενα. ἀλλὰ Κέλσῳ ἀρέσκουσι μὲν οἱ κατὰ τινα πάτρια κροκοδείλους σέβοντες καὶ περιέποντες, καὶ οὐδεὶς λόγος κατ' ἐκείνων αὐτῷ γέγραπται· ψεκτοὶ δ' εἶναι
 15 φαίνονται Χριστιανοί, τὴν κακίαν βδελύσσεσθαι διδασκόμενοι καὶ τὰ ἀπὸ κακίας ἔργα ἐκτρέπεσθαι, τὴν δ' ἀρετὴν σέβειν καὶ τιμᾶν ὡς ὑπὸ τοῦ θεοῦ γεγενημένην καὶ οὖσαν υἴον θεοῦ. οὐ γὰρ παρὰ τὸ θηλυκὸν ὄνομα καὶ τῇ οὐσίᾳ θήλειαν νομιστέον εἶναι τὴν σοφίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἅπερ καθ' ἡμᾶς ἔστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ,
 20 ὡς ὁ γνήσιος αὐτοῦ μαθητῆς παρέστησε λέγων περὶ αὐτοῦ· „ὅς ἐγενήθη σοφία ἡμῖν ἀπὸ θεοῦ δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις.“ κἂν δεύτερον οὖν λέγωμεν θεὸν, ἴστωσαν ὅτι τὸν δεύ-
 25 τερρον θεὸν οὐκ ἄλλο τι λέγωμεν ἢ τὴν περιεκτικὴν πασῶν ἀρετῶν ἀρετὴν καὶ τὸν περιεκτικὸν παντὸς οὐτινοσοῦν λόγου τῶν κατὰ φύ-
 σιν καὶ προηγουμένως γεγενημένων καὶ εἰς χρήσιμον τοῦ παντὸς λόγον· ὄντινα τῇ Ἰησοῦ μάλιστα παρὰ πᾶσαν ψυχὴν ψυχῇ φκει-
 ῶσθαι καὶ ἠνώσθαι φαμεν, μόνου τελείως χωρῆσαι δεδυνημένου τὴν

11 Vgl. oben V 25, S. 26 Z. 18. — 20 I Kor. 1, 30.

2 αὐτῶν Sp. Del. im Text, αὐτοῖς Hδ. am Rand, αὐτοῖς und αὐταῖς Sp. am Rand; αὐταῖς A Hδ. im Text | κηλουμένων] καλουμένων V Sp. im Text, Hδ. am Rand; καλουμένων und κηλουμένων Sp. am Rand | 8 δαιμόνων] δαίμονας Sp. im Text, δαιμόνων Sp. am Rand | 4 τὸ τί vermuten Bo. (Notae p. 391) u. Guet (bei Del. I 608 Anm. a) ohne Grund | 6 θήλειας [so] A | 18 θηλείαν, doch Rasur über η, A | 21 ἐγενήθη A | 22 ¶ am Rand von A steht ein Scholion, das von demselben Schreiber herrührt, der die oben V 12, S. 14 Z. 3, und V 16, S. 18 Z. 1, erwähnten Randnoten geschrieben hat (vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 42 Anm. 1), und so lautet: αἱ αἱ τῆς σοφίας. οἰόμενος γὰρ ἐτέρῳ ἀνασκευάζειν, αὐτὸς τῆς αὐτοῦ ἀληθείας ἐπέπτακ(ας)· ἐν οἷς γὰρ τῷ κελσίῳ ἀντίκεισε δια τὴν πολλυ-
 θεϊάν, ἰσχυρὸς ἐν αὐτῇ κεκράτησε. τὸν ὁμοού(σιον) γὰρ τῷ πῆρι διέτεμε(ς) δεύ-
 τερον ὀνομάσας.

ἄκραν μετοχὴν τοῦ ἀντολόγου καὶ τῆς αὐτοσοφίας καὶ τῆς αὐτοδικαιοσύνης.

XL. | Ἐπεὶ δὲ τοιαῦτα εἰπὼν ὁ Κέλσος περὶ τῶν διαφόρων νό- 609
μων ἐπιφέρει ὅτι ὀρθῶς μοι δοκεῖ Πίνδαρος ποιῆσαι, νόμον
5 πάντων βασιλέα φήσας εἶναι, φέρε καὶ περὶ τούτου διαλεχθῶ-
μεν. τίνα φῆς, ὃ οὗτος, νόμον πάντων εἶναι βασιλέα; εἰ μὲν
τοὺς κατὰ πόλιν, ψεῦδος τὸ τοιοῦτον· οὐ γὰρ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ νό-
μου πάντες βασιλεύονται· καὶ χθῆν, εἰ ἄρα, λελέχθαι· νόμοι πάν-
των βασιλεῖς, ἐκάστου γὰρ ἔθνους τῶν πάντων νόμος τις βα-
10 σιλεύς. εἰ δὲ κυρίως ἀκούεις τοῦ νόμου, ὁ φύσει βασιλεὺς τῶν
πάντων οὗτός ἐστιν· εἰ καὶ τινες δίκην ληστῶν, ἀποστάντων τοῦ
νόμου, τοῦτον μὲν ἀρνοῦνται ληστρικῶς δὲ καὶ ἀδικητικῶς δια-
ζῶσιν. ἡμεῖς οὖν οἱ Χριστιανοὶ τὸν τῆ φύσει πάντων βασιλέα
126^v ἐπιγνόντες νόμον, | τὸν αὐτὸν ὄντα τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ, κατ' αὐ-
15 τὸν βιοῦν πειρώμεθα, μακρὰν χαίρειν φράσαντες τοῖς οὐ νόμοις
νόμοις.

XLI. Ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ἐξῆς τῷ Κέλσῳ λεγόμενα, ἐν οἷς σφό-
δρα μὲν ἐλάχιστά ἐστι τὰ περὶ Χριστιανῶν πλεῖστα δὲ ὅσα περὶ
Ἰουδαίων. φησὶν οὖν· εἰ μὲν δὴ κατὰ ταῦτα περιστέλλοιεν
20 Ἰουδαῖοι τὸν ἴδιον νόμον, οὐ μεμπτὰ αὐτῶν, ἐκείνων δὲ
μᾶλλον, τῶν καταλιπόντων τὰ σφέτερα καὶ τὰ Ἰουδαίων
προσποιουμένων. εἰ δ' ὥς τι σοφώτερον εἰδότες σεμνύ-
νουνται τε καὶ τὴν ἄλλων κοινωνίαν (ὡς) οὐκ ἐξ ἴσου κα-
θαρῶν ἀποστρέφονται, ἤδη ἀκηκόασιν ὅτι οὐδὲ τὸ περὶ οὐ-
25 ρανοῦ δόγμα ἴδιον λέγουσιν ἀλλ', ἵνα πάντα ἐάσω, καὶ
Πέρσαις, ὡς πού δηλοῖ καὶ Ἡρόδοτος, πάλαι δεδογμένον.
„νομίζουσι γάρ,“ φησὶ, „Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν

1 Vgl. Joh. 1, 1. 14. Luk. 11, 49. I Kor. 1, 30. — 4 Vgl. oben V 34 u. Herodot III 38. — 20 Vgl. Tacit., Hist. V 5. Juvenal, Sat. XIV 100 ff. — 23 Vgl. Röm. 2, 17 ff. Tacit., Hist. V 4. 5. Juvenal, Sat. XIV 96 ff. — 24 Vgl. oben I 19—21. V 6. — 27 Herodot I 131.

1 ἀντολόγου M^{corr}. Ausgg. αὐτοῦ λόγου A | 7 τοιοῦτον MAusgg. τοιοῦτο A | 8 εἰ tilgen H^b.Sp. (am Rand), < Del. | 11 τοῦ νόμου schreibe ich wegen des folgenden τοῦτον; τῶν νόμων M²Jol Ausgg. im Text; τοὺς νόμους A | 15 οὐ νόμοις AH^b.Sp., vgl. oben V 37, S. 41 Z. 2; ἀνόμοις PDel. | 20 νόμον] zwischen ὁ u. μ ein Buchst. ausradiert A | μεμπτὰ] μεμπτὸν (scil. τοῦτο) vermute ich, vgl. unten V 43, S. 46 Z. 27; μεμπτέον oder μεμπτέ' vermuten Guinet u. Del. (I 609 Anm. c) | 21 σφέτερα] σέτερα A | 23 (ὡς) οὐκ ἐξ ἴσου καθαρῶν schreibe ich mit Bo. (Notae p. 391) u. Keim (Celsus' Wahres Wort S. 70 Anm. 3), οὐκ ἐξ ἴσου καθαρῶς A Ausgg.; vielleicht ist ὡς, am Rand nachgetragen, von einem Schreiber als Correctur zu καθαρῶν angesehen worden | ἐξ ἴσου] ἴσου auf Rasur A.

ὄρέων ἀναβαίνοντες θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες.“ οὐδὲν οὖν οἶμαι διαφέρειν Δία Ὑφιστον καλεῖν ἢ Ζῆνα ἢ Ἄδωναίον ἢ Σαβαῶθ ἢ Ἄμοῦν, ὡς Αἰγύπτιοι, ἢ Παπαίον, ὡς Σκύθαι. οὐ μὴν οὐδὲ κατὰ
 5 ταῦτα ἀγιώτεροι τῶν ἄλλων ἂν εἴεν, ὅτι περιτέμνονται· τοῦτο γὰρ Αἰγύπτιοι καὶ Κόλχοι πρότεροι οὐδ' ὅτι συν ἀπέχονται· καὶ γὰρ τοῦτ' Αἰγύπτιοι, καὶ προσέτι αἰγῶν τε καὶ οἰῶν καὶ βοῶν (τε) καὶ ἰχθύων, καὶ κνάμων γε Πυθαγόρας τε καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ ἐμψύχων ἀπάντων. οὐ μὴν
 10 οὐδ' εὐδοκιμεῖν παρὰ τῷ θεῷ καὶ στέργεσθαι διαφόρως τι τῶν ἄλλων τούτους εἰκὸς, καὶ πέμπεσθαι μόνοις αὐτοῖς ἐκεῖθεν ἀγγέλους, οἷον δὴ τινα μακάρων χώραν λαχοῦσιν· ὀρώμεν γὰρ αὐτούς τε καὶ τὴν χώραν τίνων ἤξιωνται.

οὗτος μὲν οὖν ὁ χορὸς ἀπίτω δίκην ἀλαζονείας ὑπο-
 15 σχῶν, οὐκ εἰδὼς τὸν μέγαν θεὸν ἀλλ' ὑπὸ τῆς Μωϋσέως γοητείας ὑπαχθείς τε καὶ ψευσθεὶς κἀκείνης οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τέλει γεγονῶς μαθητῆς.

XLII. | Δῆλον δ' ὅτι ἐν τούτοις ἐγκαλεῖ Ἰουδαίους ὡς ψευ- 610
 δῶς ὑπολαμβάνουσιν ἑαυτοὺς εἶναι ἐκλεκτὴν μερίδα παρὰ πάντα τὰ
 20 ἔθνη τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ. καὶ ἀλαζονείας γοῦν αὐτῶν κατηγορεῖ ὡς ἀρχόντων μὲν τὸν μέγαν θεόν, οὐκ εἰδόντων δ' αὐτὸν ἀλλ' ὑπαχθέντων τῇ Μωϋσέως γοητεία καὶ ψευσθέντων ὑπ' αὐτοῦ, οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τέλει μαθητευθέντων αὐτῷ. ἀπὸ μέρους μὲν οὖν ἡμῖν ἐν τοῖς πρὸ τούτων λέλεκται τὰ τῆς σεμνῆς καὶ ἐξαι-
 25 ρέτου Ἰουδαίων πολιτείας, ἠνίκα αὐτοῖς συνειστέθει το σύμβολον τῆς τοῦ θεοῦ πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς παρ' αὐτῷ καὶ τῷ θουσιαστηρίῳ ἱερατικῆς λατρείας· εἰ δέ τις ἐπερείσας τὴν διάνοιαν τῷ τοῦ νομοθέτου βουλήματι καὶ τῇ κατ' αὐτὸν πολιτεία ἐξετάζων

2 Vgl. oben I 24, I 74 Z. 7 ff. — 3 Vgl. Herodot II 18. 42 a. E. Plutarch. De Iside et Osir. Cap. IX p. 354 C. — 4 Vgl. Herodot IV 59. — 5 Vgl. Herodot II 104. — 7 Vgl. oben I 22 u. V 34 Mitte. — 8 Vgl. H. Diels, Doxogr. gr. p. 557, 20 sqq. 590, 10. — 13 Vgl. Strabo, Geogr. XVI 2, 35. 36 p. 760 sq. — 14 Vgl. oben V 33, S. 34 Z. 23. — 15 Vgl. oben I 23. 26. — 19 Vgl. Deut. 32, 9. — 24 Vgl. oben IV 31.

1 ὄρέων Herod. P οἰρέων Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ὄράσεων A | ἔρδειν Herod. ἔρδειν A Ausgg. | 3 Ἄδωναίον M² Ausgg. ἀδωνεία [so] A¹, vgl. unten V 45, S. 48 Z. 6 | Ἄμοῦν A Ἄμοῦν M^{corr.} Ausgg. | 4 Παπαίον Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; παπαίον A, vgl. unten V 45, S. 48 Z. 7 | 6 κόλχοι [so] A | 7 τοῦτ' A, Hδ. Sp. am Rand; ταῦτ' M Ausgg. im Text | 8 (τε) füge ich mit M u. den Ausgg. ein | 9 τε] δὲ A | 15 μωϋσέως A | 19 παρὰ auf Rasur A | 21 αὐτὸν M Ausgg., vgl. oben V 41, Z. 15; αὐτῶν A | 22 μωϋσείος A | 25 συνειστέθει A.

τὰ κατ' αὐτοὺς συγκρίνοι τῇ νῦν ἀγωγῇ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν, οὐ-
 δένας μᾶλλον ἂν θανατάσαι ὡς ἐν ἀνθρώποις πάντα μὲν τὰ μὴ
 7^ε χρήσιμα τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων περιηρημένους | μόνα δὲ τὰ εὖ-
 χρηστα παραδεξαμένους. διὸ οὐδ' ἀγῶνες ἦσαν γυμνικοὶ ἢ θυμελι-
 5 κοὶ ἢ ἱππικοὶ παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ γυναῖκες πιπράσκουσαι τὴν ὥραν
 παντὶ τῷ βουλομένῳ σπεῖρειν κενῶς καὶ ἐνυβρίζειν τῇ φύσει τῶν
 ἀνθρωπίνων σπερμάτων.

ὅποιον δ' ἦν παρ' αὐτοῖς τὸ ἐξ ἔτι ἀπαλῶν ὀνύχων διδάσκεισθαι
 ὑπεραναβαίνειν μὲν πᾶσαν τὴν αἰσθητὴν φύσιν καὶ μηδαμοῦ αὐτῆς
 10 νομίζειν ἰδρῦσθαι τὸν θεόν, ἄνω δὲ καὶ ὑπὲρ τὰ σώματα ζητεῖν αὐ-
 τόν; πηλίκον δὲ τὸ σχεδὸν ἅμα γενέσει καὶ συμπληρώσει τοῦ λόγου
 διδάσκεισθαι αὐτοὺς τὴν τῆς ψυχῆς ἀθανασία καὶ τὰ ὑπὸ γῆν δι-
 καιωτήρια καὶ τὰς τιμὰς τῶν καλῶς βεβιωκότων; ἅπερ ἔτι μυθι-
 15 κώτερον μὲν παισὶ καὶ τὰ παίδων φρονουῖσιν αὐτοῖς ἐκηρύσσεται, ἤδη
 δὲ ζητοῦσι τὸν λόγον καὶ βουλομένοις ἐν αὐτῷ προκόπτειν οἱ τέως
 μῦθοι, ἢ οὕτως ὀνομάσω, μετεμορφοῦντο εἰς τὴν ἐναποκεκρυμμένην
 αὐτοῖς ἀλήθειαν. ἐγὼ δὲ νομίζω ἀξίως τοῦ χρηματίζειν αὐτοὺς με-
 20 ρίδα θεοῦ πάσης μὲν μαντείας ὡς μάτην κηλοσύης τοὺς ἀνθρώπους
 καταπεφρονηκέναι, καὶ ἀπὸ δαιμόνων μοχθηρῶν μᾶλλον ἢ ἀπὸ τινοσ
 20 κρείττονος φύσεως ἐρχομένης, ζητεῖν δὲ τὴν τῶν μελλόντων γνῶσιν
 ἐν ψυχῆς, δι' ἅκραν καθαρότητα παραδεξαμέναις πνεῦμα τοῦ ἐπι
 πᾶσι θεοῦ.

XLIII. Τὸ δὲ μὴ ἐξείναι δουλεύειν τὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὀρμώ-
 μενον δογμάτων πλείον ἔτων ἐξ πῶς ἐστι λελογισμένον καὶ οὔτε
 25 τὸν δεσπότην οὔτε τὸν δοῦλον ἀδικούν, τί χρῆ λέγειν; οὐ κατὰ τὰ
 αὐτὰ οὖν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι περιστέλλοιεν ἂν Ἰουδαῖοι τὸν
 ἴδιον νόμον. μεμπτόν γάρ ἐστιν αὐτοῖς καὶ ἀναισθησίας ἔγκλημα
 ἐπάγον τῆς περὶ τῆς τῶν νόμων ὑπεροχῆς, εἰ νομίζοιεν αὐτοὺς
 ὁμοίως τοῖς ἄλλοις γεγράφθαι τοῖς κατὰ τὰ ἔθνη. κἂν μὴ βούληται
 30 δὲ Κέλσος, σοφώτερόν τι εἶδεν εἰδότες Ἰουδαῖοι οὐ μόνον τῶν

5 Vgl. Lev. 19, 29. Deut. 23, 17. 18. — 8 Vgl. Corpus paroemiogr. gr. ed.
 Leutsch et Schneidewin tom. II p. 407, 20. — 12 Vgl. Weish. Sal. 1, 15. 3, 1—19.
 15, 3. — Vgl. Plato, Phædr. Cap. XXIX p. 249 A. — 17 Vgl. Deut. 32, 9. — 28
 Vgl. Exod. 21, 2. Deut. 15, 12. Jerem. 41, 14.

4 ἀγῶνες] zwischen γ u. ω Rasur u. Raum für 2—3 Buchst., hinter ν Raum
 für 1 Buchst., ε auf Rasur A | θυμελικοὶ Ausgg. θεμελικοὶ A | 7 σπερμάτων A |
 9 ὑπεραναβαίνειν A | 10 ἰδρῦσθαι A Ausgg. | 13 ἔτι] ἔθη vermutet Guet (bei
 Del. I 610 Anm. a) unrichtig | 15 προκόπτειν] zwischen ο u. κ ein Buchst. aus-
 radiert A | 17 vor αὐτοῖς + ἐν MAusgg. | 18 μὲν A, Hb. Sp. am Rand; γε M^{corr.}
 Ausgg. im Text | 28 ἐπάγον P^{corr.} M^{corr.} Ausgg. ἐπάγων, doch ο über ω mit
 hellerer Tinte übergeschr., A.

πολλῶν ἀλλὰ καὶ τῶν φιλοσοφῶν δοκούντων, ὅτι οἱ μὲν φιλοσοφούντες | μετὰ τοὺς σεμνοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ λόγους καταπίπτουσιν 611
ἐπὶ τὰ εἰδῶλα καὶ τοὺς δαίμονας, Ἰουδαίων δὲ καὶ ὁ ἔσχατος μόνῳ
ἐνορᾷ τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ· καὶ καλῶς γε ὅσον ἐπὶ τούτῳ σεμνύνον-
5 ται καὶ τὴν τῶν ἄλλων ὡς ἐναγῶν καὶ ἀσεβῶν ἐκτρέπονται κοι-
νωρίαν. καὶ εἶθε αὐτοῖς μὴ ἡμάρτητο παρανομήσασιν καὶ πρότερον
μὲν „τοὺς προφήτας“ ἀποκτείνασιν ὕστερον δὲ καὶ τῷ Ἰησοῦ ἐπιβου-
λεύσασιν· ἢ ἔχωμεν παράδειγμα πόλεως οὐρανίας, ἣν ἐζήτησε μὲν
διαγράψαι καὶ Πλάτων οὐκ οἶδα δὲ εἰ τοσοῦτον δεδύνηται, ὅσον
10 Μωϋσῆς ἴσχυσε καὶ οἱ μετ' αὐτὸν, „γένος τι ἐκλεκτὸν“ καὶ „ἔθνος
ἅγιον“ καὶ θεῷ ἀνακείμενον ἐντρέφοντες λόγοις καθαροῖς ἀπὸ
πάσης δεισιδαιμονίας.

XLIV. Ἐπεὶ δὲ βούλεται Κέλσος κοινοποιεῖν τὰ σεμνὰ Ἰου-
δαίων ἐθνῶν τινων νόμοις, φέρε καὶ ταῦτα θεωρήσωμεν. νομίζει
127^v | τοῖνυν τὸ περὶ οὐρανοῦ δίγμα μηδὲν διαφέρειν τοῦ περὶ τοῦ
θεοῦ καὶ φησι παραπλησίως τοῖς Ἰουδαίοις τοὺς Πέρσας τῷ Διὶ
θυσίας ἐπιτελεῖν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα τῶν ὀρέων (ἀναβαλνον-
τας)· οὐχ ὀρέων ὅτι Ἰουδαῖοι ὡς ἕνα θεὸν ἠπίσταντο, οὕτως ἕνα
τὸν τῆς προσευχῆς ἅγιον οἶκον καὶ ἐν τῷ τῶν ὀλοκαρπωμάτων θυ-
20 σιαστήριον καὶ ἐν τῷ τῶν θυμαμάτων θυματήριον καὶ ἕνα τὸν
τοῦ θεοῦ ἀρχιερέα. οὐδὲν οὖν κοινὸν πρὸς Πέρσας ἦν Ἰουδαίοις,
ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα τῶν ὀρέων, πλειόνων ὄντων, ἀναβαλνον-
τας καὶ θυσίας ἐπιτελοῦντας, οὐδὲν παραπλήσιον ἐχούσας ταῖς
κατὰ τὸν Μωϋσείως νόμον· καθ' ὃν „ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ“ ἐλά-
25 τρευον „τῶν ἐπουρανίων“ οἱ Ἰουδαίων ἱερεῖς, ἐν ἀπορρήτῳ διηγού-
μενοι τὸ τοῦ νόμου περὶ τῶν θυσιῶν βούλημα καὶ ὧν σύμβολα
ἦσαν αὐταί. Πέρσαι τοῖνυν πάντα τὸν τοῦ οὐρανοῦ κύκλον
Δία καλείτωσαν, ἡμεῖς δὲ οὔτε Δία οὔτε τὸν θεὸν φαμεν εἶναι
τὸν οὐρανὸν, οἳ γε ἐπιστάμεθα καὶ τινα τῶν ἡττόνων τοῦ θεοῦ

7 Vgl. Matth. 23, 37. Luk. 13, 34. — 8 Vgl. Clemens Alex., Strom. IV 172 p. 642 ed. Potter. — 9 Vgl. Plato, Res publ. II 11. 12 p. 369 B—372 C. IV 6—10 p. 427 D—434 C. V 18 p. 473 C D. Leges V 10—14 p. 739 B—745 E. — 10 Vgl. I Petr. 2, 9 (Jes. 43, 20. Exod. 19, 6). — 16 Vgl. oben V 41 u. Herodot I 131. — 19 Vgl. Lev. 16, 24. 25. Num. 15, 3. Weish. Sal. 3, 6 (Exod. 30, 28. Lev. 3, 2. 5. 4, 7. 25. 30. 5, 12. I Chron. 16, 40. 21, 29. I Makk. 4, 53). — 20 Vgl. II Chron. 26, 16. 19 (Exod. 30, 1. 27. Lev. 4, 18. I Chron. 6, 49. 28, 18). — 24 Vgl. Hebr. 8, 5. — 29 Vgl. II Kor. 12, 2—4.

10—11 am Rand ζῆ' A² | 17 (ἀναβαλνοντας) füge ich als notwendig für den Zusammenhang der Worte ein, vgl. oben V 41, S. 45 Z. 1, u. unten Z. 22 | 19 ὀλοκαρπωμάτων] ὀλοκατωμάτων vermutet Guist (bei Del. I 611 Anm. b), vgl. die oben citierten Schriftstellen | 24 μωυσείος A.

ὑπεραναβεβηκέναι τοὺς οὐρανοὺς καὶ πᾶσαν ἀσθητὴν φύσιν. καὶ οὕτω γε συνίεμεν τοῦ „ἀνείτε τὸν θεὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν· ἀνεσάτωσαν τὸ ὄνομα κυρίου.“

- 5 XLV. Ἄλλ' ἐπεὶ Κέλσος οἶεται μηδὲν διαφέρειν Δία Ὑψισ- Ph. 93, 6
τον καλεῖν ἢ Ζῆνα ἢ Ἄδωνατον ἢ Σαβαῶθ ἢ, ὡς Αἰγύπτιοι,
Ἄμοῦν ἢ, ὡς Σκύθαι, Παπαῖον, φέρε καὶ περὶ τούτων ὀλίγα
διαλεχθῶμεν, ὑπομιμνήσκοντες ἅμα τὸν ἐντυγχάνοντα καὶ τῶν ἀνω-
τέρω εἰς τὸ τοιοῦτον πρόβλημα εἰρημένων, ὅτ' ἐκάλεσεν ἡμᾶς ἢ
10 Κέλσου λέξις ἐπὶ τὰ τοιαῦτα. καὶ νῦν οὖν φαμεν ὅτι ἢ τῶν ὀνο-
μάτων φύσις οὐ θεμένων εἰδὼ νόμοι, ὡς Ἀριστοτέλης οἶεται. οὐδὲ
γὰρ ἀπὸ | ἀνθρώπων τὴν ἀρχὴν ἔχουσιν αἱ ἐν ἀνθρώποις διάλεκτοι, 612
ὡς δῆλον τοῖς ἐπιστάμενοις δυναμένοις φύσει ἐπρωδῶν, οἰκειομένων
κατὰ τὰς διαφόρους διαλέκτους καὶ τοὺς διαφόρους φθόγγους τῶν
15 ὀνομάτων τοῖς πατράσι τῶν διαλέκτων· περὶ ὧν ἐν τοῖς ἀνωτέρω
ἐπ' ὀλίγον διελήφμεν, λέγοντες ὅτι καὶ μεταλαμβανόμενα εἰς ἄλλην
διάλεκτον τὰ πεφυκότα δύνασθαι ἐν τῇ δεῖνα διαλέκτῳ οὐκέτι ἀνύει
τι, ὡς ἦνυσεν ἐν ταῖς οἰκείαις φωναῖς. ἦδη δὲ καὶ ἐπ' ἀνθρώπων
τὸ τοιοῦτον εὐρίσκεται· τὸν γὰρ ἀπὸ γενέσεως Ἑλλάδι διαλέκτῳ
20 καλούμενον τὸν δεῖνα οὐκ ἂν μεταλαβόντες εἰς διάλεκτον Αἰγυπ-
τίων ἢ Ῥωμαίων ἢ τινος ἄλλου ποιήσαιμεν παθεῖν ἢ δρᾶσαι. ἅπερ
πάθοι ἢ δρᾶσαι ἂν καλούμενος τῇ πρώτῃ θέσει τοῦ ὀνόματος αὐ-
τοῦ. ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἐξ ἀρχῆς Ῥωμαίων κληθέντα φωνῇ εἰ μετα-
λάβοιμεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διάλεκτον, ποιήσαιμεν ἂν, ὅπερ ποιεῖν

2 Psal. 148, 4. 5. — 8 Vgl. oben I 24. 25. — 11 Vgl. Aristot., De invent.
Cap. II (vol. I p. 16 ed. Acad. Reg. Boruss.). — 15 Vgl. oben I 25, I 76
Z. 16 ff.

5 Ἄλλ' ἐπεὶ bis S. 51 Z. 9 οὐχ ἀμαρτῆσεται = Philokalia, Cap. XVII 3—5
(p. 93, 6—95, 19 ed. Rob.) | 7 Ἄμοῦν] Ἄμμοῦν M Ausgg. | Παπαῖον schreibe ich,
vgl. oben V 41, S. 45 Z. 4; παπαῖον A Ausgg. Rob., παπαῖον, doch, w. e. sch.,
aus παπαῖον corr., B παπαῖαν Pat παπαῖαν EH παπίαν CD | 8 vor ἅμα + δ'
M² Ausgg. | 9 τὸ] mit hellerer Tinte übergeschr. A², fehlt in M u. den Ausgg.,
steht aber in PV | τοιοῦτο Pat B | ὅτ' A Ausgg. ὅτε BEH Rob. ὅτι CD | 10 οὖν]
mit spitzer Feder u. hellerer Tinte übergeschr. A², fehlt in M u. den Ausgg., steht
aber in PV | 12 ἔχουσιν] Rasur über ι A | 13 οἰκειωμένων Pat B | 16 ὀλίγον] ὀλί-
γον, über ον ein Buchst., der wie α aussieht, übergeschr. A, die Variante nicht in
den Abschriften; ὀλίγω B | 17 δεῖνα Pat BEH Rob. δεῖνα, Rasur über ι, A δεῖνι
M corr. CD Ausgg. | 18 τι τί Pat | ἦνυσεν] ἦνυσεν, darüber von II. blasser H. γρ
υεν geschrieben, A ἦνυεν Φ Rob. | 19 τὸν] ν' übergeschr. A² | 20 μεταλαβόντες]
μεταλαβόντες in μεταβαλόντες corr., doch von anderer (II.?) H. das ursprüngliche
μεταλαβόντες wiederhergestellt A μεταβαλόντες B CD | 21 δρᾶσαι A Φ Ausgg.
Rob. | 23 τὸν] τῶν Pat B¹ | μεταλάβοιμεν] μεταβάλοιμεν CD.

ἐπαγγέλλεται ἡ ἐποδὴ, τηροῦσα τὸ κατονομασθὲν αὐτῷ πρῶτον Ph. 93, 28 ὄνομα.

εἰ δὲ ταῦτα περὶ ἀνθρωπίνων ὀνομάτων λεγόμενά ἐστιν ἀληθῆ,
 132^r τί χρῆ νομίζειν ἐπὶ τῶν δι' ἠνδῆποτε αἰτίαν | ἀναφερομένων ἐπὶ τὸ
 5 θείον ὀνομάτων; μεταλαμβάνεται γὰρ <τι> φέρ' εἰπεῖν εἰς Ἑλλάδα
 φωνὴν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ ὀνόματος καὶ σημαίνεται τι ἀπὸ τῆς Ἰσαὰκ
 προσηγορίας καὶ δηλοῦται τι ἀπὸ τῆς Ἰακώβ φωνῆς. καὶ ἐὰν μὲν
 ὁ καλῶν ἢ ὁ ὀρκῶν ὀνομάζῃ θεὸν Ἀβραὰμ καὶ θεὸν Ἰσαὰκ καὶ
 θεὸν Ἰακώβ, τότε τι ποιῆσαι ἂν ἦτοι διὰ τὴν τούτων <τῶν ὀνομά-
 10 των> φύσιν ἢ καὶ δύναμιν αὐτῶν, καὶ δαιμόνων νικωμένων καὶ ὑπο-
 ταττομένων τῷ λέγοντι ταῦτα· ἐὰν δὲ λέγῃ· ὁ θεὸς πατρός ἐκλε-
 κτοῦ τῆς ἡχοῦς καὶ ὁ θεὸς τοῦ γέλωτος καὶ ὁ θεὸς τοῦ πτεριστοῦ,
 οὕτως οὐδὲν ποιεῖ τὸ ὀνομαζόμενον ὡς οὐδ' ἄλλο τι τῶν μηδεμιαν
 δύναμιν ἔχοντων. οὕτω δὲ κἂν μὲν μεταλάβωμεν τὸ Ἰσραὴλ ὄνομα
 15 εἰς Ἑλλάδα ἢ ἄλλην διάλεκτον, οὐδὲν ποιήσομεν· ἐὰν δὲ τηρήσωμεν
 αὐτὸ, προσάπτοντες οἷς οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ συμπλέκειν αὐτὸ φή-
 θησαν, τότε γένοιτ' ἂν τι κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν τοιωνδὶ ἐπι-
 κλήσεων | ἐκ τῆς τοιασδὶ φωνῆς. τὸ δ' ὅμοιον ἐροῦμεν καὶ περὶ τῆς 613

5 Vgl. Jamblichus, De mysteriis VII 5. Nicephorus Gregoras, Schol. zu Synesius, De insomniis, p. 96 der editio Paris. a. 1553. — 11 Vgl. Philo, De gigant. Cap. XIV (vol. I p. 271 ed. Mangey). De mutat. nominum Cap. IX. X (vol. I p. 588 sq. ed. Mangey). De Abrahamo Cap. XVIII (vol. II p. 13 ed. Mangey) u. Onomastica sacra, ed. P. de Lagarde, 167, 32. 170, 85. 177, 76—78. 185, 94. 193, 5. — 12 Vgl. Amos 7, 9. Philo, De mutat. nominum Cap. XXIII sq. XXIX (vol. I p. 598 sq. 602 ed. Mangey). — Vgl. Philo, De mutat. nominum Cap. XII (vol. I p. 590 ed. Mangey).

1 ἢ Übergeschr. A¹ | 3 ταῦτα] τὰ Φ | ἔστιν ABD | 4 δι' ἠνδῆποτε] δι' ἠν ποτε BCDEH | mit ἀναφερομένων beginnt infolge der oben (V 22, S. 23 Z. 26) besprochenen Verheftung in A fol. 132^r; am Ende von fol. 127^v steht von derselben Hand u. mit derselben rötlichen Tinte, wie die oben (V 22, S. 23 Z. 26 u. V 34, S. 36 Z. 13) erwähnten Bemerkungen, folgende Notiz geschrieben: ζτ' ἐμ-προσθεν μετὰ φύλλα Δ', darunter von I. Hand die Quaternio-Zahl ιε' | τὸ θεῖον] τῶν θείων Pat | 5 <τι> mit Del. u. Rob. aus Φ eingefügt | 6 ἡσαὰκ A | 7 δηλοῦ-τα] v auf Rasur A | 8 ἢ ὁ am Zeilenende nachgetragen A¹ | ὁ < Pat DEH | ὀνομάζῃ] ὀνομάζει Pat | 9 τότε τι Pat B Rob. τὸ δέ τι CDEH τὰ δέ τι [so] A¹ τὰ δέ τινα M^{corr.} | τούτων (τῶν ὀνομάτων) schreibe ich, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 148 Nr. 15; τούτων A Ausgg. τῶν ὀνομάτων BCDEH Rob. τῶν Pat | 10 ὑπο-ταττομένων] Schluss-v auf Rasur A | 11 ταῦτα A Ausgg. Rob. αὐτὰ Φ | 11 f. am Rand, mit hellerer Tinte geschrieben, ein kleines Kreuz A² | 12 ἡχοῦς Φ Del. Rob. ἡκούσης AH³. Sp. | 13 οὐδ' οὐδὲ Φ | 14 μὲν von I. H., w. e. sch., durchgestrichen A < Pat BDE | μεταλάβωμεν] λ u. β auf Rasur A μεταβάλωμεν BCD | 15 ποιήσωμεν Pat | 16 αὐτὸ (vor φήθησαν) < Φ | φήθησαν] οἰήθησαν Pat, εἰώθασι vermuten Bo. (Notae p. 391) u. Del. (I 612 Anm. b) ohne Grund | 17 γένοιτ' Pat | τοιωνδ' τοιωνδε CDEH τοιωνδ' Pat.

Origenes II.

Σαβαώθ φωνῆς, πολλαχού τῶν ἐκφθῶν παραλαμβανομένης, ὅτι Ph. 94, 18 μεταλαμβάνοντες μὲν τὸ ὄνομα εἰς τὸ „κύριος τῶν δυνάμεων“ ἢ „κύριος στρατιῶν“ ἢ „παντοκράτωρ“ (διαφόρως γὰρ αὐτὸ ἐξεδέξαντο οἱ ἐρμηνεύοντες αὐτὸ), οὐδὲν ποιήσομεν· τηροῦντες δ' αὐτὸ ἐν τοῖς
5 ἰδίῳις φθόγγῳις, ποιήσομεν τι, ὡς φασιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί. τὸ δ' ὁμοιον ἐροῦμεν καὶ περὶ τοῦ Ἀδωναῖ. εἴπερ οὖν οὔτε τὸ Σαβαώθ οὔτε τὸ Ἀδωναῖ, μεταλαμβανόμενα εἰς ἃ δοκεῖ σημαίνειν ἐν Ἑλλάδι φωνῇ, ἀνέι τι, κόσφ πλέον οὐδὲν ἂν ποιῆσαι οὐδὲ δυνηθεῖη
10 ἢ Ζῆνα ἢ Ἀδωναῖον ἢ Σαβαώθ;

XLVI. Ταῦτα δὴ καὶ τὰ τούτοις ἀνάλογον ἀπόρρητα ἐπιστά-
μενοι Μωϋσῆς καὶ οἱ προφήται ἀπαγορεύουσιν „ὄνομα θεῶν ἐτέ-
ρων“ ὀνομάζειν ἐν στόματι, μελετήσαντι τῷ ἐπὶ πᾶσι μόνῳ εὐχεσθαι
θεῷ, καὶ ἀναμνημονεύειν ἐν καρδίᾳ, διδασκομένη καθαρῶν ἐκ
15 πάσης ματαιότητος νοημάτων καὶ λέξεων. καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα πᾶ-
σαν αἰκίαν ὑπομένειν μᾶλλον αἰρούμεθα ἢ τὸν Δία ὁμολογῆσαι θεόν.
οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν εἶναι ὑπολαμβάνομεν Δία καὶ Σαβαώθ, ἀλλ'
οὐδ' ὅλως θεῖόν τι τὸν Δία, δαίμονα δὲ τινα χαιρεῖν οὕτως ὀνο-
μαζόμενον, οὐ φίλον ἀνθρώποις οὐδὲ τῷ ἀληθινῷ θεῷ. κἂν ΑΙ-
20 γύπτιοι δὲ τὸν Ἄμοῦν ἡμῖν προτείνωσιν κόλασιν ἀπειλοῦντες,

2 Vgl. Psal. 23, 10. 58, 6. 68, 7. 79, 5. 8. 15. 20. 83, 9. 13. II Sam. 5, 10. 7, 8. 25. 27 und andere Stellen u. Onomastica sacra, ed. P. de Lagarde, 160, 16—18. — 12 Vgl. Exod. 23, 13. Psal. 15, 4. — 15 Vgl. Ephes. 4, 17.

2 μεταλαμβάνοντες μὲν schreibe ich, vgl. das parallele τηροῦντες δ' (unten Z. 4); μεταλαμβανόμενοι hatte ich in meiner „Textüberlieferung“ S. 153 Nr. 18 vermutet, aber Origenes braucht sonst in dieser Erörterung nur das Activ. u. Passiv. von μεταλαμβάνειν; μεταλαμβανόμεν A μεταλαμβανόμενον μὲν Φ εἰ μεταλαμβάνομεν M²Ausgg. Rob. | 8 αὐτὸ < Φ | ἐξεδέξαντο Pat | 4 ἐρμηνεύοντες A Ausgg. ἐρμηνεύσαντες Φ Rob. | 5 ποιήσομεν Pat | φησὶν Pat | 6 δ' δὲ Ausgg. Rob. | 7 μεταλαμβανόμενα] μεταβαλλόμενα BCDEH | 8 ποιῆσαι aus ποιῆσαι corr. A ποιῆσαι BD | 9 καλεῖν übergeschr. A² | 12 Μωσῆς Φ Rob. | 13 ἐν] ἐνι, ι auf Rasur, darüber von III. (Bessarions?) H. γρ ἐν nach der Abschrift von M u. vor der Abschrift von V geschrieben A | μελετήσαντες Gelenius (bei Hδ. u. Sp. am Rand) | πασι A | μόνῳ < Φ, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 142 Nr. 16 | 15 διὰ τὰ τοιαῦτα, darüber von III. (Bessarions?) H. γρ διὰ ταῦτα nach der Abschrift von M u. vor der Abschrift von V geschrieben A διὰ τοιαῦτα Pat Sp. Del. διὰ ταῦτα BCDEH Rob. | 16 ἐρούμεθα Pat | 18 οὐδ' ὅλως von III. (Bessarions?) H. aus οὐδόλως corr. A οὐδὲ ὅλως Φ | 20 Ἄμοῦν] ἄμοῦν A Ausgg.; hinter diesem Wort fehlt in C ein Blatt | προτείνωσι BDEH Ausgg. Rob. προτίνοσιν Pat | κόλασιν, darüber von III. (Bessarions?) H. γρ θάνατον nach der Abschrift von M u. vor der Abschrift von V geschrieben A κόλασιν Hδ. im Text, Sp. am Rand; θάνατον Φ Del. Rob.

τεθνηξόμεθα μᾶλλον ἢ τὸν Ἄμοῦν ἀναγορεύσομεν θεὸν, παραλαμ- Ph. 95, 10
 βανόμενον ὡς εἰκὸς ἐν τισιν Αἰγυπτίαις καλούσαις τὸν δαίμονα
 τοῦτον ἐκφοδᾶς. λεγέτωσαν δὲ καὶ Σκύθαι τὸν Παπαίον θεὸν
 εἶναι τὸν ἐπὶ πᾶσιν· ἀλλ' ἡμεῖς οὐ πεισόμεθα, τιθέντες μὲν τὸν
 5 ἐπὶ πᾶσι θεὸν, ὡς δὲ φίλον τῷ λαχόντι τὴν Σκυθῶν ἐρημίαν καὶ
 τὸ ἔθνος αὐτῶν καὶ τὴν διάλεκτον οὐκ ὀνομάζοντες τὸν θεὸν ὡς
 132^v κυρίῳ | ὀνόματι τῷ Παπαίον. Σκυθιστὶ γὰρ τὸ προσηγορικὸν τὸν
 θεὸν καὶ Αἰγυπτιστὶ καὶ πάσῃ διαλέκτῳ, ἧ' ἕκαστος ἐντέθραπται,
 ὀνομάζων οὐχ ἁμαρτήσεται.

10 XLVII. Τὸ δ' αἴτιον τῆς Ἰουδαίων περιτομῆς οὐ ταῦτόν ἐστι
 τῷ αἰτίῳ τῆς Αἰγυπτίων περιτομῆς ἢ Κόλχων· διὸ οὐχ ἡ αὐτὴ
 νομισθεῖα ἂν περιτομή. καὶ ὡς περὶ ὁ θύων οὐ τῷ αὐτῷ θύει, εἰ
 καὶ ὁμοίως θύειν δοκεῖ, καὶ ὁ εὐχόμενος οὐ τῷ αὐτῷ εὐχεται, εἰ
 καὶ τὰ αὐτὰ ἐν ταῖς εὐχαῖς ἀξιοί· οὕτως οὐδ' εἰ τις περιτέμνε-
 15 ται, ἀδιαφορεῖ πάντως τῆς πρὸς ἕτερον περιτομῆς. ἡ γὰρ πρό-
 θεσις καὶ ὁ νόμος καὶ τὸ βούλημα τοῦ περιτέμνοντος ἄλλοτον
 ποιεῖ τὸ πρᾶγμα. Ἰνα δ' ἔτι | μᾶλλον νοηθῆ τὸ κατὰ τὸν τόπον, 614
 λεκτέον ὅτι τὸ τῆς δικαιοσύνης ὄνομα ταῦτόν μὲν ἐστὶ παρὰ πᾶσιν
 Ἑλλήσιν· ἥδη δὲ ἀποδείκνυται ἄλλη μὲν ἢ κατ' Ἐπίκουρον δικαιο-
 20 σύνη, ἄλλη δὲ ἢ κατὰ τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς, ἀρνούμενους τὸ τρι-
 μερὲς τῆς ψυχῆς, ἄλλη δὲ κατὰ τοὺς ἀπὸ Πλάτωνος, ἰδιοπραγίαν
 τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς φάσκοντας εἶναι τὴν δικαιοσύνην. οὕτω δὲ

19 Vgl. H. Usener, Epicurea p. 317, 9 Nr. 518. — 20 Vgl. H. Diels, Doxogr.
 gr. p. 390^a, 5 sqq. 410^a, 30 sqq. 615, 3. — Vgl. Plato, Res publ. IV 12—15
 p. 436 A—441 C. IX 7 p. 580 D—581 E. Tim. Cap. XIV p. 42 A. XXXI sq.
 p. 69 C—71 A. — 21 Vgl. Plato, Res publ. IV 16 p. 441 D—443 B.

1 Ἄμοῦν] Ἄμμοῦν M^{corr.} Ausgg. | ἀναγορεύσομεν PatHδ.Sp. ἀναγορεύσομεν
 [so], αὐ von III. (Bessarions?) H. nach der Abschrift von M u. vor der Abschrift
 von V übergeschr., A ἀναγορεύσομαι B [C fehlt] DEHDel. | 2 ὡς εἰκὸς] am Rand
 von III. (Bessarions?) H. γρ κατὰ τὸ εἰκὸς nach der Abschrift von M u. vor
 der Abschrift von V geschrieben A; diese und die vorhergehenden Correcturen der
 III. (Bessarions?) H. stammen sicherlich aus Φ; κατὰ τὸ εἰκὸς ΦRob. | 3 τοῦτον]
 v auf Rasur A | παπαίον PatB [C fehlt] DEH παπαίον A Ausgg.Rob. | 7 τῷ πα-
 παίον Pat τὸν παπαίον B [C fehlt] DEH τῷ παπαίον A Ausgg.Rob. | σκυθιστὶ,
 Rasur über v, ü. i in Correctur A | τὸν θεὸν] τοῦ θεοῦ M² am Rand als Conjec-
 tur | 8 αἰγυπτιστὴ Pat | ἐντέθραπται Pat | 9 mit οὐχ ἁμαρτήσεται endigt die
 Philokalia, Cap. XVII 5 (p. 95, 19 ed. Rob.) | 10 ταῦτόν A | 11 Κόλχων] Rasur
 über ω A | οὐχ ἢ οὐχ' ἢ, ἢ auf Rasur A | 12 εἰ übergeschr. A¹ | 13 ὁμοίως θύειν]
 ε θυ auf Rasur A | 17 δ' ἔτι] δέτι A | vor κατὰ + πᾶν Ausgg. | 19 hinter δικαιοσύνη
 nimmt Usener, Epicurea p. 317, 10 adn., eine Lücke an | 20 τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς]
 τοὺς Στωικοὺς Usener a. a. O. Z. 11 unrichtig | ἀρνούμενους Jol^{corr.} Del. Usener
 ἀρνούμενων AHδ.Sp. | 22 τῶν μερῶν] τῶν τριῶν μερῶν vermutet Usener, a. a. O.
 adn. 12 | φάσκοντας Jol^{corr.} Del. Usener φασκόντων AHδ.Sp.

καὶ ἄλλη μὲν ἢ Ἐπικούρου ἀνδρεία, ὑπομένουτος πόνους διὰ φυγὴν πόνων πλείονων, ἄλλη δ' ἢ τοῦ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, δι' αὐτὴν αἰρουμένου πᾶσαν ἀρετὴν, ἄλλη δ' ἢ ἀπὸ Πλάτωνος, τοῦ θυμακοῦ μέρους τῆς ψυχῆς φάσκοντος αὐτὴν εἶναι ἀρετὴν καὶ ἀποτάσσοντος αὐτῇ
 5 τόπον τὸν περὶ τὸν θώρακα. οὕτως δ' εἶη ἂν κατὰ τὰ διάφορα τῶν περιτεμνομένων δόγματα διάφορος ἢ περιτομή, περὶ ἧς ἐν τοιοῦτῳ συγγράμματι οὐκ ἀναγκαῖον νῦν λέγειν· ὅτῳ γὰρ φίλον ἰδεῖν τὰ κινήσαντα ἡμᾶς εἰς τὸν τόπον, ἀναγνώτω περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆν Παύλου πραγματευθεῖ-
 10 σιν ἡμῖν.

XLVIII. Κἂν σεμνύνονται τοίνυν Ἰουδαῖοι τῇ περιτομῇ. χωρίζουσιν αὐτὴν οὐ μόνον τῆς Κόλχων καὶ Αἰγυπτίων περιτομῆς ἀλλὰ καὶ τῆς Ἰσραηλιτῶν Ἀράβων, καίτοι γε ἀπὸ τοῦ προπάτορος αὐτῶν Ἀβραὰμ τοῦ Ἰσραὴλ γεγεννημένου καὶ σὺν ἐκείνῳ πε-
 15 ριτεμνομένου. λέγουσι δὲ Ἰουδαῖοι τὴν μὲν ὀκταήμερον περιτομὴν εἶναι τὴν προηγουμένην, τὴν δὲ μὴ τοιαύτην ἐκ περιστάσεως· καὶ τάχα διὰ τινὰ πολέμιον τῷ Ἰουδαίων ἔθνεϊ ἄγγελον αὐτῇ ἐτελειτο, δυνάμενον μὲν σίνεσθαι τοὺς μὴ περιτεμνομένους αὐτῶν, ἀτονοῦντα δὲ ἐν τοῖς περιτεμνομένοις. ὅπερ φήσει τις δηλοῦσθαι
 20 ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἐξόδῳ γεγραμμένων, ἐν οἷς ὁ ἄγγελος πρὸ μὲν τῆς ιερευτικῆς τοῦ Ἐλιάζαρ ἐνεργεῖν ἐδύνατο κατὰ Μωϋσέως, περιτμηθέντος δ' αὐτοῦ οὐδὲν ἴσχυσε. καὶ τοιαῦτά γε μαθοῦσα ἡ „Σεφώρα λαβοῦσα ψῆφον περιέτεμε“ τὸ παιδίον ἐαυτῆς, κατὰ μὲν τὰ κοινὰ τῶν ἀντιγράφων λέγειν ἀναγεγραμμένη τό· „ἔστη τὸ αἷμα τῆς
 25 περιτομῆς τοῦ παιδίου μου,“ κατὰ δὲ τὸ Ἑβραϊκὸν | αὐτό· „νυμφίος 615
 133^r αἱμάτων σὺ μοι.“ ἦδει γὰρ τὸν περὶ | τοῦ τοιουδοῦ ἀγγέλου λόγον,

1 Vgl. H. Usener, Epicurea p. 317, 3 Nr. 516. — 2 Vgl. Cicero, De finibus V 27, 79. Seneca, De vita beata Cap. IX. Diogenes Laërt. VII 1, 101, 102. — 3 Vgl. Plato, Tim. Cap. XXXI p. 69 E—70 A. Cicero, Tuscul. disp. I 10, 20. — 9 Vgl. Origenes, Comm. in ep. ad Rom. II 12, 13 (tom. VI p. 116—143 ed. Lomm.). — 13 Vgl. Josephus, Antiquitat. Jud. I 12, 2 (213, 214). — Vgl. Gen. 17, 23—27. — 15 Vgl. Lev. 12, 3. Luk. 1, 59, 2, 21. — 20 Vgl. Exod. 4, 24—26. 18, 4. — 22 Vgl. Exod. 4, 25. — 24 Exod. 4, 25, 26.

1 ἄλλη] ἄλλη, doch sehr leicht in ἄλλο zu verlesen, A | 2 δι' αὐτὴν] δι' αὐτὴν vermutet Bo. (Notae p. 392) δι' αὐτῆς Guiet (bei Del. I 614 Anm. e) | 3 δ' A δὲ MAusgg. | 4 αὐτὴν schreibe ich mit Bo. (Notae p. 392), vgl. das folgende αὐτῆ, scil. ἀνδρεία, u. ἀνδρεία, oben Z. 1; αὐτό MAusgg. | 5 οὕτως A οὕτω MAusgg. | 12 hinter τῆς + τῶν MAusgg. | 14 γεγεννημένου] γεγενῆμένου [so] A¹ | 17 πολέμιον] Rasur über πο, u. ῖ übergeschr. A¹ | ἔθνεϊ] ε in Correctur A | αὐτῇ A | 21 μωσέως A | 25 αὐτό] αὐτό vermutet Del. (I 615 Anm. a) ohne Grund | νυμφίος] Rasur über ν A.

δυναμένου πρὸ τοῦ αἵματος καὶ πανομένου διὰ τὸ τῆς περιτομῆς αἷμα· ἐφ' ᾧ καὶ ἐλέχθη αὐτῷ τό· „νυμφίος αἱμάτων σύ μοι.“

ἀλλὰ ταῦτα μὲν περιεργότερά πως εἶναι δοκοῦντα καὶ οὐ κατὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀκοὴν παρακεκινδυνευμένως ἐπὶ τοσοῦτον λελέχθω, 5 οἷς ἔτι ἐν ὧς Χριστιανῶ πρόπον προσθεῖς ἐπὶ τὰ ἐξῆς μεταβήσομαι. ἐδύνατο γὰρ οὗτος οἶμαι ὁ ἄγγελος κατὰ τῶν μὴ περιτεμνομένων ἀπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἀπαξιαπλῶς πάντων τῶν σεβόντων μόνον τὸν δημιουργόν, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον γε ἐδύνατο, ὅσον οὐκ ἀνειλήφει σῶμα ὁ Ἰησοῦς. ὅτε δ' ἀνείληφε, καὶ περιετέμνετο τὸ ἐκείνου σῶμα, 10 καθηρέθη πᾶσα ἡ κατὰ τῶν ἐν τῇ θεοσεβείᾳ ταύτῃ περιτεμνομένων δύναμις αὐτοῦ· ἀπάτω γὰρ θειότητι καθείλεν ἐκείνον ὁ Ἰησοῦς. διὸ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἀπειρηται περιτέμνεσθαι καὶ λέγεται αὐτοῖς· „ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς οὐδὲν ὑμᾶς ὠφελήσει.“

XLIX. Ἄλλ' οὐδὲ ἐπὶ τῶ συνῶν ἀπέχεσθαι ὡς μεγάλῳ τινι 15 Ἰουδαῖοι σεμνύνονται, ἐπὶ δὲ τῶ τὴν καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων ζώων φύσιν μεμαθηκότες καὶ τὴν τούτου αἰτίαν ἔγνωκεναι καὶ τὸν σὺν ἐν ἀκαθάρτοις τετάχθαι. καὶ ταῦτα δὲ σύμβολά τινων ἦν μέχρι τῆς Ἰησοῦ ἐπιδημίας, μεθ' ὃν τῶ μαθητῇ αὐτοῦ λέλεκται, μηδέπω νοοῦντι τὸν περὶ τούτων λόγον καὶ φάσκοντι· „οὐδὲν κοινὸν ἢ ἀκά- 20 θαρτον εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου,“ τό· „ἀ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοῖνου.“ οὗτ' οὖν πρὸς Ἰουδαίους οὔτε πρὸς ἡμᾶς ἔστι τὸ οὐ μόνον συνῶν ἀλλὰ προσέτι αἰγῶν καὶ οἰῶν καὶ βοῶν καὶ λχθῶν ἀπέχεσθαι τοὺς Αἰγυπτίων ἱερεῖς. ἀλλ' ἐπεὶ „οὐ τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸ στόμα κοῖνοι τὸν ἄνθρωπον,“ καὶ „βρωμα ἡμᾶς οὐ 25 παραστήσει τῶ θεῷ,“ οὐ μέγα φρονοῦμεν μὴ ἐσθίοντες οὐδ' ἀπὸ γαστριμαργίας ἡκομεν ἐπὶ τὸ ἐσθίειν. διόπερ τὸ ὅσον ἐφ' ἡμῖν οἱ ἀπὸ Πυθαγόρου ἐμψύχων ἀπεχόμενοι χαιρόντων. ὅρα δὲ καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ αἰτίου τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς τῶν ἀπὸ τοῦ

9 Vgl. Luk. 2, 21. — 11 Vgl. Matth. 4, 1—11. Mark. 1, 12. 13. Luk. 4, 1—13. — 18 Gal. 5, 2. — 19 Vgl. Act. 10, 14. — 20 Act. 10, 15. — 23 Matth. 15, 11. 17. — 24 I Kor. 8, 8.

9 περιετέμνετο M Ausgg. περιετέμετο A | 10 περιτεμνομένων] μὴ περιτεμνομένων vermutet Bo. (Notae p. 392) unrichtig | 11 θειότητι] θεότητι [so] A¹ θεότητι M Ausgg. | ἐκείνον] ἐκείνην vermutet Bo. (Notae p. 392), aber ἐκείνον ist auf ἄγγελος (oben Z. 6) zu beziehen | 14 συνῶν] Rasur über v A | 16 über μεμαθηκότες das Zeichen ζ' u. am Rand ζτ' von II. H. A μεμαθηκέναι vermutet Guet (bei Del. I 615 Anm. e) ohne Grund | 17 σὺν] σὺν A | ἐν] v auf Rasur A | 18 ὃν sicher A, doch leicht in ἦν zu verlesen | μαθητῇ] α fast ganz ausgebrochen A | μὴ δέπω A | 22 μόνων] [so] A¹ | 23 ἱερεῖς] εἰ auf Rasur A | 26 δὲ ὄπερ A | 27 ἐμψύχων P Del., vgl. ἐμψύχων unten Z. 28 u. S. 54 Z. 2; ἐμψύχου A Hb. Sp., der Fehler in A wohl durch das vorhergehende Πυθαγόρου veranlasst.

Πυθαγόρου καὶ τῶν ἐν ἡμῖν ἀσκητῶν. ἐκείνοι μὲν γὰρ διὰ τὸν περὶ
ψυχῆς μετενσωματουμένης μῦθον ἐμψύχων ἀπέχονται· καὶ τίς

φίλον υἷον αἰείρας

σφάζει ἐπευχόμενος μέγα νήπιος;

- 5 | ἡμεῖς δὲ κἄν τὸ τοιοῦτο πράττωμεν, ποιούμεν αὐτὸ, ἐπεὶ ὑπωπιά- 616
ζομεν „τὸ σῶμα“ καὶ δουλαγωγούμεν καὶ βουλόμεθα νεκροῦν „τὰ
μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, ἀσέλγειαν, πάθος, ἐπι-
θυμίαν κακὴν“· καὶ πάντα γε πράττομεν, ἵνα „τὰς πράξεις τοῦ σώ-
ματος“ θανατώσωμεν.
- 10 L. Ἐτι δὲ περὶ Ἰουδαίων ἀποφαινόμενος ὁ Κέλσος φησὶν·
οὐδ' εὐδοκιμεῖν παρὰ τῷ θεῷ καὶ στέργεσθαι διαφόρως τι
τῶν ἄλλων τούτους εἰκός, καὶ πέμπεσθαι μόνοις αὐτοῖς
ἐκείθεν ἀγγέλους, οἷον δὴ τινα μακάρων χώραν λαχοῦσιν·
133^v ὀρῶμεν γὰρ αὐτούς καὶ τὴν χώραν | τίνων ἠξίωσιν. ἐλέγξο-
15 μεν οὖν καὶ τοῦτο, λέγοντες ὅτι τὸ εὐδοκιμηκεῖναι τὸ ἔθνος
τοῦτο παρὰ θεῷ δηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν καὶ ὑπὸ
τῶν ἄλλοτριῶν τῆς ἡμετέρας πίστεως Ἑβραίων καλεῖσθαι θεόν. καὶ
ὡς εὐδοκιμοῦντές γε ὅσον οὐκ ἐγκατελείποντο, καίτοι γε ὄλγοι
τυγχάνοντες τὸν ἀριθμὸν, διετέλουν φρουρούμενοι ὑπὸ θείας δυνά-
20 μεως, ὡς μὴδ' ἐπὶ Ἀλεξάνδρον τοῦ Μακεδόνοσ παθεῖν τι αὐτούς ὑπ'
αὐτοῦ, καίτοι γε μὴ βουλευθέντας διὰ τινος συνθήκας καὶ ὄρκους
ἀναλαμβάνειν ὄπλα κατὰ τοῦ Δαρείου. τότε φασὶ καὶ τὸν Ἰουδαίων
ἀρχιερεῖα ἐνδύντα τὴν ἱερατικὴν στολὴν προσκεκνησθαι ὑπὸ τοῦ
Ἀλεξάνδρου, φάσκοντος ὄφθαι αὐτῷ τούτῳ τῷ σχήματι † ἔωρακέναι
25 τινὰ, ἐπαγγελλόμενον αὐτῷ „κατὰ τοὺς ὕπνους“ ὑποτάξειν τὴν Ἀσίαν
ὅλην. ἡμεῖς οὖν οἱ Χριστιανοὶ φαμεν τὸ μὲν εὐδοκιμεῖν παρὰ
τῷ θεῷ καὶ στέργεσθαι διαφόρως τι τῶν ἄλλων πάνν ἐκέ-
νοῖς συμβεβηκέναι, ταύτην δὲ τὴν οἰκονομίαν μεταβεβηκέναι καὶ τὴν
χάριν ἐφ' ἡμᾶς, μεταστῆσαντος τὴν ἐν Ἰουδαίοις δύναμιν ἐπὶ τοὺς

8 Vgl. Empedocles bei Plutarch, De superstit. Cap. XIII p. 171 C u. bei
Sextus Empir., Adv. mathem. IX 127 (Fr. phil. gr. ed. Mullach, I p. 13 V. 442. 443).
— 5 Vgl. I Kor. 9, 27. — 6 Vgl. Kol. 3, 5. — 8 Vgl. Röm. 8, 13. — 20 Vgl. Jo-
sephus, Antiquitat. Jud. XI 8, 3—5 (317—339).

1 τὸν] τῶν [so] A¹ | 2 καὶ τίς schreibe ich, um die Satzverbindung herzu-
stellen; καὶ τίς A Ausgg. | 4 σφάζει] σφύζει Empedocl. | 14 f. am Rand ζτ' A² |
14 τίνων A | 18 ὅσον οὐκ] οὐκ vermutet Guet (bei Del. I 616 Anm. b) unrichtig,
vgl. oben IV 32, I 303 Z. 12 | 21 διὰ τινος] δι' ἄτινας A | 24 ὄφθαι in M ex-
pungiert, von Hδ. u. Sp. eingeklammert, von Del. getilgt | ἔωρακέναι] vermutlich
verschrieben für ἱερεῖα oder ein ähnliches Substant.

ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πιστεύσαντας (αὐ)τῷ Ἰησοῦ. διὸ πολλὰ βουληθέν-
τες Ῥωμαῖοι κατὰ Χριστιανῶν ἐπὶ τῷ κωλύσαι αὐτοὺς ἔτι εἶναι οὐ
δεδύνηνται· ἦν γὰρ ὑπερμαχοῦσα αὐτῶν θεία χεὶρ καὶ βουλομένη τὸν
τοῦ θεοῦ λόγον ἀπὸ μιᾶς τῆς κατὰ τὴν Ἰουδαίαν γῆν γωνίας
5 ἐπισπείραι ὅλω τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.

- LI. Ἄλλ' ἐπεὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν λέλεκται πρὸς τὸν Κέλσον
κατηγοροῦντα Ἰουδαίων καὶ τοῦ λόγου αὐτῶν τὰ ἐκκείμενα, φέρε
τὰ ἔξης ἐκθέμενοι παραστήσωμεν ὅτι οὔτε ἀλαζονευόμεθα ἐπαγγελ-
λόμενοι | εἰδέναι τὸν μέγαν θεὸν οὔτε γοητεία, ὡς Κέλσος οἶ- 617
10 εται, ὑπήχθημεν Μωϋσέως ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰη-
σοῦ, ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῷ τέλει καὶ τοῦ ἐν Μωϋσει θεοῦ ἀκούομεν
καὶ τὸν μαρτυρούμενον ὑπ' αὐτοῦ θεὸν Ἰησοῦν ὡς υἱὸν θεοῦ
παρεδεξάμεθα, τὰ ἄριστα ἐλπίζοντες, ἐπὶ κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ
βιώσωμεν.
- 15 ἐκόντες δ' ὑπερβησόμεθα εἰπεῖν εἰς ἃ προλαβόντες ἐξεθέμεθα,
διδάσκοντες πόθεν ἤκομεν καὶ τίνα ἀρχηγὸν ἔχομεν, καὶ τίς
ὁ ἀπὸ τούτου νόμος. κἂν βούληται γε ἡμᾶς μηδὲν διαφέρειν
τῶν τὸν τράγον ἢ τὸν κριὸν ἢ τὸν κροκόδειλον ἢ τὸν
βοῦν ἢ τὸν ἵππον ποτάμιον ἢ τὸν κυνοκέφαλον ἢ αἰλου-
20 ρον σεβόντων Αἰγυπτίων ὁ Κέλσος, αὐτὸς ἂν εἰδείη καὶ εἰ τις
αὐτῷ περὶ τούτου ὁμοδοξεί. ἡμεῖς δὲ ὄση δύναμις διὰ πολλῶν ἐν
τοῖς πρὸ τούτων περὶ τῆς εἰς τὸν Ἰησοῦν ἡμῶν τιμῆς ἀπελογησά-
μεθα, δεικνύντες ὅτι κρείττον εὔρομεν· καὶ μόνοι ἡμεῖς τὸ καθαρῶς
καὶ ἀμυγῆς πρὸς τὸ ψεῦδος ἀληθῆς ἐν τῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίᾳ
25 ἀποφαινόμενοι εἶναι οὐχ αὐτοὺς ἀλλὰ τὸν διδάσκαλον συνίσταμεν,
ὑπὸ τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ διὰ πλειόνων μαρτυρηθέντα καὶ τῶν προ-
134^r φητικῶν ἐν Ἰουδαίῳ λόγων καὶ αὐτῆς τῆς ἐναργείας· | δεικνύται
γὰρ οὐκ ἀθεεὶ τὰ τηλικαῦτα δεδυνημένος.

§ Vgl. Luk. 1, 66. Act. 11, 21. — 4 Vgl. unten VI 78 a. A., oben IV 36, I 306 Z. 20. — 15 Vgl. oben V 33, S. 34 Z. 24 ff. — 17 Vgl. oben V 34, S. 37 Z. 6 ff. — 18 Vgl. Herodot II 41. 69. 71. — 19 Vgl. Lucian, Juppiter trag. Cap. XLII. Toxaris Cap. XXVIII.

1 (αὐ)τῷ schreibe ich mit Del. (I 616 Anm. d), τοῦ vermuten Guet (ebenda) u. Bo. (Notae p. 392) weniger gut; τῷ A | διὸ MAusgg. ἀδ aus δ' ὦν corr. A¹ | 2 κωλύσαι A Ausgg. | 7 ἐκκείμενα schreibe ich mit Guet (bei Del. I 616 Anm. e), vgl. oben V 33, S. 34 Z. 21; ἐγκείμενα A Ausgg. | 8 παραστήσωμεν] ω aus ο corr. A¹ | 10 μωϋσέως A | 11 ἐπαγαθῷ A | μωυση A Ausgg. | 19 ἵππον ποτάμιον schreibe ich mit Hδ. (Notae p. 487), der auch ἵπποπόταμον vorschlägt; ἵππον τὸν ποτάμιον P Del. ἵπποποτάμιον AHδ. Sp. im Text | αἰλουρον] α aus ε corr. A | 22 ἀπελογησάμεθα] η auf Rasur A | 23 καθαρῶς] καθαρὸν vermuten Bo. (Notae p. 392) u. Del. (I 617 Anm. b) mit Unrecht | 24 ἀμυγῆς A | 25 οὐχ αὐτοὺς aus οὐκ αὐτοὺς corr. A¹ οὐχ ἑαυτοὺς Ausgg. | hinter διδάσκαλον + ἰν' γν, doch expungiert, A.

LII. Ἦν δὲ βουλόμεθα ἐξετάσαι νῦν τοῦ Κέλσου λέξιν οὕτως ἔχει· καὶ δὴ παραλείπομεν ὅσα περὶ τοῦ διδασκάλου διελέγχονται, καὶ δοκίτω τις ὡς ἀληθῶς ἄγγελος. ἦκε δὲ πρότερον οὗτος πρῶτος καὶ μόνος, ἢ καὶ ἄλλοι πρότερον; εἰ μὲν 5 φαίεν ὅτι μόνος, ἐλέγχοντο ἂν ἐναντία σφίσι ψευδόμενοι. ἐλθεῖν γὰρ καὶ ἄλλους λέγουσι πολλάκις, καὶ ὁμοῦ γε ἐξήκοντα ἢ ἑβδομήκοντα· οὓς δὴ γενέσθαι κακοὺς καὶ κολάζεσθαι δεσμοῖς ὑποβληθέντας ἐν γῆ, ὅθεν καὶ τὰς θερμὰς πηγὰς εἶναι τὰ ἐκείνων δάκρυα. καὶ μὴν καὶ πρὸς τὸν αὐτοῦ 10 τοῦ τοῦδε τάφον ἐλθεῖν ἄγγελον, οἱ μὲν ἕνα, οἱ δὲ δύο, τοὺς ἀποκρινομένους ταῖς γυναιξίν ὅτι ἀνέστη. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ παῖς, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἐδύνατο ἀνοίξαι τὸν τάφον, ἀλλ' ἐδεήθη ἄλλου ἀποκινήσοντος τὴν πέτραν. ἔτι μὴν καὶ ὑπὲρ τῆς Μαρίας κούσης πρὸς τὸν τέκτονα ἦκεν ἄγγελος, 15 καὶ ὑπὲρ τοῦ τὸ βρέφος ἐξαρκάσαντας φυγεῖν ἄλλος ἄγγελος. καὶ τί δεῖ πάντα ἀκριβολογεῖσθαι καὶ τοὺς Μωϋσεὶ τε καὶ ἄλλοις αὐτῶν πεμφθῆναι λεγομένους ἀπαριθμεῖν; εἰ τοίνυν ἐπέμφθησαν καὶ ἄλλοι, δῆλον ὅτι καὶ ὁδε παρὰ τοῦ αὐτοῦ θεοῦ. πλείον δέ τι ἀγγέλλειν δοκίτω, φέρε, ὥσπερ 20 πλημμελούντων τι Ἰουδαίων ἢ παραχαρattόντων τὴν εὐσέβειαν ἢ οὐχ ὅσια δρώντων· ταῦτα γὰρ αἰνίττονται.

LIII. | Ἦρκει μὲν οὖν τὰ προειρημένα ἐν τοῖς ἰδίᾳ περὶ τοῦ σω- 618 τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξετασθεῖσι πρὸς τὰς Κέλσου λέξεις· ἵνα δὲ μὴ δοκῶμεν τόπον τινα αὐτοῦ τῆς γραφῆς ὑπερβαίνειν ἔχοντες 25 ὡς μὴ δεδυνημένοι λέγειν πρὸς αὐτὸν, φέρε, εἰ καὶ ταυτολογεῖν μέλλομεν, ἐπὶ τοῦτο ἡμᾶς τοῦ Κέλσου προκαλουμένον, ὅση δύναμις ἐπιτεμώμεθα τὸν λόγον, ἂν ἄρα τι ὑποπέσῃ περὶ τῶν αὐτῶν ἢ ἐναργέστερον ἢ καινότερον. φησὶ δὴ παραλιπεῖν ὅσα περὶ τοῦ διδασκάλου Χριστιανοὶ διελέγχονται, οὐ παραλιπῶν <τι> 30 ὧν ἐδύνατο λέγειν· ὅπερ ἐστὶ φανερόν ἐκ τῶν ἀνωτέρω αὐτῷ λελεγμένων· ἄλλως δὲ ῥητορικῆ ἐγχειρήσει κατακολουθῶν τὸ τοιοῦτο ποιεῖ. ἀλλὰ καὶ ὅτι οὐ διελεγχόμεθα περὶ τοῦ τηλικούτου σωτῆρος ἡμῶν, κἂν δοκῇ ὁ ἐγκαλῶν διελέγχειν, δῆλον ἔσται τοῖς

7 Vgl. Henoch Cap. X. LXVII—LXIX. — 9 Vgl. Matth. 28, 2. Mark. 16, 5. — 10 Vgl. Luk. 24, 4. Joh. 20, 12. — 18 Vgl. Matth. 28, 2. Mark. 16, 3—5. Luk. 24, 2. — 14 Vgl. Matth. 1, 20. 2, 13 u. oben I 66, I 119 Z. 8—12. — 22 Vgl. oben I 6. 26 f. 29—31. 66—70. II 9—11. 23—25. 32—37. 40—43. 59—70. 73. 79.

2 παραλείπομεν] παραλείπωμεν Gelenius Del. | 5 ἐλέγχοιτο A | 12 ἀνοίξαι] νοῖ auf Rasur A | 18 μὴν A μὲν Ausgg. | 16 μωϋσῆ A Ausgg. | 19 δοκίτω M Ausgg. δοκεῖ τῶ A | 20 Ἰουδαίων, ἰ in Correctur A | 27 τί A | 29 <τι> fūge ich mit M u. den Ausgg. ein.

φιλαλήθως και ξεταστικῶς ὅλοις τοῖς περι αὐτοῦ προφητευομένοις και ἀναγεγραμμένοις ἐντυγχάνουσιν.

ἔξῃς δὲ, ἐπεὶ νομίζεται συγχωρητικῶς λέγειν περὶ τοῦ σωτήρος οτι δοκεῖτω τις ὡς ἀληθῶς ἄγγελος οὗτος εἶναι, φάμεν ὅτι
 5 τοῦτ' οὐχ ὡς συγχωρούμενον ἀπὸ Κέλσου λαμβάνομεν, τῷ δ' ἔργῳ αὐτοῦ ἐνορῶντες ὅλῳ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐπιδεδημηκόςτος κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον και τὴν διδασκαλίαν, ὡς ἕκαστος ἐχώρει τῶν προσιεμένων αὐτόν. ὅπερ ἔργον ἦν τοῦ, ὡς ὠνόμασεν ἡ περὶ αὐτοῦ προφητεία, οὐχ ἀπαξαπλῶς ἀγγέλου ἀλλὰ τοῦ τῆς „μεγάλης
 10 βουλῆς“ ἀγγέλου· ἡγγελλε γὰρ ἀνθρώποις τὴν μεγάλην τοῦ θεοῦ
 134^v και πατρὸς τῶν ὄλων περὶ αὐτῶν βουλήν, εἰκόντων μὲν | τῷ βιούν ἐν καθαρᾷ θεοσεβείᾳ ὡς ἀναβαινόντων διὰ τῶν μεγάλων πράξεων πρὸς τὸν θεόν, μὴ προσιεμένων δὲ ὡς ἑαυτοὺς μακρυνόντων ἀπὸ τοῦ θεοῦ και ἐπὶ τὴν ἀπώλειαν διὰ τῆς περὶ θεοῦ ἀπιστίας ὀδεύοντων.
 15 εἰθ' ἔξῃς φησιν· εἰ και ἄγγελος οὗτος πρὸς ἀνθρώπους ἦλθεν, ἄρα πρῶτος ἦκε και μόνος, ἢ και ἄλλοι πρότερον; και πρὸς ἑκάτερον δὲ διὰ πλειόνων οἶεται ἀπαντᾶν, οὐδενὸς δὲ τῶν ὡς ἀληθῶς Χριστιανῶν λέγοντος μόνον τὸν Χριστὸν ἐπιδεδημηκέναι τῷ (γένει τῶν ἀνθρώπων) και ἄλλους ὄφθαί φησιν
 20 ἀνθρώποις ὁ Κέλσος, εἰ μὲν δὴ φαίεν ὅτι μόνος.

LIV. Εἰτ' ἀπαντᾶ ἑαυτῷ, ὡς βούλεται· οὕτω δ' οὐ μόνος ἱστορήται ἐπιδεδημηκέναι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, ὡς και τοὺς προφάσει τῆς διδασκαλίας τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ ἀποστάντας τοῦ δημιουργοῦ ὡς ἐλάττονος και προσεληλυθό-
 25 τας ὡς κρείττονί τινι θεῷ και | πατρὶ τοῦ ἐπιδημήσαντος 619 φάσκειν ὅτι και πρὸ τούτου ἐπεδήμησάν τινες ἀπὸ τοῦ

9 Vgl. Jes. 9, 6. — 14 Vgl. Matth. 7, 13. — 23 Vgl. Justin, Apol. I 26 (vol. I tom. I 1 p. 80. 82 ed. Otto). Irenaeus, Adv. haer. I 25, 1. Tertullian, Adv. Marc. I 14. Theodoret, Haer. fab. comp. I 24. Epiphanius, Panar. I 42, 4 und A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 340 f. 526—529.

§ ἐπεὶ schreibe ich nach der Vermutung von Del. (I 618 Anm. b), ἐπιὼν vermuten weniger glücklich Bo. (Notae p. 392) u. Guet (bei Del. I 618 Anm. b); εἰπεῖν A Ausgg. | 5 τοῦτ'] Schluss-τ auf Rasur A | συγχωρούμενον M^{corr.} Ausgg. συγχωρούμενοι A | 10 ἡγγελλε sicher A, das erste λ übergeschr. u. leicht in ι zu verlesen; ἡγγελλε PBo. (Notae p. 392) Del. | ἀνθρώποις P, Gelenius (bei Hb. am Rand), Sp. am Rand, Del. im Text; ἄνωσ A | 19 (γένει τῶν ἀνθρώπων) füge ich nach der Vermutung von Del. (I 618 Anm. d) als notwendig ein, vgl. oben Z. 6, unten Z. 22 u. S. 58 Z. 1 | 21 εἰτ' ἀπαντᾶ P² (durch Conjectur) Del. εἶτα πάντα A P¹Hb. Sp. | vor ἑαυτῷ + ὡς Del. | hinter βούλεται + (συγχωρῶν, ἐπιφέρει) durch Conjectur Hb. am Rand, Sp. im Text; aber der Fehler liegt in εἶτα πάντα, was P² richtig verbessert hat | 28 vor Ἰησοῦ + τοῦ Del. | 25 θεῷ και πατρὶ] θεῷ τῷ πατρὶ vermutet Bo. (Notae p. 392).

- δημιουργοῦ τῶ γενεῖ τῶν ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ φιλαλήθως τὰ κατὰ τὸν τόπον ἐξετάζομεν, φήσομεν ὅτι ὁ Μαρκιῶνος γνώριμος Ἀπελλῆς, αἰρέσεώς τινας γενόμενος πατήρ καὶ μύθον ἡγούμενος εἶναι τὰ Ἰουδαίων γράμματα, φησὶν ὅτι μόνος οὗτος ἐπίδεδήμηκε τῶ γενεῖ τῶν ἀνθρώπων. οὐδὲ πρὸς ἐκείνων οὖν, λέγοντα μόνον ἐπίδεδημηκέναι τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις, εὐλόγως ἂν ὁ Κέλσος φέροι τὰ περὶ τοῦ καὶ ἄλλους ἐληλυθέναι, ἀπιστοῦντα, ὡς προείπομεν, ταῖς παραδοξότερα ἀπαγγελούσαις Ἰουδαίων γραφαῖς· πολλῶ δὲ πλέον οὐ προσήσεται ἀπερ
- 10 ἔοικε παρακούσας ἀπὸ τῶν ἐν τῶ Ἐνώχ γεγραμμένων τεθεικέναι ὁ Κέλσος. οὐδεὶς τοίνυν ἐλέγχει ἡμᾶς ψευδομένους καὶ τὰ ἐναντία τιθέντας, ὅτι τε μόνος ἦλθεν ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ ὅτι, ἐπεὶ ἄλλοι πολλοὶ πολλάκις ἐληλύθασι. πάντῃ δὲ συγκεχυμένως ἐν τῇ περὶ τῶν ἐληλυθότων πρὸς ἀνθρώπους ἀγγέλων ἐξετάσει τίθησι τὰ
- 15 ἀτρανώτως ἐλθόντα εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐν τῶ Ἐνώχ γεγραμμένων· ἅτινα οὐδ' αὐτὰ φαίνεται ἀναγνούς οὐδὲ γνωρίσας ὅτι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὐ πάντῃ φέρεται ὡς θεία τὰ ἐπιγεγραμμένα τοῦ Ἐνώχ βιβλία· ὅθεν νομισθεῖν ἂν ἐξοφέναι τὸ ὁμοῦ ἐξήκοντα ἢ ἐβδομήκοντα καταβεβηκέναι, κακοὺς γενομένους.
- 20 LV. | Ἄλλ' ἵνα καὶ εὐγνωμονέστερον αὐτῶ δῶμεν ἢ μὴ ἐώρακεν 620 ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Γενέσει γεγραμμένων, ὅτι „ιδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαὶ εἶσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν ὧν ἐξελέξαντο“· οὐδὲν ἦττον καὶ περὶ τούτων τοῖς δυναμένοις ἀκούειν προφητικοῦ βουλήματος πείσομεν ὅτι καὶ
- 25 τῶν πρὸ ἡμῶν τις ταῦτα ἀνήγαγεν εἰς τὸν περὶ ψυχῶν λόγον, ἐν ἐπιθυμίᾳ γενομένων τοῦ ἐν σώματι ἀνθρώπων βίου. ἄπερ τροπολογῶν ἔφασκε λελέχθαι „θυγατέρας ἀνθρώπων.“ πλὴν ὅπως ποτ' ἂν ἔχη καὶ τὰ περὶ τοὺς ἐπιθυμήσαντας θυγατέρων ἀνθρώπων

3 Vgl. Origenes, In Gen. hom. II 2 (tom. VIII p. 134 ed. Lomm.). Hippolyt, Philos. VII 38. X 20 u. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 536—540. — 16 Vgl. Origenes, In Num. hom. XXVIII 2 (tom. X p. 366 ed. Lomm.). De princ. IV 35 (tom. XXI p. 476 ed. Lomm.) u. Tertullian, De cultu fem. I 3. II 10. — 18 Vgl. Henoch Cap. VI. — 21 Gen. 6, 2. — 25 Vgl. Philo, De gigant. Cap. II—IV (vol. I p. 263—265 ed. Mangey). — 27 Vgl. Gen. 6, 2.

9 προσήσεται] ση in Correctur A | 12 ἐπεὶ AHδ. im Text, Sp. am Rand; ἔτι Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text | 20 δῶμεν Jol (am Rand), Bo. (Notae p. 392), Del. im Text; ἴδωμεν AHδ. Sp., ι ist vielleicht durch Dittographie des Jota adscript. von αὐτῶι entstanden | 21 hinter ὅτι ein Buchst. ausradiert A | οἱ überschr. A² | 28 τούτων A τούτου MAusgg. | 24 πείσομεν] wahrscheinlich verschrieben für δέλομεν oder ein ähnliches Wort | 25 ψυχῶν] ψυχῆς [so] A¹ | 27 ὁπώσποτ' A.

135^r υἱὸς θεῶν, οὐδὲν αὐτῷ συμβάλλεται ὁ λόγος πρὸς τὸ μὴ | μόνον
τὸν Ἰησοῦν ὡς ἄγγελον ἐπιδεδημηκέναι τοῖς ἀνθρώποις, σω-
τήρα καὶ εὐεργέτην ἑναργῶς πάντων τῶν μεταβαλλόντων ἀπὸ τῆς
χύσεως τῆς κακίας γεγενημένον.

5 εἶτα φύρων καὶ συγγέων ἃ ὅπως ποτὲ ἤκουσε καὶ τὰ ὅπου
ποτ' οὖν γεγραμμένα, εἶτε δεδογμένα θεῖα εἶναι παρὰ Χριστιανοῖς
εἶτε καὶ μὴ, φησὶ τοὺς ὁμοῦ καταβεβηκότας ἐξήκοντα ἢ ἑβδομή-
κοντα κολάζεσθαι δεσμοῖς ὑποβληθέντας ἐν γῆ. καὶ φέρει
ὡς ἀπὸ τοῦ Ἐνώχ, οὐκ ὀνομάζων αὐτὸν, τό' ὅθεν καὶ τὰς θερ-
10 μὰς πηγὰς εἶναι τὰ ἐκείνων δάκρυα, πᾶνμα οὔτε λεγόμενον
οὔτ' ἀκουόμενον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ. οὐδὲ γὰρ ἀνόητος
οὕτως τις ἦν, ἵνα σωματοποιήσῃ δάκρυα παραπλήσια τοῖς τῶν ἀν-
θρώπων ἐν τοῖς καταβεβηκόσιν ἐξ οὐρανοῦ ἀγγέλοις. καὶ εἰ χρή
γε παλῖν πρὸς τὰ καθ' ἡμῶν σπουδαζόμενα τῷ Κέλσῳ, λεκτέον
15 ὅτι οὐκ ἂν τις εἶπε τὰς θερμὰς πηγὰς, ὧν αἱ πλείσται γλυκεῖαι
εἰσι, δάκρυα εἶναι τῶν ἀγγέλων, ἐπεὶ ἡ φύσις τῶν δακρύων
ἐστὶν ἀλμυρά· εἰ μὴ ἄρα οἱ κατὰ τὸν Κέλσον ἄγγελοι γλυκέα δα-
κρύουσι.

LVI. Εἶτα ἐξῆς τὰ ἄμικτα καὶ ἀνόμοια μιγνύς καὶ | ἐξομοιῶν 621
20 ἀλλήλοις ἐπιφέρει τῷ περὶ τῶν, ὡς φησι, καταβεβηκότων ἐξήκοντα
ἢ ἑβδομήκοντα ἀγγέλων λόγῳ, πηγὰς θερμῶν κατὰ αὐτὸν δα-
κρυσάντων, ὅτι καὶ πρὸς αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ τὸν τάφον ἰστόρη-
ται ἐληλυθέναι ὑπὸ τινων μὲν ἄγγελοι δύο ὑπὸ τινων δὲ εἰς·
οὐκ οἶμαι τηρήσας Ματθαῖον μὲν καὶ Μάρκον ἕνα ἰστορηκέναι, Λου-
25 κᾶν δὲ καὶ Ἰωάννην δύο, ἅπερ οὐκ ἦν ἐναντία. οἱ μὲν γὰρ ἀνα-
γράφαντες ἕνα τὸν ἀποκλύσαντα „τὸν λίθον“ ἀπὸ τοῦ μνημείου
τουτὸν φασιν εἶναι, οἱ δὲ τοὺς δύο τοὺς ἐπιστάντας „ἐν ἐσθῆτι
ἀστραπτουσίῃ“ ταῖς γενομέναις ἐπὶ τὸ μνημεῖον γυναιξίν ἢ τοὺς θεω-
ρηθέντας ἔνδον „ἐν λεικοῖς καθεζομένους.“ ἕκαστον δὲ τούτων νῦν

9 Vgl. oben V 52, S. 56 Z. 8. — 15 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 1, 7. 8. Ter-
tullian, Adv. Valentin. Cap. XV. — 24 Vgl. Matth. 28, 2. Mark. 16, 5. — Vgl.
Luk. 24, 4. Joh. 20, 12. — 26 Vgl. Matth. 28, 2. — 27 Vgl. Luk. 24, 4. — 28
Vgl. Joh. 20, 12.

1 θεῶν] θεοῦ schreiben Bo. (Notae p. 392) u. Guet (bei Del. I 620 Anm. c) |
3 μεταβαλλόντων [so] A¹ | 4 γεγενημένον Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; γεγενη-
μένων A | 5 ὁπώποτε A | ὅπουποιοῦν A | 8 φέρει] ι nachgetragen A | 12 οὕτως
A οὕτω Ausgg. | 19 ἐξῆς] ἢ aus ἡ corr. A | 21 θερμῶν] θερμὰς Gelenius (bei
Del. I 621 Anm. b) | hinter κατὰ ein Buchst. ausradiert A | 22 πρὸς αὐτοῦ τοῦ
Ἰησοῦ τὸν A πρὸς τὸν αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ M² Ausgg. | 24 οὐκ οἶμαι] ὡς οἶμαι liest
Bo. (Notae p. 392) ohne Grund | ἕνα ἰστορηκέναι PM² Ausgg. ἐνιστορηκέναι A |
28 τὸ < Sp. Del.

παραδεικνύναι δυνατόν και γεγενημένον και δηλωτικόν τινος εἶναι τροπολογίας, τῆς περὶ τῶν προφαινομένων τοῖς τὴν ἀνάστασιν τοῦ λόγον θεωρεῖν παρεσκευασμένοις, οὐ τῆς παρουσίας ἐστὶ πραγματείας ἀλλὰ μᾶλλον τῶν τοῦ εὐαγγελίου ἐξηγητικῶν.

- 5 LVII. Παράδοξα δὲ πράγματα τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφαινεσθαι ποτε και τῶν Ἑλλήνων ἱστορήσαν οὐ μόνον οἱ ὑπονοηθέντες αν ὡς μυθοποιούντες ἀλλὰ και (οἱ) οἶον πολὺ ἐπιδειξάμενοι γνησίως φιλοσοφεῖν και φιλαλήθως ἐκτίθεσθαι τὰ εἰς αὐτοὺς φθάσαντα. τοιαῦτα δ' ἀνέγνωμεν παρὰ τῷ Σολεῖ Χρυσόππῳ, τινὰ δὲ παρὰ Πυθα-
 10 γόρῳ, ἣδη δὲ και παρὰ τισὶ τῶν νεωτέρων και χθές και πρώην γεγενημένων, ὡσπερ παρὰ τῷ Χαιρωνεῖ Πλουτάρχῳ ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς και τῷ Πυθαγορεῖῳ Νουμηνίῳ ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ ἀφθαρσίας ψυχῆς. ἢ Ἕλληνες μὲν ἐὰν τοιαῦτα διηγῶνται και μάλιστα οἱ ἐν αὐτοῖς φιλοσοφούντες, οὐ χλευή οὐδὲ γέλως τὰ λεγόμενα οὐδὲ
 15 πλάσματα και μῦθοι εἰσιν, ἐὰν δ' οἱ τῷ θεῷ τῶν ὄλων ἀνακείμενοι
 135^v και ὑπὲρ τοῦ μηδὲ μέχρι φωνῆς ψεύδος εἰπεῖν περὶ τοῦ θεοῦ | πᾶσαν αἰκίαν μέχρι θανάτου ἀναδεχόμενοι ὡς ἰδόντες ἀπαγγέλλωσιν ἀγγέλων ἐπιφανείας, οὐκ ἄξιοι τοῦ πιστεῦσθαι κρίνονται οὐδὲ οἱ λόγοι αὐτῶν ἐν ἀληθείᾳ κατατάττονται;
 20 ἀλλ' οὐκ εὐλογον οὕτω κρίνειν τὰ περὶ ἀληθεύοντων ἢ ψευδομένων. οἱ γὰρ τὸ ἀνεξαπάτητον ἀσχοῦντες μετὰ πολλῆς και ἀκριβοῦς ἐρεύνης και ἐξετάσεως τῶν κατὰ τοὺς τόπους βράδιον και ἀσφαλῶς ἀποφαίνονται περὶ τοῦ τοὺς τοιουσδὶ μὲν ἀληθεύειν τοὺς τοιουσδὶ δὲ ψεύδεσθαι ἐν οἷς ἱστοροῦσι παραδόξοις, οὔτε πάντων τὸ
 25 τοῦ πιστεῦσθαι ἄξιον ἐπιδεικνυμένων οὔτε πάντων | [τῶν] ἐναργῶς 622 ἀποδεικνυμένων πλάσματα και μύθους τοῖς ἀνθρώποις παραδεδο-

11 Vgl. Eusebius, Praep. evang. XI 36, 1. — 12 Vgl. Frid. Thedinga, De Numenio philos. Platon., Diss. Bonnae 1875, p. 18 u. 68 Nr. 45. — 15 u. 26 Vgl. oben III 27. — 20 u. 24 Vgl. oben V 52, S. 56 Z. 5.

2 τῆς Del. τοῖς A Hδ. Sp. Bo. | τοῖς τὴν] κατὰ τὴν liest Bo. (Notae p. 392) unrichtig | 4 τῶν aus τῷ corr. A¹ | 7 (οἱ) füge ich mit Del. aus PM ein | οἶον πολὺ] οἱ τὸ πολὺ liest Bo. (Notae p. 392), οἱ πολὺ Quiet (bei Del. I 621 Anm. e) u. Thedinga a. a. O. p. 68 | 9 παρὰ (2)] περὶ [so] A¹, am Rand ζτ' A², περὶ Hδ. Sp. am Rand, Del. im Text | Πυθαγόρῳ schreibe ich mit Bo. (Notae p. 392), πυθαγόροῦ [so] A¹ Πυθαγόρου Ausgg. | 11 Χαιρωνεῖ] χερωνεῖ, Rasur vor ρ, A | 13 τοιαῦτα] Rasur über ι u. Schluss-α A | 15 εἰσιν, dahinter Rasur, A ἐστὶν MAusgg. | 17 ἰδόντες] εἰδότες, darüber ἰδόντες, darüber ζτ' mit spitzer Feder von II. H. geschrieben A | 20 οὐκ] οὐχ^x [so] A¹ | 23 τοιουσδὶ Hδ. Sp. am Rand, Del. im Text; τοιουσδέ A | 24 παραδόξοις MAusgg. παραδόξως [so] A¹ | οὔτε aus ὅτε corr. A | 25 σ¹ οὔτε bis 26 ἀποδεικνυμένων am Rand nachgetragen, darunter ζτ' A² | [τῶν] wohl Dittographie der Endung von πάντων, < MAusgg.

κέναι. ἔτι δὲ περὶ τῆς τοῦ Ἰησοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ ταῦτα λεκτέον, ὅτι τότε μὲν ἕνα ἢ δεύτερον ὄφθαι ἄγγελον, ἀγγέλλοντα αὐτὸν ἐγγεῖρθαι καὶ προνοεῖσθαι τῶν ἐπὶ ὄφελείᾳ ἑαυτῶν περὶ τοῦ τοιοῦτου πιστευόντων, οὐ θαυμαστόν· αἰεὶ δὲ τοὺς τοιοῦτους τῶν 5 ἐγγεῖρθαι τὸν Ἰησοῦν πιστεύοντας, καρπὸν τοῦ πιστεῦειν οὐκ εὐκαταφρόνητον ἐπιδεικνυμένους τὸν ἐρῶμενον βίον καὶ τὴν ἀπὸ τῆς χύσεως τῶν κακῶν μεταβολὴν, οὐ χωρὶς ἐφαπτομένων τῶν βοηθούντων αὐτῶν τῇ πρὸς θεὸν ἐπιστροφῇ ἀγγέλων γίνεσθαι, οὐκ ἄλογον εἶναι μοι φαίνεται.

- 10 LVIII. Κατηγορεῖ δ' ὁ Κέλσος καὶ τοῦ φάσκοντος λόγου ἄγγελον ἀποκεκυλικέναι τοῦ τάφου, ἔνθα ἦν τὸ Ἰησοῦ σῶμα, „τὸν λίθον“ ὡσπερ μειράκιον, ἐν διατριβῇ λαβὸν τοπικῶς κατηγορεῖσθαι τινος, καὶ φησιν ὡς σοφόν τι κατὰ τοῦ λόγου εὐρῶν [καὶ φησιν] ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ παῖς, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἐδύνατο ἀνοίξει τὸν 15 τάφον, ἀλλ' ἐδεήθη ἄλλου ἀποκινήσοντος τὴν πέτραν. καὶ ἵνα γε μηδὲν περιεργάσωμαι περὶ τῶν κατὰ τὸν τόπον μηδὲ τροπολογίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκτιθέμενος δόξω ἀκαίρως εἰς ταῦτα φιλοσοφεῖν, περὶ αὐτῆς ἐρῶ τῆς ἱστορίας ὅτι σεμνότερον αὐτόθεν φαίνεται τὸ τὸν ἐλάττονα καὶ ὑπηρέτην ἀποκεκυλικέναι „τὸν λίθον“ 20 ἢ τὸν ἐπὶ ὄφελείᾳ ἀνθρώπων ἀνιστάμενον τοῦτο πεποιηκέναι. οὐ λέγω δ' ὅτι οἱ μὲν τῶν λόγων ἐπιβουλεύοντες καὶ ἀποκτείνειν αὐτὸν βουληθέντες καὶ δεῖξαι πᾶσι νεκρὸν καὶ τὸ μηδὲν τυγχάνοντα βούλονται αὐτοῦ μηδαμῶς ἀνοιχθῆναι τὸν τάφον, ἵνα μηδεὶς τὸν λόγον μετὰ τὴν ἐπιβουλήν αὐτῶν ζῶντα θεάσῃται· ὁ δὲ ὑπὲρ σω- 25 τηρίας ἀνθρώπων ἐπιδημῶν συνεργὸς τοῦ ἀγγέλου ἄγγελος θεοῦ ἰσχυρότερος ὢν τῶν ἐπιβουλεύοντων ἀποκυλλεῖ τὸν βαρὺν λίθον· ἵνα πεισθῶσιν οἱ νομίζοντες τεθνηκέναι τὸν λόγον ὅτι „οὐκ ἔστι“ „μετὰ τῶν νεκρῶν“ ἀλλὰ ζῆ καὶ „προάγει“ τοὺς βουλομένους αὐτῶ ἀκολουθεῖν, ἵνα ἐπιδείξηται τὰ ἑξῆς οἷς ἐπεδείξατο πρότερον, τοῖς

2 Vgl. Matth. 28, 5. 6. Mark. 16, 6. Luk. 24, 5. 6. — 10 u. 19 Vgl. Matth. 28, 2. Mark. 16, 4. Luk. 24, 2. — 22 Vgl. Matth. 27, 64. — 27 Vgl. Luk. 24, 6. 5. — 28 Vgl. Matth. 28, 7. Mark. 16, 7.

2 vor ἕνα + ἢ MAusgg. | ἀγγέλλοντα MAusgg. ἄγγελον A | 3 vor ὄφελείᾳ + τῆ Ausgg. | ἑαυτῶν aus αὐτῶν corr. A | 4 τῶι Übergeschr. A¹ | 5 καρπὸν] π Übergeschr. A¹ | 7 τῶν βοηθούτων] καὶ βοηθούντων vermutet Guiet (bei Del. I 622 Anm. b) | 12 λαβὸν H⁵. am Rand, Sp. Del. im Text; λαβῶν [so] A¹ | 18 φησιν (1) < MAusgg. | [καὶ φησιν] wahrscheinlich fehlerhaft wiederholt, deshalb von mir eingeklammert; φησιν MAusgg. | 21 ὅτι] τι auf Rasur A | 25 vor ἀνθρώπων + τῶν MAusgg. | ἐπιδημῶν] zwischen η und μ sind 2—3 Buchst. ausradiert A | 27 λόγον] γ in Correctur A.

μη χωροῦσι πω αὐτῶν μείζονα κατὰ τὸν πρότερον τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῶν χρόνον.

εἰτ' οὐκ οἶδ' ὅπως μετὰ ταῦτα παραρῥίπτει, οὐκ οἶδα εἰς τί τῇ προθέσει αὐτοῦ χρήσιμον εἶναι δοκοῦν, τὸ περὶ τῆς Μαρίας κυ-
 5 ούσης ἐλληθεῖναι πρὸς τὸν Ἰωσήφ ἄγγελον καὶ πάλιν ὑπὲρ
 136^r τοῦ τὸ βρέφος γεννηθῆν καὶ ἐπιβου|λευόμενον ἐξαρκάσαντας
 φυγεῖν εἰς Αἴγυπτον. περὶ τούτων δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω πρὸς
 τὰ ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένα διελέχθημεν. τί δὲ βούλεται Κέλσος (τὸ) καὶ
 Μωϋσεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ἱστορεῖσθαι κατὰ τὰς γραφὰς ἀγγέλους
 10 κέμπεσθαι; οὐδὲν γάρ μοι φαίνεται συμβάλλεσθαι αὐτῷ πρὸς ὃ
 βούλεται, καὶ μάλιστα ἐπεὶ οὐδεὶς μὲν ἐκείνων περὶ τοῦ γένους τῶν
 | ἀνθρώπων ἠγωνίσαστο, ἢν' αὐτὸ ἐπιστρέψῃ ὅση δύναμις ἀπὸ τῶν 623
 ἁμαρτημάτων. καὶ ἄλλοι οὖν πεπέμφθωσαν ἀπὸ τοῦ θεοῦ,
 καὶ οὗτός τι πλεον ἀπαγγελλέτω, καὶ πλημμελούντων Ἰου-
 15 δαίων καὶ μεταχαραττόντων τὴν εὐσέβειαν καὶ οὐχ ὅσια
 δρώντων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ μεταδεδοκέτω „ἄλλοις γεωργοῖς,
 τοῖς πανταχοῦ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἑαυτῶν ἐπιμελουμένοις καὶ πάντα
 πράττονσιν ὑπὲρ τοῦ τὰς ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ ἀφορ-
 μὰς προσάγαγεῖν διὰ βίου καθαροῦ καὶ λόγου ἀκολούθου τῷ βίῳ πρὸς
 20 τὸν τῶν ὅλων θεόν.

LIX. Εἰθ' ἐξῆς φησὶν ὁ Κέλσος: οὐκοῦν ὁ αὐτὸς θεὸς Ἰου-
 δαίοις τε καὶ τοῖσδε, δῆλον δ' ὅτι τοῖς Χριστιανοῖς: καὶ ὡς περὶ
 τὸ οὐκ ἂν διδόμενον συναγων τοῦτό φησι: σαφῶς γε τῶν ἀπὸ
 μεγάλης ἐκκλησίας τοῦτο ὁμολογούντων καὶ τὰ τῆς παρὰ
 25 Ἰουδαίοις φερομένης κοσμογονίας προσιεμένων ὡς ἀληθῆ
 περὶ γε τῶν ἐξ ἡμερῶν καὶ τῆς ἐβδόμης, ἐν ἧ, ὡς μὲν ἡ
 γραφὴ λέγει, „κατέπαυσεν“ „ἀπὸ τῶν ἔργων ἑαυτοῦ“ ὁ θεὸς ἀναχω-
 ρῶν εἰς τὴν ἑαυτοῦ περιωπῆν, ὡς δ' ὁ Κέλσος μὴ τηρήσας τὰ
 γεγραμμένα μηδὲ συνιεὶς αὐτὰ φησὶν, ἀναπανεύμενος, ὅπερ οὐ γέ-

7 Vgl. oben I 34—38. — 16 Vgl. Matth. 21, 43. 41. — 24 Vgl. Gen. 1. 2.
 — 26 Vgl. Gen. 2, 2. 3.

1 αὐτῶν] aus αὐτῶν corr. A αὐτὸν vermutet Guet (bei Del. I 622 Anm. e) |
 8 (τὸ) füge ich mit M² u. den Ausgg. ein; diese Correctur scheint mir leichter
 und dem Sprachgebrauch des Origenes entsprechender zu sein, als wenn man z. B.
 Κέλσος in Κέλσος ändern wollte | 9 μωϋσῆ A Ausgg. | 10 συμβάλλεσθαι A | 11 ἐπεὶ
 übergeschr. A¹ | 12 ἠγωνίσαστο A | 17 ἑαυτῶν] αὐτῶν (scil. τῶν ἐκκλησιῶν) ver-
 25 mutet Guet (bei Del. I 623 Anm. b) | 18 τὰς ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ
 ἀφορμὰς] τοὺς ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ ἀφορμῶντας liest Bo. (Notae
 p. 392) ohne Grund | 25 κοσμογονίας A, vgl. unten VI 60 a. A., κοσμογενείας
 MAusgg. | 29 συνιεὶς] ἴ (vor ε) übergeschr. A¹.

γραφται. περὶ δὲ τῆς κοσμοποιίας καὶ τοῦ μετ' αὐτὴν ἀπολειπομένου σαββατισμοῦ τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ „πολύς“ ἂν εἴη καὶ μυστικὸς καὶ βαθὺς καὶ „δυσερμήνευτος λόγος.“

εἶτα δοκεῖ μοι τὸ βιβλίον συμπληρῶσαι θέλων καὶ μέγα δοκεῖν
 5 εἶναι ποιῶν εἰκῆ προστιθέναι τινὰ, ὅποιά ἐστι καὶ τὰ κατὰ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, ὡς ἄρα λέγομεν τὸν αὐτὸν εἶναι ὡς καὶ Ἰουδαῖοι καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου διαδοχὴν ὁμοίως αὐτοῖς γενεαλογοῦμεν. ἀλλὰ καὶ εἰς ἀλλήλους μὲν ἐπιβουλήν ἀδελφῶν οὐκ ἴσμεν, τὸν δὲ Κάιν ἐπιβεβουλευκέναι τῷ Ἄβελ καὶ τὸν Ἡσαῦ τῷ Ἰακώβ·
 10 οὐ γὰρ Ἄβελ τῷ Κάιν ἐπεβούλευσεν οὐδὲ ὁ Ἰακώβ τῷ Ἡσαῦ ὅπερ εἰ ἐγεγόνει, ἀκολούθως ἂν εἶπεν ὁ Κέλσος τὰς εἰς ἀλλήλους τῶν ἀδελφῶν ἐπιβουλάς τὰς αὐτὰς ἡμᾶς Ἰουδαίοις ἱστορεῖν. ἔστω δὲ καὶ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἡμᾶς ἀποδημίαν τὴν αὐτὴν λέγειν ἐκείνοις καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδον καὶ οὐ φυγὴν, ὡς ὁ Κέλσος
 15 νομίζει· τί οὖν ταῦτα συμβάλλεται πρὸς τὴν καθ' ἡμῶν ἢ κατὰ Ἰουδαίων κατηγορίαν; ἔνθα μὲν οὖν ᾤετο χλευάσειν ἡμᾶς ἐν τῷ περὶ τῶν Ἑβραίων λόγῳ, φυγὴν ὠνόμαζεν· ὅπου δ' ἦν τὸ πραγματικὸν ἐξετάσαι περὶ τῶν ἀναγεγραμμένων μαστίγων ἐπεληλυθέναι τῇ Αἰγύπτῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, τοῦθ' ἐκὼν ἐσιώπησεν.

20 LX. Εἰ δ' ἀκριβῶς χρὴ ἡμᾶς λέγειν τὰ πρὸς τὸν Κέλσον, οἰόμενον τὰ αὐτὰ ἡμᾶς Ἰουδαίοις | περὶ τῶν ἐκκειμένων δοξάζειν, φήσομεν ὅτι τὰ μὲν βιβλία θεῖω γεγράφθαι πνεύματι ὁμολογοῦμεν ἀμφοτέροισι, | περὶ δὲ τῆς ἐκδοχῆς τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις οὐκέτι τὰ 624 ὁμοία φαμεν, οἳ γε οὐδὲ βιοῦμεν ὡς Ἰουδαῖοι τῷ φρονεῖν οὐ τὴν
 25 κατὰ τὸ ῥητὸν ἐκδοχὴν τῶν νόμων εἶναι τὴν περιέχουσαν τὸ βούλημα τῆς νομοθεσίας. καὶ λέγομεν δ' ὅτι, „ἦνίκα ἂν ἀναγινώσκηται Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν κείται“ τῷ τοῖς τὴν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ μὴ ἀσπασαμένοις ὁδὸν ἐπικεκρῦσθαι τὸ βούλημα τοῦ Μωϋσέως νόμου. ἴσμεν δ' ὅτι, „ἐὰν ἐπιστρέψῃ τις πρὸς τὸν κύριον“
 30 („ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστι“), περιαιρεθεὶς „τὸ κάλυμμα“ „ἀνακαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν“ ἐν τοῖς κεκρυμμένοις νοήμασι κατὰ τὰ

2 Vgl. Hebr. 5, 11. — 5 Vgl. Gen. 1, 26. 27. 2, 7. — 7 Vgl. Matth. 1, 1—17. Luk. 3, 23—38. — 9 Vgl. Gen. 4, 8. — Vgl. Gen. 27, 41. — 18 Vgl. Exod. 7, 14—12, 29. — 26 II Kor. 3, 15. — 29 II Kor. 3, 16. — 30 II Kor. 3, 17. — Vgl. II Kor. 3, 16. 18.

1 αὐτὴν schreibe ich mit Bo. (Notae p. 392) u. Del. (I 623 Anm. e), αὐτὸν A Ausgg. | 5 πρῶτον] ᾧ übergeschr., o in Correctur A | 10 ὁ < MAusgg. | 13 ἀποδημίαν aus ἐπιδημίαν corr. A¹ | 16 χλευάσειν A χλευάζειν Ausgg. | 21 ἐκκειμένων schreibe ich mit Guet (bei Del. I 623 Anm. e), vgl. oben V 51, S. 55 Z. 7; ἐγκεκρυμμένων A Ausgg. | 26 ἀναγινώσκηται A | 29 μωϋσέος A.

γράμματα „δόξαν τοῦ κυρίου“ ὡςπερὶ κατοπτρίζεται καὶ μεταλαμβάνει τῆς καλονόμενης θείας δόξης εἰς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν (τροπικῶς μὲν λεγομένου προσώπου γυμνότερον δ', ὡς ἂν ὀνομάσαι τις, τοῦ νοῦ), ἐν ᾧ ἔστι τὸ [τοῦ] „κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον“ πρόσωπον, πλη-
5 ρούμενον φωτὸς καὶ δόξης ἀπὸ τῆς περὶ τῶν κατὰ τοὺς νόμους ἀληθείας.

LXI. Ἐξῆς δὲ τούτοις φησί· μή με οἰηθῆ τις ἀγνοεῖν, ὡς οἱ μὲν αὐτῶν συνθήσονται τὸν αὐτὸν εἶναι σφίσιον ὄνπερ Ἰουδαίους θεὸν, οἱ δ' ἄλλον, ᾧ τοῦτον ἐναντίον, παρ' ἐκεί-
10 νου τε ἔλθειν τὸν υἱόν. εἶπερ δὲ τὸ εἶναι αἱρέσεις πλείονας ἐν Χριστιανοῖς κατηγορίαν οἴεται χριστιανισμοῦ εἶναι, διὰ τί οὐχὶ καὶ φιλοσοφίας κατηγορία κατὰ τὸ ἀνάλογον νομισθεῖη ἂν ἢ ἐν ταῖς αἱ-
15 ρέσει τῶν φιλοσοφούντων διαφωνία οὐ περὶ μικρῶν καὶ τῶν τυ-
χόντων ἀλλὰ περὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων; ὦρα δὲ καὶ λατρικὴν κατη-
15 γορευοῖσθαι διὰ τὰς ἐν αὐτῇ αἱρέσεις. ἔστωσαν οὖν ἐν ἡμῖν οἱ μὴ Ph. 88, 14
τὸν αὐτὸν λέγοντες τῷ Ἰουδαίων θεῷ θεόν· ἀλλ' οὐ τι γε παρὰ τοῦτο κατηγορητέοι οἱ ἀπὸ τῶν αὐτῶν γραμμάτων ἀποδεικνύ-
τες ὅτι εἰς καὶ ὁ αὐτὸς θεὸς Ἰουδαίων ἔστι καὶ ἔθνῶν· ὡς καὶ τὸν Παῦλον λέγειν σαφῶς, ἀπὸ Ἰουδαίων προσελθόντα χριστια-
20 νισμῷ· „χάριν ἔχω τῷ θεῷ μου, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν κα-
θαρχᾷ συνειδήσει.“

ἔστω δέ τι καὶ τρίτον γένος τῶν ὀνομαζόντων ψυχικούς τινας καὶ πνευματικούς ἑτέρους· οἶμαι δ' αὐτὸν λέγειν τοὺς ἀπὸ Οὐαλεντίνου. καὶ τί τοῦτο πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας,
25 κατηγοροῦντας τῶν εἰσαγόντων φύσεις ἐκ κατασκευῆς σοφισμένης ἢ ἐκ κατασκευῆς ἀπολλυμένης; ἔστωσαν δὲ τινες καὶ ἐπαγγελλό-
μενοι εἶναι Γνωστικοί, ἀνάλογον τοῖς ἑαυτοῦς ἀναγορευούσι φι-

4 Vgl. Röm. 7, 22. — 18 Vgl. Röm. 3, 29. — 20 II Tim. 1, 3. — 22 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 1, 9—11. 14. Tertullian, Adv. Valentin. Cap. XXIX. Hippolyt, Philos. VI 35. Epiphanius, Panar., I 31, 7. 20. — 28 Vgl. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 38—40.

4 [τοῦ] von mir eingeklammert, vermutlich Variante zu dem folgenden κατὰ τὸν | κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον] κατὰ τὸ ἔσω ἄνθρωπον liest Bo. (Notae p. 392), aber Origenes hat Röm. 7, 22 im Auge | πληρούμενον Hb. am Rand, Sp. Del. im Text; πληρούμενοι A | 8 hinter μὲν ein Buchst. ausradiert A | ὄνπερ] Rasur über ν u. hinter ρ A | 15 ἔστωσαν bis S. 65 Z. 4 Χριστιανοί = Philokalia, Cap. XVI 3 (p. 88, 14—30 ed. Rob.) | οὖν A Ausgg. γὰρ ΦRob. | 17 κατηγορηταῖοι Pat | 18 εἰς < Pat | ὁ < Pat | 22 δέ τι] δ' ἔτι Ausgg. | 28 ἑτέρους] ἑαυτούς vermutet A. Hilgenfeld, Ketzergesch. S. 38 | δ' A Ausgg. Rob. δὲ Φ | 24 τί τοῦτο A Ausgg. Rob. τίτον· τί PatBEH τίτον· τί τοῦτο καὶ C τίτον· τί καὶ D, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 153 Nr. 19 | ἡμᾶς hinter ἐκκλησίας Φ | 27 Γνωστικοί < Pat.

λοσόφους Ἐπικουρείους. ἀλλ' οὔτε οἱ τὴν πρόνοιαν ἀναιροῦντες φι- Ph. 88, 26
 λόσοφοι εἶεν ἂν ἀληθῶς, οὔτε οἱ τὰ ἀλλόκοτα ἀναπλάσματα καὶ μὴ
 ἀρέσκοντα τοῖς τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ διαδοχῆς ἐπεισαγαγόντες εἶεν ἂν
 Χριστιανοί. ἔστωσαν δέ τινες καὶ τὸν Ἰησοῦν ἀποδεχόμενοι
 5 ὡς παρὰ τοῦτο Χριστιανοὶ εἶναι ἀρχοῦντες, ἔτι δὲ καὶ | κατὰ τὸν 625
 137^r Ἰουδαίων | νόμον ὡς τὰ Ἰουδαίων πλήθη βιοῦν ἐθέλοντες·
 οὔτοι δ' εἶσιν οἱ διττοὶ Ἐβριανοὶ, ἧτοι ἐκ παρθένου ὁμολογοῦντες
 ὁμοίως ἡμῖν τὸν Ἰησοῦν ἢ οὐχ οὕτω γεγεννησθαι ἀλλὰ ὡς τοὺς
 λοιποὺς ἀνθρώπους· τί τοῦτο φέρει ἔγκλημα τοῖς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας,
 10 οὓς ἀπὸ τοῦ πλήθους ὠνόμασεν ὁ Κέλσος; εἶπε δέ τινας εἶναι
 καὶ Σιβυλλιστὰς, τάχα παρακούσας τινῶν ἐγκαλούντων τοῖς ὀλο-
 μένοις προφητικῶν γεγονέναι τὴν Σίβυλλαν καὶ Σιβυλλιστὰς τοὺς
 τοιοῦτους καλεσάντων.

LXII. Εἶτα σωρὸν καταχέων ἡμῶν ὀνομάτων φησὶν εἰδέναί
 15 τινὰς καὶ Σιμωνιανούς, οἱ τὴν Ἑλένην ἧτοι διδάσκαλον
 Ἐλενον σέβοντες Ἐλενιανοὶ λέγονται. ἀλλὰ λανθάνει τὸν
 Κέλσον ὅτι οὐδαμῶς τὸν Ἰησοῦν ὁμολογοῦσιν νῖδον θεοῦ Σιμο-
 νιανοί, ἀλλὰ δύναμιν θεοῦ λέγουσι τὸν Σίμωνα, τερατενόμενοι περὶ
 αὐτοῦ | τινα, οἰηθέντος ὅτι, ἐὰν τὰ παραπλήσια προσκοιῆσθαι οἷς 626
 20 ἔδοξε προσπεποιησθαι τὸν Ἰησοῦν, δυνήσεται καὶ αὐτὸς παρ' ἀν-
 θρώποις τοσοῦτον ὅσον Ἰησοῦς τοῖς πολλοῖς. ἀλλ' οὔτε Κέλσος
 οὔτε Σίμων ἐδυνήθησαν νοῆσαι, πῶς Ἰησοῦς ὡς καλὸς „γεωργός“ λό-
 γου θεοῦ δεδύνηται τὴν πολλὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν πολλὴν βάρβαρον
 ἐπισπεῖραι καὶ πληρῶσαι λόγων, μετατιθέντων τὴν ψυχὴν ἀπὸ παν-
 25 τὸς κακοῦ καὶ ἀναγόντων πρὸς τὸν τῶν ὅλων δημιουργόν. Κέλ-
 σος μὲν οὖν οἶδε καὶ Μαρκελλιανούς ἀπὸ Μαρκελλίνας καὶ

1 Vgl. H. Usener, Epicurea p. 248 Nr. 369. — 7 Vgl. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 424. — 11 Vgl. Hermas, Vis. II 4, 1. Justin, Apol. I 44 (vol. I tom. I 1 p. 124. 126 ed. Otto). Hippolyt, Philos. V 16. Clemens Alex., Strom. VI 43 p. 762 ed. Potter, u. unten VII 53 gegen Ende. — 15 Vgl. Justin, Apol. I 26 (vol. I tom. I 1 p. 80 ed. Otto). Irenaeus, Adv. haer. I 16, 2. Tertullian, De anima Cap. XXXIV. LVII. — 18 Vgl. Act. 8, 10. — 19 Vgl. Act. 8, 18. 19. — 22 Vgl. Jak. 5, 7. — 26 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 20, 4. Eriphan., Panar. I 27, 6.

1 ἐπικουρείους PatB | 4 mit Χριστιανοί endigt die Philokalia, Cap. XVI 3 (p. 88, 30 ed. Rob.) | 8 γεγεννησθαι MAusgg. γεγενῆσθαι A | ἀλλὰ A ἀλλ' Ausgg. | τοῖς] τ in Correctur A | 10 hinter οὓς + τοὺς Bo. (Notae p. 392) | 11 σιβυλλιστὰς A | 12 προφητικῶν in προφητικῶν corr. A | σίβυλλαν A Ausgg. | 15 ἐλένην A | 16 ἔλενον A | ἐλενιανοί A | 17 ὁμολογοῦσι A | 20 προσπεποιησθαι [so] alles, w. e. sch., von I. H. A | παρ' A παρὰ MAusgg.

Origenes II.

Ἄρποκρατιανούς ἀπὸ Σαλώμης καὶ ἄλλους ἀπὸ Μαριάμης καὶ ἄλλους ἀπὸ Μάρθας· ἡμεῖς δὲ οἱ διὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν φιλομάθειαν οὐ μόνον τὰ ἐν τῷ λόγῳ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν ἐν αὐτῷ ἐξετάσαντες, ἀλλ' ὅση δύναμις καὶ τὰ τῶν φιλοσοφησάντων 5 φιλαλήθως ἐρευνήσαντες οὐδέ ποτε τούτοις ὠμίλησαμεν. ἐμνήσθη δ' ὁ Κέλσος καὶ Μαρκιωνιστῶν, προΐσταμένων Μαρκίωνα.

LXIII. Εἶθ' ἵνα δοκῇ καὶ ἄλλους εἰδέναι παρ' οὓς ἠνόμασε, φησὶν ἐαυτῷ συνήθως ὅτι ἄλλοι ἄλλον διδάσκαλόν τε καὶ δαί-
 10 πολὺν τῶν Ἀντίνου τοῦ κατ' Αἴγυπτον | θιασωτῶν ἀνομώ- 627
 τερόν τε καὶ μιαιώτερον. καὶ δοκεῖ μοι ἐπαφώμενος τῶν πραγ-
 μάτων ἀληθές τι εἰρηκέναι, ὅτι τινὲς ἄλλοι ἄλλον δαίμονα κακῶς
 πλαζόμενοι καὶ καλινδούμενοι εὐραντο προστάτην κατὰ
 15 πολὺν τὸν τῆς ἀγνοίας σκότον. περὶ δὲ τῶν κατὰ τὸν Ἀντί-
 νου, παραβαλλόμενον ἡμῶν τῷ Ἰησοῦ, ἐν τοῖς πρὸ τούτων εἰπόν-
 τες οὐ παλλιλογήσομεν.

καὶ βλασφημοῦσι δὲ, φησὶν, εἰς ἀλλήλους οὗτοι πάν- Ph. 88, 31
 δεινα ῥητὰ καὶ ἄρῆτα· καὶ οὐκ ἂν εἴξαιεν οὐδὲ καθ' ὅτι-
 οῦν εἰς ὁμόνοιαν, πάντη ἀλλήλους ἀποστρυγοῦντες. καὶ
 20 πρὸς ταῦτα δ' ἡμῖν εἴρηται ὅτι καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ ἔστιν εὐρεῖν αἰ-
 ρέσεις αἰρέσεις πολεμούσας καὶ ἐν ἱατρικῇ. οἱ μέντοι τῷ λόγῳ τοῦ
 Ἰησοῦ ἀκολουθοῦντες καὶ μεμελετηκότες αὐτοῦ τοὺς λόγους φρονεῖν καὶ
 λέγειν καὶ ποιεῖν „λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα,
 137^v δυσφημούμενοι παρακαλοῦμεν“ | καὶ οὐκ ἂν ῥητὰ καὶ ἄρῆτα λέ-
 25 γοιμεν τοὺς ἄλλα δοξάζοντας παρ' ἃ ὑπειλήφαμεν· ἀλλ', εἰ μὲν δυνά-
 μεθα, πάντα ἂν πράττοιμεν ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ μεταστῆσαι ἐπὶ τὸ

1 Vgl. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 397—408. 548 u. No-
 vum test. extra can. rec. fasc. IV p. 45, 26 sqq. — Vgl. Hippolyt, Philos. V 7.
 X 9. — 6 Vgl. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 316—341. — 15
 Vgl. oben III 36—38. — 20 Vgl. oben III 12 f. V 61. — 28 I Kor. 4, 12, 13.

1 Ἄρποκρατιανούς] Ἰαροκρατιανούς vermutet Sp. (Annotat. p. 71); dagegen
 verteidigt R. A. Lipsius (Die Quellen der ältest. Ketzergesch. 1875 S. 86 Anm.)
 mit Recht die überlieferte Lesart | μαριάμης A μαριάμης M^{corr.} Ausgg. | 5
 ἐρευνήσαντες] v überschr. A¹ | 18 εὐραντο A εὐροντο M^{corr.} Ausgg. | 14 πολὺν
 Ausgg. πολὺν, dahinter kleine Rasur, A | 16 παλλιλογήσομεν A | 17 καὶ βλασφη-
 μοῦσι bis S. 67 Z. 7 χριστιανισμοῦ = Philokalia, Cap. XVI 4 (p. 88, 31—89, 18
 ed. Rob.) | 18 εἴξαιεν] ἤξαιεν CD | 19 ἀποστοιγοῦντες Pat | 20 δ' A Ausgg. Rob.
 δὲ Φ | ἔστιν] ἔστιν Del. Rob. | 22 τοὺς λόγους A Φ Rob. συνφθὰ τοῖς λόγοις M²
 Ausgg. | 23 λοιδορούμενοι Pat | 24 δυσφημούμενοι] βλασφημούμενοι Φ | καὶ (vor
 οὐκ) < Φ | 25 παρ' ἃ] παρὰ Pat παρὸ CD | 26 πράττοιμεν] πράττωμεν Pat B¹
 CD | ὑπὲρ τοῦ] ἐπὶ τὸ Pat B* E H ἐπὶ τῷ B^{corr.} CD.

βέλτιον διὰ τοῦ προσανέχειν μόνῳ τῷ δημιουργῷ καὶ πάντα πράτ- Ph. 89, 11
 τειν ὡς κριθησομένους. εἰ δὲ μὴ πείθονται οἱ ἑτερόδοξοι, τηροῦμεν
 τὸν προστάξαντα αὐτοῖς λόγον τοιαῦτα· „αἵρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ
 μίαν καὶ δευτέραν νοουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδῶς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοι-
 5 οὔτος καὶ ἀμαρτάνει ὧν αὐτοκατάκριτος.“ ἔτι δὲ <οἱ> τὸ „μακά-
 ριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ“ νοήσαντες καὶ τὸ „μακάριοι οἱ πραεῖς“ οὐκ ἂν
 ἀποστύγῃσαιεν τοὺς παραχαράττοντας τὰ χριστιανισμοῦ οὐδὲ
 Κίρκας καὶ κύκηθρα αἰμύλα λέγοιεν τοὺς πεπλανημένους.

LXIV. Παρακηκοέναι δέ μοι φαίνεται τῆς τε ἀποστολικῆς λέξεως
 10 φασκούσης· „ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως,
 προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑπο-
 κρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν οἰκειαν συνειδήσιν, κω-
 λυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν εἰς μετὰ-
 ληψιν μετ' εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς,“ παρακηκοέναι δὲ καὶ τῶν ταύ-
 15 ταις τοῦ ἀποστόλου ταῖς λέξεσι χρησαμένων κατὰ τῶν παραχα-
 ραζάντων τὰ χριστιανισμοῦ· διόπερ εἶπεν ὁ Κέλσος ἀκοῆς καυσ-
 τήριά τινας ὀνομάζεσθαι παρὰ Χριστιανοῖς. αὐτὸς δὲ φησι
 τινὰς καλεῖσθαι αἰνίγματα, ὅπερ ἡμεῖς οὐχ ἰστορήσαμεν. ἀλη- 628
 θῶς δὲ τὸ τοῦ σκανδάλου ὄνομα πολὺ ἐν τοῖς γράμμασι τούτοις
 20 ἔστιν, ὅπερ εἰώθαμεν λέγειν περὶ τῶν διαστρεφόντων ἀπὸ τῆς
 ὑγιоῦς διδασκαλίας τοὺς ἀπλοστέρους καὶ εὐξαπατήτους. Σειρή-
 νας δὲ τινὰς ἐξορχουμένας καὶ σοφιστρίας, κατασφραγιζο-
 μένας τὰ ὦτα καὶ ἀποσουκεφαλούσας τοὺς πειθόμενους,
 ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν ὀνομαζομένους, οἶμαι δ' ὅτι οὐδ' ἄλλος τις τῶν
 25 ἐν τῷ λόγῳ οὐδ' ἐν ταῖς αἰρέσεσιν.

ἀλλ' οὗτος ὁ πάντ' εἰδέναι ἐπαγγελλόμενος καὶ τοιαῦτά φησι·
 πάντων δὲ, φησὶν, ἀκούσει τῶν ἐπὶ τοσοῦτον διεστηκότων

3 Tit. 3, 10. 11. — 5 Matth. 5, 9. — 6 Matth. 5, 4. — 7 Vgl. oben V 52,
 S. 56 Z. 20. — 9 u. 14 Vgl. unten V 65, S. 68 Z. 25. — 10 I Tim. 4, 1—3. — 15
 Vgl. oben V 52 u. 63 a. E. — 16 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 20, 4. Epiphani.,
 Panar. I 27, 5 und A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 399 Anm. — 19
 Vgl. Matth. 18, 6—9. Mark. 9, 42—47. Luk. 17, 1. 2. — 21 Vgl. Homer, Od. XII
 39—54. 158—200. — 22 Vgl. Homer, Od. X 239.

2—3 am Rand ζ' A² | 2 κριθησομένους Pat | τηροῦμεν] ἀντεροῦμεν Φ, vgl.
 meine „Textüberlieferung“ S. 153 Nr. 20 | 3 αἵρετικὸν] Rasur über ρ, u. τ aus
 ϑ corr. A | 4 ἐξέστραπται Pat B* | 5 <οἱ> füge ich mit Del. u. Rob. aus Φ ein |
 6 vor νοήσαντες + οἱ νοήσαντες Del. | 7 mit χριστιανισμοῦ endigt die Philo-
 kalia, Cap. XVI 4 (p. 89, 18 ed. Rob.) | 8 Κίρκας] ρκ in Correctur A | κύκηθρα]
 über η ist ἰ geschrieben A¹ | 12 κεκαυτηριασμένων Hδ. am Rand, Sp. Del. im
 Text | 19 vor ὄνομα ein Buchst. ausradiert A | 22 κατασφραγιζομένας A | 27 ἀκού-
 σει A ἀκούσῃ M^{corr.} Bo. (Notae p. 393) Del. im Text.

καὶ σφᾶς αὐτοὺς ταῖς ἔρισιν αἰσχίστα διελεγχόντων λεγόντων τό· „ἔμοι κόσμος ἑσταύρωται, καὶ γὰρ κόσμῳ.“ τοῦτο γὰρ μόνον ἀπὸ τοῦ Παύλου ἔοικεν ἐμνημονευκέναι ὁ Κέλσος· διὰ τί γὰρ οὐ φαμεν καὶ ἄλλα μυρία τῶν γεγραμμένων ὡς τό· „ἐν σαρκὶ
 5 γὰρ ζῶντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα, τὰ γὰρ ὄπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθάρσεις ὀφρωμάτων, λογιμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ“;

LXV. Ἐπεὶ δέ φησιν ὅτι πάντων ἀκούσει τῶν ἐπὶ τοσοῦτον διεστηκότων λεγόντων τό· „ἔμοι κόσμος ἑσταύρωται, καὶ γὰρ κόσμῳ,“ καὶ τοῦτο ψεύδος διελέγξομεν. εἰσὶ γὰρ τινες αἰρέσεις τὰς Παύλου ἐπιστολὰς τοῦ ἀποστόλου μὴ προσίεμεναι, ὥσπερ Ἐβριῶνται ἀμφοτέρω καὶ οἱ καλούμενοι Ἐγκρατῆται. οὐκ ἂν οὖν οἱ μὴ χρώμενοι τῷ ἀποστόλῳ ὡς μακαρίῳ τινὶ καὶ σοφῷ λέγοιεν τό·
 15 „ἔμοι κόσμος ἑσταύρωται, καὶ γὰρ κόσμῳ“· διὸ καὶ ἐν τούτῳ
 138^r | ὁ Κέλσος ψεύδεται. καὶ ἐπιδιατρίβει γε κατηγορῶν τῆς ἐν ταῖς αἰρέσεσι διαφορᾶς· οὐ πάντῳ δέ μοι δοκεῖ διαρθερῶν ἃ λέγει οὐδ' ἐπιμελῶς αὐτὰ τεθεωρηκέναι οὐδὲ κατανενοηκέναι, πῶς πλείον Ἰουδαίων ἐπίστασθαι λέγουσιν ἑαυτοὺς οἱ ἐν τοῖς λόγοις δια-
 20 βεβηκότες Χριστιανοί, καὶ πότερον τοῖς μὲν βιβλίοις συγκατατιθέμενοι τὸν δὲ νοῦν ἀντεξηγούμενοι, ἢ οὐδὲ συγκατατιθέμενοι τοῖς ἐκείνων γραμμασιν· ἐκάτερα γὰρ εὐροῖμεν ἂν ἐν ταῖς αἰρέσεσι.

μετὰ ταῦτά φησι· | φέρ' οὖν, εἰ καὶ μηδεμίαν ἀρχὴν τοῦ 629
 δόγματος ἔχουσιν, αὐτὸν ἐξετάσωμεν τὸν λόγον· πρότερον
 25 δὲ ὅσα παρακηκοότες ὑπ' ἀγνοίας διαφθειρουσιν, οὐκ ἐμμελῶς ἐν ἀρχαῖς εὐθύς ἀπανθαδιαζόμενοι περὶ ὧν οὐκ ἴσασι, λεκτέον· ἔστι δὲ τάδε. καὶ εὐθέως λέξεσθε τισι, τοῖς πιστεύουσιν τῷ Χριστιανῶν λόγῳ συνεχῶς ὀνομαζομέναις, ἀντιπαρ-
 τίθησιν ἀπὸ τῶν φιλοσόφων, βουλόμενος τὰ κατὰ τῶν νομιζομένων
 30 Κέλσῳ παρὰ Χριστιανοῖς λέγεσθαι καὶ βέλτιον καὶ τρανότερον εἰρηθεῖσθαι παρὰ τοῖς φιλοσοφοῦσιν, ἵνα περισπάσῃ ἐπὶ φιλοσοφίαν τοὺς ἀλισκομένους ὑπὸ τῶν αὐτόθεν ἐμφαινόντων δογμάτων τὸ καλὸν

2 Gal. 6, 14. — 4 II Kor. 10, 3—5. — 10 Gal. 6, 14. — 18 Vgl. oben V 61, S. 65 Z. 7. — Vgl. Eusebius, Hist. eccl. IV 29, 5 u. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 544. — 15 Gal. 6, 14.

1 σφᾶς A Del. | 2 τὸ ὑbergeschr. A¹ | vor κόσμῳ + τῷ M Ausgg. | 3 ἔοικε μὲν ἐμνημονευκέναι M Ausgg. | 9 ἀκούσει A ἀκούσῃ M Ausgg. | 11 u. 15 vor κόσμῳ + τῷ M Ausgg. | 16 αἰρέσεσι] αἱ ὑbergeschr. A¹ | 24 ἐξετάσωμεν A H⁵. ἐξετάζωμεν Sp. Del. | 26 ἀπανθαδιαζόμενοι A.

ΚΑΤΑ ΚΕΛΣΟΥ V 64. 65.

καὶ τὸ εὐσεβές. καὶ τὸν πέμπτον δὴ τόμον αὐτόθι καταπαύσαντες
ἀρξώμεθα τοῦ ἕκτου ἀπὸ τῶν ἐξῆς.

2 ἀρξώμεθα] ἀρξόμεθα vermutet Bo. (Notae p. 393) mit Hinweis auf das
Ende von Buch VI u. VII | mit ἐξῆς endigt das V. Buch; darunter am Ende
von fol. 138^r unter einem Ornamentstreifen die Worte (die Schrift in Form eines
mit der Spitze nach unten gewendeten Dreiecks angeordnet): πρὸς τὸν ἐπιγεγραμ-
μενον τοῦ κέλσων ἀληθῆ λόγον, τόμος $\overline{\overline{\overline{\text{C}}}}$: — A¹.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΝ ΚΕΛΣΟΥ ΑΛΗΘΗ ΛΟΓΟΝ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΚΤΟΣ.

138^v I. *Εκτον τοῦτον ἐνιστάμενοι λόγον πρὸς τὰς Κέλσου κατὰ Χριστιανῶν κατηγορίας χρῆζομεν ἐν αὐτῷ, ἱερὸν Ἀμβρόσιε, ἀγωνίασθαι οὐ πρὸς τὰ ἀπὸ φιλοσοφίας ὑπ' αὐτοῦ ἐκτιθέμενα, ὡς οἰηθεῖη ἄν τις. παρέθετο γὰρ πλείονα μάλιστα Πλάτωνος ὁ Κέλσος, κοινο-
5 ποιῶν τὰ δυνάμενα ἔλιν τινα καὶ συνετὸν ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, φάσκων βέλτιον αὐτὰ παρ' Ἑλλησιν εἰρησθαι καὶ χωρὶς ἀνατάσεως καὶ ἐπαγγελίας τῆς ὡς ἀπὸ θεοῦ ἢ υἱοῦ θεοῦ. φαμέν οὖν ὅτι, εἴπερ τὸ προκειμένον ἐστὶ τοῖς πρεσβεύουσι
10 οἷον τε ἐστὶν, αὐτῇ διὰ φιλανθρωπίας πάνθ' ὄντιν' οὖν οὐ μόνον ἐντρεχῆ ἀλλὰ καὶ ἀνόητον, πάλιν δ' αἶ οὐχὶ Ἑλληνας μὲν οὐχὶ δὲ καὶ βαρβάρους πολὺ δὲ τὸ ἡμερον, ἐὰν καὶ τοὺς ἀγροικοτάτους καὶ ἰδιώτας οἷός τε τις γένηται ἐπιστρέφειν· δῆλόν ἐστιν ὅτι (καὶ)
15 μένον πᾶσαν ἐπαγαγέσθαι ἀκοήν. ὅσοι δὲ, πολλὰ χαίρειν φράσαντες*

12 Vgl. oben I 27, I 79 Z. 5 ff. III 75, I 267 Z. 20. IV 10, I 280 Z. 32, unten VI 14, S. 84 Z. 28.

An Stelle der von mir gewählten Überschrift steht in A am Kopf des fol. 138^v

✱ λόγος ἔκτος ✱ [Rubrum], darunter ein Ornamentstreifen [Rubrum], alles von I. Hand; vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 68. 69 | 1 Ἐκτον] Ἐ roter Initial A | Ἐκτον τοῦτον bis S. 71 Z. 26 θεοῦ — Philokalia, Cap. XV 1. 2 (p. 70, 13—71, 32 ed. Rob.) | κατὰ < Pat B | 7 ἐπαγγελίας ACD Ausgg. ἀπαγγελίας Pat BEH Rob. | ὡς < Ausgg. | 9 (τὰ) mit den Ausgg. u. Rob. aus Φ eingefügt | ὠφελεῖν] ε (vor λ) übergeschr. A | 10 πάνθ' ὄντιν' οὖν] πάνθοιοντινοῦν Pat πάνθ' ὄντινοῦν A πάνθ' ὄντινοῦν Ausgg. Rob. | 11 δ' αὖ] τ' αὖ Pat CDEH τε αὖ B | 12 ἡμερον] ἡμέτερον Φ | ἐὰν von I. [?] H. übergeschr. A | καὶ (vor τοὺς) < Pat BEH | 13 τις] τι A | (καὶ) aus Φ mit Rob. eingefügt | 14 λέγειν] λέγεν A.

ὡς ἀνδραπόδοις τοῖς ἰδιώταις καὶ μὴ οἷσις τε κατακοῦειν τῆς ἐν Ph. 71, 3
φράσει λόγων καὶ τάξει ἀπαγγελλομένων ἀκολουθίας, μόνων ἐφρόντι-
σαν τῶν ἀνατραφέντων ἐν λόγοις καὶ μαθήμασιν, οὗτοι τὸ κοινω-
κὸν εἰς κομῆν στενὸν καὶ βραχὺ συνήγαγον.

- 5 II. Ταῦτα δέ μοι λέλεκται ἀπολογουμένων περὶ τῆς κατηγορου-
μένης ὑπὸ Κέλσον καὶ ἑτέρων ἐν λέξεσιν εὐτελείας τῶν γραφῶν,
ἀμαυροῦσθαι δοκούσης ὑπὸ τῆς ἐν συνθέσει λέξεως λαμπρότητος·
ἐπεὶ οἱ καθ' ἡμᾶς προφητῶν Ἰησοῦς τε καὶ οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ
| ἐνεῖδον τρόπον ἀπαγγελίας, οὐ τὰ ἀληθῆ μόνον περιεχοῦσης ἀλλὰ 630
10 καὶ δυναμένης ἐπαγαγεῖσθαι τοὺς πολλοὺς, ἕως προτραπέντες καὶ
εἰσαχθέντες ἕκαστος κατὰ δύναμιν ἀναβῶσιν ἐπὶ τὰ ἐν ταῖς δοκού-
σαις εἶναι εὐτελέσι λέξεσιν ἀπορόρητως εἰρημένα. καὶ εἰ χρῆ γέ τολ-
μήσαντα εἰπεῖν, ὀλίγους μὲν ὤνησεν, εἰ γέ ὤνησεν, ἢ περικαλλῆς καὶ
ἐπιτετηδευμένη Πλάτωνος καὶ τῶν παραπλησίως φρασάντων λέξεις·
15 πλειονας δὲ ἢ τῶν εὐτελέστερον ἅμα καὶ πραγματικῶς καὶ ἔστοχασ-
μένως τῶν πολλῶν διδασκάντων καὶ γραψάντων. ἔστι γοῦν ἰδεῖν
τὸν μὲν Πλάτωνα ἐν χειρὶ τῶν δοκούντων εἶναι φιλολόγων μόνον,
τὸν δὲ Ἐπίκτητον καὶ ὑπὸ τῶν τυχόντων καὶ ῥοπήν πρὸς τὸ ὠφε-
λεῖσθαι ἐχόντων θαυμαζόμενοι, αἰθομένων τῆς ἀπὸ τῶν λόγων
20 αὐτοῦ βελτιώσεως.

καὶ ταῦτα γέ οὐκ ἐγκαλοῦντες Πλάτωνι φάμεν (ὁ γὰρ πολὺς τῶν
ἀνθρώπων κόσμος χρησίμως καὶ τοῦτον ἠνεγκεν) ἀλλὰ καὶ δεικνύν-
139^r τες τὸ βούλημα τῶν εἰπόντων τό· „καὶ ὁ λόγος μου | καὶ τὸ κή-
ρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας λόγοις ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύμα-
25 τος καὶ δυνάμεως, ἢ ἢ πιστις ἡμῶν μὴ ἢ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων
ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ.“ φησὶ δ' ὁ θεὸς λόγος οὐκ αὐταρκες εἶναι Ph. 72, 9
τὸ λεγόμενον, κἂν καθ' αὐτὸ ἀληθὲς καὶ πιστικώτατον ἢ, πρὸς τὸ

28 I Kor. 2, 4. 5.

1 οἷσις, der erste Accent auf Rasur, der zweite in Correctur, A | 2 μόνων] μόνον B Rob. μόνον C¹ | 3 ἀνατραφέντων] ἀνατρεφόντων A | 9 ἐνεῖδον] ἐν εἶδον B ἐν ἤδον CD ἐν ἡδον EH | ἀπαγγελίας] ἀπ von I. H. Übergeschr., Rasur über dem 2. Alpha, wodurch wohl ein Spiritus getilgt ist, A ἀπαγγελείας Pat | 11 ἀναβῶσιν Φ Del. Rob. ἀναλάβωσιν AH⁵. Sp. | 12 εἶναι εὐτελέσι AH⁵. Sp. Rob. εὐτελείσιν εἶναι Φ Del. | 13 εἰ γέ ὤνησεν < Pat | 15 ἢ] darüber ein Gravis ausradiert A | 22 χρησίμως] χρήσιμος Pat | ἀλλὰ [so] A | καὶ (vor δεικνύντες) < Φ Rob. | 23 τό (hinter εἰπόντων) < Φ | 24 πειθοῖς] πειθοῖ CDEHH⁵. πειθοῖ A | hinter πειθοῖς + ἀνθρωπίνης H⁵. am Rand, Sp. Del. im Text; vgl. oben I 62, I 114 Z. 20 | 26 mit θεοῦ endigt die Philokalia, Cap. XV 2 (p. 71, 32 ed. Rob.) | φησὶ δ' ἔτι δὲ καὶ τοῦτό φησιν Φ; ἔτι δὲ bis S. 72 Z. 20 ἀκούσαντες = Philokalia, Cap. XV 4. 5 (p. 72, 9—73, 2 ed. Rob.) | αὐταρκες] v von I. H. Übergeschr., Rasur über ε A | εἶναι] ε in Correctur A | 27 καθ' αὐτὸ] καθ' αὐτὸ [so] A | πιστικώτατον] ω in Correctur A.

καθικέσθαι ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἐὰν μὴ καὶ δυνάμεις τις θεόθεν δοθῆ Ph. 72, 11
 τῷ λέγουσι καὶ χάρις ἐπανθήσῃ τοῖς λεγομένοις, καὶ αὐτὴ οὐκ ἀθεεὶ
 ἐγγυομένη τοῖς ἀνσώτως λέγουσι. φησὶ γοῦν ὁ προφήτης ἐν ἐξη-
 κοστῷ καὶ ἐβδόμῳ ψαλμῷ ὅτι „κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζο-
 5 μένοις δυνάμει πολλῇ.“

Ἰν' οὖν ἐπὶ τινων δοθῆ τὰ αὐτὰ δόγματα εἶναι Ἑλλησι καὶ τοῖς
 ἀπὸ τοῦ λόγου ἡμῶν, ἀλλ' οὐτι γε καὶ τὰ αὐτὰ δύναται πρὸς τὸ
 ὑπαγαγέσθαι καὶ διαθεῖναι ψυχὰς κατὰ ταῦτα. διόπερ οἱ ἰδιῶται
 ὡς πρὸς φιλοσοφίαν Ἑλληνικὴν μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐκπεριήλθον
 10 πολλὰ ἔθνη τῆς οἰκουμένης, διατιθέντες, ὡς ὁ λόγος ἐβούλετο, κατ'
 ἀξίαν ἕκαστον τῶν ἀκούοντων· (οἷ) καὶ ἀνάλογον τῇ ῥοπῇ τοῦ αὐ-
 τεξουσίου αὐτῶν πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ καλοῦ πολλῷ βελτίους ἐγέ-
 νοντο.

III. Παλαιοὶ τοίνυν ἄνδρες καὶ σοφοὶ δηλοῦσθωσαν τοῖς
 15 ἐπίστασθαι δυναμένοις, καὶ δὴ καὶ Πλάτων ὁ τοῦ Ἀρίστω-
 νος τὰ περὶ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ διασημαινέτω ἐν τινι τῶν
 ἐπιστολῶν καὶ φασκέτω μηδαμῶς | εἶναι „ῥητὸν“ τὸ πρῶτον 631
 ἀγαθόν, „ἀλλ' ἐκ πολλῆς συνουσίας“ ἐγγινόμενον καὶ „ἐξαι-
 φνης οἶον ἀπὸ πυρὸς πηδήσαντος ἐξαφθὲν φῶς ἐν τῇ ψυχῇ“
 20 ὧν καὶ ἡμεῖς ἀκούσαντες συγκατατιθέμεθα ὡς καλῶς λεγομένοις, „ὁ Ph. 73, 5
 θεὸς γὰρ αὐτοῖς“ ταῦτα καὶ ὅσα καλῶς λέλεκται „ἐφανέρωσε.“ διὰ
 τοῦτο δὲ καὶ τοὺς τὰ ἀληθῆ περὶ θεοῦ ὑπολαβόντας καὶ μὴ τὴν
 ἀξίαν τῆς περὶ αὐτοῦ ἀληθείας θεοσέβειαν ἀσκήσαντάς φαμεν ὑπο-
 κείσθαι ταῖς τῶν ἀμαρτανόντων κολάσεσιν. αὐταῖς γὰρ λέξεσὶ φησι
 25 περὶ τῶν τοιούτων ὁ Παῦλος ὅτι „ἀποκαλύπτεται ὀργὴ θεοῦ ἀπ'
 οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλή-
 θειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν

4 Psal. 67, 12. — 16 Vgl. Plato, Epist. VII p. 341 CD. — 20 Vgl. Röm.
 1, 19. — 25 Röm. 1, 18—23.

1 θεόθεν] zwischen ε u. ὁ ein Buchst. ausradiert A | 2 ἐπανθήσῃ] ἐπανθήσει
 A | 3 ὁ προφήτης < PatBC*DEH | ἐξηκοστῷ καὶ ἐβδόμῳ] ἕξ PatB | 6 hinter
 οὖν + καὶ BCDEH | 7 ἡμῶν] ἡμῖν liest Bo. (Notae p. 393) ohne Grund | 8 δια-
 θεῖναι] διαθῆναι Pat | ψυχὰς] α auf Rasur A | διόπερ] διότι Pat | 11 (οἷ) füge ich
 mit Del. u. Rob. aus EH ein | καὶ < Pat | 14 παλαιοὶ aus παλαιοὶ corr. A | δη-
 λούσθωσαν] δηλοῦτωσαν ΦSp. Del. im Text | 15 ἐπίστασθαι] ἐπιτάσθαι A | Πλά-
 των ὁ] πλατωνος, am Rand π̄ πλατων(ος) Pat | 16 διασημαινέτω] διασημαινεται
 Pat | τινι] Schluss-ι auf Rasur A | 17 ἐπιστολῶν] ἐπιστολῆν A | φασκέτω] φάσκέ-
 ται [so] Pat | 18 ἐγγινόμενον A Ausgg. Rob. | καὶ < BCDEH | 20 mit ἀκούσαν-
 τες endigt die Philokalia, Cap. XV 5 (p. 73, 2 ed. Rob.) | συγκατατιθέμεθα bis
 S. 75 Z. 24 παρθένοις = Philokalia, Cap. XV 5—7 (p. 73, 5—76, 7 ed. Rob.) | κα-
 λῶς] καὶ ὡς Pat | 21 ἐφανέρωσεν PatB | 22 τἀληθῆ BCDEH.

ἔστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφανερώσει. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐ- Ph. 73, 14
 τοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε
 αἰδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογή-
 τούς, διότι γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ἠὲ χαρίστη-
 5 σαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη
 ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν, καὶ
 ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνοσ φθα-
 τοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν.“ καὶ
 „ἀλήθειαν“ γοῦν κατέχουσιν, ὡς καὶ ὁ ἡμέτερος μαρτυρεῖ λόγος, οἱ
 10 φρονοῦντες ὅτι „ῥητὸν οὐδαμῶς ἐστι“ τὸ πρῶτον ἀγαθὸν
 καὶ λέγοντες ὡς „ἐκ πολλῆς συνουσίας γινομένης περὶ τὸ
 πρᾶγμα αὐτὸ καὶ τοῦ συζῆν ἐξαίφνης οἶον ἀπὸ πυρὸς πη-
 139^v δήσαντος ἐξαφθὲν φῶς ἐν τῇ ψυχῇ | γενόμενον αὐτὸ ἑαυτὸ
 ἦδη τρέφει.“

15 IV. Ἄλλ' οἱ τοιαῦτα περὶ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ γράφαντες
 καταβαίνουσιν „εἰς Πειραιέα“, προσευξόμενοι ὡς θεῶ τῇ Ἀρτέμιδι
 καὶ ὀφόμενοι τὴν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐπιτελουμένην πανήγυριν· καὶ τηλι-
 καυτὰ γε φιλοσοφῆσαντες περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τὴν διαγωγὴν τῆς
 καλῶς βεβιωκίας διεξελθόντες, καταλιπόντες τὸ μέγεθος ὧν „αὐ-
 20 τοῖς“ „ὁ θεός“ „ἐφανερώσεν“ εὐτελεῖ φρονοῦσι καὶ μικρὰ, „ἄλεκ-
 τρούνα“ „τῶ | Ἀσκληπιῶ“ ἀποδιδόντες· καὶ „τὰ“ „ἀόρατα“ τοῦ θεοῦ 632
 καὶ τὰς ἰδέας φαντασθέντες „ἀπὸ τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου“ καὶ τῶν
 αἰσθητῶν, ἀφ' ὧν ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὰ νοούμενα, τὴν τε αἰδιον
 αὐτοῦ δύναμιν καὶ θεϊότητα οὐκ ἀγεννῶς ἰδόντες οὐδὲν ἤττον „ἐμα-
 25 ταιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν,“ καὶ ὡς „ἀσύνετος αὐτῶν
 〈ἡ〉 καρδία“ ἐν σκότῳ καὶ ἀγνοίᾳ καλινδεται τῇ περὶ τοῦ θερα-
 πεύειν τὸ θεῖον. καὶ ἔστιν ἰδεῖν τοὺς ἐπὶ σοφίᾳ μέγα φρονοῦντας

9 Vgl. Röm. 1, 18. — 10 Vgl. Plato, Epist. VII p. 341 C. — 11 Plato, Epist. VII p. 341 C D. — 16 Vgl. Plato, Res publ. I 1 p. 327 A. — 19 Vgl. Röm. 1, 19. — 20 Vgl. Plato, Phädon Cap. LXVI p. 118 A. — 21 Vgl. Röm. 1, 20. — 24 Vgl. Röm. 1, 21.

1 ἐφανερώσεν Pat CD | 4 γνόντες Pat | ἠὲ χαρίστησαν A Pat Hδ. εὐ-
 χαρίστησαν BCDEH Sp. Del. Rob. | 6 hinter καρδία Rasur Pat | 8 καὶ ἀλήθειαν
 γοῦν A Ausgg. Rob. ἀλήθειαν οὐν Φ | 11 hinter συνουσίας + γνῶμεν, doch expun-
 giert, A | 12 τοῦ συζῆν Plato, Hδ. am Rand, Sp. Del. Rob. im Text; τὸ συζῆν A Pat
 B τὸ συζητεῖν CDEH | ἐξαίφνης aus ἐξαίφνης von III. H., w. e. sch., corr. A | 13
 γενόμενον γινόμενον BCDEH | 15 τοιαῦτα] τοσαῦτα Pat | 16 Πειραιέα] πηρεα
 Pat πειρεᾶ BD πειραιᾶ PCEH | 17—18 am Rand σῆ von I. (?) H. A. | 17 ἰδι-
 ωτῶν Φ Del. Rob. ἰουδαίων A Hδ. Sp. | 18 γε < BCDEH | 19 καταλιπόντες] κατα-
 λειπόντες Pat καταλειπόντες B | 20 ἀλεκτρούνα, Rasur über o, A | 21 ἀσκληπιῶ
 AB | 22 εἰδέας Pat | 25 ὡς] ἡ Del. | 26 〈ἡ〉 fügen ich mit Hδ. Sp. Rob. aus Φ ein |
 27 ἐπὶ] ἐν Pat | μεγαφρονοῦντας Pat B.

καὶ θεολογία „ὁμοιώματι εἰκόνας φθαρτοῦ ἀνθρώπου“ προσκυνούν- Ph. 74, 13
 τας, εἰς τιμὴν φησὶν ἐκείνου, ἕσθ' ὅτε δὲ καὶ καταβαίνοντας μετ'
 Αἰγυπτίων ἐπὶ τὰ πετεινὰ ἢ τετράποδα ἢ ἔρπετά. ἵνα δὲ καὶ δο-
 κῶσί τινες ταῦτα ὑπεραναβεβηκέναι, ἀλλ' εὐρεθῆσονται ἀλλάξαντες
 5 „τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει“ καὶ σέβοντες καὶ λατρεύ-
 οντες „τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα.“ διόπερ τῶν ἐν Ἑλλήσι σο-
 φῶν καὶ πολυμαθῶν τοῖς ἔργοις περὶ τὸ θεῖον πλανωμένων „ἐξε-
 λέξατο ὁ θεός“ „τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου,“ „ἵνα καταισχύνη τοὺς σο-
 φούς,“ „καὶ τὰ ἀγενῆ“ „καὶ τὰ ἀσθενῆ“ „καὶ τὰ ἐξουθενημένα“ καὶ
 10 „τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ“ καὶ ἀληθῶς, ἵνα „μὴ καυχῆση-
 ται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.“

πρῶτον δὲ ἡμῶν σοφοί, Μωϋσῆς ὁ ἀρχαιότατος καὶ οἱ ἐξῆς ἀν-
 τῷ προφήται, „οὐδαμῶς“ „ῥητόν“ ἐπιστάμενοι τὸ πρῶτον ἀγα-
 θὸν ἔγραψαν μὲν, ὡς θεοῦ (ἐαυτὸν) ἐμφανίζοντος τοῖς ἀξίοις καὶ
 15 ἐπιτηδείοις, ὅτι „ᾤφθη“ ὁ θεός (φέρ' εἰπεῖν) τῷ Ἀβραάμ ἢ τῷ
 Ἰσαὰκ ἢ τῷ Ἰακώβ. τίς δὲ ὦν ᾤφθη καὶ ποταπὸς καὶ τίνα τρόπον
 καὶ τίνοι τῶν ἐν ἡμῖν, καταλελοιπασιν ἐξετάζειν τοῖς δυναμένοις
 ἑαυτοὺς ἐμπαρέχειν παραπλησίους ἐκείνοις, οἷς ᾤφθη ὁ θεός· ὀφθεῖς
 αὐτῶν οὐ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς ἀλλὰ τῇ καθαρᾷ καρδίᾳ.
 20 καὶ γὰρ κατὰ τὸν Ἰησοῦν ἡμῶν „μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ,
 ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται.“

V. Τὸ δ' „ἐξαίφνης οἶον ἀπὸ πυρὸς πηδήσαντος“ ἐξάπ-
 τεσθαι „φῶς ἐν τῇ ψυχῇ“ πρότερος οἶδεν ὁ λόγος, εἰπὼν ἐν τῷ
 προφήτῃ „φωτίσατε ἑαυτοῖς φῶς γνώσεως.“ καὶ Ἰωάννης δὲ ὕστε-
 25 ρον ἐκείνου γενόμενος λέγει ὅτι „ὃ γέγονεν“ ἐν τῷ λόγῳ „ζωή“ ἦν,
 „καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων,“ ὅπερ „φῶς ἀληθινόν“ „φω-
 τίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν“ ἀληθινὸν καὶ νοητὸν

1 Vgl. Röm. 1, 23. — 2 Vgl. unten VII 62 a. E. — 4 Vgl. Röm. 1, 25. — 7
 Vgl. I Kor. 1, 27—29. — 13 Vgl. Plato, Epist. VII p. 341 C. — 15 Vgl. Gen. 12, 7.
 26, 2. 35, 9. — 20 Matth. 5, 8. — 22 Vgl. Plato, Epist. VII p. 341 C D. — 24
 Hos. 10, 12. — 25 Vgl. Joh. 1, 3. 4. — 26 Vgl. Joh. 1, 9.

2 φησιν] φασίν Hδ. Sp. am Rand, Del. im Text | καὶ < Del. | μετ'] μετὰ Φ |
 3 πετηνὰ Pat | 7 πολυμαθῶν A Ausgg. Rob. φιλομαθῶν Φ | 10 καταργήσῃ]
 Schluss-η in Correctur A | 12 πρῶτον AHδ. Sp. Rob. πρῶτοι Φ Bo. (Notae p. 393) ·
 vor ἡμῶν + οἱ Pat BEH Del. | μωσῆς ABCDEH Rob. | 14 (ἐαυτὸν) füge ich mit
 Bo. (Notae p. 393) Del. Rob. aus Φ ein | ἀξίοις] ἀξιοί A | 15 (φέρ' εἰπεῖν) füge ich
 aus Pat B mit Rob. ein, φέρε εἰπεῖν CDEH, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 139
 Nr. 10 | 16 Ἰσαὰκ] ἰ in Correctur A | 17 hinter ἡμῖν + (ὁμοιος) Bo. (Notae p. 393) |
 18 ἐμπαρέχειν] ἐ übergeschr. A¹ | παραπλησίους Φ Del. Rob. παραπλησίως AHδ. Sp. |
 19 αὐτῶν < Φ | hinter σώματος + αὐτῶν Pat DEH, + αὐτοῖς B, + ἡμῶν C | 22 δ']
 δε Pat BDEH | 24 ἑαυτοῖς] ἑαυτοῦς A | 27 τὸν ἀληθινὸν καὶ νοητὸν κόσμον]
 τὸν κόσμον τὸν ἀληθινὸν καὶ νοητὸν PBCDel.

„κόσμον,“ και ποιει αὐτὸν „φῶς τοῦ κόσμου.“ „ἐλαμπε“ γὰρ τοῦτο Ph. 75, 11
 τὸ φῶς „ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς
 δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ Χριστοῦ.“ διὸ φησιν ἀρχαιότητας | προ- 633
 φήτης πρὸ πολλῶν γενεῶν τῆς Κύρου βασιλείας προφητεύσας (ὕπερ
 140^r τὰς τεσσαρεσκαίδεκα | γὰρ γενεὰς πρεσβύτερος αὐτοῦ ἦν) τό· „κύριος
 φωτισμός μου και σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι;“ και· „λύχνος τοῖς
 ποσί μου ὁ νόμος σου, και φῶς ταῖς τρίβοις μου;“ και· „ἐσημειώθη
 ἐφ’ ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, κύριε;“ και· „ἐν τῷ φωτὶ σου
 ὀφόμεθα φῶς.“ και ἐπὶ τὸ φῶς τοῦτο προτρέπων ἡμᾶς ὁ ἐν τῷ
 10 Ἰσαΐα λόγος φησί· „φωτίζου, φωτίζου Ἱερουσαλήμ· ἦκει γὰρ σου
 τὸ φῶς, και ἡ δόξα κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνέτειλεν.“ ὁ δ’ αὐτὸς οὗτος προ-
 φητεύων περὶ τῆς τοῦ Ἰησοῦ ἐπιδημίας, ἀφιστάντος τῆς ἀπὸ τῶν
 εἰδώλων και ἀγαλμάτων και δαιμόνων θεραπειας, φησὶν ὅτι „καθη-
 μένοις ἐν χώρα και σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς;“ και πάλιν
 15 „λαὸς ὁ καθηήμενος ἐν σκότει φῶς εἶδε μέγα.“

ὄρα οὖν τὴν διαφορὰν τοῦ καλῶς λελεγμένου ὑπὸ τοῦ Πλά-
 τωνος περὶ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ και τῶν εἰρημένων ἐν τοῖς
 προφήταις περὶ τοῦ φωτός τῶν μακαρίων· και ὄρα ὅτι ἡ μὲν ἐν
 Πλάτῳ περὶ τούτου ἀλήθεια οὐδὲν ὡς πρὸς εἰλικρινῆ εὐσέβειαν
 20 ᾤκησε τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀλλ’ οὐδ’ αὐτὸν τὸν τοιαῦτα περὶ τοῦ
 πρώτου ἀγαθοῦ φιλοσοφήσαντα, ἡ δὲ τῶν θείων γραμμάτων εὐ-
 τελεῖς λέξις ἐνθουσιᾶν πεποίηκε τοὺς γνησίως ἐντυγχάνοντας αὐτῆ·
 παρ’ οἷς τρέφεται τοῦτο τὸ φῶς τῷ ἐν τινι παραβολῇ εἰρημένῳ
 ἐλαίῳ, τηροῦντι τῶν δάδων τὸ φῶς ἐν ταῖς φρονίμοις πέντε παρ-
 25 θένοις.

VI. Ἐπεὶ δὲ και ἄλλην λέξιν οὕτως ἔχουσαν ἐκτίθεται ἀπὸ τῆς
 Πλάτωνος ἐπιστολῆς ὁ Κέλσος· „εἰ δέ μοι ἐφαίνεται γραπτία
 τε ἰκανῶς εἶναι πρὸς τοὺς πολλοὺς και ῥητὰ, τί κάλλιον

1 Vgl. Matth. 5, 14. — Vgl. II Kor. 4, 6. — 5 Psal. 26, 1. — 6 Psal. 118, 105.
 — 7 Psal. 4, 7. — 8 Psal. 35, 10. — 10 Jes. 60, 1. — 13 Vgl. Matth. 4, 16 (Jes.
 9, 2). — 17 Vgl. Plato, Epist. VII p. 341 C D. — 23 Vgl. Matth. 25, 3. 4. 8. —
 27 Plato, Epist. VII p. 341 D.

8 hinter προσώπῳ + τοῦ PatBEH | hinter φησιν + ὁ Pat | 5 τεσσαρεσκαί-
 δεκα γὰρ] δ̄ και ἱ̄ γὰρ Pat δ̄ και δέκα γὰρ B τέσσαρας γὰρ και δέκα CDEH |
 γενεᾶς A | 6 σωτήρ] σῆρ, η in Correctur, A | 7 νόμος] λόγος PatB | 9 ὀφόμεθα
 Pat | 11 ἀνέτειλεν] ἀνατέταλκεν BCDEH ἀνέταλκεν Pat | 12 τῆς ἀπὸ A ΦHδ. Sp.
 Rob. ἀπὸ τῆς Del. ἀπὸ τῆς oder τῆς vermutet Bo. (Notae p. 393) | 15 ἐν σκότει] ἐν
 σκοτία PatCDEH < B | εἶδε] εἶδεν Pat ἴδεν B | 16 λελεγμένον] λεγομένον Φ | 19
 τούτου] τοῦ αὐτοῦ PatEH αὐτοῦ CD | ἡλικρινῆ Pat | 20 οἶδ’] οὐδὲ PatBDEH |
 24 δαδῶν A | mit παρθένοις endigt die Philokalia, Cap. XV 7 (p. 76, 7 ed.
 Rob.).

ἐπέπρακτο ἂν ἡμῖν ἐν τῷ βίῳ ἢ τοῖς τε ἀνθρώποις μέγα ὄφελος γράψαι καὶ τὴν φύσιν εἰς φῶς τοῖς πᾶσι προαγαγεῖν,“ φέρε καὶ περὶ τούτου βραχεία διαλεχθῶμεν, πότερον μὲν εἶχέ τι Πλάτων σεμνότερον ὧν ἔγραψε καὶ θεϊότερον ὧν κατέλιπεν ἢ 5 μὴ, καταλιπόντες ἑκάστῳ ἐξετάζειν κατὰ τὸ δυνατόν, δεικνύντες (δ') ὅτι καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς προφητῶν ἐφρόνουν τινὰ μείζονα γραμμάτων, ἅπερ οὐκ ἔγραφαν. ὁ μὲν γὰρ Ἰεζεκιήλ κεφαλίδα λαμβάνει „βιβλίον,“ γεγραμμένην „ἐμπροσθεν“ καὶ ὀπισθεν, ἐν ἣ „θρηῆνος“ ἦν „καὶ μέλος καὶ οὐαί,“ καὶ προστάξαντος αὐτῷ τοῦ λόγον κατεσθίει τὴν βιβλον, 10 ἢ αὐτὴν μὴ γράψῃ καὶ προδῶ ἀναξίως· καὶ ὁ Ἰωάννης δὲ τὸ παραπλήσιον ἀναγγεγραπταὶ ἰσρακέναι καὶ πεποιηκέναι· ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος „ἤκουσεν ἀρόητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι.“ ὁ δὲ πάντων τούτων κρείσσω Ἰησοῦς ὅτι μὲν „ἐλάλει“ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον „τοῖς μαθηταῖς“ „κατ' ἴδιαν“ καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἀναχωρήσεσιν 15 εἶρηται, τίνα δ' ἦν | ἃ ἔλεγεν, οὐκ ἀναγγεγραπταὶ. οὐ γὰρ „ἐφαίνετο“ 634 αὐτοῖς „γραπτέα ἱκανῶς εἶναι“ ταῦτα „πρὸς τοὺς πολλοὺς“ οὐδὲ „ῥητά“ καὶ, εἰ μὴ φορτικὸν εἰπεῖν περὶ τῶν τηλικούτων ἀνδρῶν τὸ ἀληθές, φημί ὅτι μᾶλλον Πλάτωνος οὗτοι ἐσῶρων ἀπ' ὧν ἐλάμβανον χάριτι θεοῦ νοημάτων, τίνα μὲν τὰ „γραπτέα“ καὶ πῶς 20 „γραπτέα“ τίνα δὲ οὐδαμῶς „γραπτέα“ εἰς „τοὺς πολλοὺς,“ καὶ τίνα μὲν „ῥητά“ τίνα δὲ οὐ τοιαῦτα. πάλιν τε αὐτὸ ὁ Ἰωάννης, διδάσκων 140⁷ ἡμᾶς γραπτέων καὶ οὐ γραπτέων | διαφορὰν, ἐπὶ τὰ βροντῶν φησιν ἀκηκοέναι περὶ τινῶν διδασκουσῶν αὐτὸν καὶ ἀπαγορευουσῶν γραφῇ παραδοῦναι τοὺς λόγους αὐτῶν.

25 VII. Πολλὰ δ' ἂν καὶ παρὰ τῷ Μωϋσεὶ εὐρέθειη καὶ τοῖς προφήταις, οὐ μόνον Πλάτωνος ἀλλὰ καὶ Ὀμήρου καὶ τῆς τῶν παρ' Ἑλληνσι γραμμάτων εὐρέσεως πρεσβυτέροις, ἄξια τῆς εἰς αὐτοὺς χάριτος τοῦ θεοῦ καὶ μεγαλονοίας πεπληρωμένα· οἵτινες οὐχ, ὡς οἴεται Κέλσος, παρακούσαντες τοῦ Πλάτωνος τοιαῦτ' εἰρήκασιν. πῶς γὰρ 30 οἷόν τ' ἦν τοῦ μηδέπω γενομένου αὐτοὺς ἀκηκοέναι; ἵνα δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς Ἰησοῦ ἀποστόλους τις, νεωτέρους γενομένους Πλάτωνος, ἀναγάγῃ τὸν Κέλσου λόγον, ὄρα εἰ μὴ αὐτόθεν ἀπίθανόν ἐστι τὸ λέγειν

7 Vgl. Ezech. 2, 9. 10. — 9 Vgl. Ezech. 3, 1. 2. — 11 Vgl. Apok. Joh. 10, 9. 10. — 12 II Kor. 12, 4. — 13 Vgl. Mark. 4, 34. — 15 Vgl. Plato, Epist. VII p. 341 D. — 22 Vgl. Apok. Joh. 10, 4.

1 ἐπέπρακτο A ἐπέπρακτ' Plato Ausgg. | 2 πᾶσι Plato, Hb. am Rand, Sp. Del. im Text; πᾶσι A | 3 διαλεχθῶμεν MAusgg. διελεγχθῶμεν A | 5 τὸ < Ausgg. | (δ') fūge ich nach Bo. (Notae p. 393) u. Del. ein | 10 vor προδῶ ein Loch im Papier (ob infolge von Rasur?) A | 11 hinter ἀλλὰ + γὰρ MAusgg. | 16 πρὸς] παρὰ [so] A¹ | 25 μωσεὶ A Μωϋσῆ Ausgg.

Παῦλον τὸν σκηνοποιὸν καὶ Πέτρον τὸν ἀλιέα καὶ Ἰωάννην τὸν καταλιπόντα τὰ δίκτυα τοῦ πατρὸς, παρακούσαντας τῶν Πλάτωνι ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς εἰρημένω, τοιαῦτα περὶ τοῦ θεοῦ παραδεδωκέναι. πολλάκις δὲ ἤδη ὁ Κέλσος θρυλήσας ὡς ἀξιούμενον εἰ-
5 θέως πιστεύειν, ὡς καινόν τι παρὰ τὰ πρότερον εἰρημένα πάλιν αὐτό φησιν· ἀρκεῖ δ' ἡμῖν τὰ εἰς ταῦτα λελεγμένα.

ἐπεὶ δὲ καὶ ἄλλην λέξιν ἐκτίθεται Πλάτωνος δι' ὧν φησιν, „ἐρωτήσεσι καὶ ἀποκρίσεσι χρωμένων“ ἐλλάμπειν φρόνησιν τοῖς κατ' αὐτὸν φιλοσοφοῦσι, φέρε παραδείξωμεν ἀπὸ τῶν ἱε-
10 ρῶν γραμμάτων ὅτι προτρέπει καὶ ὁ θεὸς λόγος ἡμᾶς ἐπὶ διαλεκτικῆν, ὅπου μὲν Σολομῶντος λέγοντος· „παιδεία δὲ ἀνεξέλεγκτος πλανᾶται,“ ὅπου δὲ τοῦ τὸ σύγγραμμα τὴν Σοφίαν ἡμῖν καταλιπόντος Ἰησοῦ υἱοῦ Σιράχ φάσκοντος· „γνώσις ἀσυνέτου ἀδιεξέταστοι λόγοι.“ εὐμενεῖς οὖν ἔλεγχοι παρ' ἡμῖν εἰσι μᾶλλον, τοῖς μαθητοῖσιν ὅτι
15 δεῖ τὸν προϊστάμενον τοῦ λόγου δυνατόν εἶναι „τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.“ εἰ δὲ ῥαθυμοῦσί τινες, οὐκ ἀσκούντες προσέχειν ταῖς θείαις ἀναγνώσεσι καὶ ἐρευνᾶν „τὰς γραφάς“ καὶ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἰησοῦ ζητεῖν τὴν διάνοιαν τῶν γραφῶν καὶ αἰτεῖν περὶ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ κρούειν αὐτῶν τὰ κεκλεισμένα, οὐ παρὰ τοῦτο ὁ
20 λόγος κενός ἐστι σοφίας.

VIII. Εἰτά φησι μετὰ ἄλλας λέξεις Πλατωνικὰς, δηλούσας ὅτι „ὀλίγοις“ ἐστὶ γνωστὸν τὸ ἀγαθόν, ἐπεὶ οἱ | πολλοὶ μετὰ 635 „καταφρονήσεως οὐκ ὀρθῆς“ „ὕψηλῆς καὶ χαύνης ἐλπίδος“ πληρωθέντες „ὡς σεμνὰ ἄττα“ μεμαθηκότες λέγουσι τινα
25 ὡς ἀληθῆ, ὅτι ταῦτα προειρηκῶς ὁ Πλάτων ὁμως οὐ τερατεύεται οὐδ' ἀποφράττει τοῦ προαιρεῖσθαι βουλομένον,

1 Vgl. Act. 18, 3. — Vgl. Matth. 4, 18—22. Mark. 1, 16—20. — 6 Vgl. oben I 9. III 14. 24. 27. 38. 39. 44. — 8 Vgl. Plato, Epist. VII p. 344 B. — 11 Prov. 10, 17. — 13 Sir. 21, 18. — 14 Vgl. Plato, Epist. VII p. 344 B. — 15 Vgl. Tit. 1, 9. — 16 Vgl. I Tim. 4, 13. — 17 Vgl. Joh. 5, 39. — 18 Vgl. Matth. 7, 7. Luk. 11, 9. — 22 Vgl. Plato, Epist. VII p. 341 E.

4 θρυλήσας A θρυλλήσας MAusgg. | ἀξιούμενον] ἀξιούμενον vermutet Bo. (Notae p. 393), was Del. (I 634 Anm. b) zu billigen scheint | 8 χρωμένων AHö. Sp. χρωμένον Bo. (Notae p. 393) u. Del. | ἐλλάμπειν] nach Plato a. a. O. ist ἐκλάμπειν zu vermuten, vgl. auch unten VI 17 (gegen Ende) u. VII 1. 4 (a. A.) | φρόνησιν schreibe ich nach Plato a. a. O., φρονήμασι A (in dessen Vorlage vielleicht φρονήσι gestanden hat) Ausgg. | 13 σιράχ AHö. Σειράχ Sp. Del. | 24 ἄττα] ἄττα A | 26 τοῦ προαιρεῖσθαι βουλομένου] τοῦ προσέρεσθαι [d. h. wohl προσερέσθαι] βουλομένου oder τῷ προσερέσθαι [l. προσερέσθαι] βουλομένῳ liest Bo. (Notae p. 394); ebenso Del. (I 635 Anm. a), nur dass er προσερέσθαι oder προσερέσθαι lesen will.

τί ποτε ἐστὶν ὃ ἐπαγγέλλεται; τὴν γλῶτταν, οὐδ' αὐτόθεν
 κελεύει φθάσαντας πιστεύειν ὅτι τοιόσδε ἐστὶν ὁ θεὸς καὶ
 υἱὸν ἔχει τοιόνδε, καὶ οὗτος κατελθὼν ἐμοὶ διελέξατο. καὶ
 πρὸς ταῦτά φημι ὅτι περὶ μὲν Πλάτωνος Ἀρίστανδρος οἶμαι ἀνέ-
 5 γραφεν ὡς οὐκ Ἀρίστωνος υἱοῦ ἀλλὰ φάσματος, ἐν Ἀπόλλωνος εἶδει
 προσελθόντος τῇ Ἀμφικτιόνῃ· καὶ ἄλλοι δὲ πλείονες τῶν Πλατω-
 νικῶν ἐν τῷ Πλάτωνος βίῳ τοιαῦτ' εἰρήκασι· περὶ δὲ Πυθαγόρου,
 πλείστα ὅσα τερατευσαμένον καὶ δείξαντος μὲν ἐν πανηγύρει Ἑλλή-
 νων ἐλεφάντινον τὸν μηρὸν ἀνεγνωρικέναι δὲ φήσαντος τὴν ἀσπίδα,
 141^r | ἢ ἐχρήτο, ὅτ' Εὐφορβος ἦν, καὶ ἐν μιᾷ λεγομένου ἡμέρᾳ ἐν δύο
 πεφηνέναι πόλεσι, τί χρῆ καὶ λέγειν; ὁ δὲ βουλόμενος κατηγορεῖν
 ὡς τερατείας ἰστορουμένης περὶ Πλάτωνος καὶ Σωκράτους ἐκθήσε-
 ται καὶ τὸν συνιστάμενον Σωκράτει καθ' ὕπνον κύκνον καὶ τὸν δι-
 δάσκαλον εἰπόντα ἐπὶ τῇ συστάσει τοῦ νεανίσκου· „οὗτος ἄρα ὁ
 15 κύκνος ἦν.“ ἀλλὰ καὶ ὃν τρίτον εἶδεν ὀφθαλμὸν ἑαυτὸν ἔχοντα
 ὁ Πλάτων εἰς τερατείαν ἀναλήφεται. οὐ λείπει δὲ τοὺς κακοθήεις
 καὶ κακῶς βουλομένους τὰ τοῖς κρείττοσι παρὰ τοὺς πολλοὺς
 ἐπιφανέντα, διαβολὴ καὶ κακῆγορία· οὔτινες καὶ τὸ Σωκράτους δαι-
 μόνιον ὡς πλάσμα χλευάζουσιν.
 20 | οὐ τερατευόμεθα οὖν τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ διηγούμενοι, οὐδ' 636
 οἱ γνήσιοι αὐτοῦ μαθηταὶ τοιούτους ἀνέγραψαν λόγους περὶ αὐτοῦ.
 ὁ δὲ πάντ' ἐπαγγελλόμενος εἰδέναι Κέλσος καὶ πολλὰ τῶν Πλά-
 τωνος παρατιθέμενος ἐκὼν οἶμαι σιωπᾶ τὸν περὶ υἱοῦ θεοῦ λό-
 γον, τὸν παρὰ Πλάτωνι λελεγμένον ἐν τῇ πρὸς Ἐρμείαν καὶ Κορίσ-
 25 κων ἐπιστολῇ. οὕτω δὲ ἔχει ἢ τοῦ Πλάτωνος λέξις· „καὶ τὸν τῶν

4 Vgl. Plutarch, Quaest. conviv. VIII 1 p. 717 E—718 B. Diogenes Laërt. III 1, 2. Apuleius, De dogmate Platon. I 1. Olympiodor, Vita Platon. a. A. Suidas s. v. Πλάτων a. A. — 7 Vgl. Jamblich., De Pythag. vita Cap. XIV 63. XIX 92. XXVIII 134—136. 140. Porphy., De vita Pythag. 26—29. 45. Ammian. Marcell. XXII 16, 21. — 18 Vgl. Pausan., Descript. Gr. I 30, 3. Diogenes Laërt. III 1, 5. Apuleius, De dogmate Platon. I 1. Suidas s. v. Πλάτων a. A. — 15 Vgl. Jamblich., De Pythag. vita Cap. XXVIII 144 (?). — 18 Vgl. Plato, Apol. Cap. XIX p. 31 C D. — 28 Vgl. oben VI 1, S. 70 Z. 7. — 25 Plato, Epist. VI p. 323 D.

6 ἀμφικτιόνῃ, doch η in Correctur, A; da Origenes auch oben I 37, I 89 Z. 10 Ἀμφικτιόνῃς geschrieben hat, so darf weder hier noch dort der richtige Name Περικτιόνῃ mit Sp. (Annot. p. 28. 74) in den Text gesetzt werden | 7 τοιαῦτ' aus τοῖς αὐτ' corr. A ταῦτ' MAusgg. | 14 συστάσει MAusgg. συνστάσει, doch ist nicht ganz sicher, A | 16 λείπει P^{corr.}, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; λήψει A | 17 κακῶς βουλομένους V, Hδ. u. Sp. am Rand; κακῶς βουλομένους Del. κακῶς βουλομένους, doch ei in Correctur A | 18 διαβολὴ A | κακῶς βουλομένους A, Hδ. u. Sp. am Rand; κακῶς βουλομένους MAusgg. im Text | 24 λελεγμένον A λεγόμενον MAusgg. | κόρισκον PM Κορίσκον Hδ. Sp. κόρισκον A Del.

πάντων θεὸν ἡγεμόνα τῶν τε ὄντων καὶ τῶν μελλόντων, τοῦ τε ἡγεμονικοῦ καὶ αἰτίου πατέρα καὶ κύριον ἐπομνύοντας· ὃν, ἂν ὄντως φιλοσοφῶμεν, εἰδόμεθα πάντες (σαφῶς) εἰς δύναμιν ἀνθρώπων εὐδαιμόνων.“

- 5 IX. Καὶ ἄλλην δὲ τοῦ Πλάτωνος λέξιν ἐκτίθεται ὁ Κέλσος οὕτως ἔχουσαν· „ἔτι δὲ μακρότερα περὶ αὐτῶν ἐν νῶ μοι γέγονεν εἰπεῖν· τάχα γὰρ ἂν ὧν περὶ λέγω σαφέστερον ἂν εἴη τι λεχθέντων αὐτῶν· ἔστι γὰρ τις λόγος ἀληθῆς, ἐναντίος τῷ τολμήσαντι γράφειν τῶν τοιούτων (καὶ) ὅτιοῦν, 10 πολλάκις μὲν ὑπ' ἐμοῦ καὶ πρότερον λεχθεὶς, ἔοικε δ' οὖν εἶναι καὶ νῦν λεκτέος. ἔστι τῶν ὄντων ἐκάστω, δι' ὧν τὴν ἐπιστήμην ἀνάγκη παραγίνεσθαι, τρία, τέταρτον δὲ αὐτῆ, πέμπτον δὲ αὐτὸ τιθέναι δεῖ, ὃ δὴ γνωστόν τε καὶ ἀληθές ἐστιν· ὧν ἐν μὲν ὄνομα, δεύτερον δὲ λόγος, τὸ δὲ τρίτον 15 εἶδωλον, τὸ τέταρτον δὲ ἐπιστήμη.“ καὶ κατὰ ταῦτα δὲ εἰπομεν ἂν ὅτι „φωνῆ μὲν βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ“ εἰσῆκται ὁ Ἰωάννης πρὸ τοῦ Ἰησοῦ ἀνάλογον τῷ παρὰ Πλάτωνι ὀνόματι, δεύτερος δὲ μετὰ τὸν Ἰωάννην δεικνύμενος ὑπ' αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, ᾧ ἐφαρμόζει τὸ „ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο“, ἀνάλογον ὃν τῷ παρὰ Πλάτωνι 20 λόγῳ. Πλάτων μὲν οὖν τὸ τρίτον φησὶν εἶδωλον. ἡμεῖς δὲ τὸ ὄνομα τοῦ εἰδώλου ἐπ' ἄλλον τάττοντες τρανότερον φήσομεν ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενον μετὰ τὸν λόγον τῶν τραυμάτων τύπον, τοῦτον εἶναι τὸν ἐν ἐκάστω Χριστὸν ἀπὸ Χριστοῦ λόγου. εἰ δὲ καὶ ἀνάλογόν ἐστι τῷ τετάρτῳ ὄντι ἐπιστήμη ἢ „ἐν τοῖς“ καθ' ἡμᾶς 25 „τελείοις“ σοφία ὁ Χριστός, ἐπιστήσει ὁ δυνάμενος.

X. Εἰτά φησιν ὅτι ὀρθῶς ὅπως Πλάτων, καίτοι διαβεβαιωσάμενος ὅτι „ῥητὸν“ οὐκ ἔστιν, ὅμως, ἵνα μὴ εἰς ἀνεξέλεγκτον ἀναχωρεῖν δόξη, λογισμὸν ὑπέχει ταύτης τῆς ἀπορίας· εἴη γὰρ ἂν τυχὸν „ῥητὸν“ καὶ τὸ μηδέν. ἀλλ' ἐπεὶ τοῦτο

6 Plato, Epist. VII p. 342 A B. — 16 Matth. 3, 3. Mark. 1, 3. Luk. 3, 4 (Jes. 40, 3). — 19 Joh. 1, 14. — 22 Vgl. Joh. 20, 25. — 24 Vgl. I Kor. 2, 6. — 27 Vgl. Plato, Epist. VII p. 341 C.

2 ἡγεμονικοῦ A Hδ. im Text; ἡγεμόνος Plato, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text | 8 (σαφῶς) füge ich aus Plato mit Hδ. (am Rand), Sp. Del. (im Text) ein | 7 ὧν περὶ A Hδ. περὶ ὧν Plato Sp. Del. | 9 (καὶ) füge ich aus Plato mit Sp. u. Del. ein | ὅτιοῦν Sp. Del. | 10 πρότερον λεχθεὶς A Hδ. Del. πρόσθεν ῥηθεὶς Plato | ἔοικε] ᾧ übergeschr. A¹ | 12 παραγίνεσθαι A Plato Ausgg. | δὲ αὐτῆ] δ' αὐτῆ Plato | 13 δὲ A δ' Plato M Ausgg. | δὴ Plato M Ausgg. δεῖ A | ἀληθές Plato, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ἀληθῶς A | 14 ὧν Plato, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ὄν. A | 15 τὸ < Plato | 17 πρὸ schreibe ich mit Bo. (Errata p. 412), πρὸς A Ausgg. | 24 ἐπιστήμη] ἐπιστήμη vermutet Guet (bei Del. I 636 Anm. g) | ἢ M Ausgg. ἢ A.

φέρει εἰς κατασκευὴν τοῦ δεῖν μὴ ἀπλῶς πιστεύειν ἀλλὰ λογισμὸν
 141^v ὑπέχειν τῶν | πιστευομένων, χρῆσόμεθα καὶ ἡμεῖς τοῦ Παύλου λέξει
 ἐγκαλοῦσα τῷ εἰκῆ πιστεύοντι, ἐν ἣ φησιν· „ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῆ ἐπισ-
 τεύσατε.“

5 τὸ ὅσον δ' ἐπ' αὐτῷ ἀναγκάζει | ἡμᾶς ταντολογεῖν ταντολογῶν 637
 ὁ Κέλσος, λέγων μετὰ τὰς εἰρημένας ὡσπερ ἀλαζόνων ἀλαζονείας
 ὅτι ὁ Πλάτων οὐκ ἀλαζονεύεται καὶ ψεύδεται φάσκων αὐτὸς
 καινὸν τι εὐρίσκειν ἢ ἀπ' οὐρανοῦ παρῶν ἀγγέλλειν, ἀλλ'
 ὁπόθεν ἐστὶ ταῦθ' ὁμολογεῖ. εἰποι ἂν τις οὖν καὶ πρὸς ταῦτα,
 10 βουλόμενος ἀπαντᾶν τῷ Κέλσῳ, ὅτι καὶ Πλάτων ἀλαζονεύεται
 ἐν τῇ τοῦ Διὸς κατὰ τὸν Τιμαῖον δημηγορίᾳ λέγων· „θεοὶ θεῶν,
 ὧν ἐγὼ δημιουργὸς καὶ πατήρ“, καὶ τὰ ἐξῆς. ἀλλ' εἰ ἀπολογήσεται τις
 περὶ τούτων διὰ τὸν νοῦν τοῦ δημηγοροῦντος παρὰ τῷ Πλάτωνι
 Διὸς, διὰ τί ὁ ἐξετάζων τὸν νοῦν τῶν λόγων τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
 15 ἢ τῶν ἐν τοῖς προφήταις τοῦ δημιουργοῦ οὐχὶ καὶ πλείον τι ἐρεῖ
 παρὰ τὴν ἐν τῷ Τιμαίῳ τοῦ Διὸς δημηγορίαν; τὸ γὰρ χαρακτηρίζον
 τὴν θεότητα ἢ περὶ μελλόντων ἐστὶν ἀπαγγελία, οὐ κατ' ἀνθρω-
 πίνην φύσιν λεγομένων καὶ ταῖς ἐκβάσει κρινομένων ὅτι θεῖον
 πνεῦμα ἦν τὸ ταῦτα ἀπαγγέλλον.

20 οὐ πρὸς πάντα οὖν τὸν προσιόντα φαμὲν ὅτι πρῶτον
 πιστευσον ὃν εἰσηγοῦμαί σοι τοῦτον εἶναι υἱὸν θεοῦ, ἀλλ'
 ἐκάστῳ κατὰ τὸ πρέπον αὐτοῦ τῷ ἦθει καὶ τῇ καταστάσει προσά-
 γομεν τὸν λόγον, μαθόντες „εἰδέναι, πῶς δεῖ ἡμᾶς ἐνὶ ἐκάστῳ ἀπο-
 κρινασθαι.“ καὶ εἰσὶν οἷς πλείον μὴ δυναμένοις τοῦ προτραπήναι
 25 εἰς τὸ πιστεύειν τοῦτο κηρύττομεν, ἄλλοις δὲ ὅση δύναμις ἀπο-
 δεκτικῶς δι' ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων προσερχόμεθα. ἀλλ' οὐδὲ
 λέγομεν τὸ μετὰ χλεύης ὑπὸ τοῦ Κέλσου εἰρημένον, ὅτι πιστευσον
 ὃν εἰσηγοῦμαί σοι τοῦτον εἶναι υἱὸν θεοῦ, κἂν ἢ δεδεδεμένος
 ἀτιμότητα ἢ κεκολασμένος αἰσχιστα, κἂν χθὲς καὶ πρῶην
 30 ἐν τοῖς πάντων ὀφθαλμοῖς ἐπονειδιστότατα κεκαλινδη-
 μένος, οὐδέ φαμεν· ταύτη καὶ μᾶλλον πιστευσον. εἰς ἕκαστον
 γὰρ πειρώμεθα λέγειν καὶ πλείονα ὧν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐξεθέμεθα.

XI. Μετὰ ταῦτά φησιν ὁ Κέλσος ὅτι, ἐὰν οἷδε μὲν (λέγων
 Χριστιανούς) εἰσηγῶνται τόνδε, ἄλλοι δὲ ἄλλον, κοινὸν δὲ

§ I Kor. 15, 2. — 11 Plato, Tim. Cap. XIII p. 41 A. — 28 Vgl. Kol. 4, 6. —
 26 Vgl. Plato, Epist. VII p. 344 B. — 82 Vgl. oben II 10. 17. 18. 23—25. 32. 35—38.
 40. 41. 44. 59.

§ εἰκῆ (1) εἰκῆ in εἰκῆ corr. A | εἰκῆ (2) εἰκῆ A | 12 καὶ πατήρ] πατήρ τε
 Plato | 15 ἢ τῶν] ἢ τοῦ schreibt Bo. (Errata p. 412) unrichtig | 28 ἀποκρίνασθαι
 A Hb. Sp. ἀποκρίνασθαι Del.

πάντων ἢ καὶ πρόχειρον· πιστευσον, εἰ σωθῆναι θέλεις, ἢ
 ἄπιθι· τί ποιήσουσιν οἱ ἀληθῶς σφῆζεσθαι θέλοντες; ἢ
 κύβους ἀναρβίψαντες μαντεύσονται, ποὶ τράπωνται καὶ
 τίσι προσθῶνται; καὶ πρὸς τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς ἐναργείας ὀρμώ-
 5 μνοι ταῦτα φήσομεν· εἰ μὲν πλείους ἦσαν ὁμοίως τῷ Ἰησοῦ ἱστο-
 ρούμενοι τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων ἐπιδημηκῆναι ὡς υἱοὶ θεοῦ,
 καὶ ἕκαστος αὐτῶν περιπάσας τινὰς εἰς αὐτὸν, ὥστ' ἀμφήριστον
 εἶναι διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς ἐπαγγελίας περὶ τοῦ υἱὸν εἶναι θεοῦ
 τὸν ὑπὸ τῶν πιστευόντων αὐτῷ μαρτυρούμενον, χάραν ἂν εἶχε
 10 τὸ ἐὰν οἷδε μὲν εἰσηγῶνται τόνδε, ἄλλοι δὲ ἄλλον, καὶ
 κοινὸν δὲ πάντων ἢ καὶ πρόχειρον· πιστευσον, εἰ σωθῆναι
 θέλεις, ἢ ἄπιθι καὶ τὰ ἐξῆς· νυνὶ δὲ εἰς πᾶσαν τὴν | οἰκου- 638
 142^r μένην | Ἰησοῦς κεκήρυκται, ἐπιδημήσας τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων μόνος
 υἱὸς θεοῦ. οἱ γὰρ ὁμοίως Κέλσῳ ὑπολαβόντες τετρατεῦσθαι
 15 καὶ διὰ τοῦτο βουληθέντες ὁμοίως τερατεύσασθαι, ὡς καὶ
 αὐτοὶ παραπλησίως κρατήσοντες τῶν ἀνθρώπων, τὸ οὐδὲν εἶναι
 ἐξηλέγχθησαν, Σίμων τε ὁ Σαμαρεὺς μάγος καὶ Δοσίθεος ὁ ἀπὸ τῆς
 αὐτῆς χώρας ἐκείνων τυγχάνων, ἐπεὶ ὁ μὲν ἔφασκεν αὐτὸν εἶναι δύ-
 ναμιν θεοῦ τὴν καλουμένην μεγάλην, ὁ δὲ καὶ αὐτὸς υἱὸς τοῦ
 20 θεοῦ. οὐδαμοῦ γὰρ τῆς οἰκουμένης Σιμωνιανοὶ καίτοι γε ὑπὲρ τοῦ
 πλείονας ὑπαγαγέσθαι ὁ Σίμων τὸν περὶ τοῦ θανάτου κινδύνον, ὃν
 Χριστιανοὶ αἰρεῖσθαι ἐδιδάχθησαν, περιεῖλε τῶν μαθητῶν, ἐναδια-
 φορεῖν αὐτοὺς διδάξας πρὸς τὴν εἰδωλολατρίαν. ἀλλ' οὐδὲ τὴν
 ἀρχὴν Σιμωνιανοὶ ἐπεβουλεύθησαν· ἤδει γὰρ ὁ ἐπιβουλεύων δαίμων
 25 πονηρὸς τῇ τοῦ Ἰησοῦ διδασκαλίᾳ οὐδὲν τῶν ἰδίων παραλυθησομέ-
 νον βούλημα ἐκ τῶν Σίμωνος μαθημάτων. οἱ δὲ Δοσιθενοὶ οὐδὲ
 πρότερον ἤκμασαν· νῦν δὴ παντελῶς ἐπιλελοιπίασιν, ὥστε τὸν ὅλον

14 Vgl. oben VI 8, S. 77 Z. 25 f. — 17 Vgl. Act. 8, 9 u. oben I 57. — 18 Vgl. Act. 8, 10. — 20 Vgl. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 182 ff. — 22 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 16, 2. 3.

1 ᾗ schreibe ich mit Bo. (Notae p. 394) ἢ A Ausgg. | 2 ἄπιθι | ι u. ι auf Rasur A | ἢ schreibe ich, ἢ A Ausgg. | 4 ἐναργείας A Sp. Del. ἐνεργείας M, Hb. im Text, Sp. am Rand | 7 περιπάσας] περιέσπασε vermutet Bo. (Notae p. 394) | αὐτὸν P Ausgg. αὐτὸν A | 8 ἐπαγγελίας] kleine Rasur hinter λ A | 10 ἐὰν aus ἐὰν corr. A | 11 ᾗ schreibe ich mit Bo. (Notae p. 394) ἢ A Ausgg. | 15 ὁμοίως stelle ich mit Gundermann vor τερατεύσασθαι; vor τετρατεῦσθαι (Z. 14) A Ausgg., getilgt von Bo. (Notae p. 394) u. Del. (I 638 Anm. a); Bo. vermutet, dass ὁμοίως einige Worte, wie τὰ τοῦ Ἰησοῦ verdrängt habe | 18 αὐτὸν A αὐτὸν Ausgg. | 22 ἐναδιαφορεῖν P corr. Ausgg. ἐνα· διαφορεῖν, der Spiritus asper aus Spiritus lenis corr., A; ἀδιαφορεῖν vermutet A. Hilgenfeld, Ketzergesch. S. 183 Anm. 297 | 23 εἰδωλολατρίαν schreibe ich, vgl. unten VI 17, S. 87 Z. 27; εἰδωλολατρίαν A Ausgg.

Origenes II.

- αὐτῶν ἱστορεῖσθαι ἀριθμὸν οὐκ εἶναι ἐν τοῖς τριάκοντα. καὶ „Ἰου-
δας“ δὲ „ὁ Γαλιλαῖος“, ὡς ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστό-
λων ἔγραψεν, ἐβουλήθη ἑαυτὸν τινα εἰπεῖν μέγαν, καὶ πρὸ ἐκείνου
„Θευδᾶς“ ἀλλ’ ἐπεὶ οὐκ ἦν ἐκ θεοῦ αὐτῶν ἡ διδαχὴ, ἀνηρέθησαν,
5 „καὶ πάντες ὅσοι ἐπέθοντο“ αὐτοῖς παραχρῆμα δισεκεδάσθησαν. οὐ
κύβους οὖν ἀναρρίπτοῦντες μαντευόμεθα, ποὶ τραπώμεθα
καὶ τίνι προσθώμεθα, ὡς δυναμένων πλείονων περισπάσαι ἡμᾶς
τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ θεοῦ ἐπιδεδημηκέναι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.
ἀλλὰ γὰρ καὶ περὶ τούτων ἄλις.
- 10 XII. Διὸ μεταβαίνομεν ἐπ’ ἄλλην Κέλσον κατηγορίαν, οὐδὲ τὰς
λέξεις ἡμῶν εἰδότες ἀλλ’ ἐκ παρακουσματιῶν φήσαντος ὅτι φαρμὲν
τὴν ἐν ἀνθρώποις σοφίαν μωρίαν εἶναι παρὰ θεῶν, τοῦ Παύ-
λου λέγοντος· „ἡ σοφία τοῦ κόσμου μωρία παρὰ θεῶν ἐστίν.“ καὶ
φησὶν ὁ Κέλσος ὅτι ἡ τούτου αἰτία καὶ πάλαι εἴρηται. οἴεται
15 δὲ αἰτίαν εἶναι τὸ βούλεσθαι ἡμᾶς διὰ τῆς λέξεως ταύτης τοὺς
ἀπαιδεύτους καὶ ἡλιθίους προσάγεσθαι μόνους. ἀλλ’ ὡς καὶ
αὐτὸς ἐσημείωσατο, ταῦτ’ εἶπεν ἀνωτέρω, καὶ ἡμεῖς πρὸς τὸν λό-
γον κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν ἀπηντήσαμεν. ὅμως μέντοι ἐβουλήθη καὶ
τοῦτο δεῖξαι πεπλασμένον ἡμῖν καὶ ληφθὲν ἀπὸ τῶν παρ’
20 Ἑλλησι σοφῶν, ἄλλην μὲν εἶναι φησάντων τὴν ἀνθρωπίνην
σοφίαν ἄλλην δὲ τὴν θείαν. καὶ ἐκτίθεται γε Ἡρακλείτου λέ-
ξεις, μίαν μὲν, ἐν ἧ φησὶν· „ἦθος γὰρ ἀνθρώπειον μὲν οὐκ ἔχει
γνώμας, | θείον δὲ ἔχει,“ ἑτέραν δέ· „ἀνὴρ νήπιος ἤκουσε πρὸς
639 δαίμονος ὅπως περ καὶ πρὸς ἀνδρός.“ ἐκτίθεται δὲ καὶ ἀπὸ
25 τῆς Πλάτωνος γεγραμμένης Σωκράτους ἀπολογίας ταῦτα· „ἐγὼ
γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδὲν ἄλλο ἢ διὰ σοφίαν τοῦτο
τὸ ὄνομα ἔσχηκα. ποίαν δὲ σοφίαν ταύτην; ἢ περ ἐστὶν
142ν ἴσως ἀνθρωπίνη σοφία | τῷ ὄντι γὰρ κινδυνεύω ταύτην
εἶναι σοφός.“ ἃ μὲν οὖν ἐκτίθεται ὁ Κέλσος ταῦτά ἐστιν. ἐγὼ
30 δὲ ἀπὸ τῆς πρὸς Ἐρμείαν καὶ Ἐραστον καὶ Κορίσκον Πλάτωνος
ἐπιστολῆς καὶ ταῦτα παραθήσομαι· „Ἐράστῳ δὲ καὶ Κορίσκῳ πρὸς

1 Vgl. Act. 5, 37. — 8 Vgl. Act. 5, 36. — 4 Vgl. Act. 5, 37. — 18 I Kor.
3, 19. — 15 Vgl. oben III 44, I 239 Z. 27—240 Z. 5. 50, I 246 Z. 12. 55, I 250
Z. 17. 59, I 253 Z. 30 f. 75, I 267 Z. 20. — 17 Vgl. oben I 9. 27. III 44. 50.
55. 59. 74. 75. — 22 Vgl. Heracliti Ephesii Reliquiae rec. I. Bywater, Oxonii
1877, p. 39 Nr. 96. 97. — 25 Plato, Apol. Cap. V p. 20 D. — 81 Plato, Epist.
VI p. 322 D E.

7 περισπάσαι MHδ. περισπᾶσαι A Sp. Del. | 10 μεταβαίνομεν AHδ. Sp. μετα-
βαίνομεν P Del. | 16 ἡλιθίους] *l* in Correctur A | 17 ταῦτ’ A | 22 ἀνθρώπειον M
Ausgg. ἀνθρώπιον A | 26 ἄλλο] ἀλλ’ Plato | hinter σοφίαν + τινὰ Plato | 27 δὲ]
ὄη Plato | 81 δὲ Plato Ausgg. τὲ A.

τῇ τῶν εἰδῶν σοφία τῇ καλῇ ταύτῃ φημὶ ἐγὼ καίπερ γέροντων ὧν προσδεῖν σοφίας τῆς περὶ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀδίκους φυλακτικῆς καὶ τινος ἀμυντικῆς δυνάμεως. ἄπειροι γάρ εἰσι διὰ τὸ μεθ' ἡμῶν μετρίων ὄντων καὶ οὐ κακῶν συχνὸν διατετριφέναι τοῦ βίου· διὸ 5 δὴ τούτων προσδεῖν εἶπον, ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται τῆς ἀληθινῆς μὲν ἀμελεῖν σοφίας, τῆς δ' ἀνθρωπίνης τε καὶ ἀναγκαίας ἐπιμελεῖσθαι μειζύονως ἢ δεῖ.“

XIII. Οὐκοῦν κατὰ ταῦτα ἢ μὲν τις θεία σοφία ἐστίν, ἢ δ' ἀνθρωπίνη. καὶ ἢ μὲν ἀνθρωπίνη ἐστὶν ἢ καθ' ἡμᾶς λεγομένη 10 „σοφία τοῦ κόσμου“, ἣτις ἐστὶ „μωρία παρὰ τῷ θεῷ“. ἢ δὲ θεία καὶ ἕτερα παρὰ τὴν ἀνθρωπίνην, εἴπερ ἐστὶ θεία, χάριτι θεοῦ δωροῦμένον αὐτὴν τοῖς ἑαυτοῦς ἐπιτηδείους πρὸς παραδοχὴν αὐτῆς κατασκευάσαι παραγίνεται, καὶ μάλιστα τοῖς ἐκ τοῦ ἔργου κέναι τὴν 15 διαφορὰν ἑκατέρας σοφίας πρὸς τὴν ἕτεραν ἐν ταῖς πρὸς θεὸν εὐχαῖς λέγουσι· „καὶν γάρ τις τέλειος ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων, τῆς ἀπὸ σοῦ σοφίας ἀποῦσης εἰς οὐδὲν λογισθήσεται.“ καὶ γυμνάσιον μὲν φάμεν εἶναι τῆς ψυχῆς τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, τέλος δὲ τὴν θείαν· ἣτις καὶ „στερεὰ“ λέγεται τῆς ψυχῆς εἶναι „τροφὴ“ παρὰ 20 τῷ φήσαντι· „τελείων δὲ ἐστὶν ἢ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.“

καὶ ἀρχαία μὲν ἀληθῶς ἐστὶν ἢ δεῖ ἢ δόξα, οὐχ, ὡς οἴεται δὲ Κέλσος, τῆς περὶ αὐτῶν ἀρχαιότητος εἰς Ἡράκλειτον καὶ Πλάτωνα ἀναφερομένης. ἀνωτέρω γὰρ τούτων οἱ προφήται 25 διέστειλαν τὸ περὶ ἑκατέρας σοφίας· ἀρκεῖ δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰπεῖν ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ Δαυὶδ τὸ περὶ τοῦ κατὰ τὴν θείαν σοφίαν σοφοῦ λεγόμενον, ὅστις „οὐκ ὄφεται καταφθορὰν,“ φησὶν, „ὅταν ἴδῃ σοφοὺς ἀποθνήσκοντας.“ ἢ θεία τοίνυν σοφία, ἕτερα οὕσα τῆς πλείους, πρῶτόν ἐστι τῶν καλουμένων „χαρισμάτων“ τοῦ 30 θεοῦ, καὶ μετ' ἐκείνην δεύτερον τοῖς ἀκριβοῦν τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένοις ἢ καλουμένην γνώσιν, καὶ τρίτον, ἐπεὶ σῶζεσθαι χρὴ καὶ τοὺς

10 Vgl. I Kor. 3, 19. — 15 Weish. Sal. 9, 6. — 18 Vgl. Hebr. 5, 14. — 19 Hebr. 5, 14. — 27 Psal. 48, 10. 11. — 29 Vgl. Röm. 12, 6. I Kor. 12, 4.

1 εἰδῶν Plato, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; εἰδῶλων A | φημὶ] φήμ' Plato | 5 μὲν < Plato | 6 δ'] δὲ Plato | 7 ἢ δεῖ Plato Sp. Del. ἢ δεῖ A Hδ. | 8 δ' A δὲ Ausgg. | 11 εἴπερ ἐστὶ] εἴπερ ἔστι A εἰ πέρ ἐστι M^{corr.} Ausgg. | 15 λέγουσι M^{corr.} Ausgg. λέγειν A; vielleicht ist aber hinter λέγειν ein Particip., z. B. εἰωθόσι, ausgefallen, vgl. oben V 64, S. 67 Z. 20 | 16 οὐδὲν P Del. οὐθὲν A Hδ. Sp. | 28 vor Κέλσος + ὁ Ausgg. | 26 τὴν < Ausgg. | 27 ὅστις A Hδ. Sp. ὅτι P Del. | 31 ἐπεὶ σῶζεσθαι M Ausgg. ἐπισώζεσθαι A.

ἀπλουστέρους προσιόντας κατὰ δύναμιν τῇ θεοσεβείᾳ, ἢ πίστις. διὸ λέγεται παρὰ τῷ Παύλῳ· „ὃ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ λόγος | γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, 640 ἐτέρω δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι.“ διόπερ οὐ τοὺς τυχόντας 5 εὐροῖς ἂν μετεληφότας τῆς θείας σοφίας ἀλλὰ τοὺς ὑπερέχοντας καὶ διαφέροντας πάντων τῶν χριστιανισμῶν προσεχόντων, οὐδὲ τοῖς ἀπαιδευτοτάτοις ἢ ἀνδραπόδοις ἢ ἀμαθεστάτοις διέξιεισὶ τις τὰ περὶ τῆς θείας σοφίας.

XIV. Καίτοι γε ἄλλους μὲν φησὶν ἀπαιδευτοτάτους εἶναι καὶ 10 ἀνδράποδα καὶ ἀμαθεστάτους ὁ Κέλσος, τοὺς μὴ ἐπισταμένους αὐτοῦ τὰ προστάγματα μηδὲ παιδευθέντας τὰ Ἑλλήνων μαθήματα· 143^r ἡμεῖς δὲ ἀπαιδευτοτάτους φαμὲν τοὺς μὴ ἀσχυνόμενους | ἐν τῷ τοῖς ἀψύχοις προσλαλεῖν καὶ περὶ μὲν ὕψους τὸ ἀσθενὲς ἐπικαλου- 15 μένους περὶ δὲ ζωῆς τὸ νεκρὸν ἀξιούντας περὶ δ' ἐπικουρίας τὸ ἀπορώτατον ἰκετεύοντας. κἄν τινες δὲ μὴ ταῦτα φῶσιν εἶναι τοὺς θεοὺς ἀλλὰ μιμήματα τῶν ἀληθινῶν κάκεινων σύμβολα, οὐδὲν ἤτ- 20 τον καὶ οὗτοι, ἐν βαναύσων χερσὶ τὰ μιμήματα τῆς θειότητος φαν- ταζόμενοι εἶναι, ἀπαιδευτοὶ εἶσι καὶ ἀνδράποδα καὶ ἀμαθεῖς· ὡς τοὺς ἐσχάτους τῶν ἐν ἡμῖν ἀπηλλάχθαι ταύτης τῆς ἀπαιδευσίας 20 καὶ τῆς ἀμαθίας, καὶ φρονιμωτάτοις δὲ τὴν θείαν ἐλπίδα νοεῖσθαι καὶ καταλαμβάνεσθαι φαμεν. λέγομεν δὲ καὶ οὐχ οἷον τ' εἶναι μὴ ἐγγυμασάμενον τῇ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ χωρεῖν τὴν θειοτέραν, καὶ μωρίαν πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν ὡς πρὸς τὴν θείαν 30 ὁμολογοῦμεν.

25 εἶτα δεόν αὐτὸν ἀγωνίζεσθαι περὶ τοῦ λόγου, ὁ δὲ γόητας ἡμᾶς καλεῖ καὶ φησὶν ὅτι φεύγομεν τοὺς χαριεστέρους προτρο- πάδην ὡς οὐχ ἔτοίμους ἀπατάσθαι, παλεύομεν δὲ τοὺς ἀγροικοτέρους. οὐ γὰρ εἶδεν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ τοῖς ἔξωθεν μαθήμασι πεπαιδευμένους τοὺς παρ' ἡμῖν σοφοὺς, Μωϋσέα μὲν 30 „πάσῃ Αἰγυπτίων σοφίᾳ,“ Δανιὴλ δὲ καὶ Ἀνανίαν καὶ Ἀζαρίαν καὶ

2 I Kor. 12, 8. 9. — 6 Vgl. oben VI 12, S. 82 Z. 15 f. — 28 Vgl. I Kor. 3, 19. — 29 Vgl. Act. 7, 22. — 80 Vgl. Dan. 1, 4. 6. 17. 19. 20.

11 τὰ προστάγματα] τὰ πράγματα, am Rand οἶμαι, τὰ προστάγματα: (d. h. τὰ προστάγματα soll an Stelle von τὰ πράγματα eingesetzt werden, was ich für richtig halte) P, οἶμαι, τὰ προστάγματα Del. fehlerhaft; τὰ πράγματα A Hb. Sp. | vor Ἑλλήνων + τῶν P Del. | 14 δ' A δὲ M Ausgg. | 15 ἀπορώτατον M² Ausgg. ἀπειρώτατον A | φῶσιν M² durch Conjectur, φασιν A Ausgg. | 16 μιμήματα τῶν schreibe ich mit Bo. (Notae p. 394), der ausserdem, doch weniger gut, μιμημάτων θεῶν vermutet; μιμημάτων A Ausgg. | 21 vor λέγομεν + οὐ M² Ausgg. | 22 ἐγγυμασάμενον A | 27 πλεύομεν [90] A¹.

Μισαήλ πᾶσι τοῖς Ἀσσυρίων γράμμασιν, ὥστ' αὐτοὺς εὐρεθῆναι πάντων τῶν ἐκεῖ σοφῶν δεκαπλασίους. καὶ νῦν δὲ αἱ ἐκκλησίαι ἔχουσι μὲν ἀνάλογον τοῖς πλήθεσιν ὀλίγους σοφοὺς προσελθόντας καὶ ἀπὸ τῆς καλουμένης παρ' ἡμῖν „κατὰ σάρκα“ σοφίας, ἔχουσι δὲ καὶ τοὺς 5 διαβεβηκότας ἀπ' ἐκείνης ἐπὶ τὴν θείαν σοφίαν.

XV. Εἶτα μετὰ ταῦτα ὁ Κέλσος ὡς περιηχηθεὶς τὰ περὶ ταπεινοφροσύνης καὶ μὴ ἐπιμελῶς αὐτὴν νοήσας βούλεται μὲν τὴν παρ' ἡμῖν κακολογεῖν; οἶεται δ' αὐτὴν παράκουσμα εἶναι τῶν Πλάτωνος λόγων, ὅς φησι πού ἐν τοῖς Νόμοις· „ὁ μὲν δὴ 10 θεὸς, ὡσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχὴν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἀπάντων ἔχων εὐθεία περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος· τῷ δ' αἰεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειμμένων τοῦ θείου νόμου τιμωρὸς, ἧς ὁ μὲν | εὐδαιμονή- 641 σειν μέλλων ἐχόμενος ξυνέπεται ταπεινὸς καὶ κεκοσμημένος“ οὐχ ὀρῶν ὅτι παρὰ τοῖς πολὺ Πλάτωνος ἀρχαιοτέροις λέλεκται ἐν εὐχῇ τό· „κύριε, οὐχ ὑψώθη μου ἡ καρδία, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμὲ, εἰ μὴ ἔταπεινοφρόνων.“ ἅμα δὲ δηλοῦται διὰ τούτων ὅτι οὐ πάντως ὁ ταπεινοφρονῶν ἀσημόνως καὶ ἀπ- 20 αἰσίως ταπεινοῦται, χαμαιπετῆς ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ πρηνῆς ἐρῶδιμμένος, ἐσθῆτα δυστήνων ἀμφισκόμενος καὶ κόνιν ἐπαμώμενος. ὁ γὰρ κατὰ τὸν προφήτην ταπεινοφρονῶν, πορευόμενος „ἐν μεγάλοις καὶ θαυμασίοις“ τοῖς ὑπὲρ αὐτὸν, τοῖς ἀληθῶς „μεγάλοις“ δόγμασι καὶ τοῖς „θαυμασίοις“ νοήμασι, ταπει- 25 νοὶ ἑαυτὸν „ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ.“

143^v εἰ δέ τινες διὰ τὴν ἰδιωτεῖαν | μὴ τρανώσαντες τὸ περὶ τῆς ταπεινοφροσύνης δόγμα τοιαῦτα ποιούσιν, οὐ τὸν λόγον αἰτιατέον, ἀλλὰ τῇ ἰδιωτεῖα τῶν προθεμένων μὲν τὰ κρείττονα διὰ δὲ τὸν ἰδιωτισμὸν ἀποτυγχανόντων συγγνωστότεον. μᾶλλον γὰρ τοῦ κατὰ 30 Πλάτωνα ταπεινοῦ καὶ κεκοσμημένου „ταπεινὸς καὶ κεκοσμημένος“ ἐστὶν ὁ κεκοσμημένος μὲν διὰ τὸ πορεύεσθαι „ἐν με-

4 Vgl. I Kor. 1, 26. — 9 Plato, Leges IV 7 p. 715 E—716 A. — 16 Psal. 130, 1. 2. — 28 Vgl. Psal. 130, 1. — 24 Vgl. I Petr. 5, 6. — 30 Vgl. Plato, Leges IV 7 p. 716 A. — 31 Vgl. Psal. 130, 1.

1 ἀσσυρίων A | 11 εὐθεῖ [so] A¹ | 12 περιπορευόμενος Plato Sp. im Text, Hδ. am Rand; παραπορευόμενος A Del. | ἀπολειμμένων] ἀπολειπομένων Plato, Hδ. am Rand, Sp. im Text | 16 ὑψώθη μου ἡ καρδία A ὑψώθη ὁ καρδία μου Hδ. Sp. ὑψώθη ἡ καρδία μου M Del. | οὐδὲ A οὐδ' MAusgg. | ἐμετεωρίσθησαν M Ausgg. μετεωρίσθησαν A | 21 ἐσθῆτα] ἔσθη τὰ A | ἀμφισκόμενος] vgl. oben III 41, I 237 Z. 13 | 26 ἰδιωτεῖαν P V Del. ἰδιότητα MHδ. Sp. ἰδιῶ [so] A | 28 ἰδιωτεῖα A.

γάλοις“ και „θανασίοις“ ὑπὲρ αὐτόν· ταπεινὸς δὲ, ἐπεὶ και ἐν τούτοις ὧν ταπεινοῦται ἐκὼν, οὐχ ὑπὸ τὸν τυχόντα ἀλλ’ „ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ.“ διὰ τοῦ διδασκάλου τῶν τοιούτων μαθημάτων Ἰησοῦ „ὄς“ „οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο εἶναι ἴσα θεῶ, ἀλλ’ 5 ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν,“ „και σχήματι ἐυρέθεις ὡς ἄνθρωπος ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ.“ και οὕτω μέγα δόγμα τὸ περὶ ταπεινοφροσύνης ἐστίν, ὡς μὴ τὸν τυχόντα διδάσκαλον ἔχειν περὶ αὐτοῦ, ἀλλ’ αὐτὸν λέγειν τὸν τηλικούτον ἡμῶν σοτήρα· „μάθετε ἀπ’ ἐμοῦ, 10 ὅτι πρῶός ἐμι και ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, και ἐυρήσετε ἀνάπαισιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.“

XVI. Μετὰ ταῦτα τὴν κατὰ τῶν πλουσίων ἀπόφασιν τοῦ Ἰησοῦ, εἰπόντος· „εὐκοπώτερον κάμηλον εἰσελθεῖν διὰ τρήματος ῥαφίδος ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,“ φη- 15 ὢν ἀντικρυς ἀπὸ Πλάτωνος εἰρησθαι, τοῦ Ἰησοῦ παραφθειρόντος τὸ Πλατωνικόν, ἐν οἷς εἶπεν ὁ Πλάτων ὅτι „ἀγαθὸν ἄντα διαφόρως και πλούσιον εἶναι διαφερόντως εἶναι ἀδύνατον.“ τίς δ’ οὐκ ἂν και μετριῶς ἐφιστάνειν τοῖς πράγμασι δυνάμενος τὸν Κέλσον γελάσαι, οὐ τῶν πιστευόντων τῷ Ἰησοῦ μόνων 20 ἀλλὰ και τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, ἀκούων ὅτι Ἰησοῦς ὁ παρὰ Ἰουδαίοις γεγεννημένος και ἀνατεθραμμένος και Ἰωσήφ „τοῦ τέκτονος“ νομισθεῖς εἶναι υἱὸς και μηδὲ γράμματα μεμαθηκὼς οὐ μόνον τὰ Ἑλλήνων | ἀλλ’ οὐδὲ τὰ Ἑβραίων, ὅπερ και αἱ φιλαλήθεις μαρτυ- 642 ροῦσι γραφαὶ τῶν περὶ αὐτόν, ἀνέγνω Πλάτωνα και ἀρεσθεῖς τῇ 25 περὶ τῶν πλουσίων ἀποφαινομένη αὐτοῦ λέξει, ὡς „ἀδύνατόν ἐστιν ἀγαθὸν εἶναι διαφερόντως και πλούσιον,“ παρήφθειρεν αὐτὴν και πεποίηκε τὸ „εὐκοπώτερον κάμηλον διὰ τρήματος ῥαφίδος εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ“;

2 Vgl. I Petr. 5, 6. — 4 Phil. 2, 6—8. — 9 Matth. 11, 29. — 13 Matth. 19, 24. Mark. 10, 25. Luk. 18, 25. — 16 Plato, Leges V 12 p. 743 A. — 21 Vgl. Matth. 13, 55 (Mark. 6, 3). — 23 Vgl. Matth. 13, 54. Mark. 6, 2. Joh. 7, 15. — 25 Vgl. Plato, Leges V 12 p. 743 A. — 27 Matth. 19, 24. Mark. 10, 25. Luk. 18, 25.

3 μαθημάτων P Del. μαθητῶν A Hδ. Sp. | 4 vor εἶναι + τὸ MAusgg. | ἴσα] ἴσα A Ausgg. | 10 πρῶος aus πρῶος corr. A | καρδίᾳ] καρῶ [so] A¹ | 11 ὑμῶν] ὑ aus ἡ corr. A | 13 τρήματος A τρυπήματος PV Ausgg. | 14 βασιλείαν] βασιῶ [so] A¹ | 15 παραφθειρόντος] παραφθειραντος Reg Del. | 17 διαφόρως A Hδ. im Text, Sp. am Rand; διαφερόντως Plato, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; vgl. unten Z. 26 | εἶναι (vor ἀδύνατον) < Plato P MAusgg. | 18 ἐφιστάνειν] ἐπιστάνειν A | 19 μόνων A μόνων Ausgg. | 21 γεγεννημένος A γεγεννημένος MAusgg. | 27 τρήματος A Hδ. τρυπήματος V Sp. Del.

εἰ δὲ μὴ μετὰ τοῦ μισεῖν καὶ ἀπεχθάνεσθαι ἐντυχὸν τοῖς εὐ-
 αγγελίοις φιλαλήθης ἦν ὁ Κέλσος, ἐπέστησεν ἂν, τί δὴ ποτε παρε-
 λήφθη κάμηλος, τὸ τῶν ζώων ὅσον ἐπὶ τῇ κατασκευῇ σκολιὸν,
 παραβαλλόμενον τῷ πλουσίῳ, καὶ τί αὐτῷ ἐβούλετο ἢ στενὴ „τῆς
 5 ῥαφίδος“ τρυμαλιὰ, στενήν φάσκοντι εἶναι καὶ τεθλιμμένην (τὴν
 ὁδὸν) τὴν ἀπάγουσαν „εἰς τὴν ζωὴν“, καὶ τὸ κατὰ τὸν νόμον δὲ
 „ἀκάθαρτον“ τὸ ζῶον ἀναγεγράφθαι τοῦτο, ἔχον μὲν τι ἀποδεκτὸν
 τὸ μαρναῖσθαι, ἔχον δὲ καὶ ψεκτὸν τὸ μὴ διχηλεῖν· ἐξήτασεν ἂν
 καὶ ὁσάκις ἐν ταῖς θείαις παρελήφθη κάμηλος γραφαῖς καὶ ἐπὶ τί-
 10 νων, ἵνα θεωρήσῃ τὸ περὶ τῶν πλουσίων τοῦ λόγου βούλημα·
 οὐκ εἶασεν ἂν ἀβασάνιστον καὶ τὸ μακαριζέσθαι μὲν τοὺς πτωχοὺς
 144^r ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ | ταλανίζεσθαι δὲ τοὺς πλουσίους πότερον ἐπὶ τῶν
 αἰσθητῶν αὐτῷ ταῦτα . . . πτωχῶν καὶ πλουσίων, ἢ οἶδέ τινα
 πτωχείαν πάντως μακαριζομένην ὁ λόγος καὶ πλοῦτον πάντως
 15 ψεκτὸν· οὐκ ἂν γὰρ οὐδ' ὁ τυχὼν ἀκρίτως τοὺς πτωχοὺς ἐπή-
 νευσεν, ὧν οἱ πολλοὶ καὶ φανυλότεστοί εἰσι τὰ ἦθη. ἀλλὰ ταῦτα μὲν
 ταύτη.

XVII. Ἐπεὶ δ' ἐξῆς ἐξευτελῆσαι βουλόμενος τὰ περὶ βασιλείας
 θεοῦ γεγραμμένα παρ' ἡμῖν τούτων μὲν οὐδὲν παρέθετο ὡς οὐδὲ
 20 τῆς παρ' αὐτῷ ἄξιον ἀναγραφῆς, τάχα ἐπεὶ μηδὲ ἤδει αὐτὰ, Πλά-
 τωνος δὲ λέξεις ἐκτίθεται ἀπὸ τε τῶν ἐπιστολῶν καὶ τοῦ
 Φαίδρου, ὡς τούτων μὲν ἐνθέως εἰρημένων, οὐδὲν δὲ τοιοῦτον
 ἐχόντων τῶν ἡμετέρων γραμμάτων· φέρε ὀλίγα παραβάλωμεν παρα-
 θέσεως ἕνεκεν τῆς πρὸς τὰ Πλάτωνι οὐκ ἀπιθάνως μὲν εἰρημένα,
 25 οὐ μὴν καὶ διαθέντα τὸν φιλόσοφον ἀξίως κἂν αὐτῷ ἀναστραφῆναι
 ἐν τῇ πρὸς τὸν ποιητὴν τῶν ὄλων εὐσεβείᾳ· ἦν ἐχρῆν μὴ νοθεύ-
 ειν μηδὲ μαινεῖν τῇ, ὡς ἡμεῖς ὀνομάζομεν, εἰδωλολατρεία, ὡς δὲ καὶ
 οἱ πολλοὶ λέγοιεν ἂν χρώμενοι τῷ ὀνόματι, καὶ τῇ δεισιδαιμονίᾳ.

4 Vgl. Mark. 10, 25. — 5 Vgl. Matth. 7, 14. — 7 Vgl. Lev. 11, 4. — 11 Vgl.
 Matth. 5, 3. Luk. 6, 20. — 12 Vgl. Luk. 6, 24. 16, 19—31.

1 εἰ δὲ μὴ] εἰ δὲ κἂν vermuten Bo. (Notae p. 394) u. Del. (I 642 Anm. b) |
 3 τῶν ζώων] ζῶων liest Guiet (bei Del. I 642 Anm. c) ohne Grund | 5 τρυμαλιὰ
 A τρυμαλιὰ Ausgg. | <τὴν ὁδὸν> füge ich nach dem N. T. mit den Ausgg. ein;
 der Schreiber ist wohl von dem ersten zu dem zweiten τὴν abgeirrt | 7 ἀποδεκ-
 τὸν A ἀπόδεκτον Ausgg. | 8 μαρναῖσθαι A H⁸. Sp. μηρναῖσθαι Del. | 18 hinter
 ταῦτα nimmt Del. (I 642 Anm. d) mit Recht, w. e. sch., den Ausfall eines Wortes,
 z. B. εἴρηται, an | 18 ἐξευτελῆσαι A | 23 παραβάλωμεν A παραβάλλωμεν M Ausgg. |
 25 ἀξίως κἂν αὐτῷ] ἀξίως καὶ αὐτὸν oder ἄξιον καὶ αὐτὸν vermutet Guiet (bei
 Del. I 642 Anm. e); jedenfalls ist αὐτῷ anstößig u. vielleicht aus αὐτὸν entstan-
 den, indem κἂν als κἂν (so P durch Conjectur) aufgefasst wurde | 26 νοθεύειν]
 νοθεύειν A.

τρόπῳ δὴ Ἑβραϊκῶ τιμι λέγεται περὶ τοῦ θεοῦ ἐν ἑπτακαιδεκάτῳ ψαλμῶ ὅτι „ἔθετο σκότος | ἀποκρυφὴν ὁ θεός.“ ἵνα δηλωθῇ ⁶⁴³ ὅτι ἀφανῆ καὶ ἄγνωστά ἐστι τὰ κατ' ἀξίαν νοηθέντα ἂν περὶ τοῦ θεοῦ, ἀποκρύφωτος ἐαυτὸν οἶονεῖ ἐν σκότῳ τοῖς μὴ φέρουσι τὰς 5 τῆς γνώσεως αὐτοῦ μαρμαρυγὰς μηδὲ δυναμένοις αὐτὸν ὄραν πῆ μὲν διὰ τὸν μiasμόν τοῦ νοῦ, σῶματι „ταπεινώσεως“ ἀνθρώπων ἐνδεδεμένον, πῆ δὲ διὰ τὴν βραχυτέραν δύναμιν αὐτοῦ τῆς κατανοήσεως τοῦ θεοῦ. ἵνα δὲ δηλωθῇ τὸ σπανίως εἰς ἀνθρώπους φθάνον καὶ ἐν πάνυ ὀλίγοις ἐνρισκόμενον τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, Μωϋσῆς 10 ἀναγέγραπται εἰσεληλυθέναι „εἰς τὸν γνόφον, ὅπου ἦν ὁ θεός.“ καὶ περὶ Μωϋσεως πάλιν „ἔγγιει Μωϋσῆς μόνος πρὸς τὸν θεόν, οἱ δὲ λοιποὶ οὐκ ἔγγιουσι.“ πάλιν τε αὐτὸ ἵνα τὸ βάθος παραστήσῃ ὁ προφήτης τῶν περὶ θεοῦ δογμάτων, ἄληπτον τυγχάνον τοῖς μὴ ἔχουσι „πνεῦμα“ τὸ πάντ' ἐρευνῶν, ἐρευνῶν δὲ „καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ,“ 15 εἶπε τό· „ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ.“

ἀλλὰ καὶ ὁ σωτήρ ἡμῶν καὶ κύριος λόγος τοῦ θεοῦ τὸ μέγεθος παριστάς τῆς γνώσεως τοῦ πατρὸς, ὅτι κατ' ἀξίαν προηγουμένως αὐτῷ μόνῳ λαμβάνεται καὶ γινώσκειται, δευτέρως δὲ τοῖς ἐλλαμπομένοις τὸ ἡγεμονικόν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ λόγου καὶ θεοῦ, φησὶν· „οὐ 20 δεῖς ἔγνω τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἂν ὁ υἱὸς ἀποκαλύψῃ.“ οὔτε γὰρ τὸν ἀγέννητον καὶ πάσης γεννητῆς φύσεως πρωτότοκον κατ' ἀξίαν εἰδέναι τις δύναται ὡς ὁ γεννήσας αὐτὸν πατήρ, οὔτε τὸν πατέρα ὡς ὁ ἐμψυχος λόγος καὶ σοφία αὐτοῦ καὶ ἀλήθεια· οὐ μετοχῇ περιαιροῦντος ἀπὸ τοῦ πατρὸς τὸ λεγόμενον „σκότος,“ ὃ „ἔθετο ἀποκρυφὴν αὐτοῦ,“ καὶ τὸ 25 λεγόμενον „περιβόλαιον“ αὐτοῦ, τὴν ἄβυσσον, καὶ ἀποκαλύπτοντος 144^v | οὔτω τὸν πατέρα ὅστις ποτ' ἂν χωρῆ γινώσκειν αὐτὸν γινώσκει.

XVIII. Ταῦτα δ' ἡγησάμην βραχεία ἀπὸ πλείστων ὅσων τῶν περὶ θεοῦ τοῖς ἱεροῖς ἀνδράσι νενοημένων παραθέσθαι, δεικνύς ὅτι 30 τῶν θαυμασθέντων ὑπὸ Κέλσον Πλατωνικῶν λόγων ἔχει τι σεμνότερον τοῖς ἔχουσιν ὀφθαλμοὺς, βλέπειν τὰ σεμνὰ τῶν γραφῶν

2 Psal. 17, 12. — 6 Vgl. Phil. 3, 21. — 10 Vgl. Exod. 20, 21. — 11 Exod. 24, 2. — 14 Vgl. I Kor. 2, 10. — 15 Psal. 103, 6. — 19 Vgl. Joh. 1, 1. — Matth. 11, 27 (Luk. 10, 22). — 21 Vgl. Kol. 1, 15. — 23 Vgl. Joh. 1, 1. 14, 14, 6. 17, 17. Luk. 11, 49. I Kor. 1, 30. — 25 Vgl. Psal. 17, 12. — 26 Vgl. Psal. 103, 6.

4 ἐαυτὸν Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ἐαυτῶ, α aus μ corr., A | 6 τὸν] τὸ Del. | 14 ἐρευνῶν, ἐρευνῶν M Ausgg., vgl. oben I 42, I 93 Z. 1; ἐρευνῶν. ἐρευνῶν A | 15 ἄβυσσος A | περιβόλαιον] βολ auf Rasur, u. Rasur über dem 2. Jota A | 18 γινώσκειται A Ausgg. | 24 οὐ A | 26 ἄβυσσον A | 27 ὅστις ποτ' schreibe ich mit Bo. (Notae p. 394), vgl. oben Z. 22; ὃ τί ποτ' A Ausgg. | γινώσκειν A | γινώσκει A Ausgg. | 28 ἡγησάμην] ἡ in Correctur A.

δυναμένους, τὰ ἱερὰ τῶν προφητῶν γράμματα. ἔχει δ' ἡ Πλάτωνος λέξις, ἣν ὁ Κέλσος ἐξέθετο, τοῦτον τὸν τρόπον „περὶ τὸν πάντων βασιλέα πάντ' ἐστὶ, καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα, καὶ ἐκείνο αἷτιον ἀπάντων καλῶν. δεύτερον δὲ περὶ τὰ δευτέρα, καὶ τρίτον περὶ τὰ τρίτα. ἡ οὖν ἀνθρωπίνη ψυχὴ περὶ αὐτὰ ὀρέγεται μαθεῖν, ποια ἄττα ἐστὶ, βλέπουσα εἰς τὰ αὐτῆς συγγενῆ, ὧν οὐδὲν ἰκανῶς ἔχει. τοῦ δὲ βασιλέως πέρι καὶ ὧν εἶπον, οὐδὲν ἐστὶ τοιοῦτον.“ ἐδυνάμην δὲ παραθέσθαι τὰ περὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις καλουμένων „σεραφίμ“, ἀναγεγραμμένων ἐν τῷ Ἡσαΐα, καλυπτόντων „τὸ πρόσωπον“ καὶ „τοὺς πόδας“ τοῦ θεοῦ, | καὶ τὰ περὶ τῶν ὀνομαζομένων „χερουβίμ“, ἃ 644 διέγραψεν ὁ Ἰεζεκιήλ, καὶ τῶν ὡσαυεὶ σχημάτων αὐτῶν, καὶ τίνα τρόπον ὀχεῖσθαι λέγεται ἐπὶ τῶν χερουβίμ ὁ θεός· ἀλλ' ἐπεὶ πάνυ κεκρυμμένως εἴρηται διὰ τοὺς ἀναξίους καὶ ἀσέμνους, μὴ δυναμένους 15 παρακολουθῆσαι μεγαλονοῖα καὶ σεμνότητι θεολογίας, οὐχ ἡγησάμην πρέπον εἶναι ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ περὶ αὐτῶν διαλεχθῆναι.

XIX. Ἐξῆς δὲ τούτοις φησὶν ὁ Κέλσος παρακούσαντάς τινας Χριστιανούς Πλατωνικῶν λέξεων ἀρχειν τὸν ὑπερουράνιον 20 θεὸν, ὑπερναβαίνοντας τὸν Ἰουδαίων οὐρανόν. ἐν τούτοις δὲ οὐ διασαφει, πότερον καὶ τὸν Ἰουδαίων θεὸν ὑπερναβαίνουσιν ἢ μόνον ὃν ὀμνύουσιν οὐρανόν. περὶ μὲν οὖν τῶν ἕτερον ἐπαγγελιομένων θεὸν παρὰ τὸν καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων προσκυνούμενον οὐ πρόκειται νῦν ἡμῖν λέγειν, περὶ δὲ ἑαυτῶν ἀπολο- 25 γείσθαι καὶ δεικνύουσι ὅτι οὐ δύνανται οἱ παρ' ἡμῖν Ἰουδαίων προφητῆται ἀπὸ Πλάτωνός τι εἰληφέναι· πρῶτον γὰρ ἦσαν αὐτοῦ. οὐτ' οὖν τὴν φάσκουσαν λέξιν· „περὶ τὸν πάντων βασιλέα πάντ' ἐστὶ, καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα“ ἀπὸ Πλάτωνος εἰλήφαμεν, ἀλλὰ τούτων κρειττόνως εἰρημένα ἀπὸ τῶν προφητῶν 30 μεμαθήκαμεν, σαφηνίσαντος τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τὸ βούλημα τοῦ ἐν τοῖς προφήταις πνεύματος (ὅπερ οὐκ ἄλλο ἦν τοῦ πνεύματος τοῦ Χριστοῦ), οὔτε τὰ περὶ τοῦ ὑπερουρανίου τόπου πρῶτος ὁ φιλόσοφος παρίστησιν, ἀλλὰ Δαυὶδ τὴν βαθύτητα τοῦ πλήθους τῶν ἐν τοῖς ὑπερναβεβηκόσι τὰ αἰσθητὰ τῶν περὶ

2 Plato, Epist. II p. 312 E—313 A. — 9 Vgl. Jes. 6, 2. — 11 Vgl. Ezech. 1, 5—27. 10, 1—21. — 22 Vgl. Matth. 5, 34. — 32 Vgl. Plato, Phædr. Cap. XXVII p. 247 C.

2 τὸν (hinter περὶ)] τῶν Del. | 4 hinter ἀπάντων + τῶν Plato | 6 ποι' Plato | ἄττα Plato ἄττα A Ausgg. | 7 αὐτῆς Plato αὐτῆς A Ausgg. | 9 σεραφίμ PM corr. Σεραφείμ Sp. Del. σαραφείμ A Hδ. | 11 χερουβίμ PM corr. χερουβείμ A Ausgg. | 18 χερουβίμ P χερουβείμ A Ausgg. | 18 παρακούσαντάς] οὐς auf Rasur A | 27 λέξιν [so] A.

θεοῦ θεωρημάτων πάσαι παρίστησεν εἰπὼν ἐν τῇ βιβλῷ τῶν ψαλμῶν· „αἰνεῖτε τὸν θεὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν· αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα κυρίου.“

ἐγὼ δὲ οὐκ ἀπογινώσκω τὰς ἀπὸ τοῦ Φαίδρου λέξεις ἀπό τι-
 5 νων Ἑβραίων μεμαθηκότα τὸν Πλάτωνα, ὡς δὲ τινες ἀνέγραψαν,
 145^r ἔτι καὶ | τοῖς προφητικοῖς ἐντυχόντα λόγοις ἐκτεθεισθαι, ἐν οἷς ἔλε-
 γεν· „τὸν ὑπερουράνιον τόπον οὔτε τις ὕμνησε τῶν τῆδε
 ποιητῆς οὔτε ὕμνήσει κατ' ἀξίαν“ καὶ τὰ ἐξῆς, ἐν οἷς ἐστι καὶ
 τὸ „ἢ γὰρ ἀχρώματός τε καὶ ἀσχημάτιστος καὶ ἀναφῆς
 10 οὐσία ὄντως οὐσα ψυχῆς κυβερνήτη νῶ μόνῳ θεατῇ, περὶ
 ὃν τὸ τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης γένος τοῦτον ἔχει τὸν τό-
 πον.“ καὶ ἀπ' ἐκείνων γε τῶν λόγων παιδευθεὶς ὁ Παῦλος ἡμῶν
 καὶ ποθῶν τὰ ὑπερκόσμια καὶ ὑπερουράνια καὶ δι' ἐκεῖνα πάντα 645
 πράττων, ἢ αὐτῶν τύχη, φησὶν ἐν τῇ δευτέρῃ πρὸς Κορινθίους
 15 ἐπιστολῇ· „τὸ γὰρ παραντίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ'
 ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν,
 μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ
 βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.“

XX. Ἄντικρυς γὰρ τοῖς ἀκούειν δυναμένοις παρίστησι τὰ μὲν
 20 αἰσθητὰ λέγων αὐτὰ „βλεπόμενα,“ τὰ δὲ νοητὰ καὶ νῶ μόνῳ κατα-
 ληπτὰ ὀνομάζων „μὴ βλεπόμενα.“ οὗτος δὲ καὶ „πρόσκαιρα“ μὲν
 οἶδε τὰ αἰσθητὰ καὶ „βλεπόμενα,“ „αἰώνια“ δὲ τὰ νοητὰ καὶ „μὴ
 βλεπόμενα“· καὶ βουλόμενος πρὸς τῇ ἐκείνων θείῃ γενέσθαι ὑπὸ τοῦ
 πρὸς ἐκεῖνα πόθου βοηθούμενος πᾶσαν θλίψιν τὸ οὐδὲν καὶ ἐλα-
 25 φράν τινα ἐνόμιζεν εἶναι· καὶ παρ' αὐτὸν τὸν „τῆς θλίψεως“ καὶ
 τῶν πόνων καιρὸν μηδαμῶς μὲν βαρούμενος ὑπ' αὐτῶν, ἐπελαφρί-
 ζων δὲ διὰ τὴν περὶ ἐκεῖνα θείαν πᾶσαν περιστάσιν· ἐπεὶ καὶ ἔχομεν
 ἡμεῖς „ἀρχιμέρα μέγαν“ τῷ μεγέθει τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ νοῦ αὐ-
 τοῦ „διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ,“

2 Psal. 148, 4. 5. — 4 Vgl. oben VI 17, S. 87 Z. 21. — 5 Vgl. Josephus, c. Apion. II 36 (256. 257). Justin, Apol. I 59. 60. Cohort. Cap. XXIX (vol. I p. 15S—162, II p. 100. 102 ed. Otto). Clemens Alex., Protrept. Cap. LXX. Pädagog. II 1, 18. Strom. I 1, 10. 22, 150. V 5, 29 (p. 60. 176. 321. 410 sq. 662 sq. ed. Potter). — 7 Plato, Phädr. Cap. XXVII p. 247 C. — 9 Plato, Phädr. Cap. XXVII p. 247 C. — 15 II Kor. 4, 17. 18. — 20 Vgl. II Kor. 4, 18. — 23 u. 27 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXVI p. 247 A. — 24 Vgl. II Kor. 4, 17. — 27 Vgl. Hebr. 4, 14.

6 ἔτι M^{corr.} Ausg. ὅτι A | ἔλεγεν A ἔλεγε Ausg. | 7 hinter ὕμνησε + πω Plato Ausg. | 8 οὔτε ὕμνήσει A οὔτε ποθ' ὕμνήσει Plato Ausg. | 10 κυβερνήτη νῶ μόνῳ θεατῇ A Hδ. im Text, κυβερνήτη μόνῳ θεατῇ νῶ Plato, κυβερνήτη μόνῳ θεατῇ νῶ Sp. im Text, κυβερνήτειρα νῶ μόνῳ θεατῇ Hδ. u. Sp. am Rand; κυβερνή-
 τις νῶ μόνῳ θεατῇ P Del. | 11 ὃν] ἦν Plato | 13 τὰ < Sp. Del. | 24 θλίψιν A Ausg.

ἐπαγγειλάμενον τοῖς γνησίως μαθοῦσι τὰ θεῖα καὶ ἀξίως αὐτῶν
βιώσασι προάξειν αὐτούς ἐπὶ τὰ ὑπερκόσμια· φησὶ γάρ· „ὡς ὅπου
ἐγὼ ὑπάγω καὶ ὑμεῖς ἕτε.“ διὰ τοῦτο ἡμεῖς μετὰ τοὺς ἐνταῦθα
πόνους καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐλπίζομεν πρὸς ἄκροις γενέσθαι τοῖς
5 οὐρανοῖς, καὶ πηγὰς „ὑδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον“ ἀναλα-
βόντες κατὰ τὴν Ἰησοῦ διδασκαλίαν ποταμούς τε χωρήσαντες τῶν
θεωρημάτων σὺν τοῖς λεγομένοις ὑδασιν „ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν“,
αἰνοῦσι „τὸ ὄνομα κυρίου“, ἔσονται. καὶ ὅσον γε αἰνοῦμεν αὐτὸν,
οὐ περιαχθησόμεθα ἀπὸ τῆς τοῦ οὐρανοῦ περιφορᾶς, ἀεὶ
10 δὲ πρὸς τῇ θεῷ ἐσόμεθα τῶν ἀοράτων τοῦ θεοῦ, οὐκέτι „ἀπὸ
κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι“ νοουμένων ἡμῖν, ἀλλ’ ὡς ὠνόμασεν
ὁ γνήσιος τοῦ Ἰησοῦ μαθητῆς λέγων· „τότε δὲ πρόσωπον πρὸς
πρόσωπον“ καὶ τό· „ἐὰν ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργη-
θήσεται.“

15 XXI. Ἐπταὶ δὲ οὐρανοὺς ἢ ὅλως περιορισμένον ἀριθμὸν αὐ-
τῶν αἰ φερόμεναι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ οὐκ ἀπαγγέλλουσι
γραφαι, ἀλλ’ οὐρανοὺς, εἴτε τὰς σφαίρας τῶν παρ’ Ἑλλήσι λεγο-
μένων πλανήτων εἴτε καὶ ἄλλο τι ἀποδόητότερον εἰκόσασι δι-
δάσκειν οἱ λόγοι. καὶ τὸ ὁδὸν | δὲ εἶναι ταῖς ψυχαῖς ἐς γῆν 646
145^v | καὶ ἀπὸ γῆς Κέλσος μὲν κατὰ Πλάτωνά φησι γίνεσθαι διὰ τῶν
πλανήτων· Μωϋσῆς δὲ, ὁ ἀρχαιότατος ἡμῶν προφήτης, ἐν ὄψει τοῦ
πατριάρχου ἡμῶν Ἰακώβ φησιν ἐωρᾶσθαι θεῖον ἐνύπνιον, κλίμακα
„εἰς οὐρανὸν“ φθάνουσαν καὶ ἀγγέλου „τοῦ θεοῦ“ ἀναβαίνοντας καὶ
καταβαίνοντας ἐπ’ αὐτῆς, τὸν δὲ κύριον ἐπεστηριγμένον ἐπὶ τοῖς
25 ἄκροις αὐτῆς, εἴτε ταῦτα εἴτε τινὰ μείζονα τούτων αἰνιττόμενος
ἐν τῷ περὶ τῆς κλίμακος λόγῳ· περὶ ἧς καὶ τῷ Φίλωνι συντέ-
τακται βιβλίον, ἄξιον φρονίμου καὶ συνετῆς παρὰ τοῖς φιλαλήθεσιν
ἐξετάσεως.

XXII. Ἐξῆς δὲ τούτοις βουλόμενος ὁ Κέλσος πολυμάθειαν ἑαυτοῦ
30 ἐπιδείξασθαι ἐν τῷ καθ’ ἡμῶν λόγῳ ἐκτίθεται τινα καὶ Περσικὰ

2 Joh. 14, 3. — 4 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXVI p. 247 B. — Vgl. Deut. 4, 32.
Matth. 24, 31. Mark. 13, 27. — 5 Vgl. Joh. 4, 14. — 6 Vgl. Joh. 7, 38. — 7 Vgl.
Psal. 148, 4. 5. — 9 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXVI p. 247 C. — 10 Vgl. Röm. 1, 20.
— 12 I Kor. 13, 12. — 13 I Kor. 13, 10. — 19 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXVIII
p. 248 C—E. Tim. Cap. XIV p. 41 D—42 E. Tim. Loer. Cap. X p. 99 D E. — 22 Vgl.
Gen. 28, 12. 13. — 26 Vgl. Philo, De somniis I 22 (vol. I p. 641. 642 ed. Mangey).

7 ὑπὲρ ἄνω A | 8 ὅσον γε αἰνοῦμεν] ὅσοι γε αἰνοῦμεν oder ὅσοι γε αἰνήσο-
μεν vermutet Bo. (Notae p. 394) ohne Grund | 19 δὲ A Hb. Sp. μὲν P Del. | 22 πα-
τριάρχου schreibe ich nach der Vermutung von Bo. (Notae p. 394), weil kurz vor-
her (Z. 21) Moses ὁ ἀρχαιότατος ἡμ. προφήτης genannt wird; προφήτου A Ausg.,
der Fehler wohl durch das vorbergehende προφήτης entstanden | 27 φιλαλήθεσιν A.

μυστήρια ἐν οἷς φησιν· ἀνίττεται ταῦτα καὶ ὁ Περσῶν λόγος, καὶ ἡ τοῦ Μίθρου τελετῆ, <ἦ> παρ' αὐτοῖς ἐστίν. ἔστι γὰρ τι ἐν αὐτῇ σύμβολον τῶν δύο τῶν ἐν οὐρανῷ περιόδων, τῆς τε ἀπλανοῦς καὶ τῆς εἰς τοὺς πλανήτας αὐ νενεμημένης, 5 καὶ τῆς δι' αὐτῶν τῆς ψυχῆς διεξόδου. τοιόνδε τὸ σύμβολον· κλιμαξ ἐπτάπυλος, ἐπὶ δ' αὐτῇ πύλη ὀγδόη. ἡ πρώτη τῶν πυλῶν μολίβδου, ἡ δευτέρα κασσιτέρου, ἡ τρίτη χαλκοῦ, ἡ τετάρτη σιδήρου, ἡ πέμπτη κεραστοῦ νομίσματος, ἡ ἕκτη ἀργύρου, χρυσοῦ δὲ ἡ ἑβδόμη. τὴν πρώτην τίθενται 10 Κρόνου, τῷ μολίβδῳ τεκμηριούμενοι τὴν βραδυτῆτα τοῦ ἀστέρος, τὴν δευτέραν Ἀφροδίτης, παραβάλλοντες αὐτῇ τὸ φαιδρὸν τε καὶ μαλακὸν τοῦ κασσιτέρου, τὴν τρίτην τοῦ Διὸς, τὴν χαλκοβατῆ καὶ στεφῆν, τὴν τετάρτην Ἑρμοῦ, τλήμονα γὰρ ἔργων ἀπάντων καὶ χρηματιστὴν καὶ πολύκτητον εἶναι τὸν τε σίδηρον καὶ τὸν Ἑρμῆν, τὴν πέμπτην 15 Ἄρεος, τὴν ἐκ τοῦ κράματος ἀνώμαλόν τε καὶ ποικίλην, ἕκτην Σελήνης | τὴν ἀργυρᾶν, ἑβδόμην Ἥλιου τὴν χρυσοῦν, 647 μιμούμενοι τὰς χρῶας αὐτῶν.

ἕξῃς ἐξετάζει τὴν αἰτίαν τῆς οὕτω κατειλεγμένης τάξεως τῶν 20 ἀστέρων, δηλουμένης διὰ συμβόλων ἐν τοῖς ὀνόμασι τῆς λοιπῆς ὕλης, καὶ μουσικοῦς λόγους προσάπτει ἢ ἐκτίθεται Περσῶν θεολογία· προσφιλοτιμείται δὲ τούτοις καὶ δευτέραν ἐκθέσθαι διήγησιν, πάλιν ἔχομένην μουσικῶν θεωρημάτων. ἔδοξε δέ μοι τὸ ἐκθέσθαι τὴν λέξιν ἐν τούτοις τοῦ Κέλσου ἄτοκον εἶναι καὶ 25 ὅμοιον ὧ αὐτὸς πεποίηκεν, εἰς τὴν περὶ Χριστιανῶν καὶ Ἰου-

13 Vgl. Homer, Il. I 426 u. a. Stellen. — 14 Vgl. Homer, Il. VI 48 u. a. Stellen.

2 <ἦ>, das hinter τελετῆ leicht ausfallen konnte, füge ich mit Keim, Celsus' Wahres Wort S. 84 Anm. 4, ein | 4 νενεμημένης A, Hb. Sp. am Rand; γεγενημένης MAusgg. im Text | 6 κλιμαξ AAusgg. | ἐπτάπυλος schreibe ich nach der Vermutung von Bo. (Notae p. 394), da das folgende πύλη ὀγδόη die Erwähnung von ἐπτά πύλαι voraussetzt; ὑψίπυλος AAusgg.; die Correctur Guiet's, der (bei Del. I 646 Anm. g) für ἐπὶ δ' αὐτῇ πύλη ὀγδόη schreiben will: ἐπ' αὐτῇ δὲ πύλαι ἐπτά ist wenig wahrscheinlich | 7 μολίβδου] μολίβου [so] A, das δ von III. (Bessarions?) H. nach der Abschrift von M u. vor der Abschrift von V übergeschr. | κασιτέρου [so] A¹ | 9 δὲ A δ' MAusgg. | 10 μολίβου [so] A¹ | τεκμηριούμενοι aus τεκμηριούμενος, w. e. sch., corr. A | 13 χαλκοβατῆ schreibe ich mit Guiet (bei Del. I 646 Anm. i), χαλκοβάτην AAusgg. | 17 ἀργυρᾶν A | χρυσοῦν Sp. Del. | 21 ὕλης] πύλης Sp. durch Conjectur | ἦ ἑ. II. θεολογία schreibe ich mit Bo. (Notae p. 394) u. Guiet (bei Del. I 647 Anm. b), ἦ ἑ. II. θεολογία Hb. Sp. ἦ ἑ. II. θεολογία A ἦ ἑ. ἦ II. θεολογία P Del. | 23 πάλιν [so] A.

δαίων κατηγορίαν ἀκαιρως παραλαβὼν οὐ μόνον τὰ Πλάτωνος, ὡς ἐκείνοις ἀρχεισθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ, ὡς φησι, Περσῶν τοῦ Μίθρου μυστήρια καὶ τὴν διήγησιν αὐτῶν. ὅπως ποτὲ γὰρ ἐχέτω ταῦτα, εἴτε ψευδῶς εἴτ' ἀληθῶς, τοῖς τὰ τοῦ Μίθρου πρεσβεύουσι καὶ Πέρσαις· τί δὴ οὖν μᾶλλον ταῦτ' ἐξέθετο ἢ τι τῶν λοιπῶν μυστηρίων μετὰ τῆς διηγήσεως αὐτῶν; οὐ γὰρ δοκεῖ παρ' Ἑλλήσιν εἶναι ἐξαιρετα τὰ τοῦ Μίθρου παρὰ τὰ Ἑλευσίνια ἢ τὰ παραδιδόμενα τοῖς ἐν Αἰγίνῃ μουμένοις τὰ τῆς Ἐκάτης. τί δὲ μᾶλλον εἰπερ
 146* | βαρβαρικὰ ἐβούλετο μυστήρια ἐπιθέσθαι μετὰ τῆς διηγήσεως
 10 αὐτῶν, οὐ μᾶλλον τὰ Αἰγυπτίων, ἐν οἷς πολλοὶ σεμνύονται, ἢ τὰ Καππαδοκῶν περὶ τῆς ἐν Κομάνοις Ἀρτέμιδος ἢ τὰ Θρακῶν ἢ καὶ τὰ Ῥωμαίων αὐτῶν, τελούντων τοὺς εὐγενεστάτους τῶν ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς; ἀλλ' εἰ ἄκαιρον αὐτῷ ἔδοξεν ἐκείνων τι παραβαλεῖν ὡς μηδαμῶς συμβαλλόμενον εἰς τὴν Ἰουδαίων ἢ Χριστιανῶν
 15 κατηγορίαν, πῶς οὐχὶ τὸ αὐτὸ ἄκαιρον καὶ ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῶν Μιθραϊκῶν αὐτῷ ἐφαίνετο;

XXIII. Εἰ δέ τις βούλοιο μὴ ἀφ' ἧς παρέθετο αἰρέσεως ἀσημοτάτης ἀλλὰ ἀπὸ βιβλίων πῆ μὲν Ἰουδαϊκῶν καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν ἀναγινωσκομένων, ἄπερ Χριστιανοὶ προσίενται, πῆ δὲ Χριστιανῶν μόνων λαβεῖν ἀφορμὰς τῆς μυστικωτέρας περὶ εἰσόδου ψυχῶν εἰς τὰ θεία θεωρίας, ἀναγνώτω τὰ ἐπὶ τέλει τῆς τοῦ Ἰεζεκιήλ προφητείας ἑωραμένα τῷ προφήτῃ, ἐν οἷς διάφοροι πύλαι καταγεγραμμένα εἰσὶν, ἀνιτισσόμεναί τινα περὶ τῆς διαφόρου εἰσόδου τῶν θειοτέρων ψυχῶν ἐπὶ τὰ κρείττονα· ἀναγνώτω δὲ καὶ ἐκ τῆς Ἰωάννου Ἀποκαλύψεως τὰ περὶ τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ Ἰερουσαλήμ ἐπονρανίον καὶ τῶν θεμελίων καὶ τῶν πυλῶν αὐτῆς. εἰ δὲ δύναται διὰ συμβόλων καὶ τὴν ὁδὸν δεδηλωμένην τῶν ὀδευσόντων ἐπὶ τὰ θεία μαθεῖν, ἀναγνώτω τοὺς ἐπιγεγραμμένους Ἀριθμοὺς Μωϋσεώς καὶ ζητησάτω τὸν δυνάμενον αὐτὸν μυσταγωγῆσαι | ἐπὶ τὰ περὶ τῶν
 20
 25
 30 παρεμβολῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀναγεγραμμένα, ποταὶ μὲν κατὰ τὰ

21 Vgl. Ezech. 48, 31—35. — 25 Vgl. Apok. Joh. 21. — 29 Vgl. Num. 2 (Exod. 14, 19—31).

2 ὡς M² am Rand, H⁶.Del. im Text; οὐδ' A Sp. | Μίθρου M² Ausgg. μίθρ^α A¹ | 3 διῶσποτε A | ἐχέτω] ἔχοι vermutet Guiet (bei Del. I 647 Anm. d) | 4 Μίθρου M² Ausgg. μίθρ^α A¹ | 5 hinter Πέρσαις + καταλείψομεν ἐξετάζειν Guiet (bei Del. I 647 Anm. d) durch Conjectur | 7 Μίθρου Ausgg. μίθρ^α A¹ | 13 παραβαλεῖν] παραλαβεῖν liest Bo. (Notae p. 394) mit Hinweis auf παραλαβῶν, oben Z. 1; aber παραβαλεῖν ist hier wohl mit Rücksicht auf das folgende συμβαλλόμενον von Origenes gewählt worden, vgl. auch unten VI 24, S. 94 Z. 17 | 17 ἀφ' ἧς PM Ausgg. ἀφείς, das es durch Correctur hergestellt, der Gravis aus einem Circumflex (oder umgekehrt?) corr. A | 19 προσίενται] προίενται A.

ἀνατολικὰ τεταγμένα εἰσὶ μέρη ὡς πρῶται, ποῖαι δὲ ἐπὶ τὰ κατὰ
λίβα (ἦ) κατὰ νότον, καὶ τίνες αἱ κατὰ θάλασσαν, καὶ τίνες αἱ τελευ-
ταῖαι κατὰ βορρᾶν. ὄψεται γὰρ θεωρήματα οὐκ εὐκαταφρόνητα ἐν
τοῖς τόποις οὐδ', ὡς Κέλος οἰεται, μωρῶν τινῶν ἀκροατῶν
5 καὶ ἀνδραπόδων δεόμενα· διαλήφεται γὰρ, τίνες ἐν αὐτοῖς, καὶ
(τίνα) τὰ περὶ τῆς φύσεως τῶν κατειλεγμένων ἐν αὐτοῖς ἀριθμῶν
καὶ ἐφαρμοσθέντων ἐκάστη φυλῇ, περὶ ὧν νῦν ἡμῖν ἐκθέσθαι ἔδοξεν
οὐκ εὐκαιρον εἶναι.

ἴστω δὲ Κέλος καὶ οἱ ἐντυγχάνοντες αὐτοῦ τῷ βιβλίῳ ὅτι οὐδα-
10 μοῦ τῶν γνησίων καὶ θείων πεπιστευμένων γραφῶν ἐπὶ τὰ εἰρηναῖα
οὐρανοί· οὐτ' ἀπὸ Περσῶν ἢ Καβείρων λαβόντες ἡμῶν οἱ προ-
φῆται λέγουσι τινα οὐδ' οἱ τοῦ Ἰησοῦ ἀπόστολοι οὐδ' αὐτὸς ὁ υἱὸς
τοῦ Θεοῦ.

XXIV. Ἐξῆς δὲ τῷ ἀπὸ τῶν Μιθραϊκῶν ληφθέντι λόγῳ ἐπαγ-
15 γέλλεται ὁ Κέλος τελετὴν τινα Χριστιανῶν τελετῇ προειρη-
μένη Περσῶν τὸν βουλόμενον συνεξετάσαι, ταῦτα ἀλλήλοις
παραβαλόντα καὶ γυμνώσαντα καὶ τὰ Χριστιανῶν, οὕτω
θεάσασθαι τὴν διαφορὰν αὐτῶν. καὶ ὅπου μὲν ἦδει ὀνόματα
εἰπεῖν αἰρέσεων, οὐκ ὤκησεν ἐκθέσθαι ἄς ἐδόκει εἰδέσθαι· ὅπου δὲ
20 μᾶλλον ἐχρῆν, εἴτερ ἡπίστατο, τοῦτο ποιῆσαι καὶ διδάξαι, ποῖα
ἀρεταὶ χρῆται τῷ διατυπωθέντι διαγράμματι, τοῦτ' οὐ πεποίηκε.
146^v δοκεῖ | δέ μοι καὶ ἐκ τούτων ἐκ παρακονομάτων ἀσημοτάτης
αἰρέσεως Ὀφριανῶν οἶμαι ἐκτεθεῖσθαι τὰ τοῦ διαγράμματος ἀπὸ
μέρους. τούτῳ δ' ἡμεῖς κατὰ τὸ φιλομαθὲς ἡμῶν περιτετεύχαμεν,
25 ἐν ᾧ εὐρομεν πλάσματα ἀνθρώπων, ὡς ὁ Παῦλος ὠνόμασεν, ἐνδύ-
νοντων „εἰς τὰς οἰκίας καὶ“ αἰχμαλωτίζόντων „γυναῖκαρια σεσωρευ-
μένα ἀμαρτίας, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα
καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα.“ οὕτω δὲ
πᾶσαν ἀπισθανότητα εἶχε τὸ διάγραμμα, ὡς μηδὲ τὰ εὐεξαπάτητα
30 „γυναῖκαρια“ μηδὲ τοὺς ἀγροικοτάτους καὶ ὑφ' οὐτιμοσούν πιθα-
νοῦ ἑτοίμως ἔχοντας ἀγεσθαι συγκατατεθεῖσθαι τῷ διαγράμματι.
οὐδενὶ γοῦν, καίτοι γε πολλοὺς ἐκπεριελθόντες τόπους τῆς γῆς καὶ

10 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 1, 9. — 22 Vgl. oben III 13, I 213 Z. 9. —
25 Vgl. II Tim. 3, 6. 7. — 30 Vgl. oben III 75, I 267 Z. 20. VI 1, S. 70 Z. 12.
14, S. 84 Z. 27 f.

2 λίβα (ἦ) schreibe ich, vgl. Ezech. 47, 19. Herod. II 25; λίβα καὶ M² Ausgg.
λίβαν A | 8 βορρᾶν A | 5 τίνες A Hδ. τινα Sp. τις Jol Del. | αὐτοῖς] αὐταῖς ver-
muten Hδ. Sp. am Rand | 6 (τίνα), das vor τὰ leicht ausfallen konnte, füge ich
als notwendig ein | αὐτοῖς] αὐταῖς vermuten Hδ. Sp. am Rand | 15 τελετῇ A | 17
παραβαλόντα MAusgg. παραλαβόντα A | 19 hinter ἐκθέσθαι + (τῆ)ν διαφορὰν
αὐτων, die ersten beiden Buchst. erloschen, das Ganze expungiert A.

τοὺς παρταχοῦ ἐπαγγελλομένους τι εἶδέναι ζητήσαντες, περιτετεύχουμεν πρεσβεύοντι τὰ τοῦ διαγράμματος.

XXV. | Ἐν ᾧ ἦν διαγραφὴ κύκλων, ἀπολελυμένων μὲν ἀπ' 649
ἀλλήλων δέκα συνδουμένων δὲ ὑφ' ἑνὸς κύκλου, ὃς ἐλέγτο
5 εἶναι ἡ τῶν ὄλων ψυχὴ καὶ ὠνομάζετο Λευϊαθὰν, ὄντινα αἱ Ἰου-
δαίων γραφαὶ ὅ τι ποτ' οὖν ἀνισσόμεναι ἔλεγον πεπλάσθαι ὑπὸ τοῦ
θεοῦ παίγνιον. ἐν γὰρ ψαλμοῖς εὔρομεν' „πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας·
ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου. αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ
εὐρύχωρος· ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται, ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων,
10 δράκων οὗτος, ὃν ἐπλάσας ἐμπαίξειν αὐτῶ.“ ἀντὶ δὲ τοῦ „δράκων“
Λευϊαθὰν ἦν ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ. τὸ τοίνυν ἀσεβὲς διάγραμμα τὸν
σαφῶς οὕτως κατηγορηθέντα ἐν τῷ προφήτῃ Λευϊαθὰν ἔλεγεν εἶναι
τὴν διὰ τῶν ὄλων πεφοιτηκυῖαν ψυχὴν. εὔρομεν δ' ἐν αὐτῷ καὶ
τὸν Βεημῶν ὠνομαζόμενον ὡς περὶ τεταγμένον τινὰ μετὰ τὸν κατω-
15 τάτω κύκλον. τοῦτον δὲ τὸν Λευϊαθὰν ὁ τὸ μιᾶρον ἐκεῖνο διά-
γραμμα ἀναπλάσας ἐπὶ τοῦ κύκλου καὶ τοῦ κέντρον αὐτοῦ κατέ-
γραψε, δις ἐκθέμενος αὐτοῦ τὸ ὄνομα.

ἔτι δὲ ὁ Κέλσος μελαίνῃ γραμμῇ παχεῖα φησὶ διειλημμένον
εἶναι τὸ διάγραμμα, καὶ ταύτην ἔφασκεν εἰρηῆσθαι αὐτῷ τὴν
20 Γέενναν, οὕσαν καὶ Τάρταρον. τὴν δὲ Γέενναν ἡμεῖς ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ γεγραμμένην ὡς κολαστήριον εὐρόντες, ἐζητήσαμεν, εἴ ποιν
τῶν παλαιῶν γραμμάτων ὠνομάσθη, καὶ μάλιστα ἐπέπερ καὶ Ἰου-
δαῖοι χροῶνται τῷ ὀνόματι. εὔρομεν δὲ ὅπου μὲν Φάραγξ „υἱοῦ
Ἐννόμ“ ὠνομαζομένην ἐν τῇ γραφῇ, ἐν δὲ τῷ Ἑβραϊκῷ ἀντὶ τοῦ
25 Φάραγξ μεμαθήκαμεν ὅτι κατὰ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου ἐλέγτο ἡ
147^r Φάραγξ Ἐννόμ καὶ ἡ Γέεννα. ἐπιτηροῦντες δὲ τὰ ἀναγνώσματα
εὐρίσκομεν καὶ ἐν τῷ κλήρω τῆς φυλῆς Βενιαμὴν τὴν Γέενναν ἢ
Φάραγα Ἐννόμ κατελεγμένην, οὗ ἦν καὶ Ἱερουσαλήμ. καὶ ἐξετά-

8 Vgl. R. A. Lipsius, Ueber die ophitischen Systeme, II. Celsus und Origenes (Z. f. w. Th. 1864 I S. 37—57) u. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 277—282. — 7 Psal. 103, 24—26. — 11 Vgl. Jes. 27, 1 (Hiob 3, 8. Ezech. 32, 2). — 20 Vgl. Matth. 5, 22. 29. 30. 10, 28. 18, 9. 23, 15. 33. Mark. 9, 43. 45. 47. Luk. 12, 5. — 28 Vgl. Jerem. 7, 31. 32. 39, 35. — 27 Vgl. Jos. 18, 16.

4 δέκα] ἑπτὰ liest R. A. Lipsius (a. a. O. S. 38 Anm. 1), vgl. unten VI 35, S. 104 Z. 16 | 6 ὀτιποτοῦν, doch von späterer H. ein Acut über ὀ hinzugefügt, A | πεπλάσθαι A | 8 αὐτῇ] αὐτῆ A | 12 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 14 βεημῶν Δ Βεημῶν Ausgg., Βεημῶθ liest Bo. (Notae p. 394) nach dem Hebräischen | ὡς περὶ τεταγμένον P, Hb. am Rand, Sp. Del. im Text; ὡς περιτεταγμένον A | 21 ἐζητήσαμεν] ἐζητήσαμεν Hb. Del. | 24 ἐν^νμ [so] A | 24—25 am Rand ση von I. (?) H. A | 25 φαραξ A | κατὰ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου] κατὰ τὸ αὐτοῦ ὑποκείμενον oder κατὰ το αὐτὸ ὑποκείμενον liest Bo. (Notae p. 394 sq.) | 26 φάραξ A | 27 βενιαμειν A.

ζοντες τὴν ἀκολουθίαν τοῦ εἶναι ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τοῦ κλήρου Βενιαμὴν καὶ τῆς Φάραγγος Ἐννόμ εὐρίσκομέν τι εἰς τὸν περὶ κολάσεων τόπον, μεταλαμβάνομένων εἰς τὴν μετὰ βασάνου κάθαρ- 650
σιν τῶν τοιωνδι ψυχῶν κατὰ τὸ „ἰδοὺ κύριος εἰσπορεύεται ὡς πύρ
5 χωνευτηρίου καὶ ὡς ποία πλυνόντων· καὶ καθιεῖται χωνεύων καὶ
καθαρίζων (ὡς) τὸ χρυσίον καὶ ὡς τὸ ἀργύριον“ [XXVI.] καὶ κατὰ
τὸ περὶ τὴν Ἱερουσαλήμ γίνεσθαι κολάσεις χωνευομένων, τῶν ἀνα-
λαβόντων εἰς τὴν ἔαντῶν τῆς ψυχῆς ὑπόστασιν τὰ ἀπὸ κακίας, τρο-
πικῶς πον ὀνομαζομένης μολλίβδου· διὸ ἡ ἀνομία παρὰ τῷ Ζαχαρίᾳ
10 ἐπὶ „τάλαντον μολλίβδου“ ἐκαθέζετο.

Ὅσα δ' εἰς τὸν τόπον λεχθεῖν ἂν, οὔτε πᾶσιν οὔτε τοῦ παρόντος καιροῦ ἐστὶ διηγήσασθαι· ἀλλ' οὐδ' ἀκίνδυνον τὴν τῶν τοιούτων σα-
φήνειαν πιστεῦσαι γραφῇ, ἅτε τῶν πολλῶν οὐ χρηζόντων πλειονος διδασκαλλίας παρὰ τὴν περὶ τῆς κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων κολάσεως.
15 εἰς γὰρ τὰ ὑπερέκεινα αὐτῆς οὐ χρησίμων ἀναβαίνειν διὰ τοὺς μόγις
φόβῳ τῆς αἰωνίου κολάσεως κἂν συστέλλοντας ἐπὶ ποσὸν τῆς κακίας
καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς ἀμαρτανομένων χύσιν.

οὐτ' οὖν τὸ διάγραμμα οὔτε Κέλσος οἶδε τὸν περὶ Γεέννης λόγον· ἐπεὶ οὐτ' ἂν ἐκεῖνοι ζωγραφίας καὶ διαγράμματα ἐσεμνο-
20 ποιοῦν ὡς δι' αὐτῶν παριστάντες τὸ ἀληθές, οὐτ' ἂν ὁ Κέλσος ἐν
τῷ κατὰ Χριστιανῶν συγγράμματι τὰ μηδαμῶς ὑπὸ Χριστιανῶν
λεγόμενα ἀλλὰ τινων, τάχα οὐδ' ἔτι ὄντων ἀλλὰ πάντῃ ἐκλελοιπό-
των καὶ εἰς πάνν ὀλίγους καὶ εὐαριθμήτους καταστάντων, ἐνετίθει
ταῖς κατὰ Χριστιανῶν κατηγορίαις. καὶ ὡς περ οὐ καθήκει τοῖς
25 τὰ Πλάτωνος φιλοσοφοῦσιν ἀπολογεῖσθαι περὶ Ἐπικούρου καὶ τῶν
ἄσεβῶν αὐτοῦ δογμάτων, οὕτως οὐδ' ἡμῖν περὶ τῶν ἐν τῷ δια-
γράμματι καὶ τῶν κατ' αὐτοῦ λεγομένων ὑπὸ Κέλσου. διόπερ ὡς
περισσὰ καὶ μάτην ἐκκείμενα ἐῶμεν τὰ ὑπὸ Κέλσον εἰς ταῦτα λελεγ-
μένα· μᾶλλον γὰρ Κέλσου ἡμεῖς αὐτῶν παρὰ τοῖς κεκρατημένοις
30 ὑπὸ τοιούτων λόγων κατηγορήσομεν.

XXVII. Ἐξῆς δὲ τοῖς περὶ τοῦ διαγράμματος μηδὲ παρακού-

1 Vgl. Hebr. 12, 22. — 4 Mal. 3, 2. 3. — 10 Vgl. Sachar. 5, 7.

2 βενιαμειν A | τῆς Φάραγγος] τὴν Φάραγγα vermutet Bo. (Notae p. 395) |
3 μεταλαμβάνομένων A μεταλαμβάνόμενον MAusgg. | 5 ποία ohne Accent A,
vgl. oben IV 13, I 283 Z. 3 u. V 15, S. 16 Z. 13 | 6 (ὡς) τὸ χρυσίον καὶ ὡς τὸ ἀρ-
γύριον schreibe ich mit V, vgl. oben IV 13, I 283 Z. 23 f., τὸ χρυσίον καὶ ὡς τὸ
ἀργύριον A ὡς τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον MAusgg. | 7 γίνεσθαι AAusgg. | 15
ὑπερέκεινα H5. am Rand, Sp. Del. im Text; ὑπὲρ ἐκεῖνα A | 28 καταστάντων
M corr., Sp. am Rand, H5. Del. im Text; καταστησάντων A | 31 μηδὲ A μηδ' M²
Ausgg. | παρακούσας τῶν schreibe ich, (ἐκ) παρακουσμάτων M² (am Rand) Ausgg.,
παρακουσάντων A.

σας τῶν περὶ τῆς καλουμένης παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς σφραγίδος
 ἑαυτῶ τίνα ἐκτίθεται ἀλλόκοτα καὶ ἀμοιβαίας φωνάς, ὡς τοῦ μὲν
 τὴν σφραγίδα περιτιθέντος καλουμένου πατρὸς, τοῦ δὲ
 σφραγιζομένου λεγομένου νέου καὶ υἱοῦ καὶ ἀποκρινομένου
 5 κέχρισται χρίσματι λευκῷ ἐκ ξύλου ζωῆς, | ὅπερ οὐδ' ἐν τοῖς 651
 ἀπὸ τῶν αἰρέσεων ἠκούσαμεν γίνεσθαι. εἶτα καὶ ἀριθμὸν ὀρίζει
 λεγόμενον ὑπὸ τῶν παραδιδόντων τὴν σφραγίδα ἀγγέλων
 ἑπτὰ, ἑκατέρωθεν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀπαλλαττομένου σώματος
 ἐπισταμένων, τῶν μὲν τοῦ φωτὸς ἑτέρων δὲ τῶν ὀνομαζο-
 10 μένων ἀρχοντικῶν, καὶ λέγει τὸν ἀρχοντα τῶν ὀνομαζομέ-
 147^v νων ἀρχοντικῶν λέγεσθαι θεὸν | κατηραμένον.

εἰτ' ἐπιλαβόμενος τῆς λέξεως εὐλόγως κατηγορεῖ τῶν τοῦτο
 τολμώντων λέγειν· τούτου δ' ἕνεκα καὶ ἡμεῖς συναγανακτοῦμεν τοῖς
 μεμφομένοις τοὺς τοιοῦτους, εἰ δὴ τινες εἰσὶ λέγοντες θεὸν κατη-
 15 ραμένον τὸν Ἰουδαίων, τὸν ὕοντα καὶ βροντῶντα καὶ τοῦδε
 τοῦ κόσμου δημιουργὸν καὶ Μωϋσέως καὶ τῆς κατ' αὐτὸν
 κοσμοποιίας θεόν. ἀλλ' εἴκοι βεβουλήσθαι τι διὰ τούτων ὁ Κέλ-
 σος οὐκ εὐγνωμον ἀλλ' ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμῶν ἀφιλοσόφου μίσους πάνν
 ἀγνωμονέστατον. ἐβουλήθη γὰρ τοὺς ἀπίρους τῶν ἡμετέρων ἐντυ-
 20 χόντας αὐτοῦ τῇ γραφῇ πολεμῶσαι πρὸς ἡμᾶς, ὡς θεὸν κατηρα-
 μένον λέγοντας τὸν τοῦδε τοῦ κόσμου καλὸν δημιουργόν.
 καὶ δοκεῖ μοι παραπλήσιον Ἰουδαίοις πεποιηκῆναι, τοῖς κατὰ τὴν
 ἀρχὴν (τῆς) τοῦ χριστιανισμοῦ διδασκαλίας κατασκευάσαι δυσφημίαν
 τοῦ λόγου, ὡς ἀρα καταθύσαντες παιδίον μεταλαμβάνουσι αὐτοῦ
 25 τῶν σαρκῶν, καὶ πάλιν ὅτι οἱ ἀπὸ τοῦ λόγου τὰ τοῦ σκότου πράτ-
 τειν βουλόμενοι σβεννύουσι μὲν τὸ φῶς, ἕκαστος δὲ τῇ παρατυχοῦσῃ
 μίγνυται· ἥτις δυσφημία παραλόγως πάλαι μὲν πλείστον ὄσων
 ἐκράτει πειθούσα τοὺς ἀλλοτρίους τοῦ λόγου ὅτι τοιοῦτοί εἰσι Χρισ-

1 Vgl. II Kor. 1, 22. Ephes. 1, 13. 4, 30. Apok. Joh. 7, 3—8. 9, 4 (14, 1).
 — 2 Vgl. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 380—382. — 5 Vgl.
 Gen. 2, 9. 3, 22. 24. Clement. Recogn. I 45. Evang. apocr. ed.² C. Tischendorf
 p. 394. — 10 Vgl. Theodoret, Haer. fab. comp. I 11. — 14 Vgl. unten VI 29,
 S. 99 Z. 4. — 24 Vgl. Justin, Apol. II 12 (vol. I tom. I 1 p. 234. 236 ed.
 Otto). Athenagoras, Supplicatio pro Christ. Cap. III (vol. VII p. 14 ed. Otto, p. 4
 ed. E. Schwartz). Minucius Felix, Octavius Cap. IX.

1 σφραγίδος A σφραγίδος Ausgg. | 3 σφραγίδα A σφραγίδα Ausgg. | 6 γί-
 γνεσθαι A Ausgg. | 7 λεγόμενον] λεγομένων vermutet Bo. (Notae p. 395) | σφραγίδα A
 σφραγίδα Ausgg. | 10 ~καὶ λέγει bis 11 ἀρχοντικῶν von I. [?] H. am Rand nachge-
 tragen A | 18 ἕνεκα] ἕνεκ' [so] A¹ | 23 (τῆς) P im Text, M² übergeschr., Bo. (Notae
 p. 395) durch Conjectur, Del. im Text | κατασκευάσαι M^{corr.}, H⁶, am Rand, Sp.
 Del. im Text; κατασκευάσαι A | 24—25 am Rand ση A².

Origenes II.

τιανοί, καὶ νῦν δὲ ἔτι ἀπατᾶ τινὰς ἀποτρεπομένους διὰ τὰ τοιαῦτα καὶ εἰς κοινωνίαν ἀπλουστέραν λόγων ἤκειν πρὸς Χριστιανούς.

XXVIII. Τοιοῦτόν τι δὴ μοι φαίνεται ὁ Κέλσος οἰκονομῶν ἐκτεθεισθαι, ὡς ἄρα Χριστιανοὶ λέγουσι κατηραμένον θεὸν τὸν δημιουργόν, ἢ ὁ πιστεύων αὐτῷ ταῦτα καθ' ἡμῶν λέγοντι εἰ δυνατόν καὶ ἐπὶ τὸ αἰρεῖν ὀρμῆσαι Χριστιανούς ὡς πάντων ἀσεβειστάτους. φύρων δὲ τὰ πράγματα καὶ τὴν αἰτίαν ἐκτίθεται τοῦ κατηραμένον λέγεσθαι τὸν τῆς κατὰ Μωϋσεῖα κοσμοποιίας θεὸν φάσκων ὅτι τοιοῦτός ἐστιν καὶ ἄρα ἀξιός κατα τούτοις ταῦτα περὶ αὐτοῦ δοξάζοντας, ἐπέπερ τῷ ὄφει, γυνῶσιν καλοῦ καὶ κακοῦ τοῖς πρώτοις ἀνθρώποις εἰσηγουμένῳ, κατηράσατο.

εἰδέναι δ' αὐτὸν ἐχρῆν ὅτι οἱ τὰ τοῦ ὄφειως ἐλόμενοι ὡς καλῶς τοῖς πρώτοις ἀνθρώποις συμβουλευσάντος καὶ Τιτᾶνας | καὶ 652
Γίγαντας τοὺς μυθικοὺς ὑπερβαλόντες καὶ Ὀφιανοὶ διὰ τοῦτο καλούμενοι τοσοῦτον ἀποδέουσι τοῦ εἶναι Χριστιανοί, ὥστ' οὐκ ἔλαττον Κέλσου κατηγορεῖν αὐτούς τοῦ Ἰησοῦ καὶ μὴ πρότερον προσέσθαι τινα ἐπὶ τὸ συνέδριον ξαντῶν, ἐὰν μὴ ἄρα θῆται κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. ὄρα γοῦν πῶς ἀλογώτατον πεποίηκεν ὁ Κέλσος ἐν τοῖς κατὰ Χριστιανῶν λόγοις παραλαβὼν ὡς Χριστιανούς τοὺς μὴδ' ἀκούειν θέλοντας τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ὅτι σοφός τις ἢ μέτριος τὰ ἡθῆ ἢ ἀνθρωπός τις ἦν. τί οὖν εἶη ἢ ἡλιθιώτερον ἢ μανικώτερον οὐ μόνον τῶν ἀπὸ τοῦ ὄφειως ὡς ἀρχηγῶ τῶν καλῶν χρηματίσαι 25 βουληθέντων ἀλλὰ καὶ Κέλσου, νομίσαντος κατὰ Χριστιανῶν εἶναι κατηγορίας τὰς κατὰ τῶν Ὀφιανῶν; πάλαι μὲν οὖν ὁ τὴν εὐτέλειαν 148^r | ἀγαπήσας φιλόσοφος Ἑλλήνων καὶ παράδειγμα ἐκθεῖς εὐδαιμονοβίου, ὡς οὐ κωλύμενος εὐδαιμονεῖν ἀπὸ τῆς παντελοῦς ἀκτημοσύνης, Κυνικὸν ἑαυτὸν ἀνηγόρευσεν· οὗτοι δὲ οἱ ἀνόσιοι ἀπὸ τοῦ πολεμωιωτάτου ἀνθρώποις ὄφειως καὶ φρικτοτάτου ὡς οὐκ ἀνθρώποι, 30 ὧν ἐχθρός ἐστιν ὄφει, ἀλλ' ὡς ὄφεις σεμνύνονται ἐπὶ τῷ Ὀφι-

11 Vgl. Gen. 2, 17. 3, 5. 14. — 15 Vgl. unten VI 42, S. 111 Z. 20. — 18 Vgl. Pseudo-Tertullian, Adv. omn. haer. Cap. II. Epiphano., Panar. I 37, 2. 7. — 28 Vgl. unten VI 29, S. 99 Z. 6. — 31 Vgl. Gen. 3, 15.

1 ἀποτρεπομένους] Rasur über dem ersten ο Α | 4 ἐκτεθεῖσθαι AHδ. Sp. ἐκτεθεισθαι P Del. | 7 αἰρεῖν Α ἀναρεῖν M² u. Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text | ὀρμῆσαι Bo. (Notae p. 395) Del. ὀρμῆσει AHδ. Sp. | 10 ὅτι nachgetragen A¹ | 15 τιτᾶνας Α Τιτᾶνας VAusgg. | 16 διατοῦτο, später mit heller Tinte ein Gravis über α hinzugefügt, Α | 17 ὥστ' Α ὥστε Ausgg. | 21 παραλαβῶν Jol Del. παραβαλῶν AHδ. Sp. | 28 ἢ (vor ἀνθρωπός) tilgt Bo. (Notae p. 395) < Del. | 31 ὄφεις MAusgg. ὄφει Α.

ανὸν καλεῖσθαι, *Εὐφράτην* τινὰ εἰσηγητὴν τῶν ἀνοσίων ἀρχοῦντες λόγων.

XXIX. *Εἰθ'* ἐξῆς ὡς Χριστιανοὶ λοιδορούμενος καὶ κατηγο-
 ρῶν τῶν κατηγορούμενον εἰπόντων τὸν Μωϋσέως καὶ τοῦ κατ'
 5 αὐτὸν νόμου θεὸν καὶ οἰόμενος Χριστιανούς εἶναι τοὺς ταῦτα
 λέγοντάς φησι· τί ἂν ἡλιθιώτερον ἢ μανικώτερον ταύτης
 τῆς ἀναισθήτου σοφίας γένοιτο; τί γὰρ ἐσφάλετο ὁ Ἰου-
 δαίων νομοθέτης; καὶ πῶς τὴν ἐκείνου κοσμογένειαν σαν-
 τῶν διὰ τινος, ὡς φῆς, τυπώδους ἀλληγορίας λαμβάνεις ἢ 653
 10 τὸν Ἰουδαίων νόμον, ἐπαινεῖς δὲ ἅκων, ὧ δυσσεβεστάτε,
 τὸν τοῦ κόσμου δημιουργόν, τὸν πάντα ὑποσχόμενον αὐ-
 τοῖς, τὸν τὸ γένος αὐτῶν ἀξήσειν μέχρι περάτων γῆς ἐπαγ-
 γελάμενον καὶ ἀναστήσειν ἐκ νεκρῶν αὐτῇ σαρκὶ καὶ αἵματι
 καὶ τοῖς προφήταις ἐμπνέοντα, καὶ πάλιν τοῦτον λοιδορεῖς;
 15 ἀλλ' ὅταν μὲν ὑπὸ τούτων βιάζῃ, τὸν αὐτὸν θεὸν σέβειν
 ὁμολογεῖς· ὅταν δὲ τὰ ἐναντία ὁ σὸς διδάσκαλος Ἰησοῦς καὶ
 ὁ Ἰουδαίων Μωϋσῆς νομοθετῇ, θεὸν ἄλλον ἀντὶ τούτου καὶ
 τοῦ πατρὸς ζητεῖς.

καὶ ἐν τούτοις δὴ ὁ γενναϊότατος φιλόσοφος Κέλσος σαφῶς
 20 Χριστιανούς σνοκοφαντεῖ, λέγων τοὺς αὐτοὺς, ἠνίκα μὲν ἂν Ἰου-
 δαῖοι αὐτοὺς βιάζονται, τὸν αὐτὸν αὐτοῖς θεὸν ὁμολογεῖν·
 ὅταν δὲ τὰ ἐναντία Ἰησοῦς Μωϋσει νομοθετῇ, ἄλλον ἀντὶ
 τούτου ζητεῖν. εἶτε γὰρ Ἰουδαίους διαλεγόμενοι εἶτε καθ' ἑαυ-
 τοὺς ὄντες ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἴσμεν, ὃν καὶ πάλαι ἔσεβον Ἰουδαῖοι
 25 καὶ νῦν σέβειν ἐπαγγέλλονται θεὸν, οὐδαμῶς εἰς αὐτὸν ἀσε-
 βούντες. ἀλλ' οὐδ' ἀναστήσειν ἐκ νεκρῶν αὐτῇ σαρκὶ καὶ
 αἵματι φαμεν τὸν θεόν, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω λέλεκται· οὐ γὰρ τὸ
 σπειρόμενον „ἐν φθορᾷ“ καὶ „ἐν ἀτιμίᾳ“ καὶ „ἐν ἀσθενείᾳ“ „σῶμα
 30 ἐν τοῖς ἀνωτέρω μετρίως ἡμῖν λέλεκται.

XXX. *Εἰθ'* ἐξῆς ἐπαναλαμβάνει τὰ περὶ τῶν ἐπτὰ ἀρχόντων

1 Vgl. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 232. — 12 Vgl. Gen. 12, 2. 3. 15, 5. 26, 4. 28, 14. Deut. 1, 10. Psal. 45, 10. — 27 Vgl. oben IV 57. V 18. 19. 23. — 28 Vgl. I Kor. 15, 42—44. — 29 Vgl. oben V 18. 19. — 31 Vgl. oben VI 27, S. 97 Z. 10. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 280—282. Joannis Croii ‚Observationes ad Origenis librum sextum contra Celsum‘ (bei Del. I 934—941, bei Lomm. tom. XX 317—357).

1 vor *Εὐφράτην* + καὶ Ausgg. | 9 ὡς φῆς schreibe ich nach Bo. (Notae p. 395), da die beiden Worte nur auf den von Celsus angeredeten Gegner bezogen werden können; ὡς φησι A Ausgg. | 22 μωϋσῆ A Ausgg.

δαιμόνων, μηδαμῶς μὲν ὑπὸ Χριστιανῶν ὀνομαζομένων οἶμαι
 δ' ὑπὸ Ὀφριανῶν παραλαμβανομένων. καὶ εὐρομέν γε ἐν ᾧ καὶ ἡμεῖς
 δι' ἐκείνους ἐκτησάμεθα διαγράμματι τὴν τάξιν ὁμοίως ἐκκειμένην
 οἷς ὁ Κέλσος ἐξέθετο. ὁ μὲν οὖν Κέλσος ἔλεγε τὸν πρῶτον ἰδέα 654
 5 λέοντος μεμορφωμένον, οὐκ ἐκθήμενος, τίνα αὐτὸν ὀνομάζουσιν
 οἱ ἀληθῶς δυσσεβέστατοι· ἡμεῖς δὲ εὐρομεν ὅτι τὸν ἐν ταῖς ἱεραῖς
 γραφαῖς εὐφημούμενον ἄγγελον τοῦ δημιουργοῦ, τοῦτον τὸ μα-
 ρὸν ἐκείνο διάγραμμα ἔλεγεν εἶναι Μιχαὴλ τὸν λεοντοειδῆ. πάλιν
 τ' αὖ ὁ μὲν Κέλσος ἔφασκε τὸν ἐξῆς καὶ δευτέρου εἶναι ταυ-
 10 ρον· ὁ δ' εἶχομεν διάγραμμα τὸν Σουριήλ ἔλεγεν εἶναι τὸν ταυ-
 148^v ροειδῆ. εἶτα ὁ μὲν Κέλσος τρίτον ἀμφιβίων τινα καὶ φρικῶδες
 ἐπισυριζόντα· τὸ δὲ διάγραμμα τρίτον Ῥαφαὴλ ἔλεγεν εἶναι
 δρακοντοειδῆ. πάλιν τε αὖ ὁ μὲν Κέλσος τὸν τέταρτον ἀετοῦ
 ἔφασκεν ἔχειν μορφὴν· τὸ δὲ διάγραμμα Γαβριήλ ἔλεγεν εἶναι
 15 τὸν ἀετοειδῆ. εἶθ' ὁ μὲν Κέλσος τὸν πέμπτον ἔφασκεν εἶναι ἄρ-
 κου πρόσωπον ἔχοντα· τὸ δὲ διάγραμμα τὸν Θανθαβαῶθ ἔφα-
 σκεν εἶναι τὸν ἀρκοειδῆ. εἶθ' ὁ μὲν Κέλσος τὸν ἕκτον κυνὸς πρόσ-
 ωπον ἔλεγεν ἱστορεῖσθαι ἔχειν παρ' ἐκείνοις· τὸ δὲ διά-
 γραμμα ἔφασκεν εἶναι αὐτὸν Ἐραθαῶθ. εἶθ' ὁ μὲν Κέλσος τὸν
 20 ἑβδόμου ἔφασκεν ὄνου ἔχειν πρόσωπον, καὶ ὀνομάζεσθαι αὐ-
 τὸν Θαφαβαῶθ ἢ Ὀνοήλ· ἡμεῖς δ' ἐν τῷ διαγράμματι εὐρομεν
 ὅτι οὗτος καλεῖται Ὀνοήλ ἢ Θαρθαραῶθ, ὀνοειδῆς τις τυγχάνων.
 ἔδοξε δὲ καὶ ἡμῖν ἀκριβῶς ἐκθέσθαι τὰ τοιαῦτα, ἵνα μὴ δοκῶμεν
 ἀγνοεῖν ἃ Κέλσος ἐπηγγέλλετο εἶδέναι· ἀλλὰ καὶ παραστήσωμεν ἀκρι-
 25 βέστερον ἐκείνου αὐτὰ ἐγνωκότες οἱ Χριστιανοί, ὡς οὐ Χριστιανῶν
 λόγους ἀλλὰ πάντη ἀλλοτρίων σωτηρίας καὶ οὐδαμῶς ἐπιγρα-
 φομένων Ἰησοῦν ἢ σωτήρα ἢ θεὸν ἢ διδάσκαλον ἢ υἱὸν θεοῦ.

XXXI. *El* δὲ τις βούλεται καὶ τὰ πλάσματα τῶν γοήτων ἐκεί-
 νων μαθεῖν, δι' ὧν ἐβουλήθησαν μὲν ὑπάγειν ἀνθρώπους ἑαυτῶν
 30 τῇ διδασκαλίᾳ ὡς ἀπόρρητά τινα ἔχοντες οὐ πάντ' ὁ ἔδωκ' ἐβουλήθησαν,
 ἀκούετω ὁ διδάσκονται λέγειν μετὰ τὸ διελθεῖν ὃν ὀνομάζουσι
 „φραγμὸν κακίας“, πύλας ἀρχόντων αἰῶνι δεδεμένας· βασιλέα

4 ff. Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 28, 4. Epiphani., Panar. I 26, 10. 31, 5. 6 und unten VII 40 Mitte.

2—4 am Rand sὴ ξένα ἀγγέλων ὀνόματ(α) A¹ | 9 τ' A τε Hb. Sp. δ' Del. |
 12 Ῥαφαήλ] Σεραφαήλ vermutet Cro. (bei Lomm. XX 325) | 15 ἄρκου A ἄρκου
 M^{corr.} Ausgg. | 16 Θανθαβαῶθ] Θανδοβαῶθ schreibt Cro. (bei Lomm. tom. XX
 327) | 17 ἀρκοειδῆ A ἀρκοειδῆ M^{corr.} Ausgg. | 19 ἐραθαῶθ A Ἐραταῶθ Ausgg. |
 21 Θαφαβαῶθ] Θαφασαῶθ schreibt Cro. (bei Lomm. tom. XX 330) | Ὀνοήλ] Ἀθο-
 νιήλ schreibt Cro. (bei Lomm. tom. XX 331) | 24 παραστήσωμεν] στ in Correctur
 A | 31 ὃν übergeschr. A¹.

μονότροπον, δεσμὸν ἀβλεψίας, λήθην ἀπερίσκεπτον ἀσπάζομαι, πρώ-
την δύναμιν, πνεύματι προνοίας καὶ σοφίᾳ τηρουμένην· ἐνθεν ελλι-
κρινῆς πέμπομαι, φωτὸς ἤδη μέρος υἱοῦ καὶ πατρὸς· ἡ χάρις συνέστω
μοι, καὶ πάτερ, συνέστω.“ καὶ | φασὶ τῆς ὀγδοάδος τὰς ἀρχὰς ἐντεῦ- 655
5 θεν εἶναι. εἶθ' ἐξῆς διδάσκονται λέγειν διερχόμενοι ὃν φασὶν Ἰαλδα-
βαῶθ· „σὺ δὲ μετὰ πεποιθήσεως πρώτε καὶ ἑβδομῆ γεγονὸς κρατεῖν
Ἰαλδαβαῶθ, ἄρχων λόγος ὑπάρχων νοῦς εἰλικρινοῦς, ἔργον τέλειον
υἱῶ καὶ πατρὶ, χαρακτήρι τύπου ζωῆς σύμβολον ἐπιφέρων, ἦν ἐκλει-
σας αἰῶνι σὺ πύλῃν κόσμου ἀνοίξας, παροδεύω τὴν σὴν ἐλεύθερος
10 πάλιν ἐξουσίαν· ἡ χάρις συνέστω μοι, καὶ πάτερ, συνέστω.“ φασὶ δὲ
τῷ λεοντοειδεῖ ἄρχοντι συμπαθεῖν ἄστρον τὸν Φαίνοντα. εἶτα
οἴονται τὸν διελθόντα τὸν Ἰαλδαβαῶθ καὶ φθάσαντα ἐπὶ τὸν Ἰα(ὼ)
δεῖν λέγειν· „σὺ δὲ κρυπτομένων μυστηρίων υἱοῦ καὶ πατρὸς ἄρχων
νικτοφαῆς δευτέρου Ἰαῶ καὶ πρώτε δέσποτα θανάτου, μέρος ἀθῶον,
15 φέρων ἤδη τὴν ἰδίαν ὑπήνην σύμβολον, παροδεύων σὴν ἔτοιμος
ἀρχήν· κατισχυσας τὸν ἀπὸ σοῦ γενόμενον λόγῳ ζῶντι· ἡ χάρις συν-
έστω, πάτερ, συνέστω.“ εἶθ' ἐξῆς τὸν Σαβαῶθ, πρὸς ὃν οἴονται
λέξειν· „πέμπτου ἐξουσίας ἄρχων, δυνάστη Σαβαῶθ, προήγορε νόμου
149^r τῆς σῆς κτίσεως | χάριτι λυομένης, πεντάδι δυνατωτέρα, πάρες με,
20 σύμβολον ὄρων σῆς τέχνης ἀνεπίληπτον, εἰκόνη τύπου τετηρημένον,
| πεντάδι λυθὲν σῶμα· ἡ χάρις συνέστω μοι, πάτερ, συνέστω.“ ἐξῆς 656
δὲ αὐτῷ τὸν Ἀσταφαῖον, ᾧ πιστεύουσι τοιαῦτα εἶρεῖν· „τρίτης ἄρχων
πύλης Ἀσταφαῖε, ἐπίσκοπε πρώτης ὕδατος ἀρχῆς, ἕνα βλέπων μύστην
πάρες με παρθένου πνεύματι κεκαθαμένον, ὄρων οὐσίαν κόσμου· ἡ
25 χάρις συνέστω μοι, πάτερ, συνέστω.“ μετὰ δ' αὐτὸν τὸν Αἰλλωαῖον,
ᾧ τοιαῦτα λέγειν οἴονται· „δευτέρας ἄρχων πύλης Αἰλλωαῖε, πάρες
με τῆς σῆς μητρὸς φέροντά σοι σύμβολον, χάριν κρυπτομένην δυνά-
μεισιν ἐξουσιῶν· ἡ χάρις συνέστω μοι, πάτερ, συνέστω.“ τελευταῖον
δὲ τὸν Ὀραῖον ὀνομάζουσι καὶ πρὸς αὐτὸν λέγειν οἴονται· „ὑπερβάς

4 ff. Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 28, 3. Epiphan., Panar. 25, 2. 26, 10. 31, 4—6. 40, 2. 5 u. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 243 f. — 11 Vgl. Aristot., De mundo Cap. II (vol. I p. 392^a, 23 ed. Acad. Reg. Boruss.). Cicero, De deor. nat. II 20, 52. Philo, Quis rer. divin. heres sit Cap. XLV (vol. I p. 504 ed. Mangey). Plutarch, De placit. philos. II 15 p. 889 B.

4 πάτερ] πῆε immer A | 9 κόσμου] κόσμον Hδ. Sp. am Rand | 12 Ἰα(ὼ) δεῖν
schreibe ich mit Sp. Del., ἰαδεῖν Hδ. ἰαδεῖν P ἰα δεῖν [so] A | 15 τὴν ἰδίαν ὑπήνην
schreibe ich mit Sp. Del., τὸν ἴδιον ὑπηνον [so] A | παροδεύων] ο in Correctur A,
παροδεύω liest Bo. (Notae p. 395), richtiger wohl παροδεύειν | 16 γενόμενον A γινόμε-
μενον Ausg. | 18 προήγορε A | 20 ὄρων] ὄρων A | 21 zwischen συνέστω u. ἐξῆς
ist wahrscheinlich, wie Bo. (Notae p. 395) bemerkt, der den Ἀδωνάτος (vgl. unten VI 32,
S. 102 Z. 21) betreffende Abschnitt ausgefallen | 28 Ἀσταφαῖε Sp. Del. ἀσταφιῆ AHδ.

φραγμὸν πυρὸς ἀφόβως, πρώτης λαχὼν ἀρχὴν πύλης Ὁρατε, πάρες με, σῆς ὄρων δυνάμεως σύμβολον καταλυθὲν τύφῳ ζωῆς ξύλου, εἰκόνι καθ' ὁμοίωσιν ληφθὲν ἀθώου· ἡ χάρις συνέστω μοι, πάτερ, συνέστω.“

- 5 XXXII. Ἐπὶ ταῦτα δὲ ἡμᾶς ἡ Κέλσου νομιζομένη μὲν πολυμάθεια, μᾶλλον δ' οὐσα περιεργία καὶ φλυαρία, προεκαλέσατο βουλομένους παραστῆσαι τῷ ἐντυχόντι τῇ ἐκείνου γραφῇ καὶ τοῖς ἡμῖν πρὸς αὐτὴν γεγραμμένοις ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπορία ἡμῖν τῶν Κέλσου μαθημάτων, ἐφ' οἷς καταφεύδεται Χριστιανῶν, οὔτε φρονούντων οὔτ'
10 εἰδόντων τὰ τοιαῦτα, εἰ καὶ ἡμεῖς ἐβουλήθημεν καὶ ταῦτα γνῶναι καὶ ἐκθέσθαι· ἵνα μὴ τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ εἰδέναι τι πλεον ἡμῶν οἱ γόητες ἐξαπατῶσι τοὺς ὑπὸ τῆς τῶν ὀνομάτων φαντασίας συναρπαζομένους. ἐδυνάμην δὲ καὶ ἄλλα πλείονα παραθέμενος παραστῆσαι ὅτι ἴσμεν μὲν τὰ τῶν ἀπατεῶνων, ἀρνόμεθα δὲ αὐτὰ ὡς ἀλλότρια καὶ ἀσεβῆ
15 καὶ οὐ συνυπάρχοντα τοῖς μέχρι θανάτου ὑφ' ἡμῶν ὁμολογουμένοις ἀληθῶς Χριστιανῶν λόγοις.

χρῆ μέντοι εἰδέναι ὅτι οἱ ταῦτα συνταξάμενοι, οὔτε τὰ μαγείας νοήσαντες οὔτε τὰ τῶν θείων γραφῶν διακρίναντες, πάντ' ἔφρασαν ἀπὸ μὲν μαγείας τὸν Ἰαλδαβαῶθ καὶ τὸν Ἀσταφαιὸν καὶ τὸν Ὁρατον,
20 ἀπὸ δὲ τῶν Ἑβραϊκῶν γραφῶν τὸν Ἰαωῖα παρ' Ἑβραίοις ὀνομαζόμενον καὶ τὸν Σαβαῶθ καὶ τὸν Ἀδωναῖον καὶ τὸν Ἐλωατον. τὰ δὲ ἀπὸ τῶν γραφῶν ληφθέντα | ὀνόματα ἐπὶ ὀνόματι ἐστὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ 657 ἐνὸς θεοῦ· ὅπερ μὴ συνέντες οἱ ἐχθροὶ θεῶν, ὡς καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσιν, φήθησαν ἄλλον μὲν εἶναι τὸν Ἰαῶ ἕτερον δὲ τὸν Σαβαῶθ καὶ
25 τρίτον παρὰ τοῦτον τὸν Ἀδωναῖον, ὃν λέγουσιν αἱ γραφαὶ Ἀδωναί, καὶ ἄλλον τὸν Ἐλωατον, ὃν οἱ προφήται ὀνομάζουσιν Ἑβραϊστὶ Ἐλωαί.

XXXIII. Εἰθ' ἐξῆς ἄλλους μύθους ὁ Κέλσος ἐκτίθεται, ὡς τινῶν εἰς τὰς ἀρχοντικὰς μορφὰς ἐπανερχομένων, ὥστε τινὰς μὲν γίνεσθαι λέοντας ἄλλους δὲ ταύρους καὶ ἄλλους δράκοντας ἢ

20 Vgl. Theodoret, Haer. fab. comp. I 9 a. E. — Vgl. Joannis Croii ‚Observationes‘ (bei Lomm. tom. XX 344 sqq.). Onomastica sacra, ed. P. de Lagarde, 204, 51—206, 81.

2 καταλυθὲν] καταγλυφθὲν lesen Cro. (bei Del. I 656 Anm. d, bei Lomm. XX 339) u. Bo. (Notae p. 395) | 7 γραφῇ] ρ auf Rasur A | 11 πλείον A πλέον M Ausgg. | 13 hinter ὅτι ein Buchst. ausradiert A | 14 ἀπατεῶνων] zwischen ε u. ὦ Raum für einen Buchst. frei, aber keine Rasur A | 18 νοήσαντες] η auf Rasur A | 19 ασταφαιον [so] A | 20 Ἰαωῖα] Ἰαῶ ἢ Ἰὰ liest Grot., Annotat. ad Evang. sec. Matth. Cap. XXII (bei Del. I 656 Anm. g) vielleicht richtig | 23 συνέντες A Hb. συνιέντες Sp. Del. | 26 ἔλωαί A Ἐλωί Ausgg. | 29 γίνεσθαι schreibe ich, γένεσθαι Cro. (bei Del. I 657 Anm. c) καλεῖσθαι P Del. πνέεσθαι Hb. Sp. πνεσθαι [so] A.

149^v ἀετοὺς ἢ ἄρκους ἢ κύνας. εὐρομεν δὲ ἐν ᾧ εἶχομεν δια|γράμματι καὶ ὃ ἀνόμασε Κέλσος τετράγωνον σχῆμα καὶ τὸ ἐπὶ τῶν τοῦ παραδίσκου πυλῶν λεγόμενον ὑπὸ τῶν ἀθλῶν ἐκείνων. ἐξωγραφεῖτο δὲ ὡς διάμετρος κύκλου τινὸς πυροειδοῦς ἢ φλογίνης ῥομφαία ὡς δορυ-
 5 φορουμένη τῷ τε τῆς γνώσεως ξύλῳ καὶ τῆς ζωῆς. ὁ μὲν οὖν Κέλσος οὐκ ἠθέλησε τὰς δημηγορίας ἢ οὐκ ἐδυνήθη ἐκθέσθαι, ἅς καθ' ἑκάστην πύλην κατὰ τοὺς τῶν ἀσεβῶν μύθους ἐροῦσιν οἱ δαιόν-
 τες αὐτάς· ἡμεῖς δὲ καὶ τοῦτο πεποιήκαμεν, ἵνα τὸ τῆς ἀτελέστου
 10 ἐργωκέναι ὡς ἀλλότριον τῆς Χριστιανῶν περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας.

XXXIV. Μετὰ δὲ τὸ ἐκθέσθαι τὰ προειρημένα καὶ τὰ ἀνάλογον αὐτοῖς, ἅτινα ἡμεῖς προσεθήκαμεν, τοιαῦτά φησιν ὁ Κέλσος· οἱ δ' ἔτι προστιθέασιν ἄλλα ἐπ' ἄλλοις, προφητῶν λόγους καὶ
 κύκλους ἐπὶ κύκλοις καὶ ἀπορῥοίας ἐκκλησίας ἐπιγείου καὶ
 15 περιτομῆς καὶ Προυνικουῦ τινος ῥέουσας δύναμιν παρθένου καὶ ψυχῆν ζῶσαν καὶ σφαζόμενον οὐρανὸν, ἵνα ζήσῃ, καὶ γῆν σφαζομένην μαχαίρα καὶ πολλοὺς σφαζομένους, ἵνα ζήσωσι, καὶ πανόμενον ἐν κόσμῳ θάνατον, ὅταν ἀποθάνῃ ἢ τοῦ κόσμου ἁμαρτία, καὶ κάθοδον αὐθις στενὴν καὶ αὐτομά-
 20 τως ἀνοιγομένης πύλας· πανταχοῦ δὲ ἐκεῖ τὸ τῆς ζωῆς ξύλον καὶ ἀνάστασιν σαρκὸς ἀπὸ ξύλου, διότι οἶμαι ὁ διδάσκαλος αὐτῶν σταυρῶ ἐνηλώθη καὶ ἦν τέκτων τὴν τέχνην. ὡς εἰ ἔτυχεν ἐκεῖνος ἀπὸ κρημνοῦ ἐρῶμιμμένος ἢ εἰς βάραθρον ἐωσμένος ἢ ἀγχόνη πεπνιγμένος ἢ σκυτοτόμος ἢ λιθοξόος ἢ σιδηρεὺς.
 25 ἦν ἂν ὑπέρ τοὺς οὐρανοὺς κρημνὸς ζωῆς ἢ βάραθρον ἀνα-

4 Vgl. Gen. 3, 24. — 5 Vgl. oben VI 27, S. 97 Z. 5 u. unten VI 34, Z. 20. — 12 Vgl. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 281. — 15 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 27, 2. 28, 2. — 20 Vgl. Gen. 2, 9. 3, 22. 24. Apok. Joh. 2, 7. Justin, Dialog. c. Tryph. Cap. 86. 138 (vol. II p. 310. 486 ed. Otto). Irenaeus, Adv. haer. V 17, 3. 4. Clementin. Recogn. I 45. Tertullian, Adv. Jud. Cap. X. Adv. Marc. III 19.

1 ἄρκους A ἄρκτους M corr. Ausgg. | 2 τὸ M corr. Ausgg. τὸν A | 3 hinter ἐκείνων nimmt Guet (bei Del. I 657 Anm. e) den Ausfall eines Wortes, wie ζή-
 φος, an | 10 ἀλλότριον schreibe ich mit Del. (I 657 Anm. f), ἀλλότρια A Ausgg. |
 εὐσεβείας] εὐσε auf Rasur A | 11 ἀνάλογον] ἀνάλογα P, doch vgl. unten VI 79
 a. A. | 12 οἱ] οὐ A | 15 περιτομῆς] περὶ τομῆς liest A. Hilgenfeld, a. a. O. S. 281,
 doch vgl. unten VI 35, S. 104 Z. 19. 22 | ῥέουσας am Rand nachgetragen A¹ |
 19 κάθοδον von später (IV.?) H. nach der Abschrift von PMV aus καθόλου
 corr. A, vgl. unten VI 36, S. 105 Z. 14; κάθοδον Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text |
 αὐτομάτως Sp. Del., vgl. unten VI 36, S. 105 Z. 15; αὐτομάτας AHδ. | 20 ἀνοι-
 γομενας [so] A | δὲ A δ' Ausgg. | 21 ἀνάστασιν AHδ. ἀνάστασις Sp. Del.

στάσεως ἢ σχοινίον ἀθανασίας ἢ λίθος μακάριος ἢ σίδηρος ἀγάπης ἢ σκῦτος ἅγιόν [ἐστιν]. ἢ τίς γραῦς, ἐπὶ τῷ βανκαλῆσαι παιδίον μῦθον ἐπάδουσα, τοιαῦτα ψιθυρίζειν οὐκ ἂν ἠσχύνθη; | ἐν τούτοις δὲ δοκεῖ μοι φύρειν τὰ παρακούσματα ὁ Κέλ- 658
5 σος. εἰκὸς γὰρ ὅτι, εἴ τι ἤκουσεν οἰασθηποτῶν αἰρέσεως λεξιδίων, μὴ τρανώσας αὐτὸ κἂν κατὰ τὸ βούλημα ἐκείνης ἀλλὰ τὰ ῥημάτια συμφορήσας, ἐπεδείκνυτο ἐν τοῖς μηδὲν ἐπισταμένοις μήτε τῶν ἡμετέρων μήτε τῶν ἐν ταῖς αἰρέσεσιν ὡς ἄρα πάντα τὰ Χριστιανῶν γινώσκοι. τοῦτο δὲ δῆλον ποιεῖ καὶ ἡ προκειμένη λέξις.

10 XXXV. Τὸ μὲν γὰρ χρῆσθαι προφητῶν λόγοις ἡμῶν ἐστι, τῶν παριστάντων Ἰησοῦν εἶναι τὸν προκεκηρυγμένον ὑπ' αὐτῶν Χριστὸν καὶ ἀποδεικνύτων ἐκ τῶν προφητικῶν τὰ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις περὶ τοῦ Ἰησοῦ πληρωθέντα. τὸ δὲ κύκλους ἐπὶ κύκλοις λέγειν τάχα μὲν καὶ τῆς προειρημένης ἐστὶν αἰρέσεως, κύκλω περιλαμβανούσης ἐν, ἣν φασὶν εἶναι τὴν τῶν ὄλων ψυχὴν καὶ Λευιάθᾶν, τοὺς
15 ἐπὶ τὰ τῶν ἀρχοντικῶν κύκλους, τάχα δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ ἐστὶ παράκουσμα λέγοντος· „κύκλοι κυκλῶν πορεύεται τὸ πνεῦμα, καὶ ἐπὶ κύκλους αὐτοῦ ἐπιστρέφει τὸ πνεῦμα.“

τὸ δ' ἀπορῥοίας ἐκκλησίας ἐπιγείου καὶ περιτομῆς τάχα
150^r ἐλήφθη ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τινων λέγεσθαι ἐκκλησίας | τινὸς ἐπουρανίου καὶ κρείττονος αἰῶνος ἀπορῥοίαν εἶναι τὴν ἐπὶ γῆς ἐκκλησίαν, καὶ περιτομῆς τινος ἐν καθαρσίῳ τινὶ ἐκεῖ γεγεννημένης σύμβολον εἶναι τὴν ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένην. Προυνικὸν δὲ τινα σοφίαν οἱ ἀπὸ Οὐαλεντίνου ὀνομάζουσι κατὰ τὴν πεπλανημένην ἐαυτῶν σοφίαν,
25 ἣς σύμβολον εἶναι βούλονται καὶ δώδεκα ἔτεσιν αἰμορροούσαν· ἣν παρακούσας ὁ ἅμα πάντα φύρων τὰ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων καὶ τῶν ἐν ταῖς αἰρέσεσιν εἶπε τό· Προυνικοῦ τινος δύναμιν ῥέουσαν παρθένου.

8 Vgl. oben I 12, I 64 Z. 12. — 16 Vgl. oben VI 30, S. 99 Z. 31; 33, S. 102 Z. 28. — 17 Pred. Sal. 1, 6. — 28 Vgl. A. Hilgenfeld, Die Ketzergesch. des Urchrist. S. 234. 239. 242. 249. — 25 Vgl. Matth. 9, 20—22. Mark. 5, 25—34. Luk. 8, 43—48 u. Irenaeus, Adv. haer. I 1, 5. Epiphan., Panar. I 31, 14.

2 ff. am Rand ὡς von I. oder II. H. A | 2 σκῦτος A Ausgg. | [ἐστιν] von mir nach P mit Bo. (Notae p. 396), der auch ἡ dahinter streichen will, u. Del. (I 657 Anm. k) getilgt | 3 μῦθον] μύθον A; vor μῦθον ist wohl <μεθύουσα> ausgefallen, vgl. unten VI 37, S. 106 Z. 22 | ἐπάδουσα schreibe ich, vgl. unten VI 37, S. 106 Z. 22; ἐπάγουσα A Ausgg. | 9 γινώσκοι A Ausgg. | 11 ἐπ' αὐτῶν M Ausgg. ἐπ' αὐτὸν A | 14 περιλαμβανούσης M corr. Ausgg. περιλαμβάνουσα A | 17 κύκλοι κυκλῶν LXX Ausgg. κύκλοι κύκλων A | 21 αἰῶνος M Ausgg. αἰών A | 25 καὶ] τὴν vermutet Guet (bei Del. I 658 Anm. d) | αἰμορροούσαν [so] A αἰμορροούσαν Del. | 28 παρθένου] πανθένου A.

ψυχὴ δὲ ζῶσα τάχα μὲν ἐν ἀποθρήτοις λέλεκται παρά τισι τῶν ἀπὸ Οὐαλεντινου εἰς τὸν ὑπ' αὐτῶν ὀνομαζόμενον „φυχικὸν δημιουργόν,“ τάχα δὲ καὶ πρὸς ἀντιδιαστολὴν ψυχῆς νεκρῶς ἢ ζῶσα ψυχὴ οὐκ ἀγεννῶς παρά τισι λέλεκται ἢ τοῦ σφαιζόμενον. σφαιζόμενον δ' οὐκ 5 οἶδα οὐρανὸν λελεγμένον ἢ γῆν σφαιζομένην μαχαίρα καὶ πολλοὺς σφαιζομένους, ἵνα ζήσωσι, καὶ οὐκ ἀπεικός ἐστιν ἀφ' ἑαυτοῦ ταῦτα κεκομικέναι τὸν Κέλσον.

XXXVI. Πανόμενον δὲ ἐν κόσμῳ θάνατον, ὅταν ἀποθάνῃ ἢ τοῦ κόσμου ἁμαρτία, λέγομεν ἂν ἡμεῖς τὸ παρά τῶ ἀποστόλω 10 μυστικὸν διηγουμένοι οὕτως ἔχον· ὅταν δὲ „πάντας τοὺς ἐχθρούς“ ὑποτάξῃ „ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ“, τότε „ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.“ | λέλεκται δὲ καί· „ὅταν τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύ- 659 σθῆται ἀφθαρσίαν“, „τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος· κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκος.“ κάθοδον δὲ αὐτίς στενὴν τάχα οἱ τὴν 15 μετενσωμάτωσιν εἰσάγοντες φήσουσιν. αὐτομάτως δὲ ἀνοιγομένης πύλας λελέχθαι οὐκ ἀπίθανόν ἐστιν ὑπὸ τινων ἀνισομένων καὶ διηγουμένων τὸ „ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης, ἵν' εἰσελθῶν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσωμαι τῷ κυρίῳ· αὕτη ἡ πύλη τοῦ κυρίου, δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ.“ καὶ πάλιν ἐν ἐνάτῳ ψαλμῷ λέγεται· 20 „ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου, ὅπως ἂν ἐξαγγέλω πάσας τὰς αἰνέσεις σου ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών.“ πύλας δὲ „θάνατον“ τὰς ἐπὶ τὴν ἀπώλειαν φερούσας ἁμαρτίας φησὶν εἶναι ὁ λόγος, ὡσπερ καὶ „πύλας Σιών“ ἐκ τοῦ ἐναντίου τὰς καλὰς 25 πράξεις· οὕτω δὲ καὶ „πύλας δικαιοσύνης“, ὅπερ ἴσον ἐστὶ τῷ „τὰς πύλας τῆς ἀρετῆς“· αὐταὶ δὲ ἐξ ἑτοίμου ἀνοίγονται τῷ μεταδιώκοντι τὰς κατ' ἀρετὴν πράξεις.

περὶ δὲ τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου εὐκαιρότερόν τις διηγήσεται ἐρμηνεύων τὰ περὶ τὸν ἐν τῇ Γενέσει ἀναγεγραμμένον παράδεισον τοῦ θεοῦ φντενόμενον ὑπ' αὐτοῦ. πολλάκις μὲν οὖν ἐχλεύασεν ὁ Κέλσος 30 ἦν οὐκ ἐνόησεν ἀνάστασιν· νῦν δ' οὐκ ἀρκεσθεῖς τοῖς εἰρημένοις φησὶ λέγεσθαι ἀνάστασιν σαρκὸς ἀπὸ ξύλου, παρακούσας οἶμαι τοῦ συμβολικῶς εἰρημένον, ὅτι διὰ ξύλου θάνατος καὶ διὰ ξύλου ζωὴ, θάνατος μὲν κατὰ τὸν Ἀδὰμ ζωὴ δὲ κατὰ τὸν Χριστόν. εἶτα παίζων τὰ περὶ τοῦ ξύλου ἀπὸ δύο τόπων αὐτὸ χλευάζει λέγων

9 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 1, 9. 10. — 10 Vgl. I Kor. 15, 25. 26. — 12 I Kor. 15, 54 (Jes. 25, 8). — 17 Psal. 117, 19. 20. — 20 Psal. 9, 14. 15. — 23 Vgl. Psal. 9, 15. 86, 2. — 24 Vgl. Psal. 117, 19 (Matth. 21, 32). — 27 Vgl. Gen. 2, 9. 3, 22. 24. — 28 Vgl. Gen. 2, 8. — 33 Vgl. Röm. 5, 12 ff. I Kor. 15, 21. 22.

14 νίκος A | 18 ἐξομολογήσωμαι M Ausgg. ἐξομολογήσομαι A | 19 λέγεται A λέλεκται Ausgg. | 24 ἴσον A.

150^v διὰ τοῦτο αὐτὸ παραλαμβάνεσθαι, ἦτοι ἐπεὶ σταυροῦ | ἐνηλώθη ὁ
 διδάσκαλος ἡμῶν ἢ ἐπεὶ τέκτων ἦν τὴν τέχνην, οὐχ ὄρων ὅτι
 τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν τοῖς Μωϋσέως ἀναγέγραπται γράμμασιν,
 ἀλλὰ καὶ οὐ βλέπων ὅτι οὐδαμοῦ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις φερομένων
 5 εὐαγγελίων „τέκτων“ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἀναγέγραπται.

XXXVII. Οἴεται δὲ καὶ τροπολογούντας ἡμᾶς περὶ τοῦ σταυ-
 ροῦ ἀναπεπλακέναι τὸ ξύλον τῆς ζωῆς καὶ ἀκολούθως ἑαυτοῦ τῷ
 περὶ τούτου σφάλματι φησιν ὅτι, εἴπερ ἔτυχεν ἐκείνος κατὰ
 κρημοῦ ἐβρίμμενος ἢ (εἰς) βάραθρον ἐωσμένος ἢ ἀγχόνη
 10 πεπνιγμένος, ἦν ἂν ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς ἀναπεπλασμένος κρημ-
 νὸς ζωῆς ἢ βάραθρον ἀναστάσεως ἢ σχοινίον ἀθανασίας.
 πάλιν τε αὐτὸ φησιν ὅτι, εἴπερ διὰ τὸ τέκτονα αὐτὸν γεγονέναι ἀνα-
 πέπλασται τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, ἠκολούθησεν ἂν, εἰ μὲν σκυτοτόμος 660
 15 μακαρίον, εἰ δὲ σιδηρεὺς, περὶ σιδήρου ἀγάπης. τίς οὖν οὐχ
 ὄρᾳ αὐτόθεν τὸ εὐτελὲς αὐτοῦ τῆς κατηγορίας, διαλοιδορομένου ἀν-
 θρώπου, οὗς ἐπηγγελάτο ἐπιστρέφειν ὡς ἀπατωμένους;

ἔξῃς δὲ τούτοις λέγει ἀρμόζοντα μὲν τοῖς ἀναπλάσαι τούς τε
 λεοντοειδεῖς καὶ ὄνοκεφάλους καὶ δρακοντοειδεῖς ἄρχοντας, καὶ εἴ
 20 τις ἐκείνοις παραπλησίως ἐμυθολόγησεν, οὐ μὴν καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς
 ἐκκλησίας. ἀληθῶς γὰρ καὶ γραῦς ἐπὶ τῷ βαυκαλῆσαι παιδίον
 μεθύουσα μῦθον ἐπάδειν τοιοῦτον καὶ ψιθυρίζειν τῷ παιδίῳ
 ἐπαισχύνθη, ὅποσον οἱ τοὺς ὄνοκεφάλους ἀναπλάσαντες καὶ τὰς
 καθ' ἐκάστην πύλην ὡσπερὲι δημηγορίας. τὰ δὲ τῶν ἀπὸ τῆς ἐκ-
 25 κλησίας ὁ Κέλσος οὐκ ἐπίσταται, ἅπερ πάντῳ ὀλίγοι ἡσκήκασι συνιέναι,
 οἱ πάντα τὸν βίον ἑαυτῶν ἀναθέντες κατὰ τὴν Ἰησοῦ ἐντολὴν τῷ
 ἐρευνᾶν „τάς γραφάς“ καὶ μᾶλλον τῶν φιλοσοφησάντων Ἑλλήνων
 περὶ τινος νομιζομένης ἐπιστήμης ἀνάληψιν κεκημηκότες περὶ τὴν
 ἐξέτασιν τοῦ βουλήματος τῶν ἱερῶν γραμμάτων.

30 XXXVIII. Οὐκ ἄρκεσθεις δ' ὁ γεννάδας τοῖς ἀπὸ τοῦ διαγράμ-
 ματος ἐβουλήθη ὑπὲρ τοῦ ἀξῆσαι τὰς καθ' ἡμῶν κατηγορίας, τῶν

8 Vgl. Gen. 2, 9. 3, 22. 24. — 5 Vgl. Mark. 6, 3 (Matth. 13, 55). — 19 Vgl.
 oben VI 30, S. 99 Z. 31 ff. — 27 Vgl. Joh. 5, 39.

1 ἦτοι ἐπεὶ P ἦτοι ἐπὶ A ἢ ὅτι ἐπὶ MAusgg. | 9 (εἰς) füge ich mit M u.
 den Ausgg. ein | 12 τε A τ' Ausgg. | 18 vor ξύλον + ζω, doch expungiert, A |
 18 ἀναπλάσαι schreibe ich mit Bo. (Notae p. 396) u. Del. (I 660 Anm. a), ἀνα-
 πλάσμασι AHö.Sp. | τε Hδ. am Rand, Sp.Del. im Text; δὲ A | 22 μεθύουσα] vgl.
 oben VI 34, S. 104 Z. 3; μυθοῦσα vermutet Gundermann | μῦθον A | 23 ἐπι-
 σχύνθη MAusgg. ἐπαισχύνθη A | 24 ὡσπερὲι MAusgg. ὡς περὶ A | 25 ἡσκήκασι
 AHö.Sp. ἰσχύκασι P ἰσχύκασι Del. | 27 τὰς τὰς A | 28 περὶ aus περὶ corr.
 A | ἀνάληψιν] ψι auf Rasur A | 31 ἐβουλήθη] ε in Correctur A.

- μηδὲν ἔχοντων κοινὸν πρὸς ἐκεῖνο, διὰ μέσου ἄλλ' ἅττα εἶπεν, ἐπαναλαβὼν τὰ ἐκείνων ὡςπερὶ (ἡμ)ετέρων. φησὶ γάρ· θ·αὔμα δ' αὐτῶν οὐχ ἥκιστα ἐκεῖνο· ἐξηγοῦνται γάρ τινα μεταξὺ τῶν ὑπερουρανίων ἀνωτέρω κύκλων ἐπιγεγραμμένα, ἄλλα τε 5 καὶ δύο ἅττα, μείζον τε καὶ μικρότερον υἱοῦ καὶ πατρός· εὐρομεν δ' ἡμεῖς ἐν τούτῳ τῷ διαγράμματι τὸν μείζονα κύκλον καὶ τὸν μικρότερον, ὧν ἐπὶ τῆς διαμέτρου ἐπεγέγραπτο „πατῆρ καὶ υἱὸς“, καὶ μεταξὺ τοῦ μείζονος, ἐν ᾧ ὁ μικρότερος ἦν, καὶ ἄλλον συγκειμένον ἐκ δύο κύκλων, τοῦ μὲν ἐξωτερικοῦ ξανθοῦ 10 τοῦ δὲ ἐνδοτέρου κνανοῦ, τὸ ἐπιγεγραμμένον διάφραγμα πελε- 151^r | κοιδεῖ σχήματι, καὶ ἀνωτέρω μὲν αὐτοῦ κύκλον βραχὺν ἐχόμενον τοῦ μείζονος τῶν προτέρων, ἐγγεγραμμένον ἔχοντα „ἀγάπην“, κατωτέρω δὲ ἐχόμενον τοῦ κύκλου γεγραμμένον ἔχοντα „ζωήν“· τῷ δὲ δευτέρῳ κύκλῳ ἐνεγέγραπτο, περιπεπλεγμένῳ καὶ ἐμπεριει- 15 ληφότι ἄλλους δύο κύκλους καὶ ἄλλο σχῆμα ῥομβοειδὲς, „σοφίας πρόνοια“, καὶ ἐνδον μὲν τῆς κοινῆς αὐτῶν τομῆς „σοφίας φύσις“, ἀνωτέρω δὲ τῆς κοινῆς αὐτῶν τομῆς κύκλος ἦν, ἐν ᾧ ἐπεγέ- γραπτο „γνώσις“, κατωτέρω δὲ ἄλλος, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο „σύν- εσις.“
- 20 καὶ ταῦτα δὲ παρειλήφαμεν εἰς τὸν κατὰ Κέλσον λόγον, ἵνα παραστήσωμεν τοῖς ἐντυγχάνουσι τρανότερον ἐκεῖνον ἐγνωκέναι καὶ οὐκ ἐκ παρακουσμάτων τὰ καὶ ὑφ' ἡμῶν κατηγορούμενα. εἰ δὲ καὶ ὑπισχνοῦνται οἱ ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις σεμνυόμενοι μαγικὴν τινα 661 γοητείαν, καὶ τοῦτ' ἔστιν αὐτοῖς | τὸ τῆς σοφίας κεφάλαιον, 25 ἡμεῖς μὲν οὐ διαβεβαιούμεθα, οὐδὲ γὰρ ἰστορήσαμεν τὸ τοιοῦτον· Κέλσος δ' ἂν εἰδείη, ὁ πολλάκις ἤδη ἄλους ψευδομαρτυριῶν καὶ ἀλό- γων κατηγοριῶν, πότερον καὶ ἐν τούτοις ψεύδεται, εἴ τι περὶ τινων ξένων καὶ ἀλλοτριῶν τῆς πίστεως τοιοῦτον καταλαβὼν ἐξέθετο ἐν τῷ ἑαυτοῦ συγγράμματι.
- 30 XXXIX. *Εἶτα πρὸς τοὺς χρωμένους, ὧς φησι, μαγεία τινὲ καὶ*

1 ἅττα] ἄττα A | 2 ἐπαναλαβῶν M^{corr.} Ausgg. ἐπαναλαβεῖν A | ὡςπερὶ H⁵. am Rand, Sp. Del. im Text; ὡς περὶ A | (ἡμ)ετέρων schreibe ich, vgl. oben S. 106 Z. 31; ἐτέρων A Ausgg. | 3 οὐχ] χ in Correctur A | 4 ἄλλα τε A | 5 ἅττα] ἄττα A | 7 ἐπεγέγραπτο PMAusgg. ἐπιέγραπτο A | 8 δ < Del. | 9 ἄλλου συγκειμένου schreibe ich mit Bo. (Notae p. 396), ἄλλους συγκειμένους A Ausgg. | 10 ἐνδοτέρου liest Bo. (Notae p. 396) unrichtig | 12 ἐγγεγραμμένον A ἐγγεγραμμένην MAusgg. | 13 γε- γραμμένον A γεγραμμένην Ausgg. | 14 ἐνεγέγραπτο FAusgg. ἐνέγραπτο A | ἐμ- περιειληφότι] ἐνπεριειληφότι A | 16 πρόνοια schreibe ich mit Bo. (Notae p. 396), πρόνοϊαν A Ausgg. | 17 ἐπεγέγραπτο PMAusgg. ἐπιγέγραπτο A | 22 ὑφ'] v in Correctur A | 23 μαγικὴν] ἴ in Correctur A | 27 εἴ] A H⁵. Sp. ἦ Bo. (Notae p. 396) Del. | 30 ὧς φησι A [ὧς] φησι H⁵. Sp. φησι Del., der (I 661 Anm. a) φησι hinter ταῦτα (S. 108 Z. 2) stellen will.

γοητεία καὶ καλοῦντας ὀνόματα βαρβαρικὰ δαιμόνων τι-
 νῶν τοιαῦτα, ὅτι ὅμοιον οὗτοι πράττουσι τοῖς ἐπὶ τοῖς αὐ-
 τοῖς ὑποκειμένοις τερατενομένοις πρὸς τοὺς μὴ εἰδότας
 ἄλλα μὲν αὐτῶν εἶναι τὰ ὀνόματα παρ' Ἑλλήσιν ἄλλα δὲ
 5 παρὰ Σκύθαις. εἰτ' ἐκτίθεται ἀπὸ Ἡροδότου λαβὼν ὡς τὸν
 μὲν Ἀπόλλωνα Γογγόσυρον καλοῦσι Σκύθαι, τὸν δὲ Ποσει-
 δῶνα Θαγιμάσαδα, τὴν δ' Ἀφροδίτην Ἀργίμπασαν, ἜστIAN
 δὲ Ταβιτί. ἐξετάσει δὲ ὁ δυνάμενος, μὴ πη καὶ περὶ τούτων σὺν
 Ἡροδότῳ ὁ Κέλσος ψεύδεται, ἅτε μὴ ἐπισταμένων Σκυθῶν τὰ
 10 αὐτὰ Ἑλλήσιν ὑποκειμένα περὶ τῶν νομιζομένων θεῶν. ποία
 γὰρ πιθανότης τὸν Ἀπόλλωνα Γογγόσυρον παρὰ Σκύθαις κα-
 λεισθαι; οὐ γὰρ ἠγοῦμαι ὅτι μεταλαμβάνομενος εἰς Ἑλλάδα φωνὴν
 ὁ Γογγόσυρος τὴν ἔτυμολογίαν παρίστησι τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ ὁ
 Ἀπόλλων εἰς τὴν Σκυθῶν διάλεκτον τὸν Γογγόσυρον σημαίνει.
 15 οὕτω δὲ οὐδὲ περὶ τῶν λοιπῶν ταῦτόν τι ἔρει. ἀπ' ἄλλων γὰρ ὀρ-
 μώμενοι Ἕλληνες πραγμάτων καὶ ἔτυμολογιῶν οὕτως ὠνόμασαν
 τοὺς παρ' ἑαυτοῖς νομιζομένους θεοὺς, ἀπ' ἄλλων δὲ Σκύθαι, οὕτω
 δὲ καὶ ἀπ' ἄλλων μὲν Πέρσαι ἀπ' ἄλλων δὲ Ἴνδοι ἢ Αἰθίοπες ἢ
 Αἰβυες, ἢ ὅπως φίλον ἐκάστοις ὀνομάζειν, μὴ μείναςιν ἐπὶ τῆς πρώ-
 20 τῆς καὶ καθαρᾶς ἐννοίας τοῦ τῶν ὄλων δημιουργοῦ. ἀντάρκως δ'
 ἡμῖν εἴρηται καὶ ἐν τοῖς πρὸ τούτων, βουλομένοις παραστήσαι μὴ
 ταῦτόν εἶναι Σαβαῶθ ἢ Δία, ὅτε καὶ περὶ τῶν διαλέκτων τι ἀπὸ
 151^v | τῶν θεῶν παρετιθέμεθα γραμμάτων. ἐκόντες οὖν ὑπερβαίνομεν
 ταῦτα, ἐν οἷς ἐπὶ ταυτολογίαν ἡμᾶς ὁ Κέλσος καλεῖ.
 25 εἶτα πάλιν φύρων τὰ ἀπὸ τῆς μαγικῆς γοητείας καὶ προσάπ-
 των τάχα μὲν οὐδενὶ τῶ μὴ εἶναι τοὺς μαγγανέοντας προφάσει τῆς
 κατὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦτον θεοσεβείας, τάχα δὲ τισὶ καὶ πρὸς τοὺς
 εὐεξαπατήτους χρωμένοις τοιούτοις, ἵνα δοκοῖεν θείᾳ δυνάμει τι
 ποιεῖν, ἐκτίθεται τινὰ λέγων· τί με δεῖ καταριθμεῖν ὅσοι κα-
 30 θαρμούς ἐδίδαξαν ἢ λυτηρίους φῶδας ἢ ἀποπομπίμους φω-

1 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 14, 2. — 5 Vgl. Herodot IV 59. — 21 Vgl. oben V 45.

2 hinter τοιαῦτα ist vielleicht φησι ausgefallen | 6 γογγόσυρον immer A Γοιδόσυρον Herod. | 7 Θαγιμάσαδα] Θαγιμασάδας Herod. | 8 πῆ A | 11 παρὰ Σκύθαις] παρασκύθαι A | 12 μεταλαμβάνομενος Del., vgl. unten VI 44, S. 115 Z. 9; μεταλαμβάνομενον A Hb. Sp. | 15 οὕτω A οὕπω Ausgg. | ἐρεῖ d. h. ὁ δυνάμενος (oben Z. 8); εἴρηται vermutet Bo. (Notae p. 396), ἐρῶ liest Del. (I 661 Anm. e) ohne Grund | 21 μὴ ταυτόν P μὴ τὸν αὐτόν vermutet Guet (bei Del. I 661 Anm. f); μήτ' αὐτόν A Ausgg. | 22 ἦ] καὶ vermute ich mit Guet (bei Del. I 661 Anm. f) | 23 παρετιθέμεθα] et auf Rasur A | 24 ταυτολογίαν] ταυτολό [so] A | 26 εἶναι] ναι auf Rasur A | 29 hinter καθαρούς + ἔγραψαν, doch expungiert, A.

νας ἢ κτύπους ἢ δαιμονίους σχηματισμούς, ἐσθήτων ἢ ἀριθμῶν ἢ λίθων ἢ φυτῶν ἢ ῥιζῶν καὶ ὅλως παντοδαπῶν χρημάτων παντοῖα ἀλεξιφάρμακα; | περὶ ὧν οὐκ ἀπαιτεῖ ἡμᾶς 662 ἀπολογήσασθαι τὸ εὐλογον, ἅτε οὐδὲ κατὰ ποσὸν ἐνεχομένους τοι-
5 αῦταις ὑπονοίαις.

XI. Μετὰ ταῦτα παραπλήσιόν τι ποιεῖν μοι δοκεῖ τοῖς διὰ πολλὴν τὴν πρὸς Χριστιανὸς ἀπέχθειαν διαβεβαιουμένοις πρὸς τοὺς μηδαμῶς εἰδότας τὰ Χριστιανῶν, ὅτι ἄρα τῇ πείρᾳ κατελιήφασι Χριστιανὸς ἐσθίοντας σάρκας παιδίων καὶ μίξεισι ταῖς πρὸς τὰς
10 παρ' αὐτοῖς γυναῖκας ἀνέδην χρωμένους. ὡς γὰρ ταῦτα λεγόμενα ἤδη καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ πάντῃ ἄλλοτριῶν τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσεβείας καταγινώσκειται ὡς κατεψευσμένα Χριστιανῶν, οὕτως εὐρεθελὴ ἂν καὶ τὰ τοιαῦτα τῷ Κέλσῳ κατεψευσμένως εἰρημένα, ἐν οἷς ἔφησεν ἔωρακέναι παρά τισι πρεσβυτέροις τῆς ἡμετέρας
15 δόξης τυγχάνουσι βιβλία βάρβαρα, δαιμόνων ὀνόματα ἔχοντα καὶ τερατείας· καὶ ἔφασκε τούτους (τοὺς δῆθεν πρεσβυτέρους τῆς ἡμετέρας δόξης) οὐδὲν μὲν χρηστὸν ὑπισχεῖσθαι πάντα δ' ἐπ' ἀνθρώπων βλάβαις. καὶ εἶθε πάντα τὰ ὑπὸ Κέλσου κατὰ Χριστιανῶν λεγόμενα τοιαῦτα ἦν, ἢ ὑπὸ τῶν πλείστων ἐλέγχεται,
20 πείρᾳ καταλαβόντων τὰ τοιαῦτα εἶναι ψευδῆ ἐκ τοῦ καὶ συμβεβηκέναι Χριστιανῶν τοῖς πλείστοις καὶ μηδὲν τοιοῦτο περὶ αὐτῶν μηδ' ἀκηκοέναι.

XII. Μετὰ ταῦτα ὡςπερὶ ἐπιλαθόμενος οτι κατὰ Χριστιανῶν αὐτῷ πρόκειται γράφειν φησὶ Διονύσιόν τινα μουσικὸν Αἰγύπ-
25 τιον συγγενόμενον αὐτῷ εἰρηκέναι περὶ τῶν κατὰ τὴν μαγείαν ὅτι πρὸς ἀπαιδευτούς μὲν αὐτῇ δύναται καὶ πρὸς διαφθαρέντας τὰ ἦθη, πρὸς δὲ τοὺς φιλοσοφῆσαντας οὐδὲν οἷα τε ἐστὶν ἐνεργεῖν, ἅτε τῆς ὑγιεινῆς διαίτης προνοησαμένου. εἰ μὲν οὖν προέκειτο περὶ μαγείας νῦν ἡμῖν δια-
30 λαβεῖν, κἂν προσεθήκαμεν [ἐν] οἷς ἀνωτέρω περὶ αὐτῆς εἰρήκαμεν

9 Vgl. oben VI 27, S. 97 Z. 24. — 14 Vgl. Kaiser Hadrian an Servian (Script. hist. Aug., Vopisc., Saturn. Cap. VIII 2. 3). Irenaeus, Adv. haer. I 14, 2. 19, 3. 20, 2. — 30 Vgl. oben II 51. IV 33 Mitte. VI 32 Mitte.

1 κτύπους AH⁵.Sp. ἐκτύπους Del. τύπους liest Bo. (Notae p. 396) | ἐσθήτων schreibe ich mit Bo. (Notae p. 396), dem Del. (I 661 Anm. g) folgt; ἀισθητῶν, ἄ in Correctur, A αἰσθητῶν Ausgg. | 8 κατελιήφασι schreibe ich mit Bo. (Notae p. 396), vgl. unten Z. 20; κατελιήφε A Ausgg. | 9 μίξεισι] ἰ auf Rasur A | 10 ταῦτα] αὐ τὰ vermutet Bo. (Notae p. 396) unrichtig | 12 καταγινώσκειται M Ausgg. | 23 ὡςπεριεπιλαθόμενος A | 28 οἷα aus οἷα corr. A | 30 προσεθήκαμεν M^{corr.} Ausgg. προσεθήκαμεν A | [ἐν] wohl aus dem Schluss des vorhergehenden Wortes durch Dittographie entstanden, von mir mit Bo. (Notae p. 396) eingeklammert, < Del.

εἰς τοῦτο ὀλίγα· ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπικαιρότερα χρὴ λέγειν πρὸς τὸ Κέλσου
 σύγγραμμα, περὶ μαγείας φαμέν ὅτι ὁ βουλόμενος ἐξετάσαι, πότερον
 ποτε καὶ φιλόσοφοι ἄλωτοι εἰσιν αὐτῇ ἢ μὴ, ἀναγνώτω τὰ γεγραμ-
 μένα Μοιραγένει τῶν Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως μάγον καὶ φιλο-
 5 σόφου ἀπομνημονευμάτων· ἐν οἷς ὁ μὴ Χριστιανὸς ἀλλὰ φιλόσοφος
 152^r ἔφησεν ἄλῶναι ὑπὸ τῆς ἐν Ἀπολλωνίῳ | μαγείας οὐκ ἀγεννεῖς τι-
 νας φιλοσόφους ὡς πρὸς γόητα αὐτὸν εἰσελθόντας· ἐν οἷς οἶμαι
 καὶ περὶ Εὐφράτου (τοῦ) πάνν διηγήσατο καὶ τινος Ἐπικουρείου.
 | διαβεβαιούμεθα δὲ ἡμεῖς καὶ τῇ πείρᾳ παραλαβόντες ὅτι οἱ κατὰ 663
 10 χριστιανισμὸν διὰ τοῦ Ἰησοῦ τὸν ἐπὶ πᾶσι θεραπεύοντες θεὸν καὶ
 βιοῦντες κατὰ τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ταῖς προσταχθείσαις τε εὐχαῖς
 συνεχέστερον καὶ δεόντως νυκτὸς καὶ ἡμέρας χρώμενοι οὔτε μαγεία
 οὔτε δαιμονίους εἰσὶν ἄλωτοι. ἀληθῶς γὰρ „παρεμβάλει ἄγγελος
 κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν καὶ ῥύσεται αὐτούς“ ἀπὸ παν-
 15 τὸς κακοῦ· καὶ „οἱ ἄγγελοι“ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μικρῶν καὶ τεταγ-
 μένοι εἰς τὸ πρόστασθαι αὐτῶν „διὰ παντός“ λέγονται βλέπειν „τὸ
 πρόσωπον τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρὸς,“ ὃ τι ποτ' ἐστὶ τὸ πρόσωπον
 καὶ ὃ τι ποτ' ἐστὶ τὸ βλέπειν.

XLII. Ἐξῆς δὲ τούτοις ἀπὸ ἄλλης ἀρχῆς ὁ Κέλσος τοιαυτὰ
 20 φησι καθ' ἡμῶν· σφάλλονται δὲ ἀσεβέστατα ἄττα καὶ περὶ
 τήνδε τὴν μεγίστην ἄγνοϊαν, ὁμοίως ἀπὸ θείων αἰνιγμά-
 των πεπλανημένην, ποιοῦντες τῷ θεῷ ἐναντίον τινὰ, διά-
 βολὸν τε καὶ γλώττη Ἐβραία Σατανᾶν ὀνομάζοντες τὸν
 αὐτόν. ἄλλως μὲν οὐν παντελῶς θνητὰ ταῦτα καὶ οὐδ'
 25 ὅσια λέγειν, ὅτι δὴ ὁ μέγιστος θεὸς, βουλόμενός τι ἀνθρώ-
 πους ὠφελῆσαι, τὸν ἀντιπράσσοντα ἔχει καὶ ἀδυνατεῖ. ὁ
 τοῦ θεοῦ παῖς ἄρα ἠττάται ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ κολαζό-
 μενος ὑπ' αὐτοῦ διδάσκει καὶ ἡμᾶς τῶν ὑπὸ τούτῳ κολά-

4 Vgl. Plutarch, Quaest. conviv. IV 6 p. 671. 672. Philostratus, Vita Apoll. I 3. III 41. — 8 Vgl. Philostratus, Vita Apoll. I 13 a. E. II 26 Mitte. VI 7. 28. VII 9. VIII 3. 7, 12. Vitae soph. vol. II p. 7, 21. 46, 30 ed. C. L. Kayser. Epp. Apoll. Tyan. ebenda vol. I p. 345—347. — 13 Psal. 33, 8. — 15 Vgl. Matth. 18, 10.

3—4 am Rand von I. oder II. H. ση A | 4 vor τῶν fñgt Quiet (bei Del. I 662 Anm. c) (περὶ) unrichtig ein, da τῶν—ἀπομνημονευμάτων als Genet. part. aufzufassen ist | 7 εἰσεθόντας A | 8 (τοῦ), das hinter Εὐφράτου leicht ausfallen konnte, füge ich mit Bo. (Notae p. 396) ein, da eine nähere Bezeichnung des Euphrates gefordert wird, und andererseits πάνν διηγεῖσθαι keinen rechten Sinn er giebt | ἐπικουρίου A | 16 διαπαντός A | 17 ὅτι ποτ' A | 18 ὅτι ποτ' A | 20 ἄττα A | 24 θνητὰ] πτηκτὰ vermutet Quiet (bei Del. I 663 Anm. d), näher läge ἀνόητα (Gundermann) oder ψεκτὰ, wenn eine Änderung nötig wäre | 25 ἀνθρώπους A ἀνθρώποις M Ausgg. | 28 τούτῳ AH5. Sp. τούτου P Del.

σεων καταφρονεῖν, προαγορεύων ὡς ἄρα ὁ Σατανᾶς καὶ αὐτὸς ὁμοίως φανεῖς ἐπιδείξεται μεγάλα ἔργα καὶ θαυμασιὰ, σφετεριζόμενος τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν· οἷς οὐ χρῆ (πλανηθῆ)ναι βουληθέντας ἀποτρέπεσθαι πρὸς ἐκεῖνον, 5 ἀλλὰ μόνον πιστεύειν ἑαυτῷ. ταῦτα μὲν γε ἐστὶν ἀντικρὺς ἀνθρώπου γόητος, ἐργολαβοῦντος καὶ προφυλαττομένου τοὺς ἀντιδοξοῦντάς τε καὶ ἀνταγείροντας.

εἰδ' ἐξῆς τούτοις (ἐκτίθεσθαι) βουλόμενος τὰ αἰνίγματα, ὧν οἶεται παρακηκοτάς ἡμᾶς τὰ περὶ τοῦ Σατανᾶ εἰσαγεῖν, φησὶ 10 θεῖόν τινα πόλεμον αἰνίττεσθαι τοὺς παλαιούς, Ἡράκλειτον μὲν λέγοντα ὧδε· „εἰδέ(ναι) χρῆ τὸν πόλεμον ἔοντα ξυνὸν καὶ δίκην ἔριν, καὶ γινόμενα πάντα κατ' ἔριν καὶ χωρεόμενα“· Φερεκύδην δὲ πολλῶ ἀρχαιότερον | γενόμενον Ἡρα- 664 κλείτον μυθοποιῶν, στρατεῖαν στρατεῖα παραταττομένην, 15 καὶ τῆς μὲν ἡγεμόνα Κρόνον διδόναι τῆς ἑτέρας δὲ Ὀφιονέα, προκλήσεις τε καὶ ἀμίλλας αὐτῶν ἱστορεῖν, συνθήκας τε αὐτοῖς γίνεσθαι, ἢν' ὁπότεροι αὐτῶν εἰς τὸν Ὀγγηνὸν ἐμπέσωσι, τούτους μὲν εἶναι νενικημένους, τοὺς δ' ἐξώσαντας καὶ νικήσαντας τούτους ἔχειν τὸν οὐρανόν. τούτου δὲ 20 τοῦ βουλήματός φησιν ἔχεσθαι καὶ τὰ περὶ τοὺς Τιτᾶνας καὶ Γίγαντας μυστήρια, θεομαχεῖν ἀπαγγελλομένους, καὶ τὰ παρ' Αἰγυπτίοις περὶ Τυφῶνος καὶ Ὠρου καὶ Ὀσίριδος.

2 Vgl. Matth. 24, 23—27. Mark. 13, 21—23. — 11 Vgl. Heracliti Ephesii Reliquiae rec. I. Bywater, Oxonii 1877, p. 25 Nr. 62 (= Fr. phil. gr. ed. Mullach, I p. 319 sq. Nr. 39). Aristot., Ethic. Nicom. VIII 2 (vol. II p. 1155b, 6 ed. Acad. Reg. Boruss.). Plutarch, De Iside et Osir. Cap. XLVIII p. 370 D. Diogenes Laërt. IX 1, 8. — 14 Vgl. Fr. hist. gr. ed. C. Müller, III p. 572. — 15 Vgl. Philo aus Sanchuniathon (bei Eusebius, Praep. Evang. I 10, 50). — 17 Vgl. Empedocles bei Plutarch, De vitando aere al. Cap. VII p. 830 F u. Clemens Alex., Strom. VI 2, 9 p. 741 ed. Pottar.

3 οἷς οὐ χρῆ (πλανηθῆ)ναι schreibe ich, vgl. Matth. 24, 24; οἷς οὐ χρῆναι A οἷς οὐ χρῆναι (προσέχειν) M² Ausgg. | 4 πρὸς tilgen M² Ausgg. | 8 (ἐκτίθεσθαι) füge ich mit Bo. (Notae p. 396) u. Del. (I 663 Anm. f) als wahrscheinlichste Ergänzung ein, vgl. unten S. 112 Z. 1 | 11 εἰδέ(ναι) χρῆ τὸν πόλεμον ἔοντα ξυνὸν καὶ δίκην ἔριν schreibe ich mit Mullach, Bywater u. A. nach der scharfsinnigen Verbesserung von Schleiermacher; εἰ δὲ χρῆ τὸν πόλεμον ἔοντα ξυνὸν καὶ δίκην ἔρειν A Ausgg. | 12 χωρεόμενα Gundermann, der Plato, Cratyl. Cap. XIX p. 402 A vergleicht; καταχερώμενα Schuster, φθειρόμενα Mullach, κρινόμενα Bywater (mit Hinweis auf Trag. fr. adesp. 429 Nauck); χρεώμενα A Ausgg. fehlerhaft | 13 γενόμενον A Hδ. γινόμενον Sp. Del. | 14 μυθοποιῶν] μυθοποιεῖν vermuten Bo. (Notae p. 396) u. Guet (bei Del. I 664 Anm. a) ohne Grund | 15 δὲ Ὀφιονέα] δὲ φιονέα A Hδ., vgl. unten VI 43, S. 113 Z. 18 | 16 ἱστορεῖν schreibe ich mit Bo. (Notae p. 396), ἱστορεῖ A Ausgg. | 17 γίνεσθαι A Ausgg. | 20 τοῦ < Sp. Del. | τιτᾶνας Ausgg. | 22 Ὀσίριδος aus Ὀσίριδος corr. A.

- εἶτ' ἐκθόμενος τὰ τοιαῦτα καὶ μὴ παραμυθησάμενος, τίνα τρόπον
 152^v ἐκεῖνα μὲν λόγον ἔχειται κρείττονος | ταῦτα δὲ ἔστιν ἐκείνων παρα-
 κούσματα, διαλοιδορεῖται ἡμῖν λέγων μὴ εἶναι ἐκεῖνα ὅμοια τοῖς
 περὶ διαβόλου δαίμονος ἢ (ὅπερ φασὶν ἀληθέστερον) ἀνθρώ-
 5 που γόητος ἀντιδοξοῦντος. οὕτω δ' ἀκούει καὶ Ὀμήρου, ὡς
 τὰ παραπλήσια τῷ Ἡρακλείτῳ καὶ Φερεκύδῃ καὶ τοῖς τὰ
 περὶ Τιτᾶνας καὶ Γίγαντας μυστήρια εἰσάγουσιν αἰνισσο-
 μένου ἐν τούτοις (τοῖς) τοῦ Ἡφαίστου πρὸς τὴν Ἥραν λό-
 γοις, φάσκοντος·
- 10 ἦδη γάρ (με) καὶ ἄλλοτ' ἀλεξέμεναι μεμαῶτα
 ῥίψε ποδὸς τεταγῶν. ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο,
 καὶ τοῖς τοῦ Διὸς πρὸς τὴν Ἥραν οὕτως·
 ἦ οὐ μέμνη, ὅτε τ' ἐκρέμω ὑψόθεν, ἐκ δὲ ποδοῖν
 ἄκμονας ἦκα δύω, περὶ χερσὶ δὲ δεσμὸν ἴηλα
 15 χρύσειον ἄρρηκτον; σὺ δ' ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν
 ἐκρέμω· ἠλάστερον δὲ θεοὶ κατὰ μακρὸν Ὀλυμπον,
 λῦσαι δ' οὐκ ἐδύναντο παρασταδόν· ὄν δὲ λάβοιμι,
 ῥίπτασκον τεταγῶν ἀπὸ βηλοῦ, ὄφρ' ἂν ἴκοιτο
 γῆν ὀλιγηπελέων·
- 20 καὶ διηγούμενός γε τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη φησὶ λόγους εἶναι τοῦ
 θεοῦ πρὸς τὴν ὕλην τοὺς λόγους τοῦ Διὸς πρὸς τὴν Ἥραν,
 τοὺς δὲ πρὸς τὴν ὕλην λόγους αἰνίττεσθαι ὡς ἄρα ἐξ ἀρχῆς
 αὐτὴν πλημμελῶς ἔχουσαν διαλαβῶν ἀναλογίαις τισὶ συνέ-
 25 δησε καὶ ἐκόσμησεν ὁ θεὸς, καὶ ὅτι τοὺς περὶ αὐτὴν δαίμο-
 νας, ὅσοι ὑβρίζουσι, τούτους ἀποῤῥίπτει κολάζων αὐτούς τῇ
 δεῦρο ὁδῷ. ταῦτα δὲ τὰ Ὀμήρου | ἔπη οὕτω νοηθέντα τὸν 665
 Φερεκύδην φησὶν εἰρηκέναι τό· „κείνης δὲ τῆς μοίρας ἐνε-
 ρθέν ἔστιν ἡ ταρταρὴ μοῖρα· φυλάσσοιμι δ' αὐτὴν θυγατέρες
 Βορέου Ἀρπυιᾶ τε καὶ Θύελλα, ἔνθα Ζεὺς ἐκβάλλει θεῶν

10 Homer, II. I 590. 591. — 13 Homer, II. XV 18—24. — 23 Vgl. Plato, Tim. Cap. IX p. 37 A. — 28 Vgl. Hesiod, Theogon. V. 868. — 29 Vgl. Hesiod, Theogon. V. 267.

4 hinter διαβόλου + καὶ O. Heine, Ueber Celsus' ἀληθῆς λόγος (Philol. Abhandl. M. Hertz dargebracht, 1888 XV) S. 213 Anm. 1 | φασὶν A Ausgg. φησὶν vermuten Bo. (Notae p. 396) u. Del. (I 664 Anm. d), φησὶ τις O. Heine a. a. O. S. 213 Anm. 1 | 7 τιτάνας Ausgg. | 8 (τοῖς), das hinter τούτοις leicht ausfallen konnte, füge ich ein | vor λόγοις + τοῖς M^{corr.} Ausgg. | 10 (με) füge ich mit Sp. u. Del. nach Homer ein | 11 ῥίψε A | τεταγῶν am Rand nachgetragen A¹ | 13 ἦ] ἦ A | μέμνη] μέμνησ' A | ἐκρέμω] Rasur über ω, u. ρέ Übergeschr. A | 14 ἄκμονας A | δύω A | 16 ἠλάστερον, doch ρ in Correctur, A | 17 λῦσαι A Ausgg. | ὄνδε A | 18 ἴκοιτο AH^δ. ἴκηται Sp. Del. | 19 ὀλιγηπελέων A | 26 νοηθέντα] νοήσαντα liest Guiet (bei Del. I 665 Anm. a) | 28 μοῖρα A | 29 βοραίων A | θεῶν] ε in Correctur A.

οταν τις ἐξυβρίσῃ.“ τῶν τοιούτων δέ φησιν ἔχεσθαι νοημάτων καὶ τὸν περὶ τῆς Ἀθηνῶς πέπλον ἐν τῇ πομπῇ τῶν Παναθηναίων ὑπὸ πάντων θεωρούμενον. δηλοῦται γὰρ, φησὶν, ἀπ’ αὐτοῦ ὅτι ἀμήτωρ τις καὶ ἄχραντος δαίμων ἐπι-
5 κρατεῖ θρασυνομένων τῶν γηγενῶν.

ἀποδεξάμενος δὲ τὰ Ἑλλήνων πλάσματα ἐπιλέγει κατηγορῶν τῶν ἡμετέρων τοιαῦτα, ὅτι θεοῦ υἱὸν ὑπὸ διαβόλου κολάζεσθαι καὶ ἡμᾶς διδάσκει, ὡς ἂν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κολαζόμενοι καρ-
10 οῖμαι κολάσαι τὸν διάβολον ἀλλ’ οὐ τοῖς ὑπ’ αὐτοῦ διαβεβλημένοις ἀνθρώποις ἀπειλεῖν.

XLIII. Ὅρα οὖν εἰ μὴ ὁ ἐγκαλῶν ἡμῖν (ὡς) σφαλλομένοις ἀσεβέστατα καὶ ἀποπεπλανημένοις θείων αἰνιγμάτων αὐτὸς σαφῶς σφάλλεται, μὴ κατανοήσας ὅτι τὰ πολλῶν οὐ μόνον Ἡρα-
15 κλείτου καὶ Φερεκύδου ἀρχαιότερα ἀλλὰ καὶ Ὀμήρου Μωϋσέως γράμματα εἰσήγαγε τὸν περὶ τοῦ πονηροῦ τούτου καὶ ἐκπεσόντος τῶν οὐρανίων λόγον. ὁ γὰρ „ὄφρις“, παρ’ ὃν ὁ παρὰ τῷ Φερεκύδῃ γέγονεν Ὀφιονεύς, αἴτιος γενόμενος τοῦ ἐκβληθῆναι τοῦ θείου παραδείσου τὸν ἄνθρωπον, τοιαῦτά τινα αἰνίσσεται, ἐπαγγελία
20 θεότητος καὶ μειζόνων ἀπατήσας τὸ θηλύτερον γένος· ᾧ συνηκολουθηκέναι λέγεται καὶ ὁ ἀνὴρ. καὶ ὁ ἐν τῇ Μωϋσέως δὲ Ἐξόδῳ ὀλε-
153^r θρευτής | τίς ἄλλος εἶη ἢ ὁ τοῦ ὀλέθρου τοῖς πειθομένοις αὐτῷ καὶ μὴ ἀνθισταμένοις αὐτοῦ τῇ κακίᾳ καὶ μὴ ἀνταγωνιζόμενοις αἴτιος; ἔτι δὲ (ὁ) ἐν τῷ Λευϊτικῷ ἀποπομπαῖος, ὃν ἡ Ἑβραϊκὴ γραφὴ ὠνό-
25 μασεν Ἀζαζήλ, οὐδεὶς ἕτερος ἦν· (ἵν) ἀποπέμπεσθαι καὶ ἀποτροπιάζεσθαι ἔδει τὸν κλήρον ἔχοντα ἐν ἐρήμῳ· πάντες γὰρ οἱ τῆς τοῦ χείρονος διὰ τὴν κακίαν μερίδος ἐναντίοι ὄντες τοῖς ἀπὸ τοῦ κλήρου τοῦ θεοῦ ἔρημοι εἰσι θεοῦ. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τοῖς Κριταῖς υἱοὶ Βελλιαρ τίνος ἄλλου ἢ τούτου λέγονται εἶναι υἱοὶ διὰ τὴν πο-

2 Vgl. Suidas s. v. πέπλος u. Schol. zu Plato, Res publ. I 1 p. 327 A. Schol. zu Aristophan., Equit. V. 570 (563). Schol. zu Euripid., Hecuba V. 468. — 17 Vgl. Gen. 3. — 21 Vgl. Exod. 12, 23. — 24 Vgl. Lev. 16, 8. 10. — 28 Vgl. Richt. 19, 22. 20, 13 (II Kor. 6, 15).

5 θρασυνομένων A | 6 zu τὰ Ἑλλήνων am Rand, unsicher, ob von I. H., ἵγρ καὶ ἑλληνικά A | 7 υἱὸν—κολάζεσθαι] υἱὸς—κολάζεται vermutet Guet (bei Del. I 365 Anm. c) ohne Grund | 9 τὰ πάντα] πάντῃ P, γ’ ἀπάντῃ Gundermann; ob τὰ πάντα? doch vgl. unten VII 36 a. A. | 12 ὁ aus ὁ corr. A | (ὡς) füge ich mit M^{corr.} u. den Ausgg. ein | 15 μωσέως A | 21 ὀλεθρευτής A ὀλοθρευτής MAusgg. | 22 εἶη ἢ] εἰ μὴ K. Lincke, (ἂν) εἶη ἢ vermute ich | 24 (ὁ) füge ich mit Del. aus P ein | 24—25 am Rand von I. oder II. H. ση A | 25 (ὃν) füge ich mit den Ausgg. ein | 26 ἔδει schreibe ich mit Bo. (Notae p. 396), δεῖ A Ausgg. | hinter οἱ + ἀπο, doch expungiert, A | τῆς MAusgg. τοῖς A.

Origenes II.

νηριαν; σαφῶς δὲ παρὰ ταῦτα πάντα ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ καὶ Μωϋ-
 σῆως αὐτοῦ Ἰωβ „ὁ διάβολος“ ἀναγράφεται παρίστασθαι τῷ θεῷ
 καὶ αἰτεῖν τὴν κατὰ τοῦ Ἰωβ ἐξουσίαν, ἵν' αὐτὸν περιβάλῃ περιστά-
 σεις βαρυντάταις, πρώτη μὲν τῇ κατὰ πάντων τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ
 5 καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ ἀπωλεία, δευτέρα δὲ κατὰ τὸ περιβαλεῖν
 αὐτὸν ἀγρίῳ ἐλέφαντι, τῷ οὕτω καλουμένῳ νοσήματι, πᾶν τὸ σῶμα
 τοῦ | Ἰωβ. ἐῷ γὰρ τὰ ἀπὸ τῶν εὐαγγελίων περὶ τοῦ κειράζοντος 666
 τὸν σωτήρα διαβόλου, ἵνα μὴ δόξω ἀπὸ νεωτέρων γραφῶν φέρειν
 τὰ περὶ τοῦ ζητουμένου πρὸς τὸν Κέλσον. καὶ ἐν τοῖς τελευταίοις
 10 δὲ τοῦ Ἰωβ, ἐν οἷς ὁ κύριος διὰ λαίλακος καὶ νεφελῶν εἶπε τῷ Ἰωβ
 τὰ ἀναγεγραμμένα ἐν τῇ ὁμωνύμῳ βίβλῳ αὐτοῦ, οὐκ ὀλίγα ἐστὶ περὶ
 δράκοντος εἰρημένα λαβεῖν. οὕτω λέγω καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ Ἰεζεκιήλ ὡς
 περὶ „Φαραῶ“ ἢ „Ναβουχοδονόσορ“ ἢ ἄρχοντος „Τύρου“. ἢ τὰ ἀπὸ
 τοῦ Ἡσαίου, ἐν οἷς θρηνεῖται ὁ βασιλεὺς Βαβυλώνος· ἀφ' ὧν οὐκ
 15 ὀλίγα τις ἂν μανθάνοι περὶ τῆς κακίας, ποίαν ἔσχεν ἀρχὴν καὶ γένε-
 σιν, καὶ ὅτι ἀπὸ τινων πτερορρόνησάντων καὶ κατακολουθησάντων
 τῷ πρώτῳ πτερορρόνησαντι ὑπέστη ἡ κακία.

XLIV. Οὐ γὰρ οἷον τ' ἦν ὁμοίως εἶναι τῷ οὐσιωδῶς ἀγαθῷ
 ἀγαθὸν τὸ κατὰ συμβεβηκὸς καὶ ἐξ ἐπιγενήματος ἀγαθόν· ὅπερ τῷ
 20 μὲν, ἵν' οὕτως ὀνομάσω, τὸν ζῶντα ἄρτον ἀναλαμβάνοντι εἰς τὴν
 τήρησιν ἑαυτοῦ οὐκ ἂν ποτε ἀποσυμβαίῃ. εἰ δέ τινα ἀποσυμβαί-
 νει, παρὰ τὴν αἰτίαν ἐκείνου ἀποσυμβαίνει, ῥαθυμήσαντος περὶ τὸ
 (μετα)λαμβάνειν τοῦ ζῶντος ἄρτου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ ποτοῦ· ἀφ'
 ὧν τρεφόμενον καὶ ἀρδόμενον ἐπισκευάζεται τὸ πτερόν καὶ κατὰ
 25 τὸν σοφώτατον Σολομῶντα, εἰπόντα περὶ τοῦ κατ' ἀλήθειαν πλου-
 σίου ὅτι „κατεσκεύασεν γὰρ αὐτῷ πτέρυγας ὡς περ ἄετος, καὶ ἐπι-
 στρέφει εἰς τὸν οἶκον τοῦ προεστηκότος ἑαυτοῦ.“ ἐχρῆν γὰρ τὸν
 ἐπιστάμενον συγχρῆσθαι θεὸν εἰς δέον καὶ τοῖς ἀπὸ κακίας ὑπο-

2 Vgl. Hiob 1, 6—2, 7. — 7 Vgl. Matth. 4, 1—11. Mark. 1, 12. 13. Luk.
 4, 1—13. — 10 Vgl. Hiob 40, 1. 20. — 13 Vgl. Ezech. 26—32. — 14 Vgl. Jes.
 14, 4 ff. — 16 Vgl. Plato, Phædr. Cap. XXV p. 246 B C u. oben IV 40, I 314 Z. 1 f.
 — 20 u. 23 Vgl. Joh. 6, 51. — 26 Prov. 23, 5.

4 κατὰ] καθ' ἐν Gundermann, < Bo. (Notae p. 396) u. Del. | 5 ἀπώλεια A |
 10 διαλαίλακος A | 13 ἢ (hinter Φαραῶ) in Correctur A | 18 ὁμοίως] ὅμοιον ver-
 muten Bo. (Notae p. 396), Guet u. Del. (I 666 Anm. c) | 21 ἀποσυμβαίῃ A Hδ.
 ἀποσυμβαίῃ Sp. Del. | 23 (μετα)λαμβάνειν schreibe ich mit M² u. den Ausgg. |
 24 ἐπισκευάζεται A ἐπικατασκευάζεται M Ausgg. | 26 κατεσκεύασεν] κατεσκεύ-
 ασται, doch am Rand von I. H. γρ' κατεσκεύασεν A κατεσκεύασται M Hδ. Sp.
 κατεσκεύασε P Del. | αὐτῷ Del. | ἄετος [so] A ἄετου P, dasselbe vermutet Bo.
 (Notae p. 396) | 27 ἑαυτοῦ] αὐτοῦ vermutet Bo. (Notae p. 396) | 28 ἀπὸ κακίας
 ὑπόστασιν A Hδ. Sp. ἀπὸ κακίας ὑπόστασιν, doch am Rand von II. H. ἀποστᾶσι,
 M ὑπὸ κακίας ἀποστᾶσι Del.

στᾶσιν κατατάξαι πον τοῦ παντός τοὺς οὐτως κακοὺς καὶ γυμνάσιον
 τὸ ὑπὲρ ἀρετῆς ποιῆσαι ἐκκείσθαι τοῖς βουλομένοις „νομίμως“ ἀθλεῖν
 ὑπὲρ τοῦ αὐτὴν ἀναλαβεῖν· ἢ ὡς χρυσὸς ἐν πυρὶ τῇ τῶνδε κακίᾳ
 153^v βασανισθέντες καὶ | πάντα πράξαντες, ἵνα μηδὲν κίβδηλον πρόωται
 5 ἐπὶ τὴν λογικὴν ἑαυτῶν φύσιν, ἄξιοι φανέντες τῆς εἰς τὰ θεῖα ἀνα-
 βάσεως ἀνιμηθῶσιν ὑπὸ τοῦ λόγου ἐπὶ τὴν ἀνωτάτω πάντων μα-
 καριότητα καὶ, ἢ ὡς οὕτως ὀνομάσω, ἀκρόρειαν τῶν ἀγαθῶν.

ὁ δ' Ἑβραίων διαλέκτῳ Σατᾶν καὶ Ἑλληνικώτερον ὑπὸ τινων
 ὀνομασθεὶς Σατανᾶς μεταλαμβανόμενος εἰς Ἑλλάδα φωνὴν ἐστὶν
 10 ἀντικείμενος. πᾶς δὲ ὁ τὴν κακίαν ἐλόμενος καὶ τὸν κατ' αὐτὴν
 βίον ὡς τὰ ἐναντία πράττων τῇ ἀρετῇ Σατανᾶς ἐστὶ, τουτέστιν
 ἀντικείμενος τῷ νῶ τοῦ θεοῦ, ὄντι δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια καὶ
 σοφία. κυριώτερον δὲ ἀντικείμενός ἐστὶν ὁ πρῶτος πάντων εἰρηνεύον-
 των καὶ μακαρίως διαγόντων πτερορρόνησας καὶ ἐκπεσῶν τῆς μακα-
 15 ριότητος· ὅς κατὰ τὸν Ἰεζεκιήλ περιεπάτησεν „ἄμωμος“ ἐν πάσαις
 ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, ἕως εὐρεθῆ ἀνομία ἐν αὐτῷ, καὶ ὦν „ἀποσφράγισμα
 ὁμοιώσεως | καὶ στέφανος κάλλους“ ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ θεοῦ 667
 οἶνονε κορροσθεὶς τῶν ἀγαθῶν ἐν ἀπωλείᾳ ἐγένετο κατὰ τὸν εἰπόντα
 μυστικῶς πρὸς αὐτὸν λόγον· „ἀπόλεια ἐγένου καὶ οὐχ ὑπάρξεις εἰς
 20 τὸν αἰῶνα.“

ταῦτα μὲν οὖν ὀλίγα ἀποτετολμημένως καὶ παρακεκινδυνευμένως
 τῆδε τῇ γραφῇ πιστεύσαντες ἐξεθέμεθα τάχα οὐδέν· εἰ δέ τις σχολά-
 σασ τῇ βασάνῳ τῶν ἱερῶν γραμμάτων πανταχόθεν σωματοποιῆσαι
 τον περὶ τῆς κακίας λόγον, καὶ ὡς ὑπέστη πρῶτον καὶ τίνα τρόπον
 25 καταλύεται, ἴδοι ἂν ὅτι οὐδ' ὄναρ ἐφαντάσθη τὸ Μωϋσέως καὶ τῶν
 προφητῶν περὶ τοῦ Σατανᾶ βούλημα οὔτε Κέλσος οὔτε τις τῶν
 ὑπὸ τούτου τοῦ πονηροῦ δαίμονος καθελκομένων καὶ κατασπωμένων
 ἀπὸ θεοῦ καὶ τῆς περὶ αὐτοῦ ὀρθῆς ἐννοίας καὶ ἀπὸ τοῦ λόγου
 αὐτοῦ τὴν ψυχὴν.

30 XLV. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ καλουμένου ἀντιχρίστου παραβ-

2 Vgl. II Tim. 2, 5. — 3 Vgl. Mal. 3, 3. I Kor. 3, 12. 13. — 8 Vgl. Luk. 10, 18.
 II Thess. 2, 4 u. Onomastica sacra, ed. P. de Lagarde, 176, 54. 198, 55. — 12 Vgl.
 I Kor. 1, 30. Joh. 14, 6. 17, 17. Luk. 11, 49. — 14 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXV
 p. 246 B C u. oben VI 43 a. E. — 15 Vgl. Ezech. 28, 15. — 16 Vgl. Ezech. 28, 12. 13.
 — 19 Ezech. 28, 19.

1 οὐτως εἰ A | 4 πρόωται] πρόσονται vermutet Guet (bei Del. I 666 Anm. f) |
 6 ἀνιμηθῶσιν P M Ausgg. ἂν εἰ μὴ θῶσιν A*, von späterer plumper Hand wohl
 vor der Abschrift von P M V in ἀνιμηθῶσιν corr. | 9 ἔστιν A | 12 ἀλήθεια A | 16
 εὐρεθῆ] η in Correctur A | 17 ὁμοιώσεως] ὁμοίως ἕως A | 23 σωματοποιῆσαι A |
 24 bis S. 116 Z. 1 am Rand ση von I. oder II. H. A | καλουμένον von späterer
 plumper Hand in καλοῦμένου corr. A | παραβόπει] παρῖπει [so] A.

ῥίπτει ὁ Κέλσος, οὔτε τὰ ἐν τῷ Δαυιδ ἢ οὔτε τὰ παρὰ τῷ Παύλῳ
 ἀναγνούς περὶ αὐτοῦ εἰρημένα οὔτε τὰ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ὑπὸ τοῦ
 σωτῆρος προφητευθέντα περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, ὀλίγα καὶ περὶ
 τούτου λεκτέον, ὅτι „ὡσπερ οὐχ ὅμοια πρόσωπα προσώποις, οὐ-
 5 τως οὐδὲ αἱ καρδίαι ὅμοιαι ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων.“ δῆλον
 ὅτι εἶεν ἂν ἐν „ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων“ διαφοραὶ καὶ τῶν
 πρὸς τὸ καλὸν νενευκότων, οὐκ ἐπ' ἴσης καὶ παραπλησίως ἀλλήλοις
 πάντων τυπωθέντων καὶ μορφωθέντων πρὸς αὐτὸ, καὶ τῶν δι'
 ἀμέλειαν τοῦ καλοῦ ἐπὶ τὰ ἐναντία ἄττόντων· καὶ ἐν τούτοις γὰρ
 10 ἐν οἷς μὲν ἐστὶ σφόδρα κεχυμένη ἡ κακία ἐν οἷς δ' ἐπ' ἔλαττον· τί
 οὖν ἵτοπον δύο, ἢ οὕτως ὀνομάσω, ἀκρότητας, τὴν μὲν τοῦ καλοῦ
 τὴν δὲ τοῦ ἐναντίου, ἐν ἀνθρώποις γίνεσθαι, ὥστε τὴν μὲν τοῦ
 καλοῦ ἀκρότητα εἶναι ἐν τῷ κατὰ τὸν Ἰησοῦν νοουμένῳ ἀνθρώπῳ,
 ἀφ' οὗ ἡ τοσαύτη ἔρρευσεν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐπιστροφή καὶ
 15 θεραπεία καὶ βελτίωσις, τὴν δὲ τοῦ ἐναντίου ἐν τῷ κατὰ τὸν ὀνο-
 μαζόμενον ἀντιχρίστῳ; πάντα δὲ τῇ ἑαυτοῦ προγνώσει ἐκπεριλαβὼν
 ὁ θεὸς καὶ ἰδὼν τὰ περὶ ἀμφοτέρων τούτων ἐβουλήθη περὶ τούτων
 154^r γνωρίζαι διὰ τῶν προφητῶν | τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα οἱ συνιέντες τῶν
 λόγων αὐτῶν οἰκειωθῶσι μὲν τῷ κρείττονι, φυλάξωνται δὲ ἀπὸ τοῦ
 20 ἐναντίου. ἐχρῆν δὲ τὸν μὲν ἕτερον τῶν ἀκρων καὶ βέλτιστον υἴὸν
 ἀναγορεύεσθαι τοῦ θεοῦ διὰ τὴν ὑπεροχὴν, τὸν δὲ τούτῳ κατὰ διά-
 μετρον ἐναντίον υἴὸν τοῦ πονηροῦ δαίμονος καὶ Σατανᾶ καὶ
 διαβόλου. εἰτ' ἐπεὶ τότε μάλιστα τὸ φαῦλον ἐν τῇ χύσει τῆς
 κακίας καὶ τῇ ἀκρότητι αὐτῆς εἶναι χαρακτηρίζεται, ὅτε ὑποκρίνεται
 25 τὸ κρείττον, διὰ τοῦτο περὶ τὸν χείρονα γίνεται ἐκ συνεργίας τῆς
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διαβόλου σημεῖα καὶ τέρατα καὶ δυνάμεις ψεύ-
 δους. ὑπὲρ γὰρ τὰς εἰς τοὺς γόητας γινόμενας ἀπὸ δαιμόνων
 συνεργίας | πρὸς τὰ φαυλότατα τῶν ἀνθρώπων ἀπατώντων γίνεται 668
 συνεργία ἀπ' αὐτοῦ τοῦ διαβόλου ἐπὶ ἀπάτη τοῦ γένους τῶν ἀν-
 30θρώπων.

Λέγει δὲ ὁ Παῦλος περὶ τούτου τοῦ καλουμένου ἀντιχρίστου
 διδάσκων καὶ παριστάς μετὰ τινος ἐπικρύψεως, τίνα τρόπον ἐπιδη-

1 Vgl. Dan. 8, 23 ff. 11, 36. — Vgl. II Thess. 2, 3. 4. — 2 Vgl. Matth. 24, 27.
 Luk. 17, 24. — 4 Prov. 27, 19. — 26 Vgl. II Thess. 2, 9.

4 ὡσπερ οὐχ LXX M² (am Rand) Ausgg. οὐχ ὡσπερ A | 5 οὐδὲ A οὐδ' Ausgg. |
 δῆλον ὅτι Hb. Sp. im Text, δηλονότι A, Hb. Sp. am Rand; δῆλον (οὖν), ὅτι M corr.
 Del. | 6 καὶ < P Del. | 10 ἐν οἷς (zweimal)] ἐνίοις vermuten Sp. (am Rand) u.
 Del. (I 667 Anm. c) ohne Grund | μὲν von einer späteren plumpen H. in μὲν corr.
 A | ἢ von derselben späteren plumpen H. in ἢ corr. A | 12 γίνεσθαι A Ausgg. |
 14 ἔρρευσεν A | 28 ἐν τῇ χύσει am Rand nachgetragen A¹ | 25 συνεργίας] ἴ in
 Correctur A | 27 γιγνομένης A.

μήσει καὶ πότε τῷ γένηι τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τί· καὶ ὅρα εἰ μὴ
 σεμνότερα περὶ τούτων ὁ Παῦλος ἐκτίθεται καὶ οὐκ ἀξίως χλεύης
 τινὸς κἂν ἐλαχίστης· [XLVI.] λέγει δὲ οὕτως· „ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς,
 5 ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ (Χριστοῦ) καὶ
 ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ’ αὐτὸν, εἰς τὸ μὴ σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ
 νοὸς μηδὲ θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος μήτε διὰ λόγου μήτε διὰ
 ἐπιστολῆς ὡς δι’ ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ κυρίου. μὴ
 τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι, ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀπο-
 στασία πρῶτον καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας, ὁ υἱὸς
 10 τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρούμενος ἐπὶ πάντα λεγομέ-
 νον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καθίσαι,
 ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ θεός. οὐ μνημονεύετε ὅτι ἐτι ὦν πρὸς
 ὑμᾶς ταῦτ’ ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυ-
 φθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ αὐτοῦ καιρῷ· τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται
 15 τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι, ἕως ἐκ μέσου γένηται· καὶ τότε
 ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος Ἰησοῦς ἀναλοῖ τῷ πνεύματι
 τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας
 αὐτοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ’ ἐνεργεῖαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πάσῃ
 δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ ἀδικίας
 20 τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ’ ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο
 εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμπει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνερ-
 γεῖαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτούς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσιν ἅπαντες
 οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ ἀλλ’ εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ.“

Ἐκαστον δὲ τούτων σαφηνίσαι οὐ τῇ παρουσίᾳ ἀρμόζει πραγμα-
 25 τεία. ἡ περὶ αὐτοῦ δὲ προφητεία ἐν τῷ Δανιὴλ λέλεκται, δυναμένη
 τὸν φρονιμῶς καὶ εὐγνωμόνως ἀναγινώσκοντα ἐπιστρέφαι ἐπὶ τὸ
 154^v θαυμάσαι τοὺς λόγους ὡς ἀληθῶς ἐνθέους καὶ προφητικούς, | ἐν οἷς
 λέλεκται τὰ περὶ τῶν μελλουσῶν βασιλειῶν, ἀρξάμενα ἀπὸ τῶν χρό-
 νων Δανιὴλ μέχρι τῆς φθορᾶς τοῦ κόσμου. ἐνέσται δὲ τῷ βουλο-
 30 μένῳ ἐντυχεῖν αὐτῇ· πλὴν τὰ περὶ τοῦ ἀντιχρίστου ὅρα εἰ μὴ τοι-

3 II Thess. 2, 1—12. — 25 Vgl. Dan. 7. — 27 Vgl. oben IV 36, I 306 Z. 22;
 unt·n VI 80 a. A. VII 41 a. A. VIII 45 a. A.

8 ὑμᾶς] v in Correctur A | 4 (Χριστοῦ) füge ich aus dem N. T. mit M u.
 den Ausgg. ein | 5 ἐπὶ συναγωγῆς A | ὑμᾶς] v in Correctur A | 6 μήτε διὰ πνεύ-
 ματος μήτε διὰ λόγου N. T. μὴ δὲ διὰ πνός. μήτε διὰ λόγου A μήτε διὰ λόγου
 μήτε διὰ πνεύματος MAusgg. | 11 ναὸν τοῦ θεοῦ καθίσαι A ναὸν καθίσαι τοῦ
 θεοῦ MAusgg. | 18 οἴδατε N. T. P, Hb.Sp. am Rand, Del. im Text; οἶδα AHb.Sp.
 im Text | 15 ἕως ἐκ μέσου γένηται am Rand nachgetragen A¹ | 16 Ἰησοῦς von
 Hb.Sp. eingeklammert, von Del. getilgt | ἀναλοῖ A ἀνελεῖ MHb.Sp. im Text, ἀνα-
 λώσει Sp. am Rand, Del. im Text | 21 πέμπει AHb.Sp. im Text, πέμψει Hb.Sp.
 am Rand, Del. im Text | 24 σαφηνίσαι] Rasur über l A | 28 μελλουσῶν A.

αὐτά ἐστι· „καὶ ἐπ' ἐσχάτῳ τῆς βασιλείας αὐτῶν, πληρουμένων τῶν
 ἁμαρτιῶν αὐτῶν, ἀναστήσεται βασιλεὺς ἀναιδὴς προσώπῳ καὶ συνίων
 προβλήματα· καὶ κραταῖα ἢ ἰσχύς αὐτοῦ, καὶ θαυμαστὰ διαφθερεῖ
 καὶ κατενθνεῖ | καὶ ποιήσει καὶ διαφθερεῖ ἰσχυροὺς καὶ λαὸν ἅγιον. 669
 5 καὶ ὁ ζυγὸς τοῦ κλοιοῦ αὐτοῦ κατενθνεῖ· δόλος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ,
 καὶ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ μεγαλυνθήσεται, καὶ δόλῳ διαφθερεῖ πολλοὺς,
 καὶ ἐπὶ ἀπωλείας πολλῶν στήσεται, καὶ ὡς ὠὰ χειρὶ συντριψεῖ.“
 ὅπερ δὲ παρὰ τῷ Παύλῳ λέλεκται ἐν ἡ' ἐξεθέμην αὐτοῦ λέξει, φα-
 σκούση· „ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καθίσει, ἀποδεικνύντα
 10 ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ θεός,“ τοῦτο καὶ ἐν τῷ Δανιὴλ τοῦτον εἴρηται τὸν
 τρόπον· „καὶ ἐπὶ τὸ ἱερόν βδέλυγμα τῶν ἐρημώσεων, καὶ ἕως συντε-
 λείας καιροῦ συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν.“

τοσαῦτα δὴ ἀπὸ πλείονων ἔδοξεν εὐλογον εἶναι μοι παραθέσθαι
 εἰς τὸ κἂν ἐπ' ὀλίγον συνίεναι τὸν ἀκροατὴν περὶ τοῦ βουλήματος
 15 τῶν θείων λόγων, διδασκόντων τὰ περὶ τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ
 ἀντιχρίστου· οἷς εἰς ταῦτα ἀρκεσθέντες ἴδωμεν καὶ ἄλλην τοῦ Κέλσου
 λέξιν καὶ πρὸς αὐτὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀγωνισώμεθα.

XLVII. Ἐλεγε δὴ μετὰ τὰ ἐκκείμενα τοιαῦτα· ὀπόθεν δὲ καὶ
 αὐτὸ τοῦτο ἐπῆλθεν αὐτοῖς θεοῦ υἱὸν καλεῖν, σημαίνω.
 20 ἄνδρες παλαιοὶ τόνδε τὸν κόσμον ὡς ἐκ θεοῦ γενόμενον
 παιδά τε αὐτοῦ καὶ ἡ' θεον προσεῖπον. πάνν γοῦν ὁμοίος
 οὗτός τε κάκεινος παῖς θεοῦ. φήθη δὴ υἱὸν θεοῦ ἡμᾶς λέγειν,
 παραποιήσαντας τὰ περὶ τοῦ κόσμου ὡς ἐκ θεοῦ γενομένου καὶ
 υἱοῦ ὄντος αὐτοῦ καὶ θεοῦ· οὐ γὰρ ἐδυνήθη ἐπιστήσας τοῖς χρό-
 25 νοῖς Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν ἰδεῖν ὅτι καθόλου τὸ εἶναι τινα
 υἱὸν θεοῦ πρὸ Ἑλλήνων καὶ ὧν φησιν ὁ Κέλσος παλαιῶν ἀν-
 δρῶν οἱ παρ' Ἰουδαίους προφῆται ἐπροφήτευσαν. ἀλλ' οὐδ' ἐβουλήθη
 τὸ παρὰ Πλάτωνι ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς λελεγμένον, οὐ ἐν τοῖς
 ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, περὶ τοῦ διακοσμήσαντος τότε τὸ πᾶν ὡς
 30 ὄντος υἱοῦ θεοῦ παραθέσθαι· ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Πλάτω-

1 Dan. 8, 23—25. — 9 II Thess. 2, 4. — 11 Dan. 9, 27. — 20 Vgl. Plato, Tim. Cap. VI p. 30 B VIII p. 34 A B XIII p. 40 D—41 D. Philo, De opific. mundi Cap. IV. V (vol. I p. 4. 5 ed. Mangey). — 28 Vgl. Plato, Epist. VII p. 341 u. oben VI 3 u. 8 a. A.

1 ἐπεσχάτω A | 18 μοι] μ in Correctur A | 21 ἡ' θεον] „Alii mallent ἀντί-
 θεον, alii ἡμίθεον“ Del. (I 669 Anm. b); aus der Wiederholung der Worte τόνδε
 τὸν κόσμον—ἡ' θεον durch Origenes (unten Z. 23 f.) ergibt sich, dass, weil καὶ
 θεοῦ' des Origenes dem ἡ' θεον' des Celsus entspricht, der Kosmos von Celsus als
 göttlich bezeichnet war; daher ist [ἡ']θεὸν oder ἡ' < μ > θεον oder αἰθιον (vgl.
 H. Diels, Doxogr. gr. p. 333, 3. 570, 34) zu schreiben | 22 δὴ < Del. | 25 μωσέως
 [so] A Μωσέως Del. | 27 προεφήτευσαν A Ausgg.

νος, ον πολλάκις ἐσέμνυνεν, ἀναγκασθῆ παραδέξασθαι ὅτι ὁ μὲν δημιουργὸς τοῦδε τοῦ παντὸς νιός ἐστι τοῦ θεοῦ, ὁ δὲ πρῶτος καὶ ἐπὶ πᾶσι θεὸς πατήρ ἐστιν αὐτοῦ.

εἰ δὲ τῷ τηλικούτῳ νιῷ τοῦ θεοῦ ἠνώσθαι φάσκοντες τῇ ἄκρῃ
5 μετοχῇ ἐκείνου τὴν τοῦ Ἰησοῦ ψυχὴν οὐκέτι χωρίζομεν ἀπ' ἐκείνου
αὐτὴν, οὐδὲν θαυμαστόν. οἶδασι γὰρ οἱ ἱεροὶ τῶν θείων γραμμάτων
λόγοι καὶ ἄλλα, δύο τῇ ἑαυτῶν φύσει τυγχάνοντα, εἰς ἕν ἀλλήλοις
εἶναι λελογισμένα καὶ ὄντα. οἷον περὶ μὲν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς λέ-
155^r λεκται· „οὐκέτι εἰσὶ δύο ἀλλὰ σὰρξ μία,“ | περὶ δὲ τοῦ τελείου καὶ
10 κολλωμένου τῷ ἀληθινῷ κυρίῳ, λόγῳ καὶ σοφίᾳ καὶ ἀληθείᾳ, ὅτι
„ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ ἕν πνεῦμά ἐστιν.“ εἰ δ' „ὁ κολλώμενος
τῷ κυρίῳ ἕν πνεῦμά ἐστι,“ τίς μᾶλλον τῆς Ἰησοῦ ψυχῆς ἢ καὶ παρα-
πλησίως κεκόλληται τῷ κυρίῳ, τῷ αὐτολόγῳ καὶ αὐτοσοφίᾳ καὶ
αὐτοαληθείᾳ καὶ αὐτοδικαιοσύνῃ; ὅπερ εἰ οὕτως ἔχει, οὐκ εἰσὶ δύο ἢ
15 ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν „πάσης κτίσεως“ πρωτότοκον θεὸν λόγον.

XLVIII. | Ἐἴτα ἔαν μὲν τὴν αὐτὴν ἀρετὴν λέγοντες ἀνθρώπου καὶ 670
θεοῦ οἱ ἀπὸ τῆς Στοῆς φιλόσοφοι μὴ εὐδαιμονέστερον λέγωσιν εἶναι
τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν τοῦ ἐν ἀνθρώποις κατ' αὐτοὺς σοφοῦ, ἀλλ' ἴσην
εἶναι τὴν ἀμφοτέρων εὐδαιμονίαν, Κέλσος οὐ καταγελάσκει οὐδὲ χλευάζει
20 τὸ δόγμα· ἔαν δ' ὁ θεῖος λόγος φάσκη κολλᾶσθαι ὑπὸ τῆς ἀρετῆς καὶ
ἐνοῦσθαι τῷ αὐτολόγῳ τὸν τέλειον, ὡς κατὰ τοῦτο ἀναβεβηκῶτας
μὴ χωρίζειν ἡμᾶς τὴν Ἰησοῦ ψυχὴν τοῦ πρωτοτόκου „πάσης κτί-
σεως,“ γελάσκει τὸ λέγεσθαι νιὸν θεοῦ Ἰησοῦν, οὐχ ὁρῶν, τίνα ἐστὶ
τὰ περὶ αὐτοῦ ἐν ἀπορόγητῳ μυστικῶς ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς λε-
25 γόμενα.

ἵνα δὲ προσαγάγωμεν τῇ παραδοχῇ τοῦ λεγομένου τὸν βουλό-
μενον ἀκολουθίας δογμάτων ἔπεσθαι καὶ ὠφελίσθαι, λέγομεν ὅτι
σῶμα Χριστοῦ φασιν εἶναι οἱ θεοὶ λόγοι ὑπὸ τοῦ νιοῦ τοῦ θεοῦ
ψυχοῦμενον τὴν πᾶσαν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, μέλη δὲ τούτου τοῦ

9 Matth. 19, 6 (Gen. 2, 24. Matth. 19, 5. I Kor. 6, 16. Ephes. 5, 31). — 10 u.
18 Vgl. Joh. 1, 1. 14, 6. 17, 17. Luk. 11, 49. I Kor. 1, 30. — 11 I Kor. 6, 17. —
15 Vgl. Kol. 1, 15. Joh. 1, 1. — 16 Vgl. Plutarch, De Stoicor. repugn. Cap. XIII
p. 1038. De comm. notit. adv. Stoic. Cap. XXXIII p. 1076. Diogenes Laërt. VII
1, 117. 119. 127. 128. Joh. Stob. Ecl. II 7 (116. 120). — 20 Vgl. I Kor. 6, 17. —
22 Vgl. Kol. 1, 15. — 28 Vgl. Kol. 1, 24.

4 φάσκοντες] φάσκομεν liest Bo. (Notae p. 397) | 5 Ἰησοῦ Hδ. am Rand, Sp.
Del. im Text, vgl. unten Z. 12; νιού A Hδ. im Text | χωρίζομεν schreibe ich, vgl.
unten VI 48, Z. 22; χωρίζομένην A Ausgg. | 10 ἀληθινῷ] ἀληθεὶ νῶ A | 11 εἰ in
Correctur A | 15 hinter θεὸν + θῆ, doch expungiert, A | 20 φάσκη PMVAusgg.
φάσκει A | 21 τοῦτο A τοῦτον MAusgg. | ἀναβεβηκῶτας M^{corr.} Jol² Bo. (Notae p. 397)
Del. ἀναβεβηκῶτος AHδ. Sp.

σώματος εἶναι ὡς ὅλον τούσδε τινὰς τοὺς πιστεύοντας· ἐπεὶ περ
 ὡσπερ ψυχὴ ζωοποιεῖ καὶ κινεῖ τὸ σῶμα οὐ πεφυκὸς ἀφ' ἑαυτοῦ
 κινεῖται ζωτικῶς, οὕτως ὁ λόγος κινῶν ἐπὶ τὰ δέοντα καὶ ἐνεργῶν
 τὸ ὅλον σῶμα τὴν ἐκκλησίαν κινεῖ καὶ ἕκαστον μέλος τῶν ἀπὸ τῆς
 5 ἐκκλησίας, οὐδὲν χωρὶς λόγου πράττοντα. εἴπερ οὖν τοῦτο οὐκ ἐνκα-
 ταφρόνητον ὡς οἶμαι ἔχει ἀκολουθίαν, τί χαλεπὸν τῇ ἄκρῃ καὶ ἀν-
 περβλήτῳ κοινωσίᾳ πρὸς τὸν ἀυτολόγον τὴν Ἰησοῦ ψυχὴν καὶ ἀπαξα-
 πλῶς τὸν Ἰησοῦν μὴ κεχωρίσθαι τοῦ μονογενοῦς καὶ πρωτοτόκου
 „πάσης κτίσεως“ μὴδ' ἕτερον ἔτι τυγχάνειν αὐτοῦ; ἀλλὰ ταῦτα
 10 μὲν ταύτη.

XLIX. Ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ἐξῆς, ἐν οἷς μιᾷ λέξει ἀποφηνάμενος
 καὶ μηδὲ κατὰ τὸ πιθανόν τι λέγων κατηγορεῖ τῆς κατὰ Μωϋσέα
 κοσμοποιίας εἰπὼν· ἔτι γε μὴν καὶ ἡ κοσμογένεια μάλα εὐθηδική.
 εἰ μὲν οὖν τὸν φαινόμενον αὐτῷ τρόπον τοῦ εὐθηδικὴν εἶναι αὐ-
 15 τὴν καὶ τινὰς πιθανότητος προηέγκατο, κἂν ἠγωνισάμεθα πρὸς
 αὐτάς· οὐκ εὐλογον δέ μοι φαίνεται πρὸς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ κατα-
 σκευάσαι, τίνα τρόπον οὐκ ἔστιν εὐθηδική.

εἰ δέ τις βούλεται τὰ κινήσαντα ἡμᾶς καὶ μετὰ τῆς φανείσης
 ἀποδείξεως κατασκευασθέντα περὶ τῆς κατὰ Μωϋσέα κοσμοποιίας
 155^v θεωρῆσαι, λαβέτω τὰ πραγματευθέντα ἡμῖν εἰς τὴν Γένεσιν ἀπὸ
 τῆς ἀρχῆς τοῦ βιβλίου μέχρι τοῦ „αὐτὴ ἡ βίβλος γενέσεως ἀνθρώ-
 πων“, ἐν οἷς πεπειράμεθα ἀπ' αὐτῶν τῶν θείων | γραμμάτων κατα- 671
 σκευάσαι, τίς ὁ „ἐν ἀρχῇ“ γενόμενος οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ τὸ τῆς γῆς
 ἀόρατον καὶ ἀκατασκευάστον, καὶ τίς ἡ ἄβυσσος καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς
 25 σκότος, τί τε τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ἐπιφερόμενον αὐτῷ „πνεῦμα τοῦ θεοῦ“,
 καὶ τί τὸ γενητὸν „φῶς“, τί τε „τὸ στερέωμα“ παρὰ τὸν „ἐν ἀρχῇ“
 γενόμενον οὐρανὸν, καὶ οὕτω τὰ ἐξῆς.

ἀπεφῆναι δὲ μάλα εὐθηδικὴν εἶναι καὶ τὴν περὶ ἀνθρώπων
 γενέσεως γραφὴν, μήτε τιθεὶς τὰς δειξεις μήτ' ἀγωνιζόμενος πρὸς
 30 αὐτάς· οὐ γὰρ εἶχεν οἶμαι λόγους ἀνατρέφαι δυναμένους τὸ „κατ' εἰ-
 κόνα θεοῦ“ πεποιῆσθαι τὸν ἄνθρωπον. ἀλλ' οὐδὲ συνίει τὸν
 ὑπὸ θεοῦ φυτευθέντα „παράδεισον“ καὶ τὴν προηγουμένην

7 Vgl. Joh. 1, 1. — 8 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. Kol. 1, 15.
 — 21 Gen. 5, 1. — 23 Vgl. Gen. 1, 1. 2. — 26 Vgl. Gen. 1, 3—5. — Vgl. Gen. 1,
 6—8. 1. — 28 Vgl. Gen. 1, 26. 27. — 30 Vgl. Gen. 1, 27. — 32 Vgl. Gen. 2, 8.

2 πεφυκὸς M^{corr}. Ausgg. πεφυκός A | 8 οὕτως MAusgg. οὕτω A οὕτω καί,
 vielleicht richtig, P durch Conjectur | 9 μὴδ' ἕτερον] μηδέτερον A | 9—11 am
 Rand der mit Ἴδωμεν schliessenden Zeile von später Hand το beigeschr. A | 19
 μωϋσέα, doch ὕ von I. H. übergeschr. A | 23 γενόμενος M² (am Rand) Ausgg.
 γινόμενος A | 24 ἄβυσος A.

ἐν αὐτῷ τοῦ ἀνθρώπου ζωὴν καὶ τὴν ἐκ περιστάσεως γενο-
 μένην, ἐκβληθέντος διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ κατοικισθέντος
 ἐναντίον „τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς.“ ὁ δὲ λέγων μάλα
 εὐθιδικῶς ταῦτ' εἰρησθαι πρῶτον ἐπιστησάτω καὶ ἐκάστῳ μὲν καὶ
 5 τῷδε· „ἔταξε τὰ χερουβὶμ καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τὴν στρε-
 φομένην, φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς.“ εἰ δ' ἄρα
 μηδὲν νοήσας Μωϋσῆς ἀνέγραψε ταῦτα ἀλλὰ παραπλή-
 σιόν τι ποιῶν οἷς παίζοντες οἱ τῆς ἀρχαίας κωμωδίας
 ποιηταὶ ἀνεγράψαντο· Προϊτος ἔγγραψε Βελλεροφόντην, ὁ δὲ
 10 Πήγασος ἦν ἐξ Ἀρκαδίας· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν γελωτοποιεῖν θέλοντες
 τοιαῦτα συνέταττον, οὐ πιθανὸν δὲ τὸν ὅλην ἔθνει γραφὰς καταλι-
 πόντα περὶ ᾧ ἐβούλετο πείσαι τοὺς νομοθετούμενους ὅτι εἴεν ἐκ
 θεοῦ, ἀπρόσλογα γεγραφέναι καὶ χωρὶς τινος τοῦ εἰρηκέναι τό-
 „ἔταξε τὰ χερουβὶμ καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τὴν στρεφομένην,
 15 φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς“ ἢ ἄλλο τι τῶν περὶ τῆς
 ἀνθρώπων γενέσεως εἰρημένων καὶ ὑπὸ τῶν παρ' Ἑβραίοις σο-
 φῶν πεφιλοσοφημένων.

L. Ἐξῆς δὲ τούτοις συμφορήσας ἐν ψιλαῖς ἀποφάσει τὰς δια-
 φορὰς τῶν περὶ κόσμου καὶ ἀνθρώπων γενέσεώς τισι τῶν
 20 ἀρχαίων εἰρημένας φησὶ τοὺς τὰ ἡμέτερα συγγράμματα λι-
 πόντας Μωϋσέα καὶ τοὺς προφήτας, οὐκ εἰδότας ἧτις ποτέ
 ἐστὶν ἡ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνθρώπων φύσις, συνθεῖναι
 λῆρον βαθύν. εἰ μὲν οὖν εἰρήκει τὸν δοκοῦντα αὐτῷ τρόπον περὶ
 τοῦ λῆρον εἶναι βαθύν τὰ θεῖα γράμματα, κἂν ἐπειράθημεν ἀνα-
 25 σκενάσαι τὰς φανείσας ἐκεῖνω πιθανότητας περὶ τοῦ λῆρον αὐτὰ
 εἶναι βαθύν· νυνὶ δὲ τὸ ὅμοιον ἐκεῖνω πράττοντες καὶ παίζοντες
 καὶ ἡμεῖς ἀποφανόμεθα ὅτι τίς ποτε ἐστὶν ἡ φύσις τοῦ νοῦ καὶ
 τοῦ ἐν τοῖς προφήταις λόγου οὐδαμῶς ὁ Κέλσος εἰδὼς λῆρον συν-
 156^r ἔθηκε βαθύν, ἀλαζονικῶς | αὐτὸν ἐπιγράψας ἀληθῆ λόγον.
 30 ἐπεὶ δὲ ὡς σαφῆ καὶ ἀκριβῶς αὐτῷ νενοημένα προφέρει εἰς κα-
 τηγορίαν τὰ περὶ τῶν τῆς κοσμοποιίας ἡμερῶν, ᾧν τινὲς μὲν πρὶν
 φῶς καὶ οὐρανὸν γενέσθαι ἡλιὸν τε καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας

2 Vgl. Gen. 3, 24. — 5 Gen. 3, 24. — 9 Vgl. Homer, Il. VI 153—197. Pausan.,
 Descript. Gr. II 4, 1. 31, 12. IX 31, 3. — 14 Gen. 3, 24. — 15 Vgl. Gen. 1, 26 f.
 2, 7. 21 f. — 31 Vgl. unten VI 60 a. A. — Vgl. Gen. 1, 5. 8. 13. 14—19. 23. 31.

5 χερουβείμ A Ausgg. | 6 εἰ δ' ἄρα] εἰ μὴ ἄρα liest Bo. (Notae p. 397) un-
 richtig | 9 ἔγγραψε A ἔκτεινε M² u. Hb. am Rand, Sp. u. Del. im Text; diese Con-
 jectur ist unrichtig, da weder das vorausgehende παίζοντες (Z. 8) noch das fol-
 gende γελωτοποιεῖν (Z. 10) einen Sinn haben würde | 14 χερουβείμ A Ausgg. |
 20 λιπόντας] λι auf Rasur A; vielleicht ist (κατα)λιπόντας zu schreiben, vgl. oben
 Z. 11 | 21 μωσέα M Ausgg. | 23 αὐτὸν scheint aus αὐτῶν corr. A.

παρεληλύθασι, τινὲς δὲ μετὰ τὴν τούτων γένεσιν, τοῦτο | μόνον 672
 ἐπισημειωσόμεθα πρὸς αὐτόν, ὅτι ἄρ' ἔλαθε Μωϋσέα τὸ προειρηκέ-
 ναι ἐν ἕξ ἡμέραις συντετελέσθαι τὸν κόσμον δημιουργούμενον, καὶ
 5 ἑαυτοῦ ἐπιλαθόμενος τούτοις ἐπιφέρει τὸ „αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως
 ἀνθρώπων, ἣ ἡμέρα ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν“;
 ἀλλ' οὐδεμία πιθανότης ἐστὶ μηδὲν νενοηκότα Μωϋσέα εἰρηκέναι
 μετὰ τὰ περὶ τῶν ἕξ ἡμερῶν τό' „ἣ ἡμέρα ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν
 οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.“ εἰ δέ τις νομίζει δύνασθαι ταῦτ' ἀναφέ-
 ρεσθαι ἐπὶ τὸ „ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν,“
 10 ἐπιστησάτω ὅτι πρὸ τοῦ „γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς“ καὶ
 τοῦ „ἐκάλεσεν ὁ θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν“ λέλεκται τό' „ἐν ἀρχῇ ἐποίη-
 σεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.“

LI. Νῦν δὲ διηγήσασθαι τὸν περὶ νοητῶν καὶ αἰσθητῶν λόγον,
 καὶ τίνα τρόπον διανενέμηται αἱ φύσεις τῶν ἡμερῶν εἰς ἀμφοτέρα
 15 τὰ εἶδη, οὐ πρόκειται οὐδὲ τὰ κατὰ τοὺς τόπους ἐξετάσαι· ὅλων γὰρ
 ἡμῖν συντάξεων χρεῖα εἰς τὴν διήγησιν τῆς κατὰ Μωϋσέα κοσμο-
 ποιίας· ὅπερ κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν πρὸ πλείονος χρόνου τῆς ἐνεσ-
 τηκυίας πρὸς τὸν Κέλσον συντάξεως πεποιήκαμεν, ἀπὸ τῆς πρὸ
 πλείονων ἐτῶν ἕξεως, ἧς ἐχωροῦμεν τότε, διαλαβόντες περὶ τῶν κατὰ
 20 Μωϋσέα [τῶν] ἕξ τῆς κοσμοποιίας ἡμερῶν. εἰδέναι μέντοι γε χρῆ
 ὅτι τοῖς δικαίοις διὰ τοῦ Ἡσαίου ὁ λόγος ἐπαγγέλλεται ἐν καταστάσει
 ἔσεσθαι ἡμέρας, ἐν ἣ μὴ ἡλίος ἀλλ' αὐτὸς ὁ „κύριος φῶς“ ἔσται
 αὐτοῖς „αἰώνιον, καὶ ὁ θεὸς δόξα“ αὐτῶν. παρακούσας δ' οἶμαι
 μοχθηρᾶς αἰρέσεώς τινος καὶ κακῶς διηγησαμένης τὸ „γενηθήτω
 25 φῶς“ ὡς εὐκτικῶς ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ εἰρημένον εἶπεν· οὐ γὰρ
 δὴ καθ' ἅπερ οἱ τοὺς λύχνους ἐκ γειτόνων ἐναυόμενοι φῶς ὁ
 δημιουργὸς ἄνωθεν ἐχρήσατο. καὶ ἄλλης δ' ἀσεβοῦς αἰρέσεως
 παρακούσας εἶπε καὶ τό' εἰ μὲν ἐναντίος τις ἦν τῷ μεγάλῳ θεῷ
 θεὸς κατηραμένος ὁ ταῦτα ποιῶν παρὰ γνώμην τὴν ἐκεί-
 30 νου, τί αὐτῷ τὸ φῶς ἐκίχρα; πρὸς ἃ τοσοῦτον ἀποδόμεν ἀπο-
 λογεῖσθαι, ὥστε τρανότερον ἡμᾶς ἐθέλειν τῆς ἐκείνων δόξης ὡς ἐσφαλ-
 μένων κατηγορεῖν καὶ ἰστασθαι οὐ πρὸς ἃ μὴ οἴδαμεν αὐτῶν ὡς ὁ

§ Vgl. Gen. 2, 2. Exod. 20, 11. — 4 Gen. 5, 1, 2, 4. — 7 Gen. 2, 4. — 9
 Gen. 1, 1. — 10 Gen. 1, 3. — 11 Gen. 1, 5. — Gen. 1, 1. — 22 Vgl. Jes. 60, 19.
 — 24 Vgl. Tatian (= Fr. VII u. VIII p. 49 sq. ed. Ed. Schwartz) bei Clemens
 Alex., Eclog. prophet. 38 p. 999 ed. Potter, u. bei Origenes, De orat. Cap. XXIV
 gegen Ende. — Gen. 1, 3.

2 ἄρ' P ἄρ' A Ausgg. | 4 hinter ἡ ein kleines Loch in A, es fehlt aber nichts |
 6 οὐδὲ μία A | 11 τὸ (vor φῶς) < Ausgg. | 20 [τῶν] von mir mit Bo. (Notae
 p. 397) u. Del. (l 672 Anm. b) gebilgt | 26 ἐκ A ἐν Ausgg. | ὁ < Sp. Del. | 28 ἦν
 M^{corr.} Ausgg. ἡ A | 30 ἀπολογεῖσθαι] οὐ γεί vermischt A.

Κέλσος ἀλλὰ πρὸς ἃ ἀκριβῶς γινώσκωμεν, πῆ μὲν ἀπ' αὐτῶν, ἀκολουθήσαντες, πῆ δὲ τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν ἐπιμελῶς ἐντυχόντες.

156^v LII. Μετὰ δὲ ταῦτα | Κέλσος φησὶν· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν γενέσεως κόσμου καὶ φθορᾶς, ἢ ὡς ἀγέννητος καὶ ἀφθαρτος, ἢ ὡς γε-
 5 νητὸς μὲν ἀφθαρτος δὲ, ἢ ὡς τὸ ἔμπαλι, οὐδὲν περὶ τοῦδε νυνὶ λέγω. διόπερ οὐδ' ἡμεῖς περὶ τῶνδε νυνὶ λέγομεν· οὐ γὰρ ἡ προκειμένη σύνταξις τοῦτ' ἀπαιτεῖ. ἀλλ' οὐδὲ πνεῦμα τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ φαμεν ὡς ἐν ἄλλοτρίοις τοῖς τῆδε γεγονέναι κατὰ το
 „πνεῦμα θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ | ὕδατος,“ οὐδὲ κακῶς μηχαν- 673
 10 νώμενά τινα ὡς ὑπὸ ἑτέρου τοῦ δημιουργοῦ παρὰ τὸν μέγαν θεὸν κατὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ φαμεν, ἀνεχομένου τοῦ ἀνωτέρω θεοῦ, δεδεῆσθαι καθαιρέσεως. διόπερ μακρὰν χαιρέ-
 τωσαν οἱ ταῦτα λέγοντες καὶ ὁ μὴ πραγματικῶς αὐτῶν κατηγορῶν Κέλσος· ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν ἢ μὴ μνημονεῦσαι τῶν τοιούτων ἢ κατα
 15 τὸ δοκοῦν αὐτῷ φιλάνθρωπον ἐκθέσθαι αὐτὰ ἐπιμελῶς καὶ ἀγωνί-
 σασθαι πρὸς τὰ ἀσεβῶς ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα. οὐδ' ὅτι δεδωκῶς ὁ μέγας θεὸς τῷ δημιουργῷ τὸ πνεῦμα ἀπαιτεῖ αὐτὸ ἀκηκόα-
 μεν πώποτε.

εἰθ' ἐξῆς ἀσεβέσι λόγοις μωρῶς ἐγκαλῶν φησὶ· τίς θεὸς δίδωσι
 20 τι ὡς ἀπαιτήσων; δεομένου γὰρ τὸ ἀπαιτεῖν, δεῖται δὲ οὐδε-
 νὸς ὁ θεός. καὶ τοῦτοις προστίθῃσιν ὡς σοφὸν δῆ τι κατὰ τινων λέγων· διὰ τί, ὀπηνίκα ἐλίχρα, κακῷ κιχρῶν ἠγγόει; λέγει δὲ
 καὶ τό· τί περιορᾷ πονηρὸν δημιουργὸν ἀντιπράττοντα
 ἐαυτῷ;

25 LIII. Εἴτ' οἶμαι φύρων αἰρέσεις αἰρέσει καὶ μὴ ἐπισημιού-
 μενος ὅτι τάδε μὲν ἄλλης αἰρέσεώς ἐστι τάδε δὲ ἄλλης, τὰ πρὸς
 Μαρκίωνα ὑφ' ἡμῶν ἀπορούμενα προφέρει, τάχα καὶ τούτων παρα-
 κούσας ἀπὸ τινων εὐτελῶς καὶ ἰδιωτικῶς [ἐγκαλεῖ τῶν] ἐγκαλούντων

9 Gen. 1, 2. — 10 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 28, 4. 6. 7. — 16 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 1, 13. — 20 Vgl. unten VIII 21 a. A. — 27 Vgl. oben V 54.

1 ἀκολουθήσαντες] ἀκούσαντες schreiben Bo. (Notae p. 397) u. Guet (bei Del. I 672 Anm. e), zu der Construction vgl. unten VII 27 Mitte, 32 a. A.; aber die überlieferte Lesart lässt sich, wenn man ἀπ' αὐτῶν auf γινώσκωμεν bezieht u. αὐτοῖς zu ἀκολουθήσαντες ergänzt, wohl festhalten | 5 τοῦδε A τούτου M Ausgg. | 8 κατὰ] καὶ ὅτι vermutet unrichtig O. Heine, Ueber Celsus' ἀληθῆς λόγος (Philol. Abhd. M. Hertz dargebracht, 1888 Nr. XV) S. 206 Anm. 1 | 9 μηχανώμενά τινα M^{corr.} Ausgg. μηχανῶμεν ἄτινα A | 12 καθαιρέσεως] α (vor ι) in Correctur, hinter ι ein fingerbreiter Raum freigelassen, es fehlt aber nichts, A | 20 το [so] A | 27 hinter τάχα + δὲ M^{corr.} Ausgg. | 28 εὐτελῶς καὶ ἰδιωτικῶς] εὐτελῶν καὶ ἰδιωτικῶν vermuten Guet u. Del. (I 673 Anm. c) | [ἐγκαλεῖ τῶν] wohl aus Dittographie des folgenden ἐγκαλούντων entstanden, von mir eingeklammert.

λόγῳ, οὐ μὴν πάνυ συνετώς. ἐπιθέμενος οὖν τὰ κατὰ Μαρκίωνος
 λεγόμενα καὶ μὴ ἐπισημειωσάμενος ὅτι πρὸς αὐτὸν λέγει φησί· τί
 δὲ λάθρα πέμπει καὶ διαφθείρει τὰ τούτου δημιουργήματα;
 τί δὲ εἰσβιάζεται κρύφα καὶ παραπειθεὶ καὶ πλανᾷ; τί δὲ
 5 τοὺς ὑπὸ τούτου κατεγνωσμένους ἢ κατηραμένους, ὡς φατε,
 ψυχαγωγεῖ καὶ δίκην ἀνδραποδιστοῦ τινος ὑπεξάγει; τί δὲ
 ἀποδιδράσκειν ἀπὸ τοῦ κυρίου διδάσκει; τί δὲ φεύγειν τὸν
 πατέρα; τί δ' αὐτὸς εἰσποιεῖται, μὴ συγχωροῦντος τοῦ πα-
 τρός; τί δ' ἐπαγγέλλεται τῶν ἀλλοτρίων εἶναι πατήρ; καὶ
 10 ἐπιφέρει γε αὐτοῖς οἷον ἐθανμαστικῶς τό· σεμνός γε ὁ θεὸς τῶν
 παρ' ἄλλῳ καταδίκων ἀμαρτωλῶν καὶ ἀκλήρων καὶ, ὡς αὐτοὶ
 λέγουσι, σκυβάλων ἐπιθυμῶν εἶναι πατήρ, καὶ ὄν γε ἐξέ-
 πεμψεν, αὐτοῦ ὑπεξάγοντα, τοῦτον ἄλόντα ἐκδικῆσαι μὴ
 δυνάμενος.
 15 ἔξῃς δὲ τοῖσι ὡς περὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ὁμολογοῦντας οὐκ ἄλ-
 λοτρίου τινὸς εἶναι καὶ ξένου θεοῦ τόνδε τὸν κόσμον, τοιαῦτά
 φησιν· εἰ δὲ (αὐτοῦ) ταῦτ' ἔστιν ἔργα, πῶς μὲν κακὰ ὁ θεὸς
 157^r ἐποίει; πῶς δὲ πείθειν | καὶ νοθετεῖν ἀδυνατεῖ; πῶς δ' ἐκ'
 αὐτοῖς ἀχαρίστοις καὶ πονηροῖς γενομένοις μεταμέλει καὶ
 20 τὴν ἑαυτοῦ τέχνην μέμφεται καὶ μισεῖ καὶ ἀπειλεῖ καὶ φθείρει
 τὰ ἴδια ἔκγονα; ἢ ποῖ ποτε ὑπεξάγει τοῦ κόσμου τοῦδε ὄν
 ἐποίησεν αὐτός; δοκεῖ δὴ μοι καὶ ἐν τούτοις μὴ σαφηνίζων, τίνα
 ἐστὶ τὰ κακὰ, καίτοι γε καὶ ἐν Ἑλλήσι πολλῶν αἰρέσεων γενομένων
 περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, συναρπάζων ὡς ἀκόλουθον ἡμῖν, τοῖς
 25 φάσκουσιν | ἔργα τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ εἶναι καὶ τόνδε τὸν κόσμον, 674
 τὸ καθ' ἡμᾶς κακῶν εἶναι ποιητὴν τὸν θεόν.
 ἔχέτω μὲν οὖν ὅπως ποτὲ ἔχει τὰ περὶ τῶν κακῶν, πότερον
 ὁ θεὸς αὐτὰ πεποίηκεν ἢ μὴ, ἀλλ' ἐκ παρακολουθήσεως γεγένη-
 ται τῆς πρὸς τὰ προηγούμενα· θαυμάζω δὲ εἰ μὴ ὅπερ ἡμῖν, τοῖς

8 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. IV 51, 1. — 12 Vgl. Phil. 3, 8. — 19 Vgl. Gen. 6, 6. 7. — 28 Vgl. Chrysippus bei Gellius, N. A. VII (VI) 1, 8—13. H. Diels, Doxogr. gr. p. 570, 4 u. unten VI 55. VII 68.

1 λόγῳ schreibe ich mit Guet (bei Del. I 673 Anm. c), λόγων A Ausgg. | συνετώς] συνετῶ vermutet Guet ebenda ohne Grund | hinter ἐπιθέμενος + μὲν MAusgg. | 7 ἀποδράσκειν] über o ein Accent getilgt A¹ | κυρίου] κύ aus κῦ corr. A¹ | 12 σκυβάλων PAusgg., vgl. Phil. 3, 8; κυβάλων A | 18 αὐτοῦ] αὐτοῦς liest Keim, Celsus' Wahres Wort S. 98 Anm. 1 | ὑπεξάγοντα] ὑπέξαρχον oder ἰπεξάρχοντα vermutet Guet (bei Del. I 673 Anm. d) ohne Grund | 15 ὡς περὶ] ὡς περὶ A | 17 (αὐτοῦ) ist nach der Wiederholung der Worte des Celsus (unten S. 125 Z. 4) hier mit den Ausgg. einzufügen | 18 δ' A δὲ Ausgg. | 19 ἀχαρίστοις V corr. Ausgg. ἀχαρις τοῖς A | 22 δὴ A δέ MAusgg. | 27 ὁπίσωτε A.

φάσκουσιν ἔργα εἶναι τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ καὶ τόνδε τὸν κόσμον, οἶεται ἀκολουθεῖν περὶ τοῦ τὸν θεὸν τὰ κακὰ πεποιηκέναι, ἀκολουθεῖ ὅσον ἐφ' οἷς λέγει καὶ αὐτός. εἶποι γὰρ ἂν τις πρὸς τὸν Κέλσον· εἰ αὐτοῦ ταυτ' ἔστιν ἔργα, πῶς μὲν κακὰ ὁ θεὸς 5 ἐποίει; πῶς δὲ πείθειν καὶ νουθετεῖν ἀδυνατεῖ; κακία δὲ ἡ μεγίστη ἐν λόγοις ἐστίν, ὅτε ἐγκαλεῖ τις τοῖς ἑτεροδόξοις περὶ τινῶν δογμάτων ὡς οὐχ ὑγιῶν, πολλῶ πρότερον αὐτὸς ἔχων τὰ ἐγκλήματα ἐν τοῖς ἰδίῳις δόγμασιν.

LIV. Ἴδωμεν οὖν ἡμεῖς διὰ βραχείων τὰ περὶ ἀγαθῶν καὶ κα-
 10 κῶν, τῶν κατὰ τὰς θείας γραφᾶς, καὶ τίνα ἡμῖν λεκτέον πρὸς τό-
 πῶς μὲν κακὰ (ὁ) θεὸς ἐποίει; πῶς δὲ πείθειν καὶ νουθετεῖν
 ἀδυνατεῖ; κυρίως δὴ κατὰ τὰς θείας γραφᾶς ἀγαθὰ εἰσιν αἱ ἀρε-
 ται καὶ αἱ κατὰ ταύτας πράξεις, ὅσπερ κυρίως κακὰ τὰ ἐναντία
 τούτοις. ἀρκεσθῆσόμεθα δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος λέξεισι ταῖς ἀπὸ τοῦ
 15 τριακοστοῦ τρίτου ψαλμοῦ, τοῦτο παριστάσαις οὕτως· „οἱ δὲ ἐκζη-
 τοῦντες τὸν κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ. θεῦτε τέκνα,
 ἀκούσατέ μου, φόβον κυρίου διδάξω ὑμᾶς. τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ
 θέλων ζῶην, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς; παῦσον τὴν γλωσσάν
 σου ἀπὸ κακοῦ, καὶ χεὶλή σου τοῦ μὴ λαλήσαι δόλον. ἐκκλινον ἀπὸ
 20 κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν.“ τὸ γὰρ „ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποι-
 ἦσον ἀγαθόν“ οὔτε περὶ τῶν σωματικῶν λέγεται ἀγαθῶν ἢ κακῶν,
 οὕτως ὀνομαζομένων παρά τισιν, οὔτε περὶ τῶν ἐκτός, ἀλλὰ περὶ
 τῶν κατὰ ψυχὴν ἀγαθῶν ἢ κακῶν· ἐπέπερ ὁ ἐκκλίνας μὲν ἀπὸ
 τῶν οὕτως κακῶν ποιήσας δὲ τὰ τοιάδε ἀγαθὰ ὡς θέλων τὴν
 25 ἀληθινὴν ζῶην γένοιτ' ἂν ἐν αὐτῇ, „ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς,
 ὧν ὁ λόγος τῆς „δικαιοσύνης“ ἐστὶν „ἥλιος,“ (καὶ) φθάσαι ἂν ἐπ'
 ἐκείνας, ἐξαιρουμένου αὐτὸν τοῦ θεοῦ „ἀπὸ τοῦ ἐνεστώτος αἰῶνος
 157^v πονηροῦ“ | καὶ ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἡμερῶν, περὶ ὧν εἶπεν ὁ Παῦλος
 τό· „ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι ποιηραὶ εἰσιν.“

30 LV. Εὐρεθείη δ' ἂν καταχρηστικώτερον καὶ τὰ σωματικὰ καὶ
 τὰ ἐκτός, τὰ μὲν συμβαλλόμενα εἰς τὸν κατὰ φύσιν βίον νομιζόμενα
 ἀγαθὰ τὰ δ' ἐναντιούμενα | τούτῳ κακὰ. οὕτω γὰρ ὁ Ἰωβ λέγει 675
 πρὸς τὴν γυναῖκα τό· „εἰ γὰρ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς κυρίου,

15 Psal. 33, 11—15. — 20 Psal. 33, 15. — 25 Psal. 33, 13. — 26 Vgl. Mal. 4, 2. — 27 Vgl. Gal. 1, 4. — 29 Ephes. 5, 16. — 38 Hiob 2, 10.

11 (ο) fñge ich mit Sp. u. Del. ein, vgl. oben VI 53, S. 124 Z. 17 u. S. 125 Z. 4 | 24 οὕτως A οὕτω M Ausgg. | 26 (καὶ) fñge ich nach Gelenius u. Del. (I 674 Anm. c) ein, wñhrend Bo. (Notae p. 397) die Copula schon vor ἀγαπῶν (oben Z. 25) einschieben will; vielleicht ist aber die Lñcke zwischen ἥλιος u. φθάσαι noch als grñsser anzunehmen.

τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν“; ἐπεὶ οὖν εὐρίσκεται ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς ὅπου μὲν ἐκ προσώπου θεοῦ τὸ „ἐγὼ ὁ ποιῶν εἰρήνην καὶ κτίζων κακὰ,“ ὅπου δὲ πάλιν περὶ αὐτοῦ „ὅτι κατέβη κακὰ παρὰ κυρίου ἐπὶ πύλας Ἱερουσαλήμ, ψόφος ἀρμάτων καὶ ἰκπεπόντων,“ ἄπερ ἐτάραξε 5 πολλοὺς τῶν ἐντυγχανόντων τῇ γραφῇ, μὴ δυναμένους καθορᾶν τὰ κατ' αὐτὴν περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν σημαινόμενα· εἰκὸς ἐντεῦθεν ἦτοι τὸν Κέλσον ἐπαποροῦντα εἰρηκέναι· πῶς μὲν κακὰ (ὁ) θεὸς ἐποίησε; ἢ ἀκούσαντά τινος ἰδιωτικώτερον πρεσβεύοντος περὶ τῶν κατὰ τὸν τόπον τὴν ἐκκειμένην λέξιν τεθεικέναι.

10 ἡμεῖς δὲ φαμεν ὅτι κακὰ μὲν, τὴν κακίαν καὶ τὰς ἀπ' αὐτῆς πράξεις, ὁ θεὸς οὐχ ἐποίησε. πῶς γὰρ οἷόν τ' ἦν τὸ περὶ κρίσεως κήρυγμα παρόρησιαν ἔχειν, διδάσκον κολάζεσθαι μὲν ἐπὶ ταῖς κατὰ κακίαν πράξεσι κατ' ἀναλογίαν τῶν ἡμαρτημένων τοὺς φαύλους, μακαρίους δ' εἶναι καὶ τεύξεσθαι τῶν ἀπὸ θεοῦ γερῶν τοὺς κατ' ἀρε- 15 τὴν βιώσαντας ἢ τὰς κατ' ἀρετὴν πράξεις ποιήσαντας, εἰ τὰ ὄντως κακὰ πεποιήκει ὁ θεός; εὐ οἶδα ὅτι ῥητὰ τινα παραλήφονται τῆς γραφῆς οἱ καὶ ταῦτα βουλόμενοι τολμᾶν φάσκεν ἀπὸ θεοῦ γεγονέναι, μὴ δυνάμενοι ἐν ὕψος ἀποδειξαι τῆς γραφῆς, αἰτιωμένης μὲν τοὺς ἀμαρτάνοντας ἀποδεχομένης δὲ τοὺς εὐ πράττοντας καὶ οὐδὲν 20 ἦττον κάκεινα λεγούσης, ἅτινα περισπᾶν δοκεῖ (οὐκ) ὀλίγα ὄντα τοὺς ἀμαθῶς τὰ θεία γράμματα ἀναγινώσκοντας. ἐκτίθεσθαι δὲ νῦν τὰς περισπώσας λέξεις, πολλὰς τυγχανούσας, καὶ τὰς ἐρμηνείας αὐτῶν πολλῆς κατασκευῆς δεομένης οὐχ ἡγησάμην εἶναι ἀρμόζον τῇ προκειμένη συντάξει.

25 κακὰ τοίνυν, εἰ μὲν τὰ κυρίως οὕτως ὀνομαζόμενα ἐξακούοι τις, ὁ θεὸς οὐ πεποίηκεν, ἀλλὰ τοῖς προηγουμένοις αὐτοῦ ἔργοις ὀλίγα ὡς πρὸς τὴν τῶν ὅλων διάταξιν τυγχάνοντα ἐπικολούθησεν, ὥσπερ ἐπακολουθεῖ τοῖς προηγουμένοις τοῦ τέκτονος ἔργοις τὰ ἐλικοειδῆ ξέσματα καὶ πρίσματα καὶ τοῖς οἰκοδόμοις ποιεῖν δοκεῖν τὰ 30 παρακείμενα ταῖς οἰκοδομαῖς ὥσπερ εἰ κόπρια ἀποπίπτοντα τῶν λίθων καὶ τῆς κοιλίας.

LVI. Ἐἰ δὲ τὰ καταχρηστικῶς οὕτως ὀνομαζόμενα, λεγόμενα σω- 158^r ματικά κακὰ | καὶ ἐκτός, τίς φησί, δεδόσθω ἔσθ' ὅτε τούτων τινα

2 Jea. 45, 7. — 3 Mich. 1, 12. 13. — 12 Vgl. Matth. 25, 46.

5 ἐντυγχανόντων] γ ὕbergeschr. A | 7 (ὁ) fñge ich mit M u. den Ausgg. ein, vgl. oben VI 54, S. 125 Z. 11 | 9 τεθεικέναι A ἐκτίθῆναι M Ausgg. | 10 hinter μὲν + ἢ P Del. | 15 βιώσαντας M Ausgg., vgl. das folgende Part. Aor. ποιήσαντας; βιώσαντας A | εἰ τὰ ὄντως (ὄντως als Conjectur Hb. am Rand) Sp. Del. im Text, εἶτα οὕτως A | 16 πεποιήκει] πεποίηκεν Del. | 20 (οὐκ) setze ich wegen der Z. 22 folgenden Worte πολλὰς τυγχανούσας ein | 21 ἀναγινώσκοντας M Ausgg. | 27 ἐπικολούθησεν A.

πεποιηκέναι τὸν θεόν, ἵνα διὰ τούτων ἐπιστρέφῃ τινάς. καὶ τί
 ἄτοπον ὁ λόγος ἔχει δύναται; ὥσπερ γὰρ, εἰ καταχρηστικῶς ἀκούον-
 των ἡμῶν κακὰ τοὺς προσαγομένους πόνους τοῖς παιδευομένοις ὑπὸ
 πατέρων καὶ διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν, ἢ ὑπὸ ἱατρῶν τοῖς θερα-
 5 πείας ἔνεκεν τεμνομένοις ἢ καυτηριαζομένοις, λέγομεν τὸν | πατέρα 676
 κακοποιεῖν τοῖς υἱοῖς ἢ τοὺς παιδαγωγοὺς ἢ τοὺς διδασκάλους ἢ
 τοὺς ἱατροὺς, οὐδὲν ἂν κατηγοροῖντο οἱ τύπτοντες ἢ οἱ τέμνοντες·
 οὕτως, εἰ ὁ θεὸς λέγεται τὰ τοιαυτὰ ἐπάγειν ἐπιστροφῆς καὶ θερα-
 πείας ἔνεκεν τῶν δεομένων τοιούτων πόνων, οὐδὲν ἂν ἄτοπον ὁ
 10 λόγος ἔχοι· οὐτ' ἂν καταβαίῃ „κακὰ παρὰ κυρίου ἐπὶ πύλας Ἱερου-
 σαλήμ,“ τὴν ὑπόστασιν ἔχοντα ἐν τοῖς ἀπὸ τῶν πολεμίων πόνους,
 προσαγομένοις αὐτοῖς εἰς ἐπιστροφήν, οὐτ' ἂν ἐπισκέπτηται „ἐν
 ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας“ τῶν ἐγκαταλιπόντων „τὸν νόμον“ τοῦ θεοῦ
 „καὶ ἐν μάστιγι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν,“ οὐτ' ἂν λέγῃ τό· „ἔχεις ἀν-
 15 θρακας πυρὸς, κάθισαι ἐπ' αὐτοὺς, οὗτοι ἔσονται σοι βοήθεια.“ τοῦ-
 τον δὲ τὸν τρόπον καὶ τὸ „ὁ ποιῶν εἰρήνην καὶ κτίζων κακὰ“
 διηγούμεθα· κτίζει γὰρ τὰ σωματικά ἢ τὰ ἐκτὸς κακὰ, καθάιρων καὶ
 παιδεύων τοὺς μὴ βουληθέντας παιδευθῆναι λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ
 ὑγίει. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τὸ πῶς μὲν ὁ θεὸς κακὰ ἐποίει;

20 LVII. Εἰς δὲ τὸ πῶς πείθειν καὶ νουθετεῖν ἀδυνατεῖ;
 προείρηται μὲν ὅτι πᾶσιν ἂν, εἴπερ ἔγκλημά ἐστι τὸ τοιοῦτον, προσ-
 ἄγοιτο ἢ τοῦ Κέλσου λέξις τοῖς ἀποδεχομένοις πρόνοιαν· ἀπολογή-
 σαιτο δ' ἂν τις ὅτι νουθετεῖν μὲν οὐκ ἀδυνατεῖ ὁ θεός, νουθε-
 25 τεῖ γὰρ διὰ πάσης γραφῆς καὶ διὰ τῶν χάριτι διδασκόντων θεοῦ
 τοὺς ἀκούοντας· εἰ μὴ ἄρα ἰδίον τι σημαινόμενον ἐξακούοιτο εἰς τὸ
 νουθετεῖν τὸ καὶ ἐπιτυγχάνειν ἐν τῷ νουθετουμένῳ καὶ ἀκούειν
 τὸν τοῦ διδάσκοντος λόγον, ὅπερ ἐστὶ παρὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ τετριμ-
 μένου ἐν τῇ συνηθείᾳ σημαινόμενον.

εἰς δὲ τὸ πῶς πείθειν ἀδυνατεῖ; καὶ αὐτὸ προσαχθὲν ἂν
 30 πᾶσι τοῖς πρόνοιαν παραδεχομένοις, ταῦτα λεκτέον. ἐπειδὴ τὸ πεί-
 θεσθαι ὥσπερ εἰ τῶν καλουμένων ἀντιπεπονητότων ἐστίν, ἀνάλογον
 τῷ κείρεσθαι ἄνθρωπον, ἐνεργοῦντα τὸ παρέχειν ἑαυτὸν τῷ κείροντι·
 διὰ τοῦτο οὐ μόνως δεῖται τῆς τοῦ πείθοντος ἐνεργείας ἀλλὰ καὶ
 τῆς, ἵν' οὕτως ὀνομάσω, ὑποπτώσεως πρὸς τὸν πείθοντα ἢ παρα-

10 Vgl. Mich. 1, 12. — 12 Vgl. Psal. 88, 33. 31. 33. — 14 Jes. 47, 14. 15.
 — 16 Jes. 45, 7.

10 καταβαίῃ] η in Correctur A | 13 ἐγκαταλείπόντων [so] A¹ | 15 κάθισαι
 A | 25 τοὺς aus τοῖς corr. A | τι σημαινόμενον M Ausgg. τις ἢ μαινόμενον A |
 30—31 am Rand ση von I. oder II. H. A | 31 ὥσπερ εἰ M corr. Ausgg. ὡς περι
 A | 32 τὸ Ausgg. τῷ A.

δοχῆς τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ πείθοντος. διὰ τοῦτο οὐ παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸν θεὸν πείθειν λεκτέον τοὺς μὴ πειθομένους μὴ πείθεσθαι, ἀλλὰ παρὰ τὸ ἐκείνους μὴ δέχεσθαι τοὺς πειστικὸς λόγους τοῦ θεοῦ.

5 τοῦτο δὲ καὶ ἐπ' ἀνθρώπων λέγων τις, ὀνομαζομένων πειθοῦς
 158^v δημιουργῶν, οὐκ ἂν ἁμάρτοι· | δυνατὸν γὰρ καὶ τὸν ἄκρωσ κατελιηφότα
 τὰ τῆς ῥητορικῆς θεωρήματα καὶ δεόντως αὐτοῖς χρώμενον πάντα
 μὲν ποιεῖν πρὸς τὸ πείθειν, μὴ τυγχάνοντα δὲ τῆς προαιρέσεως τοῦ
 ὀφειλοντος πείθεσθαι δοκεῖν μὴ πείθειν. ὅτι δὲ, κἂν τὸ πειστι-
 10 κὸς λέγεσθαι λόγους ἀπὸ θεοῦ ἔρχηται, τό γε πείθεσθαι οὐκ ἔστιν
 ἀπὸ θεοῦ, σαφῶς ὁ Παῦλος διδάσκει λέγων· „ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ
 τοῦ | καλοῦντος ὑμᾶς.“ τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ „ἐὰν θέλητε καὶ εἰσα- 677
 κούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε μηδὲ
 εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται.“ ἵνα γάρ τις θέλῃ ἄπερ
 15 λέγει ὁ νουθετῶν καὶ εἰσακούσας αὐτῶν ἄξιος γένηται τῶν τοῦ
 θεοῦ ἐπαγγελιῶν, τῆς προαιρέσεως τοῦ ἀκούοντος δεῖ καὶ τῆς πρὸς
 τὰ λεγόμενα ἐπινεύσεως. διόπερ ἐν Δευτερονομίῳ ἐμφαντικῶς εἰρησ-
 θαί μοι δοκεῖ τό· „καὶ νῦν Ἰσραὴλ, τί κύριος ὁ θεὸς σου αἰτεῖ παρὰ
 σου ἄλλ' ἢ φοβέσθαι κύριον τὸν θεόν σου (καὶ) πορεύεσθαι ἐν
 20 πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ καὶ ἀγαπᾶν αὐτὸν καὶ“ „φυλάσσειν τὰς
 ἐντολάς αὐτοῦ;“

LVIII. Εἴθ' ἕξις ἐστὶν ἀπαντῆσαι πρὸς τὸ πῶς δ' ἐπ' αὐτοῖς
 ἀχαρίστοις καὶ πονηροῖς γενομένοις μεταμέλει καὶ τὴν
 ἑαυτοῦ τέχνην μέμφεται καὶ μισεῖ καὶ ἀπειλεῖ καὶ φθείρει
 25 τὰ ἴδια ἔκγονα; συκοφαντεῖ δ' ἐν τούτοις καὶ καταφεύδεται τῶν
 ἐν τῇ Γενέσει γεγραμμένων τὸν τρόπον τοῦτον· „ἰδὼν δὲ κύριος ὁ θεὸς
 ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ κακίαι τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶς τις διανοεῖται
 ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ πάσας τὰς ἡμέρας, ἐνεθυμήθη
 ὁ θεὸς ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ διενόηθη ἐν τῇ
 30 καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ εἶπεν ὁ θεός· ἀπαλείψω τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐποίησα,
 ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους καὶ ἀπὸ ἔρπε-

11 Gal. 5, 8. — 12 Jes. 1, 19. 20. — 18 Deut. 10, 12. 13. — 26 Gen
 6, 5—7.

3 πειστικὸς schreibe ich nach M^{corr.} mit Guiet (bei Del. I 676 Anm. e), da dies (bekanntlich oft mit πιστικ. verwechselte) Wort in einer Erörterung über den Begriff πείθεσθαι allein am Platze ist; πιστικὸς A Ausgg. | 5 ἐπ' ἀνθρώπων] περὶ ἀνθρώπων, am Rand γὰρ ἐπ' ἀνῶν A¹ | 9 πειστικὸς schreibe ich nach M^{corr.} mit Guiet (bei Del. I 676 Anm. e), vgl. oben Z. 3; πιστικὸς A Ausgg. | 15 λέγει] εἰ in Correctur A | 19 (καὶ) füge ich mit Sp. u. Del. ein | 26 ἀχαρίστοις] ἀχαρις τοῖς A, vgl. oben VI 53, S. 124 Z. 19 | 27 τῆς übergeschr. A¹ | διανοεῖται] διανέται A.

τῶν ἕως τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ· ὅτι ἐθυμώθη, ὅτι ἐποίησα αὐτούς;“ τὰ μὴ γεγραμμένα ἐκτιθέμενος ὡς δηλούμενα ἀπὸ τῶν γεγραμμένων. μεταμέλεια γὰρ ἐν τούτοις οὐκ ὀνομάσθη θεοῦ οὐδ’ ὅτι τὴν ἑαυτοῦ τέχνην μέμφεται καὶ μισεῖ.

- 5 εἰ δὲ δοκεῖ ὁ θεὸς ἀπειλεῖν τὰ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ φθείρειν ἐν αὐτῷ τὰ ἴδια ἔκγονα, λεκτέον ὅτι, ἀθανάτου τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων τυγχανούσης, ἢ μὲν νομιζομένη ἀπειλὴ ἐπιστρέφειν βούλεται τοὺς ἀκούοντας, ἢ δ’ ἐν τῷ κατακλυσμῷ διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων καθ’ ἄρσιόν ἐστι τῆς γῆς, ὡς καὶ Ἑλλήνων οἱ μὴ εὐκα-
10 ταφρονήτως φιλοσοφῆσαντες εἰρήκασιν ἐν τῷ· „ὅταν δ’ οἱ θεοὶ τὴν γῆν καθάρωσι.“ περὶ δὲ τῶν ὡς περὶ ἀνθρωποκαθῶν λέξεων ἀναφερομένων ἐπὶ τὸν θεὸν οὐκ ὀλίγα ἡμῖν καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω λέλεκται.

- LIX. Ὑπιδόμενος δ’ ἐξῆς ὁ Κέλσος τάχα δὲ καὶ αὐτὸς συνιδὼν,
15 ὅ τι δύναται λεχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀπολογουμένων περὶ τῶν ἐν τῷ κατακλυσμῷ διαφθαρέντων, φησὶν· εἰ δὲ μὴ διαφθείρει τὰ ἴδια
159^r ἔκγονα, ποῖ ποτε αὐτὰ | ὑπεξάγει τοῦ κόσμου τοῦδε, ἐν ἐποίησεν αὐτός; καὶ πρὸς τοῦτο δὲ λέγομεν ὅτι τοῦ μὲν παντὸς κόσμου, συνεστῶτος ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς, οὐ πάντως ὑπεξάγει
20 τοὺς τὸν κατακλυσμὸν πεπονθότας, ἀπαλλάττει δ’ αὐτούς τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς καὶ ἀπολύσας τῶν σωμάτων ἀπολύει ἅμα καὶ τοῦ ἐπὶ γῆς τυγχάνειν, ἣν πολλαχοῦ τῶν γραφῶν ἔθος ὀνομάζεσθαι | κόσ- 678
μον. μάλιστα δ’ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ πολλάκις ἔστιν εὑρεῖν κόσμον τὸν περιγίειον ὀνομαζόμενον τόπον, ὡς περὶ καὶ ἐν τῷ
25 „ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον;“ καὶ „ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.“ εἰ μὲν οὖν ἀκούει τις τοῦ ὑπεξάγει τοῦ κόσμου τοῦδε τοῦ περιγίειου τόπου, οὐδὲν ἄτοπον ἀπαντᾶ τῷ λόγῳ· εἰ δὲ κόσμον τὸ ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς σύστημα ὀνομάζει τις,
30 οὐ πάντως οἱ τὸν κατακλυσμὸν παθόντες ὑπεξάγονται ἀπὸ τοῦ οὕτως ὀνομαζόμενου κόσμου. καίτοι γε εἴποι ἂν τις, νοήσας

5 Vgl. oben IV 11. 12. — 9 Vgl. oben IV 21, I 290 Z. 12f. — 10 Vgl. Plato, Tim. Cap. III p. 22 D, u. oben IV 20, I 289 Z. 29 f. 62, I 333 Z. 30 u. 64, I 335 Z. 13. — 12 Vgl. oben I 71. IV 71. 72. — 22 Vgl. Matth. 4, 8. 26, 13. Mark. 16, 15. II Petr. 3, 6. Röm. 1, 8. I Tim. 6, 7. — 25 Joh. 1, 9. — 26 Joh. 16, 33.

1 ἐθυμώθη A ἐνεθυμήθη PM² (am Rand) V^{corr.}, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text | 11 ὡς περὶ PAusgg. ὡς περὶ A | 14 Ὑπιδόμενος schreibe ich, vgl. oben I 68, I 121 Z. 29. III 42, I 233 Z. 7; ὑπειδόμενος AAusgg. | 15 ὅ τι schreibe ich, ὅτι AAusgg. | 26 θλίψιν AAusgg. | ἔχετε AHδ. Sp. ἔξετε PDel. | 31 οὕτως] ὄν-
τως vermutet Guet (bei Del. I 678 Anm. c) ohne Grund.

Origenes II.

τὸ „μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα“ καὶ τὸ „τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθοράται,“ ὅτι πρὸς τοῖς ἀοράτοις καὶ ἀπαξιαπλῶς ὀνομαζόμενοις μὴ βλεπομένοις τυγχάνων. ὑπεξῆλθε τὸν κόσμον, τοῦ
5 λόγου αὐτὸν ὑπεξάγοντος ἐντεῦθεν καὶ ἐπὶ τὸν ὑπερουράνιον ἐπὶ τῇ θείᾳ τῶν καλῶν μετατιθέντος τόπον.

LX. Μετὰ δὲ τὴν ἐξετασθεῖσαν λέξιν ὡςπερὶ σκοπὸν ἔχων τὸ ὅπως ποτὲ πολλῶν λόγων πληρῶσαι τὸ βιβλίον, ἀλλὰς λέξεσι τὰ παραπλήσιά φησι τοῖς ὀλίγῳ ἀνωτέρω ἐξετασθεῖσιν, ἐν οἷς ἔλεγε·
10 μακροῦ δ' εὐηθέστερον τὸ καὶ ἡμέρας τινὰς ἐπιδιανειμαί τῇ κοσμογονίᾳ, πρὶν εἶναι ἡμέρας· οὐρανῷ γὰρ οὐπω γεγονότος οὐδὲ γῆς πῶ ἐρηρυσμένης οὐδ' ἡλίου πῶ τῆδε φερομένου, πῶς ἡμέραι ἦσαν; τί γὰρ διαφέρει ταῦτα τοῦ ἔτι δ' ἄνωθεν λαβόντες ἐπισκεψώμεθα, πῶς οὐκ ἂν ἄτοπος
15 εἴη θεὸς ὁ πρῶτος καὶ ὁ μέγιστος κελεύων· γενέσθω τότε καὶ ἕτερον τότε ἢ τότε, καὶ μιᾷ μὲν ἡμέρᾳ τοσόνδε τεκταινόμενος τῇ δευτέρᾳ δ' αὐθις τοσῶδε πλέον καὶ τρίτῃ καὶ τετάρτῃ καὶ πέμπτῃ καὶ ἕκτῃ;

δυνάμει δ' εἴπομεν καὶ εἰς τὸ κελεύων· γενέσθω τότε καὶ
20 ἕτερον τότε ἢ τότε, ὅτε παρετιθέμεθα τὸ „αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν,“ λέγοντες τὸν μὲν προσεχῶς δημιουργὸν εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ λόγον καὶ ὡςπερὶ αὐτονογὸν τοῦ κόσμου, τὸν δὲ πατέρα τοῦ λόγου τῷ προστεταχέναι τῷ υἱῷ ἑαυτοῦ λόγῳ ποιῆσαι τὸν κόσμον εἶναι πρῶτως δη-
25 μιουργόν.

περὶ δὲ τοῦ μιᾷ μὲν ἡμέρᾳ γεγονέναι „τὸ φῶς“ δευτέρᾳ δὲ
159^v „τὸ στερέωμα,“ τρίτῃ δὲ συνῆχθαι τὰ „ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ“
<ὑδάτα> εἰς τὰς συναγωγὰς | αὐτῶν, καὶ οὕτω βεβλαστηκέναι τὴν

1 II Kor. 4, 18. — 2 Röm. 1, 20. — 9 Vgl. oben VI 50. 51, S. 121 Z. 31 ff. — 10 Vgl. Gen. 1, 1—5. — 15 Vgl. Gen. 1, 3—2, 2. — 19 Vgl. oben II 9, I 136 Z. 1 ff. — 20 Psal. 32, 9. 148, 5. — 26 Vgl. Gen. 1, 3—31.

8 hinter ὅτι + ὁ Bo. (Notas p. 397) | 5 ὑπερουράνιον Hb. am Rand, Sp. Del. im Text; ἐπὲρ τὸν οὐρανόν A | 7 ὡςπερὶ σκοπὸν PMAusgg. ὡς περίσκοπον A | 8 ὁπῶσποτε A | πολλῶν λόγων am Rand nachgetragen A¹ | τὸ scheint aus τὰ corr. A | 12 ἡλίου] ἡ in Correctur A | πῶ (2)] πῶ A ποῦ VAusgg. im Text | 13 του [so] A | 16 μία A Ausgg. | 26 μία A Ausgg. | 27 ὑπὸ κάτω A | 28 <ὑδάτα> füge ich nach M² (am Rand) u. den Ausgg. ein, vgl. Gen. 1, 10 | συναγωγὰς) auf den unteren Rand des hier schliessenden fol. 159^r von A hat dieselbe plumpe Hand, von der die beiden Randnoten auf fol. 120^r (vgl. oben S. 14 Z. 3) u. fol. 121^v (vgl. oben S. 18 Z. 1) herkommen, folgende Worte geschrieben: ὅρα πῶς τὸν υἱὸν εἰς τὴν δευτέραν κατάγει κατάστασιν εἰ [oder ἡ?] γὰρ προσταγῇ καὶ ὀρισμ(ένῃ), τῆς ὑποτακτικῆς καὶ ὑποβεβηκνίας ἐστὶ καταστάσεως, καὶ εἰ υἱὸς καὶ ὁμόδοξος καὶ ὁμότιμος.

γῆν τὰ ὑπὸ μόνῃς φύσεως διοικούμενα, καὶ τετάρτη τοὺς „φωστῆρας“ καὶ „ἀστέρας“ καὶ πέμπτη τὰ νηκτὰ καὶ ἕκτη τὰ χερσαία καὶ „τὸν ἄνθρωπον,“ κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν ἐν τοῖς πραγματευθείσιν εἰς τὴν Γένεσιν εἰρήκαμεν· καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω δὲ ἐγκαλοῦντες τοῖς
 5 κατὰ τὴν προχειροτέραν ἐκδοχὴν φήσασι χρόνους ἕξ ἡμερῶν διεληλυθέναι εἰς τὴν | κοσμοποιίαν παρετιθέμεθα τὸ „αὕτη ἡ βίβλος γε- 679
 νέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο· ἢ ἡμέρα ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.“

LXI. Ἐἶτα πάλιν μὴ κατακούσας τοῦ „καὶ συνετέλεσεν ὁ θεὸς
 10 ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτη τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε· καὶ κατέπαυσεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησε. καὶ εὐλόγησεν ὁ θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν, ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ὁ θεὸς ποιῆσαι“ καὶ οἰηθεὶς ταῦτόν εἶναι τὸ „κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ
 15 τῇ ἑβδόμῃ“ καὶ τὸ „ἀνεπαύσατο τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ“ φησὶ· μετὰ τοῦτο μὴν ὥσπερ τις ἀτεχνῶς πονηρὸς χειροτέχνης ἐκκαμῶν καὶ πρὸς ἀνάπαυσιν ἀργίας δεηθεὶς. οὐδὲ γὰρ οἶδε, τίς ἢ μετὰ τὴν ὅσον ὁ κόσμος συνέστηκεν ἐνεργουμένην κοσμοποιίαν, ἢ τοῦ σαββάτου καὶ τῆς καταπαύσεως τοῦ θεοῦ ἡμέρα, ἐν ἣ ἕορ-
 20 τάσουσιν ἅμα τῷ θεῷ οἱ πάντα τὰ ἔργα ἑαυτῶν ταῖς ἕξι ἡμέραις πεποιηκότες καὶ διὰ τὸ μηδὲν παραλελοιπέναι τῶν ἐπιβαλλόντων ἀναβαίνοντες ἐπὶ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ τῶν δικαίων καὶ μακαρίων πανήγυριν.

εἶτα ὡς ἦτοι τῶν γραφῶν οὕτω λεγουσῶν ἢ καὶ ἡμῶν αὐτῶν
 25 οὕτως διηγουμένων περὶ θεοῦ, ὅτι καμῶν ἀνεπαύσατο, φησὶν ὅτι οὐ θέμις τὸν πρῶτον θεὸν κάμνειν οὔτε χειρουργεῖν οὔτε κελεύειν. ὁ μὲν οὖν Κέλσος φησὶν ὅτι οὐ θέμις τὸν πρῶτον θεὸν κάμνειν· ἡμεῖς δὲ εἰπομεν ἂν ὅτι οὐδ' ὁ θεὸς λόγος κάμνει οὐδ' ὅσοι τῆς κρείττονος ἤδη καὶ θειοτέρας τάξεως ἔχον-
 30 ται· τὸ γὰρ κάμνειν ἐστὶ τῶν ἐν σώματι. ζητήσεις δὲ, πότερον ἢ τῶν ἐν οἴφοτοῦν σώματι ἢ τῶν ἐν τῷ γῆινφ καὶ ὀλίγον τούτου

4 Vgl. oben VI 50, S. 122 Z. 4 ff. — 6 Gen. 2, 4. — 9 Gen. 2, 2. 3. — 14 Gen. 2, 2. — 18 Vgl. Exod. 20, 8—11. 31, 13—17. Deut. 5, 14. — 26 Vgl. Plato, Tim. Cap. VII p. 33 A B.

2 χερσαία] αι von I. H. über einen gestrichenen Buchst., der wahrscheinlich ε gewesen ist, übergeschr., der Accent fehlt, A | 5 χρόνους] χρόνον vermutet Guet (bei Del. I 678 Anm. i) | ἕξ] ἕξ A | 9 hinter ὁ θεός + τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, doch expungiert, A | 10 ἐποίησε] ἐποίησεν [so] A | 14 ταυτὸν A | 17 ἀργίας M² u. Hb. am Rand, Sp. Del. im Text; ἀργου A | ἢ (scil. ἡμέρα) ΔH5. ἢ Sp. Del. | 18 ἐνεργουμένην] Schluss-ν übergeschr. A¹ | 25 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 26 κάμνειν] ει in Correctur u. ν (vor ε) übergeschr. A¹.

βελτίονι. ἀλλ' οὐδὲ θέμις τὸν πρῶτον θεὸν χειρουργεῖν· ἐὰν δὲ κυρίως ἀκούης τοῦ χειρουργεῖν, οὐδὲ τὸν δεύτερον οὐδ' ἄλλο τι τῶν θειοτέρων. ἀλλ' ἔστω καταχρηστικῶς λέγεσθαι τὸ χειρουργεῖν ἢ τροπικῶς, ἵνα διηγησώμεθα καὶ τὸ „ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα“ καὶ „αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἔστησαν τὸν οὐρανόν“ καὶ εἰ τι τούτοις εἰρηται παραπλησίως, τροπολογούντων ἡμῶν χείρας καὶ μέλη τοῦ θεοῦ· τί οὖν ἄτοπον οὕτω χειρουργεῖν θεόν; ὡς οὐκ ἄτοπον δὲ οὕτω χειρουργεῖν θεόν, οὕτως οὐδὲ τὸ
 160^r κελεύειν αὐτόν, ἵνα καλὰ καὶ ἐπαινετὰ | ἢ τὰ ὑπὸ τοῦ κελενο-
 10 μένου ἐπιτελούμενα τῷ θεὸν εἶναι τὸν κεκελευκότα περὶ αὐτῶν.

LXII. Πάλιν τε αὐτὸ ὁ Κέλσος τάχα μὲν παρακούσας τοῦ „τὸ γὰρ στόμα κυρίου ἐλάλησε ταῦτα“ τάχα δὲ καὶ τῶν ἰδιωτῶν προπετευσάμενων περὶ τῆς τῶν τοιούτων διηγήσεως, μὴ νοήσας τε, ἐπὶ τινῶν τάσσεται τὰ ὀνόμασι σωματικῶν μελῶν ἐπὶ τῶν δυνάμεων τοῦ
 15 θεοῦ λεγόμενα, φησὶν· οὐδὲ στόμα αὐτῷ ἔστιν οὐδὲ φωνή. ἀληθῶς γὰρ οὐκ ἔσται τῷ θεῷ φωνή, εἴπερ ἔστιν ἢ | φωνή ἀήρ 680
 πεπληγμένος ἢ πληγὴ ἀέρος ἢ εἶδος ἀέρος ἢ ὁ τι δῆποτε ὀρίζονται εἶναι τὴν φωνὴν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί· ἀλλ' ἢ λεγομένη φωνή θεοῦ ὡς θεοῦ φωνὴ ὀραῖσθαι λέγεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐν τῷ „πᾶς
 20 ὁ λαὸς ἐώρα τὴν φωνὴν τοῦ θεοῦ,“ τοῦ ὀραῖσθαι λαμβανομένου, ἵνα κατὰ τὴν συνήθειαν ὀνομάσω τῆς γραφῆς, πνευματικῶς. ἀλλ' οὐδ' ἄλλο φησὶν εἶναι τῷ θεῷ ὧν ἡμεῖς ἴσμεν· τινῶν δ' ἡμεῖς ἴσμεν, οὐ σαφηνίζει. εἰ μὲν γὰρ μελῶν, σύμφαμεν αὐτῷ προσυπακούοντες ὧν ἴσμεν σωματικῶς καὶ κοινότερον ὀνομαζομένων· εἰ
 25 δὲ καθόλου ἀκούοιμεν τοῦ ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, πολλῶν ἡμεῖς ἴσμεν ἐξακουόμενον· ἔστι γὰρ αὐτῷ ἀρετὴ καὶ μακαριότης καὶ θειότης. εἰ δὲ τις ἀκούοι ὑψηλότερον τοῦ ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἐπεὶ πάντα ἃ ἴσμεν ἐλάττωτά ἐστι τοῦ θεοῦ· οὐδὲν ἄτοπον καὶ ἡμᾶς παραδέξασθαι ὅτι οὐδὲν ἔστι τῷ θεῷ ὧν ἡμεῖς ἴσμεν. κρείττονα γὰρ
 30 ἔστι πάντων ὧν οἶδεν οὐ μόνη ἢ τοῦ ἀνθρώπου φύσις ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπεραναβεβηκότων αὐτῆν τὰ προσόντα τῷ θεῷ. εἰ δ' ἀνε-

4 Psal. 18, 2. — 5 Vgl. Psal. 101, 26. — 11 Jes. 1, 20. — 16 Vgl. Plato, Tim. Cap. XXIX p. 67 B. Aristot., De anima II 8. Probl. XI 23. 51 (vol. I p. 420b, 5 sqq. vol. II p. 901b, 16. 904b, 27 ed. Acad. Reg. Boruss.). Diogenes Laërt. VII 1, 55. H. Diels, Doxogr. gr. p. 407a, 21 sqq. 500, 14 sq. 515, 8. 516, 8. 525, 17. — 19 Exod. 20, 18.

2 ἀκούεις PMV^{corr.} ἀκούεις AAusgg. | ἀλλότι [so] A | 8 οὕτω A | 18 τὲ A δὲ MAusgg. | 14 τὰ ὀνόμασι τὰ ὀνόματα vermutet Guet (bei Del. I 679 Anm. d) unrichtig | 17 ὅτιδῆποτε A | 18 φωνὴν aus φωνῆν corr. A | 28 μελῶν] μέλλων, das erste λ expungiert, A¹ | 31 τῷ < MAusgg.

γνώκει τὰς τῶν προφητῶν λέξεις, τοῦ μὲν Δαυὶδ λέγοντος: „σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ;“ τοῦ δὲ Μαλαχίου οἶμαι: „καὶ οὐκ ἠλλοιωμαι,“ ἐώρα ἀν ὅτι οὐδεὶς ἡμῶν φησιν εἶναι μεταβολὴν ἐν τῷ θεῷ οὐτ' ἔργῳ οὐτ' ἐπινοίᾳ. μένων γὰρ „ὁ αὐτὸς“ διοικεῖ τὰ μεταβλητὰ, ὡς πέ-
5 5 φνε, καὶ λόγος αὐτοῦ αἰρεῖ διοικεῖσθαι αὐτὰ.

LXIII. Εἰτά φησιν ὁ Κέλσος, μὴ ἐνιδὼν τῇ διαφορᾷ τοῦ „κατ' εἰκόνα θεοῦ“ καὶ „τῆς εἰκόνης αὐτοῦ,“ ὅτι „εἰκὼν“ μὲν „τοῦ θεοῦ“ ὁ „πρωτότοκος πάσης κτίσεως“ ἐστὶν ὁ αὐτολόγος καὶ ἡ αὐτοα-
10 αλήθεια ἔτι δὲ καὶ ἡ αὐτοσοφία, „εἰκὼν“ οὕσα „τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ,“ „κατ' εἰκόνα“ δὲ τοῦ „θεοῦ“ ὁ ἄνθρωπος πεπολιηται, ἔτι δὲ καὶ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος οὐ „Χριστὸς ἐστὶ κεφαλὴ,“ „εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ“ ὑπάρχει· ἀλλ' οὐδ' ἐπιστήσας, ἐν τίνι τῶν τοῦ ἀνθρώπου τὸ „κατ' εἰκόνα“ τοῦ „θεοῦ“ χαρακτηρίζεται, καὶ ὅτι ἐν τῇ ἢ μὴ
15 ἐσχηκίᾳ ἢ μηκέτι ἐχούσῃ ψυχῇ „τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ,“ ἐκ τοῦ μὴ ἔχειν ταῦτα χρηματιζούσῃ „κατ' εἰκόνα“ τοῦ κτίσαντος, φησὶ τὸ οὐδ' ἄνθρωπον ἐποίησεν εἰκόνα αὐτοῦ· οὐ γὰρ τοιόσδε ὁ θεὸς οὐτ' ἄλλω εἶδει οὐδενὶ ὁμοίος. οἶον δ' ἐστὶ τοῦ συνθέτου ἀνθρώπου τῷ χεῖρον μέρει, λέγω δὲ τῷ σώματι, νομίζειν ἐνυπάρχειν τὸ „κατ' εἰκόνα“ τοῦ „θεοῦ,“ ὡς δ' ὁ Κέλσος
160^v | ἐξείληφεν, αὐτὸ εἶναι τὸ „κατ' εἰκόνα“ αὐτοῦ; εἰ γὰρ τὸ „κατ' εἰκόνα“ τοῦ „θεοῦ“ ἐν τῷ σώματι ἐστὶ μόνον, ἐστέρηται τὸ κρεῖττον, ἢ ψυχῇ, τοῦ „κατ' εἰκόνα“ καὶ ἐστὶν ἐν τῷ φθαρτῷ σώματι, ὅπερ οὐδεὶς ἡμῶν λέγει. εἰ δ' ἐστὶν ἐν τῷ συναμφοτέρῳ τὸ „κατ' εἰκόνα“ τοῦ „θεοῦ,“ ἀνάγκη σύνθετον εἶναι τὸν θεὸν καὶ οἶονεὶ συνεστῶτα

1 Psal. 101, 28. — 2 Mal. 3, 6. — 6 Vgl. Gen. 1, 27. — 7 Vgl. Kol. 1, 15. — 8 Vgl. Joh. 1, 1. 14, 6. 17, 17. Luk. 11, 49. I Kor. 1, 30. — 9 Vgl. Weish. Sal. 7, 26. — 10 u. 18 Vgl. Gen. 1, 27. — 11 Vgl. I Kor. 11, 3. 7. — 14 Vgl. Kol. 3, 9. — 15 Vgl. Gen. 1, 27.

2 οἶμαι A Hδ. Sp. ἐγὼ εἶμι P (durch Conjectur) Del. unrichtig, weil Origenes auch sonst (vgl. oben I 21, I 72 Z. 22 u. IV 14, I 284 Z. 21) nur die zweite Hälfte von Mal. 3, 6 citiert; dagegen ist die durch οἶμαι angedeutete Unsicherheit über den Namen des Propheten erklärlich, da dieser an den beiden oben angeführten Stellen überhaupt nicht genannt wird | ἠλλοιωμαι] η in Correctur A | 5 αὐτοῦ] αὐτὸς vermutet nach Bo. (Notae p. 397) Del. (I 680 Anm. c) | αἰρεῖ M Ausgg. ἐρεῖ A | 8 αὐτοαλήθεια von plumper H. mit heller Tinte in αὐτοαλήθεια corr. A | 12 οὐδ' A οὐδὲ M Ausgg. | ἐν τίνι Del. ἐν τίνι A Hδ. Sp. | 18 ἢ < Del. | 14 ψυχῇ < A (im Text) Ausgg., doch am Rand von A zu Z. 14—15 steht (nicht von I. H. u. mit heller Tinte) geschrieben: ÷ ψυχῇ (nicht in den Abschriften), wahrscheinlich hinter ἐχούσῃ einzufügen; dadurch wird die von Del. (I 680 Anm. d) gebilligte Vermutung von Bo. (Notae p. 397), der φύσει statt φησὶ (Z. 16) lesen wollte, hinfällig | 18 ἔστι A Ausgg. | 19 δ' tilgen Bo. (Notae p. 397) u. Del. (I 680 Anm. f) | 21—22 am Rand ση von I. oder II. H. A 28 ἔστιν A Ausgg.

καὶ αὐτὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ἵνα τὸ | μὲν „κατ' εἰκόνα“ τὸ 681
 κρείττον ἢ ἐν τῇ ψυχῇ, τὸ δ' ἔλαττον καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἐν τῷ σώ-
 ματι, ὅπερ οὐδεὶς ἡμῶν φησι. λείπεται δὴ τὸ „κατ' εἰκόνα“ τοῦ
 „θεοῦ“ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς λεγομένῳ ἔσω ἀνθρώπῳ καὶ ἀνακαινομένῳ
 5 καὶ πεφνότι γίνεσθαι „κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος“ νοεῖσθαι [τὸ
 „κατ' εἰκόνα“], ὅτε γίνεται τις „τέλειος“, „ὡς ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος
 τέλειός ἐστι“, καὶ ἀκούει ὅτι „ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος κύριος ὁ
 θεὸς ὑμῶν“, καὶ μανθάνων τὸ „μιμηταὶ τοῦ θεοῦ γίνεσθε“ ἀνα-
 λαμβάνει εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐνάρετον ψυχὴν τοὺς χαρακτῆρας τοῦ θεοῦ.
 10 ὅτε καὶ „ναός“ ἐστὶ τοῦ ἐν τῷ „κατ' εἰκόνα“ ἀνειληφότος τοῦ θεοῦ
 τὰ τοῦ θεοῦ „τὸ σῶμα“, τοῦ τοιαύτην ἔχοντος ψυχὴν καὶ ἐν τῇ
 ψυχῇ διὰ τὸ „κατ' εἰκόνα“ τὸν θεόν.

XLIV. Πάλιν δὲ αὐ ἐπιφέρει πλείονα λέγων ὡς ὕψ' ἡμῶν
 διδόμενα, ἅπερ οὐδεὶς τῶν ἐν Χριστιανοῖς νοῦν ἔχόντων δίδωσιν.
 15 οὐ γάρ φησι τις ἡμῶν ὅτι μετέχει σχήματος ὁ θεὸς ἢ χρώμα-
 τος, ἀλλ' οὐδὲ κινήσεως μετέχει ὁ διὰ τὸ ἐστηκέναι καὶ βεβαίαν
 εἶναι τὴν φύσιν αὐτοῦ προκαλούμενος καὶ τὸν δίκαιον ἐπὶ τὰ παρα-
 πλήσια καὶ λέγων, „οὐ δὲ αὐτοῦ στήθι μετ' ἐμοῦ.“ εἰ δὲ τινας λέξεις
 οἶονεὶ κίνησιν τινα παριστάσιν αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ λέγουσα, „ἤκουσαν
 20 κυρίου τοῦ θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλιλὸν“, οὕτως
 ἀκουστέον τῶν τοιούτων ὡς κινουμένου νοουμένου τοῦ θεοῦ τοῖς
 ἡμαρτηκόσιν, ἢ οὕτως ἀκουστέον τῶν τοιούτων ὡς καὶ ὕπνου θεοῦ
 τροπικῶς λεγομένου ἢ ὀργῆς ἢ τινος τῶν παραπλησίων.

ἀλλ' οὐδ' οὐσίας μετέχει ὁ θεός· μετέχεται γὰρ μᾶλλον ἢ
 25 μετέχει, καὶ μετέχεται ὑπὸ τῶν ἔχόντων „πνεῦμα θεοῦ“. καὶ ὁ

1 Vgl. Gen. 1, 27. — 4 Vgl. Ephes. 3, 16. — 5 Vgl. Kol. 3, 10. — 6 Vgl. Matth. 5, 48. — 7 Lev. 11, 45. — 8 Ephes. 5, 1. — 10 Vgl. I Kor. 6, 19, 3, 16. (II Kor. 6, 16). — 15 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXVII p. 247 C. Justin, Dial. c. Tryph. Cap. IV (vol. II p. 18 ed. Otto). Aristid., Apol. S. 4, 3 f. ed. Hennecke. Plutarch, De Iside et Osir. Cap. LXXVI p. 382 B. Clement. Hom. XVII 8. Origenes, De princ. I 1, 6 (tom. XXI p. 33 sq. ed. Lomm.). — 18 Deut. 5, 31. — 19 Gen. 3, 8. — 24 Vgl. Plato, Res publ. VI 19 p. 509 B. — 25 Vgl. I Kor. 7, 40.

1 τὸ μὲν] τοῦ μὲν lesen Bo. (Notae p. 398) u. Del. (I 680 Anm. g) | 5 γίνεσθαι A Ausgg. | [τὸ κατ' εἰκόνα] ist mit Bo. (Notae p. 398) u. Del. (I 681 Anm. a) als fehlerhafte Wiederholung zu tilgen | 7 ἀκούει ὅτι] ἀκούει τοῦ vermutet Bo. (Notae p. 398) | 10 ὅτε A ὅτι M Ausgg. ἔτι Guet (bei Del. I 681 Anm. c), der auch die folgenden Worte willkürlich ändern will | καὶ ναός ἐστὶ τοῦ θεοῦ τὸ τοῦ, ἐν τῷ κατ' εἰκόνα, ἀνειληφότος τὰ τοῦ θεοῦ σῶμα vermutet Bo. (Notae p. 398), aber eine Correctur ist nicht nötig | 18 δὲ A δ' Ausgg. | 18 μετ' ἐμοῦ] μεθ' ἡμῶν u. am Rand γο' μετ' ἐμοῦ A¹ | 19 ἤκουσαν M Ausgg. ἤκουσα A | 25 bis S. 135 Z. 1 am Rand ση von I. oder II. H. A.

σωτήρ ἡμῶν οὐ μετέχει μὲν δικαιοσύνης, „δικαιοσύνη“ δὲ ὧν μετέχεται ὑπὸ τῶν δικαίων. πολὺς δ' ὁ περὶ τῆς οὐσίας λόγος καὶ δυσθεώρητος καὶ μάλιστα, ἂν ἡ κυρίως οὐσία ἢ ἐστῶσα καὶ ἀσώματος ἢ ἢ εὐρεθῆ, πότερον ἐπέκεινα οὐσίας ἐστὶ πρεσβεία καὶ δύναμις ὁ θεὸς μεταδίδους οὐσίας οἷς μεταδίδωσι κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον καὶ αὐτῷ λόγῳ, ἢ καὶ αὐτὸς ἐστὶν οὐσία, πλὴν τῇ φύσει ἀόρατος λέγεται ἐν τῷ περὶ τοῦ σωτήρος λόγῳ φάσκοντι. „ὅς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου,“ σημαίνεται δὲ ἐκ τῆς „ἀοράτου“ φωνῆς ὁ ἀσώματος. ζητητέον δὲ καὶ, εἰ οὐσίαν μὲν οὐσιῶν λεκτέον καὶ ἰδέαν ἰδεῶν καὶ ἀρχὴν τὸν μονογενῆ καὶ πρωτότοκον „πάσης κτίσεως“ ἐπέκεινα δὲ πάντων τούτων τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ θεόν.

161^r LXV. Ὁ μὲν οὖν Κέλσος περὶ θεοῦ φησὶν ὅτι ἐξ αὐτοῦ | τὰ πάντα, ἀπολύσας οὐκ οἶδ' ὅπως τὰ πάντα αὐτοῦ· ὁ δ' ἡμέτερος Παῦλος „ἐξ αὐτοῦ“ λέγει „καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα,“ 682

15 παριστὰς τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν πάντων ὑποστάσεως ἐν τῷ „ἐξ αὐτοῦ“ καὶ τὴν συνοχὴν ἐν τῷ „δι' αὐτοῦ“ καὶ τὸ τέλος ἐν τῷ „εἰς αὐτόν.“ ἀληθῶς δὲ ἐξ οὐδενὸς ὁ θεός. ἐπεὶ δὲ φησὶν ὅτι οὐδὲ λόγῳ ἐφικτός, διαστέλλομαι τὸ σημαίνομενον καὶ φημι· εἰ μὲν λόγῳ τῷ ἐν ἡμῖν, εἴτε ἐνδιαθέτῳ εἴτε καὶ προφορικῷ, καὶ ἡμεῖς 20 φήσομεν ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐφικτός τῷ λόγῳ ὁ θεός· εἰ δὲ νοήσαντες τὸ „ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος“ ἀποφαινόμεθα ὅτι τούτῳ τῷ λόγῳ ἐφικτός ἐστὶν ὁ θεός, οὐ μόνῳ αὐτῷ καταλαμβανόμενος ἀλλὰ καὶ ὧν αὐτὸς ἀποκαλύψῃ τὸν πατέρα, ψευδοποιήσομεν τὴν Κέλσου λέξιν φάσκοντος· οὐδὲ λόγῳ 25 ἐφικτός ἐστὶν ὁ θεός.

καὶ τὸ οὐκ ὀνομαστός δὲ διαστολῆς δεῖται. εἰ μὲν γὰρ, ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν λέξεσι καὶ σημαυνομένοις δύναται παραστῆσαι τὰς ιδιότητας τοῦ θεοῦ, ἀληθές ἐστὶ τὸ λεγόμενον, εἰ γε καὶ πολλὰ ποιότητες οὐκ εἰσὶν ὀνομασταί. τίς γὰρ δύναται ὀνόμασι διαφορὰν δοῦναι 30 ποιότητος γλυκύτητος φοίνικος καὶ γλυκύτητος ἰσάδος; τίς δὲ ὀνόματι δύναται διαστείλασθαι καὶ παραστῆσαι τὴν ἐκάστον ἰδίαν ποιότητα; οὐδὲν οὖν θαυμαστόν, εἰ οὐκ ἐστὶν οὕτως ὀνομαστός ὁ θεός.

1 Vgl. I Kor. 1, 30. — 7 Kol. 1, 15. — 10 Vgl. Joh. 1, 14. Kol. 1, 15. — 14 Vgl. Röm. 11, 36. — 21 Joh. 1, 1. — 23 Vgl. Matth. 11, 27.

2 ὑπὸ P Del. (I 681 Anm. g), vgl. oben S. 134 Z. 25; ἀπὸ A Hδ. Sp. | § ἢ κυρίως schreibe ich mit Bo. (Notae p. 398) u. Del. (I 681 Anm. h), ἢ κυρίως A Ausg. | ἢ ἐστῶσα Bo. (Notae p. 398) u. Del. (I 681 Anm. h) ἢ ἐστῶσα PM Ausg. ἢ ἐστῶσα [so] A | 18 ἀπολύσας—τὰ πάντα αὐτοῦ] ἀναλύσας—τὰ πάντα αὐτοῦ vermutet Bo. (Notae p. 398) ohne Grund | 18—19 am Rand (eher von II. als von I. H.) θείως A | 23 τὸ [so] A.

εἰ δὲ τὸ ὀνομαστὸν λαμβάνεις καθὸ οἶόν τε ἐστὶν ὀνόμασι παρα-
στῆσαι τι τῶν περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ χειραγωγῆσαι τὸν ἀκροατὴν καὶ
ποιῆσαι νοῆσαι περὶ θεοῦ κατὰ τὸ ἐφικτὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει
τινὰ τῶν περὶ αὐτοῦ, οὐδὲν ἄτοπον λέγειν αὐτὸν ὀνομαστὸν.

5 οὕτω δὲ διαστελούμεθα καὶ τὸ οὐδὲν γὰρ πέπονθεν ὀνόματι
καταληπτόν. ἀληθὲς δὲ καὶ τὸ ἕξω παντὸς πάθους εἶναι τὸν
θεόν. καὶ ταῦτα μὲν ταύτη.

LXVI. Ἴδωμεν δὲ καὶ τὴν ἐξῆς αὐτοῦ λέξιν, δι' ἧς οἶονεῖ προσ-
ωποποιεῖται τινα, μετὰ τὸ ἀκοῦσαι τούτων τοιαῦτα λέγοντα· πῶς
10 οὖν γινώσκον τὸν θεόν; καὶ πῶς τὴν ἐκεῖσε ὁδὸν μάθω; καὶ πῶς
αὐτὸν μοι δεικνύεις; ὡς νῦν γε σκότον μου τῶν ὀφθαλμῶν
προβάλλεις, καὶ οὐδὲν ἐναργὲς βλέπω. εἶτα πρὸς τὸν οὕτως
ἐπαπορήσαντα οἶονεῖ ἀποκρίνεται, καὶ [φησι] τὴν αἰτίαν τοῦ σκότον
[εἶναι] τῶν ὀφθαλμῶν κατακεχύσθαι τοῦ εἰπόντος τὰ προειρημένα
15 ἀποδιδόναι νομίζει φάσκων· οὐς ἂν τις εἰς λαμπρὸν φῶς ἐκ σκό-
τους προαγάγῃ, τούτους μὴ δυναμένους ἀντέχειν ταῖς μαρ-
μαρυγαῖς κολάζεσθαι τὴν ὄψιν καὶ βλέπτεσθαι καὶ νομίζειν
πληροῦσθαι. καὶ πρὸς ταῦτα δὲ φήσομεν καθῆσθαι μὲν ἐν σκότῳ
καὶ ἰδρῦσθαι ἐν αὐτῷ πάντας τοὺς εἰς τὰς τῶν ζωγράφων καὶ πλασ-
20 τῶν καὶ ἀνδριαντοποιῶν ἐνοργῶντας κακοτεχνίας, μὴ βουλομένους
δ' ἀναβλέπειν καὶ ἀναβῆναι τῷ νῶ ἀπὸ ὀρατῶν καὶ πάντων αἰσθητῶν
ἐπὶ τὸν ὄλῳν δημιουργόν, ὅς ἐστι φῶς· ἐν φωτὶ δὲ τυγχάνειν πάντα
161^v τὸν ταῖς τοῦ λόγου ἀγαθὰς ἀκολουθήσαντα, δείξαντος | ἀφ' ὅσης
ἀγνοίας καὶ | ἀσεβείας καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον ἀμαθίας ταῦτα ἀντι τοῦ 683
25 θεοῦ προσεκυνεῖτο, καὶ χειραγωγήσαντος τὸν τοῦ βουλομένου σφύ-
ζεσθαι νοῦν πρὸς τὸν ἀγέννητον καὶ ἐπὶ πᾶσι θεόν. „λαὸς“ γὰρ „ὁ
καθημέρος ἐν σκοτίᾳ“, ὁ τῶν ἐθνῶν, „φῶς εἶδε μέγα, καὶ τοῖς καθη-
μένοις ἐν χάρα καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν“, ὁ θεὸς Ἰησοῦς.
οὐδεὶς οὖν Χριστιανὸς ἀποκρίνεται τῷ Κέλσῳ ἢ τινὶ τῶν κατη-
30 γορούντων τοῦ θεῖου λόγου φάσκων· πῶς γινώσκον τὸν θεόν; ἕκαστος
γὰρ αὐτῶν, ὡς ἐγγωρεῖ, ἔγνω τὸν θεόν. καὶ οὐδεὶς φησὶ· πῶς
τὴν ἐκεῖσε ὁδὸν μάθω; ἅτε ἀκούσας τοῦ εἰπόντος· „ἐγὼ εἰμι ἡ
ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ“ καὶ γευσάμενος ἐν τῷ ὁδεύειν τῆς

26 Vgl. Matth. 4, 16 (Jes. 9, 2). — 82 Joh. 14, 6.

18 [φησι] tilge ich des folgenden νομίζει φάσκων (Z. 15) wegen mit M u. den
Ausgg. | 14 [εἶναι] ist eher mit Del. (I 682 Anm. b) zu streichen als mit Bo. (Notae
p. 398) in ἐπὶ zu corr., vielleicht ist aber εἶναι beizubehalten und κατακεχύσθαι
in κατακεχυμένον zu ändern | 18 πληροῦσθαι MAusgg. πληροῦσθαι A | φήσομεν]
über v durchgestrichener Gravis A | 19 ἰδρῦσθαι AAusgg. | 25 χειραγωγήσαντος |
in Correctur A | 26 ἀγέννητον AH5. Sp. ἀγέννητον M Del. | 32 ἅτε A.

ἀπὸ τοῦ ὀδεύειν ἀφελείας. καὶ οὐδεὶς ἂν Χριστιανῶν λέγοι Κέλσῳ·
πῶς μοι δεικνύεις τὸν θεόν;

LXVII. Τοῦτο δ' ἐν τοῖς προκειμένοις ὁ Κέλσος εἶπεν ἀληθές,
ὅτι ἀκούσας τις αὐτοῦ τῶν λόγων ἀποκρίνεται, ἰδὼν δ' ὅτι λόγοι
5 σκότους εἶδὼν οἱ λόγοι αὐτοῦ, ὅτι σκότος μου τῶν ὀφθαλμῶν
προβάλλεις. Κέλσος μὲν οὖν καὶ οἱ παραπλήσιοι αὐτῷ προβάλλειν
σκότον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν θέλουσιν, ἡμεῖς δὲ τῷ φωτὶ τοῦ
λόγου ἐξαφανίζομεν τὸ σκότος τῶν ἀσεβῶν δογμάτων. εἶποι δ' ἂν
ὁ Χριστιανὸς πρὸς Κέλσον οὐδὲν ἐναργές καὶ πληκτικὸν λέγοντα τό·
10 οὐδὲν ἐναργές βλέπω ἐν τοῖς σοῖς λόγοις. οὐκ ἐκ σκότου τοῖνυν
εἰς λαμπρὸν φῶς προάγει ἡμᾶς ὁ Κέλσος, ἀλλὰ βούλεται ἐκ φωτὸς
μεταστῆσαι εἰς σκότον, τιθεὶς „τὸ σκότος“ εἶναι „φῶς καὶ τὸ φῶς
σκότος“ καὶ ὑποκειμενος τῷ καλῶς εἰρημένῳ ὑπὸ Ἡσαίου τὸν τρό-
πον τοῦτον· „οὐαὶ οἱ τιθέντες τὸ σκότος φῶς καὶ τὸ φῶς σκότος.“
15 ἀλλ' ἡμεῖς, ἀνοίξαντος τοῦ λόγου τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς ἡμῶν,
ὀρῶντες διαφορὰν φωτὸς καὶ σκότους ἐν φωτὶ μὲν παντὶ τρόπῳ
ἴστασθαι προαιρούμεθα, τῷ δὲ σκότῳ οὐδαμῶς προσεῖναι βουλό-
μεθα. ἔμφυχον δὲ τυγχάνον τὸ ἀληθινὸν φῶς ἐπίσταται, τίνι μὲν
20 αὐτοῦ τὴν λαμπρότητα ἑαυτοῦ διὰ τὴν ἔτι ἐνυπάρχουσαν ἀσθένειαν
τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐκείνου.

εἰ δ' ὅπως χρῆ λέγειν κολάζεσθαι καὶ βλάπτεσθαι ὄψιν,
τίνος ἂν ἄλλον φήσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ταῦτα πάσχειν ἢ τοῦ ὑπὸ
τῆς περὶ θεοῦ ἀγνοίας συνεχομένου καὶ τοῦ ὑπὸ τῶν παθῶν ἐμπο-
25 διζόμενον βλέπειν ἀλήθειαν; Χριστιανοὶ μὲν οὖν οὐδαμῶς νομι-
ζουσι πηροῦσθαι ὑπὸ τῶν Κέλσου ἢ τίνος ἀλλοτρίου θεοσεβείας
λόγων· οἱ δ' αἰσθανόμενοι ἑαυτῶν πηρουμένων ὑπὸ τοῦ κατακο-
λουθῆναι ὄχλοις πλανωμένων καὶ ἔθνεσιν ἑορταζόντων δαιμονίους
προσίτωσαν τῷ χαριζομένῳ ὀφθαλμοῦς λόγῳ, ἢ ὁμοίως τοῖς παρὰ
30 τῇ ὁδῷ ἐρῶδιμένοις πτωχοῖς καὶ τυφλοῖς, ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ θεραπευ-
162^r θῆναι διὰ τὸ εἰρηκεῖναι αὐτῷ· | „ὡς Δαυὶδ, ἐλέησόν με,“ ἐλεηθέντες
ἀπολάβωσι τοὺς | ὀφθαλμοὺς καινοὺς καὶ καλοὺς, ὅποιοις λόγος 684
θεοῦ δημιουργήσαι ἂν.

12 Vgl. Jes. 5, 20. — 14 Jes. 5, 20. — 15 Vgl. Act. 26, 18. — 18 Vgl. I Joh.
2, 8. — 20 Vgl. Matth. 17, 2. Act. 26, 13. — 29 Vgl. Matth. 20, 29—34. Mark.
10, 46—52. Luk. 18, 35—43. — 31 Mark. 10, 48. Luk. 18, 39 (Matth. 20, 31).

3 δ' A δὲ Ausgg. | 4 δ' will Bo. (Notae p. 398) ohne Grund tilgen | 9 καὶ
πληκτικὸν A H5. Sp. ἢ ἀληθές P Del. | 23 φήσωμεν A φήσομεν M Ausgg. | 28 ἔθνε-
σιν P Del. ἔθνεσιν A H5. Sp. | 33 δημιουργήσαι aus δημιουργῆσαι corr. A.

LXVIII. Διόπερ ἐὰν ἔρηται ἡμᾶς Κέλσος, πῶς ολόμεθα γνωρίζειν τὸν θεὸν, καὶ πῶς πρὸς αὐτὸν σωθήσεσθαι· ἀποκρινόμεθα ὅτι ἱκανός ἐστιν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, γενόμενος τοῖς ζητοῦσιν αὐτὸν ἢ τοῖς ἐπιφαινόμενον αὐτὸν παραδεχομένοις, γνωρίσαι 5 καὶ ἀποκαλύψαι τὸν πατέρα, πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ οὐχ ὁρώμενον. τίς δ' ἄλλος σῶσαι καὶ προσαγαγεῖν τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ δύναται τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν ἢ ὁ θεὸς λόγος; ὅστις „ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν“ ὣν διὰ τοὺς κολληθέντας τῇ σαρκὶ καὶ γενομένους ὅπερ „σὰρξ“ „ἐγένετο“ „σὰρξ“, ἵνα χωρηθῇ ὑπὸ τῶν μὴ δυναμένων 10 αὐτὸν βλέπειν καθὼς „λόγος“ ἦν καὶ „πρὸς θεόν“ ἦν „καὶ θεὸς ἦν.“ καὶ σωματικῶς γε λαλούμενος καὶ ὡς „σὰρξ“ ἀπαγγελλόμενος ἐφ' ἑαυτὸν καλεῖ τοὺς ὄντας σάρκα, ἵν' αὐτοὺς ποιήσῃ πρῶτον μορφωθῆναι κατὰ λόγον τὸν γενόμενον σάρκα, καὶ μετὰ τοῦτο αὐτοὺς ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τὸ ἰδεῖν αὐτὸν, ὅπερ ἦν πρὶν γενῆται „σὰρξ“· ὥστε 15 αὐτοὺς ὠφεληθέντας καὶ ἀναβάντας ἀπὸ τῆς κατὰ σάρκα εἰσαγωγῆς εἰπεῖν τό· „εἰ καὶ Χριστὸν ποτε κατὰ σάρκα ἐγνώκαμεν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν.“ „σὰρξ“ οὖν „ἐγένετο“, καὶ γενόμενος „σὰρξ“ „ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν“ οὐκ ἔξω γινόμενος ἡμῶν, σκηνώσας δὲ καὶ γενόμενος ἐν ἡμῖν οὐκ ἔμεινεν ἐπὶ τῆς πρώτης μορφῆς, ἀλλ' ἀναβιβάσας 20 ἡμᾶς ἐπὶ τὸ λογικὸν „ὑψηλὸν ὄρος“ ἔδειξεν ἡμῖν τὴν ἐνδοξον μορφήν ἑαυτοῦ καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ καὶ οὐχ ἑαυτοῦ γε μόνου ἀλλὰ καὶ τοῦ πνευματικοῦ γε νόμου, ὅς ἐστιν „ἐν δόξῃ“ ὄφθεις μετὰ Ἰησοῦ „Μωϋσῆς“. ἔδειξε δ' ἡμῖν καὶ πᾶσαν προφητείαν, οὐδὲ μετὰ τὸ ἐνανθρωπήσαι ἀποθνήσκουσαν ἀλλ' ἀναλαμβανομένην 25 εἰς οὐρανὸν, ἧς σύμβολον Ἦλλας ἦν. ὁ δὲ ταῦτα θεωρήσας εἶποι ἂν τό· „ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.“ Κέλσος μὲν οὖν ἰδιωτικώτερον ἀνέπρασεν ἃ οἶεται ἡμᾶς λέξειν πρὸς τὸ πύσμα αὐτοῦ· πῶς ολόμεθα γνωρίσειν τὸν θεόν, καὶ πῶς σωθήσεσθαι πρὸς 30 αὐτόν; ἡμεῖς δὲ εἰπομεν ἂν τὰ προεκκείμενα.

LXIX. Πλήν φησιν ὁ Κέλσος ἡμᾶς ἀποκρινεσθαι εἰκότι στοχασμῷ, ὁμολογῶν ἀναγράφειν ἡμῶν τὴν ἀπόκρισιν οὕτως ἔχουσαν·

4 Vgl. Matth. 11, 27. — 7 Vgl. Joh. 1, 1. — 9 Vgl. Joh. 1, 14. — 10 Vgl. Joh. 1, 1. — 18 Vgl. Joh. 1, 14. — 16 II Kor. 5, 16. — 17 Vgl. Joh. 1, 14. — 19 Vgl. Matth. 17, 1—3. Mark. 9, 2—4. Luk. 9, 28—31. — 26 Joh. 1, 14.

1 γνωρίζειν] γνωρίσειν liest Bo. (Notae p. 398) nicht ohne Grund, vgl. unten Z. 29 | 2 αὐτόν A H⁸.Sp. αὐτοῦ P Del. | 3 hinter γενόμενος + ἐν M²Ausgg. | 18 hinter κατὰ + τὸν P Del. | 18 γενομένου] ε (hinter γ) in Correctur A | 22 γε (vor νόμου) < Del. | δόξῃ] δόξει A | 28 μωσῆς A | 28 πύσμα] π in Correctur A | 30 αὐτόν A H⁸.Sp. αὐτοῦ P Del.

ἐπειδὴ μέγας ἐστὶ καὶ δυσθεώρητος ὁ θεὸς, πνεῦμα ἴδιον ἐμβαλὼν εἰς σῶμα ἡμῖν ὁμοιον δεῦρο κατέπεμψεν, ὡς ἂν δυνηθῆιμεν ἀκοῦσαι παρ' αὐτοῦ καὶ μαθεῖν. οὐ μόνος δὲ μέγας καθ' ἡμᾶς ἐστὶν ὁ τῶν ὅλων θεὸς καὶ πατήρ· μετέδωκε γὰρ 5 ἑαυτοῦ καὶ τῆς μεγαλειότητος τῷ μονογενεῖ καὶ πρωτοτόκῳ „πάσης 162^v κτίσεως“· ἢ „εἰκὼν“ αὐτὸς τυγχάνων „τοῦ ἀοράτου θεοῦ“ καὶ ἐν τῷ μεγέθει σφῆζῃ τὴν εἰκόνα τοῦ πατρὸς. οὐ γὰρ οἷόν τ' ἦν εἶναι 685 σύμμετρον, ἢ οὕτως ὀνομάσω, καὶ καλὴν εἰκόνα | „τοῦ ἀοράτου θεοῦ,“ μὴ καὶ τοῦ μεγέθους παριστάσαν τὴν εἰκόνα.

- 10 ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς καθ' ἡμᾶς τῷ μὲν μὴ εἶναι σῶμα ἀόρατός ἐστιν· τοῖς δὲ θεωρητικοῖς καρδίᾳ θεωρητός, τουτέστι νῶ, καρδίᾳ δὲ οὐ τῇ τυχοῦσῃ ἀλλὰ τῇ καθαρᾷ. οὐ γὰρ θέμις μεμολυσμένην καρδίαν ἐνορᾶν θεῶν, ἀλλὰ δεῖ καθαρὸν εἶναι τὸ τοῦ καθαροῦ κατ' ἀξίαν θεωρητικόν. ἔστω δὴ καὶ δυσθεώρητος ὁ θεός· ἀλλ' οὐ 15 μόνος δυσθεώρητός ἐστι τιμῆ, ἀλλὰ καὶ ὁ μονογενὴς αὐτοῦ. δυσθεώρητος γὰρ ὁ θεὸς λόγος, δυσθεώρητος δὲ οὕτως καὶ σοφία ἐστίν, ἐν ἣ τὰ πάντα πεποίηκεν ὁ θεός. τίς γὰρ δύναται καθ' ἕκαστον τῶν πάντων τὴν σοφίαν, ἐν ἣ ὁ θεὸς καὶ ἕκαστον τῶν πάντων πεποίηκε, (θεωρῆσαι); οὐ διὰ τὸ δυσθεώρητος οὖν ὁ θεός 20 εἶναι ὡς εὐθεώρητον τὸν υἱὸν ἔπεμψεν. ἄπερ μὴ νοήσας ὁ Κέλσος εἶπεν ὡς ἐκ προσώπου ἡμῶν· διὰ τὸ δυσθεώρητος εἶναι πνεῦμα ἴδιον ἐμβαλὼν εἰς σῶμα ἡμῖν ὁμοιον δεῦρο κατέπεμψεν, ὡς ἂν δυνηθῆιμεν ἀκοῦσαί τε παρ' αὐτοῦ καὶ μαθεῖν. ἀλλ' ὡς ἀποδεδώκαμεν, καὶ ὁ υἱὸς δυσθεώρητος ὢν, ἅτε λόγος θεός, 25 δι' οὐ τὰ πάντα ἐγένετο, „καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν.“

LXX. *Et* δὲ συνίει Κέλσος ἃ λέγομεν περὶ πνεύματος θεοῦ, καὶ ὅτι „ὅσοι πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ θεοῦ εἰσιν,“ οὐκ ἂν ἑαυτῷ ὡς ἀφ' ἡμῶν ἀπεφήνατο ὅτι πνεῦμα ἴδιον ἐμβαλὼν εἰς σῶμα ὁ θεὸς δεῦρο κατέπεμψεν. αἰεὶ γὰρ ὁ θεὸς μεταδί- 30 δωσι τοῖς δυναμένοις μετέχειν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου πνεύματος, οὐ κατ' ἀποτομὴν καὶ διαίρεσιν ἐγγινομένον τοῖς ἀξίοις. οὐδὲ γὰρ σῶμα τὸ καθ' ἡμᾶς πνεῦμα, ὡς οὐδὲ σῶμα τὸ πῦρ, ὅπερ εἶναι

1 Vgl. Aristid., Apol. S. 2, 5 f. ed. Hennecke. — Vgl. Joh. 1, 14. Röm. 8, 3. — 5 Vgl. Joh. 1, 14. Kol. 1, 15. — 11 Vgl. Matth. 5, 8. — 16 Vgl. Luk. 11, 49. Joh. 1, 3. Ephes. 3, 9. 10 u. unten Z. 25. — 24 Vgl. Joh. 1, 1. 3. — 25 Joh. 1, 14. — 27 Röm. 8, 14.

6 καὶ übergeschr. A¹ | 16 οὕτως Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; οὕτως A | 19 (θεωρῆσαι) setze ich mit M² (am Rand) u. den Ausgg. ein | 20 hinter εὐθεώρητον + τὸν θεὸν V Ausgg. | 26 συνίει [so], über εἰ Circumflex getilgt, A | 31 κατ' A κατὰ M Ausgg.

λέγεται θεός ἐν τῷ „ὁ θεός ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον.“ πάντα γὰρ ταῦτα τροπικῶς λέγεται εἰς παράστασιν τὴν ἀπὸ τῶν συνήθων καὶ σωματικῶν ὀνομάτων τῆς νοητῆς φύσεως.

καὶ ὡσπερ, ἐὰν λέγηται τὰ ἁμαρτήματα ξύλα εἶναι καὶ χόρτος
 5 καὶ καλάμη, οὐκ ἐροῦμεν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα σώματα, καὶ ἐὰν
 λέγηται τὰ ἀνδραγαθήματα χρυσός εἶναι καὶ ἄργυρος καὶ λίθος τί-
 μιος, οὐ φήσομεν εἶναι τὰ ἀνδραγαθήματα σώματα· οὕτω καὶ λέ-
 γηται ὁ θεός εἶναι „πῦρ καταναλίσκον“ τὰ „ξύλα“ καὶ τὸν „χόρ-
 τον“ καὶ τὴν „καλάμην“ καὶ πᾶσαν οὐσίαν ἁμαρτίας, οὐ σῶμα
 10 αὐτὸν νοήσομεν. ὡς δ' ἐὰν λέγηται „πῦρ,“ οὐ σῶμα νοοῦμεν αὐ-
 τὸν, οὕτως ἐὰν λέγηται „πνεῦμα“ ὁ θεός, οὐ σῶμα αὐτὸν λέγομεν
 εἶναι. πρὸς γὰρ ἀντιδιαστολὴν τῶν αἰσθητῶν ἔθος τῇ γραφῇ τὰ
 νοητὰ ὀνομάζειν πνεύματα καὶ πνευματικά· οἷον ἐὰν λέγῃ ὁ Παῦ-
 λος· „ἀλλ' ἡ ἰκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἰκάνωσεν ἡμᾶς
 15 διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος ἀλλὰ πνεύματος· τὸ γὰρ
 163^r γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζοοποιεῖ,“ „γράμμα“ μὲν τὴν
 αἰσθητὴν ὀνόμασεν ἐκδοχὴν | τῶν θείων γραμμάτων „πνεῦμα“ δὲ 686
 τὴν νοητὴν.

οὕτω τοίνυν καὶ ἐν τῷ „πνεῦμα ὁ θεός“· ἐπεὶ καὶ Σαμαρεῖς
 20 καὶ Ἰουδαῖοι σωματικῶς καὶ τυπικῶς ἐποιοῦν τὰ προσταττόμενα ὑπὸ
 τοῦ νόμου, εἶπεν ὁ σωτὴρ πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιν· „ὅτι ἐρχεται ὥρα,
 ὅτε οὔτε ἐν Ἱερουσολύμοις οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσκυνήσουσι
 τῷ πατρὶ· πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν
 πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.“ δι' ὧν ἐδίδαξεν ὅτι οὐκ
 25 ἐν σαρκὶ „δεῖ προσκυνεῖν“ καὶ σαρκίνας θυσίας τὸν θεὸν ἀλλ' „ἐν
 πνεύματι.“ καὶ γὰρ αὐτὸς ἀνάλογον <τῷ> „ἐν πνεύματι“ καὶ
 νοητῶς λατρεύειν τινὰ αὐτῷ „πνεῦμα“ νοηθεῖν ἄν. ἀλλὰ καὶ οὐκ
 ἐν τύποις „προσκυνεῖν δεῖ“ τῷ πατρὶ ἀλλ' „ἐν ἀληθείᾳ,“ ἥτις „διὰ
 Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο“ μετὰ τὸ δοθῆναι τὸν νόμον „διὰ Μωϋσέως.“
 30 „ἡνίκα“ γὰρ „ἐὰν ἐπιστρέψωμεν πρὸς κύριον“ („ὁ δὲ κύριος τὸ

1 Hebr. 12, 29 (Deut. 4, 24. 9, 3). — 4 Vgl. I Kor. 3, 12. — 8 Vgl. Hebr. 12, 29 (Deut. 4, 24. 9, 3). — Vgl. I Kor. 3, 12 u. oben IV 13, I 283 Z. 1 ff. — 10 Vgl. Hebr. 12, 29 (Deut. 4, 24. 9, 3). — 11 Vgl. Joh. 4, 24. — 14 II Kor. 3, 5. 6. — 19 Joh. 4, 24. — 21 Joh. 4, 21. 24. — 25 Vgl. Joh. 4, 24. — 28 Vgl. Joh. 4, 24. 23. — Vgl. Joh. 1, 17. — 30 Vgl. II Kor. 3, 16. 17. 16. 15 (Exod. 34, 34).

9—10 am Rand ση von I. oder II. H. A | 10 αὐτὸν (1) M Ausgg. αὐτὸ A | δ' A Hb. Sp. οὐδ' P Del. | οὐ < Del. | 16 ἀποκτείνει M corr. ἀποκτείνει V Ausgg. ἀποκτε-
 νει A | 21 σαμαρεῖτιν A | 23 τῷ πατρὶ τῷ ἡρὶ u. am Rand von II. (oder I.?) H.
 γὰρ τῷ θῶ A | 25 σαρκίνας] s von späterer H. mit hellerer Tinte übergeschr.
 A | 26 <τῷ> füge ich mit Bo. (Notae p. 398), Guiet u. Del. (I 686 Anm. b)
 ein | 30 ἐὰν] ε übergeschr. A¹ ἄν liest Bo. (Notae p. 398).

πνεῦμά ἐστι“), „πρειαίρεται τὸ“ τῆ καρδία „κάλυμμα“ ἐπικείμενον, „ἦνίκα ἂν ἀγανωόσκηται Μωϋσῆς.“

- LXXI. Ὡς μὴ νοήσας δὴ τὰ περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ ὁ Κέλσος („ψυχικὸς γὰρ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γινῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται“) ἑαυτῷ συνάπτει, οἰόμενος ἡμᾶς λέγοντας „πνεῦμα“ εἶναι τὸν θεὸν μηδὲν ἐν τούτῳ διαφέρειν τῶν παρ' Ἑλλήσι Στωϊκῶν, φασκόντων ὅτι ὁ θεὸς πνεῦμά ἐστι διὰ πάντων διεληλυθὸς καὶ πάντ' ἐν ἑαυτῷ περιέχον. διήκει μὲν γὰρ ἡ ἐπισκοπὴ καὶ ἡ πρόνοια τοῦ θεοῦ διὰ πάντων ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ τῶν Στωϊκῶν πνεῦμα· καὶ πάντα μὲν περιέχει τὰ προνοούμενα ἢ πρόνοια καὶ περιεῖληφεν αὐτὰ, οὐχ ὡς σῶμα δὲ περιέχον περιέχει, ὅτε καὶ σῶμά ἐστι τὸ περιεχόμενον, ἀλλ' ὡς δύναμις θεία καὶ περιεῖληφτα τὰ περιεχόμενα.
- 15 κατὰ μὲν οὖν τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς, σωματικὰς λέγοντας εἶναι τὰς ἀρχὰς καὶ διὰ τοῦτο πάντα φθείροντας κινδυνεύοντας δὲ καὶ αὐτὸν φθεῖραι τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν, εἰ μὴ πάνυ ἀπεμφαίνον τοῦτ' αὐτοῖς ἐδόκει τυγχάνειν, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ὁ μέχρι ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐλαχίστων καταβαίνων οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ πνεῦμα σωματικόν· κατὰ δὲ ἡμᾶς καὶ τὴν λογικὴν ψυχὴν πειρωμένους ἀποδεικνύει κρείττονα πάσης σωματικῆς φύσεως καὶ οὐσίαν ἀόρατον καὶ ἀσώματον οὐκ ἂν σῶμα εἴη ὁ θεὸς λόγος, δι' οὗ τὰ πάντ' ἐγένετο, ὁ φθάνων, ἵνα πάντα διὰ λόγον γίνηται, οὐχ ἕως ἀνθρώπων μόνων ἀλλὰ καὶ τῶν ἐλαχίστων εἶναι νομιζομένων καὶ ὑπὸ φύσεως διοικουμένων. πάντα μὲν οὖν οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἐκπυρρῶσαν, ἡμεῖς δὲ ἀσώματον οὐσίαν οὐκ ἴσμεν ἐκπυρρῶμένην οὐδ' εἰς πῦρ ἀναλυομένην τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν ἢ τὴν ἀγγέλων ἢ θρόνων ἢ κυριοτήτων ἢ ἀρχῶν ἢ ἑξουσιῶν ὑπόστασιν.
- 163v LXXII. || Διόπερ μάτην λέλεκται | τῷ Κέλσῳ, ὡς μὴ εἰδότι τὰ ||687
30 τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐπεὶ περ πνεῦμά ἐστιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὁ υἱὸς ἐν ἀνθρώπινῳ γεγονὼς σώματι, οὐδ' ἂν αὐτὸς εἴη ἀθάνατος ὁ τοῦ θεοῦ υἱός. εἶτα πάλιν ἑαυτῷ φῦρει τὸν

4 I Kor. 2, 14. — 7 Vgl. Joh. 4, 24. — 8 u. 15 Vgl. oben I 21, I 72 Z. 15 ff. III 75, I 267 Z. 3 ff. IV 14, I 284 Z. 23 ff. 68, I 338 Z. 3 ff. V 14, S. 15 Z. 23. Seneca, De consol. ad Helv. Cap. VIII. Minucius Felix, Octavius Cap. XXXII. — 22 Vgl. Joh. 1, 1. 3. — 25 Vgl. oben V 20, S. 21 Z. 23 ff. — 27 Vgl. Kol. 1, 16.

2 μωσῆς A | 6 συνάπτει| συνάδει vermutet Guet (bei Del. I 686 Anm. d) | 18 ὅτε A ὅτι M^{corr.} Ausgg. | 22 πάντ' AH6.Sp. πάντα Del. | 28 γίνηται A γένηται Ausgg. | 24 καὶ (vor ὑπὸ)] τῶν vermutet Bo. (Notae p. 398) | 26 ἴσμεν] i in Correctur A.

- λόγον, ὡς τινων ἀφ' ἡμῶν οὐχ ὁμολογησόντων πνεῦμα εἶναι τὸν θεὸν ἀλλὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ οἴεται ἀπαντᾶν λέγων ὅτι οὐδεμία τοιαύτη φύσις ἐστὶ πνεύματος, ὡστ' αἰεὶ διαμένειν· ὡσεὶ καὶ, λεγόντων ἡμῶν ὅτι ὁ θεὸς „πῦρ“ ἐστὶ „καταναλλοσκον“, ἔλεγεν
- 5 ὅτι οὐδεμία τοιαύτη φύσις ἐστὶ πυρὸς, ὡστ' αἰεὶ διαμένειν· οὐχ ὁρῶν πῶς λέγομεν εἶναι „πῦρ“ τὸν θεὸν ἡμῶν, καὶ τίνων ἀναλωτικὸν, ὅτι ἀμαρτημάτων καὶ τῆς κακίας. πρέπει γὰρ θεῶ ἀγαθῶ μετὰ τὸ ἕκαστον φανῆναι ἀγωνισάμενον, ὁποῖος γέγονεν ἀγωνιστῆς, ἀναλῶσαι τῶ πυρὶ τῶν κολάσεων τὴν κακίαν.
- 10 εἶτα πάλιν ἑαυτῶ τὸ μὴ λεγόμενον ὑφ' ἡμῶν λαμβάνει, ὅτι ἀναγκασιότατον ἐστὶ τὸ ἀναπεπνευκέναι τὸν θεόν. καὶ τούτῳ ἀκόλουθον τὸ μὴ δύνασθαι ἀναστῆναι μετὰ τοῦ σώματος τὸν Ἰησοῦν· οὐκ ἂν γὰρ ἀπειλήφει ὁ δέδωκε πνεῦμα ὁ θεὸς καταμεμολυσμένον τῇ τοῦ σώματος φύσει. εὐηθεῖς οὖν ἀπαν-
- 15 τῶν ἡμᾶς πρὸς τοὺς λόγους ὡς ἡμετέρους τοὺς μὴ ἡμετέρους.

LXXIII. Εἰδ' ἕξῃς ταυτολογῶν μετὰ τὸ πολλὰ ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἰπεῖν καὶ χλευάσαι τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν τοῦ θεοῦ, πρὸς ἣν κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν ἀπηντήσαμεν, φησὶν· εἰ δ' ἐβούλετο πνεῦμα ἐξ ἑαυτοῦ καταπέμψαι, τί εἶδειτο εἰς γυναικὸς γαστέρα ἐμπνεῖν; ἐδύνατο γὰρ ἤδη πλάσσειν ἀνθρώπους εἰδῶς καὶ τούτῳ περιπλάσαι σῶμα καὶ μὴ τὸ ἴδιον πνεῦμα εἰς τοσοῦτον μίασμα ἐμβαλεῖν· οὕτως μὲν τ' ἂν οὐδ' ἠπιστεῖτο, εἰ ἄνωθεν εὐθὺς ἔσπαρτο. καὶ ταῦτ' εἶπεν, ἐπεὶ μὴ εἶδε τὴν παρθενικὴν καὶ καθαρὰν γέννησιν καὶ ἀπὸ μηδεμιᾶς φθορᾶς τοῦ

20 μέλλοντος ὑπηρετήσασθαι τῇ ἀνθρώπων σωτηρίᾳ σώματος. οἴεται δὲ ὁ τὸν Στωϊκὸν λόγον ἐκτιθέμενος καὶ μὴ προσποιούμενος τὰ περὶ ἀδιαφόρων μεμαθηκέναι εἰς μίασμα ἐμβεβλήσθαι τὴν θείαν φύσιν καὶ μεμιάσθαι εἴτε γενομένην ἐν γυναικὸς σώματι, ἕως περιπλασθῆ αὐτῇ τὸ σῶμα, εἴτε σῶμα ἀνεληφυσίαν· παραπλήσιόν

25

2 Vgl. Cicero, De deor. nat. III 14, 35—37. Tuscul. disp. I 9, 19. — 4 u. 6 Vgl. Hebr. 12, 29 (Deut. 4, 24. 9, 3). — 8 Vgl. I Tim. 6, 12. II Tim. 4, 7. — 9 Vgl. oben IV 13. — 11 Vgl. Cicero, Tuscul. disp. I 9, 19 und Matth. 27, 50. Mark. 15, 37. Luk. 23, 46. Joh. 19, 30. — 13 Vgl. Diogenes Laërt. VII 1, 157. — 16 Vgl. oben I 32—35. 37. — 19 Vgl. Matth. 1, 20. Luk. 1, 35. Diogenes Laërt. VII 1, 157. — 22 Vgl. Lev. 7, 8 (18). Plutarch, De E apud Delphos Cap. XX p. 393 C. Tertullian, Adv. Marc. III 10 a. A. 11 Mitte, u. oben V 14, S. 15 Z. 20 ff. — 26 Vgl. oben VI 71, S. 141 Z. 8 f.

1 ὁμολογησόντων AHδ. im Text, Sp. am Rand; ὁμολογησάντων Hδ. am Rand Sp. Del. im Text | 2 u. 5 οὐδὲ μία A | 5 φύσις ἐστὶ A ἐστὶ φύσις MAusgg. | 7 κακίας] ἔ ὑbergeschr. A¹ | 23 εἶδε AHδ. Sp. οἶδε Del. | 24 παρθενικὴν καὶ καθαρὰν A καθαρὰν καὶ παρθενικὴν MAusgg. | μὴδὲ μίᾳς A.

τι ποιῶν τοῖς οἰομένοις τὰς ἀνάγας τοῦ ἡλίου μαινεσθαι ἐν τοῖς βορ-
βόροις καὶ τοῖς δυσώδεσι σώμασι καὶ μὴ μένειν κάκει καθαρὰς.

- καὶ εἰ κατὰ τὴν Κέλσου δὲ ὑπόθεσιν χωρὶς γεννήσεως περι-
πλάσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰησοῦ, (οὐκ) εὐθύς ἂν οἱ βλέποντες τὸ
5 σῶμα ἐπίστευον ὅτι οὐκ ἀπὸ γεννήσεως ἦν· οὐδὲ γὰρ τὸ βλέπό-
μενον ἀπαγγέλλει καὶ τὴν φύσιν, ὅθεν γεγένηται. οἶον εἰ καθ' ὑπό-
θεσιν μέλι ἦν τι μὴ ἀπὸ μελισσῶν, οὐκ ἂν τοῦτό τις ἀπήγγελλεν
164^r ἀπὸ τῆς γεύσεως ἢ τῆς ὄψεως, | ὅτι μὴ ἀπὸ μελισσῶν ἐστίν· ὡς
οὐδὲ τὸ ἀπὸ μελισσῶν δείκνυσι τῇ | αἰσθήσει τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ἡ πείρα 688
10 δείκνυσι ὅτι τοῦτ' ἀπὸ μελισσῶν ἐστίν. οὕτω δὲ καὶ ἡ πείρα δι-
δάσκει ὅτι ἀπὸ ἀμπέλου ὁ οἶνος· οὐ γὰρ ἀναφέρει ἡ γεῦσις τὸ ἀπὸ
ἀμπέλου. τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖνον τὸ αἰσθητὸν σῶμα οὐκ ἀπαγ-
γέλλει τὸν τρόπον τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. προσαχθῆση δὲ τῷ λε-
γομένῳ ἀπὸ τῶν ἐν οὐρανοῖς, ὧν τῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς λαμ-
15 πρότητος αἰσθόμεθα βλέποντες αὐτά· ἀλλ' οὐ δὴ πού ἡ αἰσθησις
ἡμῖν ὑποβάλλει, πότερον γενητὰ ἢ ἀγένητὰ ἐστίν. αἰρέσεις γοῦν καὶ
περὶ τούτων συνέστησαν· ἀλλὰ καὶ οἱ λέγοντες αὐτὰ γενητὰ οὐχ
ὁμονοοῦσι περὶ τοῦ πῶς ἐστὶ γενητὰ· οὐδὲ γὰρ ὑποβάλλει ἡ αἰσθησις
αὐτῶν, κἂν βιασάμενος ὁ λόγος εὖρη ὅτι γενητὰ ἐστὶ, περὶ τοῦ τίνα
20 τρόπον γεγένηται.

LXXIV. Εἰθ' ἐξῆς ἐπαναλαμβάνει πολλάκις ἴδη εἰπὼν τὰ περὶ
τῆς γνώμης Μαρκίωνος, καὶ πῆ μὲν ἀληθῶς τὰ Μαρκίωνος
ἐκτίθεται πῆ δὲ κάκεινων παρήκουσεν· πρὸς ἦν οὐκ ἀναγκαῖον ἡμᾶς
ἀπαντᾶν ἢ καὶ ἐλέγχειν. εἶτα πάλιν ἑαυτῷ ἐπιφέρει τὰ ὑπὲρ Μαρ-
25 κίωνος καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ λέγων, τίνα μὲν ἐκφεύγουσι τῶν
ἐγκλημάτων τίσι δὲ περιπίπτουσι· καὶ ὅτε βούλεται συναγορεύειν
τῷ φάσκοντι λόγῳ πεπορητεῦσθαι αὐτὸν, ἵνα κατηγορήσῃ Μαρ-
κίωνος καὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ, σαφῶς φησὶν ὅτι πόθεν ἀποδειχ-
θήσεται θεοῦ παῖς ὁ τοιαῦτα κολασθεῖς, εἰ μὴ περὶ τούτου
30 προείρηται;

εἶτα πάλιν παίζει καὶ, ὡς ἔθος αὐτῷ, χλευάζει δύο εἰσάγων νί-
ους θεῶν, τοῦ δημιουργοῦ ἕνα καὶ τοῦ κατὰ Μαρκίωνα

21 Vgl. oben II 27. V 54. VI 53. — 31 Vgl. Tertullian, Adv. Marc. I 2
a. A. 4 a. E.

3 καὶ] οὐδ' liest Bo. (Notae p. 398) | γεν⁷⁷έσεως [so] A¹ | περιπλάσατο A |
4 ἴδ' auf Rasur A | (οὐκ) füge ich hier mit Guet (bei Del. I 687 Anm. e) ein; das
Wort ist vielleicht durch die Rasur des vorhergehenden Wortes in A aus Ver-
sehen mit getilgt worden | εὐθύς] εὐ in Correctur A | 5 γεν⁷⁷έσεως [so] A¹ | 6 οἶονεὶ
A Hb. Sp. | 7 ἀπήγγελλεν] λεν auf Rasur A | 9 πείρα A | 12 ἀπαγγέλει A | 18 η A
καὶ Ausgg. | 23 παρήκουσεν A παρήκουσε M Ausgg. | 26 ὅτε] ὅτε [so] A | 27 πε-
πορητεῦσθαι M^{corr.} Ausgg. προπεφητεῦσθαι A.

θεοῦ ἕτερον, καὶ ἀναζωγραφεῖ αὐτῶν μονομαχίας, λέγων αὐτὰς εἶναι ὡς τῶν ὀρτύγων, καὶ τῶν πατέρων θεομαχίας· ἢ διὰ γῆρας ἀχρήστους αὐτοὺς ὄντας καὶ ληροῦντας μηδὲν μὲν ἀλλήλους διατιθέναι, ἔαν δὲ τοὺς παῖδας μάχεσθαι. ὅπερ 5 οὖν εἶπεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω, τοῦτο φήσομεν πρὸς αὐτόν· ποῖα γραῦς καταβανακαλῶσα παιδίον οὐκ ἀδεδουθήσεται τοιαῦτα λέγειν, ὅποια οὗτος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ ἀληθεῖ λόγῳ; δέον γὰρ αὐτὸν πραγματικῶς στῆναι πρὸς τοὺς λόγους, ὃ δὲ ἐάσας τὰ πράγματα παίξει καὶ βωμολοχεῖ οἰόμενος μίμους γράφειν ἢ τινα σκώμματα, οὐχ ὄρων 10 ὅτι ἢ τοιαύτη ἀγωγή τῶν λόγων παρὰ τὴν πρόθεσιν τὴν αὐτοῦ ἐστὶ, βουλομένου καταλιπόντας ἡμᾶς χριστιανισμὸν προσέχειν αὐτοῦ τοῖς δόγμασιν· ἅτινα εἰ μὲν ἐσεμνολόγει, τάχα πιθανώτερα ἦν· ἐπεὶ δὲ χλευάζει καὶ παίξει καὶ βωμολοχεῖ, φήσομεν ὅτι ἀπορία σεμνῶν λόγων (οὐ γὰρ εἶχεν αὐτοὺς οὐδὲ ἡπίστατο) εἰς τοσαύτην ἐνέπεσε 15 φλυαρίαν.

LXXV. Ἐξῆς τούτοις λέγει ὅτι ἐπειδὴ θεῖον πνεῦμα Ph. 79, 24 ἦν ἐν σώματι, πάντως τι παραλλάττειν αὐτὸ τῶν λοι- 164^v πῶν ἐχρῆν (ἦ) κατὰ μέγεθος ἢ κάλλος ἢ ἀλκὴν | ἢ φωνὴν | ἢ κατάπληξιν ἢ πειθῶ. ἀμήχανον γὰρ ὅτῳ θεῖόν τι πλεόν 689 20 τῶν ἄλλων προσῆν μηδὲν ἄλλου διαφέρειν· τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄλλου διέφερεν, ἀλλ', ὡς φασί, μικρὸν καὶ δυσειδὲς καὶ ἀγεννὲς ἦν. φαίνεται δὴ καὶ ἐν τούτοις ὅτι, ἐὰν μὲν κατηγορεῖν θέλῃ τοῦ Ἰησοῦ, ὡς πιστεύων ταῖς παρέχειν δοκούσαις αὐτῷ γραφαῖς ἀφορμὰς κατηγορίας λέγει τὰ ἀπ' αὐτῶν· ὅπου δὲ κατὰ τὰς 25 αὐτὰς γραφὰς δόξαι ἂν τις τὰ ἐναντία λέγεσθαι τοῖς εἰς κατηγορίαν παραλαμβανομένοις, ταῦτα οὐδὲ προσποιεῖται εἰδέναι.

2 Vgl. Aristot., Hist. anim. IX 8 (vol. I p. 613^b, 23 sqq. ed. Acad. Reg. Bo-russ.). Ovid, Amor. II 6, 27. — 5 Vgl. oben VI 34, S. 104 Z. 2. — 21 Vgl. Jes. 52, 14. 53, 2. 3.

1 ἕτερον] ε auf Rasur A | 2 hinter θεομαχίας scheint ein verbindender Ausdruck wie καὶ φησι ausgefallen zu sein | 3 γήρας A | 5 ποῖα] πο auf Rasur A | 7 πραγματικῶς] γ übergesch. A¹ | 16 Ἐξῆς bis S. 147 Z. 1 παραδόξων = Philokalia, Cap. XV 12—14 (p. 79, 24—82, 5 ed. Rob.) | hinter Ἐξῆς + δὲ ΦRob. | ὅτι] ὃ κέλευσος δηλονότι Pat ὃ κέλευσος δηλονότι BCDEHRob. | 17 αὐτὸ ΦDel.Rob. αὐτόν AHδ.Sp. | 18 (ἦ) füge ich aus Φ mit Rob. ein, vgl. unten VI 77, S. 146 Z. 16 | ἀλκῆν] λ in Correctur A | 19 ὅτῳ] ὅτο (auf Rasur) Pat ὅι τὸ B ὅ τὸ CDEH, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 153 Nr. 21 | θεῖόν τι πλεόν] θεῖων πλεόν τι Pat θεῖον πλεόν τι CDEH | 20 τοῦτο δὲ A Ausgg. Rob. τὸ δέ γε Φ | οὐδὲν] ἐν auf Rasur A | 22 ἀγεννὲς] ἀγεννὲς BDel. | μὲν übergesch. A¹ | 23 θέλῃ] ἐθέλῃ Φ | πιστεύων BCDEH, Hδ. am Rand, Sp. Del. Rob. im Text; πιστεύειν A, Pat (doch ein auf Rasur) | δοκούσαις αὐτῷ] αὐτὸ δοκούσαις Pat αὐτῷ δοκούσαις BCDEH | 25 τις < Φ Del.

ὁμολογουμένως τοίνυν γέγραπται τὰ περὶ τοῦ δυσειδὲς γεγο- Ph. 80, 8
 νέναι τὸ τοῦ Ἰησοῦ σῶμα, οὐ μὴν ὡς ἐκτέθειται καὶ ἀγεννές, οὐδὲ
 σαφῶς δηλοῦται ὅτι μικρὸν ἦν. ἔχει δὲ ἡ λέξις οὕτως παρὰ τῷ Ἡσαΐα
 ἀναγεγραμμένη, προφητεύοντι αὐτὸν ἐπιδημήσοντα τοῖς πολλοῖς οὐκ
 5 ἐν ὥραιῳ εἶδει οὐδέ τιμι ὑπερέχοντι κάλλει· „κύριε, τίς ἐπίστευσε
 τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; ἀνηγγεῖλα-
 μεν ἐναντίον αὐτοῦ ὡς παιδίον, ὡς ῥίζα ἐν γῆ διψώση· οὐκ ἔστιν
 εἶδος αὐτῷ (οὐδὲ δόξα· καὶ εἶδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος) οὐδὲ
 10 τῶν ἀνθρώπων.“ ἄρ' οὖν τούτων μὲν ὁ Κέλσος ἤκουεν, ἐπεὶ φέτο
 αὐτῷ χρήσιμα εἶναι εἰς τὸ κατηγορεῖσθαι τὸν Ἰησοῦν, οὐκέτι δὲ
 προσέσχε τοῖς λεγομένοις ἐν τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ, τίνα
 τρόπον λέγεται· „περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου,
 | δυνατὲ, τῇ ὠραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου· καὶ ἔντεινον καὶ 690
 15 κατενοδοῦ καὶ βασιλευε;“

LXXVI. Ἔστω δὲ μὴ ἀνεγνωκέναι αὐτὸν τὴν προφητείαν ἢ ἀνε-
 γνωκότερα περιεσπᾶσθαι ὑπὸ τῶν παρερμηνευόντων αὐτὴν ὡς οὐ
 περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ προφητευσμένην· τί φήσει καὶ περὶ τοῦ εὐαγ-
 γελίου, ἐν ᾧ ἀναβάς „εἰς ὑψηλὸν ὄρος“ „μετεμορφώθη ἔμπροσθεν“
 20 τῶν μαθητῶν καὶ ὤφθη ἐν δόξῃ, ὅτε καὶ „Μωϋσῆς καὶ Ἥλιος“
 „ὄφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν
 Ἱερουσαλήμ;“ ἢ ἔαν μὲν προφήτης λέγῃ· „εἶδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ
 εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος“ καὶ τὸ ἐξῆς, καὶ ὁ Κέλσος παραδέχεται
 25 περὶ τὴν παραδοχὴν τοῦ λεγομένου καὶ οὐχ ὀρθῶν ὅτι μεγάλη

1 Vgl. Clemens Alex., Pädagog. III 1, 3 p. 252 ed. Potter. — 5 Jes. 53, 1—3.
 — 13 Psal. 44, 4. 5. — 19 Vgl. Matth. 17, 1—3. Mark. 9, 2—4. Luk. 9, 28—30.
 — 21 Vgl. Luk. 9, 31. — 22 Jes. 53, 2.

1 hinter τοίνυν ist τοίνυν ausradiert Pat | 2 τὸ τοῦ] τοῦ Pat τὸ MBCDEH
 Ausgg. | ἀγενές Del. | 3 οὕτως AB E H οὕτω Pat CD Ausgg. Rob. | τῷ < Φ | ἡσαΐου
 Pat | 5 ἐπίστευσεν Pat B | 7 παιδίον] παῖδον AB corr. | 8 (οὐδὲ bis εἶχεν εἶδος) wahr-
 scheinlich infolge Abirrens des Schreibers von dem ersten zu dem zweiten οὐδὲ
 schon in der gemeinsamen Quelle von A u. Φ ausgefallen, von Bo. (Notae p. 398)
 Del. u. Rob. mit Recht eingefügt, vgl. unten VI 76, Z. 22 f. | 9 hinter ἄτιμον +
 καὶ Pat BCEH Sp. Del. | 10 ἄρ' A DE Ausgg. ἄρ' Pat BCH Bo. (Notae p. 398) Rob. |
 ἤκουεν A Ausgg. Rob. ἤκουσεν Φ | 12 προσέσχεν Pat | τεσσαρακοστῷ τετάρτῳ] μὲν
 Pat B | τεσσαρακοστῷ A | hinter ψαλμῷ + τῷ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ Pat CDEH Rob.
 τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ B | 14 ἔντεινον] ἔντειναι AEHHδ. | 19 hinter εἰς + τὸ Pat
 BCD Rob. | 20 ὅτε] ὅτε Pat | μωσῆς ABCD Rob. μωσῆσ Pat | ἡλίας Pat | 21 ἐν
 (vor δύξῃ)] γ auf Basur A | ἔμελλεν Pat E corr. | 23 τὸ AHδ. Rob. τὰ Φ Sp. Del. | πα-
 ραδέχεται A | 24 τυφλόττων Pat | 25 μεγάλη] Fleck über η A μέγα τῇ Φ, vgl.
 meine „Textüberlieferung“ S. 154 Nr. 22.

κατασκευή ἐστι τοῦ τὸν ἄμορφον εἶναι δοκοῦντα Ἰησοῦν υἱὸν εἶναι Ph. 81, 7
 θεοῦ τὸ πρὸ πολλῶν ἐτῶν τῆς γενέσεως αὐτοῦ πεπροφητεῦσθαι καὶ
 περὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ· ἐὰν δὲ ἄλλος προφήτης ὠραιότητα καὶ
 κάλλος εἶναι λέγῃ περὶ αὐτὸν, οὐκέτι βούλεται τὴν προφητείαν εἰς
 5 (Ἰησοῦν) Χριστὸν ἀναφέρεσθαι; καὶ εἰ μὲν σαφῶς ἦν ἀπὸ τῶν εὐ-
 αγγελίων λαβεῖν ὅτι „οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος
 αὐτοῦ ἄτιμον ἦν, ἐκλείπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων,“ εἶπεν
 ἂν τις οὐ κατὰ (τὸ) προφητικὸν εἰρηκέναι ταῦτα τὸν Κέλσον ἀλλὰ
 165^r κατὰ τὸ | εὐαγγελικόν· νυνὶ δὲ οὔτε τῶν εὐαγγελίων ἀλλ’ οὐδὲ τῶν
 10 ἀποστόλων ἐμφαινόντων ὅτι „οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος,“ σαφές
 ὅτι τὸ ἀπὸ τῆς προφητείας ἀναγκάζεται παραδέχεσθαι ὡς ἀληθεύ-
 ομενον περὶ Χριστοῦ· ὅπερ οὐκέτι ἐπιτρέπει τὰς περὶ Ἰησοῦ κατη-
 γορίας προβαίνειν.

LXXVII. Πάλιν τε αὖ ὁ λέγων· ἐπειδὴ θειον πνεῦμα ἦν ἐν
 15 σώματι, πάντως τι παραλλάττειν αὐτὸ τῶν λοιπῶν ἐχρῆν
 ἢ κατὰ μέγεθος ἢ φωνὴν ἢ ἀλκὴν ἢ καταπληξιν ἢ πειθῶ
 πῶς οὐχ ἑώρα τὸ παραλλάττον τοῦ σώματος αὐτοῦ πρὸς τὸ
 τοῖς ὄρωσι δυνατὸν καὶ διὰ τοῦτο χρήσιμον τοιοῦτο φαινόμενον,
 ὅποιον ἔδει ἐκάστῳ βλέπεσθαι; καὶ οὐ θαυμαστὸν τὴν φύσει τρεπ-
 20 τὴν καὶ ἀλλοιωτὴν καὶ εἰς πάντα ἃ βούλεται ὁ δημιουργὸς ὕλην με-
 ταβλητὴν καὶ πάσης ποιότητος, ἣν ὁ τεχνίτης βούλεται, δεκτικὴν,
 ὅτε μὲν εἶχεν ποιότητα, καθ’ ἣν λέγεται τό· „οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ
 κάλλος,“ ὅτε δὲ οὕτως ἐνδοξον καὶ καταπληκτικὴν καὶ θαυμαστὴν,
 ὡς „ἐπὶ πρόσωπον“ πεσεῖν τοὺς θεατὰς τοῦ τηλικούτου κάλλους
 25 συνανεληθόντας τῷ Ἰησοῦ τρεῖς ἀποστόλους.

ἀλλ’ ἐρεῖ ταῦτ’ εἶναι πλάσματα καὶ μύθων οὐδὲν διαφέροντα,

8 Vgl. Psal. 44, 4. 5. — 6 Jes. 53, 2. 3. — 10 u. 22 Jes. 53, 2. — 24 Vgl.
 Matth. 17, 6. — 26 Vgl. oben III 27. V 57.

1 κατασκευῆ Φ | τοῦ] τὸ Φ | 2 τὸ] καὶ EH < PatBCD | προπροφητεῦσθαι
 PatBC*DEH | 4 λέγει Pat | 5 (Ἰησοῦν) füge ich mit Rob. aus Φ ein | 7 ἦν < Φ |
 hinter ἦν + καὶ Sp.Del. | εἶπεν] εἶποι MAusgg.Rob. | 8 (τὸ) füge ich mit Del. u.
 Rob. aus Φ ein | 9 εὐαγγελικόν] εὐαγγέλιον Φ | 11 παραδέχεσθαι] zwischen πα-
 ραδέ und θαι Lücke von 2 Buchst., eine spätere H. hat, wohl vor der Abschrift
 von MV aber nach der Abschrift von P, in die Lücke χε geschrieben u. θαι zu
 σθαι ergänzt A παραδέξασθαι BCDEH | 14 τε] τ’ CDEH | 15 τε] < MAusgg.
 ὁ τί, doch ὁ durchgestrichen, Pat | 17 οὐχ ἑώρα] οὐκewoῤ Pat | mit αὐτοῦ be-
 ginnt in A die 6. Z. v. o. auf fol. 165^r; von Z. 7 bis 18 v. o. (die mit δυναμέ-
 νοις S. 147 Z. 6 endigt) ein grosses radiertes Stück auf der linken Hälfte der
 Seite, die Rasur vor der Schrift vorgenommen | 18 ὄρωσι] ωσ undeutlich A |
 τοιοῦτον CDEH | 20 ἀλλοιωτὴν] ἀλλοίωσιν Pat | 22 λέγεται] λέλεκται PatBE |
 26 ἀλλ’ ἐρεῖ ταῦτ’ εἶναι zweimal geschrieben A.

ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τῶν περὶ Ἰησοῦ παραδόξων. πρὸς τὸδε (μὲν οὖν) διὰ πλειόνων ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἀπελογησάμεθα· ἔχει δέ τι καὶ Ph. 83, 21 μυστικώτερον ὁ λόγος, ἀπαγγέλλων τὰς τοῦ Ἰησοῦ διαφόρους | μορ- 691 φὰς ἀναφέρεσθαι ἐπὶ τὴν τοῦ θεοῦ λόγου φύσιν, οὐχ ὁμοίως φαινομένου τοῖς τε πολλοῖς καὶ τοῖς ἀκολουθεῖν αὐτῷ „εἰς ὑψηλόν,“ ὃ ἀποδεδώκαμεν, „ὄρος“ δυναμένοις. τοῖς μὲν γὰρ ἔτι κάτω τυγχάνουσι καὶ μηδέπω ἐπὶ τὸ ἀναβαίνειν παρεσκευασμένοις ὁ λόγος „οὐκ ἔχει εἶδος οὐδὲ κάλλος“· τὸ γὰρ „εἶδος αὐτοῦ“ τοῖς τοιοῦτοις ἐστὶν „ἄτιμον καὶ ἐκλείπον παρὰ τοὺς „ὑπὸ ἀνθρώπων γεγεννημένους λό- 10 γους, τροπικῶς ἐν τούτοις καλουμένους „υἱὸς ἀνθρώπων.“ εἰποι- 11 μεν γὰρ ἂν πολλῶν ὀφαιότερους φαίνεσθαι τοὺς τῶν φιλοσοφούντων λόγους, ὄντας „υἱὸς ἀνθρώπων,“ παρὰ τὸν τοῖς πολλοῖς κηρυσσό- 12 μενον θεοῦ λόγον, ὃς ἐμφαίνει καὶ μορῆαν „κηρύγματος“ καὶ διὰ τὴν ἐμφαινομένην μορῆαν „τοῦ κηρύγματος“ λέγουσιν οἱ τοῦτο μό- 13 νον θεωροῦντες· „εἶδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος.“ τοῖς μέντοι (ἐκ τοῦ) ἀκολουθεῖν αὐτῷ δύναμιν ἀνεληφόσι πρὸς τὸ ἔπεσθαι καὶ ἀναβαλόντι αὐτῷ „εἰς τὸ ὑψηλόν ὄρος“ θειότεραν μορ- 14 φὴν ἔχει· ἦν βλέπουσιν, εἴ τις ἐστὶ „Πέτρος,“ χωρήσας τὴν τῆς ἐκ- 15 κλησίας ἐν αὐτῷ οἰκοδομὴν ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τοσαύτην ἕξιν ἀνα- 20 λαβῶν, ὡς μηδεμίαν πύλην ἄδου κατισχύσειν αὐτοῦ, ὑψωθέντος διὰ τὸν λόγον „ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου, ὅπως ἂν“ ἐξαγγείλῃ „πάσας τὰς αἰνέσεις“ τοῦ θεοῦ „ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών“· καὶ εἴ 165^v οὐδὲν ἀποδέουσι | νοητῆς „βροντῆς.“

5 Vgl. Matth. 17, 1. — Vgl. oben II 64. IV 16. VI 68. — 7 Vgl. Jes. 53, 2. — 8 Vgl. Jes. 53, 3. — 13 Vgl. I Kor. 1, 21. — 15 Jes. 53, 2. — 17 Vgl. Matth. 17, 1. — 18 Vgl. Matth. 16, 18. — 20 Vgl. Psal. 9, 14. 15. — 23 Vgl. Mark. 3, 17.

1—2 am Rand von späterer Hand Δό (auf Rasur) A | 1 mit παραδόξων endigt die Philokalia, Cap. XV 14 (p. 82, 5 ed. Rob.) | hinter παραδόξων + καὶ M Ausgg. | (μὲν οὖν) füge ich mit M² u. den Ausgg. ein | 2 ἔχει bis S. 149 Z. 21 ἀπὸ τῶν νεκρῶν = Philokalia, Cap. XV 18—20 (p. 83, 21—86, 8 ed. Rob.) | 3 μυστικώτερον A Rob., μυστικὸν M Φ Ausgg. | ἀπαγγέλλων] ἀπαγγέλλων [so] A ἐπαγγέλλων Pat | 5 δ] < Pat ὡς CD | 7 οὐκ] ux auf Rasur, Spiritus fehlt A | 9 γεγεννημένους A | 13 vor θεοῦ + τοῦ Φ Rob. | 16 (ἐκ τοῦ) füge ich mit Rob. aus Φ ein, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 138 Nr. 6 | 18 βλέπουσιν] ι in Correctur A | 19 αὐτῷ Hδ. Sp. αὐτῷ A εαυτῷ Φ Del. Rob. | 20 μηδὲ μιαν A | κατισχύσειν A Ausgg. Rob. κατισχύειν Φ | 21 τὸν λόγον] τοῦ λόγου P Del. | 23 λαβόντες] λαχόντες EH Del. | μεγαλοφώνων ὅτινες] μεγαλόφωνοι [so] A | 24 ἀποδέουσι νοητῆς βροντῆς Φ Rob. ἀποδέουσιν οἱ τῆς βροντῆς A ἀποδέουσιν υἱὸς τῆς βροντῆς εἶναι P Del.; entgegen der in meiner „Textüberlieferung“ S. 154 Nr. 23 geäußerten Ansicht halte ich jetzt mit Rob. die Lesart von Φ für richtig.

(καὶ „τὰ ἱμάτια“ δὲ „αὐτοῦ“ κάτω ἄλλα ἐστίν, οὐκ ἔστι „λευκά“, Ph. 84, 15 οὐκ ἔστιν „ὡς τὸ φῶς“· ἐὰν ἀναβῆς „εἰς τὸ ὄρος τὸ ὑψηλόν“, ὅφει αὐτοῦ φῶς καὶ „τὰ ἱμάτια.“ „τὰ ἱμάτια“ τοῦ λόγου αἱ λέξεις εἰσὶ τῆς γραφῆς, ἔνδυμα τῶν θείων νοημάτων τὰ ῥήματά ἐστι ταῦτα. 5 ὡς οὖν αὐτὸς κάτω ἄλλοις φαίνεται καὶ ἀναβὰς μεταμορφοῦται καὶ γίνεται „τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος“, οὕτω καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ, οὕτω καὶ „τὰ ἱμάτια“· ὅταν δὲ ἦς κάτω, οὐκ ἔστι λαμπρά, οὐκ ἔστι „λευκά“· ἐὰν δὲ ἀναβῆς, ὅφει τὸ κάλλος καὶ „τὸ φῶς“ τῶν ἱματίων, καὶ „τὸ πρόσωπον“ θαυμάσιος τοῦ Ἰησοῦ μεταμορφωθέν.

ὅρα δὲ εἰ μὴ ἴμοιόν ἐστι καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις περὶ τοῦ σωτήρος μαθεῖν. τὰ μὲν γὰρ περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ, γενεαλογουμένου ἐξ Ἀβραάμ καὶ „γεννωμένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα“, „βίβλος“ ἐστὶ „γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ“· τὰ δὲ θειότερα καὶ μείζονα 15 τῶν περὶ αὐτοῦ λεχθησομένων ἂν καὶ ὑπ’ αὐτοῦ ἀπαγγελλομένων φησὶν ὁ Ἰωάννης, ὡς ἄρα „οὐδὲ τὸν κόσμον οἶμαι χωρεῖν τὰ γραφόμενα βιβλία.“ τὸ γὰρ μὴ „χωρεῖν τὸν κόσμον τὰ γραφόμενα βιβλία“ οὐ διὰ τὸ πλῆθος τῶν γραμμάτων, ὡς τινες, ἐκδεκτέον, ἀλλὰ διὰ τὸ μέγεθος τῶν πραγμάτων· τοῦ μεγέθους τῶν πραγμάτων 20 τῶν οὐ μόνον οὐ δυναμένου γράφεσθαι ἀλλ’ οὐδὲ διὰ γλώσσης σαρκίνης ἀπαγγέλλεσθαι οὐδὲ ἐν διαλέκτοις καὶ φωναῖς ἀνθρωπίναις σημαίνεσθαι. ὅθεν καὶ Παῦλος, ἐπὶ ἀν μανθάνειν μέλλῃ τὰ θειότερα, ἔξω τοῦ καθ’ ἡμᾶς περιγεῖου κόσμου γίνεται καὶ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπάζεται, ἵνα τὰ ἐκείθεν „ἄβήτητα ῥήματα“ ἀκούσαι δυναθῆ. τὰ 25 γὰρ ἐνθάδε λαλούμενα καὶ λόγος εἶναι θεοῦ νομιζόμενα, τοῦ λόγου σαρκωθέντος καὶ καθὸ „θεός“ ἐστὶ „πρὸς τὸν θεόν“ ἑαυτὸν κενούντος, ἀπαγγέλλεται.

διόπερ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἐπὶ „γῆς, ἐπεὶ ἄνθρωπος γέγονεν, ἀνθρώπινον βλέπομεν“ αἶψα γὰρ ἐν ταῖς γραφαῖς „ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο“, ἵνα κατασκηνώσῃ „ἐν ἡμῖν“· ἀλλ’ ἐὰν εἰς „τὸ στήθος“ τοῦ

1 Vgl. Matth. 17, 1. 2. — 13 Vgl. Röm. 1, 3. II Tim. 2, 8. — 14 Vgl. Matth. 1, 1. — 16 Vgl. Joh. 21, 25. — 23 Vgl. II Kor. 12, 2—4. — 25 Vgl. Joh. 1, 1. 14. Phil. 2, 7. — 29 Vgl. Joh. 1, 14. — 30 Vgl. Joh. 13, 25.

1 <καὶ τὰ ἱμάτια bis S. 149 Z. 16 τῶν δικαίων αὐτοῦ> fügen ich aus Φ hier ein; vgl. meine Abhandlung „Ein Fragment des Origenes“ (in der Festschrift des Jenaer Gymnasiums zur 350jährigen Jubelfeier des Eisenacher Gymnasiums am 18. October 1894, Jena Neuenhahn 1894, S. 51—58) | 2 ὅφει] ὄψη Pat | 3 εἰσὶ Pat | 7 ἔστι] ἔτι Pat | 8 ἔστι] ἔτι Pat | ὅφει] ὄψη Pat | 16 ἄρα Pat | οὐδέ Pat | 19 μέγεθος τῶν πραγμάτων] πλῆθος B | τοῦ μεγέθους τῶν πραγμάτων < CD | 20 οὐ μόνον οὐ] οὐ μόνον μὴ B | ἀλλ’] καὶ Pat | 24 ἐκείθεν BRob. ἐνθάδε Pat CDEH | 26 καθὸ θεός] καθὸ ὁ θεός PatCD | 28 γέγονε ΦRob.

σαρκωθέντος λόγου ἀνακλιθῶμεν καὶ ἀνιόντι αὐτῷ „εἰς τὸ ὑψηλὸν Ph. 85, 16 ὄρος“ ἀκολουθήσαι δυνηθῶμεν, ἐροῦμεν τό· „εἶδομεν τὴν δόξαν αὐτοῦ“· τάχα μὲν τινῶν καὶ ἐτέρων παρὰ τοὺς ἀνακλιθέντας ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήσαντας αὐτῷ „εἰς τὸ ὄρος τὸ ὑψηλὸν“ 5 λεξόντων τό· „εἶδομεν τὴν δόξαν αὐτοῦ,“ οὐκέτι δὲ προσθησόντων τό· „δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας“· Ἰωάννη γὰρ καὶ τοῖς ὁμοίοις πρέπουσα αὕτη ἢ φωνή.

καὶ καθ' ἑτέραν δὲ ὑψηλοτέραν διήγησιν οἱ δυνηθέντες τοῖς Ἰησοῦ κατακολουθεῖν, ἀναβαλόντος καὶ μεταμορφουμένου ἀπὸ τῆς 10 ἐπὶ γῆς ὄψεως, ὄφονται αὐτοῦ τὴν μεταμόρφωσιν καθ' ἑκάστην γραφήν· οἶονεὶ τοῦ μὲν τοῖς πολλοῖς φαινομένου Ἰησοῦ τῆς προχείρου λέξεως ὄντος, τοῦ δὲ „εἰς ὄρος ὑψηλὸν“ ἀνιόντος καὶ μεταμορφουμένου σφόδρα ὀλίγοις τῶν μαθητῶν καὶ τοῖς ἀκολουθήσαι εἰς τὰ ὑψηλὰ δεδυνημένοις τοῦ ἀνωτάτου καὶ ὑψηλοτάτου νοῦ, περιέχοντος 15 λόγια τῆς „ἐν μυστηρίῳ“ ἀποκεκρυμμένης σοφίας, „ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰῶνων εἰς δόξαν“ τῶν δικαίων αὐτοῦ.)

ἀλλὰ πόθεν Κέλσος καὶ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ θεοῦ λόγου καὶ μὴ φιλαλήθως τὰ χριστιανισμοῦ ἐξετάσασιν εἰδέναι τὸ βούλημα τῶν διαφόρων τοῦ Ἰησοῦ μορφῶν; ἐγὼ δὲ λέγω καὶ ἡλικιῶν, καὶ εἴ τι 20 τῶν πρὸ τοῦ παθεῖν αὐτῷ πεπραγμένων καὶ τῶν μετὰ τὸ ἀναστῆναι ἀπὸ τῶν νεκρῶν.

LXXVIII. Ἐξῆς δὲ τοιαῦτά τινα λέγει ὁ Κέλσος· ἔτι μὲν εἶπερ ἐβούλετο ὁ θεὸς ὡσπερ ὁ παρὰ τῷ κωμοδῶ Ζεὺς ἐκ τοῦ μακροῦ ὕπνου διϋπνίσας ῥύσασθαι τὸ <τῶν> ἀνθρώπων 25 γένος ἐκ κακῶν, τί δὴ ποτε εἰς μίαν γωνίαν ἔπεμψε τοῦτο, ὁ φάτε, πνεῦμα; δέον πολλὰ ὁμοίως διαφυσῆσαι σώματα καὶ κατὰ πᾶσαν ἀποστεῖλαι τὴν οἰκουμένην. ἀλλ' ὁ μὲν κωμοδὸς ἐν τῷ θεάτρῳ γελωτοποιῶν συνέγραψεν ὅτι Ζεὺς ἐξυπνισθεὶς Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις τὸν Ἑρμῆν 30 ἔπεμψε· σὺ δὲ οὐκ οἶει καταγελαστότερον πεποιηκέναι Ἰουδαίοις πεμπόμενον τοῦ θεοῦ τὸν υἱόν; ὄρα δὴ καὶ ἐν τούτοις τὸ ἄσεμνον τοῦ Κέλσου, ἀφιλοσόφως κωμοδίας ποιητῆν γελωτοποιὸν παραλαβόντος καὶ τῷ παρ' αὐτῷ διϋπνισθέντι πέμποντι Ἑρμῆν παραβάλλοντος τὸν τοῦ παντὸς δημιουργὸν θεὸν ἡμῶν. 35 εἶπομεν δὴ ἐν τοῖς πρὸ τούτων ὅτι οὐχ ὡσπερ ἀπὸ μακροῦ

1 Vgl. Matth. 17, 1. — 2 Vgl. Joh. 1, 14. — 4 Vgl. Matth. 17, 1. — 5 Vgl. Joh. 1, 14. — 6 Joh. 1, 14. — 12 Vgl. Matth. 17, 1. — 15 Vgl. I Kor. 2, 7. — 25 Vgl. oben IV 4 a. E. 23 a. A. 36 a. A. V 50 a. E. — 35 Vgl. oben IV 3. 4.

8 παρὰ] περὶ Pat | 8 καὶ < Pat EH | οἱ] οὐ Pat | 21 mit νεκρῶν endigt die Philokalia, Cap. XV 20 (p. 86, 8 ed. Rob.) | 24 <τῶν> füge ich mit M u. den Ausgg. ein.

ὑπνον διαναστάς ὁ θεὸς ἔπεμψε τὸν Ἰησοῦν τῷ γενεῖ τῶν ἀνθρώπων, τὴν μὲν κατὰ τὴν ἐνσωμάτωσιν οἰκονομίαν νῦν δι' εὐλόγους αἰτίας ἐπικληρώσαντα ἀεὶ δὲ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων εὐεργετήσαντα. οὐδὲν γὰρ τῶν ἐν ἀνθρώποις καλῶν γεγένηται, 5 μὴ τοῦ θεοῦ λόγου ἐπιδημήσαντος ταῖς ψυχαῖς τῶν καὶ ὀλίγον καιρὸν δεδυνημένων δέξασθαι τὰς τοιάσδε τοῦ θεοῦ λόγου ἐνεργείας.

ἀλλὰ καὶ ἡ δοκοῦσα εἰς μίαν γωνίαν ἐπιδημία τοῦ Ἰησοῦ εὐλόγως γεγένηται, ἐπέπερ ἔχρῃν τοῖς ἕνα θεὸν μεμαθηκόσι καὶ τοὺς προφήτας αὐτοῦ ἀναγινώσκουσι καὶ κηρυσόμενον Χριστὸν μανθάνουσιν ἐπιδημῆσαι τὸν προφητευόμενον καὶ ἐπιδημῆσαι ἐν καιρῷ, 10 ὅτ' ἔμελλεν ἐκχεῖσθαι ἀπὸ μιᾶς γωνίας ὁ λόγος ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.

LXXIX. Διὸ καὶ χρεῖα οὐκ ἦν πολλὰ γενέσθαι πανταχοῦ σώματα καὶ πολλὰ ἀνάλογον τῷ Ἰησοῦ πνεύματα, ἢ ἡ πᾶσα τῶν 15 ἀνθρώπων οἰκουμένη φωτισθῆ τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ. ἤρκει γὰρ ὁ εἰς λόγος, ὡς „δικαιοσύνης ἥλιος“ ἀνατείλας, ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐκπέμψαι τὰς ἐπὶ τὴν ψυχὴν τῶν βουλομένων αὐτὸν παραδέξασθαι φθανούσας αὐγάς. εἰ δὲ καὶ πολλὰ τις ποθεῖ σώματα πεπληρωμένα θεοῦ πνεύματος ἰδεῖν, ἀνάλογον ἐκείνῳ τῷ ἐνὶ Χριστῷ διακονούμενα τῇ πανταχοῦ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ, κατανοεῖτω 20 τοὺς πανταχοῦ ὑγιῶς καὶ μετὰ βίου ὀρθοῦ διδάσκοντας τὸν Ἰησοῦ λόγον, Χριστοὺς καὶ αὐτοὺς ὑπὸ τῶν θείων γραφῶν καλουμένους ἐν τῷ „μὴ ἄπτεσθε τῶν Χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε.“

25 καὶ γὰρ ὡσπερ ἠκούσαμεν „ὅτι ἀντίχριστος ἔρχεται,“ καὶ οὐδὲν 166r ἤττον μεμαθήκαμεν ὅτι „ἀντίχριστοι πολλοί“ εἰσιν ἐν τῷ κόσμῳ· τὸν αὐτὸν τρόπον ὅτι Χριστὸς ἐπιδημήμηκε γνόντες θεωροῦμεν ὅτι δι' αὐτὸν πολλοὶ Χριστοὶ γεγονάσιν ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτινες ἀνάλογον ἐκείνῳ ἠγάπησαν „δικαιοσύνην καὶ“ ἐμίσησαν „ἀδικίαν“ καὶ διὰ 30 τοῦτο ἔχρισε“ καὶ αὐτοὺς „ὁ θεὸς, ὁ θεός“ τοῦ Χριστοῦ, „ἐλαίῳ ἀγαλλιάσεως.“ ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν οὖν ὑπὲρ „τοὺς μετόχους“ αὐτοῦ ἀγαπήσας „δικαιοσύνην καὶ“ μισήσας „ἀνομίαν“ καὶ τὴν ἀπαρχὴν εἴληφε τοῦ χρίσματος καὶ, εἰ χρὴ οὕτως ὀνομάσαι, ὅλον τὸ χρίσμα τοῦ τῆς „ἀγαλλιάσεως“ ἐλαίου· οἱ δὲ μέτοχοι αὐτοῦ, ἕκαστος ὡς

15 Vgl. Joh. 1, 9. — 16 Vgl. Mal. 4, 2. — 23 Psal. 104, 15. I Chron. 16, 22. — 25 Vgl. I Joh. 2, 18. — 29 Vgl. Hebr. 1, 9. Psal. 44, 8.

3 ἐπικληρώσαντα (von ε u. π die Hälfte ausgebrochen) A, Hb. Sp. ἐπιπληρώσαντα vermutet Bo. (Notae p. 399), πληρώσαντα PDel. | 9 ἀναγινώσκουσι M Ausgg. | 14 πολλὰ [so] A | ἢ' A ἢνα MAusgg. | 23 ἄπτεσθε] πτε auf Rasur A | 28 αὐτόν] ὁ auf Rasur u. mit hellerer Tinte geschrieben A | 33 χρίσμα A Ausgg.

κεχώρηκε, μετέσχον καὶ τοῦ χρίσματος αὐτοῦ. διόπερ, ἐπεὶ Χριστὸς „κεφαλὴ“ ἐστὶ „τῆς ἐκκλησίας“, ὡς εἶναι ἐν σῶμα Χριστὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τὸ „μῦρον ἐπὶ κεφαλῆς“ καταβέβηκεν „ἐπὶ τὸν πώγωνα“, τὰ σύμβολα τοῦ τελείου ἀνδρός „Ἀαρῶν“, καὶ ἔφθασε „καταβαλῆναι“

5 τοῦτο τὸ „μῦρον“ „ἐπὶ τὴν ὄψαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ.“

καὶ ταῦτα δέ μοι λέλεχται πρὸς τὸν ἄσεμνον τοῦ Κέλσου λόγον εἰπόντος· δέον πολλὰ ὁμοίως διαφυσῆσαι σῶματα καὶ κατὰ πᾶσαν ἀποστεῖλαι τὴν οἰκουμένην. ὁ μὲν οὖν κωμωδὸς γε-
λωτοποιῶν τὸν Δία κοιμώμενον πεπονηκέ τε καὶ διῦπνιζόμενον
10 καὶ πέμποντα πρὸς τοὺς Ἑλληνας τὸν Ἐρμῆν· ὁ δὲ λόγος, ἄ- 693
πνον ἐπιστάμενος φύσιν τὴν τοῦ θεοῦ, διδασκέτω ἡμᾶς ὅτι κατὰ
καιροὺς οἰκονομεῖ τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ὁ θεὸς, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ
εὐλογον. οὐ θαυμαστὸν δὲ εἰ διὰ τὸ μεγάλας εἶναι καὶ θυσιοδηγίτους
τὰς κρίσεις τοῦ θεοῦ αἱ „ἀπαίδευτοι“ κλανῶνται „φυχαί“, καὶ
15 Κέλσος οὖν αὐταῖς. οὐδὲν οὖν καταγέλαστόν ἐστιν ἐν τῷ Ἰου-
δαίοις, παρ' οἷς γεγόνασιν οἱ προφῆται, πεπέμφθαι τὸν υἱὸν
τοῦ θεοῦ· ἢ κείθεν ἀρξάμενος σωματικῶς δυνάμει καὶ πνεύματι
ἀνατεῖλε τῇ μηκέτι βουλομένη ἐρήμῳ θεοῦ τυγχάνειν οἰκουμένην
ψυχῶν.

20 LXXX. Ἐξῆς δὲ τούτοις ἐνθεώτατα ἐξ ἀρχῆς ἔδοξε Κέλσῳ
λέγειν ἔθνη Χαλδαίους, ἀφ' ὧν ἡ ἀπατηλὸς γενεθλιαλογία νενέ-
μηται τοὺς ἀνθρώπους. ἀλλὰ καὶ Μάγους τοῖς ἐνθεωτάτοις κα-
τατάττει ἔθνεσιν ὁ Κέλσος, ἀφ' ὧν ἡ παρώνυμος τοῦ ἔθνους αὐ-
τῶν μαγεία καὶ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν ἐπὶ διαφθορᾷ καὶ ὀλέθρῳ
25 τῶν χρωμένων αὐτῇ ἐπιδεδήμηκε. καὶ Αἰγύπτιοι μὲν ἐν μὲν τοῖς
ἀνωτέρω καὶ παρὰ τῷ Κέλσῳ ἐπλανῶντο, ὡς σεμνοὺς μὲν ἔχοντες
περιβόλους τῶν νομιζομένων ἱερῶν ἔνδον δὲ οὐδὲν ἀλλ' ἢ πιθή-
κους ἢ κροκοδείλους ἢ αἰγας ἢ ἀσπίδας ἢ τι τῶν ζῴων· νῦν
δὲ ἔδοξε Κέλσῳ ἐνθεώτατον εἰπεῖν καὶ τὸ Αἰγυπτίων ἔθνος,
30 καὶ ἐνθεώτατον ἐξ ἀρχῆς, τάχα ἐπεὶ Ἰουδαίοις ἐξ ἀρχῆς προσ-
πεπολημήκασιν. καὶ Πέρσαι δὲ οἱ τὰς μητέρας γαμοῦντες καὶ θυγα-
τράσι μιγνύμενοι ἔνθεον ἔθνος εἶναι τῷ Κέλσῳ δοκοῦσιν, ἀλλὰ
166^v καὶ Ἰνδοί, ὧν τινες ἐν τοῖς | προειρημένοις ἔλεγε καὶ ἀνθρωπέων
γεγεῦσθαι σαρκῶν. μηδὲν δὲ τούτων Ἰουδαίους μάλιστα τοὺς πάλαι

2 Vgl. Kol. 1, 18. — 3 Vgl. Psal. 132, 2. — 18 Vgl. Weish. Sal. 17, 1. —
25 Vgl. oben III 17 a. A. — 31 Vgl. oben V 27, S. 27 Z. 28. — 33 Vgl. oben
V 34, S. 37 Z. 9 ff.

8 μῦρον P Ausgg. | ἐπὶ AHδ. Sp. ἀπὸ Bo. (Notae p. 399) Del. | 5 μῦρον V
Ausgg. | ὧν P ὧαν A Ausgg. | ἐνδύματος A | 9 τε MAusgg. τι A | 18 βουλομένη M
Ausgg. βουλομένω A | 21 γενεθλιαλογία] νε von späterer H. mit hellerer Tinte
eingefügt A | 33 Ἰνδοί Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; Ἰνδῶν AHδ. im Text.

πράττοντας οὐ μόνον οὐκ εἶπεν ἐνθεωτάτους ἀλλὰ καὶ αὐτίκα ἀπολουμένους. τοῦτο μὲν ἤδη καὶ ὡς μαντικὸς λέγει περὶ αὐτῶν, οὐκ ὄρων πᾶσαν τὴν περὶ Ἰουδαίους καὶ τὴν σεμνὴν πάλαι πολιτείαν αὐτῶν τοῦ θεοῦ οἰκονομίαν, καὶ ὡς „τῷ“ ἐκείνων „παραπτώ-
5 ματι ἢ σωτηρίᾳ“ γεγένηται „τοῖς ἔθνεσι“ καὶ „τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμος καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἔθνῶν“· ἕως „τὸ πλήρωμα τῶν ἔθνῶν εἰσέλθη“, ἵνα μετὰ τοῦτο „πᾶς“ ὄν οὐ νοεῖ Κέλσος, „Ἰσραήλ“ σωθῆ.

LXXXI. Οὐκ οἶδα δ' ὅπως φησὶ περὶ τοῦ θεοῦ ὅτι ὁ πάντα
10 εἰδὼς τοῦτο οὐκ ἠπίστατο, ὅτι κακοὶς ἀνθρώποις καὶ ἀμαρτησομένοις καὶ κολάσουσιν αὐτοῦ τὸν υἱὸν πέμψει. ἀλλ' ἔοικε νῦν μὲν ἕκων ἐπιλελῆσθαι τοῦ φάσκοντος λόγον πάντα, ἃ πείσεται Ἰησοῦς ὁ Χριστός, προεωρακέναι θεῖον πνεύματι, καὶ πε-
15 προφητευκέναι τοὺς τοῦ θεοῦ προφήτας· οἷς οὐκ ἔπεται τὸ μὴ ἐγνωκέναι τὸν θεὸν ὅτι κακοὶς καὶ ἀμαρτησομένοις ἀνθρώ-
ποις πέμψει τὸν υἱὸν καὶ κολάσουσιν αὐτόν. εὐθέως δὲ λέγει τὸ πάλαι ταῦτα προειρησθαι ἐν ἀπολογίᾳ ὑφ' ἡμῶν λέ-
γεσθαι.

ἀλλ' ἐπεὶ αὐτάρχη | περιγραφὴν εἴληφεν ὁ ἕκτος ἡμῶν τόμος, 694
20 αὐτοῦ που καταπαύσαντες τὸν λόγον ἀρξόμεθα θεοῦ διδόντος ἑβδόμου· ἐν ᾧ ἀπαντᾶν νομίζει πρὸς τὸ ὑφ' ἡμῶν λέγεσθαι τοὺς προ-
φήτας πάντα τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ προειρηκέναι. ἅπερ ἐπεὶ πλείονά ἐστι καὶ πλείονος λόγου δεῖται τοῦ πρὸς αὐτὰ, οὔτε διακόψαι ἐβουλήθημεν ὑπὸ τοῦ μεγέθους ἀναγκαζόμενοι τοῦ βιβλίου οὔτε ὑπὲρ
25 τοῦ μὴ διακόψαι τὸν λόγον μέγιστον ποιῆσαι καὶ ὑπὲρ τὸ σύμμετρον τὸν ἕκτον τόμον.

4 Vgl. Röm. 11, 11. — 5 Vgl. Röm. 11, 12. — 7 Vgl. Röm. 11, 25. 26. — 12 Vgl. Luk. 24, 26. 27.

18 πεπροφητευκέναι Sp. Del. προπεφητευκέναι A H5. | 28 αὐτὰ aus αὐτά corr. A | 26 mit τόμον endigt das VI. Buch auf fol. 166^v; hinter τόμον das Ornament : ~ siebenmal wiederholt, darunter von I. H. mit schwarzer Tinte:

✱ τέλ(ος) τοῦ ἕκτου τόμου ✱ A.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΝ ΚΕΛΣΟΥ ΑΛΗΘΗ ΛΟΓΟΝ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ.

I. Ἐν ἑξ τοῖς πρὸ τούτων, ἱερὲ ἀδελφὲ Ἀμβρόσιε, ἀγωνισά-
μενοι κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν βιβλίοις πρὸς τὰς Κέλσου <κατὰ>
Χριστιανῶν κατηγορίας καὶ μηδὲν ὄση δύναμις ἀβασάνιστον καὶ
ἀνεξέταστον ἔασαντες μηδὲ παρελθόντες, πρὸς ὃ ὡς οἶόν τε ἡμῖν
5 ἀπλητήσαμεν, θεὸν ἐπικαλεσάμενοι δι' αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ
κατηγορουμένου ὑπὸ Κέλσου, ἢ ἡμῶν ἐλλάμψη ἐν τῇ καρδίᾳ ἀλή-
167^r θεια τυγχάνων τὰ ἀνατρεπτικὰ τοῦ ψεύδους, | ἀρχόμεθα καὶ ἑβδό-
μου συγγράμματος, τὸ προφητικὸν ἐκείνο ἐν τῇ πρὸς θεὸν λέγοντες
εὐχῇ τό· „ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ἐξολοθρευσον αὐτούς,“ δῆλον δ' ὅτι
10 τοὺς ἐναντίους „τῇ ἀληθείᾳ“ λόγους· οὗτοι γὰρ ἀληθείᾳ θεοῦ ἐξο-
λοθρεύονται, ἢ ἐξολοθρευθέντων αὐτῶν οἱ πάντες περισπασμοῦ
ἀπολυθέντες εἰπωσι τὸ ἐξῆς ἐκείνω τό· „ἐκουσίως θύσω σοι,“ λογι-
κῆν καὶ ἄκαπνον θυσίαν προσφέροντες τῷ θεῷ τῶν ὄλων.

II. Πρόκειται δὲ νῦν τῷ Κέλσῳ κατηγορεῖσθαι τοῦ φάσκοντος
15 λόγον ὑπὸ τῶν παρὰ Ἰουδαίους προφητῶν προφητεύεσθαι τὰ περὶ
τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. καὶ πρῶτόν γε κατ' ἀρχὰς ἐξετάζομεν ὧν οἶ-

6 Vgl. Joh. 14, 6. 17, 17. — 9 Psal. 53, 7. — 12 Psal. 53, 8.

Die Überschrift des VII. Buches wird in A fol. 166^v Z. 7 v. u. durch ein Ornamentband [Rubrum] von dem Schluss des VI. Buches getrennt und lautet: ✠ πρὸς τὸν ἐπιγεγραμμένον τοῦ κέλσου ἀληθῆ λόγον. τόμος ἑβδομος : ~ [Rubrum], darunter ζ' [Rubrum], also ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ < A; die Hinzufügung von ζ' scheint darauf hinzudeuten, dass die Überschrift (mit ἕκτος statt ἑβδομος) ursprünglich Unterschrift des VI. Buches gewesen ist, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 68. 69 | 1 Ἐν] Ἐ roter Initial, zwischen E u. v Rasur A | 2 <κατὰ> füge ich mit PM u. den Ausgg. ein, vgl. oben VI 1, S. 70 Z. 1 | 14 τοῦ] über τ steht > mit hellerer Tinte, aber nichts am Rand A | 16 ἐξετάζομεν ὧν] ἐξετάζων vermutet Guet (bei Del. I 694 Anm. b) unrichtig | ἐξετάζομεν] ob ἐξετάζομεν? | ὧν] über v ein Punkt A.

εται τοὺς μὲν ἄλλον εἰσηγουμένους θεὸν παρὰ τὸν Ἰουδαίων
 θεὸν μηδαμῶς δύνασθαι ἀπαντᾶν πρὸς τὰς ἐπαπορήσεις αὐτοῦ,
 ἡμᾶς δὲ, τοὺς τὸν αὐτὸν τηρήσαντας θεὸν, καταφεύγειν ἐπὶ τὴν
 διὰ τῶν προφητευσμένων περὶ Χριστοῦ ἀπολογία. καὶ φησι πρὸς
 5 ταῦτα· ἴδωμεν ὅπῃ ἐφενρήσουσι παραίτησιν· οἱ μὲν ἄλλον
 εἰσηγούμενοι θεὸν οὐδεμίαν, οἱ δὲ τὸν αὐτὸν αὐθις τὸ αὐτὸ
 ἐροῦσιν, ἐκεῖνο δὴ τὸ σοφὸν, ὅτι ἐχρῆν οὕτως γενέσθαι·
 τεκμήριον δὲ, πάλαι γὰρ ταῦτα προείρητο. φήσομεν δὲ πρὸς
 ταῦτα ὅτι οὕτως ἐστὶν ἀσθενῆ τὰ εἰρημένα περὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ
 10 Χριστιανῶν ἐν τοῖς ὀλίγω πρὸ τούτων, ὡς καὶ τοὺς ἄλλον εἰση-
 γουμένους θεὸν καὶ τοῦτο πρᾶττοντας ἀσεβῶς εὐχερέστατα ὑπαν-
 |τῆσαι πρὸς τὰ ὑπὸ Κέλσον λεγόμενα. καὶ εἰ μὴ ἄτοπον ἦν ἀφορ- 695
 μὰς διδόναι τοῖς ἀσθενεστέροις πρὸς παραδοχὴν χειρόνων δογμάτων,
 καὶ ἡμεῖς ἂν τοῦτο πεποιήκειμεν, ἢ ἐλέγξωμεν ψεῦδος τὸ περὶ τοῦ
 15 τοὺς ἄλλον εἰσηγουμένους θεὸν μηδεμίαν ἔχειν ἀπολογία πρὸς
 τὰ ὑπὸ Κέλσον λελεγμένα· νυνὶ δὲ ἡμεῖς φέρε περὶ τῶν προφητῶν
 πρὸς τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένοις ἀπολογησώμεθα.

III. Φησὶν οὖν· τὰ μὲν ὑπὸ τῆς Πυθίας ἢ Δωδωνίδων ἢ
 Κλαρίου ἢ ἐν Βραγχίδαῖς ἢ ἐν Ἀμμωνος ὑπὸ μυρίων τε
 20 ἄλλων θεοπρόπων προειρημένα, ὑφ' ὧν ἐπιεικῶς πᾶσα γῆ
 κατωκίσθη, ταῦτα μὲν (ἐν) οὐδενὶ λόγῳ τίθενται· τὰ δὲ ὑπο-
 τῶν ἐν Ἰουδαίᾳ τῷ ἐκείνων τρόπῳ λεχθέντα ἢ μὴ λεχ-
 θέντα, καὶ ὡσπερ εἰώθασιν ἔτι νῦν οἱ περὶ Φοινίκην τε
 καὶ Παλαιστίνην, ταῦτά γε θαυμαστὰ καὶ ἀπαράλλακτα
 25 ἡγοῦνται. λέγωμεν οὖν περὶ τῶν κατελεγμένων χρηστηρίων ὅτι
 δυνατὸν μὲν ἡμῖν συνάγουσιν ἀπὸ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν τὰ τοῦ
 Περιπάτου φιλοσοφούντων οὐκ ὀλίγα εἰπεῖν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ
 περὶ τῆς Πυθίας καὶ τῶν λοιπῶν χρηστηρίων λόγου· δυνατὸν δὲ
 καὶ τὰ λελεγμένα τῷ Ἐπικούρῳ καὶ τοῖς ἀσπαζομένοις αὐτοῦ τὸν

8 Vgl. oben VI 81, S. 152 Z. 17. — 10 Vgl. oben VI 72. 73. 74. 75. 78. — 17
 Vgl. oben I 35—37. 48. II 28. 29. 37. III 2—4. VI 19—21. — 26 Vgl. Aristot., De
 mundo Cap. IV (vol. I p. 395 b, 26 sqq. ed. Acad. Reg. Boruss.). — 27 Vgl. Eu-
 sebius, Praep. Evang. IV 2, S. 13. 3, 14. — 29 Vgl. H. Usener, Epicurea p. 261, 21
 Nr. 395.

4—5 am Rand κεῖ A¹ | 6 οὐδὲ μίαν A | 7 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 11 εὐ-
 χερέστατα] εὐχερέστατ' ἂν vermute ich | ὑπαντῆσαι A ἀπαντῆσαι M^{corr.} Ausgg. |
 15 μὴδὲ μίαν A | 18 Δωδωνίδων schreibe ich mit Bo. (Notae p. 399) u. Del. (I 695
 Anm. a), vgl. unten VII 6, S. 158 Z. 25, u. VII 7, S. 160 Z. 2; Δωδωνίων A Ausgg. |
 19 βραγχίδαῖς P², H^δ. am Rand, Sp. Del. im Text; βραχί [so] A | 20 ὧν] ω in
 Correctur A | 21 (ἐν) füge ich ein, vgl. unten VII 7, S. 160 Z. 1 | 25 λέγωμεν
 schreibt Usener, Epicurea p. 261, 21 | 27 hinter ἀνατροπὴν + τὴν Del.

λόγον περι τῶν αὐτῶν παραθέμενον δεῖξαι ὅτι καὶ Ἑλλήνων τινὲς ἀνατρέπουσι τὰς νομιζόμενας καὶ τεθνασμασμένας ἐν πάσῃ Ἑλλάδι θεοπροπίας.

- ἀλλὰ γὰρ δεδόσθω μὴ εἶναι πλάσματα μηδὲ προσποιήσεις ἀν-
 167^vθρώπων περι θεο|φορίας τὰ περι τὴν Πυθίαν καὶ τὰ λοιπὰ χρησ-
 τήρια· ἴδωμεν οὖν εἰ μὴ καὶ οὕτως δύναται τοῖς φιλαλήθως ἐξετά-
 ζουσι τὰ πράγματα ἀποδείκνυσθαι ὅτι καὶ τῷ παραδεχομένῳ εἶναι
 ταῦτα τὰ μαντεία οὐκ ἀναγκαῖον προσέσθαι ὅτι θεοὶ τινες εἶσι παρ'
 αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου δαίμονές τινες φαῦλοι καὶ πνεύματα
 10 ἐχθρὰ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων καὶ κωλύοντα τὴν τῆς ψυχῆς ἀνο-
 δον καὶ δι' ἀρετῆς πορείαν καὶ τῆς ἀληθινῆς εὐσεβείας ἀποκατάστα-
 σιν πρὸς τὸν θεόν. ἰστόρηται τοίνυν περι τῆς Πυθίας, ὅπερ δοκεῖ
 τῶν ἄλλων μαντείων λαμπρότερον τυγχάνειν, ὅτι περικαθεζομένη
 τὸ τῆς Κασταλλίας στόμιον ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος προφητῆτις δέχεται
 15 πνεῦμα διὰ τῶν γυναικείων κόλπων· οὐ πληρωθεῖσα ἀποφθέγγεται
 τὰ νομιζόμενα εἶναι σεμνὰ καὶ θεῖα μαντεύματα. ὄρα δὴ διὰ τού-
 των εἰ μὴ τὸ τοῦ πνεύματος ἐκείνου ἀκάθαρτον καὶ βέβηλον ἐμ-
 φαίνεται, μὴ διὰ μανῶν καὶ ἀφανῶν πόρων καὶ πολλῶν γυναικείων
 κόλπων καθαρωτέρων ἐπεισιὸν τῇ ψυχῇ τῆς θεσπιζούσης ἀλλὰ διὰ
 20 τούτων, ἃ οὐδὲ θέμις ἦν τῷ σώφρονι καὶ ἀνθρώπῳ βλέπειν, οὐπω
 λέγεσθαι ἢ καὶ ἄπτεσθαι· καὶ τοῦτο ποιεῖν οὐχ ἅπασι που οὐδὲ δις
 (ἴσως γὰρ ἔδοξεν ἀνεκτότερον τὸ τοιοῦτο τυγχάνειν), ἀλλὰ τισαν-
 |τάκις, ὁσάκις προφητεύειν ἐκείνη ἀπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος πεπίστευται. 696
 ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς ἔκστασιν καὶ μανικὴν ἄγειν κατάστασιν τὴν
 25 δῆθεν προφητεύουσαν, ὡς μηδαμῶς αὐτὴν ἐναντὶ παρακολουθεῖν,
 οὐ θείου πνεύματος ἔργον ἐστίν· ἐχρῆν γὰρ τὸν κάτοχον τῷ θεῷ
 πνεύματι πολλῶν πρότερον παντὸς οὐτινισσοῦν τοῦ ἀπὸ τῶν χρησ-
 μῶν διδασκομένον τὸ συμβαλλόμενον εἰς τὸν μέσον καὶ κατὰ φύσιν
 βλον ἢ πρὸς τὸ λυσιτελεῖς ἢ πρὸς τὸ συμφέρον ὠφεληθῆναι καὶ διο-
 30 ρατικώτερον παρ' ἐκείνο μάλιστα καιροῦ τυγχάνειν, ὅτε σύνεστιν
 αὐτῷ τὸ θεῖον.

IV. Ὅθεν ἡμεῖς ἀποδείκνυμεν συνάγοντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραμ-
 μάτων ὅτι οἱ ἐν Ἰουδαίῳ προφητῆται, ἐλλαμπόμενοι ὑπὸ τοῦ θείου

12 Vgl. Strabo, Geogr. IX 3, 5 p. 419. Joh. Chrysostom., Homil. XXIX 1 ad
 I Cor. 12 (tom. X p. 260 BC ed. Montfaucon) und oben III 25, I 221 Z. 27 ff.

3 θεοπροπίας A θεοπροπειας Ausgg. | 6 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 7 πρά-
 ματα PM Ausgg. προστάγματα A | 8 προσέσθαι M^{corr.} Hδ. Del. im Text, Sp. am
 Rand; πρόσθαι A | 9 τοῦ ἐναντίου A τούναντίου MAusgg. | 12—18 am Rand
 ση A¹ | 21 λέγεσθαι P¹corr. Del. λέγεται A Hδ. Sp. | οὐχ A Hδ. οὐχ Sp. Del. | 24
 μανικὴν P¹corr. Del. μαγικὴν A Hδ. Sp. | 28 τὸν übergeschr. A¹ | 29 συμφέρον]
 on halb erloschen A.

- πνεύματος τοσοῦτον, ὅσον ἦν καὶ αὐτοῖς τοῖς προφητεύουσι χρήσι-
 μον, προαπέλανον τῆς τοῦ κρείττονος εἰς αὐτοὺς ἐπιδημίας· καὶ διὰ
 τῆς πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ἢ οὕτως ὀνομάσω, ἀφῆς τοῦ καλου-
 μένου ἁγίου πνεύματος διορατικώτεροί τε τὸν νοῦν ἐγίνοντο καὶ τὴν
 5 ψυχὴν λαμπρότεροι ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα, οὐδαμῶς ἔτι ἀντιπράττον
 τῷ κατ' ἀρετὴν βίῳ, ἅτε κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν καλούμενον „φρόνημα
 τῆς σαρκὸς“ νεκρούμενον. „πνεύματι“ γὰρ θειοτέρῳ „τὰς τοῦ σώ-
 ματος πράξεις“ καὶ ἀπὸ τοῦ φρονήματος „τῆς σαρκὸς“ ἀρχομένας
 ἔχθρας, τυγχάνοντος πρὸς θεὸν, θανατοῦσθαι πεπεσμεθα.
- 10 εἰ δ' ἐξίσταται καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῇ ἐστὶν ἡ Πυθία, ὅτε μαντεύ-
 εται, ποδαπὸν νομιστέον πνεῦμα, τὸ σκότον καταχέαν τοῦ νοῦ καὶ
 τῶν λογισμῶν, ἢ τοιοῦτον ὁποῖόν ἐστι καὶ τὸ τῶν δαιμόνων γένος,
 168^r οὓς οὐκ ὀλίγοι Χριστιανῶν | ἀπελεύνουσι τῶν πασχόντων σὺν οὐ-
 δεινὴ περιέργῳ καὶ μαγικῷ ἢ φαρμακευτικῷ πράγματι ἀλλὰ μόνῃ
 15 εὐχῇ καὶ ὀρκώσεσιν ἀπλουστέραις καὶ ὅσα ἂν δύναιτο προσάγειν
 ἀπλούστερος ἄνθρωπος; ὡς ἐλίπαν γὰρ ἰδιῶται τὸ τοιοῦτον πράτ-
 τουσι, παριστάσης τῆς ἐν τῷ λόγῳ Χριστοῦ χάριτος τὸ τῶν δαι-
 μονίων εὐτελεῖς καὶ ἀσθενῆς, οὐ πάντως δεόμενον πρὸς τὸ ἡττη-
 θῆναι καὶ εἶξαν ὑπεξελθεῖν ἀπὸ ψυχῆς ἀνθρώπου καὶ σώματος
 20 σοφοῦ τινος καὶ δυνατοῦ ἐν ταῖς λογικαῖς περὶ τῆς πίστεως ἀπο-
 δεῖξεσιν.
- V. Ἀλλὰ καὶ εἴπερ πεπίστευται οὐ παρὰ Χριστιανοῖς καὶ Ἰου-
 δαίοις μόνοις ἀλλὰ καὶ παρ' ἄλλοις πολλοῖς Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων
 ὅτι ζῆ καὶ ὑπάρχει μετὰ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸν ἢ ἀνθρω-
 25 πίνῃ ψυχῇ, καὶ τῷ λόγῳ παρίσταται ὅτι ἢ μὲν καθαρὰ καὶ μὴ βα-
 ρουμένη ὑπὸ τῶν τῆς κακίας μολιβδίδων μετέωρος φέρεται ἐπὶ τοὺς
 τόπους τῶν καθαρωτέρων καὶ αἰθερίων σωμάτων, καταλιποῦσα τὰ
 τῆδε παχέα σώματα καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς μιάσματα, ἢ δὲ φανύλη καὶ ὑπὸ
 τῶν ἁμαρτάδων καθελκομένη ἐπὶ τὴν γῆν καὶ μηδ' ἀναπνεῦσαι δυ- 697
 30 ναμένη τῆδε φέρεται καὶ καλινδείται, ἢ μὲν τις ἐπὶ „τὰ μνήματα,“
 ἔνθα καὶ ὄφθη σκιοειδῶν ψυχῶν „φαντάσματα,“ ἢ δὲ τις ἀπαξα-

6 Vgl. Röm. 8, 6. 7. 10. 13. — 18 Vgl. oben I 6 a. A. — 25 Vgl. II Kor. 5, 4
 u. Plato, Phädr. Cap. XXV. XXVI p. 246 B—247 C. — 28 Vgl. oben VI 73, S. 142
 Z. 22. — 30 Vgl. Plato, Phädon Cap. XXX p. 81 CD u. oben II 60, I 183 Z. 6.

1—2 am Rand ση A¹ | 2 προαπέλανον P² corr. Bo. (Notae p. 399) Del. προαπ-
 έλαβον (doch β undentlich geschrieben) A, Hδ. Sp. | 3 ἀφῆς A ἀφῆς Ausgg. |
 5 ἀντιπράττον P ἀντιπράττον A Ausgg., ἀντέπρατε vermutet Bo. (Notae p. 399);
 aber τὸ σῶμα gehört wie τὴν ψυχὴν zu λαμπρότεροι | 9 τυγχάνοντ A τυγχάνειν
 Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text | θανατοῦσθαι, über τ von I. H. das Zeichen -,
 doch am Rande nichts A | 16 ἐλίπαν] ἐπέιπαν A | 17 δαιμονίων A δαιμόνων V
 Hδ. (am Rand) Sp. Del. (im Text) | 28—29 am Rand ση A².

πλῶς περὶ τὴν γῆν· ποδαπὰ χρῆ νομίζειν εἶναι πνεύματα τὰ ὅλους,
 ἢ οὕτως ὀνομάσω, αἰῶνας προσδεθέντα ὡσπερ εἶτε μαγγανείαις
 τισὶν εἶτε καὶ διὰ τὴν σφετέραν κακίαν οἰκοδομαῖς καὶ τόποις; ὁ λό-
 γος δὴ αἶρει φανλ' ἅττα νομίζειν εἶναι τὰ τοιαῦτα, τῇ προγνωστικῇ
 5 δυνάμει μέση τυγχανούση εἰς ἀπάτην ἀνθρώπων χρώμενα καὶ πρὸς
 τὸ περισπᾶσαι αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς εἰς αὐτὸν εὐ-
 σεβείας. δηλοὶ δὲ τὸ τοιοῦτον τοὺς αὐτοὺς τυγχάνειν καὶ τὸ ταῖς
 ἀπὸ τῶν θνυσιῶν ἀναθυμιάσεσι καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν αἱμάτων καὶ ὀλο-
 καντωμάτων ἀποφοραῖς τρεφόμενα αὐτῶν τὰ σώματα, φιληδονούν-
 10 των τοῖς τοιοῦτοις, ἐπ' αὐτὸ τυγχάνειν τοῦ ὡσπερὲ φιλοζωεῖν,
 ἀνάλογον φανύλοισ ἀνθρώποις, οὐκ ἀσπαζομένοις μὲν τὸ καθαρῶτε-
 ρον ἔξω σωμάτων ζῆν, περιέπονσι δὲ διὰ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς τὴν
 ἐν τῷ γεώδει σώματι ζώην.

εἶπερ δὲ θεὸς ἦν, ὡς Ἕλληνες οἴονται, ὁ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλων,
 15 τίνα μᾶλλον ἐχρῆν αὐτὸν ἐκλέξασθαι προφήτην ἢ τὸν σοφὸν ἢ μὴ
 εὗρισκομένου τοῦ τοιοῦτου κἂν τὸν προκόπτοντα; πῶς δ' ἂν οὐκ
 ἄνδρα μᾶλλον προφητεύειν ἐβούλετο ἢ περ γυναικα; εἰ δὲ καὶ τὸ
 θῆλυ ἤθελεν, ὡς τάχα μὴ δυνάμενος ἢ μὴ τερπόμενος ἄλλω τινὶ
 ἢ τοῖς κόλποις τῶν γυναικῶν, πῶς οὐχὶ παρθένον μᾶλλον ἐχρῆν
 20 αὐτὸν ἐπιλέξασθαι ἢ περ γυναικα τὴν τὸ βούλημα αὐτοῦ θεσπί-
 ζουσαν;

VI. Νυνὶ δὲ ὁ θαυμαζόμενος παρ' Ἕλλησι Πύθιος οὐδένα μὲν
 168ν σοφὸν ἀλλ' οὐδ' ὅλους | ἄνδρα ἄξιον ἔκρινε τῆς, ὡς Ἕλληνες ὑπο-
 λαμβάνουσι, θείας κατακοχῆς. ἀλλ' οὐδ' ἐν τῷ θῆλει γένει παρ-
 25 θένον τίνα ἢ σοφὴν καὶ ἀπὸ φιλοσοφίας ἀφελημένην ἀλλά τίνα
 γυναικα ἰδιῶτιν· τάχα γὰρ οἱ ἐν ἀνθρώποις κρείττονες βελτίους
 ἦσαν τῆς εἰς τὴν κατακοχὴν ἐνεργείας αὐτοῦ. ἔδει δὲ καὶ, εἶπερ
 θεὸς ἦν, τῇ προγνωσίᾳ αὐτὸν χρῆσασθαι δελέατι, ἢ οὕτως ὀνομάσω,
 πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν καὶ θεραπείαν καὶ ἡθικὴν κατόρθωσιν τῶν
 30 ἀνθρώπων· νυνὶ δὲ οὐδὲν ἢ ἱστορία τοιοῦτον παραδίδωσι περὶ αὐ-
 τοῦ. εἰ γὰρ καὶ ἀνδρῶν ἀπάντων Σωκράτην εἶπε σοφώτατον εἶναι,
 ἡμβλυε τὸν ἔπαινον αὐτοῦ τὸ πρὸς τούτου λεγόμενον περὶ Εὐρι-
 πίδου καὶ Σοφοκλέους ἐν τῷ·

σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος | δ' Εὐριπίδης.

698

31 Vgl. Plato, Apol. Cap. V p. 21 A. — 34 Vgl. Suidas s. v. σοφός.

4 αἶρει] αἶρει A | ἅττα schreibe ich, ἅττα A Ausgg. | 6 περισπᾶσαι A | 7 τοὺς
 will Bo. (Notae p. 399) tilgen | 10 ἐπ' αὐτό] ἐπ' αὐτὰ vermutet Bo. (Notae p. 399), ἐπὶ
 τὸ Guiet (bei Del. I 697 Anm. c) unrichtig; vielleicht ist ἐπ' αὐτῷ (scil. τῷ φι-
 ληδονεῖν) zu schreiben | 16 τοῦ übergeschr. A¹ | 18 δυνάμενος] δυνόμενος ver-
 mutet Bo. (Notae p. 399), aber δυνάμενος scil. προφητεύειν ist richtig | 23 οὐδ'
 ὅλων] οὐδόλων A | 34 Εὐριπίδης] über ρ scheint ein Buchst. getilgt zu sein A.

τραγωδιοποιῶν οὐν σοφῶν ὑπ' αὐτοῦ λελεγμένων κρείττων εἶναι νομισθεὶς ὁ Σωκράτης, τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τῆς ὀρχήστρας τοῦ τυχόντος ἄθλου ἔνεκεν ἀγωνιζομένων καὶ ὅπου μὲν λύπας καὶ οἰκτους τοῖς θεαταῖς ἐμποιοῦντων ὅπου δὲ ἀσέμνους γέλωτας (τοιούτου 5 γὰρ τι βούλεται τὰ σατυρικὰ δράματα), οὐ πάνυ τι τὸ διὰ φιλοσοφίαν καὶ ἀλήθειαν ἐμφαίνει σεμνὸν καὶ διὰ σεμνότητα ἐπαινετόν. καὶ τάχα οὐ τοσοῦτον διὰ φιλοσοφίαν ἀνδρῶν εἶπεν αὐτὸν ἀπάντων σοφώτατον ὅσον διὰ τὰς θυσίας καὶ ἃς προσήνεγκε κνίσσας αὐτῷ τε καὶ τοῖς λοιποῖς δαίμοσι.

- 10 καὶ διὰ ταῦτα εἰκόσασι μᾶλλον ποιεῖν οἱ δαίμονες τὰ ἀξιούμενα ὑπὸ τῶν αὐτοῖς προσαγόντων ἢ διὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς. διόπερ διαγράφων τὰ γινόμενα ὁ τῶν ποιητῶν ἀριστος Ὅμηρος καὶ διδάσκων, τίνα μάλιστα ἐστὶ τὰ κειθοντα τοὺς δαίμονας ποιεῖν ἃ βούλονται οἱ θύοντες, εἰσήγαγε τὸν Χρῦσον, ἔνεκεν ὀλίγων στεφάνων 15 καὶ μηρίων τάφρων καὶ αἰγῶν τυγχάνοντα ὧν ἤτησε καθ' Ἑλλήνων διὰ τὴν θυγατέρα, ἵνα λοιμώξαντες ἀποδώσειαν αὐτῷ τὴν Χρυσίδα. μὲμνημαι δὲ παρὰ τινι τῶν Πυθαγορείων, ἀναγράφαντι περὶ τῶν ἐν ὑπονοίᾳ παρὰ τῷ ποιητῇ λελεγμένων, ἀναγνοὺς ὅτι τὰ τοῦ Χρύσου πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ἔπη καὶ ὁ ἐξ Ἀπόλλωνος ἐπιπεμφθεὶς τοῖς 20 Ἑλλησι λοιμὸς διδάσκει ὅτι ἥκιστατο Ὅμηρος πονηροὺς τινὰς δαίμονας, χαίροντας ταῖς κνίσσαις καὶ ταῖς θυσίαις, μισθοὺς ἀποδιδόναι τοῖς θύσασι τὴν ἑτέρων φθορὰν, εἰ τοιοῦτο οἱ θύοντες εὐχονται.

καὶ ὁ „Δωδώνης“ δὲ „μεδέων δυσχειμέρον,“ παρ' ᾧ εἰσιν οἱ προφηταὶ „ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι,“ ἀποδοκιμάσας τὸ τῶν ἀνδρῶν εἰς προφητεῖαν γένος ταῖς Δωδωνίσι χρῆται, ὡς καὶ ὁ Κέλσος παρέστησεν. 25 ἔστω δὲ τις τούτοις παραπλήσιος Κλάριος καὶ ἕτερος ἐν Βραγχίδαῖς καὶ ἄλλος ἐν Ἀμμωνος ἢ ὅποι ποτὲ γῆς μαντενόμενοι, πόθεν οὖν δειχθήσεται εἰ καὶ θεοὶ μὲν εἰσιν οὐ δαιμόνια δὲ τίνα;

14 Vgl. Homer, II. I 34—53. — 17 Vgl. oben IV 38, I 309 Z. 7. — 23 Vgl. Homer, II. XVI 234. 235.

1 τραγωδοποιῶν Del. | 5 οὐ] ο in Rasur u. Correctur A | 7 ἀπάντων M Ausgg. ἀπαντῶν A | 8 προσήνεγκε MHδ. Del. im Text, προήνεγκε A, Hδ. am Rand, Sp. im Text | κνίσσας aus κνίσας corr. A¹ | 16—17 am Rand ση A¹ | 16 ἀποδώσειαν] vgl. Winer-Schmiedel, Gramm. d. nt. Spr. § 14, 9; da aber Origenes diese Formen sonst nicht gebraucht, ist hier vielleicht ἀπολύσειαν nach Homer, II. I 95 (13. 20), zu schreiben | χρυσίδα aus χρυσιδα corr. A | 17 Πυθαγορείων] πυθαγορείων A, Hδ. am Rand, Sp. im Text | 21 κνίσσαις aus κνίσαις corr. A¹ | 23 προφηται A Ausgg. ὑποφηται Bo. (Notae p. 399) Del. (I 698 Anm. c) nach Homer, aber Origenes citiert hier nicht wörtlich | 24 χαμαιεῦναι A | 26 Βραγχίδαῖς] βραγχίδες A | 28 εἰ καὶ schreibe ich, καὶ εἰ Ausgg. ὅτι καὶ vermutet Bo. (Notae p. 399) καὶ¹ [so], εἰ von I. H. u., wie ich glaube, an falscher Stelle übergeschr., A | εἰσιν A εἰσι Ausgg.

VII. Τῶν δ' ἐν Ἰουδαίοις προφητῶν οἱ μὲν πρὸ τῆς προφη-
 169^r τείας καὶ τῆς θείας κατακοχῆς ἦσαν | σοφοί, οἱ δ' ἀπ' αὐτῆς τῆς
 προφητείας φωτισθέντες τὸν νοῦν τοιοῦτοι γεγόνασιν, αἰρεθέντες
 ὑπὸ τῆς προνοίας εἰς τὸ πιστευθῆναι τὸ θεῖον πνεῦμα καὶ τοὺς
 5 ἀπὸ τούτου λόγους διὰ τὸ τοῦ βλου δυσμίμητον καὶ σφόδρα εὐτονον
 καὶ ἐλευθέριον καὶ πάντη πρὸς θάνατον καὶ κινδύνους ἀκατάπλη-
 κτον. τοιούτους γὰρ καὶ ὁ λόγος αἶρει δεῖν εἶναι τοὺς τοῦ ἐπὶ πᾶσι
 θεοῦ προφήτας, οἵτινες παλγνιον ἀπέφηναν τὴν Ἀντισθένης καὶ
 Κράττος καὶ Διογένους εὐτονίαν. δι' ἀλήθειαν γοῦν καὶ τὸ ἐλευ-
 10 θερίως ἐλέγγειν τοὺς ἀμαρτάνοντας „ἐλιθά|σθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπει- 699
 ράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον· περιῆλθον γὰρ ἐν μηλω-
 ταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, κακοχούμενοι, ἐν ἐρημίαις
 πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄποις τῆς γῆς, ὧν
 οὐκ ἦν ἄξιος ὁ ἐπὶ γῆς κόσμος“· αἰεὶ ἐνορῶντες τῷ θεῷ καὶ τοῖς
 15 ἀοράτοις τοῦ θεοῦ καὶ μὴ βλεπομένοις αἰσθητῶς καὶ διὰ τοῦτο οὖσιν
 αἰωνίοις.

ὁ δὲ βλος ἐκάστου τῶν προφητῶν ἀναγέγραπται· ἀρκεῖ δὲ ἐπὶ
 τοῦ παρόντος παραθέσθαι τὸν Μωϋσέως βλον (καὶ γὰρ αὐτοῦ φέ-
 ρονται προφητεῖαι, ἀναγεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ) καὶ τὸν Ἰερεμίον,
 20 φερόμενον ἐν τῇ ὁμωνύμῳ αὐτοῦ προφητεῖα, καὶ τὸν Ἡσαίου, ὃς ἐπο-
 ρεύθη ὑπερτείνων πᾶσαν ἄσκησιν „γυμνός καὶ ἀνυπόδετος“ ἔτεσι
 τρισίν. Ἰδε δὲ καὶ παιδαρίων, τοῦ Δανιὴλ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, τὸν
 ἐρῶμενον βλον, ἀναγνούς τὴν ὑδροποσίαν αὐτῶν καὶ ὅτι ἡ τροφή
 ἦν αὐτοῖς ὄσπριον, ἐμφύχων ἀπεχομένοις. εἰ δὲ δύνασαι, καὶ τὰ πρὸ
 25 τούτων θέασαι, Νῶε προφητεύσαντος καὶ Ἰσαὰκ τῷ νιῷ ἐπευξα-
 μένον προφητικῶς καὶ τοῦ Ἰακώβ λέγοντος ἐκάστῳ τῶν δώδεκα·
 „θεῦτε, ἵνα ἀναγγείλω ὑμῖν, τί ἔσται ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν.“ οὐ-
 τοι δὲ καὶ ἄλλοι μυρίοι προφητεύσαντες τῷ θεῷ καὶ τὰ περι

10 Hebr. 11, 37. 38. — 15 Vgl. II Kor. 4, 18. — 21 Vgl. Jes. 20, 2. 3. —
 22 Vgl. Dan. 1, 11—16. — 25 Vgl. Gen. 9, 25—27. — Vgl. Gen. 27, 27—29. —
 27 Gen. 49, 1.

1 πρὸ τῆς προφητείας schreibe ich mit Bo. (Notae p. 399), nur dass dieser
 fälschlich τῆς auslässt, u. Del. (I 698 Anm. d); προφήται u. am Rand προφητείας
 Hδ. ἀπὸ προφητείας Sp. Del. προφήται τῆς προφητείας A fehlerhaft | 2 ἦσαν
 schreibe ich mit Bo. (Notae p. 399), ὡς ἂν A Ausgg. | οἱ] darüber ein Acut getilgt
 A | 7 αἶρει P, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ἐρεῖ A | 10 ἐπειράσθησαν MAusgg.
 ἐπειράθησαν, doch zwischen ᾱ u. θ ein kleines Loch, an dessen Stelle ein σ ge-
 standen haben kann, A | 12 κακοχούμενοι A | 18 μωνσέως, Circumflex über vs
 ausradiert u. ως auf Rasur A | βλον auf Rasur A | 20 τὸν] τ A | 21 ὑπερτείνων
 M^{corr.} Ausgg. ὑπέρ τινων A, eine Lesart, die Del. (I 699 Anm. b) zu billigen scheint |
 ἄσκησιν] η aus λη corr. A | 25 vor Ἰσαὰκ + τοῦ MAusgg.

Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ προεἶπον. διόπερ ἐν οὐδενὶ μὲν τιθέμεθα λόγῳ τὰ ὑπὸ τῆς Πυθίας ἢ Δωδωνίδων ἢ Κλαρίου ἢ ἐν Βραγχίδαϊς ἢ ἐν Ἄμμωνος ἢ ὑπὸ μυρίων ἄλλων λεγομένων θεοπρόπων προειρημένα· τὰ δ' ὑπὸ τῶν ἐν Ἰουδαίᾳ προφη-
 5 τευσάντων τεθήπαμεν, ὁρῶντες ὅτι ἄξιός ἦν αὐτῶν ὁ ἐρῶμένος καὶ εὐτονος καὶ σεμνὸς βίος πνεύματος θεοῦ, τρόπῳ προφητεύον-
 τος καινῶ καὶ οὐδὲν ἔχοντι παραπλήσιον ταῖς ἀπὸ δαιμόνων μαν-
 τείαις.

- VIII. Οὐκ οἶδα δ' ὅπως ὁ Κέλσος εἰπὼν· τὰ δ' ὑπὸ τῶν ἐν
 10 Ἰουδαίᾳ τῶ ἐκείνων τρόπῳ λεχθέντα προσέθηκεν· ἢ μὴ λε-
 χθέντα, ὡς ἄπιστος φάσκων δύνασθαι καὶ μὴ λελέχθαι αὐτὰ ἀλλ'
 ἀναγεγράφθαι τάχα τὰ μὴ λεχθέντα. οὐ γὰρ εἶδε τοὺς χρόνους,
 οὐδ' ὅτι πρὸ πολλῶν ἐτῶν μυρία προειπόντες ἔλεγον καὶ περὶ τῆς
 169^v Χριστοῦ ἐπιδημίας. πάλιν τε αὐ τοὺς | ἀρχαίους προφήτας διαβαλεῖν
 15 ἐθέλων φησὶν αὐτοὺς πεπροφητεῦκέναι τὸν τρόπον τοῦτον, ὃν
 εἰώθασι, φησὶν, ἔτι νῦν οἱ περὶ Φοινίκην τε καὶ Παλαιστίνην·
 μὴ δηλώσας πότερον ἄλλοτριους λέγει τινὰς τοῦ Ἰουδαίων λόγου καὶ
 Χριστιανῶν ἢ κατὰ τὸν χαρακτήρα τῶν προφητῶν Ἰουδαϊκῶς προ-
 φητεύοντας. ὅπως δ' ἂν ἔχη ἃ λέγει, ἐλέγχεται ἐφευσμένα. οὔτε
 20 γάρ <τινες> τῶν τῆς πίστεως ἄλλοτριῶν παραπλήσιόν τι τοῖς προ-
 φήταις πεποιήκασιν, οὔτε νεώτεροι καὶ μετὰ τὴν Ἰησοῦ ἐπιδημίαν 700
 ἰστορήνται ἐν Ἰουδαίῳ τινὲς προφητεύσαντες. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα
 ἀμολόγηται ἐκείνους καταλελοιπέναι, ἀσεβήσαντας εἰς τὸν θεὸν καὶ
 τὸν προφητευθέντα ὑπὸ τῶν παρ' αὐτοῖς προφητῶν. σημεῖα δὲ τοῦ
 25 ἁγίου πνεύματος κατ' ἀρχὰς μὲν τῆς Ἰησοῦ διδασκαλίας μετὰ δὲ τὴν
 ἀνάληψιν αὐτοῦ πλείονα ἐδείκνυτο, ὕστερον δὲ ἐλάττονα· πλὴν καὶ
 νῦν ἔτι ἴσῃ ἐστὶν αὐτοῦ παρ' ὀλίγοις, τὰς ψυχὰς τῶ λόγῳ καὶ ταῖς
 κατ' αὐτὸν πράξεσι κεκαθαρμένοις. „ἅγιον γὰρ πνεῦμα παιδείας φεύξε-
 ται δόλον, καὶ ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων.“
- 30 IX. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν τρόπον τῶν ἐν Φοινίκῃ καὶ Παλαισ-
 τίνῃ μαντείων ἐπαγγέλλεται φράσειν ὁ Κέλσος ὡς ἀκούσας
 καὶ πάννυ καταμαθῶν, φέρε καὶ ταῦτα κατανοήσωμεν. πρῶτον
 δὴ λέγει πλείονα εἶναι εἶδη προφητειῶν, μὴ ἐκτιθέμενος αὐτά·

28 Weish. Sal. 1, 5.

3 Βραγχίδαϊς] βραχίδες A | 4 hinter προφήτευσάντων + λεχθέντα Del. (I 699 Anm. c), aber das erforderliche Particip. ist aus dem vorbergehenden προειρη-
 μένα zu ergänzen | 6 προφητεύοντος, über φητ 5 Punkte A | 7 καινῶ MAusgg.
 και νῶ A | 12 εἶδε A οἶδε MAusgg. | 18 hinter ἢ + και MAusgg. | 19 λέγει] von
 späterer H. ein Strich durch den Acut A | 20 <τινες> füge ich mit Bo. (Notae
 p. 399) u. Del. ein | 30 τῶν ἐν] τὸν ἐν A | 33 εἶναι εἶδη A εἶδη εἶναι Ausgg.

οὐδὲ γὰρ εἶχεν, ἀλλὰ ψευδῶς ἐπαντείνεται. ὁ δὲ φησὶν εἶναι τε-
 λεώτατον παρὰ τοῖς τῆδε ἀνδράσιν ἴδωμεν. πολλοὶ, φησὶ,
 καὶ ἀνώνυμοι ῥᾶστα ἐκ τῆς προστυχούσης αἰτίας καὶ ἐν
 ἱεροῖς καὶ ἔξω ἱερῶν, οἳ δὲ καὶ ἀγείραντες καὶ ἐπιφοιτῶν-
 5 τες πόλεσιν ἢ στρατοπέδοις, κινουῦνται δῆθεν ὡς θεοπί-
 ζοντες. πρόχειρον δ' ἐκάστω καὶ σύνηθες εἰπεῖν· ἐγὼ ὁ
 θεὸς εἰμι ἢ θεοῦ παῖς ἢ πνεῦμα θεῖον. ἦκω δέ· ἦδη γὰρ ὁ
 κόσμος ἀπόλλυται, καὶ ὑμεῖς, ὡς ἄνθρωποι, διὰ τὰς ἀδικίας
 οἴχεσθε. ἐγὼ δὲ σῶσαι θέλω· καὶ ὄψεσθέ με αὐθις μετ' οὐ-
 10 ρανίου δυνάμεως ἐκανιόντα. μακάριος ὁ νῦν με θρησκεύ-
 σας, τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασι πῦρ αἰώνιον ἐπιβαλῶ καὶ πόλεσι
 καὶ χώραις. καὶ ἄνθρωποι, οἳ μὴ τὰς ἑαυτῶν ποινὰς ἴσασι,
 μεταγνώσκονται μάτην καὶ στενάξουσιν· τοὺς δέ μοι πεισ-
 θέντας αἰωνίους φυλάξω. εἶτα τούτοις ἐξῆς φησὶ· ταῦτ' ἐπ-
 15 ανατεινόμενοι προστιθέασιν ἐφεξῆς ἄγνωστα καὶ πάροιστρα
 καὶ πάντη ἄδηλα, ὧν τὸ μὲν γνῶμα οὐδεὶς ἂν ἔχων νοῦν
 εὖρειν δύναίτο· ἀσαφῆ γὰρ καὶ τὸ μηδὲν, ἀνοήτω δὲ ἡ γό-
 ητι παντὶ περὶ παντὸς ἀφορμὴν ἐνδίδωσιν, ὅπη βούλεται,
 τὸ λεχθὲν σφετερίζεσθαι.

20 X. Ἐχορῆν δὲ αὐτὸν, εἶπερ εὐγνωμόναι πρὸς τὴν κατηγορίαν,
 ἐκθέσθαι αὐταῖς λέξεσι τὰς προφητείας, εἶτ' ἐν αἷς θεὸς παντο-
 κράτωρ ἐπηγγέλλετο εἶναι ὁ λέγων, εἶτ' ἐν αἷς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, εἶτε
 170 καὶ ἐν αἷς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγον | εἶναι ἐπιστεῦετο· οὕτω γὰρ
 καὶ ἠγωνίασεν ἀνασκευάσαι τὰ εἰρημένα καὶ δεῖξαι ὅτι οὐκ ἔνθεοι
 25 ἦσαν οἱ λόγοι, περιέχοντες ἐπιστροφὴν | ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ 701
 ἔλεγχον τῶν ποτε ὄντων καὶ πρόγνωσιν περὶ τῶν μελλόντων. διὸ
 καὶ οἱ κατ' αὐτοὺς ἀπογραφάμενοι τὰς προφητείας αὐτῶν ἐφύ-
 λαξαν, ἵνα καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἀναγινώσκοντες θαυμάζωσιν ὡς
 λόγους θεοῦ καὶ ὠφελούμενοι οὐ μόνον ἀπὸ τῶν ἐπιπληκτικῶν καὶ
 30 ἐπιστρεπτικῶν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν προγνωστικῶν ταῖς ἐκβάσει πει-
 θόμενοι περὶ τοῦ θεοῦ εἶναι πνεῦμα τὸ προειρηκὸς τὴν κατὰ
 τὸν λόγον εὐσέβειαν ἀσκοῦντες διατελωσὶ, πειθόμενοι τῷ νόμῳ
 καὶ τοῖς προφήταις.

4 Vgl. oben I 50, I 101 Z. 21. — 6 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 16, 1. 17 u. oben I 57.

1 ἐπαντείνεται schreibe ich mit Bo. (Notae p. 399), vgl. unten Z. 14 f.; ἐνα-
 πτείνεται A Ausgg. | 4 ἀγείραντες] ob ἀγείροντες? | 12 ἄνθρωποι M^{corr.} Bo. (Notae
 p. 399) Del. (I 700 Anm. d) ἀνθρώποις A Ausgg. | 18 δέ μοι] ob δ' ἐμοί? | 16
 γνῶμα M^{corr.} Hδ. (am Rand) Sp. (im Text), vgl. unten S. 162 Z. 13 u. VII 11,
 S. 162 Z. 31; γνῶμα [so] A γνώρισμα P Del. | 17 ἦ] ἡ A | 24 καὶ (vor ἠγωνίασεν)
 < Ausgg. | 26 ποτε] τότε^r vermutet Guet (bei Del. I 701 Anm. a).

Origenes II.

οί μὲν οὖν προφηταὶ ὅσα ἦν αὐτόθεν νοηθῆναι τοῖς ἀκούουσι
 χρήσιμα καὶ συμβαλλόμενα τῇ τῶν ἡθῶν ἐπανορθώσει χωρὶς πάσης
 ἐπικρύψεως κατὰ τὸ βούλημα τοῦ θεοῦ εἰρήκασιν, ὅσα δὲ μυστικώ-
 5 τερα ἦν καὶ ἐποπτικώτερα καὶ ἐχόμενα θεωρίας τῆς ὑπὲρ τὴν πάν-
 δημον ἀκοήν, ταῦτα „δι' αἰνιγμάτων“ καὶ ἀλληγοριῶν καὶ τῶν καλον-
 μένων σκοτεινῶν λόγων καὶ τῶν ὀνομαζομένων παραβολῶν ἢ παροι-
 μιῶν ἀπεφάναντο· ἔν' οἱ μὴ φηγοπονοῦντες ἀλλὰ πάντα πόνον ὑπὲρ
 ἀρετῆς καὶ ἀληθείας ἀναδεχόμενοι ἐξετάσαντες εὗρωσι καὶ εὐρόντες,
 ὡς λόγος αἶρει, οἰκονομήσωσιν. ὁ δὲ γεννάδας Κέλσος ὡσπερὲν θυ-
 10 μωθεὶς ἐπὶ τῶ μὴ νενοηκέναι τοὺς τῶν προφητῶν τοιοῦτους λόγους
 ἐλοιδόρησεν αὐτούς, εἰπὼν ὅτι ταῦτα ἐπανατεινόμενοι προστι-
 θέασιν ἐφεξῆς ἄγνωστα καὶ πάροιστρα καὶ πάντῃ ἄδηλα,
 ὧν τὸ μὲν γνῶμα οὐδεὶς ἂν νοῦν ἔχων εὖρειν δύναιτο·
 ἀσαφῆ γὰρ καὶ τὸ μηδὲν, ἀνόητῳ δὲ ἢ γόητι παντὶ περὶ
 15 παντὸς ἀφορμὴν ἐνδίδωσιν, ὅπῃ βούλεται, τὸ λεχθὲν σφε-
 τερίζεσθαι. καὶ πανούργως μοι ἔδοξε ταῦτ' εἰρηκέναι, κωλύειν τὸ
 ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ βουλόμενος τοὺς ἐντυγχάνοντας ταῖς προφητεῖαις
 βασανίζειν καὶ ἐξετάζειν αὐτῶν τὸν νοῦν· καὶ πέπονθέ τι πρᾶγμα
 παραπλήσιον τοῖς εἰποῦσι περὶ τίνος προφήτου, εἰσελθόντος πρὸς
 20 τινὰ καὶ τὰ μέλλοντα προειπόντος αὐτῷ· „τί εἰσῆλθεν ὁ ἐπίληπτος
 οὗτος πρὸς σε;“

XI. Εἰκὸς μὲν οὖν εἶναι λόγους πολλῶ τῆς ἡμετέρας ἕξεως σο-
 φωτέρους, τοὺς δυναμένους ἀποδεικνύειν ψευδόμενον ἐν τούτοις τὸν
 Κέλσον καὶ ἐνθέους τὰς προφητείας· πλὴν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ δυ-
 25 νατὸν ἡμῖν πεποιήκαμεν, τὰ, ὡς φησι Κέλσος, πάροιστρα καὶ πάν-
 τη ἄδηλα πρὸς λέξιν διηγησάμενοι ἐν τοῖς πραγματευθεῖσιν ἡμῖν εἰς
 τὸν Ἡσαίαν καὶ εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ καὶ εἰς τινὰς τῶν δώδεκα. θεοῦ δὲ
 διδόντος τὴν ἐν τῶ λόγῳ αὐτοῦ προκοπὴν καθ' οὓς βούλεται χρό-
 νους προστεθήσεται τοῖς ἤδη εἰς ταῦτα ὑπαγορευθεῖσιν ἤτοι τὰ λεί-
 170^v ποντα | ἢ ὅσα γ' ἂν φθάσωμεν σαφηνίσει. καὶ ἄλλοι δὲ οἱ βουλό-
 μενοι ἐξετάζειν τὴν γραφὴν νοῦν ἔχοντες τὸ γνῶμα αὐτῆς εὖρειν
 ἂν δύναιντο, οὕσης ἀληθῶς πολλαχοῦ ἀσαφοῦς μὲν, οὐ μὴν, ὡς
 φησι Κέλσος, τὸ μηδὲν. ἀλλ' οὐδὲ δύναται | τις ἀνόητος ἢ γόης 702

5 Vgl. Num. 12, 8. I Kor. 13, 12 u. oben III 45, I 242 Z. 2 ff. — 6 Vgl. Prov. 1, 6. — 20 II Kdn. 9, 11.

5—6 am Rand ση A² | 12 πάροιστρα aus πάριστρα corr. A¹ | 18 γνῶμα A Hb. Sp. γνώρισμα Del. | 17 τοὺς] v auf Rasur A | 29 εἰς ταῦτα ὑπαγορευθεῖσιν A ὑπαγορευθεῖσιν εἰς ταῦτα MAusgg. | 30 καὶ ἄλλοι] ai ἄλ abgerieben A | 32 ἀλη-
 θῶς πολλαχοῦ A πολλαχοῦ ἀληθῶς MAusgg. | 33 τὸ μηδὲν] το μη halb erloschen, Acut über o fehlt A | οὐδε [so] A.

ἔξομαλλίαι ἢ ὅπη ποτὲ τὸ λεχθὲν σφετερίσασθαι· ὁ μόνος δὲ καὶ πᾶς ὁ κατ' ἀλήθειαν ἐν Χριστῷ σοφὸς τὸν εἰρμὸν πάντα ἀποδῶν ἂν τῶν μετ' ἐκικρύψεως εἰρημένων ἐν τοῖς προφήταις, „πνευματικὰ πνευματικοῖς“ συγκρίνων καὶ κατασκευάζων ἀπὸ τῆς συνηθείας τῶν
5 γραφῶν ἕκαστον τῶν εὐρισκομένων.

οὗ πιστευτέον δὲ τῷ Κέλσῳ λέγοντι τοιούτων ἀνθρώπων γε-
γονέναι αὐτήκοον. οὐδὲ γὰρ κατὰ τοὺς Κέλσου χρόνους γεγῶνασι
τινες π(ροφήται) τοῖς ἀρχαίοις παραπλήσιοι, ἐπεὶ κἂν παραπλησίως
τοῖς πάλαι γρα(φει)σιν ἀνεγράφησαν καὶ ἐξῆς προφητεῖαι ὑπὸ τῶν
10 ἀποδεξαμένων καὶ θαναμασάντων αὐτάς. δοκεῖ δέ μοι πάντη δῆλον
εἶναι τὸ τοῦ Κέλσου ψεῦδος, ὅτι οἱ δῆθεν προφήται, ὧν αὐτή-
κοος ἐγένετο, ἐλεγχθέντες ὑπὸ Κέλσου ὁμολόγησαν αὐτῷ οὐ
τινος ἐδέοντο, καὶ ὅτι ἐπλάσσοντο λέγοντες ἄλλοπρόσαλλα.
ἔδει δ' αὐτὸν καὶ ὀνόματα θεῖναι ὧν ἔφασκεν αὐτήκοος γεγνε-
15 ναι· ἵνα ἐκ τῶν ὀνομάτων, εἴπερ εἶχεν εἰπεῖν, φανῆ τοῖς κρίνειν
δυναμένοις, πότερον ἀληθῆ ἢ ψευδῆ ἔλεγεν.

XII. Οἴεται δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν προφητῶν ἀπολογου-
μένους περὶ τῶν κατὰ τὸν Χριστὸν μηδὲν μὲν δύνασθαι
πρὸς ἕπος λέγειν, ἐὰν φαίνεται τι πονηρὸν ἢ αἰσχρὸν ἢ
20 ἀκάθαρτον λεγόμενον περὶ τοῦ θεοῦ ἢ μιαιρόν. διὸ καὶ ὡς
μηδεμιᾶς οὔσης ἀπολογίας συνείρει ἑαυτῷ μυρία περὶ τῶν μὴ διδο-
μένων. εἰδέναι <δὲ> χρῆ ὅτι καὶ οἱ βουλόμενοι κατὰ τὰς θείας ζῆν
γραφὰς καὶ ἐπιστάμενοι ὅτι „γνώσις ἀσυνέτου ἀδιεξέταστοι λόγοι“
καὶ ἀναγρόντες τὸ „ἔτοιμοι εἶμι πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι

§ Vgl. I Kor. 2, 13. — 28 Sir. 21, 18. — 24 I Petr. 3, 15.

1 ὅπη ποτὲ] η π erloschen A | hinter ποτὲ + βούλεται M² (am Rand) Ausgg. ohne Grund | 2 ἀποδῶν P, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ἀπολώ A | 3 ἐν τοῖς προφήταις A ἐν τοῖς προφητεῖαις Hδ. ἐν ταῖς προφητεῖαις Sp. Del. | 4 πνευματικοῖς] πν halb erloschen A | συγκρίνων] ριν halb erloschen A | 6 πιστευτέον] πιστευ oben beschädigt A | τοιούτων] ὕ aus ὕ corr., τ (hinter ὕ) halb erloschen A | ἀνῶν fast völlig verschwunden A | 8 π(ροφήται)] ausser π alles abgerieben A | 9 τοῖς] ις unten beschädigt A | γρα(φει)σιν] αφει erloschen A | 10 ἀποδεξαμένων] πο ganz, μέν halb erloschen A | καὶ θαναμασάντων] καὶ θ fast ganz verschwunden A | 11 Κέλσου] σου fast ganz erloschen A | δῆθεν] η erloschen A | 12 ὑπὸ Κέλσου] πὸ κέ verschwunden A | 13 λέγοντες] ες halb erloschen A | ἄλλοπρόσαλλ [so] A | 15 ὀνομάτων] τω beschädigt A | 16 δυναμένοις] ναμ beschädigt A | 18 περὶ τῶν MAusgg. περὶ τὸν A | δύνασθαι πρὸς] ασθαι πρ: halb verschwunden A | 19 φαίνεται Sp. Del. | 20 ἀκάθαρτον] ρτον beschädigt A | λεγόμενον] εγὸμ fast ganz erloschen A | ἢ etwas beschädigt A | 21 μὴδὲ μιᾶς A | ἀπολογίας] γλας beschädigt A | 22 <δὲ> füge ich mit P Jol, Hδ. (am Rand) Sp. Del. (im Text) ein | 23 γνώσις] ν verschwunden A | 24 ἔτοιμοι] μ halb zerstört A.

ἡμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος“ οὐκ ἐπὶ μόνον τὸ προει-
 ρῆσθαι τάδε τινὰ καταφεύγουσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰς δοκούσας ἀπεμ-
 φάσεις λύειν πειρῶνται καὶ δεικνύουσι οὐδὲν εἶναι πονηρὸν ἐν τοῖς
 5 λόγοις οὐδ' αἰσχροὺς οὐδ' ἀκάθαρτον οὐδὲ μιαρὸν ἀλλὰ τοιοῦτον
 γίνεσθαι, ὡς χρὴ ἐκδέχεσθαι τοῖς μὴ συνίεισι τὴν θείαν γραφήν.
 ἐχρῆν δ' αὐτὸν ἀπὸ τῶν προφητῶν τὸ φαινόμενον ἐν αὐτοῖς
 πονηρὸν ἢ τὸ δοκοῦν αὐτῶ αἰσχροὺς ἢ τὸ νομιζόμενον αὐτῶ ἀκά-
 θαρτον ἢ ὃ ὑπελάμβανεν εἶναι μιαρὸν παραθέσθαι, εἴπερ τοιαῦτα
 10 ἔβλεπεν ἐν τοῖς προφήταις εἰρημένα· πληκτικώτερος γὰρ ἂν ὁ
 λόγος αὐτοῦ ἦν καὶ πρὸς ὃ ἐβούλετο ἀντικώτερος· νυνὶ δὲ οὐ παρ-
 ἔθετο, ἀλλ' ἐπανατεινόμενος ἀπειλεῖ τοιαῦτα φαίνεσθαι ἐν ταῖς
 171^r γραφαῖς, καταφευδόμενος αὐτῶν. πρὸς οὖν κενούς ψόφους ὀνομά-
 των οὐδεὶς | λόγος αἰρεῖ ἀπολογήσασθαι ὑπὲρ τοῦ δεῖξαι ὅτι οὐδὲν
 πονηρὸν ἢ αἰσχροὺς ἢ ἀκάθαρτον ἢ μιαρὸν ἐστὶν ἐν τοῖς τῶν
 15 προφητῶν λόγοις.

XIII. Ἄλλ' οὐδὲ ποιεῖ ἢ πάσχει αἰσχιστα ὁ θεὸς οὐδὲ τῶ
 κακῶ διακονεῖται, ὡς οἶεται Κέλσος· οὐδὲ γὰρ | προειρηται τι 703
 τῶν τοιούτων. κὰν λέγῃ αὐτὸς προειρησθαι τὸν θεὸν τῶ κακῶ
 διακονεῖσθαι ἢ ποιεῖν ἢ πάσχειν αἰσχιστα, ἐμελλε παραθέσθαι
 20 τὰς ἀπὸ τῶν προφητῶν εἰς τοῦτο λέξεις καὶ μὴ μάτην μολύνειν
 ἐθέλειν τοὺς ἀκούοντας αὐτοῦ. ἃ μὲν οὖν πείσεται Χριστὸς προ-
 εἶπον οἱ προφηταί, καὶ τὴν αἰτίαν τιθέντες τοῦ, δι' ὃ πείσεται
 καὶ ὁ θεὸς ἡπίστατο ἅπερ ὁ Χριστὸς αὐτοῦ πείσεται. πόθεν δ'
 25 ὅτι καὶ μιαρώτατα καὶ ἀκαθαρτότατα ταῦτ' ἦν, ὡς φησὶν ὁ
 Κέλσος; ἀλλὰ δόξει διδάσκειν, πῶς μιαρώτατα καὶ ἀκαθαρτό-
 τατ' ἄττα ἦν ἃ καὶ ὑπέμεινεν, ἐπεὶ φησι· τί γὰρ ἄλλο ἦν θεῶ

1 Vgl. oben VII 2, S. 154 Z. 8. — 11 Vgl. oben VII 9, S. 161 Z. 14 f.

1 ἡμῖν] ἢ aus ὁ corr., ἔν erloschen A | ἐλπίδος] ἐλ halb verschwunden A |
 2 ἀλλὰ γὰρ] δ u. γ erloschen A | καὶ] ai erhalten A | 3 οὐδὲν] οὐ völlig, δ halb
 zerstört A | 4 μιαρὸν] μ halb, ia ganz, ρ halb zerstört A | 5 γίνεσθαι. A Ausgg. |
 μὴ expungiert in M < Ausgg. | 6 ἐχρῆν A | αὐτοῖς PSp.Del. αὐταῖς A Hδ. | 9 προ-
 φήταις] zwischen ἦ u. ε ein Buchst. getilgt A | 10 ἀντικώτερος A ἀντικώτε-
 ρος A Ausgg. | 12 κενούς Hδ. am Rand, Sp.Del. im Text; καινούς A | 14 ἀκά-
 θαρτον] mit θαρτον beginnt eine neue Zeile; hinter ἀκα [so von I. H.] hat eine
 spätere H. mit blasser Tinte hinzugefügt: 'θαρ A | 18 προειρησθαι τὸν θεὸν τῶ
 κακῶ διακονεῖσθαι ἢ ποιεῖν ἢ πάσχειν αἰσχιστα, ἐμελλε παραθέσθαι schreibe ich,
 προειρησθαι. εἰ γὰρ ἐμελλεν ὁ θεὸς τ. κ. δ. ἢ π. ἢ π. αἰσχιστα, ἔδει ἂν πα-
 ραθ. Hδ. am Rand, Sp. (doch ohne ἂν) im Text; προειρησθαι ἐμελλε τὸν θεὸν
 τῶ κακῶ διακονεῖσθαι ἢ ποιεῖν ἢ πάσχειν αἰσχιστα, παραθέσθαι A Hδ. Del. im
 Text | 21 πείσεται in πῆσεται corr. A | 22 δι' ὃ] διδ A | πείσεται in πῆσεται corr.
 A | 23 πείσεται in πῆσεται corr. A | 25 ἀκαθαρτότατ' ἄττα A ἀκαθαρτότατα
 ταῦτ' ἄττα MAusgg.

τὸ προβάτων σάρκας ἐσθίειν καὶ χολήν ἢ ὄξος πίνειν πλὴν
 σκατοφαγεῖν; θεὸς δὲ καθ' ἡμᾶς προβάτων σάρκας οὐκ ἤσθειν.
 ἵνα γὰρ καὶ δόξη ὅτι ἤσθειν, ὡς σῶμα φορῶν ὁ Ἰησοῦς ἤσθειν.
 ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς χολῆς καὶ τοῦ ὄξους, προφητευθέντων ἐν τῷ
 5 „ἔδωκαν εἰς τὸ βροῦμά μου χολήν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν
 με ὄξος;“ ἐν τοῖς ἀνωτέρω προειρηκότες ἀναγκαζόμεθα ὑπὸ τοῦ
 Κέλσου παλιλλογεῖν. αἶψι γὰρ οἱ τῷ τῆς ἀληθείας ἐπιβουλεύοντες
 λόγῳ χολήν τὴν ἀπὸ τῆς ἐαυτῶν κακίας καὶ ὄξος τὸ ἀπὸ τῆς
 ἰδίας ἐπὶ τὰ φαῦλα τροπῆς προσάγουσι τῷ Χριστῷ τοῦ θεοῦ, ὅς
 10 „γευσάμενος οὐ θέλει πιεῖν.“

XIV. Εἶτα μετὰ ταῦτα, βουλόμενος ἀνατρέπειν τὴν πίστιν τῶν
 διὰ τὸ πεπροφητεῦσθαι παραδεξαμένων τὰ τοῦ Ἰησοῦ, φησί· φέρε
 ἂν προείπωσιν οἱ προφητῆται τὸν μέγαν θεόν, ἵνα μηδὲν
 ἄλλο φορτικώτερον εἴπω, δουλεύειν ἢ νοσήσειν ἢ ἀποθα-
 15 νειν, τεθνήξασθαι δεήσει τὸν θεόν ἢ δουλεύειν ἢ νοσήσειν.
 ἐπειδὴ προείρητο, ἵνα πιστευθῆ ἀποθανῶν ὅτι θεὸς ἦν;
 ἀλλ' οὐκ ἂν προείποιεν τοῦτο οἱ προφητῆται· κακὸν γὰρ ἐστὶ
 καὶ ἀνόσιον. οὐκοῦν οὔτ' εἰ προείπον οὔτ' εἰ μὴ προείπον,
 σκεπτέον, ἀλλ' εἰ τὸ ἔργον ἄξιόν ἐστι θεοῦ καὶ καλόν. τῷ
 20 δ' αἰσχυρῷ καὶ κακῷ, κἂν πάντες ἄνθρωποι μαινόμενοι προ-
 λέγειν δοκῶσιν, ἀπιστητέον. πῶς οὖν τὰ περὶ τοῦτον ὡς
 περὶ θεὸν πραχθέντα ἐστὶν ὅσια;

φαίνεται δὴ διὰ τούτων ἰσχυρὸν μὲν τι πρὸς πειθῶ τῶν ἀκου-
 ὄντων ὑπονενοηκέναι τὸ περὶ τοῦ πεπροφητεῦσθαι τὸν Ἰησοῦν κε-
 25 φάλαιον, ἄλλῳ δὲ πιθανῷ πειρᾶσθαι ἀνατρέπειν τὸν λόγον φάσκων·
 οὐκοῦν οὔτ' εἰ προείπον οὔτ' εἰ μὴ προείπον, σκεπτέον.
 ἐχρῆν δ' εἶπερ μὴ παραλογιστικῶς ἀλλ' ἀποδεικτικῶς ἐβούλετο ἐν-
 στηναί τῷ λεγομένῳ, εἰπεῖν οὐκοῦν ἀποδεικτέον ὅτι οὐ προεί-
 30 πον ἢ οὐ, καθὼς προείπον, τὰ περὶ Χριστοῦ πεπλήρωται ἐν τῷ
 Ἰησοῦ λεχθέντα, καὶ ἐπιφέρειν τὴν δοκοῦσαν αὐτῷ ἀπόδειξιν. οὕτως
 171^v γὰρ ἐφαίνετο ἂν, τίνα μὲν | αἱ προφητεῖαι λέγουσιν ὑφ' ἡμῶν ἀνα-
 φερόμενα ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, πῶς δὲ οὗτος ψευδοποιεῖ τὴν ἐκδοχὴν

1 Vgl. oben I 70. II 37. — 3 Vgl. Ignat., Epist. ad Smyrn. Cap. V 2. Cle-
 mens Alex., Strom. V 6, 34 p. 665 ed. Potter. Tertullian, De carne Chr. Cap. V.
 — 5 Psal. 68, 22. — 6 Vgl. oben II 37. — 10 Vgl. Matth. 27, 34.

8 τὴν Jol, Hδ. Sp. am Rand, Del. im Text; ἦν A | 9 τῷ χριστῷ P Bo. (Notae
 p. 399) τῷ Χριστῷ καὶ νῖψ Del. τῷ κυρίῳ Hδ. Sp. τῷ κῶ [so] A | 14 δουλεύειν A
 δουλεύσειν Ausgg. | 15 δουλεύειν A δουλεύσειν Ausgg. | 26 οὔτ' εἰ μὴ A Hδ. Sp.
 οὔτε εἰ μὴ Del. | 29 hinter περὶ + τοῦ MAusgg. | 30 οὕτως A οὕτω Ausgg.

ἡμῶν· καὶ εὐρέθη ἄν, πότερον γενναίως | ἀνατρέπει τὰ ὑφ' ἡμῶν 704
φερόμενα ἀπὸ τῶν προφητῶν εἰς τὸν περὶ τοῦ Ἰησοῦ λόγον, ἢ
ἄλλοκεται ἀναισχύντως βιάζεσθαι θέλων τὴν τῆς ἀληθείας ἐνάργειαν
ὡς οὐκ ἀλήθειαν.

- 5 XV. Ἐπεὶ δ' ἀδύνατά τινα καὶ ἀπρεπῆ θεῶ καθ' ὑπόθεσιν τι-
θείς φησιν· εἰ ταῦτα προφητεύοιτο περὶ τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ,
ἄρ', ἐπεὶ προλέγεται, πιστεῦεσθαι δεῖ τὰ τοιαῦτα περὶ θεοῦ;
καὶ νομίζει κατασκευάζεσθαι ὅτι, κἂν ἀληθῶς ὥσι προειρηκότες
οἱ προφηταὶ περὶ υἱοῦ θεοῦ τοιαῦτα, ἀδύνατον ἦν αὐτὸν
10 παθεῖν ἢ δρᾶσαι χρῆναι πιστεύειν τοῖς προειρημένοις· [λε-
κτέον ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὐτοῦ ἀτοπος οὐσα ποιῆσαι ἂν συνημμένα εἰς
τὰ ἀλλήλοις ἀντικείμενα λήγοντα, ὅπερ οὕτω δεκνυται. εἰ οἱ ἀλη-
θῶς προφηταὶ τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ δουλεύειν ἢ νοσεῖν αἰεὶ ἢ
15 τεθνήξεσθαι φῆσαιεν τὸν θεὸν, συμβήσεται ταῦτα περὶ τὸν
θεὸν, ἀπευδέν γὰρ ἀνάγκη τοὺς τοῦ μεγάλου θεοῦ προφήτας·
ἀλλὰ καὶ εἰ οἱ ἀληθῶς προφηταὶ τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ τὰ αὐτὰ
ταῦτά φασιν, ἐπεὶ τὰ τῆ φύσει ἀδύνατα οὐκ ἔστιν ἀληθῆ, οὐκ ἂν
συμβαίη περὶ τὸν θεὸν ἃ λέγουσιν οἱ προφηταὶ. ὅταν δὲ δύο
20 συνημμένα λήγη εἰς τὰ ἀλλήλοις ἀντικείμενα τῶ καλουμένῳ „διὰ
δύο τροπικῶν“ θεωρήματι, ἀναιρεῖται τὸ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς συνημμέ-
νοις ἡγούμενον, ὅπερ ἐν τούτοις ἐστὶ τὸ προλέγειν τοὺς προφή-
τας τὸν μέγαν θεὸν δουλεύειν ἢ νοσήσειν ἢ τεθνήξεσθαι.
συνάγεται οὖν τὸ οὐκ ἄρα προείπον οἱ προφηταὶ τὸν μέγαν
θεὸν δουλεύσειν ἢ νοσήσειν ἢ τεθνήξεσθαι, καὶ ὑπάγεται γε
25 ὁ λόγος τρόπῳ τοιοῦτῳ· εἰ τὸ πρῶτον, καὶ τὸ δεύτερον· εἰ [οὐ] τὸ
πρῶτον, οὐ τὸ δεύτερον· οὐκ ἄρα τὸ πρῶτον.

705

19 Vgl. Arrian, Epicteti dissert. I 29, 40. Galen, De Hippocrat. et Platon.
placit. II 3 (tom. V p. 219 sqq. ed. Kühn). Sextus Empir., Pyrrh. hyp. II 3. Dio-
genes Laërt. VII 7, 191.

1 καὶ] der Gravis durch Correctur hergestellt A | εὐρέθη schreibe ich mit
M^{corr.} εὐρέθη A Ausgg. | 6 εἰ ταῦτα MAusgg. εἰτ' αὐτὰ A | 7 πιστεῦεσθαι AH^δ.
Sp. πιστεύειν P Del. | 10 δρᾶσαι P δράσαι A Ausgg. | 11 ποιῆσαι A | 13 δουλεύειν
ἢ νοσεῖν] δουλεύσειν ἢ νοσήσειν vermuten Bo. (Notae p. 399) u. Del. (I 704 Anm. b) |
14 φῆσαιεν schreibe ich, φῆσαιεν Bas² am Rand, vgl. Del. I 704 Anm. b; φήσουσι
Jol^{corr.} H^δ. (am Rand), Sp. Del. (im Text); φήσομεν A | 16 εἰ οἱ] εἰ von I. H. am
Anfang der Zeile nachgetragen, οἱ durch Correctur (vielleicht aus εἰ) hergestellt
A | 18 hinter προφηταὶ + ἀληθῆ, doch von I. (oder II.) H. expungiert A, nicht exp-
ungiert MAusgg. | 20 τροπικῶν Bo. (Notae p. 400) u. Del. (I 704 Anm. c) nach
H. Valesius, Ep. ad Claudium Sarravium (bei Sp., Annotat. p. 85 sqq.), ὑποθετικῶν
Jol (am Rand), προφητικῶν A Ausgg. | 22 τὸν] τὸ Del. | δουλεύειν A δουλεύσειν
Ausgg. | 25 [οὐ] tilge ich mit H. Valesius (a. a. O., bei Sp. Annotat. p. 86).

φέρουσι δὲ καὶ ἐπὶ ὕλης τὸν τρόπον τοῦτον οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, λέγοντες τό· εἰ ἐπίστασαι ὅτι τέθνηκας, <τέθνηκας· εἰ ἐπίστασαι ὅτι τέθνηκας,> οὐ τέθνηκας· ἀκολουθεῖ τὸ οὐκ ἄρα ἐπίστασαι ὅτι τέθνηκας. τὸν τρόπον δὲ τοῦτον κατασκευάζουσι τὰ συνημμένα· εἰ 5 ἐπίστασαι ὅτι τέθνηκας, ἔστιν ὃ ἐπίστασαι, ἔστιν ἄρα τὸ τέθνηκας. καὶ πάλιν· εἰ ἐπίστασαι ὅτι οὐ τέθνηκας, καὶ ἔστιν ὃ ἐπίστασαι, οὐ τέθνηκας. ἐπεὶ δὲ ὁ τεθνηκὸς <οὐδὲν> ἐπίσταται, δηλον ὅτι, εἰ ἐπίστασαι ὅτι τέθνηκας, οὐ τέθνηκας. καὶ ἀκολουθεῖ, ὡς προείπον, ἀμφοτέροις τοῖς συνημμένοις τὸ οὐκ ἄρα ἐπίστασαι ὅτι τέθνηκας. 10 τοιοῦτόν τι ἔστι καὶ περὶ τὴν Κέλσον ὑπόθεσιν, λέγοντος ἦν προ-εξεθέμεθα λέξιν.

XVI. Ἄλλ' οὐδ' ἄπερ ἐν ὑποθέσει παρειλήφαμεν παραπλήσια ἔστι ταις περὶ Ἰησοῦ προφητεῖαις. οὐ γὰρ προείπον αἱ προφητεῖαι θεὸν σταυρωθήσεσθαι, αἰτινές φασι περὶ τοῦ ἀναδεξαμένου τὸν 172^τ θάνατον· „καὶ εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν | εἶδος οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλείπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· ἀνθρώπος ἐν πληγῇ ὧν καὶ πόνος καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν.“ ὅρα οὖν <ὡς> σαφῶς ἀνθρώπον εἰρήκασιν τὸν πεπονθότα ἀνθρώπινα. καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς εἰδὼς Ἰησοῦς ὅτι τὸ ἀποθνήσκον ἀν- 20 θρώπος ἦν, φησὶ πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ· „νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτείνειν, ἀνθρώπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἦν ἠκουσα ἀπὸ τοῦ θεοῦ.“ εἰ δέ τι θεῖον ἐν τῷ κατ' αὐτόν νοουμένῳ ἀνθρώπῳ ἐτύχανεν, ὅπερ ἦν ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ καὶ ὁ „πρωτότοκος πάσης κτίσεως“, ὁ λέγων· „ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια“ καὶ „ἐγὼ 25 εἰμι ἡ ζωὴ“ καὶ „ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα“ καὶ „ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς“ καὶ „ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς“· ἄλλος δὲ που ὁ περὶ τούτου καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ λόγος ἔστι παρὰ τὸν περὶ τοῦ νοουμένου κατὰ τὸν Ἰησοῦν ἀνθρώπου.

15 Jes. 53, 2. 3. — 20 Joh. 8, 40. — 23 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — Vgl. Kol. 1, 15. — 24 Vgl. Joh. 14, 6. — 25 Joh. 10, 9. — Joh. 14, 6. — Joh. 6, 51.

1 τρόπον] τύπον vermutet H. Valesius (a. a. O. p. 86) | 2 <τέθνηκας· εἰ ἐπίστασαι ὅτι τέθνηκας,> füge ich mit H. Valesius (a. a. O. p. 86), Bo. (Notae p. 400) u. Del. (I 705 Anm. b) ein | 3 οὐ τέθνηκας < Del. | vor ἀκολουθεῖ + καὶ Bo. (Notae p. 400) | 6 οὐ tilgen H. Valesius (a. a. O.), Bo. (Notae p. 400) u. Del. (I 705 Anm. c) | καὶ ἔστιν ὃ will H. Valesius (a. a. O.) ohne Grund streichen | 7 οὐ ὅτι schreiben H. Valesius (a. a. O.), Bo. (Notae p. 400) u. Del. (I 705 Anm. c) | <οὐδὲν> füge ich mit H. Valesius, Bo. u. Del. (a. a. O.) ein | δηλονότι A Ausgg. | 10 τοιοῦτον aus τοιούτον corr. A | τί A | 12 παρειλήφαμεν] παρείληφε liest Bo. (Notae p. 400) ohne Grund | 13 ταῖς] εἰ halb erloschen A | 16 hinter ἄτιμον + καὶ Sp. Del. | 18 <ὡς> füge ich mit Bo. (Notae p. 400) u. Del. (I 705 Anm. f) ein | 22 ἀπὸ A παρὰ Sp. Del.

διόπερ οὐδ' οἱ πάνυ ἀπλούστατοι καὶ λόγοις οὐκ ἐντεθραμμένοι
 ἐξεταστικοῖς Χριστιανοὶ εἰποῖεν ἂν τεθνηκέναι τὴν ἀλήθειαν ἢ τὴν
 ζωὴν ἢ τὴν ὁδὸν ἢ τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα ζῶντα ἄρτον ἢ τὴν
 ἀνάστασιν· φησὶ γὰρ ἑαυτὸν ἀνάστασιν εἶναι ὁ ἐν τῷ φαινομένῳ
 5 ἀνθρώπῳ κατὰ τὸν Ἰησοῦν διδάξας τὸ „ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις.“
 ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς <οὕτως> ἐμβρόντητος ἡμῶν ἐστίν, ἢ εἴπῃ· τέθνη-
 κεν „ἡ ζωὴ“ ἢ· τέθνηκεν „ἡ ἀνάστασις.“ ἦν δ' ἂν τὸ τῆς ὑποθέσεως
 τοῦ Κέλσου χάραν ἔχον, εἰ ἐφάσκομεν προειρηκέναι τοὺς προ-
 φήτας τεθνήξεσθαι τὸν θεὸν λόγον ἢ τὴν ἀλήθειαν ἢ τὴν ζωὴν
 10 ἢ τὴν ἀνάστασιν ἢ τι τῶν ἄλλων, ἃ φησὶν εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

XVII. Ἀληθεύει οὖν ἐν μόνῳ κατὰ τὸν τόπον ὁ Κέλσος τῷ
 ἀλλ' οὐκ ἂν προείποιν τοῖτο οἱ προφηταὶ κακὸν | γὰρ ἐστὶ 706
 καὶ ἀνόσιον. τί δὲ τοῦτο ἢ ὅτι ὁ μέγας θεὸς δουλεύσει ἢ
 τεθνήξεται; ἄξιον δὲ θεοῦ τὸ προφητευθῆν ἐστὶν ὑπὸ τῶν
 15 προφητῶν, ὅτι τῆς θείας φύσεως „ἀπαύγασμα“ καὶ „χαρακτήρ“ τις
 ἐνανθρωπούση ψυχῇ ἱερᾷ τῇ τοῦ Ἰησοῦ συνεπιδημήσει τῷ βίῳ, ἵνα
 σπειρῇ λόγον, οἰκειοῦντα τῷ τῶν ὄλων θεῷ τὸν παραδεξάμενον
 αὐτὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν καὶ γεωργήσαντα καὶ ἐπὶ τέλος ἀγα-
 γόντα πάντα, ὃς τὴν δύναμιν ἐν ἑαυτῷ ἔχει τοῦ ἐν ἀνθρώπῳ σώ-
 20 ματι καὶ ψυχῇ ἐσομένου θεοῦ λόγου. οὕτως δ' ἐστὶ, ὡς μὴ ἀπο-
 κεκλεισθαι τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ ἐν ἐκείνῳ μόνῳ μὴδ' ὀνομάζεσθαι ὅτι
 οὐδαμοῦ ἀλλαγῆ ἐστὶ τὸ τῶν ἀγῶν τούτων παρεκτικὸν φῶς, θεὸς
 λόγος ὢν.

τὰ περὶ τὸν Ἰησοῦν τοίνυν καθὸ μὲν νερότητι θεότητι ἐν αὐτῷ
 25 πραχθέντα, ἐστὶν ὅσα καὶ οὐ μαχόμενα τῇ περὶ τοῦ θείου ἐν-
 νοίᾳ· καθὸ δὲ ἄνθρωπος ἦν, παντὸς μᾶλλον ἀνθρώπου κεκοσμημένος
 τῇ ἄκρᾳ μετοχῇ τοῦ αὐτολόγου καὶ τῆς αὐτοσοφίας ὑπέμεινεν ὡς
 σοφὸς καὶ τέλειος ἄπερ ἔχρῃν ὑπομείναι τὸν ὑπὲρ παντὸς τοῦ γένους
 τῶν ἀνθρώπων ἢ καὶ τῶν λογικῶν πάντα πρᾶττοντα. καὶ οὐδὲν

2 Vgl. Joh. 6, 51. 14, 6. — 5 Joh. 11, 25. — 7 Vgl. Joh. 14, 6. — 9 Vgl.
 Joh. 1, 1. 6, 51. 14, 6. — 15 Vgl. Hebr. 1, 3. Weish. Sal. 7, 26. — 20 u. 22 Vgl.
 Joh. 1, 1. — 27 Vgl. Joh. 1, 1. 14. — Vgl. Luk. 11, 49. I Kor. 1, 30.

6 <οὕτως> füge ich mit Jol² (am Rand) u. den Ausgg. ein, vgl. unten VII 34
 Mitte u. VIII 15 Mitte | 12 ἀλλ' οὐκ ἂν] ἄλλον κἂν A | 14 τὸ προφητευθῆν ἐστὶν
 A Hδ. Sp. ἐστὶ τὸ προφητευθῆν Del. | 16 ἐνανθρωπούση] ἐνανθρωπῶν vermutet
 Guet (bei Del. I 706 Anm. a) | 17—18 παραδεξάμενον—γεωργήσαντα—ἀγαγόντα]
 παραδεξόμενον—γεωργήσοντα—ἄξοντα vermutet Guet (bei Del. I 706 Anm. b)
 unrichtig | 19 πάντα, ὃς schreibe ich mit Bo. (Notae p. 400) u. Del. (I 706 Anm. c),
 πάντα, οὐ Sp. u. Del. im Text, παντὸς οὐ A Hδ. | 20 οὕτως A οὕτω Ausgg. | ὡς]
 τῷ vermutet Guet (bei Del. I 706 Anm. c) | 21 μὴδ' ὀνομάζεσθαι] μὴδὲ νομιζεσθαι
 Hδ. am Rand, Sp. im Text, Guet (bei Del. I 706 Anm. c).

172^v ἄτοπον καὶ ἀποτεθνηκέναι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ οὐ μόνον παράδειγμα ἐκκεῖσθαι τοῦ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀποθνή|σκειν ἀλλὰ γὰρ καὶ εἰργάσθαι ἀρχὴν καὶ προκοπὴν τῆς καταλύσεως τοῦ πονηροῦ καὶ διαβόλου, πᾶσαν τὴν γῆν νενεμημένου. σημεῖα δὲ τῆς 5 καθαιρέσεώς εἰσιν αὐτοῦ οἱ διὰ τὴν ἐπιδημίαν Ἰησοῦ πανταχόθεν φυγόντες μὲν τοὺς κατέχοντας αὐτοὺς δαίμονας, διὰ δὲ τοῦ ἡλευθερωθῆναι ἀπὸ τῆς ὑπ' ἐκείνους δουλείας ἀνατιθέντες ἑαυτοὺς τῷ θεῷ καὶ τῇ κατὰ τὸ δυνατόν αὐτοῖς καθαρωτέρῳ ὁσημέραι εἰς αὐτὸν εὐσεβείᾳ.

10 XVIII. Ἐξῆς δὲ τούτοις τοιαῦτά φησιν ὁ Κέλσος· ἐκεῖνο δ' οὐκ ἐνθυμηθήσονται πάλιν; εἰ προείπον οἱ τοῦ Ἰουδαίων θεοῦ προφητῆται τοῦτον ἐκείνου παῖδα ἐσόμενον, πῶς ἐκεῖνος μὲν διὰ Μωϋσέως νομοθετεῖ πλουτεῖν καὶ δυναστεύειν καὶ κατακιμπλάναι τὴν γῆν καὶ καταφονεύειν τοὺς πολε- 15 μίους ἠβηδὸν καὶ παγγενεὶ κτείνειν, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν Ἰουδαίων, ὡς φησι Μωϋσῆς, ποιεῖ, καὶ πρὸς ταῦτα, ἂν μὴ πείθονται, διαρρήδη αὐτοὺς τὰ τῶν πολεμίων δράσειν ἀπειλεῖ, ὁ δ' υἱὸς ἄρα αὐτοῦ, ὁ „Ναζωραῖος“ ἄνθρωπος, ἀντινομοθετεῖ μηδὲ παριτητὸν εἶναι πρὸς τὸν 20 πατέρα τῷ πλουτοῦντι ἢ φιλαρχιῶντι ἢ σοφίας ἢ δόξης ἀντιποιουμένῳ, δεῖν δὲ σίτων μὲν καὶ ταμείου μὴ μᾶλλον τι φροντίζειν ἢ „τοὺς κόρακας,“ ἐσθῆτος δὲ ἦττον ἢ „τὰ κρῖνα,“ τῷ δ' ἀπαξ τυπτήσαντι | παρέχειν καὶ αὐθις τύπ- 707 τειν; πότερον Μωϋσῆς ἢ Ἰησοῦς ψεύδεται; ἢ ὁ πατὴρ τοῦ- 25 τον πέμπων ἐπελάθετο, τίνα Μωϋσεὶ διετάξατο; ἢ καταγνοὺς τῶν ἰδίων νόμων μετέγνω καὶ τὸν ἄγγελον καὶ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἀποστέλλει;

1—7 Vgl. Hebr. 2, 14. 15. — 13 Vgl. Deut. 15, 6. 28, 11. 12. — 14 Vgl. Gen. 8, 17. 9, 1. 7. 16, 10. 17, 2—8. 22, 17. 18. 26, 4. 47, 27. 48, 16. Exod. 1, 7. — Vgl. Exod. 17, 13—16. Num. 21, 34. 35. Deut. 25, 19. Psal. 100, 8. 136, 8. 9. — 15 Vgl. Exod. 34, 11. Deut. 29, 2. 3. — 17 Vgl. Deut. 1, 26 ff. 7, 4. 9, 14. 28, 15 ff. — 18 Vgl. Matth. 2, 23 u. andere Stellen. — 19 Vgl. Matth. 19, 24. Mark. 10, 25. Luk. 18, 25. — 20 Vgl. Matth. 20, 25—27. Mark. 10, 42—44. — Vgl. Matth. 11, 25. Luk. 10, 21. — 21 Vgl. Luk. 12, 24. 27 (Matth. 6, 25—31). — 23 Vgl. Luk. 6, 29 (Matth. 5, 39).

3 εἰργάσθαι A | 14 καταφονεύειν] zwischen φ u. ο ein Buchst. anradiert A | 15 ἠβηδὸν A | 16 ποιεῖ M^{corr.} Ausgg. ποιεῖν A | 18 hinter ἀπειλεῖ u. vor ὁ ein Buchst. anradiert A | 21 δεῖν M^{corr.} Ausgg. δεῖ A | 23 καὶ übergeschr. A¹ | 24 μωσῆς A Ausgg. | 25 μωνση A Ausgg. | διετάξατο schreibe ich mit Bo. (Notae p. 400) u. Del., vgl. unten VII 25 a. E.; διελέξατο A Hb. Sp. | 26 καὶ (vor ἐπι) tilgt Bo. (Notae p. 400) < Del.

πέπονθε δὴ διὰ τούτων Κέλσος πρᾶγμα ὁ πάντ' ἐπίστασθαι ἐπαγγελλόμενος ἰδιωτικώτατον, περὶ τοῦ νοῦ τῶν γραφῶν οὐκ ὀλιθίζων πλέον τῶν κατὰ τὸ γράμμα λέξεων μηδένα λόγον εἶναι βαθυτέρον ἐν τῷ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις· οὐκ ὄρωσιν ὅτι οὐκ ἂν οὕτω
 5 προφανῶς ἀπιθάνως τὸν σωματικὸν ἐπηγγέλλετο πλοῦτον τοῖς ὀρθῶς βιώσασιν ὁ λόγος, δεικνυμένων δικαιοτάτων ἐν ἄκρα πενία βεβιωκέναι. οἱ γοῦν προφητῆται καὶ διὰ τὸ καθαρῶς βεβιωκέναι τὸ θεῖον πνεῦμα χωρήσαντες „περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώ-
 10 μνοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαιαῖς καὶ ταῖς ὄραις τῆς γῆς“ „πολλὰ“ γὰρ „αἱ θλίψεις τῶν δικαίων“ κατὰ τὸν ὑμνοδόν.

εἴπερ δὲ ἀνέγνω τὸν Μωϋσέως νόμον ὁ Κέλσος, εἰκὸς ὅτι τὸ „δανιεῖς ἔθνεσι πολλοῖς, σὺ δὲ οὐ δανιῆ“, λεγόμενον πρὸς τὸν τηροῦντα τὸν νόμον, ᾤθηται τοιοῦτον εἶναι, ὥστ' ἐν ἐπαγγελίᾳ λέ-
 15 γεσθαι τῷ δικαίῳ τοσοῦτον πλουτήσῃ τὸν τυφλὸν πλοῦτον, ὥστε διὰ τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων οὐ μόνον Ἰουδαίοις δανείζειν τὸν δίκαιον ἀλλ' οὐδ' ἄλλῳ ἐνὶ ἔθνει ἢ δευτέρῳ ἢ τρίτῳ ἀλλὰ πολλοῖς.
 173^r πόσα οὖν ἂν ὁ δίκαιος ἐκέκτητο χρήματα, μισθὸν | τῆς δικαιοσύνης αὐτὰ κατὰ τὸν νόμον λαβὼν, ἵνα δανιοῖ „πολλοῖς ἔθνεσιν“; ἀκού-
 20 λουθον δ' ἐστὶ τῇ τοιαύτῃ ἐκδοχῇ καὶ τὸ ὑπολαμβάνειν ὅτι οὐδέποτε ὁ δίκαιος δανείζεται, ἐπεὶ γέγραπται· „σὺ δὲ οὐ δανιῆ.“ ἄρ' οὖν ἔμεινε τὸ ἔθνος τοσοῦτοις χρόνοις ἐν τῇ κατὰ Μωϋσέα θεοσεβείᾳ, προφανῶς βλέπον ψευδόμενον ὅσον ἐπὶ τῷ Κέλσῳ τὸν νομοθέτην; οὐδὲ γὰρ ἰσθόρηται τις τοσοῦτον πλουτήσας, ὡς δεδα-
 25 νεικέναι „ἔθνεσι πολλοῖς.“ ἀλλ' οὐ πιθανὸν οὕτως αὐτοὺς διδασκομένους ἀκούειν τοῦ νόμου, ὡς Κέλσος ᾔετο, καὶ προφανῶς βλέποντας ψευδεῖς (τάς) κατὰ τὸν νόμον ἐπαγγελίας ἀγωνίζεσθαι περὶ τοῦ νόμου.

ἐὰν δὲ τὰς ἀναγεγραμμένας τις ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ φέρῃ παρὰ-
 30 δειγμα τοῦ καταπεφρονηκέναι αὐτοὺς τοῦ νόμου, τάχα διὰ τὸ κατηγνωκέναι αὐτοὺς ὡς ψευδομένου, λεκτέον πρὸς αὐτὸν ὅτι ἀνα-

8 Hebr. 11, 37. 38. — 10 Psal. 33, 20. — 13 Deut. 15, 6. 28, 12.

5 ἐπηγγέλλετο PM Jol Ausgg., ἀπηγγέλλετο Hb. u. Sp. am Rand, ἀπηγγέλετο A | 6 δικαιοτάτων] das erste Jota auf Rasur, das zweite nachgetragen A¹ | 18 δανιεῖς Hb. δανειεῖς Sp. Del. δανιεῖς A | δανιῆ A δανειῆ PM Ausgg. | 15 πλοῦτον aus λόγον corr. A¹ | 17 ἄλλω A ἄλλων Ausgg. | 18 ἂν < MAusgg. | 19 δανιοῖ schreibe ich, δανιεῖ A δανείζει Hb. Sp. δανείζη M Jol Del. | 21 δανιῆ A δανειῆ M Ausgg. | 23 hinter ψευδόμενον + θῦ', doch expungiert, A | 25 ἀλλ'] das erste λ in Correctur A | 26 βλέποντας M^{corr.} Jol Ausgg. βλέπων τὰς, doch ω durch Correctur aus ο hergestellt, A | 27 (τάς) füge ich mit M u. den Ausgg. ein | 31 αὐτοὺς] αὐτοῦ vermuten Bo. (Notae p. 400) u. Del. (I 707 Anm. e).

γνωστέον καὶ τοὺς χρόνους, ἐν οἷς ὅλος ὁ λαὸς ἀναγράφεται μετὰ τὸ πεποιηκέναι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὴν κατὰ τὸν νόμον θεοσέβειαν μεταβεβληκέναι.

XIX. Ἀλλὰ καὶ ἔπερ δυναστεύειν αὐτοῖς ὁ νόμος ἐπηγγέλ-
 5 λητο λέγων· „ἄρξεις σὺ [δὲ] ἐθνῶν πολλῶν, σοῦ δὲ οὐκ ἄρξουσι,“ καὶ
 μηδὲν δηλοῦται διὰ τούτων βαθύτερον, δῆλον ὅτι πολλῶν πλέον κατε-
 γίνωσκεν ὁ | λαὸς τῶν κατὰ τὸν νόμον ἐπαγγελιῶν. παραφράζει 708
 δὲ τινὰς λέξεις ὁ Κέλσος, ἐμφαινούσας πληρωθῆσεσθαι πᾶσαν τὴν
 γῆν διὰ τοῦ Ἑβραϊκοῦ σπέρματος· ὅπερ ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν μη-
 10 νλοντος, ἢ οὕτως ὀνομάσω, τοῦ θεοῦ γεγένηται μετὰ τὴν Ἰησοῦ
 ἐπιδημίαν ἢ περ εὐλογίας ἀποδιδόντος. ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἐν ἐπαγ-
 γελίᾳ εἰρηθῆσαι Ἰουδαίοις καταφρονεῦειν τοὺς πολεμίους λε-
 κτέον (ὅτι), εἰ τις ἀναλέγοιτο καὶ προσέχοι ἐπιμελῶς ταῖς λέξεσιν,
 εὖροι ἂν ἀδύνατον εἶναι τὴν ὡς πρὸς τὸ ῥητὸν ἐκδοχὴν. ἀρκεῖ δ'
 15 ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπὸ τῶν ψαλμῶν παραθέσθαι, τίνα τρόπον ὁ δι-
 καιος εἰσάγεται λέγων πρὸς ἑτέροις καὶ τό· „εἰς τὰς πρώτας ἀπέκτει-
 νον πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως
 κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.“ πρόσθετος δὲ τῷ
 ῥητῷ καὶ τῇ διαθέσει τοῦ λέγοντος, εἰ ἐδύνατο ἀνδραγαθήματα προ-
 20 διηγησάμενος, ἄπερ ἔκκεται τῷ βουλομένῳ ἀναγινώσκειν, ἐπιφέρειν
 τὸ ὡς πρὸς τὴν λέξιν δυνατὸν, ὅτι οὐκ ἄλλω καιρῷ τῆς ἡμέρας ἢ
 τῷ ἑωθινῷ ἀνήρει „πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς,“ ὡς μηδένα
 καταλιπεῖν αὐτῶν ζῶντα· καὶ εἰ ἐξωλόθρευεν ἀπὸ τῆς Ἰερουσαλήμ
 πάνθ' ὄντινον ἄνθρωπον ἐργαζόμενον „τὴν ἀνομίαν.“ πολλὰ δ' ἂν
 25 εὖροι καὶ ἐν τῷ νόμῳ τοιαῦτα ὡς τὸ „οὐ κατελιπομεν αὐτῶν
 ζωγρίαν.“

XX. Φέρει δὲ ὁ Κέλσος καὶ τὸ προειρηθῆσαι αὐτοῖς μὴ πειθο-
 μένοις τῷ νόμῳ τὰ αὐτὰ πείσεσθαι, ἄπερ ἔδρων τοὺς πολεμίους.
 καὶ πρὶν ἂν τι παρατιθεῖς τούτοις ὁ Κέλσος χρήσεται οἷς νομίζει
 30 ἐναντιώμασι πρὸς τὸν νόμον ἀπὸ τῆς Χριστοῦ διδασκαλίας, λε-
 κτέον περὶ τῶν προειρημένων. φάμεν τοίνυν ὅτι ὁ νόμος διττός
 173^v ἔστιν, ὁ μὲν τις πρὸς ῥητὸν ὁ δὲ πρὸς διάνοιαν, ὡς καὶ | τῶν πρὸ
 ἡμῶν τινες ἐδίδαξαν. καὶ ὁ μὲν πρὸς τὸ ῥητὸν οὐ τοσοῦτον ὑφ'

5 Vgl. Deut. 15, 6. 28, 12. — 16 Psal. 100, 8. — 22 Vgl. Psal. 100, 8. —
 25 Deut. 2, 34 (Num. 21, 35). — 31 Vgl. Philo, De migrat. Abr. Cap. XVI (vol.
 I p. 450 ed. Mangey).

4 ἐπηγγέλλετο] das zweite λ übergeschr. u das folgende ε aus λ corr. A¹ |
 5 [δὲ] tilge ich, vgl. unten S. 173 Z. 16 u. S. 175 Z. 5 | 6 δηλονότι A | κατεγίνωσκεν
 A | 11 ἀποδίδοντος A | 18 (ὅτι) füge ich mit Del. ein | προσέχοι MJolAusgg.
 προσέχει A | 19 hinter ἀνδραγαθήματα + ἀναγινώσκειν, doch expungiert, A |
 28 ἐξωλόθρευεν A | 26 ζωγρίαν] í auf Rasur A | 30—31 am Rand ση A².

ἡμῶν ὅσον ὑπὸ τοῦ ἐν τινι τῶν προφητῶν λέγοντος θεοῦ εἴρη-
 ται εἶναι „δικαιώματα οὐ καλὰ“ καὶ „προστάγματα οὐ καλὰ“· ὁ δὲ
 πρὸς διάνοιαν κατὰ τὸν αὐτὸν προφήτην ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ
 λέγεται εἶναι „δικαιώματα καλὰ“ καὶ „προστάγματα καλὰ“· οὐ γὰρ
 5 προφανῶς ἐναντία λέγει ὁ προφήτης ἐν ταυτῶ. ᾧ ἀκολούθως καὶ
 ὁ Παῦλος τὸ μὲν „γράμμα“ εἶπεν ἀποκτείνειν, ὅπερ ἴσον ἐστὶ τῶ
 (πρὸς) τὸ ῥητόν· „τὸ δὲ πνεῦμα“ ζωοποιεῖν, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῶ
 πρὸς διάνοιαν. ἔστι γοῦν παρὰ τῶ Παύλῳ ἀνάλογόν τι εὑρεῖν τοῖς
 νομισθεῖσιν ἂν ἐναντιώμασι κατὰ τὸν προφήτην. ὡς γὰρ ὅπου
 10 μὲν Ἰεζεκιήλ λέγει· „ἔδωκα αὐτοῖς δικαιώματα οὐ καλὰ καὶ προσ-
 τάγματα οὐ καλὰ, ἐν οἷς οὐ ζήσονται ἐν αὐτοῖς“ ὅπου δὲ· „ἔδωκα
 αὐτοῖς δικαιώματα καλὰ καὶ προστάγματα καλὰ, ἐν οἷς ζήσονται ἐν
 αὐτοῖς,“ ἦτοι ἰσοδυναμοῦν γε τούτοις· οὕτω καὶ ὁ Παῦλος, ὅπου
 μὲν τὸ τοῦ νομικοῦ γράμματος διαβαλεῖν θέλει, φησὶν· „εἰ δὲ ἡ δια-
 15 κονία τοῦ θανάτου (ἐν) γράμμασιν ἐντετυπωμένη λίθοις ἐγενήθη ἐν
 δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς οἴους Ἰσραὴλ εἰς τὸ προσώ-
 πον Μωϋσέως διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργου-
 μένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ;“
 ὅπου δὲ θαναμάζει τὸν νόμον καὶ ἀποδέχεται, πνευματικὸν αὐτὸν
 20 ὀνομάζει λέγων· „οἶδαμεν δὲ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν,“ ἀπο-
 δέχεται δὲ ἐν τῶ· „ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἅγια καὶ
 δικαία καὶ ἀγαθή.“

XXI. Ἐὰν οὖν ἡ λέξις τοῦ νόμου πλοῦτον ἐπαγγέλλεται τοῖς
 δικαίοις, Κέλσος μὲν κατὰ τὸ ἀποκτείνον „γράμμα“ νομιζέτω τὸν
 25 τυφλὸν πλοῦτον λέγεσθαι ἐν ἐπαγγελίᾳ· ἡμεῖς δὲ τὸν ὄξυ βλέποντα,
 καθὸ πλουτεῖ τις „ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει,“ καὶ καθὸ
 παραγγέλλομεν „τοῖς πλουσίοις ἐν τῶ νῦν αἰῶνι μὴ ὑψηλὰ φρονεῖν
 μηδ' ἠλπικεῖναι ἐπὶ πλούτῳ ἀδηλότῳ ἀλλ' ἐπὶ θεῷ, τῶ παρέχοντι
 πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλασιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις
 30 ἀγαθοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς.“ καὶ γὰρ „ὁ“ ἐν ἀληθινοῖς

2 u. 4 Vgl. Ezech. 20, 25. — 6 Vgl. II Kor. 3, 6. — 10 Ezech. 20, 25. —
 11 Ezech. 20, 11. — 14 II Kor. 3, 7. 8. — 20 Röm. 7, 14. — 21 Röm. 7, 12. —
 24 Vgl. II Kor. 3, 6. — 25 Vgl. Plato, Leges I 6 p. 631 C. — 26 Vgl. I Kor. 1, 5.
 — 27 I Tim. 6, 17. 18. — 30 Vgl. Prov. 13, 8.

5 ταυτῶ A | 6 ἀποκτείνειν A ἀποκτείνειν Ausgg. | 7 (πρὸς) fuge ich mit Bo.
 (Notae p. 400) ein | ζωοποιεῖν Jol^{corr.} Ausgg. ζωοποιεῖ A | 10 Ἰεζεκιήλ] η aus λ
 corr. A | 11 ἔδωκα Ausgg. ἔδωκεν A | 14 φησὶ A | εἰ in Correctur A | 15 (ἐν) fuge
 ich mit den Ausgg. ein | vor λίθοις + ἐν Sp. Del. + καὶ Hb. | 20 δὲ A δ' M
 Ausgg. | 24 ἀποκτείνον M^{corr.} ἀποκτείνον A ἀποκτείνον Ausgg. | 27 παραγγέλλο-
 μεν, das zweite λ expungiert, A | 28 ἐπὶ θεῷ τῶ παρέχοντι A ἐν τῶ θεῷ τῶ
 ζῶντι, τῶ παρέχοντι Hb. am Rand, Sp. Del. im Text.

ἀγαθοῖς „πλοῦτος“ „λύττον ἐστὶν ἀνδρὸς ψυχῆς“ κατὰ τὸν Σολομῶντα, ἢ δ' ἐναντία τούτῳ πτωχεῖα ὀλέθριον, δι' ἣν „ὁ πτωχὸς οὐχ ὑψίσταται ἀπειλήν.“

ἀνάλογον δὲ τοῖς ἀποδομένοις περὶ τοῦ πλούτου λεκτέον καὶ 5 περὶ τῆς δυναστείας, καθ' ἣν „εἷς“ δίκαιος διώξεσθαι λέγεται „χιλλίους, καὶ δύο“ μετακινεῖν „μυριάδας.“ εἶπερ δὲ ταῦτα νενοήται ἐν τοῖς κατὰ τὸν πλοῦτον, ὅρα εἰ μὴ ἀκόλουθόν ἐστιν ἐπαγγελία θεοῦ τὸν πλουτοῦντα „ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει“ καὶ πάσῃ σοφίᾳ καὶ ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ δανείζειν ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν λόγον καὶ 10 τὴν σοφίαν καὶ τὴν γνώσιν πλούτου „ἔθνεσι πολλοῖς,“ ὡς ἐδάεισε Παῦλος „κύκλω“ „ἀπὸ Ἱερουσαλήμ“ ἕως „τοῦ Ἰλλυρικῶν“ πληρῶν „τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ“ πᾶσιν ἔθνεσιν, οἷς ἐπιδεδήμηκε. καὶ 174^ε ἐπέει | κατὰ ἀποκάλυψιν αὐτῷ ἐγνωρίζετο τὰ θεῖα, φωτιζομένην τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῆς τοῦ λόγου θεϊότητος, διὰ τοῦτο αὐτὸς οὐκ ἐδανεί- 15 ζετο οὐδὲ χρεῖαν εἶχεν ἀνθρώπου διακονουμένου αὐτῷ τὸν λόγον. οὕτω δὲ γεγραμμένου καὶ τοῦ „ἄρξεις σὺ ἔθνων πολλῶν, σοῦ δὲ οὐκ ἄρξουσι,“ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου δυναστείαν ὑποτάσσαν τῇ Χριστοῦ Ἰησοῦ διδασκαλίᾳ τοὺς ἀπὸ τῶν ἔθνων ἤρχεν αὐτῶν, οὐδέ ποτε ἐν χώρᾳ ὑποτεταγμένος ἀνθρώποις ὡς κρείττοσι γινομένοις· οὕτω 20 δὲ καὶ κατεπίμπλα τὴν γῆν.

XXII. Εἰ δὲ καὶ περὶ τοῦ καταφρονεῦειν δεῖ διηγῆσασθαι ἅμα καὶ τὸ δυνατόν τοῦ δικαίου περὶ πάντα, λεκτέον ὅτι φάσκων „εἷς τὰς πρώτας ἀπέκτεινον (πάντας) τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνο- 25 μίαν“ γῆν μὲν τροπικῶς ἔλεγε τὴν σάρκα, ἣς „τὸ φρόνημα“ „ἔχθρα ἐστὶν εἰς θεόν,“ πόλιν δὲ „κυρίου“ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἐν ἣ ἦν „ναὸς | θεοῦ,“ χωρήσας δόξαν καὶ ὑπόληψιν ὀρθὴν περὶ θεοῦ καὶ θαναμα- 710 ζομένην ὑπὸ πάντων τῶν ὀρώντων αὐτήν. ἅμα οὖν ταῖς τοῦ ἡλίου „τῆς δικαιοσύνης“ ἀγαθαῖς ἐπιλαμπούσαις αὐτοῦ τῇ ψυχῇ ὡσπερεὶ

5 Vgl. Deut. 32, 30. — 8 Vgl. I Kor. 1, 5. — 9 Vgl. Deut. 15, 6. 28, 12. — 11 Vgl. Röm. 15, 19. — 18 Vgl. Gal. 1, 12. II Kor. 12, 1—5. Act. 9, 3. 22, 6. 26, 13. — 15 Vgl. Gal. 1, 11. 12. — 16 Deut. 15, 6. 28, 12. — 18 Vgl. Gal. 2, 5. — 22 Psal. 100, 8. — 25 Vgl. Röm. 8, 7. — 26 Vgl. Psal. 47, 9. — Vgl. I Kor. 3, 16. 17. II Kor. 6, 16. — 28 Vgl. Mal. 4, 2.

1 ἐστὶ A | σαλομῶντα A | 2 πτωχός] πτώ auf Rasur A | 4 πλουτου [so] A | 18 οὐδέ ποτε ἐν χώρᾳ] οὐδὲ πρὸς ὄραν vermutet Bo. (Notae p. 400) nach Gal. 2, 5 scharfsinnig, aber nicht überzeugend | 19 ὑποτεταγμένος schreibe ich mit Sp. u. Del., ὑποτεταγμένου A | κρείττωσι A Hō. Sp. κρείττων P Del. | γινομένοις schreibe ich mit Bo. (Notae p. 401), γινόμενος A Ausgg. | 28 ἀπέκτεινον] ἀπέκτενον A, doch vgl. oben VII 19, S. 171 Z. 16 | (πάντας) füge ich mit M u. den Ausgg. ein, vgl. oben VII 19, S. 171 Z. 17.

δυναμούμενος υπ' αὐτῶν καὶ κραταιούμενος ἀνῆρει πᾶν „τὸ φρόνημα τῆς σαρκός,“ λεγόμενον „ἀμαρτωλοὺς γῆς,“ καὶ ἐξωλόθρευεν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἑαυτοῦ „πόλεως κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν“ λογισμοὺς καὶ τὰ ἐχθρὰ τῇ ἀληθείᾳ ἐνθυμήματα.

- 5 οὕτως δὲ καὶ ἀναιροῦσιν οἱ δίκαιοι πᾶσαν τὴν τῶν πολεμίων καὶ ἀπὸ κακίας ἐρχομένων „ζωγρίαν,“ ὡς μηδὲ νήπιον καὶ ἄρτι ὑποφύομενον κακὸν καταλείπεσθαι. ἡμεῖς οὕτως ἀκούομεν καὶ τοῦ ἐν ἑκατοστῷ καὶ τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ψαλμῷ ῥητοῦ, οὕτως ἔχοντος· „θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἢ ταλαίπωρος, μακάριος, ὃς ἀνταποδώσει σοι
10 τὸ ἀνταπόδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν· μακάριος, ὃς κρατήσῃ καὶ ἐδαφίει τὰ νήπιά σου πρὸς τὴν πέτραν.“ „νήπια“ γὰρ „Βαβυλῶνος,“ ἐρμηνευομένης συγχύσεως, οἱ ἄρτι ὑποφύομενοι καὶ ἀνατέλλοντες ἐν τῇ ψυχῇ εἰσιν συγχυτικοὶ λογισμοὶ οἱ ἀπὸ κακίας· ὧν ὁ κρατῶν, ὡς καὶ τῷ στερεῷ καὶ εὐτόνῳ τοῦ λόγου προσρῆξαι αὐ-
15 τῶν τὰς κεφαλὰς, ἐδαφίζει „τὰ νήπια“ τῆς „Βαβυλῶνος“ „πρὸς τὴν πέτραν,“ γινόμενος διὰ τοῦτο „μακάριος.“ ἠβηθὸν οὖν τὰ τῆς κακίας καὶ παγγενεὶ κτείνειν κελευέτω ὁ θεὸς, οὐδὲν ἐναντίον διδάσκων οἷς Ἰησοῦς κατήγγειλε, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν „ἐν κρυπτῷ“ Ἰουδαίων ποιέτω ὁ θεὸς τὴν τῶν πολεμίων καὶ πάν-
20 των τῶν ἀπὸ κακίας ἀναίρεισιν. καὶ τοιοῦτόν γε ἔστω τὸ τοὺς μὴ πειθομένους νόμῳ καὶ λόγῳ θεοῦ, ὁμοιωθέντας τοῖς πολεμίοις καὶ ποιωθέντας ἀπὸ τῆς κακίας, πάσχειν ταῦτα, ἀπερ ἄξιον πάσχειν τοὺς ἀποστάντας λόγων θεοῦ.

- XXIII. Σαφῆ μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων, πῶς Ἰησοῦς ὁ „Ναζω-
25 ραῖος“ ἄνθρωπος οὐκ ἀντινομοθετεῖ τοῖς περὶ πλοῦτου καὶ τῶν ἐξισταμένων εἰρημένοις περὶ τοῦ δύσκολον εἶναι πλούσιον
174^v εἰσερχεσθαι εἰς τὴν τοῦ θεοῦ βασιλείαν· εἴτε πλούσιόν τις λαμβάνει ἀπλούστερον τὸν ὑπὸ πλοῦτον περισπώμενον καὶ ὡς ὑπὸ ἀκάνθης αὐτοῦ ἐμποδιζόμενον φέρειν τοὺς τοῦ λόγου καρπούς· εἴτε
30 καὶ τὸν ἐν τοῖς ψευδέσι δόγμασι πλουτοῦντα, περὶ οὗ ἐν Παροιμίαις γέγραπται· „κρείσσων πτωχὸς δίκαιος ἢ πλούσιος ψεύστης.“

1 Vgl. Röm. 8, 7. Psal. 100, 8. — 6 Vgl. Deut. 2, 34 (Num. 21, 35). — 9 Psal. 136, 8. 9. — 12 Vgl. Onomastica sacra, ed. P. de Lagarde, 174, 91. 181, 65. 188, 57. 201, 52. 230, 94. 99 f. — 18 Vgl. Röm. 2, 29. — 24 Vgl. Matth. 2, 23 u. andere Stellen. — 26 Vgl. Matth. 19, 23. Mark. 10, 25. Luk. 18, 25 und oben VI 16, S. 86 Z. 13 f. — 28 Vgl. Matth. 13, 22. Mark. 4, 18. 19. Luk. 8, 14. — 31 Vgl. Prov. 28, 6.

5 οὕτως A οὕτως M Ausgg. | 7 ἡμεῖς < P Del. | 8 ἑκατοστῷ καὶ τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ῥλξ A | 12 ἐρμηνευομένης] Spiritus asper in Corrector A | 13 εἰσιν A εἰσι M Ausgg. | 14 προσρῆξαι A | 30 τὸν] τὸ Del. | 31 κρείσσων A κρείττων P Del. κρείσσων MHδ. Sp.

εἰκὸς δὲ ἀπὸ τοῦ „ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔστω πάντων διάκονος“ καὶ „οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν“ καὶ „οἱ ἐξουσιάζοντες ἐν αὐτοῖς ἐνεργεῖται καλοῦνται“ εἰληφέναι τὸν Κέλσον ὅτι Ἰησοῦς φιλαρχίαν ἐκώλυεν, ἦντινα οὐκ ἐναντίαν εἶναι νομιστέον τοῦ „ἄρξεις οὐ ἐθνῶν πολλῶν, σοῦ δὲ οὐκ ἄρξουσι,“ μάλιστα διὰ τὰ ἀποδοδομένα εἰς τὴν λέξιν.

ἔξης δὲ τούτοις παραρρίπτει περὶ τῆς σοφίας ὁ | Κέλσος, οἰόμενος τὸν Ἰησοῦν διδάσκειν μὴ παριτητὸν εἶναι πρὸς τὸν πατέρα τῷ σοφῷ. εἰπωμεν δὲ πρὸς αὐτόν· ποῖω σοφῷ; εἰ μὲν γὰρ τούτῳ, ὡς πεποιῶται κατὰ τὴν λεγομένην σοφίαν „τοῦ κόσμου τούτου,“ οὐσαν μωρίαν „παρὰ τῷ θεῷ,“ καὶ ἡμεῖς φήσομεν μὴ παριτητὸν εἶναι πρὸς τὸν πατέρα τῷ οὕτως σοφῷ· εἰ δὲ σοφίαν τις νοῆσαι τὸν Χριστόν, ἐπεὶ Χριστός ἐστι θεοῦ δύναμις καὶ θεοῦ σοφία, οὐ μόνον παριτητὸν πρὸς τὸν πατέρα τῷ οὕτως σοφῷ λέγομεν εἶναι, ἀλλὰ καὶ πολλῶ τῶν μὴ τοιούτων διαφέρειν τὸν κεκοσμημένον χαρίσματι φαμεν λόγῳ „σοφίας“ καλουμένῳ, διὰ τοῦ πνεύματος διδομένῳ.

XXIV. Πάλιν τε αὖ τὸ δόξης ἀντιποιεῖσθαι τῆς παρ' ἀνθρώποις οὐ κατὰ τὴν Ἰησοῦ μόνου διδασκαλίαν κωλύεσθαι φαμεν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν παλαιὰν γραφὴν. ἐπαρώμενος γοῦν ἑαυτῷ τις τῶν προφητῶν, εἰ ἔνοχος εἶη τοῖς ἁμαρτήμασι, φησὶν ἀντὶ μεγίστου κακοῦ συμβῆναι ἂν αὐτῷ καὶ τὴν βιωτικὴν δόξαν. λέγει δὲ οὕτως· „κύριε, ὁ θεὸς μου, εἰ ἐποίησα τοῦτο, εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χερσὶ μου, εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσί μοι κακὰ, ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός· καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου καὶ καταλάβοι, καὶ καταπατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου, καὶ τὴν δόξαν μου εἰς χοῦν κατασκηνώσαι.“

ἀλλ' οὐδὲ τὸ „μὴ μεριμνᾶτε τί φάγητε ἢ τί πίητε. κατανοήσατε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἢ κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσι, καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν;“ καὶ „περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ“ καὶ τὰ

1 Vgl. Matth. 20, 26. 27. 25. Mark. 10, 43. 44. 42 (Luk. 22, 26. 27). — 8 Luk. 22, 25. — 5 Dent. 15, 6. 28, 12. — 10 Vgl. I Kor. 3, 19. — 18 Vgl. I Kor. 1, 24. 18. — 16 Vgl. I Kor. 12, 8. — 19 Vgl. Matth. 23, 8—12. — 28 Psal. 7, 4. 5. 6. — 28 Vgl. Matth. 6, 25. 26. Luk. 12, 29. 24. — 31 Matth. 6, 28.

2 διάκονος] dazu am Rand γρ' δούλος A¹ | 4 ὅτι P M^{corr.} Jol^{corr.} Del. τί A Hδ. Sp. | 7 της [so] A | 8 πατέρα] παρ, vor α ein Buchst. anaradiert A | 12 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 14 οὐ] Spiritus fehlt A | οὕτως A οὕτω Ausgg. | 19 μόνου A Hδ. Sp. μόνον P Del. | 23 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 27 κατασκηνώσαι A | 30 οὐδε [so] A | ἡμῶν A Hδ. ἑμῶν M Sp. Del.

ἔξῃς ἐναντία ἐστὶ ταῖς ἐν τῷ νόμῳ εὐλογίαις, διδασκούσαις τὸν
δικαίον ἐσθλιοντα πληροῦσθαι, καὶ τῷ ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος τοῦτου
εἰρημένῳ τὸν τρόπον· „δικαίος ἐσθίων ἐμπίπλησι ψυχὴν, ψυχὰ δὲ
ἀσεβῶν ἐνδεῖς.“ *χοῆ γὰρ ὄραν τὴν τῆς ψυχῆς τροφὴν δηλουμένην*
5 *ἐν τῇ κατὰ τὸν νόμον εὐλογίᾳ· ἥς οὐχ ὁ σύνθετος πληροῦται ἀν-*
175^r *θρωπος ἀλλ' ἡ ψυχὴ μόνη. ἀπὸ | δὲ τοῦ εὐαγγελίου λαμβάνειν δεῖ*
τάχα μὲν τι καὶ βαθύτερον τάχα δὲ τι καὶ ἀπλούστερον, ὅτι χοῆ μὴ
ξενίζεσθαι ταῖς περὶ τῶν τροφῶν καὶ ἐνδυνάτων τὴν ψυχὴν φρον-
10 *τισιν, ἀλλ' εὐτέλειαν ἀσκούντα πεπελοῦσθαι ἀπὸ τοῦ θεοῦ προνο-*
10 *εῖσθαι, εἰ μόνων τις τῶν ἀναγκαίων φροντίζει.*

XXV. Ὁ μὲν οὖν Κέλσος, μὴ ἀντιπαραθεῖς τὰ δοκοῦντα ἐναν-
τία ἀπὸ τοῦ νόμου τοῖς ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, φησὶ καὶ τό· τῷ δ'
ἄπαξ τυπτήσαντι παρέχειν καὶ αὐθις τύπτειν. ἡμεῖς δ' ἐροῦ-
μεν εἰδέναι μὲν καὶ τὸ „ὄφθαλμὸν ἀντὶ ὄφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ
15 ὀδόντος“ εἰρημένον τοῖς πάλαι ἀνεγνωσκέναι δὲ καὶ τὸ „ἐγὼ δὲ λέγω
ὑμῖν“ „τῷ τύπτοντί σε | εἰς τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην.“ 712
ἀλλ' ἐπεὶ περιηχηθεὶς οἶμαι ὁ Κέλσος ἀπὸ τῶν διαιρούντων τὴν
κατὰ τὸ εὐαγγέλιον θεότητα ἐκ τῆς νομικῆς θεότητος τὰ τοιαῦτα
τίθησι, λεκτέον πρὸς τὸν λόγον αὐτοῦ ὅτι οἶδε καὶ τὰ παλαιὰ γράμ-
20 ματα <τὸ> „τῷ τύπτοντί σε εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα πάρεχε καὶ
τὴν ἄλλην.“ ἐν γοῦν τοῖς Ἱερειῶν Θρήνοις γέγραπται· „ἀγαθὸν ἀνδρὶ,
ὅταν ἄρη ζυγὸν ἐν νεότητι αὐτοῦ, καθήσεται κατὰ μόνας καὶ σιω-
πήσεται, ὅτι ἤρεν ἐφ' ἑαυτῷ. δώσει τῷ παλόντι αὐτὸν σιαγόνα, καὶ
χορτασθήσεται ὀνειδισμῶν.“ οὐκ ἀντιδιατάσσεται θεοῦ τὸ εὐαγ-
25 γέλιον τῷ τοῦ νόμου θεῷ οὐδὲ περὶ τῆς κατὰ τὸ ῥητὸν κατὰ
κόρῃς πληγῆς· οὐδ' ὀπότερος ψεύδεται, οὔτε Μωϋσῆς οὔτε Ἰη-
σοῦς, οὐδ' ὁ πατὴρ τὸν Ἰησοῦν πέμπων ἐπελάθετο, τίνα
Μωϋσεὶ διετάξατο· ἀλλ' οὐδὲ καταγνοῦς τῶν ἰδίων νόμων
μετέγνω καὶ τὸν ἄγγελον ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἀποστέλλει.

30 XXVI. *Εἰ δὲ χοῆ κἂν ὀλίγα περὶ τῆς διαφοροῦ πολιτείας εἰ-*
πεῖν, ἦντινα Ἰουδαῖοι κατὰ Μωϋσέα πρότερον ἐπολιτεύοντο, καὶ

2 Vgl. Lev. 26, 5. — 8 Prov. 13, 25. — 14 Matth. 5, 38. Exod. 21, 24. —
15 Matth. 5, 39. Luk. 6, 29. — 20 Luk. 6, 29 (Matth. 5, 39). — 21 Klagel. Jerem.
3, 27—29.

2 σαλομῶντος A | 10 μόνων A μόνον P Ausgg. | ἀναγκαίων] l aus z corr.
A | 16 πάρεχε] παρέχην A | 20 <τὸ> füge ich nach dem Sprachgebrauch des Ori-
genes ein | 22 κατὰ μόνας in καταμόνας (so Ausgg.) corr. A | 24 θεοῦ τὸ εὐαγγέ-
λιον A Ausgg., ὁ θεὸς τοῦ εὐαγγελίου liest Bo. (Notae p. 401); οὖν τὸ εὐαγγέλιον
vermute ich, da eine Partikel wie οὖν der Satzverbindung wegen nötig ist, u. τὸ
εὐαγγέλιον dem Ἰησοῦς (vgl. oben VII 18, S. 169 Z. 24) entsprechen würde | 28
μωϋσῆ A Ausgg.

ἦν Χριστιανοὶ νῦν κατὰ τὴν Ἰησοῦ διδασκαλίαν βούλονται κατορ-
 θοῦν, φήσομεν ὅτι οὔτε τῇ κλήσει τῶν ἐθνῶν ἤρμοξε κατὰ τὸν
 Μωϋσείως ὡς πρὸς τὸ γράμμα πολιτεύεσθαι νόμον, ὑπὸ Ῥωμαίοις
 τεταγμένων, οὔτε τοῖς πάλαι Ἰουδαίοις οἷον τ' ἦν τὸ σύστημα τῆς
 5 πολιτείας ἔχειν ἀκαθαίρετον, εἰ καθ' ὑπόθεσιν τῇ κατὰ τὸ εὐαγγέ-
 λιον πολιτεία ἐκείθοντο. ἀναιρέσει μὲν γὰρ πολεμίων ἢ τῶν
 παρὰ τὸν νόμον πεποιηκότων καὶ ἀξίων κριθέντων τῆς διὰ πυρὸς
 ἢ λίθων ἀναιρέσεως οὐχ οἷον τ' ἦν Χριστιανούς χρῆσθαι κατὰ τὸν
 Μωϋσείως νόμον, εἰ γε οὐδ' οἱ Ἰουδαῖοι θέλοντες κατ' ἐκεῖνον
 10 δύνανται ταῦτα, ὡς ὁ νόμος προσέταξεν, ἐπιτελεῖν. πάλιν τε αὖ
 ἐὰν ἀνέλθῃ ἀπὸ τῶν τότε Ἰουδαίων, σύστημα ἴδιον πολιτείας καὶ
 χώρας ἐχόντων, τὸ ἐπεξιέναι τοῖς πολεμίοις καὶ στρατεύεσθαι
 ὑπὲρ τῶν πατρῶν καὶ ἀναιρεῖν ἢ ὅπως ποτὲ κολάζειν τοὺς μοι-
 χεύσαντας ἢ φονεύσαντας ἢ τι τῶν τοιούτοις παραπλησίω πεποιη-
 175^v κότητας, οὐδὲν λείπεται ἢ τὸ ἄρθρον αὐτοῦς | ἀθρόους ἀθρόως ἀπολέσθαι,
 ἐπιτιθεμένων τῶν πολεμίων τῷ ἔθνει, ὡς ὑπὸ τοῦ ἰδίου νόμου
 ἐκνευρισμένων καὶ κωλυμένων ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους. καὶ
 μὴ βουλομένη γε ἡ πάλαι μὲν τὸν νόμον δεδωκυῖα πρόνοια νῦν δὲ
 τὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον κρατεῖν ἔτι τὰ Ἰουδαίων καθείλεν
 20 αὐτῶν τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν καὶ τὴν παρὰ τῷ ναῷ διὰ θυσιῶν
 καὶ τῆς ἀναγεγραμμένης λατρείας θεραπείαν τοῦ θεοῦ. ὥσπερ δ'
 ἐκεῖνα μὴ βουλομένη ἐπιτελεῖσθαι ἔτι καθείλε, τὸν τρόπον τὸν αὐ-
 τὸν τὰ Χριστιανῶν ἠΐξῃσε καὶ ὁσημέραι εἰς πλῆθος ἤδη δὲ καὶ
 παρόρησιαν ἐπιδέδωκε, καίτοι γε | μυρίων ὄσων κωλυμάτων γενομένων 713
 25 πρὸς τὸ μὴ ἐπισπαρῆναι τὴν Ἰησοῦ διδασκαλίαν τῇ οἰκουμένῃ. ἀλλ'
 ἐπεὶ θεὸς ἦν ὁ βουλούμενος καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ὠφελήθηνα
 διὰ τῆς Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας, πᾶσα μὲν ἀνθρωπίνῃ βουλῇ
 κατὰ Χριστιανῶν καθηρέθη, ὅσα <δ'> αὐτοῦς ἔταπεινον βασιλεῖς

23. Vgl. Eusebius, Hist. eccl. VI 36, 1 und K. Joh. Neumann, Der röm. Staat u. die allgem. Kirche S. 268 Anm. 2.

4 τεταγμένων M^{corr.} Ausgg. τεταγμένοις A | 6 hinter τῶν + τι Bo. (Notae p. 401)
 vermutungsweise | 9 κατ' ἐκεῖνον | κατ' ἐκείνων liest Bo. (Notae p. 401) | 11 σύ-
 στημα] η in Correctur, darüber Rasur A | 13 ὅπως ποτε A | 14 παραπλησίω aus
 παραπλησίως, w. e. sch., corr. A | 17 ἐκνευρισμένων καὶ κωλυμένων] ἐκνευ-
 ρισμένῳ καὶ κωλυμένῳ liest Bo. (Notae p. 401) ohne Grund, vgl. z. B. unten
 VII 23, S. 178 Z. 21 | 22 ἐπιτελεῖσθαι] ἐπι aus ἔτι corr. A | 23 τα [so] A | hinter
 ἠΐξῃσε ist vielleicht (μὲν) ausgefallen | hinter ὁσημέραι + ἀξάνει Bo. (Notae p. 401)
 vermutungsweise | 27 μὲν < Del. | 28 καθηρέθη] καθῆρέθη [so] καθ' von I. [?] H.
 auf Rasur, am Rand + γορ καθῆρέ' von I. H., doch expungiert, wohl nachdem
 die Variante in den Text eingesetzt war, A | <δ'> füge ich des vorausgehenden μὲν
 wegen ein, (γὰρ) M^{corr.} Ausgg.

Origenes II.

καὶ ἐθνῶν ἡγούμενοι καὶ δῆμοι πανταχοῦ, τοσοῦτῳ πλείους ἐγίνοντο „καὶ κατισχυον σφόδρα σφόδρα.“

XXVII. Ἐξῆς δὲ τούτοις ὁ Κέλσος διὰ πλείονων τὰ μὴ λεγόμενα ὑφ' ἡμῶν τιθεὶς ὡς λεγόμενα ὑφ' ἡμῶν περὶ τοῦ θεοῦ, ὡς
 5 σώματος τῇ φύσει τυγχάνοντος καὶ ἀνθρωποειδοῦς σώματος, ἀνατρέπειν ἐθέλει τὰ μὴ τεθειμένα ὑφ' ἡμῶν, ἅπερ περισσὸν παραθέσθαι ἢ τὴν ἀνατροπὴν αὐτῶν. εἰ μὲν γὰρ ἂ λέγει ἡμᾶς φάσκειν περὶ θεοῦ ἐλέγμεν, καὶ πρὸς αὐτὰ ἴστατο, ἀναγκαῖον ἦν ἡμῖν τὸ τιθέναι τὰς λέξεις αὐτοῦ καὶ κατασκευάζειν μὲν τὰ ἡμέ-
 10 τερα λύειν δὲ τὰ ἐκείνου· εἰ δ' ἑαυτῷ συνείρει ἂ ἦτοι ἀπ' οὐδενὸς ἤκουσεν ἢ, ἵνα καὶ δοθῇ ὅτι ἤκουσεν, ἀπὸ τινων ἀπλῶν καὶ ἀκεραίων καὶ μὴ εἰδότητων τὸ τοῦ λόγου βούλημα. οὐ γὰρ ἡμᾶς τευτάζειν περὶ τὰ μὴ ἀναγκαῖα. σαφῶς γὰρ ἀσώματόν φασι οἱ λόγοι τὸν θεόν· διὸ καὶ „θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε,“ καὶ „εἰκὼν“ λέ-
 15 γεται εἶναι „τοῦ ἀοράτου θεοῦ ὁ πρωτότοκος πάσης κτίσεως.“ ὡς εἰ ἔλεγεν ἀσώματον. μετρίως δ' ἐν τοῖς πρὸ τούτων καὶ περὶ θεοῦ διειλήφαμεν ἐξετάζοντες, πῶς νοοῦμεν τὸ „πνεῦμα ὁ θεός. καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.“

XXVIII. Μετὰ (δὲ) τὰ περὶ θεοῦ, ἐν οἷς ἡμᾶς συκοφαντεῖ, πν-
 20 θάνεται ἡμῶν· ποῖ ἀπεῖναι μέλλομεν; καὶ τίνα ἐλπίδα ἔχομεν; καὶ ὡς ἀποκριναμένων, τίθησι δῆθεν ἡμετέρας φωνὰς οὕτως ἐχούσας· εἰς ἄλλην γῆν, ταύτης κρείττονα. καὶ πρὸς τοῦτο φησιν· ἱστορήται θείοις ἀνδράσι παλαιοῖς εὐδαίμων βίος ψυχᾶς εὐδαίμοσιν· ὠνόμασαν δὲ [οἱ δὲ] οἱ μὲν μακάρων νή-
 25 σους, οἱ δὲ „Ἠλύσιον πεδίον“ ἀπὸ τῆς λύσεως τῶν ἐνθεν κακῶν, ὡς περὶ καὶ Ὀμηρος·

ἀλλὰ σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης
 ἀθάνατοι πέμψουσι,
 τῇ περὶ ῥηίστη βιοτῇ.

2 Vgl. Exod. 1, 7. — 4 Vgl. Clement. Hom. XVII 7 ff. Minucius Felix, Octavius Cap. XVIII 10. Tertullian, De carne Chr. Cap. XI. — 14 Joh. 1, 18. — Kol. 1, 15. — 16 Vgl. oben VI 70. — 17 Joh. 4, 24. — 27 Homer, Od. IV 563—565.

6 περισσὸν] ρι von I. [?] H. übergesch. A | 10 δ' ἑαυτῷ schreibe ich nach Bo. (Notae p. 401), vgl. oben VI 64, S. 134 Z. 13. VII 12, S. 163 Z. 21; unten VII 33, S. 183, Z. 25; δὲ αὐτῷ A Ausgg. | συνείρει M^{corr.}, Sp. am Rand, Hb. Del. im Text; συνήρει A | ἦτοι] ἦ aus ἦ corr. A | 15 ὡς εἰ] ὡσεὶ A | 17 τοὺς] Rasur über τ A | 19 (δὲ) füge ich mit M^{corr.} u. den Ausgg. ein | hinter περὶ + τοῦ M Ausgg. | 24 ὠνόμασαν M^{corr.} Ausgg. ὠνόμασεν A | [οἱ δὲ] δ in Correctur A; als fehlerhaft von mir eingeklammert, von M u. den Ausgg. zu kühn in αὐτὸν corrigiert; ob ein Wort, und welches durch οἱ δὲ verdrängt worden ist, lässt sich nicht entscheiden.

Πλάτων δὲ ἀθάνατον τὴν ψυχὴν ἡγούμενος ἐκείνην τὴν
 176^r χῶραν, ἐνθα στέλλεται, ἀντικρὺς „γῆν“ | ὠνόμασεν οὕτως
 „πάμμεγά τι εἶναι“ φήσας „αὐτὸ, καὶ ἡμᾶς οἰκεῖν τοὺς
 μέγρι Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τιμι μο-
 5 ρίῳ, ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας ἢ βατράχους περὶ τὴν
 θάλασσαν οἰκοῦντας, καὶ ἄλλους ἄλλοθι πολλοὺς ἐν <πολ-
 λοις> τοιούτοις τόποις οἰκεῖν. εἶναι γὰρ πανταχῆ περὶ τὴν
 γῆν πολλὰ κοίλα καὶ παντοδαπὰ καὶ τὰς ἰδέας καὶ τὰ με-
 γέθη, εἰς ἃ συνεβόρυνθεν τὸ τε ὕδωρ καὶ τὴν ὀμίχλην καὶ
 10 τὸν | ἀέρα· αὐτὴν δὲ τὴν γῆν καθαρὰν ἐν καθαρῷ κείσθαι 714
 τῷ οὐρανῷ.“

ὑπολαμβάνει τοίνυν ὁ Κέλσος τὰ περὶ τῆς ἄλλης γῆς κρείτ-
 τονος καὶ πολλῶ ταύτης διαφορῶσης εἰληφέναι ἡμᾶς ἀπό-
 τινων νομιζομένων αὐτῷ θείων παλαιῶν ἀνδρῶν καὶ μάλιστα
 15 Πλάτωνος, τοῦ ἐν τῷ Φαίδωνι περὶ γῆς καθαρᾶς ἐν καθαρῷ
 κειμένης οὐρανῷ φιλοσοφήσαντος· οὐχ ὄρων ὅτι Μωϋσῆς, ὁ πολλῶ
 καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀρχαιότερος. εἰσήγαγε τὸν θεὸν
 ἐπαγγελλόμενον τὴν ἁγίαν γῆν καὶ „ἀγαθὴν καὶ πολλήν, ῥέουσαν
 γάλα καὶ μέλι“ τοῖς κατὰ τὸν νόμον ἑαυτοῦ βιώσασιν, οὐδ' ὡς οἴ-
 20 ονταί τινες τὴν „ἀγαθὴν“, τὴν κάτω νομιζομένην Ἰουδαίαν, κειμένην
 καὶ αὐτὴν ἐν τῇ ἀρχῇθεν καταραμένη ἐν τοῖς ἔργοις τῆς παραβάσεως
 τοῦ Ἀδάμ γῆ. τὸ γὰρ „ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου“ ἐν
 λύπαις φαγῆ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου“ περὶ ὅλης εἰ-
 ρηται τῆς γῆς, ἢν „ἐν λύπαις“, τουτέστι πόνοις, ἐσθίει πᾶς ἄνθρω-
 25 πος „ἐν τῷ Ἀδάμ“ ἀποθανὼν, καὶ ἐσθίει „πάσας τὰς ἡμέρας τῆς“
 ἑαυτοῦ „ζωῆς.“ καὶ ὡς „ἐπικατάρατος“ πᾶσα ἡ γῆ „ἀκάνθας καὶ
 τριβόλους ἀνατελεῖ“ „πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς“ τοῦ ἐν τῷ Ἀδάμ
 ἐκβληθέντος ἀπὸ τοῦ παραδείσου, καὶ „ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου“
 ἑαυτοῦ ἐσθίει πᾶς ἄνθρωπος τὸν ἑαυτοῦ ἄρτον, „ἕως ἐπιστρέφει εἰς
 30 τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη.“ πολὺν μὲν οὖν ἔχει λόγον ὅλα τὰ κατὰ
 τὸν τόπον τοῦτον, δυνάμενον εἰς τὴν σαφήνειαν τῶν λέξεων κα-
 τασκευασθῆναι· ὀλίγοις δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἠρκέσθημεν, βουλόμενοι

8 Plato, Phädon Cap. LVIII p. 109 A B. — 18 Vgl. Exod. 3, 8. — 22 Gen.
 3, 17. — 25 Vgl. I Kor. 15, 22 und oben IV 40, I 313 Z. 19 f. — 26 Vgl. Gen. 3, 17.
 — Gen. 3, 18. — 27 Vgl. Gen. 3, 17. — 28 Vgl. Gen. 3, 19.

1 δὲ A δ' MAusgg. | 2 οὕτως A οὕτω MAusgg. | 4 φασιδος A | σμικρῶ
 Plato Ausgg. μικρῶ A | 6 <πολλοῖς> fūge ich mit Plato u. den Ausgg. ein | 15
 γῆς schreibe ich, τῆς AAusgg. | 16 hinter οὐρανῷ + γῆς Del. | 20 νομιζομένην
 MAusgg. νομιζων A | 23 περιόλης A | 24 ἢν MAusgg. ἢ A | 28 ἐν ἰδρωτί] n i in
 Correctur A | 29 ἑαυτοῦ A αὐτοῦ MA αὐτοῦ Ausgg. | ἄρτον Ausgg. χόρτον A.

ἀπολύσαι περισπασμοῦ, τοῦ ὡς περὶ τῆς Ἰουδαίας γῆς ὑπολαμβάνοντος εἰρησθαι τὰ περὶ ἀγαθῆς γῆς, ἣν ὁ θεὸς ὑποσχρεῖται τοῖς δικαίοις.

- XXIX. Εἶπερ οὖν „ἡ“ πᾶσα „γῆ“ αὐτῆ „ἐπικατάρατος ἐν τοῖς ἔργοις“ ἐστὶ τοῦ Ἀδάμ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀποθανόντων, δῆλον ὅτι καὶ πάντα τὰ μόρια αὐτῆς μετέχει τῆς ἀρᾶς, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ ἡ Ἰουδαία γῆ ὥστε μὴ δύνασθαι ἐφαρμόζειν αὐτῇ τὸ „εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν. εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι,“ κἂν συμβολικῶς σκια εἶναι ἀποδεικνύηται ἡ Ἰουδαία καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ τῆς καθαρᾶς ἐν καθαρῷ κειμένης οὐρανῷ γῆς ἀγαθῆς καὶ πολλῆς, ἐν ἣ ἐστὶν ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ· περὶ ἧς διαλαβὼν ὁ ἀπόστολος, ὡς συνεγερεθῆεις „Χριστῶ“ καὶ „τὰ ἄνω“ ζητῶν καὶ νοῦν εὐρῶν οὐδεμιᾶς ἐχόμενον Ἰουδαϊκῆς μυθολογίας φησὶν· „ἀλλὰ προσεληλύθατε Σιών ὄρει καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει.“
- 15 ἵνα δέ τις πεισθῆ μὴ παρὰ τὸ βούλημα τοῦ θεοῦ πνεύματος ἡμᾶς λέγειν περὶ τῆς παρὰ Μωϋσεὶ γῆς ἀγαθῆς καὶ πολλῆς, ἐπιστη-
176^v σάτω | πᾶσι μὲν τοῖς προφήταις, διδάσκουσι τὴν εἰς Ἱερουσαλήμ ἐπά-
νοδον τῶν πεπλανημένων καὶ ἀποπεπτωκότων ἀπ' | αὐτῆς καὶ ἀπα- 715
ξαπλῶς ἀποκαθισταμένων εἰς τὸν καλούμενον τόπον καὶ πόλιν τοῦ
20 θεοῦ παρὰ τῷ εἰπόντι ὅτι „ἐν εἰρήνῃ ἀγία ὁ τόπος αὐτοῦ,“ λέγοντι
δὲ καὶ τό· „μέγας ὁ κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα ἐν πόλει τοῦ θεοῦ
ἡμῶν, ὄρει ἀγίῳ αὐτοῦ, εὐρίζονι ἀγαλλιάματι πάσης τῆς γῆς.“
- ἀρκεῖ δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος παραθέσθαι τὰ ἀπὸ τοῦ τριακοστοῦ
καὶ ἔκτου ψαλμοῦ, οὕτως ἔχοντα περὶ τῆς τῶν δικαίων γῆς· „οἱ δ'
25 ὑπομένοντες <τὸν> κύριον αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν“ καὶ μετ' ὀλίγα·
„οἱ δὲ πρᾶεῖς κληρονομήσουσι γῆν καὶ κατατροφῆσουσιν ἐπὶ πλήθει
εἰρήνης“ καὶ μετ' ὀλίγα· „οἱ εὐλογοῦντες αὐτὸν κληρονομήσουσι γῆν“
καὶ πάλιν· „οἱ δίκαιοι κληρονομήσουσι γῆν“ καὶ κατασκηνώσουσιν
εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἐπ' αὐτῆς.“ ὅρα δ' εἰ μὴ τὸ καθαρὰν εἶναι ἐν
30 καθαρῷ τῷ οὐρανῷ τὴν γῆν δηλοῦται τοῖς ἀκούειν δυναμένοις
τῶν οὕτως εἰρημένων ἐν τῷ αὐτῷ ψαλμῷ· „ὑπόμεινον τὸν κύριον

2 Vgl. Exod. 3, 8. — 4 Vgl. Gen. 3, 17. — 5 Vgl. I Kor. 15, 22. — 7 Exod. 3, 8. — 9 u. 29 Vgl. Plato, Phädon Cap. LVIII p. 109 B. — 10 Vgl. Hebr. 12, 22. — 11 Vgl. Kol. 3, 1. — 13 Hebr. 12, 22. — 16 Vgl. Exod. 3, 8. — 20 Psal. 75, 3. — 21 Psal. 47, 2. 3. — 24 Psal. 36, 9. — 26 Psal. 36, 11. — 27 Psal. 36, 22. — 28 Psal. 36, 29. — 31 Psal. 36, 34.

1 ἀπολύσαι A Ausgg. | 5 δηλονότι A | 12 οὐδὲ μᾶς A | 16 μωϋσῆ A Ausgg. | 22 vor ὄρει + ἐν MAusgg. | εὐρίζονι A Hb. Sp. εὐρίζῳ Del.; vgl. zu der Stelle Paul de Lagarde, Psalterii Graeci quinquagena prima, Gottingae 1892, p. 62 | 23 δ' A δὲ Ausgg. | ἀπὸ] ἀ auf Rasur A | τριακοστοῦ καὶ ἔκτου] 15 A | 25 <τὸν> füge ich mit M u. den Ausgg. ein.

καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομη-
σαι γῆν·“

XXX. Δοκεῖ δέ μοι καὶ τὰ περὶ τῶν τῆδε τιμίων εἶναι νομιζο-
μένων λίθων, ἀπορροήν τινα λεγομένων ἔχειν ἀπὸ τῶν ἐν τῇ κρείτ-
5 τουι γῆ λίθων, εἰληφθαι τῷ Πλάτωνι ἀπὸ τῶν ἐν τῷ Ἡσαίᾳ
ἀναγεγραμμένων περὶ τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ, περὶ ἧς γέγραπται·
„θήσω τὰς ἐπάλξεις σου ἰασπιν καὶ τοὺς λίθους σου λίθους χρυ-
τάλλου καὶ τὸν περιβολὸν σου λίθους ἐκλεκτοῦς“ καὶ πάλιν· „θήσω
τὰ θεμέλιά σου σάπφειρον.“ τὸν μὲν οὖν παρὰ Πλάτωνι ἀλλη-
10 γοροῦντες μῦθον οἱ σεμνότερον τὰ τοῦ φιλοσόφου ἐξεληφότες διη-
γοῦνται, τὰς δὲ προφητείας, ἀφ’ ὧν στοχαζόμεθα καὶ τὸν Πλάτωνα
εἰληφέναι, οἱ συγγενῶς τοῖς προφήταις καὶ ἐνθέως βιώσαντες καὶ
πάντα τὸν χρόνον ἀναθέντες τῇ ἐξετάσει τῶν ἱερῶν γραμμάτων
τοῖς ἐπιτηδείοις διὰ βίου καθαρότητα καὶ τὴν περὶ τὰ θεῖα φιλο-
15 μάθειαν παραστήσουσιν.

ἡμῖν δὲ προκειμένον ἦν δεῖξαι ὅτι ἡμεῖς μὲν οὐκ ἀπὸ Ἑλλήνων
ἢ Πλάτωνος τὰ περὶ τῆς ἀγίας γῆς εἰληφάμεν· ἐκεῖνοι δὲ, νεώ-
τεροι γενόμενοι οὐ μόνον τοῦ ἀρχαιοτάτου Μωϋσέως ἀλλὰ καὶ τῶν
πλείστων προφητῶν, ἧτοι παρακηκόασί τινων αἰνισσομένων
20 περὶ τῶν τοιούτων, ἢ καὶ ταῖς ἱεραῖς ἐντυχόντες γραφαῖς παραποι-
ήσαντες αὐτὰ τοιαῦτά τινα περὶ τῆς κρείττονος εἰρήκασι γῆς. σα-
φῶς δ’ ὁ Ἀγγαλος παρίστησιν ἄλλο μὲν εἶναι „τὴν ξηρὰν“ ἄλλο δὲ
„τὴν γῆν“, ξηρὰν καλῶν ταύτην, ἐφ’ ἣ ἔομεν. λέγει δὲ οὕτως· „ἔτι
ἅπαξ ἐγὼ σείσω τὸν οὐρανὸν καὶ (τὴν) γῆν καὶ τὴν ξηρὰν καὶ τὴν
25 θάλασσαν.“

XXXI. Ὡσπερ δὲ αὐτὸς τὴν διήγησιν ἀνατίθεται τοῦ παρὰ
Πλάτωνι μύθου, κειμένου (ἐν) τῷ Φαίδωνι, λέγων τάδε· τί δὲ διὰ
τούτων ἐμφανίζει, οὐ παντὶ γινῶναι ῥάδιον· εἰ μὴ ὅστις
ἐπαίειν δύναίτο, τί ποτ’ ἐστὶν ἐκεῖνο ὃ φησιν· „ὑπ’ ἀσθε-
30 νείας καὶ βραδυτῆτος οὐχ | οἶους τε εἶναι διεξιελθεῖν ἐπ’ 716

4 Vgl. Plato, Phädon Cap. LIX p. 110 D E. — 7 Jes. 54, 12. — 8 Jes. 54, 11.
— 19 Vgl. oben V 65, S. 68 Z. 25 u. VI 22, S. 92 Z. 1. — 28 Hagg. 2, 6. — 29
Vgl. Plato, Phädon Cap. LVIII p. 109 D E.

2 vor γῆν + τὴν MAusgg. | 5 εἰληφθαι τῷ Πλάτωνι schreibe ich, εἰληφέναι
τὸν Πλάτωνα M^{corr.} Ausgg., εἰληφέναι τῷ πλάτωνι A | 9 σάπφειρον] π in Correc-
tur A | ἀλλογοροῦντες A | 10 μῦθον A | hinter ἐξεληφότες + λέγουσι, doch ex-
pungiert, A | 14 περὶ M^{corr.} Ausgg. παρὰ A | 19 τινων] über i getilgter Accent
A | 20 παραποιήσαντες] ἢ übergeschr. A¹ | 23 ἢ A ἧς Ausgg. | 24 (τὴν) füge ich
mit M u. den Ausgg. ein | 26 τοῦ Bo. (Notae p. 401) Del. τῷ AHö.Sp. | 27 (ἐν)
füge ich mit M² u. den Ausgg. ein | 30 οἶους aus οἶους corr. A | τὲ A τ’
Ausgg.

177^r ἔσχατον τὸν ἀέρα“ | „καὶ εἰ ἡ φύσις ἰκανὴ εἶη ἀνασχέσθαι
 θεωροῦσα, γινῶναι ἄν ὅτι ἐκείνός ἐστιν ὁ ἀληθῶς οὐ-
 ρανός καὶ τὸ ἀληθινὸν φῶς“ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς τὰ
 περὶ τῆς ἀγίας καὶ ἀγαθῆς γῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ πόλεως τοῦ θεοῦ
 5 οὐ κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν νομίζοντες εἶναι πραγματείαν σαφηνίσαι
 ὑπεριτιθέμεθα εἰς τὰ ἐξηγητικά τῶν προφητῶν, ἀπὸ μέρους κατὰ
 τὸ δυνατόν ἡμῖν διηγησάμενοι περὶ πόλεως θεοῦ ἐν τοῖς πραγμα-
 τευθεῖσιν ἡμῖν εἰς τὸν τεσσαρακοστὸν καὶ πέμπτον ψαλμὸν καὶ τὸν
 τεσσαρακοστὸν καὶ ἑβδομον ψαλμὸν. οἶδε δὲ ὁ ἀρχαιότατος Μωϋσεως
 10 καὶ τῶν προφητῶν λόγος τὰ ἀληθινὰ πάντα ὁμώνυμα τοῖς τῆδε
 καθολικωτέροις, οἷον „ἀληθινὸν φῶς“ καὶ „οὐρανὸν“ ἕτερον
 παρὰ „τὸ στερέωμα“ καὶ τὸν „τῆς δικαιοσύνης“ ἥλιον ἄλλον παρὰ
 τὸν αἰσθητόν. καὶ ἀπαξιαπῶς δέ φησιν [ὅτι] πρὸς ἀντιδιαστολὴν
 τῶν αἰσθητῶν, ὧν οὐδὲν ἐστὶν ἀληθινόν, τό „θεός, ἀληθινὰ
 15 τὰ ἔργα αὐτοῦ,“ ἐπ’ ἄλλων μὲν τάσσων τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἡτ-
 τόνων δὲ τὰ λεγόμενα „ἔργα τῶν χειρῶν“ αὐτοῦ. μεμφόμενος γοῦν
 τισὶ διὰ τοῦ Ἡσαίου φησί· „τὰ ἔργα κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσι καὶ τὰ
 ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσι.“ καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τσο-
 οῦτον.

20 XXXII. Ἐπεὶ δὲ τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον (πολὺν
 ὄντα καὶ δυσερμήρευτον καὶ δεόμενον σοφοῦ εἶπερ τι ἄλλο τῶν δογ-
 μάτων καὶ ἐπὶ πλεῖον διαβεβηκότος, ἵνα τὸ ἄξιον τοῦ θεοῦ παρα-
 στήσῃ καὶ τὸ μεγαλοφυῆς τοῦ δόγματος, διδάσκοντος λόγον ἔχειν
 σπέρματος τὸ καλούμενον κατὰ τὰς γραφὰς σκῆνος τῆς ψυχῆς,
 25 ἐν ᾧ „οἱ“ δίκαιοι „ὄντες“ στενάζουσι „βαρούμενοι,“ μὴ θέλοντες αὐτὸ
 „ἐκδύσασθαι ἀλλ’ ἐπενδύσασθαι“) μὴ νοήσας ὁ Κέλσος τῷ ἀπὸ
 ἰδιωτῶν καὶ μηδενὶ λόγῳ παραστήσαι δυναμένων ἀκηροῦναι περὶ
 αὐτοῦ χλευάζει τὸ λεγόμενον, χρήσιμον πρὸς τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένους
 ἡμῖν περὶ τούτου τοῦτο μόνον ὑποσημειώσασθαι πρὸς τὸν λόγον, ὅτι
 30 οὐχ, ὡς οἶεται Κέλσος, τῆς μετενσωματώσεως παρακούσαντες
 τὰ περὶ ἀναστάσεως φαμεν ἀλλ’ εἰδότες ὅτι ἡ τῆ ἑαυτῆς φύσει
 ἀσώματος καὶ ἀόρατος ψυχὴ ἐν παντὶ σωματικῷ τόπῳ τυγχάνουσα

4 Vgl. Psal. 45, 5. 47, 2. 3. — 11 Vgl. I Joh. 2, 8. — Vgl. Hebr. 9, 24. —
 12 Vgl. Gen. 1, 6—8. — Vgl. Mal. 4, 2. — 14 Vgl. Dan. 4, 34. — 16 Vgl. Psal.
 101, 26. — 17 Jes. 5, 12. — 20 Vgl. Hebr. 5, 11. — 24 Vgl. II Kor. 5, 4. — 27 Vgl.
 oben I 27, I 79 Z. 11. — 28 Vgl. oben II 55—67. V 18—20. 57. 58.

8 τεσσαρακοστὸν καὶ πέμπτον] $\bar{\mu}\epsilon$ A | 9 τεσσαρακοστὸν καὶ ἑβδομον] $\bar{\mu}\zeta$
 A | 18 [ὅτι] tilge ich mit Bo. (Notae p. 401) u. Del. | 20 ἐπεὶ P M^{corr.}, Hδ. am
 Rand, Sp. Del. im Text; ἐπὶ A | 22 πλεῖον] εἰ undeutlich A | διαβεβηκότος M
 Ausgg. διαβεβηκός A | 26 τῷ schreibe ich mit Bo. (Notae p. 401) u. Del., τὸ A
 Hδ. Sp. | 30 μετ’ ἐνσωματώσεως A.

δέεται σώματος οίκειον τῇ φύσει τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ· ὅπερ ὅπου μὲν φορεῖ ἀπεκδυσσαμένη <τὸ> πρότερον ἀναγκαῖον μὲν περισσὸν δὲ ὡς πρὸς τὰ δεύτερα, ὅπου δὲ ἐπενδύσαμένη ᾧ πρότερον εἶχε, δεομένη κρείττονος ἐνδύματος εἰς τοὺς καθαρωτέρους καὶ αἰθερίους καὶ οὐρανόους τόπους. καὶ ἀπεξεδύσατο μὲν ἐπὶ τὴν τῆδε γένεσιν ἐρχομένη τὸ χρήσιμον πρὸς τὴν ἐν τῇ ὑστέρα τῆς κνούσης, ἕως ἣν ἐν αὐτῇ, χορίον· ἐνεδύσατο δὲ ὑπ' ἐκεῖνο ὃ ἦν ἀναγκαῖον τῷ ἐπὶ γῆς μέλλοντι διαζῆν.

εἶτα πάλιν ὄντος τινὸς „σκήνους“ | ἐπιγείου οἰκίας, ἀναγκαίας 717
 10 που τῷ σκήνει, καὶ καταλύεσθαι μὲν φασιν οἱ λόγοι τὴν ἐπιγείου οἰκίαν „τοῦ σκήνους“ τὸ δὲ σκήνος ἐπενδύσασθαι „οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.“ λέγουσι δὲ οἱ τοῦ θεοῦ ἄνθρωποι „τὸ“ μὲν „φθαρτὸν ἐνδύσασθαι αὐτὸ ἀφθαρσίαν“, τὴν διαφέρουσαν τοῦ ἀφθάρτου. „τὸ“ δὲ „θνητὸν ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν“, 177^v ἕτερον τυγχάνον τοῦ ἀθανάτου. ὃν γὰρ λόγον ἔχει σοφία | πρὸς τὸ σοφὸν καὶ δικαιοσύνη πρὸς τὸ δίκαιον καὶ εἰρήνη πρὸς τὸ εἰρηνικόν, τοῦτον τὸν λόγον ἀφθαρσία μὲν πρὸς ἀφθαρτον ἀθανασία δὲ πρὸς ἀθάνατον. ὅρα οὖν ἐφ' οἷα προτρέπει ὁ λόγος, „ἐνδύσασθαι“ λέγων τὴν „ἀφθαρσίαν“ καὶ τὴν „ἀθανασίαν“, ἅτινα ὡς ἐνδύματα τῷ ἐν-
 20 δυσαμένῳ καὶ περιεχομένῳ τῶν τοιούτων ἐνδυμάτων οὐκ ἔα φθαρῆναι ἢ ἀποθανεῖν τὸν περικείμενον αὐτά. καὶ ταῦτα δ' ἡμῖν ἀποτε-
 177^v τολμήσθω διὰ τὸν μὴ νοήσαντα ὃ τι ποτὲ λέγομεν τὴν ἀνάστασιν καὶ διὰ τοῦτο γελῶντα καὶ χλευάζοντα ὃν οὐκ οἶδε λόγον.

XXXIII. Οἰόμενος δ' ἡμᾶς διὰ τὸ γνῶναι καὶ ἰδεῖν τὸν θεὸν
 25 πρεσβεύειν τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως συνείρει ἐαυτῷ ἃ βούλεται καὶ τοιαῦτά φησὶν· ὅταν δὴ πάντοθεν ἐξείργωνται καὶ διελέγχωνται, πάλιν ὥσπερ οὐδὲν ἀκηκοότες ἐπανίασιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐρώτημα· πῶς οὖν γνῶμεν καὶ ἴδωμεν τὸν θεόν; καὶ πῶς ἴωμεν πρὸς αὐτόν; ἴστω οὖν ὁ βουλόμενος ὅτι, κἄν εἰς ἄλλα
 30 δεώμεθα σώματος τῷ ἐν τόπῳ σωματικῷ τυγχάνειν, καὶ τοιούτου, ὅποια ἐστὶν ἢ φύσις τοῦ σωματικοῦ τόπου, καὶ δεόμενοι τοῦ σώ-

2 Vgl. II Kor. 5, 4. — 9 Vgl. II Kor. 5, 1. — 10 Vgl. II Kor. 5, 1 (I Kor. 15, 53). — 12 Vgl. I Tim. 6, 11. II Tim. 3, 17. — 13 u. 18 Vgl. I Kor. 15, 53.

2 <τὸ> füge ich mit Bo. (Notae p. 401) u. Del. ein | 3 δεομένη Jol^{corr.} Del. δεομένη A Hδ. Sp. | 7 χορίον A χωρίον M* Ausgg. | 9 hinter σκήνους + καὶ Bo. (Notae p. 401) Del., doch vgl. II Kor. 5, 1 | 10 καὶ < Bo. (Notae p. 401) Del. | 13 αὐτὸ < Del. | 15 τυγχάνον] τυγχάνουσαν vermutet Bo. (Notae p. 401) | 18 ἐνδύσασθαι M Ausgg. ἐνδύσασθε A | 22 λέγομεν Jol^{corr.} Del. λεγόμενον A Hδ. Sp.

ματος ἐπενδύομεθα τῷ σκῆνει τὰ προειρημένα, ἀλλ' εἰς γινώσκον θεοῦ σώματος οὐδαμῶς χρῆζομεν. τὸ γὰρ γινώσκον θεὸν οὐκ ὀφθαλμὸς ἐστὶ σώματος ἀλλὰ νοῦς, ὁρῶν τὸ „κατ' εἰκόνα“ τοῦ κτίσαντος καὶ τὸ δυνάμενον γινώσκειν θεὸν προνοία θεοῦ ἀνει-
 5 ληφώς. καὶ τὸ ὁρῶν δὲ θεὸν καθαρὰ ἐστὶ καρδία, ἀφ' ἧς οὐκ ἐτι „ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ,“ οὐ „φόνοι,“ οὐ „μοιχεῖαι.“ οὐ „πορνείαι,“ οὐ „κλοπαί,“ οὐ „ψευδομαρτυρίαι,“ οὐ „βλασφημίαι.“ οὐκ „ὀφθαλμὸς πονηρὸς“ οὐδ' ἄλλο τι τῶν ἀτόπων· δι' ἃ λέγεται· „μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται.“
 10 ἐπεὶ δ' οὐκ ἀντάρκης ἢ ἡμετέρα προαίρεσις πρὸς τὸ πάντη „καθα-
 ρὰν“ ἔχειν τὴν „καρδίαν,“ ἀλλὰ θεοῦ ἡμῖν δεῖ, κτίζοντος αὐτὴν τοιαύτην, διὰ τοῦτο λέγεται ὑπὸ τοῦ ἐπιστημόνως εὐχομένου· „καρ-
 δίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεός.“

XXXIV. Ἄλλ' οὐδ' ὡς ἐν τόπῳ ὄντος τοῦ θεοῦ πευσόμεθά
 15 τινος καὶ ἐροῦμεν· πῶς ἴωμεν πρὸς αὐτόν; κρείττων γὰρ ὁ θεὸς παντὸς τόπου καὶ περιεκτικὸς παντὸς οὐτινοσοῦν, καὶ οὐδέν ἐστι τὸ περιέχον τὸν θεόν. τὸ ἴεναι οὖν πρὸς τὸν θεὸν οὐ σωμα-
 τικῶς προστέτακται ἡμῖν, τὸ „ὀπίσω κυρίου τοῦ θεοῦ σου πο-
 ρεύσῃ,“ οὐδὲ σωματικῶς ὁ προφήτης κολληθεὶς τῷ θεῷ φησιν ἐν
 20 τῇ | εὐχῇ· „ἐκολλήθη ὀπίσω σου ἢ ψυχὴ μου.“ καταψεύδεται οὖν 718
 ἡμῶν Κέλσος λέγων προσδέχεσθαι ἡμᾶς ὀφθαλμοῖς σώματος θεὸν ὄψεσθαι καὶ ὡσεὶ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούεσθαι καὶ
 χερσὶν αἰσθηταῖς ψαύειν αὐτοῦ. οἶδαμεν δὲ ὁμωνύμως τοῖς
 25 σώματος ὀφθαλμοῖς λεγομένους ὑπὸ τῶν θείων λόγων ὀφθαλ-
 μούς, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ὄτα καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸ τούτων παρα-
 δοξότερον, αἰσθησὶν θειοτέραν καὶ ἑτεροίαν παρὰ τὴν συνήθως
 ὑπὸ τῶν πολλῶν ὀνομαζομένην. ἐπὶ γὰρ λέγει ὁ προφήτης· „ἀπο-
 κάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσιά σου
 ἐκ τοῦ νόμου σου“ ἢ· „ἢ ἐντολῇ κυρίου τηλαυγῆς, φωτίζουσα ὀ-
 30 φθαλμούς,“ ἢ· „φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μή ποτε ὑπνώσω

1 Vgl. I Kor. 15, 53. 54. II Kor. 5, 1—4. — 8 Vgl. unten VII 34, Z. 21. — Vgl. Gen. 1, 26. 27. — 5 Vgl. Matth. 15, 19 (Mark. 7, 21. 22). — 9 Matth. 5, 8. — 12 Psal. 50, 12. — 18 Deut. 13, 4. — 20 Psal. 62, 9. — 26 Vgl. unten VII 36, S. 186 Z. 14. — 27 Psal. 118, 18. — 29 Psal. 18, 9. — 30 Psal. 12, 4.

1 ἐπενδύομεθα schreibe ich mit Bo. (Notae p. 401), dem Del. (I 717 Anm. d) folgt; ἐπενδύομεθα A Ausgg. | 2 γινώσκον A Ausgg. | 8 ὁρῶν] ὁ ὦν liest Del. (I 717 Anm. e) mit Gelenius ohne Wahrscheinlichkeit | 4 γινώσκειν A Ausgg. 15 κρείττων P corr. M corr. Ausgg. κρείττω A | 16 οὐτινοῦν [so] A¹ | 18 τὸ] ob τῷ zu schreiben ist? | 22 ὡσεὶ A | ἀκούεσθαι] ἀκούσεσθαι P² Bo. (Notae p. 401) Del. (I 718 Anm. a) | 23 ψαύειν] ψαύσειν Bo. (Notae p. 401) Del. (I 718 Anm. a) 29 <σου ἢ> füge ich mit den Ausgg. ein.

178^r εἰς θάνατον,“ οὐχ οὕτως τις | ἐμβρόντητός ἐστιν, ὡς νομίζειν ὀφθαλμοῖς σώματος κατανοεῖσθαι „τὰ θαυμάσια“ τοῦ θεοῦ „νόμου,“ ἢ τὴν τοῦ κυρίου ἐντολὴν φωτιστικὴν εἶναι τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν, ἢ ὑπνον θανάτου ἐποιστικὸν συμβαίνειν περὶ τοὺς τοῦ
5 σώματος ὀφθαλμούς.

ἀλλὰ καὶ ἐπὶ λέγει ὁ σωτὴρ ἡμῶν· „ὁ ἔχων ὅσα ἀκούειν ἀκουέτω,“ καὶ ὁ τυχὼν συνήσει περὶ θειοτέρων ταῦτα λέγεσθαι ὧτων. κὰν λέγηται „λόγος κυρίου“ γεγονέναι ἐν χειρὶ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου ἢ ἄλλου τινος, ἢ νόμος „ἐν χειρὶ“ Μωϋσέως, ἢ ὅτι „ταῖς
10 χερσὶ μου ἐζήτησα τὸν θεὸν καὶ οὐκ ἠπατήθην,“ οὐχ οὕτως ἐστὶ τις ἀνόητος, ὡς μὴ ἐκλαμβάνειν χειρὰς τινος εἶναι τροπικῶς καλουμένας, περὶ ὧν καὶ Ἰωάννης λέγει· „αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς.“ εἰ δὲ καὶ περὶ τῆς κρείττονος αἰσθήσεως καὶ οὐ σωματικῆς βούλει ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραμμῶν μαθεῖν,
15 ἀκουσον Σολομῶντος ἐν ταῖς Παροιμίαις λέγοντος· „αἰσθήσιν θεῖαν εὐρήσεις.“

XXXV. Οὐ χρεῖα τοίνυν ἡμῖν ὡς οὕτω ζητοῦσι τὸν θεὸν ἀπιέναι, ὅπου ἡμᾶς πέμπει ὁ Κέλσος, εἰς Τροφωνίου καὶ εἰς Ἀμφιάρεω καὶ εἰς Μόψου, ἔνθα φησὶν ἀνθρωποειδεῖς θεωρηῖσθαι θεοῦς καὶ, ὡς λέγει Κέλσος, οὐ ψευδομένους ἀλλὰ
20 καὶ ἐναργεῖς. ἴσμεν γὰρ ἡμεῖς τούτους δαίμονας ὄντας, τροφομένους κνίσαις καὶ αἵμασι καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν θυσιῶν ἀναθυμιάσεσι. καὶ οὕτω παρακατεχομένους ἐν τοῖς ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν κατασκευασθεῖσι δεσμοτηρίοις· ἅτινα ἱερὰ θεῶν Ἑλληνες νενομίκασι.
25 ἀλλ' ἡμεῖς ἴσμεν ἀπατεῶνων δαιμόνων εἶναι τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐπιτήρια.

μετὰ ταῦτα κακοήθως ὁ Κέλσος φησὶ περὶ τῶν προειρημένων ἀνθρωποειδῶν κατ' αὐτὸν θεῶν ὅτι ὄψεται τις αὐτοὺς οὐχ ἅπαξ παραρρόνεντας ὥσπερ τὸν τούτους ἐξαπατήσαντα ἀλλ' αἰεὶ τοῖς βουλομένοις ὀμιλοῦντας. καὶ ἔοικέ γε διὰ τούτων φάσμα μὲν νενομικέναι τὸν Ἰησοῦν, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἐπιφανέντα τοῖς μαθηταῖς, ὥσπερ ἐῖ παραρρόνεντα πρὸς

2 Vgl. Psal. 118, 18. — 3 Vgl. Psal. 18, 9. — 4 Vgl. Psal. 12, 4. — 6 Matth. 11, 15. 13, 9. 43. Mark. 4, 9. 23. Luk. 8, 8. 14, 35. — 8 Vgl. Jerem. 1, 4. 9. — 9 Vgl. Num. 18, 40. — Psal. 76, 3. — 12 I Joh. 1, 1. — 15 Prov. 2, 5. — 30 Vgl. oben I 41, I 92 Z. 1. 3.

1 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 9 Μωϋσέως schreibe ich mit Bo. (Notae p. 401), μωϋσῆ A Ausgg. | 10 οὕτω A | 15 σαλομῶντος A | 20 vor Κέλσος + ὁ M Ausgg. ἀλλὰ καὶ] d in Correctur, à u. x auf Rasur A | 21 τροφομένους A | 22 κνίσαις [so] A¹ | καὶ (vor αἵμασι) x auf Rasur A | 25 εἶναι] v in Correctur A | 31 ὥσπερ] A.

τὸ ὀφθῆναι αὐτοῖς· οὓς δ' ὠνόμασε λέγων | ἀνθρωποειδεις θεοῦς, 719
 τούτους οἶεται ἀεὶ τοῖς βουλομένοις ὀμιλεῖν. πῶς δὲ δύναται
 φάσμα, ὡς φησὶν αὐτὸς, παραρῶν ἐπ' ἀπάτη τῶν θεασα-
 μένων καὶ μετὰ τὴν τότε ὄψιν τοσαῦτα ἐνεργεῖν καὶ ἐπιστρέφειν
 5 τὰς τῶν τοιούτων ψυχὰς καὶ πειθῶ ἐμποιεῖν αὐταῖς περὶ τοῦ πάντα
 δεῖν ἀρεσκόντως πράττειν θεῶ ὡς κριθησομένους; πῶς δὲ φάσμα
 ὀνομασθὲν ἀπελαύνει δαιμόνια καὶ ἄλλας οὐκ εὐκαταφρονήτους ἐνερ-
 γείας ἐνεργεῖ, οὐχ ἓνα κεκληρωμένον τόπον ὡς οἱ κατ' αὐτὸν ἀν-
 10 θρωποειδεις θεοὶ ἀλλὰ διήκον ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καὶ
 βίον κλίναντας ἑαυτούς;

XXXVI. Μετὰ ταῦτα, πρὸς ἃ κατὰ τὸ δυνατόν εἰρήκαμεν, τοι-
 αῦτα πάλιν ὁ Κέλσος φησὶν· οἱ δὲ καὶ πάλιν εἰρήσονται· πῶς
 178^v αἰσθῆσει μὴ καταλαμβανόμενοι γινώσκονται τὸν θεόν; τί
 15 χωρὶς αἰσθήσεως μαθεῖν ἐστὶ δυνατόν; εἶτα πρὸς ταῦτα ἀπο-
 κρινόμενός φησιν· οὐκ ἀνθρώπου μὲν οὐδὲ τῆς ψυχῆς ἀλλὰ
 σαρκὸς ἢ φωνῆ. ὅμως δ' οὐν ἀκουσάτωσαν, εἴ τι καὶ ἐπ-
 αῖτειν δύνανται ὡς δειλὸν καὶ φιλοσώματον γένος· ἐὰν αἰσ-
 20 θῆσει μύσαντες ἀναβλέψητε νῶ καὶ σαρκὸς ἀποστραφέν-
 τες ψυχῆς ὀφθαλμοὺς ἐγείρητε, μόνως οὔτως τὸν θεὸν
 ὄψεσθε. κἂν ἡγεμόνα <τῆς ὁδοῦ> ταύτης ζητῆτε, φευκτέοι
 μὲν ὑμῖν οἱ πλάνοι καὶ γόητες καὶ τὰ εἰδῶλα προμνώμενοι·
 ἵνα μὴ παντάπασιν ἦτε καταγέλαστοι, τοὺς μὲν ἄλλους,
 25 τοὺς δεικνυμένους θεοῦς, ὡς εἰδῶλα βλασφημοῦντες, τὸν
 εἰδῶλον ἔτι ἀλλ' <ὄντ>ως νεκρὸν σέβοντες καὶ πατέρα
 ὁμοιον αὐτῷ ζητοῦντες.

καὶ πρῶτόν γε λεκτέον πρὸς τὴν προσωποποιίαν αὐτοῦ, περι-
 τιθέντος ἡμῖν λόγους ὡς ὑφ' ἡμῶν λεγομένους εἰς τὴν περὶ ἀνα-

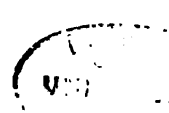
1 οὓς aus οὓς corr. A | 5 πειθῶ M Ausgg. πειθῶ [so] A | αὐταῖς αὐτοῖς liest
 Bo. (Notae p. 401) ohne Grund | 8 κεκληρωμένον] κεκλω^{η μν} [so] A | 10 ἔλκον] κ aus
 λ corr. A | ἑαυτοῦ A αὐτοῦ Ausgg. | θειότητι] ει in Correctur A | ἄν M Ausgg.
 ἐὰν aus ἐάν corr. A | 14 τί χωρὶς] Fleck links oben am χ, in dem Fleck erkennt
 man ein mit ganz blasser Tinte hinzugefügtes σ (vgl. unten VII 37, S. 188 Z. 8) A
 19 ἀναβλέψητε Sp. Del., vgl. unten VII 39, S. 189 Z. 19; ἀναβλέψαντες AHδ.; will
 man das Particip. beibehalten, so ist davor <καὶ> oder besser dahinter <δὲ> einzu-
 fügen | 20 ψυχῆς ὀφθαλμοὺς AHδ. im Text, ὀφθαλμὸν τὸν τῆς ψυχῆς Hδ. am
 Rand, Sp. Del. im Text; vgl. unten VII 39, S. 189 Z. 20 f., wo Origenes nicht wört-
 lich citiert | οὔτως A οὔτω Ausgg. | 21 <τῆς ὁδοῦ> füge ich mit den Ausgg.,
 aber vor, nicht hinter ταύτης ein, vgl. unten VII 40, S. 190 Z. 25 | 26 ἀλλ'
 <ὄντ>ως schreibe ich mit Bo. (Notae p. 402) u. Del. (I 719 Anm. e), vgl. unten
 VII 40, S. 190 Z. 32; ἀλλ' ὡς PM Ausgg., ἄλλως A.

στάσεως σαρκὸς ἀπολογίαν, ὅτι ἀρετὴ μὲν προσωποποιούντος ἐστὶ τηρῆσαι τὸ βούλημα καὶ τὸ ἦθος τοῦ προσωποποιουμένου, κακία δὲ, ὅτε τὰ μὴ ἀρμόζοντά τις περιτιθήσῃ ῥήματα τῷ προσώπῳ τοῦ λέγοντος. καὶ ἐπ' ἴσης γε ψεκτοὶ οἱ ἐν προσωποποιίᾳ βαρβάρους
 5 καὶ ἀπαιδεύτοις ἢ οἰκότερισι καὶ μηδέ ποτε φιλοσόφων λόγων ἀκηκοῦσι μηδὲ εὖ εἰρηκόσιν αὐτοὺς περιτιθέντες φιλοσοφίαν, ἣν ἔμαθε μὲν ὁ προσωποποιῶν, οὐκ εἰκὸς δὲ ἦν εἰδέναι τὸν προσωποποιούμενον, καὶ πάλιν αὖ οἱ τοῖς καθ' ὑπόθεσιν ὑποκειμένοις σοφοῖς καὶ τὰ θεία ἐγνωκόσι περιτιθέντες τὰ ἀπὸ ἰδιωτικῶν παθῶν
 10 ὑπὸ ἀπαιδευτῶν λεγόμενα καὶ ἀπὸ ἀγνοίας ἀπαγγελλόμενα. ὅθεν Ὅμηρος μὲν ἐν πολλοῖς θαυμάζεται, τηρήσας τὰ τῶν ἠρώων πρόσωπα, ὅποια αὐτὰ ὑπέθετο ἀπ' ἀρχῆς, οἷον τὸ Νέστορος ἢ τὸ Ὀδυσσεύς ἢ τὸ Διομήδους ἢ τὸ Ἀγαμέμνονος ἢ Τηλεμάχου ἢ Πηνελόπης
 15 ἢ τινος τῶν λοιπῶν. Εὐριπίδης δὲ ὑπὸ Ἀριστοφάνους κωμωδεῖται ὡς ἀκαιροῦ ῥήμων διὰ τὸ πολλάκις περιτεθεικέναι λόγους δογμάτων, ὧν ἀπὸ Ἀναξαγόρου ἢ τινος ἔμαθε τῶν σοφῶν, βαρβάρους γυναιξὶν ἢ οἰκέταις.

XXXVII. Εἴπερ δὲ τοιαύτη μὲν ἢ ἐν τῷ προσωποποιεῖν ἀρετὴ τοιαυτὴ δὲ ἢ κακία, πῶς οὐκ εὐλόγως τις καταγέλασται Κέλσου,
 20 Χριστιανοὶς περιτιθέντος τὰ μὴ ὑπὸ Χριστιανῶν λεγόμενα; εἰ μὲν γὰρ ἰδιωτῶν ἀνέπλασε λόγους, πόθεν τοῖς τοιούτοις δύνασθαι διακρίνειν αἰσθησὶν ἀπὸ τοῦ νοῦ καὶ αἰσθητὰ νοητῶν καὶ δογματίζειν παραπλησίως τοῖς ἀναιροῦσι νοητὰς οὐσίας Στωϊκοῖς περὶ τοῦ αἰσθήσεσιν καταλαμβάνεσθαι τὰ καταλαμβανόμενα καὶ
 25 πᾶσαν κατάληψιν ἠρητῆσθαι τῶν αἰσθήσεων; εἰ δ' ἀναπλάσει λόγους τῶν φιλοσοφούντων καὶ ἐπιμελῶς ὄση δύναμις ἐξεταζόντων τὰ Χριστοῦ, οὐδὲ τούτοις ἀκόλουθα πεποίηκεν. οὐδεὶς γὰρ μαθῶν ἀόρατον εἶναι τὸν θεὸν καὶ εἶναι τινα δημιουργήματα ἀόρατα, του
 179^r τέστι νοητὰ, λέγοι ἂν ὡς ἀπολογούμενος περὶ τῶν κατὰ | τὴν ἀνά-
 30 στασιν τό· πῶς αἰσθήσει μὴ καταλαμβανόμενοι γινώσκονται τὸν θεόν; ἢ· τί χωρὶς αἰσθήσεως μαθεῖν δυνατόν ἐστι; καὶ

5 Vgl. oben III 50, I 246 Z. 12; 55, I 250 Z. 17. IV 36, I 306 Z. 21. VI 12, S. 82 Z. 16; 41, S. 109 Z. 26. — 14 Vgl. Aristophan. Acharn. V. 393 ff. — 21 Vgl. oben I 27, I 79 Z. 11. — 28 Vgl. Cicero, De fin. V 26, 76. Acad. post. I 11, 42. pr. II 33, 108 u. H. Diels, Doxogr. gr. p. 396^b, 3. 23.

4 ἐπίσης A Ausgg. | 5 οἰκοτριψι A οἰκότεριψιν Ausgg. | hinter οἰκότεριψιν + ἢ Ausgg. | 6 φιλοσοφίαν M Ausgg., vgl. φιλοσ. λόγων Z. 5; φυσιολογίαν A | 9 ἀπὸ Bas Del. ὑπὸ A Hδ. Sp. | 12 ὄδυσσεύς, ὁ aus ὁ corr., A | 14 εὐριπίδης A | 21 ἀνέπλασε [so] A¹ | δύνασθαι] δύνασθ [so] A | 28 νοητὰς οὐσίας Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; νοητῶν οὐσιῶν A | 24 αἰσθήσεσιν Jol^{corr.} αἰσθήσει Del. αἰσθησὶν A Hδ. Sp. | 25 δ' A δὲ Ausgg. | 30 αἰσθήσει A Hδ. Sp. αἰσθήσει Del. | 31 ἐστιν Ausgg.

οὐκ ἐν ἀνακεχωρηκόσι καὶ ἀναγινωσκομένοις ὑπὸ ὀλίγων μόνον καὶ φιλομαθῶν ἀλλ' ἐν τοῖς δημοδεστέροις γέγραπται ὅτι „τὰ ἀόρατα τοῦ θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται“ δι' ὧν ἔστιν εἰδέναι ὅτι εἰ καὶ τοὺς ἐν βίῳ ἀνθρώπους χρὴ ἀπὸ 5 αἰσθήσεων ἄρξασθαι καὶ τῶν αἰσθητῶν, μέλλοντας ἀναβαίνειν ἐπὶ τὴν τῶν νοητῶν φύσιν, ἀλλ' οὐτι γὰρ ἐν αἰσθητοῖς καταμένειν χρὴ· οὔτε χωρὶς αἰσθήσεως ἐροῦσιν ἀδύνατον εἶναι μαθεῖν τὰ νοητά, χρώμενοι δὲ τῷ τίς χωρὶς αἰσθήσεως μαθεῖν δυνατός ἐστιν; ἔλέγξουσιν οὐκ εὐλόγως τούτῳ ὑπὸ τοῦ Κέλσου ἐπιφέρεσθαι τὸ οὐκ 10 ἀνθρώπου μὲν οὐδὲ ψυχῆς ἀλλὰ γὰρ σαρκὸς φωνή.

XXXVIII. Νοῦν τοίνυν ἢ ἐπέκεινα νοῦ καὶ οὐσίας λέγοντες εἶναι ἀπλοῦν καὶ ἀόρατον καὶ ἀσώματον τὸν τῶν ὄλων θεόν. οὐκ ἂν ἄλλῳ τιμῇ ἢ τῷ κατὰ τὴν ἐκείνου τοῦ νοῦ εἰκόνα γενομένῳ φήσομεν καταλαμβάνεσθαι τὸν θεόν· νῦν μὲν, ἵνα τῇ λέξει χρὴ 15 σωμαί τοῦ Παύλου, „δι' ἐσόπτρου καὶ (ἐν) αἰνίγματι τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.“ „πρόσωπον“ δὲ ἔαν λέγω, μὴ σκκοφαντεῖται τις διὰ τὴν λέξιν τὸν δηλούμενον νοῦν ὑπ' αὐτῆς, ἀλλὰ μανθάνετω (ἐν τῷ) „ἀνακαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι καὶ τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς 20 δόξαν“ οὐ πρόσωπον αἰσθητὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις παραλαμβάνόμενοι ἀλλὰ κατὰ τροπολογίαν νοούμενον ὡς καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ ὄτα. καὶ ὅσα ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὁμώνυμα τοῖς τοῦ σώματος μέλεσι παρεστήσαμεν.

καὶ ἀνθρώπος μὲν οὖν, τουτέστι ψυχὴ χρωμένη σώματι, λε- 25 γομένη „ὁ ἔσω ἄνθρωπος“ ἀλλὰ καὶ „ψυχὴ“, ἀποκρίνεται οὐκ ἄπερ Κέλσος ἀνέγραψεν, ἀλλ' ἄπερ αὐτὸς διδάσκει ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος. σαρκὸς δὲ φωνῇ οὐκ ἂν Χριστιανὸς χρῆσαιτο, μαθῶν „πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος“ θανατοῦν καὶ „πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι“ περιφέρειν καὶ „νεκρώσατε τὰ 30 μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς,“ καὶ εἰδὼς τί δηλοῦται ἐκ τοῦ „οὐ μὴ καταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας,“ ἐπιστάμενος δὲ καὶ ὅτι „οἱ ἐν σαρκὶ ὄν-

2 Röm. 1, 20. — 15 I Kor. 13, 12. — 18 II Kor. 3, 18. — 21 Vgl. oben VII 34 (VI 61. 62). — 25 Vgl. Röm. 7, 22. II Kor. 4, 16. Ephes. 3, 16. — Vgl. Act. 3, 23 (2, 43). Röm. 13, 1. — 26 Vgl. II Tim. 3, 17. — 28 Vgl. Röm. 8, 13. — Vgl. II Kor. 4, 10. — 29 Kol. 3, 5. — 30 Gen. 6, 3. — 32 Röm. 8, 8.

1 ἐνανακεχωρηκόσι A | 4 ἐστὶν A | ἀπὸ Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ὑπὸ A | 9 ἔλέγξουσιν] γ übergeschr. A¹ | τούτῳ schreibe ich mit Bo. (Notae p. 402), τοῦτο A Ausgg. | 15 (ἐν) αἰνίγματι schreibe ich, vgl. unten VII 50, S. 201 Z. 16; αἰνίγματος P Del. αἰνίγματι A Hδ. Sp. | 18 (ἐν τῷ) fñge ich mit M² (am Rand) u. den Ausgg. ein, die Worte konnten hier leicht ausfallen.

τες θεῶ ἀρέσαι οὐ δύνανται“ καὶ διὰ τοῦτο πάντα πράττων εἰς τὸ μηδαμῶς αὐτὸν ἔτι εἶναι „ἐν τῇ σαρκὶ ἀλλ“ „ἐν“ μόνῳ „τῷ πνεύματι.“

XXXIX. Ἴδωμεν δὲ καὶ ἐπὶ τίνα ἡμᾶς καλεῖ, ἢν' αὐτοῦ ἀκούσω-
 5 μεν, τίνι τρόπῳ γνωσόμεθα τὸν θεόν· ἐφ' οἷς οἰεῖται μηδένα Χριστιανῶν ἐπαίειν δύνασθαι τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων, φησὶ γάρ· ὁ μὲν δ' οὖν ἀκουσάτωσαν, εἴ τι καὶ ἐπαίειν δύνανται. τίνων οὖν ἡμᾶς ἀκούειν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων βούλεται, κατανοη-
 179ν^v τέον, ὁ φιλόσοφος. θεὸν διδάσκειν ἡμᾶς, ὁ δὲ διαλοιδορεῖται· καὶ θεὸν εὐνοίαν ἑαυτοῦ δεῖξαι ἐν τῷ προοιμίῳ | τῶν λόγων τὴν πρὸς τοὺς ἀκούοντας, ὁ δὲ φησὶ τοῖς ἕως θανάτου ἀποθνήσκουσιν. ἵνα μὴ ἐξομῶσονται μηδὲ μέχρι φωνῆς τὸν χριστιανισμόν, καὶ παρεσκευασμένοις πρὸς πᾶσαν αἰκίαν καὶ πάντα τρόπον θανάτου· ὡς δειλὸν γένος. λέγει δ' ἡμᾶς εἶναι καὶ φιλοσόμων γένος, τοὺς
 15 φάσκοντας· „εἰ καὶ Χριστὸν ποτε κατὰ σάρκα ἐγνώκαμεν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν“ καὶ οὕτω προχείρως ὑπὲρ εὐσεβείας τιθέντας τὸ σῶμα, ὡς οὐδὲ τὸ ἱμάτιον ἀποδύσαι· ἂν εὐχερῶς φιλόσοφος.

φησὶν οὖν πρὸς ἡμᾶς ὅτι, ἐὰν αἰσθήσεσι μύσαντες ἀναβλέ-
 20 πητε νῶ καὶ σαρκὸς ἀποστραφέντες ὀφθαλμὸν τὸν τῆς ψυχῆς ἐγείρητε, μόνως οὕτως τὸν θεὸν ὄψεσθε. καὶ οἰεῖται αὐτὰ (λέγω δὴ τὰ περὶ διττῶν ὀφθαλμῶν) ἀπὸ Ἑλλήνων λαβὼν μὴ προπεφιλοσοφηῆσθαι παρ' ἡμῖν. λεκτέον δ' ὅτι Μωϋσῆς ἀναγράφων τὴν κοσμοποιίαν εἰσάγει τὸν ἄνθρωπον πρὸ μὲν τῆς παρα-
 25 βάσεως πῆ μὲν βλέποντα πῆ δὲ μὴ βλέποντα, βλέποντα μὲν ἐν τῷ λέγεσθαι περὶ τῆς γυναικὸς ὅτι „εἶδεν ἡ γυνὴ ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρωσίν, καὶ ὅτι ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὠραῖόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι,“ μὴ βλέποντα δὲ οὐ μόνον ἐν | τῷ λέγεσθαι ὡς 722
 30 ὁ θεὸς ὅτι ἡ ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν,“ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ „ἔφαγον, καὶ διηνοιχθήσαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο.“ „διηνοιχθήσαν“ μὲν οὖν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ

2 Vgl. Röm. 8, 9. — 15 II Kor. 5, 16. — 26 Gen. 3, 6. — 29 Gen. 3, 5. — 31 Gen. 3, 6. 7.

11 ὁ δ' A | ἀποθνήσκουσιν A Ausgg., ἀποκαρτεροῦσιν oder ἀποτολμῶσιν vermuten Bo. (Notae p. 402) u. Del. (I 721 Anm. a) nicht glücklich; besser würde ἀγωνιζομένοις passen, vgl. oben I 25, I 76 Z. 23; 26, I 78 Z. 6 und unten VIII 48 a. A. (τῶν μέχρι θανάτου ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐξομῶσασθαι χριστιανισμόν) | 15 εἰ [so] A | 16 οὐκέτι γινώσκομεν schreibe ich, οὐκ ἔτι γινώσκομεν Ausgg., οὐκ ἐπιγινώσκομεν A | 19 ἑὰν zweimal geschrieben A | 21 οὕτως A οὕτω Ausgg.

τῆς αἰσθήσεως, οὓς καλῶς ἦσαν μύσαντες, ἵνα μὴ περισπώμενοι ἐμποδιζονται βλέπειν τῷ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῷ· οὓς δὲ τέως εἶχον βλέποντας τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς καὶ εὐφραινομένους ἐπὶ τῷ θεῷ καὶ τῷ παραδείσῳ αὐτοῦ, τούτους οἶμαι διὰ τὴν ἁμαρτίαν
5 ἔμυσαν.

ὄθεν καὶ ὁ σωτὴρ ἡμῶν, τὸ διττὸν τοῦτο τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιστάμενος εἶδος ἐν ἡμῖν, φησὶ τό· „εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἰσῆλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γίνωνται,“ μὴ βλέποντας μὲν ἀνιττόμενος τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλ-
10 μούς, οὓς ὁ λόγος ποιεῖ βλέπειν, βλέποντας δὲ τοὺς τῶν αἰσθήσεων· τούτους δὲ ἐτύφλου ὁ λόγος, ἵνα ἀπερισπάστως ἡ ψυχὴ βλέπῃ ἃ δεῖ. παντὸς οὖν τοῦ κατὰ τρόπον χριστιανίζοντος ὁ τῆς ψυχῆς ἐγγέρεται ὀφθαλμός καὶ ὁ τῆς αἰσθήσεως μέμυκε· καὶ ἀνάλογον τῇ ἐγέρσει τοῦ κρείττονος ὀφθαλμοῦ καὶ τῇ μύσει τῶν
15 ὄψεων τῆς αἰσθήσεως νοεῖται καὶ θεωρεῖται ἐκάστῳ ὁ ἐπὶ πᾶσι θεὸς καὶ ὁ νόος αὐτοῦ, λόγος καὶ σοφία τυγχάνων καὶ τὰ λοιπά.

XL. Ἐξῆς δὲ τοῖς ἐξετασθεῖσιν ὁ Κέλσος ὡς πρὸς πάντας Χριστιανούς ἀποτείνει λόγον, ὄντινα πρὸς τοὺς πάντη ἄλλοτρίους τῆς
180^x Ἰησοῦ διδασκαλίας ὁμολογοῦντας | εἶναι εἰ ἄρα λέγειν ἤρμοζεν. Ὅφρι-
20 ἀνοι γὰρ, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐλέγομεν, τὸν Ἰησοῦν ἐξ ὅλων ἀρνούμενοι ἢ εἰ τινες ἄλλοι τὰ παραπλήσια ἐκείνοις φρονοῦντές εἰσιν οἱ τὰ εἰδῶλα προμνώμενοι, πλάνοι καὶ γόητες· καὶ ἐκεῖνοί εἰσιν οἱ τὰ ὀνόματα τῶν θυρωρῶν ἀθλίως ἐκμανθάνοντες. μάτην οὖν πρὸς Χριστιανούς φησὶ τό· κἂν ἡγεμόνα
25 τῆς ὁδοῦ ταύτης ζητήτε, φευκτέοι μὲν ὑμῖν οἱ πλάνοι καὶ γόητες καὶ τὰ εἰδῶλα προμνώμενοι. καὶ μηδ' ἐπιστάμενος ὅτι οἱ τοιοῦτοι οὐκ ἔλαττον Κέλσον ὡς γόητες σὺν ἐκείνῳ κακῶς λέγουσι τὸν Ἰησοῦν καὶ πᾶσαν τὴν κατ' αὐτὸν θεοσέβειαν, φησὶ φύρων ἡμᾶς ἐν ἐκείνοις τῷ ἱαντοῦ λόγῳ· ἵνα μὴ παντάπασιν ἦτε κατα-
30 γέλαστοι, τοὺς μὲν ἄλλους, τοὺς δεικνυμένους θεοὺς, ὡς εἰδῶλα βλασφημοῦντες τὸν δὲ καὶ αὐτῶν ὡς ἀληθῶς | εἰδῶ- 723
λων ἀθλιώτερον καὶ μηδὲ εἰδῶλον ἔτι ἀλλ' ὄντως νεκρον σέβοντες καὶ πατέρα ὅμοιον αὐτῷ ζητοῦντες.

7 Joh. 9, 39. — 16 Vgl. I Joh. 1, 1. 14. Luk. 11, 49. — 20 Vgl. oben VI 28, S. 98 Z. 14 ff. — 28 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 19, 4; 28, 3—7 und unten S. 191 Z. 7 f., oben VI 30. 31.

8 εἰσῆλθον A ἦλθον P, Hb. am Rand, Sp. Del. im Text | 9 γίνονται] γηνῶνται u. am Rand ἄγρ' γένωνται A¹ | 16 λοιπά] Gravis aus Acut corr. A | 17 ὡς Übergeschr. A | 24 Χριστιανούς] das erste Jota in Correctur A | 25 ὑμῖν] ὕ aus ἡ corr. A | 32 ἀλλ'] Rasur über dem ersten λ A.

ὅτι γὰρ μὴ ἐπιστάμενος, τί μὲν Χριστιανοὶ λέγουσι τί δὲ οἱ τοιοῦτους μύθους ἀναπλάσσοντες, ἀλλ' οἰόμενος ἡμῖν προσεῖναι τὰ ἐκείνοις προσαγόμενα ἐγκλήματα ταῦτα λέγει πρὸς ἡμᾶς οὐ προσόντα ἡμῖν, δῆλον ἐκ τοῦ τὴν μὲν δὴ τοιάνδε ἀπάτην καὶ τοὺς θαυμαστούς ἐκείνους συμβούλους καὶ τὰ δαιμόνια ῥήματα, τὰ πρὸς τὸν λέοντα καὶ τὸν ἀμφίβιον καὶ τὸν ὄνοειδῆ καὶ τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς θεσπεσίους θυρωροὺς, ὧν τὰ ὀνόματα ἀθλίως ἐκμανθάνοντες οἱ δύστηνοι κακῶς δαιμονᾶτε καὶ ἀνασκολοπιζεσθε. καὶ οὐκ εἶδέ γε ὅτι οὐδεὶς τῶν τὸν λεοντοειδῆ καὶ τὸν ὄνοειδῆ καὶ τὸν ἀμφίβιον νομιζόντων εἶναι θυρωροὺς τῆς ἀνόδου ἕως θανάτου ἴσταται κἂν ὑπὲρ τῆς φαινομένης αὐτῷ ἀληθείας. ἀλλὰ τὸ ὑφ' ἡμῶν δι' εὐσεβείας, ἢ οὕτως εἶπω, ὑπερβολὴν γινόμενον, παρεχόντων ἑαυτοὺς παντὶ τρόπῳ θανάτου, καὶ τὸ ἀνασκολοπιζεσθαι ἐκείνοις προσάγει τοῖς μηδὲν τούτων πᾶσχουσιν· καὶ ἡμῖν τοῖς ἀνασκολοπιζομένοις δι' εὐσεβίαν ὀνειδίξει τὴν ἐκείνων περὶ τὸν λεοντοειδῆ καὶ τὸν ἀμφίβιον καὶ τὰ λοιπὰ μυθοποιῶν. οὐ διὰ Κέλσον τοίνυν φεύγομεν τὸν περὶ λεοντοειδοῦς καὶ τῶν λοιπῶν λόγον, οὐδὲ γὰρ τὴν ἀρχὴν τοιοῦτόν τι παρειλήφαμεν· ἀλλ' ἀκολουθοῦντες τῇ διδασκαλίᾳ Ἰησοῦ τὰ ἐναντία ἐκείνοις λέγομεν, οὐ συγκατατιθέμενοι τῷ τοιόνδε εἶναι τῷ προσώπῳ τὸν Μιχαὴλ καὶ τοιόνδε ἕτερόν τινα τῶν προκατελεγμένων.

XLI. Τίτι δὲ καὶ ἔπεσθαι ἡμᾶς ὁ Κέλσος βούλεται ὡς οὐκ ἀπορήσοντας παλαιῶν ἡγεμόνων καὶ ἱερῶν ἀνδρῶν κατανοητέον. ἀναπέμπει ἡμᾶς ἐπὶ ἐνθέους, ὡς λέγει, ποιητὰς καὶ σοφούς <καὶ> φιλοσόφους, μὴ τιθεὶς αὐτοῖς ὀνόματα, καὶ τοὺς ὀδηγοὺς δεῖξειν ἐπαγγελλόμενος ἀορίστως ἀποφαίνεται τοὺς ἐνθέους ποιητὰς καὶ σοφούς καὶ φιλοσόφους. | εἰ δ' ἐτίθει τὰ ὀνόματα ἐκάστου τούτων, κἂν ἀγωνίζεσθαι εὐλογον ἡμῖν ἐφαίνετο. ὅτι τυφλώττοντας περὶ τὴν ἀλήθειαν ὀδηγοὺς ἡμῖν δίδωσιν. ἢ οὕτως σφάλωμεν, ἢ εἰ καὶ μὴ πάνυ τυφλώττοντας. περὶ πολλά γε τῆς

4 Vgl. oben VI 24–31. — 21 Vgl. oben VI 30, S. 100 Z. 8.

2 ἀναπλάσσοντες A ἀναπλάσαντες M Ausgg. | 4 hinter τοῦ + διὰ Sp. Del. 5 τὰ (hinter ῥήματα) Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ᾧ A | 8 δαιμονᾶτε] δαιμονα τε [so] A | 9 εἶδε A, Hδ. Sp. am Rand; οἶδε M Ausgg. im Text | 14 τὸ] τῷ liest Bo. (Notae p. 402), aber τὸ giebt auch einen guten Sinn | 15 καὶ ἡμῖν schreibe ich mit Bo. (Notae p. 402), ἡμῖν δὲ Del., ἢ ἡμῖν A Hδ. Sp. | 21 Μιχαὴλ] μῆ [so] A | 22 Τίτι] τίσι vermuten Bo. (Notae p. 402) u. Del. (I 723 Anm. g) nicht ohne Wahrscheinlichkeit | 25 <καὶ> füge ich mit den Ausgg. ein, vgl. die Wiederholung der Worte unten Z. 27 | αὐτοῖς] αὐτῶν τὰ vermuten Bo. (Notae p. 402) u. Del. (I 723 Anm. h) | 28 κἂν A καὶ Ausgg.

ἀληθείας δόγματα ἐσφαλμένους. εἴτ' οὖν Ὀρφέα βούλεται ἐνθεον εἶναι ποιητὴν εἴτε Παρμενίδην εἴτ' Ἐμπεδοκλέα εἴτε καὶ αὐτὸν Ὀμηρον ἢ καὶ Ἡσίοδον, δεικνύτω ὁ βουλόμενος, πῶς βέλτιον ὀδεύουσιν οἱ τοιοῦτοις ὀδηγοῖς χρώμενοι καὶ ὠφέληνται περὶ τῶν κατὰ 5 τὸν βίον παρὰ τοὺς καταλιπόντας διὰ τὴν Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν πάντα ἀγάλματα καὶ | ἰδρύματα ἀλλὰ καὶ πᾶσαν Ἰου- 724 δαϊκὴν δεισιδαιμονίαν καὶ πρὸς μόνον ἀναβλέποντας διὰ τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ τὸν πατέρα τοῦ λόγου θεόν.

τινες δὲ καὶ οἱ σοφοὶ ἢ οἱ φιλόσοφοι, παρ' ὧν βούλεται 10 πολλὰ καὶ θεῖα ἀκοῦσαι ἡμᾶς ὁ Κέλσος, καταλιπόντας θεράποντα θεοῦ Μωϋσεά καὶ προφήτας τοῦ τῶν ὄλων δημιουργοῦ, ἀληθῶς ἐν-θέως μυρία ὅσα εἰρηκότας, καὶ αὐτὸν ἐπιλάμπραντα τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων καὶ καταγγέιλαντα ὄδον θεοσεβείας καὶ μηδὲνα τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ ἄγεστον καταλιπόντα τῶν ἰδίων μυστηρίων, ἀλλὰ δι' 15 ὑπερβάλλουσαν φιλανθρωπίαν ἔχοντα μὲν διδόναι τοῖς συνεωτέραις θεολογίαν, ἐπᾶραι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν τῆδε πραγμάτων δυναμένην. οὐδὲν (δ') ἤττον συγκαταβαίνοντα καὶ ταῖς ὑποδεστέραις ἕξεσιν ἰδιωτῶν ἀνδρῶν καὶ ἀπλοστερῶν γυναικῶν οἰκετῶν τε καὶ ἀπαξα-πλῶς τῶν ὑπὸ μηδενὸς ἢ Ἰησοῦ μόνον βεβοηθημένων πρὸς τὸ, ὡς 20 ἐνεχώρει, βέλτιον αὐτοὺς βιοῦν μετὰ δογμάτων ὧν ἐδύναντο περὶ θεοῦ χωρεῖν;

XLII. Εἶτα μετὰ ταῦτα ὡς ἐπὶ ἐνεργέστερον διδάσκαλον τῶν θεολογίας πραγμάτων ἀναπέμπει ἡμᾶς ἐπὶ τὸν Πλάτωνα, παρατιθέμενος αὐτοῦ τὰς ἀπὸ τοῦ Τιμαίου λέξεις οὕτως ἐχούσας: 25 „τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντός εὐ-ρεῖν τε ἔργον καὶ εὐρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν.“ εἴτ' ἐπιφέρει τούτοις λέγων· ὁρᾶτε ὅπως ζητεῖται θεοπρόποις καὶ ἀληθείας ὁδός, καὶ ὡς ἤδει Πλάτων ὅτι ταύτη βῆναι πᾶσιν „ἀδύνατον.“ ἐπειδὴ δὲ τούτου χάριν ἐξηύρηται σο- 30 φοῖς ἀνδράσιν, ὡς ἂν τοῦ ἀκατονομάστου καὶ πρώτου λά-βοιμέν τινα ἐπίνοιαν, διαδηλοῦσαν αὐτὸν ἢ τῆ συνθέσει τῆ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἢ ἀναλύσει ἀπ' αὐτῶν ἢ ἀναλογίᾳ, τὸ ἄλλως

10 Vgl. Hebr. 3, 5. Num. 12, 7. 8. Jos. 1, 2. 9, 4. 6 (8, 31. 33). Weish. Sal. 10, 16. — 25 Plato, Tim. Cap. V p. 28 C.

16 ἐπάροι A | 17 (δ') füge ich mit M^{corr.} u. den Ausgg. ein | 23 πραγμάτων] δογμάτων vermutet Guet (bei Del. I 724 Anm. a) unrichtig | 26 εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν A λέγειν εἰς πάντας ἀδύνατον Ausgg. | 27 ἐπιφέρει PM Ausgg. ἐπιφέρειν A | ζητεῖται M², Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ζητεῖτε A | 28 καὶ (vor ἀληθείας) < P, getilgt von Hδ. (am Rand), Sp. Del. (im Text); ἢ M² Jol, vielleicht richtig | ὁδός M², Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ὁδοῖς A | 31 τῆ (vor συνθέσει) η in Correctur A.

ἄρρητον θέλων διδάξαι θαυμάσαιμι δ' ἂν εἰ ἀκολουθῆσαι
δυνήσεσθε, παντελῶς τῇ σαρκὶ ἐνδεδεμένοι καὶ μηδὲν κα-
θαρὸν βλέποντες.

μεγαλοφυῶς μὲν οὖν καὶ οὐκ εὐκαταφρονήτως τὴν ἐκκειμένην
5 λέξις ὁ Πλάτων προφέρεται. ὅρα δὲ εἰ μὴ φιλανθρωπότερον ὁ θεὸς
λόγος εἰσάγει τὸν „ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν“ θεὸν λόγον γινόμενον
σάρκα, ἵνα εἰς πάντας δυνατὸς ἢ φθάνειν ὁ λόγος, ὃν καὶ τὸν „εὐ-
181^r ρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν“ φησὶν ὁ Πλάτων. | Πλά-
των μὲν οὖν λεγέτω „τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ
10 παντὸς ἔργον“ εἶναι „εὐρεῖν“, „ἀδύνατον“ ἐμφαίνων εἶναι τῇ
ἀνθρωπίνῃ φύσει τὸ εὐρεῖν κατ' ἀξίαν τὸν θεόν, ἢ εἰ μὴ κατ'
ἀξίαν ἀλλ' ἐπὶ πλεῖον γε καὶ παρὰ τοὺς πολλοὺς· ὅπερ εἰ ἦν ἀλη-
θὲς καὶ θεὸς κατ' ἀλήθειαν εὐρητο Πλάτωνι ἢ τινι Ἑλλήνων,
οὐκ (ἂν) ἄλλο τι ἔσεβον καὶ θεὸν ἐκάλουν καὶ προσεκύνουν, ἦτοι
15 τοῦτον καταλιπόντες ἢ συμπααραλαμβάνοντες τὰ μὴ συμπααραληπτὰ
| τῷ τηλικούτῳ θεῷ· ἡμεῖς δὲ ἀποφαινόμεθα ὅτι οὐκ αὐτάρκης ἢ 725
ἀνθρωπίνῃ φύσει ὅπωςποτανοῦν ζητῆσαι τὸν θεὸν καὶ εὐρεῖν αὐ-
τὸν καθαρῶς, μὴ βοηθηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ζητουμένου, εὐρισκο-
μένου τοῖς ὁμολογοῦσι μετὰ τὸ παρ' αὐτοὺς ποιεῖν ὅτι δέονται αὐ-
20 τοῦ, ἐμφανίζοντος ἑαυτὸν οἷς ἂν κριτὴν εὐλογον εἶναι ὀφθῆναι, ὡς
πέφυκε θεὸς μὲν ἀνθρώπῳ γινώσκεισθαι ἀνθρώπου δὲ ψυχὴν ἔτι οὐσα
ἐν σώματι γινώσκειν τὸν θεόν.

XLIII. Ἀλλὰ καὶ λέγων ὁ Πλάτων ὅτι τὸν „εὐρόντα ἀδύ-
νατόν“ ἐστὶν „εἰς πάντας λέγειν“ „τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα
25 τοῦ παντὸς“, ἄρρητον μὲν καὶ ἀκατονόμαστον οὐ φησὶν αὐτὸν
εἶναι ῥητὸν δ' ὄντα εἰς ὀλίγους δύνασθαι λέγεσθαι. εἰθ' ὥσπερ
ἐπιλαθόμενος ἂν παρέθετο Πλάτωνος λέξεων ὁ Κέλσος φησὶν ἀκα-
τονόμαστον εἶναι θεὸν τούτοις· ἐπειδὴ δὲ τούτου χάριν ἐξ-
ηύρηται σοφοῖς ἀνδράσιν, ὡς ἂν τοῦ ἀκατονομάστου καὶ

6 Vgl. Joh. 1, 1. 2. 14. — 7 ff. u. 23 Vgl. Plato, Tim. Cap. V p. 28 C.

1 θέλων] θέλουσαν (mit Tilgung des folgenden δ') liest Bo. (Notae p. 402)
nicht glücklich, θέλω Del. (I 724 Anm. d) besser; θέλω (μὲν) vermute ich | 4 οὖν
< M Ausgg. | 6 γινόμενον Δ Hδ. Sp. γινόμενον P^{oorr.} Del. | 10 vor ἀδύνατον + οὐκ
Bo. (Notae p. 402) u. Del. (I 724 Anm. f) unrichtig, da nicht εὐρεῖν, sondern κατ'
ἀξίαν (Z. 11) betont ist | 13 hinter τινι + τῶν M Ausgg. | 14 (ἂν) füge ich als
notwendig ein | 17 ὅπωςποτανοῦν, Rasur über α, u. über ν ein Spiritus lenis aus-
radiert, A | 19 παρ' αὐτοῦς] παρ' αὐτοῖς vermutet Bo. (Notae p. 402), τὸ καθ'
ἑαυτοῦς liest Guet (bei Del. I 725 Anm. a) | 20 ἑαυτὸν] über ο Acut und Gravis
A | 21 γινώσκεισθαι A | 22 γινώσκειν A Ausgg. | 25 φησι A | 26 ὀλίγους schreibe
ich mit Bo. (Notae p. 402) u. Del. (I 725 Anm. b), λόγους A Ausgg. | 28 τούτοις]
ἐν τούτοις vermutet Bo. (Notae p. 402) nicht ohne Wahrscheinlichkeit.

πρώτον λάβοιμέν τινα ἐπίνοϊαν. ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον τὸν θεὸν ἄρῶρητον εἶναι φαμεν ἀλλὰ καὶ ἕτερα τῶν μετ' αὐτόν· ἄπερ βιασάμενος ὁ Παῦλος σημηναί φησι τό· „ἤκουσεν ἄρῶρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι,“ τῷ „ἤκουσεν“ ἀντὶ τοῦ συνῆκε χρῆσά-
5 μενος ἀνάλογον τῷ „ὃ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω.“

„τὸν ποιητὴν“ δὴ „καὶ πατέρα τοῦ παντός“ ἡμεῖς φαμεν ἰδεῖν „ἔργον.“ βλέπεται δὲ οὐ μόνον κατὰ τὸ „μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄφονται,“ ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῆς εἰκόνης „τοῦ ἀοράτου θεοῦ“ ἐν τῷ „ὃ ἑωρακῶς ἐμὲ
10 ἑώρακε τὸν πατέρα τὸν πέμφαντά με.“ ἐν τούτοις γὰρ οὐδεὶς ἂν νοῦν ἔχων φῆσειεν ὅτι ἀναφέρων ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τὸ αἰσθητὸν αὐτοῦ καὶ βλεπόμενον τοῖς ἀνθρώποις σῶμα εἶπε τό· „ὃ ἑωρακῶς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα τὸν πέμφαντά με“· ἔσονται γὰρ κατὰ τοῦτο ἑωρακότες τὸν πατέρα θεὸν καὶ πάντες οἱ λέγοντες· „σταύρου σταύ-
15 ρου αὐτόν“ καὶ ὁ ἐξουσίαν κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου αὐτοῦ Πιλάτου λαβὼν, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. ὅτι δὲ τὸ „ὃ ἑωρακῶς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα τὸν πέμφαντά με“ οὐκ ἐπὶ τὴν κοινοτέραν ἐκδοχὴν ἀναφέρεται, δῆλον ἐκ τοῦ εἰρησθαι τῷ Φίλιππῳ· „τοσοῦτω χρόνῳ μεθ' ὑμῶν εἰμι. καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε,“ τοῦτο δ' εἰρηκεν αὐτῷ
181^v ἀξιώσαντι καὶ λέγοντι· „δειξον ἡμῖν | τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν.“ νοήσας τις οὖν πῶς δεῖ ἀκοῦειν περὶ μονογενοῦς θεοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ πρωτοτόκου „πάσης κτίσεως,“ καθότι „ὁ λόγος“ γέγονε „σὰρξ,“ ὄφεται πῶς ἰδῶν τις τὴν εἰκόνα „τοῦ ἀοράτου θεοῦ“ γινώσεται „τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦδε τοῦ παντός.“

25 XLIV. Κέλσος μὲν οὖν ἦτοι τῇ συνθέσει τῇ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἀνάλογον τῇ παρὰ τοῖς γεωμέτραις καλουμένη συνθέσει ἢ τῇ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀναλύσει ἢ καὶ ἀναλο|γία ἀνάλογον τῇ παρὰ τοῖς 726 αὐτοῖς ἀναλογίᾳ οἶεται γινώσκεισθαι τὸν θεὸν, ἐπὶ τὰ πρόθυρα εἰ ἄρα τοῦ ἀγαθοῦ δυναμένου τινὸς οὕτως ἐλθεῖν· ὁ δὲ τοῦ θεοῦ
30 λόγος εἰπὼν· „οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ὃ ἂν ὁ

3 II Kor. 12, 4. — 5 Matth. 11, 15. 13, 9. 43. Mark. 4, 9. 23. Luk. 8, 8. 14, 35. — 6 u. 28 Vgl. Plato, Tim. Cap. V p. 28 C. — 7 Matth. 5, 8. — 9 Vgl. Kol. 1, 15. — 9 u. 12 Joh. 14, 9. — 14 Luk. 23, 21. — 15 Vgl. Joh. 19, 10. — 16 u. 18 Joh. 14, 9. — 20 Joh. 14, 8. — 21 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. Kol. 1, 15. — 22 Vgl. Joh. 1, 14. — 23 Vgl. Kol. 1, 15. — 30 Matth. 11, 27. Luk. 10, 22.

4 τῷ τοῦ A | 4—5 am Rand ση A¹ | 7 ἰδεῖν ἔργον A ἔργον ἰδεῖν MAusgg. | 11 φῆσειεν V^{corr.} Ausgg. φῆσαιεν A | 15 πιλάτος A | 18 τοσοῦτω χρόνῳ A τοσοῦτον χρόνον MAusgg. | 19 εἰρηκε A | 22—23 am Rand ση A¹ | 23 ὄφεται u. γινώσεται will Bo. (Notae p. 402) mit einander vertauschen | 27 ἀναλογία P^{Jol} V^{corr.} Ausgg. ἀναλογίαν A; ἀναλογία will Del. (I 725 Anm. e) als überflüssig streichen; doch vgl. oben VII 42, S. 192 Z. 32.

υἱὸς ἀποκαλύψῃ“ θεία τιμὴ χάριτι, οὐκ ἀθεεὶ ἐγγνωμένη τῇ ψυχῇ
 ἀλλὰ μετὰ τινος ἐνθουσιασμοῦ, ἀποφαίνεται γινώσκεισθαι τὸν θεόν.
 καὶ γὰρ εἰκὸς μείζονα μὲν ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν εἶναι τὴν
 γνῶσιν τοῦ θεοῦ (διὸ καὶ τὰ τοσαῦτα παρ’ ἀνθρώποις ἐστὶ περὶ
 5 θεοῦ σφάλματα) χρηστότητι δὲ καὶ φιλανθρωπία τοῦ θεοῦ καὶ πα-
 ραδόξῳ καὶ θειοτέρῳ χάριτι φθάνειν τὴν τοῦ θεοῦ γνῶσιν ἐπὶ τοὺς
 προγνώσει τοῦ θεοῦ προκαταληφθέντας ὅτι ἀξίως βιώσουσι τοῦ
 ἐγνωσμένου, οὐδαμῶς παραχαράττοντες τὴν εἰς αὐτὸν εὐσέβειαν,
 οὔτε ἂν ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων ὅ τι ποτὲ ἐστὶν εὐσέβεια καὶ πᾶν ὅ τι
 10 ποτ’ οὐν μᾶλλον ἀναπλαττόντων εἶναι τὴν εὐσέβειαν ἢ ὅπερ ἐστὶν ἡ
 εὐσέβεια τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπάγονται, οὔτε ἂν καταγελαστότατοι
 εἶναι νομίζονται.

ὁρῶν δ’ οἶμαι ὁ θεὸς καὶ τὴν ἀλαζονείαν ἢ τὴν πρὸς τοὺς ἄλ-
 λους ὑπεροφίαν τῶν μεγάλα μὲν φρονούντων ἐπὶ τῷ ἐγνωκέναι τὸν
 15 θεὸν καὶ ἀπὸ φιλοσοφίας τὰ θεία μεμαθηκέναι παραπλησίως δὲ
 τοῖς ἀπαιδευτοτάτοις ἐπὶ τὰ ἀγάλματα καὶ τοὺς νεῶς αὐτῶν
 καὶ τὰ θρυλούμενα μυστήρια ἀγόντων „ἐξελέξατο“ „τὰ μωρὰ τοῦ
 κόσμου,“ τοὺς ἐν Χριστιανοῖς ἀπλουστάτους καὶ πολλῶν φιλοσόφων
 μετριώτερον καὶ καθαρώτερον βιοῦντας, „ἵνα καταισχύνῃ τοὺς
 20 σοφοὺς,“ οὐκ αἰδουμένους ἐν τῷ τοῖς ἀψύχοις προσομιλεῖν ὡς θεοῖς
 ἢ θεῶν εἰκόσιν.

τίς γὰρ νοῦν ἔχων οὐ καταγελάσεται τοῦ μετὰ τοὺς τηλικούτους
 καὶ τοσοῦτους ἐν φιλοσοφίᾳ περὶ θεοῦ ἢ θεῶν λόγους ἐνορῶντος
 τοῖς ἀγάλμασιν καὶ ἤτοι αὐτοῖς ἀναπέμποντος τὴν εὐχὴν ἢ διὰ
 25 τῆς τούτων ὄψεως ἐφ’ ὃν φαντάζεται δεῖν ἀναβαίνειν ἀπὸ τοῦ βλε-
 πομένου καὶ συμβόλου ὄντος ἀναφέροντός γε ἐπὶ τὸν νοούμενον;
 Χριστιανὸς δὲ καὶ ὁ ἰδιώτης πάντα μὲν τόπον τοῦ κόσμου πέπεισται
 εἶναι μέρος τοῦ ὅλου, ναοῦ τοῦ θεοῦ ὄντος τοῦ παντός κόσμου. „ἐν
 παντί“ δὲ „τόπος“ εὐχόμενος, μύσας τοὺς τῆς αἰσθήσεως ὀφθαλμοὺς

8 Vgl. oben V 52, S. 56 Z. 20. — 11 Vgl. oben VII 36, S. 186 Z. 23. — 16 Vgl.
 oben VI 13, S. 84 Z. 6. — Vgl. unten VII 62 a. A. — 17 Vgl. oben VI 42, S. 111 Z. 21. —
 Vgl. I Kor. 1, 27. — 28 Vgl. I Tim. 2, 8. — 29 Vgl. oben VII 36, S. 186 Z. 18—20.

2 γινώσκεισθαι A Ausgg. | 7 τοῦ (hinter προγνώσει) < MAusgg. | 9 ὅτι-
 ποτοῦν, Rasur über dem ersten ο, über ι u. υ, A | 11 ἀπάγονται aus ἀπάγονται
 corr. A¹ | 13 ἢ] καὶ vermutet Bo. (Notae p. 402) | τὴν (vor πρὸς)] τὸν A | 17 θρυλ-
 λούμενα A Ausgg. | ἀγόντων lesen Bo. (Notae p. 402) u. Del. (I 726 Anm. b), doch
 ist vielleicht ἀτιόντων vorzuziehen, vgl. oben VI 45, S. 116 Z. 9; ἀγοντας A
 Ausgg. | 21 εἰκόσιν] εἰκόσιν, das ν ausradiert aber noch erkennbar, der Accent
 über Jota von anderer Tinte, A εἰκόσι Ausgg. | 24 ἀγάλμασι Ausgg. | αὐτοῖς] von
 anderer Tinte ein Acut über υ A | 26 ἀναφέροντός γε schreibe ich, ἀναφέροντός
 τε Ausgg., ἀναφέροντος Jol^{corr.} Bo. (Notae p. 402); ἀναφέροντά τε A.

καὶ ἐγείρας τοὺς τῆς ψυχῆς, ὑπεραναβαίνει τὸν ὅλον κόσμον. καὶ
 182^r οὐδ' ἐπὶ τὴν ἀψίδα ἴστανται τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' εἰς τὸν ὑπερουρανίον
 γενόμενος τῇ διανοίᾳ τόπον, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ θείου πνεύματος
 καὶ ὡσπερ εἶξω τοῦ κόσμου τυγχάνων ἀναπέμπει οὐ περὶ τῶν τυ-
 5 χόντων τὴν εὐχὴν τῷ θεῷ· ἔμαθε γὰρ ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ μηδὲν μικρὸν,
 τουτέστιν αἰσθητὸν, ζητεῖν ἀλλὰ | μόνα τὰ μεγάλα καὶ ἀληθῶς θεία, 727
 ὅσα συμβάλλεται διδόμενα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ ὀδεῦσαι ἐπὶ τὴν
 παρ' αὐτῷ διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ λόγον ὄντος θεοῦ μακαριότητα.

XLV. Ἴδωμεν δὲ καὶ ἃ φησιν ἡμᾶς διδάξειν, εἰ ἄρα ἀκολου-
 10 θῆσαι αὐτοῖς δυνησόμεθα, ἐν οἷς λέγει ἡμᾶς παντελῶς ἐνδε-
 δέσθαι τῇ σαρκί, τοὺς, ἐὰν βιώμεν ὀρθῶς καὶ κατὰ τὸν Ἰησοῦ
 λόγον, ἀκούοντας τὸ „ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ ἀλλ' ἐν πνεύματι,
 εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν.“ φησὶ δ' ἡμᾶς καὶ μηδὲν καθα-
 15 ἔρον βλέπειν, τοὺς πειρωμένους μηδὲ μέγρι τῶν λογισμῶν ὑπὸ τῶν
 ἐνθυμημάτων τῆς κακίας μολύνεσθαι καὶ ἐν τῇ εὐχῇ λέγοντας· „καρ-
 διαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεὸς καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον
 ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου,“ ἵνα τῇ μόνη πεφυκίᾳ βλέπειν θεὸν „καρ-
 δια καθαρῶ“ θεασώμεθα αὐτόν.

ἃ δὲ λέγει, τοιαῦτά ἐστιν· οὐσία καὶ γένεσις νοητὸν, ὄρα-
 20 τὸν· μετὰ οὐσίας μὲν ἀλήθεια, μετὰ δὲ γενέσεως πλάνη.
 περὶ ἀλήθειαν μὲν οὖν ἐπιστήμη, περὶ δὲ θάτερον δόξα·
 καὶ νοητοῦ μὲν ἐστὶ νόησις, ὄρατοῦ δὲ ὄψις. γινώσκει δὲ
 νοητὸν μὲν νοῦς, ὄρατὸν δὲ ὀφθαλμὸς. ὅπερ οὖν ἐν τοῖς
 ὄρατοις ἡλίος, οὐτ' ὀφθαλμὸς ὢν οὐτ' ὄψις ἀλλ' ὀφθαλμῷ
 25 τε τοῦ ὄραῖν αἴτιος καὶ ὄψει τοῦ δι' αὐτὸν συνιστασθαι καὶ
 ὄρατοις τοῦ ὄρασθαι, πᾶσιν αἰσθητοῖς τοῦ γίνεσθαι, καὶ
 μὴν αὐτὸς αὐτῷ τοῦ βλέπεσθαι, τοῦτο ἐν τοῖς νοητοῖς ἐκεῖ-
 νος, ὅσπερ οὐτε νοῦς οὐτε νόησις οὐτ' ἐπιστήμη, ἀλλὰ νῶ
 τε τοῦ νοεῖν αἴτιος καὶ νοήσει τοῦ δι' αὐτὸν εἶναι καὶ

2 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXVI. XXVII p. 247 A—C. — 5 Vgl. Clemens
 Alex., Strom. I 24, 158 p. 416 ed. Potter, Origenes, De orat. Cap. II. XIV a. A. und
 A. Reusch, Agrapha (T. U. V 4) S. 114 f., Ropes, Die Sprüche Jesu (T. U. XIV 2) S. 140.
 — 8 Vgl. Joh. 1, 1. — 12 Röm. 8, 9. — 15 Psal. 50, 12. — 17 Vgl. Matth. 5, 8.
 — 19 Vgl. Plato, Res publ. VI 18. 19 p. 507—509.

2 ἀψίδα A | 3 θείον A θεοῦ Ausgg. | 9 ἀκολουθῆσαι αὐτοῖς A αὐτοῖς ἀκο-
 λουθῆσαι MAusgg. | 11 τοὺς Jol^{corr.} (bei Del. I 727 Anm. a), vgl. τοὺς πειρω-
 μένους (unten Z. 14); οὐς A Ausgg. | 12 ἀκούοντας Jol^{corr.} Del. ἀκούοντες A | 22
 γινώσκει A | 23 μὲν νοῦς aus μὲν οὖν corr. A | 27 μὴν schreibe ich mit Bo.
 (Notae p. 402) u. O. Heine, Ueber Celsus' ἀληθῆς λόγος (Philol. Abhdl. M. Hertz
 dargebracht, 1888 Nr. XV) S. 205 Anm. 1; μὴ Ausgg., μ, dahinter 1—2 Buchst.
 ausradiert, A | αὐτῷ Ausgg. αὐτῶ A.

ἐπιστήμη τοῦ δι' αὐτὸν γινώσκειν καὶ νοητοῖς ἅπασι καὶ αὐτῇ ἀληθείᾳ καὶ αὐτῇ οὐσίᾳ τοῦ εἶναι, πάντων ἐπέκεινα ὦν, ἀρρήτω τινὶ δυνάμει νοητός.

ταῦτ' εἴρηται μὲν ἀνθρώποις νοῦν ἔχουσιν· εἰ δέ τι αὐ-
 5 τῶν καὶ ὑμεῖς συνίετε, εὐ ὑμῖν ἔχει. καὶ πνεῦμα εἴ τι οἴ-
 εσθε κατιὸν ἐκ θεοῦ προαγγέλλειν τὰ θεῖα, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ
 πνεῦμα τὸ ταῦτα κηρύττον, οὐ δὴ πλησθέντες ἄνδρες πα-
 λαιοὶ πολλὰ κάγαθὰ ἠγγειλαν· ὦν εἰ μὴ δύνασθε ἐπατεῖν,
 σιωπᾶτε καὶ τὴν ἑαυτῶν ἀμαθίαν ἐγκαλύπτετε καὶ μὴ λέ-
 10 γετε τυφλώττειν τοὺς βλέποντας καὶ χωλοὺς εἶναι τοὺς
 τρέχοντας, αὐτοὶ πάντα τὰς ψυχὰς ἀποκεχωλευμένοι καὶ
 ἠκρωτηριασμένοι καὶ τῷ σώματι ζῶντες, τουτέστι τῷ
 νεκρῷ.

XLVI. Πρὸς ταῦτα δ' ἡμεῖς φήσομεν, οἱ μελετήσαντες μηδενὶ Ph. 73, 2
 15 ἀπεχθάνεσθαι τῶν καλῶς λεγομένων, κἂν οἱ ἔξω τῆς πίστεως λέ-
 γωσι καλῶς, μὴ προσφιλονεικεῖν αὐτοῖς μηδὲ ζητεῖν ἀνατρέπειν τὰ
 ὑγιῶς ἔχοντα, ὅτι οἱ μὲν διαλοιδороύμενοι τοῖς κατὰ δυνάμιν εἰς
 τὸν τῶν ὄλων θεὸν εὐσεβεῖν θέλουσιν, ἀποδεχόμενον ἰδιωτῶν τὴν
 182^v εἰς αὐτὸν πίστιν καὶ συνετωτέρων | τὴν μετὰ λόγου εἰς αὐτὸν εὐσε-
 20 βειαν, μετ' εὐχαριστίας ἀναπεμπόντων εὐχὰς τῷ δημιουργῷ τοῦ 728
 παντός καὶ ἀναπεμπόντων αὐτὰς ὡς δι' ἀρχιερέως τοῦ τὴν εἰλι-
 κρινῆ θεοσέβειαν ἀνθρώποις παραστήσαντος, καὶ καλοῦντες αὐτοὺς
 κεχωλευμένους τὰς ψυχὰς καὶ ἠκρωτηριασμένους λέγοντες δὲ
 καὶ σώματι ζῶντας τῷ νεκρῷ τοὺς μελετῶντας ἀπὸ διαθέσεως
 25 λέγειν τό· „ἐν σαρκὶ γὰρ ζῶντες οὐ κατὰ σάρκα στρατεύομεθα,
 τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ“
 ὁράτωσαν μὴ κατ' αὐτὸ τοῦτο (τὸ) λέγειν κακῶς ἀνθρώπους, εὐχομένους
 εἶναι θεοῦ, τὰς ψυχὰς ἑαυτῶν χωλὰς κατασκευάζωσι (καὶ) „τὸν ἔσω“
 ἑαυτῶν „ἀνθρωπον“ ἀκρωτηριάζωσιν, ἀποκόπτοντες αὐτοῦ διὰ
 30 τῶν εἰς ἑτέρους δυσφημιῶν, τοὺς καλῶς βιοῦν ἐθέλοντας, τὸ ἐπι-

21 Vgl. Hebr. 2, 17. 3, 1. 4, 14. 5, 10. 6, 20. 7, 26. 8, 1. 9, 11. — 25 II Kor. 10, 3. 4. — 28 Vgl. Röm. 7, 22. II Kor. 4, 16. Ephes. 3, 16.

2 αὐτῇ ἀληθείᾳ καὶ αὐτῇ οὐσίᾳ Bo. (Notae p. 402) u. Del. richtig, αὐτῇ ἀλή-
 θεια καὶ αὐτῇ οὐσία AHö.Sp. | 12—14 am Rand ὡς A¹ | 14 οἱ μελετήσαντες
 bis Z. 17 ἔχοντα = Philokalia, Cap. XV 5 (p. 73, 2—5 ed. Rob.) | vor μηδενὶ +
 καὶ Pat | 16 προσφιλονεικεῖν M^{corr.} BCDEH Ausgg. Rob. προσφιλονεικεῖν Pat πρὸς
 φιλονεικίαν A | αὐτοῖς| αὐτοῖς Pat | 17 ὑγιῶς] ὑγιῶς Pat | mit ἔχοντα endigt
 die Philokalia, Cap. XV 5 (p. 73, 5 ed. Rob.) | 26 στρατείας scheint aus στρατιᾶς
 corr. A | 27 (τὸ) füge ich ein | 28 κατασκευάζωσι M^{corr.} Ausgg. κατασκευάζουσι
 A | (καὶ) füge ich mit Jol^{corr.}, Bo. (Notae p. 402) u. Del. ein | 29 ἀκρωτηριά-
 ζωσιν M^{corr.} Ausgg. ἀκρωτηριάζουσιν A | αὐτοῦ Bo. (Notae p. 402) αὐτοῦ A Ausgg.

εἰκὲς καὶ τὸ εὐσταθὲς, ἐνεσπαρμένα φυσικῶς ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τῇ λογικῇ φύσει. οἱ δὲ πρὸς ἑτέροις μαθόντες ἀπὸ τοῦ θεοῦ λόγον καὶ ποιῶντες καὶ τὸ „λοιδορούμενοι“ εὐλογεῖν, „διακόμενοι“ ἀνέχεσθαι, „δυσφημούμενοι“ παρακαλεῖν, οὗτοι ἂν εἴεν οἱ τὰς τῆς
 5 ψυχῆς βάσεις ὀρθώσαντες καὶ ὅλην τὴν ψυχὴν καθαίροντες καὶ εὐτρεπίζοντες· οὐχ ἵνα λέξῃσι μόναις οὐσίαν ἀπὸ γενέσεως χωρίζωσι καὶ νοητὸν ἀπὸ ὁρατοῦ, καὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν τῇ οὐσίᾳ συνάπτωσι τὴν δὲ μετὰ γενέσεως πλάνην παντὶ τρόπῳ φεύγωσι, σκοποῦντες, ὡς ἔμαθον, οὐ τὰ γενέσεως, ἀπερ ἔστι „βλεπόμενα“
 10 καὶ διὰ τοῦτο „πρόσκαιρα“, ἀλλὰ τὰ κρείττονα, εἴτ' οὐσίαν αὐτὰ τις βούλεται καλεῖν εἴτε διὰ τὸ νοητὰ τυγχάνειν „ἀόρατα“ εἴτε διὰ τὸ ἔξω αἰσθήσεως εἶναι αὐτῶν τὴν φύσιν „μὴ βλεπόμενα.“

οὕτω δὲ καὶ τοῖς γενέσεως ἐνορῶσιν οἱ τοῦ Ἰησοῦ μαθηταί, ὥστε οἰοῦνται ἐπιβάθρα χρησθαι αὐτοῖς πρὸς τὴν κατανόησιν τῆς τῶν
 15 νοητῶν φύσεως· „τὰ γὰρ ἀόρατα“ τοῦ θεοῦ „ἀπὸ κτίσεως κόσμου,“ τουτέστι τὰ νοητὰ, „τοῖς ποιήμασι νοούμενα“ ἐν τῷ νοεῖσθαι „καθορᾶται.“ καὶ οὐχ ἴστανται γε ἀναβάντες ἀπὸ τῶν τοῦ κόσμου κτισμάτων ἐν τοῖς ἀοράτοις τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ γὰρ ἰκανῶς ἐκείνοις ἐγγυμνασάμενοι καὶ συνιέντες αὐτὰ ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν αἰδιον δύ-
 20 ναμιν τοῦ θεοῦ καὶ ἀπαξιαπλῶς τὴν θεότητα αὐτοῦ, ἐπιστάμενοι ὅτι ὁ μὲν φιλόανθρωπος θεὸς „τὴν ἀλήθειαν“ καὶ „τὸ“ ἑαυτοῦ „γνωστὸν“ „ἐφάνερωσεν“ οὐ μόνον τοῖς ἀπακειμένοις αὐτῷ ἀλλὰ καὶ τισι τῶν ἔξω τῆς εἰλικρινοῦς θεοσεβείας καὶ εἰς αὐτὸν εὐσεβείας· τινὲς δὲ τῶν θεοῦ προνοία ἀναβεβηκότων ἐπὶ τὴν τῶν τηλικούτων
 25 γνώσιν οὐκ ἄξια τῆς γνώσεως ὁρῶντες ἀσεβοῦσι καὶ „τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ“ κατέχουσιν, οὐδ' ἀπολογίας ἔτι χώραν ἐπὶ τῇ γνώσει τῶν τηλικούτων ἔχειν δυνάμενοι παρὰ τῷ θεῷ.

XLVII. Μαρτυροῦνται γοῦν ὑπὸ τοῦ θεοῦ λόγου οἱ τὰ παρὰ τῷ Κέλσῳ ἐκκείμενα καταλαβόντες καὶ κατὰ τὰ δόγματα ταῦτα φι-
 30 λοσοφεῖν ἐπαγγελλόμενοι | ὅτι „γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν 729 ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἔματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς
 183^r αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη“ μετὰ τὸ τηλικούτο φῶς τῆς περὶ ὧν ἐφάνερωσεν αὐτοῖς ὁ θεὸς γνώσεως „ἧ“ ἐπειγομένη „ἀσύνετος αὐτῶν καρδία.“

3 Vgl. I Kor. 4, 12. 13. — 9 Vgl. II Kor. 4, 18. — 11 Vgl. Röm. 1, 20. — 12 Vgl. II Kor. 4, 18. — 15 u. 19 Vgl. Röm. 1, 20. — 21 Vgl. Röm. 1, 18. 19. — 25 Vgl. Röm. 1, 18. — 26 Vgl. Röm. 1, 20. — 30 Vgl. Röm. 1, 21.

2 ἑτέροις A ἑτέροις MAusgg. | 4 ἀνέχεσθαι aus ἀννέχεσθαι corr. A | 18 καὶ < Del. | vor γενέσεως + τῆς M²Ausgg. | 14 κατανόησιν aus κατὰ νόησιν corr. A | 26 οὐδ' A οὐτ' Ausgg.

ἔστι γοῦν ἰδεῖν, τίνα τρόπον οἱ „φάσκοντες εἶναι σοφοί“ μεγάλης μορφῆς δείγματα ἐμφαίνουσιν, ὅτε μετὰ τοὺς τηλικούτους ἐν ταῖς διατριβαῖς περὶ θεοῦ καὶ τῶν νοητῶν λόγους „ἠλλάξαντο τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνης φθαρτοῦ ἀνθρώπου 5 καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἔρπετῶν.“ διὸ καὶ αὐτοὶ μὲν καταλειφθέντες ὑπὸ τῆς προνοίας ὡς οὐκ ἀξίως βιώσαντες τῶν φανερωθέντων αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐγκαλινδοῦνται „ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν,“ καὶ ἀτιμάζεται „αὐτῶν τὰ σώματα“ ἐν ἀσχημοσύναις καὶ ἀκολασίαις, ἀνθ' ὧν ἀντήλλαξαν „τὴν 10 ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα.“

XLVIII. Οἱ δ' ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ ἰδιωτεῖα ἐξουθενούμενοι καὶ μορφοὶ καὶ ἀνδράποδα εἶναι λεγόμενοι, κἂν μόνον πιστεύουσιν ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, παραδεξάμενοι τὴν τοῦ Ἰησοῦ διδασκαλίαν τοσοῦτον ἀπο- 15 δέουσιν ἀσελγείας καὶ ἀκαθαρσίας καὶ πάσης τῆς ἐν συνουσίαις ἀσχημοσύνης, ὡς καὶ τρόπον τελείων ἱερέων, πᾶσαν συνουσίαν ἀποστραφέντων, πολλοὺς αὐτῶν παντελῶς καθαρεύειν, οὐ μόνον ἀπὸ πάσης μίξεως. καὶ εἰς μὲν που παρ' Ἀθηναίους ἱεροφάντης, οὐδὲ πιστευόμενος ἑαυτοῦ τὰς ἀρσενικὰς ὁρέξεις ὡς κύριος αὐτῶν εἶναι δυνά- 20 μενος καὶ κρατεῖν αὐτῶν ἐς ὅσον βούλεται, κωνειασθεὶς τὰ ἄρσενα μέρη καθαρὸς εἶναι νομίζεται πρὸς τὴν νενομισμένην παρ' Ἀθηναίους ἀγιστεῖαν· ἔστι δ' ἐν Χριστιανοῖς ἰδεῖν ἄνδρας μὴ δεηθέντας κωνεῖου, ἵνα τὸ θεῖον καθαρῶς θεραπεύσωσιν, ἀλλ' ἀρχομένους λόγῳ ἀντὶ κωνεῖου, ὡς πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀπὸ τῆς διανοίας αὐτῶν 25 ἐξελάσαντες τὸ θεῖον εὐχαῖς θεραπεύωσι. παρ' ἄλλοις δὲ νομιζομένοις εἶναι θεοῖς παρθένοι πάνυ εὐαρίθμητοι, εἴτε ὑπὸ ἀνθρώπων φρουρούμενοι εἴτε καὶ μὴ (οὐ γὰρ τοῦτο πρόκειται νῦν ἐξετάζειν), δοκοῦσι διατελεῖν ἐν τῇ διὰ τὴν εἰς τὸ θεῖον τιμὴν καθαρότητι· ἐν δὲ Χριστιανοῖς οὐ διὰ τὰς παρ' ἀνθρώποις τιμὰς, οὐ διὰ μισθοῦς 30 καὶ ἀργύρια οὐδὲ διὰ δοξάριον ἀσκοῦσι τὴν παντελῆ παρθεῖαν, καὶ ὡς „ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει,“ τηροῦνται ὑπὸ τοῦ

1 Vgl. Röm. 1, 22. — 3 Röm. 1, 23. — 7 Vgl. Röm. 1, 24. — 9 Vgl. Röm. 1, 25. — 12 Vgl. I Kor. 1, 27. 28. — 22 Vgl. oben I 26 a. E. — 31 Vgl. Röm. 1, 28. 29.

1 φασκοντες [so] A | 3 ταῖς a ausgebrochen A | 9 ἀνθ' ὧν Jol corr. (am Rand) Del. ἀνωθεν AAusgg. | 12 ἰδιωτεῖα A | 20—21 am Rand ση A¹ | 20 κωνειασθεὶς A | ἄρσενα A ἀρσενικὰ MAusgg. | 23 κωνεῖου [so] A¹ | 25 θεραπεύωσι Del. θεραπεύωσι Jol Bo. (Notae p. 402) θεραπεύουσιν Hb. Sp. θεραπεύουσι A | 26 εἶναι θεοῖς A θεοῖς εἶναι MAusgg. | 28 καθαρότητι MAusgg. καθαρότητα A | 29 παρ' A παρὰ MAusgg. | 30 δια [so] A.

θεοῦ ἐν δοκίμῳ νῶ καὶ τῶ „ποιεῖν τὰ“ „καθήκοντα,“ πληρούμεναι πάσης δικαιοσύνης καὶ ἀγαθότητος.

XLIX. | Ταῦτα δὴ λέλεκται μοι οὐ προσφιλουεικούντι μὲν τοῖς 730
καλῶς καὶ παρ' Ἑλλήσι νενοημένοις οὐδὲ κατηγοροῦντι τῶν ὑγιῶν
5 δογμάτων βουλομένων δὲ παραστῆσαι ὅτι καὶ ταῦτα ἀλλὰ καὶ τού-
των ἔτι μείζονα καὶ θειότερα λέλεκται μὲν παρὰ τοῖς θείοις ἀν-
δράσι, προφήταις τοῦ θεοῦ καὶ ἀποστόλοις τοῦ Ἰησοῦ, ἐξετάζεται
183^v δὲ παρὰ τοῖς τελειότερον χριστιανίζειν | ἐθέλουσι καὶ ἐπισταμένοις
ὅτι „στόμα δικαίου μελετήσῃ σοφίαν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλήσῃ
10 κρίσιν· ὁ νόμος τοῦ θεοῦ αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ.“ ἀλλὰ καὶ παρ'
οἷς εἴτε διὰ πολλὴν ἰδιωτείαν εἴτε δι' ἀπλότητα εἴτε καὶ δι' ἀπορίαν
τῶν προτρεψάντων [μὲν] ἐπὶ τὴν λογικὴν εὐσέβειαν ταῦτα μὲν οὐ
τετράνωται θεός δὲ ὁ ἐπὶ πᾶσι πιστεύεται καὶ ὁ τούτου „μονο-
γενῆς υἱός“ λόγος καὶ θεός, εὐρεθείη ἂν σεμνότητος καὶ καθαρότη-
15 τος καὶ ἡθους ἀφέλεια καὶ ἀπλότης πολλάκις κρείττων, ἣν οἱ „φά-
σκοντες εἶναι σοφοί“ μὴ ἀνειληφότες ἐγκαλινοῦνται μετὰ παιδῶν
ἐν οἷς οὐ θέμις, „ἄρρενες ἐν ἄρρεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργα-
ζόμενοι.“

L. Ὁ μὲν οὖν οὐκ ἐσαφήνισε, πῶς μετὰ γενέσεώς ἐστι πλάνη,
20 οὐδὲ παρέστησεν ὅ τι περ' ἐβούλετο, ἵνα κατανοήσωμεν συγκρίνοντες
τὰ αὐτοῦ τοῖς ἡμετέροις· οἱ δὲ προφηταί, αἰνιττόμενοι ὅ τι περὶ
τῶν γενέσεως πραγμάτων σοφὸν, θυσίαν „περὶ ἁμαρτίας“ λέγουσιν
ἀναφέρεσθαι καὶ περὶ τῶν ἄρτι γεγεννημένων ὡς οὐ καθαρῶν ἀπὸ
ἁμαρτίας. φασὶ δὲ καὶ τό· „ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρ-
25 τιαῖς ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου.“ ἀλλὰ καὶ ἀποφαίνονται ὅτι „ἀπηλ-
λοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μητρῶς,“ παραδόξως λέγοντες καὶ
τό· „ἐπλανήθησαν ἀπὸ γαστρὸς, ἐλάλησαν ψευδῆ.“

οὕτω δὲ πᾶσαν τὴν τῶν αἰσθητῶν διαβάλλουσιν οἱ καθ' ἡμᾶς
σοφοὶ φύσιν. ὥστε πῆ μὲν ματαιότητα εἰρησθαι τὰ σώματα ἐν τῶ
30 „τῆ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη οὐχ' ἐκοῦσα ἀλλὰ διὰ τὸν

6 Vgl. unten VII 58 a. E. — 9 Psal. 36, 30, 31. — 18 Vgl. Joh. 1, 18 (1, 1, 14, 3, 16, 18. I Joh. 4, 9). — 15 Vgl. Röm. 1, 22. — 17 Röm. 1, 27. — 22 Vgl. Ezech. 42, 13, 43, 19, 21 (43, 25, 44, 29, 45, 17, 22, 23. Dan. 8, 12. Dan. sec. LXX 8, 12). Psal. 39, 7. Baruch 1, 10. — 28 Vgl. Galen, De Hippocrat. et Platon. placit. V 5 (tom. V p. 461 sqq. ed. Kühn). — 24 Psal. 50, 7. — 25 u. 27 Psal. 57, 4. — 30 Röm. 8, 20.

11 ἰδιωτίαν A | 12 [μὲν] tilge ich mit M u. den Ausgg., wahrscheinlich hat
μεν ursprünglich als Correctur über προτρεψάντων gestanden (προτρεψάντων) u.
ist dann als μὲν in den Text gesetzt worden | 21 ὅτι A | 28 γεγεννημένων A γε-
γεννημένων M Ausgg. | 24 φασὶ M corr. Ausgg. φησὶ A.

ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι,“ πῆ δὲ ματαιότητα „ματαιότητων“ (ὧν) εἶπεν ὁ ἐκκλησιαστής· „ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης.“ τίς δ' οὕτω διαβέβληκε τὴν ἐνταῦθα τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς ζωὴν, ὡς ὁ εἰπὼν· „πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἄνθρωπος ζῶν;“ οὐ γὰρ ἐδίστασε περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ ζῆν τῆς ψυχῆς ἐνταῦθα καὶ ἔξω τῶν ἐνθάδε, οὐδ' ἔλεγε μὲν·

τίς οἶδεν εἰ τὸ ζῆν μὲν ἐστι κατθανεῖν,

τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν;

θαρήξει δὲ λέγειν τὰ ἀληθῆ ἐν τῷ „ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἢ ψυχῇ ἡμῶν“ καὶ „εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγές με“ καθὸ καὶ τὸ „τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;“ λέλεκται καὶ τὸ „ὅς μετασχηματίζει | τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν.“ προφήτης δέ 731 ἐστι καὶ ὁ εἰπὼν τό· „ἐταπεινώσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακώσεως;“ „κακώσεως“ τόπον λέγων τὸν περιγειον τόπον, ἐφ' ὃν ἐκβληθεὶς ἀπὸ 15 τοῦ παραδείσου διὰ τὴν κακίαν ἐλήλυθεν ὁ Ἄδამ, ὅπερ ἐστὶν ἄνθρωπος. καὶ ὁ λέγων δὲ ὅτι „βλέπομεν ἄρτι δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον;“ ἔτι δὲ καὶ τό· „ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου;“ διὸ „εὐδοκοῦμεν ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον;“ ὅρα 184^f πηλικά περὶ τῆς διαφορᾶς | ζωῆς τῶν ψυχῶν τεθεωρήκει.

LI. Καὶ τί με δεῖ ἐπὶ πλείον ἀντιπαρατιθέναι τῇ λέξει Κέλσου. ὡς πολλῶ πρότερον τούτων παρ' ἡμῖν λελεγμένων, ὅτε καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων σαφές ἐστι τὸ βούλημα ἡμῶν; ἐν τούτοις δὲ καὶ οἰονεὶ 25 τίθησιν, εἰπὼν πνεῦμα θεῖον κατιὸν ἐκ θεοῦ προαγγέλλειν τὰ θεῖα, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ πνεῦμα τὸ ταῦτα κηρύντον, οὐ δὴ πλησθέντες ἄνδρες παλαιοὶ πολλὰ κάγαθὰ ἠγγειλαν. οὐκ εἶδε δὲ διαφορὰν τῶν παρ' ἡμῖν ἠκριβομένων, τοῖς λέγουσιν ὅτι καὶ „τὸ ἄφθαρτόν σου πνεῦμά ἐστιν ἐν πᾶσι, διὸ τοὺς παραπίπτοντας κατ' ὀλίγον“ ἐλέγχει ὁ θεός. φάσκουσι δὲ ἄλλα καὶ τὸ

2 Pred. Sal. 1, 2. — 4 Psal. 38, 6. — 7 Vgl. Euripid. im Phrixus [?] bei Aristophan., Ranæ V. 1477, Plato, Gorg. Cap. XLVII p. 492 E, Clemens Alex., Strom. III 3, 15 p. 517 ed. Potter, Diogenes Laërt. IX 11, 73 u. A. (= Fr. 638 bei A. Nauck, Tragicor. gr. fr. 2 p. 560 sq.). — 9 Psal. 43, 26. — 10 Psal. 21, 16. — Röm. 7, 24. — 11 Phil. 3, 21. — 18 Psal. 43, 20. — 14 Vgl. Gen. 3, 24 u. oben IV 40. — 16 I Kor. 13, 12. — 17 II Kor. 5, 6. — 18 II Kor. 5, 8. — 28 Weish. Sal. 12, 1. 2.

1 (ὧν), was nach ματαιότητων leicht ausfallen konnte, füge ich ein, (ὧς) P Del. weniger gut | 7 το [so] A | 9 θάρρει [so], εἰ in Correctur, am Rande nichts, A | 19 ἐκδημῆσαι | ἐκδημῆ [so] A | 24 εἰπὼν schreibe ich, εἰ πῶς vermutet Bo. (Notae p. 403); ἢ πῶς A Hδ. Sp., καὶ Del., vgl. oben VII 45, S. 197 Z. 5 | θείων εἶ τι οἰεσθε Jolcott. Del., vgl. oben VII 45, S. 197 Z. 5 | προαγγέλλειν A Del. προαγγέλλει PHδ. Sp. | 27 εἶδε A οἶδε M Ausgg. | 29 ἄλλα M Ausgg. ἀλλὰ A.

„λάβετε πνεῦμα ἅγιον“ τὴν ποσότητα τοῦ διδομένου ἐτέραν ἐμφαίνειν παρὰ τὴν δηλουμένην ἐκ τοῦ „βαπτισθήσεθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας.“

ἔργον δὲ ἐστὶ ταῦτ' ἐπιμελῶς νοήσαντα ἰδεῖν διαφορὰν τῶν ἐκ
5 διαλειμμάτων πλειόνων χωρησάντων τὴν τῆς ἀληθείας κατάληψιν
(καὶ) βραχέαν ἐπίνοιαν θεοῦ καὶ τῶν ἐπὶ πλεον θεοφορηθέντων
καὶ αἰετὰ μετὰ θεοῦ ἐστηκότων καὶ διὰ παντὸς ὑπὸ θείου πνεύματος
ἀγομένων· ὅπερ εἴ ἦν ἐξετασθὲν καὶ νενοημένον Κέλσῳ, οὐκ (ἂν)
ἀμαθίαν ἡμῖν ἐνεκάλει οὐδὲ προσέτατε μὴ λέγειν τυφλωττεῖν
10 τοὺς ἐν ὑλικαῖς τέχναις ἀνθρώπων, ταῖς κατὰ τὰ ἀγάλματα, οιο-
μένους ἐνδείκνυσθαι τὴν εὐσέβειαν. οὐδεὶς γὰρ βλέπων τῆς ψυχῆς
ὀφθαλμοῖς ἄλλῳ τρόπῳ σέβει τὸ θεῖον παρὰ τὸν ὑποδεικνύοντα
ἐνορᾶν αἰετὰ τῷ τοῦ παντὸς δημιουργῷ καὶ πᾶσαν εὐχὴν ἀναφέρειν
ἐκείνῳ καὶ πάντα πράττειν ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς θεοῦ, ἐπὶ θεατοῦ,
15 ἐνορῶντος ἡμῶν καὶ τοῖς λογισμοῖς.

εὐχόμεθα οὖν ἡμεῖς καὶ βλέπειν καὶ ὀδηγοῦ εἶναι τυφλῶν, ἕως
προσελθόντες τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ ἀπολάβωσι τὰς ὑπὸ τῆς ἀγνοίας
τυφλωθείσας ὄψεις τῆς ψυχῆς αὐτῶν. ἐὰν δὲ καὶ ποιῶμεν ἄξια
τοῦ εἰπόντος τοῖς μαθηταῖς· „ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου“ καὶ
20 τοῦ διδάξαντος λόγον ὅτι „τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει,“ ἐσόμεθα
καὶ „φῶς“ τῶν ἐν σκοτίᾳ καὶ παιδεύσομεν τοὺς ἄφρονας καὶ διδάξο-
μεν τοὺς νηπίους.

LI. Μὴ ἀγανακτεῖται δὲ Κέλσος, ἐπὶ ἂν χωλοὺς λέγωμεν καὶ
τὰς βάσεις τῆς ψυχῆς πεπηρωμένους τοὺς ἐπὶ τὰ νομιζόμενα
25 ἱερὰ ὡς ἀληθινὰ ἱερὰ | σπεύδοντας καὶ μὴ ὀρῶντας ὅτι οὐδὲν βα- 732
ναύσωσαν ἔργον δύναται εἶναι ἱερόν. τρέχουσι δὲ καὶ οἱ κατὰ τὴν
διδασκαλίαν Ἰησοῦ εὐσεβοῦντες, ἕως ἐπὶ τὸ τέλος φθάσαντες δρόμου
εἰπωσιν ἐρῶμένη καὶ ἀληθευούση τῇ διαθέσει· „τὸν ἀγῶνα τὸν
καλὸν ἠγωνίσαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοι-
30 πὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος.“ καὶ ἕκαστός γε
ἡμῶν „οὕτως“ τρέχει „ὡς οὐκ ἀδήλως“ καὶ „οὕτως“ πρὸς τὴν κα-
κίαν πυκτεύει „ὡς οὐκ ἄερα δέρων“ ἀλλὰ τοὺς ὑπὸ „τὸν ἄρχοντα

1 Joh. 20, 22. — 2 Act. 1, 5. — 7 Vgl. Röm. 8, 14. Gal. 5, 18. — 19 Matth. 5, 14.
— 20 Joh. 1, 5. — 28 II Tim. 4, 7. 8. — 31 Vgl. I Kor. 9, 26. — 32 Vgl. Ephes. 2, 2.

1 ἐμφαίνειν M^{corr.} Ausgg. ἐμφαίνει A | 2 ἐκ] ε in Correctur A | 6 (καὶ) fūge ich mit Del. nach P Jol² (am Rand) ein | 7 διαπαντός A | 8 (ἂν) fūge ich als notwendig ein | 11 vor τῆς + τοῖς MAusgg. | 14 ἐπὶ θεατοῦ MAusgg., vgl. oben III 57, I 252 Z. 19. IV 26, I 295 Z. 12; ἐπεὶ θεατοῦ A | 16 εὐχόμεθα] εὐ in Correctur A | 17 προσελθόντες MAusgg. προελθόντες A | 25 σπεύδοντας] Rasur über εὐ A | 27 vor δρόμου + τοῦ M²Ausgg. | 31 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 32 δέρων M^{corr.} Ausgg. δαίρων A; vgl. oben Exhort. Cap. XLVIII, I 44 Z. 14.

τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς
 184^v | υἱοῖς τῆς ἀπειθείας.“ λεγέτω δ' ἡμᾶς ὁ Κέλσος σώματι τῷ νεκρῷ
 ζῶντας, ἀκούοντας· „εἰ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν·
 εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε,
 5 καὶ μανθάνοντας τὸ „εἰ πνεύματι ζῶμεν, πνεύματι καὶ στοι-
 χῶμεν.“ εἶη τε τοῖς ἔργοις ἡμᾶς δεικνύναι ψευδόμενον τὸν λέγοντα
 περὶ ἡμῶν ὅτι τῷ σώματι ζῶμεν τῷ νεκρῷ.

LIII. Μετὰ ταῦτα τοίνυν, πρὸς ἃ κατὰ δύναμιν ἀπηντήσαμεν,
 φησὶ πρὸς ἡμᾶς· πόσῳ δ' ἦν ὑμῖν ἄμεινον, ἐπειδὴ γε καινο-
 10 τομῆσαι τι ἐπεθυμήσατε, περὶ ἄλλον τινὰ τῶν γενναίως
 ἀποθανόντων καὶ θεῖον μῦθον δέξασθαι δυναμένων σπου-
 δάσαι; φέρε, εἰ μὴ ἤρρεσκεν Ἡρακλῆς καὶ Ἀσκληπιὸς καὶ οἱ
 πάλαι δεδοξασμένοι, Ὀρφέα εἶχετε, ἄνδρα ὁμολογουμένως
 ὁσίῳ χρησάμενον πνεύματι καὶ αὐτὸν βιαίως ἀποθανόντα.
 15 ἀλλ' ἴσως ὑπ' ἄλλων προεἰληπτο. Ἀνάξαρχον γοῦν, ὃς εἰς
 ὄλμον ἐμβληθεὶς καὶ παρανομώτατα συντριβόμενος εὐ-
 μάλα κατεφρόνει τῆς κολάσεως λέγων· „πίσσε, πίσσε
 τὸν Ἀναξάρχον θύλακον, αὐτὸν γὰρ οὐ πίσσεις.“ θεῖον
 20 τινὸς ὡς ἀληθῶς πνεύματος ἢ φωνῆ. ἀλλὰ καὶ τούτῳ φθά-
 σαντές τινες ἠκολούθησαν φυσικοί. οὐκοῦν Ἐπίκτητον; ὃς
 τοῦ δεσπότου στρεβλοῦντος αὐτοῦ τὸ σκέλος ὑπομειδιῶν
 ἀνεκπλήκτως ἔλεγε· „κατάσσεις;“ καὶ κατάξαντος „οὐκ ἔλε-
 γον;“ εἶπεν. „ὅτι κατάσσεις;“ τί τοιοῦτον ὁ ὑμέτερος θεὸς
 25 κολαζόμενος ἐφθέγγατο; ὑμεῖς δὲ κἄν Σίβυλλαν, ἣ χρῶν-
 ται τινες ὑμῶν, εἰκότως ἀν μᾶλλον προσστήσασθε ὡς τοῦ
 θεοῦ παιδα· νῦν δὲ παρεγγράφειν μὲν εἰς τὰ ἐκείνης πολλὰ
 καὶ βλάσφημα εἰκῆ δύνασθε, τὸν δὲ βίῳ μὲν ἐπιρῆητοτάτῳ
 θανάτῳ δὲ οἰκτίστῳ χρησάμενον θεὸν τίθεσθε. πόσῳ τοῦδε
 30 ὁ ἐκ τῶν θηρίων ἢ οἱ τῶνδε ἔτι τερατωδέστεροι;

3 Röm. 8, 13. — 5 Gal. 5, 25. — 15 Vgl. Cicero, Tuscul. disp. II 22, 52. De
 deor. nat. III 33, 82. Valer. Maxim. III 3 Ext. 4. Plutarch, De virt. mor. Cap. X
 p. 449 E. Diogenes Laërt. IX 10, 59. Tertullian, Apol. Cap. L vor d. Mitte. — 24
 Vgl. oben V 61 a. E. — 29 Vgl. Jona 4, 6. — Vgl. Dan. 6, 16—23.

1 ἐξουσίας] ε auf Rasur, über ε Rasur A | 6 εἶη τε Hδ. am Rand, Bo. (Notae
 p. 403), Sp. Del. im Text; εἰ ἢ τὲ A | 9 ὑμῖν M^{corr.}, Hδ. am Rand, Sp. Del. im
 Text; ἡμῖν A | 11 μῦθον A | 16 ὄλμον A | 27 δύνασθε] δεδύνησθε vermutet Bo.
 (Notae p. 403) | 28 τοῦδε] δε in Correctur A | 29 κολοκύντη A Hδ. Sp. κοιλία κήτους
 Jol² (am Rand), Bo. (Notae p. 403), Del. im Text (vgl. Del. I 732 Anm. d); aber
 Bo. u. Del. haben den Spott des Celsus nicht bemerkt u. durften sich nicht auf die
 Stelle unten VII 57 berufen, da hier die Worte des Celsus nicht wiederholt werden.

LIV. Ἐπεὶ οὖν ἀναπέμπει ἡμᾶς ἐπὶ τὸν Ἡρακλέα, ἀπομνημονεύματα λόγων αὐτοῦ ἡμῖν παραστησάτω καὶ περὶ τῆς παρ' Ὀμφάλῃ ἀσέμνον δουλείας αὐτοῦ ἀπολογησάσθω, δεικνύτω δὲ εἰ θείας τιμῆς ἄξιός | ἦν ὁ τοῦ γεωργοῦ βία καὶ ληστρικῶς τὸν βοῦν λαβὼν καὶ 733
 5 καταθωινησάμενος καὶ ἡσθεὶς ἐφ' οἷς ἐκεῖνος καταρώμενος ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ἐσθλιόντα· ὡς καὶ μέχρι τοῦδε ἱστορεῖσθαι τὸν Ἡρακλέος δαίμονα λαμβάνειν μετὰ τῶν ἄρῶν τὴν θυσίαν. καλεῖ δ' ἡμᾶς ἐπὶ τὴν περὶ Ἀσκληπιοῦ ταυτολογίαν, προειρηκότας καὶ περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἡμεῖς ἐκεῖνοις ἀρκούμεθα. τί δὲ καὶ θαυμάσας Ὀρφείως ὁμο-
 10 λογουμένως φησὶν αὐτὸν ὁσίῳ χρησάμενον πνεύματι καλῶς βεβιωκέναι; θαυμάζω δὲ εἰ μὴ καὶ Κέλσος διὰ μὲν τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλονεικίαν, καὶ ἵνα Ἰησοῦν ἐξευτελίῃ, νῦν ὑμνεῖ Ὀρφεία, ὅτε δ' ἐνετύγχανεν αὐτοῦ τοῖς ὡς περὶ θεῶν ἀσεβέσι μύθοις, οὐκ ἀπεστρέφετο τὰ ποιήματα ὡς μᾶλλον καὶ τῶν Ὀμήρου ἄξια ἐκβάλλεσθαι τῆς
 185^r καλῆς πολιτείας· καὶ | γὰρ πολλῶ χεῖρονα περὶ τῶν νομιζομένων εἶπε θεῶν Ὀρφεὺς ἢ Ὀμηρος.

γενναῖος μὲν οὖν ὁ Ἀναξάρχος, λέγων τῷ τῆς Κύπρου τυράνῳ Ἀριστοκρέοντι· „πίσσε, πίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον“· μονογενὲς δὲ τοῦτο περὶ Ἀναξάρχου ἴσασι θαυμαζόμενον
 20 Ἕλληνας, ἐφ' ᾧ εἰ καὶ, ὡς Κέλσος, ἄξιως ἐχρῆν τινὰς σέβειν ἀνθρώπων δι' ἀρετὴν, οὐκ ἦν εὐλογον ἀναγορεύεσθαι τὸν Ἀναξάρχον θεόν. καὶ ἐπὶ Ἐπίκτιτον δὲ ἡμᾶς ἀναπέμπει, θαυμάσας τὸ εὐγενῶς μὲν αὐτῷ λελεγμένον, οὐ μὴν ὥστε παραβληθῆναι αὐτοῦ τὸν ἐπὶ τῇ κατάξει τοῦ σκέλους λόγον τοῖς παραδόξοις τοῦ Ἰησοῦ ἔργοις
 25 ἀπιστουμένοις ὑπὸ Κέλσου καὶ λόγοις, διὰ τὸ καὶ δυνάμει λελέχθαι θεία μέχρι δεῦρο ἐπιστρέφοντας οὐ τῶν ἀπλουστέρων τινὰς μόνον ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν συνετωτέρων.

LIV. Ἐπεὶ δὲ φησὶ μετὰ τὸν κατάλογον τῶν τοσοῦτων ἀνδρῶν τό· τί τοιοῦτον ὁ ὑμέτερος θεὸς κολαζόμενος ἐφθέγγατο;
 30 εἴπομεν ἂν πρὸς αὐτὸν ὅτι παρὰ ταῖς μᾶστιξι καὶ ταῖς πολλαῖς αἰ-

2 Vgl. oben III 22, I 219 Z. 6. — 4 Vgl. Philostrate, Imag. II 24 (Theiodamas, vol. II p. 378 sq. ed. C. L. Kayser). Lactant., Divin. instit. I 21, 31—37 (Corpus script. eccles. lat. vol. XIX p. 84 sq.). — 8 Vgl. oben III 3. 22. 24. 25. — 14 Vgl. oben IV 36, I 307 Z. 13 f. — 15 Vgl. oben I 16, I 69 Z. 3 ff. — 18 Vgl. Cicero, Tuscul. disp. II 22, 52. Plutarch, De virt. mor. Cap. X p. 449 E. Diogenes Laërt. IX 10, 58. 59.

1—2 am Rand ὡ^r A¹ | 1 ἀπομνημονεύματα A ἀπομνημόνευμα τῶν M Ausgg. | 4 τον βοῦν λαβὼν A λαβὼν τὸν βοῦν Ausgg. | 8 προειρηκότας aus εἰρηκότας corr. A¹ | 12 ἐξευτελίῃ] ἔ in Correctur A | 18 ἀσεβέσι] σι auf Rasur A | 14 καὶ schreibe ich, ἢ A < Ausgg. | 25 ἀπιστουμένοις ὑπὸ Κέλσου καὶ λόγοις] καὶ λόγοις ἀπιστων-
 μένοις ὑπὸ Κέλσου Del. | 30 hinter ὅτι + ἢ M Ausgg. unrichtig.

κίαις αὐτοῦ σιωπῆ παντὸς τοῦ ἐν Ἑλλήσιν ἐν περιστάσει τυγχάνον-
 τος φθεγξαμένου μᾶλλον ἐνέφηγε καρτερίαν καὶ ὑπομονήν· εἴ γε
 κἂν τούτῳ πιστεύειν ὁ Κέλσος βούλεται εὐγνωμόνως ἀναγεγραμμένῳ
 ὑπὸ φιλαλήθων ἀνδρῶν, τῶν καὶ τὰ παράδοξα ἀψευδῶς εἰρηκότων
 5 καὶ τὴν παρὰ ταῖς μᾶστιξι σιωπὴν αὐτοῦ ἐκείνοις συναριθμησάντων.
 ἀλλὰ καὶ ἐμπαιζόμενος καὶ ἐνδύομενος τὴν | „κοκκίην χλαμύδα“ καὶ 734
 τὸν „ἀκάνθινον στέφανον“ τῇ κεφαλῇ περιτιθέμενος καὶ τὸν „κάλ-
 αμον“ λαμβάνων ἐπὶ τῆς χειρὸς ἀντὶ σκήπτρου ἀκρᾶ προύτητι ἐχρή-
 σατο, μηδὲν μηδ' ἀγενῆς μηδ' ἀγανακτικῶν εἰπῶν πρὸς αὐτούς.
 10 τοσαῦτα κατ' αὐτοῦ τολμήσαντας.

οὐκ ἦν οὖν κατὰ τὸν ἀπὸ καρτερίας παρὰ ταῖς μᾶστιξι σιω-
 πῆσαντα καὶ ἀπὸ προύτητος πάντα ὑπομένοντα τὰ παρὰ τῶν ἐμ-
 παιζόντων προσαγόμενα εἰρηκέναι ἀπὸ ἀγεννείας, ὡς οἴονται τινες,
 καὶ τό· „πάτερ, εἰ δυνατόν, τὸ ποτήριον παρελθέτω τοῦτο ἀπ'
 15 ἐμοῦ· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ.“ ἔχει μὲν οὖν λόγον ἡ
 δοκοῦσα ὑποπαράληθις εἶναι τοῦ καλουμένου ποτηρίου, ὃν ἐν ἄλλοις
 ἐπὶ πλεον ἐξητάσαμεν καὶ ἀποδεδώκαμεν. ἵνα δ' ἀπλούστερον ἀκού-
 σωμεν τοῦ λελεγμένου, ὄρα εἰ μὴ μετὰ τῆς πρὸς τὸν θεὸν εὐσεβείας
 καὶ ἡ εὐχὴ εἴρηται, παντὸς οὐτινοσοῦν τὸ περιστάτικόν οὐ προη-
 20 γούμενον εἶναι νομίζοντος, ἀλλ' ὑπομένοντος τὸ μὴ προηγουμένως
 συμβαίνον, ὅταν καιρὸς καλῆ. ἀλλὰ καὶ οὐκ ἐνδεδωκότος ἡν ἡ φωνή,
 εὐαρεστούμενου δὲ τοῖς συμβαίνουσι καὶ προτιμῶντος τὰ ἀπὸ προ-
 νοίας περιστάτικὰ ἢ λέγουσα φωνή· „πλὴν οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ
 τί σύ.“

25 LVI. Εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἐβούλετο ἡμᾶς μᾶλλον Σίβυλλαν
 185^v ἀναγορεῦσαι παιδα θεοῦ | ἢ Ἰησοῦν, ἀποφηνάμενος ὅτι παρενε-
 γράψαμεν εἰς τὰ ἐκείνης πολλὰ καὶ βλάβοσφημα καὶ μὴ ἀπο-
 δείξας μηδ' ὅ τι παρενεγράψαμεν. ἀπέδειξε δ' ἂν, εἰ τὰ ἀρχαιό-
 τερα καθαρώτερα ἐδείκνυε καὶ οὐκ ἔχοντα ἄπερ οἶεται παρεγγε-
 30 γράφθαι· μὴ ἀποδείξας δὲ μηδ' ὅτι βλάβοσφημά ἐστι ταῦτα, εἶτα

1 Vgl. Matth. 26, 63. Mark. 14, 61 u. oben Proöm. Cap. I. — 5 Vgl. Matth. 27, 14. Mark. 15, 5. I Petr. 2, 23. Jes. 53, 7. — 6 Vgl. Matth. 27, 28. 29. Mark. 15, 17. Joh. 19, 1. 2. — 14 Matth. 26, 39. Mark. 14, 36. Luk. 22, 42. — 16 Vgl. Exhort. Cap. XXIX (oben I 25 Z. 3 ff.) und in Matth. ser. vet. interpr. Cap. XCII (tom. IV p. 431—435 ed. Lomm.). — 28 Matth. 26, 39. Mark. 14, 36.

1 σιωπῆ A σιωπῆ M Ausgg. | 9 ἀγενῆς AH⁵. Sp. ἀγενῆς V corr. Jol^{corr}. Del. | 18 ἀγενείας [so] A¹ | 15 ὡς (vor ἐγὼ) u. ὡς (vor σύ) flüchtig nachgetragen A¹ | 18 τὸν < M Ausgg. | 19—20 am Rand ση A¹ | 21 ἡ φωνή < Jol Ausgg. | 28 παρενεγράψαμεν] über ρε Apostroph u. Spiritus lenis mit heller Tinte, doch verwischt, A.

πάλιν οὐ δις οὐδὲ τρις ἀλλὰ δὴ πολλάκις ἐπιβόητότατον εἶπε τὸν Ἰησοῦ βιον, οὐ σὺς καθ' ἕκαστον τῶν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ πεπραγμένων καὶ νομιζομένων εἶναι ἐπιβόητοτάτων, ἵνα τοῦτ' εἰπὼν δόξῃ μὴ μόνον ἀναποδείκτως ἀποφαινεσθαι (ἀλλὰ) καὶ λοιδορεῖν ὃν 5 οὐκ ἐπίσταται. εἰ γὰρ τὰ εἶδη τοῦ ἐπιβόητοτάτου βίου ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ φαινόμενα αὐτῷ ἐκτιθέμενος ἦν, κἂν ἠγωνισάμεθα πρὸς ἕκαστον τῶν δοκούντων εἶναι αὐτῷ ἐπιβόητοτάτων.

τὸ δὲ καὶ θανάτῳ οἰκτιστῶ κεχρησθαι τὸν Ἰησοῦν δύνατ' ἂν λέγεσθαι καὶ περὶ Σοκράτους καὶ περὶ Ἀναξάρχου, οὐ πρὸ 10 βραχέος ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ ἄλλων μυρίων. ἢ οἰκτιστος μὲν ἐστὶν ὁ Ἰησοῦ θάνατος, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ ἐκείνων; ἢ ὁ ἐκείνων μὲν οὐκ οἰκτιστος, ὁ δὲ τοῦ Ἰησοῦ οἰκτιστος; ὁρᾷς οὖν καὶ ἐνταῦθα ὅτι σκοπὸς ἦν τῷ Κέλσῳ τὸ διαλοιδορεῖσθαι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, κινουμένων οἶμαι ὑπὸ τινος πνεύματος, καταλυθέντος ὑπὸ τοῦ Ἰη- 15 σοῦ καὶ καθαιρεθέντος, ἵνα μηκέτι ἔχη κνίσσας καὶ αἵματα, οἷς τρεφόμενον ἡπάτα τοὺς ἐν τοῖς ἐπὶ γῆς ἀγάλμασι ζητοῦντας θεὸν καὶ μὴ ἀναβλέποντας εἰς τὸν ἐπὶ πᾶσιν ἀληθῶς θεόν.

LVII. | Εἰθ' ἔξῃς ὡσπερὶ σκοπὸν ἔχων τὸ συμπληροῦν βιβλίον 735 ἐβούλετο ἡμᾶς μᾶλλον τὸν Ἰωνᾶν νομίσαι θεὸν ἢ περὶ Ἰησοῦν, Ἰωνᾶν, τὸν κηρύξαντα μετάνοιαν μᾶ πόλει τῇ Νινευῇ, προκρίνων Ἰη- 20 σοῦ, τοῦ κηρύξαντος μετάνοιαν ὅλῳ τῷ κόσμῳ καὶ μᾶλλον ἐκείνου ἀνύσαντος. καὶ τὸν μὲν „ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους“ τεραστῶς ποιήσαντα καὶ παραδόξως „τρεις ἡμέρας καὶ τρεις νύκτας“ ἐβούλετο ἡμᾶς ἀναγορεῦσαι θεὸν, τὸν δ' ἀναδεξάμενον ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀποθανεῖν 25 οὐκ ἠθέλε Κέλσος, μαρτυρούμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ διὰ τῶν προφητῶν, ἄξιον εἶναι τῆς δευτερευούσης μετὰ τὸν θεὸν τῶν ὄλων, δι' ἃ ἐποίησεν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ἀνδραγαθήματα, τιμῆς. καὶ Ἰωνᾶς μὲν, ἵνα μὴ κηρύξῃ τὸ προστεταγμένον ὑπὸ τοῦ θεοῦ, κατε-

1 Vgl. oben I 62, I 113 Z. 8. III 50, I 246 Z. 8. — 19 Vgl. Jona 3, 4. — 22 u. 27 Vgl. Jona 2, 1.

4 (ἀλλὰ) füge ich mit M² u. den Ausgg. ein | 7 αὐτῷ ἐπιβόητοτάτων lesen Bo. (Notae p. 403) u. Del., αὐτῷ ἐπιβόητοτάτων M^{corr.} H⁵. Sp., αὐτὸν ἐπιβόητοτάτων A | 9 πρὸ [so], am Rande nichts, wahrscheinlich soll der Accent getilgt werden, A | 20 νινευῇ A νινευῖ M Ausgg. | 22 ποιήσαντα] wenn auch ποιεῖν mit Acc. temp. verbunden (= verweilen, vgl. z. B. Act. 15, 33. 18, 23. 20, 3. II Kor. 11, 25) hier einen guten Sinn giebt, so könnte man doch vielleicht mit Rücksicht auf den Gedankenzusammenhang an eine Änderung in βιώσαντα (oder πνεύσαντα?) denken, da Origenes dem wunderbaren Weiterleben des Jonas den Tod Jesu (ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀποθανεῖν Z. 24) gegenüberstellt | 28 vor ἵνα vermutet Bo. (Notae p. 403), dem Del. (I 735 Anm. a) folgt, den Ausfall eines Wortes, wie z. B. φεύγων, nach Jona 1, 3.

πόθη ὑπὸ τοῦ κήτους, Ἰησοῦς δὲ, ἐπεὶ ἐδίδαξεν ἅπερ ὁ θεὸς ἐβούλετο, τὸν ὑπὲρ ἀνθρώπων θάνατον ἀνεδέξατο.

ἔξῃς δὲ φησὶν ὅτι ἔδει μᾶλλον τὸν Δανιήλ, ἀναβάντα ἀπὸ τῶν λέόντων, προσκυνεῖσθαι ὑφ' ἡμῶν ἢ περὶ τὸν Ἰησοῦν, τὴν ἀγριότητα 5 πάσης δυνάμεως ἀντικειμένης καταπατήσαντα καὶ ἡμῖν δόντα „ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.“ εἶτα μὴ ἔχων ἄλλους λέγειν φησὶν ἢ οἱ τῶνδε 186^r ἔτι τερατωδέστεροι, ἅμα ἵνα λοιδορήσῃ τὸν Ἰωνᾶν καὶ τὸν Δανιήλ· | τὸ γὰρ ἐν Κέλσῳ πνεῦμα εὐλογεῖν δικαίους οὐκ ἠπίστατο.

10 LVIII. Μετὰ ταῦτα δὲ ἴδωμεν καὶ τὴν ἐξῃς αὐτοῦ λέξιν οὕτως Ph. 76, 8 ἔχουσαν· ἔστιν αὐτοῖς καὶ τοιόνδε παράγγελμα, τὸν ὑβρίζοντα μὴ ἀμύνεσθαι· κἂν τύπτῃ, φησὶ, τὴν ἑτέραν γνάθον, οὐ δὲ καὶ τὴν ἄλλην πάρεχε. ἀρχαῖον καὶ τοῦτο, εὖ μάλα πρόσθεν εἰρημένον, ἀγροικότερον δ' αὐτὸ ἀπεμνημόνευσαν. 15 ἐπεὶ καὶ Πλάτωνι πεποίηται Σωκράτης Κρίτωνι διαλεγόμενος τάδε· „οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν. οὐ δῆτα. οὐδ' ἀδικούμενον ἄρα ἀνταδικεῖν, ὡς οἱ πολλοὶ οἴονται, ἐπειδὴ γε οὐδαμῶς δεῖ ἀδικεῖν. οὐ φαίνεται. τί δὲ δῆ; κακουργεῖν δεῖ, ὧ Κρίτων, ἢ οὐ; οὐ δεῖ δῆ πον, ὧ Σώκρατες. τί δέ; 20 ἀντικακουργεῖν καὶ κακῶς πάσχοντα, ὡς οἱ πολλοὶ φασί, δίκαιον ἢ οὐ δίκαιον; οὐδαμῶς. τὸ γὰρ πον κακῶς ποιεῖν ἀνθρώπους τοῦ ἀδικεῖν οὐδὲν διαφέρει. ἀληθῆ λέγεις. οὔτε ἄρα ἀνταδικεῖν δεῖ οὐδὲ κακῶς ποιεῖν οὐδένα ἀνθρώπων, οὐδ' ἂν ὅτιοῦν πάσχη παρ' αὐτῶν.“ ταῦτά φησὶν ὁ Πλάτων καὶ αὐθις τάδε· „σκόπει οὖν δῆ καὶ σὺ εὖ μάλα, πό- 25 τερον κοινωνεῖς καὶ συνδοκεῖ σοι, καὶ ἀρχώμεθα ἐντεῦθεν

§ Vgl. Dan. 6, 23. — 5 Vgl. Psal. 90, 13. Kol. 2, 15. — Vgl. Luk. 10, 19. — 12 Vgl. Luk. 6, 29 (Matth. 5, 39). — 16 Plato, Kriton Cap. X p. 49 B C. — 25 Plato, Kriton Cap. X p. 49 D E.

5 δυνάμεως ἀντικειμένης A ἀντικειμένης δυνάμεως MAusgg. | 8 ἅμα] das erste α in Correctur A | Ἰωνᾶν] α ausgebrochen A | 10 Μετὰ ταῦτα bis Z. 18 οὐ φαίνεται = Philokalia, Cap. XV 8 (p. 76, 8—17 ed. Rob.) | δὲ < Φ Rob. | ἴδω-
δωμεν] εἶδωμεν Pat B | hinter λέξιν + τοῦ Κέλσον δηλονότι Φ Rob. | 13 παρεχε
[so] A | 14 δ' ACausgg. Rob. δε Pat BDEH | 16 ἄρα] ἄρα APatEH | οὐδ' οὐδὲ
PatDEHPlato | 17 ἄρα] ἄρα APatEH | ἐπειδὴ γε] ἐπεὶ δέ γε A | 18 hinter φαί-
νεται + καὶ τὰ ἐξῃς Φ Rob., hiermit endigt die Philokalia, Cap. XV 8 (p. 76, 17
ed. Rob. | δέ] δαι Del. | 20 καὶ < PlatoDel. | 28 οὐδὲ A Ausgg. οὔτε Plato | 24
παρ' A (wo über α ein Gravis getilgt ist) H5. im Text, ὑπ' Plato P V corr. Sp. Del. |
am inneren Rand der mit παρ' in A beginnenden Zeile von I. H. eine jetzt ver-
klebte Randnotiz, von der noch τ^ω erkennbar ist; wahrscheinlich stand (κλά)τ^ω
da | 25 οὖν δῆ] δῆ οὖν Plato | 26 ἀρχώμεθα Plato MAusgg. ἀρχόμεθα A.

βουλευόμενοι, ὡς οὐδέποτε ὀρθῶς ἔχοντος οὔτε τοῦ ἀδικεῖν οὔτε τοῦ ἀνταδικεῖν οὔτε κακῶς πάσχοντα ἀμύνεσθαι ἀντιδρῶντα κακῶς· ἢ ἀφίστασαι καὶ οὐ κοινωνεῖς τῆς ἀρχῆς; ἐμοὶ μὲν γὰρ καὶ πάλαι οὕτως καὶ νῦν ἔτι δοκεῖ.“ Πλάτωνι μὲν οὖν οὕτως | ἤρρεσεν, ἦν δὲ καὶ πρόσθεν ἔτι θείοις 736 ἀνδράσι δεδογμένα. ἀλλὰ τῶνδε μὲν πέρι καὶ τῶν ἄλλων. ὅσα παραφθειροῦσιν, ἀρκείτω τὰ εἰρημένα· καὶ ὅτῳ φίλον ἐπὶ πλείον τι αὐτῶν ζητεῖν, εἴσεται.

- LIX. Πρὸς τοῦτο δὴ καὶ πρὸς πάντα, ὅσα ἐκοινοποίησεν ὁ Κέλ- Ph. 76, 17
 10 σος, μὴ δυνηθεῖς αὐτῶν ἀντιβλέψαι τῇ ἀληθότητι, φάσκων αὐτὰ καὶ παρ' Ἑλλήσιν εἰρησθαι. τοιαῦτα λεκτέον· εἰ ὠφέλιμόν ἐστι τὸ δόγμα καὶ τὸ βούλημα αὐτοῦ ὑγιές, εἴρηται δὲ Ἑλλῆσι μὲν παρὰ Πλάτωνι ἢ τιμι τῶν Ἑλλήνων σοφῶν, Ἰουδαίοις δὲ παρὰ Μωϋσεὶ ἢ τιμι τῶν προφητῶν, Χριστιανοῖς δὲ (ἐν) τοῖς ἀναγραφείσιν Ἰησοῦ
 15 λόγοις ἢ λελεγμένοις παρὰ τιμι τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ· οὐ νομιστέον κατηγορεῖσθαι τὸ λεγόμενον παρὰ Ἰουδαίοις ἢ παρὰ Χριστιανοῖς ἐκ τοῦ καὶ παρ' Ἑλλήσιν αὐτὰ εἰρησθαι, καὶ μάλιστα ἐὰν ἀποδεικνύηται τὰ Ἰουδαίων πρεσβύτερα τῶν Ἑλληνικῶν. οὐδὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς Ἑλληνικῆς φράσεως λεγόμενον τὸ αὐτὸ πάντως κρεῖττον εἶναι νομιστέον τοῦ εὐτελέστερον ἀπαγγελλομένου καὶ ἀπλουστεραῖς λέξεσι παρὰ Ἰουδαίοις ἢ Χριστιανοῖς· καίτοι γε ἡ πρώτη Ἰουδαίων λέξις, ἢ οἱ προφήται χρησάμενοι καταλελοιπασιν ἡμῖν βιβλία, Ἑβραίων διαλέκτῳ καὶ σοφῇ συνθέσει τῶν ἐν τῇ διαλέκτῳ κατ' ἐκείνους ἀναγράφονται.
 20 εἰ δὲ χρῆ καὶ τὴν τῶν δογμάτων | ταυτότητα, καὶ παράδοξος ὁ λόγος εἶναι δοκῆ, δεῖξαι βέλτιον εἰρημένην παρὰ τοῖς Ἰουδαίων προφήταις ἢ τοῖς λόγοις Χριστιανῶν, οὕτω τὸν λόγον κατασκευαστέον ἀπὸ τινος τοῦ περὶ τὰς τροφὰς καὶ τὴν σκευασίαν αὐτῶν παραδείγματος. ἔστω τι ὑγιεινὸν βρωμα καὶ ισχύος τοῖς ἐσθίουσιν
 30 ἐμποιητικόν, τοῦτο δὲ οὕτως μὲν σκευασθὲν καὶ τοιοιοδὲ ἡδύσμασιν ἀρτυθὲν λαμβανέτωσαν οὐχ οἱ μὴ μανθάνοντες ἄγροικοι καὶ ἐν ἐπαύ-

8 ἀφίστασαι] ἀφίστασθαι A | 4 οὕτως A οὕτω Plato Ausgg. | 8 εἴσεται] εἰσέσται A | 9 Πρὸς τοῦτο bis S. 211 Z. 15 εἰρημένα = Philokalia, Cap. XV 8—11 (p. 76, 17—79, 21 ed. Rob.) | ἐκοινοποίησεν A | 12 ὑγιές Pat | 13 ἢ] εἰ Pat | Ἑλλήνων ACcorr. Ausgg. Ἑλληνικῶν PatBDEH | μωϋσῆ A Ausgg. μωσῆ BRob. μωσεῖ PatCDEH | 14 (ἐν) fūge ich mit Del. u. Rob. aus Φ ein | 15 ἢ] η völlig ausgebrochen, doch Spiritus u. Accent erhalten, A | 16 ἢ] καὶ Pat | 24 ἐκείνους] εἰ bis auf den Spiritus ausgebrochen A | 26 δοκῆ] hinter κ nur ein Buchstabenrest mit Circumflex darüber erhalten, δοκεῖ oder δοκοῖ, aber nicht δοκῆ hat ursprünglich dagestanden, A | 27 λόγοις A Ausgg. λογιοῖς Φ Rob. | 29 ὑγιεινὸν Φ Rob., vgl. unten S. 209 Z. 9, ὑγιαίνον A Ausgg. | 30 οὕτως A Φ οὕτω Ausgg. Rob. | 31 μανθάνοντες A Ausgg. μαθόντες Φ Rob.

λεσιν ἀνατεθραμμένοι καὶ πένητες τὰ τοιάδε ἐσθίειν ἀλλ' οἱ πλούσιοι Ph. 77, 13
καὶ ἀβροδύταιοι μόνοι· οὐκ ἐκείως δὲ καὶ ὡς δοκεῖ τοῖς νομιζο-
μένοις καθαριωτέροις σκευασθὲν, ἀλλ' ὡς μεμαθήκασιν ἐσθίειν οἱ
πένητες καὶ οἱ ἀγροικότεροι καὶ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐσθιέ-
5 τωσαν μυριάδες ὄλαι. εἰ οὖν καὶ διδοῖτο ἀπὸ μὲν τῆς τοιασδὶ σκευα-
σίας (τοὺς) νομιζομένους καθαριωτέρους μόνους ὑγιάζεσθαι, οὐδενὸς
τῶν πολλῶν προσβάλλοντος τοῖς τοιοῖσδε βρώμασιν, ἀπὸ δὲ τῆς
τοιασδὶ τὰ πλήθη τῶν ἀνθρώπων ὑγιεινότερον διάγειν· τίνας μᾶλλον
τοῦ κοινωνικοῦ ἔνεκεν ἀποδεξόμεθα τῶν ὑγιεινῶν βρωμάτων χάριν;
10 ἀρά γε τοὺς τοῖς λογίοις χρησίμως ἀντὰ σκευάζοντας ἢ τοὺς τοῖς
πλήθεσι; τῆς ἰσῆς (δεδόσθω γὰρ) ὑγείας καὶ εὐξίας ἐγγινομένης
ἀπὸ τῶν οὕτωσὶ σκευασθέντων ἢ οὕτωσὶ, ἀλλὰ φανερόν ὅτι αὐτὸ
τὸ | φιλόανθρωπον καὶ τὸ κοινωνικὸν ὑποβάλλει κοινωνοφελέστερον 737
εἶναι λατρὸν τὸν τῆς τῶν πολλῶν ὑγείας προνοησάμενον ἢ περ τὸν
15 τῆς ὀλίγων μόνων.

LX. Εἰ νερόηται δὴ τὸ παράδειγμα, μεταβιβαστέον αὐτὸ ἐπὶ
τὴν ποιότητα τῆς τῶν λογικῶν ζώων λογικῆς τροφῆς. καὶ ὅρα εἰ
μὴ Πλάτων μὲν καὶ οἱ Ἑλλήνων σοφοὶ ἐν οἷς λέγουσι καλῶς πα-
ραπλήσιοι εἶσι τοῖς προνοησαμένοις λατροῖς τῶν καθαριωτέρων εἶναι
20 νομιζομένων μόνων, τοῦ πλήθους (δὲ) τῶν ἀνθρώπων καταφρονή-
σασιν· οἱ δ' ἐν Ἰουδαίοις προφήται καὶ οἱ τοῦ Ἰησοῦ μαθηταί, οἱ μα-

1 τοιάδε] τοιαδὶ PatCDE | 2 οὐκ ἐκείως δὲ καὶ] zweimal geschrieben Pat
οὐκ ἐκείως δὲ καὶ ἐκείως· καὶ CDEH | 3 σκευασθὲν] κατασκευασθὲν PatCD
EH | 4 οἱ (vor ἀγροικότεροι) < BCDEH | ἐσθιέτωσαν] σαν übergeschr. A¹ | 5
διδότω schreibe ich mit Bo. (Notae p. 403) u. Rob., διδάτω AAusgg. δίδωτω Φ |
τοιασδὶ σκευασίας schreibe ich nach PatEH, τοιασὶ διασκευασίας A τοιασδὶ κα-
τασκευασίας CD τοιασδε σκευασίας B Ausgg. Rob. | 6 (τοῖς) füge ich mit ΦM²
Ausgg. Rob. ein | hinter καθαριωτέρους + εἶναι BCDEH, vgl. unten VII 60,
Z. 19 | 7 τοιοῖσδε, doch ε von I. H. übergeschr., A τοιοῖσδε B Ausgg. Rob. τοιοῖσδὶ
PatCDEH | βρώμασιν] βρώμασι, β aus ε corr., über ρ trotz der Correctur Spi-
ritus asper stehen geblieben, ω in Correctur, A¹ | 8 τοιασδὶ PatCDEH τοιασδὶ A
τοιασδε B Ausgg. Rob. | 9 ἀποδεξόμεθα Pat | 10 ἀντὰ] ἀντὰς A | τοῖς (vor πλήθεσι)]
Sigma unter einem Tintenfleck verschwunden A | 11 τῆς ἰσῆς] τὴν ἰσην EHDel. ,
(δεδόσθω γὰρ) ὑγείας schreibe ich mit H⁵. Sp. Rob. nach A, γὰρ δεδόσθω ὑγι-
είας Pat B γὰρ ὑγείας δεδόσθω CD γὰρ δεδόσθω ὑγείαν EHDel. | εὐξίας]
εὐξίαν EHDel. | ἐγγινομένης] ἐγγίνεσθαι EHDel. | 12 ἀπὸ] Accent unter einem
Tintenfleck verschwunden A | 13 κοινοφελέστερον A | 14 ἤ περ] ἢ περ scheint
aus ἢ περὶ durch Rasur corr. A | 15 vor ὀλίγων + τῶν PatBCD Rob. | μόνων
ACDH⁵. Sp. μόνον PatBEH⁵. Del. Rob. | 17 ὅρα εἰ] α εἰ unter einem Tinten-
fleck verschwunden A | 20 μόνων] μόνον PatBEH | (δὲ) füge ich mit Bo. (Notae
p. 403), Del. u. Rob. aus Φ ein | καταφρονήσασιν CD Bo. (Notae p. 403) Del. κα-
ταφρονήσαντων APatBEH⁵. Sp. Rob. | 21 δ' A δὲ Φ Ausgg. Rob. | οἱ μακράν] ἰ μα
unter einem Tintenfleck verschwunden A | μακράν] μακρά Φ.

- κράν χαίρειν ελπόντες τῇ ποικίλῃ τῶν λέξεων συνθέσει καὶ τῇ, Ph. 78, 5
 ὡς ὠνόμασεν ἢ γραφῇ, „σοφία ἀνθρώπων“ καὶ „σοφία“ „κατὰ σάρκα,“
 τὴν γλῶσσαν αἰνισσομένη, ὁμοιωθεῖεν ἂν τοῖς τὴν αὐτὴν τῶν βρω-
 μάτων ποιότητα ὑγιεινοτάτην προνοησαμένοις συνθέσει λέξεων
 5 σκευάσαι καὶ εὐτρεπίσαι φθανούσῃ ἐπὶ τὰ πλήθη τῶν ἀνθρώπων
 καὶ μὴ ξενιζούσῃ τὴν διάλεκτον αὐτῶν μηδὲ διὰ τοῦ ξενισμοῦ ἀπο-
 στρεφούσῃ ἀκούειν ὡς ἀσυνήθων τῶν τοιῶνδε διαλέξεων. καὶ γὰρ
 εἶπερ πρόκειται τῷ, ἵν' οὕτως ὀνομάσω, λογικῶ βρώματι ἀνεξίκακον
 καὶ πρῶον ποιῆσαι τὸν ἐμφαγόντα, πῶς οὐ βέλτιον συνεσκευασμένος
 10 εἶη ἂν λόγος ὁ πλήθη ἀνεξικάκων καὶ πρῶον κατασκευάζων ἢ προ-
 κοπτόντων γε ἐπὶ ταύτας τὰς ἀρετὰς παρὰ τὸν πάνυ ὀλίγους καὶ
 εὐαριθμήτους, ἵνα (καὶ τοῦτο) δοθῇ, ἀνεξικάκους καὶ πρῶους ποι-
 οῦντα;
- 187^r ὥσπερ δὲ εἰ ὁ (Πλάτων) τοὺς αἰγυπτιάζοντας ἢ τοὺς συριάζοντας
 15 ὠφελειν ὑγίεισι δόγμασιν ἐβούλετο, Ἑλλῆν τυγχάνων, προενοήσατο ἂν
 μαθεῖν τὰς τῶν ἀκουσομένων διαλέκτους καὶ, ὡς Ἑλληνας ὀνομάζουσι,
 βαρβαρίζειν μᾶλλον ὑπὲρ τῆς Αἰγυπτίων καὶ Σύρων βελτιώσεως ἢ
 Ἑλλῆν μένων μηδὲν δύνασθαι χρήσιμον λέγειν Αἰγυπτίοις καὶ Σύ-
 ροις· οὕτως ἢ προνοουμένη θεία φύσις οὐ τῶν πεκαυεῦσθαι νομι-
 20 ζομένων μόνον τὰ Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων συγκα-
 τέβῃ τῇ ἰδιωτεῖα τοῦ πλήθους τῶν ἀκροωμένων, ἵνα ταῖς συνήθεισι
 αὐτοῖς χρησαμένη λέξει προκαλέσῃται ἐπὶ ἀκρόασιν τὸ τῶν ἰδιωτῶν
 πλήθος, δυνάμενον ἐξ εὐχεροῦς μετὰ τὴν ἀπαξ γενομένην εἰσαγωγὴν
 φιλοτιμησασθαι πρὸς τὸ καὶ βαθύτερα τῶν κεκρυμμένων νοημάτων
 25 ἐν ταῖς γραφαῖς καταλαβεῖν. καὶ τῷ τυχόντι γὰρ δῆλον, ταύτας

2 Vgl. I Kor. 2, 5. — Vgl. I Kor. 1, 26. II Kor. 1, 12.

1 ποικίλλῃ A | 3 τὴν (vor γλῶσσαν)] τ halb ausgebrochen A | αἰνισσομένη
 B¹corr. E H Rob. αἰνισσομένη Bo. (Notae p. 403) Del. αἰνισσομένοι A Pat B* C D Hδ.
 Sp. | ὁμοιωθεῖεν ἂν] ὁμοιωθεῖσαν A Hδ. Sp., vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 148
 Nr. 12 | βρωμάτων] ωμα halb ausgebrochen A | 5 φθανούσῃ] φθάνουσαι Pat | 7
 τοιῶνδε] τοιούτων Φ | 8 τῷ < Φ | 9 συνεσκευασμένος] συσκευασμένος A | 10 εἶη ἂν
 λόγος] ἂν εἶη ὁ λόγος E H Del. | 11 τὸν] τῶν Pat | 12 (καὶ τοῦτο) füge ich mit Del.
 u. Rob. aus Φ ein, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 138 Nr. 7 | 14 εἰ < Bo. (Notae
 p. 403) Del. | (Πλάτων) durch Conjectur Rob. | τοὺς (hinter ἢ) übergeschr. A¹ |
 15 δόγμασιν ἐβούλετο A Pat B Hδ. Sp. Rob. δόγμασι βουλόμενος C D E H Bo. (Notae
 p. 403) Del. | 18 μένων] μὲν ὡς A μὲν ὦν Pat | δύνασθαι χρήσιμον A Ausgg.
 Rob. χρήσιμον δύνασθαι Φ | 19 προνοουμένη A Ausgg. Rob. προνοησαμένη Φ |
 20 ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων < Φ, vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 141
 Nr. 7 | Ἑλλήνων (hinter λοιπῶν) wollen Bo. (Notae p. 403) u. Del. (I 737 Anm. h)
 tilgen oder in ἀνθρώπων ändern | 21 ἰδιωτεῖα A | 24 φιλοτιμησασθαι] τι voll-
 ständig ausgebrochen A.

ἀναγινώσκοντι, ὅτι πολλὰ βαθύτερον τοῦ αὐτόθεν ἐμφαινόμενου Ph. 79, 5 ἔχειν δύναται νοῦν, τοῖς ἀντιθετοῖς αὐτοῖς τῇ ἐξετάσει τοῦ λόγου φανερούμενον, (καὶ φανερούμενον) κατὰ τὴν | ἀναλογίαν τῆς εἰς τὸν 738 λόγον σχολῆς καὶ εἰς τὴν ἄσκησιν αὐτοῦ προθυμίας.

5 LXI. Οὐκοῦν κατεσκευάσται ὅτι, ὡς φησι Κέλσος, ἀγροικότερον εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς· „τῷ τύπτοντί σε εἰς τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην“ „καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν ἄφες καὶ τὸ ἱμάτιον“ βιωφελέστερον κελίγηκε τὸν λόγον καὶ παρέστησεν οὕτως εἰπὼν ἢ ὡς ἐν τῷ Κρίτωνι Πλάτων, οὐ
10 μῆδ' ἀκούειν ἰδιῶται δύνανται ἀλλὰ μόγις οἱ τὰ ἐγκύκλια πρὸ τῆς σεμνῆς Ἑλλήνων φιλοσοφίας μεμαθηκότες. κατανοητέον δὲ καὶ ὅτι οὐ παραφθείρεται ὁ περὶ ἀνεξικακίας νοῦς ὑπὸ τῆς τῶν λέξεων εὐτελείας, ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ σκκοφαντεῖ τὸν λόγον ὁ Κέλσος λέγων· ἀλλὰ τῶνδε μὲν περὶ καὶ ἄλλων, ὅσα παραφθείρουσιν, ἀρ-
15 κείτω τὰ εἰρημένα· καὶ ὅτῳ φίλον ἐπὶ πλεον τι αὐτῶν ζητεῖν, εἴσεται.

LXII. Φέρε δὲ ἴδωμεν καὶ τὰ ἐξῆς, ἐν οἷς ταυτὰ φησι· στῶμεν δ' ἐκείθεν· οὐκ ἀνέχονται νεῶς ὀρῶντες καὶ βωμοὺς καὶ ἀγάλματα. οὐδὲ γὰρ Σκύθαι τοῦτο οὐδὲ Λιβύων οἱ Νομά-
20 δες οὐδὲ Σῆρες οἱ ἄθριοι οὐδ' ἄλλα ἔθνη τὰ δυσάγεστατα καὶ ἀνομώτατα. ὅτι δὲ καὶ Πέρσαι οὕτως νομίζουσιν, Ἡρόδοτος ἐν τοῖσδε ἱστορεῖ· „Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρεωμένους, ἀγάλματα μὲν καὶ βωμοὺς καὶ ναοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἰδρῦεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μω-

6 Luk. 6, 29. — 7 Matth. 5, 40. — 18 Vgl. Minucius Felix, Octavius Cap. VIII 4. — 22 Herodot I 131.

1 πολλὰ Φ Bo. (Notae p. 403) Del. Rob. πολλὴν A Hδ. Sp. | βαθύτερον τοῦ αὐτόθεν ἐμφαινόμενον Φ Del. Rob. τοῦ αὐτόθεν ἐμφαινόμενον βαθύτερον A Hδ. Sp. | 2 αὐτοῖς Ausgg. αὐτοῖς A εἰντοῖς Φ Rob. | 3 φανερούμενον, (καὶ φανερούμενον) schreibe ich nach BCDEH mit Rob., καὶ φανερούμενον Pat φανερούμενον A Ausgg., vgl. meine „Textüberlieferung“ S. 139 Nr. 8 | ἀναλογίαν Φ Del. Rob. ἀνάλογον A Hδ. Sp. | 4 hinter καὶ εἰς + τὸν λόγον, doch expungiert, A | 5 ὡς φησι Κέλσος Ausgg. Rob. ὡς φησι Κέλσος A ὡς φησιν ὁ κέλσος Pat D E H ὁ ὡς φησιν ὁ κέλσος B | 6 ὁ Ἰησοῦς < Pat B D E H | σιαγόνα Pat | 9 οὕτω A | 10 μῆδ' AB μῆδὲ Pat μὴ δὲ C D E H | πρὸ] πρὸ oder πρὸς A πρὸς P M V Hδ. Sp. | 13 τὸν] τῶν Pat | ὁ Κέλσος λέγων Φ Del. λέγων ὁ Κέλσος A Hδ. Sp. Rob. | 15 mit εἰρημένα endigt die Philokalia, Cap. XV 11 (p. 79, 21 ed. Rob.) | 17—18 am innern Rand κέισ A¹ | 21 νομίζουσιν Bo. (Notae p. 403) Del. ὀνομάζουσιν A Hδ. Sp. | 22 πέρσας M corr. Ausgg. πέρσαις A | τοῖσδε Herod. | 23 χρεωμένους Herod. χρεομένοις A Ausgg. | καὶ βωμοὺς καὶ ναοὺς A Ausgg. καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς Herod. | 24 ποιευμένους] πορευομένους A | ἰδρῦεσθαι] ἰδρῦσθαι A | ποιεῦσι] ποιοῦσι Ausgg.

ρίην ἐπιφέρουσιν· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, διότι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς καθάπερ οἱ Ἕλληνες εἶναι.“ καὶ μὴν καὶ Ἡράκλειτος ᾧδὲ πως ἀποφαίνεται „καὶ τοῖς ἀγάλμασι τουτέοισιν εὐχονται, ὅκοιόν εἴ τις τοῖς δόμοισι
187^v λεσχηνεύοιτο, οὐ τι | γινώσκων θεοὺς οὐδ' ἥρωας, οἵτινές εἰσι.“ τί γοῦν σοφώτερον τοῦ Ἡρακλείτου ἡμᾶς διδάσκουσιν; ὁ μὲν γε μάλα ἀπορρήτως ὑποσημαίνει ἡλίθιον τὸ „τοῖς ἀγάλμασιν“ εὐχεσθαι, ἐὰν μὴ γινώσκῃ τις „θεοὺς καὶ ἥρωας, οἵτινές εἰσιν.“

- 10 Ἡράκλειτος μὲν οὕτως· οἱ δὲ ἀντικρὺς τὰ ἀγάλματα ἀτιμάζουσιν. εἰ μὲν ὅτι λίθος ἢ ξύλον ἢ χαλκὸς ἢ χρυσὸς, ὃν ὁ δεινα ἢ ὁ δεινα εἰργάσατο, οὐκ ἂν εἶη θεὸς, γελοία ἢ σοφία. τίς γὰρ καὶ ἄλλος εἰ μὴ πάντῃ νήπιος ταῦτα ἡγείται θεοὺς ἀλλὰ θεῶν ἀναθήματα καὶ ἀγάλματα; εἰ δ' ὅτι
15 μὴδὲ θείας εἰκόνας ὑποληπτέον, ἄλλην γὰρ εἶναι θεοῦ μορφὴν, ὥσπερ καὶ Πέρσαις δοκεῖ· λελήθασιν αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς ἐλέγχοντες, ὅταν φῶσιν ὅτι „ὁ θεὸς ἐποίησε τὸν ἀνθρώπον“ ἴδιαν „εἰκόνα“ τὸ δὲ εἶδος ὁμοίον ἑαυτῶ. ἀλλὰ συνθήσονται μὲν εἶναι ταῦτα ἐπὶ τιμῇ τινῶν, ἢ ὁμοίων ἢ
20 ἀνομοίων τὸ εἶδος, οὔτε δὲ θεοὺς εἶναι, οἷς ταῦτα ἀνάκειται, ἀλλὰ δαίμονας, οὐδὲ χρῆναι θεραπεύειν δαίμονας ὅστις σέβει θεόν.

LXIII. Καὶ πρὸς ταῦτα δὲ λεκτέον ὅτι, εἴπερ Σκύθαι | καὶ 739
Λιβύων οἱ Νομάδες καὶ Σῆρες, οὓς φησὶν ἀθέους εἶναι ὁ Κέλ-
25 σος, καὶ ἄλλα ἔθνη δυσσαγέστατα καὶ ἀνομώτατα ἀλλὰ καὶ Πέρσαι οὐκ ἀνέχονται νεῶς ὀρῶντες καὶ βωμοὺς καὶ ἀγάλματα, οὐ παρὰ τοῦτο ἴσον ἐστὶ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι τούτων ἐκείνους τῶ καὶ ἡμᾶς μὴ ἀνέχεσθαι αὐτῶν. ἐξεταστέον γὰρ τὰ δόγματα,

8 Vgl. Heracliti Ephesii Reliquiae rec. I. Bywater, Oxonii 1877, p. 48 Nr. 126 (= Fr. phil. gr. ed. Mullach, I 323 Nr. 61). Clemens Alex., Protrept. Cap. IV 50 p. 44 ed. Potter. K. J. Neumann, Heraclitea (Hermes XV 605. XVI 159) und oben I 5, I 58 Z. 28. — 11 Vgl. Jes. 44, 9 ff. Jerem. 10, 3 ff. Weish. Sal. 13, 10. Act. 17, 29 (Deut. 4, 28). I Kor. 3, 12. Justin, Apol. I 9. Ep. ad Diogn. Cap. II. Athenag. Legat. Cap. XV. Theophil. ad Autol. II 2 (vol. I³ p. 28. 30. vol. III³ p. 160 sqq. vol. VII p. 66. 68 [p. 15 sq. ed. Ed. Schwartz] vol. VIII p. 48 ed. Otto). — 17 Vgl. Gen. 1, 26. 27 und oben VI 63.

1 δοκεῖ] δοκέειν Herod. | διότι] ὅτι Herod. | 2 καθάπερ] κατὰ περ Herod. | 5 οὐ τι H³.Sp. οὐτι A οὔτε Del. | γινώσκων AAusgg. | 6 διδασκ[^ω] [so] A | 8 γινώσκῃ A Ausgg. | 12 γελοία A | ἢ] Spiritus fehlt A | 14 θεοὺς aus θεόν, w. e. sch., von I. H. corr. A | hinter ἀλλὰ + μὴ Del. (I 738 Anm. d) unrichtig | 16 σφᾶς aus σφᾶς corr. A | 23—24 am Rand ὧ^v A¹.

ἀφ' ὧν ὀρμώμενοι οὐκ ἀνέχονται ναῶν καὶ ἀγαλμάτων οἱ μὴ ἀνεχόμενοι γε αὐτῶν· ἢ, εἰ μὲν ἀπὸ ὑγιῶν δογμάτων οὐκ ἀνέχεται, ἐπαινῆται ὁ μὴ ἀνεχόμενος, εἰ δ' ἀπὸ ἐσφαλμένων, φέγγεται.

5 δυνατὸν γὰρ τὸ αὐτὸ ἀπὸ διαφορῶν δογμάτων γίνεσθαι. οἷον ἐπὶ παραδείγματος ἐκκλίνουσι τὸ μοιχεύειν οἱ τὰ τοῦ Κιτιέως Ζήνωνος φιλοσοφούντες ἀλλὰ καὶ οἱ τὰ Ἐπικούρου τινὲς δὲ καὶ τῶν παντελῶς ἰδιωτῶν. ἀλλ' ὅρα ὅση διαφωνία ἐστὶ περὶ τῆς τοῦ μοιχεύειν ἐκκλίσεως τῶν τοσούτων· οἱ μὲν διὰ τὸ κοινωνικὸν καὶ παρὰ
10 φύσιν εἶναι τῷ λογικῷ ζῳῳ νοθεύειν τὴν ὑπὸ τῶν νόμων ἐτέρῳ προκαταληφθεῖσαν γυναικα καὶ φθείρειν τὸν ἄλλου ἀνθρώπου οἶκον, οἱ δὲ ἀπὸ Ἐπικούρου οὐ διὰ τοῦτο οὐ μοιχεύουσιν, ὅτε ἀπέχονται τοῦ μοιχεύειν, ἀλλὰ διὰ τὸ νενομικῆναι τέλος τὴν ἡδονὴν, πολλὰ δ' ἀπαντᾶν κωλυτικὰ τῆς ἡδονῆς τῷ εἴξαντι μιᾷ τῇ τοῦ μοι-
15 χεύειν ἡδονῇ καὶ ἔσθ' ὅτε φυλακὰς ἢ φυγὰς ἢ θανάτους πολλὰκις δὲ πρὸ τούτων καὶ κινδύνους κατὰ τὸ ἐπιτηρεῖν τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἔξοδον ἀπὸ τῆς οἰκίας καὶ τῶν τὰ ἐκείνου φρονούντων· ὡς εἰ καθ' ὑπόθεσιν μοιχεύοντα οἷόν τ' ἦν λαθεῖν καὶ τὸν ἄνδρα τῆς γυναικὸς καὶ τοὺς οἰκείους πάντας αὐτοῦ καὶ τοὺς, παρ' οἷς τις ἐκ τοῦ μοι-
188^r χεύειν ἀδοξεῖ, κἂν ἐμοιχευσε διὰ τὴν ἡδονὴν ὁ Ἐπικούρειος. | εἰ δὲ καὶ ὁ ἰδιώτης ποτὲ παρὸν μοιχεύειν οὐ μοιχεύει, εὐρεθείη ἂν ἐνίοτε διὰ τὸν ἐνεστῶτα ἐκ τοῦ νόμον φόβον καὶ τὰς κολάσεις (οὐ) μοιχεύων, καὶ οὐ διὰ τὸ θηραῖσθαι πλειονὰς ἡδονὰς ὁ τοιοῦτος ἀπέχοιτ' ἂν τοῦ μοιχεύειν. ὀρᾶς οὖν ὅτι τὸ ἐν εἶναι νομιζόμενον ἔργον, ἢ
25 τῆς μοιχείας ἀποχῆ, παρὰ τὰς προθέσεις τῶν ἀπεχομένων οὐ ταῦτόν ἀλλὰ διάφορον γίνεται· ἢ γὰρ ἀπὸ ὑγιῶν δογμάτων ἢ ἀπὸ μοχθηρῶν καὶ ἀσεβεστάτων τῶν ἐν τῷ Ἐπικουρικῷ ἢ τῷ τοιῶδε ἰδιώτῃ.

LXIV. Ὡσπερ οὖν τὸ ἐν τοῦτο πρᾶγμα, ἢ τῆς μοιχείας ἀποχῆ, ἐν εἶναι δοκοῦσα πολλὰ ἀλλίσκεται τυγχάνουσα παρὰ τὰ διάφορα

6 Vgl. The fragments of Zeno and Cleanthes by A. C. Pearson, Cambridge 1891, p. 209 Nr. 178. — 7 Vgl. H. Usener, Epicurea p. 322, 23 Nr. 535.

1 ὀρμώμενοι M corr. Jol Bo. (Notae p. 403) Del. ὀρμῶμεν οἱ A | 8 ἐπαινῆται V corr. Del. ἐπαινεῖται A Hδ. Sp. | 7—8 am Rand ση A¹ | 9—10 am Rand καλὰ A¹ | 9 hinter καὶ + διὰ τὸ H. Usener, Epicurea p. 322, 27 adn. | 11 προκαταληφθεῖσαν M Ausgg. προκαταλειφθεῖσαν A | 12 διατοῦτο [so] A | 14 ἀπαντᾶν Jol corr. Del. (I 739 Anm. b) ἀπαντᾶ A Hδ. Sp. | 17 φρονούντων] φρουρούντων vermutet Del. (I 739 Anm. b) | 20 ἐπικουριος [so] A | 22 vor μοιχεύων + (οὐ) M Jol, Hδ. u. Sp. am Rand; vor μοιχεύων + (μὴ) V corr. Ausgg. im Text | 24 ὅτι] οἱ in Correctur A | ἐν εἶναι M² (am Rand) Jol Ausgg. ἐνεῖναι A | 25 ἀποχῆ Del. (I 739 Anm. c), vgl. unten VII 64 a. A.; ἀποδοχῆ A Ausgg. | ταυτόν A | 27 ἐπικουρίω A | τοιῶδε A τοιῶδ' Ausgg.

δόγματα καὶ τὰς προθέσεις, οὕτως καὶ τῶν μὴ ἀνεχομένων παρὰ
 βωμοῖς καὶ ναοῖς καὶ ἀγάλμασι σέβειν τὸ θεῖον Σκύθαι μὲν
 ἢ Λιβύων οἱ Νομάδες ἢ Σῆρες οἱ ἄθρειοι ἢ Πέρσαι ἀπὸ δογ-
 μάτων τοῦτο πράττουσιν ἄλλων, ἢ ὧν Χριστιανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι οὐκ
 5 ἀνέχονται τῆς τοιαύτης ὑπολαμβανομένης εἰς τὸ θεῖον θεραπείας·
 οὐδεὶς ἐκείνων διὰ τὸ ἐκκλίνειν καὶ κατασπᾶν καὶ κατάγειν τὴν
 περὶ τὸ θεῖον | θρησκείαν ἐπὶ τὴν τοιαύτην ὕλην οὕτως ἐσχ- 740
 ματισμένην οὐκ ἀνέχεται βωμῶν καὶ ἀγαλμάτων οὐδὲ διὰ τὸ
 διειληφέναι περὶ δαιμόνων ὅτι τοιοῦτο παρακαθέζονται σχήμασι
 10 καὶ χωρίοις, ἥτοι ὑπὸ τινων μαγανειῶν κατακλιθέντες ἢ καὶ ἄλλως
 δυνηθέντες προκαταλαβεῖν ἑαυτοῖς τόπους, ἐν οἷς τῆς τῶν θυομέ-
 νων ἀποφορᾶς λήνως μεταλαμβάνοντες παράνομον ἡδονὴν καὶ πα-
 ρανόμους θηράσονται· Χριστιανοὶ δὲ καὶ Ἰουδαῖοι διὰ τὸ „κύριον
 τὸν θεὸν σου φοβηθήσῃ καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις“ (καὶ) διὰ τὸ
 15 „οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροὶ πλὴν ἐμοῦ“ καὶ „οὐ ποιήσεις σεαυτῷ
 εἰδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ (ἄνω) καὶ ὅσα ἐν
 τῇ γῆ κάτω καὶ ὅσα ἐν τῷ ὕδατι ὑποκάτω τῆς γῆς“ οὐ προσκυ-
 νήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς“ καὶ διὰ τὸ „κύριον τὸν
 θεὸν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις“ καὶ ἄλλα πλείονα
 20 τούτοις παραπλήσια οὐ μόνον ἐκτρέπονται νεῶς καὶ βωμοὺς καὶ
 ἀγάλματα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ ἀποθνήσκειν, ὅτε δεῖ, ἐτοιμῶς ἐρχον-
 ται ὑπὲρ τοῦ μὴ μολῦναι τὴν περὶ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων ὑπόληψιν
 διὰ τινος τοιούτου παρανομήματος.

LXV. Εἰρηται δὲ ἐν τοῖς ἀνωτέρω περὶ Περσῶν πρὸς τὸ νεῶς
 25 μὲν αὐτοὺς μὴ ἰδρῦεσθαι σέβειν δὲ τὸν ἥλιον καὶ τὰ τοῦ θεοῦ
 δημιουργήματα· ὅπερ ἡμῖν ἀπαγορεύεται, διδασκομένοις μὴ λατρεύειν
 „τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα“ ἀλλ' εἰδέναι μὲν ὅτι „ἡ κτίσις ἐλευ-
 θερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς

18 Deut. 6, 13 (Matth. 4, 10). — 15 Exod. 20, 3. — Exod. 20, 4. 5. — 18
 Matth. 4, 10. Luk. 4, 8 (Deut. 6, 13). — 24 Vgl. oben V 41. 44. VI 22. — 26
 Vgl. Röm. 1, 25. — 27 Röm. 8, 21.

1 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 6 καὶ (vor κατασπᾶν) ai ausgebrochen, x u. Gravis
 erhalten A; τὸ für καὶ liest Bo. (Notae p. 404) | 7 ἐσχηματισμένην] ἐσχ halb ausge-
 brochen A | 9 διειληφέναι aus εἰληφέναι corr. A¹ | 10 κατακλιθέντες] nicht mit Bo.
 (Notae p. 404) in κατακληθέντες zu corr. | 12 παρὰ νόμους] ‚Intelligo ipsos Ido-
 lolatras‘ Bo. (Notae p. 404); dagegen vermute ich, dass dahinter ein Substantivum
 ausgefallen ist, vielleicht (συνουσίας), vgl. oben IV 26, I 296 Z. 4; παρὰ νόμους
 PDel. | 13 θηράσονται A Hδ. Sp. θηράσονται Bo. (Notae p. 404) Del. | 14 (καὶ)
 füge ich mit Del. ein | 16 παντὸς] πᾶν PDel. | (ἄνω) füge ich mit den Ausgg.
 ein | 22 μολῦναι A | 25 ἰδρῦεσθαι schreibe ich, ἰδρῦσθαι A Ausgg., derselbe Fehler
 oben VII 62, S. 211 Z. 24 | 26 ἀπαγορεύεται] ἀπηγόρευεται Sp. Del.

- δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ“ καὶ ὅτι „ἡ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν νιῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται“ καὶ ὅτι „τῇ ματαιότητι ἢ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα
- 188^v ἐπ’ ἐλπίδι,“ καὶ μὴ μὴν καὶ δεῖν | τὰ ἐπὶ τῇ δουλείᾳ „τῆς φθορᾶς“
- 5 καὶ ἐπὶ „τῇ ματαιότητι“ ὑποτεταγμένα καὶ „ἐπ’ ἐλπίδι“ κρείττονι ταῦτα πράττοντα ἐν χάριτι τιμῶν θεοῦ τοῦ ἀνευθεοῦς ἢ τοῦ νόου αὐτοῦ καὶ πρωτοτόκου „πάσης κτίσεως.“ ἀρκεῖ τοίνυν πρὸς ἐκείνοις καὶ ταῦτα περὶ τοῦ Περσῶν ἔθνους, βωμῶν καὶ ἀγάλματα ἐκτρεπομένων λατρευόντων δὲ „τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα.“
- 10 ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν Ἡρακλείτου παρέθετο λέξιν, ὑποδηγησάμενος αὐτὴν ὑποσημαίνουσαν ἡλίθιον εἶναι τὸ „τοῖς ἀγάλασιν“ εὐχεσθαι, ἐὰν μὴ γινώσκει τις „θεοὺς καὶ ἥρωας, οἵτινές εἰσι,“ λεκτέον ὅτι γινώσκειν μὲν ἔστι θεὸν καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ καὶ τοὺς τετιμημένους ὑπὸ θεοῦ τῇ θεῷ προσηγορία καὶ μετέχοντας
- 15 τῆς θεότητος αὐτοῦ, ἐτέρους ὄντας παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς „τῶν ἔθνων,“ „οἵτινές εἰσι“ „δαιμόνια“· οὐ μὴν δυνατόν ἔστι καὶ γινώσκειν τὸν θεὸν καὶ „τοῖς ἀγάλασιν“ εὐχεσθαι.

LXVI. | Καὶ οὐ μόνον τὸ εὐχεσθαι „τοῖς ἀγάλασιν“ ἡλίθιον 741 ἔστιν ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ συμπεριφερόμενον τοῖς πολλοῖς προσκοιμισθαι

20 „τοῖς ἀγάλασιν“ εὐχεσθαι, ὅποσον ποιούσιν οἱ τὰ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου φιλοσοφοῦντες καὶ οἱ τὰ Ἐπικούρου ἢ Δημοκρίτου ἀσπαζόμενοι· οὐδὲν γὰρ νόθον χρῆ ἐνυπάρχειν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀληθῶς εἰς τὸ θεῖον εὐσεβοῦς. οὐ τιμῶμεν δὲ τὰ ἀγάλματα καὶ διὰ τὸ μὴ τὸ ὅσον ἐφ’ ἡμῖν καταπίπτειν εἰς ὑπόληψιν τὴν περὶ τοῦ εἶναι τὰ

25 ἀγάλματα θεοὺς ἐτέρους. διὸ καὶ ἐγκαλοῦμεν Κέλσῳ καὶ πᾶσι τοῖς ὁμολογοῦσι μὴ εἶναι ταῦτα θεοὺς ὅτι τῶν δοκούντων εἶναι σοφῶν καὶ ἡ φαινομένη περὶ τὰ ἀγάλματα τιμὴ ἢ καὶ ἀκολουθῶντες οἱ πολλοὶ οὐ μόνον κατὰ συμπεριφορὰν σέβειν αὐτὰ νομίζοντες ἀμαρτάνουσιν ἀλλὰ γὰρ καὶ καταπίπτοντες τῇ ψυχῇ ἐπὶ τὸ

30 νομίζειν ταῦτα εἶναι θεοὺς καὶ μηδ’ ἀνεχόμενοι ἀκούειν ὅτι οὐκ εἰσὶ ταῦτα θεοὶ τὰ ὑπ’ αὐτῶν προσκυνούμενα.

Κέλσος μὲν οὖν φησὶν αὐτὰ μὴ ἡγεῖσθαι θεοὺς ἀλλὰ θεῶν ἀναθήματα, μὴ ἀποδεικνύς, πῶς οὐκ ἀνθρώπων εἰσὶ ταῦτα ἀνα-

1 Röm. 8, 19. — 2 Röm. 8, 20. — 4 Vgl. Röm. 8, 21. 20. — 7 Vgl. Kol. 1, 15. — 9 Vgl. Röm. 1, 25. — 13 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 14 Vgl. Psal. 49, 1. — 15 Vgl. Psal. 95, 5. — 19 Vgl. oben Exhort. Cap. VI a. A. und H. Usener, Epicurea p. 259, 14 Nr. 390.

12 γινώσκει A Ausgg. | 13 γινώσκειν A Ausgg. | 20 Περιπάτου] πάτου ausser τ u. d. Acut fast ganz ausgebrochen A | 22 ἐν < Ausgg. | 27 καὶ (vor ἢ)] γίνεται vermutet Bo. (Notae p. 404) | ἢ A οἷς M^{corr.} Ausgg. | 33 ἀποδεικνύς] ε ausgebrochen A.

θήματα ἀλλ', ὡς ὠνόμασεν, αὐτῶν τῶν θεῶν. σαφές γὰρ ὅτι ἐστὶν ἀνθρώπων πεπλανημένων περὶ τὸ θεῖον ταῦτα ἀναθήματα ἀλλ' οὐδὲ θείας εἰκόνας ὑπολαμβάνομεν εἶναι τὰ ἀγάλματα, ἅτε μορφὴν ἀοράτου καὶ ἀσωμάτου μὴ διαγράφοντες θεοῦ. ἐπεὶ
 5 δὲ ὑπολαμβάνει ἡμᾶς ὁ Κέλσος τοῖς ἐναντίοις περιπίπτειν, ὅτε φη-
 μὲν μὴ εἶναι ἀνθρωπόμορφον τὸ θεῖον καὶ ὅτε πιστεύομεν ὅτι „ὁ
 θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον“ ἰδίαν „εἰκόνα“ καὶ ἐν εἰκόνι
 θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· λεκτέον, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἴρηται,
 10 ὅτι τὸ „κατ' εἰκόνα θεοῦ“ ἐν ψυχῇ λογικῇ, τῇ ποιᾷ κατ' ἀρετὴν,
 σφίξεσθαι φάμεν. καὶ ἐνθα μέντοι ὁ Κέλσος, μὴ ἰδὼν διαφορὰν
 εἰκόνοσ θεοῦ καὶ τοῦ „κατ' εἰκόνα θεοῦ“, φησὶν ἡμᾶς λέγειν
 ὅτι „ὁ θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον“ ἰδίαν „εἰκόνα“ καὶ
 189^r εἶδος ὁμοιον ἑαυτῷ· εἴρηται | δὲ ἐν τοῖς ἀνωτέρω καὶ πρὸς
 ταῦτα.

- 15 LXVII. Εἰθ' ἐξῆς φησι περὶ Χριστιανῶν ὅτι συνθήσονται μὲν
 εἶναι ταῦτ' ἐπὶ τιμῇ τινων, ἢ ὁμοίων ἢ ἀνομοίων τὸ εἶδος,
 οὔτε δὲ θεοὺς εἶναι, οἷς ταῦτ' ἀνάκειται, ἀλλὰ δαίμονας,
 οὔτε χρῆναι θεραπεύειν δαίμονας ὅστις σέβει θεόν. καὶ εἰ
 ἡπίστατό γε τὸν περὶ δαιμόνων λόγον καὶ ὦν ἕκαστος αὐτῶν
 20 ἐνεργεῖ, εἴτε καλούμενος ὑπὸ τῶν περὶ ταῦτα δεινῶν εἴτε καὶ ἔκου-
 σίως ἐπιδιδόνς ἑαυτὸν ἢ βούλεται καὶ δύναται ἐνεργεῖα, καὶ διελήφει
 τὸν περὶ δαιμόνων λόγον, πολὺν ὄντα καὶ δύσληπτον τῇ ἀνθρω-
 πίνῃ φύσει, οὐκ ἂν ἐνεκάλεσεν ἡμῖν, φάσκουσιν ὅτι οὐ χρὴ θερα-
 πεύειν δαίμονας ὅστις σέβει τὸν ἐπὶ πᾶσι θεόν. καὶ τοσοῦτόν
 25 γε ἀποδέομεν τοῦ θεραπεύειν δαίμονας, ὥστε καὶ ἀπελεύνειν
 αὐτοὺς εὐχαίς καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραμμάτων μαθήμασιν ἀπὸ 742
 τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν καὶ ἀπὸ τῶν τόπων, ἐν οἷς αὐτοὺς ἰδρύ-
 κασιν, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ζώων. πολλάκις γὰρ ἐπὶ τῇ λύμῃ
 καὶ τῶν τοιοῦτων ἐνεργοῦσί τινα οἱ δαίμονες.
- 30 LXVIII. Διὰ δὲ τὰ ἀνωτέρω πολλὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἡμῖν εἰρη-
 μένα οὐ χρὴ νῦν παλιλλογεῖν πρὸς τὸ ὅτι μὲν οὖν αὐτοὶ διελέγ-

6 Vgl. Gen. 1, 26. 27. — 8 Vgl. oben VI 63. — 9 u. 11 Vgl. Gen. 1, 27. —
 18 Vgl. oben VI 63. — 30 Vgl. oben I 69. 70. II 63—66. III 41—43. VI 75—77.
 VII 16. 17. 35. 36. 40. 45. 46. 52.

8 εἰκόνας schreibe ich mit Bo. (Notae p. 404), εἰκόνοσ A Ausgg. | 4 διαγρά-
 φοντες A Hb. Sp. διαγράφοντα P Del. | 5 u. 6 ὅτε—ὅτε] sehr leicht in ὅτι—ὅτι zu
 verlesen A | 18 οὔτε] wohl nicht in οὐδέ zu corr., was Celsus geschrieben hat, vgl.
 oben VII 62, S. 212 Z. 21 | 27 αὐτοῖσ Bo. (Notae p. 404) Del. αὐτοῖσ A Hb. Sp. |
 28 ἐπὶ M² (am Rand) Jol Ausgg. (im Text) ἐν A | 29 hinter δαίμονες + πολλὰ γὰρ
 ἐν τῇ λύμῃ, doch expungiert, A.

χονται σαφῶς οὐ θεὸν ἀλλ' οὐδὲ δαίμονα, ἀλλὰ νεκρὸν σέβοντες. τοῦτο μὲν ἀντίκα διὰ τοῦτο παραλιπόντες ἴδωμεν τὰς ἐξῆς τοῦ Κέλσου λέξεις, ἐν αἷς φησὶ πρότερον δὲ ἐρήσομαι, διὰ τὴν δαίμονας οὐ θεραπευτέον; οὐ πάντα μέντοι κατὰ γνώμην διοικεῖται τοῦ θεοῦ, καὶ πᾶσα ἐξ ἐκείνου πρόνοια; καὶ ὁ τι περ ἂν <ἧ> ἐν τοῖς ὅλοις, εἴτε θεοῦ ἔργον εἴτ' ἀγγέλων εἴτ' ἄλλων δαιμόνων εἴτε ἡρώων, πάντα ταῦτα ἔχει νόμον ἐκ τοῦ μεγίστου θεοῦ, τέτακται δὲ ἐφ' ἐκάστῳ δύναμιν λαχὼν ὅστις ἡξίωται; τοῦτον οὖν τὸν ἐκείθεν ἐξουσίας τετυχηκότα οὐ θεραπεύσει δικαίως ὁ σέβων τὸν θεόν; οὔτε γὰρ οἶόν τε, φησὶ, „δουλεύειν“ τὸν αὐτὸν πλείοσι „κυρίοις.“

Ὅρα δὴ καὶ ἐν τούτοις ὅσα συναρπάζει, δεόμενα οὐκ εὐκαταφρονήτου ἐξετάσεως ἀλλὰ καὶ ἐπιστήμης βαθυτέρων καὶ ἀπορόφητότερων περὶ τῆς τῶν ὄλων πραγμάτων διοικήσεως. τὸ γὰρ πάντα κατὰ γνώμην διοικεῖσθαι τοῦ θεοῦ πῶς λέγεται, ἐξεταστέον, καὶ πότερον τὸ διοικεῖσθαι φθάνει καὶ ἐπὶ τὰ ἁμαρτανόμενα ἢ μὴ. εἰ μὲν γὰρ φθάνει τὸ διοικεῖσθαι καὶ ἐπὶ τὰ ἁμαρτανόμενα οὐ μόνον ἐν ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ δαίμοσι καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν ἔξω σωμάτων πέφικεν ἁμαρτάνειν, ὁράτω τὴν ἀτοπίαν ὁ τοῦτο λέγων τοῦ πάντα κατὰ γνώμην διοικεῖσθαι τοῦ θεοῦ· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ λόγῳ καὶ τὰ ἁμαρτανόμενα καὶ πάντα τὰ ἀπὸ κακίας κατὰ γνώμην διοικεῖσθαι τοῦ θεοῦ, ὅπερ οὐ ταῦτόν ἐστι τῷ οὐ κωλύοντος τοῦ θεοῦ γίνεται· εἰ δὲ καὶ κυρίως τις ἀκούοι τοῦ διοικεῖσθαι, διοικεῖσθαι μὲν λέγει τὰ ἀπὸ κακίας διοικούμενα (δηλονότι πάντα κατὰ γνώμην διοικεῖται τοῦ θεοῦ), καὶ οὐ 189^v παρανομεῖ εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ | θεοῦ πᾶς ἁμαρτάνων.

τὸ δ' ὅμοιον καὶ περὶ προνοίας διασταλτέον καὶ λεπτέον ὅτι τὸ πᾶσα ἐξ ἐκείνου πρόνοια σημαίνει μὲν τι ἀληθές, ὅτε ἡ πρόνοια σπουδαῖον ἐστίν· εἰ δ' ἀπαξοπλῶς πάντα τὰ γινόμενα <κατὰ> 30 πρόνοιαν εἶναι φήσομεν, καὶ κακῶς τι γίνηται, ψεῦδος ἔσται τὸ

11 Vgl. Matth. 6, 24. Luk. 16, 13.

6 <ἧ> füge ich ein, vgl. unten S. 218 Z. 3 u. VII 70, S. 219 Z. 28 | 9 ἡξίωται [so] A | 10 θεραπεύσει schreibe ich nach der Wiederholung der Stelle, unten VII 70, S. 220 Z. 3; θεραπεύει A Ausgg. | δικαίως [so] A | 11—12 am Rand ὧ A¹ | 22 ταυτόν A | 23 καὶ tilgt Del. (I 742 Anm. f) ohne Grund und setzt dafür καὶ vor dem zweiten διοικεῖσθαι (Z. 24) ein | 24 λέγει] λέγοι liest Del. (I 742 Anm. f), aber wenn der Bedingungssatz bis διοικούμενα (Z. 24) reichen würde, liesse sich μὲν (Z. 24) nicht erklären | 28 πᾶσα MAusgg., vgl. unten S. 218 Z. 1; πᾶσιν A | 29—30 am Rand ση A¹ | 29 <κατὰ> füge ich mit Del. nach Jol (am Rand) ein.

πᾶσα ἐξ ἐκείνου πρόνοια· εἰ μὴ ἄρα καὶ τὰ κατ' ἐπακολούθησιν τῶν ἐκ προνοίας θεοῦ λέγει τις εἶναι ἐκ προνοίας θεοῦ.

ἀποφαίνεται δὲ καὶ ὁ τι περ ἂν ἦ ἐν τοῖς οἰοῖς, εἴτε θεοῦ ἔργον εἴτ' ἀγγέλων εἴτε ἄλλων δαιμόνων εἴτε ἡρώων, 5 πάντα ταῦτα ἔχει νόμον ἐκ τοῦ μεγίστου θεοῦ, καὶ οὐκ ἄλληθῆ γε λόγον ἀποφαίνεται. οὐδὲ γὰρ τὰ παρανομοῦντα ἐπό-
μενα νόμῳ τῷ ἀπὸ μεγίστου θεοῦ παρανομεῖ. | παρανομεῖν δὲ ὁ 743
λόγος δεικνύσιν οὐ μόνον ἀνθρώπους φαύλους ἀλλὰ καὶ τοὺς φαύ-
λους δαίμονας καὶ τοὺς φαύλους ἀγγέλους.

10 LXIX. Φαύλους δὲ δαίμονας οὐ μόνον λέγομεν ἡμεῖς ἀλλὰ καὶ
σχεδὸν πάντες, ὅσοι δαίμονας τιθέασιν εἶναι. οὐ πάντα οὖν ἔχει
νόμον ἐκ τοῦ μεγίστου θεοῦ. ὅσα γὰρ παρ' ἰδίων ἀπροσεξίαν,
κακίαν ἢ πονηρίαν ἢ ἄγνοιαν τῶν καλῶν, ἀποπέπτωκε τοῦ θείου
νόμου, οὐκ ἔχει τὸν νόμον τοῦ θεοῦ ἀλλ', ἵνα ὀνομάσω καινῶν
15 ὀνόματι καὶ τῷ κατὰ τὴν γραφὴν, τὸν νόμον ἔχει „τῆς ἀμαρτίας.“
κατὰ μὲν οὖν τοὺς πολλοὺς τῶν τιθέντων εἶναι δαίμονας καὶ οἱ
φαῦλοι δαίμονες οὐκ ἔχουσι τὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ νόμον ἀλλὰ πα-
ρανομοῦσι· κατὰ δὲ ἡμᾶς πάντες δαίμονες ἀποπεσόντες τῆς ἐπὶ τὸ
ἀγαθὸν ὁδοῦ, πρότερον οὐκ ὄντες δαίμονες· καὶ ἔστιν εἶδος τῶν
20 ἐκπεσόντων θεοῦ τὸ τῶν δαιμόνων. διόπερ οὐ χρὴ θεραπεύειν
δαίμονας ὅστις σέβει θεόν.

δηλοῦται δὲ τὰ περὶ τοὺς δαίμονας καὶ ἐκ τῶν καλούντων
δαίμονας ἐπὶ τοῖς ὀνομαζομένοις φίλτροις ἢ μισήθροις ἢ ἐπὶ κω-
λύσεισι πράξεων ἢ ἄλλων τοιοῦτων μυρίων· ἅπερ ποιοῦσιν οἱ δι'
25 ἐπωδῶν καὶ μαγγανειῶν μεμαθηκότες καλεῖν καὶ ἐπάγεσθαι δαίμονας
ἐφ' ἃ βούλονται. διόπερ ἢ πάντων δαιμόνων θεραπεία ἄλλοτρία
ἡμῶν ἐστὶ, τῶν σεβόντων τὸν ἐπὶ πᾶσι θεόν. καὶ θεραπεία δαι-
μόνων ἐστὶν ἢ θεραπεία τῶν νομιζομένων θεῶν· „πάντες“ γὰρ „οἱ
θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια.“ δῆλον δὲ καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ εἰς τὰ
30 δοκοῦντα ἐνεργέστερα τῶν νομιζομένων ἱερῶν κατακλίσεις περιέργους
γεγονέναι καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἰδρύσεως τῶν τοιῶνδε ξοάνων
καὶ νεῶν, ἅστινας κατακλίσεις οἱ τῆ τῶν δαιμόνων διὰ μαγγα-

7 Vgl. II Petr. 2, 4. Judas 6. — 15 Vgl. Röm. 8, 2. — 28 Psal. 95, 5.

18 τῶν καλῶν A Hδ. Sp. τοῦ καλοῦ P Del. | ἀποπέπτωκεν Ausgg. | 17 τοῦ
< M Ausgg. | 22 καλούντων δαίμονας A Hδ. Sp. καλούντων αὐτούς P Del., doch
vgl. z. B. unten S. 219 Z. 2 | 23 μισήθροις A μισήθροις P, M² am Rand, Jol Ausgg. |
24 δι' εἰ in Correctur A | 30 κατακλίσεις aus κατὰ κλήσεις corr. A κατακλήσεις
liest Bo. (Notae p. 404), κατακλήσεις oder κατακλήσεις Del. (I 743 Anm. d) | 32
κατακλίσεις aus κατακλήσεις corr. A κατακλήσεις liest Bo. (Notae p. 404), κατα-
κλήσεις oder κατακλήσεις Del. (I 743 Anm. d) | τῆ] ἦ in Correctur A | hinter
μαγγανειῶν ein Buchst. ausradiert A.

νειῶν θεραπεία σχολάζοντες πεποιήνται. διὸ δέδοκται ἡμῖν φεύγειν ὡς ὄλεθρον τὴν τῶν δαιμόνων θεραπείαν· δαιμόνων δὲ θεραπείαν εἶναι φαμεν πᾶσαν τὴν νομιζομένην παρ' Ἑλλήσι παρὰ βωμοῖς καὶ ἀγάλμασι καὶ ναοῖς θεῶν θρησκείαν.

5 LXX. Δεῖται δὲ καὶ εἰς τὸ τέτακται δὲ ἐφ' ἐκάστῳ δύναμιν λαχὼν τοῦ μεγίστου θεοῦ ὅστις ἤξιωται οὐτινοσοῦν ἔργου πᾶν βαθυτέρας ἐπιστήμης καὶ δυναμένης παραστῆσαι, πότερόν ποτε
190^r ὡς οἱ δῆμοι ἐν ταῖς | πόλεσι καὶ οἱ τεταγμένοι ἐπὶ τῶν σκυθρωπῶν μὲν ἀναγκαίων δὲ ἐν ταῖς πολιτείαις πραγμάτων οὕτως εἰδὶ
10 τεταγμένοι μοχθηροὶ δαίμονες ἐπὶ τινῶν ὑπὸ τοῦ διοικοῦντος τὰ ὅλα λόγου θεοῦ, ἢ ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς ἐρημίαις ληστεύοντες καὶ ἕνα τινὰ προστησάμενοι ἄρχειν αὐτῶν οὕτως οἱ δαίμονες οἰονεὶ κατὰ τόπους τῆς γῆς συστήματα γενόμενοι ἄρχοντά τινα ἑαυτοῖς πεποιήκασιν, τὸν ἠγησόμενον αὐτῶν εἰς τὰς πράξεις, ἃς εἴλαντο ὑπὲρ
15 τοῦ κλέπτειν καὶ ληστεύειν ἀνθρώπων | ψυχάς. 744

χρεία δὲ τῶ μέλλοντι εἰς ταῦτα λέγειν καλῶς, ἵνα περὶ Χριστιανῶν ἀπολογησῆται, ἐκτρεπομένων ἄλλο τι σέβειν παρὰ τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν καὶ τὸν πρωτότοκον „πάσης κτίσεως“ λόγον αὐτοῦ, διηγῆσασθαι καὶ τὸ „πάντες, ὅσοι ἦλθον πρὸ ἐμοῦ, κλέπται εἰδὶ καὶ
20 λησταί, καὶ οὐκ ἤκουσεν αὐτῶν τὰ πρόβατα“ καὶ τὸ „ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ,“ καὶ εἴ τι ἄλλο τούτοις εἴρηται παραπλήσιον ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν, ὥσπερ καὶ τὸ „ἰδοὺ δέδοκα ὑμῖν ἔξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ
25 ἀδικήσῃ“ καὶ τὸ „ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα.“

ἀλλ' οὐδαμῶς ἤδει ταῦτα ὁ Κέλσος· εἰ γὰρ ἤδει, οὐκ ἂν εἶπε· καὶ ὁ τι περ ἂν ἦ ἐν τοῖς ὅλοις, εἴτε θεοῦ ἔργον εἴτ' ἀγγέλων εἴτ' ἄλλων δαιμόνων εἴτε ἠρώων, ταῦτ' ἔχει νόμον

11 Vgl. Joh. 1, 1. — 18 Vgl. Kol. 1, 15. Joh. 1, 1. — 19 Joh. 10, 8. — 20 Joh. 10, 10. — 23 Luk. 10, 19. — 25 Psal. 90, 13.

3 νομιζομένην] ἐν auf Rasur | 5 Δεῖται schreibe ich, εἶπε A Ausgg. | δὲ καὶ] ἐ καὶ auf Rasur A | εἰς von Hδ. Sp. eingeklammert, von Del. getilgt | 6 hinter ἔργου + δεῖται δὲ M² am Rand, Jol Ausgg. | 7 βαθυτέρας] θ fast ganz ausgebrochen A | 9 ἀναγκαίων] ι aus ι corr. A | 14 πεποιήκασιν] ἦ in Correctur A | εἴλαντο A εἴλαντο MAusgg. | 18 hinter αὐτοῦ + καὶ θεὸν Del. | 20 ὁ in Correctur A | 23 vor πατεῖν + τοῦ MAusgg., doch vgl. oben Exhort. Cap. XXXV, I 34 Z. 7, und c. Cels. VII 57, S. 207 Z. 6 | 24 ὑμᾶς aus ἡμᾶς corr. A | 25 ἀδικήσῃ, das Schloss-η durchlöchert, aber deutlich erkennbar, A ἀδικήσει Ausgg. | 29 εἴτ' ἄλλων δαιμόνων A, Hδ. am Rand, Sp. im Text; εἴτε δαιμόνων MHδ. Del. im Text.

ἐκ τοῦ μεγίστου θεοῦ, τέτακται δὲ ἐφ' ἑκάστῳ δυνάμιν
 λαχῶν ὅστις ἠξίωται; τοῦτον οὖν τὸν ἐκεῖθεν ἐξουσίας τε-
 τυχηκότα οὐ θεραπεύσει δικαίως ὁ σέβων τὸν θεόν; τούτοις
 δ' ἐπιφέρει τὸ οὐ γὰρ οἶόν τε „δουλεύειν“ τὸν αὐτὸν πλει-
 5 οσι „κυριοῖς“· περὶ οὐ ἐν τῷ ἕξῃς βιβλίῳ διαληφόμεθα, ἅτε
 αὐτάρκη περιγραφὴν ελληφότος τοῦ ἑβδόμου τόμου, πρὸς τὸ σύγ-
 γραμμα Κέλσου ἡμῖν γεγραμμένου.

4 Vgl. Matth. 6, 24. Luk. 16, 13.

1 ἑκάστῳ M corr. Jol Ausgg., vgl. oben VII 68, S. 217 Z. 8; ἑκάστου A |
 6 σύγγραμμα] über αμ ein Tintenfleck, durch den ein Acut getilgt zu sein scheint,
 A | 7 mit γεγραμμένου: ~ endigt das VII. Buch auf fol. 190r; darunter mit
 schwarzer Tinte geschrieben: ✕ τέλος τοῦ ζ' τόμου: — A¹.

**ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΝ
ΚΕΛΣΟΥ ΑΛΗΘΗ ΛΟΓΟΝ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ
ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.**

I. Ἦδη ἔφθασα ἐπὶ τὸ συντελέσαι ἐπὶ βιβλία, θέλω δὲ ἄρ-
ξασθαι καὶ ὀγδόου. θεὸς δὲ καὶ ὁ „μονογενῆς“ αὐτοῦ λόγος παρέσται
ἡμῖν, ἵνα γενναίως μὲν τὰ Κέλσου ψεύδη διελεγχθῆ, μάτην ἐπιγε-
γραμμένα ἀληθῆς λόγος, δυνατῶς δὲ καὶ τὸ ὅσον ἐπὶ τοῖς ὑπαγο-
5 ρευομένοις τὰ χριστιανισμοῦ ἀποδειχθῆ, εὐχομένοις τὸ „ὑπὲρ Χριστοῦ
πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος“ ἡμᾶς „δι’ ἡμῶν“ εἰπεῖν
τῇ τοῦ Παύλου διαθέσει καὶ πρεσβεῦσαι „ὑπὲρ Χριστοῦ“ πρὸς τοὺς
ἀνθρώπους, ὡς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ἐπὶ τὴν πρὸς ἑαυτὸν φιλίαν πα-
ρακαλεῖ, βουλόμενος οἰκειῶσαι δικαιοσύνη καὶ ἀληθεία καὶ ταῖς λοι-
190^v παῖς ἀρεταῖς τοὺς | πρὸ τῆς παραδοχῆς τῶν Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ δογ-
μάτων ἐν σκοτῶ τῷ περὶ θεοῦ καὶ ἀγνοίᾳ τῇ περὶ τοῦ κτίσαντος
ἐνδιατρίψαντας. καὶ πάλιν δὲ ἐρῶ ὅτι ὁ θεὸς δόξῃ ἡμῖν τὸν γεν-
ναίον καὶ ἀληθῆ λόγον, τὸν κύριον τὸν κραταῖον καὶ δυνατὸν „ἐν
πολέμῳ“ τῷ κατὰ τῆς κακίας. ἤδη δὲ καὶ ἐπὶ τὴν ἐξῆς λέξιν Κέλσου
15 καὶ τὰ πρὸς αὐτὴν ὀδευτέον ἐστὶν ἡμῖν.

II. | Ἐπηπόρησε δὲ ἐν τοῖς πρὸ τούτων πρὸς ἡμᾶς, διὰ τί δαι- 745
μονας οὐ θεραπεύομεν· καὶ πρὸς ἃ εἶπε περὶ δαιμόνων ἀπην-
τήσαμεν κατὰ τὸ φαινόμενον ἡμῖν βούλημα τοῦ θείου λόγου. εἰθ’
ἐξῆς ἐκείνοις ἡμᾶς εἰσάγει λέγοντας πρὸς τὴν ἐπαπόρησιν αὐτοῦ,

2 Vgl. Joh. 1, 1. 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 5 II Kor. 5, 20. — 8 Vgl.
Joh. 1, 1. — 11 Vgl. Matth. 4, 16 (Jes. 9, 2). I Joh. 1, 6. — 18 Vgl. Psal. 23, 8.
— 16 Vgl. oben VII 68, S. 217 Z. 3 f. — 17 Vgl. oben VII 69. 70.

Die Überschrift des VIII. Buches wird in A fol. 190^r Z. 10 v. u. durch einen
Ornamentstreifen [Rubrum] von dem Schluss des VII. Buches getrennt u. lautet: πρὸς
τὸν ἐπιγεγραμμένον κέλσου ἀληθῆ λόγον, τόμος Η̄ ††††† [Rubrum], also ΩΡΙ-
ΓΕΝΟΥΣ < A | 1 Ἦδη] Η̄ roter Initial A | 2 ὀγδόου] γ ausgebrochen A | 6 ἡμᾶς
δι’ ἡμῶν] δι’ ἡμῶν P Del. δι’ ἡμῶν ἡμᾶς Bo. (Notae p. 404) ἡμᾶς δι’ ἡμῶν M durch
Conjectur | 7 Παύλου] π ausgebrochen A | vor Χριστοῦ + τοῦ Del.

θέλοντος ἡμᾶς καὶ τοὺς δαίμονας θεραπεύειν, ὅτι οὐχ οἷόν τε „δουλεύειν“ τὸν αὐτὸν πλείοσι „κυρίοις.“ τοῦτο δ', ὡς οἰεταί, στάσεως εἶναι φωνῆν τῶν, ὡς αὐτὸς ὠνόμασεν, ἀποτειχίζόντων ἑαυτοὺς καὶ ἀπορῆγγνύντων ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων. νομίζει δὲ τοὺς τοῦτο λέγοντας τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς ἀπομάττεσθαι τὸ σφέτερον πάθος εἰς τὸν θεόν. διὸ καὶ ἐπὶ μὲν ἀνθρώπων χώραν ἔχειν οἰεταί τὸν δουλεύοντά τινι μὴ ἂν εὐλόγως καὶ ἄλλω „δουλεύειν“ ἀνθρώπῳ, ὡς βλαπτομένον τοῦ ἐτέρου ἀπὸ τῆς διαφόρου δουλείας, μηδὲ τὸν φθάσαντα συνομωμοκέναι τινὶ συνομνύειν καὶ ἐτέρῳ ὡς βλάπτοντα, <καὶ> λόγον ἔχειν τὸ μὴ δουλεύειν ἅμα διαφόροις ἥρωσι καὶ τοῖς τοιοῦτοις δαίμοσιν· ἐπὶ δὲ θεοῦ, πρὸς ὃν οὔτε βλάβη τις οὔτε λύπη φθάνει, ἄλογον νομίζει τὸ φυλάττεσθαι ὁμοίως τοῖς περὶ ἀνθρώπων καὶ ἡρώων καὶ τοιῶνδε δαιμόνων θεραπεύειν θεοὺς πλείονας. φησὶ δὲ καὶ τὸν θεραπεύοντα θεοὺς πλείονας τῷ ἕν τι τῶν τοῦ μεγάλου θεραπεύειν φίλον καὶ ἐν τούτῳ ἐκείνῳ ποιεῖν καὶ προστίθῃσιν ὅτι οὐδ' ἔξεστι τιμᾶσθαι τινι ᾧ μὴ ἔξ ἐκείνου τοῦτο δέδοται. διότι τιμῶν τις καὶ σέβων, φησὶ, τοὺς ἐκείνου πάντας οὐ λυπεῖ τὸν θεόν, οὐ πάντες εἰσὶν.

III. Ἴδωμεν δὴ πρὸ τῶν ἐξῆς εἰ μὴ εὐλόγως ἀποδεχόμεθα τὴν „οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίοις δουλεύειν“ φωνῆν, ἣ ἐπιφέρεται τὸ „ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀντιέξεται καὶ τοῦ ἐτέρου καταφρονήσει,“ καὶ ἐξῆς αὐτῶν τὸ „οὐ δύνασθε θεῶν δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ.“ καλεῖ δ' ἡμᾶς ἡ ἀπολογία εἰς βαθύτερόν τινα καὶ ἀπόρρητον περὶ θεῶν καὶ κυρίων λόγον. ἐπίσταται γὰρ ἡ θεία γραφή τὸν μέγαν εἶναι κύριον παρὰ „πάντας τοὺς θεοὺς.“ ἐν οἷς „θεοὺς“ οὐ τοὺς προσκυνουμένους ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐξακούομεν, ἀτε μαθόντες ὅτι „πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν δαιμόνια,“

2 Vgl. Matth. 6, 24. Luk. 16, 13. — 22 Matth. 6, 24. Luk. 16, 13. — 27 Vgl. Psal. 96, 9. — 29 Psal. 95, 5.

1 οὐχ] οὐχ Del. | 8 ἂν εὐλόγως Bo. (Notae p. 404) Del. ἀνευλόγως AH5.Sp. 11 <καὶ> füge ich ein, um die Satzverbindung zwischen der Erörterung über die ἀνθρωποι und derjenigen über die ἥρωες herzustellen; vgl. unten VIII 7, S. 226 Z. 5 | μὴ < Jol Del. | 18 φθάνει schreibe ich, φθάνη Bo. (Notae p. 404) u. Guiet (bei Del. I 745 Anm. d); φανῆ Ausgg. φανῆ, doch η in Correctur, A | 15 τοιῶνδε δαιμόνων] τοιῶν δαιμόνων A | 16 τῷ ἕν τι V corr. Jol corr. Ausgg. τῶν ἐν τι [so] A | 19 ἐκείνου] ι aus ι corr. A | 23 μισήσει] das erste ι unter einem Tintenfleck verschwunden A | τὸν (vor ἕτερον)] το ausgebrochen A | 24 αὐτῷ [so] A | 25 μαμωνᾶ A Μαμωνᾶ Sp. Del.

ἀλλὰ „θεοὺς,“ ὧν οἰδέ τινα συναγωγὴν ὁ προφητικὸς λόγος, καὶ τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν τούτους διακρίνοντα καὶ διατασσόμενον ἐκάστῳ
 191^r τὸ οἰκτεῖον αὐτῷ ἔργον. „ὁ θεὸς“ | γὰρ „ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ θεοὺς διακρίνει.“ καὶ γὰρ ἔστι „θεὸς θεῶν κύριος,“
 5 ὡς διὰ τοῦ υἱοῦ „ἐκάλεσε τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου ἕως δυσμῶν.“ καὶ προστασσόμεθα ἐξομολογεῖσθαι „τῷ θεῷ τῶν θεῶν,“ μαθόντες καὶ τὸ „ὁ θεὸς οὐκ ἔστι νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων“· ἅπερ δὴ λέγεται οὐ μόνον διὰ τῶν ἐκκειμένων ἀλλὰ καὶ δι’ ἄλλων μυρίων.

IV. Τοιαῦτα καὶ περὶ κυρίου καὶ κυρίων διδάσκουσιν ἡμᾶς.
 10 | ἔξετάζειν καὶ φρονεῖν οἱ θειοὶ λόγοι, ὅπου μὲν λέγοντες· „ἐξομο- 746
 λογεῖσθε τῷ θεῷ τῶν θεῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ τῶν κυρίων, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ,“ ὅπου δὲ ὅτι ἔστιν ὁ θεὸς „βασιλεὺς τῶν βασιλευνόντων καὶ κύριος τῶν κυριούντων.“ οἶδε δὲ ὁ λόγος θεοὺς τοὺς μὲν τινὰς
 15 λεγομένους τοὺς δὲ καὶ ὄντας, εἴτε λεγομένους εἴτε μὴ· τὸ δ’ αὐτὸ διδάσκων καὶ περὶ κυρίων τῶν ὄντων καὶ μὴ λέγει ὁ Παῦλος· „καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ εἴτ’ ἐν οὐρανῷ εἴτ’ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡςπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοὶ.“ εἴτ’ ἐπεὶ „ὁ τῶν θεῶν θεὸς“ καλεῖ „ἀπ’ ἀνατολῶν“ καὶ „δυσμῶν“ ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ με-
 20 ρίδα διὰ τοῦ Ἰησοῦ οὗς βούλεται, κύριος δὲ ὧν ὁ Χριστὸς τοῦ θεοῦ δείκνυσιν δι’ ὧν ἐπέβη τοῖς πάντων ὄρτοις καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀπὸ πάντων ὄρτων καλεῖ ὅτι ἔστι πάντων τῶν κυριούντων διαφέ-
 ρων· διὰ τοῦτο ταῦτ’ ἐπιστάμενος ὁ Παῦλος φησι μεθ’ ἃ παρεθέ-
 25 μην· „ἀλλ’ ἡμῖν εἰς θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι’ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι’ αὐτοῦ.“ θεωρῶν τε θαυμάσιόν τινα καὶ μυστηριώδη λόγον κατὰ τὸν τόπον ἐπιφέρει αὐ-
 τοῖς· „ἀλλ’ οὐκ ἐν πᾶσιν ἢ γινώσις.“ ἐπὶ δὲ λέγει· „ἀλλ’ ἡμῖν εἰς θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι’ οὗ τὰ πάντα,“ τὸ „ἡμῖν“ λέγει ἐφ’ ἑαυτοῦ καὶ πάντων τῶν ἀνα-
 30 βεβηκότων πρὸς τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν „τῶν θεῶν“ καὶ πρὸς τὸν ἐπὶ πᾶσι κύριον „τῶν κυρίων.“ ἀναβέβηκε δὲ πρὸς τὸν ἐπὶ πᾶσι

1 Vgl. Psal. 81, 1. — 2 Vgl. oben VII 68, S. 217 Z. 6 ff. — 3 Psal. 81, 1. — 4 Psal. 49, 1. — 6 Vgl. Psal. 135, 2. — 7 Matth. 22, 32. Mark. 12, 27. Luk. 20, 38. — 10 Psal. 135, 2. 3. — 13 I Tim. 6, 15. — 16 I Kor. 8, 5. — 18 Vgl. Psal. 49, 1. — 24 I Kor. 8, 6. — 27 I Kor. 8, 7. — I Kor. 8, 6. — 30 Vgl. Psal. 135, 2. 3. Deut. 10, 17.

7 ὁ M^{corr.} Ausgg. δὲ A | 9 hinter τοιαῦτα + δὲ Ausgg. | καὶ (vor κυρίων) tilgen Hb. Sp. < Del. | 12 ἐξομολογεῖσθε] ἐξομολογεῖσθαι A | 14 κυριούντων] ι in Correctar A | 15 λεγομένους (1)] ου aus a corr. A | 16 καὶ (vor περὶ)] α ausgebrochen A | περὶ] π ausgebrochen A | 17 τῆς < MAusgg. | 22 τῶν < MAusgg. | 28 ταῦτ’ A ταῦτα Ausgg. | 27 γινώσις] ν auf Rasur A.

θεὸν ὁ ἀσπίστως καὶ ἀδαιρέτως καὶ ἀμερίστως αὐτὸν σέβων διὰ τοῦ μόνου προσάγοντος ἐκείνῳ υἱοῦ, τοῦ θεοῦ λόγον καὶ σοφίας ἐν τῷ Ἰησοῦ θεωρουμένου, τοὺς παντὶ τρόπῳ πειρωμένους ἑαυτοῦς οἰκειῶσαι δι' ἔξαιρέτων λόγων καὶ πράξεων καὶ διανοημάτων [καὶ νοημάτων] τῷ τοῦ παντὸς δημιουργῷ θεῷ. παρὰ ταῦτα δ' οἶμαι καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια τὸν μετασχηματιζόμενον „εἰς ἄγγελον φωτός“ ἄρχοντα „τοῦ αἰῶνος τούτου“ πεποιηκέναι τὸ „τῷ δὲ ἔπεται στρατιὰ θεῶν τε καὶ δαιμόνων, κατὰ ἕνδεκα μοίρας τεταγμένη“, ἐν οἷς περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν φιλοσοφησάντων λέγει τό· „μετὰ μὲν Διὸς ἡμεῖς, ἄλλοι δὲ μετὰ ἄλλων δαιμόνων.“

V. Πολλῶν τοίνυν λεγομένων ἢ ὄντων θεῶν ὁμοίως δὲ καὶ κυρίων, ἡμεῖς πάντα πράττομεν, ἢ οὐ μόνον τὰ προσκυνούμενα ὡς θεοὺς παρὰ τοῖς ἐπὶ γῆς ἔθνεσιν ὑπεραναβῶμεν | ἀλλὰ γὰρ καὶ οὐρανῶν αἱ γραφαὶ θεοῦς, περὶ ὧν οὐδὲν ἴσασιν οἱ „ξένοι τῶν“ διὰ 191^v | Μωϋσέως καὶ τοῦ σωτήρος Ἰησοῦ ἡμῶν „διαθηκῶν“ τοῦ θεοῦ καὶ 747 οἱ ἀλλότριοι τῶν διὰ τούτων δηλουμένων ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ. ὑπεραναβαίνει δὲ τὴν παρὰ πᾶσι δαιμονίοις δουλείαν ὁ μηδὲν ἔργον δαιμονίοις φίλον ποιῶν, καὶ ὑπεραναβαίνει τὴν μερίδα τῶν παρὰ Παύλῳ λεγομένων εἶναι θεῶν ὁ σκοπῶν, εἴτε ὡς ἐκείνοι εἶθ' ὅπως ποτὲ ἔχει 20 τὰ πράγματα, οὐ „τὰ βλεπόμενα ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα“ καὶ ὄρων τις, τίνα τρόπον καὶ „ἢ τῆς κτίσεως ἀποκαταδοκία τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται,“ „οὐχ ἔκουσα ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι,“ εὐφημῶν τὴν κτίσιν καὶ βλέπων, τίνα τρόπον „ἐλευθερωθήσεται“ πᾶσα „ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς“ καὶ κατανήσεται „εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ,“ οὐ 25 περισπᾶται πρὸς <τὸ> τῷ θεῷ καὶ ἄλλῳ τινὶ δουλεύειν μετ' αὐτοῦ οὐδὲ πρὸς τὸ „δυσὶ κυρίοις δουλεύειν.“

οὐ στάσεως οὐν φωνὴ ἐπὶ τοῖς νοήσασιν τὰ τοιαῦτα καὶ μὴ θέλουσι „δουλεύειν“ πλειοσι „κυρίοις,“ διὰ τοῦτο ἀρκοῦμενοι 30 κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, παιδεύοντι ὑφ' ἑαυτῷ τοὺς δουλεύοντας

2 Vgl. Joh. 1, 1. Luk. 11, 49. I Kor. 1, 30. — 6 Vgl. II Kor. 11, 14. I Kor. 2, 6. 8. — 7 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXVI p. 246 E—247 A. — 9 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXX p. 250 B. — 14 Vgl. Ephes. 2, 12. — 19 Vgl. II Kor. 4, 18. — 21 Vgl. Röm. 8, 19—21. — 27 Matth. 6, 24. Luk. 16, 13.

4 [καὶ νοημάτων] tilge ich nach P mit Del., wahrscheinlich hat νοημάτων als Variante zu διανοημάτων am Rand gestanden | 8 μοίρας τεταγμένη] μέρος κτισμένη Plato | 10 μετὰ ἄλλων δαιμόνων] μετ' ἄλλων θεῶν Plato | 18 ἔθνεσι A | 15 σωτήρος Ἰησοῦ ἡμῶν] σωτῆρος ἡμῶν, und σωτῆρος am Rand nachgetragen, A¹ | 19 ὅπως ποτε A | 24 κατανήσεται scheint aus κατ' ἀνήσεται corr. A | 26 <τὸ> τῷ θεῷ Del. τὸ θεῷ Bo. (Notae p. 404).

αὐτῶ, ἵν' αὐτοὺς πεπαιδευμένους παραδῶ γενόμενος „βασιλείαν“ ἀξίαν
 θεοῦ τῶ θεῶ καὶ πατρὶ. ἀλλὰ καὶ ἀποσχίζουσι καὶ ἀπορῆ-
 γνύουσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων „τῆς πολιτείας“ τοῦ θεοῦ
 καὶ ξένων „τῶν διαθηκῶν“ αὐτοῦ, ἵνα „τὸ ἐν οὐρανοῖς πολιτευμα“
 5 πολιτεύσονται, προσερχόμενοι θεῶ ζῶντι „καὶ πόλει θεοῦ, Ἱερου-
 σαλήμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ
 πρωτοτόκων, ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανῶ.“

VI. Ἄλλ' οὐδ' ὡς βλαπτομένου τοῦ θεοῦ, ὡς δοκεῖ βλάπ-
 τεσθαι ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ καὶ ἄλλῳ παρ' αὐτὸν δουλεύοντος,
 10 ἐκκλίνωμεν τὸ δουλεύειν ἄλλῳ τινὶ ἢ τῶ θεῶ διὰ τοῦ λόγου
 αὐτοῦ καὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς μὴ βλαβῶμεν ἑαν-
 τοὺς χωρίζοντες τῆς τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ μερίδος, ὡς οἰκείως αὐτοῦ
 τῇ μακαριότητι ζῶντας πνεύματι ἐξαιρέτῳ „νιοθεσίας“ ὃ ἐστὶν ἐν
 15 νόις τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρὸς, οὐ λεξείδια ἀλλὰ πράγματα μεγαλο-
 φώνως κατὰ τὸ κρυπτὸν φθεγγόμενοις τὸ „Ἀββὰ ὁ πατήρ.“ Λακε-
 δαιμονίων μὲν οὖν οἱ πρέσβεις τὸν Περσῶν βασιλέα, καίτοι προσαναγα-
 καζόντων σφόδρα τῶν δορυφόρων, οὐ προσεκύνησαν φοβούμενοι τὸν
 ἕνα κύριον αὐτῶν τὸν Λυκούργου νόμον· οἱ δὲ τὴν πολλῶ μεί-
 ζονα καὶ θειοτέραν πρεσβείαν „ὑπὲρ Χριστοῦ“ πρεσβεύοντες οὔτε
 20 τὸν Περσῶν ἄρχοντα οὔτε τὸν Ἑλλήνων οὔτε τὸν Αἰγυπτίων οὔτε
 τὸν οὐτινοσοῦν ἔθνορας προσκυνήσαιεν ἂν, κἂν οἱ δορυφόροι τῶν ἀρ-
 χόντων δαίμονες καὶ τοῦ διαβόλου ἄγγελοι προσαναγκάζειν αὐ-
 τοὺς ἐθέλωσι | τοῦτο ποιεῖν καὶ πειθῶσι μακρὰν χαιρείν λέγειν τῶ 748
 192^r παντὸς νόμου τῶν ἐπὶ γῆς κρείττονι | κύριος γὰρ τῶν „ὑπὲρ
 25 Χριστοῦ“ πρεσβεύοντων ὁ Χριστὸς ἐστίν, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύουσιν, ὃ
 „ἐν ἀρχῇ“ λόγος ὢν καὶ „πρὸς τὸν θεὸν“ ὢν καὶ „θεὸς“ ὢν.

1 Vgl. Apok. Joh. 1, 6. 5, 10. — 3 Vgl. Ephes. 2, 12. — 4 Vgl. Phil. 3, 20.
 — 5 Vgl. Hebr. 12, 22. 23. — 10 Vgl. Joh. 1, 1. 14. 14, 6. 17, 17. — 18 u. 15
 Vgl. Röm. 8, 15. — 14 Vgl. Röm. 8, 14. — 15 Vgl. Herodot VII 136. — 19
 u. 24 Vgl. II Kor. 5, 20. — 22 Vgl. oben VII 70, S. 219 Z. 28. — 26 Vgl. Joh. 1, 1.

2 ἀποσχίζουσι| ἀποτεριχίζουσι vermuten Bo. (Notae p. 404) u. Del. (I 747
 Anm. a) nicht ohne Grund, da Origenes hier offenbar die Worte des Celsus (vgl.
 oben VIII 2, S. 222 Z. 3f.) benutzt | 7 οὐνώ A Hδ. Sp. οὐρανοῖς P Del. | 10 ἐκκλί-
 νωμεν MAusgg. ἐκκλίνωμεν A | 18 ὃ ἐστίν schreibe ich, ὃ τιθεῖ [so] vermutet Bo.
 (Notae p. 404), ὃ τιθησιν Del. (I 747 Anm. d) ausser einem andern weniger glück-
 lichen Vorschlag; ὃ θεός (der Fehler wohl durch Verwechslung der Compendien
 für ἐστίν u. θεός entstanden) A Ausgg. | 14 λεξείδια — πράγματα| λεξείδιω — πράγ-
 ματι vermutet Del. (I 747 Anm. d) unrichtig | 15 φθεγγόμενοις Hδ. am Rand, Sp.
 Del. im Text, besser als φθεγγόμενον; φθεγγόμενοι A Hδ. im Text | 18 κύριον]
 ὕ in Correctur A | Λυκούργου] ὕ aus ὅ corr. A | 20 τὸν Ἑλλήνων οὔτε τὸν Αἰ-
 γυπτίων schreibe ich mit Bo. (Notae p. 404) u. Del. (I 747 Anm. f), τῶν Ἑλλήνων
 οὔτε τῶν Αἰγυπτίων A Ausgg. | 23 μακρὰν A Hδ. Sp. μακρὰ P Del.

- VII. *Εἶτ' ἐπεὶ ἔδοξε τῶν φαινομένων αὐτῷ βαθύτερόν τινα κινεῖν λόγον ὁ Κέλσος περὶ ἡρώων καὶ τινων δαιμόνων, λέγων μετὰ τὸν περὶ τῆς πρὸς ἀνθρώπους δουλείας λόγον, ὡς βλαπτομένου τοῦ προτέρου, ᾧ τις δουλεύειν βούλεται, ἔαν δου-*
5 *λεύειν θέλῃ καὶ δευτέρῳ, ὅτι εἴη δ' ἂν τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ἡρώων τε καὶ τῶν τοιούτων δαιμόνων· πευστέον αὐτοῦ, τί νοεῖ τοὺς ἡρώας, καὶ ποδαποὺς εἶναι λέγει τοὺς τοιούτους δαιμονας; ὥστε τὸν δουλεύοντα τῷδε τῷ ἡρώϊ καὶ μὴ ἑτέρῳ δουλεύειν δεῖν, καὶ τῷ τοιῷδε δαίμονι μὴ καὶ ἄλλῳ δουλεύειν·*
10 *ὡς βλαπτομένου ἀνάλογον τοῖς βλαπτομένοις ἀνθρώποις τοῦ προτέρου δαίμονος, οἷς τις ἐλάτρευσε πρὸ τῶν δευτέρων. ἀλλὰ καὶ τίνα βλάβην οἶσται εἶναι ἡρώων ἢ τῶν τοιῶνδε δαιμόνων, παρασησάτω. ἀναγκασθήσεται γὰρ ἤτοι εἰς πέλαγος φλυαρίας ἐμπεσὼν ἀναλαβεῖν τὸν λόγον καὶ ἀθετῆσαι τὰ εἰρημένα ἢ μὴ φλυα-*
15 *ρεῖν θέλων, ὁμολογεῖν ὅτι οὔτε ἡρώας οὔτε δαιμόνων φύσιν ἐπίσταται. εἰς δὲ τὸν περὶ ἀνθρώπων λόγον, βλαπτομένων τῶν προτέρων, ἔαν δουλεύῃ τις δευτέρῳ, λεκτέον· ποῖαν βλάβην φησὶ γίνεσθαι τῷ προτέρῳ ἀνθρώπῳ, εἰ ὁ δουλεύων αὐτῷ δουλεύειν ἐθέλει καὶ ἑτέρῳ;*
20 VIII. *Εἰ μὲν γὰρ ὡς ιδιότης λέγοι καὶ ἀφιλόσοφον βλάβην τὴν περὶ χρημάτων τῶν ἐκτὸς ἡμῖν σημαυομένων, ἐλεγχθεῖη ἂν μηδ' ἐπιστήσας τῷ ὑπὸ Σωκράτους καλῶς εἰρημένῳ ἐν τῷ· „ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλητος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὐ· οὐ γὰρ θεμιτὸν τὸ κρεῖττον ὑπὸ τοῦ χειρόνος βλάπτεσθαι.“ εἰ δὲ*
25 *βλάβην τὴν κίνησιν ἢ σχέσιν λέγοι κατὰ κακίαν, δῆλον ὅτι οὐδεμιᾶς γινομένης βλάβης περὶ τοὺς σοφοὺς δουλεύει τις ἐν διεστηκόσι τόποις οὗσι δύο σοφοίς. εἰ δ' οὐδὲ τοῦτο εὐλογον, μάτην αὐτῷ παρλείπηται τὸ παράδειγμα κατηγοροῦν τοῦ „οὐδέεις δύναται δυοὶ κυριοῖς δουλεύειν,“ καὶ μᾶλλον ὁ περὶ τῆς (πρὸς) τὸν θεὸν τῶν*
30 *ὄλων δουλείας μόνον διὰ τοῦ προσάγοντος τῷ θεῷ νόου αὐτοῦ κρατήσῃ λόγος. ἀλλὰ καὶ οὐχ ὡς δεόμενον τὸν θεὸν θεραπεύσομεν οὐδ' ὡς λυπούμενον, ἂν μὴ θεραπεύωμεν αὐτὸν, ἀλλ'*

22 Vgl. Plato, Apol. Cap. XVIII p. 30 C D. — 28 Matth. 6, 24. Luk. 16, 13.

2 κινεῖν MAusgg. κινεῖ A | 12 καὶ τίνα P, Hb. Sp. am Rand, Del. im Text; καὶ τίνα A | 20 ἀφιλόσοφον] ἀφιλόσοφος vermutet Bo. (Notae p. 405) unrichtig | 21 ἡμῖν σημαυομένων] ἡμῶν σημαίνων oder ἡμῖν σημαυομένην vermutet Bo. (Notae p. 405); aber eine Änderung ist unnötig | 23 δὲ (vor Ἄνυτος) auf Rasur A | Μέλητος] μέλιτος AAusgg. | 25 οὐδὲ μιᾶς A | 29 (πρὸς) füge ich ein, vgl. oben VIII 7, Z. 3; (εἰς) P² Del., aber die Wendung ἢ εἰς τίνα δουλεία findet sich sonst in den Büchern gegen Celsus nicht | 30 νόου] νόῳ A.

ὡς αὐτοὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν θεὸν θεραπείας ὠφελοῦμενοι καὶ ἄλυποι καὶ ἀπαθεῖς γινόμενοι ἐκ τοῦ δουλεύειν τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ λόγον καὶ σοφίας.

IX. | Ὅρα δὲ πῶς ἀβασάνιστόν ἐστι τὸ εἰ γάρ τι καὶ ἄλλο τῶν 749
 5 ἐν τοῖς ὅλοις θεραπεύσεις, ἐν ᾧ ἐμφαίνεται τὴν τοῦ θεοῦ θε-
 ρακίαν χωρὶς πάσης βλάβης ἡμῶν ἡμᾶς προσάγειν ἀπαξιαπλῶς
 τινι τῶν τοῦ θεοῦ. ἀλλ' ὡσπερὶ αἰσθηθεῖς ἐαντοῦ οὐχ ὑγιῶς εἰ-
 πόντος· εἰ γάρ τι καὶ ἄλλο τῶν ἐν τοῖς ὅλοις θεραπεύσεις,
 192^v εἰτ' ἐπαναλαμβάνει καὶ διόρθωσιν προσάγει τῷ λεγομένῳ ἐν τούτῳ·
 10 οὐδ' ἔξεστι τιμᾶσθαι οὐδενί, ὅτῳ μὴ ἐξ ἐκείνου τοῦτο δέ-
 δοται. καὶ πυθόμεθα τοῦ Κέλσου περὶ τῶν τιμωμένων ὡς θεῶν
 ἢ δαιμόνων ἢ καὶ ἡρώων ὅτι πόθεν, ὧ οὗτος, ἀποδεικνύται ἔχεις
 ὅτι ἀπὸ τοῦ θεοῦ τούτοις δέδοται τὸ τιμᾶσθαι καὶ οὐχὶ ἀπὸ
 ἀγνοίας καὶ ἀμαθίας ἀνθρωπίνης πλανωμένων καὶ ἀποπιπτόντων
 15 τοῦ κυρίως τιμωμένου; τιμᾶται γοῦν, ὡς πρὸ βραχέος ἔλεγε, ὧ
 Κέλσε, τὰ Ἀδριανοῦ παιδικὰ, καὶ οὐ δὴ πού ἐρεῖς ὅτι ἀπὸ τοῦ
 θεοῦ τῶν ὅλων δέδοται τὸ τιμᾶσθαι ὡς θεῷ τῷ Ἀντινόῳ. τὸ
 δ' αὐτὸ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐροῦμεν, ἀπαιτοῦντες ἀπόδειξιν περὶ
 τοῦ δεδόσθαι αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ τὸ τιμᾶσθαι.
 20 ἔαν δ' ἡμῖν ἀνθυποφέρῃ τὸ παρακλήσιον περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπο-
 δείξομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ δέδοται αὐτῷ τὸ τιμᾶσθαι· „ἵνα πάντες
 τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα.“ αἱ γὰρ πρὸς τῆς γε-
 νέσεως αὐτοῦ προφητεῖαι συστάσεις ἦσαν τῆς τιμῆς αὐτοῦ. ἀλλὰ
 καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ γινόμενα παράδοξα οὐ μαγγανεία, ὡς οἰεῖται
 25 Κέλσος, ἀλλὰ θεϊότητι προειρημένη ὑπὸ τῶν προφητῶν τὴν ἀπὸ
 θεοῦ εἶχε μαρτυρίαν· ἢ δ' „τιμῶν τὸν υἱόν“ ὄντα λόγον μηδὲν ἄλο-
 γον πράττων ὠφελῆται ἐκ τοῦ τιμᾶν αὐτόν, καὶ τιμῶν αὐτόν
 ὄντα ἀλήθειαν κρείττων γίνηται ἀπὸ τοῦ τιμᾶν ἀλήθειαν, οὕτως

3 Vgl. Joh. 1, 1. 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. Luk. 11, 49. I Kor. 1, 24. 30.
 — 15 Vgl. oben III 36, I 232 Z. 3 ff. — 21 Joh. 5, 23. — 24 Vgl. oben I 6, I 59
 Z. 21 ff.; 68, I 122 Z. 5 ff. II 49, I 171 Z. 15 ff. — 26 Vgl. Joh. 5, 23. 1, 1. 14. —
 28 Vgl. Joh. 14, 6. 17, 17.

1 hinter αὐτοὶ + ὡς, ὧ in Correctur, doch ὡς nachträglich expungiert A |
 2 γινόμενοι A Ausgg. | 3 σοφίας] o aus a corr. A | 7 εἰπόντος] εἰπόντος [so]
 A¹ | 8 τι übergeschr. A¹ | 9 θεραπεύσεις Jol Bo. (Notae p. 405) Del., vgl. oben Z. 5;
 9 θεραπεύεις A Hb. Sp. | 9 ἐν τούτῳ] ὅτι liest Bo. (Notae p. 405), vgl. oben VIII 2,
 S. 222 Z. 18 | 10 οὐδενί] i aus l corr. A | 14 ἀνθρωπίνης] ἀνθρώπων liest Bo.
 (Notae p. 405) ohne Grund | 20 ἀνθυποφέρῃ] ἀνθ' ὑποφέρειν, das ν mit spitzer Feder
 hineingeschr. u. η in Correctur, A | 28 κρείττων] das ν mit spitzer Feder nachge-
 tragen A | οὕτως A οὕτω Ausgg.

δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τιμᾶν σοφίαν καὶ δικαιοσύνην καὶ πάντα, ἅπερ
φασὶν εἶναι οἱ θεοὶ λόγοι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ.

X. Ὅτι δὲ ἡ πρὸς τὸν <υἱὸν τοῦ> θεοῦ τιμὴ ἐν βίῳ ὑγιει γί-
νεται, οὕτως δὲ καὶ ἡ πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα, ὅρα εἰ μὴ δι-
5 δασκόμεθα ἔκ τε τοῦ „ὅς ἐν νόμῳ κανχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως
<τοῦ νόμου> τὸν θεὸν ἀτιμάζεις“ καὶ ἐκ τοῦ „πόσῳ δοκεῖτε χεί-
ρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας
καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιασθή, καὶ τὸ
πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας.“ εἰ γὰρ „διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ
10 νόμου“ ἀτιμάζει τὸν θεὸν ὁ παραβαίνων τὸν νόμον, καὶ κατα-
πατεῖ „τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ“ ὁ μὴ καταπατῶν τὸν λόγον, δῆλον ὅτι
τιμᾶ μὲν τὸν θεὸν ὁ τηρῶν τὸν νόμον, σέβει δὲ τὸν θεὸν ὁ κε-
κοσμημένος τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. εἰ δὲ ἦδει
Κέλσος, τίνες μὲν εἰσι τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι μόνοι οἱ σοφοί, τίνες δὲ
15 οἱ ἀλλότριοι, καὶ ὅτι πάντες οἱ φαῦλοι οἱ μηδαμῶς νεύοντες πρὸς
ἀρετῆς ἀνάληψιν, | εἶδεν ἂν, πῶς δεῖ <λέγειν> τὸ τιμῶν οὖν τις 750
καὶ σέβων τοὺς ἐκείνου πάντας τί λυπεῖ τὸν θεὸν, οὗ πάν-
τες εἰσίν;

XI. Ἐξῆς δὲ τούτοις φησί· καὶ μὴν ὁ γε φάσκων ἕνα εἰ-
20 ρῆσθαι κύριον, περὶ θεοῦ λέγων, ἀσεβεῖ διαιρῶν τὴν τοῦ
193^r θεοῦ βασιλείαν | καὶ στασιάζων, ὡς οὐσίας αἰρέσεως καὶ ὄν-
τος τινὸς ἑτέρου ἀντιστασιώτου αὐτῷ. χώραν δ' εἶχεν αὐ-
τῷ ταῦτα, εἰ γραμμικαῖς ἀποδείξεισι παρίστη τοὺς ὑπὸ τῶν ἔθνῶν
προσκυνουμένους ὡς θεοὺς θεοὺς εἶναι, καὶ τοὺς περὶ τὰ ἀγάλ-
25 ματα καὶ τοὺς νεῶς καὶ τοὺς βωμοὺς νομιζομένους τυγχάνειν πα-
ρίστη μὴ ὄντας φαύλους τινὰς δαίμονας. ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ θεοῦ
βασιλείαν παρ' ἡμῖν συνεχῶς λεγομένην καὶ γεγραμμένην ἡμεῖς μὲν
καὶ νοεῖν εὐχόμεθα καὶ τοιοῦτοι γίνεσθαι, ἢ ὑπὸ θεοῦ μόνοι βασι-

1 Vgl. Luk. 11, 49. I Kor. 1, 24. 30. — 5 Röm. 2, 23. — 6 Hebr. 10, 29.
— 22 Vgl. oben VI 45. 46. — 26 Vgl. oben I 39, I 90 Z. 19. III 59, I 253 Z. 32.

3 <υἱὸν τοῦ> füge ich nach Hδ. (am Rand) Sp. Del. (im Text) ein | θεοῦ Hδ. (am Rand), Sp. Del. (im Text); θεὸν A | 4 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 6 <τοῦ νόμου> ist mit M² (am Rand) u. den Ausgg. einzufügen, vgl. unten Z. 9 | 9 τῆς [so] A | 11 μὴ καταπατῶν καταπατῶν PMAusgg., μὴ παραλαβῶν vermute ich (vgl. ἐξ οὗ δὲ παρελήφασιν τὸν λόγον oben I 26, I 78 Z. 24 f.), da hier ein dem Ausdruck ὁ κεκοσμημένος τῷ λόγῳ (Z. 12) entgegengesetzter zu erwarten ist | 12 ὁ (vor τηρῶν) übergeschr. A¹ | 14 μόνοι οἱ A οἱ μόνοι MAusgg. | 16 ἂν, πῶς δεῖ <λέγειν> τὸ schreibe ich mit Jol (am Rand), ἂν πῶς δὴ τό Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ἂν πῶς δεῖ τό A | 25 νομιζομένους] davor ein Buchst. ausradiert, ι auf Rasur, hinter ι Rasur, wo ein Buchst. gestanden haben kann, A | 26 φαύλους] ους auf Rasur A | 28 γίνεσθαι AAusgg.

λευόμεθα, καὶ γένηται καὶ ἡμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἐκείνος δὲ, πολλοὺς ἡμᾶς διδάσκων σέβειν θεοὺς, θεῶν μᾶλλον ᾧφειλεν, εἰ τὰ ἀκόλουθα ἑαυτῷ σκοπεῖ, λέγειν βασιλείαν ἤπερ θεοῦ. οὐτ' οὖν αἰρέσεις παρὰ θεῶ οὐτ' ἐστὶ τις θεὸς ἀντιστασιώτης αὐ-
 5 τῷ, κἂν οἷον Γίγαντες τινες ἢ Τιτᾶνες διὰ τὴν ἰδίαν φανλότητα θεομαγεῖν θέλωσι μετὰ Κέλσον καὶ τῶν ἀραμένων πόλεμον πρὸς τὸν διὰ μυρίων παραστήσαντα τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἐπὶ σωτηρία τοῦ γένους ἡμῶν παντὶ τῷ κόσμῳ ἀθρόως ἑαυτὸν ὄντα λόγον, ὡς ἕκαστος χωρεῖ, ἐπιδεδωκότα.

10 XII. Δόξα δ' ἂν τις ἐξῆς τούτοις πιθανόν τι καθ' ἡμῶν λέγειν ἐν τῷ· εἰ μὲν δὴ μηδένα ἄλλον ἐθεράπευον οὗτοι πλὴν ἕνα θεόν, ἦν ἂν τις αὐτοῖς ἴσως πρὸς τοὺς ἄλλους ἀτενῆς λό-
 γος· νυνὶ δὲ τὸν ἔναγχος φανέντα τοῦτον ὑπερθρησκεύουσι καὶ ὁμως οὐδὲν πλημμελεῖν νομίζουσι περὶ τὸν θεόν, εἰ
 15 καὶ ὑπηρέτης αὐτοῦ θεραπευθήσεται. λεκτέον δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ὅτι, εἴπερ νενοῆκει ὁ Κέλσος τὸ „ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν“ καὶ τὸ ἐν εὐχῇ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ „ὡς ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν,“ οὐκ ἂν ᾤετο ἡμᾶς καὶ ἄλλον θεραπεύειν παρὰ τὸν ἐπὶ πᾶσι θεόν. „ὁ γὰρ πατήρ,“ φησὶν, „ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν τῷ
 20 πατρὶ.“

εἰ δὲ τις ἐκ τούτων περισπασθήσεται, μὴ πη αὐτομολῶμεν πρὸς τοὺς ἀναιροῦντας δύο εἶναι ὑποστάσεις, πατέρα καὶ υἱόν, ἐπιστησάτω τῷ „ἦν δὲ πάντων τῶν πιστευσάντων ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία,“ ἕνα θεωρήσῃ τὸ „ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἕν ἐσμεν.“ ἕνα οὖν θεόν, ὡς
 25 ἀποδεδώκαμεν, τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν θεραπεύομεν, καὶ μένει ἡμῖν ὁ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀτενῆς λόγος, καὶ οὐ τὸν ἔναγχος γε φανέντα ὡς πρότερον οὐκ ὄντα ὑπερθρησκεύομεν. αὐτῷ γὰρ πειθόμεθα τῷ εἰπόντι· „πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμι“ καὶ λέγοντι· „ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια“ καὶ οὐχ οὕτως τις ἡμῶν ἐστίν | ἀν- 751
 30 δράποδον, ὡς οἴεσθαι ὅτι ἡ τῆς ἀληθείας οὐσία πρὸ τῶν χρόνων τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπιφανείας οὐκ ἦν. θρησκεύομεν οὖν τὸν πα-
 193^v τέρα τῆς ἀληθείας | καὶ τὸν υἱὸν τὴν ἀλήθειαν, ὄντα δύο τῇ ὑπο-

1 Vgl. Matth. 6, 10. Luk. 11, 2. — 5 Vgl. oben VI 42, S. 111 Z. 20f., S. 112 Z. 7. — 9 Vgl. Joh. 1, 1. — 16 Joh. 10, 30. — 17 Vgl. Joh. 17, 21. 22. — 19 Vgl. Joh. 14, 10. 11. 17, 21. — 23 Act. 4, 32. — 24 Joh. 10, 30. — 28 Joh. 8, 58. — 29 Joh. 14, 6.

§ εἰ τὰ] Spiritus über ι auf Rasur A | ἤπερ aus εἴπερ von I. [?] H. corr. A | 11 μηδένα] Rasur über η A | 12 ἀτενῆς aus ἀγενῆς corr. A¹ | 17 καὶ übergeschr. A¹ | 21 αὐτομολῶμεν schreibe ich, αὐτομολοῦμεν Ausgg., αὐτομολοῖμεν, über u. hinter dem ersten o Rasur, A | 24 θεωρήσῃ, das Schluss-η in Correctur, A | 29 οὕτως A οὕτω Ausgg.

στάσει πράγματα, ἐν δὲ τῇ ὁμοιολίᾳ καὶ τῇ συμφωνίᾳ καὶ τῇ ταυτότητι τοῦ βουλήματος· ὡς τὸν ἰωρακότα τὸν υἱὸν ὄντα „ἀπαύγασμα τῆς δόξης“ καὶ χαρακτῆρα „τῆς ὑποστάσεως“ τοῦ θεοῦ ἰωρακένας ἐν αὐτῷ ὄντι εἰκόνι τοῦ θεοῦ τὸν θεόν.

- 5 XIII. Εἰτ' οἴεται ἐκ τοῦ θρησκειῦν ἡμᾶς μετὰ τοῦ θεοῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀκολουθεῖν ἡμῖν τὸ καὶ καθ' ἡμᾶς οὐ μόνον τὸν θεόν ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ θεραπεύεσθαι. εἰ μὲν οὖν ἐνόει τοὺς ἀληθῶς ὑπηρέτας τοῦ θεοῦ μετὰ τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ, τὸν Γαβριὴλ καὶ τὸν Μιχαὴλ καὶ τοὺς λοιποὺς ἀγγέλους [ἀρχαγγέλους], καὶ τούτους ἔλεγε δεῖν θεραπεύεσθαι, ἴσως ἂν τὸ περὶ τοῦ 10 θεραπεύειν αὐτοῦ σημαινόμενον ἐκκαθήραντες καὶ τῶν τοῦ θεραπεύοντος πράξεων εἶπομεν ἂν εἰς τὸν τόπον ὡς περὶ τηλικούτων διαλεγόμενοι ἄπερ ἔχωροῦμεν περὶ αὐτῶν νοῆσαι· νυνὶ δὲ ὑπηρέτας νομίζων τοὺς προσκυνουμένους ὑπὸ τῶν ἐθνῶν δαίμονας οὐχ 15 ὑπάγει ἡμᾶς ἀκολουθίᾳ τῇ περὶ τοῦ θεραπεύειν τοὺς τοιούτους. οὗς ὑπηρέτας τοῦ πονηροῦ ὁ λόγος ἀποδείκνυσι καὶ ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀφιστάντος ἀπὸ τοῦ θεοῦ οὗς ἂν δύνηται. ὡς οὐχ ὑπηρέτας οὖν, οὗς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι σέβουσι, πάντας σέβειν καὶ θεραπεύειν ἐκκλίνομεν· οὐκ ἂν γὰρ ὑπηρέτας αὐτοὺς δι- 20 δαχθέντες εἶναι τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ ἐλέγομεν εἶναι δαιμόνια. διὸ τὸν ἕνα θεὸν καὶ τὸν ἕνα υἱὸν αὐτοῦ καὶ λόγον καὶ εἰκόνα ταῖς κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν ἰκεσίαις καὶ ἀξιώσεσι σέβομεν, προσάγοντες τῷ θεῷ τῶν ὄλων τὰς εὐχὰς διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ· ᾧ πρῶτον προσφέρομεν αὐτὰς, ἀξιοῦντες αὐτὸν „ἰλασμόν“ ὄντα „τῶν ἁμαρτιῶν 25 ἡμῶν“ προσαγαγεῖν ὡς ἀρχιερέα τὰς εὐχὰς καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς ἐντεύξεις ἡμῶν τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ. περὶ τὸν θεὸν οὖν ἡ πίστις ἡμῶν διὰ τοῦ ταύτην βεβαιούντος ἐν ἡμῖν υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ οὐδεμίαν ἡμῶν ἔχει δεῖξαι στάσιν περὶ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ὁ Κέλσος. καὶ

2 Vgl. Joh. 14, 9 (12, 45). — Vgl. Hebr. 1, 3. — 4 Vgl. II Kor. 4, 4. Kol. 1, 15. — 8 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 16 Vgl. Matth. 12, 24 ff. Mark. 3, 22 ff. Luk. 11, 15 ff. II Kor. 12, 7. — Vgl. I Kor. 2, 6. 8. Ignat. ad Ephes. Cap. XIX 1. — 21 Vgl. Joh. 1, 1. 14. II Kor. 4, 4. Kol. 1, 15. — 23 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 24 Vgl. I Joh. 4, 10. 2, 2. — 25 Vgl. Hebr. 2, 17. 3, 1. 4, 14. 15. 5, 10. 6, 20. 7, 26. 8, 1. 9, 11.

9 γαβριήν [so] A | Μιχαὴλ μῆ [so] A | [ἀρχαγγέλου] tilge ich als Variante zu ἀγγέλου, die wahrscheinlich vom Rand in den Text eingedrungen ist; (καὶ) ἀρχαγγέλου P u. Del. (I 751 Anm. b), aber wenn man ἀρχαγγέλου halten wollte, müsste auch die Wortstellung so geändert werden: ἀρχαγγέλου καὶ ἀγγέλου | 12 εἶπομεν] o in Correctur A | 15 ἀκολουθίᾳ] ι in Correctur A | 18 πάντας] πάντως vermutet Guet (bei Del. I 751 Anm. d) | 24 hinter ὄντα + περὶ Ausgg. nach dem N. T. | 27 οὐδὲ μιαν A.

σέβομέν γε τὸν πατέρα, θαυμάζοντες αὐτοῦ τὸν υἱὸν λόγον καὶ σοφίαν καὶ ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην καὶ πάντα, ἅπερ εἶναι μεμαθήκαμεν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, | οὕτω δὴ καὶ τὸν γεννηθέντα ἀπὸ τοιοῦ- 752 του πατρός. καὶ ταῦτα μὲν ταύτη.

5 XIV. Ἐπεὶ δέ φησι πάλιν ὁ Κέλσος ὅτι, εἰ διδάξαις αὐτοὺς ὅτι οὐκ ἔστιν οὗτος ἐκείνου παῖς, ἀλλ' ἐκείνός γε πάντων πατήρ, ὃν μόνον ὡς ἀληθῶς δεῖ σέβειν· οὐκ ἂν ἔτι θέλοιεν, εἰ μὴ καὶ τοῦτον, ὅσπερ ἔστιν αὐτοῖς τῆς στάσεως ἀρχηγέτης. καὶ ἰσχυράσάν γε τοῦτον θεοῦ υἱὸν, οὐχ ὅτι τὸν 10 θεὸν σφόδρα σέβουσιν, ἀλλ' ὅτι τοῦτον σφόδρα αὖξουσιν, ἡμεῖς μὲν οὖν μαθόντες· τίς ἔστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι „ἀπαύγασμά“ ἔστι „τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ“ καὶ 194r „ἀτιμίς“ μὲν „τῆς θεοῦ δυνάμεως ἀπόρριβία δὲ τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης εἰλικρινής“ ἔτι δὲ „ἀπαύγασμα“ „φωτὸς αἰδίου καὶ 15 ἔσοπτρον ἀηλίδωτον τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ.“ ἴσμεν ὅτι οὗτος υἱὸς ἐξ ἐκείνου, καὶ ἐκείνος τούτου πατήρ. καὶ οὐδὲν ἀπρεπές ἔστιν ἐν τῷ λόγῳ οὐδὲ ἀνάρμοστον θεῷ, τοιοῦτον υἱὸν μονογενῆ ὑφιστάντι. καὶ οὐκ ἂν μεταπεισῆται τις ἡμᾶς ὅτι οὐχ υἱὸς ὁ τοιοῦτος τοῦ ἀγεννήτου θεοῦ 20 ἔστι καὶ πατρός.

εἰ δέ τινων παρήκουσε Κέλσος, μὴ ὁμολογούντων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν εἶναι τοῦ δημιουργήσαντος τότε τὸ πᾶν, αὐτὸς ἂν εἰδείη καὶ οἱ συγκατατιθέμενοι τοιοῦτω λόγῳ. οὐ στάσεως οὖν ἀρχηγέτης ὁ Ἰησοῦς ἀλλὰ πάσης εἰρήνης, ὁ εἰπὼν τοῖς μαθηταῖς· „εἰ- 25 ρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.“ εἰτ' ἐπέλειπε ἡπίστατο τοὺς τοῦ κόσμου καὶ οὐ θεοῦ ἀνθρώπους προσπολεμήσοντας ἡμῖν, προσέθηκεν ἐκείνοις τὸ „οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν εἰρήνην, καὶ γὰρ δίδωμι ὑμῖν εἰρήνην.“ θαρρόμεν δὲ δι' αὐτὸν, καὶ θλιβώμεθα ἐν τῷ κόσμῳ, εἰπόντα· „ἐν τῷ κόσμῳ θλιψίην ἔχετε· ἀλλὰ 30 θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.“ καὶ τοῦτόν φαμεν εἶναι υἱὸν θεοῦ· θεοῦ δὲ, ὃν, εἰ δεῖ ταῖς λέξεσιν ἀκολουθῆσαι Κέλσου, σφό-

1 Vgl. Joh. 1, 1. 14. 14, 6. 17, 17. Luk. 11, 49. I Kor. 1, 24. 30. — 11 Vgl. Hebr. 1, 3. — 18 Vgl. Weish. Sal. 7, 25. — 14 Vgl. Weish. Sal. 7, 26. — 16 Vgl. Matth. 3, 17. 17, 5. Mark. 1, 11. Luk. 3, 22. 9, 35. — 18 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 21 Vgl. oben V 54. VI 53. — 24 Joh. 14, 27. — 27 Vgl. Joh. 14, 27. — 29 Joh. 16, 33.

8 οὕτω] ἄτε lesen Bo. (Notae p. 405) u. Guet (bei Del. I 752 Anm. a) ohne Grund | vor τοιοῦτου + τοῦ MAusgg. | 10 ἀλλ' Rasur über dem zweiten λ A | 18 vor θεοῦ + τοῦ MAusgg. | 15 hinter θεοῦ + δυνάμεως, doch expungiert, A | 18—19 am Rand ση A' | 23—24 am Rand σή A' | 29 θλιψίην A Ausgg. | ἔχετε A ἔξετε M corr., Hs. am Rand, Sp. Del. im Text | 31 vor Κέλσου + τοῦ MAusgg.

δρα σέβομεν, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ σφόδρα ἠύξημένον ὑπὸ τοῦ πατρὸς γινώσκομεν.

ἔστω δέ τις ὡς ἐν πλήθει πιστευόντων καὶ δεχομένων διαφωρίαν διὰ τὴν προπέτειαν ὑποτίθεσθαι τὸν σωτῆρα εἶναι τὸν 5 μέγιστον ἐπὶ πᾶσι θεὸν, ἀλλ' οὔτι γε ἡμεῖς τοιοῦτο(ν, οἷ) πειθόμενοι αὐτῷ λέγοντι „ὁ πατήρ ὁ πέμψας με μείζων μου ἐστὶ“ διόπερ (οὐ)χ ὄν νῦν πατέρα καλοῦμεν ὑποβάλομεν (ἄν), ὡς Κέλσος ἡμᾶς συκοφαντῶν (φησι), τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ.

XV. Μετὰ ταῦτά φησιν ὁ Κέλσος· ὅτι δὲ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ 10 ταῦ(τα δο)ξάζω, αὐτῶν ἐκείνων φωναῖς χρήσομαι. ἐν γάρ πον τῷ οὐρανίῳ διαλόγῳ τῆδέ πον λέγουσι τοῖσδε τοῖς ῥήμασιν· „εἰ ἰσχυρότερός ἐστι | θεοῦ υἱός, καὶ κύριος αὐτοῦ 753 ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (καὶ τίς ἄλλος κυριεύσει τοῦ κρατοῦντος θεοῦ;) πῶς πολλοὶ περὶ τὸ φρέαρ, καὶ οὐδεὶς 15 εἰς τὸ φρέαρ; διὰ τί τισαύτην ἀνύων ὁδὸν ἄτολμος εἶ; λανθάνει σε· πάρεστι γάρ μοι θάρσος καὶ μάχαιρα.“ οὔτως οὐ τοῦτ' ἐστὶν αὐτοῖς τὸ προκείμενον, τὸν ὑπερουράνιον θεὸν, ἀλλ' ὄν ὑπέθεντο τούτου πατέρα, περὶ ὄν συνῆλθον, σέβειν, ἢ' ἐπὶ προσχῆματι μεγάλου θεοῦ τούτου. ὄν προῖσ- 20 τανται, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ὄν ἀποφαίνουσιν ἰσχυρότερον καὶ κύριον „τοῦ κρατοῦντος θεοῦ.“ θρησκευῶσι μόνον. ἔνθεν αὐτοῖς ἐκεῖνο τὸ παράγγελμα, τὸ μὴ „δουλεύειν“ δῦο „κυριοῖς;“ ἢ' ἡ στάσις περὶ ἓνα τούτου φυλάσσηται.

4 Vgl. oben VII 70, S. 220 Z. 1. — 6 Vgl. Joh. 10, 29. 12, 49. 14, 28. — 11 Vgl. oben V 54. VI 53 u. A. Resch, Agrapha (T. U. V 4) S. 441 ff. Nr. 75. 79. 80. 81. — 22 Vgl. Matth. 6, 24. Luk. 16, 13 und oben VII 70 a. E. VIII 2 a. A.

2 γινώσκομεν A Ausgg. | 4 ὑποτίθεσθαι] ὑπ halb ausgebrochen, Spiritus asper erhalten; hier beginnt ein durch Feuer entstandenes Loch, wodurch eine Anzahl Buchstaben zerstört worden sind, A | 5 τοιοῦτο(ν, οἷ) πειθόμενοι] ν οἷ ausgebrochen, Platz für 2—3 Buchst., A | 6 ὁ (vor πέμψας)] Spiritus fehlt A | 7 διόπερ (οὐ)χ] ρ halb, οὐ ganz, χ halb zerstört A | ὑποβάλομεν Hb. am Rand, Sp. Del. im Text, ὑποβάβομεν A | (ἄν) füge ich ein | 8 συκοφαντῶν (φησι), τῷ an Stelle von (φησι) Platz für 3 Buchst., τ (von τῷ) halb zerstört A συκοφαντεῖ τῷ P Del. | 9 ἄπο A | 10 ταῦ(τα δο)ξάζω] τα δο zerstört A | 11 διάλογῳ] ο halb zerstört, Accent verschwunden A | hinter τοῖς + εἰρημένους, doch expungiert, A | 12 ῥήμασι A | εἰ auf Rasur A | ἰσχυρότερός] ἰ ohne Spiritus A | 13 καὶ τίς bis 14 θεοῦ] vgl. Fr. Overbeck, Theol. Lit. Zeit. 1878 Nr. 22 Sp. 534, der diese Worte nicht, wie Keim u. Aubé, zum Nachsatz zieht; ich fasse diese Worte als Parenthese auf | κυριεύσει MAusgg. κυριεύση, doch η von III. H. u. auf Rasur, A | 17 hinter τὸν + γὰρ MAusgg. infolge falscher Abteilung der von οὔτως (Z. 16) bis μόνον (Z. 21) reichenden Periode | 18 ἀλλ' ὄν A ἄλλον Hb. am Rand, Sp. Del. im Text unrichtig | 22—28 am Rand ὦ A¹.

- καὶ ἐν τούτοις δὴ πάλιν, οὐκ οἶδ' ἀπὸ ποίας αἰρέσεως ἀσημο-
 τάτης ταῦτα λαβὼν, πᾶσι Χριστιανοῖς ἀπ' αὐτῶν ἐγκαλεῖ λέγω δ'
 194^v ἀσημοτάτης, ὡς μὴδ' ἡμῖν εἶναι, τοῖς | πολλάκις ἐγγυμνασαμένοις
 πρὸς τοὺς ἀπὸ τῶν αἰρέσεων, φανεράν τὴν γνώμην, ἀφ' ἧς ταῦτα
 5 ὁ Κέλσος εἴληφεν· εἴ γε εἴληφε καὶ μὴ ἀνέπλασεν ἢ ἀκολούθησιν
 προσέθηκε. σαφῶς γὰρ ἡμεῖς, οἱ λέγοντες τοῦ πάντα κτίσαντος καὶ
 τὸν αἰσθητὸν κόσμον εἶναι, φαμέν τὸν νῖδον οὐκ ἰσχυρότερον τοῦ
 πατρὸς ἀλλ' ὑποδεέστερον. καὶ τοῦτο λέγομεν αὐτῷ πειθόμενοι,
 εἰπόντι τό· „ὁ πατήρ ὁ πέμψας με μείζων μου ἐστί.“
- 10 καὶ οὐδεὶς ἡμῶν οὕτως ἐμβρόντητός ἐστιν, ὡς λέγειν· „κύριός“
 ἐστὶ τοῦ θεοῦ „ὁ νῖός τοῦ ἀνθρώπου.“ κρατεῖν δέ φαμεν τὸν
 σωτήρα μάλιστα, ὅτε νοοῦμεν αὐτὸν θεὸν λόγον καὶ σοφίαν καὶ
 δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν, πάντων μὲν τῶν ὑποτεταγμένων αὐτῷ,
 καθὸ ταῦτά ἐστιν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ κρατοῦντος αὐτὸν πατρὸς
 15 καὶ θεοῦ. εἴτ' ἐπεὶ οὐκ ἀκόντων λόγος κρατεῖ, εἰσὶ δέ τινες ἔτι
 φαῦλοι οὐ μόνον ἄνθρωποι ἀλλὰ καὶ ἄγγελοι καὶ πάντες δαίμονες,
 τούτων φαμέν αὐτὸν μὴ κρατεῖν μὲν πῶ, ἐπεὶ μὴ ἐκόντες εἰκοσιν
 αὐτῷ· κατ' ἄλλο δὲ σημαίνόμενον τοῦ κρατεῖν καὶ αὐτῶν κρατεῖ
 (ὡς τῶν ἀλόγων ζώων φαμέν τὸν ἄνθρωπον κρατεῖν, οὐχ ὑποτά-
 20 ξαντα αὐτῶν τὸ ἡγεμονικόν, ὡς τιθασεύσας κρατεῖ τινων λεόν-
 των καὶ κτηνῶν δεδαμασμένων), πλὴν πάντα ποιεῖ, ἵνα καὶ τοὺς
 νυνὶ μὴ πειθόμενους αὐτῷ πείσας κρατήσῃ καὶ αὐτῶν. καθ' ἡμᾶς
 οὖν ψεῦδος τὸ ὑπὸ τοῦ Κέλσου λεγόμενον ὡς ὑφ' ἡμῶν ἀπαγγελλό-
 μενον τό· „τίς ἄλλος κυριεύσει τοῦ κρατοῦντος θεοῦ“;
- 25 XVI. Εἴτ' οἶμαι πάλιν φύρων τὰ πράγματα ἀπὸ ἄλλης αἰ(ρέσ)εως
 φέρει τὸ „(πῶς) πολλοὶ περὶ τὸ φρέαρ, καὶ οὐδεὶς εἰς τὸ
 φρέαρ“; καὶ τὸ „διὰ τί τοσαύτην (ἀν)ύων ὁδὸν ἄτολμος εἶ;
 λανθάνει σε“ καὶ τὸ „πᾶρεστι γάρ μοι θάρσος καὶ μάχαιρα“
 (ῶ)ν ἡμεῖς οὐδὲν, οἱ ἀπὸ τῆς ἐπωνύμου Χριστοῦ ἐκκλησίας μόνου,

9 Vgl. Joh. 10, 29, 12, 29, 14, 28. — 12 Vgl. Joh. 1, 1. 14. 14, 6. 17, 17.
 Luk. 11, 49. I Kor. 1, 24. 30.

5 ἀκολούθησιν] ἄ aus ἦ corr. A | 7—8 am Rand ※ A¹ | 10 ἐμβρόντητός
 A | 12 ὅτι] ὅτι vermutet Guet (bei Del. I 753 Anm. a) | 14 ἐστὶ A | 20 λεόντων]
 ο in Correctur A | 24 ἄλλος] ἄλ° [so] A | τοῦ] τ ganz, ο halb ausgebrochen A | 25
 αἰ(ρέσ)εως] ρέσ durch das oben (S. 232 Z. 4) erwähnte Loch zerstört A | 26
 (πῶς) füge ich mit Del. ein, vgl. oben VIII 15, S. 232 Z. 14 | 27 τοσαύτην] ν
 halb verschwunden A | (ἀν)ύων] ἀν ganz, ν zum Teil zerstört A | 28 μάχαιρα·
 (ῶ)ν] Schluss-α halb, ω ganz, ν zum Teil verschwunden, Spiritus u. Circumflex
 von ὦν erhalten; zwischen den beiden Worten Platz für 1—2 Buchst., es kann
 aber auch eine Sinnlücke gewesen sein, A μάχαιρα· περι ὦν P.

- φαμέν εἶναι ἀλη(θές.) ταῦτα δὴ προειπὼν δοκεῖ ἀκόλουθα ἑαυτῷ λέγειν τὰ οὐδὲν ὄντα πρὸς ἡμᾶς. ἡμῖν μὲν γὰρ τὸ | προκειμένον 754 ἔστιν οὐκ ἔξ ὑποθέσεώς τινα σέβειν θεὸν ἀλλὰ τὸν τοῦδε τοῦ παντιὸς καὶ ἄλλον οὐτινοσοῦν μὴ αἰσθητοῦ μηδὲ δεικνυμένου δη- 5 μουργόν· εἰσονται δὲ οἱ „ἄλλην ὁδὸν“ καὶ „ἄλλα κέλευθα“ βαδίζοντες καὶ τοῦτον μὲν ἀρνούμενοι καινοειδεῖ δὲ ἀναπλάσματι καὶ ὀνόματι μόνον θεοῦ ἑαυτοὺς ὡς μελζοῦσι τοῦ δημιουργοῦ ἐπιδεδωκότες, καὶ εἴ τις ἄρ' ἔστι λέγων ἰσχυρότερον εἶναι τὸν υἱὸν καὶ κύριον „τοῦ κρατοῦντος θεοῦ.“
- 10 ἀποδεδώκαμεν δὲ τὸν φαινόμενον ἡμῖν λόγον εἰς τὸ μὴ δεῖν „δυσὶ κυρίοις δουλεύειν,“ ὅτε καὶ παρεστήσαμεν μηδεμίαν στά- σιν περὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ κύριον ἀποδείκνυσθαι δύνασθαι ἐν τοῖς ὁμολογοῦσιν ὑπεραναβεβηκέναι μὲν πάντα κύριον μόνῳ δὲ κυρίῳ δουλεύειν τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ θεοῦ.
- 15 XVII. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Κέλσος φησὶν ἡμᾶς βωμοὺς | καὶ 755 ἀγάλματα καὶ νεῶς ἰδρῦεσθαι φεύγειν, ἐπεὶ τὸ πιστὸν ἡμῖν ἀφανοῦς καὶ ἀπορρήτου κοινωνίας οἴεται εἶναι σύνθημα· 195^r οὐκ ὀρῶν ὅτι βωμοὶ μὲν εἰσιν ἡμῖν | τὸ ἐκάστου τῶν δικαίων ἡγε- μονικόν, ἀφ' οὗ ἀναπέμπεται ἀληθῶς καὶ νοητῶς εὐδόδη „θυμιά- 20 ματα,“ „προσευχαί“ ἀπὸ συνειδήσεως καθαρᾶς. διὸ λέγεται παρὰ τῷ Ἰωάννῃ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει „τὰ δὲ θυμιάματά εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων“ καὶ παρὰ τῷ ὑμνωδῷ „γενηθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου.“
- ἀγάλματα δὲ καὶ πρέποντα θεῶ ἀναθήματα, οὐκ ὑπὸ βαναύσων 25 τεχνιτῶν κατεσκευασμένα ἀλλ' ὑπὸ λόγου θεοῦ τρανούμενα καὶ μορφούμενα ἐν ἡμῖν, αἱ ἀρεταί, μιμήματα τυγχάνουσαι τοῦ πρωτο- τόκου „πάσης κτίσεως,“ ἐν ᾧ ἔστι δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας καὶ σοφίας καὶ εὐσεβείας καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν παρα-

5 Vgl. Homer, Od. IX 261. — 11 Vgl. Matth. 6, 24. Luk. 16, 13. — Vgl. oben VIII 3—5. — 19 Vgl. Apok. Joh. 5, 8 (Psal. 140, 2). — 21 Apok. Joh. 5, 8. — 22 Psal. 140, 2. — 27 Vgl. Kol. 1, 15.

1 ἀλη(θές.)] θές fehlt, doch Spur des Acuts noch erhalten, A | 2 ἡμᾶς] ᾱ ausgebrochen A | 11 μὴδὲ μίαν A | 12 τὸν Ἰησοῦν] τ ἱν̄ [so], auffallend grosser freier Raum vor u. hinter τ, aber keine Rasur, A | 14 vor λόγῳ + καὶ Del., doch vgl. z. B. unten VIII 75 Mitte | θεοῦ (hinter λόγῳ) < Ausgg. | 16 ἰδρῦεσθαι schreibe ich mit Guet (bei Del. I 754 Anm. b), vgl. unten VIII 19, S. 236 Z. 15, u. 20, S. 238 Z. 6; ἰδρῦσθαι A Ausgg. | 20 vor προσευχαὶ + αἱ Del. | λέγεται schreibe ich mit Bo. (Notae p. 405), λέγει A Ausgg. | 21 ἐν τῇ Ἀποκαλύψει M Ausgg., < A im Text, doch am Rand von I. H. — ἐν⁷¹ ἀποκᾶ [so], eine Randnote, die in den Text eingefügt werden muss (vgl. z. B. Origenes, Philokalia Cap. II 1, p. 37, 2 sq. ed. Rob.), wenn sie auch in P als Rubrum am Rand erscheint.

δείγματα. ἐν πᾶσιν οὖν ἔστι, τοῖς κατὰ τὸν θεῖον λόγον σωφροσύνην ἑαυτοῖς κατασκευάσασι καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν καὶ σοφίαν καὶ εὐσέβειαν καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν τὰ κατασκευάσματα, ἀγάλματα· οἷς πρέπειν εἶναι πεπεισμεθα τιμᾶσθαι τὸ πρωτότυπον πάντων 5 ἀγαλμάτων, τὴν εἰκόνα „τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου,“ τὸν μονογενῆ θεόν. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκδύομενοι „τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καὶ ἐκδύομενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν,“ τὸ „κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος“ εἶναι ἀναλαμβάνοντες, ἀγάλματα ἐν ἑαυτοῖς ποιοῦσιν, 10 ὅποια βούλεται ὁ ἐπὶ πᾶσι θεός, ἐκείνου.

ὥσπερ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαματοποιῶν οἱ μὲν τινες εἰδὶ θανμασι τῶς κατορθοῦντες τὸ ἔργον, ὥσπερ εἶπεν Φειδίας ἢ Πολύκλειτος ἢ ζωγράφοι Ζεῦσις καὶ Ἀπελλῆς, ἕτεροι δὲ ἔλαττον τούτων ἀγαματοποιῶσι, καὶ ἄλλοι ἔτι καὶ τῶν δευτέρων ἔλαττον, καὶ 15 ἀπαξαπλῶς πολλὴ διαφορὰ ἔστι τῆς τῶν ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων 756 κατασκευῆς· τὸν αὐτὸν τρόπον οἱ μὲν τινες εἰδὶ ποιοῦντες ἀγάλματα τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ βέλτιον καὶ κατὰ τελείαν ἐπιστήμην, ὡς μηδεμίαν εἶναι σύγκρισιν τοῦ ὑπὸ Φειδίου κατασκευασθέντος Ὀλυμπίου Διὸς πρὸς τὸν κατασκευασθέντα „κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος“ 20 θεοῦ· πάντων δὲ τῶν ἐν ὅλῃ τῇ κτίσει πολλῶν βέλτιον καὶ ὑπερέχον ἔστιν ἐν τῷ σωτήρι ἡμῶν, τῷ λέγοντι· „ὁ πατήρ ἐν ἐμοί.“

XVIII. Καὶ ἐν ἐκάστῳ δὲ τῶν κατὰ δύναμιν ἐκείνων καὶ ἐν τούτῳ μμησαμένων ἔστιν ἄγαλμα τὸ „κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος,“ ὅπερ κατασκευάζουσι τῷ ἐνορᾶν θεῷ καθαρᾶ καρδίᾳ, „μμηται“ γε- 25 νόμενοι „τοῦ θεοῦ.“ καὶ ἀπαξαπλῶς πάντες Χριστιανοὶ ὁποῖους εἶπομεν βωμοὺς καὶ ὅποια παρεστήσαμεν ἀγάλματα πειρῶνται ἰδρῦεσθαι, οὐκ ἄψυχα καὶ ἀναίσθητα οὐδὲ δαιμόνων λίγνων ἐφεδρευόντων τοῖς ἀψύχοις δεκτικὰ ἀλλὰ πνεύματος θεοῦ, τοῖς εἰρη- 195^v μένοις ἀγάλμασι τῆς ἀρετῆς καὶ τῷ „κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος“ ὡς οικείοις | ἐπιδημοῦντος· οὕτω δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ

5 Vgl. Kol. 1, 15. — Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 6 Vgl. Kol. 3, 9. 10. — 19 Vgl. Kol. 3, 10. — 21 Joh. 14, 10. — 23 Vgl. Kol. 3, 10. — 24 Vgl. Matth. 5, 8. — Vgl. Ephes. 5, 1. — 29 Vgl. Kol. 3, 10.

4 οἷς Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; οἷ A | 10 ἐκείνου A ἐκείνος Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text | 12 Πολύκλειτος] ει aus η von I. H. corr., über ει ein Accent getilgt A | 13 ζεῦσις A | 18 μὴδὲ μίαν, ein Acut über α getilgt, A | 20 vor θεοῦ + τοῦ Ausgg. | 23 ἄγαλμα MAusgg. ἀγάλματα A | 24 μμηται] das erste i in Correctur A | γενόμενοι A γινόμενοι Ausgg. | 27 ἰδρῦεσθαι schreibe ich mit Guet (bei Del. I 756 Anm. a), vgl. oben VIII 17, S. 234 Z. 16; ἰδρῦσθαι A Ausgg. | οὐδέ] ε halb ausgebrochen, Gravis erhalten A | δαιμόνων] α halb ausgebrochen A.

τοῖς, ἵν' οὕτως ὀνομάσω, συμμόρφους ἐφιζάνει. καὶ τοιαῦτά γε βου-
 λόμενος παραστήσαι ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ἀνέγραψε τὸν μὲν θεὸν ἐν
 ἐπαγγελίᾳ τοῖς δικαίοις λέγοντα· „ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπερι-
 πατήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μου
 5 λαός.“ τὸν δὲ σωτήρα· „ἐάν τις ἀκούῃ μου τοὺς λόγους καὶ ποιῇ
 αὐτούς, ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου ἔλευσόμεθα πρὸς αὐτὸν καὶ μονῆν
 παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα.“

συνεξεταζέτω οὖν ὁ βουλούμενος βωμούς, οὓς διηγησάμην, βω-
 μοῖς οἷς Κέλσος λέγει, καὶ ἀγάλματα ἐν τῇ τῶν εὐσεβούντων εἰς
 10 τὸν τῶν ὅλων θεὸν ψυχῇ ἀγάλμασι Φειδίου καὶ Πολυκλείτου καὶ
 τῶν παραπλησίων· καὶ σαφῶς εἴσεται ἐκεῖνα μὲν καὶ ἄψυχα εἶναι
 καὶ χρόνῳ φθειρόμενα, ταῦτα δὲ ἐν τῇ ἀθανάτῳ μένειν ψυχῇ ἐς ὅσον
 μένειν ἐν αὐτῇ ἢ λογικῇ ψυχῇ βούλεται.

XIX. Εἰ δὲ καὶ ναοὺς ναοῖς δεῖ παραβαλεῖν, ἵνα παραστήσω-
 15 μιν τοῖς ἀποδεχομένοις τὰ Κέλσου ὅτι νεὼς μὲν ἰδρύεσθαι τοὺς
 πρέποντας τοῖς εἰρημένοις ἀγάλμασι καὶ βωμοῖς οὐ φεύγομεν,
 ἐκτρεπόμεθα δὲ τῷ πάσης ζωῆς χορηγῷ ἀψύχους καὶ νεκροὺς οἰκο-
 δομεῖν νεώας· ἀκουέτω ὁ βουλούμενος, τίνα τρόπον διδασκόμεθα ὅτι
 τὰ σώματα ἡμῶν „ναὸς τοῦ θεοῦ“ ἔστι, καὶ „εἰ τις“ διὰ τῆς ἀκο-
 20 λασίας ἢ τῆς ἁμαρτίας „φθείρει“ „τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ,“ οὗτος ὡς
 ἀληθῶς ἀσεβῆς εἰς τὸν ἀληθῆ ναὸν φθαρήσεται. πάντων δὲ τῶν
 οὕτως ὀνομαζομένων ναῶν κρείττων ἦν καὶ διαφέρων νεὼς τὸ
 ἱερὸν καὶ καθαρὸν σῶμα τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ, ὅστις ἐπιστά-
 μενος ἐπιβουλεύεσθαι μὲν δύνασθαι ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν τὸν ναὸν τοῦ
 25 ἐν αὐτῷ θεοῦ, οὐ μὴν ὥστε ἰσχυροτέραν εἶναι τὴν τῶν ἐπιβουλεύον-
 των προαίρεσιν τῆς τὸν νεὼν οἰκοδομοῦσης | θειότητος. φησὶ πρὸς 757
 ἐκεῖνους· „λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ γὰρ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερω
 αὐτόν.“ τοῦτο δὲ „ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ.“

καὶ ἄλλως δὲ οἱ θεῖοι λόγοι τὰ περὶ ἀναστάσεως μυστικῶς δι-
 30 δάσκοντες τοὺς δυναμένους ἀκούειν θειοτέρᾳ ἀκοῇ λόγων θεοῦ,
 ἀνοικοδομηθήσεσθαι (φασὶ) λίθοις ζῶσι καὶ τιμωτάτοις· ἀνιττόμε-

8 II Kor. 6, 16 (Lev. 26, 11. 12). — 5 Vgl. Matth. 7, 24 (Luk. 6, 47). Joh.
 14, 23. — 19 Vgl. I Kor. 3, 16. 17 (6, 19). — 27 Joh. 2, 19. — 28 Joh. 2, 21.
 — 31 Vgl. I Petr. 2, 5. I Kor. 3, 12. Ephes. 2, 20. 22.

4 μου] v in Correctur A¹ | 5 ποιῇ] ἦ in Correctur A | 8 οὖν A γοῦν MAusgg. |
 9 vor Κέλσος + ὁ MAusgg. | 13 αὐτῇ] αὐτῆ̄ liest Bo. (Notae p. 405) | 21 ἀληθῶς]
 ἀληθῆς A | 23 hinter Ἰησοῦ + Χριστοῦ P Del. | 24 τὸν ναὸν] (εἰς) τὸν ναὸν ver-
 mutet Del. (I 756 Anm. e) ohne Grund | 25 θῦ, ὅ auf Rasur, A | 29 θεῖοι] Schluss-
 in Correctur A | 31 (φασὶ) füge ich mit M² (am Rand) u. Del., aber vor λίθοις,
 nicht wie diese nach λίθοις ein; (λέγουσι) will hinter λίθοις Bo. (Notae p. 405)
 einfügen.

νοι ὅτι ἕκαστος τῶν συμπνεόντων διὰ τοῦ αὐτοῦ λόγου εἰς τὴν κατ' αὐτὸν εὐσέβειαν λίθος ἐστὶ τίμιος τοῦ παντός ναοῦ τοῦ θεοῦ. καθὸ ὑπὸ μὲν τοῦ Πέτρον λέγεται „ὑμεῖς δὲ οἰκοδομησθε λίθοι ζῶντες καὶ οἶκος πνευματικὸς εἰς ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνεύγκαι πνευ-
 5 ματικὰς θυσίας εὐπροσδέκτους θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ,“ ὑπὸ δὲ τοῦ Παύλου τό· „οἰκοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὅντος ἀκρογωνιαίου λίθου αὐτοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ
 196^r τοῦ κυρίου ἡμῶν.“ τοιοῦτον δὲ τινα μυστικὸν ἔχει | νοῦν καὶ ἡ ἐν τῷ Ἡσαΐα λέξις, οὕτως ἔχουσα καὶ λεγομένη ὡς πρὸς τὴν Ἱερουσα-
 10 λὴμ· „ἰδοὺ ἐτοιμάζω σοι ἄνθρακα τὸν λίθον σου καὶ τὰ θεμέλιά σου σάπφειρον, καὶ θήσω τὰς ἐπάλξεις σου ἱάσπιν καὶ τὰς πύλας σου λίθους κρυστάλλου καὶ τὸν περίβολόν σου λίθους ἐκλεκτοῦς, καὶ πάντα τοὺς υἱούς σου διδακτοῦς θεοῦ· καὶ ἐν πολλῇ εἰρήνῃ τὰ τέκνα σου, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ οἰκοδομηθήσῃ.“
 15 XX. Εἰσὶν οὖν τινες τῶν δικαίων ἄνθραξ λίθος καὶ ἄλλοι σάπφειρος καὶ ἄλλοι ἱάσπεις καὶ ἄλλοι κρυστάλλοι· καὶ οὕτω πᾶν γένος ἐκλεκτῶν καὶ τιμίων λίθων εἰσὶν οἱ δίκαιοι. τὸν δὲ περὶ λίθων νοῦν καὶ τῆς φύσεως αὐτῶν λόγον, καὶ εἰς ποδαπὰς ψυχὰς ἀναφέρεσθαι δύναται ἐκ τοῦ τιμίου λίθου τὸ ὄνομα, οὐ κατὰ τὸν
 20 παρόντα καιρὸν ἐστὶ διηγῆσασθαι· μόνον δ' ἔχοιεν ὑπομνησθῆναι ἐπ' ὀλίγον τοῦ βουλήματος τῶν καθ' ἡμᾶς ναῶν καὶ ἐνὸς τοῦ ἐκ λίθων τιμίων νεῶ τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ, εἰ ἐπὶ τοῖς νομιζομένοις ναοῖς ἕκαστοι κατὰ τὰς σφῶν πόλεις ἐσεμνύοντο πρὸς τοὺς ἑτέρους, ἔλεγον ἂν οἱ ἐπὶ τοῖς τιμιωτέροις ναοῖς μέγα φρονοῦντες τὰ ἐξαιρέτα τῶν
 25 ἰδίων εἰς ἔλεγχον τῶν ὑποδεεστέρων· οὕτως πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ἡμῖν, ἐπεὶ μὴ νομιζομεν δεῖν σέβειν τὸ θεῖον, παρ' ἀναισθήτοις ναοῖς, ἀντιπαραλαμβάνομεν τοὺς καθ' ἡμᾶς ναοὺς καὶ δεικνυμεν τοῖς γε μὴ ἀναισθήτοις μηδὲ παραπλησίοις τοῖς ἀναισθήτοις θεοῖς αὐτῶν ὅτι οὐδεμία σύγκρισις ἐστὶν οὔτε τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαλμά-
 30 των πρὸς τὰ ἀγάλματα τῶν ἔθνῶν οὔτε τῶν παρ' ἡμῖν βωμῶν καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς, ἢ οὕτως ὀνομάσω, θυμαμάτων πρὸς τοὺς ἐκείνων βωμοὺς καὶ τὰς παρ' αὐτοῖς κτίσας καὶ αἵματα ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀποδεδομένων ναῶν πρὸς τοὺς ναοὺς τῶν ἀναισθήτων, ὑπὸ

8 I Petr. 2, 5. — 6 Ephes. 2, 20. — 10 Jes. 54, 11—14. — 15 Vgl. Jes. 54, 11. 12.

4 ἀνεύγκαι] das erste *v* ausgebrochen A | 5 vor θεῷ + τῷ Ausgg. | 11 ἱάσπιν A | 12 κρυστάλλου] das zweite *λ* übergeschr. A¹ | 16 ἱάσπεις] Accent fehlt, u. Rasur über *ι* A | κρυστάλλος A | 18 νοῦν MAusgg. νῦν A | 25 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 29 οὐδὲ μία A | 31 τῶν παρ' αὐτοῖς < Ausgg., aber τῶν ist sicher beizubehalten, und παρ' αὐτοῖς (scil. βωμοῖς) giebt auch einen guten Sinn | 33 ἀποδεδομένων schreibe ich mit Bo. (Notae p. 405), ἀποδεχομένων A Ausgg.

αναισθήτων ἀνθρώπων θαυμαζομένων και μηδὲ φαντασιωθέντων τὴν θείαν αἰσθησιν, ἣ αἰσθάνεται τις θεοῦ και τῶν τούτου ἀγαλμάτων και ναῶν | και βωμῶν, κρεπόντων θεῶν.

758

οὐκ εἰς τὸ πιστὸν οὖν ἀφανοῦς και ἀπορρήτου κοινω-
5 νίας και τὸ τοιοῦτο σύνθημα φεύγομεν βωμοὺς και ἀγάλ-
ματα και νεῶς ἰδρύνεσθαι, ἀλλ' ὅτι εὐρόντες διὰ τὴν Ἰησοῦ δι-
δασκαλίαν τὸν τρόπον τῆς εἰς τὸ θεῖον εὐσεβείας φεύγομεν τὰ
φαντασίᾳ εὐσεβείας ἀσεβεῖς ποιοῦντα τοὺς ἐσφαλμένους ἀπὸ τῆς διὰ
Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐσεβείας· ὅς ἐστι μόνος „ὁδός“ εὐσεβείας, ἀληθῶς
10 λέγων τό· „ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός και ἡ ἀλήθεια και ἡ ζωή.“

XXI. Ἴδωμεν δὲ και τὰ ἐξῆς Κέλσῳ λεγόμενα περὶ θεοῦ, και
ὡς προτρέπει ἡμᾶς ἐπὶ τὴν τῶν ὡς μὲν πρὸς ἀλήθειαν εἰδωλοθύ-
των χρῆσιν ἢ. Ἰν' οὕτως ὀνομάσω, δαιμονιοθύτων, ὡς δ' αὐτοὺς
προσαγορεύσαι ἂν, ἅτε μὴ εἰδῶς, τί τὸ ἀληθῶς ἱερὸν, και ποδαπαί
15 αἱ παρὰ τούτῳ θυσίαι, ἱεροθύτων. ἃ δὲ λέγει, τοιαῦτά ἐστιν· ὁ γε
μὴν θεὸς ἅπασι κοινός, ἀγαθός τε και ἀπροσδεγής και ἕξω
196^v φθόνου· τί οὖν κωλύει | τοὺς μάλιστα καθωσιωμένους ἀ-
τῶ και τῶν δημοτελῶν ἑορτῶν μεταλαμβάνειν; οὐκ οἶδα δὲ
τί φαντασθεῖς οἶεται ἀκολουθεῖν τῶ τὸν θεὸν εἶναι ἀγαθὸν και
20 ἀπροσδεῆ και ἕξω φθόνου τὸ τοὺς καθωσιωμένους ἀτῶ
μεταλαμβάνειν τῶν δημοτελῶν ἑορτῶν. και φημι ὅτι ἠκολού-
θουθε μὲν τῶ τὸν θεὸν εἶναι ἀγαθὸν και ἀπροσδεῆ και ἕξω
φθόνου τὸ αὐτῶν τῶν δημοτελῶν μεταλαμβάνειν ἑορτῶν,
εἰ ἀπεδείκνυτο ὅτι αἱ δημοτελεῖς ἑορταὶ οὐδὲν μὲν ἔχουσιν ἐσφαλ-
25 μένον ἀπὸ δὲ τῆς περὶ θεοῦ θεωρίας ἐνομοθετήθησαν ὡς ἀκόλουθοι
τῇ εἰς αὐτὸν θεραπεία και εὐσεβείᾳ.

εἰ μέντοι αἱ δημοτελεῖς μέχρι ὀνόματος ἑορταὶ μηδένα λόγον
ἔχουσιν ἀποδεικτικόν, ὡς ἀρμόζουσαι τῇ εἰς τὸ θεῖον θεραπεία, ἀλλ'
ἐλέγχονται οὐσαι ἀναπλάσματα τῶν ὅπως ποτὲ ἔτυχε διὰ τινὰς
30 ἱστορίας ἀνθρωπικὰς ταῦτα νομοθετησάντων ἢ και φυσιολογίας περὶ

10 Joh. 14, 6. — 15 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXVI p. 246 D—247 A. Aristid., Apol. S. 32, 2ff. ed. Hennecke (und dessen Register s. v. θεός S. 53*) und oben VI 65. VIII 2. — 17 Vgl. Minucius Felix, Octavius Cap. XII 5.

9 Ἰησοῦ] ἰῷ, ι in Correctur, A | ἀληθῶς] η von I. H. übergeschr., ζ in Correctur A | 10 ἡ ὁδός] ἡ δός A | ζωή] über η Acut und Gravis A | 14 προσαγορεύσαι in προσαγορεύσαι corr. A | 15 τούτῳ] τοῦτο vermutet Guet (bei Del. I 758 Anm. a) | 20 και] αἱ verklebt, aber erkennbar A | 21 ἑορτῶν] ορ verklebt, aber erkennbar A | 23 αὐτῶν] αὐτοὺς vermutet Bo. (Notae p. 405) | 26 εἰς] εἰ in Correctur A | 27 μηδένα λόγον] μηδένα λόγον aus μηδὲν ἄλογον corr. A | 29 ὅπως ποτε A.

ὕδατος ἢ γῆς ἢ τῶν ἀπ' αὐτῆς καρπῶν δοκούντων περιέχειν, δῆλον ὅτι οἱ τὸ θεῖον ἐξητασμένως σέβειν θέλοντες εὐλογόν τι πράττειν, μὴ μεταλαμβάνοντες τῶν δημοτελῶν ἑορτῶν. „ἑορτῆ“ γὰρ, ὡς φησι τις καὶ τῶν Ἑλληνικῶν σοφῶν καλῶς λέγων, „οὐδὲν ἄλλο 5 ἔστιν ἢ τὸ τὰ δέοντα πράττειν“· καὶ ἑορτάζει γε κατὰ ἀλήθειαν ὁ „τὰ δέοντα“ πράττων, ἀεὶ εὐχόμενος, διὰ παντὸς θύων τὰς ἀναιμάκτους ἐν ταῖς πρὸς τὸ θεῖον εὐχαῖς θυσίας. διὸ καὶ μεγαλοφρέστατά μοι δοκεῖ παρὰ τῷ Παύλῳ εἰρησθαι τό· „ἡμέρας παρατη- 10 ρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς; φοβοῦμαι ὑμᾶς μὴ πως εἰκῆ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς.“

XXII. Ἐὰν δέ τις πρὸς ταῦτα ἀνθυποφέρῃ τὰ περὶ τῶν παρ' ἡμῖν κυριακῶν ἢ παρασκευῶν ἢ τοῦ Πάσχα ἢ τῆς Πεντηκοστῆς δι' ἡμερῶν γινόμενα, λεκτέον καὶ πρὸς τοῦτο ὅτι ὁ μὲν τέλειος, ἀεὶ ἐν τοῖς λόγοις ὦν | καὶ τοῖς ἔργοις καὶ τοῖς διανοήμασι τοῦ τῆ φύσει 759 15 κυρίου λόγον θεοῦ, ἀεὶ ἔστιν αὐτοῦ ἐν ταῖς ἡμέραις καὶ ἀεὶ ἄγει κυριακὰς ἡμέρας· ἀλλὰ καὶ ἀεὶ παρασκευάζων ἑαυτὸν πρὸς τὸ ἀληθινῶς ζῆν καὶ ἀπεχόμενος τῶν τοῦ βίου ἡδέων καὶ τοῦς πολλοὺς ἀπατώντων καὶ μὴ τρέφων „τὸ φρόνημα τῆς σαρκός“ ἀλλ' ὑπωπιάζων αὐτοῦ „τὸ σῶμα“ καὶ δουλαγωγῶν ἀεὶ ἄγει τὰς παρασκευάς. 20 ἔτι δὲ ὁ νοήσας ὅτι „τὸ πάσχα ἡμῶν ἐτύθη Χριστός“, καὶ χρῆ ἑορτάζειν ἐσθίοντα τῆς σαρκὸς τοῦ λόγου, οὐκ ἔστιν ὅτε οὐ ποιεῖ τὸ πάσχα, ὅπερ ἐρμηνεύεται διαβατήρια, διαβαίνων ἀεὶ τῷ λογισμῷ καὶ παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ πράξει ἀπὸ τῶν τοῦ βίου πραγμάτων ἐπὶ τὸν θεόν, καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν αὐτοῦ σπεύδων. πρὸς τοῦτοις δὲ ὁ δυνά- 25 μενος μετ' ἀληθείας λέγειν· „συνανέστημεν τῷ Χριστῷ“ ἀλλὰ καὶ τό· „συνῆγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χρισ- 197^r τῷ“ ἀεὶ ἔστιν ἐν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις, καὶ μάλιστα ὅτε καὶ „εἰς τὸ ὑπερφῶν“ ὡς οἱ ἀπόστολοι τοῦ Ἰησοῦ ἀναβάς σχολάζει τῇ δεήσει καὶ „τῇ προσευχῇ“, ὡς ἄξιός γενέσθαι τῆς „φερομένης πνοῆς 30 βιαίας“ ἐξ οὐρανοῦ, βιαζομένης ἐξαφανίσαι τὴν ἐν ἀνθρώποις κακίαν

§ Vgl. Thucyd. I 70 a. E. — § Gal. 4, 10. 11. — 18 Vgl. Röm. 8, 6. 7. — Vgl. I Kor. 9, 27. — 20 I Kor. 5, 7. — 21 Vgl. Joh. 6, 52—56. — 22 Vgl. Onomastica sacra, ed. P. de Lagarde, 64, 21. 70, 20. 197, 17. 204, 24. — 25 Vgl. Kol. 2, 12. 3, 1. — 26 Ephes. 2, 6. — 28 Vgl. Act. 1, 13. 14. — 29 Vgl. Act. 2, 2. 3.

1 δοκούντων] δόκοιντο [so] vermuten Guiet und Del. (I 758 Anm. c) ohne Grund | δηλονότι A | § μὴ] mit spitzer Feder nach der Abschrift von P u. M u. vor der Abschrift von V übergeschr. A³ < H⁵.Sp. | 6 διαπαντός A | 13—14 am Rand ση A¹ | 15 αὐτοῦ ἐν ταῖς ἡμέραις] ἐν ταῖς αὐτοῦ ἡμέραις vermutet Bo. (Notae p. 405) | 19 αὐτοῦ Ausgg. αὐτοῦ A | 20 hinter ἡμῶν + ἵπέρ ἡμῶν H⁵. (am Rand) Sp. Del. (im Text) | 25 μετ' A μετὰ MAusgg. | 28 σχολάζει [so] A.

καὶ τὰ ἀπ' αὐτῆς, ἄξιός δὲ καὶ τινὸς μερισμοῦ γλώσσης ἀπὸ θεοῦ πυρίνης.

XXIII. Ὁ δὲ πολὺς τῶν πιστεύειν δοκούντων καὶ μὴ τηλικούτος δεῖται ὑπομνήσεως χάριν, μὴ βουλόμενος ἢ μὴ δυνάμενος πάσας 5 τοιαύτας ἄγειν ἡμέρας, ἀσθητῶν παραδειγμάτων, ἵνα μὴ τέλειον παραβῶνῃ. τοιαῦτα δ' οἶμαι τὸν Παῦλον νενοηκότα μέρος μὲν „ἐορτῆς“ ὠνομακέναι τὴν ἐν ἡμέραις τεταγμέναις παρ' ἐτέρας ἐορτῆν. ἠνίχθαι δὲ ἐκ τοῦ οὕτως λελεγμένου ὅτι οὐκ- „ἐν μέρει ἐορτῆς“ ἀλλ' ἐν ὀλοκλήρῳ καὶ ἀδιαλείπτῳ ἐστὶν ἐορτῇ ὁ αἰεὶ βίος κατὰ τὸν 10 θεῖον λόγον. ὅρα οὖν πάλιν καὶ τῶν εἰρημένων περὶ ἐορτῶν τῶν παρ' ἡμῖν, συνεξεταζομένων ταῖς δημοτελέσι τοῦ Κέλσου καὶ τῶν ἔθνῶν ἐορταῖς, εἰ μὴ μακρῶν σεμνότερα εἰσὶν αὐταὶ αἱ ἐορταὶ τῶν δημοτελῶν, ἐν αἷς „τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς“ ἐορτάζον ἐξυβρίζει ἐπὶ μέθας καὶ ἀκολασίας ἐκτρεπόμενον.

15 πολὺ δ' ἂν εἴη νῦν λέγειν, διὰ τί αἱ κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ νόμον ἐορταὶ „ἄρτον κακώσεως“ διδάσκουσιν ἐσθίειν ἢ „ἄζυμα μετὰ πικρίδων“, ἢ ὅτι φασὶ „ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν“ ἢ τι τούτοις παραπλήσιον. οὐδὲ γὰρ δυνατόν ἐστι τὸν σύνθετον ἄνθρωπον, ὅσον 20 ἔτι „ἢ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς“, ἐξ ὧν ἐορτάζειν ἢ γὰρ ἐορτάζων τις τῷ πνεύματι κακοὶ τὸ σῶμα, μὴ πεφνκὸς διὰ „τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς“ ἐορτάζειν μετὰ τοῦ πνεύματος, ἢ ἐορτάζων κατὰ σάρκα οὐ χωρεῖ καὶ τὴν κατὰ πνεῦμα ἐορτῆν. ἀλλὰ γὰρ ἀρκεῖ ταῦτα εἰς τὸν περὶ ἐορτῶν λόγον ἐπὶ τοῦ παρόντος.

25 XXIV. Ἰδόμεν δὲ οἷς χρῆται ὁ Κέλσος λόγοις, προτρέπων ἡμᾶς 760 ἐπὶ τὴν χρῆσιν τῶν εἰδωλοθύτων καὶ τὰς δημοτελεῖς ἐν δημοτελέσιν ἐορταῖς θυσίας. ἃ δὲ λέγει τοιαῦτά ἐστιν· εἰ μὲν οὐδὲν ταῦτά ἐστι τὰ εἰδωλα, τί δεινὸν κοινωνῆσαι τῆς πανθοιρίας; εἰ δ' εἰσὶ τινες δαίμονες, δηλονότι καὶ οὗτοι τοῦ θεοῦ εἰ- 30 σιν, οἷς καὶ πιστευτέον καὶ καλλιεργητέον κατὰ νόμους καὶ προσευκτέον, ἵν' εὐμενεῖς ᾧσι. χρήσιμον δ' εἰς ταῦτα ὅλον τὸν περὶ „εἰδωλοθύτων“ λόγον, εἰρημένον παρὰ τῷ Παύλῳ ἐν τῇ προτέρῃ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ, λαβεῖν εἰς χεῖρας καὶ σαφηνίσαι·

6 u. 8 Vgl. Kol. 2, 16. — 18 Vgl. Röm. 8, 6. 7. — 16 Vgl. Deut. 16, 3. — Vgl. Exod. 12, 8. — 17 Lev. 16, 29. 31. — 19 Gal. 5, 17. — 21 Vgl. Röm. 8, 6. 7. — 32 Vgl. I Kor. 8, 4. 11.

3—4 am Rand ση Α¹ | 8 ἠνίχθαι] vor ἢ ein Buchst. ausradiert, ἠνί auf Rasur A | λελεγμένου] das zweite λ aus γ corr. A | 10 καὶ schreibe ich, ἐκ liest Bo. (Notae p. 405), καὶ A Ausgg. | 18 ὅσον ἔτι A ἐπεὶ M Ausgg. | 21 πεφνκὸς] πε überschr. A¹ | τὸ (vor φρόνημα) < M Ausgg. | 26 τὰς aus τὰς corr. A.

ἐν ᾧ καὶ πρὸς τὸ μηδὲν εἶναι „εἰδωλον ἐν κόσμῳ“ ἀπαντῶν τὴν ἀπὸ τοῦ χρῆσθαι τοῖς εἰδωλοθύτοις βλάβην κατεσκεύασεν, ἀποδεικνύς τοῖς ἀκούειν τῶν ἐκεῖ δυναμένοις ὅτι πάντως οὐ φονέως χειρόν τι πράττει ὁ τῶν εἰδωλοθύτων μεταλαμβάνων, ἀπολλύς τοὺς 5 αὐτοῦ ἀδελφούς, δι' οὓς „Χριστὸς ἀπέθανε.“ καὶ μετὰ τοῦτο τι-
197^v θεις δαιμονίους θύεσθαι τὰ θνύμενα, παρίστησι „κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι“ τοὺς μεταλαμβάνοντας „δαιμονίων τραπέζης“· παρίστησι τε ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τὸν αὐτὸν „τραπέζης κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμόνων.“

10 ἀλλ' ἐπεὶ ὅλης συντάξεως χρήζει διὰ πλειόνων ἀποδεικνυμένης ἢ περὶ τούτων εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν διήγησις, ἀρκεσθησόμεθα καὶ τοῖς ἐπ' ὀλίγον ἀποδεδομένοις· ἐν οἷς τῶ ἐξετάζοντι αὐτὰ φανερῆται ὅτι, κἂν μηδὲν ἢ τὰ εἰδωλα, οὐδὲν ἦττον καὶ οὕτω δεινόν ἐστι τὸ κοινωνῆσαι τῆς τῶν εἰδώλων πανθοιτίας.

15 εἴρηται μὲν οὖν ἡμῖν μετρίως καὶ εἰς τὸ, κἂν ὡς τινες δαίμονες, οἷς τὰ θνύμενα θύεται, μὴ δεῖν ἡμᾶς αὐτῶν μεταλαμβάνειν τοὺς ἐπισταμένους διαφορὰν „τραπέζης κυρίου“ καὶ „τραπέζης δαιμονίων“ καὶ διὰ τὸ ἐπίστασθαι πάντα μὲν πράττοντας, ἵνα „τραπέζης κυρίου“ αἰ μετέχωμεν, παντὶ δὲ τρόπῳ φυλαττομένους, ἵνα μηδέ ποτε κοι-
20 νωνοὶ „τραπέζης“ γενώμεθα τῶν „δαιμονίων.“

XXV. Ἐπεὶ δὲ φησὶν ἐν τούτοις ὁ Κέλσος ὅτι καὶ οἱ δαίμονές εἰσι τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο πιστευτέον ἐστὶν αὐτοῖς καὶ καλλιερητέον κατὰ νόμους καὶ προσευκτέον, ἵν' εὐμενεῖς ᾧσι, διδασκτέον καὶ περὶ τούτου τοὺς βουλομένους ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ λόγος 25 οὐδὲν τῶν φαύλων ἀναγορεύειν βούλεται κτῆμα θεοῦ τυγχάνειν, ἀνάξιον αὐτὸ κρίνων τηλικούτου κυρίου. διόπερ οὐ πάντες μὲν ἄνθρωποι χρηματίζουσιν ἄνθρωποι θεοῦ, μόνοι δὲ οἱ ἄξιοι τοῦ θεοῦ· ὅποιος ἦν Μωϋσῆς καὶ Ἥλλιας, καὶ εἴ τις ἄλλος ἀναγεγραπταί „ἄνθρωπος θεοῦ“ ἢ παραπλήσιός ἐστι τοῖς ἀναγεγραμμένοις. οὕτως 30 δὲ καὶ οὐ πάντες ἄγγελοι „ἄγγελοι“ λέγονται εἶναι „τοῦ θεοῦ“ ἀλλὰ μόνοι οἱ μακάριοι, οἱ δ' ἐκτραπέντες ἐπὶ τὴν κακίαν ἄγγελοι τοῦ διαβόλου ὀνομάζονται, ὥσπερ οἱ φαῦλοι ἄνθρωποι ἄνθρωποι

6 Vgl. I Kor. 10, 20. 21. — 16 Vgl. I Kor. 10, 20. 21. — 27 Vgl. Deut. 33, 1. — 29 Vgl. II Kōn. 1, 10. — 30 Vgl. Matth. 22, 30. Luk. 12, 8. — 31 Vgl. Matth. 25, 41. — 32 Vgl. Sir. 11, 32. 35 (32), 17 [?].

3 δυναμένοις P^{corr.} M Ausgg. δυναμένων A | οὐ φονέως schreibe ich mit Gundermann, καὶ φονέως M Ausgg. φονέως P V^{corr.} ὁ φονέως A | 5 αὐτοῦ Ausgg. αὐτοῦ A | 9 καὶ | i verklebt, aber noch erkennbar A | 16 μὴ δεῖν A μηδὲν M Ausgg. | 17 hinter κυρίου + αἰ μετέχωμεν, doch expungiert, A | 21 φησι A | 29 οὕτως A οὕτω P Ausgg. | 31 δ' A δὲ Ausgg.

Origenes II.

ἀμαρτίας ἢ νίολ λοιμοὶ ἢ νίολ | ἀδικίας. ἐπεὶ οὖν καὶ ἄνθρωποι οἱ 761
 μὲν εἰσι σκοπδατοὶ οἱ δὲ φαῦλοι, διὸ καὶ οἱ μὲν „τοῦ θεοῦ“ οἱ δὲ
 τοῦ διαβόλου εἶναι λέγονται, ἀλλὰ καὶ „ἄγγελοι“ οἱ μὲν „τοῦ θεοῦ“
 οἱ δὲ τοῦ πονηροῦ, δαίμονες δὲ οὐκέτι διχῶς, πάντες γὰρ ἀποδείκ-
 5 νονται εἶναι φαῦλοι· διὰ τοῦτο φήσομεν ψευδῆ εἶναι τὸν Κέλσον
 λόγον εἰπόντος τό· εἰ δ' εἰσὶ τινες δαίμονες, δηλονότι καὶ
 οὗτοι τοῦ θεοῦ· ἢ δεικνύτω ὁ βουλόμενος μὴ λόγον ὑγῆ εἶναι
 τὴν περὶ ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων διαίρεσιν, ἢ λόγον ἔχοντα παρα-
 πλῆσιον δύνασθαι ἀποδεικνυσθαι καὶ ἐπὶ δαιμόνων.

10 *Εἰ δὲ τοῦτ' ἀμήχανον, δῆλον ὅτι οὔτε τοῦ θεοῦ εἰσιν οἱ δαι-
 μονες· οὐ γὰρ ἄρχων αὐτῶν ὁ θεὸς ἀλλ', ὡς φασιν οἱ θεοὶ λόγοι,
 ὁ „Βεελζεβούλ“.* [XXVI.] οὔτε πιστευτέον δαίμοσι, κἂν Κέλσος
 ἐπὶ τούτους ἡμᾶς παρακαλῆ, ἀλλ' ἀποθανητέον πρὶν κεισθῆναι δαι-
 198^r μοσιν ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅτιοῦν ὑπομενετέον κειθόμενον θεῶ. οὕτως
 15 δὲ οὐδὲ καλλιερητέον δαίμοσι· καὶ γὰρ ἀδύνατόν ἐστι τοῖς φαύ-
 λοις καὶ ἀνθρώπων κακωτικοῖς καλλιερεῖν. ἀλλὰ καὶ κατὰ ποι-
 ονς νόμους ἡμᾶς βούλεται Κέλσος καλλιερεῖν τοῖς δαίμοσιν; εἰ
 μὲν γὰρ κατὰ τοὺς κειμένους ἐν ταῖς πόλεσι, κατασκευάζεται ὅτι
 συναῖθουσι τοῖς θεοῖς νόμοις· εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύναται (οὐ γὰρ κἂν
 20 ἀλλήλοις ταῦτ' ἀλέγουσιν οἱ τῶν πολλῶν πόλεων νόμοι), δηλονότι
 οὐδὲ κυρίως νόμους ἢ φαύλων νόμους, οἷς οὐ πιστευτέον· „πει-
 θαρχεῖν“ γὰρ „δεῖ μᾶλλον θεῶ ἢ ἀνθρώποις.“

ἀπαγε δὴ τὴν τοῦ Κέλσου συμβουλήν, λέγοντος προσευκτέον
 εἶναι δαίμοσι, καὶ οὐδὲ κατὰ τὸ ποσὸν ἀκουστέον αὐτῆς· μόνον
 25 γὰρ προσευκτέον τῶ ἐπὶ πᾶσι θεῶ, καὶ προσευκτέον γε τῶ
 μονογενεὶ καὶ πρωτοτόκῳ „πάσης κτίσεως“ λόγῳ θεοῦ, καὶ ἀξιω-
 τέον αὐτὸν ὡς ἀρχιερέα τὴν ἐπ' αὐτὸν φθάσασαν ἡμῶν εὐχὴν ἀνα-
 φέρειν ἐπὶ τὸν θεὸν αὐτοῦ καὶ θεὸν ἡμῶν καὶ πατέρα αὐτοῦ καὶ
 πατέρα τῶν βιούντων κατὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ὥσπερ δὲ οὐκ
 30 ἂν βουλοίμεθα εὐμενεῖς ἔχειν ἀνθρώπους τοὺς βουλομένους ἡμᾶς

1 Vgl. I Sam. 2, 12. 10, 27. 25, 17. Ezech. 18, 10. — Vgl. II Sam. 3, 34.
 7, 10. — 2 Vgl. II Kön. 4, 21. 25. 40. 42. 6, 6. 7, 17. 8, 4. 7. 8. 11 u. s. w. — 3
 Vgl. Matth. 22, 30. Luk. 12, 8. — 11 Vgl. Matth. 12, 24. Mark. 3, 22. Luk. 11, 15.
 — 21 Act. 5, 29. — 26 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — Vgl. Kol. 1, 15.
 Joh. 1, 1. — 27 Vgl. Hebr. 2, 17. 3, 1. 4, 14. 15. 5, 10. 6, 20. 7, 26. 8, 1. 9, 11.

1 λοιμοὶ AHö. Sp. λοιμοῦ Jol Del. | 3 διαβόλου] ὁ in Correctur A | 4—5 am
 Rand ση A¹ | 6 δηλονότι A δῆλον ὅτι Ausgg. | 13 ἐπὶ τούτους] ἐπὶ τοῦτο vermutet
 Del. (I 761 Anm. a) ohne Grund | 14 οὕτως A οὕτω Ausgg. | 15 vor γὰρ + a,
 doch durchgestrichen, A | 20 ταῦτ' ἀλέγουσιν schreibe ich mit Bo. (Notae p. 405),
 ταῦτ' ἀλέγουσιν lesen Guilet u. Del. (I 761 Anm. c); ταῦτα ἀλέγουσιν A Ausgg. | 28
 προσευκτέον Ausgg. προσεκτέον A | 29 ὥσπερ] ρ auf Rasur A.

βιοῦν κατὰ τὴν αὐτῶν κακίαν, ἔαν μηδενὶ τυγχάνωσιν ὄντες εὐμενεῖς τῶν τὰ ἐναντία αὐτοῖς αἰρουμένων, ἐπεὶ ἡ εὐμένεια αὐτῶν ἐχθροὺς ἡμᾶς ποιεῖ θεῶν, τάχα μὴ γινόμενα εὐμενεῖ τοῖς θέλουσι τοὺς τοιοῦτους ἔχειν εὐμενεῖς· τὸν αὐτὸν τρόπον οἱ νοήσαντες 5 δαιμόνων φύσιν καὶ προαίρεσιν καὶ κακίαν οὐκ ἂν ποτε βούλοιντο εὐμενεῖς ἔχειν τοὺς δαίμονας.

XXVII. Οὐδὲ γὰρ, κἂν μὴ ᾧσιν αὐτοῖς εὐμενεῖς οἱ δαίμονες, πάσχειν ἂν τι ὑπ' αὐτῶν δύναιντο, φρουρούμενοι ὑπὸ τοῦ εὐμενοῦς αὐτοῖς διὰ τὴν εὐσέβειαν ἐπὶ πᾶσι θεοῦ καὶ τοὺς θεοὺς αὐτοῦ ἀγγέλους ἐπιστάντος τοῖς ἀξίοις τοῦ φρουρεῖσθαι, ἵνα μηδὲν 10 πάσχωσιν ἀπὸ τῶν δαιμόνων. ὁ δ' ἔχων τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν διὰ τὴν εἰς αὐτὸν εὐσέβειαν εὐμενῆ καὶ διὰ τὸν τῆς „μεγάλης βουλής“ ἀγγελον τοῦ θεοῦ παραδεδέχθαι κύριον Ἰησοῦν, ἀκούμενος τῆ τοῦ θεοῦ διὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ εὐμενεῖα λέγοι ἂν θαρρόων ὡς 15 οὐδὲν πεισόμενος ἀπὸ παντὸς τοῦ τῶν δαιμόνων στρατοπέδου· „κύριος φωτισμός μου καὶ σωτὴρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;“ ἔρει δὲ καὶ τό· „ἔαν παρατάξῃται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου.“ τὸσαῦτα καὶ εἰς τὸ εἰ δ' εἰσὶ τινες δαίμονες, δηλονότι 20 καὶ οὗτοι τοῦ θεοῦ εἰσι(ν, οἷς) καὶ πιστευτέον καὶ καλλιιεργετέον κατὰ νόμους καὶ προσευκτέον, ἵν' εὐμενεῖς ᾧσιν.

XXVIII. Ἐκθήμενοι δὲ καὶ τὴν ἐξῆς λέξιν φέρε πάλιν κατὰ δύναμιν αὐτὴν ἐξετάσωμεν οὕτως ἔχουσαν· εἰ μὲν δὴ κατὰ τι πάτριον ἱερείων τινῶν ἀπέχονται τῶν τοιῶνδε, πάντως 198^v ἀφεκτέον καὶ ζῶων ἀπάντων βρώσεως· ἥπερ καὶ Πυθαγόρα δοκεῖ, ψυχὴν τιμῶντι καὶ τὰ ταύτης ὄργανα. εἰ δ', ὅπερ φασὶν, ὅπως μὴ συνεστιῶνται δαίμοσι, μακαρίζω τῆς σοφίας αὐτοῦς, ὅτι βραδέως συνιᾶσιν ὄντες ἀεὶ συνέστιοι δαιμόνων· καὶ τότε δὴ μόνον φυλάσσονται τοῦτο, ὅποταν 30 ἱερεῖον θυόμενον βλέπωσιν· ὅταν δὲ σίτον ἐσθίωσι καὶ οἶνον πίνωσι καὶ ἀκροδρύων γεύωνται καὶ αὐτὸ ὕδωρ καὶ αὐτὸν ἀέρα ἀναπνέωσιν, οὐκ ἄρα παρὰ τινων δαιμόνων

12 Vgl. Jes. 9, 6. — 16 Psal. 26, 1. — 18 Psal. 26, 3. — 27 Vgl. I Kor. 10, 20 ff. Justin, Apol. I 12. Dialog. c. Tryph. Cap. XXX. XXXV (vol. I³ p. 36. II³ p. 100 sq. 116 sq. ed. Otto). Irenaeus, Adv. haer. I 1, 12. Clement. Recogn. IV 36.

8 γιγγομένω A Ausgg. | 15 στρατοπαίδου A | 18 παρεμβολή aus παρ' ἐμβολῆ corr. A | 19 ὄλον ὄτι A | 20 εἰσι(ν, οἷς) schreibe ich, da das Dativ-Object nicht fehlen kann, u. Origenes hier wörtlich citiert | πιστευτέον Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; πειστέον A, doch vgl. oben VIII 24, S. 240 Z. 30; 25, S. 241 Z. 22; 26, S. 242 Z. 12 u. 21 | 28 συνιᾶσιν A Ausgg. | 32 ἄρα A Hδ. Sp. ἄρα Del. 16*

ἕκαστα τούτων λαμβάνουσιν, οἷς κατὰ μέρη τὸ ἐπιμελὲς
 ἕκαστῳ προστέτακται; οὐκ οἶδ' ὅπως ἐν τούτοις ἔδοξεν αὐτῷ
 ἀκολουθεῖν δεῖν ἀπέχεσθαι πάντων ζώων βρώσεως τοὺς, οὓς
 ὠνόμασε κατὰ τι πάτριον ἔθος ἱερείων τινῶν ἀπεχομένους.
 5 καὶ οὐ τοῦτό φαμεν, ὡς καὶ μὴ τοιαῦτα ὑποβάλλοντος τοῦ θείου
 λόγου, καὶ τοῦ ἀσφαλεστέρου βίου καὶ καθαρωτέρου ἕνεκεν εἰπόντος·
 „καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μηδὲ πιεῖν οἶνον μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός
 σου προσκόπτει“ καὶ πάλιν· „μὴ τῷ βρώματί σου ἐκείνον ἀπόλλυε,
 ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε,“ καὶ πάλιν· „εἰ σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν
 10 μου κρέα, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου
 σκανδαλίσω.“

XXIX. Ἰστέον μέντοι γε ὅτι, Ἰουδαίων οἰομένων νοεῖν τὸν
 Μωϋσέως νόμον καὶ τηρούντων ἐπὶ τῶν βρωμάτων τὸ μεταλαμβά-
 νειν μὲν τῶν νενομισμένων αὐτοῖς καθαρῶν ἀπέχεσθαι δὲ τῶν
 15 ἀκαθάρτων ἀλλὰ καὶ μὴ χρῆσθαι αἵματι ζώου εἰς τροφήν μηδὲ τοῖς
 θηριαλώτοις καὶ ἄλλοις, περὶ ὧν πολὺς λόγος καὶ διὰ τοῦτο νῦν
 οὐκ εὐκαιρὸς ἐξετασθῆναι, ἢ τοῦ Ἰησοῦ διδασκαλία, βουλομένη πάν-
 τας ἀνθρώπους προσκαλέσασθαι εἰς τὴν καθαρὰν θεοσεβείαν καὶ μὴ
 προφάσει τῆς περὶ βρωμάτων βαρύτερας νομοθεσίας κωλύειν πολ-
 20 λούς τῶν δυναμένων ὠφεληθῆναι εἰς ἡθῆ ἀπὸ χριστιανισμοῦ, ἀπε-
 φήνατο ὅτι „οὐ τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸ στόμα | κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον, 763
 ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ στόματος“ τὰ μὲν γὰρ „εἰσερχόμενα εἰς
 τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν,“ φησὶ, „χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλε-
 ται,“ τὰ δ' ἐξιόντα ἐκ τοῦ στόματος „διαλογισμοί“ εἰσι „πονηροὶ“
 25 λαλούμενοι καὶ „φόνοι“ καὶ „μοιχεῖαι“ καὶ „πορνεῖαι κλοπαί“ τε καὶ
 „ψευδομαρτυρίαι“ καὶ „βλασφημίαι.“ φησὶ δὲ καὶ ὁ Παῦλος ὅτι
 „βρωμα ἡμᾶς οὐ παραστήσει τῷ θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, πε-
 ρισσεύομεν, οὔτ' ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα.“ εἰτ' ἐπεὶ ἔχει τινα
 ἀσάφειαν ταῦτα, εἰ μὴ τύχη διαρθρώσεως, „ἔδοξε τοῖς τοῦ Ἰησοῦ
 30 ἀποστόλοις καὶ τοῖς“ ἐν Ἀντιοχείᾳ συναχθεῖσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ „πρεσ-
 βυτέροις“ καὶ, ὡς αὐτοὶ οὗτοι ὠνόμασαν, καὶ „τῷ ἁγίῳ πνεύματι“
 199^r γράψαι τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πιστευούσιν ἐπιστολήν, | μόνα, ὡς ὠνό-

7 Röm. 14, 21. — 8 Röm. 14, 15. — 9 I Kor. 8, 13. — 17 Vgl. Matth. 28, 19.
 — 21 Matth. 15, 11 (Mark. 7, 15). — 22 Vgl. Matth. 15, 17 (Mark. 7, 19). —
 24 Vgl. Matth. 15, 19. Mark. 7, 21. 22. — 27 I Kor. 8, 8. — 29 Vgl. Act. 15, 22.
 — 31 Vgl. Act. 15, 28.

3—4 am Rand ὡ A¹ | 7 μηδὲ ἐν A μὴδ' ἐν Ausgg. | 8 σου (vor προσκόπτει) |
 οὐ A | προσκόπτει | προκόπτει A | 18 μωνσέως in μωνσέος corr. A | 28 οὔτ' ἐὰν
 schreibe ich, οὔτε ἂν AHδ., οὔτε ἐὰν Sp. Del. | 29 Ἰησοῦ | ἰῷ, das ι in Correctur,
 A | 30 ἐπιτοαυτὸ aus ἐπὶ τὸ αὐτὸ corr. A | 31 καὶ (vor τῷ) < Sp. Del.

μασαν, „ἐπάναγκες“ ἀπαγορεύουσιν ἐσθλῆιν· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ ητοι
εἰδωλόθυτα ἢ τὰ πνικτὰ ἢ τὸ αἷμα.

XXX. Τὸ μὲν γὰρ εἰδωλόθυτον θύεται δαιμονίοις, καὶ οὐ χρῆ
τὸν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον κοινωνόν „τραπέζης δαιμονίων“ γίνεσθαι·
5 τὰ δὲ πνικτὰ τοῦ αἵματος μὴ ἐκκριθέντος, ὅπερ φαδὸν εἶναι τροφήν
δαιμόνων, τρεφομένων ταῖς ἀπ' αὐτοῦ ἀναθυμιάσεσιν, ἀπαγορεύει
ὁ λόγος, ἵνα μὴ τραφῶμεν τροφῇ δαιμόνων, τάχα τινῶν τοιούτων
πνευμάτων συντραφησομένων ἡμῖν, ἐὰν μεταλαμβάνωμεν τῶν πνι-
κτῶν. ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων περὶ τῶν „πνικτῶν“ σαφὲς εἶναι δύνα-
10 ται τὸ περὶ τῆς ἀποχῆς τοῦ „αἵματος.“ καὶ οὐκ ἀπίθανόν γε γενό-
μενόν με κατὰ τοὺς τόπους ὑπομηθηθῆναι χαριεστάτης γνώμης, ἢ
καὶ οἱ πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν ἀναγεγραμμένη ἐν ταῖς Σέξτου γνώ-
μαῖς ἐντυγχάνουσιν, οὕτως ἐχούσῃ· „ἐμψύχων χηΐσις μὲν ἀδιάφορον,
ἀποχὴ δὲ λογικώτερον.“ οὐχ ἀπλῶς οὖν κατὰ τι πάτριον τῶν
15 νομιζομένων ἱερείων εἶναι καὶ θυομένων παρὰ τοῖς λεγομένοις
θεοῖς ἢ ἥρωσιν ἢ δαίμοσιν ἀπεχόμεθα ἀλλὰ διὰ λόγους πλεί-
ονας, ὧν ἀπὸ μέρους ἐξεθέμην τινάς. ἀλλὰ καὶ οὐχ, ὥσπερ ἀφε-
κτέον πάσης κακίας καὶ τῶν ἀπὸ κακίας, καὶ ζῶων | ἀπάντων 764
βρώσεως. ἀφεκτέον δὲ οὐ μόνον ζῶων βρώσεως ἀλλὰ καὶ παν-
20 τὸς οὐτινοσοῦν, εἰ ἀπὸ κακίας καὶ τῶν ἀπὸ κακίας χρῆσαιμεθα τοῖς
βρώμασιν· ἀφεκτέον γὰρ τοῦ ἐσθλῆιν κατὰ γαστρομαργίαν ἢ καθὸ
ἀγεσθαι ὑφ' ἡδονῆς χωρὶς τῆς εἰς ὑγίαν τοῦ σώματος καὶ θεραπείαν
αὐτοῦ προθέσεως.

οὐδαμῶς μέντοι γε λέγοντες μετενσωμάτωσιν εἶναι ψυχῆς καὶ
25 κατὰπτωσιν αὐτῆς μέχρι τῶν ἀλόγων ζῶων δηλονότι οὐδ' ὁμοίως
Πυθαγόρα, κὰν ἀπεχόμεθα ποτε ζῶων, οὐ χρῆσόμεθα αὐτῶν
ταῖς σαρκί. ψυχὴν γὰρ λογικὴν τιμᾶν μόνην ἡμεῖς ἴσμεν καὶ τὰ
ταύτης ὄργανα μετὰ τιμῆς παραδιδόναι κατὰ τὰ νενομισμένα ταφῇ·

1 Vgl. Act. 15, 28. — 2 Vgl. Act. 15, 29. — 4 Vgl. oben VIII 25, S. 242 Z. 2.
— Vgl. I Kor. 10, 20. 21. — 5 Vgl. Act. 15, 29. — Vgl. Clemens. Alex., Pädagog.
III 3, 25 p. 267 sq. ed. Potter. Eusebius, Hist. eccl. V 1, 26. Minucius Felix, Oc-
tavius Cap. XXX a. E. Tertullian, Apol. Cap. IX Mitte. — 7 Vgl. Act. 15, 29. —
12 Vgl. Origenes, Comm. in Matth. XV 3 (tom. III p. 331 ed. Lomm.). — 18 Sexti
Pythagorici sentent., ab Anton. Elter ed. Nr. 109 (= Index Scholar. Bonn. 1891/2
p. XI).

1 ἀπαγορεύουσιν MAusgg. ἀπαγορεύουσιν A | ἔστι AAusgg. | 4—5 am Rand
ση A¹ | 11—12 am Rand $\frac{+}{-}$ A¹ | 11 τοὺς τόπους A, Hδ. am Rand, Sp. im Text;
τὸν τόπον PDel. | 12 σέξτου PDel. σέκατου AHδ. Sp. | 16 ἥρωσι A | 19 hinter
βρώσεως + ἀφεκτέον Bo. (Notae p. 405) Del. (I 764 Anm. a) | 24—25 am Rand
ση A¹ | 24 λέγοντες AHδ. Sp. λέγομεν PDel. | μετενσωμάτωσιν] über ε (hinter τ)
ein Spiritus lenis getilgt A | 26 πυθαγόρα, γο in Correctur, A.

ἄξιον γὰρ τὸ τῆς λογικῆς ψυχῆς οὐκ ἐπιτήριον μὴ παραρῶδιπτεν ἀτί-
 μως καὶ ὡς ἔτυχεν ὁμοίως τῷ τῶν ἀλόγων, καὶ μάλιστα ὅτε οἱ
 (Χριστιανοί) τὴν τιμὴν τοῦ σώματος, ἐνθα λογικὴ ψυχὴ ᾔκησε, πε-
 πιστεύκασι καὶ ἐπ' αὐτὸν φθάσαι δεξάμενον καλῶς ἀγωνισαμένην
 5 διὰ τοιούτου ὀργάνου ψυχῆν. περὶ δὲ τοῦ „πῶς οἱ νεκροὶ ἐγεί-
 ρονται, καὶ ποῖα σώματι ἔρχονται;“ ἐν τοῖς ἀνωτέρω δι' ὀλίγων, ὡς
 ἀπῆται ἢ γραφῇ, παρεστήσαμεν.

XXXI. Μετὰ ταῦτα ὁ Κέλσος τὸ ὁμολογουμένως ὑπὸ Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων λεγόμενον τίθησιν, ἀπολογουμένων περὶ τῆς τῶν
 10 εἰδωλοθύτων ἀποχῆς καὶ φασκόντων μὴ δεῖν συνεστιᾶσθαι δαι-
 μοσι τοὺς ἀνακειμένους τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ· πρὸς ὃ εἶπε τὰ ἐκκει-
 μενα. ἡμεῖς μὲν οὖν, ὅσον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, τοῦ συνεστι-
 199^v ᾶσθαι δαίμοσι τρόπους | ἄλλους οὐκ ἴσμεν ἢ καθ' οὓς τὰ καλού-
 μενα παρὰ τοῖς πολλοῖς ἱερόθυτα ἐσθίει τις καὶ πίνει τὸν τῶν
 15 παρὰ τοῖς δαιμονίοις γινομένων σπονδῶν οἴνον· ὁ δὲ Κέλσος οἶ-
 εται συνεστιᾶσθαι δαίμοσι καὶ τὸν σίτου μεταλαμβάνοντα καὶ
 ὅπως ποτ' οὖν οἴνου πίνοντα καὶ ἀκροδρῶν γενόμενον, ἀλλὰ
 καὶ εἰ μόνου ὕδατός τις μεταλαμβάνει, καὶ ἐν τούτῳ φησὶ συν-
 εστιᾶσθαι δαίμοσι τὸν πίνοντα. προστίθησι δὲ τούτοις ὅτι καὶ
 20 ὁ τὸν ἀέρα τοῦτον ἀναπνέων παρὰ δαιμόνων τινῶν καὶ τοῦ-
 τον λαμβάνει, χαριζομένων δαιμόνων τῶν ἐπὶ τοῦ ἀέρος προσ-
 τεταγμένων τὸν τῆς ἀναπνοῆς τοῖς ζῴοις ἀέρα.

ὁ βουλόμενος τοίνυν παραστηράτω τῷ Κέλσον λόγῳ καὶ δεικ-
 νύτω, πῶς οὐ θεοὶ τινες ἄγγελοι θεοῦ ἀλλὰ δαίμονες, ὧν ὅλον
 25 τὸ γένος ἐστὶ φαῦλον, προστεταγμένοι εἰσὶ πάντα τὰ προειρη-
 μένα οἰκονομεῖν. καὶ ἡμεῖς μὲν γὰρ φαμεν οὐ χωρὶς προστασίας ἀο-
 ράτων, ἐν' οὕτως ὀνομάσω, γεωργῶν καὶ ἄλλων οἰκονόμων οὐ
 μόνον τῶν ἀπὸ γῆς φουμένων ἀλλὰ καὶ παντὸς ναματιαίου ὕδατος
 καὶ ἀέρος τὴν γῆν φέρειν τὰ ὑπὸ φύσεως λεγόμενα | διοικεῖσθαι, 765
 30 καὶ τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς πηγαῖς καὶ τοῖς αὐθιγενέσι ποταμοῖς ὀμ-
 βρεῖν καὶ φέρεσθαι, καὶ τὸν ἀέρα ἀδιάφθορον τηρεῖσθαι καὶ ζῶτι-

5 I Kor. 15, 35. — 6 Vgl. oben V 18 a. E. — 26 Vgl. Origenes, In Jos. hom. XXIII 3 (tom. XI p. 194—196 ed. Lomm.).

2 ὅτε οἱ] ὅτε oder ὅτι vermutet Bo. (Notae p. 405) | 3 (Χριστιανοί) füge ich mit Del. (I 764 Anm. c) ein | λογικῆ] ἢ aus ἦ corr. A | 4 φθάσαι Gundermann, φθάνειν Bo. (Notae p. 405) u. Del. (I 764 Anm. d), φασὶ (abgekürzt geschrieben) A Ausgg. | 7 γραφῇ] ἢ durch einen Tintenfleck verdeckt A | 17 ὀπωποτοῦν A | 21 προστεταγμένων A Hδ. im Text, vgl. unten Z. 25; προτεταγμένων Hδ. am Rand, Sp. im Text, Bo. (Notae p. 405), der ausserdem τῶν τὰ τοῦ ἀέρος προστεταγμένων zu lesen vorschlägt; τεταγμένων P Del. | 26—27 am Rand ⚭ A¹ | 31 ἀδιάφθορον M Ausgg. ἀδιάφορον A.

κὸν τοῖς ἀναπνέουσιν αὐτὸν γίνεσθαι. οὐ μὴν τοὺς ἀοράτους
 φαμέν εἶναι δαίμονας· ἀλλ', εἰ χρὴ ἀποτολμήσαντα λέγειν τινὰ,
 εἴπερ ταῦτα δαιμόνων ἐστὶν ἔργα, φήσομεν ὅτι λιμοὶ καὶ ἀφορία
 σταφυλῆς καὶ ἀκροδρύων καὶ ἀύχμοι ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ ἀέρος δια-
 5 φθορὰ ἐπὶ λύμῃ τῶν καρπῶν ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τῶ τῶν ζώων θα-
 νάτῳ καὶ τῶ κατὰ τῶν ἀνθρώπων λοιμῶ. πάντα ταῦτα δαίμονες
 αὐτουργοῦσι δῆμιοι, κρίσει τιμὴ θεία λαβόντες ἔξουσίαν ἐν καιροῖς
 τισι ταῦτ' ἐνεργεῖν εἴτε εἰς ἐπιστροφὴν ἀνθρώπων, ἐπὶ τὴν χύσιν
 τῆς κακίας ἐξοκειλάντων, εἴτε καὶ εἰς γυμνάσιον τοῦ λογικοῦ γένους·
 10 ἢ οἱ μὲν καὶ ἐν τοῖς τοσοῦτοις εὐσεβεῖς μένοντες καὶ μηδαμῶς χεί-
 ρους γινόμενοι φανεροὶ τέως τοῖς μὴ βλέπουσιν αὐτῶν τὴν ἔξιν
 ἀοράτοις καὶ ὄρατοις θεαταῖς γένονται, οἱ δ' ἐναντίως μὲν διακει-
 μένοι κλέπτοντες δὲ τὴν τῆς κακίας ἐπίδειξιν ἐλεγχθέντες ὑπὸ τῶν
 συμβαινόντων ὅποιοί εἰσιν αὐτοὶ τε ἑαυτῶν συναισθηθῶσι καὶ δῆλοι
 15 τοῖς, ἢ οὕτως ὀνομάσω, θεαταῖς γένονται.

XXXII. Μαρτυρεῖ δὲ ὁ ἕμφυδὸς τῶ, ὅτι θεία κρίσει αὐτουργε-
 ται τὰ σκυθρωπότερα ὑπὸ τινων πονηρῶν ἀγγέλων, ἐν τῶ „ἀπέσ-
 τειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ, θυμὸν καὶ ὀργὴν καὶ θλιψιν
 ἀποστολὴν δι' ἀγγέλων πονηρῶν.“ εἰ δὲ καὶ ἄλλο τι παρὰ ταῦτα
 20 γίνεται, ὅθ' οἱ δαίμονες ἐπιτρέπονται, αἰ μὲν βουλόμενοι ταῦτα
 ποιεῖν οὐκ αἶλ δὲ δυνάμενοι διὰ τὸ κωλύεσθαι, ὁ δυνάμενος ἐξετα-
 ζέτω, τὴν θείαν κρίσιν κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρωπίνῃ φύσει φαντα-
 ζόμενος περὶ ἀθροῦσας πολλῶν ψυχῶν ἀπαλλαγῆς ἀπὸ σώματος, τοι-
 200^r αἰσθεταῖς | ἐπὶ τὸν μέσον θάνατον φερούσαις ὁδοῖς χρωμένων. καὶ
 25 γὰρ „μεγάλοι μὲν αἱ κρίσεις τοῦ θεοῦ“ εἰσι καὶ διὰ τὸ μέγεθος οὐ
 χωρηταὶ νῶ, τῶ ἔτι ἐνδεδεμένῳ θνητῶ σώματι, διὸ καὶ „δυσδιήγη-
 τοι“ τυγχάνουσιν, ἀπαιδέυτοις δὲ ψυχαῖς οὐδ' ἐπὶ ποσὸν θεωρηταί·
 διὸ καὶ οἱ προπετέστεροι τῇ περὶ ταῦτα ἀγνοίᾳ καὶ τῇ διὰ τὴν
 προπέτειαν εἰς τὸ θεῖον ἐπιστάσιᾳ αὔξουσι τὰ ἀσεβῆ κατὰ τῆς προ-
 30 νοίας δόγματα.

οὐ παρὰ δαιμόνων οὖν ἕκαστα τῶν εἰς τὰς βιωτικὰς χρεῖας
 λαμβάνομεν, μάλιστα οἱ δεόντως αὐτοῖς χρῆσθαι μεμαθηκότες,
 οὐδὲ συνεστιῶνται δαίμοσιν οἱ σίτου καὶ οἴνου καὶ ἀκρο-

5 Vgl. Matth. 8, 32. Mark. 5, 13. Luk. 8, 33. — 17 Psal. 77, 49. — 25 Vgl. Weish. Sal. 17, 1.

1 γίνεσθαι A Ausgg. | 2—8 am Rand ση A¹ | 10 χείρους γινόμενοι A γι-
 γνόμενοι χείρους Ausgg. | 11 τέως Übergeschr. A¹ | 12 ἀοράτοις] ορα unter einem
 Tintenfleck verschwunden A | ὄρατοις] δ auf Rasur A | 14 οποιοὶ aus ὅποιοι
 corr. A | 18 θλίψιν A Ausgg. | 28 προπετέστεροι M Ausgg. προπετέστερον A | 29
 αὔξουσι] α in Correctur A.

δρύων καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος μεταλαμβάνοντες· ἀλλὰ μᾶλλον θείοις ἀγγέλοις τοῖς ἐπὶ τῶν τοιούτων τεταγμένοις, οἵτινες ὡσπερὶ καλοῦνται ἐπὶ τὴν ἐστίαν τοῦ εὐσεβοῦς καὶ ἀκούσαντος τοῦ διδάσκοντος λόγου τὰ τοιάδε· „εἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, 5 πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε.“ καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ τόπῳ κεῖται· „εἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε,“ πάντα „ἐν ὀνόματι“ θεοῦ ποιεῖτε. ὅτε οὖν „εἰς δόξαν θεοῦ“ ἐσθίομεν καὶ πίνομεν | καὶ ἀναπνέο- 766 μεν καὶ κατὰ τὸν λόγον πάντα πράττομεν, οὐδενὶ τῶν δαιμόνων συνεστιώμεθα ἀλλὰ τοῖς θείοις ἀγγέλοις. καὶ γὰρ „πᾶν κτίσμα 10 θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετ’ εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντενύξεως.“ οὐκ ἂν δὲ ἦν „καλὸν“ οὐδὲ δυνατόν ἀγιάζεσθαι, εἰ, ὡς Κέλσος οἶεται, δαίμοσι ταῦτα ἦν προστεταγμένα.

XXXIII. Ἐκ τούτων δὲ δῆλον ὅτι καὶ πρὸς τὰ ἐξῆς αὐτῷ λε- 15 λεγμένα ἀπηντήσαμεν, οὕτως ἔχοντα· ἢ τοίνυν οὐδαμῆ οὐδαμῶς βιωτέον οὐδὲ τῆδε παριτητέον, ἢ τὸν ἐπὶ τοῖσδε παρελθόντα εἰς τὸν βίον δαίμοσι τοῖς τὰ ἐπὶ γῆς εἰληχόσιν εὐχαριστητέον καὶ ἀπαρχὰς καὶ εὐχὰς ἀποδοτέον, ἕως ἂν ζῶμεν, ὡς ἂν φιλανθρωπῶν αὐτῶν τυγχάνοιμεν. καὶ βιωτέον 20 οὖν ἡμῖν, καὶ κατὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ βιωτέον, ὅσον οἶόν τε καὶ δίδοται κατ’ αὐτὸν βιοῦν· δίδοται δὲ καὶ ὅτε, εἴτ’ ἐσθίομεν εἴτε πίνομεν, „πάντα εἰς δόξαν θεοῦ“ ποιοῦμεν. καὶ οὐ παραιτητέον ἡμῖν τὸ χρῆσθαι μετ’ εὐχαριστίας τῆς πρὸς τὸν κτίσαντα τοῖς δι’ ἡμᾶς αὐτοῦ δημιουργήμασι. καὶ ἐπὶ τοῖσδε μᾶλλον παρήχθημεν 25 ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς τὸν βίον, ἢ ἐφ’ οἷς Κέλσος οἶεται, καὶ οὐχ ὑποκείμεθ’ ἄ γε δαίμοσιν ἀλλὰ τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ διὰ τοῦ ἡμᾶς προσαγαγόντος Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ.

καὶ κατὰ νόμους μὲν θεοῦ οὐδεὶς εἴληχε δαίμων τὰ ἐπὶ γῆς· διὰ <δὲ> τὴν σφῶν παρανομίαν τάχα μὲν αὐτοῖς διελόντες τοὺς τό- 30 πους, ἐνθα ἐρημία ἐστὶ γνώσεως θεοῦ καὶ τοῦ κατ’ αὐτὸν βίου

4 I Kor. 10, 31. — 6 Vgl. I Kor. 10, 31. Kol. 3, 17. — 9 I Tim. 4, 4. 5. — 21 Vgl. I Kor. 10, 31.

6 εἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε] von Sp. u. Del. als fehlerhafte Wiederholung aus Z. 4 angesehen und deshalb im Texte getilgt | 8 πᾶν [so] von I. H. nachträglich angefügt A | 11 δὲ ἦν A δ’ ἦν MAusgg. | 15—16 am innern Rand εἴ, vor ε hat wahrscheinlich x gestanden, das jetzt verklebt ist, A | 15 ἢ τοίνυν MAusgg. ἦτοι νῦν A | 16 παριτητέον Ausgg. παραιτητέον A | 19—20 am Rand ὡ A¹ | 27—28 am Rand ση A¹ | 29 <δὲ> füge ich mit M u. den Ausgg. ein | αὐτοῖς Bo. (Notae p. 406) Del., αὐτοῖς AHδ. Sp. | διελόντες schreibe ich, διελόντο Bo. (Notae p. 406) Del., διελόντα AHδ. Sp.

ἢ ἔνθα πολὺς ἔστιν ὁ τῆς θεϊότητος ἀλλότριος, τάχα δὲ ὡς ἄξιοι
 τῶν πονηρῶν ἐπιστάται καὶ κολασταὶ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ διοικούντος
 200^v τὰ ὅλα λόγου ἐτάχθησαν ἄρχειν τῶν ἑαυτοῦς ὑποταξάντων τῇ κακίᾳ
 καὶ οὐ τῷ θεῷ. καὶ διὰ τοιαῦτα δὲ Κέλσος μὲν ὡς ἀγνοῶν θεὸν
 5 τὰ χαριστήρια δαίμοσιν ἀποδιδότω, ἡμεῖς δὲ τῷ τοῦ παντὸς δη-
 μιουργῷ εὐχαριστοῦντες καὶ τοὺς μετ' εὐχαριστίας καὶ εὐχῆς τῆς
 ἐπὶ τοῖς δοθείσι προσαγομένους ἄρτους ἐσθίωμεν, σῶμα γενομένους
 διὰ τὴν εὐχὴν ἁγίον τι καὶ ἁγιάζον τοὺς μετὰ ὑγιῶς προθέσεως
 αὐτῷ χρωμένους.

10 XXXIV. Ἀλλὰ καὶ ἀπαρχὰς Κέλσος μὲν δαιμονίοις ἀνατιθέναι
 βούλεται, ἡμεῖς δὲ τῷ εἰπόντι· „βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτον,
 σπειρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον
 ποιοῦν καρπὸν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς
 γῆς.“ ᾧ δὲ τὰς ἀπαρχὰς ἀποδίδομεν, τούτῳ καὶ τὰς εὐχὰς
 15 ἀναπέμπομεν, „ἔχοντες ἀρχιερέα μέγαν, διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς,
 Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ,“ καὶ κρατοῦμεν „τῆς ὁμολογίας,“ ἕως
 ἂν ζῶμεν, φιλανθρώπου τυγχάνοντες τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ μο-
 νογενοῦς αὐτοῦ, ἐν Ἰησοῦ ἡμῖν φανερομένου.

εἰ δὲ καὶ πλῆθος ποθοῦμεν ὧν φιλανθρώπων τυγχάνειν
 20 θέλομεν, μανθάνομεν „ὅτι | χίλιαι χιλιάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ, 767
 καὶ μύρια μυριάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ,“ αἵτινες ὡς συγγενεῖς καὶ
 φίλους τοὺς μιμουμένους τὴν εἰς θεὸν αὐτῶν εὐσέβειαν ὀρῶντες
 συμπράττουσιν αὐτῶν τῇ σωτηρίᾳ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν θεὸν
 καὶ γνησίως εὐχομένων, ἐπιφαινόμενοι καὶ οἰόμενοι αὐτοῖς δεῖν
 25 ἑπακοῦειν καὶ ὡσπερ ἐξ ἐνὸς συνθήματος ἐπιδημεῖν ἐπ' εὐεργεσίᾳ
 καὶ σωτηρίᾳ τῶν εὐχομένων θεῷ, ᾧ καὶ αὐτοὶ εὐχονται. καὶ γὰρ
 „πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα
 διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν.“ Ἑλλήνων μὲν οὖν οἱ
 σοφοὶ λεγέτωσαν δαίμονας εἰληγένοι τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν

11 Gen. 1, 11. — 15 Hebr. 4, 14. — 16 Vgl. Hebr. 4, 14. — 17 Vgl. Joh.
 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 20 Dan. 7, 10. — 27 Hebr. 1, 14. — 29 Vgl.
 Plato, Phädon Cap. LVII p. 107 D—108 C. Res publ. X 15 p. 617 D E. 16 p. 620 D E.
 Aristot. bei Clemens Alex., Strom. VI 6, 53 p. 767 ed. Potter (= Fr. 188 vol. V
 p. 1511^b, 15 sqq. ed. Acad. Reg. Boruss.). Menander bei Plutarch, De tranquill.
 animi Cap. XV p. 474 B, und bei Clemens Alex., Strom. V 14, 130 p. 727 ed.
 Potter (= Fragm. comic. gr. coll. A. Meineke vol. IV p. 238).

1 ἄξιοι] ἄξιοι A | 6 εὐχαριστοῦντες P Del. εὐαρεστοῦντες A Hδ. Sp. | καὶ (vor
 τοῦς) will Bo. (Notae p. 406) tilgen | εὐχαριστίας, doch εἰ halb radiert, A. | 15 μέγαν]
 v übergeschr. A¹ | 17 τυγχάνοντες Hδ. Del. im Text, Sp. am Rand; τυγχάνοντος A |
 19 φιλανθρώπων M corr. Ausgg. φιλᾶνως A | 25 ἑπακοῦειν A, vgl. oben IV 50,
 I 323 Z. 9; ἑπακοῦειν M Ausgg. | 27 πνεύματα] πνεύματα [so] A | 28 hinter
 κληρονομεῖν + βασιλείαν, doch expungiert, A.

ἀπὸ γενέσεως· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἡμᾶς ἐδίδαξε μὴδὲ „τῶν“ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ „μικρῶν“ καταφρονεῖν, λέγων ὅτι „οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διὰ παντός βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς,“ καὶ ὁ προφήτης δὲ φησιν ὅτι „παρεμβάλει ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φο-
5 βουμένων αὐτὸν καὶ ὄνεται αὐτούς.“

768

οὐκ ἀναιροῦμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸ πολλοὺς εἶναι δαίμονας ἐπὶ γῆς ἀλλὰ φαμεν εἶναι μὲν αὐτούς καὶ δύνασθαι ἐν τοῖς φάλοις διὰ τὴν ἐκείνων κακίαν, μὴδὲν δὲ δύνασθαι πρὸς τοὺς ἐνδουσαμένους „τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ“ καὶ ἀναλαβόντας ἰσχὺν „πρὸς τὸ“ ἀν-
10 τιστῆναι „πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου“ καὶ μελετῶντας αἰεὶ τὰ ἐκείνων παλαίσματα τῷ ἐγνωμένῳ „ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονη-
ρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.“

15 XXXV. Κατανοήσωμεν δὲ καὶ ἄλλην λέξιν τοῦ Κέλσου, οὕτως
201^r ἔχουσαν· ἢ ὁ μὲν τοῦ Περσῶν ἢ Ῥωμαίων βασιλέως | σα-
τραπῆς καὶ ὑπαρχος ἢ στρατηγὸς ἢ ἐπιτρόπος, ἔτι μὴν καὶ
οἱ τὰς μικροτέρας ἀρχὰς ἢ ἐπιμελείας ἢ ὑπηρεσίας ἔχοντες
μέγα δύναιντ' ἂν βλάπτειν ἀμελούμενοι, οἱ δ' ἐνατέριοι τε
20 καὶ ἐπίγειοι σατράπαι καὶ διάκονοι μικρὰ βλάπτοιεν ἂν
ὑβριζόμενοι; ὄρα δὴ πῶς ἀνθρωπικὸς σατράπας τοῦ ἐπὶ πᾶσι
θεοῦ καὶ ὑπάρχους καὶ στρατηγούς καὶ ἐπιτρόπους καὶ τοὺς
μικροτέρας ἀρχὰς καὶ ἐπιμελείας καὶ ὑπηρεσίας ἔχοντας
εἰσάγει μεγάλα βλάπτοντας τοὺς ὑβρίζοντας, οὐχ ὄρων ὅτι
25 οὐδὲ σοφὸς ἀνθρωπὸς βλάψαι ἂν βούλοιτό τινα ἀλλ' ὄση δύναμις
καὶ τοὺς ὑβρίζοντας ἐπιστρέφειν καὶ βελτιοῦν· εἰ μὴ ἄρα Λυκούρ-
γου τοῦ Λακεδαιμονίων νομοθέτου καὶ τοῦ Κιτιέως Ζήνωνος χείρους
εἶσιν οἱ κατὰ τὸν Κέλσον σατράπαι καὶ ὑπαρχοὶ καὶ στρατη-
γοὶ τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ· ὅτι Λυκούργος μὲν, λαβὼν ἐξουσίαν τοῦ
30 ἐκκόψαντος αὐτοῦ τὸν ὀφθαλμὸν, οὐ μόνον οὐκ ἡμύνετο ἀλλὰ καὶ
οὐκ ἐπαύσατο κατεπάδων αὐτῷ, ἕως αὐτὸν πείσειε φιλοσοφεῖν, Ζή-

1 Vgl. Matth. 18, 10. — 4 Psal. 33, 8. — 8 Vgl. Ephes. 6, 11. — 9 Vgl. Ephes. 6, 10, 11. — 11 Ephes. 6, 12. — 29 Vgl. Plutarch, Lycurg. Cap. XI. — 31 Vgl. Pearson, The fragments of Zeno and Cleanthes p. 233 No. 51.

2 διαπαντός A | 11 παλαίσματα] Acut über σ getilgt A | 13 hinter σκότους + τοῦ αἰῶνος P Del. | 15—16 am Rand κεῖ A¹ | 21 ἀνθρωπικὸς PM^{corr.} Ausgg., ἀνθρωπικῶς vermutet Del. (I 768 Anm. b) nicht glücklich; ἀνθρωπικὰς A | 26 hinter βελτιοῦν ein Buchst. ausradiert A | 27 κιτιέως A Κιτιέως Ausgg. | 31 αὐτῷ] vgl. oben I 6, I 59 Z. 10. IV 33, I 303 Z. 33; der Dativ hier auffällig, aber wohl nicht zu corr. | πείσειε schreibe ich, πείσῃ Bo. (Notae p. 406) Del. πείσει A.

νων δὲ πρὸς τὸν εἰπόντα· „ἀπολοίμην, ἐὰν μὴ σε <τιμωρήσωμαι,“
 „ἐγὼ δὲ,“ ἔφη, „ἐὰν μὴ σε> φίλον κτήσωμαι.“

καὶ οὐδέπω λέγω τοὺς κατὰ τὴν διδασκαλίαν Ἰησοῦ πεποιω-
 μένους καὶ ἀκούσαντας τοῦ „ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ προσ-
 5 εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς
 ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὃς τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονη-
 ροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.“ καὶ ἐν τοῖς
 προφητικοῖς δὲ λόγοις ὁ δίκαιος τοιαῦτά φησι· „κύριε ὁ θεός μου,
 εἰ ἐποίησα τοῦτο, εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χερσὶ μου, εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς
 10 ἀνταποδιδούσι μοι κακὰ, ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός·
 καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου καὶ καταλάβοι, καὶ κατα-
 πατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου.“

XXXVI. Ἄλλ' οὐχ, ὡς οἴεται Κέλσος, βλάπτουσιν οἱ ἀληθῶς
 σατράπαι καὶ ὑπαρχοὶ καὶ στρατηγοὶ καὶ ἐπιτροποὶ τοῦ
 15 θεοῦ ἄγγελοι τοὺς ὑβρίζοντας· εἰ δὲ τινεὶς | βλάπτουσι δαί- 769
 μονες, οὓς ἐφαντάσθη καὶ ὁ Κέλσος, βλάπτουσιν ὡς φαῦλοι καὶ
 μηδεμίαν σατραπείαν ἢ στρατηγίαν ἢ ἐπιτροπήν τοῦ θεοῦ ἐγκεχει-
 ρισμένοι, καὶ βλάπτουσι τοὺς ὑποκειμένους αὐτοῖς καὶ ὑποτάζοντας
 ἑαυτοὺς ὡς δεσπόταις ἐκείνοις. τάχα γὰρ καὶ διὰ τοῦτο οἱ καθ'
 20 ἕκαστον τόπον εἰς τὰ νενομισμένα βρώματα μὴ δεῖν ἐσθίεσθαι πα-
 ρανομοῦντες, εἰ μὲν τῶν ὑπὸ τοὺς δαίμονας εἶεν ἐκείνους, βλάπ-
 τονται· εἰ δὲ τινεὶς τῶν οὐχ ὑπ' ἐκείνους οὐδὲ αὐτοὺς ὑποτάζαντες
 τῷ τοῦ τόπου δαιμονίῳ, ἐλεύθεροι ἀπὸ τοῦ ὑπ' ἐκείνων παθεῖν,
 μακρὰν χαιρεῖν εἰπόντες τοῖς τοιοῖσδ' δαιμονίοις, ἄλλοις διὰ τὴν
 25 περὶ ἄλλα ἄγνοιαν ἑαυτοὺς ὑποτάζαντες, ὑπ' ἐκείνων πάσχειν δύ-
 νανται, ἀλλ' οὐ Χριστιανός, ὁ ἀληθῶς Χριστιανός καὶ ὑποτάξας ἑαν-
 201^v τὸν | μόνῳ τῷ θεῷ καὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, πάθει τι ἂν ὑπὸ τῶν
 δαιμονίων, ἅτε κρείττων δαιμόνων τυγχάνων· καὶ οὐ πάθει γ' ἂν.
 ἐπεὶ „παρεμβάλει ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν καὶ

1 Vgl. Plutarch, De cohibenda ira Cap. XIV p. 462 C. — 4 Matth. 5, 44. 45
 (Luk. 6, 27. 28). — 8 Psal. 7, 4—6. — 29 Psal. 33, 8.

1 <τιμωρήσωμαι, ἐγὼ δὲ, ἔφη, ἐὰν μὴ σε> wahrscheinlich wegen des Homoioteleuton ausgefallen; von mir mit den Ausgg. nach Plutarch, De cohib. ira Cap. XIV p. 462 C eingefügt, nur dass die Ausgg. εἶπεν statt ἔφη haben | 6 ὑμῶν] ὕ ausradiiert, aus der Rasur nicht zu erkennen, ob ὕ oder ἦ dagestanden hat, A | αὐτοῦ A Hδ. Sp. αὐτοῦ Bo. (Notae p. 406) Del. | 18 ἀλλ' A Hδ. Sp. ἀλλὰ Del. | 17—18 am Rand ση A¹ | 17 μὴδὲ μίαν A | vor τοῦ sind 2 Buchst. ausradiiert A | τοῦ < Ausgg. | 21 ἐκείνους will Bo. (Notae p. 406) tilgen, oder dafür ἐκείνοι oder ἱπ' ἐκείνων schreiben | 22 αὐτοὺς aus αὐτοὺς corr. A | 28 ἀπὸ M Ausgg. ὑπὸ A | 24 μακρὰν schreibe ich, da Origenes auch sonst nur μακρὰν χαιρεῖν sagt; μακρὰ A Ausgg. | εἰπόντες] εἶποιεν liest Bo. (Notae p. 406) | ἄλλοις] über λο von späterer Hand ' hinzugefügt A | hinter ἄλλοις will Bo. (Notae p. 406) <δὲ> einfügen.

θύσεται αὐτούς,“ καὶ ὁ ἄγγελος αὐτοῦ „διὰ παντός“ βλέπων „τὸ πρόσωπον τοῦ“ „ἐν οὐρανοῖς“ „πατρός“ ἀεὶ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ ἀναφέρει διὰ τοῦ μόνου ἀρχιερέως τῷ θεῷ τῶν ὅλων, καὶ αὐτὸς συνευχόμενος τῷ ὑπ’ αὐτοῦ ἐπιτροπευμένῳ. μὴ μορμολυττέσθω τοίνυν ἡμᾶς ὁ
 5 Κέλσος, ἀπειλῶν τὴν ἀπὸ τῶν δαιμόνων βλάβην ὑφ’ ἡμῶν ἀμελουμένων· οὐδὲν γὰρ ἡμῖν δαιμονες ἀμελούμενοι ποιεῖν ἂν δύνανται, ἀνακειμένοις τῷ μόνῳ βοηθεῖν πᾶσι τοῖς ἀξιῶσι δυναμένῳ, ἐφιστάντι δ’ οὐδὲν ἦττον καὶ τοὺς ἰδίους ἀγγέλους τοῖς εἰς αὐτὸν εὐσεβοῦσιν, ἵνα μηδὲν οἱ ἐναντιοὶ ἄγγελοι μηδ’ ὁ τούτων „ἄρχων“
 10 λεγόμενος „τοῦ αἰῶνος τούτου“ ἐνεργεῖν κατὰ τῶν ἀνακειμένων τῷ θεῷ δυναθῆ.

XXXVII. Εἴτ’ ἐπιλαθόμενος ὅτι Χριστιανοὶ λαλεῖ, τοῖς μόνοις τῷ θεῷ διὰ τοῦ Ἰησοῦ εὐχομένοις, καὶ συμφύρων τὰ ἑτέρων καὶ ἀλόγως Χριστιανοὶ συνάπτων αὐτὰ φησιν· ἐὰν μὲν βαρβάρως
 15 αὐτοὺς ὀνομάξῃ τις, δύναμιν ἔξουσιν, ἐὰν δὲ Ἑλληνικῶς ἢ Ῥωμαϊκῶς, οὐκέτι. δεικνύτω γὰρ τίνα ἡμεῖς βαρβάρως ὀνομάζομεν ὡς καλοῦντες αὐτὸν ἐπὶ βοήθειαν, καὶ πειθέσθω μάτην καθ’ ἡμῶν ταῦτα εἰρηκέναι τὸν Κέλσον (ὁ) ἐφιστὰς ὅτι οἱ λοιποὶ τῶν Χριστιανῶν οὐδὲ τοῖς ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς κειμένοις ὀνόμασι καὶ
 20 τεταγμένοις ἐπὶ τοῦ θεοῦ χρωῶνται ἐν ταῖς εὐχαῖς· ἀλλ’ οἱ μὲν Ἑλληγες Ἑλληνικοῖς οἱ δὲ Ῥωμαῖοι Ῥωμαϊκοῖς, καὶ οὕτως ἕκαστος κατὰ τὴν ἑαυτοῦ διάλεκτον εὔχεται τῷ θεῷ καὶ ὑμνεῖ αὐτὸν ὡς δύναται· καὶ ὁ πάσης διαλέκτου κύριος τῶν ἀπὸ πάσης διαλέκτου εὐχομένων ἀκούει ὡς μιᾶς, ἢ οὕτως ὀνομάσω, φωνῆς τῆς κατὰ τὰ
 25 σημαινόμενα ἀκούων, δηλουμένης ἐκ τῶν ποικίλων διαλέκτων. οὐ γάρ | ἔστιν ὁ ἐπὶ πᾶσι θεὸς εἰς τις τῶν κεκληρωμένων διαλέκτων 770 τίνα βάρβαρον ἢ Ἑλληνα καὶ μηκέτι τὰς λοιπὰς ἐπισταμένων ἢ μηκέτι τῶν ἐν ἄλλαις διαλέκτοις λεγόντων φροντίζειν.

1 Vgl. Matth. 18, 10. — 3 Vgl. Hebr. 2, 17. 3, 1. 4, 14. 15. 5, 10. 6, 20. 7, 26. 8, 1. 9, 11. — 9 Vgl. Joh. 14, 30. I Kor. 2, 6. 8. Ignat. ad Ephes. Cap. XIX 1. — 14 Vgl. oben I 6. VI 40.

1 ὄνσεται [80] A | διαπαντός A | 4 ὑπ’ αὐτοῦ Bo. (Notae p. 406) Del. ἢ αὐτὸν A | 6—7 am Rand ση A¹ | 12 μόνοις AHδ. μόνῳ Sp. Del. | 14—15 am Rand κεῖ A¹ | 14 φησὶ A | 16—17 am Rand ὦ A¹ | 16 οὐκέτι A οὐκ ἔτι Ausgg. | 18 (ὁ) fuge ich nach dem Vorschlag von Bo. (Notae p. 406) ein | λοιποὶ] λόγοι vermutet Sp. (Annot. p. 92) ohne Grund, wie Bo. (Notae p. 406) zeigt | 22 αὐτόν] τὸν ἄθεόν, am Rand ἄθεός αὐτόν A¹ | 23—24 am Rand ση A¹ | 27 ἐπισταμένων M^{corr.} Ausgg. ἐπισταμένου, μ in Correctur, A | 28 λεγόντων] λεγομένων vermuten Hδ. u. Sp. am Rand | φροντίζειν] φροντίζειν (βουλομένων) vermute ich, φροντίζόντων Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; φροντίζων vermuten ausserdem Hδ. u. Sp. am Rand unrichtig.

XXXVIII. *Εἶτα μετὰ ταῦτα ἦτοι μηδενὸς ἀκούσας Χριστιανοῦ ἢ τινος ἀπὸ τῶν πολλῶν παρανόμου καὶ ἀπαιδέτου φησὶ τοὺς Χριστιανὸς λέγειν· ἰδοὺ παραστὰς τῷ ἀγάλματι τοῦ Διὸς ἢ Ἀπόλλωνος ἢ ὄτου δὴ θεοῦ βλασφημῶ καὶ ῥαπίζω, καὶ οὐδέν με ἀμύνεται, οὐχ ὄρων ὅτι ἐν τῇ θείᾳ νομοθεσίᾳ προστέτακται καὶ τὸ „θεοὺς οὐ κακολογήσεις,“ ἵνα μὴ ἐθίζηται ἡμῶν τὸ στόμα ὄντινῶν κακολογεῖν, ἀκουόντων· „εὐλογεῖτε καὶ μὴ κατα-
 202^r ῥᾶσθε“ καὶ | διδασκομένων ὅτι „οἱ λοιδοροὶ“ „βασίλειαν θεοῦ“ οὐ „κληρονομήσουσι.“ τίς δ' οὕτως ἐν ἡμῖν ἡλίθιος, ὡς ταῦτα λέγειν
 10 καὶ μὴ ὄραν ὅτι οὐδὲν δύναται τὸ τοιοῦτο πρὸς καθαιρεῖν τῆς περὶ τῶν νομιζομένων θεῶν ὑπολήψεως; ὅπου γε καὶ οἱ πάντῃ ἄθεοι καὶ τὴν πρόνοιαν ἀνελόντες καὶ σύστημα νομιζομένων φιλοσόφων διὰ τῶν μοχθηρῶν δογμάτων καὶ ἀσεβῶν γεννήσαντες οὐτ' αὐτοὶ (τι) πεπόνθασιν ὧν οἱ πολλοὶ νομίζουσι κακῶν οὐθ' οἱ τὰ ἐκείνων
 15 ἀσπασάμενοι δόγματα, ἀλλὰ γὰρ καὶ πλουτοῦσι καὶ ὑγιαίνουσι τὰ σώματα. εἰ δὲ βλάβην τις ζητεῖ ἐν ἐκείνοις, ὁράτω ὅτι ἀληθῶς εἰσιν οἱ βεβλαμμένοι. ποία γὰρ μελῶν βλάβη τοῦ μὴ νοεῖν ἀπὸ τῆς τάξεως τοῦ κόσμου τὸν πεπονηκότα; ποία δὲ χεῖρων τλαιπωρία τοῦ τετυφλωσθαι τὸν νοῦν καὶ μὴ βλέπειν τὸν παντὸς νοῦ δημιουργὸν
 20 καὶ πατέρα;*

XXXIX. *Περιθεις δ' ἡμῖν τοιούτους λόγους καὶ συκοφαντῶν Χριστιανούς, οὐ λέγοντας τὰ τοιαῦτα, ἑαυτῷ ἀπολογία πορίζειν νομίζει, παίγνιον μᾶλλον ἢ ἀπολογία τυγχάνουσαν, ἐν ἣ φησιν ὡς πρὸς ἡμᾶς· οὐχ ὄρᾳς οὖν, ὧ βέλτιστε, ὅτι καὶ τὸν σὸν δαί-
 25 μονα καταστὰς τις οὐ βλασφημεῖ μόνον ἀλλὰ καὶ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης ἐκκηρύττει καὶ σὲ τὸν καθωσιωμένον ὥσπερ ἄγαλμα αὐτῷ δήσας ἀπάγει καὶ ἀνασκολοπίζει· καὶ ὁ δαίμων ἢ, ὡς σὺ φῆς, ὁ τοῦ θεοῦ παῖς οὐδὲν αὐτὸν ἀμύνεται; χάραν δ' εἶχεν ἢ ἀπολογία αὕτη, εἰ τοιούτοις λόγοις, ὁποίους*

8 Vgl. Minucius Felix, Octavius Cap. VIII 4. Tertullian, De idol. Cap. XI a. E. Scorp. Cap. V a. A. u. oben VII 36 a. A., 62 Mitte. — 6 Exod. 22, 28. — 7 Röm. 12, 14. — 8 Vgl. I Kor. 6, 10. — 12 Vgl. oben II 13, I 142 Z. 7 f. III 75, I 266 Z. 23. V 61, S. 65 Z. 1. — 17 Vgl. oben VIII 35, S. 250 Z. 19. 20.

4 ὄτου δὴ θεοῦ schreibe ich mit M, ὄτου δὴ ποτε θεοῦ V corr. Ausgg., ὄτου δὴ θ [so], hinter θ Raum für 2 Buchst., A | 5 hinter προστέτακται + μετὰ τῶν ἄλλων P Del. | 7 ὄντινῶν A ὄντιναοῦν MAusgg. | 8 hinter καὶ + καὶ A | 13 αὐτοὶ (τι) schreibe ich mit Guet (bei Del. I 770 Anm. d) | 17 εἰσιν οἱ A εἰσι M corr. Del. εἰσι Hδ. Sp. im Text; vielleicht ist zu schreiben εἰσι νοῦν, vgl. unten νοεῖν Z. 17 und τὸν νοῦν u. νοῦ Z. 19 | 21 δ' A δὲ Ausgg. | 23—24 am Rand κεῖ A¹ | 29 bis S. 254 Z. 1 am Rand ὧ A¹.

- ἡμᾶς ἀνέγραψε λέγοντας, ἐχρώμεθα· καίτοι γε οὐδ' οὕτως ἀληθῆ ἔλεγε, δαίμονα εἰπὼν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. κατὰ μὲν οὖν ἡμᾶς, τοὺς λέγοντας πάντας δαίμονας εἶναι φαύλους, οὐ δαίμων ὁ τοὺς τοσοῦσδε ἐπιστρέφας πρὸς τὸν θεὸν ἀλλὰ θεὸς λόγος καὶ θεοῦ
- 5 **παις**· κατὰ δὲ Κέλσον, μηδὲν ἐμφήναντα περὶ φαύλων δαιμόνων οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπιλαθόμενον ἑαυτοῦ, δαίμων ὁ Ἰησοῦς εἴρηται. ὕστερον μέντοι γε τὰ λεγόμενα περὶ τῶν ἀσεβῶν φθάσει μετὰ πάντα τὰ φάρμακα, | ἀπερ' οὐ προσήκαντο, ἐπὶ τοὺς καταλαμβανομένους ἐν 771 τῇ, ὡς ἂν εἴποι τις, ἀνιάτω κακίᾳ.
- 10 **XI.** Καὶ ἡμεῖς μὲν ὅ τι ποτὲ περὶ κολάσεως λέγοντες καὶ διὰ τῆς περὶ κολάσεως διδασκαλίας πολλοὺς ἀπὸ τῶν ἀμαρτημάτων ἐπιστρέφομεν· ὁ δὲ κατὰ τὸν Κέλσον ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοῦ Διὸς οἷα ἀποκρίνεται, κατανοήσωμεν· ὅψε, φησὶ, θεῶν ἀλέουσι μύλοι, καὶ
- 15 ἔς παιδῶν παιδας, τοὶ κεν μετόπισθε γένωνται. ὄρα δὲ ὅσῳ τούτου βέλτιον τὸ „οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ τέκνων, οὐδὲ υἱοὶ ἀποθανοῦνται ὑπὲρ πατέρων· ἕκαστος τῇ ἀμαρτίᾳ ἑαυτοῦ ἀποθάνεται“ καὶ τοῦτο „τοῦ φαγόντος τὸν ὄμφακα αἰμοδιάσουσιν οἱ ὀδόντες αὐτοῦ“ καὶ τὸ „υἱὸς οὐ λήφεται ἀδικίαν πα-
- 202^v τρός, | καὶ πατήρ οὐ λήφεται ἀδικίαν υἱοῦ· δικαιοσύνη δικαίον ἐπ' αὐτὸν ἔσται, καὶ ἀνομία ἀνόμιον ἐπ' αὐτὸν ἔσται.“ ἔαν δέ τις ὁμοίον εἶναι λέγῃ τῷ
- ἔς παιδῶν παιδας, τοὶ κεν μετόπισθε γένωνται τὸ „ἀποδιδούς ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρ-
- 25 **την γενεὰν τοῖς μισοῦσι (με),“** μαθέτω ὅτι ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ „παρὰ βολῆ“ τὸ τοιοῦτον εἶναι λέλεκται, αἰτιωμένῳ τοὺς λέγοντας· „οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἡμῶν διάσαν·“ ᾧ ἐπιφέρεται· „ζῶ ἐγὼ, λέγει κύριος,“ „ἀλλ' ἢ ἕκαστος τῇ ἑαυτοῦ ἀμαρ-

13 Vgl. Sextus Empir., Adv. mathem. I (adv. gramm.) 287 und Corpus paroemiogr. gr. ed. Leutsch et Schneidewin tom. I p. 444. II p. 199. — 15 u. 28 Homer, II. XX 308. — 16 Deut. 24, 18 (Jerem. 38, 30). — 18 Jerem. 38, 30. — 19 Ezech. 18, 20. — 24 Exod. 20, 5. — 25 Vgl. Ezech. 18, 2 (Jerem. 38, 30). — 28 Ezech. 18, 3. 4. Jerem. 38, 30 (Deut. 24, 18).

1 ἀνέγραψε λέγοντας] ἀνέγραψε^{as} ἔχρώμεθα [so] A¹ im Text, und am innern Rand jetzt noch erkennbar γόν von I. H., vorher etwas vom Buchbinder verklebt; gewiss stand da: ἔχρώμεθα | λέγοντας | 4—5 am Rand ση A¹ | 6 ἐπιλαθόμενον M^{corr.} Ausg. ἐπιλαθόμενος A | 13 θεῶν PM Ausg. θε u. dahinter Raum für einen Buchst. A | 15 μετόπισθεν A | 23 τοὶ κεν μετόπισθε Del, vgl. oben Z. 15; οὐ καὶ μετόπισθεν A | 25 (με) füge ich mit den Ausg. aus dem A. T. ein, das Wort konnte wegen des folgenden μαθέτω leicht ausfallen | μαθέτω AH³. Sp. μανθανετω P Del. | 26—27 am Rand ση A¹ | 27 ὀδόντες] δ in Correctur A.

τία ἀποθάνεται.“ οὐ κατὰ τὸν παρόντα δὲ καιρὸν ἐστὶ διηγήσασθαι, τί σημαίνει ἢ περὶ τοῦ „ἐπὶ“ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν“ ἀποδοῦσθαι τὰς „ἀμαρτίας“ παραβολή.

XLI. *Εἶτα ὡς αἱ γραῖες διαλοιδороούμενος ἡμῖν φησι· σὺ μὲν τὰ 5 ἀγάλματα τούτων λοιδοροῶν καταγελαῖς, ὡς αὐτόν γε τὸν Διόνυσον ἢ τὸν Ἡρακλέα παρόντα εἰ ἐλοιδόρησας, οὐκ ἂν ἴσως χαίρων ἀπήλλαξας· τὸν δὲ σὸν θεὸν παρόντα κατα-
τείνοντες καὶ κολάζοντες οὐδὲν οἱ ταῦτα δράσαντες πε-
πόνθασιν ἀλλ' οὐδὲ μετὰ ταῦτα ἐν τοσοῦτῳ βίῳ. τί και-
10 νὸν ἐξ ἐκείνου γέγονε τῷ πιστεύσαντι ἂν ὡς οὐκ ἦν ἐκει-
νος ἄνθρωπος γόης ἀλλὰ θεοῦ παῖς; καὶ ὁ πέμψας ἄρα τὸν
υἱὸν ἀγγελμάτων τινῶν εἵνεκα οὕτως ὡμῶς κολασθέντα,
ὡς συνδιαφθεῖραι καὶ τὰ ἀγγέλματα, περιεῖδε καὶ τοσοῦτου
χρόνου διελθόντος οὐκ ἐπεστράφη. τίς οὕτως ἀνόσιος πα-
15 τήρ; ἐκεῖνος μὲν οὖν τυχὸν ἐβούλετο, ὡς φῆς, διὰ τοῦτο
περιυβρίζετο. οἶδε δὲ, οὓς σὺ βλασφημεῖς, ἐνῆν μὲν εἰπεῖν
ὅτι καὶ αὐτοὶ βούλονται καὶ διὰ τοῦτ' ἀνέχονται βλασφη-
μούμενοι· τὰ γὰρ ἴσα τοῖς ἴσοις παραβαλεῖν κράτιστον·
| ἀλλ' οὗτοι γε καὶ σφόδρα ἀμύνονται τὸν βλασφημοῦντα, 772
20 ἤτοι φεύγοντα διὰ τοῦτο καὶ κρυπτόμενον ἢ ἀλισκόμενον
καὶ ἀπολλύμενον.*

2 Vgl. Exod. 20, 5. — 5 Vgl. oben VIII 38, S. 253 Z. 3. — 11 Vgl. Matth. 27, 54. Mark. 15, 39. — 15 Vgl. Matth. 26, 39. 42. Mark. 14, 36. Luk. 22, 42.

2 (ἐπὶ) füge ich mit Bo. (Notae p. 406) u. Del. ein, vgl. oben S. 254 Z. 24 | 4—5 am Rand κελ^σ A¹ | 4 γραῖες A | 5 ὡς A ὅς Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text, vgl. unten VIII 42, S. 256 Z. 22 | 9 hinter βίῳ interpungiert u. τί anstatt τι (so A u. die Ausgg.) liest Bo. (Notae p. 406), vgl. unten VIII 42. 43 (S. 257 Z. 3 u. 19) | 10 τῷ πιστεύσαντι ἂν] τοῦ πιστώσαι ἂν ändert Bo. (Notae p. 406) zu gewaltsam | 12 ἀγγελμάτων Hδ. u. Sp. am Rand, Del. im Text; ἀγεμάτων Hδ. im Text, Sp. am Rand; ἀγαμάτων Hδ. (Notae p. 495) Sp. (im Text), ebenso Keim (Celsus' Wahres Wort S. 128 Anm. 2), dementsprechend auch an den späteren Stellen; ἀγελ τῶν [so] A¹; da in A sonst überall ἀγεμάτων und ἀγέματα ohne Variante überliefert ist, so muss die Conjectur ἀγαμάτων und ἀγάματα, die auch durch die Besprechung der Stelle durch Origenes (vgl. unten VIII 43, S. 258 Z. 1 ff.) nicht empfohlen wird, trotz Keims Behauptung (a. a. O. S. 128 Anm. 2) zurückgewiesen werden | 13 ἀγγέλματα P, Sp. am Rand, Del. im Text; ἀγάματα Hδ. (Notae p. 495) Sp. (im Text); ἀγέματα A, Hδ. im Text, Sp. am Rand | περιεῖδε schreibe ich mit Bo. (Notae p. 406) u. Del. (I 771 Anm. h), περιείδειν A Ausgg. | 16 οἶδε von späterer Hand in οἶδε corr. A | οὓς Sp. Del, vgl. unten VIII 43, S. 258 Z. 14; ὡς AHδ. | 17 βλασφημούμενοι] σ übergeschr. A¹ | 18 ἴσα A | 20 ἀλισκόμενον A.

καὶ πρὸς ταῦτα δ' εἵπομ' ἄν ὅτι ἡμεῖς οὐδενὶ λοιδορούμεθα, πειθόμενοι ὅτι „λοιδοροὶ“ „βασίλειαν θεοῦ“ οὐ „κληρονομήσουσι,“ καὶ ἀναγινώσκοντες τὸ „εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν“ (καὶ) „εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε,“ εἰδότες δὲ καὶ τὸ „λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν.“ καὶ εἴπερ τὸ λοιδορεῖν λόγον τινὰ ἔχει ἀμυντικὸν τοῦ δοκοῦντος ἠδικῆσθαι, καὶ οὐδὲ τοῦτον ἐπιτρέπει ἡμῖν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος· πόσῳ πλέον, ἔνθα πολλὴν ἠλιθιότητα ἐμφαίνει τὸ λοιδορεῖν, οὐ χρὴ λοιδορεῖν; ἐπ' ἴσης δὲ ἠλιθιον τὸ λοιδορεῖσθαι λίθῳ ἢ χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, τοῖς μεμορφωμένοις εἰς τὴν νενομισμένην τοῖς μακρὰν θειότητος τυγχάνουσι θεῶν μορφῇν. οὕτω δὲ οὐδὲ καταγελῶμεν τῶν ἀψύχων ξοάνων ἀλλ' εἰ ἄρα τῶν προσκυνούντων αὐτοῖς, ἀλλ' οὐδ', ἂν ὡς ἰσὶ τινες δαίμονες ἐνδρῶμένοι τιῶν ἀγάλασι, καὶ νομιζῆται ὁ μὲν τις αὐτῶν εἶναι Διόνυσος ὁ δ' 203^r Ἡρακλῆς, οὐδὲ τούτοις λοιδορούμεθα· | μάταιον γὰρ τὸ τοιοῦτον 15 καὶ οὐδαμῶς κατὰ τὸν πρῶτον καὶ εἰρηναῖον καὶ γαληνὸν τὴν ψυχὴν καὶ μαθόντα ὅτι οὐδὲ διὰ τὴν κακίαν δεῖ τιμὴν λοιδορεῖσθαι, εἰτ' ἀνθρώπῳ εἴτε δαίμονι.

XLII. Οὐκ οἶδα δ' ὅπως ὁ Κέλσος ἄκων ἐνέπεσεν εἰς τὸ, οὓς πρὸ βραχείας ὑμῆσε δαίμονας ἢ θεοὺς, νῦν τῷ ἔργῳ ἀποδεικνύσαι 20 φανλοτάτους εἶναι καὶ τιμωρομένους μᾶλλον ἀμυντικῶς ἢ περ κολάζοντας διορθωτικῶς, ἐπὶ αὐτοῖς λοιδορῆται τις. φησὶ γάρ· ὡς αὐτόν γε τὸν Διόνυσον ἢ τὸν Ἡρακλέα παρόντα εἰ ἐλοιδορήσας, οὐκ ἂν ἴσως χαίρων ἀπήλλαξας. πῶς δὲ καὶ ἀκούει τι οὐ παρῶν, ὁ βουλόμενος παραστησάτω, καὶ διὰ τί ποτὲ μὲν 25 πάρεστι ποτὲ δὲ οὐ πάρεστι, καὶ τίς ἢ πραγματεία τοῖς δαίμοσι τῆς μεταναστάσεως ἀπὸ τόπου εἰς τόπον.

ἔξῃς δὲ τούτοις λέγει, οἴόμενος τὸ κατατεινόμενον καὶ κολαζόμενον σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ οὐ τὴν ἐν αὐτῷ θειότητα θεὸν ἡμᾶς λέγειν καὶ, ὅτε κατετείνετο καὶ ἐκολάζετο, θεὸν νενομισθαι, 30 ὅτι τὸν δὲ σὸν θεὸν παρόντα κατατείνοντες καὶ κολάζοντες οὐδὲν οἱ ταῦτα δρᾶσαντες πεπόνθασι. πλείονα δὲ περὶ ὧν

2 Vgl. I Kor. 6, 10. — 3 Luk. 6, 28. — Röm. 12, 14. — 4 I Kor. 4, 12. — 31 Vgl. oben III 25 a. E. VII 16. 17.

1—2 am Rand ὡ^ω A¹ | 1 hinter ὅτι + καὶ MAusgg. | 3 ἀναγινώσκοντες Ausgg. | (καὶ) füge ich mit Sp. u. Del. ein | 5 hinter εἴπερ + ὅτε Bo. (Notae p. 406) | 6 τοῦτον] τοῦτο liest Bo. (Notae p. 406) | 11 καταγελῶμεν] ὡ̄ überschr. A¹ | εἰ (doch in Correctur, w. e. sch.) A, Hδ. Sp. ἢ PDel. | 18 ὁ (vor δ^δ)] ὁ A | 18 οἶδα δ' ὅπως aus οἶδ' ὅπως corr. A¹ | 22 ὡς AHδ. ὅς Sp. Del., vgl. oben VIII 41, S. 255 Z. 5 | 23 ἀκούει A ἀκούοι MAusgg. | 24 παρῶν Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; παρόντα, doch ρ durch Correctur hergestellt, A | 28 θειότητα A θεότητα M^{corr.} Ausgg. | 28—29 am Rand κελ^σ A¹.

πέπονθεν ἀνθρωπίνων ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἰπόντες νῦν ἐκόντες πα-
 ραπέμπομεν τὸν λόγον, ἵνα μὴ δοκῶμεν καλλιλογεῖν. ἐπεὶ δέ φησι
 μηδὲ μετὰ ταῦτα ἐν τοσοῦτῳ βίῳ πεπονθέναι τι τούτους τὸν
 Ἰησοῦν κολάσαντας; δειξομεν αὐτῷ καὶ πᾶσι τοῖς βουλομένοις μα-
 5 θεῖν ὅτι ἡ πόλις, ἐν ἧ ὁ τῶν Ἰουδαίων λεῶς ἤξιωσε τὸν Ἰησοῦν
 σταυρωθῆναι λέγων· „σταύρου, σταύρου αὐτὸν“ (προὔτιμήσαντο (γὰρ)
 τὸν ληστήν „διὰ στάσις καὶ φόνον“ βληθέντα „εἰς φυλακὴν“ ἀπο-
 λυθῆναι τοῦτον, „τὸν δὲ Ἰησοῦν“ „διὰ φθόνον“ παραδοθέντα (σταυ-
 ρωθῆναι)), μετ' οὐ πολὺ ἐξεπολεμήθη καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπολιορκήθη 773
 10 χρόνῳ πλείονι, ὥστ' ἐκ βάθρων αὐτὴν ἀνάστατον γενέσθαι καὶ ἐρη-
 μωθῆναι, ἀναξίους κρίνοντος τοὺς τὸν τόπον ἐκεῖνον οἰκοῦντας τοῦ
 θεοῦ τῆς κοινοτέρας ζωῆς. καὶ φειδόμενός γε αὐτῶν, ἵνα παρα-
 δόξως εἶπω, καὶ ὁρῶν ἀνιάτως ἔχοντας πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον
 μεταβολὴν καὶ ὁσημέραι αὐξοντας ἐν τῇ τῆς κακίας χύσει παρέδωκεν
 15 αὐτοὺς τοῖς πολεμοῦσι. καὶ ταῦτα γέγονε διὰ τὸ ἐκχυθῆν αἷμα τοῦ
 Ἰησοῦ κατὰ τὴν ἐπιβουλὴν αὐτῶν ἐπὶ τὴν γῆν αὐτῶν, μηκέτι δυνα-
 μένην χωρεῖν τοὺς τὸ τηλικούτον ἄγος κατὰ τοῦ Ἰησοῦ τολμή-
 σαντας.

XLIII. Καινὸν οὖν γέγονεν, ἐξ οὗ πέπονθε χρόνον ὁ Ἰη-
 20 σοῦς, κάκεινο, λέγω δὲ τὸ κατὰ τὴν πόλιν καὶ πᾶν τὸ κατὰ τὸ ἔθνος
 καὶ τὸ κατὰ τὴν ἀθρόαν γένεσιν ἔθνους Χριστιανῶν ὡςπερὶ τεχθέν-
 τος εἰσάπαξ· καινὸν δὲ καὶ τὸ τοὺς ξένους „τῶν διαθηκῶν“ τοῦ
 θεοῦ καὶ ἄλλοτρίους τῶν ἐπαγγελιῶν τοὺς μακρὰν τῆς ἀληθείας
 203^v δυνάμει τινὶ θεῖα παραδέχεσθαι αὐτὴν. ταῦτα δὲ οὐκ ἀνθρώπου
 25 γόητος ἦν ἀλλ' ἔργα θεοῦ, πέμψαντος τῶν αὐτοῦ ἀγγελμάτων
 ἕνεκα τὸν αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰησοῦ λόγον, (οὕτως) ὡμῶς κολασθέντι,
 ὡς τὴν ὁμότητα κατηγορεῖσθαι τῶν ἀδίκως αὐτὸν κολασάντων,
 καὶ ἀνδρείοτάτα ὑπομείναντα καὶ μετὰ πάσης πραότητος· οὐ διέ-

5 Vgl. oben II 13 a. E. IV 22. — 6 Luk. 23, 21. — 7 Vgl. Joh. 18, 40. Luk.
 23, 19. 25. Matth. 27, 18. Mark. 15, 10. — 15 Vgl. Matth. 23, 35. Luk. 11, 50. 51.
 — 22 Vgl. Ephes. 2, 12.

6 (γὰρ) füge ich ein, während Bo. (Notae p. 406) u. Del. (I 772 Anm. e) (καὶ)
 vor προὔτιμήσαντο einschieben, u. ersterer für προὔτιμήσαντο ohne Grund προὔ-
 τιμήσατο lesen will | 8 (σταυρωθῆναι) füge ich mit Jol, Hb. u. Sp. am Rand,
 Del. ein | 12 παράδοξως aus παράδοξον corr. A¹ | 14 ὁσημέραι] ὁ auf Rasur A |
 20 πᾶν τὸ κατὰ] vielleicht ist τὸ κατὰ πᾶν zu schreiben | 21 τεχθέντος M^{corr}.
 Ausgg. τεχθέντες A | 22 εἰς ἅπαξ A | 25 τῶν] ω in Correctur A | αὐτοῦ] αὐτοῦ A |
 ἀγγελμάτων P M^{corr}. Del. ἀγαμάτων Hb. am Rand, Sp. im Text; ἀγεμάτων A
 Hb. im Text, Sp. am Rand | 26 αὐτοῦ] αὐτοῦ A | (οὕτως) ὡμῶς schreibe ich
 wegen des folgenden ὡς—κατηγορεῖσθαι, vgl. auch oben VIII 41, S. 255 Z. 12;
 ὡμῶς P ὅμως A Ausgg. | κολασθέντι A κολασθέντα P Del., κολασθέντος (u. dem-
 entsprechend Z. 28 ὑπομείναντος) M^{corr}. Hb. Sp.

φθειρε δὲ ἡ κόλασις αὐτοῦ τὰ τοῦ θεοῦ ἀγγέλματα ἀλλ', εἰ δεῖ
 οὕτως ὀνομάσαι, εἰς γινώσκιν αὐτὰ ἤγαγεν· ὡς καὶ αὐτὸς ἐδίδαξεν ὁ
 Ἰησοῦς λέγων· „ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀπο-
 θάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει.“
 5 ἀποθανῶν οὖν „ὁ κόκκος τοῦ σίτου“ Ἰησοῦς „πολὺν καρπὸν“ ἤνεγκε,
 καὶ αἰεὶ ὁ πατὴρ προνοεῖ τῶν ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ κόκκου „τοῦ σί-
 του“ γεγεννημένων καὶ γινομένων ἔτι καὶ ἔσομένων καρπῶν. ὅσοις
 οὖν πατὴρ ὁ τοῦ Ἰησοῦ πατὴρ, „τοῦ ἰδίου“ μὴ φειδόμενος „υἱοῦ“
 „ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων“ παραδοὺς „αὐτὸν“ ἀμὸν ὄντα ἑαυτοῦ,
 10 ἢ ἄρῃ „τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου“ ὁ ὑπὲρ παντὸς αὐτοῦ ἀπο-
 θνήσκων „ἀμνὸς θεοῦ“· δι' ὃν οὐκ ἀναγκαζόμενος ἀλλ' ἐκὼν ὑπέ-
 μεινε τὰ ἀπὸ τῶν ὑβριστῶν αὐτῷ προσαγόμενα.

εἶτα μετὰ ταῦτα ὁ Κέλσος, ἐπαναλαμβάνων τὸν πρὸς τοὺς βλα-
 σφημοῦντας τὰ ἀγάματα λόγον, φησὶν· οἶδε δὲ, οὓς σὺ
 15 βλασφημεῖς, ἐνῆν μὲν εἰπεῖν ὅτι καὶ αὐτοὶ βούλονται (καὶ)
 διὰ τοῦτ' ἀνέχονται βλασφημούμενοι· τὰ γὰρ ἴσα τοῖς ἴσοις
 παραβαλεῖν κράτιστον· ἀλλ' οὗτοι γε καὶ σφόδρα ἀμύνον-
 ται τὸν βλασφημοῦντα, ἥτοι γε φεύγοντα διὰ τοῦτο καὶ
 κρυπτόμενον ἢ ἀλισκόμενον καὶ ἀπολλύμενον. οὐ βλασφη-
 20 μούντας οὖν ἀλλ' ἀπελαύνοντας ἀπὸ τῶν ξοάνων καὶ τῶν ἀνθρω-
 πίνων σωμάτων καὶ ψυχῶν Χριστιανούς ἀμύνεσθαι νομίζουσιν οἱ
 δαίμονες. μὴ νοῶν γὰρ τὸ γινόμενον ἀληθές τι κατὰ τὸν τόπον 774
 ὁ Κέλσος εἴρηκεν· ἀληθές γὰρ τὸ φαύλων δαιμόνων πληρουμένας
 τὰς τῶν καταδικαζόντων Χριστιανούς ψυχὰς καὶ τῶν προδιδόντων
 25 καὶ τῶν εὐδοκούντων Χριστιανοὺς προσπολεμεῖν.

XLIV. Ἄλλ' ἐπεὶ αἱ ψυχαὶ τῶν διὰ χριστιανισμὸν ἀποθνησκόν-
 των δι' εὐσέβειαν μετ' εὐκλείας ἀπαλλαττόμεναι τοῦ σώματος καθή-
 ρουν τὴν δύναμιν τῶν δαιμόνων καὶ ἀτουωτέραν αὐτῶν ἐποίουν
 τὴν κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλήν, διὰ τοῦτο οἶμαι τῇ πειρᾷ μα-
 30 θόντες οἱ δαίμονες ἑαυτοὺς ἠττωμένους καὶ κρατουμένους ὑπὸ τῶν
 μαρτύρων τῆς ἀληθείας ἐφοβήθησαν πάλιν ἤκειν ἐπὶ τὸ ἀμύνεσθαι·
 καὶ οὕτως, ἕως ἐπιλάθονται ὧν πεπόνθασι πόνων, εἰκὸς εἶναι τὴν

8 Joh. 12, 24. — 8 Vgl. Röm. 8, 32. — 9 Vgl. Joh. 1, 29. — 25 Vgl.
 Act. 8, 1. 3.

1 ἀγγέλματα P Del. ἀγάματα Hδ. am Rand, Sp. im Text; ἀγέλματα A Hδ.
 im Text, Sp. am Rand | 2 εἰς P²M Sp. Del. ὡς A Hδ. | 11 δι' ὃν A δ' ὁ Hδ. Sp. (am
 Rand) u. Del. διδ Sp. (im Text) | 15 (καὶ) ist mit M u. den Ausgg. nach VIII 41, S. 255
 Z. 17 einzufügen | 16 ἴσα A | 19 ἀλισκόμενον A | 19—20 am Rand ὧ A¹ | 24 τῶν
 προδιδόντων καὶ τῶν εὐδοκούντων M^{corr.} Jol Bo. (Notae p. 406) Del. τοὺς προδι-
 δόντας καὶ τοὺς εὐδοκούντας A Hδ. Sp. | 29—30 am Rand ση A¹.

τοῦ κόσμου πρὸς Χριστιανούς εἰρήνην. ἐπὶ δὲ συλλέξονται τὴν δύναμιν καὶ ὑπὸ τῆς κακίας τυφλούμενοι πάλιν ἀμύνεσθαι θέλωσι
 215^r καὶ Χριστιανούς διώκειν, πάλιν καθαιρεθήσονται· καὶ τότε πάλιν αἱ ψυχὰι τῶν εὐσεβούντων καὶ δι' εὐσέβειαν ἀποδουμένων τὰ σώ-
 5 ματα καθελοῦσι τὸ τοῦ πονηροῦ στρατόπεδον.

ἐγὼ δ' οἶμαι ὅτι αἰσθόμενοι οἱ δαίμονες ὅτι οἱ μὲν νικῶντες καὶ δι' εὐσέβειαν ἀποθνήσκοντες καθαιροῦσιν αὐτῶν τὴν δυναστείαν οἱ δὲ διὰ τοὺς πόρους ἠττώμενοι καὶ τὴν θεοσέβειαν ἀρνούμενοι ὑποχείριοι ἐκείνοις γίνονται, ἔσθ' ὅτε προσφιλονεικοῦσι τοῖς παραδι-
 10 δομένοις Χριστιανοῖς, ὡς κολαζόμενοι μὲν ὑπὸ τῆς ὁμολογίας αὐτῶν ἀναπαυόμενοι δὲ ἐπὶ τῇ ἀρνήσει αὐτῶν. καὶ ἔστιν γε τούτων ἴχνη θεάσασθαι καὶ ἐν τοῖς δικασταῖς, κολαζομένοις μὲν ὑπὸ τοῖς ὑπομένοισι τὰς αἰκίας καὶ τὰς βασάνους γανρουμένοις δὲ, ὅταν Χριστιανὸς ἠττηθῆ. καὶ γὰρ οὐδὲ διὰ δοκοῦσαν αὐτοῖς φιλανθρω-
 15 πλαν ταῦτα ποιοῦσι, σαφῶς ὁρῶντες ὅτι „ἦ“ μὲν „γλωῦσα“ τῶν νικωμένων ὑπὸ πόνον ὁμώμοκεν, „ἦ δὲ φρήν“ ἔστιν „ἀνώμοτος.“ καὶ ταῦτα δ' εἰς τὸ ἄλλ' οὐτοί γε καὶ σφόδρα ἀμύνονται τὸν βλασφημοῦντα, ἦτοι φεύγοντα διὰ τοῦτο καὶ κρυπτόμενον ἢ ἀλισκόμενον καὶ ἀπολλύμενον. κἄν φεύγη δὲ τις Χριστιανός,
 20 οὐ διὰ δειλίαν φεύγει, ἀλλὰ τηρῶν ἐντολὴν τοῦ διδασκάλου καὶ ἑαυτὸν φυλάττων καθαρὸν ἑτέρων ὠφεληθησομένων σωτηρία.

XLV. Ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ἐξῆς οὕτως ἔχοντα· τί δει καταλέγειν ὅσα ἐκ χρηστηρίων τοῦτο μὲν προφήται καὶ προφήτι-
 25 φωνῆ προεῖπον; ὅσα δὲ ἐξ ἀδύτων αὐτῶν ἠκούσθησαν θαναμία; ὅσα δὲ ἐξ ἱερείων καὶ θυμάτων τοῖς χρωμένοις ἐδηλώθη, ὅσα δ' ἐξ ἄλλων τεραστίων συμβόλων; τοῖς δ' ἐναργῆ παρέστη φάσματα. μεστὸς τούτων ὁ πᾶς ἔστι βίος. πόσαι μὲν πόλεις ἐκ χρηστηρίων ὠρθώθησαν καὶ νόσους
 30 ἀπέθεντο καὶ λιμοὺς, πόσαι δ' ἀμελήσασαι τούτων ἦ | ἐκλα- 775

15 Vgl. Euripid., Hippolyt V. 612. — 20 Vgl. Matth. 10, 23.

8 Χριστιανούς] mit στανούς beginnt wegen einer Blattverheftung, die vor der Numerierung stattgefunden hat, fol. 215 statt fol. 204 | 5 στρατόπεδον] ε aus ai corr. A¹ | 11 ἔστιν A ἔστι Ausgg. | 12 ὑπὸ τοῖς ὑπομένοισι] ὑπὸ τῶν ὑπομένων vermutet Del. (I 774 Anm. b) ohne Grund | 13 γανρουμένοις Ausgg. γανρουμένους A | 17 ἀμύνονται Sp. Del., vgl. oben VIII 41, S. 255 Z. 19 u. 43, S. 258 Z. 17; ἀμνοῦνται A H⁵. | 19 ἀλισκόμενον A | 21 hinter ὠφεληθησομένων + τῇ αὐτοῦ P Del. | 22 δὲ A γε Ausgg. | 22—23 am Rand κελῶ, über ε ein Loch, durch welches vielleicht ein Acut zerstört worden ist, A | 28 παρέστη M^{corr.} Ausgg. πάρεστι A | 29 ὠρθώθησαν A.

θόμενοι κακῶς ἐφθάρησαν; πόσαι δ' εἰς ἀποικίαν ἐστάλησαν καὶ μετελθοῦσαι τὰ προσταχθέντα εὐδαιμόνησαν; πόσοι δυνάσται πόσοι δ' ἰδιῶται παρὰ τοῦτο ἄμεινον ἢ χειρὸν ἀπῆλλαξαν; πόσοι μὲν ἀπαιδίας δυσφοροῦντες ὧν ἐδεήθησαν σχόντες [πόσοι] δαιμόνων μῆνιν διέφυγον; πόσοι σωμάτων πηρώσεις λάθησαν; πόσοι δ' αὐτὸς πρὸς τοῖς ἱεροῖς ὑβρίσαντες αὐτίκα ἐάλωσαν, οἱ μὲν ἔκφρονες αὐτοῦ ταύτη κρατηθέντες οἱ δὲ καὶ ἐξαγγείλαντες <ᾗ> ἔδρασαν οἱ δὲ σφᾶς αὐτοὺς διειργασμένοι οἱ δὲ νόσοις ἀνηκέστοις ἐνδεθίντες; ἤδη δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν ἀδύτων φωνῆ βαρεῖα καθελέν τινας. καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως ταῦτα ὡς ἐναργῆ ὁ Κέλσος προφέρεται καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἀναγεγραμμένα τεράστια, εἰτ' Ἰουδαϊκὰ εἶτε καὶ περὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, μύθους εἶναι νενόμικε. τί γὰρ οὐχὶ τὰ μὲν ἡμέτερά ἐστιν ἀληθῆ, ᾗ <δὲ> λέγει Κέλσος ἀναπλάσματα μυθικά; οἷς οὐδ' Ἑλλήνων φιλόσοφοι αἰρέσεις πεπιστεύκασιν, ὥσπερ ἡ Δημοκρίτου καὶ ἡ Ἐπικούρου καὶ ἡ Ἀριστοτέλους, τάχα ἂν πεπιστευκταὶ διὰ τὴν | ἐνάργειαν τοῖς ἡμετέροις, εἰ παρατετεύχισαν Μωϋσεὶ ἢ τινι τῶν τὰ παράδοξα ποιησάντων προφητῶν ἢ καὶ αὐτῶ τῷ Ἰησοῦ.

18 Vgl. oben V 57, S. 60 Z. 15. 26. — 16 Vgl. oben I 43 a. A. H. Usener, Epicurea p. 259, 24 Nr. 391. Suidas s. v. Δωδωναίων χαλκεῖον.

4 ἀπαιδίας] ὑπὸ ἀπαιδίας vermuten Guet u. Del., dieser ausserdem ἐπὶ ἀπαιδία (I 775 Anm. a) | 5 σχόντες] ἔτιχον lesen Bo. (Notae p. 406) u. Del. (I 775 Anm. a), ἔσχον P Guet (bei Del. I 775 Anm. a) | [πόσοι] von mir als fälschlich wiederholt eingeklammert, so braucht σχόντες nicht geändert zu werden; dass aber die Worte πόσοι μὲν (Z. 4) bis διέφυγον (Z. 5) ein Ganzes bilden und nicht in zwei selbständige Sätze zerlegt werden dürfen, beweist die Besprechung der Stelle durch Origenes (unten VIII 46 zweite Hälfte), denn hier werden die Worte δαιμόνων μῆνιν διέφυγον überhaupt nicht erwähnt, offenbar deshalb, weil sie Origenes als Teil des über die ἀπαιδία handelnden Satzes betrachtete | πόσοι] ob πόσαι? vgl. unten VIII 46, S. 261 Z. 22 | 8 οἱ δὲ καὶ ἐξαγγείλαντες <ᾗ> ἔδρασαν schreibe ich, οἱ δὲ ἐξαγγείλαντες ᾗ ἔδρασαν M Del., οἱ δὲ ἐξαγγείλαντες ἔδρασαν. οἱ δὲ, καὶ ἐξαγγείλαντες ἔδρασαν (am Rand / mit hellerer Tinte geschrieben) A; offenbar liegt hier in A eine fehlerhafte Dittographie oder falsche Herübernahme einer Randnote in den Text vor, worauf ein späterer Leser durch das Zeichen / aufmerksam macht | 9 σφᾶς A | 10—11 am innern Rand ^ω A¹ (ὠριγένης M am Rand) | 11 τινας] αὐτούς, doch am äussern Rand zu der mit ἀδύτων (Z. 10) beginnenden u. mit καὶ (Z. 11) schliessenden Zeile steht, offenbar zu αὐτούς gehörig, γρ' τινάς A¹ αὐτούς M Ausgg. | καὶ in M expungiert, < Ausgg. | hinter ὅπως + καὶ M² Ausgg. | 14 <δὲ> füge ich mit P, Bo. (Notae p. 406) u. Del. ein | λέγει κέλσος A Hb. Sp. Κέλσος λέγει Del. | 17 τὴν] ἦν verklebt, aber noch erkennbar, A | 18 παρατετεύχισαν A Hb. im Text, παρατετεύχισαν Hb. am Rand, Sp. Del. im Text | μωνσῆ A Ausgg.

XLVI. Ἡ μὲν Πυθία ἱστορήται ὅτι καὶ νοθευθεῖσα ἐχρησέ ποτε· οἱ δὲ παρ' ἡμῶν προφητῆται οὐ μόνον ὑπὸ τῶν κατ' αὐτοὺς ἐθναμάσθησαν διὰ τὴν ἐνάργειαν τῶν λεγομένων ὑπ' αὐτῶν ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς χρόνοις. ἐκ γὰρ ὧν ἐχρησαν οἱ προφητῆται καὶ πόλεις ὠρθώθησαν καὶ ἄνθρωποι ὑγιάσθησαν καὶ λιμοὶ ἐπαύσαντο, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀποικίαν σαφῶς τὴν ἀπ' Αἰγύπτου εἰς τὴν Παλαιστίνην κατὰ χρησμοὺς ἐλήλυθεν ὅλον τὸ Ἰουδαίων ἔθνος· ὅπερ μετελθὼν μὲν τὰ προσταχθέντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ εὐδαιμόνησε σφαλὲν δὲ μετέγνω. τί δὲ δεῖ λέγειν ὅσοι δυνάσται καὶ ὅσοι ἰδιῶται κατὰ τὰς ἱστορίας τῆς γραφῆς ἄμεινον ἢ χειρὸν προσέχοντες ταῖς προφηταῖς ἢ ἀμελήσαντες ἀπήλλαξαν;

εἰ δὲ καὶ περὶ ἀπειρίας δεῖ λέγειν, ἐφ' ἣ ὀυσοφοροῦντές τινες γεγόναι πατέρες ἢ μητέρες, τὰς περὶ τούτου εὐχὰς ἀναπέμψαντες τῷ τῶν ὄλων δημιουργῷ, ἀναγνώτω τις τὰ περὶ τοῦ Ἀβραάμ καὶ τῆς Σάρρας, ἐξ ὧν γέγονεν Ἰσαὰκ ἤδη γεγηρακότων, ὁ παντὸς τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους πατὴρ καὶ ἑτέρων παρὰ τούτους, ἀναγνώτω δὲ καὶ τὰ περὶ Ἰεζεκιου, οὐ μόνον ἀπαλλαγὴν νόσου λαβόντος κατὰ τὰς Ἡσαίου προφηταῖς ἀλλὰ καὶ τεθαρβήκτως εἰπόντος τό· „ἀπὸ γὰρ τοῦ νῦν παιδία ποιήσω, ἃ ἀναγγελεῖ τὴν δικαιοσύνην σου.“ 776
καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ δὲ τῶν Βασιλειῶν ἡ ὑποδεξαμένη τὸν Ἐλισσαίου, χάριτι θεοῦ προφητεύσαντα περὶ γενέσεως παιδός, κατὰ τὰς εὐχὰς τοῦ Ἐλισσαίου γέγονε μήτηρ. ἀλλὰ καὶ πηρώσεις λάθθησαν μυρία ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἄλλοι πρὸς τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερῷ τολμήσαντες ὑβρίσαι τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν πεπόνθασι τὰ ἀναγεγραμμένα ἐν τοῖς Μακκαβαϊκοῖς.

XLVII. Ἄλλ' ἐροῦσιν Ἕλληνες ταῦτα μύθους, καίτοι γε μαρτυρούμενα ὡς ἀληθῆ ὑπὸ ὄλων δύο ἔθνῶν. τί δὲ οὐχὶ μᾶλλον τὰ

1 Vgl. oben VII 3, S. 154 Z. 18. — 6 Vgl. Exod. 3, 8. — 14 Vgl. Gen. 17, 16—19. 21. — 17 Vgl. Jes. 38, 1—8. — 18 Jes. 38, 19. — 20 Vgl. II Kōn. 4, 8—17. — 22 Vgl. Matth. 15, 30. — 24 Vgl. I Makk. 2, 23—25. 7, 47. 9, 54—56. II Makk. 3, 24—30. 4, 7—17. 9; 5—12. — 26 Vgl. oben VIII 45, S. 260 Z. 13.

1 ἱστορήται Ausgg. ἱστόρησεν A | 4 hinter προφητῆται + καὶ πο. [so] wahrscheinlich durch Dittographie des folgenden καὶ πόλεις entstanden u. mit M u. den Ausgg. zu tilgen | 5 ὑγιάσθησαν ὕ aus ἦ corr. A | 6 τὴν (hinter εἰς) [so] A | 12 ἐφ' ἣ PDel. ἐφη A ὡς ἐφη M²Hb.Sp. ὡς [ἐφη] Bo. (Notae p. 406) | 13 πατέρες] ες in Correctur A | μητέρες] ες in Correctur A | 14 ἀβραάμ A | 15 ἰσαὰκ aus ἡσαὰκ corr. A | 17 οὐ] οὐ u. über ὕ ein Circumflex ausradiert A | μόνον V μόνην PM Ausgg., μόν [so], Rasur am oberen Ende des rechts von dem Acut stehenden Striches, d. h. μόνον wahrscheinlich aus μόνην corr., A | 20 ἐλισσαίου A | 21 χαριτι [so] A | προφητεύσαντα PM Ausgg. προφητεύσαντι A | 22 ἐλισσαίου [so] A | 25 μακκαβαϊκοῖς [so] A¹.

Ἑλλήνων μῦθοι ἢ ταῦτα; εἰ δὲ καὶ ὁμοίως τις χωρήσας τῷ λόγῳ, ἵνα μὴ δόξη ἀποκληρωτικῶς τὰ μὲν σφέτερα παραδέχεσθαι τοῖς δ' ἄλλοιτοῖς ἀπιστεῖν, φῆσαι καὶ τὰ Ἑλλήνων ὑπὸ τινῶν γεγονέναι δαιμόνων καὶ τὰ Ἰουδαίων ἦτοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ διὰ τῶν προφη-
 5 τῶν ἢ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ἢ ὑπὸ τοῦ θεοῦ διὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ τὰ Χριστιανῶν δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς ἐν τοῖς ἀποστόλοις δυνά-
 μεως αὐτοῦ· φέρ' ἅπαντα παραθῶμεν ἀλλήλοις καὶ τὸ τέλος ἴδωμεν τοῦ βουλήματος τῶν ἐνεργησάντων καὶ τὴν ἀπὸ τούτου ὠφέλειαν ἢ βλάβην ἢ οὐδέτερα τῶν τὰς νομιζόμενας ἐνεργεσίας πεπονθότων,
 10 εἰ μὴ φιλόσοφον μὲν ὄψεται τὸ πάλαι Ἰουδαίων ἔθνος, πρὶν ἐξυ-
 βρῶσασιν εἰς τὸ θεῖον, ὅφ' οὗ διὰ τὴν πολλὴν κακίαν ἐγκατελεί-
 φθησαν, παραδόξως δὲ συστάνας Χριστιανούς· κατὰ τὴν ἀρχὴν μάλιστα ὑπὸ τῶν τεραστῶν ἢ περὶ τῶν προτρεπτικῶν λόγων
 15 προσαγομένους τῷ καταλιπεῖν μὲν τὰ πάτρια αἰρεῖσθαι δὲ τὰ τῶν
 πατριῶν ἄλλοτρια. καὶ γὰρ, εἰ χρὴ καὶ τῷ εἰκότι χρῆσθαι λόγῳ
 περὶ τῆς ἀρχῆθεν Χριστιανῶν συστάσεως, φήσομεν ὅτι οὐ πιθανόν
 οὔτε τοὺς Ἰησοῦ ἀποστόλους, ἄνδρας ἀγραμμάτους καὶ ἰδιώτας,
 ἄλλω τινὶ τεθαρόρηκέναι πρὸς τὸ καταγγεῖλαι τοῖς ἀνθρώποις χρισ-
 20 τισμὸν ἢ τῇ δοθείσῃ αὐτοῖς δυνάμει καὶ τῇ ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὰ
 204^r δηλούμενα πράγματα χάριτι, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἀκροαμένους αὐτῶν
 μετατεθεῖσθαι ἐκ πατριῶν πολυχρονίων ἔθων, μὴ ἀξιολόγου τινὸς
 δυνάμεως αὐτοὺς καὶ τεραστῶν πραγμάτων μετακινήσαντων ἐπὶ
 τὰ οὕτως ξένα καὶ ἄλλοτρια τῶν συντρόφων αὐτοῖς δογμάτων.

XLVIII. Εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ Κέλσος τὴν προθυμίαν τῶν μέχρι
 25 θανάτου ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐξομῶσασθαι χριστιανισμὸν πα-
 ρατιθέμενος ἐπιφέρει ὡς περὶ ἐξισῶν τὰ ἡμέτερα τοῖς ὑπὸ τῶν τε-
 λεστῶν καὶ μυσταγωγῶν λεγομένοις καὶ φησι· μάλιστα μὲν, ὃ
 βέλτιστε, ὡς περὶ οὐ κολάσεις αἰωνίους νομίζεις, οὕτως καὶ

17 Vgl. Act. 4, 13 und oben I 62. III 39.

2 σφέτερα Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ἔτερα A | 6 τῆς] τοῖς, doch η
 über ο von späterer H. übergeschr., A | δυνάμεως] ἄ übergeschr. A¹ | 9 οὐδέτερα]
 οὐδ' ἔτερα A | 10 εἰ μὴ] ἢ μὲν vermutet Del. (I 776 Anm. d) unrichtig | hinter
 ὄψεται + τις Del. (I 776 Anm. d) ohne Grund, da τις schon oben (Z. 1) steht
 18 μάλιστα] ,fortasse μάλλον pro μάλιστα scribendum' Del. (I 776 Anm. f.) | 17
 τοῖς PDel. τοῦ AHδ. Sp. | 18—19 am Rand σῆ A¹ | 18 τινί, ἔ verklebt, aber
 noch erkennbar, A | vor χριστιανισμὸν + τὸν Del. | 19 δυνάμει] ἄ übergeschr.
 A¹ | 21 μετατεθεῖσθαι] mit θεῖσθαι beginnt infolge der oben S. 259 Z. 3 er-
 wähten Verheftung fol. 204^r | πολυχρονίων [so] A | hinter πολυχρονίων + πολυ-
 χρονίων A | 22 πράγματων [so] A | 23 οὕτως A οὕτω Ausg. | 25 ἐξομῶσασθαι
 aus ἐξωμῶσασθαι corr. A | 27—28 am innern Rand ἔ A¹ | 28 οὕτως A οὕτω
 Ausg.

οί τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἐξηγηται τελεσταί τε καὶ | μυσταγω-
 γοί· ἄς σὺ μὲν τοῖς ἄλλοις ἀπειλεις, ἐκείνοι δὲ σοί. πότερα
 γὰρ αὐτῶν ἀληθέστερα ἢ ἐπικρατέστερα, ἔξεστι σκοπεῖν.
 λόγῳ μὲν γὰρ ἐξ ἴσου περὶ τῶν σφετέρων σφίσιν ἰκάτεροι
 5 διαβεβαιοῦσθε· τεκμηρίων δὲ εἰ δέοι, πολλὰ ἐκείνοι καὶ
 ἐναργῆ δεικνύουσιν ἔργα τε δαιμονίων τινῶν δυνάμεων
 καὶ χρηστηρίων καὶ ἐκ παντοδαπῶν μαντείων προκομί-
 ζοντες.

οὐκοῦν διὰ τούτων τὰς αἰωνίους κολάσεις ἐπ' ἴσης βούλεται
 10 καὶ ἡμᾶς λέγειν καὶ τοὺς τελεστάς καὶ ἐξετάζειν, ὁπότεροι μᾶλλον
 ἀληθεύουσιν. εἰποίμι δ' ἂν ἀληθεύειν τοὺς δυνηθέντας διαθεῖναι
 τοὺς ἀκροατὰς τῶν λεγομένων οὕτως βιοῦντας, ὡς τούτων οὕτως
 ἐχόντων. διατίθενται Ἰουδαῖοι καὶ Χριστιανοὶ περὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν
 15 καλουμένου μέλλοντος αἰῶνος καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γερῶν μὲν ἐπὶ τοὺς
 δικαίους κολάσεων δὲ ἐπὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. δεικνύτω οὖν καὶ
 Κέλσος ἢ ὁ βουλόμενος, τίνες διετέθησαν περὶ αἰωνίων κολάσεων
 ὑπὸ τῶν τελεστῶν καὶ μυσταγωγῶν. εἰκὸς γὰρ ἔστι τὸ βού-
 λημα τοῦ πατρὸς τῶν λεγομένων εἶναι οὐ τὸ ἀφοσιῶσθαι μόνον
 20 καὶ εἰπεῖν περὶ κολάσεων ἀλλὰ τὸ διαθεῖναι τοὺς ἀκούοντας πρὸς
 τὸ ὅση δύναμις φυλάξασθαι τὰ τῶν κολάσεων αἰτία αὐτοὺς ἐρ-
 γάσασθαι. ἀλλὰ καὶ αἱ προφητεῖαι τοῖς μὴ παρέργωγος ἐντυγχάνουσι
 τῇ ἐν αὐταῖς προγνώσει ἱκαναὶ μοι εἶναι δοκοῦσι πρὸς τὸ πείσαι τὸν
 συνετώς ἅμα καὶ εὐγνωμόνως ἀναγινώσκοντα ὅτι θεοῦ πνεῦμα ἦν
 25 ἐν τοῖς ἀνδράσι ἐκεῖνοις· αἷς οὐδὲν τῶν δεικνυμένων ἔργων δαι-
 μονίων οὐδὲ τῶν ἐκ χρηστηρίων δυνάμεων οὐδὲ τῶν μαντείων
 κἂν ἐπὶ ποσὸν παραβάλλεσθαι δύναται.

XLIX. Ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ἐξῆς οὕτως λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Κέλσου
 πρὸς ἡμᾶς· ἔτι δὲ πῶς οὐκ ἄτοπα ὑμῶν ταῦτα, τὸ μὲν σῶμα
 ποθεῖν καὶ ἐλπίζειν ὅτι αὐτὸ τοῦτο ἀναστήσεται ὡς οὐδὲν

18 Vgl. Matth. 12, 32. Ephes. 1, 21. Hebr. 6, 5. — 28 Vgl. oben V 14.

4 ἐξίσου A | 5 διαβεβαιοῦσθε P Del. διαβεβαιοῦσι M Hb. Sp. διαβεβαιοῦσθαι
 A | 7—9 am innern Rand ὡς A¹ | 9 hinter τούτων + διὰ τούτων, doch expun-
 giert, A | ἐπ' ἴσης] ἐπίσης liest Bo. (Notae p. 407) unzweifelhaft richtig, ἐπὶ γῆς
 A Ausgg. | 12 οὕτως (1) A οὕτω Ausgg. | 18 διατίθενται PM Ausgg. διατιθέντ^ε A |
 15 δεικνύτω] ὕ aus ὕ corr. A | 17 τελεστῶν A | εἰκὸς aus εἰκός corr. A | 28 ἀνα-
 γινώσκοντα A Ausgg. | 24 αἷς schreibe ich, οἷς Bo. (Notae p. 407), ὦν A Ausgg. |
 25 χρηστηρίων A | 26 ἐπιπόσον A | 27 vor Ἴδωμεν + εἰ, doch durch Anslöschchen
 wieder getilgt, A | οὕτως A οὕτω Ausgg. | 28—29 am innern Rand * A¹ | 28
 ἄτοπα] ἄτῶ A.

ἡμῖν τούτου κρείττον οὐδὲ τιμιώτερον, πάλιν δ' αὐτὸ δίκαιον εἰς κολάσεις ὡς ἄτιμον; ἀλλὰ τοῖς μὲν τοῦτο πειθόμενοις καὶ τῷ σώματι συντετηκόσιν οὐκ ἄξιον τοῦτο διαλέγεσθαι· οὗτοι γὰρ εἰσιν οἱ καὶ τὰ ἄλλα ἄγροικοὶ καὶ ἀκάθαρτοι καὶ χωρὶς λόγου τῇ στάσει συννοσοῦντες· τοῖς μὴν γε τὴν ψυχὴν ἢ τὸν νοῦν (εἴτε πνευματικὸν τοῦτον ἐθέλουσι καλεῖν εἴτε πνεῦμα νοερὸν ἅγιον καὶ μακάριον εἴτε ψυχὴν ζῶσαν εἴτε θείας καὶ ἀσωμάτου φύσεως ἔκγονον ὑπερουράνιον τε καὶ ἄφθαρτον εἶθ' ὅ τι καὶ ὅ τι χαίρουσιν ὀνομάζοντες), τοῖς τοῦτο ἐλπίζουσιν ἕξειν αἰώνιον σὺν θεῷ, τούτοις διαλέξομαι. τοῦτο μὲν γε ὀρθῶς νομίζουσιν, ὡς οἱ | μὲν εὖ βιώσαντες εὐδαιμονήσουσιν, οἱ δὲ 778 ἄδικοι πάμπαν αἰωνίως κακοῖς συνέξονται· καὶ τούτου δὲ 204^v τοῦ δόγματος μὴ|θ' οὗτοι μὴτ' ἄλλος ἀνθρώπων μηδεὶς 15 ποτε ἀποστῆ† ἀποτείνοντες.

περὶ ἀναστάσεως δὴ εἰ καὶ αὐτὸς ἤδη πολλάκις ὀνειδίξει, ἀλλ' ἡμεῖς τὸ κατὰ τὸν τόπον ἡμῖν φανὲν εὐλογον, (ὡς) οἶόν τ' ἦν, παραστήσαντες οὐ μέλλομεν πρὸς ἐν ἔγκλημα πολλάκις λεγόμενον πολλάκις ἀπολογεῖσθαι. συνοφαντεῖ δ' ἡμᾶς ὁ Κέλσος ὡς οὐδὲν τοῦ

1 Vgl. Minucius Felix, Octavius Cap. VIII 5. XI. — 5 Vgl. oben III 5. 7. 10. 12. 14. VIII 2. — 6 Vgl. I Kor. 2, 13. 14. 15, 46 und oben V 61, S. 64 Z. 23. — 7 Vgl. H. Diels, Doxogr. gr. p. 292a, 23. 302b, 22. 388b, 1. — 8 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 1, 10. 11 und oben VI 34. 35. — 16 Vgl. oben II 16. 55. IV 23 ff. V 14 ff. VII 28 ff.

2 μὲν < MAusgg. | 5 τῇ στάσει συννοσοῦντες oder τῇ στάσει συννοσοῦντες A, vgl. unten VIII 50, S. 265 Z. 28—30; τῇ στάσει συννοσοῦντες Hδ. Sp. im Text (doch συνόντες Hδ. Sp. am Rand, vgl. unten VIII 50, S. 265 Z. 21), τῇ στάσει συνόντες Del. im Text, τὰς στάσεις νοσοῦντες P durch Conjectur | 6 μὴν γε schreibe ich, μὲν γε AAusgg., μέντοι γε P | 8 ζώσαν A | ἔκγονον PMAusgg. ἔκγονον A | 9 ὑπὲρ δυνίον τε A | εἶτ' A | 10 ἐλπίζουσιν] ἐλπίζοντες, τες etwas erloschen, aber noch erkennbar, A | hinter αἰώνιον + καὶ Bo. (Notae p. 407) O. Heine, Ueber Celsus' ἀληθῆς λόγος (Philol. Abhandl. M. Hertz dargebracht. 1888 XV) S. 211 Anm. 1; vgl. unten VIII 51, S. 266 Z. 4, wo aber καὶ nicht zu dem Fragment des Celsus gehört | 11 τούτοις PBo. (Notae p. 407) Del. τοῦτο AHδ. Sp. | 12 οἱ μὲν] der Spiritus über ι u. ε in Correctur A | 13 συνέξονται P^{cor} Hδ. Sp. συνέσονται Del. συνέξονται A | 15 † ἀποτείνοντες] Bo. (Notae p. 407) glaubt, dass das Wort, da es bei der Wiederholung der Stelle (VIII 51, S. 266 Z. 10) fehlt, eine vom Rand in den Text eingedrungene Variante sei, zu den Textworten μηδεὶς ποτε ἀποστῆ habe μηδεὶς ἀποσταῖν ποτε als Variante am Rand gestanden, daraus sei ἀποτείνοντες gemacht u. in den Text gesetzt worden; O. Heine (a. a. O.) steht dem Wort ratlos gegenüber; man könnte ἀποτίνοντες (ἀν) schreiben, vgl. unten VIII 53, S. 268 Z. 9, wenn nicht vielleicht ἀποτείνοντες mit Gundermann hinter μέλλομεν (Z. 18) einzufügen ist | 16—17 am Rand ὡ' A¹ | 17 (ὡς) füge ich mit M u. den Ausgg. ein | 19 δ' A δὲ Ausgg.

σώματος κρείττον οὐδὲ τιμιώτερον ἐν τῇ συστάσει ἡμῶν ἡγουμένους· ψυχὴν γὰρ παντὸς σώματος καὶ μάλιστα τὴν λογικὴν φάμεν εἶναι πρῶγμα τιμιώτερον, εἰ καὶ τὸ „κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος“ ψυχὴ μὲν χωρεῖ οὐδαμῶς δὲ τὸ σῶμα. οὐδὲ γὰρ καθ' ἡμᾶς σῶμα ὁ θεός· ἵνα μὴ περιπέσωμεν οἷς περιλίπτουσιν ἀτόποις οἱ τὰ Ζήνωνος καὶ Χρυσίππου φιλοσοφοῦντες.

L. Ἐπεὶ δ' ὀνειδίξει ἡμῖν καὶ ὡς ποθοῦσι τὸ σῶμα, ἴστω ὅτι, εἰ μὲν ὁ πόθος φαῦλόν ἐστιν, οὐδὲν ποθοῦμεν, εἰ δὲ μέσον, ποθοῦμεν πάντα ὅσα θεὸς τοῖς δικαίοις ἐπαγγέλλεται. οὕτως οὖν 10 καὶ τὴν τῶν δικαίων ἀνάστασιν ποθοῦμεν καὶ ἐλπίζομεν. νομίζει δὲ Κέλσος καὶ ἀνομολογούμενα ἡμᾶς ἑαυτοῖς ποιεῖν, ὅπου μὲν ἐλπίζουσι τὴν τοῦ σώματος ἀνάστασιν, ὡς τῆς παρὰ θεοῦ τιμῆς ἄξιον, ὅπου δὲ ῥίπτουσιν αὐτὸ εἰς κολάσεις ὡς ἄτιμον. οὐδὲν οὖν 15 ἄτιμον τὸ δι' εὐσέβειαν πάσχον καὶ δι' ἀρετὴν περιστάσεις αἰρούμενον, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄτιμον τὸ μετὰ κακίας ἐν ἡδοναῖς καταναλισκόμενον. φησὶ γοῦν καὶ ὁ θεὸς λόγος· „σπέρμα ἔντιμον ποιοῦν; σπέρμα ἀνθρώπου· σπέρμα ἄτιμον ποιοῦν; σπέρμα ἀνθρώπου.“

εἰτ' οἴεται μὴ διαλέγεσθαι δεῖν τοῖς τὰ περὶ τοῦ σώματος ἐλπίζουσιν ὁ Κέλσος ὡς συντετηκόσιν ἀλόγως πράγματι ἀδυνά- 20 τω τυχεῖν τῶν ἐλπιζομένων ὑπ' αὐτῶν, ἀγροίκους καὶ ἀκαθάρτους αὐτοὺς καλῶν καὶ χωρὶς λόγου συνόντας τῇ στάσει, δεόν ὡς φιλόανθρωπον καὶ τοῖς ἀγροικοτέροις βοηθεῖν. οὐδὲ γὰρ τὸ κοινωνικὸν περιγέγραπται ὡσπερ ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζῴων οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν ἀγροικοτέρων ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἴσης ὁ ποιήσας 25 ἡμᾶς πρὸς πάντας ἀνθρώπους πεποίηκε κοινωνικούς. ἄξιον οὖν διαλέγεσθαι καὶ ἀγροίκους καὶ ὄση δύναμις μετάγειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ἀστειότερον καὶ ἀκαθάρτοις καὶ ποιεῖν αὐτοὺς, ὡς οἷόν τε ἐστὶ, καθαρωτέρους καὶ τοῖς χωρὶς λόγου ὅ τι ποτ' οὖν φρονοῦσι καὶ τὴν ψυχὴν νοσοῦσιν, ἵνα μηκέτι χωρὶς λόγου τι πράττωσι 30 μηδὲ τὴν ψυχὴν νοσήσωσι.

§ Vgl. Kol. 3, 10. — 5 Vgl. oben I 21, I 72 Z. 15. III 75, I 267 Z. 3 f. IV 14, I 284 Z. 23 f. — 16 Sir. 10, 19.

§—4 am Rand ση A¹ | § εἰ Jol^{corr.} Del. ἢ vermutet Bo. (Notae p. 407), ἐπεὶ Del. (I 778 Anm. b); ἢ AHö.Sp. | 9 vor θεός + ὁ MAusgg. | 14 πάσχων A | 19 συντετηκόσιν M^{corr.} Ausgg. συντετηκός A | 21 συνόντας] συννοσοῦντας Hδ. am Rand, Sp. im Text, vgl. oben VIII 49, S. 264 Z. 5; allerdings kann hier eher συννοσοῦντας in συνόντας als oben a. a. O. συνόντες in συννοσοῦντες verschrieben worden sein, aber Origenes citiert hier nicht wörtlich | 27 ἀκαθάρτοις MAusgg. ἀκαθάρτους A | 28 καθαρωτέρους A Hδ. Sp. καθαρούς P Del. | 30 νοσήσωσιν Ausgg.

ΛΙ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀποδέχεται τοὺς τὴν ψυχὴν ἰ τὸν νοῦν
 ἢ τὸ καλούμενον παρ' αὐτοῖς πνευματικὸν | ἢ λογικὸν πνεῦμα 779
 νοερὸν ἅγιον καὶ μακάριον ἢ ψυχὴν ζῶσαν ἐλπίζοντας
 ἕξειν αἰώνιον, καὶ σὺν θεῷ αὐτὸ ἕσθαι, προσίεται δὲ ὀρθῶς
 5 νομιζόμενον καὶ τὸ μὲν περὶ τῶν εὐ βιωσάντων ὡς εὐδαι-
 μονησόντων δόγμα περὶ δὲ τῶν ἀδίκων ὡς πάμπαν αἰωνίοις
 κακοῖς συσχεθησομένων. καὶ τεθαύμακά γε τοῦ Κέλσου παρὰ
 πάντα τὰ λεγόμενα παρ' αὐτῷ τὸ οὕτως ἐπιφερόμενον τοῖς προειρη-
 μένοις, ἐν ᾧ φησὶ καὶ τούτου δὲ τοῦ δόγματος μὴθ' οὕτοι
 10 μὴτ' ἄλλος ἀνθρώπων μηδεὶς ποτε ἀποστῆ. καὶ ἐχρῆν γε
 αὐτὸν ὀρᾶν κατὰ Χριστιανῶν γράφοντα, οἷς ἢ πᾶσα ὑπόθεσις ἐστι
 τῆς πίστεως ὁ θεὸς καὶ αἱ διὰ τοῦ Χριστοῦ περὶ τῶν δικαίων ἐπαγ-
 γελίαι καὶ περὶ τῶν ἀδίκων αἱ περὶ κολάσεως διδασκαλίαι, ὅτι
 205 τὸν ἀνατραπέντα | Χριστιανὸν ἐκ τοῦ παραδέξασθαι τοὺς κατὰ Χρισ-
 15 τιανῶν τοῦ Κέλσου λόγους εἰκὸς ἐστὶν ἀποβαλόντα τὸν λόγον συν-
 αποβαλεῖν καὶ τὸ δόγμα, <οὐ>, φησὶ, μῆτε Χριστιανοὶ ἀποστατεῖν
 μῆτε μηδεὶς ἄλλος ἀνθρώπων.

ἀλλὰ φιλανθρωπότερον οἶμαι Κέλσου Χρῴσιππον πεποιχέναι
 ἐν τῷ περὶ παθῶν θεραπευτικῷ, βουλόμενον θεραπεῦσαι τὰ πάθη
 20 ὡς κατεπείγοντα καὶ ἐνοχλοῦντα τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν προηγου-
 μένωσ μὲν τοῖς δοκοῦσιν αὐτῷ ὑγίαι λόγοις δευτέρως δὲ καὶ τρίτως
 κἂν τοῖς μὴ ἀρέσκουσι τῶν δογμάτων. „κἂν γὰρ τρία,“ φησὶν, „ἢ
 γένη τῶν ἀγαθῶν, καὶ οὕτω θεραπευτέον τὰ πάθη, οὐ περιεργα-
 ζόμενον ἐν τῷ καιρῷ τῆς φλεγμονῆς τῶν παθῶν τὸ προκαταλαβόν
 25 δόγμα τὸν ὑπὸ τοῦ πάθους ἐνοχλούμενον, μὴ πως τῇ ἀκαίρῳ περὶ
 τὴν ἀνατροπὴν τῶν προκαταλαβόντων τὴν ψυχὴν δογμάτων
 σχολῇ ἢ ἐγγωροῦσα θεραπεία παραπόληται.“ φησὶ δὲ ὅτι, „κἂν ἡ-
 δονῇ ἢ τὸ ἀγαθόν, καὶ τοῦτο φρονῇ ὁ ὑπὸ τοῦ πάθους κρατούμενος,
 οὐδὲν ἤττον αὐτῷ βοηθητέον καὶ παραδεικτέον ὅτι καὶ τοῖς ἡδονῇ
 30 τὰγαθὸν καὶ τέλος τιθεμένοις ἀνομολογούμενόν ἐστι πᾶν πάθος.“

ἐχρῆν τοίνυν καὶ τὸν Κέλσον, ἅπαξ παραδέξασθαι λέγοντα τὰ
 περὶ τῶν εὐ βιωσάντων δόγματα ὡς εὐδαιμονησόντων καὶ
 περὶ τῶν ἀδίκων ὡς πάμπαν αἰωνίοις κακοῖς συσχεθησομέ-
 νων, ἀκολούθως ἑαυτῷ ποιεῖν καὶ, εἰ οἷόν τ' ἦν, μετὰ τὸν φαινό-

2 Vgl. oben VIII 49, S. 264 Z. 6. — 19 Vgl. oben I 64, I 117 Z. 16 f.

4 ἕσθαι] ἕ in Correctur A | vor ὀρθῶς + ὡς Bo. (Notae p. 407) | 5 τὸ
 μὲν περὶ] τὸ περὶ μὲν vermutet Bo. (Notae p. 407) | 6 πάμπαν P M Ausgg. πᾶν
 A | 7 κακοῖς übergeschr. A¹ | 16 <οὐ> fügen ich mit M² u. den Ausgg. ein | 19
 περιπαθῶν A | 20 προηγουμένως] ω in Correctur A | 27 σχολῇ P Bo. (Notae
 p. 407) Del. σχολῆν A Hδ. Sp. | 31 παραδέξασθαι λέγοντα A Hδ. Sp. παραδεξάμε-
 νον P, Gelenius (bei Hδ. u. Sp. am Rand), Del.

μενον αὐτῷ προηγούμενον λόγον ἐπικατασκευάσαι καὶ διὰ πλείονων ἀποδείξει ὅτι ἀληθῶς οἱ ἄδικοι πάνπαν αἰωνίοις κακοῖς συσχεθήσονται καὶ οἱ εὖ βιώσαντες εὐδαιμονήσουσι.

LII. Καὶ γὰρ ἡμεῖς προηγουμένως μὲν διὰ τὰ πείσαντα ἡμᾶς
 5 πολλὰ καὶ μυρία κατὰ χριστιανισμόν βιοῦν πάντας ἀνθρώπους
 ὅση δύναμις ὅλοις τοῖς Χριστιανῶν λόγοις οἰκιοῦν βουλόμεθα· ὅπου
 δὲ προκαταλαμβανομένους εὐρίσκομεν τῇ πρὸς | Χριστιανούς διαβολῇ, 780
 ὡς μηδὲ παρέχειν τὰ ὅτα φαντασίᾳ τοῦ μηδὲ εὐσεβεῖς εἶναι Χρισ-
 τιανούς τοῖς τὰ τοῦ θεοῦ λόγον διδάσκειν ἐπαγγελιομένοις τινάς,
 10 ἐκεῖ κατὰ τὸ φιλάνθρωπον ὅση δύναμις ἰστάμεθα, ἵνα καὶ τὰ περὶ
 αἰωνίου κολάσεως ἐπὶ τοὺς ἀσεβοῦντας δόγματα κατασκευάσαν-
 τες παραδέξασθαι ποιήσωμεν τὸν λόγον καὶ τοὺς μὴ θέλοντας χρισ-
 τιανίζειν. οὕτω δὲ καὶ περὶ τῶν εὖ βιωσάντων πείσμα ἐμποιεῖν
 θέλομεν, ὁρῶντες ὅτι πολλὰ τῶν κατὰ τὸν ὑγῆ βίον καὶ οἱ τῆς
 15 πίστεως ἀλλότριοι ὁμοίως ἡμῖν λέγουσιν· οὐδὲ γὰρ τὰς κοινὰς ἐν-
 νοίας περὶ καλῶν καὶ αἰσχυρῶν καὶ δικαίων (καὶ ἀδίκων) εὐροί τις
 ἂν πάντως ἀπολωλεκότα.

πάντες οὖν ἄνθρωποι, ὁρῶντες τὸν κόσμον καὶ τὴν ἐν αὐτῷ
 τεταγμένην οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν τῇ ἀπλανεῖ κινήσει τῶν τε φερο-
 20 μένων ἐναντίως τῇ τοῦ κόσμου κινήσει λεγομένων πλανήτων τάξιν,
 ὁρῶντες δὲ καὶ τὴν τῶν ἀέρων καὶ πρὸς τὸ χρήσιμον ζῴοις καὶ
 μάλιστα ἀνθρώποις κρασίᾳ καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν δι' ἀνθρώπους
 205^v δεδημιουργημένων, | εὐλαβέσθωσαν δυσάρεστόν τι ποιῆσαι τῷ δη-
 μιουργῷ τοῦ παντός καὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν καὶ τοῦ ἐν αὐταῖς νοῦ
 25 αὐτῶν, καὶ πεπεισθῶσαν κολασθήσεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς ἀμαρτανο-
 μένοις ἀχθήσεσθαι δὲ ἀνάλογον τοῖς κατορθωθείσιν ἢ τοῖς καθη-
 κόντως ἀποδοθεῖσιν ὑπὸ τοῦ κατ' ἀξίαν ἕκαστον οἰκονομοῦντος ἐπὶ τὰ

18 Vgl. oben I 23, I 73 Z. 26 ff. VI 22, S. 92 Z. 3 f.

8 εὐσεβεῖς Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ἀσεβεῖς A | 16 καλῶν καὶ
 αἰσχυρῶν καὶ δικαίων A καλῶν καὶ δικαίων καὶ αἰσχυρῶν Ausgg. | (καὶ ἀδίκων)
 füge ich, da der Gegensatz zu δικαίων sonst vermisst würde, mit den Ausgg. ein |
 17 ἀπολωλεκότα A ἀπολωλεκότας MAusgg. | 19 οὐρανοῦ Hδ. am Rand, Sp. Del.
 im Text; οὐρανῶ A | 21 ἀέρων καὶ] ὠρῶν liest Bo. (Notae p. 407) unrichtig |
 25 κολασθήσεσθαι] x aus λ corr. A | 27 ἀποδοθεῖσιν] ἀποδοθεῖσι λόγοις Del. |
 ἐπὶ τὰ ἀνάλογον τοῖς κατορθωθείσιν ἢ καθηκόντως ἀποδοθεῖσιν ἔργοις (γέγρα)
 schreibe ich, vgl. zu der ganzen Stelle und besonders zu (γέγρα) oben VI 55, S. 126
 Z. 12 ff. VIII 48, S. 263 Z. 14—16 u. zu ἀνάλογον oben VI 34 a. A. 79 a. A.; ἔπειτα
 ἀνάλογον τοῖς κατορθωθείσιν ἢ καθηκόντως ἀποδοθεῖσιν ἔργοις A Hδ. Sp., dagegen
 tilgt Del. (I 780 Anm. d) diese Worte nach dem Vorgang von Bo. (Notae p. 407) u.
 Guet als eine vom Rand in den Text gedrungene ‚varia lectio‘; aber mit grösserer
 Wahrscheinlichkeit würden nach dieser Auffassung die Worte ἀνάλογον—ἀποδο-
 θεῖσιν (oben Z. 26 f.) zu streichen sein.

ἀνάλογον τοῖς κατορθωθείσιν ἢ καθηκόντως ἀποδοθείσιν ἔργοις
(γέρα)· καὶ πεπεισθῶσαν πάντες ἄνθρωποι εὖ μὲν ἐπὶ τοῖς βελ-
τίοσι ἀπαλλάσσοντες κακοὶ δὲ κακῶς πόνοις καὶ βασάνοις παραδο-
θησόμενοι ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασι καὶ ταῖς ἀσελείαις καὶ ἀκολασίαις ἔτι
5 δὲ ἐπὶ τῇ (ἀν)ἀνδρίᾳ καὶ δειλίᾳ καὶ ἐπὶ πάσῃ τῇ ἀφροσύνῃ.

LIII. Τοσαῦτα δὲ καὶ εἰς τοῦτον εἰπόντες τὸν τόπον ἴδωμεν
τοῦ Κέλσου καὶ ἄλλην λέξιν, οὕτως ἔχουσαν· ἐπειδὴ δὲ σώματι
συνδεθέντες ἄνθρωποι γέγονασιν, εἴτ' οἰκονομίας τῶν
ὄλων ἔνεκεν εἴτε ποινὰς ἀμαρτίας ἀποτίνοντες, εἴθ' ὑπὸ
10 (πα)θημάτων τινῶν τῆς ψυχῆς βαρυνθείσης, μέχρι ἂν ταῖς
τεταγμέναις περιόδοις ἐκκαθαρθῇ· δεῖ γὰρ κατὰ τὸν Ἑμ-
πεδοκλέα

τρὶς μιν μυρίας ὥρας ἀπὸ μακάρων ἀλάλησθαι,
γινομένην παντοίαν διὰ χρόνου ἰδέαν θνητῶν· πειστέον
15 οὖν ὅτι παραδέδονται τισιν ἐπιμεληταῖς τοῦδε τοῦ δεσμο-
τηρίου.

Ὅρα δὴ καὶ ἐν τούτοις περὶ πόσων ἀνθρωπίνως ἀμφιβάλλον
καὶ παραθέμενος πλείονων δόγματα περὶ τῆς αἰτίας τῆς γενέσεως
ἡμῶν ἐμφαίνει τινὰ εὐλάβειαν, μὴ τολμῶν ἀποσφρασθῆναι τι τούτων
20 φεῦδος εἶναι. ἄρ' οὖν οὐκ ἦν κατὰ τὸν τοιοῦτον, καὶ ἄπαξ κρι-
ναντα μῆτε ὡς ἔτυχε συγκαταθέσθαι μῆτε τολμηρῶς | ἀθετῆσαι τὰ 781

11 Vgl. Empedocles, De natura bei Plutarch, De exilio Cap. XVII p. 607 C
(= Fr. phil. gr. ed. Mullach I p. 1 V. 6 u. p. 15—17). — 15 Vgl. Plato, Phädon
Cap. LXII p. 114 B C. Cratyl. Cap. XVII p. 400 C. Res publ. VII 3 p. 517 B. —
20 Vgl. oben I 9. 12. VI 7. 8. VII 41. 42.

2 hinter μὲν + οἱ καλοὶ M² (am Rand) Ausgg. | 3 ἀπαλλάσσοντες MAusgg.
ἀπαλλάττοντες A | 4 ἀσελείαις A | 5 ἀνανδρία MAusgg. ἀνδρεία A | 7—8 am
Rand κελ^σ A¹ | 8 ἄνθρωποι] ἄνοι [so] A | 9 ἀποτίνοντες M^{corr.} Hδ. Sp. ἀποτινύν-
τες P ἀποτιννντες Del. ἀποτεινοντες A | 10 ὑπὸ παθημάτων M² (am Rand corr.)
Gelenius (bei Hδ. am Rand) Sp. Del. (im Text), ἵποθημάτων A | 10 μέχρι A μέ-
χρις Ausgg. | 11 δεῖ schreibe ich mit Bo. (Notae p. 407) und Del. (I 780 Anm. g),
δεῖν A Ausgg. | 13 τρὶς μιν schreibe ich mit Mullach a. a. O. und anderen, τρὶς
μὲν A Ausgg. | ἀλάλησθαι A Ausgg. | 14 γινομένην—θνητῶν] γινόμενον παντοῖα
διὰ χρόνον εἶδα θνητῶν schreibt Mullach (a. a. O. p. 17) nach Bergk; wenn der
Vers des Empedocles. auch so gelautet haben mag, so darf er doch in dieser Form
hier nicht eingesetzt werden, denn Celsus hat sicher γινομένην (scil. τὴν ψυχὴν,
vgl. oben Z. 10) geschrieben und wohl auch sonst geändert | χρόνου Bo. (Notae
p. 407) Del. (I 780 Anm. h) χρόνον AHδ. Sp. | ἰδεαν [so] A | 15—17 am Rand ὧ
A¹ | 20 hinter καὶ + αὐτὸν M² (am Rand) Ausgg. | 21 μῆτε ὡς] μὴ τέως A, da-
zu am innern Rand eine rechts halb verklebte, mit hellerer Tinte geschriebene
μ^ι
Notiz, von der ω erhalten ist; wahrscheinlich hat μῆ(τε) ἀ(ς) am Rand ge-
standen.

δόξαντα τοῖς ἀρχαίοις, καὶ περὶ τοῦ Ἰουδαίων λόγου δηλουμένον
 παρὰ τοῖς ἐκείνων προφήταις καὶ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, εἰ μὴ ἐβούλετο
 πιστεῦσαι, κἂν ἀμφιβάλλειν καὶ σκοπῆσαι ὅτι εἰκὸς ἦν καὶ τοὺς θε-
 ραπεύσαντας τὸν τῶν ὄλων θεὸν καὶ ἔνεκεν τῆς εἰς τοῦτον τιμῆς
 5 καὶ εἰς τὰ πεπιστευμένα ὑπ' αὐτοῦ νενομοθετῆσθαι πολλάκις μυ-
 ρίους κινδύνους καὶ θανάτους ἀναδεξαμένους μὴ ὑπερεωρᾶσθαι ὑπὸ
 τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τινα ἐπιφάνειαν γεγονέναι, τὰ μὲν τῆς
 ἀνθρωπίνης περὶ τὰ ἀγάλματα τέχνης ὑπερηφανήσασιν ἀναβαίνειν
 δὲ πειραθεῖσι τῷ λογισμῷ ἐπ' αὐτὸν τὸν ἐπὶ πᾶσι θεόν; ἐχρῆν δ'
 10 αὐτὸν σκοπῆσαι ὅτι πάντ' ἐφορῶν καὶ πάντ' ἐπακούων ὁ κοινὸς
 πάντων πατὴρ καὶ δημιουργὸς τὴν ἐκάστον προαίρεσιν, ζητοῦσαν
 αὐτὸν καὶ εὐσεβεῖν βουλομένην, κατ' ἀξίαν κρίνων καὶ τούτοις τινα
 ἀπονέμει καρπὸν τῆς προστασίας αὐτοῦ, ἵνα μᾶλλον αὔξωσιν ἢ
 ἄπαξ παρειλήφασιν περὶ αὐτοῦ ἔννοιαν. ταῦτα γὰρ εἰ ἐλογίσατο
 15 Κέλσος καὶ οἱ μισοῦντες Μωϋσέα καὶ τοὺς ἐν Ἰουδαίῳ προφήτας
 καὶ Ἰησοῦν καὶ τοὺς καμόντας διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ γνησίους μαθη-
 206^τ τὰς αὐτοῦ, οὐκ ἂν οὕτως διελοιδόρησαντο | Μωϋσεὶ καὶ τοῖς προφή-
 ταις καὶ Ἰησοῦ καὶ τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ· οὐδὲ μόνους παρὰ πάντα
 τὰ ἐπὶ γῆς ἔθνη Ἰουδαίους ἀπεδοκίμαζον, λέγοντες αὐτοὺς εἶναι καὶ
 20 Αἰγυπτίων χείρονας, τῶν μέχρι ἀλόγων ζώων εἴτε κατὰ δεισιδαι-
 μονίαν εἴτε κατὰ οἰανδήποτε αἰτίαν ἢ πλάνην καταγαγόντων τὸ
 ὅσον ἐπ' αὐτοῖς τὴν πρὸς τὸ θεῖον τιμὴν.
 ταῦτα δ' εἰρήκαμεν οὐκ ἐπὶ τὸ ἀμφιβάλλειν προτρεπόμενοι τινας
 περὶ τοῦ κατὰ χριστιανισμὸν λόγον ἀλλὰ παριστάντες ὅτι τοῖς
 25 πάντῃ διαλοιδороуμένοις τῷ Χριστιανῶν λόγῳ αἰρετώτερόν ἐστι κἂν
 ἀμφιβάλλειν περὶ αὐτῶν καὶ μὴ οὕτω θρασέως λέγειν περὶ τοῦ
 Ἰησοῦ ἢ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ μὴ ἐπίστανται καὶ ἀποφαίνονται
 οὐ μετὰ τῆς καλουμένης παρὰ τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς „καταληπτικῆς
 φαντασίας“ οὐδ' ἀπ' ἄλλον τινὸς κριτηρίου, περὶ οὗ ἐκάστη τῶν
 30 φιλοσόφων αἵρεσις τὸ φαινόμενον, ὡς ἔδοξε, κατεσκεύασεν.

10 Vgl. Homer, II. III 277. Od. XI 109. XII 323. — 19 Vgl. oben IV 31.
 V 41. VI 80. — 28 Vgl. Cicero, Acad. post. I 11, 40. 41. Acad. prior. II 6, 18.
 Diogenes Laërt. VII 1, 46. Sextus Empir., Adv. mathem. VIII 397.

2 ἐκείνων M Ausgg. ἐκείνων A | 8 ὑπερηφανήσασιν schreibe ich, ὑπερφρονή-
 σασιν Hδ. Sp. am Rand, Del. im Text; ὑπερηφάνισαν A | 18 ἀπονέμει P, Hδ. am
 Rand, Sp. Del. im Text; ἀπονέμειν A | 14 ἐλογίσατο] Spiritus fehlt A | 17 διελοι-
 δόρησαντο M Ausgg., vgl. unten Z. 25, auch sonst gebraucht Origenes nur das Me-
 dium; διελοιδόρησαν A | μωϋσῆ A Ausgg. | 19 ἐπὶ γῆς übergeschr. A¹ | 21 κατα-
 γαγόντων schreibe ich, da das Particip. auf Αἰγυπτίων und nicht auf Ἰουδαίους zu
 beziehen ist; καταγαγόντας A Ausgg. | 26 αὐτῶν] αὐτοῦ vermutet Bo. (Notae
 p. 407).

LIV. Εἶτ' ἐπεὶ φησὶν ὁ Κέλσος· πειστέον οὖν ὅτι παραδί-
δονται τισὶν ἐπιμεληταῖς τοῦδε τοῦ δεσμοτηρίου, λεπτέον
πρὸς αὐτὸν ὅτι σπουδαία ψυχὴ καὶ λυθεῖσα ἀπὸ τῶν τῆς κακίας
δεσμῶν καὶ ἐν τῷ βίῳ τῶν, ὡς ὠνόμασεν ὁ Ἱερεμίας, δεσμῶν „γῆς“
5 διὰ τὸν εἰπόντα Ἰησοῦν, ὡς πρὸ πολλοῦ χρόνου τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ
προεῖπεν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· | τί δὲ προειπόντα ἦ „τοῖς δεσμῶσι ἐξέλ- 782
θετε καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότῳ ἀνακαλυφθῆναι“; καὶ οὗτός γε ὁ Ἰη-
σοῦς, ὡς ὁ αὐτὸς Ἡσαΐας περὶ αὐτοῦ προεῖπε, „καθημένοις ἐν χώρᾳ
καὶ σκιᾷ θανάτου ἀνέτειλε φῶς,“ ὡς διὰ τοῦθ' ἡμᾶς λέγειν· „διαβ-
10 ῥήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν καὶ ἀπορῥήψωμεν ἀφ' ἡμῶν τὸν ζυ-
γὸν αὐτῶν.“

εἰ δ' ἐδύνατο ἀκοῦσαι τῆς βαδύτητος τῶν εὐαγγελίων ὁ Κέλσος
καὶ οἱ παραπλησίως ἐκείνῳ καθ' ἡμῶν διακείμενοι, οὐκ ἂν ἡμῖν
συνεβούλευσεν οἷς ὠνόμασεν ἐπιμεληταῖς τοῦ δεσμοτηρίου πεί-
15 θεσθαι. γέγραπται δὲ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὅτι „γυνή“ τις „ἦν συγκύπ-
τουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές,“ ἦντινα ὁ Ἰησοῦς
ἰδὼν καὶ ὄρων παρὰ τίνα αἰτίαν συγκύπτει, οὐκ ἐπιτρεπομένη ἀνα-
κύπτειν „εἰς τὸ παντελές,“ εἶπε· „ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραάμ
οὔσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆ-
20 ναι ἐκ τοῦ δεσμοῦ τούτου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;“ πόσοι δὲ
καὶ ἄλλοι νῦν δεδεμένοι ὑπὸ τοῦ σατανᾶ συγκύπτουσιν, οὐκ δυνάμενοι
δι' ἐκείνον „ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές,“ θέλοντα ἡμᾶς κάτω βλέ-
πειν; καὶ οὐδεὶς γε αὐτοὺς ἀνορθοὶ εἰ μὴ ὁ ἐν τῷ Ἰησοῦ ἐπιδημήσας
λόγος, καὶ πρότερον δὲ θεοφορήσας. καὶ ἤλθ' ἐν τῷ Ἰησοῦ ἐλευθε-
25 ρῶσαι „πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου,“ καὶ
περὶ ἐκείνου εἰπὼν μετὰ τίνος πρεπούσης αὐτῷ βαδύτητος τό· „νῦν
ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται.“
206^v οὐ λοιδορούμεθα οὖν τοῖς τῆδε δαι|μοσιν ἀλλ' ἐλέγχομεν
τὰς ἐπ' ὀλέθρῳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἐνεργείας αὐτῶν, προ-

4 Vgl. Klage. Jerem. 3, 33. — 5 Vgl. Luk. 13, 12. 16. — 6 Vgl. Jes. 49, 9
(42, 7). — 8 Vgl. Jes. 9, 2. — 9 Psal. 2, 3. — 15 Vgl. Luk. 13, 11. — 18 Luk.
13, 16. — 22 Vgl. Luk. 13, 11. — 25 Vgl. Act. 10, 38. — 26 Joh. 16, 11.

1 παραδίδονται] παραδέδονται oben VIII 53, S. 268 Z. 15, vielleicht auch
hier zu schreiben | 2 τισιν] in das τ von späterer H. u. mit hellerer Tinte φῆ
hineingeschrieben, aber wieder ausgelöscht, A | 3 καὶ λυθεῖσα A Hb. Sp. ἐλύθη
Jol^{corr.} Bo. (Notae p. 407) Del. | 4 τῶν, ὡς Ausgg. τῷ ὡς A | 5 διὰ τὸν εἰπόντα
Ἰησοῦν] διὰ τοῦ εἰπόντος Ἰησοῦ vermutet Guet (bei Del. I 781 Anm. k) | 6 προ-
ειπόντα A Hb. Sp. προειπὼν P Del. | ἐξέλθετε A Hb. Sp. ἐξελεῖν P Del. | 7 σκότω,
σ in Correctur, A σκότει MAusgg. | 9 σκιᾷ A | διατοῦθ, das θ aus τ corr., A |
15 ἦν MAusgg. ἡ A | 17 παρὰ τίνα P Del. παρὰ τίνος Hb. Sp. παρὰ τίνος [so]
A | 20 ἐκ A Hb. ἀπὸ Sp. Del. | 26 ÷ τὸ νῦν am Rand nachgetragen A¹.

φάσει χρησμών και θεραπειας σωμάτων και άλλων τινῶν χωρίσαι
 τοῦ θεοῦ βουλομένων την ἐμπεσοῦσαν ψυχὴν εἰς „τὸ σῶμα τῆς τα-
 πεινώσεως“ ἦντινα οἱ νοήσαντες ἀναφθέγγονται τό· „ταλαίπωρος
 ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με φύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τού-
 5 του;“ ἀλλ’ οὐδ’ εἰκῆ παρέχομεν τὸ σῶμα στρεβλοῦν και ἀπο-
 τυμπαρίζειν· οὐ γὰρ εἰκῆ παρέχει τούτοις τὸ σῶμα <ὁ> ὑπὲρ
 τοῦ μὴ τοὺς περιγείους δαίμονας ἀναγορεύεσθαι θεοὺς ἐπιβουλενο-
 10 μενος ὑπ’ αὐτῶν και τῶν σεβόντων αὐτούς. και θεοφιλές γε τὸ
 διὰ τὴν ἀρετὴν ἀποτυμπαρίζεσθαι και δι’ εὐσέβειαν, στρεβλοῦσ-
 15 θαι και δι’ ὁσιότητα ἀποθνήσκειν εὐλόγως εἶναι νενομίκαμεν,
 „τίμος“ γὰρ „ἐνώπιον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ“ ἀγαθὸν
 δ’ εἶναι φαμεν και τὸ μὴ φιλοζωεῖν. κακούργοις δὲ, εὐλόγως
 ὑπομένουσιν ἅ διὰ ληστείαν πάσχουσιν, ἔξομοῖων ἡμᾶς ὁ
 Κέλσος και μὴ αἰδούμενος τὴν τηλικαύτην πρόθεσιν παραπλησίαν
 15 ἀποφαίνει τῇ τῶν | ληστῶν διαθέσει, ἀδελφὸν ἑαυτὸν ἐν τούτοις 783
 ποιῶν τῶν „μετὰ ἀνόμων“ λογισαμένων τὸν Ἰησοῦν, ἐφ’ οἷς πεπλή-
 ρωται ἡ λέγουσα γραφὴ τό· „μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη.“

LV. Ἐξῆς δὲ τούτοις φησὶν ὁ Κέλσος· δυοῖν θάτερον αἶρει
 λόγος. εἰ μὲν ἀπαξιούσι θεραπεύειν τὰ εἰκότα τούτων δὲ
 20 ἐπιστάτας, μήτ’ εἰς ἀνδρὸς λέναι μήτ’ ἄγεσθαι γυναῖκα μήτ’
 ἀναιριεσθαι τέκνα μήτ’ ἄλλο πράττειν μηδὲν ἐν τῷ βίῳ,
 χωρεῖν δ’ ἐνθεν πασσυδι μηδὲν σπέρμα ἐλλειπομένους, ὡς
 ἀν ἐρημωθείη πάμπαν ἐπὶ γῆς τὸ τοιοῦτον γένος· εἰ δὲ
 25 και γυναῖκας ἄξονται και παιδας ποιήσονται και καρπῶν
 γεύσονται και τῶν ἐν τῷ βίῳ μεθέξουσι και κακῶν τῶν
 ἐπιτεταγμένων ἀνέξονται (φύσις μὲν γὰρ αὕτη πάντας ἀν-
 θρώπους πειρᾶσθαι κακῶν· εἶναι μὲν γὰρ ἀνάγκη κακά,

2 Vgl. Phil. 3, 21. — 3 Röm. 7, 24. — 11 Psal. 115, 6. — 16 Vgl. Luk. 22, 37 (Jes. 53, 12). — 17 Luk. 22, 37 (Jes. 53, 12). — 22 Vgl. Eusebius, Hist. eccles. IV 15, 18. Minucius Felix, Octavius Cap. IX 1. Tertullian, Apol. Cap. XXXVII.

2 βουλομένων aus δυναμένων corr. A¹ | 5 εἰκῆ A | 6 εἰκῆ A | παρέχει M, Hδ. Sp. am Rand, Del. im Text; παρέχειν AHδ. Sp. im Text | <ὁ> füge ich hier u. nicht, wie Bo. (Notae p. 407) vorschlägt, vor ἐπιβουλενόμενος (Z. 7) ein | 9 διὰ τὴν A δι’ MAusgg. | 10 ὁσιότητα] στ in Correctur A | εὐλόγως AHδ. Sp. εὐλογον P Del. | 15 ἀποφαίνει A Hδ. Sp. im Text, ἀποφαίνειν Hδ. Sp. am Rand, Del. im Text | 16 ποιῶν AHδ. Sp. im Text, ποιῆ Hδ. Sp. am Rand, Del. im Text | 18—19 am Rand κελ’ A¹ | 18 αἶρετ’ PM^{corr.}, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ἐρετ’ AHδ. im Text | 19 δὲ] τε δὲ] O. Heine, Ueber Celsus ἀληθῆς λόγος (Philol. Abhandl. M. Hertz dargebracht, 1888 XV) S. 212 Anm. 1 | 20 εἰς ἀνδρὸς schreibt O. Heine ebenda, εἰς ἀνδρας A Ausgg. | 22 πασσυδι [so] A¹ | 23 vor γῆς + τῆς MAusgg.

χώραν δ' ἄλλην οὐκ ἔχει), ἀποδοτέον. δὴ τὰς προσηκούσας τοῖς ταῦτ' ἐπιτετραμμένοις τιμὰς καὶ τῷ βίῳ λειτουργητέον τὰ πρόποντα, μέχρι ἂν τῶν δεσμῶν ἀπολυθῶσι, μὴ καὶ ἀχάριστοι πρὸς τοῦσδε εἶναι δοκῶσι. καὶ γὰρ ἄδικον
5 μετέχοντας ὧν οἶδε ἔχουσι μηδὲν αὐτοῖς συντελεῖν.

φαμέν δὲ καὶ πρὸς ταῦτα ὅτι εὐλογος ἐξαγωγή οὐδεμία ἡμῖν εἶναι δοκεῖ εἰ μὴ ἢ δι' εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν μόνη, ἐπὶ ὑπὸ τῶν δικάζειν νομιζομένων ἢ ἐξουσίαν τοῦ ζῆν ἡμῶν ἔχειν δοκούντων τὸ ἕτερον προτείνεται, ἢ τὸ ζῆν μετὰ τοῦ παρὰ τὰ διατεταγμένα ὑπὸ
207^r τοῦ Ἰησοῦ πράττειν ἢ τὸ ἀποθνήσκειν μετὰ τοῦ πεῖθεσθαι | τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ ἄγεσθαι γυναῖκα ἐπέτρεψεν ἡμῖν ὁ θεὸς, ὡς οὐ πάντων χωρούντων τὸ διαφέρον τουτέστι τὸ πάντη καθαρὸν, καὶ ἀγομένοις γυναίκας τὰ γεννώμενα πάντως τρέφειν καὶ μὴ ἀναιρεῖν τὰ ὑπὸ τῆς προνοίας διδόμενα τέκνα. καὶ οὐ μάχεται
15 ταῦτα τῷ μὴ πεῖθεσθαι ἡμᾶς τοῖς νεμομένοις τὴν γῆν δαιμονίως· ὀπλισάμενοι γὰρ τῇ πανοπλίᾳ τοῦ θεοῦ ἰστάμεθα ὡς ἀθληταὶ εὐσεβείας πρὸς τὸ τῶν ἐπιβουλεόντων ἡμῖν δαιμόνων γένος.

LVI. Κἄν τῷ ἑαυτοῦ οὖν λόγῳ πασσυδι ἡμᾶς ἀποπέμψη τοῦ βίου ὁ Κέλσος, ἢν', ὡς νομίζει, ἐρημωθῆ πάμπαν ἐπὶ γῆς τὸ
20 τοιοῦτον ἡμῶν γένος, ἀλλ' ἡμεῖς ἐν τοῖς τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς κατὰ τοὺς τοῦ θεοῦ βιώσομεν νόμους, οὐδαμῶς δουλεύειν θέλοντες τοῖς τῆς ἀμαρτίας νόμοις. καὶ γυναίκας, ἐὰν βουλώμεθα, ἀξίωμεθα καὶ παῖδας διδομένους ἡμῖν ἐν τοῖς γάμοις ἡμῶν ληψόμεθα. ἐὰν δὲ δέη, καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ μεθέξομεν, ἀνεχόμενοι τῶν ἐπι-
25 τεταγμένων κακῶν ὡς πειρασμῶν τῆς ψυχῆς. οὕτως γὰρ ἔθος τοῖς θεοῖς ὀνομάζειν λόγοις τὰ συμβαίνοντα ἐν ἀνθρώποις· ἐν οἷς ὡς χροσὸς ἐν πυρὶ ἢ τοῦ ἀνθρώπου βασανιζομένη ψυχὴ ἦτοι ἐλέγχεται ἢ θαναμαστῆ εἶναι ἀναφαίνεται. καὶ οὕτως γε πρὸς ἂ | λέγει 784
κακὰ Κέλσος παρεσκευάσαμεθα, ὥστε καὶ λέγειν ἡμᾶς· „δοκίμασον

12 Vgl. Matth. 19, 11. I Kor. 7, 9. I Tim. 5, 14. — 16 Vgl. Ephes. 6, 11. 13. — 25 Vgl. Luk. 22, 28. Act. 20, 19. Jac. 1, 2. I Petr. 1, 6. — 27 Vgl. Mal. 3, 3. — 29 Psal. 25, 2.

1 τὰς aus τὰς corr. A | 2 τιμὰς von späterer H. am Rand flüchtig hingeschrieben A < P in den Text hineincorrigiert M | 3 μέχρι A μέχρι PMAusgg. | ἀπολυθῶσιν MAusgg. | 4 ἀχάριστοι Jol^{corr.} Bo. (Notae p. 408) Del., vgl. unten VIII 57, S. 273 Z. 30; ἀχρηστοὶ A Hb. Sp. | δοκῶσιν MAusgg. | 5 ἔχουσι <τὴν οἰκονομίαν> ἔχουσι vermuten Bo. (Notae p. 408) u. Del. (I 783 Anm. d), vgl. unten VIII 57, S. 274 Z. 9f. | 5—6 am Rand ὦ A¹ | 8 τὸ ἕτερον >θάτερον< liest Bo. (Notae p. 408) ohne Grund | 13 γενώμενα [so] A¹ | 15 νεμομένοις <εἰ in Correctur A | 19 νομίζει M^{corr.} Ausgg. νομίζει A | 24 ἐπὶ τεταγμένων A.

με, κύριε, και πειρασόν με, πύρωσον τούς νεφρούς μου και τὴν καρδίαν μου.“ και γὰρ οὐδεὶς „στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως“ ἐνταῦθα και ἐπὶ γῆς μετὰ σώματος τοῦ „τῆς ταπεινώσεως“ „ἀθλήσῃ.“

πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲ ἀποδίδομεν τὰς νομιζόμενας προσή-
 5 κειν τιμὰς οἷς λέγει Κέλσος τὰ τῆδε ἐπιτετράφθαι. „κύριον“ γὰρ „τὸν θεόν“ ἡμῶν προσκυνοῦμεν „και αὐτῷ μόνῳ“ λατρεύομεν, εὐχόμενοι μιμηταὶ Χριστοῦ γίνεσθαι, ὅς τῷ εἰπόντι αὐτῷ διαβόλῳ· „ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι“ εἶπε τό· „κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις και αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.“ και διὰ τοῦτο
 10 γε τὰς νομιζόμενας προσήκειν τιμὰς οἷς φησι Κέλσος τὰ τῆδε ἐπιτετράφθαι οὐκ ἀποδίδομεν, ἐπεὶ „οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίοις δουλεύειν“ και οὐ δυνάμεθα ἅμα „θεῷ δουλεύειν και μαμωνᾷ,“ εἴθ' ὅ τι ποτὲ ἐν ἡ πλείονα καλουμένων. ἀλλὰ και εἰ „διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου“ ἀτιμάζει τις τὸν νομοθετοῦντα, σαφὲς
 15 ἡμῖν φαίνεται ὅτι δύο νόμων ἐναντιότητα πρὸς ἀλλήλους ἔχοντων, τοῦ νόμου τοῦ θεοῦ και τοῦ νόμου τοῦ μαμωνᾶ. αἰρετώτερον ἡμᾶς „διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου“ τοῦ μαμωνᾶ τὸν μαμωνᾶν ἀτιμάζειν, ἵνα διὰ τῆς τηρήσεως τοῦ νόμου τοῦ θεοῦ τὸν θεὸν τιμήσωμεν, ἢ „διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου“ τοῦ θεοῦ τὸν θεὸν
 20 ἀτιμάζειν, ἵνα τηρήσει τοῦ νόμου τοῦ μαμωνᾶ τὸν μαμωνᾶν τιμήσωμεν.

207^v LVII. Κέλσος | μὲν οὖν οἶται τῷ βίῳ λειτουργεῖν τὰ πρέποντα. μέχρι ἂν τῶν δεσμῶν ἀπολυθῶσιν ἄνθρωποι, ἐπὶν
 25 κατὰ τὰ νενομισμένα τοῖς πολλοῖς τὰς θυσίας τις ἀποδιδῶν ἐκάστῳ τῶν κατὰ πόλιν νομιζόμενων θεῶν, οὐ νοήσας τὸ ἀληθῶς πρέπον ὑπὸ τῆς ἀκριβοῦς εὐσεβείας ὑπολαμβάνόμενον· ἡμεῖς δὲ φαμεν τῷ βίῳ λειτουργεῖν μετὰ τῶν πρεπόντων τὸν μεμνημένον, τίς τε ὁ δημιουργήσας και τίνα τὰ ἐκείνῳ φίλα, και πάντα πράττοντα πρὸς τὸ φίλον τῷ θεῷ.

30 και πάλιν Κέλσος μὲν οὐ θέλει ἡμᾶς ἀχαριστοὺς εἶναι πρὸς τοὺς τῆδε δαίμονας. οἰόμενος ἡμᾶς ὀφείλειν αὐτοῖς χαριστήρια· και ἡμεῖς δὲ τρανοῦντες τὸν περὶ εὐχαριστίας λόγον φαμέν πρὸς

2 Vgl. II Tim. 2, 5. — 3 Vgl. Phil. 3, 21. — 5 Vgl. Matth. 4, 10. Luk. 4, 8 (Deut. 6, 13). — 7 Matth. 4, 9. — 8 Matth. 4, 10 (Deut. 6, 13). — 11 Vgl. Matth. 6, 24 (Luk. 16, 13) u. oben VIII 2. — 12 Vgl. Matth. 6, 24. Luk. 16, 13. — 13 Vgl. Röm. 2, 23. — 31 Vgl. oben VIII 33, S. 248 Z. 17 f.

7 γίγνεσθαι A Ausgg. | 13 καλουμένων MAusgg. καλουμένων A | 17—18 am Rand ση Δ' | 23 μέχρι A μέχρις Ausgg. | 25 νομιζόμενων θεῶν PMAusgg. νομιζόμενω θεῶν, φ in Correctur, A | 26 ἡμεῖς] εἰ in Correctur A | 30 οὐ θέλει schreibe ich, οὖν θέλει A H5. Sp., θέλει Del. | ἀχαριστοὺς A εὐχαριστοὺς MAusgg. | 31 οἰόμενος H5. am Rand, Sp. Del. im Text; οἰομένους A.

Origenes II.

18

τοὺς μηδὲν εὐεργετοῦντας ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἰσταμένους μηδὲν ἀχάριστον ἡμᾶς ποιεῖν, ὅταν αὐτοῖς μὴ θύωμεν ἀλλὰ μηδὲ θεραπεύωμεν αὐτούς. ἀλλὰ τὸ ἀχάριστοι εἶναι πρὸς τὸν θεὸν περιστάμεθα, οὗ τῶν εὐεργειῶν πλήρεις ἐσμεν, καὶ δημιουργήματα
 5 ὄντες αὐτοῦ καὶ προνοούμενοι ὑπ' αὐτοῦ κριθέντες ὅπως ποτὲ εἶναι καὶ ἔξω τοῦ βίου τὰς παρ' αὐτοῦ ἐλπίδας ἐκδεχόμενοι. ἔστι δὲ καὶ σύμβολον ἡμῖν τῆς πρὸς θεὸν εὐχαριστίας ἄριστος „εὐχαριστία“ καλούμενος.

ἀλλ' οὐδὲ δαίμονες ἔχουσιν, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐλέγο-
 10 μεν, τὴν οἰκονομίαν | τῶν πρὸς τὰς ἡμετέρας χρείας δεδημιουργημέ- 785
 νων· διὸ οὐδ' ἀδικόν τι πράττομεν μετέχοντες τῶν δημιουργη-
 μάτων καὶ τοῖς μὴ προσήκουσιν αὐτοῖς μὴ θύοντες. κἂν ἴδωμεν
 δὲ μὴ δαίμονάς τινας ἀγγέλους δὲ τεταγμένους ἐπὶ τῶν τῆς γῆς
 καρπῶν καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ζώων γενέσεως, εὐφημοῦμεν αὐτούς καὶ
 15 μακαρίζομεν, ἐγχειρισθέντας ὑπὸ τοῦ θεοῦ τὰ χρήσιμα τῷ γένει
 ἡμῶν· οὐ μὴν τὴν ὀφειλομένην πρὸς θεὸν τιμὴν τούτοις ἀπονέ-
 μομεν, οὔτε γὰρ ὁ θεὸς τοῦτο βούλεται οὔτ' αὐτοὶ οἱ τὰ τοιάδε
 ἐγχεχειρισμένοι. καὶ ἀποδέχονται γε ἡμᾶς φυλασσομένους αὐτοῖς
 θύειν ἢ θύοντας· οὐδὲ γὰρ χρῆζουσιν ἐκείνοι τῶν ἀπὸ γῆς ἀναθυ-
 20 μωμένων.

LVIII. Μετὰ ταῦτά φησιν ὁ Κέλσος τοιαῦτα· ὅτι μὴν ἐν
 τοιοῦδε μέγρι τῶν ἐλαχίστων ἔστιν ὅτε δέδοται ἐξουσία,
 μάθοι τις ἂν ἐξ ὧν Αἰγύπτιοι λέγουσιν, ὅτι ἄρα τοῦ ἀν-
 θρώπου τὸ σῶμα ἐξ καὶ τριάκοντα διειληφότες δαίμονες
 25 ἢ θεοὶ τινες αἰθέριοι εἰς τοσαῦτα μέρη νενεμημένον (οἱ δὲ
 καὶ πολὺ πλείους λέγουσιν) ἄλλος ἄλλο τι αὐτοῦ νέμειν
 ἐπιτέτακται. καὶ τῶν δαιμόνων ἴσασι τὰ ὀνόματα ἐπιχω-
 ρίῳ φωνῇ, ὥσπερ Χνουμὴν καὶ Χναχουμὴν καὶ Κνὰτ καὶ
 Σικὰτ καὶ Βιοῦ καὶ Ἐροῦ καὶ Ἐρεβίου καὶ Ῥαμανόρ καὶ
 30 Ῥειανοόρ ὅσα τε ἄλλα τῇ ἑαυτῶν γλώσσει ὀνομάζουσι· καὶ
 208^r δὴ ἐπικαλοῦντες αὐτούς ἰῶνται τῶν μερῶν τὰ παθήματα.

7 Vgl. Justin, Apol. I 66 (vol. I p. 180. 182 ed. Otto). — 9 Vgl. oben VIII 33. 34. 55. — 24 Vgl. Salmasius, De annis climactericis a. E. (bei Spencer, Annot. p. 92 sq. und bei Delarue I 785 Anm. c).

4 hinter πλήρεις + ἰστάμεθα, doch expungiert, A | 5 κριθέντες] ἐ aus ἐ corr. A | ὅπως ποτε A | 6 ἐκδεχόμενοι] ἐ in Correctur A | 7 vor θεὸν + τὸν Ausgg. | 9 ἐλέγομεν] ἐ in Correctur A | 19 ἢ θύοντας] zur Construction vgl. oben VII 19 a. A. u. unten VIII 62 a. E. | οὐδέ [so] A | 21—22 am Rand κελ^o A¹ | 22 μέχρι übergesch. A¹ | ἐστὶν A Ausgg. | 25 θεοὶ τινές [so] A | 28 Χνουμὴν] ν (hinter X) übergesch. A¹ | Χναχουμὴν Ausgg., vgl. unten VIII 59, S. 275 Z. 24; χαχουμὴν A | 29 Βίου Del. | 30 γλώσει] γλ in Correctur A.

τί ουν κωλύει τούτους τε καὶ τοὺς ἄλλους δεξιούμενον, ἂν χρήζη τις, ὑγιαίνειν μᾶλλον ἢ νοσεῖν καὶ εὐτυχεῖν μᾶλλον ἢ δυστυχεῖν καὶ βασανιστηρίων καὶ κολαστηρίων ὡς οἷόν τε ἀπηλλάχθαι;

- 5 καὶ διὰ τούτων δὴ κατάγειν ἡμῶν πειρώμενος τὴν ψυχὴν ὁ Κέλσος ἐπὶ τοὺς δαίμονας, ὡς λαχόντας ἡμῶν τὰ σώματα, καὶ ἕνα ἕκαστον ἐπιστατεῖν ἀποφαινόμενος μέρους τοῦ σώματος ἡμῶν θέλει ἡμᾶς πιστεῦναι μὲν οἷς λέγει δαιμονίοις καὶ θεραπεύειν αὐτὰ, ἵνα ὑγιαίνωμεν μᾶλλον ἢ νοσῶμεν καὶ εὐτυχῶμεν μᾶλλον ἢ
 10 δυστυχῶμεν καὶ ὅση δύναμις βασανιστηρίων, ὡς οἷόν τε ἐστίν, ἀπαλλαγῶμεν. τοσοῦτον δ' ἄρα κατέγνωκε τῆς εἰς τὸν θεὸν τῶν ὀλων ἀσχίστου καὶ ἀδιαιρέτου τιμῆς, ὡς μὴ αὐτάρκη πιστεῦναι τὸν θεὸν μόνον προσκυνούμενον καὶ | μεγαλοφώνως τιμώμενον παρέχειν 786 τῷ τιμῶντι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ σέβειν αὐτὸν δύναμιν κωλυτικὴν τῆς
 15 τῶν δαιμόνων κατὰ τοῦ ὀσίου ἐπιβουλῆς· οὐ γὰρ ἐώρακε, τίνα τρόπον τὸ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ τῶν γνησίως πιστευόντων καλούμενον οὐκ ὀλίγους ἀπὸ νόσων καὶ δαιμονισμῶν καὶ ἄλλων περιστάσεων ἰάσατο.

- LIX. Εἰκὸς δ' ὅτι γελάσεται μὲν ὁ τὰ Κέλσου ἀσπαζόμενος, λε-
 20 γόντων ἡμῶν ὅτι „ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνν κάμφει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ὑπάγεται τῷ ἐξομολογεῖσθαι ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρὸς“· γελάσας δὲ ἐνεργεστέρας ἀποδείξεις λήφεται ταῦθ' οὕτως ἔχειν ἢ περὶ ἂν ὀνομάτων ἱστορεῖ τοῦ Χνουμῆν καὶ τοῦ Χνα-
 25 χουμῆν καὶ τοῦ Κνάτ καὶ τοῦ Σικάτ καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ καταλόγου, ὡς καλουμένων καὶ ἰωμένων τὰ τῶν μερῶν παθήματα. καὶ ὅρα γε, τίνα τρόπον ἡμᾶς ἀποτρέπων πιστεῦναι ἐπὶ τὸν τῶν ὀλων θεὸν διὰ Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ πίστιν διὰ τὴν τοῦ σώματος ἡμῶν θεραπείαν καλεῖ ἕξ καὶ τριά-
 30 κοντα βαρβαρικῶν δαιμόνων. οὓς μόνοι Αἰγυπτίων μάγοι κα-

20 Phil. 2, 10. 11.

4 οἷόν τε Bo. (Notae p. 408) Del. (I 785 Anm. d), vgl. unten Z. 10; οἷονται Ausgg., οἷονται, von späterer H. ist tai unterstrichen u. τε darüber geschrieben, die Variante nicht in den Abschriften, A | 7 μέρους AHδ. Sp. μέρος PDel. | 12 πιστεῖων A Ausgg. πιστεύειν Bo. (Notae p. 408) | 18 μεγαλοφώνως] μεγαλοφρόνως vermutet Bo. (Notae p. 408) | 20 vor Ἰησοῦ + τοῦ M Ausgg. | 28 ἐνεργεστέρας A ἐναργεστέρας M Ausgg. | ταῦθ' A ταῦτ' Ausgg. | 24 χναχού^{μην} [so] A¹ | 25 Κνάτ Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text, vgl. oben VIII 58, S. 274 Z. 28; κάτ A | Σικάτ Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text, vgl. oben VIII 58, S. 274 Z. 29; σικάτ A | 29 καλεῖ M^{corr.} Ausgg., καλεῖν in καλεῖ von I. oder späterer Hand corr. A, letzteres ist wahrscheinlicher, da P V καλεῖν bieten | 30 οὓς Ausgg. ὡν P οὐ A.

λοῦντες οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπαγγέλλονται ἡμῖν τὰ κρείττονα. ὦρα δ' ἡμῖν κατὰ τὸν Κέλσον μαγγανεύειν μᾶλλον καὶ γοητεύειν ἢ περὶ χριστιανίζειν, καὶ ἀπέρω τινὶ ἀριθμῷ δαιμόνων μᾶλλον πιστεύειν ἢ τῷ αὐτόθεν ἐμφανεῖ καὶ ζῶντι καὶ ἐναργεῖ θεῷ τῷ ἐπὶ πᾶσι διὰ
 5 τοῦ πολλῆς δυνάμει ἐπισπείραντος τὸν καθαρὸν τῆς θεοσεβείας λόγον
 208^v τῆ πάσῃ τῶν ἀνθρώπων οἰκουμένῃ, οὐ φεύσομαι δὲ προστιθεὶς καὶ λέγων ὅτι καὶ τῶν ἄλλων λογικῶν καὶ δεομένων διορθώσεως καὶ θεραπειᾶς καὶ μεταβολῆς τῆς ἀπὸ τῆς κακίας.

LX. Ὑπιδόμενος γοῦν ὁ Κέλσος τὸν εἰς μαγείαν ὄλισθον τῶν
 10 τὰ τοιαῦτα μεμαθηκότων καὶ συναισθηθεὶς πως βλάβης περὶ τοὺς ἀκούοντας ἐσομένης φησὶν· ἐκεῖνο μέντοι φυλακτέον, ὅπως μὴ τις συνὼν τούτοις τῇ θεραπείᾳ τῇ περὶ αὐτὰ συντακῆ, φιλοσοματήσας τε καὶ τῶν κρειττόνων ἀποστραφεὶς λήθη κατασχεθῆ. χρὴ γὰρ ἴσως οὐκ ἀπιστεῖν ἀνδράσι σοφοῖς. οἷ
 15 δὴ φασὶ διότι τῶν μὲν περιγείων δαιμόνων τὸ πλεῖστον γενέσει συντετηκὸς καὶ προσηλωμένον αἵματι καὶ κνίσσῃ καὶ μελωδίαις καὶ ἄλλοις τισὶ τοιούτοις προσδεδεμένον κρειττον οὐδὲν δύναται ἂν τοῦ θεραπεῦσαι σῶμα καὶ μέλλουσαν τύχην ἀνθρώπων καὶ πόλει προειπεῖν, καὶ ὅσα περὶ
 20 τὰς θνητὰς πράξεις ταῦτα ἴσασί τε καὶ δύνανται.

τηλικούτου οὖν ὄλισθον περὶ τὸν τόπον ὄντος, ὥς καὶ ὁ ἐχθρὸς τῇ τοῦ θεοῦ ἀληθείᾳ μαρτυρεῖ. πόσῳ βέλτιον χωρὶς πάσης ὑφοράσεως ὑπὲρ τοῦ συντακῆναι τοιούτοις δαίμοσιν ἢ φιλοσοματηῆσαι καὶ τὰ κρείττονα ἀποστραφῆναι καὶ ὑπὸ λήθης τῆς
 25 τῶν κρειττόνων | κατασχεθῆναι τὸ ἑαυτὸν ἐμπιστεῦσαι τῷ ἐπὶ 787 πᾶσι θεῷ διὰ τοῦ τὴν τοιαύτην ἡμῖν διδασκαλλαν ὑποθεμένου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπ' ἐκεῖνου αἰτεῖν πᾶσαν βοήθειαν καὶ φρονεῖν τὴν ἀπὸ ἀγίων ἀγγέλων καὶ δικαίων, ἢ ἡμᾶς ῥύσονται ἀπὸ τῶν περιγείων δαιμόνων καὶ γενέσει συντετηκόντων καὶ αἵματι καὶ
 30 κνίσσῃ προσηλωμένων καὶ ἄλλοκότοις μελωδίαις ἀγομένων καὶ ἄλλοις τοιούτοις προσδεδεμένων, ὁμολογουμένως μὲν καὶ κατὰ τὸν Κέλσον κρειττον οὐδὲν δυναμένων τοῦ θεραπεῦσαι τὸ σῶμα. ἐγὼ δ' εἶποιμ' ἂν ὅτι οὐδ' ἐναργὲς ἐστὶ τὸ τοὺς δαίμονας τούτους ὅπως ποτὲ θεραπευομένους δύνασθαι θεραπεύειν τὰ
 35 σῶματα· ἀλλὰ χρὴ τὴν θεραπείαν τῶν σωμάτων, εἰ μὲν ἀπλοῦστερον βούλοιτό τις ζῆν καὶ κοινότερον, ἐφόδῳ λατρικῆς θερα-

6 δὲ A δὴ Ausgg. | 9 Ὑπιδόμενος schreibe ich, vgl. oben VI 59, S. 129 Z. 14; ὑπειδόμενος Ausgg., ὑπειδόμενος aus ὑπειδόμενον corr. A | 10 συναισθηθεὶς πως] συναισθηθεὶς πῶς, αι aus ε corr.. η in Correctur, A | 15 διότι] ὅτι vermutet Bo. (Notae p. 408) | 30 κνίσσῃ A | 34 ὅπως ποτε A.

πεύειν, εἰ δὲ βέλτιον παρὰ τοὺς πολλοὺς, εὐσεβείᾳ τῇ εἰς τὸν ἐπὶ
πᾶσι θεὸν καὶ ταῖς πρὸς ἐκείνον εὐχαῖς.

LXI. Καὶ σὺ γὰρ σκόπησον παρὰ σαντῶ, ποῖον παραδέξεται
μᾶλλον ἦθος ὃ ἐπὶ πᾶσι θεός, καὶ δυνάμενος ὅσα ἄλλος οὐδεὶς
5 πρὸς πάντα καὶ πρὸς εὐεργεσίαν ἀνθρώπων εἴτε περὶ ψυχὴν εἴτε
περὶ σῶμα εἴτε περὶ τὰ ἐκτὸς, πότερον τὸν αὐτῶ περὶ πάντων
ἀνακείμενον ἢ τὸν περιεργαζόμενον δαιμόνων ὀνόματα καὶ δυνά-
μεις καὶ πράξεις καὶ ἐπωδᾶς καὶ βοτάνας οἰκείας δαιμοσι καὶ
209^r λίθους καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γλυφάς, καταλλήλους ταῖς παραδιδόμεναις
10 εἴτε συμβολικαῖς εἴτε ὅπως ποτὲ μορφαῖς δαιμόνων. ἀλλὰ δῆλον
τῶ καὶ ἐπ' ὀλίγον παρακολουθεῖν δυναμένῳ ὅτι τὸ ἄπλαστον μὲν
καὶ ἀπεριεργον ἦθος διὰ τοῦτο θεῶ τῶ ἐπὶ πᾶσιν ἀνακείμενον ἀπο-
δεκτὸν ἔσται θεῶ καὶ πᾶσι τοῖς ἐκείνῳ οἰκειουμένοις· τὸ δὲ δι'
ὑγείαν σώματος· καὶ φιλοσωματίαν καὶ τὴν ἐν μέσοις πράγμασιν
15 εὐτυχίαν περιεργαζόμενον δαιμόνων ὀνόματα καὶ ζητοῦν, πῶς κη-
λήσει τισὶν ἐπωδαῖς τοὺς δαίμονας, ὡς μοχθηρὸν καὶ ἀσεβὲς καὶ
δαιμονικὸν μᾶλλον ἢ ἀνθρωπικὸν καταλείψει ὁ θεὸς οἷς εἴλετο ὁ
τὰ τοιαύδε λέγων δαίμοσι, διασπαραχθῆσόμενον ὑπὸ τῶν ὑφ' ἑκάστου
ὑποβαλλομένων λογισμῶν ἢ καὶ ἄλλων κακῶν. εἰκὸς γὰρ αὐτοὺς
20 ἄτε φάνουξ ὄντας καὶ, ὡς Κέλσος ἀμολόγησε, προσηλωμένους
αἵματι καὶ κνίσσῃ καὶ μελωδίαις καὶ ἄλλοις τισὶ τοιοῦτοις
μηδὲ πρὸς τοὺς ταῦτα αὐτοῖς χαριζομένους πίστιν τηρεῖν καὶ οἰονεῖ
δεξιᾶς. ἄλλων γὰρ αὐτοὺς καλούντων κατὰ τῶν θεραπευσάντων
καὶ πλείονος αἵματος καὶ κνίσσης καὶ ἥς δέονται θεραπείας
25 ἄνουμένων αὐτῶν τὴν δουλείαν, ἐπιβουλεύσαιεν ἂν τῶ χθὲς αὐτοὺς
θεραπεύσαντι καὶ τῆς φίλης αὐτοῖς θοίνης μεταδιδόντι.

LXII. | Πολλὰ δὲ Κέλσος ἐν τοῖς πρὸ τούτων εἰπὼν. μέχρι 788
χρηστηρίων καὶ ἐπὶ τὰ μαντεία αὐτῶν ἀναπέμφας ἡμᾶς ὡς θεῶν,
νῦν κρεῖττον πεποίηκεν ὁμολογήσας ὅτι οἱ μέλλουσαν τύχην ἀν-
30 θρώπων καὶ πόλει προλέγοντες καὶ ὅσοι περὶ τὰς θνητὰς
πράξεις περιγείοι δαίμονές εἰσι, γενέσει συντετηχότες καὶ

15 Vgl. oben V 38, S. 43 Z. 2 f. — 27 Vgl. oben VIII 45. 48.

9 καταλλήλους schreibe ich mit Bo. (Notae p. 408), καταλλήλως A Ausgg. |
παραδιδόμεναις AHδ. Sp. παραδεδομένας PDel. | 10 ὅπως ποτε A | 18 τὸ δὲ P
MAusgg. τό τε A | 17 οἷς schreibe ich, οἷς Ἰησοῦ Bo. (Notae p. 408) ὁ Ἰησοῦς
A Ausgg.; οἷς konnte, besonders nach dem vorausgehenden ὁ θεός, sehr leicht in
ὁ ἰς verlesen werden; durch meine Verbesserung werden alle früheren Besserungs-
versuche der Stelle (vgl. Del. I 787 Anm. c) hinfällig | 18 ὑφ' A ἐφ' Hδ. am Rand,
Sp. Del. im Text | ἑκάστου] ob ἑκάστον zu schreiben ist? | 28 δεξιᾶς aus δεξιᾶς
corr. A | 27 τούτων aus τούτου corr. A.

προσηλωμένοι αἵματι καὶ κνίσση καὶ μελωδίαῖς καὶ ἄλλοις
 τισὶ τοιοῦτοις προσδεδεμένοι, κρείττον τούτων οὐδὲν δυνά-
 μνοι. καὶ εἰκὸς ὅτι, ἡνίκα ἰστάμεθα πρὸς Κέλσον, θεολογοῦντα
 τὰ χρηστήρια καὶ τὰς παρὰ τοῖς νομιζομένοις θεοῖς θεραπείας,
 5 ἀσεβεῖς τις ἡμᾶς ὑπελάμβανε, τοὺς λέγοντας δαιμόνων εἶναι ταυτ'
 ἔργα, κατασπώντων εἰς τὰ γενέσεως πράγματα τὰς τῶν ἀνθρώ-
 πων ψυχὰς· ἀλλὰ νῦν ὁ ἐκεῖνα περὶ ἡμῶν ὑπολαβὼν πειθέσθω
 καλῶς λεγομένοις τοῖς ὑπὸ Χριστιανῶν καταγγελλομένοις, ὁρῶν ὅτι
 καὶ ὁ κατὰ Χριστιανῶν γράφων ταῦτα νῦν ἐπὶ τέλει ὡσπερὶ νικώ-
 10 μενος ὑπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας πνεύματος ἀνέγραψε.

καὶν λέγη οὖν Κέλσος τούτοις ἀφοσιωτέον, ἐφ' ὅσον συμ-
 φέρει, πάντη γὰρ τοῦτο ποιεῖν οὐχ αἰρεῖ λόγος· οὐκ ἀφο-
 σιωτέον δαιμονίοις, συντετηκόσι κνίσσαις καὶ αἵμασιν, οὔτε τὸ
 θεῖον ὅσον ἐφ' ἡμῖν μολυντέον, κατάγουσιν αὐτὸ ἐπὶ μοχθηροῦς
 15 δαίμονας. εἰ δ' ἡκριβώκει Κέλσος τὴν τοῦ συμφέροντος ἔννοιαν
 καὶ ἐωράκει ὅτι τὸ κυρίως συμφέρον ἀρετὴ ἐστὶ καὶ ἡ κατ' ἀρετὴν
 πρᾶξις, οὐκ ἂν τὸ ἐφ' ὅσον συμφέρει ἔταξεν ἐπὶ τῶν τοιῶνδε
 209^v | καί, ὡς αὐτὸς ὁμολόγησε, δαιμόνων. ἡμεῖς οὖν αἰρούμεθα, εἰ
 μέλλει διὰ θεραπείας τοιούτων δαιμόνων ἡ ὑγίεια ἡμῖν παρα-
 20 γίνεσθαι καὶ ἡ ἐν βιωτικοῖς εὐτυχία. νοσεῖν μᾶλλον καὶ ἐν βιωτικοῖς
 δυστυχεῖν μετὰ συνειδότος τοῦ πρὸς τὸν θεὸν τῶν ὅλων καθαρῶς
 εὐσεβοῦς, ἢ περὶ μετὰ τοῦ σჩίζεσθαι καὶ ἀποπίπτειν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν
 ψυχὴν ἐσχάτως νοσεῖν καὶ κακοδαιμονεῖν ὑγιαίνειν τῷ σώματι
 καὶ ἐν βιωτικοῖς ἀπαλλάσσειν εὐτυχέστερον· καὶ τῷ ἀπροσδεεῖ γε
 25 παντὸς οὐτιμοσοῦν πλὴν τῆς ἀνθρώπων σωτηρίας καὶ παντὸς λο-
 γικοῦ προσελθετέον, ἢ τοῖς χρήζουσι κνίσσης καὶ αἵματος.

LXIII. Κέλσος μὲν οὖν οἶμαι μετὰ τοσοῦτους, οὓς εἶπε περὶ
 δαιμόνων δεομένων κνίσσης καὶ αἵματος λόγους, ὡσπερὶ ἐπὶ
 μοχθηρίαν ἐρχόμενος παλινφθίαν φησὶν ὅτι μᾶλλον οἰητέον τοὺς
 30 δαίμονας μηδενὸς χρήζειν μηδὲ δεῖσθαι τινος ἀλλὰ χαί-

20 Vgl. oben VIII 58, S. 275 Z. 2. — 24 Vgl. oben VIII 21, S. 238 Z. 16.

7 hinter πειθέσθω + ὡς Bo. (Notae p. 408), vgl. unten VIII 76 a. E. | 8
 καταγγελλομένοις] das zweite λ aus ο corr. A | 9 ἐπιτέλει A | 11 λέγη οὖν A οὖν
 λέγη MAusgg. | 12 οὐχ αἰρεῖ Ausgg. οὐκ ἐρεῖ P ουκ [so] ἐρεῖ A | ἀφοσιωτέον
 Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text; ἀποσιωπητέον A | 17 πρᾶξις A | 19 μέλλει A
 μέλλοι VAusgg. | 22 ἀπὸ πίπτειν A | 24 ἀπαλλάσσειν] das erste σ aus ε corr.
 A | 26 προσελθετέον AHδ. im Text, προσελευστέον oder προσελθεῖν δέον als Ver-
 mutung Hδ. am Rand, προσελευστέον Sp. Del. im Text | ἢ τοῖς χρήζουσι] zu der
 Construction vgl. oben VIII 57, S. 274 Z. 18 f. | 27 οἶμαι schreibe ich, οἶται AHδ.
 Sp., < Del. | 28 κνίσσης] ν in Correctur A | λόγους aus λόγος corr. A | 29 μο-
 χθηρίαν A μοχθηρίας M² (am Rand) Ausgg.

ρειν τοις τὸ εὐσεβὲς δοῶσι πρὸς αὐτούς. ἐχοῖν δ', εἰ τοῦτο
 ᾤετο εἶναι ἀληθές, ἐκεῖνα αὐτὸν μὴ τεθεικέναι, ταῦτα ἀπληριφέ-
 ναι. ἀλλὰ γὰρ οὐ πάντῃ ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσει ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς
 μονογενοῦς αὐτῷ ἀληθείας καταλείπεται. | διόπερ καὶ Κέλσος εἶπε 789
 5 μὲν ἐν τῷ περὶ κνίσσης καὶ αἵματος, ὧν χρῆζουσι δαίμονες.
 τάληθῃ· πάλιν δ' ὑπὸ τῆς ἰδίας κακίας κατώλισθεν ἐπὶ τὰ ψευδῆ
 καὶ ἕξομοιοι τοὺς δαίμονας ἀνθρώποις τοις τελέως δικαίως πρᾶτ-
 τουσι τὰ δίκαια, κἄν μηδὲς αὐτοῖς γινώσκῃ χάριν, τὰ ἀγαθὰ δὲ
 ποιοῦσι τοῖς ἀμειβομένοις τὸ εὐχάριστον.
 10 δοκεῖ δέ μοι συγχεῖσθαι κατὰ τὸν τόπον καὶ ὅτι μὲν τὸ ἡγεμονι-
 κὸν ὑπὸ τῶν δαιμόνων ταραττεσθαι, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἀνανήφων
 ἀπὸ τῆς ὑπ' ἐκείνοις ἀλογιστίας ἐπ' ὀλίγον τι βλέπειν τοῦ ἀληθοῦς.
 πάλιν γὰρ ἐπιφέρει· θεοῦ δὲ οὐδαμῆ οὐδαμῶς ἀπολειπτέον
 οὔτε μεθ' ἡμέραν οὔτε νύκτωρ οὔτ' ἐς κοινὸν οὔτ' ἰδίᾳ
 15 λόγῳ τε ἐν παντὶ καὶ ἔργῳ διηνεκῶς, ἀλλὰ γε καὶ μετὰ
 τῶνδε καὶ χωρὶς ἢ ψυχῇ ἀεὶ τετάσθω πρὸς τὸν θεόν. ἐγὼ
 δ' ἀκούω τοῦ μετὰ τῶνδε τουτέστι μετὰ τοῦ κοινοῦ καὶ μετὰ
 παντὸς ἔργου καὶ μετὰ παντὸς λόγου.

εἶτα πάλιν ὡσπερὲ καλαίων τῷ λογισμῷ πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν
 20 δαιμόνων ἐκοτάσεις καὶ τὰ πολλὰ νικώμενος ἐπιφέρει καὶ λέγει·
 εἰ ὧδε ἔχοιεν, τί τὸ δεινὸν τοὺς τῆδε ἄρχοντας εὐμενί-
 ζεσθαι, τοὺς τε ἄλλους καὶ τοὺς ἐν ἀνθρώποις δυνάστας
 καὶ βασιλέας, ὡς οὐδὲ τούτους ἄνευ δαιμονίας ἰσχύος τῶν
 τῆδε ἡξιωμένους; ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνωτέρω κατήγην ὅσον ἐφ'
 25 ἑαυτῷ τὴν ψυχὴν ἡμῶν πρὸς τοὺς δαίμονας· νῦν δὲ βούλεται
 ἡμᾶς ἐξευμενίζεσθαι καὶ τοὺς ἐν ἀνθρώποις δυνάστας καὶ
 βασιλέας, ὧν ἐπεὶ μεστὸς ὁ βλος καὶ <αί> ἱστορία, νῦν οὐχ ἡγησά-
 μην ἀναγκαῖον ἐκθέσθαι τὰ παραδείγματα.

4 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. 14, 6. 17, 17. I Joh. 4, 9. — 16 Vgl. oben
 I 8, I 60 Z. 28 ff. — 24 Vgl. oben VIII 2. 11. 24. 28. 33. 35. 53. 55. 58.

1 ἐχοῖν PM Ausgg., ἐχ//η, zwischen χ u. η ein Buchst. ausradiert, der nach
 meiner Ansicht ρ gewesen sein kann, während Neumann die Rasur als zu klein
 für ρ ansieht, A | 2 ᾤετο Ausgg. ὡς τὸ A | hinter ταῦτα + δ' Del. | ἀπλη-
 ριφέναι A ἀπειληφέναι PM Ausgg., ὑπειληφέναι Bo. (Notae p. 408), Guet u. Del.
 (I 788 Anm. g) | 7 hinter τελέως + καὶ Del. (I 789 Anm. a) | 8 γινώσκῃ, das η
 in Correctur, A γινώσκῃ Ausgg. | 10 ὅτε Ausgg. | 12 ὑπ' ἐκείνοις ὑπ' ἐκείνων
 vermutet Guet (bei Del. I 789 Anm. b) | βλέπειν MAusgg. κλέπειν A, der erste
 Buchst. ist κ, nicht β, wenn auch der einen Form des β sehr ähnlich | 13—14 am
 Rand κελ^σ A¹ | 20—21 am Rand κεῖ^λ A¹ | 21 ὧδε A | 23 ἰσχύος | in Correctur A
 25 τοὺς < Sp. Del. | 27 ὧν ἐπεὶ P Del., ὧν ἐστὶ Hδ., ὧν ἐστὶ Sp. im Text (ἐπιμεστός
 statt ἐστὶ μεστός beide als Vermutung am Rand); ὧν ἐπεῖ, am Rande nichts, A |
 <αί> füge ich mit Del. ein | νῦν schreibe ich, ὧν AHδ. Sp., < P Del.

LXIV. Ἐνα οὖν τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν ἡμῖν ἐξευμενιστέον καὶ
 210^r τοῦτον ἴλεω εὐκτέον, ἐξευμενιζόμενον εὐσεβείᾳ | καὶ πάσῃ ἀρετῇ.
 εἰ δὲ καὶ ἄλλους τινὰς βούλεται μετὰ τὸν ἐπὶ πᾶσιν ἐξευμενι-
 ζεσθαι θεὸν, κατανοησάτω ὅτι ὡσπερ τῷ κινουμένῳ σώματι
 5 ἀκολουθεῖ ἢ τῆς σκιᾶς αὐτοῦ κινήσεις, τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐξευ-
 μενίζεσθαι τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν ἔπεται εὐμενεῖς ἔχειν πάντας τοὺς
 ἐκείνου φίλους ἀγγέλους καὶ ψυχὰς καὶ πνεύματα. συναίσθονται γὰρ
 τῶν ἀξίων τοῦ παρὰ τοῦ θεοῦ εὐμενισμοῦ, καὶ οὐ μόνον καὶ αὐτοὶ
 εὐμενεῖς τοῖς ἀξίοις γίνονται ἀλλὰ καὶ συμπράττουσι τοῖς βουλο-
 10 μένοις τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν θεραπεύειν καὶ ἐξευμενίζονται καὶ
 συνευχονται καὶ συναξιούσιν· ὥστε τολμᾶν ἡμᾶς λέγειν ὅτι ἀνθρώ-
 ποις μετὰ προαιρέσεως προτιθεμένοις τὰ κρείττονα εὐχομένοις τῷ
 θεῷ μυρία ὅσα ἀκλήτοι συνευχονται δυνάμεις ἱερὰ, συμπαρέχουσαι
 τῷ ἐπικήρῳ ἡμῶν γένει καὶ, ἢ οὕτως εἶπω, συναγωνιῶσαι δι' οὓς
 15 ὀρῶσιν ἀντιστρατευόμενοι καὶ ἀνταγωνιζόμενοι δαίμονας τῇ 790
 σωτηρίᾳ μάλιστα τῶν ἑαυτοὺς ἀνατιθέντων θεῷ καὶ μὴ φροντιζόν-
 των τῆς τῶν δαιμόνων ἐχθρας, ἐὰν ἐκείνοι ἐξαργιανῶσι πρὸς τὸν
 ἀνθρώπον, φεύγοντα μὲν αὐτῶν τὰς διὰ κνίσεως καὶ αἵματος θε-
 ραπείας παντὶ δὲ τρόπῳ λόγων καὶ πράξεων σπεύδοντα οἰ-
 20 κειοῦσθαι καὶ ἐνοῦσθαι τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ διὰ τοῦ καταλύσαντος μυ-
 ρίου δαίμονας Ἰησοῦ, ἠρίκα περιήει „λώμενος“ καὶ ἐπιστρέφων
 „τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου.“

LXV. Ἡμῖν μέντοι γε καταφρονητέον ἐξευμενισμοῦ ἀνθρώπων
 καὶ βασιλέων, οὐ μόνον ἐὰν διὰ μαιφονιῶν καὶ ἀσελγειῶν καὶ
 25 ὁμοτάτων πράξεων ἐξευμενιζώμεθα αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἐὰν διὰ
 τῆς εἰς τὸν θεὸν τῶν ὄλων ἀσεβείας ἢ τινος μετὰ δουλοπρεπείας

9 Vgl. Origenes, De orat. Cap. XI a. E. — 21 Vgl. Act. 10, 38.

2 hinter ἴλεω + (ἐχειν) Del. nach P, man könnte auch an (εἶναι) denken, vgl. oben V 5, S. 5 Z. 5, doch auch unten Z. 6 | εὐκτέον P Ausgg. im Text, ἐκτέον M^{corr.}, Hb. Sp. am Rand; εὐκταῖον A | fol. 210 ist vom Buchbinder durch einen Falz befestigt, hierdurch sind die Zeilenanfänge am innern Rand von fol. 210^r u. die Zeilenausgänge am innern Rand von fol. 210^v mehr oder weniger verklebt | καὶ πάσῃ] καὶ πᾶς verklebt, η erhalten A | 4 κατανοησάτω] νοησάτ verkl. A | 5 κινήσεις] νησις verkl. A | 5—6 am Rand ση A¹ | 6 ἔχειν πάντας] ἔχειν πα verkl. A | 7 πνεύματα] πνάματα [so] A | συναίσθονται γὰρ] ται γα verkl. A | 9 εὐμενεῖς τοῖς] νεῖς τ verkl. A | 10—11 am Rand ση A¹ | 10 πᾶσι verkl. A | 11 τολμᾶν] τολ verkl. A | 12 κρείττονα] τον verkl. A | 13 συμπαρέχουσαι] συμ verkl. A συμπαρηχοῦσαι vermutet Guét bei Del. (I 789 Anm. g) | 14 συναγωνιῶσαι M^{corr.}, Sp. am Rand, Hb. Del. im Text; συναγωνιῶ u. dahinter 3 Buchst., wohl σαι, verkl. A | 15 τῇ verkl. A | 17 τῶν] τ ganz, ω halb verkl. A | 18 μὲν] μ ganz, ε halb verkl. A | κνίσεως] ν in Correctur A | 20 καὶ ἐνοῦσθαι τῷ ἐπὶ πᾶσι P Del. τῷ ἐπὶ πᾶσι καὶ ἐνοῦσθαι A Hb. Sp. | 26 ἢ aus ἢ corr. A.

καὶ ταπεινότητος φωνῆς, ἀλλοτριᾶς ἀνδρείων καὶ μεγαλοψύχων ἀνδρῶν καὶ τὴν καρτερίαν ὡς μεγίστην ἀρετὴν συναλαβεῖν ταῖς ἄλλαις ἐθειλόντων. ἔνθα μέντοι οὐδὲν ἐναντίον πράττομεν νόμῳ καὶ λόγῳ θεοῦ, οὐ μεμήναμεν οὐδ' ὀρμῶμεν καθ' ἑαυτῶν ἐγείρειν βασιλέως ἢ δυνάστου θυμὸν. ἐπὶ αἰκίας καὶ βασανιστήρια ἢ καὶ θανάτους ἡμᾶς φέροντα. ἀνέγνωμεν γὰρ καὶ τὸ „πᾶσα ψυχὴ ἔξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γὰρ ἐστὶν ἔξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ, αἱ δὲ οὐσαι ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσὶν· ὥστε οἱ ἀνθρωποεικέστες τῇ ἔξουσίᾳ τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθίστανται.“ ἐν μέντοι γε τοῖς εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐξηγητικοῖς, ὡς δυνατὸν ἦν ἡμῖν, ἐπὶ πλεον καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα ποικίλως ἐξητάσαμεν· νῦν δ' αὐτὰ εἰς τὸ προκείμενον ἀπλοῦστερον κατὰ τὴν κοινωτέραν ἐκδοχὴν παρελήφαμεν, ἐπέπερ φησὶν ὁ Κέλσος· οὐδὲ τούτους ἄνευ δαιμονίας ἰσχύος τῶν τῆδε εἶναι ἡξιωμένους.

210^v καὶ ἐπεὶ πολὺς ἦν ὁ λόγος ὁ περὶ | τῆς τῶν βασιλευόντων καὶ δυναστῶν καταστάσεως, πολλῆς ζητήσεως οὐσης κατὰ τὸν τόπον διὰ τοὺς ὁμότερον καὶ τυραννικώτερον ἄρξαντας ἢ τοὺς ἐκ τοῦ ἄρχειν ἐπὶ θρόνῳ καὶ τροφῆν ἐξοκειλάντας, διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ πρόβλημα ἐξετάσαι ὑπερεθέμεθα. τύχην μέντοι βασιλέως οὐκ ὀμνυμεν ὡς οὐδ' ἄλλον νομιζόμενον θεόν· εἴτε γὰρ, ὡς 791 ὀνόμασάν τινες, ἐκφορὰ μόνον ἐστὶν ἢ τύχῃ ὁμοίως δοκῆσει καὶ διαστάσει, οὐκ ὀμνυμεν τὸ μηδαμῶς ὄν ὡς θεὸν ἢ ὅλως ὑφειστήκως καὶ δυνάμενόν τι ποιῆσαι, ἵνα μὴ τὴν ὁμοτικὴν δύναμιν εἰς ἃ μὴ δεῖ παραλαμβάνωμεν, εἴτε καὶ (ὡς τισὶν ἔδοξεν εἰποῦσι· τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως τὸν δαίμονα ὀμνῦσιν οἱ τὴν τύχην αὐτοῦ ὀμνύ-

6 Röm. 13, 1. 2. — 10 Vgl. Origenes, Comm. in ep. ad. Rom. (Cap. 13, 1. 2) tom. IX Cap. 26 sqq. (= tom. VII p. 327 sqq. ed. Lomm.). — 19 Vgl. Eusebius, Hist. eccles. IV 15, 18 ff. Tertullian, Apol. Cap. XXXII. XXXV Mitte.

3—4 am Rand ση A¹ | 7 ὑποτατῆσθω [so] A¹ | 8 ὑπὸ (hinter μὴ) A ἀπὸ Ausgg. | hinter οὐσαι + ἐξουσίαι Ausgg. | hinter ὑπὸ (vor θεοῦ τετ.) + τοῦ Ausgg. | 9 ἀνθίστανται aus ἀνθίσταται corr. A¹ | 13 οὐδὲ A οὐκ M² (übergeschr.) Ausgg. | τούτους < M Ausgg. | 16 οὐσης κατὰ verklebt A | 17 ἄρξαντας ἢ τοὺς] ας ἢ τοὺς verkl. A | 18 τοῦτο ἐπὶ τοῦ] ο ἐπὶ τοῦ verkl. A | 19 μέντοι βασιλέως] οἱ βασι verkl. A | 20 οὐκ aus οὐχ corr. A | νομιζόμενον Gelenius (bei Hδ. am Rand), Sp. Del. im Text; νομιζομεν A | 21 ὀνόμασάν] ὀμασάν verkl. A | δοκῆσει P Del. δοκῶσι A Hδ. Sp. | 22 διαστάσει, οὐκ ὀμνυμεν] σει οὐκ ὄ verkl., doch von σ noch die linke Hälfte erhalten, A | διαστάσει] διαστάσεις M Hδ. Sp. im Text, διαστάσει P V Hδ. Sp. am Rand, Del. im Text; διαστάσει vermutet Del. (I 791 Anm. a) ohne Grund | 23 δυνάμενόν] ἄμενον verkl. A | τὴν] ἢ in Correctur A | 24 παραλαμβάνωμεν] λαμβά verkl. A | εἰποῦσι] εἰποῦσιν ὅτι liest Bo. (Notae p. 408) | 25 βασιλέως] ασιλέως verkl. A | ὀμνῦσιν A Ausgg.

οντες) δαίμων ἐστὶν ἡ ὀνομαζομένη τύχη τοῦ βασιλέως, καὶ οὕτως ἀποθανετέον ἐστὶ μᾶλλον ἡμῖν ὑπὲρ τοῦ μὴ ὀμόσαι μοχθηρὸν δαίμονα καὶ ἄπιστον, πολλάκις συνεξαμαρτάνοντα ᾧ ἔλαχεν ἀνθρώπων ἢ καὶ πλέον αὐτοῦ ἀμαρτάνοντα.

- 5 LXVI. Ἐἴτα πάλιν ὁ Κέλσος ὁμοίως τοῖς ἀπὸ δαιμονισμοῦ ἐσθ' ὅτε ἀναφέρουσιν εἶτα πάλιν καταπίπτουσιν ὥσπερ νήφων τοιαῦτά τινα λέγων· ἐὰν μέντοι γε κελεύῃ τις, εἰ τύχοι θρησκειῶν θεῶν, ἢ ἀσεβεῖν ἢ ἄλλο τι αἰσχρὸν εἰπεῖν, οὐδαμῆ οὐδαμῶς πιστευτέον ἀλλὰ πρὸς τούτων πάσας βασάνους ἐγκαρτερη-
 10 τέον καὶ πάντας θανάτους ὑπομενετέον, πρὶν τι ἀνόσιον περὶ θεοῦ μὴ ὅτι γε εἰπεῖν ἀλλὰ μελήσαι· εἴτα πάλιν ἀπ' ἀγνοίας τῆς περὶ τοῦ ἡμετέρου λόγου καὶ πρὸς ταύτη ἀπὸ τοῦ φύρειν τὰ πάντα τοιαῦτά φησιν· ἐὰν δὲ κελεύῃ τις εὐφημῆσαι τὸν Ἥλιον ἢ τὴν Ἀθηνᾶν προθυμότερα μετὰ καλοῦ παι-
 15 ἄνος εὐφημεῖν, οὕτω τοι σέβειν μᾶλλον δόξεις τὸν μέγαν θεῶν, ἐὰν καὶ τοῦσδε ὑμνῆς· τὸ γὰρ θεοσεβὲς διὰ πάντων διεξιὸν τελεώτερον γίνεταί.
- φαμέν οὖν ὅτι οὐ περιμένομεν εὐφημῆσαι τὸν Ἥλιον τὸν κελεύοντα, οἱ μαθόντες οὐ μόνον τοὺς τῇ διατάξει ὑποτεταγμένους
 20 εὐφημεῖν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐχθρούς. εὐφημοῦμεν οὖν Ἥλιον ὡς καλὸν θεοῦ δημιουργημάτων καὶ τοὺς νόμους φυλάσσον τοῦ θεοῦ καὶ ἀκούον τοῦ „αἰνεῖτε τὸν κύριον ἡλίου καὶ σελήνης;“ καὶ ὅση δύναμις ὑμνοῦντα τὸν πατέρα καὶ τὸν δημιουργὸν τοῦ παντός. Ἀθηνᾶν μέντοι μετὰ Ἥλιον τασσομένην ἐμυθοποίησαν οἱ Ἑλλήνων
 25 λόγοι, εἴτ' ἐν ὑπονοίαις εἴτε χωρὶς ὑπονοιῶν φάσκοντες ἐκ τῆς
 211^r τοῦ Διὸς γεγεννησθαι κεφαλῆς καθωπλισμένην | καὶ διωκομένην

8 Vgl. oben VIII 34, S. 249 Z. 29. — 22 Psal. 148, 3. — 28 Vgl. Apollodor, Bibl. I 20 (3, 6). III 188. 189 (14, 6, 2—4).

1 δαίμων ἐστίν] ὡν ἐστίν verkl., δαίμ erhalten A δαιμόνων ἐστίν P M V Ausgg. | 2 ἀποθανετέον] νετέον verkl. A ἀποθανητέον P M Del. | 3 ἄπιστον] ausser α alles verkl. A | 4 πλέον αὐτοῦ] ὄν αὐτοῦ verkl. A | 5 δαιμονισμοῦ] αἰμο verkl. A | 6—7 am Rand κελ' A¹ | 6 ὥσπερ] ἐρ verkl. A | 7 λέγων A λέγει M Ausgg. | κελεύῃ A κελεύοι M Ausgg. | θρησκειῶν] θρη verkl. A θρησκειῶν M Hδ. im Text, Sp. am Rand; θρησκειῶντα Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text | 8 οὐδαμῶς] μῶς verkl. A | 9 πάσας βασάνους A Hδ. im Text, πάσαις βασάνοις M^{corr.}, Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text | ἐγκαρτερητέον] ὄν verkl. A | 10 ὑπομενετέον A Hδ. Sp. ὑπομονητέον Del. | 11 θεοῦ] εοῦ verkl. A | μελήσαι A μελετήσαι M^{corr.} (am Rand) Ausgg. | 12 περὶ τοῦ] ἰ οὔ verkl. A | 13—14 am Rand κελ' A¹ | 15 δόξεις M Ausgg. δόξης A | 21 τοῦ < M Ausgg. | 28 ὑμνοῦντα A ὑμνεῖτε Hδ. am Rand, Sp. Del. im Text | 26 fol. 211 ist fälschlich hinter fol. 214 eingeklebt; durch einen am innern Rand von fol. 211^r eingeklebten Papierstreifen sind die Zeilenanfänge z. T. verdeckt A | καὶ διωκομένην] καὶ δίω verkl. A.

τότε ὑπὸ τοῦ Ἡραίου, βουλομένοι αὐτῆς φθεῖραι τὴν παρθενίαν, ἐκπεφυγέναι μὲν αὐτὸν τὴν δ' ἐκ τῆς ἐπιθυμίας πεσοῦσαν ἐπὶ τὴν γῆν θορὴν ἀγαπήσασαν ἐκθρέψαι, καλέσασαν Ἐριχθόνιον, τὸν ποτε, φασὶν, Ἀθήνη

5 θρέψε, Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζεῖδωρος ἄρουρα.
| καὶ ὀρωμέν γε ὅτι τῷ προσιεμένῳ τὴν Ἀθηναῖν, Διὸς θυγάτρα, 792
πολλοὺς μύθους καὶ πλάσματα παρεκδεκτέον, οὓς οὐκ ἂν παραδέχοιτο
ὁ φεύγων μὲν μύθους ζητῶν δὲ ἀλήθειαν.

LXVII. Ἴνα δὲ καὶ τροπολογῆται καὶ λέγηται φρόνησις εἶναι ἢ
10 Ἀθηναῖα, παραστησάτω τις αὐτῆς τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν οὐσίαν,
ὡς ὑφ' ἐστῆρκαίας κατὰ τὴν τροπολογίαν ταύτην. εἰ δὲ καὶ ἀρχαία
τις γενομένη ἀνθρώπος ἢ Ἀθηναῖα τετιμῆται, παραδόντων τοῖς ὑπο-
χειρίοις μυστήρια καὶ τελετὰς τῶν βουληθέντων αὐτῆς τὸ ὄνομα
παρὰ ἀνθρώποις ὡς θεοῦ ἄδεσθαι, πολλῶ μᾶλλον οὐ χρὴ ὑμνῆσαι
15 καὶ ὡς θεὸν δοξάσαι τὴν Ἀθηναῖν, εἰ γε οὐδὲ τὸν τηλικούτον
ἥλιον προσκυνεῖν ἡμῖν θέμις, κἄν εὐφημῶμεν αὐτόν.

Κέλσος μὲν οὖν φησι μᾶλλον ἡμᾶς σέβειν δοκεῖν τὸν μέ-
γαν θεὸν, ἂν καὶ Ἥλιον καὶ Ἀθηναῖν ὑμνῶμεν, ἡμεῖς δὲ τὸ
ἐναντίον ἴσμεν. ὕμνους γὰρ εἰς μόνον τὸν ἐπὶ πᾶσι λέγομεν θεὸν
20 καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ θεὸν λόγον. καὶ ὑμνοῦμέν γε θεὸν καὶ
τὸν μονογενῆ αὐτοῦ ὡς καὶ „ἥλιος καὶ σελήνη“ καὶ „ἄστρα“ καὶ
πᾶσα ἢ οὐρανια στρατιά. ὕμνοῦσι γὰρ πάντες οὗτοι, θεὸς ὄντες
χορὸς, μετὰ τῶν ἐν ἀνθρώποις δικαίων τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν καὶ
τὸν μονογενῆ αὐτοῦ.

25 προείπομεν μὲν οὖν μὴ δεῖν ὀμνύναι τὸν ἐν ἀνθρώποις βα-
σιλέα ἢ τὴν ὀνομαζομένην τύχην αὐτοῦ. διὸ οὐκ ἀναγκαῖον ἡμᾶς

3 Vgl. Homer, Il. II 547. 548. — 20 Vgl. Joh. 1, 1. 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 21 Vgl. Psal. 148, 3. — 22 Vgl. I Kōn. 22, 19. Jerem. 8, 2. Hos. 13, 4 u. a. w. — 23 Vgl. oben VIII 63, S. 279 Z. 22. — 25 Vgl. oben VIII 65, S. 281 Z. 19 ff.

1 τότε] ποτε vermuten Bo. (Notae p. 408) u. Del. (I 791 Anm. k) | παρθενίαν] θενίαν verkl. A | 2 δ' A δὲ Ausgg. | ἐπὶ τὴν verkl. A | 3 ποτε verkl. A | 5 θυγάτηρ] γα in Correctur A | 6 ὀρωμέν] ausser δ alles verkl. A | τῷ MAusgg. τὸ A | 7 μύθους] ausser ς alles verkl. A | παρεκδεκτέον A Hδ. Sp. παραδεκτέον P Bo. (Notae p. 408) Del. | 8 μὲν μύθους] μὲν μ verkl. A | δὲ A δ' Ausgg. | 9 φρόνησις] φρόνη verkl. A | 10 τὴν οὐσίαν] τὴν οὐ verkl. A | 11 ἀρχαία] ausser Schluss-a alles verkl. A | 12 ὑποχειρίοις μυστήρια] ρίοις μ verkl. A | 14 ὡς θεοῦ verkl. A | ὑμνῆσαι M^{corr.} Ausgg. ὑπομνῆσαι A | 15 Ἀθηναῖν] Ἀθη verkl. A | 16 εὐφημῶμεν] φημ verkl. A | 17 ἡμᾶς σέβειν δοκεῖν A δοκεῖν ἡμᾶς σέβειν MAusgg. | 18 θεὸν verkl. A | 19—20 am Rand ση A¹ | 19 ὕμνους] μνο verkl. A | 20 θεὸν λόγον wahrscheinlich A, von λόγον nur on zu erkennen, das übrige verkl., θεὸν λόγον MVHδ. Sp., λόγον καὶ θεὸν P Del. | 21 καὶ (vor ἄστρα)] κα verkl. A | 22 ὄντες] ὄν verkl. A | 24 μονογενῆ] νῆ verkl. A | 26 τὴν verkl. A.

πάλιν ἀπολογεῖσθαι πρὸς τὸ κἄν ἐν ἀνθρώποις βασιλέα κελεύη
 σέ τις ὀρκωμοτεῖν, οὐδὲ τοῦτο δεινόν. δέδοται γὰρ τούτῳ
 τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ ὁ τι ἂν λαμβάνῃς ἐν τῷ βίῳ, παρὰ τούτου
 λαμβάνεις. ἡμεῖς δὲ φαμεν ὅτι οὐ πάντως δέδοται τούτῳ τὰ
 5 ἐπὶ γῆς ὅλα, οὐδ' ὁ τι ἂν λαμβάνωμεν ἐν τῷ βίῳ, παρὰ τού-
 του λαμβάνομεν. δικαίως γὰρ καὶ καλῶς λαμβάνοντες, ἀπὸ τοῦ
 θεοῦ καὶ τῆς προνοίας αὐτοῦ λαμβάνομεν, οἶον ἡμέρους καρπούς
 καὶ ἄρτον, στηρίζοντα „καρδίαν ἀνθρώπου,“ καὶ τὴν προσηνῆ ἄμπε-
 λον καὶ οἶνον, εὐφραίνοντα „καρδίαν ἀνθρώπου.“ ἀλλὰ καὶ τοὺς
 10 τῆς ἐλαίας καρπούς ἀπὸ τῆς προνοίας ἔχομεν τοῦ θεοῦ „τοῦ ἰλα-
 ρῶναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ.“

LXVIII. Εἰθ' ἑξῆς φησιν ὁ Κέλσος ὅτι οὐ χρὴ ἀπιστεῖν ἀν-
 δρὶ ἀρχαίῳ, πάλαι προειπόντι τό·

εἷς βασιλεὺς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω.

15 καὶ ἐπιφέρει· ὡς, ἂν τοῦτο λύσης τὸ δόγμα, εἰκότως ἀμυνει-
 211^v ται σε ὁ βασιλεὺς. εἰ γὰρ τὸ αὐτό σοι | ποιήσειαν ἅπαντες,
 οὐδὲν κωλύσει τὸν μὲν καταλειφθῆναι μόνον καὶ ἔρημον,
 τὰ δ' ἐπὶ γῆς ἐπὶ τοῖς ἀνομοτάτοις τε καὶ ἀγριωτάτοις
 βαρβάροις γενέσθαι, καὶ μήτε τῆς σῆς θρησκείας μήτε τῆς
 20 ἀληθινῆς σοφίας ἐν ἀνθρώποις ἔτι καταλείπεσθαι κλέος.
 εἷς μὲν οὖν

κοίρανος ἔστω,

εἷς βασιλεὺς,

| οὐχ

25

ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω,

ἀλλ' ᾧ ἔδωκεν ὁ καθιστῶν „βασιλεῖς καὶ“ μεθιστῶν „καὶ τὸν
 χρήσιμον“ κατὰ καιρὸν ἐγείρων ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ οὐχ ὁ τοῦ κατα-
 ταρταρωθέντος, ὡς οἱ μῦθοι Ἑλλήνων λέγουσι, Κρόνου υἱὸς ἀπε-

8—11 Vgl. Psal. 103, 15. — 14 Homer, II. II 205. — 21 Vgl. Homer, II. II
 204, 205. — 28 u. 25 Homer, II. II 205. — 26 Vgl. Dan. 2, 21. — Vgl. Sir. 10, 4.
 — 27 Vgl. Apollodor, Bibl. I 6. 7 (2, 1).

1 ἀπολογεῖσθαι] λογ verkl. A | ἀνθρώποις] ἀ in Correctur A | κελεύη A κε-
 λεύσῃ MAusgg. | 2 τοῦτο] τοῦτ verkl. A | τούτῳ] ὁ aus ὅ corr. A | 3 βίῳ verkl.
 A | 4 πάντως A πάντῃ MAusgg. | τούτῳ] του verkl. A | 6 λαμβάνομεν] λα ganz u.
 μ halb verkl. A | 7 προνοίας] π verkl. A | 8 στηρίζοντα] ζον verkl. A | 9 καρ-
 διά] κ verkl. A | 10 ἔχομεν] ἔχ verkl. A | ἰλαρῶναι A | 12 Κέλσος] κέ verkl. A |
 14 εἷς] εἰ verkl. A | 15 τοῦτο] das erste τ verkl. A | 21 εἷς μὲν A εἰ μὲν M
 Ausgg. | 22 vor κοίρανος + εἷς M^{corr.} Ausgg. | 25 ἔδωκε Homer P Del. δέδωκε A
 Hō. Sp. | 26 βασιλεῖς] εἰς erloschen A | καὶ (vor μεθιστῶν)] αἰ erloschen A | μεθ-
 ιστῶν] με erloschen A | 27 καταταρταρωθέντος] κα erloschen A.

λάσας τούτων τῆς ἀρχῆς καθίστησι βασιλεις, οὐδ' ἂν ἀλληγορῇ τις τὰ κατὰ τοὺς τόπους, ἀλλ' ὁ διοικῶν τὰ σύμπαντα θεὸς οἶδεν ὁ τι ποτὲ ποιῆ κατὰ τὸν τόπον τῆς τῶν βασιλέων καταστάσεως.

λύομεν οὖν τὸ δόγμα·

5 ὃ ἔδωκε Κρόνου πατρὶς ἀγκυλομήτεω, οὐδὲν ἀκύλον καὶ σκολιὸν βούλεσθαι πειθόμενοι θεὸν ἢ πατέρα θεοῦ. οὐ λύομεν δὲ τὸ δόγμα τὸ περὶ προνοίας καὶ τῶν εἴτε προηγουμένως ὑπ' αὐτῆς γινομένων εἴτε καὶ ἔκ τινων ἐπακολουθούτων. ἀλλ' οὐδ' εἰκότως ἡμᾶς ἀμύνεται βασιλεὺς, φάσκον-
10 τας μὲν ὅτι οὐ

Κρόνου πατρὶς ἀγκυλομήτεω

ἔδωκεν αὐτῷ τὸ βασιλεύειν, ὁ δὲ μεθιστῶν „βασιλεις καὶ“ καθιστῶν. καὶ τὸ αὐτὸ γε ποιείτωσάν μοι ἅπαντες, τὸ μὲν Ὀμηρικὸν καταλύοντες δόγμα τὸ δὲ θεῖον περὶ βασιλέως τηροῦντες
15 καὶ τὸ „τὸν βασιλέα τιμᾶτε“ φυλάττοντες· καὶ τὸ ὡς ἐν ὑποθέσει γε τοιαύτη οὔτε μόνος ὁ βασιλεὺς καταλειφθήσεται οὐτ' ἔρημος ἔσται οὔτε τὰ ἐπὶ γῆς ἐπὶ τοῖς ἀνομοτάτοις καὶ ἀγριωτάτοις βαρβάροις ἔσται. εἰ γὰρ, ὡς λέγει Κέλσος, τὸ αὐτὸ μοι ποιήσειαν ἅπαντες, δηλονότι καὶ οἱ βάρβαροι τῷ λόγῳ τοῦ
20 θεοῦ προσελθόντες νομιμώτατοι ἔσονται καὶ ἡμερώτατοι· καὶ πᾶσα μὲν θρησκεία καταλυθήσεται μόνη δὲ ἡ Χριστιανῶν κρατήσῃ, ἥτις καὶ μόνη ποτὲ κρατήσῃ, τοῦ λόγου ἀεὶ πλείονας νεμομένου ψυχᾶς.

LXIX. Εἶτα ἑαυτοῦ μὴ ἀκούσας ὁ Κέλσος, τὰ ἀνακόλουθα εἰπόντος τῷ εἰ γὰρ τὸ αὐτὸ σοι ποιήσειαν ἅπαντες, φησὶν· οὐ
25 μὲν δὴ τοῦτο φήσεις, ὡς. ἂν πεισθέντες σοι Ῥωμαῖοι καὶ τῶν νενομισμένων αὐτοῖς πρὸς θεοὺς τε καὶ ἀνθρώπους ἀμελήσαντες τὸν σὸν Ὑψιστον, ἢ ὄντινα βούλει. προσκα-

5 u. 11 Vgl. Homer, II. II 205. — 12 Vgl. Dan. 2, 21. — 15 I Petr. 2, 17. — 24 Vgl. oben VIII 68, S. 284 Z. 16.

8 τόπον] τό halb erloschen A | 5 ἔδωκε] ἔδοκε A | 14 βασιλέως A βασιλείας M Ausgg. | 15 τιμᾶτε schreibe ich nach I Petr. 2, 17, τιμᾶν M Ausgg. τιματ [so] A | τὸ ὡς] τὸ ὅσον oder ὡς liest Bo. (Notae p. 409), τότε ὡς Guiet (bei Del. I 793 Anm. b) | 16 μόνος] νος halb erloschen A | 24 αὐτὸ σοι] το σο halb erloschen A | 25 μὲν A μὴ Ausgg. | 27 προσκαλέσονται. schreibe ich, προσκαλέσασθαι A; die Verschreibung wohl durch das vorhergehende Verbum βούλει, bei dem der Schreiber einen Infinitiv vermisste, zu erklären; προσκαλέσασθαι, <σέβονται> liest Del. nach den Worten des Origenes (unten S. 286 Z. 12) unrichtig; wollte man aber nach πρ. <σέβονται> schreiben, so widerspräche das der knappen Ausdrucksweise des Celsus, der auch das Medium von σέβειν sonst nirgends gebraucht; ferner citiert Origenes (unten S. 286 Z. 12) nicht wörtlich, endlich ist in προσκαλέσονται der Begriff des σέβασθαι mit eingeschlossen. Bo. (Notae p. 409) liest: προσκαλέσονται καταβάνα ὑπερμαχεῖσθαι αὐτῶν, ὡς οἰδεμῆς ἄλλης ἀλκῆς δεήσειν.

λέσονται, καταβὰς ὑπερμαχεῖται αὐτῶν, καὶ οὐδεμιᾶς ἄλλης ἀλλῆς δεήσει. καὶ γὰρ πρότερον ὁ αὐτὸς θεὸς τοῖς προσέχουσιν αὐτῷ ταῦτά τε καὶ πολὺ μείζω τούτων, ὡς ὑμεῖς φατε, ὑπισχνούμενος ὁρᾶτε ὅσα ἀφέλησεν ἐκείνους
 5 τε καὶ ὑμᾶς· ὧν τοῖς μὲν ἀντὶ <τοῦ> γῆς ἀπάσης εἶναι δεσπόταις οὐδ' ὅποια τις βῶλος οὐδ' ἐστία λείπεται, ὑμῶν δὲ κἂν πλαναῖται τις ἔτι λανθάνων, ἀλλὰ ζητεῖται πρὸς θα-
 212^r νάτου | δίκην.

- ἐπεὶ δὲ καθ' ὑπόθεσιν ζητεῖ, εἰ πεισθέντες Ῥωμαῖοι τῷ
 10 Χριστιανῶν λόγῳ, τῶν πρὸς τοὺς νενομισμένους θεοὺς ἀμελήσαντες καὶ τῶν κατὰ τοὺς ἀνθρώπους προτέρων νόμων, τὸν Ὑψιστον σέβοντο, τί ἂν ἀπαντήσαι ἄκουε τί ἀρέσκει περὶ τούτων ἡμῖν. φαμέν ὅτι, εἶπερ, „ἂν δύο συμφωνῶσιν“ ἐξ ἡμῶν „ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος, | οὐ κἂν αἰτήσονται γενήσεται 794
 15 αὐτοῖς παρὰ τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατρὸς“ τῶν δικαίων· χαίρει γὰρ συμφωνίᾳ τῶν λογικῶν ζώων ὁ θεὸς καὶ ἐκτρέπεται τὴν διαφορίαν· τί χρῆ νομίζειν, εἰ μὴ μόνον ὡς νῦν πάνυ ὀλίγοι συμφωνοῦσιν ἀλλὰ πᾶσα ἢ ὑπὸ Ῥωμαίων ἀρχῆ; εὗξονται γὰρ τῷ καὶ πρότερον εἰπόντι πρὸς τοὺς Ἑβραίους καταδιωκομένους ὑπὸ Αἰγυπτίων
 20 λόγῳ· „κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς σιγήσεσθε,“ καὶ μετὰ πάσης συμφωνίας εὐξάμενοι πολλῶν πλείονας θυνήσονται καταλύσαι ἐχθροὺς ἐπιδιώκοντας, ἢ οὐκ καθείλεν ἡ Μαυσέως πρὸς τὸν θεὸν βοῶντος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ εὐχῆ. ἃ δ' ὑπέσχετο ὁ θεὸς τοῖς τηροῦσι τὸν νόμον εἰ μὴ γεγένηται, οὐ τῷ ψεύδεσθαι τὸν θεὸν οὐ
 25 γεγένηται ἀλλὰ τῷ ἐπὶ συνθήκαις γεγονέναι τὰς ἐπαγγελίας, ταῖς περὶ τοῦ τηρεῖν τὸν νόμον καὶ τὸν κατὰ τὸν νόμον βίον. καὶ εἰ οὐτε βῶλος οὐθ' ἐστία Ἰουδαίοις καταλείπεται τοῖς τὰς ἐπαγγελίας ἐπὶ συνθήκαις εὐχόμενοι, αἰτιατέον πᾶσαν μὲν αὐτῶν τὴν παρανομίαν ἐξαιρέτως δὲ τὴν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ.
 30 LXX. Ἄλλ' οἱ καθ' ὑπόθεσιν Κέλσου πάντες ἂν πεισθέντες Ῥωμαῖοι εὐχόμενοι περιέσονται τῶν πολεμίων ἢ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν

2 Vgl. oben VII 18. — 7 Vgl. oben VIII 39. — 18 Vgl. Matth. 18, 19. — 20 Exod. 14, 14.

1 οὐδὲ μιᾶς A | 3 προσέχουσι A | 4 ὑμεῖς] vμ ausgebrochen A | 5 ὑμᾶς] v in Correctur A | <τοῦ> füge ich mit M^{corr.} u. den Ausgg. ein | 6 λείπεται A καταλείπεται M^{corr.} Ausgg., vgl. unten Z. 27 | 7 ἔτι] τ halb ausgebrochen A | 18 hinter φαμέν + δ' MAusgg. | 18 ῥωμαίων [so], am Rande nichts, A¹ | 21 καταλύσαι A | 22 ἐχθροὺς aus ἐχρούς corr. A | μωυσέως, v in Correctur, A | 23 τῶν aus τῶν corr. A | 24 οὐ (vor τῷ) aus οὐ corr. A | 25 ταῖς Bo. (Notae p. 409) Del. τὰς AHö.Sp. | 30 οἱ aus οἱ corr. A.

πολεμήσονται, φρουρούμενοι ὑπὸ θείας δυνάμεως, τῆς διὰ πεντήκοντα δικαίους πέντε πόλεις ὅλας ἐπαγγειλαμένης διασῶσαι. ἄλλες γὰρ εἰσι τηρητικοὶ τῶν ἐπὶ γῆς συστάσεων τοῦ κόσμου οἱ τοῦ θεοῦ ἄνθρωποι, καὶ συνέστηκε τὰ ἐπὶ γῆς, ὅσον οἱ ἄλλες οὐ τρέπονται· „ἐὰν γὰρ τὸ ἅλας μωρανθῇ“, „οὐτ' εἰς γῆν οὐτ' εἰς κόπρον“ „λοχύει ἔτι“ ἀλλὰ „βληθὲν ἕξω“ κατακατηθήσεται „ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.“ „ὁ δ' ἔχων ὅτα ἀκουέτω“, πῶς ταῦτα λέγεται. καὶ ἡμεῖς δὲ, ὅτε μὲν ἐπιτρέπει ὁ θεὸς τῶν πειράζοντι δοῦς ἐξουσίαν τὴν τοῦ διώκειν ἡμᾶς, διωκόμεθα· ὅτε δ' ὁ θεὸς (οὐ) βούλεται τοῦθ' ἡμᾶς

10 πάσχειν, καὶ ἐν μισοῦντι ἡμᾶς τῶν κόσμων παραδόξως εἰρήνην ἄγομεν καὶ θαρρόομεν ἐπὶ τῶν εἰπόντι· „θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.“ καὶ ἀληθῶς νενίκηκε „τὸν κόσμον“, διόπερ (λοχύει ὁ κόσμος) εἰς ὅσον νικήσας αὐτὸν βούλεται, λαβὼν ἀπὸ τοῦ πατρὸς τὸ νικᾶν „τὸν κόσμον“· θαρρόομεν δὲ τῇ ἐκείνου νίκη.

15 εἰ δὲ βούλεται πάλιν ἡμᾶς ἀθλεῖν καὶ ἀγωνίζεσθαι περὶ εὐσεβείας. ἠκέτωσαν ἀνταγωνισταί, πρὸς οὓς ἐροῦμεν· „πάντα λοχύω ἐν

212^v τῶ ἐνδυνάμοῦντί με Χριστῶ Ἰησοῦ τῶ κυρίῳ ἡμῶν.“ καὶ γὰρ δύο στρουθίων πιπρασκομένων, ὡς ὠνόμασεν ἡ γραφή, „ἄσσαριον“, „ἐν εἰς παγίδα οὐ πίπτει ἄνευ τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατρὸς.“ καὶ ἐπὶ

20 τοσοῦτον πάντα ἡ θεία περιέληφε πρόνοια, ὡς μηδὲ τὰς τριχᾶς „τῆς κεφαλῆς“ ἡμῶν ἐκπεφευγῆναι τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἠριθμῆσθαι.

LXXI. | *Εἶτα πάλιν, ὡς ἔθος τῶ Κέλσῳ, φέρει ἐν τοῖς ἐξῆς λέ-* 795
γων ἃ οὐδεὶς ἡμῶν ἀνέγραψε· φησὶ γὰρ τοιαῦτα· οὐ μὴν οὐδὲ
ἐκεῖνο ἀνεκτόν σου λέγοντος, ὡς, ἂν οἱ νῦν βασιλεύοντες
 25 *ἡμῶν σοὶ πεισθέντες ἀλώσι. τοὺς αὐθις βασιλεύοντας*

1 Vgl. Gen. 18, 24. 26. — 2 Vgl. Matth. 5, 13. Mark. 9, 50. Luk. 14, 34. —
 3 Vgl. oben VIII 25, S. 242 Z. 2. — 5 Vgl. Matth. 5, 13. Luk. 14, 34. 35. — 8
 Vgl. Matth. 4, 3. Hiob 1, 12. 2, 6. — 11 Joh. 16, 33. — 16 Phil. 4, 13 (I Tim.
 1, 12). — 17 Vgl. Matth. 10, 29. — 20 Vgl. Matth. 10, 30. Luk. 12, 7. — 24 Vgl.
 Melito bei Eusebius, Hist. eccles. IV 26, 7—11.

8 τῶν ἐπὶ γῆς συστάσεων schreibe ich, vgl. oben III 28, I 225 Z. 21 f., τῶν
 ἐπὶ γῆς συστάσεως A τῆς ἐπὶ γῆς συστάσεως M^{corr.} (am Rand) Bo. (Notae p. 409)
 Del. (I 794 Anm. b) τῶν τῆς ἐπὶ γῆς συστάσεως Ausg. | 4 ὅσον μὴ οἱ ἄλλες τρέπονται
 A (doch οὐ von I. H. Übergeschr.), V Del. ὅσον μὴ οἱ ἄλλες τρέπονται
 M (am Rand) Hδ. Sp. (im Text) | 7 ἡμεῖς] Spiritus ausgebrochen A | 9 (οὐ) füge
 ich hier ein | hinter ἡμᾶς + μὴ M Ausg. unrichtig | 10 ἄγομεν] α in Correctur
 A | 12 (λοχύει ὁ κόσμος) fügt Bo. (Notae p. 409) richtig, wie der Zusammenhang
 zeigt, hier ein | 18 ἀπὸ Del. ἐπὶ A Hδ. Sp. | 15 περὶ A ἔπερ M Ausg. | 19 τοῖς
 < M Ausg. | 23—24 am Rand κεῖ A | 23 φησὶ γὰρ A καὶ φησὶ M Ausg. | 24
 οἱ] ι halb erloschen A | 25 ἀλώσι A | hinter ἀλώσι + καὶ ἄλλους ἐπ' ἄλλοις μέχρι
 πάντων, doch expungiert, A.

πείσεις εἴτ' ἄλλους, ἂν κάκεινοι ἀλῶσι, καὶ ἄλλους ἐπ' ἄλ-
 λοις, μέχρι πάντων τῶν σοι πειθομένων ἀλισκομένων μία
 τις ἀρχὴ σωφρονήσασα καὶ προειδομένη τὸ συμβαῖνον πάν-
 τας ὑμᾶς, πρὶν αὐτὴν προαπολέσθαι, παγγενεὶ διολέσει.
 5 εἰπεῖν δὲ περὶ τούτων οὐχ αἰρεῖ λόγος, οὐ γὰρ λέγει τις ἡμῶν περὶ
 τῶν νῦν βασιλευόντων ὅτι, ἐὰν πεισθέντες ἀλῶσι, τοὺς μετ'
 αὐτοὺς πάλιν πείσομεν, κάκεινων ἀλόντων πάλιν τοὺς ἐξῆς
 πείσομεν. πόθεν δὲ καὶ ἀπέρριψεν ὅτι κατὰ διαδοχὴν αἰεὶ τῶν
 ὑστέρων πειθομένων ἡμῖν καὶ ἀλισκομένων διὰ τὸ μὴ ἀμύνεσ-
 10 θαι τοὺς πολεμίους μία τις ἀρχὴ σωφρονήσασα καὶ προειδο-
 μένη τὸ συμβαῖνον παγγενεὶ ἡμᾶς διολέσει; ἀλλ' ἔοικε φλυα-
 ρίας ἐν τούτοις ἐξῆς συνάπτων καὶ τοῦτ' ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπερρίοιβ-
 δηκέναι.

LXXII. Μετὰ δὲ ταῦτα εὐχὴν τινα εἰπὼν τὴν· εἰ γὰρ δὴ οἶόν
 15 τε εἰς ἕνα συμφρονῆσαι νόμον τοὺς τὴν Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην
 καὶ Λιβύην Ἑλληνᾶς τε καὶ βαρβάρους ἄχρι περάτων νενε-
 μημένους, ἀδύνατον τοῦτο νομίσας εἶναι ἐπιφέρει ὅτι ὁ τοῦτο οἰό-
 μενος οἶδεν οὐδέν. εἰ δὲ χρὴ καὶ τοῦτ' εἰπεῖν, λελέξεται ὀλίγα
 εἰς τὸν τόπον, δεόμενον πολλῆς ἐξετάσεως καὶ κατασκευῆς, εἰς τὸ
 20 φανῆναι οὐ μόνον δυνατὸν ἀλλὰ καὶ ἀληθὲς τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ
 εἰς ἕνα συμφρονῆσαι νόμον πᾶν τὸ λογικόν. οἱ μὲν οὖν ἀπὸ
 τῆς Στοᾶς, ἐπικρατήσαντος ὡς οἶόν τε τοῦ λοχυροτέρου τῶν ἄλλων
 στοιχείου, τὴν ἐκπύρωσιν ἔσεσθαι πάντων εἰς πῦρ μεταβαλλόντων.
 ἡμεῖς δὲ τῆς λογικῆς φύσεώς φαμεν ὅλης κρατῆσαι ποτε τὸν λόγον·
 25 καὶ μεταποιῆσαι πᾶσαν ψυχὴν εἰς τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα. ἐπὰν

15 Vgl. oben I 14. 24. V 41. — 28 Vgl. oben V 15, S. 16 Z. 2 f.

1 εἴτ' Bo. (Notae p. 409) Del. (I 795 Anm. a) εἰδ' in οὐδ' corr. A εἰ δ' P
 M V Ausgg. | ἀλῶσι] ἄ aus ἀ (oder ἀ aus ἄ?) corr. A | 2 ἀλισκομένων] ἄ aus ἀ
 (oder ἀ aus ἄ?) corr. A | hinter ἀλισκομένων + ἀλισκομένων, doch expungiert.
 A | μία schreibe ich mit Keim (Celsus' Wahres Wort, S. 138 Anm. 2), vgl. unten
 Z. 10; εἰ μὴ oder ἢ μία liest Bo. (Notae p. 409), ἄμα A Ausgg. | 3 σω-
 φρο|||νήσασα [so] aus σωφροσύνης corr. A² | 4 αὐτὴν Bo. (Notae p. 409) Del.
 (I 795 Anm. c) αὐτῆ A αὐτῆ P M Ausgg. | διολέσει] εἰ halb erloschen A | 5 εἰπεῖν
 δὲ περὶ τούτων οὐχ αἰρεῖ λόγος schreibe ich mit Del. (I 795 Anm. d), ἀπολογεῖσ-
 θαι περὶ τούτων οὐχ αἰρεῖ λόγος vermutet Bo. (Notae p. 409), ἐπεὶ δὲ πρὸς τού-
 των οὐκ ἐρεῖ λόγος A Ausgg. | τίς [so] auf Rasur A | 7 ἀλόντων] ἄ aus ἀ (oder
 ἀ aus ἄ?) corr. A | 9 ἀλισκομένων] ἄ aus ἀ (oder ἀ aus ἄ?) corr. A | 11 φλυα-
 ρίας] ια auf Rasur A | 12 ἀπερρίοιβδηκέναι A | 16 hinter Λιβίην + κατοικούντας
 P Del., vgl. unten S. 290 Z. 11 f. | 28 hinter ἔσεσθαι + λέγουσι Hδ. am Rand, Sp.
 im Text unrichtig infolge falscher Interpunktion | 24 κρατῆσαι bis 25 μεταποιῆσαι]
 κρατήσιν—μεταποιήσιν vermutet Guet (bei Del. I 795 Anm. f).

ἕκαστος ψιλῆ χρησάμενος τῇ ἔξουσίᾳ ἔλγεται ἃ βούλεται καὶ γένηται ἐν οἷς εἴλατο· καὶ φαμεν ὅτι οὐκ ἔστιν εἰκὸς, ὡς περ ἐπὶ τῶν <ἐν> τοῖς σώμασι νοσημάτων καὶ τραυμάτων τινὰ τῶν συμβαινόντων ἰσχυρότερα εἶναι πάσης λατρικῆς τέχνης, οὕτως ἐπὶ τῶν ψυχῶν εἰ-
 214^r ναί τι | τῶν ἀπὸ κακίας ἀδύνατον ὑπὸ τοῦ ἐπὶ πᾶσι λογικοῦ καὶ θεοῦ θεραπευθῆναι. πάντων γὰρ τῶν ἐν ψυχῇ κακῶν δυνατώτερος ὢν ὁ λόγος καὶ ἡ ἐν αὐτῷ θεραπεία προσάγει κατὰ βούλησιν θεοῦ ἕκαστῳ αὐτήν, καὶ τὸ τέλος τῶν πραγμάτων ἀναιρεθῆναι ἔστι τὴν κακίαν· πότερον δὲ ὥστε μηδαμῆ μηδαμῶς ἔτι αὐτὴν ἐπιτραπῆναι 796
 10 δύνασθαι ἢ μὴ, οὐ τοῦ παρόντος ἔστι λόγον διδάξαι.

πολλὰ μὲν οὖν αἱ προφητεῖαι περὶ τῆς παντελοῦς ἀναιρέσεως τῶν κακῶν καὶ διορθώσεως πάσης ψυχῆς ἐν ἀποθρήτοις λέγουσιν, ἀρκεῖ δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος παραθέσθαι τὴν ἀπὸ τοῦ Σοφονίου λέξιν, οὕτως ἔχουσαν· „εἰτοιμάζου, ὄρθρισον· διέφθαρται πᾶσα ἡ ἐπιφυλλίς αὐ-
 15 τῶν. διὰ τοῦτο ὑπόμεινόν <με>, λέγει κύριος, ἐν ἡμέρᾳ ἀναστάσεώς μου εἰς μαρτύριον· διότι τὸ κρίμα μου εἰς συναγωγὰς ἔθνων τοῦ ἐκδέξασθαι βασιλεῖς, τοῦ ἐκχέαι ἐπ' αὐτοὺς πᾶσαν ὀργὴν θυμοῦ μου. ἐν γὰρ πυρὶ ζήλου μου καταναλωθήσεται πᾶσα ἡ γῆ· ὅτι τότε με-
 20 ταστρέψω ἐπὶ λαοὺς γλώσσαν εἰς γενεὰν αὐτῆς, τοῦ ἐπικαλεῖσθαι πάντας τὸ ὄνομα κυρίου, τοῦ δουλεύειν <αὐτῷ> ὑπὸ ζυγὸν ἕνα. ἐκ περάτων ποταμῶν Αἰθιοπίας θύσουσι θυσίας μοι. ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ οὐ μὴ καταισχυρθῆς ἐκ πάντων τῶν ἐπιτηδευμάτων σου, ὧν ἠσέβησας εἰς ἐμέ· ὅτι τότε περιελῶ ἀπὸ σοῦ τὰ φανύσματα τῆς ὑβρεώσ σου, καὶ οὐκ ἔτι μὴ προσθῆς τοῦ μεγαλαυχῆσαι ἐπὶ τὸ ὄρος
 25 τὸ ἅγιόν μου. καὶ ὑπολείψομαι ἐν σοὶ λαὸν πραῦν καὶ ταπεινόν, καὶ εὐλαβηθήσονται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος κυρίου οἱ κατάλοιποι τοῦ Ἰσραὴλ. καὶ οὐ ποιήσουσιν ἀδικίαν καὶ οὐ λαλήσουσι μάταια, καὶ οὐ μὴ εὐρεθῆ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν γλῶσσα δολία· διότι αὐτοὶ νεμῆ-
 σονται καὶ κοιτασθήσονται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν αὐτούς.“

14 Zephan. 3, 7—13.

2 εἴλατο [so], ε von II. oder I. Hand übergeschr., A εἴλετο M Ausgg., vgl. oben VII 70, S. 219 Z. 14 | ἔστι A | <ἐν> füge ich mit Del. ein | 4 εἶναι A Hδ. Sp. ἔστι Bo. (Notae p. 409) Del. | 5 mit τῶν beginnt fol. 214, es fehlt also (wohl infolge falscher Numerierung) fol. 213, ohne dass eine Lücke im Text von A vorhanden ist | λογικοῦ A λόγου PM Ausgg. | 6 vor ψυχῇ + τῇ MAusgg. | 7 αὐτῷ] α ausgebrochen A | 9 ἐπιτραπῆναι] ἐπιστραφῆναι vermutet Bo. (Notae p. 409) | 10 δύνασθαι MAusgg. γίνεσθαι A | 14 ἐπιφυλλίς [so] A¹ | 15 <με> füge ich aus d. LXX mit den Ausgg. ein | 17 ἐκδέξασθαι A εἰσδέξασθαι Ausgg. | 18 πυρὶ] v in Correctur A | 20 <αὐτῷ> füge ich aus d. LXX mit den Ausgg. ein, vgl. unten S. 290 Z. 6 | 28 φανύσματά [so] A | τῆς] τη in Correctur A | 24 οὐκ ἔτι A οὐκέτι Ausgg. | 25 μου] μ in Correctur A.

Origenes II.

ὁ δυνάμενος δ' εἰς ταῦτα ὅλα μὲν κατανοήσας τὴν σαφήνειαν τῆς προφητείας παρασησάτω, μάλιστα δ' ἔξετασάτω, τί τὸ ἀναλουμένης πάσης τῆς γῆς μεταστραφῆναι „ἐπὶ λαοὺς γλώσσαν εἰς γενεὰν αὐτῆς,“ ἀνάλογον τοῖς πρὸ τῆς συγχύσεως πράγμασι· καὶ κατανοήσάτω, τί τὸ „ἐπικαλεῖσθαι πάντας τὸ ὄνομα κυρίου, τοῦ δουλεύειν αὐτῷ ὑπὸ ζυγὸν ἓνα,“ ὡς περιαιρεθῆναι „τὰ τῆς ὕβρεως φανλισματα,“ καὶ μηκέτι εἶναι „ἀδικίαν“ μηδὲ λόγους ματαίους μηδὲ γλώσσαν δολίαν.

ταῦτα δ' ἔδοξέ μοι μετρίως καὶ οὐ μετὰ τῆς ἀκριβοῦς διηγήσεως παραθέσθαι διὰ τὴν Κέλσον λέξιν, οἰομένου τὸ συμφρονῆσαι τοὺς τὴν Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην καὶ Λιβύην Ἑλληνᾶς τε καὶ βαρβάρους οἰκοῦντας ἀδύνατον εἶναι. καὶ τάχα ἀληθῶς ἀδύνατον μὲν τὸ τοιοῦτο τοῖς ἔτι ἐν σώμασι, οὐ μὴν ἀδύνατον καὶ ἀπολυθεῖω αὐτῶν.

15 LXXIII. *Εἴθ'* ἔξῃς προτρέπεται ἡμᾶς ὁ Κέλσος ἀρήγειν τῷ
214^v | βασιλεῖ παντὶ σθένει καὶ συμπονεῖν αὐτῷ τὰ δίκαια καὶ
ὑπερμαχεῖν αὐτοῦ καὶ συστρατεύειν αὐτῷ, ἂν ἐπέιγῃ, καὶ
συστρατηγεῖν. λεκτέον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα ὅτι ἀρήγομεν κατὰ
καιρὸν τοῖς βασιλεῦσι θείαν, ἢ οὕτως εἶπω, ἄρηξιν, καὶ „πανο-
20 πλιαν“ ἀναλαμβάνοντες „θεοῦ.“ καὶ ταῦτα ποιούμεν πειθόμενοι
| ἀποστολικῇ φωνῇ λεγούσῃ· „παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς πρῶτον ποιείσθαι 797
θεήσεις, προσερχᾶς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων,
ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων.“ καὶ
ὅσῳ γε τις εὐσεβέστερός ἐστι, τοσοῦτῳ ἀνντικώτερος ἐν τῷ ἀρή-
25 γειν τοῖς βασιλεύουσι παρὰ τοὺς εἰς τὰς παρατάξεις ἐξιόντας
στρατιώτας καὶ ἀναιροῦντας οὓς ἂν δύνωνται τῶν πολεμίων.

εἶτα δὲ καὶ ταῦτ' εἰπομεν ἂν πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους τῆς πίστεως καὶ ἀξιοῦντας ἡμᾶς στρατεύεσθαι ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καὶ ἀνθρώπους ἀναιρεῖν ὅτι καὶ οἱ καθ' ὑμᾶς ἱερεῖς ἀγαλμάτων τινῶν
30 καὶ νεωκόροι ὧν νομίζετε θεῶν τηροῦσιν ἑαυτῶν ἀμίαντον τὴν δεξιὰν διὰ τὰς θυσίας, ἢ ἀναιμάκτοις χερσὶ καὶ καθαρὰς ἀπὸ φόνων προσάγωσι τὰς νενομισμένας θυσίας οἷς φατε θεοῖς· καὶ οὐ δῆ ποῦ

2 Vgl. Zephan. 3, 8. 9. — 5 Vgl. Zephan. 3, 9. — 6 Vgl. Zephan. 3, 11. — 7 Vgl. Zephan. 3, 13. — 19 Vgl. Ephes. 6, 11. — 21 I Tim. 2, 1. 2.

1 ὁ δυνάμενος—κατανοήσας] ὁ δυνάμενος δὴ ταῦτα ὅλα κατανοῆσαι vermutet Guet (bei Del. I 796 Anm. h) | εἰς] εὖ vermute ich, da die Construction εἰς ταῦτα κατανοεῖν, an sich sehr ungewöhnlich, bei Origenes sonst nicht vorkommt | 18 τοιοῦτο A τοιοῦτον Ausgg. | σώμασι schreibe ich, vgl. oben II 23, I 152 Z. 21; σώματι A Ausgg. | 14 αὐτῶν A αὐτοῦ MAusgg. | 21 ποιείσθαι zweimal geschrieben A | 24 ἐστίν Ausgg. | 29 ὑμᾶς Hb. am Rand, Sp. Del. im Text; ἡμᾶς A | 31 ἀναιμακτοῖς [so] A.

πολέμον καταλαβόντος καὶ τοὺς ἱερεῖς στρατεύετε. εἰ οὖν τοῦτ' εὐλόγως γίνεται, πόσῳ μᾶλλον ἄλλων στρατευομένων καὶ οὗτοι στρατεύονται ὡς ἱερεῖς τοῦ θεοῦ καὶ θεραπευταί, καθαρὰς μὲν τηροῦντες τὰς δεξιὰς ἀγωνιζόμενοι δὲ διὰ τῶν πρὸς θεὸν εὐχῶν ὑπὲρ τῶν
 5 δικαίως στρατευομένων καὶ ὑπὲρ τοῦ δικαίως βασιλεύοντος, ἵνα τὰ ἐναντία πάντα καὶ ἐχθρὰ τοῖς δικαίως πράττουσι καθαιρεθῆ; ἡμεῖς δὲ καὶ ταῖς εὐχαῖς πάντας δαίμονας, τοὺς ἐγείροντας τὰ πολεμικὰ καὶ ὄρκους συγχέοντας καὶ τὴν εἰρήνην ταράσσοντας, καθαιροῦντες μᾶλλον βοηθοῦμεν τοῖς βασιλεύουσιν ἢ περ οἱ δοκοῦντες
 10 στρατεύεσθαι. συμπονοῦμεν δὲ τοῖς κοινοῖς πράγμασιν οἱ μετὰ δικαιοσύνης ἀναφέροντες προσευχὰς, σὺν ἀσκήσει καὶ μελέταις διδασκούσιν καταφρονεῖν ἡδονῶν καὶ μὴ ἄγεσθαι ὑπ' αὐτῶν. ἡμεῖς καὶ μᾶλλον ὑπερμαχοῦμεν τοῦ βασιλέως· καὶ οὐ συστρατευόμεθα μὲν αὐτῷ, κἂν ἐπέλγῃ, στρατευόμεθα δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ἴδιον
 15 στρατόπεδον εὐσεβείας συγκροτοῦντες διὰ τῶν πρὸς τὸ θεῖον ἐντεύξεων.

LXXIV. *El δὲ βούλεται ἡμᾶς ὁ Κέλσος καὶ στρατηγεῖν (ὑπὲρ) πατρίδος, ἵστω ὅτι καὶ ταῦτα ποιοῦμεν, οὐ πρὸς τὸ | βλέπεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ κενοδοξεῖν ἐπ' αὐτῶν ταῦτα πράττοντες·*
 20 *ἐν γὰρ τῷ κρυπτῷ ἡμῶν κατ' αὐτὸ τὸ ἡγεμονικὸν εὐχαί εἰσιν, ἀναπεμπόμεναι ὡς ἀπὸ ἱερῶν ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν. Χριστιανοὶ | δὲ μᾶλλον εὐεργετοῦσι τὰς πατρίδας ἢ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, παιδεύοντες τοὺς πολίτας καὶ εὐσεβεῖν διδάσκοντες εἰς τὸν πολιεῖα θεὸν, ἀναλαμβάνοντες εἰς θεῖαν τιμὰ καὶ ἐπουράνιον*
 25 *πόλιν τοὺς ἐν ταῖς ἐλαχίσταις πόλεσι καλῶς βιώσαντας· πρὸς οὓς λέγοιτο ἂν· (ἐν) ἐλαχίστῃ πόλει „πιστὸς ἐγένου,“ ἦκε καὶ ἐπὶ τὴν μεγάλην, ὅπου „θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ θεοῦ διακρίνει,“ καὶ σὲ συναριθμῶν αὐτοῖς, ἐὰν μηκέτι ὡς ἄνθρωπος ἀποθνήσκῃς μηδ' „ὡς εἰς τῶν ἀρχόντων“ πίπτῃς.*

18 Vgl. Tertullian, De idol. Cap. XIX. De corona Cap. XI. — 18 Vgl. unten VIII 75, S. 292 Z. 2. — 24 Vgl. Hebr. 11, 16. 12, 22. — 26 Vgl. Luk. 16, 10. 19, 17 (Matth. 25, 21) und A. Resch, Agrapha (T. U. V 4) S. 144 [wo VIII, 74 statt VIII, 47 zu lesen ist]. — 27 Psal. 81, 1. — 28 Vgl. Psal. 81, 7.

2—3 am Rand ση Α' | 2 στρατεύονται] οὐ στρατεύονται vermutet Del. (I 797 Anm. d) unrichtig, vgl. unten Z. 14 | 6 δικαίως in δικαιούς corr. A | 8 hinter ταράσσοντας + καί, doch expungiert, A | 13 συνεστρατευόμεθα, doch ε (vor σ) expungiert, A | 17 (ὑπὲρ) füge ich mit Jol (am Rand) Hδ. (Notae p. 496) Del. ein | 20 εὐχαί] α halb ausgebrochen A | 22 mit δὲ beginnt fol. 216, vor diesem sind fol. 211 und 215 falsch eingehaftet, A | 24 πολιεῖα M^{corr.} Hδ. Sp. τῶν ὄλων P Del. πολιαί [so] A | 26 λέγοιτο ἂν aus λέγει τὸ ἂν corr. A | (ἐν) füge ich nach P mit Del. ein | 27 ἔστη Ausgg. ἐστίν A | 28 ἐὰν] ἵνα vermutet Bo. (Notae p. 409).

LXXV. Προτρέπει δ' ἡμᾶς Κέλσος καὶ ἐπὶ τὸ ἄρχειν τῆς πατρίδος, ἐὰν δέη καὶ τοῦτο ποιεῖν ἕνεκεν σωτηρίας νόμων καὶ εὐσεβείας. ἡμεῖς δὲ ἐν ἐκάστη πόλει ἄλλο σύστημα πατρίδος κτισθὲν λόγῳ θεοῦ ἐπιστάμενοι τοὺς δυνατοὺς λόγῳ καὶ βίῳ ὑγίαι
 5 χρωμένους ἄρχειν ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἐκκλησιῶν παρακαλοῦμεν, οὐκ ἀποδεχόμενοι μὲν τοὺς φιλάρχους βιαζόμενοι δὲ τοὺς διὰ πολλὴν μετριότητα τὴν κοινὴν φροντίδα τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ μὴ βουλομένους προπετῶς ἀναδέξασθαι· καὶ οἱ καλῶς ἄρχοντες ἡμῶν βιασθέντες ὑπάρχουσι, τοῦ μεγάλου βασιλέως ἀναγκάζοντος, ὃν πε-
 10 πείσμεθα εἶναι υἱὸν θεοῦ λόγον θεόν. καὶ εἰ ἄρχουσιν οἱ καλῶς ἄρχοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς κατὰ θεὸν πατρίδος (λέγω δὲ τῆς ἐκκλησίας), λεγόμενοι ἢ (βιαζόμενοι), καὶ ἄρχουσι κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ προστεταγμένα, οὐδὲν παρὰ τοῦτο μολύνοντες τῶν θετῶν νόμων.

15 καὶ οὐ φεύγοντες γε τὰς κοινοτέρας τοῦ βίου λειτουργίας Χριστιανοὶ τὰ τοιαῦτα περιίστανται ἀλλὰ τηροῦντες ἑαυτοὺς θειότερα καὶ ἀναγκαιότερα λειτουργία ἐκκλησίας θεοῦ ἐπὶ σωτηρίᾳ ἀνθρώπων καὶ ἀναγκαίως ἅμα καὶ δικαίως ἠγούμενοι καὶ πάντων πεφροντικότες, τῶν μὲν ἔνδον, ἢ ὁσημέραι βέλτιον βιωῖσι, τῶν δὲ δοκούντων ἔξω, ἵνα γένωνται ἐν τοῖς σεμνοῖς τῆς θεοσεβείας λόγοις καὶ
 20 ἔργοις καὶ οὕτω θεὸν ἀληθῶς σέβοντες καὶ πολλοὺς ὄση δύναμις παιδεύοντες ἀνακραθῶσι τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ καὶ τῷ θείῳ νόμῳ καὶ οὕτως ἐνωθῶσι τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ διὰ τοῦ ἐνοῦντος αὐτῷ υἱοῦ θεοῦ λόγου καὶ σοφίας καὶ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης πάντα τὸν προτε-
 25 τραμμένον ἐπὶ τὸ κατὰ θεὸν ἐν πᾶσι ζῆν.

LXXVI. Ἔχεις δ' ἐν τούτοις, ἱερὲ Ἀμβρόσιε, τὸ τέλος | κατὰ 799 τὴν παροῦσαν ἡμῖν καὶ δοθεῖσαν δύναμιν τῶν προστεταγμένων ὑπὸ

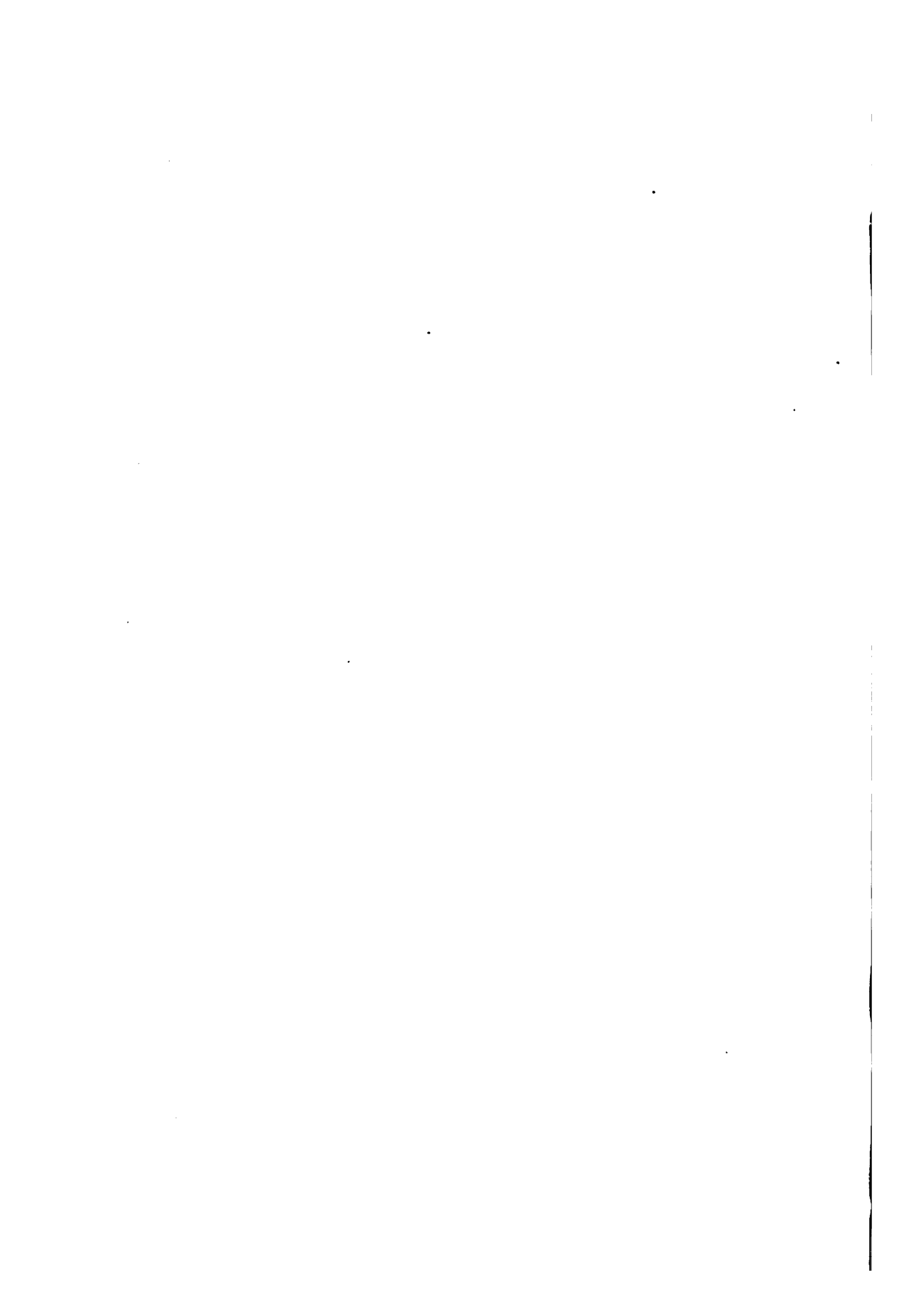
9 Vgl. Jes. 9, 6. 7. Jerem. 23, 5. Sachar. 9, 9 (Matth. 21, 5. Joh. 12, 15). — 10 Vgl. Joh. 1, 1. — 24 Vgl. Joh. 1, 1. 14. 14, 6. 17, 17. Luk. 11, 49. I Kor. 1, 24. 30.

5 ἄρχειν (hinter χρωμένους) < P Del. | 6—7 am Rand ση Α' | 10 εἰ ἄρχουσιν οἱ καλῶς ἄρχοντες] εἰ καλῶς ἄρχουσιν οἱ ἄρχοντες liest Bo. (Notae p. 409) u. nach ihm Del. | 11 hinter ἐκκλησία + ὑπὸ Hδ. Sp. | τῆς ἐκκλησίας M Ausgg. ἢ ἐκκλησίας A | 12 λεγόμενοι ἢ (βιαζόμενοι) schreibe ich, vgl. oben Z. 6—9, und lasse dahinter den Nachsatz beginnen; ἐκλεγόμενοι, M^{corr.} Hδ. Sp., λεγόμενοι (προσάται), ἢ P (durch Conjectur) Del. | 13 προστεταγμένα P Del. προτεταγμένα A Hδ. Sp. | μολύνοντες] μολύνονται ὑπὸ P (durch Conjectur) Del. | 16 θειότερα aus θειότερα corr. A | 17 ἀναγκαιότερα aus ἀναγκαιότερα corr. A | 19 τῶν δὲ δοκούντων] τῶν δὲ [oder δ'] οἰκούντων schreibt ohne Grund C. Fr. W. Hasselbach (De discipulorum, qui primis Christianorum scholis erudiebantur, seu de Catechumenorum ordinibus, quot fuerint in vetere ecclesia et graeca et latina, Progr. des Stettiner Gymnas. 1839, p. 21) | 24 προτετραμμένον] das zweite μ übergeschr. A.

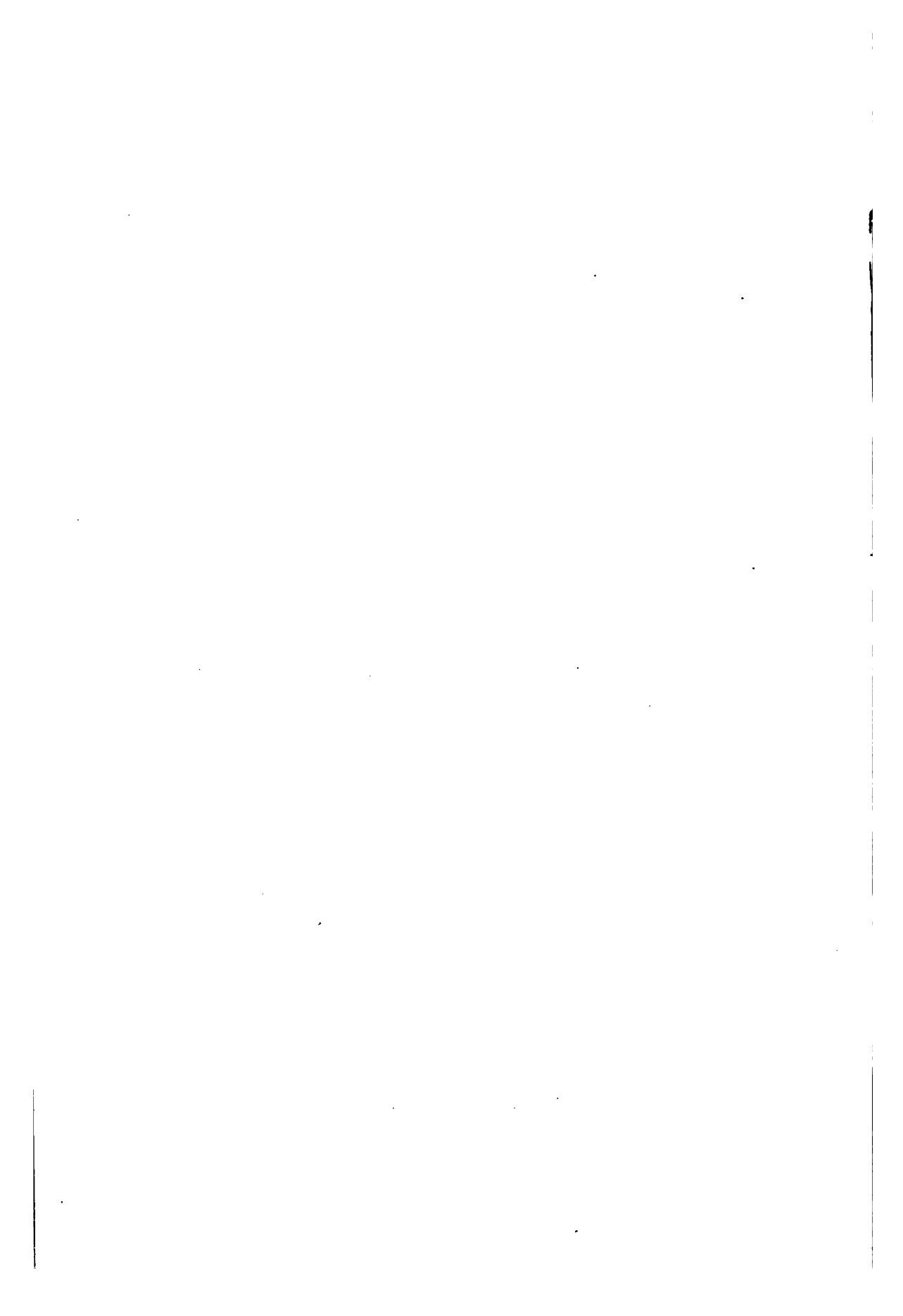
σοῦ. καὶ περιεγράψαμεν ἐν ὀκτώ βιβλοῖς πάντα, ὅσα πρέπον εἶναι ἐνομίσαμεν ὑπαγορεύσαι πρὸς τὸν ἐπιγεγραμμένον Κέλσον ἀληθῆ λόγον. τοῦ δ' ἐντυγχάνοντός ἐστι τῷ ἐκείνου συγγράμματι καὶ
 216^v οἷς | ἡμεῖς κατ' αὐτοῦ ὑπαγορεύσαμεν κρίναι, ὁπότερα μᾶλλον πνεῖ
 5 τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ τοῦ τρόπου τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας καὶ τῆς εἰς ἀνθρώπους φθανοῦσης ὑγιῶν δογμάτων προτροπομένων ἐπὶ τὸν ἄριστον βλον ἀληθείας.

ἴσθι μέντοι ἐπαγγελλόμενον τὸν Κέλσον ἄλλο σύνταγμα μετὰ τοῦτο ποιήσῃ, ἐν ᾧ διδάξῃ ἐπηγγεῖλατο, ὅπῃ βιωτέον τοὺς
 10 βουλομένους αὐτῷ καὶ δυναμένους πείθεσθαι. εἰ μὲν οὖν οὐκ ἔγραψεν ὑποσχόμενος τὸν δεῦτερον λόγον, εὖ ἂν ἔχοι ἀρκεῖσθαι ἡμᾶς τοῖς ὀκτώ πρὸς τὸν λόγον αὐτοῦ ὑπαγορευθεῖσι βιβλοῖς· εἰ δὲ κάκεινον ἀρξάμενος συνετέλεσε, ζήτησον καὶ πέμφον τὸ σύγγραμμα, ἵνα καὶ πρὸς ἐκεῖνο ἄπερ ἂν ὁ τῆς ἀληθείας διδῶ ἡμῖν πα-
 15 τῆρ ὑπαγορεύσαντες καὶ τὴν ἐν ἐκείνῳ ψευδοδοξίαν ἀνατρέψωμεν, εἰ δέ που τι ἀληθὲς λέγεται, τούτῳ ἀφιλονείκως ὡς καλῶς εἰρημένῳ μαρτυρήσωμεν.

4 κρίναι A | 8 σύνταγμα] α (hinter τ) auf Rasur A | 9 ἐπηγγεῖλατο] ἐπηγγή-
 λατο A | 17 mit μαρτυρήσωμεν endigt das VIII. Buch auf fol. 216^v; hinter μαρ-
 τυρήσωμεν : ~ sss ~ sss ~ ✱ τέλος τοῦ Ἡ τόμου ✱ † † † A¹.

ΠΕΡΙ ΕΥΧΗΣ

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΠΕΡΙ ΕΥΧΗΣ.

1⁷ I. Τὰ διὰ τὸ εἶναι μέγιστα καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον τυγχάνειν εἰς 196
 ὑπερβολὴν τε ὑπεράνω τῆς ἐπικήρου φύσεως ἡμῶν ἀδύνατα τῷ
 λογικῷ καὶ θνητῷ γένει καταλαβεῖν ἐν πολλῇ δὲ καὶ ἀμετρήτῳ ἐκ-
 χεομένη ἀπὸ θεοῦ εἰς ἀνθρώπους χάριτι θεοῦ διὰ τοῦ τῆς ἀνπερ-
 5 βλήτου εἰς ἡμᾶς χάριτος ὑπηρέτου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ συνεργοῦ
 πνεύματος βουλήσει θεοῦ. δυνατὰ γίνεται. ἀδύνατον γοῦν τῇ ἀν-
 θρωπίνῃ φύσει ὑπάρχον σοφίας κτήσις, ἢ τὰ πάντα κατεσκευάσται
 („πάντα“ γὰρ κατὰ τὸν Δαυὶδ ὁ θεὸς „ἐν σοφίᾳ“ ἐποίησε), δυνατὸν
 10 ἐξ ἀδυνατοῦ γίνεται διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, „ὅς
 ἐγενήθη σοφία ἡμῖν ἀπὸ θεοῦ δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπο-
 λύτρωσις.“ „τίς γὰρ ἄνθρωπος γνώσεται βουλήν θεοῦ; ἢ τίς ἐνθυ-
 μηθήσεται τί θέλει ὁ κύριος; ἐπεὶ λογισμοὶ θνητῶν δειλοὶ, καὶ
 ἐπισφαλεῖς αἱ ἐπίνοιαί ἡμῶν· φθαρτὸν γὰρ σῶμα βαρύνει ψυχὴν,
 καὶ βρίθει τὸ γεῶδες σκῆνος νοῦν πολυφροντίδα. καὶ μόγις εἰκά-
 15 ζομεν τὰ ἐπὶ γῆς, τὰ δὲ ἐν οὐρανοῖς τίς ἐξιχνιάσει;“ τίς δ' οὐκ ἂν
 εἴποι ἀδύνατον εἶναι ἄνθρωπον ἐξιχνιάσαι „τὰ ἐν οὐρανοῖς;“ ἀλλ'
 ὅμως τοῦτο τὸ ἀδύνατον τῇ ὑπερβαλλούσῃ χάριτι τοῦ θεοῦ δυνατὸν
 γίνεται· ὁ γὰρ ἀρπαγὴς εἰς τρίτον οὐρανὸν ἐξιχνίασε τάχα τὰ ἐν
 τοῖς τρισὶν οὐρανοῖς διὰ τὸ ἀκηκοέναι „ἄρῆτα ῥήματα, ἃ μὴ ἐξόν
 20 ἄνθρωπον | λαλήσαι“ ἦν. τίς δὲ δύναται εἰπεῖν ὅτι δυνατὸν ἀν- 197

8 Vgl. Tit. 3, 5. 6. — 8 Vgl. Psal. 103, 24. — 9 I Kor. 1, 30. — 11 Weish. Sal. 9, 13—16. — 18 Vgl. II Kor. 12, 2. — 19 Vgl. II Kor. 12, 4.

Die Überschrift, welche in T fehlt, wird durch die Worte des Origenes: *περὶ εὐχῆς προκειμένον ἡμῖν τοῦ λόγου* (unten Cap. II 1, S. 298 Z. 21) und die des Pamphilus: *sicut habet vel de martyrio vel de oratione* (Apol. Cap. VIII, tom. XXIV p. 397 ed. Lomm.) bestätigt, vgl. auch die Überschrift des Fragments im Cod. Col: + τοῦ ὠριγένους τὸ τῆς εὐχῆς ἀποτελείτιον | 1. Tâ] T rot ausgeführter Initial T | 8 δὲ] δὴ Angl. (bei Del. I 911*) < Huet Bent. (bei Del. I 196 Anm. a) | 4 χάριτι θεοῦ] χάριτι vermutet Angl. (a. a. O.) unrichtig | 10 ἐγενήθη Ox. Lond. Del. (I 196 Anm. c) Lomm. ἐγενήθη TDel. | 16 ἐξιχνιάσαι] ἐξιχνιάσαι T Lond.

θρόνω γνωσθῆναι τὸν τοῦ κυρίου νοῦν; ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὁ θεὸς
διὰ Χριστοῦ χαρίζεται

5 τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτῶν οὐκέτι, ὅτε
διδάσκει αὐτοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου εἶναι θέλοντος ἀλλὰ εἰς φίλον
μεταβάλλοντος τούτοις, ὃν κύριος πρότερον ἦν. ἀλλὰ καὶ ὡς οὐδεὶς
,οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώ-
10 πον τὸ ἐν αὐτῷ, οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς“ οἶδεν „εἰ μὴ τὸ
πνεῦμα τοῦ θεοῦ.“ εἰ δὲ μηδεὶς „οἶδε“ „τὰ τοῦ θεοῦ“ „εἰ μὴ τὸ
πνεῦμα τοῦ θεοῦ,“ ἀδύνατον εἶδέναι ἀνθρώπων „τὰ τοῦ θεοῦ.“ καὶ
τοῦτο δὲ κατανόησον, πῶς δυνατόν γίνεται. „ἡμεῖς δὲ,“ φησὶν, „οὐ
τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ,
15 ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, ἃ καὶ λαλοῦμεν οὐκ
ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις ἀλλ’ ἐν διδακτοῖς τοῦ πνεύ-
ματος.“

II 1. Ἄλλ’ εἰκὸς, Ἀμβρόσιε θεοσεβέστατε καὶ φιλοπονῶτατε καὶ
Τατιανῇ κοσμιωτάτῃ καὶ ἀνδρειοτάτῃ (ἀφ’ ἧς ἐκλελοιπέναι „τὰ γυ-
20 ναικεία“ ὃν τρόπον ἐκλελοίπει τῇ Σάρῃα ἤδη εὐχομαι), ὑμᾶς ἀπο-
ρεῖν τί δὴ ποτε, περὶ εὐχῆς προκειμένου ἡμῖν τοῦ λόγου, ταῦτα ἐν
προοιμίῳ περὶ τῶν ἀδυνάτων ἀνθρώποις δυνατῶν χάριτι θεοῦ
γινόμενων εἰρηται. ἐν τῶν ἀδυνάτων ὅσον ἐπὶ τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν
κείσθαι τυγχάνειν τρανώσαι τὸν περὶ τῆς εὐχῆς ἀκριβῶς καὶ θεο-

1 Vgl. Röm. 11, 34. I Kor. 2, 16 (Jes. 40, 13). — 6 Vgl. Joh. 15, 14. 15. —
9 Vgl. I Kor. 2, 11. — 18 I Kor. 2, 12. 13. — 19 Vgl. Gen. 18, 11.

2 hinter χαρίζεται eine Lücke von 3½ Zeilen = ungefähr 225 Buchst. in T, die
eine an Joh. 15, 14. 15 angeknüpfte Erörterung enthalten hat, vgl. Origenes, Comm. in
Joh. tom. I 29 (31) (tom. I p. 64 sq. ed. Lomm., I p. 38 ed. Brooke). Ox. (vgl. Del. I 197
Anm. a) versucht die Lücke so auszufüllen: (εἶπε γὰρ, οὐκ ἔτι ὑμᾶς λέγω δούλους,
ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ ὁ κύριος, ὑμᾶς δὲ εἶρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ
ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς μου ἐγνώρισά ὑμῖν· λέγει ὅτι οὐκ οἶδε) nicht glücklich,
da das folgende ἑαυτῶν (Z. 6) nicht passen würde. Angl. (bei Del. I 911a) er-
gänzt besser so: (εἶπε γὰρ, οὐκ ἔτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε
τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ὑμᾶς δὲ εἶρηκα φίλους, ὅτι πάντα, ἃ ἤκουσα
παρὰ τοῦ πατρὸς μου, ἐγνώρισά ὑμῖν. Δούλοις οὖσιν αὐτοῖς γνωρίζει). Ich ver-
mute, dass hinter χαρίζεται das mit (λέγοντος ὅτι) eingeleitete Citat Joh. 15, 14. 15
(= 174 Buchst.) gestanden, das Folgende aber etwa so gelaute hat: (ἀγνοοῦσιν
οὖν οἱ ἀκούειν ταῦτα λέγοντος Χριστοῦ βουλόμενοι), wenigstens würde die Ges-
amtzahl der Buchst. (174 + 51 = 225) zu der Lücke stimmen | 7 τοῦ κυρίου] τοῦ
κύριος Bent. (bei Del. I 197 Anm. b) | 15 εἰδῶμεν Lond. Bent. (bei Del. I 197
Anm. c) ἴδωμεν Huet Ox. Del. ἰδῶμεν T | 18 θεοσεβέστατε καὶ φιλοπονῶτατε] εὐ-
σεβέστατε καὶ φιλοθεώτατε vermutet Angl. (bei Del. I 911b) ohne Grund.

πρεπῶς πάντα λόγον καὶ τὸν περὶ τοῦ, τίνα τρόπον εὐχεσθαι δεῖ,
καὶ τίνα ἐπὶ τῆς εὐχῆς λέγειν πρὸς θεόν, καὶ ποιοὶ καιροὶ ποίων
καιρῶν πρὸς τὴν εὐχὴν εἶσιν ἐπιτηδειότεροι

5

..... τὸν διὰ τὴν ὑπερβολὴν
17 „τῶν ἀποκαλύψεων“ εὐλαβούμενον, „μή τις“ εἰς αὐτὸν „λογίσθαι
10 ὑπὲρ ὃ βλέπει“ „ἢ ἀκούει ἐξ“ αὐτοῦ, ὁμολογεῖν „καθὸ δεῖ“ προσεύχεσθαι
μὴ εἰδέναι· ὃ γὰρ δεῖ προσεύξασθαι, φησὶ, „καθὸ δεῖ οὐκ οἶδαμεν.“
ἀναγκαῖον δὲ οὐ τὸ προσεύχεσθαι μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ προσεύχεσθαι
„καθὸ δεῖ“ καὶ προσεύχεσθαι ὃ δεῖ. ἵνα γὰρ καὶ ὃ δεῖ προσεύχεσθαι
δυνηθῶμεν καταλαβεῖν, ἐλλιπές ἐστι τοῦτο, ἐὰν μὴ καὶ τὸ „καθὸ
15 δεῖ“ προσλάβωμεν. τί δὲ ἡμῖν ὄφελος τοῦ „καθὸ δεῖ,“ μὴ εἰδοῦσιν
εὐχεσθαι ὃ δεῖ;

2. τὸ μὲν οὖν ἕτερον τούτων, λέγω δὴ τὸ ὃ δεῖ, οἱ λόγοι εἰσὶ
τῆς εὐχῆς, τὸ δὲ „καθὸ δεῖ“ ἢ κατάστασις τοῦ εὐχομένου· οἶον ὡς
ἐπὶ παραδείγματος τὸ μὲν ὃ δεῖ „αἰτεῖτε τὰ μεγάλα, καὶ τὰ μικρὰ
20 ὑμῖν προστεθήσεται,“ καὶ „αἰτεῖτε τὰ ἐπουράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια
ὑμῖν | προστεθήσεται,“ καὶ „προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων 198
ὑμᾶς,“ καὶ „δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ἵνα ἐκβάλλῃ ἐργά-
τας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ,“ καὶ „προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς

8 Vgl. II Kor. 12, 7. 6. — 10 Vgl. Röm. 8, 26. — 19 Vgl. Clemens Alex., Strom. I 24, 158 p. 416 ed. Potter, Origenes c. Cels. VII 44 a. E. [Comm. in Matth. XVI 28, tom. IV p. 79 ed. Lomm.] und A. Resch, Agrapha Nr. 41 (T. U. V 4 S. 114 f.) = Nr. 143 bei Ropes, Die Sprüche Jesu (T. U. XIV 2 S. 140). — 20 Vgl. Joh. 3, 12 (Matth. 6, 33. Luk. 12, 31). — 21 Luk. 6, 28 (Matth. 5, 44). — 22 Matth. 9, 38. Luk. 10, 2. — 23 Luk. 22, 40 (Matth. 26, 41. Mark. 14, 38).

8 ἐπιτηδειότεροι Bent. (bei Del. I 197 Anm. f) Angl. (bei Del. I 912^a) ἐπι-
τήδαιοι T Ausgg. | hinter ἐπιτήδαιοι eine Lücke von 4¹/₂ Zeilen = ungefähr 300
Buchst. in T, die wohl zunächst eine weitere Ausführung des begonnenen Ge-
dankens (ὅτι ἀδύνατον τρανώσαι τὸν περὶ τῆς εὐχῆς ἀκριβῶς καὶ θεοπρεπῶς
πάντα λόγον) enthalten hat, vgl. dazu unten Cap. XXXI a. A., vielleicht auch eine
ähnliche Bemerkung, wie unten Cap. II a. E. (δεῖσθαι τοῦ καὶ εἰς τοῦτο φωτί-
ζοντος πατρὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ πρωτοτόκου λόγον διδάσκοντος τοῦ τε πνεύματος
ἐνεργούντος κτλ.). Den Übergang zum Folgenden ergänzt Ox. so: <Οἶδαμεν τὸν
Παῦλον>, ich vermute: <εἰκὸς οὖν καὶ Παῦλον> | 12 δὲ] δὴ liest Angl. (a. a. O.) un-
richtig | 13 ἵνα] ἐὰν vermutet Bent. (bei Del. I 197 Anm. g) ohne Grund | 15 ἐ-
δῶσιν T Ausgg. | 16 ὃ Bent. (bei Del. I 197 Anm. h) u. Angl. (a. a. O.), vgl. denselben
Ausdruck vorher und nachher; ᾧ T Ausgg. | 19—20 am Rand von I. H. eine z. T.
verstümmelte Inhaltsangabe, die wohl so gelautet hat: εἰς [?] τὸ ὃ <καὶ καθ’ ὃ δεῖ
προ(σεύχ)εσθαι [?] T | 23 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond.

- πειρασμόν," καὶ „προσεύχεσθε, ἵνα μὴ γένηται ὑμῶν ἡ φυγὴ χειμῶνι μηδὲ σαββάτω," καὶ „προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήητε," καὶ εἰ τι τούτοις ἐστὶ παραπλήσιον· τὸ δὲ „καθὸ δεῖ" „βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὄσιας χειρας χωρὶς 5 ὄργῃς καὶ διαλογισμοῦ· ὡσαύτως καὶ γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ ἀλλ', ὃ πρέπει γυναῖξιν ἐπαγγελιομέναις θεοσέβειαν, δι' ἔργων ἀγαθῶν." τοῦ δὲ „καθὸ δεῖ" διδασκαλικόν ἐστι καὶ τό· „ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ 10 τὸ θυσιαστήριον κἀκεῖ μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου"· ποῖον γὰρ θεῷ δῶρον ἀπὸ τοῦ λογικοῦ μείζον ἀναπέμπεσθαι δύναται εὐσώδους λόγου εὐχῆς, προσφερομένης ἀπὸ συνει-
- 15 δότος μὴ ἔχοντος δυσώδους ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας; ἔτι δὲ τοῦ „καθὸ δεῖ" τό· „μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, ἐὰν μὴ τι ἐκ συμφωνίας πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, ἵνα μὴ ἐπιχαρῇ ὑμῖν ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν." διὰ τούτων γὰρ ἐμποδίζεται τὸ „καθὸ δεῖ," ἐὰν μὴ καὶ τῶν κατὰ τὸν γάμον σιω-
- 20 πᾶσθαι ἀξίων μυστηρίων τὸ ἔργον σεμνότερον καὶ βραδύτερον καὶ ἀπαθέστερον γίνηται, τῆς λεγομένης ἐντανθοῖ „συμφωνίας" τὸ ἀσύμφωνον τοῦ πάθους ἀφανιζούσης καὶ τὴν ἀκρασίαν ἀναλισκούσης τοῦ τε σατανᾶ τὸ ἐπιχαιρησίκακον κωλυούσης. πρὸς τούτοις τοῦ „καθὸ δεῖ" ἐστὶ διδασκαλικόν τό· „ἐὰν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε, εἰ 25 τι ἂν ἔχητε κατὰ τινος"· καὶ τὸ παρὰ τῷ Παύλῳ δέ· „πᾶς ἀνὴρ 2^r εὐχόμενος ἢ προφητεύων κατὰ κεφαλῆς | ἔχων καταιοχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ καταιοχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς" τοῦ „καθὸ δεῖ" ἐστὶ παραστατικόν.
- 30 3. ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐπιστάμενος Παῦλος καὶ τούτων πολλαπλασίονα ἀπὸ νόμου καὶ προφητῶν τοῦ τε εὐαγγελικοῦ πληρώματος

1 Matth. 24, 20 (Mark. 13, 18). — 2 Matth. 6, 7. — 3 I Tim. 2, 8—10. — 9 Matth. 5, 23, 24. — 14 Vgl. Ephes. 5, 2 (Exod. 29, 18. Lev. 1, 9. 13. 17. 2, 2 u. s. w.). — 16 I Kor. 7, 5. — 24 Mark. 11, 25. — 25 I Kor. 11, 4, 5.

2 βαττολογήητε T | 5 κοσμίῳ N. T. Ox. Lond. Angl. (bei Del. I 912*) κοσμίως T Del. | 10 μνησθῆς N. T. Ox. Lond. Angl. (bei Del. I 912*) μνησθεῖς T Del. | 15 ἔτι schreibe ich mit Bent. u. Del. (I 198 Anm. c), ἔστι T Ausgg. | τοῦ καθὸ δεῖ] dahinter ist nicht mit Angl. (a. a. O.) <διδασκαλικόν> oder <παραστατικόν> einzufügen, sondern ersteres aus dem vorhergehenden Abschnitt (oben Z. 9) zu ergänzen | 20 βραδύτερον] βραχύτερον Bent. (bei Del. I 198 Anm. f) | 23 κωλυούσης] κολουούσης vermutet Bent. (bei Del. I 198 Anm. g) ohne Grund | 27 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond.

- παραθέσθαι δυνάμενος μετὰ ποικιλότητος τῆς εἰς ἕκαστον διηγήσεως, ἀπὸ διαθέσεως οὐ μετριαζούσης μόνον ἀλλὰ καὶ ἀληθευούσης φησὶν (ὄρων δὲ καὶ μετὰ ταῦτα | πάντα ὅσον ἀπολείπεται τοῦ εἰδέναι 199 προσεύξασθαι τί δεῖ „καθὸ δεῖ“). τὸ δὲ ὅ τι προσεύξασθαι δεῖ
- 5 „καθὸ δεῖ οὐκ οἶδαμεν“ καὶ τοῦτο τῷ λόγῳ προστίθῃσιν, ὅθεν ἀναπληροῦνται τὸ ἐλλείπον τῷ μὴ εἰδόντι μὲν ἑαυτὸν δὲ ἄξιον τοῦ ἀναπληρωθῆναι ἐν αὐτῷ τὸ ἐλλείπον παρασκευάσαντι, λέγει γὰρ ὅτι „αὐτὸ τὸ πνεῦμα στεναγμοῖς ἀλαλήτοις ὑπερεντυγχάνει τῷ θεῷ· ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ
- 10 θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων.“ τὸ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν μακαρίων κρᾶζον „ἀββὰ ὁ πατήρ“ „πνεῦμα,“ ἐπιστάμενον ἐπιμελῶς τοὺς ἐν τῷ σκῆνι στεναγμούς, ἀξιούς τυγχάνοντας εἰς τὸ βαρῦναι τοὺς πεπτωκότας ἢ παραβεβηκότας, „στεναγμοῖς ἀλαλήτοις ὑπερεντυγχάνει τῷ θεῷ,“ τοὺς ἡμετέρους διὰ τὴν πολλὴν φιλανθρωπίαν καὶ συμπά-
- 15 θειαν ἀναδεχόμενον στεναγμούς· κατὰ δὲ τὴν ἐν αὐτῷ σοφίαν ὄρων τὴν ταπεινωθεῖσαν „εἰς χοῦν“ ψυχὴν ἡμῶν καὶ ἐν τῷ σώματι „τῆς ταπεινώσεως“ καθειρομένην, οὐ τοῖς τυχοῦσι „στεναγμοῖς“ χρώμενον „ὑπερεντυγχάνει τῷ θεῷ“ ἀλλὰ τισιν „ἀλαλήτοις,“ ἐχομένοις τῶν ἀρρήτων λόγων, ὧν οὐκ ἔστιν ἀνθρώπῳ λαλεῖν. τοῦτο δὴ τὸ πνεῦμα,
- 20 οὐκ ἀρκοῦμενον τῷ ἐντυγχάνειν τῷ θεῷ, ἐπιτεῖνον τὴν ἐντευξιν „ὑπερεντυγχάνει,“ ἐγὼ οἶμαι ὅτι περὶ τῶν ὑπερνικῶντων, ὅποιοι Παῦλος ἦν λέγων· „ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν.“ εἰκὸς δ' ὅτι „ἐντυγχάνει“ μόνον περὶ τῶν οὐ τηλικούτων μὲν, ὡς ὑπερνικῶν, οὐ τοιούτων δὲ πάλιν, ὥστε νικᾶσθαι, ἀλλὰ νικῶντων.
- 25 4. ἐχόμενον δὲ τοῦ τί δεῖ προσεύξασθαι „καθὸ δεῖ οὐκ οἶδαμεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα στεναγμοῖς ἀλαλήτοις ὑπερεντυγχάνει τῷ θεῷ“ τὸ „προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοῖ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ (δὲ) καὶ τῷ νοῖ.“ οὐδὲ γὰρ δύναται ἡμῶν ὁ

4 Vgl. Röm. 8, 26. — 8 Röm. 8, 26. 27. — 11 Vgl. Gal. 4, 6. — 12 Vgl. Weish. Sal. 9, 15. — 13 Vgl. Röm. 8, 26. — 16 Vgl. Psal. 43, 26. — Vgl. Phil. 3, 21. — 17 Vgl. Röm. 8, 26. — 19 Vgl. II Kor. 12, 4. — 21 Vgl. Röm. 8, 26. — 22 Röm. 8, 37. — 23 Vgl. Röm. 8, 27. — 25 Vgl. Röm. 8, 26. — 27 I Kor. 14, 15.

3 ὄρων—4 καθὸ δεῖ] von Angl. (bei Del. I 912^a) richtig als Parenthese aufgefasst; die auffällige Wortstellung wohl aus nachlässiger Ausdrucksweise zu erklären | 3 δὲ] δὴ liest Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 4 hinter καθὸ δεῖ + φησὶν Lomm. (tom. XVII p. 89 Anm. 1) ohne Grund | ὅ τι schreibe ich, ὅτι T. Ausgg. | 10 δὲ] δὴ liest Angl. (bei Del. I 912^b) ohne Grund | 11 κρᾶζον T. Ausgg. | ἀββὰ T. Ausgg. | 12 ἀξιούς τυγχάνοντας εἰς τὸ βαρῦναι] οὐκ ἀξιούς τυγχάνοντας εἰς τὸ θαρῦναι vermutet Bent. (bei Del. I 199 Anm. b) unrichtig | βαρῦναι T. Ausgg. | 19 ὅ τ' T. δὲ Ausgg. | 23 (δὲ) füge ich mit Angl. (a. a. O.) nach d. N. T. ein.

νοῦς προσεύξασθαι, ἐὰν μὴ πρὸ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα προσεύξηται οἰονεὶ ἐν ὑπῆκόῳ αὐτοῦ, ὡσπερ οὐδὲ ψάλλαι καὶ εὐρύθμωσ καὶ ἐμμελῶσ καὶ ἐμμέτρωσ καὶ συμφώνωσ ὑμνήσαι τὸν πατέρα ἐν Χριστῷ, ἐὰν μὴ „τὸ πνεῦμα“ τὸ „πάντα“ ἐρευνῶν, „καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ“, πρότερον
 5 αἰνέσῃ καὶ ὑμνήσῃ τοῦτον, οὗ „τὰ βάθη“ ἠρεῦνῃκε καὶ, ὡσ ἐξίσχυσε, κατείληφεν. ἐγὼ δὲ οἶομαι συναισθόμενόν τινα τῶν τοῦ Ἰησοῦ μαθητῶν τῆσ ἀνθρωπίνης ἀσθενείας, ἀπολειπομένησ τοῦ ὄν τρόπον εὐχέσθαι δεῖ, καὶ μάλιστα τοῦτ' ἐγνωκότα, ὅτε ἐπιστημόνων καὶ μεγάλων λόγων ἤκουεν ἀπαγγελλομένων ὑπὸ τοῦ σωτῆροσ ἐν τῇ πρὸσ
 10 τὸν πατέρα εὐχῇ, πανσαμένῳ τοῦ προσεύχεσθαι τῷ κυρίῳ εἰρηκέναι· κύριε, διδάξον ἡμᾶσ προσεύχεσθαι, καθὼσ καὶ Ἰωάννησ ἐδί- 200
 2^ν δαξε τοὺσ μαθητάσ αὐτοῦ.“ ὅλοσ δὲ | ὁ εἰρμόσ τοῦ ῥητοῦ οὔτωσ ἔχει· „καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον ἐν τόπῳ τινί. ὡσ ἐπαύσατο, εἶπέ τισ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸσ αὐτόν· κύριε, δι-
 15 δαξον ἡμᾶσ προσεύχεσθαι, καθὼσ καὶ Ἰωάννησ ἐδίδαξε προσεύχεσθαι τοὺσ μαθητάσ αὐτοῦ“

..... ἄρα γὰρ ἄνθρωποσ, ἐντε-
 θραμμένος τῇ νομικῇ κατηχήσει καὶ τῇ ἀκροάσει τῶν προφητικῶν
 20 λόγων τῶν τε συναγωγῶν μὴ ἀπολειπόμενοσ, οὐκ ἠπίστατο ὁπωσ-
 δήποτε εὐχέσθαι, μέχρισ οὗ ἴδῃ τὸν κύριον εὐχόμενον „ἐν τόπῳ
 τινί“, ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον φάσκειν· ἠύχετο μὲν γὰρ κατὰ τὰ Ἰου-
 δαίων ἔθῃ, ἐώρα δὲ μείζονοσ ἐπιστήμησ ἑαυτὸν δεόμενον εἰσ τὸν
 περὶ τῆσ εὐχῆσ τόπον. τί δὲ καὶ ὁ „Ἰωάννησ ἐδίδασκε τοὺσ μαθη-
 25 τάσ“ περὶ τῆσ εὐχῆσ, ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ πάσησ τῆσ Ἰουδαίασ καὶ
 τῆσ περιχώρου ἐρχομένοσ βαπτίζεσθαι πρὸσ αὐτόν, εἰ μὴ τινα κατὰ
 τὸ „περισσότερον“ εἶναι „προφήτου“ ἔβλεπε περὶ τῆσ εὐχῆσ, ἄπερ

4 Vgl. I Kor. 2, 10. — 6 Vgl. Luk. 11, 1. — 11 u. 18 Luk. 11, 1. — 21 Vgl. Luk. 11, 1. — 25 Vgl. Matth. 3, 5. 6. — 27 Vgl. Matth. 11, 9.

2 ὑπῆκόῳ] ἐπηκόῳ vermutet Bent. (bei Del. I 199 Anm. d) vielleicht richtig | ψάλλαι T Ausgg. | 4 τὸ (vor πάντα) < Ox. Lond. | 5 αἰνέσῃ καὶ ὑμνήσῃ schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 199 Anm. e), αἰνέσει καὶ ὑμνήσει T Ausgg. | τοῦτον, οὗ schreibe ich, τὸν οὗ Bent. (a. a. O.) τοῦ νοῦ T Ausgg. | 6 οἶομαι] οἶμαι Bent. (bei Del. I 199 Anm. f) | 9 ἤκουεν ἀπαγγελλομένων schreibe ich mit Angl. (bei Del. I 912b), ἤκουεν ἐπαγγελλομένων Bent. (bei Del. I 199 Anm. g), ἢ καὶ εὐ-
 επαγγελλομένων Ox. Del. ἢ καὶ ἐνεπαγγελλομένων T | 12 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | 15 προσεύχεσθαι (vor τοὺσ) will Angl. (a. a. O.) als fehlerhafte Wiederholung tilgen | 16 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | hinter αὐτοῦ eine Lücke von 2 Zeilen = ungefähr 135 Buchst. in T, die vielleicht Matth. 3, 5. 6 als Citat, mit ὅτε an das vorhergehende angeschlossen, enthalten hat (vgl. unten Z. 25 f.); jedenfalls ist hier nichts Wichtiges ausgefallen | 19 ἀκροάσει Ausgg. ἀκράσει T | 23 ἔθῃ] ἦθῃ Lond.

εἰκὸς ὅτι οὐ πᾶσι τοῖς βαπτιζομένοις ἀλλὰ τοῖς πρὸς τὸ βαπτίζεσθαι μαθητευομένοις ἐν ἀπορρήτῳ παρείδου;

5. αἱ τοιαῦται δὲ εὐχαὶ αἱ ὄντως πνευματικαί, προσευχομένου ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἁγίων τοῦ πνεύματος, ἀνεγράφησαν, πεπληρωμένοι ἀπορ-
 5 ῥήτων καὶ θαυμασίων δογμάτων· ἐν μὲν γὰρ τῇ πρώτῃ τῶν Βασι-
 λειῶν ἐκ μέρους ἢ τῆς Ἄννης (ὅλη γὰρ, „ὅτε ἐπλήθυνε προσευχο-
 μένη ἐνώπιον κυρίου,“ λαλοῦσα „ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς,“ οὐκ † ἐχάρη
 γραφῇ), ἐν δὲ ψαλμοῖς ὁ ἑκαδέκατος ψαλμὸς „προσευχὴ τοῦ Δαυὶδ“
 ἐπιτέγραπται, καὶ ὁ ἕνατος καὶ ὀγδοηκοστὸς „προσευχὴ τῷ Μωϋσεῖ,
 10 ἀνθρώπῳ τοῦ θεοῦ,“ καὶ ὁ πρῶτος καὶ ἑκατοστὸς „προσευχὴ τῷ
 πτωχῷ,“ ὅταν ἀκηδιάσῃ καὶ ἐναντίον κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐ-
 τοῦ·· αἵτινες προσευχαί, ἐπεὶ ἀληθῶς ἦσαν προσευχαὶ γινόμεναι
 πνεύματι λεγόμεναί τε, καὶ τῶν δογμάτων τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας πε-
 πλήρουνται, ὥστε εἰπεῖν ἂν τινα περὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἐπαγγελιομέ-
 15 νων· „τίς σοφός, καὶ συνήσει ταύτας; καὶ συνετός, καὶ ἐπιγνώσεται
 αὐτάς;“

6. ἐπεὶ τοίνυν τηλικούτον ἐστὶ τὸ περὶ τῆς εὐχῆς διαλαβεῖν,
 ὡς δεῖσθαι τοῦ καὶ εἰς τοῦτο φωτίζοντος πατρὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ
 πρωτοτόκου λόγου διδάσκοντος τοῦ τε πνεύματος ἐνεργοῦντος εἰς
 20 τὸ νοεῖν καὶ λέγειν ἀξίως τοῦ τηλικούτου προβλήματος, εὐξάμενος
 ὡς ἄνθρωπος (οὐ γὰρ πον ἐμαντῷ δίδωμι χωρεῖν τὴν προσευχὴν)
 τοῦ πνεύματος πρὸ τοῦ λόγου τυχεῖν τῆς εὐχῆς ἀξιῶ, ἵνα λόγος
 πληρίστατος καὶ πνευματικὸς ἡμῖν δωρηθῇ, καὶ αἱ ἐν τοῖς εὐαγγε-

[1 Vgl. Matth. 28, 19. — 6 Vgl. I Sam. 1, 11—13. — 8 Vgl. Psal. 16. —
 9 Vgl. Psal. 89. — 10 Vgl. Psal. 101, 1. — 15 Hos. 14, 9. — 19 Vgl. Röm. 8, 29.
 Kol. 1, 15. 18. Hebr. 1, 6.]

1 πρὸς τὸ βαπτίζεσθαι Ausgg. πρὸς τὸ βαπτίσασθαι Huet; πρὸς τῷ βαπτί-
 ζεσθαι Bent. (bei Del. I 200 Anm. b) u. Angl. (bei Del. I 912b), πρὸ τοῦ βαπτί-
 ζεσθαι Claudius Fleury (bei Del. I 200 Anm. b); πρὸς τὸ βαπτίσασθαι T | 3 προσ-
 ευχομένου] πρὸς εὐχομένου liest Angl. (a. a. O.) unrichtig | 6 ὅλη schreibe ich,
 da ἐκ μέρους im folgenden begründet werden soll; αὐτῇ vermutet Angl. (a. a. O.),
 aber eher würde man nach I Sam. 1, 13 an αὐτῇ denken können; τῷ TAusgg. |
 7 οὐκ † ἐχάρη γραφῇ] οὐκ ἐγράφη vermute ich, im Archetypus stand wohl γραφή
 über dem fehlerhaften ἐχάρη als Verbesserung; εὐχὴ οὐκ ἀνεγράφη oder οὐκ
 ἔχρη [so] γραφῆς vermutet Bent. (bei Del. I 200 Anm. c) nicht glücklich | 9 ἕνα-
 τος καὶ ὀγδοηκοστὸς] πθ T | ἕνατος Ausgg. | Μωϋσεῖ] μωσῆ T Lond. Μωϋσῆ
 Ox. Del. | 11 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | 15 ταύτας—16 αὐτάς] ταῦτα—αὐτά liest Angl.
 (a. a. O.) unrichtig nach den LXX | καὶ (vor συνετός)] ἢ Angl. (a. a. O.) | 21 πον]
 πω Bent. (bei Del. I 200 Anm. e) | 22 τοῦ πνεύματος πρὸ τοῦ λόγου] πρὸ τοῦ τοῦ
 λόγου schreibt Bent. (a. a. O.) mit Tilgung von τοῦ πνεύματος unrichtig; durch
 meine Interpunktion glaube ich die gegenseitige Beziehung der Worte klarge-
 stellt zu haben.

λοις ἀναγεγραμμένοι σαφηνισθῶσιν εὐχαί. ἀρκτέον ουν ἤδη τοῦ
περὶ τῆς εὐχῆς λόγου.

III 1. | Πρῶτον δὴ τὸ ὄνομα τῆς εὐχῆς ὅσον ἐπὶ παρατηρήσει 201
3^r τῆ ἐμῆ εὐρίσκω | κείμενον, ἠνίκα ὁ Ἰακώβ, φυγὰς γενόμενος τῆς ὀρ-
5 γῆς „τοῦ ἀδελφοῦ“ ἑαυτοῦ Ἡσαῦ, ἀπῆει „εἰς τὴν Μεσοποταμίαν“ κατὰ
τὰς ὑποθήκας Ἰσαὰκ καὶ Ῥεβέκκας. οὕτω δὲ ἔχει ἡ λέξις· „καὶ
ἠῦξαστο Ἰακώβ εὐχὴν, λέγων· ἐὰν ἡ κύριος ὁ θεὸς μετ' ἐμοῦ καὶ
διαφυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ, ἢ ἐγὼ πορεύομαι, καὶ δώῃ μοι ἄρ-
τον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι καὶ ἀποστρέψῃ με μετὰ σω-
10 τηρίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου· καὶ ἔσται κύριός μοι εἰς θεὸν,
καὶ ὁ λίθος οὗτος, ὃν ἔστησα στήλην, ἔσται μοι οἶκος θεοῦ, καὶ
πάντων ὧν ἐὰν μοι δῶς δεκάτην ἀποδεκατώσω αὐτά σοι.“
.
15

2. ἔνθα καὶ σημειωτέον ἐστὶν ὅτι τὸ ὄνομα τῆς εὐχῆς παρε-
λήφθη (πολλαχοῦ ἐτέρας οὔσης παρὰ τὴν προσευχὴν) ἐπὶ τοῦ μετὰ
εὐχῆς ἐπαγγελιομένου τάδε τινα ποιήσῃ, εἰ τύχοι ἀπὸ θεοῦ τῶνδε.
τάσσεται μέντοι καὶ ἐπὶ τοῖς κατὰ συνήθειαν ἡμῶν λεγομένοις ἡ
20 ὀνομασία· ὥσπερ ἐν Ἐξόδῳ εὔρομεν οὕτως μετὰ τὴν ἐπὶ τοῖς βα-
τράχοις μάλιστα, τῇ τάξει τῶν δέκα οὔσαν δευτέραν,
.
. „ἐκάλεσε Φαραὼ Μωϋσέα καὶ Ἀαρὼν καὶ εἶπεν αὐτοῖς· εὔξασθε
25 περὶ ἐμοῦ πρὸς κύριον, καὶ περιελέτω τοὺς βατράχους ἀπ' ἐμοῦ καὶ
τοῦ λαοῦ μου· καὶ ἐξαποστελῶ τὸν λαὸν, καὶ θύσῃσι κυρίῳ.“ ἐὰν
δὲ δυσπειθῶς τις ἔχῃ διὰ τὸ τοῦ Φαραὼ εἶναι φωνὴν τὴν „εὔξασθε“
πρὸς τὸ σημαίνεσθαι ἀπὸ τῆς εὐχῆς πρὸς τῷ προτέρῳ καὶ τὸ σύν-

4 Vgl. Gen. 27, 41—45. — 6 Gen. 28, 20—22. — 24 Exod. 8, 8.

2 hinter λόγου eine Lücke von 1 $\frac{1}{3}$ Zeilen, durch die wohl nur der Beginn
des ersten Hauptteils angedeutet werden soll, T | 3 δὲ Angl. (Lond. p.15 Anm.1) |
5 ἡσαῦ immer T | 12 hinter αὐτά σοι eine Lücke von 2 Zeilen = ungefähr 135
Buchst. in T, „ubi aliud fortasse εὐχῆς consimile exemplum addiderat Origenes“. Angl.
(bei Del. I 912^b) | 16 am Rand ση T | 18 τύχοι schreibe ich, τύχη T Ausgg. | 19
τοῖς - λεγομένοις T τοῦ - λεγομένου Ox. Del. τῆς - λεγομένης Angl. (a. a. O.) | 21
hinter δευτέραν eine Lücke von 2 Zeilen = 135 Buchst. in T, wo etwa Folgendes
gestanden haben kann: (ἐπιτάξαντα τὸν Φαραὼ εὔξασθαι Μωϋσέα καὶ Ἀαρὼν
περὶ ἑαυτοῦ πρὸς κύριον, ἵνα περιέλοι τοὺς πάντα καλύψαντας βατράχους ἀφ'
ἑαυτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. οὕτω δὲ ἔχει ἡ λέξις); keine Lücke im Text nehmen
Angl. (a. a. O.) u. Del. (I 201 Anm. c) mit Unrecht an | 24 μωυσην T Ausgg. | εὔ-
ξασθε] εὔξασθαι T | 26 θύσῃσι T Lond. θύσουσι Ox. Del. | 27 εὔξασθε Lond. εὔ-
ξασθαι TOx. Del. | 28 προτέρῳ] πρότερον Ox. προ^{te} [so = προτέρῳ] auf Rasur T.

ηθες, παρατηρητέον καὶ τὸ ἐξῆς οὕτως ἔχον· „εἶπε δὲ Μωϋσῆς πρὸς Φαραῶ· τάξαι πρὸς με, πότε εὐξομαι περὶ σοῦ καὶ περὶ τῶν θεραπόντων σου καὶ τοῦ λαοῦ σου, ἀφανίσαι τοὺς βατράχους ἀπὸ σοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ λαοῦ σου καὶ ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν· πλὴν ἐν τῷ ποταμῷ
5 ὑπολειφθήσονται.“

3. παρετηρήσαμεν δὲ ὅτι ἐπὶ ταῖς σκηνῶν, τῇ τρίτῃ μάλιστα, οὔτε Φαραῶ εὐχὴν γενέσθαι ἀξιοὶ οὔτε Μωϋσῆς εὐχεται. καὶ ἐπὶ τῇ κυνομνίᾳ δὲ, οὔση τετάρτη, λέγει· „εὐξασθε οὖν περὶ ἐμοῦ πρὸς κύριον,“ ὅτε καὶ εἶπε Μωϋσῆς ὅτι „ἐγὼ ἐξελεύσομαι ἀπὸ σοῦ καὶ
10 εὐξομαι πρὸς τὸν θεὸν, καὶ ἀπελεύσεται ἡ κυνομνία ἀπὸ Φαραῶ καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ αὔριον“· καὶ μετ’ ὀλίγα· „ἐξῆλθε δὲ Μωϋσῆς ἀπὸ Φαραῶ καὶ ἠῤῥατο πρὸς τὸν θεόν.“ πάλιν δὲ ἐπὶ τῆς πέμπτης καὶ ἑκτης μάλιστα οὔτε Φαραῶ ἀξιόσαντος εὐχὴν γενέσθαι οὔτε Μωϋσέως εὐξαμένον, ἐπὶ τῆς ἑβδόμης
15 „ἀποστείλας Φαραῶ ἐκάλεσε Μωϋσέα καὶ Ἄαρῶν καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἡμάρτηκα τὸ νῦν· ὁ κύριος δίκαιος, ἐγὼ δὲ καὶ ὁ λαός μου ἀσεβής. εὐξασθε οὖν πρὸς κύριον, καὶ πανσάσθω τοῦ γενηθῆναι φωνὰς θεοῦ
3v καὶ χάλαζαν καὶ πῦρ“· καὶ μετ’ ὀλίγα· „ἐξῆλθε Μωϋσῆς | ἀπὸ Φαραῶ | ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ ἐξεπέτασε τὰς χεῖρας πρὸς κύριον, 202
20 καὶ αἱ φωναὶ ἐπάνεσαντο.“ διὰ τί δὲ οὐκ εἴρηται „καὶ ἠῤῥατο“ ὡς ἐπὶ τῶν προτέρων ἀλλ’ „ἐξεπέτασε τὰς χεῖρας πρὸς κύριον,“ εὐκαιρότερον ἐν ἄλλοις ἐξεταστέον. καὶ ἐπὶ τῆς ὀγδόης δὲ μάλιστα φησὶν ὁ Φαραῶ· „καὶ προσεῦξασθε πρὸς κύριον τὸν θεὸν ὑμῶν, καὶ περι-
ελέτω ἀπ’ ἐμοῦ τὸν θάνατον τοῦτον. ἐξῆλθε δὲ Μωϋσῆς ἀπὸ Φα-
25 ραῶ καὶ ἠῤῥατο πρὸς τὸν θεόν.“

4. πολλαχῶ δὲ εἰπομεν τὸ ὄνομα τῆς εὐχῆς μὴ κατὰ τὸ σὺνηθες τετάχθαι ὡς περὶ ἐπὶ τοῦ Ἰακώβ· ἀλλὰ καὶ ἐν Λευιτικῷ· „ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωϋσέα λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἔρεις πρὸς αὐτούς· ὅς (ἐὰν) εὐξῆται εὐχὴν ὥστε τιμὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ
30 τῷ κυρίῳ, ἔσται ἡ τιμὴ τοῦ ἄρῆενος, ἀπὸ εἰκοσαετοῦς ἕως ἐξηκονταετοῦς ἔσται αὐτοῦ ἡ τιμὴ πεντήκοντα δίδραχμα ἀργυρίου τῷ

1 Exod. 8, 9. — 6 Vgl. Exod. 8, 17. 18. — 7 Vgl. Exod. 8, 21ff. — 8 Exod. 8, 28. — 9 Exod. 8, 29. — 12 Exod. 8, 30. — 15 Exod. 9, 27. 28. — 18 Exod. 9, 33. — 28 Exod. 10, 17. 18. — 26 Vgl. oben S. 304 Z. 17. — 27 Lev. 27, 1—3.

2 ποτὲ Ox.Lond. | 6 ὅτι < Wet.Del. | 9 ὅτι ὁ δὲ schreibt Angl. (bei Del. I 912b) ohne Grund | 14 μωσέως T | 15 μωσῆν T Ausgg. | 16 ἀσεβής TOx.Lond. ἀσεβεῖς Del. nach d. LXX; doch vgl. unten Cap. XXIX gegen Ende | 26 εἶπομεν] εἶδομεν oder εἴρομεν schreibt Bent. (bei Del. I 202 Anm. 1) ohne Grund, da πολλαχῶ zu τετάχθαι gehört | 28 μωσῆν T Μωϋσῆν Ausgg. | 29 (ἐὰν) füge ich ein, vgl. z. B. unten S. 306 Z. 3, da Origenes nach T hier diese Form anstatt ἄν (was Bent., bei Del. I 202 Anm. b, einfügen will) anzuwenden pflegt | τιμὴν] τιμὴ T.

σταθμῶ τῷ ἀγίῳ“ καὶ ἐν Ἀριθμοῖς· „καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωϋσέα λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἀνὴρ ἢ γυνή, ὃς ἐὰν μεγάλως εὐξῆται εὐχὴν ἀφαγνίσασθαι ἀγνείαν κυρίῳ, ἀπὸ οἴνου καὶ οἴκερα ἀγνισθήσεται“ καὶ τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ κα-
 5 λουμένου Ναζιραιου, εἶτα μετ’ ὀλίγα· „καὶ ἀγιάσει τὴν κεφαλὴν αὐ-
 τοῦ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἢ ἡγιασθῆ κυρίῳ τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς;“
 καὶ πάλιν μετ’ ὀλίγα· „οὗτος ὁ νόμος τοῦ εὐξαμένου· ἢ ἂν ἡμέρα
 πληρώσῃ ἡμέραν εὐχῆς αὐτοῦ;“ καὶ πάλιν μετ’ ὀλίγον· „καὶ μετὰ
 ταῦτα πίνεται ὁ ἠγμένονος οἶνον. οὗτος ὁ νόμος τοῦ εὐξαμένου, ὃς
 10 ἐὰν εὐξῆται κυρίῳ δῶρον αὐτοῦ περὶ τῆς εὐχῆς, χωρὶς ὧν ἂν εἶρη
 ἢ χεὶρ αὐτοῦ κατὰ δύναμιν τῆς εὐχῆς αὐτοῦ, ἥς ἂν εὐξῆται κατὰ
 τὸν νόμον ἀγνείας;“ καὶ πρὸς τῷ τέλει τῶν Ἀριθμῶν· „καὶ ἐλάλησε
 Μωϋσῆς πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῶν φυλῶν υἱῶν Ἰσραὴλ λέγων· τοῦτο
 τὸ ῥῆμα, ὃ συνέταξε κύριος· ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν εὐξῆται εὐχὴν κυρίῳ
 15 ἢ ὁμοίᾳ ὄρκον ὀρισμῶ ἢ ὀρίσῃται περὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, οὐ βεβη-
 λώσει τὸ ῥῆμα αὐτοῦ· πάντα ὅσα ἂν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ
 ποιήσει. ἐὰν δὲ γυνὴ εὐξῆται εὐχὴν κυρίῳ ἢ ὀρίσῃται ὀρισμὸν ἐν
 τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐν τῇ νεότητι αὐτῆς, καὶ ἀκούσῃ ὁ πα-
 τὴρ αὐτῆς τὰς εὐχὰς αὐτῆς καὶ τοὺς ὀρισμοὺς αὐτῆς, οὓς ὠρίσατο
 20 κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ παρασιωπήσῃ ὁ πατὴρ αὐτῆς, στήσονται
 πᾶσαι αἱ εὐχαὶ αὐτῆς, καὶ πάντες οἱ ὀρισμοὶ, οὓς ὠρίσατο κατὰ τῆς
 ψυχῆς αὐτῆς, μενοῦσιν αὐτῇ“ καὶ ἐξῆς τούτοις τινὰ περὶ τῆς τοι-
 αύτης νομοθετεῖ. κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον ἐν ταῖς Παροιμίαις
 γέγραπται
 25 „(παγίς) ἀνδρὶ ταχύ τι τῶν ἰδίων ἀγιάσαι· μετὰ γὰρ τὸ
 4^r εὐξασθαι μετανοεῖν γίνεταί“ καὶ ἐν | τῷ Ἐκκλησιαστῇ· „ἀγαθὸν τὸ

1 Num. 6, 1—3. — 5 Num. 6, 11. 12. — 7 Num. 6, 13. — 8 Num. 6, 20. 21. —
 12 Num. 30, 2—5. — 22 Vgl. Num. 30, 6—16. — 26 Prov. 20, 25. — 27 Pred. Sal. 5, 4.

1 Ἀριθμοῖς] ἀριθμῶ T | 2 μωσῆν T Ausgg. | 5 ἀγιάσει Angl. (bei Del. I 912b) nach d. LXX, ἀγιάσῃ T O^x. Lond. ἀγιάσῃ Del. | 8 ἡμέραν T ἡμέρας Ausgg. 14 hinter ἄνθρωπος + ἄνθρωπος E. Klostermann, vgl. Origenes, In Num. hom. XXIV 2 (tom. X p. 296 sqq. ed. Lomm.) | 15 ὀρισμῶ, ἢ ὀρίσῃται T O^x. ἢ ὀρίσηται ὀρισμῶ Lond. ἢ ὀρισμῶ ὀρίσηται Del. | 22 μενοῦσιν] μένονσιν T O^x. Lond. τῆς] εὐχῆς vermutet Angl. (bei Del. I 912b—913a) ohne Grund | 24 hinter γέγραπται eine Lücke von 1½ Zeilen = ungefähr 110 Buchst. in T; sicher ist (παγίς) vor ἀνδρὶ aus Prov. 20, 25 zu ergänzen, vorher können noch die Citate Prov. 7, 14 u. 19, 13 (so Angl. bei Del. I 913a) gestanden haben, so dass die Lücke so auszufüllen wäre: <„θεοῖα εἰρημική μοι ἐστὶ, σήμερον ἀποδίδωμι τὰς εὐχὰς μου;“ καὶ· „αἰσχρὴν πατρὶ υἱὸς ἄφρων, οὐχ ἀγναὶ εὐχαὶ ἀπὸ μισθώματος ἐταίρας;“ καί· „παγίς), die Buchstabenanzahl würde genau stimmen | 26 ταχύ τι τῶν] ταχυτήτων T | ἀγιάσαι T.

μη εὔξασθαι η | τὸ εὔξασθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι“ καὶ ἐν ταῖς Πρά- 203
ξεσι τῶν ἀποστόλων „εἰσὶν ἄνδρες παρ’ ἡμῖν τέσσαρες, εὐχὴν ἔχοντες
ἀφ’ ἑαυτῶν.“

IV 1. Οὐκ ἄλογον δὴ μοι ἐφάνη τὸ κατὰ τὰς γραφὰς σημαινό-
5 μενον πρῶτον διαστείλασθαι τῆς εὐχῆς δύο σημαינוύσης, ὁμοίως δὲ
καὶ τῆς προσευχῆς· καὶ γὰρ τοῦτο τὸ ὄνομα πρὸς τῷ κοινῷ καὶ
συνήθει πολλαχοῦ κειμένῳ τέτακται καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ σῆμα
ἡμῖν σημαιόμενον [τῆς] εὐχῆς ἐν τοῖς περὶ τῆς Ἄννης λεγομένοις ἐν
τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν „καὶ Ἥλει ὁ ἱερεὺς ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου
10 ἐπὶ φλιῶν ναοῦ κυρίου. καὶ αὐτὴ ψυχῇ πικρᾷ καὶ προσήξατο πρὸς
κύριον καὶ κλαυθμῷ ἔκλαυσε. καὶ ἠῤῥατο εὐχὴν καὶ εἶπε· κύριε τῶν
δυνάμεων, ἐὰν ἐφοράσει ἐπίδης ἐπὶ τὴν ταπεινώσειν τῆς δούλης σου
καὶ μνησθῆς μου καὶ μὴ ἐπιλάθῃ τῆς δούλης σου καὶ δῶς τῇ δούλῃ
σου σπέρμα ἀνδρός, καὶ δώσω αὐτὸν τῷ κυρίῳ δοτὸν πάσας τὰς
15 ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ σίδηρος οὐκ ἀναβήσεται ἐπὶ τὴν κεφα-
λὴν αὐτοῦ.“

2. δύναται μέντοι γε τὶς οὐκ ἀπιθάνως ἐνταῦθα, ἐπιστήσας τῷ
„προσήξατο πρὸς κύριον“ „καὶ ἠῤῥατο εὐχὴν“, εἰπεῖν ὅτι, εἰ τὰ
δύο πεποίηκε, τουτέστι „προσήξατο πρὸς κύριον“ „καὶ ἠῤῥατο
20 εὐχὴν“, μὴ ποτε τὸ μὲν „προσήξατο“ ἐπὶ τῆς συνήθως ἡμῖν ὀνο-
μαζομένης τέτακται εὐχῆς τὸ δὲ „ἠῤῥατο εὐχὴν“ ἐπὶ τοῦ ἐν Λευί-
τικῷ καὶ Ἀριθμοῖς τεταγμένου σημαιόμενον. τὸ γὰρ „δώσω αὐτὸν
κυρίῳ δοτὸν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ σίδηρος οὐκ
ἀναβήσεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ“ κυρίως οὐκ ἔστι προσευχὴ ἀλλ’
25 ἐκείνη ἡ εὐχὴ, ἣν τινα καὶ Ἰεφθάς ἠῤῥατο ἐν τούτοις· „καὶ ἠῤῥατο
Ἰεφθάς εὐχὴν τῷ κυρίῳ καὶ εἶπεν· ἐὰν παραδώσει παραδῶς μοι τοὺς
υἱοὺς Ἀμμὼν ἐν χειρὶ μου, καὶ ἔσται ὅς ἐὰν ἐξέλθῃ ἐκ τῶν θυρῶν
τοῦ οἴκου μου εἰς ἀπάντησίν μου ἐν τῷ ἐπιστρέψαι με ἐν εἰρήνῃ

2 Act. 21, 23. — 9 I Sam. 1, 9—11. — 18 Vgl. I Sam. 1, 10. 11. — 21 Vgl.
Lev. 27, 2. Num. 6, 2. 4. 6. 7. 9. 12. 13. 18. 19. 21. 30, 3—15. — 22 I Sam.
1, 11. — 25 Richt. 11, 30. 31.

8 ἀφ’ ΤΟx. ἐφ’ Lond. Del. | 4 δὴ] δέ liest Angl. (bei Del. I 913^a) unrichtig
7 ἐπὶ τῆς—8 σημαιόμενον [τῆς] εὐχῆς schreibe ich, vgl. unten Z. 20—22; ἐπὶ
τοῦ μη—σημαιόμενον τῆς εὐχῆς Angl. (a. a. O.) fehlerhaft wegen Einfügung von
μη | 8 ἐν τοῖς Bent. (bei Del. I 203 Anm. b) ἐν γε τοῖς Angl. (a. a. O.) ἐν τε
Ausgg. ἐν τὲ T; vielleicht ist das von mir eingeklammerte τῆς dadurch in den
Text gekommen, dass τοῖς zur Verbesserung von τὲ im Archetypus am Rand
stand, aber vom Schreiber verlesen und als τῆς vor εὐχῆς eingesetzt wurde | 10
ναοῦ LXX Lond. ναῶν ΤΟx. Del. | 17 ἀπιθάνως ΤΑusgg. | 26 παραδώσει LXX
Codd. A X XI u. 8^{min.}, Libror. vet. test. canon. pars prior graece ed. P. de La-
garde, ΤΟx. παραδόσει LXX Codd. 6^{min.} Lond. Del.

ἀπὸ τῶν νύων Ἀμμὼν, καὶ ἔσται τῷ κυρίῳ, καὶ ἀνοίσω αὐτὸν ὀλο-
καύτωμα.“

V 1. Εἰ χρὴ τοίνυν μετὰ ταῦτα, ὥσπερ ἐκελεύσατε, ἐκθέσθαι
τὰ πιθανὰ πρῶτον τῶν οἰομένων μηδὲν ἀπὸ τῶν εὐχῶν ἀνύεσθαι
5 καὶ διὰ τοῦτο φασκόντων περισσὸν εἶναι τὸ εὐχεσθαι, οὐκ ὀκνήσο-
μεν κατὰ δύναμιν καὶ τοῦτο ποιῆσαι, κοινότερον νῦν καὶ ἀπλούστε-
ρον τοῦ τῆς εὐχῆς ὀνόματος ἡμῖν λεγομένου

10 οὕτω δὴ ὁ λόγος ἐστὶν ἄδοξος καὶ μὴ τυχῶν ἐπισήμων τῶν
προϊσταμένων αὐτοῦ, ὥστε μηδὲ πᾶν εὐρίσκεσθαι, ὅστις ποτὲ
τῶν πρόνοιαν παραδεξαμένων καὶ θεὸν ἐπιστησάντων τοῖς ὅλοις
εὐχὴν μὴ προσίεται. ἔστι γὰρ τὸ δόγμα ἥτοι τῶν πάντη ἀθέων
καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ ἀρνούμενων ἢ τῶν μέχρις ὀνόματος τι-
15 θέντων θεὸν τὴν πρόνοιαν δὲ αὐτοῦ ἀποστερούντων. ἤδη μέν-
τοι γε ἡ ἀντικειμένη ἐνέργεια, τὰ | ἀσεβίστατα τῶν δογμάτων 204
47 | περιτιθέναι θέλουσα τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ
τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ περὶ τοῦ μὴ δεῖν εὐχεσθαι δεδύνηται πείσαι
τινας· ἧς γνώμης προϊστανται οἱ τὰ αἰσθητὰ πάντη ἀναιροῦντες
20 καὶ μήτε βαπτίσματι μήτε εὐχαριστίᾳ χρώμενοι, συκοφαντοῦντες
τὰς γραφὰς, ὡς καὶ τὸ εὐχεσθαι τοῦτο οὐ βουλομένας ἀλλ' ἑτερόν
τι σημαίνόμενον παρὰ τοῦτο διδασκούσας.

2. εἶεν δ' ἂν οἱ λόγοι τῶν ἀθετούντων τὰς εὐχὰς οὗτοι (δη-
λονότι θεὸν ἐφιστάντων τοῖς ὅλοις καὶ πρόνοιαν εἶναι λεγόντων·
25 οὐ γὰρ πρόκειται νῦν ἐξετάζειν τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν πάντη ἀναι-
ρούντων θεὸν ἢ πρόνοιαν): „ὁ θεός“ οἶδε „τὰ πάντα πρὸ γενέσεως
αὐτῶν,“ καὶ οὐδὲν ἐκ τοῦ ἐνεστηκέναι ὅτε ἐνέστηκε πρῶτον αὐτῷ

4 u. 18 Vgl. Clemens Alex., Strom. VII 7, 41 p. 854. 855 ed. Potter. — 13 Vgl.
H. Diels, Doxogr. gr. p. 591, 25 sq. — 15 Vgl. H. Usener, Epicurea p. 248 Nr. 369. —
16 Vgl. II Thess. 2, 9. — 20 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. I 14, 3. Theodoret, Haer. fab.
comp. I 10. 11. Origenes c. Cels. II 13, I 142 Z. 8 f. — [26 Vgl. Susanna V. 35.]

7 hinter λεγομένου eine Lücke von 2 Zeilen = ungefähr 135 Buchst. in T,
wo etwa Folgendes gestanden haben kann: (εἰσι γὰρ οἱ οὐδὲ οὕτως σημαίνο-
μένην τὴν εὐχὴν παραδέχονται ἀλλὰ καταγελᾶσαντες τῶν εὐχομένων πᾶσαν
εὐχὴν ὁπῶσποτε λεγομένην παντελῶς ἀναιρεῖσθαι βούλονται), wenigstens würde
die Buchstabenanzahl stimmen | 19 πάντη] πάντα liest Angl. (bei Del. I 913*) ohne
Grund | 26 am Rand von I. H. eine Notiz, von der folgende Buchst. erhalten
sind:

. . . . εἶρημα τῶν
. . . . μτων [?] τὸ
. . . .

sie hat wohl so gelaute: (ἐπι)εἶρημα τῶν (ἀθετ)ούντων τὸ (εὐχεσθαι) T.

γνωσκαται ὡς πρὸ τούτου μὴ γνωσθέν· τίς οὖν χρεία ἀναπέμ-
 πεσθαι εὐχὴν τῷ καὶ πρὶν εὐξασθαι ἐπισταμένῳ ὧν χρῆζομεν; „οἶδε
 γὰρ ὁ πατήρ ὁ οὐράνιος ὧν χρείαν“ ἔχομεν „πρὸ τοῦ“ ἡμᾶς „αἰτῆσαι
 αὐτόν.“ εὐλογον δὲ πατέρα καὶ δημιουργὸν αὐτὸν ὄντα τοῦ παν-
 5 τὸς, ἀγαπῶντα „τὰ ὄντα πάντα“ καὶ μὴ(δὲν) βδελυσσόμενον ὧν
 πεποιήκε, σωτηρίως τὰ περὶ ἕκαστον καὶ χωρὶς τοῦ εὐξασθαι οἰκο-
 νομεῖν δίκην πατέρος, νηπίων προϊσταμένου καὶ μὴ περιμένοντος
 ἐκείνων τὴν ἀξίωσιν, ἥτοι μὴδ' ὅλως δυναμένων αἰτεῖν ἢ διὰ ἀγνοίαν
 10 πολλὰκις τὰ ἐναντία τοῖς συμφέρουσι καὶ λυσιτελοῦσι θελόντων λα-
 βεῖν. ἀπολειπόμεθα δὲ οἱ ἄνθρωποι πλεον τοῦ θεοῦ ἤπερ τὰ κο-
 μιθῆ παιδία τοῦ νοῦ τῶν γεγεννηκότων.

3. εἰκὸς (δὲ) τῷ θεῷ οὐ μόνον προεγνωσθαι τὰ ἐσόμενα ἀλλὰ
 καὶ προδιατετάχθαι, καὶ μὴδὲν αὐτῷ παρὰ τὰ προδιατεταγμένα γί-
 νεσθαι. ὥσπερ οὖν εἴ τις εὐχοίτο ἀνατέλλειν τὸν ἥλιον, ἡλίθιος ἂν
 15 νομίζοιτο, τὸ καὶ χωρὶς τῆς εὐχῆς αὐτοῦ ἐσόμενον διὰ τῆς εὐχῆς
 γενέσθαι ἀξιῶν· οὕτως ἀνόητος ἂν εἴη ἄνθρωπος, ὅστις οἶεται διὰ
 τὴν ἑαυτοῦ εὐχὴν γίνεσθαι τὰ καὶ μὴ εὐξαμένον αὐτοῦ πάντως
 ἐσόμενα ἂν. πάλιν τε αὐτὸ ὥσπερ πᾶσαν μανίαν ὑπερβάλλει ὁ διὰ
 τὸ ἐνοχλεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου γενομένου ἐν θερμαῖς τροπαῖς καὶ
 20 καυσσοῦσθαι οἰόμενος διὰ τῆς εὐχῆς μεταστήσεσθαι | τὸν ἥλιον ἐπὶ 205
 τὰ ἑαρινὰ σημεῖα, ἵνα εὐκράτου ἀπολαύῃ τοῦ ἀέρος· οὕτως τὰ
 ἀναγκαίως συμβαίνοντα περιστατικὰ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει εἴ τις
 οἶοιτο διὰ τὸ εὐχεσθαι μὴ πείσεσθαι, πᾶσαν (ἂν) ὑπερβάλοι με-
 λαγχολίαν.

25 4. εἰ δὲ καὶ „ἡλλοτριώθησαν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας,“ καὶ ἀφώ-
 ρισται ὁ δίκαιος „ἐκ κοιλίας μητρὸς,“ (καὶ) „μήπω μήτε γεννηθέν-
 των μήτε πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ φαῦλον, ἵνα ἢ κατ' ἐκλογὴν
 πρόθεσις τοῦ θεοῦ μένη, οὐκ ἐξ ἔργων ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος,“ λέ-
 γεται „ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάττονι,“ μάτην περὶ ἀφέσεως
 30 ἁμαρτημάτων ἀξιοῦμεν ἢ περὶ τοῦ πνεῦμα ἰσχύος λαβεῖν, ἵνα „πάντα“

2 Vgl. Matth. 6, 8. — 5 Vgl. Weish. Sal. 11, 25. — 25 Vgl. Psal. 57, 4. —
 Vgl. Gal. 1, 15. — 26 Röm. 9, 11. — 29 Gen. 25, 23 (Röm. 9, 12). — Vgl. Luk.
 11, 4. Act. 2, 38. — 30 Vgl. Phil. 4, 13.

5 μὴδὲν Del. μὴ TOx.Lond. | 8 μὴδὲν T Lond. | 10 τοῦ θεοῦ] τοῦ (νοῦ
 τοῦ) θεοῦ vermutet Bent. (bei Del. I 204 Anm. c) ohne Grund | 12 am Rand von
 I. H. ἐπιχείρημα T | (δὲ) füge ich mit Angl. (bei Del. I 913b) ein | 13 αὐτῷ παρὰ
 τα TOx.Lond.Del. παρὰ τὰ αὐτῷ Bent. (bei Del. I 204 Anm. d) Angl. (a. a. O.)
 Lomm. | 18 am Rand von I. H. ἐπιχείρημα T | μανίαν ὑπερβάλλει] μανίαν (ἂν)
 ὑπερβάλλοι vermutet Bent. (bei Del. I 204 Anm. e) | 28 πᾶσαν (ἂν) schreibe ich, ἂν
 konnte hier leicht ausfallen | 25 am Rand von I. H. ἐπιχείρημα T | 26 (καὶ) fügen
 Bent. (bei Del. I 205 Anm. a) u. Angl. (a. a. O.) richtig ein.

ισχύσωμεν ἐνδυναμοῦντος ἡμᾶς Χριστοῦ. εἰ μὲν γὰρ „ἀμαρτωλοί·
 5* ἔσμεν, „ἀπὸ μητέρας“ ἠλλοτριώμεθα· εἰ δὲ ἀπωρισθῆμεν „ἐκ κοιλίας
 μητρός“ ἡμῶν, τὰ κάλλιστα καὶ μὴ εὐχομένοις ἀπαντήσεται. ποίαν
 γὰρ εὐχὴν προσαγαγῶν Ἰακώβ, πρὶν γεννηθῆναι, προφητεύεται ὅτι
 5 „ὑπερέξει“ τοῦ Ἡσαῦ, καὶ „δουλεύσει“ αὐτῷ ὁ ἀδελφός; τί δὲ ἀσε-
 βήσας ὁ „Ἡσαῦ“ μωσεται πρὶν γεννηθῆναι; ἵνα τί δὲ εὐχεται Μωϋσῆς,
 ὡς ἐν ὀγδοηκοστῷ ἐνάτῳ εὐρηται ψαλμῷ, εἰ „καταφυγῆ“ αὐτοῦ
 ἔστιν ὁ θεός „πρὸ τοῦ ὄρη ἰδρασθῆναι καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν καὶ
 τὴν οἰκουμένην;“

10

5. ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων τῶν σωθησομένων ἐν τῇ πρὸς Ἐφε-
 σίους ἀναγράφεται ὅτι „ἐξελέξατο“ αὐτούς „ἐν αὐτῷ“, „ἐν Χριστῷ“
 ὁ πατήρ „πρὸ καταβολῆς κόσμου εἰς τὸ εἶναι“ αὐτούς „ἅγιους καὶ
 15 ἀμώμους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ προορίσας“ αὐτούς „εἰς νιο-
 θεσίαν διὰ Χριστοῦ εἰς αὐτόν.“ ἦτοι οὖν τις ἐκ τῶν „πρὸ κατα-
 βολῆς κόσμου“ ἔστιν ἐξελεγμένος, καὶ ἀμήχανον αὐτόν τῆς ἐκλογῆς
 ἐκπεσεῖν, διόπερ οὐ χρεῖα τούτῳ εὐχῆς· ἢ οὐκ ἐξείλεται οὐδὲ
 προώριται, καὶ μάτην εὐχεται, κἂν μυριάκις εὐξηται, οὐκ ἐπα-
 20 κουσθησόμενος. „οὐς“ γὰρ „προέγνω“ ὁ θεός, τούτους „καὶ προώ-
 ρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνης“ „τῆς δόξης“ „τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.“ „οὐς
 δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε· καὶ οὐς ἐκάλεσε, τούτους καὶ
 ἐδικαίωσεν· οὐς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε.“ τί γὰρ κάμνει
 Ἰωσίας ἢ διὰ τί εὐχόμενος πεφρόντικε περὶ τοῦ πότερόν ποτε εἰσα-
 25 κουσθήσεται ἢ μὴ, πρὸ πολλῶν γενεῶν ὀνομαστὶ προφητευθεὶς καὶ
 περὶ τοῦ ὅ τι ποτὲ πράξει οὐ μόνον προγνωσθεὶς ἀλλὰ καὶ εἰς
 ἐπήκοον πολλῶν προρόθηθεὶς; ἵνα τί δὲ καὶ Ἰούδας προσεύχεται,
 ὥστε καὶ τὴν προσευχὴν αὐτοῦ γεννηθῆναι „εἰς ἀμαρτίαν“, ἀπὸ τῶν
 Δαυὶδ χρόνων προκηρυχθεὶς ὡς ἀπολίεσων „τὴν ἐπισκοπὴν“, ἑτέρου

1 Vgl. Psal. 57, 4. — 2 Vgl. Gal. 1, 15. — 5 Vgl. Gen. 25, 23. — 6 [Vgl. Mal. 1, 3 (Röm. 9, 13.) —] Vgl. Psal. 89, 1. 2. — 13 Vgl. Ephes. 1, 3—5. — 20 Vgl. Röm. 8, 29. 30. Phil. 3, 21. — 23 Vgl. II Kōn. 22, 11—13. 18. 19. 23, 3 ff. — 25 Vgl. I Kōn. 13, 1—3. — 27 Vgl. Psal. 108, 7. 8. Act. 1, 16. 20.

6 μωσῆς T Lond. | 7 ἐνάτῳ Ox. Lond. ἐβδόμῳ T Del. | 9 hinter οἰκουμένην eine Lücke von 13/4 Zeilen = ungefähr 100 Buchst. in T, wo vermutlich eine den vorausgehenden ähnliche rhetorische Frage gestanden hat | 13 ἐν αὐτῷ will Angl. (bei Del. I 913^b) als Glossem tilgen | 16 ἐκ τῶν] ἐν Χριστῷ vermutet Angl. (a. a. O.) ohne Wahrscheinlichkeit | 17 ἐξελεγμένος] ἐξελεγμένων schreibt Bent. (bei Del. I 205 Anm. e) wohl richtig | 19 εὐξηται Del. εὐχεται Angl. (Lond. p. 28 Anm. 2) εὐρηται T Ox. Lond. | 21 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | 25 ὀνομαστὶ schreibe ich mit Bent. Del. (I 205 Anm. g) Angl. (a. a. O.), ὀνομαστὸς T Ausgg. | 26 καὶ] δὲ Wet. Del.

ληφόμενον ἀντ' αὐτοῦ αὐτήν; αὐτόθεν δὲ ἀπεμφαίνει, ἀτρέπτου ὄντος τοῦ θεοῦ καὶ τὰ ὅλα προκατειληφότος μένοντός τε ἐν τοῖς προδιατεταγμένοις, εὐχέσθαι, οἰόμενον | μετατρέψειν διὰ τῆς εὐχῆς 206 αὐτοῦ τὴν πρόθεσιν ἢ ὡς μὴ προδιαταξαμένον ἀλλὰ περιμένοντι τὴν 5 ἐκάστου εὐχὴν ἐντυγχάνειν, ἵνα διὰ τὴν εὐχὴν διατάξῃται τὸ πρέπον τῷ εὐχομένῳ, τότε τάσσων τὸ δοκιμαζόμενον εἶναι εὐλογον οὐ πρότερον αὐτῷ τεθεωρημένον.

6. κείσθω δὲ ἐν τοῖς παροῦσιν αὐταῖς λέξεσιν ἅπερ διὰ τῶν πρὸς με γραμμάτων ἔταξας, οὕτως ἔχοντα. „πρῶτον· εἰ προγονώσσης 10 ἐστὶν ὁ θεὸς τῶν μελλόντων, καὶ δεῖ αὐτὰ γίνεσθαι, ματαία ἢ προσευχή. δεύτερον· εἰ πάντα κατὰ βούλησιν θεοῦ γίνεται, καὶ ἀραρότα αὐτοῦ ἐστὶ τὰ βουλευόμενα, καὶ οὐδὲν τραπήναι ὧν βούλεται δύναται, ματαία ἢ προσευχή.“ χρήσιμα δὲ, ὡς οἶμαι, ταῦτα 5^ν πρὸς λύσιν τῶν ἀποναρκῶν πρὸς τὸ εὐχεσθαι | ποιούντων προδια- 15 ληπτέον.

VI 1. Τῶν κινουμένων τὰ μὲν τινα τὸ κινεῖν ἔξωθεν ἔχει ὡςπερ τὰ ἄψυχα καὶ ὑπὸ ἕξεως μόνης συνεχόμενα καὶ τὰ ὑπὸ φύσεως καὶ ψυχῆς κινούμενα, οὐχ ἢ τοιαῦτα ἔσθ' ὅτε κινούμενα ἀλλ' 20 ὁμοίως τοῖς ὑπὸ ἕξεως μόνης συνεχόμενοις· λίθοι γὰρ καὶ ξύλα, τὰ ἐκκοπέντα τοῦ μετάλλου ἢ τὸ φύειν ἀπολωλεκότα, ὑπὸ ἕξεως μόνης συνεχόμενα τὸ κινεῖν ἔξωθεν ἔχει, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ζῴων σώματα καὶ τὰ φορητὰ τῶν πεφυτευμένων, ὑπὸ τινος μετατιθέμενα, οὐχ ἢ ζῶα καὶ φυτὰ μετατίθεται ἀλλ' ὁμοίως λίθοις καὶ ξύλοις τοῖς τὸ 25 φύειν ἀπολωλεκόσι· κἂν κινῆται καὶ ταῦτα τῷ φέυστά εἶναι πάντα τὰ σώματα φθίνοντα, παρακολουθητικὴν ἔχει τὴν ἐν τῷ φθίνειν

16 ff. Vgl. Clemens Alex., Strom. II 20, 110. 111 p. 487 ed. Potter. Origenes, De princ. III 1, 2 (tom. XXI p. 372 sq. ed. Lomm.).

3 hinter οἰόμενον + ἢ Bent. (bei Del. I 206 Anm. a) ohne Grund | 4 ἢ schreibe ich mit Bent. (a. a. O.) u. Angl. (bei Del. I 913b), εἰ T Ausgg. | 6 δοκιμαζόμενον Bent. (bei Del. I 206 Anm. b), δοκιμασθέν oder ὁ δοκιμάζει Angl. (a. a. O.) weniger gut; δοκιμάζον T Ausgg. | 14 προδιαληπτέον] προδιαληπτέον, doch darüber von I. H. προδιαληπτέον geschrieben, T προδιαληπτέον Ox. | 17 am Rand von I. H. σῆ τὸ ὑπὸ ἕξεως T | 19 λίθοι schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), vgl. unten Z. 23; λίθος T Ausgg. | 20 ἢ] καὶ Angl. (a. a. O.), dessen Verbesserungsvorschlag zu der ganzen Stelle Z. 19 f. (λίθοι γὰρ καὶ ξύλα καὶ τὰ ἐκκοπέντα μέταλλα, τὰ τὸ φύειν ἀπολωλεκότα) zu gewaltsam und zu wenig begründet ist | 23 ἀλλ' ἀλλὰ T, doch vgl. oben Z. 18 | 24 ἀπωλεκοσί T | κἂν κινῆται Angl. (a. a. O.) Cl. Fleury (bei Del. I 206 Anm. d) κἂν κινῆτε Ausgg. κἂν φθίνῃ τε Bent. (bei Del. I 206 Anm. d) κἂν κινῆτε T | 25 φθίνοντα schreibe ich, (καὶ) φθίνοντα Angl. (bei Del. I 914*) φθίνονται (καὶ) Cl. Fleury (a. a. O.) Lomm., φθίνοντι Bent. (a. a. O.); φθίνονται T Ausgg. | ἔχει] ἔχειν Angl. (a. a. O.).

κίνησιν. δεύτερα δὲ παρὰ ταῦτά ἐστι κινούμενα τὰ ὑπὸ τῆς ἐνυπαρχούσης φύσεως ἢ ψυχῆς κινούμενα, ἃ καὶ ἐξ αὐτῶν κινεῖσθαι λέγεται παρὰ τοῖς κυριώτερον χρωμένοις τοῖς ὀνόμασι. τρίτη δὲ ἐστὶ κίνησις ἢ ἐν τοῖς ζῴοις, ἵτις ὀνομάζονται ἢ ἀφ' αὐτῶν κίνησις·
 5 οἶμαι δὲ ὅτι ἢ τῶν λογικῶν κίνησις δι' αὐτῶν ἐστὶ κίνησις. ἐὰν δὲ περιέλωμεν ἀπὸ τοῦ ζῴου τὴν ἀφ' αὐτοῦ κίνησιν, οὐδὲ ζῴον ἐτι οὐκ ὑπονοηθῆναι δύναται, ἀλλὰ ἐστὶ ὁμοιον ἦτοι φντῶ ὑπὸ φύσεως μόνης κινουμένῳ ἢ λίθῳ ὑπὸ τινος ἕξωθεν φερομένου. ἐὰν δὲ παρακολουθῇ τι τῇ ἰδίᾳ κινήσει, ἐπεὶ τοῦτο δι' αὐτοῦ κινεῖσθαι ὄνο-
 10 μάσαμεν, ἀνάγκη τοῦτο εἶναι λογικόν.

2. οἱ τοίνυν θέλοντες μὴδὲν εἶναι ἐφ' ἡμῖν, ἀναγκαίως ἡλιθιώ-
 τатόν τι παραδέξονται· πρῶτον μὲν ὅτι οὐκ ἐσμέν ζῴα, δεύτερον δὲ
 ὅτι οὐδὲ λογικά, ἀλλ' οἷον ὑπὸ ἕξωθεν κινουόντος αὐτοὶ οὐδαμῶς
 κινούμενοι ποιεῖν ὑπ' ἐκείνου λεγοίμεθα ἢ ποιεῖν νομιζόμεθα. ἄλλως
 15 τε καὶ τοῖς ἰδίῳις πάθεσιν ἐπιστήσας τις ὀράτω, εἰ μὴ ἀναιδῶς ἐρεῖ
 μὴ αὐτὸς | θέλειν καὶ μὴ αὐτὸς ἐσθίειν καὶ μὴ αὐτὸς περιπατεῖν 207
 μὴδὲ αὐτὸς συγκατατίθεσθαι καὶ παραδέχεσθαι ὅποια δὴ ποτε τῶν
 δογμάτων μὴδὲ αὐτὸς ἀνανεύειν πρὸς ἕτερα ὡς ψευδῆ. ὥσπερ οὖν
 πρὸς τινὰ δόγματα ἀμήχανον διατεθῆναι ἀνθρωπον, κἄν μυριάκις
 20 αὐτὰ κάτασκευάζῃ εὐρεσιλογῶν καὶ πιθανοῖς λόγοις χρώμενος, οὕτως
 ἀδύνατον διατεθῆσθαι τινὰ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων, ὡς μηδαμῶς
 τοῦ ἐφ' ἡμῖν σφζομένου. τίς γὰρ διάκειται περὶ τοῦ μὴδὲν εἶναι
 καταληπτὸν ἢ οὕτως βιοῖ, ὡς ἐπέχων περὶ παντὸς οὐτινοσοῦν;
 τίς δὲ οὐκ ἐπιπλήττει, φαντασίαν ἀμαρτήσαντος οἰκέτου λαβὼν,
 25 τῶ θεράποντι; καὶ τίς ἐστίν, ὃς μὴ αἰτιᾶται νόον τὸ πρὸς γονεῖς
 καθῆκον μὴ ἀποδιδόντα ἢ μὴ μέμφεται καὶ ψέγει ὡς αἰσχρὸν πεποιη-
 κυλᾶν τὴν μεμοιχενμένην; βιάζεται γὰρ ἢ ἀλήθεια καὶ ἀναγκάζει,
 κἄν μυριάκις τις εὐρεσιλογῇ, ὀρμᾶν καὶ ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, ὡς
 τηρουμένου τοῦ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τούτου ἐπαινετοῦ ἢ ψεκτοῦ γινομένου
 30 παρ' ἡμᾶς.

1 δεύτερα Del. δεύτερον T Ox. Lond. | am Rand σῆ von I. H. T | 2 ἢ] καὶ Angl. (bei Del. I 914*), vgl. oben S. 311 Z. 18 | αὐτῶν Lond. αὐτῶν T Ox. Del. | 3—4 am Rand σῆ von I. H. T | 4 ἀφ' αὐτῶν schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 914*) u. Lomm., ἀφ' αὐτοῦ Angl. (ebenda), ἀπ' αὐτοῦ T Ox. Lond. Del. | 5 am Rand σῆ von I. H. T | δι' αὐτῶν] δι' αὐτῶν Lond. | 6 ἀφ' αὐτοῦ Angl. (a. a. O.) ἀπ' αὐτῶν Bent. (bei Del. I 206 Anm. g), ἀπ' αὐτοῦ T Ausgg. | 9 τι Bent. (bei Del. I 206 Anm. h) Angl. (a. a. O.) τις Ausgg. τίς T | δι' αὐτοῦ] δι' αὐτοῦ Lond. δι' αὐτῶν Bent. (a. a. O.) | 12 ζῴα—13 λογικά] λογικά—ζῴα Bent. (bei Del. I 206 Anm. i) | 18 hinter αὐτοὶ + δ' ἀπ' αὐτῶν Bent. (a. a. O.) | 15 τίς (auch später oft für τις) T | 19 διατεθῆναι Ox. Lond. διατεθῆσθαι Del. διατεθῆμαι T | 21 διατεθῆσθαι τινὰ] διατεθῆναι τινὰ Ox. Lond. διατεθῆσθαι τινὰ T | 22 hinter γὰρ + οὕτως Angl. (bei Del. I 914*).

3. εἰ δὴ τὸ ἐφ' ἡμῖν σφίζεται, μυρίας ὄσας ἀπονεύσεις ἔχον
 πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν καὶ πάλιν ἢ πρὸς τὸ καθῆκον ἢ πρὸς τὸ
 παρὰ τὸ καθῆκον, ἀναγκαίως τοῦτο μετὰ τῶν λοιπῶν, πρὶν γένηται,
 τῷ θεῷ ἔγνωσται „ἀπὸ κτίσεως“ καὶ „καταβολῆς κόσμου“, ὅποιον
 5 ἔσται· καὶ ἐν πᾶσιν, οἷς προδιατάσσεται ὁ θεὸς ἀκολούθως οἷς
 6^x ἑώρακε περὶ ἐκάστον ἔργου τῶν ἐφ' ἡμῖν, προδιατέτακται | κατ'
 ἀξίαν ἐκάστῳ κινήματι τῶν ἐφ' ἡμῖν τὸ καὶ ἀπὸ τῆς προνοίας
 αὐτῷ ἀπαντησόμενον ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὸν εἰρημὸν τῶν ἐσομένων
 συμβησόμενον, οὐχὶ τῆς προγνώσεως τοῦ θεοῦ αἰτίας γινομένης
 10 τοῖς ἐσομένοις πᾶσι καὶ ἐκ τοῦ ἐφ' ἡμῖν κατὰ τὴν ὁρμὴν ἡμῶν
 ἐνεργηθησόμενοις. εἰ γὰρ καὶ καθ' ὑπόθεσιν μὴ γινώσκοντες ὁ θεὸς
 τὰ ἐσόμενα, οὐ παρὰ τοῦτο ἀπολοῦμεν τὸ τάδε τινα ἐνεργῆσαι καὶ
 τάδε θελήσειν· πλέον δὲ ἀπὸ τῆς προγνώσεως γίνεται τὸ κατὰ τὰς
 15 καταστάσεις τὸ ἐκάστον ἐφ' ἡμῖν.

4. εἰ τοίνυν τὸ ἐκάστον ἐφ' ἡμῖν αὐτῷ ἔγνωσται, καὶ διὰ τοῦτο
 προεωραμένον αὐτῷ διατάττεσθαι ἀπὸ τῆς προνοίας τὸ κατ' ἀξίαν
 παντὶ τῷ εὐλογον καὶ τὸ τί εὔξεται (καὶ) ποῖαν διάθεσιν ἔχων ὁ
 δεῖνα οὕτως πιστεύων καὶ τί βουλόμενος αὐτῷ γενέσθαι προκα-
 20 τελεῖσθαι· οὐ προκαταληφθέντος, καὶ τοιοῦτόν τι ἀκολούθως ἐν τῇ
 διατάξει τετάσσεται, ὅτι τοῦδε μὲν ἐπακούσομαι συνετῶς εὐξομένου
 δὲ αὐτὴν τὴν εὐχὴν, ἣν εὔξεται, τοῦδε δὲ οὐκ ἐπακούσομαι ἤτοι διὰ

4 Vgl. Röm. 1, 20. — Vgl. Matth. 25, 34. Luk. 11, 50. Hebr. 4, 3. 9, 26.
 Apok. Joh. 13, 8. 17, 8. — 18 Vgl. Origenes c. Cels. IV 70, I 339 Z. 25 ff.

1 δὴ] δὲ liest Angl. (bei Del. I 914*) unrichtig | ἀπονεύσεις] (ἐπινεύσεις ἢ)
 ἀπονεύσεις Bent. (bei Del. I 207 Anm. b) | 3 am Rand σῆ von I. H. T | 5 οἷς
 (hinter ἀκολούθως) schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 207 Anm. c), ὡς T Ausgg. |
 6—7 am Rand σῆ von I. H. T | 11 am Rand σῆ von I. H. T | 12 ἀπολοῦμεν
 schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 207 Anm. d), ἀπειλοῦμεν T Ausgg. | 13 am
 Rand σῆ von I. H. T | πλέον] πλὴν Angl. (a. a. O.) | κατὰ τάξιν Ox. Lond. | 16
 am Rand σῆ von I. H. T | 17 διατάττεσθαι schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 207
 Anm. e), διατέτακται liest Angl. (a. a. O.) unrichtig, διατάττεται T Ausgg. | 18
 εὔξεται] εὐξεται liest Angl. (a. a. O.) unrichtig | (καὶ) füge ich mit Angl. (a. a. O.)
 ein | 19 οὕτως] πῶς Bent. (bei Del. I 207 Anm. e) | αὐτῷ] αὐτῷ Lond. | προκα-
 τελεῖσθαι schreibe ich mit Bent. (a. a. O.) u. Lond., προκατελεῖται T Ox. Del. im
 Text; doch am Rand von T eine durch Beschneiden des Blattes verstümmelte
 Notiz von I. H., die so zu ergänzen ist:

γραφῆ (προ)
 κατελεῖσθαι

d. h. im Text der Vorlage stand προκατελεῖσθαι, und der Abschreiber corrigierte
 dies in προκατελεῖται, anstatt oben (Z. 17) den Fehler διατάττεται zu verbessern |
 21 am Rand σῆ von I. H. T | συνετῶς] συνεχῶς vermutet Del. (I 207 Anm. f).

- τὸ ἀνάξιον αὐτὸν ἔσεσθαι τοῦ ἑπακουσθήσεσθαι ἢ διὰ τὰ ταῦτα αὐτὸν εὐξασθαι, ἃ μῆτε τῷ εὐχομένῳ λυσιτελεῖ λαβεῖν μῆτε ἐμοὶ πρέπον παρασχεῖν· καὶ κατὰ τήνδε μὲν τὴν εὐχὴν, φέρε εἰπεῖν, τοῦ δεινός οὐκ | ἑπακούσομαι αὐτοῦ κατὰ τήνδε δὲ ἑπακούσομαι. (ἐὰν 208
- 5 δέ τις ταράττηται διὰ τὸ μὴ οὐ ψεύσασθαι τὸν θεὸν τὰ μέλλοντα προεγνωκότα, ὡς τῶν πραγμάτων κατηναγκασμένων, λεκτέον πρὸς τὸν τοιοῦτον ὅτι αὐτὸ τοῦτο τῷ θεῷ ἔγνωσται ἀραρότως, τὸ μὴ ἀραρότως τόνδε τινὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ βεβαίως βούλεσθαι τὰ κρείττονα ἢ οὕτω θελήσειν τὰ χείρονα, ὥστε ἀνεπίδεκτον αὐτὸν
- 10 ἔσεσθαι μεταβολῆς τῆς ἐπὶ τὰ συμφέροντα.) καὶ πάλιν τάδε μὲν τινα ποιήσω τῷδε εὐξομένῳ, ἐμοὶ γὰρ τοῦτο πρέπον ἐστὶν οὐ ψεκτῶς μοι εὐξομένῳ οὐδὲ ἀμελῶς περὶ τὴν εὐχὴν ἀναστραφησομένῳ· τῷδε δὲ ἐπὶ ποσὸν εὐξομένῳ „ὑπερεκπερισσοῦ ὧν“ αἰτεῖται ἢ νοεῖ δωρήσομαι τάδε τιὰ, ἐμοὶ γὰρ τόνδε πρέπει νικᾶν ἐν ταῖς εὐποιαῖς
- 15 καὶ χορηγεῖν πλείονα ὧν αἰτῆσαι κεχώρηκε. καὶ τῷδε μὲν τινι τοιῷδε ἔσομένῳ τόνδε τὸν ἄγγελον λειτουργὸν ἐπιπέμψω, ἀπὸ τοῦδε ἀρξόμενον τοῦ χρόνου συνεργεῖν αὐτοῦ τῇ σωτηρίᾳ καὶ μέχρι τοῦδε συνεσόμενον, τῷδε δὲ τόνδε, φέρε εἰπεῖν, τὸν τοῦδε τιμιώτερον, τῷ τοῦδε ἔσομένῳ κρείττονι. τοῦδε δὲ τινος, μετὰ τὸ ἐπιδεδωκέναι
- 20 ἑαυτὸν λόγοις τοῖς διαφέρονσιν ὑπεκλυθησομένου καὶ καλινδρομήσοντος ἐπὶ τὰ ὑλικώτερα, ἀποστήσω τόνδε τὸν κρείττονα συνεργόν· οὐ ἀποστάντος, κατ' ἀξίαν αὐτοῦ χείρων τις ἦδε ἢ δύναμις, καιρὸν εὐρηκῆτα τοῦ ἐπιβαλνῆναι τῇ ῥαθυμίᾳ, ἐπιστάσα ἐπὶ τάδε τιὰ τὰ ἀμαρτήματα αὐτὸν, ἔτοιμον ἑαυτὸν πρὸς τὸ ἀμαρτάνειν δεδω-
- 25 κότα, προκαλέσειται.
5. οὕτως οὖν ἦδη οἰονεῖ ἐρεῖ ὁ προδιατασσόμενος τὰ ὅλα ὅτι
- 6^v Ἀμῶς γενήσεται τὸν Ἰωσίαν, ὅστις οὐ ζηλώσει τὰ τοῦ πατρὸς πταίσματα ἀλλὰ τυχῶν τῆσδε τῆς ἐπ' ἀρετὴν προτρεπούσης ὁδοῦ διὰ τῶνδε τῶν συνεσομένων καλὸς ἔσται καὶ ἀγαθός, ὅστις κατασκάψει
- 30 τὸ τοῦ Ἱεροβοὰμ κακῶς οἰκοδομηθὲν θνυσιαστήριον. οἶδα δὲ καὶ

18 Vgl. Ephes. 3, 20. — 14 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. VI 20 (36) (tom. I p. 231 ed. Lomm., I 153, 6 sqq. ed. Brooke). — 15 Vgl. II Kor. 9, 10. — 27 Vgl. II Kōn. 21, 24. 22, 2. 23, 4—25 [und oben Cap. V 5, S. 310 Z. 24 ff.].

1 αὐτὸν < Wet. Del. | 2 εὐξασθαι] εὐξασθαι lesen Bent. Del. (I 207 Anm. g) Angl. (bei Del. I 914*) ohne Grund | 4 τήνδε schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 208 Anm. a) u. Angl. (a. a. O.), τοῦδε T Ausgg. | 5 οὐ] ὄν T | 8 βούλεσθαι] βουλήσεσθαι liest Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 11 εὐξομένῳ Angl. (Lond. p. 36 Anm. 8) Del. εὐξαμένῳ T Ox Lond. | 12 u. 13 εὐξαμένῳ Ox. | 13 τῷδε] τῷ Ox. Del. | ἐπὶ ποσὸν] ἐπὶ πόσον Lond. ἐπὶ πόσον vermutet Bent. (bei Del. I 208 Anm. d) | 17 ἀρξόμενον Del. ἀρξάμενον T Ox. Lond. | 20 καλινδρομήσαντος Ox. | 22 am Rand σῆ von I. H. T | αὐτοῦ χείρων schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 208 Anm. f), ἀτόχειρ ὧν T Ausgg. | 26 am Rand σῆ von I. H. T.

Ἰούδαν, ἐπιδημήσαντός μου τοῦ υἱοῦ τῶ τῶν ἀνθρώπων γενεῖ, κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς ἐσόμενον καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὕστερον δὲ ἐκτραπησόμενον καὶ εἰς τὰ ἀνθρώπινα ἁμαρτήματα ἐκπεσόμενον, ὄντινα ἐπὶ τούτοις εὐλογον ἔσται παθεῖν τάδε τινά. (ἡ δὲ πρόγνωσις αὐτῆ 5
 5 τάχα μὲν ἐπὶ πάντων πάντως δὲ ἐπὶ Ἰούδα καὶ ἑτέρων μυστηρίων καὶ ἐν τῶ υἱῷ τοῦ θεοῦ γίνεται, ἑωρακότι τῆ κατανοήσει τοῦ ἐξελιγμοῦ τῶν ἐσομένων τὸν Ἰούδαν καὶ τὰ ἁμαρτήματα τὰ ἁμαρτηθσόμενα αὐτῶ· ὥστε μετὰ καταλήψεως αὐτὸν, καὶ πρὶν γενέσθαι τὸν Ἰούδαν, διὰ τοῦ Δαυὶδ εἰρηκέναι· „ὁ θεὸς, τὴν αἰνεσίαν μου μὴ 10
 10 παρασιωπήσης“ καὶ τὰ ἐξῆς.) εἰδὼς δὲ τὰ μέλλοντα, καὶ ὅποιον τόνον ἔξει πρὸς τὴν θεοσεβείαν ὁ Παῦλος, ἐν ἑμαντῶ μὲν, πρὶν κτίσαι τὸν κόσμον ἐπιβαλλόμενος τῆ ἀρχῇ τῆς κοσμοποιίας, αὐτὸν ἐπιλέξομαι | καὶ ταῖσδε συνεργούσαις ἀνθρώπων σωτηρία δυνάμειν 209
 ἅμα τῶ γεννηθῆναι παραθήσομαι, ἀφορίζων αὐτὸν „ἐκ κοιλίας μη-
 15 τρὸς“ καὶ ἐπιτρέπων κατὰ τὰς ἀρχὰς ἐν νεότητι ζῆλω μετὰ ἀγνοίας ἐγγινομένῳ προφάσει θεοσεβείας διώκειν τοὺς εἰς τὸν Χριστὸν μου πεπιστευκότας καὶ τηρεῖν „τὰ ἱμάτια“ τῶν λιθοβολούντων τὸν θεραπευτήν μου καὶ μάρτυρα Στέφανον, ἵνα νεανιευσάμενος ὕστερον ἀφορμῆς λαβόμενος καὶ μεταβαλλόμενος, ἐπὶ τὰ βέλτιστα „μὴ καν-
 20 χήσηται“ „ἐνώπιον“ ἐμοῦ ἀλλὰ λέγη· „οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ,“ καὶ αἰσθόμενος τῆς ἐσομένης μου εἰς αὐτὸν εὐεργεσίας μετὰ τὰ ἐν νεότητι προφάσει θεοσεβείας πταίσματα εἶπη· „χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι ὁ εἰμι“ καὶ κωλύμενος δὲ ὑπὸ τοῦ συνειδότος διὰ τὰ ὑπὸ νεανίου αὐτοῦ ἔτι τυγ-
 25 χάνοντος πεπραγμένα κατὰ Χριστοῦ οὐχ ὑπερεπαρθήσεται „τῆ ὑπερβολῇ τῶν“ ἐπ’ εὐεργεσία φανερωθησομένων αὐτῶ „ἀποκαλύψεων.“

VII. Καὶ πρὸς τὸ περὶ τῆς ἐπὶ τῶ ἀνατέλλειν τὸν ἥλιον εὐχῆς ταῦτα λεκτέον. ἔστι τι καὶ τοῦ ἡλίου ἐφ’ ἡμῖν, καὶ αὐτοῦ αἰνοῦν-

3 Vgl. Joh. 12, 6. — 4 Vgl. Matth. 27, 5. Act. 1, 18. — Vgl. Origenes c. Cels. II 20, I 149 Z. 7 ff. — 9 Psal. 108, 1. — 11 Vgl. Ephes. 1, 4. — 12 Vgl. Origenes, Comm. in Gen. III 6 (tom. VIII p. 20 ed. Lomm.). — 14 Vgl. Gal. 1, 15. — 15 Vgl. Act. 9, 1. 2. 7, 58. 59. 8, 1. 3. 22, 20. — 19 Vgl. I Kor. 1, 29. — 20 I Kor. 15, 9. — 23 I Kor. 15, 10. — 25 Vgl. II Kor. 12, 7. — 28 Vgl. Origenes c. Cels. V 10. 11. 13. VIII 66.

2 μὲν τὰς] τὰς μὲν Angl. (bei Del. I 914^b) | 5 am¹ Rand ση von I. H. T | 6 ἐξελιγμοῦ Bent. (bei Del. I 208 Anm. g) ἐξελεγμοῦ T Ausgg. | 10—11 am Rand ση von I. H. T | 11 ἐν ἑμαντῶ μὲν] ἐν ἐμῶ υἱῷ μὲν oder ἐν ἐμοῦ τῶ Χριστῶ μὲν vermutet Angl. (a. a. O.), ἐν ἑμαντῶ μὲν <φῆσι> vermute ich | 19 μεταβαλλόμενος Angl. (a. a. O.) μεταβαλλόμενος Ausgg. μεταβαλλομένους T | 20 λέγη Bent. (bei Del. I 209 Anm. a) Angl. (a. a. O.) λέγει T Ausgg. | 23 τί T (so auch später öfters).

- τος μετὰ τῆς σελήνης τὸν θεόν· „αἰνεῖτε γὰρ αὐτὸν,“ φησὶν, „ἥλιος καὶ σελήνη“· δῆλον δ' ὅτι καὶ τῆς σελήνης καὶ ἀκολούθως πάντων τῶν ἀστέρων· „αἰνεῖτε γὰρ αὐτὸν,“ <φησί, > „πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς,“ ὡς περ οὖν εἰρήκαμεν τῷ ἐφ' ἡμῖν ἐκάστου τῶν ἐπὶ γῆς
- 5 καταχρώμενον τὸν θεὸν εἰς τινα χρεῖαν τῶν ἐπὶ γῆς κατατεταχέναι εἰς δέον αὐτά, οὕτως ὑποληπτέον τῷ ἐφ' ἡμῖν ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστρῶν, ἀραρότι καὶ βεβαίῳ ὄντι καὶ σταθηρῷ καὶ σοφῷ, διατεταχέναι „πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ“ καὶ τὴν τῶν ἀστρῶν ἀρμονίως τῷ παντὶ πορεῖαν καὶ κίνησιν. καὶ εἰ περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν
- 10 ἑτέρου μὴ μάτην εὐχόμαι, πολλῶ πλέον περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν τῶν ἐν οὐρανῷ σωτηρίως τῷ παντὶ χορευόντων ἀστέρων. καίτοι γε ἔστιν εἰπεῖν περὶ τῶν ἐπὶ γῆς ὅτι τοιαῦτα τινὲς προσγεγόμεναι ἐκ τῶν περιεστῶτων φαντασίαι προκαλοῦνται τὸ ἀβέβαιον ἡμῶν ἢ τὸ ἐπὶ τὸ κρείττον ῥεπτικὸν ἡμῶν πρὸς τὸ ποιῆσαι ἢ εἰπεῖν τάδε τινὰ ἢ
- 7^r τάδε· ἐπὶ δὲ τῶν ἐν οὐρανῷ | ποῖα δύναται ἐγγεγομένη φαντασία ἐκστῆσαι καὶ μετακινήσαι ἀπὸ τῆς ὠφελίμου τῷ κόσμῳ πορείας ἕκαστον τῶν τοιαύτην ψυχὴν ὑπὸ λόγου κατηρτισμένην καὶ παρὰ τὴν αὐτῶν αἰτίαν ἔχοντων καὶ τοιοῦτῳ σώματι αἰθερίῳ καὶ καθαρῶτάτῳ χρωμένων;
- 20 VIII 1. Ἐτι δὲ οὐκ ἄλογον καὶ τοιοῦτῳ τινὶ παραδείγματι χρῆσασθαι πρὸς τὸ προτρέψασθαι ἐπὶ τὸ εὐξασθαι καὶ ἀποτρέψασθαι τοῦ ἀμελεῖν τῆς εὐχῆς. ὡς περ οὐκ | ἔστι παιδοποιήσασθαι χωρὶς 210 γυναικὸς καὶ τῆς εἰς παιδοποιῖαν χρησίμου παραλαμβανόμενης ἐνεργείας, οὕτως τῶνδὲ τινῶν οὐκ ἂν τις τύχοι, μὴ οὕτως εὐξάμενος
- 25 μετὰ διαθέσεως τοιαύδε, πιστεύων οὕτως, οὐ πρὸ τῆς εὐχῆς τόνδε βιώσας τὸν τρόπον. οὐ βαττολογητέον οὖν οὐδὲ μικρὰ αἰτητέον οὐδὲ περὶ ἐπιγείων προσευκτέον οὐδὲ μετὰ „ὀργῆς“ καὶ τεταραγμένων

1 u. 8 Psal. 148, 3. — 4 Vgl. oben Cap. VI 3, S. 313 Z. 13 ff. — 8 Vgl. Deut. 4, 19. — 26 Vgl. Matth. 6, 7. — Vgl. oben Cap. II 2, S. 299 Z. 19—21. — 27 Vgl. I Tim. 2, 8.

8 <φησί> füge ich mit Angl. (bei Del. I 914b) ein | 4 τῷ schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 209 Anm. d) u. Angl. (a. a. O.), τὸ T Ausgg. | 9 ἀρμονίως] ἀρμολῶς liest Bent. (bei Del. I 209 Anm. e) ohne Grund | 10 ἑτέρου] ἡμετέρον lesen Bent. (bei Del. I 209 Anm. f) u. Angl. (a. a. O.) unrichtig | 12 προσγεγόμεναι schreibe ich, παραγεγόμεναι liest Bent. (bei Del. I 209 Anm. g) weniger gut; προγεγόμεναι T Ausgg. | 14 κρείττον] χεῖρον lesen Bent. (bei Del. I 209 Anm. h) u. Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 15 ποῖα Ausgg. | 17 ἕκαστον τῶν] ἐκάστον αὐτῶν liest Bent. (bei Del. I 209 Anm. i), indem er mit d. Ausgg. ποῖα (Z. 15) unrichtig zum Object macht | παρὰ Angl. (a. a. O.) Del. (I 209 Anm. i) περὶ T Ausgg. | 18 αὐτῶν] αὐτῶν Angl. (a. a. O.) | 22 τῆς εὐχῆς Bent. (bei Del. I 209 Anm. k) τὴν εὐχὴν T Ausgg. | 22 ff. am Rand σὴ ταῦτα von I. H. T | 25 οὐ] καὶ Angl. (a. a. O.) 26 βατολογητέον T.

λογισμῶν ἐπὶ τὴν προσευχὴν ἐλθετέον, ἀλλ' οὐδὲ χωρὶς καθαρεύσεως
 ἔστιν ἐπινοῆσαι γινομένην „τῇ προσευχῇ“ σχολήν· ἀλλ' οὐδὲ ἀφέσεως
 ἀμαρτημάτων οἷόν τε τυχεῖν τὸν εὐχόμενον, μὴ ἀπὸ τῆς καρδίας
 ἀφιέντα τῷ πεπλημμεληκότι καὶ συγγνώμης τυχεῖν ἀξιούντι ἀδελφῶ.
 5 2. ὠφέλειαν δὲ ἐγγίνεσθαι τῷ ὃν δεῖ τρόπον εὐχομένῳ ἢ ἐπὶ
 τοῦτο κατὰ τὸ δυνατόν ἐπειγομένῳ πολλαχῶς ἡγοῦμαι συμβαίνειν.
 καὶ πρῶτόν γε πάντως ὄνατό τι ὁ πρὸς τὸ εὐξασθαι ταθεὶς κατὰ
 τὸν νοῦν, δι' αὐτῆς τῆς ἐν τῷ εὐχεσθαι καταστάσεως θεῶ παριστάται
 ἑαυτὸν καὶ παρόντι ἐκεῖνῳ λέγειν σχηματίσας ὡς ἐφορῶντι καὶ
 10 παρόντι. ὥσπερ γὰρ αἱ τοιαύδε φαντασίαι καὶ ὑπομνήσεις τῶνδὲ
 τιῶν περὶ τὰ, ὧν γέγονασιν αἱ ὑπομνήσεις, μολύνουσι τοὺς λογισ-
 μούς τοὺς ἐν ταύτῃ ταῖς φαντασίαις γεγεννημένους, τὸν αὐτὸν τρόπον
 πειστέον ὄνησιφόρον εἶναι μνήμην πεπιστευμένου τοῦ θεοῦ καὶ
 κατανοῦντος τὰ ἐν τῷ ἀδύτῳ τῆς ψυχῆς κινήματα, ῥυθμιζούσης
 15 ἑαυτὴν ἀρέσκειν ὡς παρόντι καὶ ἐποπτεύοντι καὶ φθάνοντι ἐπὶ
 πάντα νοῦν τῷ ἐτάζοντι „καρδίας“ καὶ ἐρευνῶντι „νεφρούς.“ ἵνα
 γὰρ καθ' ὑπόθεσιν μηδεμίᾳ ἔτι παρὰ τάντην ὠφέλεια γένηται τῷ
 καταστήσαντι αὐτοῦ τὸν λογισμὸν εἰς τὸ εὐχεσθαι, οὐ τὸ τυχόν
 ἐννοητέον λαβεῖν τὸν οὕτως εὐλαβῶς ἑαυτὸν ῥυθμίσαντα ἐν τῷ τῆς
 20 εὐχῆς καιρῷ. τοῦτο δὲ γινόμενον πολλαχῶς ὅσον ἀπίστησιν ἀμαρ-
 τημάτων καὶ ἐφ' ὅσα φέρει τῶν κατορθωμάτων, ἴσασι τῇ πείρᾳ οἱ
 συνεχέστερον τῷ εὐχεσθαι ἑαυτοὺς ἐπιδεδωκότες. εἰ γὰρ ὑπόμνησις
 καὶ ἀναπόλησις ἔλλογιμον ἀνδρὸς καὶ ὠφελημένου ἐν σοφίᾳ ἐπὶ
 25 ἐπὶ τὸ χειρὸν, πόσῳ πλέον θεοῦ τοῦ τῶν ὄλων πατρὸς ὑπόμνησις
 7^α μετὰ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐχῆς ὀνήσῃ τοὺς πεποιθάντας ἑαυτοὺς ὅτι
 παρόντι καὶ ἀκούοντι παρεστήκασιν καὶ λέγουσι θεῶ;

IX 1. Κατασκευαστέον δὲ ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν τὰ εἰρημένα
 τοῦτον τὸν τρόπον. ἐπαίρειν δεῖ „ὀσίας χειρας“ τὸν εὐχόμενον διὰ
 30 τοῦ ἀφιέναι ἑκάστῳ τῶν εἰς αὐτὸν πεπλημμεληκότων, τὸ τῆς ὀργῆς

2 [Vgl. I Kor. 7, 5. —] Vgl. Matth. 6, 12. Luk. 11, 4. — 14 Vgl. Psal. 138, 2—5. 23.
 — 15 Vgl. Clemens Alex., Strom. VII 7, 36 a. E. p. 852 ed. Potter. — 16 Vgl. Psal.
 7, 10. Jerem. 11, 20. 17, 10. Röm. 8, 27. Apok. Joh. 2, 23. — 22 Vgl. Clemens Alex.,
 Strom. VII 7, 35 p. 851 ed. Potter. — 29 Vgl. I Tim. 2, 8. Matth. 6, 12. 14. Luk. 11, 4.

5 ὠφέλειαν] ὠφελ' [so] T | 7 πρὸς τὸ] πρὸς τῷ Bent. (bei Del. I 210 Anm. a)
 πρὸ τοῦ Vermutung ebenda | 8 παριστάται Wet. παρῆσταναι T Ox. Lond. Del. |
 9 παρόντι < Del. | 10 παρόντι] ἀκούοντι vermutet Angl. (bei Del. I 914b), vgl.
 unten Z. 27 | am Rand ση von I. H. T | 18 πεπιστευμένου] ἐπισταμένον oder
 ἐπισταμένον vermutet Bent. (bei Del. I 210 Anm. b), παρισταμένον Angl. (bei Del.
 I 915a) ohne Grund | 18 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | 20 ἀμαρτημάτων] ἀμαρτητημά-
 των T | 22—23 am Rand ση von I. H. T.

πάθος εξαφανίσαντα ἀπὸ τῆς ψυχῆς καὶ μηδενὶ θυμούμενον. πάλιν
 τε δεῖ ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐπιθολοῦσθαι τὸν νοῦν ὑπὸ ἐτέρων λογισμῶν
 πάντων ἐπιλελῆσθαι τῶν ἔξω τῆς εὐχῆς κατὰ τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ τις
 εὐχεται, (τοιούτου δὲ εἶναι πῶς | οὐκ ἔστι μακαριώτατον;) ὡς διδά- 211
 5 σκει Παῦλος ἐν τῇ προτέρᾳ πρὸς Τιμόθεον λέγων· „βούλομαι οὖν
 προσεῦχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὀσίους χεῖρας
 χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν.“ ἀλλὰ πρὸς τοῦτοις τὴν γυναῖκα
 χρῆ ἔχειν μάλιστα εὐχομένην τὸ κατεσταλμένον καὶ τὸ κόσμιον
 ψυχῇ καὶ σώματι, πάντων μᾶλλον ἐξαιρέτως καὶ ὅτε εὐχεται αἰδου-
 10 μένην τὸν θεὸν καὶ πᾶσαν ἀκόλαστον καὶ γυναικειαν ὑπόμνησιν
 ἐξορίσασαν ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ καὶ κεκοσμημένην οὐκ „ἐν πλέγμασι
 καὶ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ“ ἀλλ’ οἷς πρέπον
 ἔστι κεκοσμηθῆαι γυναῖκα θεοσέβειαν ἐπαγγελλομένην (θαυμάζω δὲ
 εἰ διστάζει τις ἂν μακαρίαν ἐκ μόνης τῆς τοιαύτης καταστάσεως
 15 ἀποφῆνασθαι τὴν εἰς τὸ εὐχεσθαι τοιαύτην ἑαυτὴν παραστήσασαν),
 ὡς ἐδίδαξεν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ ὁ Παῦλος λέγων· „γυναίκας ὡσαύ-
 τως ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν
 ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασι καὶ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πο-
 λυτελεῖ ἀλλὰ, ὃ πρέπει γυναιξίν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν, δι’
 20 ἔργων ἀγαθῶν.“

2. καὶ ὁ προφήτης δὲ Δαυὶδ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα φησὶν ἔχειν
 εὐχόμενον τὸν ἅγιον· καὶ ταῦτα δὲ οὐκ ἀκαιρως παραθετέον, ἵνα
 φανερὰ ἡμῖν γένηται τὰ μέγιστα ὠφελοῦσα, κὰν μόνῃ νοηθῇ, ἢ σχέσις
 καὶ εἰς τὸ εὐχεσθαι παρασκευὴ τοῦ ἀνατεθεικότος ἑαυτὸν τῷ θεῷ·
 25 φησὶν οὖν· „πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου. τὸν κατοικοῦντα ἐν
 τῷ οὐρανῷ,“ καὶ „πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχὴν μου. ὁ θεός.“ ἐπαιρό-
 μενοι γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ διανοητικοῦ ἀπὸ τοῦ προσδιατρίβειν τοῖς
 γήϊνοις καὶ πληροῦσθαι φαντασίας τῆς ἀπὸ τῶν ὑλικωτέρων καὶ
 ἐπὶ τοσοῦτον ὑψούμενοι, ὥστε καὶ ὑπερκύπτειν τὰ γεννητὰ καὶ
 30 πρὸς μόνῳ τῷ ἔννοειν τὸν θεὸν κἀκείνῳ σεμνῶς καὶ πρεπόντως τῷ
 ἀκούοντι ὀμιλεῖν γίνεσθαι, πῶς οὐχὶ τὰ μέγιστα ἤδη ὤνησαν αὐτοὺς
 8^r τοὺς ὀφθαλμούς, „ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν | κυρίου“

5 I Tim. 2, 8. — 7 Vgl. I Tim. 2, 9. — 12 Vgl. I Tim. 2, 10. — 16 I Tim.
 2, 9. 10. — 25 Psal. 122, 1. — 26 Psal. 24, 1. 2. — Vgl. Origenes c. Cels. VII
 44 a. E. und Comm. in Job. XXVIII 4 (4. 5) (tom. II p. 314 sqq. ed. Lomm., II
 110, 29 sqq. ed. Brooke). — 32 Vgl. II Kor. 3, 18.

6 ὀσίους T Ox. Lond. ὀσιὰς Del. | 11 πλέγμασιν Lond. | 12 u. 18 καὶ χρυσῷ
 ἢ χρυσῷ liest Angl. (bei Del. I 915*) ohne Grund | 17 κοσμίῳ N. T. Ox. Lond.
 κοσμίως T Del., vgl. oben Cap. II 2, S. 300 Z. 5 | 19 ἀλλὰ T ἀλλ’ Ausgg. | 29
 γενητὰ Lond. | 31 αὐτοῖς τοὺς ὀφθαλμούς] ἑαυτοῦς liest Bent. (bei Del. I 211
 Anm. d) ohne Grund.

κατοπτριζομένους και „τὴν αὐτὴν εἰκόνα“ μεταμορφουμένους „ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν;“ ἀποδόξης γὰρ νοητοῦ τινος θειοτέρου μεταλαμβάνουσι τότε, ὅπερ δηλοῦται ἐκ τοῦ: „ἐσημειώθη ἐφ’ ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, κύριε.“ καὶ ἡ ψυχὴ δὲ ἐπαιρομένη καὶ τῷ πνεύματι ἐπομένη τοῦ τε σώματος χωριζομένη καὶ οὐ μόνον ἐπομένη τῷ πνεύματι ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ γινομένη, ὅπερ δηλοῦται ἐκ τοῦ: „πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχὴν μου;“ πῶς οὐχὶ ἤδη ἀποτιθεμένη τὸ εἶναι ψυχὴ πνευματικὴ γίνεται;

3. εἰ δὲ μέγιστόν ἐστι κατόρθωμα ἀμνησικακία ὡς κατὰ τὸν 10 προφήτην Ἰερεμίαν, πάντα ἀνακεφαλαιοῦσθαι τὸν νόμον ἐν αὐτῷ λέγοντα: „οὐ ταῦτα ἐνετειλάμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν ἐκπορευομένων αὐτῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ τοῦτο ἐνετειλάμην: ἕκαστος τῷ 212 πλησίον ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ μνησικακεῖτω;“ ἀπὸ μνησικακίας δὲ ἦκοντες ἐπὶ τὸ εὐχεσθαι τὴν τοῦ σωτήρος φυλάσσομεν ἐντολὴν, λέγοντος: 15 „ἐὰν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἰ τι ἔχετε κατὰ τινος;“ δῆλον ὅτι τοιοῦτοι ἰστάμενοι πρὸς τὸ εὐχασθαι τὰ κάλλιστα ἤδη κερτῆμεθα.

X 1. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς καθ’ ὑπόθεσιν εἰρηται, καὶ εἰ μηδὲν 20 ἕτερον ἡμῖν ἐπακολουθήσει εὐχομένοις, ὅτι τὰ κάλλιστα κερδαίνομεν, τὸ καθὼ δει εὐχεσθαι νενοηκότες καὶ κατορθοῦντες: σαφὲς δὲ ὅτι ὁ οὕτως εὐχόμενος ἔτι λαλῶν ἀκούσεται, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐπακούοντος ἐνορῶν, τὸ „ἰδοὺ πάρεμι;“ πᾶσαν τὴν πρὸς τὴν πρόνοιαν 25 δυσαρτέστησιν, πρὶν εὐχασθαι, ἀποβεβληκῶς. τοῦτο γὰρ ἐστι δηλούμενον ἐκ τοῦ: „ἐὰν ἀφέλῃς ἀπὸ σοῦ σύνδεσμον καὶ χειροτονίαν καὶ 25 ῥῆμα γογγυσμοῦ;“ τοῦ εὐαρεστομένου τοῖς γινομένοις ἐλευθέρου ἀπὸ παντός δεσμοῦ γεγεννημένου καὶ μὴ ἀντιχειροτονοῦντος τῷ θεῷ. ἃ βούλεται πρὸς γυμνάσιον ἡμῶν διατασσομένη, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ τὸ κρυπτὸν τῶν λογισμῶν γογγύζοντος χωρὶς ἀκουστῆς ἀνθρώποις φωνῆς: ὄντινα γογγυσμὸν δίκην πονηρῶν οἰκετῶν, οὐκ ἐν φανερω-

3 Psal. 4, 7. — 6 Psal. 24, 1. — 7 Vgl. I Kor. 2, 14. 15. — 11 Vgl. Jerem. 7, 22. 23. Sachar. 7, 10. — 15 Mark. 11, 25. — 21 Vgl. Clemens Alex., Strom. VII 8, 49 p. 861 ed. Potter. Origenes, Comm. in Joh. XXVIII 5 (6) (tom. II p. 318 ed. Lomm., II 113, 30 sqq. ed. Brooke). — Vgl. Jes. 58, 9. — 24 Jes. 58, 9.

1 μεταμορφουμένους Bent. (bei Del. I 211 Anm. e) u. Angl. (bei Del. I 915^a), μεταμορφουμένην T Ausgg. | 4—5 am Rand ση von I. H. T. | 12 τῆς] γῆς liest Angl. (a. a. O.) nach d. LXX wohl mit Recht | 18 ἀπὸ μνησικακίας] ἀπ’ ἀμνησικακίας schreiben Bent. (bei Del. I 212 Anm. a) u. Angl. (a. a. O.), aber dann wäre das Folgende (τὴν τοῦ σωτήρος φυλάσσομεν ἐντολὴν κτλ. Z. 14) überflüssig | 15 δῆλον ὅτι Bent. (bei Del. I 212 Anm. b) Lond. δηλονότι T Ox. Del. | 19 ἕτερον < Wet. Del. | 22 ἐνορῶν] ἐν οὐρανῷ vermutet Angl. (a. a. O.), da Origenes hier I Kōn. 8, 30 im Auge habe | 27—28 am Rand ση von I. H. T.

τέρῳ αἰτιωμένων τὰς προστάξεις τῶν δεσποτῶν, γογγύζουσι οἱ μὴ τολμῶντες μὲν φωνῇ καὶ ὄλῃ ψυχῇ κακολογεῖν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τὴν πρόνοιαν οἰοεὶ δὲ βουλόμενοι καὶ τὸν τῶν ὄλων κύριον ἐφ' οἷς δυσαρεστοῦνται λαθεῖν. καὶ οἶμαι τοῦτ' εἶναι καὶ τὸ ἐν τῷ
 5 Ἰωβ· „ἐν τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν οὐδὲν ἤμαρτεν Ἰωβ τοῖς χεῖλεισιν ἐναντίον τοῦ θεοῦ,“ ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ πειρασμοῦ ἀναγεγραμμένου· „ἐν τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν οὐδὲν ἤμαρτεν
 8 Ἰωβ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.“ ὁ δὲ προστάσων μὴ δεῖν γίνεσθαι | ἐν τῷ Δευτερονομίῳ ὁ λόγος φησὶ· „πρόσεχε μὴ ποτε γένηται ῥῆμα
 10 κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἀνόμημα, λέγων· ἐγγίξει τὸ ἔτος τὸ ἔβδομον“ καὶ τὰ ἑξῆς.

2. ὁ τοίνυν οὕτως εὐχόμενος τσαῦτα προωφεληθεὶς ἐπιτηδειότερος γίνεται ἀνακραθῆναι τῷ πεπληρωκότῳ τὴν πᾶσαν οἰκουμένην τοῦ κυρίου πνεύματι καὶ τῷ πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν πε-
 15 πληρωκότῳ, διὰ τοῦ προφήτου λέγοντι οὕτως· „οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει κύριος.“ ἔτι δὲ διὰ τε τῆς προειρημένης καθαρύσεως καὶ τῆς εὐχῆς τοῦ μέσον καὶ τῶν μὴ γνωσκόντων αὐτὸν ἑστηκότος λόγου θεοῦ, οὐδενὸς ἀπολειπομένου τῆς εὐχῆς, μεθέξει, συνευχομένου πρὸς τὸν πατέρα τῷ ὑπ' αὐτοῦ μεσι-
 20 τευομένῳ. „ἀρχιερεὺς“ γὰρ τῶν προσφορῶν ἡμῶν καὶ πρὸς τὸν πατέρα „παράκλητός“ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, εὐχόμενος ὑπὲρ τῶν εὐχομένων καὶ συμπαρακαλῶν τοῖς παρακαλοῦσιν, οὐκ ἂν ὡς ὑπὲρ οἰκείων εὐξόμενος τῶν μὴ δι' αὐτοῦ συνεχέστερον εὐχομένων | οὐδ' 213
 ἂν ὡς ὑπὲρ ἤδη ἰδίων „παράκλητος“ ἐσόμενος πρὸς τὸν θεὸν τῶν
 25 μὴ πειθομένων ταῖς εἰς „τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἔκκακεῖν“ διδασκαλλίας. „ἔλεγε γὰρ,“ φησὶ, „παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἔκκακεῖν· κριτῆς τις ἴν' ἐν τινι πόλει“

5 Hiob 2, 10. — 7 Hiob 1, 22. — 9 Deut. 15, 9. — 13 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. I 30 (28) (tom. I p. 63 ed. Lomm., I 37, 28 f. ed. Brooke). — Vgl. Weish. Sal. 1, 7. — 15 Jerem. 23, 24. — 17 Vgl. Joh. 1, 26 und Origenes c. Cels. V 12, S. 13 Z. 10 ff. — 20 Vgl. Hebr. 2, 17. 3, 1. 4, 14. 15. 5, 10. 6, 20. 7, 26. 8, 1. 9, 11. 10, 10. — 21 Vgl. Joh. 14, 16. 26. 15, 26. 16, 7. — 26 Luk. 18, 1. 2.

4 τῷ < Del. | 6 ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ πειρασμοῦ ἀναγεγραμμένου] ἐπὶ τοῦ πρώτου πειρασμοῦ ἀναγεγραμμένου vermutet Angl. (bei Del. I 915^a), ἐπὶ τοῦ πρὸ τούτου πειρασμοῦ ἀναγεγραμμένου vermute ich | 10 ἀνόμημα unrichtig hinter ῥῆμα (Z. 9) T Ox. Lond. | 13 οἰκουμένην schreibe ich mit Cl. Fleury (bei Del. I 212 Anm. e) u. Del. (ebenda), weil Origenes Weish. Sal. 1, 7 im Auge hat; οἰκονομίαν T Ausgg. | 15 λέγοντι schreibe ich mit Bent. Del. (I 212 Anm. f) Angl. (bei Del. I 915^b), vgl. λέγει κύριος im folgenden Citat; λέγοντος T Ausgg. | 23 εὐξόμενος schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 212 Anm. h) u. Angl. (a. a. O.), vgl. ἐσόμενος (unten Z. 24); εὐξάμενος T Ausgg.

καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ ἐν τοῖς πρὸ τούτων· „καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· τίς
 ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονύκτιον καὶ
 εἴπῃ αὐτῷ· φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου παρε-
 γένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ“ καὶ μετ’
 5 ὀλίγα· „λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστάς διὰ τὸ εἶναι
 φίλον αὐτοῦ, διὰ γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερωθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσων
 χρήζει.“ τίς δὲ μὴ προτραπῆ τῶν τῷ ἀψευδεὶ στόματι πιστευόντων
 Ἰησοῦ ἀόκνως εὐχέσθαι, λέγοντος· „αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν“·
 „πᾶς γὰρ ὃ αἰτῶν λαμβάνει“; ἐπεὶ ὁ χρηστὸς πατὴρ τὸν ζῶντα
 10 ἄρτον αἰτούντων ἡμῶν αὐτὸν (οὐχ ὄν βούλεται λίθον τροφήν γε-
 νέσθαι τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὃ ἀντικείμενος) δίδωσι
 τοῖς τὸ „πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας“ εἰληφόσιν ἀπὸ τοῦ πατρὸς· καὶ
 δίδωσιν „ὃ πατὴρ“ „τὸ ἀγαθὸν δόμα“ ὧν „ἐξ οὐρανοῦ“ „τοῖς
 αἰτουῦσιν αὐτόν.“
 15 XI 1. Οὐ μόνος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς τοῖς γνησίως εὐχομένοις συνεύ-
 χεται ἀλλὰ καὶ οἱ „ἐν οὐρανῷ“ χαίροντες ἄγγελοι „ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ
 μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις, οἳ οὐ χρεῖαν ἔχουσι
 9^r μετανοίας,“ αἱ τε τῶν προκεκοιμημένων ἁγίων ψυχαί. ἅτινα δηλοῦ-
 ται, Ῥαφαὴλ μὲν προσφέροντος περὶ Τωβίτ καὶ Σάρδρα λογικὴν
 20 ἱεροργίαν τῷ θεῷ (μετὰ γὰρ τὴν εὐχὴν ἀμφοτέρων „εἰσηκούσθη“,
 φησὶν ἡ γραφή, „προσευχὴ ἀμφοτέρων ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ με-
 γάλου Ῥαφαήλ, καὶ ἀπεστάλη ἰάσασθαι τοὺς δύο“· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ
 Ῥαφαήλ, φανερῶν ἑαυτοῦ ὡς ἀγγέλου τὴν κατὰ πρόσταγμα τοῦ
 θεοῦ πρὸς ἀμφοτέροισι οἰκονομίαν, φησὶ· „καὶ νῦν ὅτε προσήξω
 25 οὐ καὶ ἡ νύμφη σου Σάρδρα, ἐγὼ προσήγαγον τὸ μνημόσυνον τῆς
 προσευχῆς ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ ἁγίου,“ καὶ μετ’ ὀλίγα· „ἐγὼ εἰμι
 Ῥαφαήλ, εἷς τῶν ἐπτὰ ἀγγέλων, οἳ προσαναφέρουσι (τὰς προσευχὰς
 τῶν ἁγίων) καὶ εἰσπορεύονται ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου“· κατὰ

1 Luk. 11, 5. 6. — 5 Luk. 11, 8. — 8 Matth. 7, 7. 8. Luk. 11, 9. 10. —
 9 Vgl. Joh. 6, 33. 35. 48. 51. — 10 Vgl. Matth. 4, 3. Luk. 4, 3 (Matth. 7, 9. Luk.
 11, 11). — 12 Vgl. Röm. 8, 15. — 13 Vgl. Matth. 7, 11. Luk. 11, 13. Exod. 16, 4.
 — 16 Vgl. Luk. 15, 7 (Matth. 18, 13). — 19 Vgl. Tob. 12, 12. — 20 Tob. 3, 16. 17.
 — 24 Tob. 12, 12. — 26 Tob. 12, 15.

2 μεσονυκτιον Ox. Lond. | 13 hinter πατήρ + (ὑμῶν) Ox. u. Angl. (bei Del.
 I 915b) und tilgen dafür ὧν, doch vermutet Angl. auch υἱῶν für ὧν; aber τὸ
 ἀγαθὸν δόμα ὧν ist im Hinblick auf Exod. 16, 4 (ὕω ὑμῖν ἄρτους ἐκ τοῦ οὐ-
 ρανοῦ) kaum zu beanstanden | 17 ἐνενήκοντα Ausgg. | 18—19 am Rand σῆ von
 I. H. T | 19 Τωβίτ] dieselbe Schreibung bei Origenes c. Cels. V 19, S. 20 Z. 21 [u.
 in 6m. d. LXX], daher wohl beizubehalten | 20 εἰσηκούσθη] εἰσήκουσε T | 22
 ὃ < Wet. Del. | 24 ὅτε Lond. u. Del. (I 213 Anm. e) nach d. LXX, ὅτι T Ox.
 Del. im Text | 27 (τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων) mit Lond. u. Del. (I 213 Anm. f)
 aus d. LXX eingefügt.

τὸν λόγον γοῦν τοῦ Ῥαφαήλ „ἀγαθὸν προσευχὴ μετὰ νηστείας καὶ ἐλεημοσύνης καὶ δικαιοσύνης“ Ἱερειοῦ δὲ, ὡς ἐν τοῖς Μακκαβαϊκοῖς ἐπιφαινομένου, „πολιᾶ καὶ δόξῃ“ διαφέροντος, ὡς „θαυμαστὴν τινα καὶ μεγαλοπρεπεστάτην εἶναι τὴν περὶ αὐτὸν ὑπεροχὴν, καὶ προ-
5 τείνοντος „τὴν δεξιάν“ παραδιδόντος τε „τῷ Ἰούδα ῥομφαλαν χρυσῆν,“ ᾧ ἑμαρτύρει ἄλλος ἅγιος προκεκοιμημένος λέγων· „οὗτός ἐστιν ὁ προσευχόμενος πολλὰ περὶ τοῦ | λαοῦ καὶ τῆς ἁγίας πόλεως, 214 Ἱερειῖας ὁ τοῦ θεοῦ προφήτης.“

2. καὶ γὰρ ἄτοπον, τῆς γνώσεως „δι' ἐσόπτρου“ καὶ „ἐν ἀινίγματι“
10 ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῖς ἁγίοις φανερομένης „τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον“ ἀποκαλυπτομένης, μὴ τὸ ἀνάλογον καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν νοεῖν, (τό)τε κυρίως τῶν προπαρεσκευασμένων ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τελειουμένων. μίᾳ δὲ κυριωτάτῃ τῶν ἀρετῶν κατὰ τὸν θεῖον λόγον ἐστὶν ἢ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη· ἢ πολλῶν
15 μᾶλλον προσεῖναι τοῖς προκεκοιμημένοις ἁγίοις πρὸς τοὺς ἐν βίῳ ἀγωνιζομένους ἀναγκαῖον νοεῖν παρὰ τοὺς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ τυγχάνοντας καὶ συναγωνιζομένους τοῖς ὑποδεεστέροις, οὐ μόνον ἐνταῦθα τοῦ „εἰ πάσχει μέλος ἐν, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη“ καὶ εἰ δοξάζεται μέλος ἐν, συγχάριται πάντα τὰ μέλη“ τοῖς φιλαδέλφοις
20 ἔγγινομένου· πρόπον γὰρ ἐστὶ καὶ τῇ τῶν ἔξω τῆς παρουσίας ζωῆς ἀγάπη λέγειν· „ἢ μέρμυρα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;“ καὶ ταῦτα τοῦ Χριστοῦ ὁμολογοῦντος καθ' ἕκαστον τῶν ἀσθενούντων ἁγίων ἀσθενεῖν ὁμοίως καὶ „ἐν φυλακῇ“ εἶναι καὶ γυμνιτεῦν ξενιτεῦν
25 τε καὶ πεινᾶν καὶ διψᾶν· τίς γὰρ ἀγνοεῖ τῶν ἐντυγχανόντων τῷ εὐαγγελίῳ τῇ ἐφ' ἑαυτὸν ἀναφορᾷ τῶν συμβαινόντων τοῖς πιστεύουσι λογιζόμενον τὸν Χριστὸν ἴδια εἶναι παθήματα;

1 Tob. 12, 8. — 2 Vgl. II Makk. 15, 13. — 4 Vgl. II Makk. 15, 15. — 6 II Makk. 15, 14. — 9 Vgl. I Kor. 13, 12. — 14 Vgl. Matth. 5, 43. 44. Luk. 6, 35. 10, 27 u. andere Stellen. — 18 I Kor. 12, 26. — 21 II Kor. 11, 28. 29. — 23 Vgl. Matth. 25, 35—40. — Vgl. Origenes, Comm. in Matth. XIII 2 (tom. III p. 214 ed. Lomm.). In Jerem. hom. XIV 7 (tom. XV p. 264 ed. Lomm.).

2—3 am Rand σῆ von I. H. T | 9 ἐσόπτρου T | 10 τοῖς ἁγίοις] τοῖς ἁγίοις liest Cl. Fleury (bei Del. I 214 Anm. a) ohne Grund | 12 τότε [so] κυρίως Del. τὲ κυρίως T τε κυρίως Ox. κυρίως τε Angl. (bei Del. I 915b), der ausserdem (τότε) hinter τούτῳ (Z. 13) einfügen will | προπαρεσκευασμένων schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), da eine passive Form gefordert wird; προπαρεσκευασμένων T Ausgg. | 18 κυριωτάτῃ τῶν schreibe ich mit Lond., κυρίως^r τῶν [so] T κυριωτάτων Ox. Del. | 22 πυροῦμαι] πηροῦμαι T | 24 γυμνιτεῦν T Ox. Del., vgl. I Kor. 4, 11; γυμνητεῦν Lond.

3. εἰ δὲ „ἄγγελοι“ τοῦ θεοῦ προσελθόντες τῷ Ἰησοῦ „διηκό-
 νουν αὐτῷ,“ καὶ μὴ πρέπον ἐστὶν ἡμᾶς πρὸς ὀλίγον χρόνον νοεῖν
 9^v | γεγονέναι τὴν τῶν ἀγγέλων πρὸς τὸν Ἰησοῦν διακονίαν τῆς σωμα-
 τικῆς αὐτοῦ παρὰ ἀνθρώποις ἐπιδημίας, καὶ αὐτοῦ ἔτι „ἐν μέσῳ“
 5 τῶν πιστευόντων οὐχ ὡς ἀνακειμένου ἀλλὰ ὡς διακονοῦντος· πόσους
 εἰκὸς ἀγγέλους διακονοῦντας τῷ Ἰησοῦ, βουλομένῳ συναγεῖν „τούς
 υἱοὺς Ἰσραὴλ“ „κατὰ ἓνα ἓνα“ καὶ ἀθροίζειν τοὺς ἀπὸ τῆς διασκο-
 ρᾶς τοὺς τε φοβουμένους καὶ ἐπικαλουμένους σφίζοντι, μᾶλλον τῶν
 ἀποστόλων συνεργεῖν τῇ αὐξήσει καὶ τῷ πληθυσμῷ τῆς ἐκκλησίας,
 10 ὡς καὶ προσετιῶτάς τινας τῶν ἐκκλησιῶν ἀγγέλους λέγεσθαι παρὰ
 τῷ Ἰωάννῃ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει; οὐ γὰρ μάτην οἱ ἄγγελοι „τοῦ θεοῦ“
 ἀναβαίνουσι καὶ καταβαίνουσι „ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,“ ὀρώ-
 μενοι τοῖς τῷ φωτὶ τῆς „γνώσεως“ πεφωτισμένοις ὀφθαλμοῖς.

4. καὶ παρ’ αὐτὸν οὖν τὸν καιρὸν τῆς εὐχῆς ὑπομνησκόμοι
 15 ὑπὸ τοῦ εὐχόμενου, ὧν δεῖται ὁ εὐχόμενος, ἃ δύνανται ὡς καθολικῆν
 εὐχόμενος ἐντολὴν ἐπιτελοῦσι. χρηστέον δὲ εἰκόνην τινὲ τοιαύτην εἰς
 τὸν λόγον τοῦτον πρὸς τὸ παραδέξασθαι τὸ νενοημένον ἡμῖν. παρ-
 ἔστω τις λατρός δικαιοσύνης πεφροντικῶς εὐχόμενος κάμνοντι περὶ
 τῆς υἰείας, ἐπιστήμην ἔχων τοῦ ὅν δεῖ τρόπον θεραπεῦσαι περὶ οὗ
 20 ὁ δεῖνα | ἀναφέρει τὴν εὐχὴν νοσήματος· φανερόν δὲ ὅτι κινήθησε 215
 ταὐτὸς πρὸς τὸ λάσασθαι τὸν εὐξάμενον, τάχα οὐ μάτην ὑπο-
 λαβὼν ὅτι τοῦτ’ αὐτὸ γέγονεν ἐν νῷ τοῦ θεοῦ, ἐπακούσαντος τῆς
 εὐχῆς τοῦ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς νόσου γενέσθαι αὐτῷ εὐξάμενου. ἢ
 τῶν κεκτημένων τις τὰ τῆς τοῦ βίου χρείας ἐπὶ πλείον καὶ κοι-
 25 νωνικῶς ἀκούετω εὐχῆς πένητος καὶ περὶ τῶν χρεῶν ἀναφέροντος
 ἔντευξιν τῷ θεῷ· δῆλον δὲ ὅτι καὶ οὗτος τὰ τῆς εὐχῆς ἐκκληρώσει
 τῷ πένητι, ὑπερέτης γινόμενος τῆς πατρικῆς βουλῆς (τοῦ) συνα-
 γαγόντος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εὐχῆς τὸν παρασχεῖν δυνάμενον ἐπὶ
 30 τὸ αὐτὸ τῷ εὐξομένῳ, διὰ τὸ δεξιὸν τῆς προαιρέσεως μὴ δυνάμενον
 παρορᾶν τὸν δεδεημένον τῶνδὲ τιμῶν.

1 Vgl. Matth. 4, 11. — 4 Vgl. Luk. 22, 27. — 6 Vgl. Jes. 27, 12. Joh. 10, 16.
 11, 52. — 8 Vgl. Act. 2, 21. Röm. 10, 12. 13 (Joël 2, 32). — 9 Vgl. Origenes c.
 Cels. VIII 34, S. 249 Z. 19 ff. — 10 Vgl. Apok. Joh. 1, 20. 2, 1. 8. 12. 18. 3, 1. 7. 14.
 — 11 Vgl. Joh. 1, 51. — 18 Vgl. Hos. 10, 12.

1 εἰ δὲ schreibe ich mit Bent., Del. (I 214 Anm. c) u. Angl. (bei Del. I 915b,
 der auch εἰ δὲ οἱ vorschlägt), οἱ δὲ T Ausgg. | 2 χρόνον < Wet. Del. | 8 vor τῆς
 + τὴν Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 5 ἀλλὰ T ἀλλ’ Ausgg. | πόσους] πῶς οὐκ
 vermutet Angl. (bei Del. I 916*) ohne Grund | 17 παραδέξασθαι T Del. im Text,
 παραδείξασθαι Ox. Lond. Del. (I 214 Anm. e) | 27 (τοῦ) füge ich mit Bent. (bei
 Del. I 215 Anm. a) ein, anstatt, wie Bent. auch vorschlägt, συναγαγόντος in συνα-
 γαγούσης zu corrigieren | 29 εὐξόμενος ist nicht mit Angl. (a. a. O.) in εὐξάμενος
 zu verändern | διὰ] καὶ διὰ Lond. διὰ τε Del.

5. ὡσπερ οὖν ταῦτα οὐ κατὰ συντυχίαν νομιστέον γίνεσθαι, ὅτε γίνεται, τοῦ ἡριθμηκότος πάσας τὰς τριχὰς τῆς τῶν ἁγίων κεφαλῆς ἁρμονίως συναγαγόντος παρὰ τὸν καιρὸν τῆς εὐχῆς τὸν ὑπηρέτην ἐσόμενον τῷ δεομένῳ τῆς εὐποιίας τῆς ἀπ' αὐτοῦ εἰσάκουοντα, τῷ πιστῶς δεδεημένῳ οὕτως ὑποληπτέον συνάγεσθαι ποτε τῶν ἐπισκοποῦντων καὶ λειτουργούντων τῷ θεῷ ἀγγέλων παρουσίαν τῷδέ τινι τῶν εὐχομένων, ἵνα συμπνεύσωσιν οἷς ὁ εὐχόμενος ἤξιωσεν. ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκάστου ἀγγελος, „καὶ τῶν“ | ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ „μικρῶν“, „διὰ παντὸς“ βλέπων „τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς“ „τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς“ καὶ ἐνορῶν τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς τὴν θεϊότητα, συνενύχεται τε ἡμῖν καὶ συμπράττει ἐν οἷς δυνατόν ἐστι περὶ ὧν εὐχόμεθα.

XII 1. Πρὸς δὲ τοῦτοις δυνάμεως πεπληρωμένους νομίζω τοὺς λόγους τῆς τῶν ἁγίων εὐχῆς, μάλιστα ὅτε προσευχόμενοι „πνεύματι“ προσεύχονται „καὶ τῷ νοῦ“, φωτὶ ἰοικότι ἀνατέλλοντι ἀπὸ τῆς τοῦ εὐχομένου διανοίας καὶ προϊόντι ἐκ στόματος αὐτοῦ ὑπεκλύειν δυνάμει θεοῦ τὸν ἐνιέμενον νοητὸν λόγον ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων τῷ ἡγεμονικῷ τῶν ἀμελούντων τοῦ εὐχεσθαι καὶ τὸ „ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε“ ἀκολουθῶνταί ταις τοῦ Ἰησοῦ προτροπαῖς εἰρημένον παρὰ τῷ Παύλῳ μὴ φυλαττόντων. ὡσπερὶ γὰρ βέλος ἀπὸ τῆς τοῦ εὐχομένου ψυχῆς τῇ γνώσει καὶ τῷ λόγῳ ἡ τῇ πίστει πρόεισιν ἀπὸ τοῦ ἁγίου, τιτρώσκον ἐπὶ καθαιρέσει καὶ καταλύσει τὰ ἐχθρὰ τῷ θεῷ πνεύματα, τοῖς τῆς ἁμαρτίας δεσμοῖς περιβαλεῖν ἡμᾶς θέλοντα.

25 2. „ἀδιαλείπτως“ δὲ προσεύχεται, καὶ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς ἢ τῶν ἐντολῶν τῶν ἐπιτελουμένων εἰς εὐχῆς ἀναλαμβανόμενον μέρος, ὁ συνάπτων τοῖς δέουσιν ἔργοις τὴν εὐχὴν καὶ τῇ εὐχῇ τὰς

2 Vgl. Matth. 10, 30. Luk. 12, 7. — 8 Vgl. Matth. 18, 10. — 11 Vgl. Origenes c. Cels. VIII 36. 64 Mitte. — 14 Vgl. I Kor. 14, 15. — 15 Vgl. Psal. 96, 11. Jes. 58, 10. — 17 Vgl. Röm. 3, 13. Jak. 3, 8 (Psal. 13, 3. 139, 4). — 19 I Thess. 5, 17. — 22 Vgl. Psal. 8, 3. — 23 Vgl. Prov. 5, 22.

3 ἁρμονίως] ἁρμοδίως lesen Bent. u. Del. (I 215 Anm. d) ohne Grund | 5 τῷ πιστῶς δεδεημένῳ] τῷ πιστῷ δεδεημένῳ Lond., τοῦ πιστοῦ δεδεημένον liest Angl., τοῦ πιστῶς δεδεημένον Del. (I 916^a) als abhängig von εἰσακούοντα; aber der Dativ ist dem vorausgehenden τῷ δεομένῳ (Z. 4) parallel | 9 διαπαντὸς T Ausgg. 13 πεπληρωμένους] πεπληρωμένοις lesen Bent. u. Del. (I 215 Anm. f) ohne Grund. 14 ὅτε Ausgg. ὅτι T | 15 ἰοικότι < Del. | 21 ἢ] καὶ liest Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 22 πρόεισι Ausgg. | vor πρόεισι will Angl. (a. a. O.) <πεμπόμενον> einfügen, ἀπὸ τοῦ tilgen u. ἁγίου hinter εὐχομένον (Z. 21) setzen; vielleicht ist ἀπὸ (Z. 22) in ἡκονημένον oder ein ähnliches Partic. zu verwandeln, oder dies vor ἀπὸ einzufügen | 25 am Rand σῆ von I. H. T.

πρεπούσας πράξεις. οὕτω γὰρ μόνως τὸ „ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε“ ἐκδέξασθαι δυνάμεθα ὡς δυνατόν ὄν εἰρημένον, εἰ πάντα τὸν βίον 218 τοῦ ἁγίου μίαν συναπτομένην μεγάλην εἰπομεν εὐχὴν· ἴς εὐχῆς μέρος ἐστὶ καὶ ἡ συνήθως ὀνομαζομένη εὐχὴ, οὐκ ἔλαττον τοῦ τριῶν 5 ἐκάστης ἡμέρας ἐπιτελεῖσθαι ὀφείλουσα· ὅπερ δῆλόν ἐστιν ἐκ τῶν κατὰ τὸν Δανιὴλ, τηλικούτου ἐπηρητημένου αὐτῷ κινδύνου εὐχόμενον τριῶν τῆς ἡμέρας. καὶ ὁ Πέτρος δὲ ἀναβαίνων εἰς „τὸ δῶμα“ <„περὶ“> τὴν „ἔκτην“ „προσεύξασθαι,“ ὅτε καὶ ἑώρα τὸ ἐξ οὐρανοῦ „καθιέμενον“ „σκεῦδος“ „τέτρασιν ἀρχαῖς καθιέμενον,“ παρίστησι τὴν 10 μέσσην τῶν τριῶν εὐχὴν, τὴν πρὸ αὐτοῦ καὶ παρὰ τοῦ Δαυὶδ λεγομένην· „τὸ πρῶτ' εἰσακούσῃ τῆς προσευχῆς μου, τὸ πρῶτ' παραστήσομαι σοὶ καὶ ἐπόψομαι“ καὶ τῆς τελευταίας δηλουμένης διὰ τοῦ „ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή.“ ἀλλ' οὐδὲ τὸν τῆς νυκτὸς καιρὸν χωρὶς ταύτης τῆς εὐχῆς καθηκόντως διανύσομεν, τοῦ 15 μὲν Δαυὶδ λέγοντος· „μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαι σοὶ ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου,“ τοῦ δὲ Παύλου, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων εἰρηται, „κατὰ τὸ μεσονύκτιον“ ἅμα τῷ Σίλα ἐν Φιλίπποις προσευχομένου καὶ ὑμνοῦντος τὸν θεόν, ὥστε ἐπακροᾶσθαι „αὐτῶν“ καὶ τοὺς δεσμίους.

20 XIII 1. *Εἰ δὲ Ἰησοῦς προσεύχεται καὶ μὴ μάτην προσεύχεται, τυγχάνων ὧν αἰτεῖ διὰ τοῦ εὔχεσθαι, τάχα οὐκ ἂν αὐτὰ εἰληφῶς χωρὶς εὐχῆς, τίς ἡμῶν ἀμελῆ τοῦ εἶχεσθαι; Μάρκος μὲν γὰρ φησιν*

1 I Thess. 5, 17. — 2 Vgl. Origenes, Comm. in Matth. XVI 22 (tom. IV p. 65 ed. Lomm.). — 6 Vgl. Dan. 6, 13. — 7 Vgl. Act. 10, 9. 11. — 11 Psal. 5, 4. — 18 Psal. 140, 2. — 15 Psal. 118, 62. — 16 Vgl. Act. 16, 25. — 20 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. XIII 1 [XXVIII 5 (6)] (tom. II p. 2sq. [318] ed. Lomm., I 247, 22sq. [II 113, 30sq.] ed. Brooke) u. Comm. in Matth. XVI 5 (tom. IV p. 14sq. ed. Lomm.).

4 hinter εὐχὴ + εὐχαὶ δὲ mit Beibehaltung von ὀφείλουσιν (Z. 5) Angl. (bei Del. I 916*) | 5 ὀφείλουσα Bent. Del. (I 216 Anm. a), ὀφείλουσιν T Ausgg. | 5—6 am Rand σῆ von I. H. T | 8 <περὶ> τὴν ἔκτην Ox. τὴν ἔκτην T Lond. Del., <περὶ> τὴν ἔκτην <ῶραν> oder <περὶ> ῶραν ἔκτην Angl. (a. a. O.), vgl. Origenes c. Cels. II 1, I 127 Z. 8 | ἑώρα (oder θεωρεῖ) liest Del. (I 216 Anm. c), θεωρεῖ Ox. u. ὄρεῖ Angl. (a. a. O.) weniger gut, ὦρα TWet. (am Rand) Lond. Del. (im Text) | 9 καθιέμενον (1)] wohl in καταβαίνον zu corrigieren, vgl. Origenes c. Cels. II 1, I 127 Z. 11 [u. in Jerem. hom. XVIII 13 (tom. XV p. 343 ed. Lomm.)] | τέτρασιν T Lond. Del., nicht mit Ox. oder Angl. (bei Del. I 916*) in τέσσαρσιν oder (was hier näher liegt) τέτταρσιν (vgl. unten Cap. XXVII, I 249 A ed. Del., XVII 219 ed. Lomm.) zu verändern | 10 τὴν—λεγομένην] τῆς πρώτης καὶ παρὰ τῷ Δαβὶδ λεγομένης ändert willkürlich Angl. (bei Del. I 916b) | παρὰ τοῦ T Ausgg., vgl. unten Cap. XV 3, S. 335 Z. 7; παρὰ τῷ Bent. (bei Del. I 216 Anm. e) Angl. (a. a. O.) | 22 ἀμελῆ schreibe ich mit Ox. u. Del., ἀμελῶ (oder ἀμελῆ?) T; ἀμελῶν (so Lond.) oder (δ) ἀμελῶν verdeutlicht Angl. (a. a. O.), indem er erklärt: τίς ἡμῶν [scil. λήφεται oder τεύξεται ὧν αἰτεῖ], ἀμελῶν [condicional] τοῦ εὔχ., aber ἀμελῆ als Conj. dubit. ist vorzuziehen.

10^v ὅτι „πρωτῶν | ἐννουχον μίαν ἀναστάς ἐξῆλθε καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, κάκει προσήγετο,“ ὁ δὲ Λουκᾶς· „καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπε τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν“ καὶ ἐν ἄλλοις· „καὶ ἦν διανυκτερεύων
5 ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ“· ὁ δὲ Ἰωάννης εὐχὴν αὐτοῦ ἀναγράφει λέγων· „ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπε· πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε“· καὶ τὸ „ἦδειν“ δὲ „ὅτι πάντοτε μου ἀκούεις“ παρὰ τῷ αὐτῷ ἀναγεγραμμένον ὑπὸ τοῦ
10 κυρίου εἰρημένον δηλοῖ ὅτι „πάντοτε“ εὐχόμενος „πάντοτε“ ἐπακούεται.

2. τί δὲ δεῖ καταλέγειν τοὺς διὰ τοῦ ἔν δει τρόπον προσεύξασθαι μεγίστων ἐπιτετευχότας ἀπὸ θεοῦ, παρὸν ἐκάστῳ ἑαυτῷ ἀπὸ τῶν γραφῶν ἀναλέξασθαι πλειονα; Ἄννα γὰρ ὑπῆρέτησε τῇ γενέσει
15 Σαμονῆλ, τῷ Μωϋσῆϊ συναριθμηθέντος, ἐπεὶ μὴ τίκτουσα πιστεύσασα προσήξατο πρὸς κύριον· Ἐξελίας δὲ ἔτι ἄπαις τυγχάνων, μαθὼν ἀπὸ τοῦ Ἡσαίου τεθνήξασθαι, προσευξάμενος εἰς τὴν τοῦ σωτήρος γενεαλογίαν ἀνείληπται· ἤδη δὲ | ὑφ' ἐν πρόσταγμα ἐξ 217 ἐπιβουλῆς τοῦ Ἀμὸν ἀπόλλυσθαι μέλλοντος τοῦ λαοῦ, προσευχὴ
20 μετὰ νηστείας Μαρδοχαίου καὶ Ἐσθῆρ ἐπακουσθεῖσα πρὸς ταῖς κατὰ Μωϋσῆα ἑορταῖς τὴν Μαρδοχαϊκὴν ἐγέννησεν εὐφροσύνης τῷ λαῷ ἡμέραν· ἀλλὰ καὶ Ἰουδῆθ ἁγίαν ἀνενεγκοῦσα προσευχὴν τοῦ Ὀλοφέρνηου μετὰ θεοῦ περιγίνεται καὶ μία γυνὴ τῶν Ἑβραίων ἀσχύνην ἐποίησε τῷ οἴκῳ τοῦ Ναβουχοδονόσορ· „Ανανίας“ δὲ „καὶ Ἀζαρίας
25 καὶ Μισαήλ“ „πνεῦμα δρόσου διασπρίζον,“ οὐκ ἔων ἐνεργεῖν τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς, ἄξιοι γεγονάσιν ἐπακουσθέντες λαβεῖν· οἱ δὲ ἐν τῷ λάκκῳ Βαβυλωνίων λέοντες φιμοῦνται διὰ τὰς τοῦ Δανιὴλ προσευχάς· καὶ Ἰωνᾶς δὲ, οὐκ ἀπογνούς τὸ ἐπακουσθήσεσθαι ἐκ

1 Mark. 1, 35. — 2 Luk. 11, 1. — 4 Luk. 6, 12. — 6 Joh. 17, 1. — 8 Joh. 11, 42. — 14 Vgl. I Sam. 1, 9 ff. — 15 Vgl. [Psal. 98, 6.] Jerem. 15, 1. — 16 Vgl. II Kdn. 20, 1 ff. Jes. 38, 1 ff. und Origenes c. Cels. VIII 46 Mitte. — 17 Vgl. Matth. 1, 9. 10. — 19 Vgl. Esth. 3, 6. 7. 4, 16. 17. 9, 26—28. — 22 Vgl. Judith 13, 4—9. — 24 Vgl. Dan. sec. LXX 3, 24. 50. — 26 Vgl. Dan. 6, 18. 22. — 28 Vgl. Jona 2, 3, 4.

1 ἀπῆλθε Ausgg. | 6 αὐτοῦ Lond. | 12 am Rand ση von I. H. T | 13 ἐπιτετευχότας Ox. Del. | παρὸν ἐκάστῳ ἑαυτῷ Lond., παρ [mit Abkürzungsstrich rechts daneben] ἐκ^{αστ} ἑαυτῷ [so] T; παρὸν ἐκάστῳ <τὰ> ἑαυτῷ Bent. u. Del. (I 216 Anm. g), παρὸν ἐκάστῳ <τῶν> ἑαυτῶν Del. im Text | 14 γενέσει| γενήσει Ox. Del. | 15 μωυσῆ T Ausgg. | 19 ἀμμὰν T Ausgg., doch vgl. oben Exhort. Cap. XXXIII, I 28. Z. 21 | 22 Ἰουδῆθ immer T; dieselbe Form im Cod. Mon. 191 [u. im Cod. Scorr.]. vgl. Origenes, Comm. in Joh. II 16 (22) (I 86, 23 ed. Brooke) [u. in Jerem. hom. XIX 7 (tom. XV p. 376 ed. Lomm.)] | 24 δὲ schreibe ich mit Angl. (bei Del. I 916b), τε T Ausgg. 27 φιμοῦνται] φημοῦνται T.

κοιλίας τοῦ καταπιόντος αὐτὸν κήτους, τὸ ἔλλιπές τῆς πρὸς τοὺς Νινευίτας προφητείας ἐξελθῶν τὴν τοῦ κήτους γαστέρα ἀναπληροί.

3. ὅσα δὲ καὶ ἕκαστος ἡμῶν, ἐν εὐχαριστως μεμνημένος τῶν
 5 εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν περὶ τούτων αἶνους ἀναπέμπειν τῷ θεῷ βού-
 ληται, ἔχει ἐκδιηγῆσασθαι; ἄγονοί τε γὰρ ἐπὶ πολὺ γεγεννημένοι
 ψυχαί, ἤσθημένοι τῆς στειρώσεως τῶν ἰδίων ἡγεμονικῶν καὶ τῆς
 ἀγονίας τοῦ νοῦ ἑαυτῶν, ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ ἐπιμόνου
 10 εὐχῆς κηῖσασαι σωτηρίους λόγους. θεωρημάτων ἀληθείας πεπληρω-
 μένους, γεγεννηκῶν. ὅσοι δὲ, ἡμῶν πολλάκις μυριάδων ἀντικει-
 11^τ ἡμᾶς πίστεως βουλομένων, πολέμοι | διελύθησαν; θαρῆσάντων
 ἡμῶν ὅτι „οὗτοι ἐν ἄρμασιν“ „οὗτοι“ δὲ „ἐν ἵπποις“ ἀλλὰ „ἡμεῖς ἐν
 ὀνόματι κυρίου“ ἐπικαλούμενοι ὁρῶμεν ὅτι ἀληθῶς „ψευδῆς ἵππος
 15 εἰς σωτηρίαν.“ ἀλλὰ καὶ τὸν ἀρχιστρατηγὸν τοῦ ἀντικειμένου ἀπα-
 τηλὸν καὶ πιθανὸν λόγον, καταπτήσσειν ποιοῦντα πολλοὺς καὶ τῶν
 πεπιστευκέναι νομιζομένων, ὃ τῷ πρὸς θεὸν αἶνῳ πεποιθῶς δια-
 κόπτει πολλάκις Ἰουδῆθ γὰρ ἐρμηνεύεται αἰνεσις. ὅσοι τε πάσης
 φλογὸς κανστικωτέροις περιπεσόντες δυοπεριγενήτοις πολλάκις πει-
 20 ρασμοῖς οὐδὲν ὑπ' αὐτῶν κεπόνθασιν ἀλλὰ πάντῃ ἀβλαβεῖς τούτους
 διεξεληλύθασιν, οὐδὲ τὸ τυχὸν ὁσμῆς „τοῦ“ πολεμίου „πυρὸς“ βλάβην
 ἐσχηκότες, τί δεῖ καὶ λέγειν; ἀλλὰ καὶ ἐν ὅσοις θηρίοις, καθ' ἡμῶν
 ἐξηγριωμένοις, πονηροῖς πνεύμασι καὶ ἀνθρώποις ὁμοῖς παρατυ-
 25 χῶνται τοὺς ὀδόντας αὐτῶν τοῖς γεγεννημένοις ἡμῶν μέλεσι τοῦ
 Χριστοῦ; πολλάκις γὰρ καθ' ἕκαστον τῶν ἁγίων „τὰς μύλας τῶν
 λεόντων συνέθλασε κύριος,“ καὶ ἐξουθενώθησαν „ὡς ὕδωρ παρα-
 πορευόμενον.“ ἴσμεν δὲ πολλάκις φρυγάδας προσταγμάτων θεοῦ
 30 διὰ τὴν μετάνοιαν | σωθέντας ἀπὸ τοῦ τηλικούτου κακοῦ, οὐκ ἀπε- 218
 γνωκότας τὸ σφῆσθαι δύνασθαι ἤδη „ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ“ θανάτου

13 Vgl. Psal. 19, 8. — 14 Vgl. Psal. 32, 17. — 15 Vgl. II Thess. 2, 3. 4. — 17
 Vgl. Judith 13, 7. 8. — 18 Vgl. Onomastica sacra, ed P. de Lagarde, 7, 18. 169, 84.
 193, 13. — 19 Vgl. Dan. sec. LXX 3. 49. 50. 94. — 24 Vgl. Dan. 6, 18. 22. —
 25 Vgl. I Kor. 6, 15. 12, 27. — 26 Vgl. Psal. 57, 7. 8. — 29 Vgl. Jona 2, 1. 2.

5 αὐτὸν Lond. | 6 τε γὰρ] τοίγαρ vermutet Angl. (bei Del. I 916^b) | ἐπιπολὺ
 T Ausgg. | 19 hinter περιπεσόντες + καὶ Angl. (a. a. O.) vermutungsweise | 22 λέ-
 γειν; ἀλλὰ καὶ ἐν ὅσοις schreibe ich mit Lond. nach T; λέγειν ἄλλα, καὶ ἐν ὅσοις
 Del., der (I 217 Anm. d) ἐν tilgen will | 24 ἐφίμωσαν] ἐφίμωσαν T ἐφίμωσασιν
 Angl. (a. a. O.) | δεδνημένων Del. δεδνημένοις Ox. δεδνημένους Lond., δεδνημέν
 [so, dahinter Lücke von 2—3 Buchst.] T | ἐγγρ(μ)ωαι Ox. Lond. | 29 ὑπὸ] ἀπὸ Lond.

κεκρατημένους· „κατέπτε γὰρ ὁ θάνατος ἰσχύσας, καὶ πάλιν ἀφείλεν ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντὸς προσώπου.“

4. ταῦτα δὲ μοι ἀναγκαιότατα μετὰ τὸν κατάλογον τῶν ὀφελθέντων διὰ προσευχῆς εἰρησθαι νομίζω, ἀποτρέποντι τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν ποθοῦντας ἀπὸ τοῦ περὶ τῶν μικρῶν καὶ ἐπιγείων εὐχεσθαι καὶ παρακαλοῦντι ἐπὶ τὰ μυστικά, ὧν τύποι ἦσαν τὰ προειρημένα μοι, τοὺς ἐντυχόντας τῆδε τῇ γραφῇ. πᾶσα γὰρ ἡ περὶ τῶν προπαρατεθέντων ἡμῖν πνευματικῶν καὶ μυστικῶν εὐχὴ αἰεὶ ὑπὸ τοῦ μὴ „κατὰ σάρκα“ στρατευομένου ἀλλὰ
- 10 „πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος“ θανατοῦντος ἐπιτελεῖται, προκρινομένων τῶν ἀπὸ τῆς ἀναγωγῆς μετ' ἐξετάσεως παρισταμένων τῆς ἐμφαινομένης κατὰ τὴν λέξιν γενομένη τοῖς προσευξαμένοις εὐεργεσίας. καὶ ἐν ἡμῖν γὰρ ἀσκητέον μὴ ἐγγενέσθαι ἄγονον ἢ στείραν, ἀκούουσι τοῦ πνευματικοῦ νόμου ὡς πνευματικοίς· ἵνα
- 15 ἀποτιθέμενοι τὸ εἶναι ἄγονοι ἢ στεῖραι ἐπακουσθῶμεν ὡς Ἄννα καὶ Ἐξεκίας, καὶ ἵνα ἀπὸ ἐπιβουλευόντων ἐχθρῶν τῶν πνευματικῶν τῆς πονηρίας ῥυσθῶμεν ὡς Μαρδοχαῖος καὶ Ἑσθήρ καὶ Ἰουδῆθ. καὶ ἐπεὶ
- 11^v κάμινός ἐστι οἰδηρᾶ Αἴγυπτος, σύμβολον τυγχάνουσα παντὸς | τοῦ περιγείου τόπου, πᾶς ὁ ἐκπεφευγὼς τὴν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων
- 20 κακίαν καὶ μὴ πεπυρωμένος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας μηδὲ ὡς κλίβανον πλήρη πυρὸς τὴν καρδίαν ἐσχικῶς μὴ ἔλαττον εὐχαριστεῖτω τῶν ἐν πυρὶ „δρόσου“ πεπειραμένων. ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν τῷ εὐξασθαι καὶ εἰρηκέναι· „μὴ παραδῶς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι“ ἐπακουσθεὶς καὶ μηδὲν ἀπὸ τῆς ἀσπίδος καὶ τοῦ βασιλλοκου παθῶν
- 25 τῷ διὰ Χριστὸν αὐτὸν αὐτῶν ἐπιβεβηκέναι καὶ καταπατήσας „λέοντα καὶ δράκοντα“ τῇ τε καλῇ ἐξουσίᾳ ὑπὸ Ἰησοῦ δεδομένη χρησάμενος „τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ“ καὶ μηδὲν ὑπὸ τῶν τοσοῦτων ἀδικηθεὶς πλείον τοῦ Δανιὴλ εὐχαριστησάτω, ἅτε ἀπὸ φοβερωτέρων καὶ ἐπιβλαβεστέ-

1 Jes. 25, 8. — 4 Vgl. Röm. 8, 2. — 5 Vgl. oben Cap. II 2, S. 299 Z. 19 f. — 9 Vgl. II Kor. 10, 3. — 10 Vgl. Röm. 8, 13. — 13 Vgl. [Deut. 7, 14 u.] oben S. 326 Z. 14 ff. — 18 Vgl. Deut. 4, 20. Jerem. 11, 4 u. Origenes, In Jerem. hom. IX 2 (tom. XV p. 207 ed. Lomm.). — 21 Vgl. Dan. sec. LXX 3, 50 ff. — 23 Psal. 73, 19. — 24 Vgl. Psal. 90, 13. — 26 Vgl. Luk. 10, 19. — 29 Vgl. oben S. 326 Z. 26—28.

1—2 am Rand σῆ von I. H. T | 3 ἀναγκαιότατα Lond. ἀναγκαιότατον Ox. Del., ἀναγκαιο⁵ [so] T | 4 ἀποτρέποντι Lond. Del. ἀποτρέπονται T Ox. | 11 προκρινομένων bis παρισταμένων] προκρίνομεν οὖν τὸν ἀπὸ τῆς ἀναγωγῆς μετὰ ἐξετάσεως παριστάμενον νοῦν vermutet Bent. (bei Del. I 218 Anm. c) zu gewaltsam u. unnötig | 14 hinter στείραν vermuten den Ausfall von ψυχὴν Bent. u. Del. (I 218 Anm. d) | ὡσι] ὡσει vermutet Bent. (bei Del. I 218 Anm. e) | 26 δεδομένη] διδομένη Del.

ρων ὀυσθεις θηρίων. πρὸς τούτοις ὁ πεπεισμένος, ποίου κήτους τύπος τὸ καταπεποκὸς τὸν Ἰωνᾶν ἐτύγγανε, καὶ καταλαβὼν δὲ ὅτι ἐκείνου τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰωβ εἰρημένου „καταράσασαιτο αὐτὴν ὁ καταρῶμενος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ μέλλων τὸ μέγα κήτος χειρώσασθαι,“
 5 ἐάν ποτε γένηται διὰ τινὰ ἀπειθίαν „ἐν τῇ τοῦ κήτους κοιλά,“ μετανοῶν εὐξάσθω, κάκειθεν ἐξελεύσεται· ἐξελθὼν τε ἐπιμένων τῷ πείθεσθαι τοῖς προστάγμασι τοῦ θεοῦ δυνήσεται κατὰ τὴν χρησιμότητα τοῦ πνεύματος | προφητεύσας καὶ νῦν Νινευίταις ἀπολλυμένοις πρό- 219 φασις αὐτοῖς γενέσθαι σωτηρίας, μὴ δυσσαρεστούμενος τῇ χρησιμότητι τοῦ θεοῦ μηδὲ ζητῶν ἐπιμένειν αὐτὸν πρὸς τοὺς μετανοοῦντας τῇ ἀποτομίᾳ.

5. ὅπερ δὲ μέγιστον πεποιηκῆναι λέγεται Σαμουὴλ διὰ προσευχῆς, τοῦτο πνευματικῶς δυνατόν ἐστιν ἕκαστον τῶν ἀνακειμένων γνησίως τῷ θεῷ καὶ νῦν ἐπιτελεῖν, ἄξιον τοῦ ἐπακούεσθαι γεγεννη-
 15 μένον. γέγραπται γάρ „καὶ γε νῦν στήτε (καὶ ἴδετε) τὸ ῥῆμα τὸ μέγα τοῦτο, ὃ ὁ κύριος ποιεῖ κατ' ὀφθαλμοὺς ὑμῶν. οὐχὶ θερισμὸς πυροῦ σήμερον; ἐπικαλέσομαι κύριον, καὶ δώσει φωνὰς καὶ ὑέτον“· εἶτα μετ' ὀλίγα· „καὶ ἐπεκαλέσατο,“ φησὶ „Σαμουὴλ πρὸς κύριον, καὶ ἔδωκε κύριος φωνὰς καὶ ὑέτον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.“ παντὶ γὰρ
 20 ἁγίῳ καὶ τῷ Ἰησοῦ γνησίως μαθητεύοντι ὑπὸ τοῦ κυρίου λέγεται· „ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας ὅτι λευκαὶ εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον.“ ἐν τῷ καιρῷ δὴ τούτῳ τοῦ θερισμοῦ „μέγα ῥῆμα“ „ὁ κύριος ποιεῖ κατ' ὀφθαλμοὺς“ τῶν ἀκουόντων τοὺς
 25 προφήτας· ἐπικαλεσαμένου γὰρ τοῦ κεκοσμημένου τῷ ἁγίῳ πνεύ-
 12^τ ματι „πρὸς τὸν κύριον,“ δίδωσιν ὁ θεὸς | οὐρανόθεν „φωνὰς καὶ“ τὸν ποτίζοντα τὴν ψυχὴν „ὑέτον,“ ἵνα ὁ πρότερον ἐν τῇ κακίᾳ ᾔνφοβηθῇ σφόδρα τὸν κύριον καὶ τὸν ὑπρέτην τῆς εὐεργεσίας τοῦ

1 Vgl. Jona 2, 1 und Origenes, In Lev. hom. VIII 3 (tom. IX p. 318 ed. Lomm.). — 3 Hiob 3, 8. — 5 Vgl. Jona 2, 1 ff. — 6 Vgl. Jona 3, 2—4. — 7 Vgl. Gal. 5, 22. — 9 Vgl. [Jona 4, 2.] Röm. 11, 22. — 15 I Sam. 12, 16. 17. — 16 I Sam. 12, 18. — 21 Joh. 4, 35. 36. — 24 Vgl. I Sam. 12, 16. 17.

2 δε schreibe ich, τε Tausgg., Angl. (bei Del. I 916b) will τε oder das vorausgehende καὶ tilgen | 3—4 am Rand σῆ von I. H. T | 5 ἀπέθειαν Lond. | 10 πρὸς τοὺς μετανοοῦντας τῇ ἀ.] τῇ πρὸς τοὺς μετανοοῦντας ἀ. Angl. (a. a. O.) | 15 (καὶ ἴδετε) mit d. Ausgg. aus d. LXX eingefügt | 16 μέγα] μετὰ T | ποιεῖ] ποιήσει liest Angl. (a. a. O.) unrichtig, vgl. unten Z. 24 | 18 πρὸς κύριον T Ox. Lond., τὸν κύριον Angl. (a. a. O.) nach d. LXX, doch vgl. unten Z. 26; κύριον Del. | 23 δὴ τούτῳ] δὲ τούτου (scil. πνευματικοῦ) liest Angl. (bei Del. I 917a) ohne Grund | 25 κεκοσμημένου] κεκολλημένου liest Bent. (bei Del. I 219 Anun. d) nach I Kor. 6, 17 | 26 πρὸς tilgt Angl. (a. a. O.), vgl. oben Z. 18.

θεοῦ, αἰδέσιμον καὶ σεβάσιμον δι' ὧν ἐπακούεται πεφανερωμένον. καὶ Ἡλίας δὲ τρισὶν ἔτεσι καὶ ἕξ μηνὶ κεκλεισμένον τοῖς ἀσεβέσι τὸν οὐρανὸν θείῳ λόγῳ ἀνοίγει ὑστερον· ὅπερ παντὶ τῷ κατορθοῦται αἰεὶ, διὰ τῆς εὐχῆς λαμβάνοντι τὸν ὑετὸν τῆς ψυχῆς, τῶν διὰ τὴν
5 ἁμαρτίαν πρότερον αὐτοῦ ἐστερημένων.

XIV 1. Τούτων δὲ ἡμῖν ἐρμηνευθέντων εἰς τὰς διὰ τῶν προσευχῶν γεγενημένας τοῖς ἁγίοις εὐεργεσίας, κατανοήσωμεν τὸ „αἰτεῖτε τὰ μεγάλα, καὶ τὰ μικρὰ ὑμῖν προστεθήσεται· καὶ αἰτεῖτε τὰ ἐπουράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια ὑμῖν προστεθήσεται.“ πάντα γε τὰ συμβολικὰ καὶ τυπικὰ συγκρίσει τῶν ἀληθινῶν καὶ νοητῶν „μικρὰ“ ἐστὶ
10 καὶ „ἐπίγεια“ καὶ εἰκὸς ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς λόγος προκαλούμενος ἐπὶ τὸ μμεῖσθαι τὰς τῶν ἁγίων εὐχὰς, ἢ αἰτῶμεν αὐτὰς κατὰ τὸ ἀληθὲς ὧν ἐκεῖνοι ἐπετέλουν τυπικῶν, φησὶ „τὰ ἐπουράνια“ καὶ „μεγάλα,“ δεδηλωμένα διὰ τῶν περὶ ἐπιγείων καὶ μικρῶν πραγμά-
15 των, λέγων· ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ εἶναι βουλόμενοι διὰ τῶν προσευχῶν αἰτήσατε („τὰ ἐπουράνια“ καὶ „μεγάλα“), ἢ αὐτῶν τυχόντες ὡς ἐπουρανίων βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομήσητε καὶ ὡς μεγάλων τῶν μεγίστων ἀγαθῶν ἀπολαύσητε, τὰ δὲ | „ἐπίγεια“ καὶ „μικρὰ,“ 220
ὧν διὰ τὰς σωματικὰς ἀνάγκας χρῆσθε, μέτρον τοῦ δέοντος ἐπι-
20 χορηγήσει ὑμῖν ὁ πατήρ.

2. ἐπεὶ δὲ παρὰ τῷ ἀποστόλῳ τέσσαρα ὀνόματα κατὰ τεσσάρων πραγμάτων, γειτνιώντων τῷ περὶ τῆς εὐχῆς λόγῳ, ἐν τῇ προτέρᾳ πρὸς Τιμόθεον εἶρηται, χρήσιμον ἔσται παραθέμενον αὐτοῦ τὴν λέξιν

2 Vgl. Jak. 5, 17. 18 (I Kōn. 17. 18. Luk. 4, 25). — 7 Vgl. oben Cap. II 2, S. 299 Z. 19. — 12 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. XXVIII 4 (tom. II p. 314 ed. Lomm., II 111, 4 sqq. ed. Brooke). — 19 Vgl. Luk. 6, 33. [— 21 Vgl. Origenes, Sel. in Psal. 28, 2 (tom. XII p. 115 ed. Lomm.).]

2 δὲ] δὴ Ox. Wet. | 3 τῷ] ἀγίῳ vermutet Angl. (bei Del. I 917a) | 4 τῶν—5 ἐστερημένων] τῶν—5 ἐστερημένον vermutet Bent. (bei Del. I 219 Anm. f) | 6 δὲ] καὶ Lond. | 7 κατανοήσωμεν] κατανοήσομεν vermuten Bent. u. Del. (I 219 Anm. g) | 9 γε Angl. (a. a. O., der auch δὲ vermutet), τε T Ausgg. | 11 εἰκὸς ὅτι] εἰκὸς· ὅτε Bent. (bei Del. I 219 Anm. h) | 12 ἢ αἰτῶμεν—13 τυπικῶν] ἢ αἰτῶμεν αὐτοὶ κατὰ τὸ ἀληθὲς ὧν ἐκεῖνοι ἐπέτυχον τυπικῶς Bent. u. Del. (I 219 Anm. i), ἢ ἐπιτελῶμεν αὐτὰς κατὰ τὸ ἀληθὲς ὧν ἐκεῖνοι ἐπετέλουν τυπικῶν Angl. (a. a. O.) | ἢ αἰτῶμεν] ἢ εἰπώμεν vermute ich | ἢ] ἢ Lond. | 14 περὶ will Angl. (a. a. O.) tilgen | 15 hinter βουλόμενοι + πνευματικὰ Bent. u. Del. (I 219 Anm. k) | 16 (τὰ ἐπουράνια καὶ μεγάλα) fügen ich ein, vgl. oben Z. 13, während Angl. (a. a. O.) (τὰ μεγάλα καὶ ἐπουράνια) einfügen will | 17 ἐπουρανίων (vgl. μεγάλων) Bent. (bei Del. I 219 Anm. l) u. Angl. (a. a. O.), ἐπουράνιοι Ausgg., ἐπουράνιοι T | μεγάλων] μεγάλοι liest Cl. Fleury (bei Del. I 219 Anm. l) unrichtig | 19 ἐπιχορηγήσει] von ἢ (Z. 16) abhängig u. nicht mit Bent. (bei Del. I 220 Anm. a) u. Angl. (a. a. O.) in ἐπιχορηγήσει zu ändern | 21—22 am Rand ση von I. H. T.

ιδειν (εἰ) ἕκαστον τῶν τεσσαράων, κυρίως ἂν νοούμενον, ἐκλάβοιμεν καλῶς. λέγει δὲ οὕτως: „παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιησθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων· καὶ τὰ ἐξῆς. ἡγοῦμαι τοίνυν δεήσῃν μὲν εἶναι τὴν ἐλλείποντός τινι 5 μεθ' ἰκεσίας περὶ τοῦ ἐκείνου τυχεῖν ἀναπεμπομένην εὐχὴν, τὴν δὲ προσευχὴν τὴν μετὰ δοξολογίας περὶ μειζόνων μεγαλοφυνέστερον ἀναπεμπομένην ὑπὸ του, ἐντενξιν δὲ τὴν ὑπὸ παρρησίαν τινὰ πλει- 12^ν ονα ἔχοντος περὶ τινων ἀξίωσιν | πρὸς θεόν, εὐχαριστίαν δὲ τὴν ἐπὶ τῷ τετευχέναι ἀγαθῶν ἀπὸ θεοῦ μετ' εὐχῶν ἀνθομολογήσῃν, ἀντι- 10 ειλημμένον τοῦ ἀνθομολογουμένου τοῦ μεγέθους ἢ τῷ εὐεργετηθέντι μεγέθους φαινομένου τῆς εἰς αὐτὸν γεγενημένης εὐεργεσίας.

3. παραδείγματα δὲ τοῦ μὲν πρῶτον ὁ Γαβριὴλ πρὸς τὸν Ζαχαρίαν, περὶ τῆς γενέσεως Ἰωάννου ὡς εἰκὸς εὐξάμενον, λόγος οὕτως ἔχων: „μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δεήσις σου, καὶ 15 ἡ γυνὴ σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην;“ καὶ τὰ ἐν τῇ Ἐξόδῳ ἐπὶ τῇ μοσχοποιίᾳ ἀναγεγραμμένα τὸν τρόπον τοῦτον: „καὶ ἐδεήθη Μωϋσῆς κατέναντι κυρίου τοῦ θεοῦ καὶ εἶπεν· ἵνα τί θυμοὶ ὀργῆ, κύριε, εἰς τὸν λαόν σου, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν ἰσχυρῇ μεγάλῃ;“ καὶ ἐν Δευτερονομίῳ: „καὶ 20 ἐδεήθη ἐναντι κυρίου δευτέρου καθάπερ καὶ τὸ πρότερον τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας (ἄρτον οὐκ ἔφαγον καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιον) περὶ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν ὧν ἠμάρτετε;“ καὶ ἐν τῇ Ἐσθῆρ: „Μαρδοχαίος ἐδεήθη τοῦ θεοῦ, μνημονεύων πάντα τὰ ἔργα τοῦ κυρίου, καὶ εἶπε· κύριε κύριε βασιλεῦ παντοκράτορ;“ 25 καὶ αὐτῇ ἡ Ἐσθῆρ: „ἴδετε κυρίου τοῦ θεοῦ Ἰσραὴλ καὶ εἶπε· κύριε, ὁ βασιλεὺς ἡμῶν.“

4. τοῦ δὲ δευτέρου ἐν τῷ Δανιήλ: „καὶ ουστὰς Ἀζαρίας προσ- 30 ηῦξάτο οὕτως καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐν μέσῳ πυρὸς εἶπε;“ καὶ ἐν τῷ Τωβίτ: „καὶ προσηξάμην μετ' ὀδύνης λέγων· δίκαιος εἶ, κύριε, καὶ πάντα τὰ ἔργα σου, πᾶσαι αἱ ὁδοὶ σου ἐλεημοσύνη καὶ

2 I Tim. 2, 1. — 14 Luk. 1, 13. — 17 Exod. 32, 11. — 19 Deut. 9, 18. — 28 Esth. 4, 17 a. O. — 25 Esth. 4, 17 Mitte. — 27 Dan. 3, 23 (Gesang der drei M. V. 1). — 29 Tob. 3, 1. 2.

1 (εἰ) fūge ich mit Bent. (bei Del. I 220 Anm. b) ein | ἂν νοούμενον] ἐν-νοούμενον liest Bent. (ebenda) unrichtig | 4 ἐλλείποντός τινι] ἐλλείποντός τινος Bent. (bei Del. I 220 Anm. c), (περὶ) ἐλλείποντός τινι Angl. (bei Del. I 917*), aber eine Correctur ist unnötig | 7 ὑπὸ] ὑπὸ (τοῦ) mit Tilgung von ὑπὸ του vorher vermutet Angl. (a. a. O.) | 9 τετευχέναι] τετυχέναι Ox. Del. | 12 ὁ] ὁ (τοῦ) vermutet Angl. (a. a. O.) | 18 γενέσεως] γενήσεως Ox. Del. | 18 ἵνατί T Del. | θυμοῖ Ox. nach d. LXX θυμῶ T Wet. (am Rand) Lond. Del. θυμοῦ Angl. (a. a. O.) | 30 vor πᾶσαι + καὶ Angl. (a. a. O.).

ἀλήθεια, καὶ κρίσιν ἀληθινὴν καὶ δικαίαν σὺ κρίνεις εἰς τὸν αἰῶνα· ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν ἐν τῷ Δαυιδ ῥητὸν ὠβέλισαν, ὡς μὴ κείμενον ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ, τῇ δὲ τοῦ Τωβήτ βίβλῳ ἀντιλέγουσιν οἱ ἐκ περιτομῆς, ὡς μὴ ἐνδιαθήκῃ, παραθήσομαι ἐκ τῆς πρώτης τῶν Βασιλειῶν τὸ
 5 τῆς Ἀννης· „καὶ προσηύξατο πρὸς κύριον | καὶ κλαυθμῷ ἔκλαυσε. 221
 καὶ ᾄδατο εὐχὴν καὶ εἶπε· κύριε τῶν δυνάμεων, ἐὰν ἐφοράσει ἐπί-
 δης ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δούλης σου“ καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ ἐν τῷ
 Ἀββακούμ· „προσευχή Ἀββακούμ τοῦ προφήτου μετὰ ᾠδῆς. κύριε,
 εἰσακήκοα τὴν φωνὴν σου καὶ ἐφοβήθην· κύριε, κατενόησα τὰ ἔργα
 10 σου καὶ ἐξέστην· ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήσῃ, ἐν τῷ ἐγγίζειν τὰ
 13 ἔτη ἐπιγνωσθήσῃ.“ σφόδρα δὲ αὕτη ἐμφαίνει τὸ κατὰ τὸν ὄρον
 τῆς προσευχῆς, ὅτι μετὰ δοξολογίας τῷ προσευχομένῳ ἀναπέμπεται.
 ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Ἰωνᾶ „προσηύξατο Ἰωνᾶς πρὸς κύριον τὸν θεὸν
 αὐτοῦ ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους καὶ εἶπεν· ἐβόησα ἐν θλίψει μου
 15 πρὸς κύριον τὸν θεόν μου, καὶ εἰσήκουσέ μου· ἐκ κοιλίας ἄδου
 κραυγῆς μου ἤκουσας φωνῆς μου· ἀπέρριψάς με εἰς βάθη καρδίας
 θαλάσσης, καὶ ποταμοὶ ἐκύκλωσάν με.“

5. τοῦ δὲ τρίτον παρὰ τῷ ἀποστόλῳ, εὐλόγως τὴν μὲν προσ-
 ευχὴν ἐφ' ἡμῶν τάττοντι τὴν δὲ ἐντευξιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος, ὡς
 20 κρείττονος ὄντος καὶ „παρῴσιαν“ ἔχοντος „πρὸς τὸν“, ᾧ ἐντυγχάνει
 „τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα“ φησὶ, „καθὸ δεῖ οὐκ οἶδαμεν, ἀλλὰ αὐτὸ
 τὸ πνεῦμα στεναγμοῖς ἀλαλήτοις ὑπερεντυγχάνει τῷ θεῷ. ὁ δὲ
 ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ
 θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων“· ὑπερεντυγχάνει γὰρ καὶ „ἐντυγχάνει“
 25 τὸ πνεῦμα, ἡμεῖς δὲ προσευχόμεθα. ἐντευξις δέ μοι εἶναι δοκεῖ καὶ
 τὸ ὑπὸ Ἰησοῦ εἰρημένον περὶ τοῦ στήναι τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαῶθ·
 „τότε ἐλάλησεν Ἰησοῦς πρὸς κύριον, ἣ ἡμέρα παρέδωκεν ὁ θεὸς τὸν
 Ἀμορραῖον ὑποχείριον Ἰσραὴλ, ἥνικα συνέτριβεν αὐτοὺς ἐν Γαβαῶθ,
 καὶ συνετριβήσαν ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. καὶ εἶπεν ὁ
 30 Ἰησοῦς· στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαῶθ, καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγμα
 Ἐλώμ“· καὶ ἐν τοῖς Κριταῖς ὁ Σαμψὼν ἠγοῦμαι ὅτι ἐντυγχάνων

[2 u. 3 Vgl. Origenes, Comm. in Matth. XV 14 (tom. III p. 357 ed. Lomm.). Ep. ad Afr. Cap. II. V. XIII (tom. XVII p. 22. 27. 42 ed. Lomm.) —] 5 I Sam. 1, 10. 11. — 8 Habak. 3, 1. 2. — 13 Jona 2, 2—4. — 21 Röm. 8, 26. 27. — 27 Jos. 10, 12.

1 σὺ κρίνεις] συγκρίνεις Lond. | 2 ὠβέλισαν] vielleicht ὠβελίσσαμεν? E. Klostermann | 8—4 am Rand σῆ von I. H. T | 10 δύο ζώων] δύο ζώων T | 20 τὸν ᾧ Wet. (am Rand) Bent. (bei Del. I 221 Anm. a) u. Angl. (bei Del. I 917^b, der auch θεὸν, ᾧ nach I Joh. 3, 21 vorschlägt); τὸν ᾧ T Ausgg. | 21 τὸ γὰρ τί] ὁ γὰρ τί Ox. Lond. ὁ γὰρ τι T | προσευξώμεθα Angl. (a. a. O.) nach d. N. T., προσευξόμεθα T Ausgg. | 22 τὸ < Del. | 26 28 30 Γαβαῶθ T Del., Γαβαῶν LXX, Origenes, Comm. in Matth. XVII 2 (tom. IV p. 88 ed. Lomm.), Ox. Lond. | 28 ἀμορραῖον T | 31 Ἐλώμ] ἐλώμ T, Origenes (a. a. O.), Ἀλώμ LXX.

εἶπε· „συναποθανέτω ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων,“ ὅτε „ἔκλιεν ἐν ἰσχύϊ, καὶ ἔπεσεν ὁ οἶκος ἐπὶ τοὺς σατράπας καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαὸν τὸν ἐν αὐτῷ.“ εἰ καὶ μὴ κεῖται δὲ ὅτι ἐντετυγήκασιν ἀλλ’ ὅτι εἰρήκασιν ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Σαμψών, ὁ λόγος αὐτῶν ἔοικεν εἶναι ἐν-
 5 τευξίς· ἣτις ἑτέρα παρὰ τὴν προσευχὴν, εἰ κυρίως ἀκούοιμεν τῶν ὀνομάτων, εἶναι ἡμῖν νομίζεται. εὐχαριστίας δὲ παράδειγμα ἡ τοῦ κυρίου ἡμῶν φωνή, λέγοντος· „ἔξομολογοῦμαι σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις“· τὸ γὰρ „ἔξομολογοῦμαι“ ἴσον ἐστὶ
 10 τῷ „εὐχαριστῶ.“

6. δέησιν μὲν οὖν καὶ ἐντευξίν καὶ εὐχαριστίαν οὐκ ἄτο-
 πον καὶ ἀνθρώποις (ἀγίοις) προσενεγκεῖν· ἀλλὰ τὰ μὲν δύο
 (λέγω δὴ ἐντευξίν καὶ εὐχαριστίαν) οὐ μόνον ἀγίοις ἀλλὰ δὴ
 13^v καὶ (ἄλλοις) ἀνθρώποις, τὴν δὲ δέησιν μόνον ἀγίοις, | εἰ τις εὐρεθείη
 15 Παῦλος ἢ Πέτρος, ἵνα ὠφελήσωσιν ἡμᾶς, ἀξίους ποιοῦντες τοῦ 222
 τυχεῖν τῆς δεδομένης αὐτοῖς ἐξουσίας πρὸς τὸ ἁμαρτήματα ἀφιέναι·
 εἰ μὴ ἄρα. κὰν μὴ ἅγιός τις ἦ, ἀδικήσωμεν δὲ αὐτὸν, δέδοται συν-
 αισθηθέντας τῆς εἰς αὐτὸν ἁμαρτίας τὸ δεηθῆναι καὶ τοῦ τοιούτου,
 ἢ ἡμῖν ἡδικηκοῖσι συγγνώμην ἀπονείμῃ. εἰ δὲ ἀνθρώποις ἀγίοις
 20 ταῦτα προσενεκτέον, πόσω πλέον τῷ Χριστῷ εὐχαριστητέον, τσα-
 αῦτα ἡμᾶς βουλήσει τοῦ πατρὸς εὐεργετήσαντι; ἀλλὰ καὶ ἐντευκτέον
 αὐτῷ ὡς ὁ εἰπὼν Στέφανος· „κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρ-
 τίαν ταύτην“· μιμούμενοι τε τὸν πατέρα τοῦ σεληνιαζομένου ἐροῦ-
 μεν· „δέομαι.“ „κύριε, ἐλέησον“ ἢ „τὸν υἱόν“ ἢ ἐμὲ αὐτὸν ἢ ὃν
 25 δὴ ποτε.

XV 1. Ἐὰν δὲ ἀκούοιμεν ὁ τι ποτέ ἐστὶ προσευχὴ. μή ποτε οὐ-
 δεινὴ τῶν γεννητῶν προσενεκτέον ἐστὶν οὐδὲ αὐτῷ τῷ Χριστῷ ἀλλὰ
 μόνῳ τῷ θεῷ τῶν ὄλων καὶ πατρὶ, ᾧ καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν

1 Richt. 16, 30. — 7 Matth. 11, 25. Luk. 10, 21. — 16 Vgl. Matth. 16, 19.
 18, 18. — 22 Act. 7, 60. — 24 Vgl. Matth. 17, 15. Luk. 9, 38. — 27 Vgl. Theo-
 phil. Alex., Ep. synod. Cap. II (Gallandi, Bibl. vet. patr. tom. VII p. 610 A). Ano-
 nymus bei Photius, Bibl. cod. 117 (p. 92^a, 22 sq. ed. Bekker). Augustin, De haeres.
 Cap. XLIII (Mauriner-Ausgabe tom. VIII p. 10 Anm. i). Mansi, Concil. coll. tom.
 IX p. 489 B C. — 28 Vgl. Origenes c. Cels. V 4 a. E. 11 a. E. VIII 12. 13. 26
 Mitte. Comm. in Ep. ad Rom. VIII 4 (tom. VII p. 206 sq. ed. Lomm.). — Vgl.
 oben Cap. XIII 1.

1 ὅτε Angl. (bei Lond. p. 76 Anm. 5) Del. ὅτι T Ox. Lond. | 9—11 am Rand
 σῆ von I. H. T | 12 ἀνθρώποις (ἀγίοις) schreibe ich mit Angl. (bei Del. I 917^b),
 vgl. unten Z. 19; ἀγίοις Bent. u. Del. (I 221 Anm. e) | 18 δὴ (1) δὲ Del. | 14
 (ἄλλοις) ἀνθρώποις schreibe ich nach E. Klostermann, der ANOΙΣ als Schreib-
 fehler für ΑΛΛΟΙΣ ansieht; (πᾶσιν) ἀνθρώποις Angl. (a. a. O.) | 27 τῶν γεννη-
 τῶν von I. [?] H. übersgeschr., am Rand etwas ausradiert T.

προσηύχето, ὡς προπαρεθέμεθα, καὶ διδάσκει ἡμᾶς προσεύχεσθαι. ἀκούσας γάρ· „δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι“ οὐ διδάσκει αὐτῷ „προσεύχεσθαι“ ἀλλὰ τῷ πατρὶ, λέγοντας· „πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς“ καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ γὰρ ἕτερος, ὡς ἐν ἄλλοις δεικνυται, κατ' 5 οὐσίαν καὶ ὑποκειμένον ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, ἦτοι προσευκτέον τῷ υἱῷ καὶ οὐ τῷ πατρὶ ἢ ἀμφοτέροις ἢ τῷ πατρὶ μόνῳ. τὸ μὲν οὖν τῷ υἱῷ καὶ οὐ τῷ πατρὶ πᾶς ὅστισὺν ὁμολογήσει εἶναι ἀτοπώτατον καὶ παρὰ τὴν ἐνάργειαν λεχθησόμενον ἂν· εἰ δὲ ἀμφοτέροις, δῆλον ὅτι κἂν ἀξιώσεις προσενέγκοιμεν πληθυντικῶς, πα- 10 ράσχεσθε καὶ εὐεργετήσατε καὶ ἐπιχορηγήσατε καὶ σώσατε, καὶ εἰ τι τούτων ὅμοιον, διὰ τῶν προσευχῶν λέγοντες· ὅπερ καὶ αὐτόθεν ἀπεμφαίνον, οὐδὲ ἐν ταῖς γραφαῖς ἔχει τις δεῖξαι κείμενον ὑπὸ τινῶν λεγόμενον. λείπεται τοίνυν προσεύχεσθαι μόνῳ τῷ θεῷ τῷ τῶν ὄλων πατρὶ, ἀλλὰ μὴ χωρὶς τοῦ ἀρχιερέως, ὅστις „μεθ' ὀρκωμοσίας“ 15 κατεστάθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς κατὰ τὸ „ᾧμοσε, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται“ οὐ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.“

2. εὐχαριστοῦντες οὖν οἱ ἅγιοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ἐαυτῶν τῷ θεῷ διὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ χάριτας ὁμολογοῦσιν αὐτῷ. ὥσπερ δὲ τὸν ἀκριβοῦντα τὸ προσεύχεσθαι οὐ χρὴ τῷ εὐχομένῳ προσεύχεσθαι ἀλλὰ 20 τῷ ὃν ἐδίδαξεν ἐπὶ τῶν εὐχῶν καλεῖν πατρὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, οὕτως οὐ χωρὶς αὐτοῦ προσευχήν τινα προσευκτέον τῷ πατρὶ, ὡς 14^r αὐτὸς τοῦτο παραδεικνυσι σαφῶς οὕτω λέγων· „ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἂν τι αἰτήσητε τὸν πατέρα μου, δώσει ὑμῖν ἐν τῷ ὀνόματί μου. ἕως ἄρτι οὐκ ἤτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· αἰτεῖτε, καὶ 25 λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ἢ πεπληρωμένη.“ οὐ γὰρ εἶπεν· „αἰτεῖτε“ με οὐδὲ „αἰτεῖτε“ „τὸν πατέρα“ ἀπλῶς ἀλλὰ· „ἐάν τι αἰτήσητε τὸν πατέρα, | δώσει ὑμῖν ἐν τῷ ὀνόματί μου.“ ἕως γὰρ ἐδί- 223 δαξε ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, οὐδεὶς ἤτήκει „τὸν πατέρα“ „ἐν τῷ ὀνόματί“ τοῦ υἱοῦ· καὶ ἀληθὲς ἦν ὑπὸ Ἰησοῦ λεγόμενον τὸ „ἕως ἄρτι οὐκ

1 Vgl. Matth. 6, 5 ff. Luk. 11, 1 ff. — 2 Luk. 11, 1. — 3 Matth. 6, 9. — 4 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. X 21 (37) (tom. I p. 350 ed. Lomm., I 231, 4 sqq. ed. Brooke). — 14 Vgl. Hebr. 2, 17. 3, 1. 4, 14 f. 5, 10. 6, 20. 7, 26. 8, 1. 9, 11. — Vgl. Hebr. 7, 20. 21. — 15 Psal. 109, 4. — 19 Vgl. Origenes c. Cels. V 11, 8. 12 Z. 13. — 22 Joh. 16, 23. 24. — 26 Joh. 16, 23. — 29 Joh. 16, 24.

5 ὑποκειμένον schreibe ich mit Angl. (bei Del. I 918^a) u. Del. (I 222 Anm. b), ὑποκειμένός T Ausgg. | 9 κἂν ἀξ. προσενέγκοιμεν schreibe ich, καὶ ἀξ. προσενεγκοῦμεν T Ausgg. | 13 λείπεται schreibe ich mit Bent. Del. (I 222 Anm. d) u. Angl. (a. a. O.), λέγεται T Ausgg. | 15 hinter ᾧμοσε + κύριος Angl. (bei Del. I 918^b) nach d. LXX u. d. N. T., vielleicht richtig | 20 πατρὶ] πατέρα liest Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 23 αἰτήσητε] αἰτησῆται T | 24—25 am Rand σῆ von I. H. T | 26 ἀλλὰ T ἀλλ' Ausgg. | 27 ἐδίδαξε schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), διδάξω Bent. u. Del. (I 223 Anm. a) unrichtig; διδάξει T Ausgg.

ἤτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματι μου,“ ἀληθὲς δὲ καὶ τὸ „αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε. ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ἢ πεπληρωμένη.“

3. ἐὰν δέ τις, οἰόμενος δεῖν αὐτῷ τῷ Χριστῷ προσεύχασθαι, συγγεόμενος ἀπὸ τοῦ ἐκ τοῦ προσκυνεῖν σημαινόμενου προσάγγη
5 ἡμῖν τὸ „προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ,“ ὁμολογου-
μένως ἐν τῷ Δευτερονομίῳ περὶ Χριστοῦ εἰρημένον, λεκτέον πρὸς
αὐτὸν ὅτι καὶ ἡ ἐκκλησία Ἱερουσαλήμ παρὰ τοῦ προφήτου ὀνομαζο-
μένη προσκυνεῖσθαι ὑπὸ βασιλέων καὶ ἀρχουσῶν, γινομένων τιθη-
νῶν αὐτῆς καὶ τροφῶν, λέγεται διὰ τούτων· „ἰδοὺ αἶρω εἰς τὰ
10 ἔθνη τὴν χειρὰ μου, καὶ εἰς τὰς νήσους ἀρῶ σύσσημόν μου· καὶ
ἄξουσι τοὺς υἱούς σου ἐν κόλπῳ, τὰς δὲ θυγατέρας σου ἐπὶ τῶν
ἔμων ἀρούσι· καὶ ἔσονται βασιλεῖς τιθηνοὶ σου, αἱ δὲ ἀρχουσαι αὐ-
τῶν τροφοὶ σου· ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς προσκυνήσουσι (σοι), καὶ
τὸν χοῦν τῶν ποδῶν σου λείξουσι· καὶ γνώσῃ ὅτι ἐγὼ κύριος καὶ
15 οὐκ ἀισχυνθήσῃ.“

4. πῶς δὲ οὐκ ἔστι κατὰ τὸν εἰπόντα· „τί με λέγεις ἀγαθόν;
οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἰς ὁ θεὸς, ὁ πατήρ“ εἰπεῖν ἄν· τί ἐμοὶ προσ-
εύχη; μόνῳ τῷ πατρὶ προσεύχασθαι χρὴ, ᾧ καὶ γὰρ προσεύχομαι· ὅπερ
διὰ τῶν ἁγίων γραφῶν μανθάνετε. ἀρχιερεὶ γὰρ τῷ ὑπὲρ ὑμῶν
20 κατασταθέντι ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ παρακλήτῳ ἀπὸ τοῦ πατρὸς
εἶναι λαβόντι εὐχεσθαι ὑμᾶς οὐ δεῖ ἀλλὰ δι’ ἀρχιερέως καὶ παρα-
κλήτου, δυναμένου συμπάθειν „ταῖς ἀσθενεῖαις ὑμῶν,“ πεπειρασ-
μένον „κατὰ πάντα“ ὁμοίως ὑμῖν, ἀλλὰ διὰ τὸν δωρησάμενόν μοι
πατέρα πεπειρασμένον „χωρὶς ἁμαρτίας.“ μάθετε οὖν, ὅσην δωρεὰν
25 ἀπὸ τοῦ πατρὸς μου εἰλήφατε, διὰ τῆς ἐν ἐμοὶ ἀναγεννήσεως τὸ
14^v τῆς „υἱοθεσίας πνεῦμα“ ἀπειληφότες, ἵνα χρηματίσητε „υἱοὶ θεοῦ“
ἀδελφοὶ δὲ ἐμοῦ. ἀνέγνωτε γὰρ τὴν διὰ τοῦ Δαυὶδ ὑπ’ ἐμοῦ εἰρη-
μένην περὶ ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα φωνήν· „ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά

5 Deut. 32, 43 (Hebr. 1, 6). — 9 Jes. 49, 22, 23. — 16 Mark. 10, 18. Luk. 18, 19 (Matth. 19, 17). — 19 Vgl. Hebr. 8, 3. — 20 Vgl. Joh. 14, 16. 15, 26. 16, 7. I Joh. 2, 1. — 22 Vgl. Hebr. 4, 15. — 25 Vgl. I Petr. 1, 3. — 26 Vgl. Röm. 8, 14. 15. 19. 23. Gal. 4, 5. 6. — 28 Psal. 21, 23 (Hebr. 2, 12).

7 παρὰ τοῦ προφήτου] παρὰ τῷ προφήτῃ Angl. (bei Del. I 918b), vgl. oben Cap. XII 2, S. 325 Z. 10 | 10 σύσσημόν T | 12 αἱ δὲ] αἶθε Wet. Del. | 13 (σοι) füge ich mit Lond. ein, während Del. (σε) einschaltet | 16 κατὰ] καὶ Angl. (a. a. O.) | 17 εἰπεῖν ἄν· τί ἐμοὶ Del. εἰπεῖν, ἄν τι ἐμοὶ Ox. Lond. εἰπεῖν αὐτῷ, τί ἐμοὶ vermutet Angl. (a. a. O.); εἰπεῖν· ἄν τι ἐμοὶ T | 19 ὑμῶν Bent. Del. (I 223 Anm. e) Angl. (a. a. O.), diese und die folgenden ähnlichen Correcturen sind wegen δωρησά-
μενόν μοι (unten Z. 23) notwendig; ἡμῶν T Ausgg. | 20 ἀπὸ Angl. (a. a. O.), vgl. unten Z. 25; ὑπὸ T Ausgg. | 21 ὑμᾶς Bent. Del. (I 223 Anm. f) Angl. (a. a. O.) ἡμᾶς T Ausgg. | 22 ὑμῶν Bent. Del. (I 223 Anm. g) Angl. (a. a. O.) ἡμῶν T Ausgg. | 23 ὑμῖν Bent. Del. (I 223 Anm. h) Angl. (a. a. O.) ἡμῖν T Ausgg.

σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε.“ ἀδελφῶ δὲ προσεύχεσθαι τοὺς κατηξιωμένους ἐνὸς αὐτῶν πατρὸς οὐκ ἔστιν εὐλογον· μόνῳ γὰρ τῷ πατρὶ μετ’ ἐμοῦ καὶ δι’ ἐμοῦ ἀναπεμπτόν ἐστιν ὑμῖν προσευχήν.

- 5 XVI 1. Ταῦτ’ οὖν λέγοντος ἀκούοντες Ἰησοῦ τῷ θεῷ δι’ αὐτοῦ εὐχόμεθα, τὸ αὐτὸ λέγοντες πάντες μηδὲ περὶ τοῦ τρόπου τῆς εὐχῆς σχιζόμενοι. ἢ οὐχὶ σχιζόμεθα, ἐὰν οἱ μὲν τῷ πατρὶ οἱ δὲ τῷ υἱῷ εὐχόμεθα, ἰδιωτικὴν ἁμαρτίαν | κατὰ πολλὴν ἀκεραιότητα διὰ τὸ 224 ἀβασάνιστον καὶ ἀνεξέταστον ἁμαρτανόντων τῶν προσευχομένων
- 10 τῷ υἱῷ, εἴτε μετὰ τοῦ πατρὸς εἴτε χωρὶς τοῦ πατρὸς; προσευχόμεθα τοίνυν ὡς θεῷ ἐντυγχάνωμεν δὲ ὡς πατρὶ δεόμεθα δὲ ὡς κυρίου εὐχαριστοῦμεν δὲ ὡς θεῷ καὶ πατρὶ καὶ κυρίῳ, οὐ πάντως δούλου ὄντι κυρίῳ· ὁ γὰρ „πατὴρ“ εὐλόγως ἂν νομισθεῖται τοῦ υἱοῦ καὶ κύριος καὶ τῶν δι’ αὐτὸν γενομένων υἱῶν κύριος· ὡσπερ δὲ
- 15 „οὐκ ἔστι θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων,“ οὕτως οὐκ ἔστι κύριος ἀγενῶν δούλων ἀλλὰ τῶν κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς φόβῳ διὰ τὴν νηπιότητα ἐξευγενιζομένων μετὰ δὲ τὰντα κατὰ τὴν ἀγάπην μακαριωτέραν τῆς ἐν φόβῳ δουλείαν δουλεπόντων· εἰδὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ μόνῳ τῷ καρδίας βλέποντι χαρακτηρὲς φανεροὶ δούλων θεοῦ καὶ υἱῶν
- 20 αὐτοῦ.

2. πᾶς τοιγαροῦν ὁ „τὰ ἐπίγεια“ καὶ „μικρὰ“ αἰτῶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ παρακούει τοῦ ἐντειλαμένου „ἐπουράνια“ καὶ „μεγάλα“ αἰτεῖν ἀπὸ τοῦ μηδὲν ἐπίγειον μηδὲ μικρὸν χαρίζεσθαι ἐπισταμένον θεοῦ. ἐὰν δὲ τις ἀνθυποφέρῃ τὰ κατὰ τὸ σωματικὸν ἐκ προσευχῆς τοῖς 25 ἁγίοις δωρηθέντα ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ εὐαγγελίου φωνὴν, διδάσκοντος „τὰ ἐπίγεια“ ἡμῖν προστίθεσθαι καὶ „τὰ μικρὰ,“ ἀπαντητέον πρὸς

9 Vgl. oben Cap. XV 1, S. 333 Z. 27. — 18 Vgl. Röm. 8, 14. 15. Gal. 4, 6. 7. — 15 Vgl. Matth. 22. 32. Mark. 12, 27. Luk. 20, 38. — 16 Vgl. Röm. 8, 15. Gal. 4, 1. 3. 6. 7 und Clemens Alex., Eclog. proph. 19 p. 993. 994 ed. Potter. — 17 Vgl. I Joh. 4, 18. Hebr. 2, 15. — 19 Vgl. Röm. 8, 27. — 21 Vgl. oben Cap. II 2, S. 299 Z. 19.

2 αὐτῶν] αὐτῶ [so] T, vgl. oben S. 326 Z. 13; αὐτῶ Bent. (bei Del. I 223 Anm. i) Angl. (bei Del. I 918b), αὐτοῦ Ausgg. | 8 ἰδιωτικὴν T ἰδιωτῶν Ausgg. | 9 ἀνεξέταστον [so] T | 10 ff. am Rand folgende fünf z. T. beschädigte Zeilen von I. H. (πε)ρι τῆς ἀα(φ)ορᾶς τῆς προ(σε)υχῆς τῆς ἐν(τε)υξεως καὶ τῆς | (δε)ησεως: — T | 18 δούλου] δούλων Angl. (bei Del. I 919*), doch vgl. τοῦ υιοῦ | 17 κατὰ τὴν ἀγάπην μακαριωτέραν τῆς ἐν φόβῳ δουλείαν schreibe ich mit Bent., der auch διὰ τὴν ἀ. κτλ. vermutete (bei Del. I 224 Anm. a); καὶ τῆς ἀγάπης μακαριωτέραν τῆς ἐν φόβῳ δουλείαν vermutet Angl. (a. a. O.) nach I Joh. 4, 18; καὶ τὴν ἀγάπην μακαριωτέραν τῆς ἐν φόβῳ δουλείας T Ausgg. | 26 ἡμῖν schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 224 Anm. c), ὑμῖν T Ausgg. | προστίθεσθαι] προστεθήσεται Angl. (a. a. O.).

αὐτὸν ὅτι, ὡς περ οὐ λεκτέον, δωρουμένου τινὸς ἡμῖν ὃ τι δὴ ποτε
 σῶμα, ὅτι ὁ δεῖνα τὴν σκιὰν ἡμῖν τοῦ σώματος ἐδωρήσατο (οὐ γὰρ
 προθέμενος δύο τινα χάρισσθαι, σῶμα καὶ σκιάν, δέδωκε τὸ σῶμα,
 ἀλλ' ἢ πρόθεσις τοῦ δίδόντος ἐστὶ δίδοναι σῶμα, ἐπακολουθεῖ δὲ
 5 τῇ δόσει τοῦ σώματος καὶ τὸ τὴν σκιάν αὐτοῦ ἡμᾶς λαβεῖν), οὕτως,
 εἰ μεγαλοφρεστέρω γενομένη ἡμῶν τῶ νῶ κατανοήσαιμεν τὰς προ-
 ηγουμένως ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῖν διδομένας δωρεάς, οἰκειότατα ἐροῦ-
 μεν παρακολουθήματα τῶν μεγάλων καὶ ἐπουρανίων πνευματικῶν
 15^τ χαρισμάτων εἶναι τὰ σωματικά, „ἐκάστῳ“ διδόμενα τῶν ἁγίων „προς
 τὸ συμφέρον“ ἢ „κατ' ἀναλογίαν τῆς πίστεως“ ἢ „καθὼς βούλεται“ | ὁ
 διδούς· βούλεται δὲ σοφῶς, εἰ καὶ ἡμεῖς μὴ δυνάμεθα ἐκάστῳ τῶν
 διδομένων αἰτίαν καὶ λόγον ἄξιον τοῦ δίδόντος εἰπεῖν.

3. μᾶλλον οὖν κεκαρποφορῆκει ἀπὸ τινος στεριώσεως μετα-
 βαλοῦσα ἢ τῆς Ἄννης ψυχῆ ἥ περ τὸ σῶμα, κῆσαν τὸν Σαμουὴλ·
 15 καὶ μᾶλλον ὁ Ἐζεκίας θεῖα γεγενήκει τέκνα νοῦ ἥ περ σώματος, ἐκ
 τοῦ σωματικοῦ σπέρματος αὐτῶν γεγεννημένων· ἐπὶ πλείον τε ἀπὸ
 νοητῶν ἐπιβουλῶν ἑυσθέντες ἐτύγγανον Ἐσθῆρ καὶ Μαροδοχαῖος καὶ
 ὁ λαὸς ἥ περ ἀπὸ τοῦ Ἀμᾶν καὶ τῶν συμπνεόντων τοῦ δια-
 φθεῖραι τὴν ψυχὴν αὐτῆς θέλοντος ἄρχοντος τὴν δύναμιν διακεκό-
 20 φει ἢ ἐκείνου τοῦ Ὀλοφέρνηου. τίς δ' οὐκ ἂν ὁμολογήσαι τῶ Ἀνανίᾳ
 καὶ τοῖς σὺν αὐτῶ τὴν νοητὴν εὐλογίαν φθάνουσαν ἐπὶ πάντας
 τοὺς ἁγίους, εἰρημένην | ὑπὸ τοῦ Ἰσαὰκ τῶ Ἰακώβ, τὴν· „δῶή σοι 225
 ὁ θεὸς ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ,“ ἐπὶ πλείον ἐγγεγονέαι ἥ περ
 τὴν σωματικὴν δρόσον, τὴν φλόγα νικῶσαν τοῦ Ναβουχοδονόσορ;
 25 μᾶλλον δὲ πεφίμωντο τῶ προφήτῃ Δαυὶδ οἱ ἀόρατοι λέοντες, οὐ-

8 Vgl. I Kor. 12, 1. 4. 7. — 10 Vgl. Röm. 12, 6. [I Kor. 12, 11.] — 13 Vgl.
 I Sam. 1, 19. 20. — 15 Vgl. II Kön. 20, 18. Jes. 39, 7. — 17 Vgl. Esth. 6. 7. —
 18 Vgl. Judith [12, 12. 16.] 13 [Matth. 10, 28]. — 20 Vgl. Dan. sec. LXX 3, 25. 50.
 — 22 Gen. 27, 28. — 25 Vgl. Dan. 6, 18. 22.

1—10 am Rand von I. H. σὴ ταῦτα T | 11 ἐκάστῳ] ἐκάστου Angl. (bei Del.
 I 919*), ob (ἐφ') ἐκάστῳ? | 13 κεκαρποφορῆκει] ἐκεκαρποφορῆκει liest Angl.
 (a. a. O.) ohne Grund | 15 γεγενήκει] ἐγεγενήκει Angl. (a. a. O.) | ἥ περ σώμα-
 τος—16 αὐτῶν γεγεννημένων schreibe ich, vgl. τὸ σῶμα (Z. 14); ἥ περ τὸ ἐκ τοῦ
 σ. σπ. αὐτῶ γεγεννημένον Bent. (bei Del. I 224 Anm. e), ἥ περ τὰ ἐκ τοῦ σ. σπ.
 αὐτοῦ γεγεννημένα Angl. (a. a. O.), ἥ περ τῶν ἐκ τοῦ σ. σπ. αὐτοῦ γεγεννημένων
 Lond. Del., ἥ περ τῶν ἐκ τοῦ σ. σπ. αὐτῶν γεγεννημένων T Ox. | 16 αὐτῶν]
 ἀν' [so] T, vgl. oben S. 336 Z. 2 | 18 ἀμᾶν T | 18—19 am Rand von I. H. ἔσφαλ-
 ται γραφή. T | 18 die Lücke ist etwa so auszufüllen: (αὐτῶ· καὶ μᾶλλον Ἰου-
 δῆθ), ebenso Angl. (a. a. O.), nur dass er Ἰουδῆθ hinter ἄρχοντος einschiebt
 19 διακεκόφει] διεκεκόφει Lond. | 20 ὁμολογήσαι τῶ Ἀνανίᾳ schreibe ich mit T,
 ὁμολογήσαι τῶ Ἀζαρίᾳ Ox. Lond., ὁμολογήσατο Ἀνανίᾳ Del. | 25 πεφίμωντο]
 ἐπεφίμωντο Angl. (a. a. O.).

δὲν ἐνεργῆσαι δυνάμενοι κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἥπερ οἱ αἰσθητοὶ, περὶ ὧν πάντες οἱ ἐντυγχάνοντες αὐτῇ τῇ γραφῇ ἐξειλῆφμεν. τίς δ' οὕτως ἐκπεφεύγει τοῦ χειρωμένου ὑπὸ τῷ Ἰησοῦ τῷ σωτῆρι ἡμῶν κήτους τὴν γαστέρα, πάντα τὸν φνγάδα τοῦ θεοῦ καταπίνον-
5 τος, ὡς Ἰωνᾶς χωρητικὸς γινόμενος ὡς ἅγιος ἄγιον πνεύματος;

XVII 1. Οὐ θαναστὸν δὲ εἰ μὲν πᾶσιν ὁμοίως τοῖς λαμβάνουσι, ἢ οὕτως εἶπω, τὰ ποιητικὰ τῶν τοιούτων σκιῶν σώματα ἢ ὁμοία οὐ δίδοται σκιά, τίσι δ' ὁμοίως δίδοται σκιά. τοῦτο γὰρ τοῖς θεωροῦσι τὰ γνωμονικὰ προβλήματα καὶ τὸν τῶν σκιῶν πρὸς
10 τὸ φωτίζον σῶμα λόγον σαφῶς παρίσταται συμβαῖνον καὶ κατὰ τὰ σώματα· τίσι γοῦν ἄσκιοι εἰσιν οἱ γινόμενες καιρῶ τι, ἑτέροις δὲ, ἢ οὕτως εἶπω, βραχύσκιοι καὶ ἑτέροις παρ' ἑτέρους μακροσκιώτεροι. οὐ μέγα τοίνυν εἰ, τῆς προθέσεως τοῦ δωρομένου τὰ προηγούμενα χαριζομένης κατὰ τινὰς ἀναλογίας ἀποβήτους καὶ μυστικὰς ἀρμο-
15 ζόντως τοῖς λαμβάνουσι καὶ τοῖς χρόνοις, ὅτε δίδοται τὰ προηγούμενα, ὅτε μὲν οὐδ' ὅλως αἱ σκιάι τοῖς λαμβάνουσι λέγονται ὅτε δὲ οὐ πάντων ἀλλὰ ὀλίγων ὅτε δὲ ἐλάττους συγκρίσει ἑτέρων, μειζόνων ἄλλοις ἐπακολουθουσῶν. ὥσπερ οὖν τὸν ζητούντα τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας οὔτε παρούσα οὔτε ἀπούσα ἢ τῶν σωμάτων σκιά εὐφραίνει
20 ἢ λυπεῖ, ἔχοντα τὸ ἀναγκαιότατον, ἐπὶ πνευματικῶν ἢτοι ἐστερη-
15^v μένος ἢ τῆς σκιάς ἢ πλεον | ἢ ἐλαττον ἐχθ τῆς σκιάς· οὕτως ἂν παρῇ ἡμῖν τὰ πνευματικὰ καὶ φωτιζόμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν παντελῆ κτήσιν τῶν ἀληθινῶν ἀγαθῶν, οὐ μικρολογήσομεν περὶ εὐτελοῦς πράγματος τοῦ κατὰ τὴν σκιάν. πάντα γὰρ τὰ ὑλικὰ καὶ τὰ
25 σωματικὰ, ὁποῖά ποτε ἂν τυγχάνη, σκιάς ἀμενηνοῦ καὶ ἀδρανούς ἔχει λόγον, οὐδαμῶς δυνάμενα παραβάλλεσθαι πρὸς τὰς σωτηρίους τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων καὶ ἁγίας δωρεάς. ποῖα γὰρ σύγκρισις σωματικοῦ

8 Vgl. Hiob 3, 8. Jona 2, 1. 2. 11 und Origenes, Comm. in Joh. I 17 (tom. I p. 36 ed. Lomm., I 20, 29 sqq. ed. Brooke). De princ. IV 5 (tom. XXI p. 492 ed. Lomm.). — 9 Vgl. Plin., Nat. hist. II 72 (74)—76 (78). — 22 Vgl. Hebr. 6, 4 (Joh. 1, 9).

2 τίς δ' οὕτως | τίς δ' οὐχ οὕτως Bent. (bei Del. I 225 Anm. a) | 8 ἐκπεφεύγει] ἐκπέφευγε Angl. (a. a. O.) | 6 μὲν schreibe ich mit Angl. (bei Del. I 919b), μὴ T Ausgg. | πᾶσιν ὁμοίως τοῖς] πᾶσι τοῖς ὁμοίως liest Angl. (a. a. O.) nicht ohne Wahrscheinlichkeit | 8 ἢ ὁμοία schreibe ich mit Bent. u. Del. (I 225 Anm. b), ὁμοίως Angl. (a. a. O.), ἢ ὁμοιον T Ausgg. | ὁμοίως] ὅλως οὐ Bent. u. Del. (I 225 Anm. b) | 10 καὶ κατὰ τὰ σώματα] κατὰ τὰ κλίματα Angl. (a. a. O.) | 14 χαριζομένης T Lond. χαριζόμενον Ox. Del. | 16 οὐδόλως Lond. | 17 ἀλλὰ T ἀλλ' Ausgg. | 19 τῶν σωμάτων] τοῦ σώματος Bent. (bei Del. I 225 Anm. f) | 20 πνευματικῶν ἢτοι ἐστερημένος] πνευματικῶν ἢτοι ἐστερημένος (ἢ), εἴτ' ἐστερημένος lesen Bent. Del. (I 225 Anm. g) Angl. (a. a. O.) ohne Grund, da das vermisste ἢ hinter ἐστερημένος vorhanden ist | 25 ποτε] ποτ' Lond.

πλούτου πρὸς τὸν „ἐν παντὶ λόγῳ“ πλοῦτον „καὶ πάσῃ“ σοφίᾳ; τίς δ' ἂν μὴ μαινόμενος παραβάλοι ὑγείαν σαρκῶν καὶ ὀστέων πρὸς ὑγαινοντα νοῦν καὶ ἐβδόμενην ψυχὴν καὶ συμμετρούς λογισμούς; ἅτινα πάντα λόγῳ ὀφθμιζόμενα θεοῦ εὐτελεῖ τινα ἀμνην, καὶ εἶ
5 τι ἀμνηῆς βραχύτερον νομίζομεν, ποιεῖ τὰ σωματικὰ παθήματα.

2. ὁ δὲ κατανοήσας τί ποτ' ἦ τὸ κάλλος τῆς νύμφης, ἧς ὁ „νυμφίος“ λόγος ὢν θεοῦ ἐρῶ, | ψυχῆς τυγχανούσης ἀνθούσης ὑπερ- 226
ουρανίῳ καὶ ὑπερκοσμίῳ κάλλει, αἰδεσθήσεται κἂν τῷ αὐτῷ ὀνό-
ματι τοῦ κάλλους τιμῆσαι σωματικὸν κάλλος γυναικὸς ἢ παιδὸς ἢ
10 ἀνδρός· τὸ γὰρ κυρίως κάλλος σὰρξ οὐ χωρεῖ, πᾶσα τυγχάνουσα
αἰσχος. „πᾶσα“ γὰρ „σὰρξ ὡς χόρτος“, καὶ ἡ „δόξα“ αὐτῆς, ἣτις ἐστὶν
ἐμφαινόμενη τῷ λεγομένῳ κάλλει γυναικῶν καὶ παιδίων, ἀνθεὶ κατὰ
τὸν προφητικὸν παραβέβληται λόγον, λέγοντα· „πᾶσα σὰρξ ὡς χόρ-
τος, καὶ πᾶσα δόξα αὐτῆς ὡς ἄνθος χόρτου. ἐξηράνθη ὁ χόρτος,
15 καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε· τὸ δὲ ῥῆμα τοῦ κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.“
ἀλλὰ καὶ εὐγένειαν τίς ἔτι κυρίως ὀνομάσει τὴν τετριμμένην λέ-
γεσθαι παρὰ ἀνθρώποις, νοήσας εὐγένειαν νίῳν θεοῦ; „βασιλείαν“ δὲ
Χριστοῦ „ἀσάλευτον“ θεωρήσας ὁ νοῦς πῶς οὐ καταφρονήσει ὡς οὐ-
δενὸς λόγου ἀξίας πάσης τῆς ἐπὶ γῆς βασιλείας; στρατιάν τε ἀγγέ-
20 λων καὶ ἀρχιστρατήγου ἐν αὐτοῖς δυνάμεων κυρίου ἀρχαγγέλους τε
καὶ θρόνους καὶ κυριότητας καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας ὑπερουρανίους, ὡς
χωρεῖ ὁ ἔτι δεδεμένος σώματι ἀνθρώπινος νοῦς, κατὰ τὸ δυνατόν
τρανώς ἰδὼν καὶ κατειληφὼς δύνασθαι ἰσοτίμον παρὰ τοῦ πατρὸς
ἐκείνοις τυχεῖν, πῶς οὐχί, κἂν σκιᾶς ἀδρανέστερος ἢ, καὶ τούτων
25 τῶν παρὰ τοῖς ἀνοήτοις θαυμαζομένων ὡς ἀμαυροτάτων καὶ οὐ-
δενὸς λόγου ἀξίων συγκρίσει καταφρονῶν, κἂν διδῶται ταῦτα
16^r πάντα, | ὑπερόψεται ὑπὲρ τοῦ τῶν ἀληθινῶν ἀρχῶν καὶ θειοτέρων
ἐξουσιῶν μὴ ἀποτυχεῖν; εὐκτέον τοίνυν, εὐκτέον περὶ τῶν προηγου-
μένως καὶ ἀληθῶς μεγάλων καὶ ἐπουρανίων, καὶ τὰ περὶ τῶν
30 ἐπακολουθουσῶν σκιῶν τοῖς προηγουμένοις θεῶ ἐπιτρεπτέον, τῷ

1 Vgl. I Kor. 1, 5. — 6 Vgl. Joh. 3, 29. — 11 Vgl. Jes. 40, 6. — 13 Jes. 40, 6—8.
— 17 [Vgl. Joh. 1, 12 f. —] Vgl. Hebr. 12, 28. — 19 Vgl. Luk. 2, 13. — 20 Vgl.
Matth. 24, 29. Mark. 13, 25. Luk. 21, 26. — 21 Vgl. Kol. 1, 16 (Ephes. 1, 21).

17 βασιλείαν δὲ Χριστοῦ ἀσάλευτον Bent. Del. (I 226 Anm. b) nach Hebr.
12, 28; βασιλείαν δὲ Χριστοῦ (βασιλέως τῶν) βασιλευόντων E. Klostermann nach
I Tim. 6, 15; βασιλέα δὲ Χριστὸν βασιλευόντων Ox., βασιλείαν δὲ Χριστοῦ βασι-
λευόντων Lond. Del., βασιλείαν δὲ Χριστοῦ βασιλευόντος Angl. (bei Del. I 919b),
βασι¹ [80] δὲ χριστοῦ βασιλευόντων T | 24 κἂν σκιᾶς ἀδρανέστερος ἢ, καὶ τούτων
Del. (I 226 Anm. c), καὶ σκιᾶς ἀδρανεστέρων τούτων vermutet Angl. (a. a. O.) weniger
gut; καὶ σκιᾶς ἀδρανέστερος ἢ καὶ τούτων T Ausgg. | 26 hinter συγκρίσει ist
vielleicht ἐκείνων ausgefallen | 28 προηγουμένως T προηγουμένων Ausgg.

ἐπισταμένῳ „ὡν χρεῖαν“ διὰ τὸ ἐπίκρηρον σῶμα ἔχομεν „πρὸ τοῦ“ ἡμᾶς „ἀλῆσαι αὐτόν.“

- XVIII 1. *Αὐτάρκως δὴ ἐν τούτοις, κατὰ τὴν δεδομένην χάριν, ὡς κεχωρήκαμεν, ὑπὸ θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ (ἀλλ' εἶθε καὶ ἐν ἀγίῳ πνεύματι, ὅπερ εἰ οὕτως ἔχει, κρινεῖτε ἐντυγχάνοντες τῇ γραφῇ) ἡμῖν εἰρημένους, ἐξετάσαντες τὸ περὶ εὐχῆς πρόβλημα, ἦδη καὶ ἐπὶ τὸν ἐξῆς ἀθλον ἐλευσόμεθα, τὴν ὑπογραφείσαν ὑπὸ τοῦ κυρίου προσευχὴν, ὅσης δυνάμεως πεπληρωται, θεωρησαί βουλόμενοι.*
- 10 2. *καὶ πρὸ πάντων γε παρατηρητέον ὅτι ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς δόξαιεν ἂν τοῖς πολλοῖς τὴν αὐτὴν ἀναγεγραφέναι ὑποτετυπωμένην πρὸς τὸ δεῖν οὕτως προσεύχεσθαι προσευχὴν. ἔχουσι δὲ αἱ λέξεις τοῦ μὲν Ματθαίου τὸν τρόπον τοῦτον· „πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασι-*
15 λεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες | ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκα- 227
μεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ,“ τοῦ δὲ Λουκᾶ
20 οὕτως· „πάτερ, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ τῷ ὀφείλοντι ἡμῖν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.“
- 25 3. *λεπτέον δὲ πρὸς τοὺς οὕτως ὑπολαμβάνοντας ὅτι πρῶτον μὲν τὰ ῥήματα, εἰ καὶ γειννιῶντά τινα ἔχει ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις διαφέρειν φαίνεται, ὡς ἔρευνῶντες αὐτὰ παραστήσομεν· δεύτερον δὲ ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐστὶ τὴν αὐτὴν προσευχὴν καὶ ἐν τῷ ὄρει λέγεσθαι, ἐνθα „ἰδὼν τοὺς ὄχλους ἀνέβη,“ ὅτε „καθίσαντος αὐτοῦ*
30 προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν“ (ἐν γὰρ τῷ εἰρωμῷ τῆς περὶ τῶν μακαρισμῶν ἀπαγγελίας καὶ τῶν ἐξῆς ἐντολῶν παρὰ τῷ Ματθαίῳ αὐτὴ ἀναγεγραμμένη εὐρίσκεται), καὶ „ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς
16᾽ ἐπαύσατο,“ εἰρησθαι πρὸς τινα „τῶν μαθητῶν“ ἀξιόσαντα διδαχθῆ-

1 Vgl. Matth. 6, 8. — § Vgl. Ephes. 4, 7. — 18 Matth. 6, 9—13. — 20 Luk. 11, 2—4. — 29 Vgl. Matth. 5, 1. 2. — 31 Vgl. Matth. 5, 3ff. — 33 Vgl. Luk. 11, 1.

§ δῆ] δὲ liest Angl. (bei Del. I 919b) ohne Grund | hinter τούτοις + ἐγενόμεθα Angl. (a. a. O.) unrichtig | 4 ὑπὸ] ἀπὸ lesen Bent. u. Del. (I 226 Anm. d) unrichtig, da ὑπὸ θεοῦ mit δεδομένην (Z. 3) zu verbinden ist | 13—14 am Rand von I. H. ἀρχὴ T | 19 ῥύσαι T | 29—30 am Rand σῆ von I. H. T | 30 αὐτοῦ (2) αὐτοῦ Lond.

να „προσεύχεσθαι, ὡς καὶ Ἰωάννης ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.“
 πῶς γὰρ ἐνδέχεται τοὺς αὐτοὺς λόγους χωρὶς πάσης προγενομένης
 πείσεως ἀποτακτικῶς εἰρηθεῖν καὶ πρὸς ἀξίωσιν μαθητοῦ ἀπαγ-
 γέλλεσθαι; ἀλλ' ἴσως τις εἴποι ἂν πρὸς τοῦτο ὅτι ἰσοδυναμοῦσαι
 5 εἰσὶν αἱ εὐχαὶ εἰρημέναι ὡς μία, ὅτε μὲν ἐν ἀποτακτικῷ λόγῳ ὅτε δὲ
 πρὸς ἕτερον τῶν μαθητῶν τὸν ἀξιόσαντα, κατὰ τὸ εἶδος τότε μὴ
 παρόντα, ὅτε ἔλεγε τὸ κατὰ τὸν Ματθαῖον, ἢ μὴ κεκρατηκότα τῶν
 εἰρημένων πάλα· μὴ ποτε δὲ βέλτιον ἢ διαφόρους νομίζεσθαι τὰς
 προσευχὰς, κοινὰ τινα ἐχούσας μέρη. ζητήσαντες δὲ καὶ παρὰ τῷ
 10 Μάρκῳ, μὴ ποτε λαυθάνῃ ἡμᾶς ἢ τοιαύτη ἰσοδυναμοῦσα ἀναγεγραμ-
 μένη, οὐδ' ἴχνος ἐγκείμενον προσευχῆς εὔρομεν.

XIX 1. Ἐπεὶ δὲ, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέροις εἰρήκαμεν, πρῶτον δεῖ
 καταστῆναι πως καὶ διατεθῆναι τὸν προσευχόμενον εἰθ' οὕτως
 εὔξασθαι, ἴδωμεν πρὸ τῆς ἐγκειμένης προσευχῆς παρὰ τῷ Ματθαίῳ
 15 τοὺς περὶ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀπηγγελμένους (λόγους), οὐ-
 τινες οὕτως ἔχουσιν· „ὅταν προσεύχησθε, οὐκ ἔσεσθε ὡσπερ οἱ
 ὑποκριταί· οἱ φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις
 τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώ-
 ποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅταν
 20 προσεύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου καὶ κλείσας τὴν θύραν σου
 πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ | πατήρ σου ὁ 228
 βλέπων σε ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι. προσευχόμενοι δὲ μὴ βατ-
 τολογήσητε ὡσπερ οἱ ἔθνη· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ
 αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ
 25 πατήρ ὑμῶν ὃν χρειαίαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. οὕτως
 οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς.“

2. πολλαχοῦ τοίνυν φαίνεται ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἐνιστάμενος ὡς
 πρὸς ὀλέθριον πάθος τὴν φιλοδοξίαν· ὅπερ καὶ ἐνθάδε πεποιήκεν,
 ἀποτρέπων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εὐχῆς ὑποκριτῶν ἔργον ἐπιτελεῖν·
 30 ὑποκριτῶν γὰρ ἔργον ἔστι τὸ τοῖς ἀνθρώποις ἐναβρύνεσθαι ἐπ'
 εὐσεβείᾳ θέλειν ἢ τῷ κοινωνικῷ. δεόν δὲ μεμνημένους τοῦ „πῶς

12 Vgl. oben Cap. VIII. IX. — 16 Matth. 6, 5—9. — 31 Joh. 5, 44.

1 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | 2 ἐνδέχεται Lond. | 3 ἀποτακτικῶς [von ἀποτάττω —
 anordnen] T Ausgg., ἀποτακτικῶς [von ἀποτείνω] lesen Bent. u. Del. (I 227 Anm. c)
 wohl wegen des folgenden ἐν ἀποτακτικῷ λόγῳ (Z. 5); ἐπιτακτικῶς Angl. (bei Del.
 I 919b) ohne Grund | 5 ἀποτακτικῷ] ἀποτακτικῷ Ox. Lond., ἐπιτακτικῷ Angl.
 (a. a. O.) | 7 τὸ] τὰ liest Angl. (a. a. O.) wegen des folgenden τῶν εἰρημένων πά-
 λαι | τῶν < Lond. | 10 μῆποτε λαυθάνῃ Del. μῆποτε λαυθάνοι Ox. Lond. μῆ^ν λαυ^θ
 [so] T | 15 <λόγους> füge ich mit den Ausgg. ein | 19 u. 24 αὐτῶν] αὐτῶν Lond. |
 31 τῷ] θεῷ oder τῷ θεῷ [so Wet. im Text, f(ortasse) τὸ am Rand] vermutet
 Angl. (bei Del. I 920a) | κοινωνικῷ [abgekürzt geschrieben] T κοινωνεῖν Ausgg.

δύνασθε πιστεῦσαι ὑμεῖς, δόξαν παρὰ ἀνθρώπων λαβόντες, καὶ
 τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε;“ πάσης τῆς παρὰ
 ἀνθρώποις δόξης, καὶ ἐπὶ τῷ καλῷ γίνεσθαι νομιζῆται, καταφρονεῖν
 καὶ ζητεῖν τὴν κυρίαν δόξαν καὶ ἀληθῆ τὴν ἀπὸ τοῦ μόνου τὸν
 5 τῆς δόξης ἄξιον προκρίνοντας ἐναντῶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τοῦ δοξαζομένου
 17^r δοξαζόντος. καὶ αὐτὸ οὖν τὸ νομισθὲν ἂν καλὸν εἶναι | καὶ ἐπαινε-
 τὸν μολύνεται νομιζόμενον γίνεσθαι, ὅτε, „ὅπως“ δοξασθῶμεν „ὑπὸ
 τῶν ἀνθρώπων“ ἢ „ὅπως“ φανῶμεν „τοῖς ἀνθρώποις,“ ποιούμεν
 αὐτό· διόπερ οὐδεμία ἐπὶ τούτῳ ἀπὸ θεοῦ ἀμοιβὴ ἡμῖν ἐπιτα.
 10 ἀψευδῆς γὰρ πᾶς ὁ τοῦ Ἰησοῦ λόγος καὶ, εἰ δεῖ βαλζόμενον εἶπειν,
 ἀψευδέστερος γίνεται, ἐπὶ μετὰ τοῦ συνήθους αὐτοῦ ὄρκου λέγη-
 ται. φησὶ δὲ περὶ τῶν δι’ ἀνθρωπίνην δόξαν εὐ τὸν πέλας δο-
 κούντων ποιεῖν ἢ „ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ταῖς γωνίαις τῶν πλα-
 τειῶν“ προσευχομένων, „ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις,“ τὸ αὐτό·
 15 „ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.“ ὡς περ γὰρ ἀπέσχετο
 ὁ κατὰ Λουκᾶν πλούσιος „τὰ ἀγαθὰ“ „ἐν τῇ“ ἑαυτοῦ ἀνθρωπίνῃ „ζωῇ,“
 διὰ τὸ ἀπεσχηκέναι ταῦτα σκέτι χωρῶν τυχεῖν αὐτῶν μετὰ τὸν
 ἐνεστηκότα βίον· οὕτως ὁ ἀπέσχετο ἑαυτοῦ „τὸν μισθόν,“ εἰ τι δώσει
 τιμὴ ἢ ἐν εὐχαῖς, ἅτε μὴ σπείρας „εἰς τὸ πνεῦμα“ ἀλλὰ „εἰς τὴν
 20 σάρκα,“ „θερίσει“ μὲν τὴν „φθορὰν,“ οὐ „θερίσει“ δὲ τὴν „αἰώνιον
 ζωὴν.“ „εἰς τὴν σάρκα“ δὲ σπείρει ὁ „ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ταῖς
 ῥύμαις, ὅπως“ δοξασθῆ „ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,“ ποιῶν „ἐλεημοσύνην“
 μετὰ σαλπισμοῦ τοῦ „ἐμπροσθεν“ ἑαυτοῦ, ἢ ὁ φιλῶν „ἐν ταῖς συνα-
 γωγαῖς καὶ ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν“ ἑστῶς „προσεύχεσθαι, ὅπως“
 25 φανείη „τοῖς ἀνθρώποις“ εὐσεβῆς τις καὶ ὁσίοις εἶναι παρὰ τοῖς
 ἑωρακόσι νομισθῆ.

3. ἀλλὰ καὶ πᾶς ὁ τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον ὁδεύων ὁδὸν,
 τὴν ἀπάγουσαν ἐπὶ „τὴν ἀπώλειαν,“ οὐδὲν ὀρθὸν καὶ εὐθὲς ἔχουσαν
 ἀλλὰ πᾶσαν σκολιὰν τυγχάνουσαν καὶ γεγωνιωμένην (κέκλασται γὰρ

7 Vgl. Matth. 6, 2. 5. — 13 Vgl. Matth. 6, 5. — 15 Matth. 6, 5 (2). — 16
 Vgl. Luk. 16, 25. — 18 Vgl. Matth. 6, 5. — 19 Vgl. Gal. 6, 8. — 21 Vgl. Matth.
 6, 2. — 23 Vgl. Matth. 6, 5. — 27 Vgl. Matth. 7, 13.

10 am Rand σῆ ὄρα von I. H. T | 11 αὐτοῦ T Ausgg. ἀντῶ schreiben Bent.,
 Del. (I 228 Anm. c) u. Angl. (bei Del. I 920*) | 13 ἢ καὶ oder καὶ (τῶν) ver-
 mutet Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 15 ἀπέσχετο] ἀποσῶν liest Angl. (a. a. O.)
 nicht glücklich | 17 διὰ τὸ] διὰ (τε) τὸ liest Bent. (bei Del. I 228 Anm. d) un-
 richtig | οὐκέτι T οὐκ ἔστι Ausgg. | 18 εἰ τι δώσει T Lond. εἴτε δώσει Ox. Del.,
 εἴτ’ ἐν δώσει Bent. Del. (I 228 Anm. f) Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 23 σαλ-
 πισμοῦ τοῦ] σαλπισμοῦ του Bent. (bei Del. I 228 Anm. g) | ἢ καὶ Angl. (a. a. O.),
 vgl. oben Z. 13 | 27 bis S. 343 Z. 12 am Rand σῆ ταῦτα von I. H. T.

ἐπὶ πλείστον ἢ εὐθεία), ἐν αὐτῇ ἔστηκεν οὐ καλῶς, „ἐν ταῖς | γωνίαις τῶν πλατειῶν“ προσευχόμενος, διὰ τῆς φιληδονίας οὐχὶ ἐν μᾶ ἄλλ' ἐν πλείοσι γινόμενος πλατεῖαις· ἐν αἷς οἱ „ὡς ἄνθρωποι“ ἀποθνήσκοντες διὰ τὸ τῆς θεότητος ἀποκεπτωκέναι τυγχάνουσι 5 δοξάζοντες καὶ μακαρίζοντες τοὺς ἐν ταῖς πλατεῖαις ἀσεβεῖν αὐτοῖς νενομισμένους. πολλοὶ δὲ αἰεὶ οἱ φαινόμενοι ἐν τῷ προσεύχεσθαι „φιληδονοὶ μᾶλλον ἢ φιλόθεοι,“ ἐν μέσοις τοῖς συμποσίοις καὶ παρὰ ταῖς μέθαις ἐμπαροινούντες τῇ προσευχῇ, ἀληθῶς „ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες“ καὶ προσευχόμενοι· πᾶς γὰρ ὁ κατὰ τὴν 10 ἡδονὴν βιούς, τὸ εὐρύχωρον ἀγαπήσας ἐκπέπτωκε τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ἐχούσης κάμπην καὶ οὐδὲ ὅλως γεγωνιωμένης.

XX 1. *Εἰ δέ ἐστι τις διαφορὰ ἐκκλησίας καὶ συναγωγῆς (τῆς μὲν κυρίας ἐκκλησίας οὐκ ἐχούσης „σπίλον ἢ ἄκτινα ἢ τι τῶν τοιούτων ἀλλὰ“ | ἁγίας καὶ ἀμόμουν τυγχανούσης, εἰς ἣν οὔτε ὁ „ἐκ πόρνης“ εἰσέρχεται οὔτε ὁ „θλαβίας“ ἢ „ἀποκεκομμένος“ ἀλλ' οὐδὲ Αἰγύπτιος ἢ Ἰουδαῖος, ἐὰν μὴ υἱῶν γεννηθέντων αὐτοῖς διὰ τὴν τρίτην γενεὰν μόλις δυνηθῶσιν ἐφαρμόσαι τῇ ἐκκλησίᾳ, οὐδὲ ὁ „Μωαβίτης“ καὶ „Ἀμμωνίτης,“ ἐὰν μὴ δεκάτη γενεὰ πληρωθῇ καὶ ὁ αἰὼν 20 τελεσθῇ· τῆς δὲ συναγωγῆς ὑπὸ ἑκατοντάρχου οἰκοδομουμένης, ἐν τοῖς πρὸ τῆς Ἰησοῦ ἐπιδημίας χρόνοις τοῦτο ποιούντος, ὅτε οὐδέπω μεμαρτύρηται „πίστιν“ ἔχειν, ὁπόσῃν „οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ“ εὔρεν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ), ὁ φιλῶν δὴ „προσεύχεσθαι“ „ἐν ταῖς συναγωγαῖς“*

1 Vgl. Matth. 6, 5. — 3 Vgl. Psal. 81, 7. — 7 II Tim. 3, 4. — 8 Vgl. Matth. 6, 5. — 10 Vgl. Matth. 7, 13. 14. — 14 Vgl. Ephes. 5, 27. — 15 Vgl. Deut. 23, 2. — 16 Vgl. Deut. 23, 1. — Vgl. Deut. 23, 7. 8. — 18 Vgl. Deut. 23, 3. — 20 Vgl. Luk. 7, 5. — 22 Vgl. Matth. 8, 10. Luk. 7, 9. — 23 Vgl. Matth. 6, 5.

1 ἐν αὐτῇ—2 φιληδονίας] ἐν αὐτῇ ἔστηκεν, οὐκ ἄλλως ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν προσευχόμενος, (ἢ) διὰ τῆς φιλοδοξίας Bent. (bei Del. I 228 Anm. h), ἐν ᾧ ἔστηκεν οὐ καλῶς (ὁ) ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλ. πρ. διὰ τῆς φιληδονίας Angl. (bei Del. I 920^a); besser wäre nach Bent. u. Angl. zu schreiben: ἐν αὐτῇ ἔστηκεν οὐκ ἄλλως (ἢ ὁ) ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλ. πρ. διὰ τῆς φιληδονίας, wenn eine Änderung nötig | 5 ἀσεβεῖν] εὐσεβεῖν lesen Bent. Del. (I 229 Anm. a) Angl. (a. a. O.) nicht richtig | 6 αἰεὶ] εἰσιν Bent. Del. (I 229 Anm. b) Wet. (am Rand) | 16 εἰσέρχεται Lond. | 17 ἐὰν μὴ υἱῶν γεννηθέντων αὐτοῖς Ox. Del., ἐὰν δὲ υἱοὶ γεννηθῶσιν αὐτοῖς liest Bent. (bei Del. I 229 Anm. d) nach d. LXX; ἐὰν δὲ υἱῶν γεννηθέντων αὐτοῖς T Lond. | 19 Ἀμμωνίτης Lond. ἀμωνίτης TOx. Del. | 20 ἑκατοντάρχου Ox. (p. 168) Lond. Del., χῦ [= χριστοῦ] T; der Fehler ist, wie Ox. (p. 168) richtig bemerkt, wohl so zu erklären, dass die Vorlage ῥχῶν [= ἑκατοντάρχου] bot, was von dem Schreiber nicht verstanden und in χριστοῦ verlesen wurde | 23 δὴ Angl. (a. a. O.) u. Del. (I 229 Anm. g), δὲ T Ausgg.

οὐ μακρὰν ἐστὶ τῶν γωνιῶν „τῶν πλατειῶν.“ ἀλλ' οὐχ ὁ ἅγιος τοιοῦτος· οὐ φιλεῖ γὰρ „προσεύχεσθαι“ ἀλλὰ ἀγαπᾷ, καὶ οὐκ „ἐν συναγωγαῖς“ ἀλλ' ἐν ἐκκλησίαις, καὶ οὐκ „ἐν γωνίαις πλατειῶν“ ἀλλ' ἐν τῇ εὐθύτητι τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ, ἀλλὰ καὶ οὐχ
 5 ἵνα φανῇ „τοῖς ἀνθρώποις“ ἀλλ' ἵν' ὀφθῇ „ἐνώπιον κυρίου τοῦ θεοῦ.“ ἄρῳν γάρ ἐστι τὸν „δεκτὸν ἐνιαυτὸν κυρίου“ νοῶν καὶ τὴν ἐντολὴν τηρῶν τὴν λέγουσαν· „τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀφθήσεται πᾶν ἀρσενικὸν ἐνώπιον κυρίου τοῦ θεοῦ.“

2. ἐπιμελῶς δὲ ἀκουστέον τοῦ „φανῶσιν“, ἐπεὶ οὐδὲν φαινό-
 10 μενον καλὸν ἐστίν, οἷον εἰ δοκῆσει ὄν καὶ οὐκ ἀληθῶς καὶ τὴν φαν-
 τασίαν πλατῶν ἀλλ' οὐκ ἀκριβῶς καὶ ἀληθῶς ἐκτυποῦν. ὥσπερ δὲ οἱ ἐν τοῖς θεάτροις δραμάτων τινῶν ὑποκριταὶ οὐχ ὅπερ λέγουσιν εἰσιν, οὐδ' ὅπερ βλέπονται καθ' ὃ περικεῖνται πρόσωπον τοῦτο
 15 τυγγάνουσιν· οὕτως καὶ πάντες οἱ ἐπιμορφάζοντες τῷ δοκεῖν τὴν τοῦ καλοῦ φαντασίαν οὐ δίκαιοι ἀλλ' ὑποκριταὶ εἰσι δικαιοσύνης, καὶ αὐτοὶ ἐν ἰδίῳ θεάτρῳ ὑποκρινομένοι, „ταῖς συναγωγαῖς καὶ ταῖς
 20 γωνίαις τῶν πλατειῶν.“ ὁ δὲ μὴ ὑποκριτῆς ἀλλὰ πᾶν τὸ ἀλλό-
 τριον ἀποθέμενος, ἐν τῷ παντός τοῦ προειρημένου θεάτρον καθ' ὑπερβολὴν μείζονι ἑαυτὸν ἀρέσκειν εὐτρεπίζων, εἰσέρχεται εἰς τὸ
 20 ἑαυτοῦ „ταμείον“, ἐπὶ τοῦ ἐναποτεθησαυρισμένου πλοῦτον τὸν „τῆς σοφίας καὶ γνώσεως“ θησαυρὸν ἑαυτῷ ἀποκλείσας· καὶ μηδαμῶς ἔξω νεύων μηδὲ περὶ τὰ ἔξω κεχηρῶς πᾶσάν τε „τὴν θύραν“ τῶν αἰσθητηρίων ἀποκλείσας, ἵνα μὴ ἔλκηται ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων μηδὲ ἐκείνων ἢ φαντασία τῷ νῶ αὐτοῦ ἐπεισκρινηται, προσεύχεται τῷ
 25 τὸ τοιοῦτον κρυπτὸν μὴ φεύγοντι μηδὲ ἐγκαταλείποντι πατρὶ ἀλλ' ἐν αὐτῷ κατοικοῦντι, συμπαρόντος αὐτῷ καὶ τοῦ μονογενοῦς. ἐγὼ γὰρ, φησὶ, „καὶ ὁ πατήρ“ „πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα.“ δῆλον δὲ ὅτι τῷ δικαίῳ, ἐὰν δὴ οὕτως εὐχώ-
 30 λειπομένῳ ἀλλὰ παρόντι ἡμῶν „τῷ κρυπτῷ“ καὶ ἐφορῶντι αὐτό

2 Vgl. Matth. 6, 5. — 4 Vgl. Matth. 7, 14. — 5 Vgl. Matth. 6, 5. — Vgl. Deut. 16, 16. — 6 Vgl. Jes. 61, 2 (Luk. 4, 19). — 7 Deut. 16, 16. — 9 Vgl. Matth. 6, 5. — 19 25 30 Vgl. Matth. 6, 6. — 20 Vgl. Kol. 2, 3. I Tim. 6, 18. 19. — 25 Vgl. [Ephes. 2, 22. 3, 17.] Barnab. XVI 8. — 26 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 27 Vgl. Joh. 14, 23.

10 ἀληθῶς] ἀληθῆς Huet (am Rand) ἀλῆ^ο [so] T | 11—12 am Rand σῆ von I. H. T | 12 δραμάτων Ausgg. δραμόντων T | 18 θεάτρον] von II. H. aus θεάτρῳ, w. e. sch., corrigiert T, θεάτρῳ Lond. | 19 ἑαυτὸν schreibe ich mit Angl. (bei Del. I 920^a), dem Del. (ebenda) zustimmt, denn εὐτρεπίζων erfordert ein Accusativobject; ἑαυτῷ T Ausgg.

18^r καὶ | πλείονα τὰ ἐν τῷ ταμείῳ ποιοῦντι, ἐὰν αὐτοῦ „τὴν θύραν“ ἀποκλείσωμεν.

XXI 1. Ἀλλὰ προσευχόμενοι μὴ βαττολογήσωμεν ἀλλὰ θεολογήσωμεν. βαττολογοῦμεν δὲ, ὅτε μὴ μωμοσκοποῦντες ἑαυτοὺς ἢ
 5 τοὺς ἀνακεκμημένους τῆς εὐχῆς λόγους λέγομεν τὰ διεφθαρμένα ἔργα ἢ λόγους ἢ νοήματα, ταπεινὰ τυγχάνοντα καὶ ἐπίληπτα, τῆς ἀφθαρσίας ἀλλότρια τοῦ κυρίου. ὁ μόντοι βαττολογῶν ἐν τῷ εὐχεσθαι ἤδη καὶ ἐν τῇ χεῖρονι τῶν προειρημένων ἡμῖν συναγωγικῇ ἔστι καταστάσει τε (καὶ) χαλεπωτέρα τῶν ἐν ταῖς πλατεῖαις γωνιῶν
 10 ὁδῶ. οὐδὲ ἴχνος σφῆζων κἄν ὑποκρίσεως ἀγαθοῦ. βαττολογοῦσι γὰρ κατὰ τὴν λέξιν τοῦ εὐαγγελίου μόνοι „οἱ ἔθνηκοι,“ οὐδὲ φαντασίαν μεγάλων ἔχοντες ἢ ἐπουρανίων αἰτημάτων, πᾶσαν εὐχὴν (περὶ) τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ἐκτὸς ἀναπέμποντες. ἔθνηκῶ οὖν βαττολογοῦντι ὁμοιοῦται ὁ τὰ κάτω ἀπὸ τοῦ ἐν οὐρανοῖς καὶ ὑπὲρ τὰ ὕψη
 15 τῶν οὐρανῶν κατοικοῦντος κυρίου αἰτῶν.

2. καὶ ἔοικέ γε ὁ πολυλογῶν βαττολογεῖν, καὶ ὁ βαττολογῶν πολυλογεῖν. οὐδὲν γὰρ ἐν τῆς ὕλης καὶ τῶν σωμάτων, ἀλλ' ἕκαστον τῶν νομιζομένων ἐν ἔσχισται καὶ διακέκοπται καὶ διήρηται εἰς πλείονα τὴν ἔνωσιν ἀπολωλεκός· ἐν γὰρ τὸ ἀγαθὸν πολλὰ δὲ τὰ αἰσχρὰ,
 20 καὶ ἐν ἡ ἀλήθεια πολλὰ δὲ τὰ ψευδῆ, καὶ ἐν ἡ ἀληθῆς δικαιοσύνη, πολλὰ δὲ ἕξεις ταύτην ὑποκρίνονται, καὶ ἐν ἡ τοῦ θεοῦ σοφία, πολλὰ δὲ αἱ καταργούμεναι „τοῦ αἰῶνος τούτου“ καὶ „τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου,“ καὶ εἰς μὲν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, πολλοὶ δὲ οἱ ἀλλότριοι τοῦ θεοῦ. διὰ | τοῦτο οὐδεὶς ἐκφεύξεται „ἀμαρτίαν“
 25 „ἐκ πολυλογίας,“ καὶ οὐδεὶς δοκῶν „ἐκ πολυλογίας“ εἰσακουσθήσεσθαι

8 Vgl. Matth. 6, 7. — 8 Vgl. oben Cap. XX 1. — 9 Vgl. Matth. 6, 5. — 11 Vgl. Matth. 6, 7. — 14 Vgl. Jes. 66, 1. — 21 Vgl. I Kor. 2, 6. — 24 Vgl. Prov. 10, 19. — 25 Vgl. Matth. 6, 7.

5 λέγομεν Del. λέγωμεν T Ox. Lond. | 8 ἐν τῇ χεῖρονι τῶν προειρημένων ἡμῖν συναγωγικῇ ἔστι καταστάσει schreibe ich nach Del. (I 230 Anm. c), ἐν τῷ χεῖρονι τῶν προειρημένων ἡμῖν συναγωγικῶν [συναγωγικός Ox.] ἔστι, καταστάσει Ausgg., ἐν τῷ χεῖρονι τῶν προειρημένων ἡμῖν συναγωγικῶς ἔστι καταστάσει T | 9 τε (καὶ) χαλεπωτέρα Lomm., ἢ (oder καὶ) χαλεπωτέρα Bent. Del. (I 230 Anm. c) | τῶν ἐν ταῖς πλατεῖαις γωνιῶν ὁδῶ] τῶν ἐν ταῖς πλατεῖαις γωνίαις ἐστῶτων vermutet Angl. (bei Del. I 920^a) nach Matth. 6, 5 zu gewaltsam | 11 μόνοι Ox. Del. (I 230 Anm. e) μόνον Angl. (a. a. O.) μόνην T Lond. Del. | 12 ἔχοντες Ausgg. ἐχόντων T | (περὶ) ist mit Bent. Del. (I 230 Anm. f) Angl. (a. a. O.) einzufügen | 15 κυρίου] θεοῦ liest Bent. (bei Del. I 230 Anm. g) ohne Grund | 17—21 am Rand: ἐκ' darunter ση von I. H., wahrscheinlich — ἐκεῖνο σημειωτέον, T | 19 ἀπολωλεκός schreibe ich mit Lond. u. Wet. (am Rand), ἀπολωλεκότα Del. (I 230 Anm. h), ἀπολελωκότα Ox. Wet. Del. im Text; ἀπολελωκως [so] T | 21 ὑποκρίνονται] ὑποκρινόμενα vermutet Bent. (bei Del. I 230 Anm. i), ὑποκρινουσα Angl. (a. a. O.).

εισακούεσθαι δύναται. διόπερ οὐχ ὁμοιωτέον ἐστὶ τὰς εὐχὰς ἡμῶν τοῖς ἔθνικοις βαττολογοῦσιν ἢ πολυλογοῦσιν ἢ ὃ τι δὴ ποτε πράττουσι „κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄψεως“ „οἶδε γὰρ“ ὁ τῶν ἁγίων θεός, „πατὴρ“ ὦν, „ὦν χρεῖαν“ ἔχουσιν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ἐπει 5 ἄξια τυγχάνει τῆς πατρικῆς γνώσεως. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ τὸν θεόν, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ ἀγνοεῖ, ἀγνοεῖ δὲ τὰ „ὦν χρεῖαν“ ἔχει διημαρτημένα γὰρ ἐστὶ τὰ „ὦν χρεῖαν“ ἔχειν νομίζει· ὁ δὲ τεθεωρηκῶς ὦν ἐστὶν ἐνδεὴς κρειττόνων καὶ θειοτέρων, γνωσσομένων ὑπὸ θεοῦ τεύξεται ὦν τεθεωρήκε καὶ ἐγνωσμένων τῷ πατρὶ καὶ πρὸ τῆς αλ- 10 τήσεως. τούτων δὴ εἰς τὰ πρὸ τῆς ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον εὐχῆς εἰρημένων, ἤδη θεασώμεθα καὶ τὰ δηλούμενα ἀπὸ τῆς εὐχῆς.

XXII 1. „Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.“ ἄξιον ἐπιμε-
 λέστερον ἐπιτηρῆσαι τὴν λεγομένην παλαιὰν διαθήκην, εἰ ἐστὶ πον
 18^v εὐρεῖν ἐν αὐτῇ εὐχὴν τινος λέγοντος τὸν θεὸν πατέρα· | ἐπὶ γὰρ
 15 τοῦ παρόντος κατὰ δύναμιν ἐξετάσαντες οὐχ εὐρομεν. οὐ τοῦτο δὲ
 φάμεν, ὅτι ὁ θεὸς πατὴρ οὐκ εἴρηται, ἢ οἱ πεπιστευμένοι νομιζό-
 μνοι θεῶν υἱοὶ οὐκ ὠνομάσθησαν θεοῦ, ἀλλ' ὅτι ἐν προσευχῇ τὴν
 ἀπὸ τοῦ σωτήρος κατηγγεμένην παβήσιαν περὶ τοῦ ὠνομάσαι τὸν
 θεὸν πατέρα οὐκ εὐρομέν πω. ὅτι δὲ εἴρηται πατὴρ ὁ θεὸς καὶ
 20 υἱοὶ οἱ τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ προσεληλυθότες, πολλαχοῦ ἐστὶν ἰδεῖν
 ὡσπερ καὶ ἐν Δευτερονομίῳ· „θεὸν τὸν γεννήσαντά σε ἐγκατέλιπες,
 καὶ ἐπελάθου θεοῦ τοῦ τρέφοντός σε,“ καὶ πάλιν· „οὐκ αὐτὸς οὐτός
 σου πατὴρ ἐκτήσατό σε καὶ ἐποίησέ σε καὶ ἐκτίσέ σε,“ καὶ πάλιν·
 „υἱοὶ, οἷς οὐκ ἐστὶ πίστις ἐν αὐτοῖς“ καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐα· „υἱὸς
 25 ἐγέννησα καὶ ὑψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν“ καὶ ἐν τῷ Μαλαχία·
 „υἱὸς δοξάσει πατέρα, καὶ δούλος τὸν κύριον αὐτοῦ. καὶ εἰ πατὴρ
 εἰμι ἐγὼ, ποῦ ἐστὶν ἡ δόξα μου; καὶ εἰ κύριός εἰμι ἐγὼ, ποῦ ἐστὶν
 ὁ φόβος μου;“

2. καὶ εἰ λέγεται τοίνυν πατὴρ ὁ θεός, καὶ υἱοὶ οἱ τῷ λόγῳ
 30 τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως γεγεννημένοι, τὸ βέβαιόν γε καὶ τὸ ἀμετάπτω-

1 Vgl. Matth. 6, 8. 7. — 3 Vgl. Psal. 57, 5. — Vgl. Matth. 6, 8. — 12 Matth. 6, 9. — 14 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. XIX 1 (5) (tom. II p. 146 sq. ed. Lomm., II 7, 16 sqq. ed. Brooke). — 21 Deut. 32, 18. — 22 Deut. 32, 6. — 24 Deut. 32, 20. — Jes. 1, 2. — 26 Mal. 1, 6. — 29 Vgl. Origenes, Comm. in Matth. XVII 36 (tom. IV p. 170 sq. ed. Lomm.).

3 ὁ τῶν ἁγίων θεός] ὁ τῶν ὄλων θεός vermutet Bent. (bei Del. I 231 Anm. a) ohne Grund | 6 ἀγνοεῖ, ἀγνοεῖ δὲ τὰ] ἀγνοεῖ δὴ τὰ vermutet Angl. (bei Del. I 920b) | 10 δὴ] δὲ Angl. (a. a. O.) | 12 am Rand ἀρχὴ von I. H. T | 18 ἀπὸ] ὑπὸ Angl. (a. a. O.), vgl. oben Cap. XIX 1, S. 341 Z. 15 | 20 ἐστὶν schreibe ich, ἐστὶν T Ausgg. | 26 δοξάσει] δοξάζει Angl. (a. a. O.) nach d. LXX | αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | 30 βέβαιόν γε schreibe ich mit Bent. Del. (I 231 Anm. e) Angl. (a. a. O.), βέβαιόν τε T Ausgg.

τον τῆς υἰότητος οὐκ ἔστιν ἰδεῖν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. αὐτὰ γοῦν ἃ παρεθέμεθα ὑπαιτίους ἐμφαίνει εἶναι τοὺς λεγομένους υἰούς· ἐπεὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον, ἕως „ὁ κληρονόμος νῆπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλον, κύριος πάντων ὢν, ἀλλ' ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρὸς“ „τὸ“ δὲ „πλήρωμα τοῦ χρόνου“ ἐν τῇ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίᾳ ἔνεστιν, ὅτε τὴν υἰοθεσίαν ἀπολαμβάνουσιν οἱ βουλόμενοι, ὡς ὁ Παῦλος διδάσκει διὰ τούτων· „οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας εἰς φόβον ἀλλὰ ἐλάβετε πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· Ἄββὰ ὁ πατήρ“
 10 καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην· „ὅσοι | δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς 232
 ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.“ καὶ διὰ τοῦτο τὸ τῆς „υἰοθεσίας πνεῦμα“ ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ Ἰωάννου ἐπιστολῇ περὶ τῶν ἐκ θεοῦ γεγεννημένων μεμαθήκαμεν ὅτι „πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ,
 15 ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει· καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται.“

3. εἰ μέντοι νοήσαιμεν, τί ἐστὶ τὸ „ὅταν προσεύχησθε, λέγετε· πᾶτερ,“ ὅπερ παρὰ τῷ Δουκᾷ γέγραπται, ὀκνήσομεν μὴ γενόμενοι υἱοὶ γνήσιοι προερέγκασθαι ταύτην τὴν φωνὴν αὐτῷ, μὴ ποτε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡμῶν ἁμαρτήμασι καὶ ἀσεβείας ἐγκλήματι ἔνοχοι γενώμεθα.
 20 ὃ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστι. φησὶν ἐν τῇ προτέρᾳ πρὸς Κορινθίους ὁ Παῦλος· „οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν· κύριος Ἰησοῦς, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν λέγει· ἀνάθεμα Ἰησοῦς,“
 19^r τὸ αὐτὸ ὀνομάζων ἅγιον πνεῦμα καὶ πνεῦμα „θεοῦ.“ τί δὲ τὸ εἰπεῖν
 25 „ἐν πνεύματι ἁγίῳ“ κύριον Ἰησοῦν, οὐ πάνυ ἐστὶ σαφές, προφερομένων τὴν φωνὴν ὑποκριτῶν μυρίων καὶ ἑτεροδόξων πλειόνων, ἐνίοτε καὶ δαιμόνων, νικωμένων ὑπὸ τῆς ἐν τῷ ὀνόματι δυνάμεως. οὐδεὶς οὖν τολμήσει τινὰ τούτων ἀποφύνασθαι „ἐν πνεύματι ἁγίῳ“ λέγειν

8 Gal. 4, 1. 2. — 5 Vgl. Gal. 4, 4. — 8 Röm. 8, 15. — 10 Joh. 1, 12. — 12 Vgl. Röm. 8, 15. — 14 I Joh. 3, 9. — 17 Luk. 11, 2. — 22 I Kor. 12, 3. — 25 u. 28 Vgl. I Kor. 12, 3. — 26 Vgl. Origenes, In Jerem. hom. X 5 (tom. XV p. 218 ed. Lomm.). — 27 Vgl. Origenes c. Cels. I 6, I 59 Z. 12 ff. — 28 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. XXXII 7 (11) (tom. II p. 412 ed. Lomm., II 169, 17 sqq. ed. Brooke).

6 ἔνεστιν] ἐνέστη vermutet Angl. (bei Del. I 920b) nach Gal. 4, 4 | 16 γεγένηται Lond. | 18 ὀκνήσομεν] ὀκνήσαιμεν liest Bent. (bei Del. I 232 Anm. a) unrichtig | 28 θεοῦ richtig Angl. (a. a. O.), vgl. Z. 24; ἁγίῳ T Ausgg. | Ἰησοῦς schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 232 Anm. c), vgl. unten S. 348 Z. 6. 8; Ἰησοῦν T Ausgg. | 25 κύριον Ἰησοῦν] κύριος Ἰησοῦς liest Bent. (bei Del. I 232 Anm. d) ohne Grund | προφερομένων Ox. Del. Angl. (a. a. O.) προφερομένην T Lond. | 26 τὴν φωνὴν] (ταύτην) τὴν φωνὴν Angl. (a. a. O.), vgl. oben Z. 19 | 28 τολμήσει] τολμήσειέ liest Bent. (bei Del. I 232 Anm e) unrichtig.

κύριον Ἰησοῦν· διόπερ οἶδ' ἂν δειχθεῖεν λέγειν κύριον Ἰησοῦν, μόνων τῶν ἀπὸ διαθέσεως λεγόντων ἐν τῷ δουλεύειν τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ καὶ μηδένα παρὰ τοῦτον ἐν τῷ ὅ τι ποτ' οἶν πράττειν ἀναγορευόντων κύριον τό· „κύριος Ἰησοῦς.“ εἰ δὲ τοιοῦτοι οἱ λέγοντες· „κύριος Ἰησοῦς,“ τάχα πᾶς ὁ ἁμαρτάνων, διὰ τοῦ παρανομεῖν ἀναθεματίζων τὸν θεῖον λόγον, διὰ τῶν ἔργων κέκραγεν· „ἀνάθεμα Ἰησοῦς.“ ὥσπερ οἶν ὁ τοιοῦδος λέγει „κύριος Ἰησοῦς“ καὶ ὁ τοῦτω ἐναντίως διακείμενος τὸ „ἀνάθεμα Ἰησοῦς,“ οὕτως „πᾶς ὁ ἐκ τοῦ θεοῦ γεγεννημένος“ καὶ μὴ ποιῶν „ἁμαρτίαν“ τῷ σπέρματος μετέχειν θεοῦ, πάσης ἁμαρτίας ἀποτρέποντος, δι' ὧν πράττει λέγει· „πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,“ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος συμμαρτυροῦντος „τῷ πνεύματι“ αὐτῶν „ὅτι“ εἰσὶ „τέκνα θεοῦ“ „καὶ κληρονόμοι“ αὐτοῦ „συγκληρονόμοι“ τε τοῦ „Χριστοῦ,“ ἐπεὶ συμπάσχοντες καὶ συνδοξάζεσθαι ἐπιζητοῦσιν εὐλόγως. ἵνα δὲ μὴ ἐξ ἡμίσεως λέγωσι τὸ „πάτερ ἡμῶν“ οἱ τοιοῦτοι, μετὰ τῶν ἔργων καὶ ἡ καρδία, ἡ τῶν καλῶν ἔργων πηγὴ καὶ ἀρχή, πιστεύει „εἰς δικαιοσύνην,“ οἷς συμφώνως τὸ στόμα ὁμολογεῖ „εἰς σωτηρίαν.“

4. πᾶν οὖν ἔργον αὐτοῖς καὶ λόγος καὶ νόημα, ὑπὸ τοῦ μονογενοῦς λόγου μεμορφωμένα κατ' αὐτὸν, μεμιμηται τὴν εἰκόνα „τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου“ καὶ γέγονε „κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος,“ ἀνατέλλοντος „τὸν ἥλιον“ „ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἀγαθοῦς καὶ“ βρέχοντος „ἐπὶ 233 δικαίους καὶ ἀδίκους,“ ὡς εἶναι ἐν αὐτοῖς „τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου,“ καὶ αὐτοῦ ὄντος εἰκόνας θεοῦ. „εἰκῶν“ οὖν εἰκόνας οἱ ἅγιοι τυγχάνοντες, τῆς εἰκόνας οὐσίας υἱοῦ, ἀπομάττονται υἰότητα, οὐ μόνον „τῷ

4 Vgl. I Kor. 12, 3. — 8 Vgl. I Joh. 3, 9. — 10 Matth. 6, 9. — 11 Vgl. Röm. 8, 16. 17. — 14 Vgl. Matth. 6, 9. — 15 Vgl. Röm. 10, 10 und Plato, Phädr. Cap. XXIV p. 245 C. — 18 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 19 Vgl. Gal. 4, 19 (Röm. 8, 29. II Kor. 3, 18). — Vgl. Kol. 1, 15 (II Kor. 4, 4) und Origenes c. Cels. VIII 17 Mitte. — 20 Vgl. Kol. 3, 10. — Vgl. Matth. 5, 45. — 22 Vgl. I Kor. 15, 49. — 23 Vgl. I Kor. 11, 7. — 24 Vgl. Kol. 1, 13. 15. — Vgl. Phil. 3, 21.

1 κύριον Ἰησοῦν (1 u. 2)] κύριος Ἰησοῦς Bent. (bei Del. I 232 Anm. e u. f) , δειχθεῖεν λέγειν schreibe ich mit E. Klostermann, δεχθεῖη λέγων Ox. Lond., δεχθῆ ἐν (τῷ) λέγειν liest Angl. (bei Del. I 920b) weniger gut; δεχθεῖεν λέγειν T Del. | 4 κύριον] κυρίως vermuten Bent. u. Del. (I 232 Anm. g) | hinter κύριον + (καλῶς εἰπόντων) Angl. (a. a. O.) nach Joh. 13, 13; aber κύριον hängt von ἀναγορευόντων (Z. 3) und τό· κύριος Ἰησοῦς von λεγόντων (Z. 2) ab, vgl. εἰ δὲ τοιοῦτοι οἱ λέγοντες πτλ. (Z. 4) | 7 ὁ τοιοῦδος λέγει| ὁ τοιοῦδος λέ' [so] T ὁ τοιοῦδος λέγων Lond. τοιοῦδος ὁ λέγων (τῷ) vermutet Angl. (a. a. O.) | 10 λέγει| λέγει (τῷ) Angl. (a. a. O.) | 18 τε| δε Angl. (a. a. O.) nach Röm. 8, 17 | 23 εἰκῶν] εἰκόνες vermutet Angl. (a. a. O.) mit Hinweis auf Origenes, Comm. in Joh. I 19 (17) u. II 3 (tom. I p. 38 u. 93 ed. Lomm., I 22, 7 sqq. 59, 27 sqq. ed. Brooke) u. c. Cels. VIII 17. 18 nicht überzeugend.

σώματι τῆς δόξης“ τοῦ Χριστοῦ γινόμενοι σύμμορφοι ἀλλὰ καὶ ὄντι ἐν „τῷ σώματι.“ γίνονται δὲ σύμμορφοι τῷ ἐν „σώματι τῆς δόξης,“ μεταμορφούμενοι „τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοός.“ εἰ δ' οἱ τοιοῦτοι δι' ὄλων φασι τό· „πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,“ δηλονότι „ὁ 5 ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν,“ ὡς φησιν ἐν τῇ καθολικῇ ὁ Ἰωάννης, „ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει.“ καὶ ὡσπερ „σπέρμα“ τοῦ θεοῦ, ἐν τῷ γεγεννημένῳ „ἐκ τοῦ θεοῦ“ μένον, αἴτιον τοῦ μὴ δύνασθαι „ἁμαρτάνειν“ γίνεται τῷ κατὰ τὸν μονογενῆ λόγον μεμορφωμένῳ· οὕτως ἐν παντὶ τῷ ποιῶντι „τὴν ἁμαρτίαν“ „σπέρμα“ 10 τοῦ διαβόλου ἔνεστιν, ὅσον ἐνυπάρχει τῇ ψυχῇ, μὴ ἔῶν δύνασθαι κατορθοῦν τὸν ἔχοντα αὐτό. ἀλλ' ἐπεὶ „εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου,“ δυνατὸν τῇ εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐπίδημα τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ, λυθέντων τῶν ἔργων „τοῦ 19^ν διαβόλου,“ ἐξαφανισθῆναι τὸ ἐντεθὲν ἡμῖν „σπέρμα“ πονηρὸν, | καὶ 15 γενέσθαι ἡμᾶς „τέκνα τοῦ θεοῦ.“

5. μὴ λέξεις τοίνυν νομισώμεν διδάσκεισθαι λέγειν ἡμᾶς ἐν τινι ἀποτεταγμένῳ τοῦ εὐχεσθαι καιρῷ· ἀλλ' εἰ συνίεμεν τῶν ἡμῖν προεξετασθέντων εἰς τὸ „ἀδιαλείπτως“ προσεύχεσθαι, πᾶς ἡμῶν ἁβλος „ἀδιαλείπτως“ προσευχομένων λεγέτω τό· „πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν 20 τοῖς οὐρανοῖς,“ „τὸ πνεῦμα“ ἔχων οὐδαμῶς ἐπὶ γῆς ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ „ἐν οὐρανοῖς,“ θρόνοις τυγχάνουσι τοῦ θεοῦ διὰ τὸ ἰδρῶσθαι τὴν τοῦ θεοῦ βασιλείαν ἐν πᾶσι τοῖς φοροῦσι „τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου“ καὶ διὰ τοῦτο γενομένοις ἐπουρανοῖς.

XXIII 1. Ἐπὶν (δὲ) λέγεται ὁ πατὴρ τῶν ἁγίων εἶναι „ἐν τοῖς 25 οὐρανοῖς,“ οὐ περιγεγράφαι αὐτὸν σχήματι σωματικῷ ὑποληπτέον καὶ „ἐν οὐρανοῖς“ κατοικεῖν, ἐπεὶ τοι περιεχόμενος ἐλάττων τῶν οὐρανῶν ὁ θεὸς εὐρεθήσεται, περιεχόντων αὐτὸν τῶν οὐρανῶν· δέον τῇ ἀφάτῳ δυνάμει τῆς θεότητος αὐτοῦ πεπελοῦσθαι περιέχεσθαι

8 Vgl. Röm. 12, 2. — 4 Matth. 6, 9. — I Joh. 3, 8. — 7 Vgl. I Joh. 3, 9. — 8 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 9 Vgl. Gal. 4, 19 (Röm. 8, 29. II Kor. 3, 18). — Vgl. I Joh. 3, 8. 9. — 11 Vgl. I Joh. 3, 8—10. — 17 Vgl. oben Cap. XII. — 18 Vgl. I Thess. 5, 17. — 19 Matth. 6, 9. — 20 Vgl. Phil. 3, 20. — 21 Vgl. Jes. 66, 1 und Origenes, In Gen. hom. I 2 (tom. VIII p. 107 sq. ed. Lomm.). — 22 Vgl. I Kor. 15, 49. — 24 Vgl. Matth. 6, 9. — 26 Vgl. Clemens Alex., Strom. II 2, 6 u. VII 5, 28 p. 431 u. 845 ed. Potter.

1 ὄντι] <τῷ> ὄντι Angl. (bei Del. I 921*), vgl. unten Z. 2 | 2 ἐν (2) tilgt Bent. (bei Del. I 233 Anm. a) | 3 ἀνακαινίσει Lond. | 4 δῆλον ὅτι Lond. | 7 ἐκ τοῦ θεοῦ von I. H. nachgetragen (τοῦ θεοῦ übergeschr.) T | 11 αὐτό schreibe ich mit Bent. Del. (I 233 Anm. c) Angl. (a. a. O.), αὐτόν TAusgg. | 16 hinter τοίνυν + μόνον Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 18 προσεύχεσθαι] προσεύχθε Lond. u. Del. (I 233 Anm. d) ohne Grund | 21 ἰδρῶσθαι TAusgg. | 24 (δὲ) füge ich mit Angl. (a. a. O.) ein | τῶν ἁγίων] τῶν ὄλων Bent. (bei Del. I 233 Anm. e).

καὶ συνέχεσθαι τὰ πάντα ὑπ' αὐτοῦ. καὶ καθολικῶς τὰς ὅσον ἐπὶ τῷ ῥητῷ λέξεις, τὰς νομιζομένας τοῖς ἀπλοστέροις ἐν τόπῳ φάσκειν εἶναι τὸν θεόν, μεταληπτέον πρεπόντως ταῖς μεγάλας καὶ πνευματικαῖς ἐννοίαις περὶ θεοῦ, οἷαι εἰσιν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην αὐταί·

5 „πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἦλθεν αὐτοῦ ἡ ὄρα, ἵνα μεταβῆ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς·“ καὶ μετ' ὀλίγα· „εἰδὼς ὅτι πάντα ἔδωκεν αὐτῷ ὁ πατήρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς θεὸν ὑπάγει,“ καὶ | μεθ' ἕτερα· 234

10 „ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπήτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι πορευόμεαι πρὸς τὸν πατέρα·“ καὶ κάλιν μεθ' ἕτερα· „νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἔρωτᾷ με· ποῦ ὑπάγεις;“ εἰ γὰρ ταῦτα τοπικῶς ἐκδεκτέον, δηλον ὅτι καὶ τὸ „ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἐάν τις ἀγαπᾷ

15 με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα.“

2. οὐχὶ δὲ γε ταῦτα τοπικῆς μεταβάσεως νοουμένης περὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν πρὸς τὸν ἀγαπῶντα τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ γίνεται, οὐδ' ἄρα τοπικῶς ταῦτα ἐκδεκτέον· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ,

20 ἡμῖν συγκαταβαλῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰδίαν ἀξίαν, ὅτε παρὰ ἀνθρώποις ἐστὶ, ταπεινούμενος, μεταβαίνειν λέγεται „ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα,“ ὅπως καὶ ἡμεῖς ἐκείθι τέλειον αὐτὸν θεασόμεθα, ἀπὸ τῆς παρ' ἡμῖν κενότητος, ἣν „ἐκένωσεν ἑαυτὸν,“ ἐπὶ τὸ ἴδιον „πλήρωμα“ καλυδρομοῦντα· ἐνθα καὶ ἡμεῖς, αὐτῷ ὁδηγῶ

25 χρούμενοι, πληρωθέντες πάσης κενότητος ἀπαλλαγόμεθα. ἀπιέτω τοίνυν „πρὸς τὸν πέμψαντα“ αὐτὸν ἀφίς τὸν κόσμον ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, καὶ „πρὸς τὸν πατέρα“ πορευέσθω. καὶ τὸ ἐπὶ τέλει δὲ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου· „μὴ μου ἄπτου· οὐπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου“ μυστικώτερον νοῆσαι ζητήσωμεν· τῆς

30 ἀναβάσεως „πρὸς τὸν πατέρα“ τοῦ υἱοῦ θεοπρεπέστερον μετὰ ἀγίας τρανότητος ἡμῖν νοουμένης, ἣντινα ἀνάβασιν νοῦς μᾶλλον ἀναβαίνει σώματος.

5 Joh. 13, 1. — 8 Joh. 13, 3. — 10 Joh. 14, 28. — 12 Joh. 16, 5. — 14 Joh. 14, 23. — 17 Vgl. Clemens Alex., Strom. VII 2, 5 p. 831 ed. Potter. Origenes, Comm. in Joh. XX 16 (18) (tom. II p. 237 sq. ed. Lomm., II 61 sq. ed. Brooke) u. c. Cels. IV 5, I 277 Z. 27 ff. V 12, S. 13 Z. 1. — 20 Vgl. Phil. 2, 7. 8. — 21 Vgl. Joh. 13, 1. — 23 Vgl. Phil. 2, 7. — 24 Vgl. Kol. 1, 19. 2, 9 (Ephes. 1, 23). — 25 Vgl. Kol. 2, 10. — 26 Vgl. Joh. 16, 5. — 27 Vgl. Joh. 13, 1. — 28 Joh. 20, 17.

14 δηλονοτι [so] T δηλονότι Lond. | 17 γε von I. H., w. e. sch., übergeschr. T.

20^r 3. ταῦτα ἡγοῦμαι | συνεξητακένοι τῷ „πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς“ ὑπὲρ τοῦ ταπεινῆν περὶ θεοῦ ὑπόληψιν τῶν νομιζόντων αὐτὸν εἶναι τοικῶς „ἐν οὐρανοῖς“ περιελεῖν καὶ μὴ εἶναι τινα ἐν σωματικῷ τόπῳ εἶναι τὸν θεὸν (ἐπεὶ τούτῳ ἀκόλουθόν 5 ἔστι καὶ σῶμα αὐτὸν εἶναι) λέγειν, ᾧ ἔπεται δόγματα ἀσεβέστατα, τὸ διαιρετὸν καὶ ὑλικὸν καὶ φθαρτὸν αὐτὸν εἶναι ὑπολαμβάνειν· πᾶν γὰρ σῶμα διαιρετὸν ἔστι καὶ ὑλικὸν καὶ φθαρτὸν· ἢ λεγέτωσαν ἡμῖν μὴ κενοκαθῶντες ἀλλὰ τρανῶς καταλαμβάνειν φάσκοντες, πῶς οἷόν τε ἔστιν ἑτέρας (εἶναι) φύσεως παρὰ τὴν ὑλικήν. ἐπεὶ δὲ 10 καὶ πρὸ τῆς σωματικῆς Χριστοῦ ἐπιδημίας γραμμάτων πολλὰ τὸ ἐν σωματικῷ τόπῳ εἶναι τὸν θεὸν λέγειν δοκεῖ, οὐκ ἄτοπόν μοι φαίνεται ὀλίγα κάκεινων παραθέσθαι ὑπὲρ τοῦ πάντα περισπασμὸν ἀφελειν ἀπὸ τῶν διὰ τὸν ἰδιωτισμὸν τὸ ὅσον ἐπ’ αὐτοῖς μικρῷ καὶ βραχεὶ τόπῳ ἐμπεριλαμβανόντων τὸν ἐπὶ πάντων θεόν. καὶ πρῶ- 15 τὸν γε ἐν τῇ Γενέσει „Ἀδὰμ“ καὶ Ἐῦα, φησὶν, „ἤκουσαν τῆς φωνῆς κυρίου τοῦ θεοῦ περιπατοῦντος τὸ δειλινὸν ἐν τῷ παραδείσῳ· καὶ ἐκρύβθησαν ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου κυρίου τοῦ 235 θεοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου.“ ἐροῦμεν πρὸς τοὺς εἰς τοὺς θησαυροὺς τῆς λέξεως ἐλθεῖν μὴ βουλομένους ἀλλὰ μηδὲ τὴν 20 ἀρχὴν κρούοντας „τὴν θύραν“ αὐτῆς, εἰ δύνανται παραστήσαι κύριον τὸν θεόν, τὸν πληροῦντα „τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν“, τὸν, ὡς αὐτοὶ ὑπολαμβάνουσι, σωματικώτερον „οὐρανῷ“ θρόνῳ χρώμενον καὶ „τῇ γῆ“ ὑποποδίῳ „τῶν ποδῶν αὐτοῦ“, ὑπὸ οὕτω βραχέος συγκρίσει τοῦ παντός οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς περιέχεσθαι τόπου, ὥστε ὄν ὑπολαμ- 25 βάνουσι σωματικὸν παράδεισον μὴ ἐκπληροῦσθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τοσοῦτῳ αὐτοῦ εἶναι τῷ μεγέθει μείζονα, ὡς καὶ περιπατοῦντα χωρεῖν αὐτὸν, ἀκουμένης „φωνῆς“ ἀπὸ τῆς βάσεως τῶν ποδῶν αὐ-

1 Matth. 6, 9. — 5 Vgl. Origenes, In Gen. hom. I 13 (tom. VIII p. 121 ed. Lomm.) und c. Cels. III 75, I 267 Z. 3 ff. VI 70, 71, S. 139 Z. 31 ff. VIII 49, S. 265 Z. 4 ff. — 7 Vgl. Aristot., Org. I 1 (vol. I p. 268^a, 7 ed. Acad. Reg. Borussia.). — 15 Gen. 3, 8. — 20 Vgl. Luk. 13, 25. — 21 Vgl. Jerem. 23, 24. — 22 Vgl. [Matth. 5, 34. 35 (Jes. 66, 1)]. — 25 Vgl. Origenes, De princ. IV 16 (tom. XXI p. 510 ed. Lomm. — Philokalia Cap. I 17 p. 24, 1 sqq. ed. Rob.) und c. Cels. IV 39, I 311 Z. 7 ff. — 26 Vgl. Gen. 3, 8.

1 hinter ἡγοῦμαι + ἀναγκαίως Angl. (bei Del. I 921^a) nicht ohne Wahrscheinlichkeit; vgl. oben Cap. XIII 4, S. 328 Z. 3, unten Cap. XXIV a. E. XXXI a. E. u. andere Stellen | 4 hinter τινα + οἶεσθαι Del. (I 234 Anm. b) | hinter τόπῳ + φάσκειν Angl. (a. a. O.), vgl. oben S. 350 Z. 2; aber ἐν σωματικῷ τόπῳ εἶναι τὸν θεόν hängt von λέγειν (Z. 5) ab | 6 u. 7 διαιρετὸν T. Ausgg. | 9 (εἶναι) füge ich mit Angl. (a. a. O.) ein, während Bent. u. Del. (I 234 Anm. c) das vorhergehende ἔστιν in εἶναι corrigieren wollen | 21 τὸν (vor πληροῦντα) < Wet. Del. | 25 βραχέος schreibe ich mit Bent. Del. (I 235 Anm. a) Angl. (a. a. O.), βραχεία T. Ausgg.

τοῦ. ἔτι δὲ κατ' ἐκείνους ἀτοπώτερον τὸ αἰδουμένους τὸν θεὸν διὰ τὴν παράβασιν τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Ἐῶν κρύπτεσθαι „ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου.“ οὐδὲ γὰρ λέγεται ὅτι οὕτως ἠθέλησαν κρύπτεσθαι, ἀλλ' ὄντως „ἐκρύβησαν.“ πῶς δὲ κατ' αὐτοὺς πυνθάνεται τοῦ Ἀδὰμ ὁ θεὸς λέγων „ποῦ εἶ;“

4. περὶ τούτων δὲ ἐπὶ πλείον διειλήφραμεν, ἐξετάζοντες τὰ εἰς τὴν Γένεσιν· πλὴν καὶ νῦν ἵνα μὴ τέλεον παρασιωπήσωμεν τὸ τηλικούτον πρόβλημα, αὐτάρκως ἀναμνησθησόμεθα τοῦ „ἐνοικήσω ἐν 10 αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω ἐν αὐτοῖς,“ λεγομένου ἐν Δευτερονομίῳ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὁποῖος γὰρ αὐτοῦ ὁ περίπατος ἐν τοῖς ἁγίοις, τοιοῦτός 20^v τις καὶ ὁ ἐν τῷ παραδείσῳ, κρυπτομένου | θεὸν καὶ φεύγοντος τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ καὶ ἀφισταμένου τῆς παρῳήσιας παντὸς τοῦ ἀμαρτάνοντος· οὕτω γὰρ καὶ „Κάιν ἐξῆλθεν ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ 15 καὶ ᾤκησεν ἐν γῆ Ναϊδ κατέναντι Ἐδέμ.“ ὡς οὖν ἐν τοῖς ἁγίοις ἐνοικεῖ, οὕτως καὶ ἐν οὐρανῷ, ἦτοι παντὶ ἁγίῳ καὶ φοροῦντι „τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου“ ἢ τῷ Χριστῷ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ σωζόμενοι „φωστῆρες“ καὶ ἀστῆρες τοῦ οὐρανοῦ, ἢ καὶ διὰ τοὺς ἐν οὐρανῷ ἁγίους κατοικεῖ (ἐκεῖ κατὰ) τὸ εἰρημένον· „πρὸς δὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς 20 μόν, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ.“ καὶ τὸ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ δέ· „μὴ σπεύσης ἐξενεγκεῖν λόγον πρὸ προσώπου τοῦ θεοῦ· ἵτι ὁ θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σὺ ἐπὶ γῆς κάτω“ διάστημα βούλεται δηλωῶσαι ἀπὸ τῶν ὄντων ἐν τῷ σώματι „τῆς ταπεινώσεως“ ἕως τοῦ παρὰ τοῖς ὑψουμένοις ὑπὸ τῆς ὀφελείας καὶ τοῦ λόγου ἀγγέλοις καὶ

6 Gen. 3, 9. — 9 Vgl. II Kor. 6, 16 (Lev. 26, 12. Deut. 23, 14. Ezech. 37, 27). — [13 Vgl. Hebr. 10, 35. —] 14 Gen. 4, 16. — 16 Vgl. Clemens Alex., Eclog. proph. 52 p. 1001 ed. Potter. Origenes, In Gen. hom. I 13 (tom. VIII p. 122 ed. Lomm.). — 16 Vgl. I Kor. 15, 49. — 18 Vgl. Phil. 2, 15. Apok. Joh. 1, 20 (Gen. 1, 14. 16. Weish. Sal. 13, 2). — 19 Psal. 122, 1. — 21 Pred. Sal. 5, 1. — 23 Phil. 3, 21. — 24 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. I 34 (31) u. 40 (35) (tom. I p. 68 u. 79 sq. ed. Lomm., I 40, 26 sqq. 48, 20 sqq. ed. Brooke).

10 Δευτερονομίῳ] wohl kein Textfehler sondern ungenaue Angabe des Origenes; vgl. dessen Comm. in Matth. X 15 (tom. III p. 41 sq. ed. Lomm.) | 12 ὁ < Del. | θεὸν] (ἀπὸ προσώπου τοῦ) θεοῦ liest Angl. (bei Del. I 921b) nach Gen. 3, 8 u. mit Hinweis auf Origenes, In Jerem. hom. XVI 4 (tom. XV p. 294 sq. ed. Lomm.) zu gewaltsam | 13 παρῳήσιας] παρουσίας lesen Bent. u. Del. (I 235 Anm. c) ohne Grund | 18 διὰ τοὺς ἐν οὐρανῷ ἁγίους κατοικεῖ] διὰ τὸ ἐν οὐρανῷ ἁγίους κατοικεῖν vermutet Bent. (bei Del. I 235 Anm. d) | 19 (ἐκεῖ κατὰ) füge ich mit Angl. (a. a. O.) ein, da das Citat Psal. 122, 1 offenbar zu dem vorhergehenden u. nicht mit dem Citat Pred. Sal. 5, 1 zum folgenden Satze gehört; hinter τὸ + δ' Bent. (bei Del. I 235 Anm. d) der Satzverbindung wegen | 23 τοῦ] ταν (scil. ἐν οὐρανῷ ἁγίων) vermutet Angl. (a. a. O.) | 24 καὶ (vor τοῦ) tilgt Angl. (a. a. O.), vielleicht ist τῆς statt καὶ zu schreiben.

δυνάμειν ἁγίαις ἢ αὐτῷ τῷ Χριστῷ. οὐ γὰρ ἄτοπον αὐτὸν μὲν εἶναι κυρίως θρόνον τοῦ πατρὸς, ἀλληγορικώτερον οὐρανὸν καλούμενον, τὴν δὲ ἐκκλησίαν αὐτοῦ γῆν ὀνομαζομένην „ὑποπόδιον“ τυγχάνειν „τῶν ποδῶν αὐτοῦ.“

- 5 5. προστεθείκαμεν δὴ ὀλίγα καὶ τῆς παλαιᾶς διαθήκης δητὰ, νομιζόμενα ἐν τόπῳ παριστάνειν τὸν θεὸν, ὑπὲρ τοῦ πάντοθεν κατὰ τὴν δεδομένην | ἡμῖν δύναμιν πείσαι τὸν ἐντυγχάνοντα ὑψηλότερον καὶ 236 πνευματικώτερον ἀκούειν τῆς θείας γραφῆς, ὅταν δοκῇ ἐν τόπῳ διδάσκειν εἶναι τὸν θεόν. ἔπρεπε δὲ ταῦτα συνεξετασθῆναι τῷ
10 „πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,“ οἷον ἐὰν ἀφιστάντι τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ ἀπὸ πάντων τῶν γεννητῶν· οἷς γὰρ οὐ κοινωνεῖ, αὐτοῖς δόξα τις θεοῦ καὶ δύναμις αὐτοῦ, καὶ, ἐν οὕτως εἶπω, ἀποδόξῃ τῆς θεότητος ἐγγίνεται αὐτοῖς.

XXIV 1. „Ἀγιάσθητω τὸ ὄνομά σου.“ ὅτε μὲν παρίστησι τὸ
15 μὴ γεγονέναι πω, περὶ οὗ εὔχεται, ὅτι δὲ τούτου τυχῶν τὸ μὴ παραμένειν αὐτὸ καὶ τηρεῖσθαι ἄξιον, φανερόν ὅσον ἐπὶ τῇ λέξει ἐνταῦθα, ὡς μηδέπω ἁγιασθέντος τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς, κελεύεσθαι λέγειν ἡμᾶς κατὰ γε τὸν Ματθαῖον. καὶ τὸν Λουκᾶν τὸ „ἁγιάσθητω τὸ ὄνομά σου.“ καὶ πῶς, εἰποι τις ἂν, ἄνθρωπος ἄξιον ἁγιάζεσθαι
20 „τὸ ὄνομα“ τοῦ θεοῦ ὡς μὴ ἁγιασμένον; τί „τὸ ὄνομα“ τοῦ πατρὸς καὶ τί τὸ ἁγιάζεσθαι αὐτὸ, κατανοήσωμεν.

2. „ὄνομα“ τοίνυν ἐστὶ κεφαλαιώδης προσηγορία τῆς ἰδίας ποιότητος τοῦ ὀνομαζομένου παραστατικῇ· οἷον ἐστὶ τις ἰδία ποιότης Παύλου τοῦ ἀποστόλου, ἢ μὲν τις τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν τοιάδε ἐστίν, ἢ δὲ
25 τις τοῦ νοῦ, καθ' ἣν τοιῶνδὲ ἐστὶ θεωρητικὸς, ἢ δὲ τις τοῦ σώματος

2 Vgl. Hebr. 1, 8 (Psal. 44, 7). — 8 Vgl. Matth. 5, 34. 35 (Jes. 66, 1). — 10 Matth. 6, 9. — 14 Matth. 6, 9. Luk. 11, 2. — 15 Vgl. Clemens Alex., Strom. VII 7, 39. 44 p. 853. 857 ed. Potter. — 18 Matth. 6, 9. Luk. 11, 2.

1 ἦ] καὶ Angl. (bei Del. I 921^b) | 5 δὴ] δὲ liest Angl. (a. a. O.) unrichtig | 10 ἀφιστάντι schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), ἀφιστάς T Ausgg. | 11 οἷς γὰρ οὐ κοινωνεῖ] scil. ἢ οὐσία τοῦ θεοῦ, daher die Verbesserung von Angl. (a. a. O.) (οἷς οὐ κοινωνεῖ) | οἷς γὰρ [οὐ] κοινωνεῖ (oder ἐνοικῶν κοινωνεῖ) unnötig | 13 αὐτοῖς] von Angl. (a. a. O.) getilgt; ob αὐτοῦ? | 14 ὅτε μὲν] εἴτε μὲν Bent. u. Del. (I 236 Anm. a), (ὁ εὐχόμενος) ὅτε μὲν Angl. (a. a. O.) | 15 ὅτι δὲ schreibe ich, ὅτι δὲ T Ausgg. εἴτε δὲ Bent. u. Del. (I 236 Anm. a) | τυχῶν Bent. Del. Angl. (a. a. O.) τυχὸν T Ausgg. | παραμένειν αὐτὸ] παραμένον αὐτὸ Ausgg. παραμένον αὐτῷ Angl. (a. a. O.) | 16 φανερόν] φανερόν (δὲ) Angl. (a. a. O.) | 18 κατὰ γε] κατὰ τε vermutet Angl. (bei Del. I 922^a) | 20 hinter ἁγιασμένον ist vielleicht ein verbindender Ausdruck wie (καὶ πρώτον) ausgefallen; weniger wahrscheinlich will Angl. (a. a. O.) οὐν πατρὸς statt τοῦ πατρὸς schreiben, vgl. oben Z. 17 | 25 θεωρητικὸς (scil. νοῦς) schreibe ich mit Bent. Del. (I 236 Anm. b) Angl. (a. a. O.), θεωρητικῇ T Ausgg.

αὐτοῦ, καθ' ἣν τοιόνδε ἐστὶ. τὸ τοίνυν τούτων τῶν ποιότητων ἴδιον
καὶ ἀσυμμετρικόν πρὸς ἕτερον (ἄλλος γὰρ τις ἀπαράλλακτος Παῦλον
ἐν τοῖς οὖσις οὐκ ἐστὶ) δηλοῦται διὰ τῆς „Παῦλος“ ὀνομασίας. ἀλλ'
21^r ἐπὶ | ἀνθρώπων, οἰοεὶ ἀλλασσομένων τῶν ἰδίων ποιότητων, ὕγιως
5 κατὰ τὴν γραφὴν ἀλλάσσεται καὶ τὰ ὀνόματα· μεταβαλοῦσης γὰρ
τῆς τοῦ „Ἀβραάμ“ ποιότητος, ἐκλήθη „Ἀβραάμ“, καὶ τῆς τοῦ Σιμωνος,
ὁ „Πέτρος“ ὀνομάσθη, καὶ τῆς τοῦ διώκοντος τὸν Ἰησοῦν „Σαούλ“,
προσηγορεύθη ὁ „Παῦλος.“ ἐπὶ δὲ θεοῦ, ὅστις αὐτός ἐστιν ἀτρεπτος
καὶ ἀναλλοίωτος αἰετῶν, ἐν ἐστὶν αἰετὸς τὸ οἰοεὶ καὶ ἐπ' αὐτοῦ
10 ὄνομα, τὸ „ὁ“ ὦν· ἐν τῇ Ἐξόδοι εἰρημένον ἢ τι οὕτως ἂν λεχθό-
μενον. ἐπεὶ οὖν περὶ θεοῦ πάντες μὲν ὑπολαμβάνομεν τι, ἐννοοῦντες
ἄτινα δὴ ποτε περὶ αὐτοῦ, οὐ πάντες δὲ ὁ ἐστὶ (σπάνιοι γὰρ καὶ, εἰ
χρὴ λέγειν, τῶν σπανίων σπανιώτεροι οἱ τὴν ἐν πᾶσιν ἀγιότητα
καταλαμβάνοντες αὐτοῦ), εὐλόγως διδασκόμεθα τὴν ἐν ἡμῖν ἐννοίαν
15 περὶ θεοῦ ἁγίαν γενέσθαι, ἢ ἴδωμεν αὐτοῦ τὴν ἀγιότητα κτίζοντος
καὶ προνοοῦντος καὶ κρινοντος καὶ ἐκλεγομένου καὶ ἐγκαταλείποντος
ἀποδεχομένου τε καὶ ἀποστρεφόμενου καὶ γέροντος ἀξιούντος καὶ κολάζον-
τος ἕκαστον κατὰ τὴν ἀγίαν.

3. ἐν τούτοις γὰρ καὶ τοῖς παραπλησίοις, ἢ οὕτως εἶπω, χαρακτη-
20 ρίζεται ἴδια ποιότης τοῦ θεοῦ, ἣντινα νομίζω „ὄνομα θεοῦ“ λέγεσθαι
κατὰ τὰς γραφάς, ἐν μὲν τῇ Ἐξόδοι „οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ
θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ“ ἐν δὲ τῷ Δευτερονομίῳ „προσδοκάσθω | ὡσεὶ 237
ἕτερός τὸ ἀπόφθεγμα μου, καταβήτω ὡσεὶ δρόσος τὰ ῥήματά μου,
ὡσεὶ ὄμβρος ἐπ' ἀγροστίαν καὶ ὡσεὶ νιφετός ἐπὶ χόρτον· ὅτι ὄνομα
25 κυρίου ἐκάλεσα,“ ἐν δὲ ψαλμοῖς· „μνησθήσονται τοῦ ὀνοματός σου
ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ.“ ὁ τε γὰρ οἷς μὴ δεῖ ἐφαρμοζῶν τὴν ἐννοίαν
τοῦ θεοῦ λαμβάνει „τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ“, ἐπὶ ματαίῳ, ὁ τε
δυναμένος ἀποφθέγξασθαι ἕτερον, τοῖς ἀκούουσι συνεργοῦντα τῇ

8 Vgl. Act. 13, 9. — 6 Vgl. Gen. 17, 5. — 7 Vgl. Mark. 3, 16. Joh. 1, 42
(Matth. 10, 2. 16, 18. Luk. 6, 14). — Vgl. Act. 9, 4. 5. 13, 9. — 8 Vgl. Origenes
c. Cels. I 21, I 72 Z. 19 f. III 75, I 267 Z. 3. — 10 Vgl. Exod. 3, 14. — 15 Vgl.
Hebr. 12, 10. — 17 Vgl. Matth. 25, 46. — 21 Exod. 20, 7. — 22 Deut. 32, 2. 3. —
25 Psal. 44, 18. — 27 Vgl. Exod. 20, 7. — 28 Vgl. Deut. 32, 2.

4—7 am Rand folgende Inhaltsangabe (3 Zeilen) von I. H. σὴ δια τί υπαλ-
λα(σ)σεται τισὶ τὰ ὀνόματα κατὰ τὴν . . . [σὴ las Huet, Gaskoin kann
nur den zweiten Buchst., nämlich ι, erkennen; γραφὴν scheint nicht dazustehn]
T | 9 ἀναλλοίωτος T | ἐν ἐστὶν] ἐνεστὶν Lond. | 10 ὁ] ὦν schreibe ich mit
Angl. (bei Del. I 922*) nach Exod. 3, 14 | 13 πᾶσι T Lond. | ἀγιότητα] ἰδιότητα
lesen Bent. u. Del. (I 236 Anm. d) ohne Grund | 15 ἁγίαν γενέσθαι, ἢ ἴδωμεν
αὐτοῦ τὴν ἀγιότητα] ὕγιαν γενέσθαι, ἂν ἴδωμεν αὐτοῦ τὴν ἰδιότητα lesen Bent. u.
Del. (I 236 Anm. e) zu gewaltsam und unnötig | ἀγιότητα] ἀγνότητα Del. im
Text | 26 ἐφαρμοζῶν Del. ἀφαρμοζῶν T Ox.Lond.

καρποφορία τῶν ψυχῶν αὐτῶν, καὶ ῥήματα δρόσφ εἰκότα παρακλη-
 τικὰ προσαγόμενος τῇ τε ῥύμη τῆς οἰκοδομῆς τῶν λόγων ὄμβρον
 ὀφελιμώτατον ἐπάγων τοῖς ἀκροαταῖς ἢ νιφετὸν ἀνυσιμώτατον, διὰ
 τοῦτο ταῦτα δύναται. ταῦτα ἐπινοήσας ἑαυτὸν δεόμενον θεοῦ τοῦ
 5 τελειοῦντος καλεῖ παρ' ἑαυτὸν τὸν τῶν προειρημένων κυρίως χορηγόν·
 πᾶς τε τρανῶν καὶ τὰ περὶ τοῦ θεοῦ ὑπομμνήσκειται μᾶλλον ἢ
 μανθάνει, κἄν ἀπὸ τινος ἀκούειν δοκῇ ἢ εὐρίσκειν νομίξῃ τὰ τῆς
 θεοσεβείας μυστήρια.

4. ὥσπερ δὲ τὰ ἐνθάδε δεῖ νοεῖν τὸν εὐχόμενον, αἰτεῖν αὐτὸν
 10 ἁγιασθῆναι „τὸ ὄνομα“ τοῦ θεοῦ· οὕτως ἐν ψαλμοῖς τὸ „ὑψώσωμεν
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ“ λέγεται, προστάσσοντος τοῦ προφήτου
 μετὰ πάσης συμφωνίας ἐν τῷ αὐτῷ νοῖ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ φθάσαι
 ἐπὶ τὴν ἀληθῆ καὶ ὑψηλὴν γνῶσιν τῆς ιδιότητος τοῦ θεοῦ. τοῦτο
 γὰρ ἐστὶ τὸ ὑποῦν „τὸ ὄνομα“ τοῦ θεοῦ „ἐπὶ τὸ αὐτὸ,“ (ὅτε) μετα-
 15 λαβῶν τις ἀποδόξης θεότητος τῷ ὑπειληφθαι ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ
 κεκρατηκέναι τῶν ἐχθρῶν, ἐφησθῆναι πτώσει αὐτοῦ μὴ δυναμένον,
 ὑψοῖ αὐτὴν τὴν δύναμιν, ἣς μετέληχε, θεοῦ· ὅπερ δηλοῦται ἐν εἰκοστῷ
 ἐνάτῳ ψαλμῷ διὰ τοῦ „ὑψώσω σε, κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με καὶ (οὐκ)
 21 εὐφρανάς τοὺς ἐχθρούς μου ἐπ' ἐμοί.“ ὑψοῖ | δέ τις τὸν θεόν, ἐγκαι-
 20 νίσας αὐτῷ οἶκον ἐν ἑαυτῷ, ἐπεὶ καὶ ἡ (ἐπι)γραφὴ τοῦ ψαλμοῦ
 οὕτως ἔχει· „ψαλμὸς ᾠδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου τοῦ Δαυὶδ.“

5. ἔτι περὶ τοῦ „ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου“ καὶ τῶν ἐξῆς
 προστακτικῶν χαρακτηρῶν εἰρημένων λεκτέον ὅτι συνεχῶς προστακτι-

10 Vgl. Matth. 6, 9. Luk. 11, 2. — Psal. 33, 4. — 18 Psal. 29, 2. — 21
 Psal. 29, 1. — 22 Matth. 6, 9. Luk. 11, 2.

1 αὐτῶν E. Klostermann, ἑαυτῶν T Ausgg. | 2 ῥύμη] ῥώμη liest Bent. (bei
 Del. I 237 Anm. a) ohne Grund | 3 διὰ τοῦτο] διὰ τούτου (scil. ὀνόματος) vermutet
 Angl. (bei Del. I 922*) | 4 ταῦτα (2)] διὰ τοῦτο vermutet Angl. (a. a. O.) | 9 τὰ ἐν-
 θάδε] τὰ τοῦ θεοῦ Angl. (a. a. O.), aber τὰ ἐνθάδε — ‚quae hic dicta sunt‘ (Cl.
 Fleury) ergiebt guten Sinn | αἰτεῖν] αἰτοῦντα Ox. u. Angl. (a. a. O.) unrichtig | 11
 αὐτοῦ] αὐτ' [so] T (vgl. oben S. 337 Z. 16), vermutlich verschrieben für αὐτ' — αὐ-
 τοῦ | προφήτου schreibe ich, vgl. Act. 2, 29. 30, πατρός T Ausgg., πρῶφ konnte leicht
 in πρὸς verlesen werden; Δαυὶδ liest Angl. (a. a. O.) dem Sinn nach richtig | 14 ὑψοῦν
 schreibe ich mit Angl. (a. a. O.) u. Del. (der I 237 Anm. d auch τοῦ ὑποῦντος vor-
 schlägt), ὑποῦντος T Ausgg. | (ὅτε) füge ich mit Bent. u. Del. (I 237 Anm. e) ein, wäh-
 rend Angl. (a. a. O.) weniger gut (δὲ) hinter μεταλαβῶν einschalten und ὑψοῖ (Z. 17)
 in ὑψώσει verwandeln will | 16 αὐτοῦ] αὐτ' [so] T, vgl. oben Z. 11 | 17 εἰκοστῷ
 ἐνάτῳ] κθ' T | 18 (οὐκ) füge ich mit den Ausgg. aus d. LXX ein | 19 εὐ-
 φρανὰς] ε auf Rasur eines Buchst. u. später als v geschrieben; οὐκ kann nicht
 unter der Rasur gestanden haben, wohl aber η | 20 (ἐπι)γραφῇ schreibe ich mit
 Bent. Del. (I 237 Anm. g) Angl. (a. a. O.), γραφῇ T Ausgg. | 22 hinter ἔτι + δὲ Angl.
 (a. a. O.) vermutungsweise.

κοις ἀντὶ εὐκτικῶν ἐχρήσαντο καὶ οἱ ἐρμηνεύσαντες, ὡς ἐν τοῖς ψαλμοῖς: „ἀλαλα γενηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν,“ ἀντὶ τοῦ γενηθῆη καὶ „ἐξερευνησάτω δανειστῆς πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶ“ „μὴ ὑπαρξάτω αὐτῶ ἀντιλήπτωρ“ ἐν 5 τῶ ἑκατοστῶ ὀγδόῳ περὶ Ἰούδα: ὅλος γὰρ ὁ ψαλμὸς αἰτησίς ἐστι περὶ Ἰούδα, ἵνα τὰδε τινα αὐτῶ συμβῆ. μὴ συνιδῶν δὲ ὁ Τατιανὸς τὸ „γενηθήτω“ οὐ πάντοτε σημαίνει τὸ εὐκτικὸν ἀλλ’ ἔσθ’ ὅπου καὶ | προστακτικὸν, ἀσεβέστατα ὑπέληψε περὶ τοῦ εἰπόντος „γενηθήτω 238 φῶς“ θεοῦ, ὡς εὐξαμένον μᾶλλον ἢ περὶ προστάξαντος γενηθῆναι τὸ 10 φῶς: „ἐπεὶ,“ ὡς φησὶν ἐκεῖνος ἀθέως νοῶν, „ἐν σκότῳ ἦν ὁ θεός.“ πρὸς ὃν λεκτέον, πῶς ἐκλήψεται καὶ τὸ „βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου“ καὶ „συναχθήτω τὸ ὕδωρ (τὸ) ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ“ καὶ „ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζώσων“ καὶ „ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζώσαν.“ ἄρα γὰρ ὑπὲρ τοῦ ἐπὶ ἐδραίου στήναι εὐχε- 15 ται συναχθῆναι „τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς συναγωγὴν μίαν,“ ἢ ὑπὲρ τοῦ μεταλαβεῖν τῶν βλαστησάντων ἀπὸ γῆς εὐχεται τὸ „βλαστησάτω ἡ γῆ“; ποίαν δὲ χρεῖαν ὁμοίαν ἔχει τῶ χροῦζειν φωτὸς τῶν ἐνύδρων καὶ πτηνῶν ἢ χερσαίων, ἵνα καὶ περὶ τούτων εὐχηται; εἰ δὲ καὶ κατ’ αὐτὸν ἄτοπον τὸ περὶ τούτων 20 εὐχεσθαι, προστακτικαῖς ὀνομασίαις εἰρημένων, πῶς οὐ τὸ ὅμοιον λεκτέον καὶ περὶ τοῦ „γενηθήτω φῶς,“ ὡς μὴ εὐκτικῶς ἀλλὰ προσ- τακτικῶς εἰρημένον; ἀναγκαιῶς δέ μοι ἔδοξεν, ἐν ταῖς προστακτικαῖς φωναῖς εἰρημένης εὐχῆς, ὑπομνησθῆναι τῶν παρεκδοχῶν αὐτοῦ διὰ τοὺς ἡπατημένους καὶ παραδεξαμένους τὴν ἀσεβῆ διδασκαλίαν αὐτοῦ, 25 ὧν καὶ ἡμεῖς ποτε πεπειράμεθα.

XXV 1. „Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.“ εἰ „ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ“ κατὰ τὸν λόγον τοῦ κυρίου καὶ σωτήρος ἡμῶν „μετὰ παρατηρήσεως“ „οὐκ ἔρχεται,“ „οὐδὲ ἐροῦσιν· ἰδοὺ ὠδε ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ,“ ἀλλὰ „ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς“ ἡμῶν „ἔστιν“ („ἐγγύς“ γὰρ „τὸ ῥῆμά ἐστι 30 σφόδρα ἐν τῶ στόματι“ ἡμῶν „καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ“ ἡμῶν), δῆλον ὅτι

2 Psal. 30, 19. — 3 Psal. 108, 11. 12. — 5 Vgl. Origenes c. Cels. II 11. 20, I 140 Z. 2 ff. 149 Z. 14 ff. — 6 Vgl. Tatian, Fr. VIII (p. 50, 1 sqq. ed. E. Schwartz) u. Origenes c. Cels. VI 51, 8. 122 Z. 24. — 7 Vgl. Gen. 1, 3. Psal. 30, 19. — 8 Gen. 1, 3. — 11 Gen. 1, 11. — 12 Gen. 1, 9. — 13 Gen. 1, 20. — Gen. 1, 24. — 15 Vgl. Gen. 1, 9. — 17 Gen. 1, 11. — 18 Vgl. Gen. 1, 3. 20—22. 24. 25. — 21 Gen. 1, 3. — 26 Matth. 6, 10. Luk. 11, 2. — Vgl. Luk. 17, 20. 21. — 29 Vgl. Deut. 30, 14 (Röm. 10, 8).

3 γενηθῆη Lond. γενηθειεν Ox. Del. γενηθειη T | 7 τὸ (1)] τῶ Angl. (bei Del. I 922b) | σημαίνει Bent. Del. (I 237 Anm. i) συμβαίνει T Ausgg. | 12 (τὸ) füge ich mit Angl. (a. a. O.) aus d. LXX ein, vgl. unten Z. 15 | 18 ἢ] καὶ Angl. (a. a. O.) | καὶ περὶ] καὶ καὶ περὶ T | 22 ἀναγκαιῶς] ἀναγκαῖον Lond. | 30 δηλονότι T Ausgg.

ὁ εὐχόμενος ἐλθεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ περὶ τοῦ τὴν ἐν αὐτῷ βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἀνατελλαι καὶ καρποφορῆσαι καὶ τελειωθῆναι εὐλόγως εἶχεται· παντὸς μὲν ἁγίου ὑπὸ θεοῦ βασιλευμένου καὶ τοῖς πνευματικοῖς νόμοις τοῦ θεοῦ κειθόμενου, οἷον ἐν ἐννομουμένην πόλιν οἰκοῦντος ἑαυτὸν· παρόντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς καὶ συμβασιλεύοντος τῷ πατρὶ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ τετελειωμένη ψυχῇ κατὰ τὸ εἰρημένον, οὗ πρὸ βραχέος ἐμνημόνευον· „πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ’ αὐτῷ ποιησόμεθα“ (καὶ οἶμαι νοεῖσθαι θεοῦ μὲν βασιλείαν | τὴν μακαρίαν τοῦ ἡγεμονικοῦ κατάστασιν καὶ τὸ τεταγμένον τῶν σοφῶν διαλογισμῶν, Χριστοῦ δὲ βασιλείαν τοὺς προϊόντας σωτηρίους τοῖς ἀκούουσι λόγους καὶ τὰ μὲν ἐπιτελούμενα ἔργα δικαιοσύνης καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν· λόγος γὰρ καὶ δικαιοσύνη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ)· παντὸς (δὲ) ἁμαρτωλοῦ κατατυραννόμενου ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος „τοῦ αἰῶνος τούτου,“ ἐπεὶ πᾶς ἁμαρτωλὸς τῷ ἐνεστῶτι αἰῶνι πονηρῷ. φέκωται, μὴ ἐμπαρέχων ἑαυτὸν τῷ δόντι „ἑαυτὸν περὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέλθῃται ἡμᾶς ἐκ τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνεστῶτος πονηροῦ“ καὶ „ἐξέλθῃται“ „κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν“ κατὰ τὰ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας εἰρημένα ἐπιστολῇ. ὁ δὲ κατατυραννόμενος ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τούτου τοῦ αἰῶνος τῷ ἐκουσίῳ τῆς ἁμαρτίας καὶ βασιλεύεται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· διόπερ κελευόμεθα ὑπὸ τοῦ Παύλου μηκέτι ὑποτάσσεσθαι θελούσῃ τῇ ἁμαρτίᾳ βασιλεύειν ἡμῶν, καὶ προστασόμεθά γε διὰ τούτων· „μὴ οὖν βασιλεύτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακοῦειν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῆς.“

2. ἀλλ’ ἔρει τις πρὸς ἀμφοτέρω, τὸ τε „ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου“ καὶ τὸ „ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,“ ὅτι, εἰ ὁ εὐχόμενος ἐπὶ τῷ ἐπακούεσθαι εὔχεται καὶ ἐπακούεται ποτε, δηλονότι ἀγιασθήσεται ποτε τιμὴ κατὰ τὰ προειρημένα „τὸ ὄνομα“ τοῦ θεοῦ, ᾧ

2 Vgl. Matth. 13, 23. Mark. 4, 20. Luk. 8, 15. — 4 Vgl. oben Cap. XXIII 4, S. 352 Z. 9 ff. — 7 Joh. 14, 23. — 12 Vgl. Joh. 1, 1. 14. I Kor. 1, 30. — 14 u. 19 Vgl. Ignat. ad Ephes. Cap. XIX 1 (I Kor. 2, 6. 8. II Kor. 4, 4). — 15 Vgl. Gal. 1, 4. — 22 Röm. 6, 12. — 25 Matth. 6, 9. Luk. 11, 2. — 26 Matth. 6, 10. Luk. 11, 2.

5 ἑαυτὸν T Ausgg. αὐτόν schreiben Bent. Del. (I 238 Anm. b) unrichtig | 6 συμβασιλεύοντος Bent. Del. (I 238 Anm. b) Angl. (bei Del. I 922b), vgl. unten Z. 10 f., συμβουλευόντος T Ausgg. | 7 ἐμνημόνευον Ox. Del., ἐμνημόνευσα Angl. (a. a. O.), ἐμνημόνευε T Wet. (am Rand) Lond. | 9—12 am Rand von I. H. folgende Note (3 Zeilen): σὴ περὶ τῆς | βασιλείας κυ τ(οῦ) | χυ T | 13 (δὲ) füge ich mit Bent. Del. (I 238 Anm. c) Angl. (a. a. O.) ein | 16 ἁμαρτωλῶν] ἁμαρτιῶν Ox. Angl. (a. a. O.) nach Gal. 1, 4; aber Origenes citiert hier nicht wörtlich | 17 καὶ ἐξέλθῃται < Ox. u. tilgt Angl. (a. a. O.) unrichtig | 23 ἡμῶν] ἡμῶν Ox. Angl. (a. a. O.) nach Röm. 6, 12, doch vgl. unten S. 358 Z. 30 | 24 αὐτῆς] vgl. Origenes, Comm. in Ep. ad Rom. VI 1 (tom. VII p. 4 Z. 4 v. o. ed. Lomm.) | 27 ὅλον, ὅτι Lond.

καὶ „ἡ βασιλεία“ τοῦ θεοῦ ἐνοστήσεται. εἰ δὲ ταῦτ' αὐτῶ ἔσται, πῶς ἔτι καθηκόντως εὐξεται περὶ τῶν παρόντων ἴδη ὡς μὴ παρόντων λέγων· „ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου“; εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται ποτὲ καθῆκον μὴ λέγειν· „ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.“ λεκτέον πρὸς ταῦτα ὅτι, ὡς περὶ ὁ εὐχόμενος λόγου „γνώσεως“ τυχεῖν καὶ λόγου „σοφίας“ καθηκόντως αἰεὶ περὶ τούτων εὐξεται, αἰεὶ μὲν πλείονα θεωρήματα „σοφίας“ καὶ „γνώσεως“ ἐν τῷ ἐπακουέσθαι ληφόμενος, πλὴν „ἐκ μέρους“ γινώσκων μὲν ὅσα ποτ' ἂν χωρῆσαι ἐπὶ τοῦ παρόντος δυναθῆ, 10 τοῦ <δὲ> τελείου καὶ καταργούντος „τὸ ἐκ μέρους“ „τότε“ φανερωθησομένου, ὅτε „πρόσωπον πρὸς πρόσωπον“ ὁ νοῦς προσβάλλει χωρὶς αἰσθήσεως τοῖς νοητοῖς· οὕτως „τὸ τέλειον“ τοῦ ἀγιασθῆναι ἐκάστην ἡμῶν „τὸ ὄνομα“ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἐνοστήναι αὐτοῦ τὴν βασιλείαν οὐχ οἷόν τε ἔστιν, ἐὰν μὴ „ἔλθῃ“ καὶ „τὸ“ περὶ τῆς 15 „γνώσεως“ καὶ „σοφίας“ „τέλειον“ τάχα δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν. ὁδεύομεν δὲ ἐπὶ τὴν τελειότητα, ἐὰν „τοῖς“ „ἔμπροσθεν“ ἐπεκτεινόμενοι τῶν ὀπισθεν ἐπιλανθανώμεθα. τῇ οὖν ἐν ἡμῖν βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ ἡ ἀκρότης ἀδιαλείπτως προκόπτουσι ἐνοστήσεται, ὅταν πληρωθῇ τὸ παρὰ τῷ ἀποστόλῳ εἰρημένον, ὅτι ὁ Χριστὸς, πάντων 20 αὐτῶ τῶν ἐχθρῶν ὑποταγέντων, παραδώσει „τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ“, „ἵνα ἡ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν κᾶσι.“ διὰ τοῦτο „ἀδιαλείπτως“ προσεχόμενοι μετὰ διαθέσεως τῷ λόγῳ θεοποιουμένης λέγωμεν τῷ ἐν οὐρανοῖς πατρὶ ἡμῶν· „ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.“

22^v 3. ἔτι δὲ | περὶ τῆς τοῦ θεοῦ βασιλείας καὶ τοῦτο διαληπτέον, ὅτι, ὡς περὶ οὐκ ἔστι „μετοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀνομία“ οὐδὲ „κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος“ οὐδὲ „συμφωνίαις Χριστῶ πρὸς Βελίαρ“, οὕτως ἀσυνύπαρκτόν ἐστι τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ βασιλεία τῆς ἁμαρτίας. εἰ τοίνυν θέλομεν ὑπὸ θεοῦ βασιλευέσθαι, μηδαμῶς 240 30 „βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι“, μηδὲ ὑπακούωμεν τοῖς προστάγμασιν αὐτῆς, ἐπὶ „τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς“ καὶ τὰ ἀλλό-

8 u. 4 Matth. 6, 9. 10. Luk. 11, 2. — 6 Vgl. I Kor. 12, 8. — 8 Vgl. I Kor. 13, 9. — 10 Vgl. I Kor. 13, 10. — Vgl. I Kor. 13, 12. — 12 Vgl. I Kor. 13, 10. 12, 8. — 16 Vgl. Phil. 3, 14. — 19 Vgl. I Kor. 15, 24. 25. 27. 28. — 22 Vgl. I Thess. 5, 17. — 23 Matth. 6, 9. 10. Luk. 11, 2. — 26 Vgl. II Kor. 6, 14. 15. — 29 Vgl. Röm. 6, 12. [— 31 Vgl. Gal. 5, 19.]

10 <δὲ> füge ich ein, da sonst das vorausgehende μὲν (Z. 9) ohne Entsprechung wäre | hinter τελείου + ὡς Bent. u. Del. (I 239 Anm. d) ohne Grund | φανερωθησομένου Bent. Del. (I 239 Anm. d) Angl. (bei Del. I 922b), φανερωθησόμενον Ausgg., φανερωθησομένον T | 11 προσβάλλει προσβαλεῖ Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 17 τῆ—βασιλείᾳ] τῆς—βασιλείας Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 28 Βελίαρ] βελίαλ Ox.

τρια τοῦ θεοῦ προκαλουμένης ἡμῶν τὴν ψυχὴν· ἀλλὰ νεκρώσαντες „τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς“ καρποφορῶμεν τοὺς καρποὺς „τοῦ πνεύματος“, ἵνα ὡς „ἐν“ „παράδεισῳ“ πνευματικῶ κύριος ἡμῖν ἐμπερικατῆ, βασιλεύων ἡμῶν μόνος σὺν τῷ Χριστῷ αὐτοῦ, ἐν ἡμῖν „ἐκ δεξιῶν“ καθημένῳ
 5 ἢς εὐχόμεθα λαβεῖν „δυνάμεως“ πνευματικῆς καὶ καθεζομένης, „ἕως“ πάντες οἱ ἐν ἡμῖν ἐχθροὶ αὐτοῦ γένωνται „ὑποπόδιον τῶν ποδῶν“ αὐτοῦ καὶ καταργηθῆ ἅψ ἡμῶν πᾶσα ἀρχὴ καὶ ἐξουσία καὶ δύναμις. δυνατὸν γὰρ ταῦτα καθ’ ἕκαστον ἡμῶν γενέσθαι καὶ τὸν ἔσχατον ἐχθρὸν καταργηθῆναι, τὸν θάνατον, ἵνα καὶ ἐν ἡμῖν λέγηται ὑπὸ τοῦ
 10 Χριστοῦ· „ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ἄδη, τὸ νίκος;“ ἤδη τοίνυν „τὸ φθαρτὸν“ ἡμῶν ἐνδυσάσθω τὴν ἐν ἀγγελίᾳ καὶ πάσῃ καθαρότητι ἀγιωσύνην καὶ „ἀφθαρσίαν“, „καὶ τὸ θνητὸν“ ἀμφιεσάσθω, τοῦ θανάτου κατηργημένου, τὴν πατρικὴν „ἀθανασίαν“· ὥστε ἡμᾶς βασιλευμένους ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἤδη εἶναι ἐν τοῖς παλιγγενεσίας
 15 καὶ ἀναστάσεως ἀγαθοῖς.

XXVI 1. „Γερνηθῆτω τὸ θέλημα σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς.“ ὁ Δουκᾶς μετὰ τὸ „ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου“ ταῦτα παρασιωπήσας ἔταξε· „τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν καθ’ ἡμέραν“· διόπερ ἄς προετάξαμεν λέξεις ὡς παρὰ μόνῃ
 20 τῷ Ματθαίῳ κειμένης ἐξετάσωμεν ἀκολούθως τοῖς πρὸ τούτων. ἔτι ὄντες „ἐπὶ γῆς“ οἱ εὐχόμενοι, νοοῦντες „ἐν οὐρανῷ“ γεγονέναι „τὸ θέλημα“ τοῦ θεοῦ παρὰ πᾶσι τοῖς οἰκείοις τῶν οὐρανῶν, εὐξώμεθα καὶ ἡμῖν τοῖς „ἐπὶ γῆς“ ὁμοίως ἐκείνοις κατὰ πάντα γενέσθαι „τὸ θέλημα“ τοῦ θεοῦ· ὅπερ συμβήσεται, μηδὲν ἡμῶν παρὰ „τὸ
 25 θέλημα“ πραττόντων αὐτοῦ. ἐπὶ δὲ „ὡς ἐν οὐρανῷ“ „τὸ θέλημα“ ἔστι τοῦ θεοῦ, καὶ ἡμῖν τοῖς „ἐπὶ γῆς“ κατορθωθῆ, ὁμοιωθέντες τοῖς ἐν οὐρανοῖς, ἅτε φορέσαντες παραπλησίως ἐκείνοις „τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου“, „βασιλείαν“ οὐρανῶν κληρονομήσομεν, τῶν μεθ’

1 Vgl. Kol. 3, 5. — 2 Vgl. Joh. 15, 8. 16. Gal. 5, 22. — 3 Vgl. Gen. 3, 8. II Kor. 6, 16 (Lev. 26, 12. Deut. 23, 14). — 4 Vgl. Matth. 26, 64. Mark. 14, 62. Luk. 22, 69. — 5 Vgl. Psal. 109, 1. Jes. 66, 1. Mark. 12, 36. Luk. 20, 43. Act. 7, 49. Hebr. 10, 13. — 7 Vgl. I Kor. 15, 24. — 8 Vgl. I Kor. 15, 26. — 10 I Kor. 15, 55 (Hos. 13, 14). — 11 Vgl. I Kor. 15, 53. 54. — 14 Vgl. Matth. 19, 28. — 16 Matth. 6, 10. — 17 Luk. 11, 2. — 18 Luk. 11, 3. — 27 Vgl. I Kor. 15, 49. — 28 Vgl. Matth. 25, 34.

1 προκαλουμένης] προσκαλουμένης Ox. | 3 κύριος] θεός Bent. (bei Del. I 240 Anm. b) | 5 καθεζομένης] καθησομένης liest Angl. (bei Del. I 922b) ohne Grund | 16 οὐρανῷ schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), vgl. oben Cap. XVIII 2, S. 340 Z. 15, u. unten S. 360 Z. 4. 6. 7. 8. 9. 15 u. s. w., οὐρανοῖς T Ausgg. | 22 εὐξώμεθα] εὐξόμεθα vermutet Del. (I 240 Anm. d) | 27 οὐρανοῖς] οὐρανῷ liest Angl. (a. a. O.) nach Analogie der vorhergehenden und folgenden Stellen vielleicht richtig | φορέσαντες] φορήσαντες Ox. Lond.

ἡμᾶς „ἐπὶ γῆς“ καὶ ἡμῖν, γενομένοις „ἐν οὐρανῷ“, ὁμοιωθῆναι εὐχομένων.

2. δύναται μέντοι γε κατὰ μόνον τὸν *Ματθαίον* ἀπὸ κοινοῦ τὸ „ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς“ λαμβάνεσθαι, ἐν ᾧ τοιοῦτον τὸ προσ-
 23^r τασσόμενον ἡμῖν ἐν τῇ εὐχῇ λέγειν· „ἀγιασθήτω | τὸ ὄνομά σου“ „ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς“· „ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου“ „ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς“· „γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς“· „τό“ τε γὰρ „ὄνομα“ τοῦ θεοῦ ἡγιασθη παρὰ τοῖς „ἐν οὐρανῷ“, καὶ ἐνέστη αὐτοῖς „ἡ“ τοῦ θεοῦ „βασι-
 10 λεία“, γεγένηται τε ἐν | αὐτοῖς „τὸ θέλημα“ τοῦ θεοῦ· ἅπερ πάντα 24^l ἡμῖν λείπει τοῖς „ἐπὶ γῆς“, δυνάμενα ἡμῖν ὑπαρχθῆναι ἐν τῷ ἄξιον ἐαυτοῦ κατασκευάζειν ἐπηκόον περὶ τούτων πάντων τοῦ θεοῦ τυχεῖν.

3. ζητήσαι δ' ἂν τις διὰ τὸ „γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν
 15 οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς“ λέγων· πῶς γεγένηται „τὸ θέλημα“ τοῦ θεοῦ „ἐν οὐρανῷ“, ὅπου ἐστὶ „τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας“, δι' ἃ μεθυσθήσεται „ἡ μάχαιρα“ τοῦ θεοῦ καὶ „ἐν τῷ οὐρανῷ“; εἰ δὲ οὕτως εὐχόμεθα γενηθῆναι „ἐπὶ“ τῆς „γῆς“, „τὸ θέλημα“ τοῦ θεοῦ, ὡς περ γίνεται „ἐν οὐρανῷ“, μὴ ποτε λεληθότως εὐξώμεθα
 20 μένειν „ἐπὶ γῆς“ καὶ τὰ ἐναντία, ὅπου ἀπ' οὐρανοῦ καὶ ταῦτα ἔρχεται, πολλῶν φαύλων γινομένων „ἐπὶ γῆς“ διὰ τὰ ἡττωντα „πνευματικὰ τῆς πονηρίας“, ὄντα „ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.“ ὁ μὲν οὖν τις ἀλληγορῶν τὸν οὐρανὸν καὶ φάσκων αὐτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, γῆν δὲ τὴν ἐκκλησίαν (τις γὰρ οὕτως ἄξιός ἐστι „θρόνος“ τοῦ πατρὸς
 25 ὡς ὁ Χριστός; ποιοῦν δὲ „ὑποπόδιον τῶν ποδῶν“ τοῦ θεοῦ ὡς ἡ ἐκκλησία;) εὐχερῶς λύσει τὰ ζητούμενα, λέγων εὐχεσθαι δεῖν ἕκαστον τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας οὕτω χωρῆσαι „τὸ“ πατρικὸν „θέλημα“, ὃν τρόπον Χριστὸς κεχώρηκεν, ὃ ἐλθὼν ποιῆσαι „τὸ θέλημα“ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς

4 Matth. 6, 10. — 5 Matth. 6, 9. 10. Luk. 11, 2. — 14 Matth. 6, 10. — 16 Vgl. Ephes. 6, 12. — 17 Vgl. Jes. 34, 5. — 18 Vgl. Matth. 6, 10. — 22 Vgl. Ephes. 6, 12. — 28 Vgl. Hebr. 1, 8 (Psal. 44, 7) und oben Cap. XXIII 4, S. 353 Z. 1 ff. — 25 Vgl. Act. 7, 49 (Jes. 66, 1). — 28 Vgl. Joh. 4, 34.

14 ζητήσαι T Lond. Bent. (bei Del. (I 241 Anm. a) ζητήσας Ox. Del. ; 15 γεγένηται T Lond. Del. γένηται Ox., γὰρ γένηται vermute ich | 21 διὰ τὰ ἡττωντα πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ὄντα ἐν τοῖς ἐπ.] διὰ τὸ ἡττηθῆναι τῶν πνευματικῶν τῆς πονηρίας ὄντων ἐν τοῖς ἐπ. ändert Bent. (bei Del. I 241 Anm. e) zu gewaltsam | 24 οὕτως (ἄξι)ος Del. οὕτω (οὐράνιος) Ox. Lond. Angl., der auch οὕτω (κυρίως) vermutet (bei Del. I 922^b), vgl. oben Cap. XXIII 4, S. 353 Z. 2; οὕτω "ος [so, Raum für etwa 3 Buchst., οὕτω (οὐρί)ος kann nicht gelesen werden] T 28 αὐτοῦ τοῦ πατρὸς] τοῦ πατρὸς αὐτοῦ vermutet Angl. (bei Del. I 923^a).

καὶ πᾶν αὐτὸ τελειώσας· δυνατὸν γὰρ κολληθέντα αὐτῷ „ἐν“ γενέσθαι „πνεῦμα“ σὺν αὐτῷ, διὰ τοῦτο χωροῦντα „τὸ θέλημα,“ ἢ „ὡς“ τετέλεσται „ἐν οὐρανῷ,“ οὕτω τελεσθῆ „καὶ ἐπὶ γῆς“· „ὁ κολλώμενος“ γὰρ „τῷ κυρίῳ“ κατὰ τὸν Παῦλον „ἐν πνευμά ἐστι.“ καὶ 5 οἶμαι ἴτι οὐκ εὐκαταφρόνητος ἔσται αὕτη ἡ ἐρμηνεία τῷ ἐπιμελέστερον κατανοοῦντι αὐτήν.

4. ἀντιλέγων δέ τις αὐτῇ παραθήσεται τὸ ἐπὶ τέλει τούτου τοῦ εὐαγγελίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὑπὸ τοῦ κυρίου εἰρημένον πρὸς τοὺς ἕνδεκα μαθητάς· „ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ 10 ἐπὶ γῆς.“ ἔχων γὰρ ἐξουσίαν τῶν „ἐν οὐρανῷ“ φησι προσειληφέναι τὴν „ἐπὶ γῆς,“ τῶν μὲν „ἐν οὐρανῷ“ καὶ πρότερον ὑπὸ τοῦ λόγου πεφωτισμένων, ἐπὶ δὲ „τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος“ καὶ τῶν „ἐπὶ γῆς“ διὰ τὴν δεδομένην ἐξουσίαν τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ μιμουμένων τὰ, ὧν ἐξουσίαν ὁ σωτὴρ ἔλαβεν, „ἐν οὐρανῷ“ κατορθου- 15 μένων. οἶονεὶ οὖν διὰ τῶν εὐχῶν συνεργοῦς πρὸς τὸν πατέρα βούλεται λαβεῖν τοὺς μαθητευομένους αὐτῷ, ἢ ὁμοίως τοῖς „ἐν οὐρανῷ“ ὑποτεταγμένοις ἀληθείᾳ καὶ λόγῳ τὰ „ἐπὶ γῆς“ διορθωθέντα (διὰ) τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔλαβεν „ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς,“ εἰς τέλος ἀγάγῃ τῶν ἐξουσιαζομένων μακάριον. ὁ δὲ θέλων 20 οὐρανὸν εἶναι τὸν σωτήρα τὴν δὲ γῆν ἐκκλησίαν, τὸν πρωτότοκον „πάσης κτίσεως,“ ᾧ ὁ πατὴρ ὡς θρόνῳ ἐπαναπαύεται, φάσκων | εἰ- 242 ναι τὸν | οὐρανὸν, εὔροι ἂν „τὸν“ „ἄνθρωπον,“ ὃν ἐνεδύσατο οικειωθέντα ἐκεῖνη τῇ δυνάμει διὰ τὸ τεταπεινωκέναι „ἑαυτὸν“ καὶ γενόμενον ὑπήκοον „μέχρι θανάτου,“ λέγειν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τό· 25 „ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς“ λαβόντος

1 u. 8 Vgl. I Kor. 6, 17 und Origenes c. Cels. II 9, I 136 Z. 30 ff. Comm. in Matth. XV 24 (tom. III p. 378 ed. Lomm.). — 2 Vgl. Matth. 6, 10. — 9 Matth. 28, 18. — 11 Vgl. Joh. 1, 9. — 12 Vgl. Matth. 13, 40 (13, 39. 24, 3. 28, 20). — 18 u. 19 Vgl. Matth. 28, 18. — 16 Vgl. I Petr. 3, 22. Joh. 1, 1. 14, 6. 17, 17. — 20 Vgl. oben S. 360 Z. 23 f. — Vgl. Kol. 1, 15. — 21 Vgl. oben S. 360 Z. 23. — 22 Vgl. Ephes. 4, 24 (Kol. 3, 10). — 23 Vgl. Phil. 2, 8. — 25 Matth. 28, 18.

1 κολληθέντα Lond. Lomm. κωλύεσθαι. Ox. Del. κολλᾶσθαι Bent. Del. (I 241 Anm. g u. I 923^a), κωλυ^ο [so], doch Spuren eines getilgten λ über ω, und ωλυ in Correctur, alles von I. H., T | 2 hinter θέλημα nimmt Angl. (bei Del. I 923^a) den Ausfall von τοῦ πατρός an | 10 τῶν ἐν—11 τὴν ἐπὶ] τὴν ἐν—11 τὴν ἐπὶ oder <τὴν> τῶν ἐν—11 τὴν <τῶν> ἐπὶ liest Bent. (bei Del. I 241 Anm. k) ohne Grund | 14 κατορθομένων] κατορθούμενα lesen Bent. u. Del. (I 241 Anm. l) unrichtig | 16 αὐτῷ] αὐτῷ Lond. | 17 τὰ ἐπὶ γῆς διορθωθέντα] τῶν ἐπὶ γῆς διορθωθέντων ändert Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 18 <διὰ> τὴν ἐξουσίαν schreibe ich, τῇ ἐξουσίᾳ Del. (I 241 Anm. m) | 22 εὔροι ἂν schreibe ich, εὔρεν Angl. (a. a. O.), ἐρεῖ Bent. u. Del. (I 242 Anm. a); εὔρεῖν T Ausgg. | 23 ἐκεῖνη] ἐκεῖνον Bent. u. Del. (I 242 Anm. a) | καὶ tilgt Angl. (a. a. O.).

τοῦ κατὰ τὸν σωτήρα ἀνθρώπου τὴν ἐξουσίαν τῶν „ἐν οὐρανῷ“ οἶον τῶν ἐνυπαρχόντων τῷ μονογενεῖ, ἵνα αὐτῷ κοινωνῇ, ἀνακιρνάμενος ἐκείνου τῇ θεότητι καὶ ἐνούμενος αὐτῷ.

- 5 „τὸ θῆλημα“ τοῦ θεοῦ ἐστὶν „ἐν οὐρανῷ“, τῶν „ἐν τοῖς ἐπουρανίοις“ πνευματικῶν „τῆς πονηρίας“ ἀντικαλιώντων τοῖς „ἐπὶ γῆς“, ἐκείθεν ἐνέσται λύειν οὕτως τὸ ζητούμενον· ὅτι, ὡσπερ οὐ διὰ τὸν τόπον ἀλλὰ διὰ τὴν προαίρεσιν ὁ ἔτι ὢν „ἐπὶ γῆς“, „πολίτευμα“ ἔχων „ἐν οὐρανοῖς“ καὶ θησαυρίζων „ἐν οὐρανῷ“, τὴν
10 καρδίαν ἔχων „ἐν οὐρανῷ“, „τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ“ φορῶν, οὐκέτι ἐστὶν „ἐκ τῆς γῆς“ οὐδὲ „τοῦ“ „κάτω“ „κόσμου“ ἀλλ’ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ „τοῦ“ κρείττονος „τούτου“ οὐρανοῦ „κόσμου“ οὕτως καὶ „τὰ“ ἔτι „ἐν τοῖς (ἐπ)ουρανίοις“ διατρίβοντα „πνευματικὰ τῆς πονηρίας“, „τὸ πολίτευμα“ ἔχοντα „ἐπὶ γῆς“ καὶ δι’ ὧν ἀντιπα-
15 λαίει ἐπιβουλεύοντα ἀνθρώποις, θησαυρίζοντα „ἐπὶ γῆς“, „εἰκόνα τοῦ χοῦκοῦ“ φοροῦντα, ὅστις „ἐστὶν ἀρχὴ κλάσματος κυρίου, πεποιημένος ἐγκατακαλιῆσθαι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων.“ οὐκ ἐστὶν ἐπουράνια οὐδὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς διὰ τὴν μοχθηρὰν διάθεσιν οἰκεῖ. ἐπὶ οὖν λέγεται· „γεννηθήτω τὸ θῆλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ
20 γῆς“, ἐκείνου οὐδὲ „ἐν οὐρανῷ“ εἶναι λογιστέον, τῷ φρονήματι μετὰ τοῦ παρόντος ἐξ „οὐρανοῦ“ δίκην ἀστραπῆς πεπτωκότας.

6. καὶ τάχα λέγων· δεῖν εὐχεσθαι ὁ σωτήρ ἡμῶν, ἵνα γένηται „τὸ θῆλημα“ τοῦ πατρὸς „ὡς ἐν οὐρανῷ“ οὕτως „καὶ ἐπὶ γῆς“, οὐ πάντως περὶ τῶν ἐν τόπῳ τῆς „γῆς“ κελεύει γίνεσθαι τὰς εὐχὰς,
25 ὅπως ὁμοιωθῶσι τοῖς ἐν τόπῳ οὖσιν οὐρανίῳ· ἀλλ’ ἐστὶν αὐτῷ ἡ πρόσταξις τῆς εὐχῆς, βουλομένῳ ὁμοιωθῆναι πάντα τὰ „ἐπὶ γῆς“, τουτέστι τὰ χείρονα καὶ τοῖς γηϊνοῖς ὀκειωμένα, τοῖς κρείττοσι καὶ ἔχουσι „τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς“, πᾶσι γενομένοις οὐρανῷ. ὁ μὲν

2 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 5 Vgl. Matth. 6, 10. — Vgl. Ephes. 6, 12. — 8 Vgl. Phil. 3, 20. — 9 Vgl. Matth. 6, 20. Luk. 12, 34. — 10 Vgl. I Kor. 15, 49. — 11 Vgl. Joh. 3, 31. 8, 23. 18, 36 (Matth. 21, 25. 26. Mark. 11, 30. 31. Luk. 20, 4. 5). — 13 Vgl. Ephes. 6, 12. — 14 Vgl. Phil. 3, 20. — 15 Vgl. Matth. 6, 19. — Vgl. I Kor. 15, 49. — 16 Vgl. Hiob 40, 14. — 19 Matth. 6, 10. — 21 Vgl. Luk. 10, 18. — 22 Vgl. Matth. 6, 10. — 28 Vgl. Phil. 3, 20.

2 ἀνακιρνάμενος Ox. (Versio lat. p. 102 Anm. durch Conjectur; vgl. z. B. Origenes, Comm. in Joh. I 37 (32), tom. I p. 73 sq. ed. Lomm., I 44, 24 sq. ed. Brooke), Angl. (bei Del. I 923*) Del., ἀνακιρνάμενος TOx. Lond. im Text | 13 (ἐπ)ουρανίοις schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), Bent. (der auch οὐρανοῖς vorschlägt) u. Del. (I 242 Anm. c), vgl. oben Z. 5 f., unten Z. 17; οὐρανοῖς TAusgg. | 16 πεποιημένος (auf ὅστις zu beziehen) schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), πεποιημένου TAusgg. | 21 πεπτωκότας] πεπτωκόντων T.

γὰρ ἀμαρτάνων, ὅπου ποτ' ἂν ἦ, ἐστὶ „γῆ“, εἰς τὴν συγγενῆ, ἐὰν μὴ μετανοῆ, ἐσόμενός πῃ· ὁ δὲ ποιῶν „τὸ θῆλημα“ τοῦ θεοῦ καὶ μὴ παρακούων τῶν σωτηρίων πνευματικῶν νόμων οὐρανός ἐστιν. εἴτε οὖν „γῆ“ ἔτι ἐσμὲν διὰ τὴν ἀμαρτίαν, εὐχόμεθα καὶ ἐφ' ἡμᾶς 5 οὕτω „τὸ θῆλημα“ τοῦ θεοῦ διατείνει διορθωτικῶς, ὥσπερ ἐφθασεν ἐπὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν γενομένους οὐρανὸν ἢ ὄντας | οὐρανόν· εἴτε 243 μὴ γῆ ἀλλ' οὐρανός ἦδη λελογίσμεθα τῷ θεῷ, ἀξιώσωμεν, ἵνα καὶ „ἐπὶ τῆς γῆς“ ὁμοίως „τῷ οὐρανῷ“, λέγω δὲ ἐπὶ τῶν χειρόνων, πληρωθῆ „τὸ θῆλημα“ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν, ἢ οὕτως εἶπω, οὐρανο- 10 ποιήσιν αὐτῆς, ὥστε μηκέτι ποτὲ εἶναι γῆν ἀλλὰ πάντα γενέσθαι 24¹ οὐρανόν. ἐὰν γὰρ | ὡς „ἐν οὐρανῷ“ κατὰ τὰ ἡρμηνευμένα „τὸ θῆλημα“ τοῦ θεοῦ οὕτω γένηται „καὶ ἐπὶ γῆς“, ἢ γῆ οὐ μενεῖ γῆ· ὡς (εἰ λέγοιμι ἐπὶ ἄλλου παραδείγματος σαφέστερον) ἐὰν, ὥσπερ γεγένηται „τὸ θῆλημα“ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς σόφρονας, οὕτω γένη- 15 ται καὶ ἐπὶ τοὺς ἀκόλαστους, οἱ ἀκόλαστοι σόφρονες ἔσονται, ἢ ὡς γεγένηται „τὸ θῆλημα“ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς δικαίους, (ἐὰν οὕτω γένηται) καὶ ἐπὶ τοὺς ἀδίκους, οἱ ἀδικοὶ δίκαιοι ἔσονται· διὰ τοῦτο ἐὰν, ὡς „ἐν οὐρανῷ“ γεγένηται „τὸ θῆλημα“ τοῦ θεοῦ, γένηται „καὶ ἐπὶ γῆς“, ἐσόμεθα πάντες οὐρανός, τῆς μὴ ὀφελούσης σαρκός 20 καὶ συγγενοῦς αὐτῇ αἵματος μὴ δυναμένων κληρονομεῖν „βασιλείαν θεοῦ“, κληρονομεῖν δ' ἂν λεχθησομένων, ἐὰν μεταβάλωσιν ἀπὸ σαρκός καὶ γῆς καὶ χουῦ καὶ αἵματος ἐπὶ τὴν οὐράνιον οὐσίαν.

XXVII 1. „Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον“, ἢ ὡς ὁ Λουκᾶς· „τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον 25 δίδου ἡμῖν καθ' ἡμέραν.“ ἐπεὶ τινες ὑπολαμβάνουσι περὶ τοῦ σωματικοῦ ἄρτου λέγεσθαι εὐχεσθαι ἡμᾶς, ἀξιὸν αὐτῶν τὴν ψευδο-δοξίαν διὰ τούτων περιελόντας παραστήσαι τὸ ἀληθές περὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. λεκτέον οὖν πρὸς αὐτούς ὅτι πῶς ὁ λέγων δεῖν αἰτεῖν ἐπουράνια καὶ μεγάλα, οὔτε ἐπουρανίου ὄντος τοῦ εἰς τὴν 30 σάρκα ἡμῶν ἀναδιδόμενον ἄρτου οὔτε μεγάλου αἰτήματος τοῦ περὶ

1 Vgl. Gen. 3, 19 und Origenes, In Jerem. hom. VIII 2 [u. Sel. in Jerem. 24] (tom. XV p. 195 sq. [u. 450] ed. Lomm.). Tertullian, De orat. Cap. IV. — 2 Vgl. Matth. 6, 10. — 19 Vgl. Joh. 6, 63. I Kor. 6, 9. 10. 15, 50. — 28 Matth. 6, 11. — 24 Luk. 11, 3. — 29 Vgl. oben Cap. II 2, S. 299 Z. 19.

1 ὅπου ποτ' ἂν ἦ, ἐστὶ γῆ Bent. u. Del. (I 242 Anm. e), ὅπου ποτ' ἂν, ἐστὶ γῆ Angl. (bei Del. I 923^a), ὅπου ποτ' ἂν ἐστὶν ἢ γῆ T Ausgg. fehlerhaft | 4 εὐχόμεθα Angl. (bei Del. I 923^b) u. Del. (I 242 Anm. f), εὐχόμεθα T Ausgg. | 5 τοῦ θεοῦ < Ox. Lond. Del. | 12 γένηται | γίνηται Lond. | μενεῖ schreibe ich mit Angl. (a. a. O.) u. Del., μένει T Ox. Lond. | 16 (ἐὰν οὕτω γένηται) füge ich ein, (οὕτω γένηται) Angl. (a. a. O.) | 21 λεχθησομένων] δεχθησομένων Bent. (bei Del. I 243 Anm. b).

τούτου ἀξιῶν, ὥσπερ κατ' αὐτοὺς ἐπιλαθόμενος ὧν ἐδίδαξε προ-
τάττει περὶ ἐπιγείου καὶ μικροῦ ἔντευξιν ἀναφέρειν τῷ πατρὶ;

2. ἡμεῖς δὲ ἐπόμνηοι αὐτῷ διδασκάλῳ, διδάσκοντι τὰ περὶ τοῦ ἄρ-
του, διὰ πλείονων ταῦτα παραθησόμεθα. φησὶν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην
5 πρὸς ἑλληνοφύτας εἰς Καφαρναοὺμ ζητεῖν αὐτόν· „ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ζητεῖτέ (με) οὐχ ὅτι εἶδτε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐπάγετε ἐκ τῶν ἄρτων
καὶ ἐχορτάσθητε.“ ὁ γὰρ φαγὼν „ἐκ τῶν“ ὑπὸ Ἰησοῦ εὐλογηθέντων
„ἄρτων“ καὶ πληρωθεὶς αὐτῶν μᾶλλον ζητεῖ καταλαβεῖν ἀκριβέστερον
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ σκεύδει πρὸς αὐτόν. διόπερ καλῶς προστά-
10 τει λέγων· „ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρωσὴν τὴν ἀπολλυμένην ἀλλὰ τὴν
βρωσὴν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵν' ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ὑμῖν δώσει.“ πρὸς ταῦτα δὲ πυθομένων τῶν ἀκουσάντων καὶ λεγόν-
των· „τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ὁ
Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πισ-
15 τεύητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος.“ „ἀπέστειλε“ δὲ ὁ θεὸς „τὸν λόγον
αὐτοῦ | καὶ ἴασατο αὐτοὺς,“ ὡς ἐν ψαλμοῖς γέγραπται, δηλονότι 244
τοὺς νενοσηκότας· ᾧ λόγῳ οἱ πιστεύοντες ἐργάζονται „τὰ ἔργα τοῦ
θεοῦ,“ ὅντα „βρωσὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον.“ καὶ „ὁ πατήρ“ δέ
μου, φησὶ, „δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν·
20 ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν
διδούς τῷ κόσμῳ.“ „ἄρτος“ δὲ ἀληθινός ἐστὶν ὁ „τὸν“ „ἀληθινόν“
τρέφων „ἄνθρωπον,“ τὸν „κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ“ πεποιημένον, ᾧ ὁ
24^v | τραφεὶς καὶ „καθ' ὁμοίωσιν“ „τοῦ κτίσαντος“ γίνεται. τί δὲ λόγον τῆ
ψυχῇ τροφιμώτερον, ἢ τί τῆς σοφίας τοῦ θεοῦ τῷ νῷ τοῦ χωροῦντος
25 αὐτὴν τιμωτέρον; τί δὲ ἀληθείας τῆ λογικῆ φύσει καταλληλότερον;
3. ἔὰν δέ τις πρὸς ταῦτα ἀνθυποφέρει λέγων μὴ ἂν αὐτὸν διδά-
σκειν ὡς περὶ ἑτέρου ὄντος ἄρτου τοῦ ἐπιουσίου αἰτεῖν, ἀκουέτω
ὅτι καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην ὅπου μὲν ὡς περὶ ἑτέρου τινὸς παρ'
αὐτὸν διαλέγεται, ὅπου δὲ ὡς αὐτὸς ὁ ἄρτος ὧν· ὡς μὲν περὶ ἑτέρου
30 διὰ τούτων· „Μωϋσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,“ „οὐ“
„τὸν ἀληθινόν,“ „ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ

8 Vgl. Matth. 23, 8. — 5 Joh. 6, 26. — 10 Joh. 6, 27. — 13 Joh. 6, 28. 29.
— 15 Psal. 106, 20. — 17 Vgl. Joh. 6, 28. 27. — 18 Joh. 6, 32. 33. — 22 Vgl.
Gen. 1, 26. 27. Kol. 3, 9. 10. — 23 Vgl. Joh. 1, 1. 14. 14, 6. 17, 17. Luk. 11, 49.
I Kor. 1, 24. 30. — 27 Vgl. Matth. 6, 11. Luk. 11, 3. — 30 Joh. 6, 32.

6 <με> füge ich mit Ox., Angl. (bei Del. I 923b) u. Del. aus d. N. T. ein | 10
ἐργάζεσθε Lond. Del. (I 243 Anm. e) ἐργάζεσθαι T Ox. Del. im Text | 14 πιστεύητε
Lond. Del. (I 243 Anm. f) πιστεύηται T Ox. Del. im Text | 22 κατ' κατὰ Ox.
Lond. | 27 hinter ἑτέρου + παρ' αὐτόν Angl. (a. a. O.) durch Conjectur | 28 παρ'
αὐτόν] παρ' αὐτόν Lond. | 30 ὑμῖν] ἡμῖν T.

οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν“ ὡς δὲ περὶ αὐτοῦ φησι πρὸς εἰπόντας αὐτῷ·
 „πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον,“ „ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς·
 ὁ ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ
 διψήσῃ πώποτε.“ καὶ μετ’ ὀλίγα· „ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος (ὁ ζῶν) ὁ ἐκ
 5 τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσῃ εἰς
 τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν
 ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.“

4. ἐπεὶ δὲ πᾶσα τροφή „ἄρτος“ λέγεται κατὰ τὴν γραφήν, ὡς
 δῆλον ἐκ τοῦ περὶ Μωϋσέως ἀναγεγράφθαι· „ἄρτον οὐκ“ ἔφαγε
 10 „τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ ὕδωρ οὐκ“ ἔπιε, ποικίλος δὲ ἐστὶ καὶ διά-
 φορος ὁ τρόφιμος λόγος, οὐ πάντων δυναμένων τῇ στενότητι καὶ
 εὐτονίᾳ τρέφεσθαι τῶν θείων μαθημάτων· διὰ τοῦτο βουλόμενος
 παραστήσαι ἀθλητικὴν τελειότεροις ἀρμόζουσαν τροφήν φησιν· „ὁ
 ἄρτος δὲ, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς
 15 τοῦ κόσμου ζωῆς,“ καὶ μετ’ ὀλίγα· „ἐάν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ
 τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.
 ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον,
 καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀλη-
 θής ἐστὶ βρωσίς, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθής ἐστὶ πόσις. ὁ τρώγων
 20 μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
 καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα· καὶ ὁ
 τρώγων με κἀκεῖνος ζήσῃ δι’ ἐμέ.“ αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ „ἀληθής“
 „βρωσίς,“ „σὰρξ“ Χριστοῦ, ἣτις „λόγος“ οὕσα γέγονε „σὰρξ“ κατὰ
 τὸ εἰρημένον· „καὶ ὁ λόγος | σὰρξ ἐγένετο.“ ὅτε δὲ (φάγοιμεν καὶ) 245
 25 πίοιμεν αὐτὸν, „καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν“· ἐπὶ δὲ ἀναδιδῶται, πληροῦ-
 ται τὸ „ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ.“ „οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ
 τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες καὶ ἀπέθανον· ὁ
 τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον ζήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.“

2 Joh. 6, 34. 35. — 4 Joh. 6, 51. — 8 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. X
 13 (17) (tom. I p. 304 ed. Lomm., I 202, 17 sqq. ed. Brooke). — 9 Vgl. Deut. 9, 9.
 — 18 Joh. 6, 51. — 15 Joh. 6, 53—57. — 24 25 26 Joh. 1, 14. — 24 Vgl. Joh.
 6, 53. — 26 Joh. 6, 53.

1 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | 4 (ὁ ζῶν) füge ich mit Angl. (bei Del. I 923b) aus d.
 N. T. ein, vgl. unten S. 366 Z. 29; auch in andern Schriften des Origenes fehlt bei
 demselben Citat ὁ ζῶν nicht, vgl. c. Cels. II 9, I 135 Z. 27. VII 16, S. 167 Z. 26.
 Comm. in Joh. I 23 (21) (tom. I p. 45 ed. Lomm., I 26, 23 ed. Brooke) | 19 αἷμά
 μου Lond. πόμα μου T Ox. Del. | 20 μένει] μενεῖ vermutet Bent. (bei Del. I 244
 Anm. f) | 22 δέ] δῆ liest Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 24 ὅτε δὲ (φάγοιμεν καὶ)
 πίοιμεν αὐτὸν schreibe ich, vgl. oben Z. 15 ff., ὅτε δὲ φάγοιμεν αὐτὸν oder ὅτε
 δὲ φάγοιμεν αὐτὴν (scil. σάρκα) Bent. (bei Del. I 245 Anm. a), ὅταν δὲ τρώγοιμεν
 αὐτὸν Angl. (a. a. O.), ὅτε δὲ πίοιμεν αὐτὸν T Ausgg. | 27 hinter πατέρες + ὑμῶν
 τὸ μάνα Angl. (a. a. O.) Lomm.

5. ὁ δὲ Παῦλος „νηπίους“ διαλεγόμενος καὶ „κατὰ ἀνθρωπῶν“ περιπατοῦσι Κορινθίους φησί· „γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρωμα· οὐκ ἔδυνασθε. ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε· ἔτι γὰρ ἔστε σάρκῃνοι“ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „καὶ γέροντες χρεῖαν ἔχοντες γάλακτος, οὐ στερεᾶς
25^r τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος | ἄπειρος λόγον δικαιοσύνης, νήπιος γὰρ ἔστι· τελείων δὲ ἔστιν ἢ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.“ ἔγὼ δὲ ἠγοῦμαι καὶ τὸ „ὅς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει“ μὴ περὶ σωματικῶν τροφῶν αὐτῶ προη-
10 γουμένως λέγεσθαι ἀλλὰ περὶ τῶν τρεφόντων τὴν ψυχὴν λόγον θεοῦ· τοῦ μὲν πιστοτάτου καὶ τελειοτάτου δυναμένου πάντων μεταλαμβάνειν, ὄνπερ δηλοῖ διὰ τοῦ „ὅς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα,“ τοῦ δὲ ἀσθενεστέρου καὶ ἀτελεστέρου ἀπλουστέροις καὶ μὴ πάντων εὐτονίαν ἐμποιοῦσι μαθήμασιν ἀρκουμένον, ὄντινα αὐτὸς σημήναι θέλων λέγει
15 „ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει.“

6. καὶ τὸ παρὰ τῶ Σολομῶντι δὲ ἐν ταῖς Παροιμίαις λεγόμενον ἠγοῦμαι διδάσκειν ὅτι βελτίων ὁ μὴ χωρῶν τὰ εὐτονώτερα καὶ μελίσσα τῶν δογμάτων διὰ τὴν ἀπλότητα (οὐκ ἐσφαλμένα μέντοι γε φρονῶν) τοῦ ἐντρεχεστέρου μὲν καὶ ὀξύτερου καὶ μειζύοντος ἐπιβάλλον-
20 τος τοῖς πράγμασι τὸν δὲ τῆς εἰρήνης καὶ συμφωνίας τῶν ὅλων λόγον μὴ τρανοῦντος. ἔχει δὲ οὕτως αὐτῶ ἡ λέξις· „κρείσσον ξενισμὸς λαχάνων πρὸς φιλίαν καὶ χάριν ἢ μόσχος ἀπὸ φάτνης μετὰ ἔχθρας.“ κολλάκις γοῦν ἀπεδεξάμεθα ἰδιωτικὴν καὶ ἀπλουστέραν μετὰ εὐσυνειδησίας ἐστιασίαν, ξενιζόμενοι παρὰ τοῖς πλέον ἡμῖν παρα-
25 σχεῖν μὴ δυναμένοις, ἢ περὶ λόγων ὕψος ἐπαιρομένων, „κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ,“ μετὰ πολλῆς πιθανότητος ἀλλότριον καταγγέλλον τοῦ „τὸν νόμον καὶ τοὺς προφῆτας“ δεδωκότος πατρὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ δόγμα. ἵνα τοῖνυν μήτε δι' ἐνδειαν τροφῶν τὴν ψυχὴν νοσήσωμεν μήτε διὰ „λιμὸν λόγου κυρίου“ τῶ θεῶ ἀποθάνωμεν, τὸν ζῶντα
30 ἄρτον, ὅστις ὁ αὐτὸς ἔστι τῶ ἐπιουσίῳ, πειθόμενοι τῶ διδασκάλῳ σωτήρι ἡμῶν, πιστεύοντες καὶ βιοῦντες δεξιώτερον, αἰτῶμεν παρὰ τοῦ πατρὸς.

7. τί δὲ καὶ τὸ „ἐπιούσιον,“ ἤδη κατανοητέον. πρῶτον δὲ τοῦτο ἰστέον, ὅτι ἡ λέξις ἢ „ἐπιούσιον“ παρ' οὐδενὶ τῶν Ἑλλή-

[1 Vgl. I Kor. 3, 1. 3. —] 2 I Kor. 3, 2. 3. — 4 Hebr. 5, 12—14. — 8 Röm. 14, 2. — 10 Vgl. Matth. 4, 4 (Deut. 8, 3). — 12 u. 15 Röm. 14, 2. — 21 Prov. 15, 17. — 25 Vgl. II Kor. 10, 5. — 26 Vgl. Matth. 5, 17 (7, 12, 22, 40. Luk. 16, 16). — 29 Vgl. Amos 8, 11. — Vgl. Röm. 14, 8. Gal. 2, 19. — Vgl. Joh. 6, 51. — 30 u. 33 Vgl. Matth. 6, 11. Luk. 11, 3. — 30 Vgl. Matth. 23, 8.

24 εὐσυνειδησίας] δησι von H. H. corrigiert T | 26 καταγγέλλον] καταγγέλ-
λότων Bent. (bei Del. I 245 Anm. d) | 34 τοῦτο T Lond. τοῦτ' Ox. Del.

νων οὔτε τῶν σοφῶν ὠνόμασται οὔτε ἐν τῇ τῶν ἰδιωτῶν συνηθείᾳ
 τέτριπται, ἀλλ' ἔοικε | πεπλάσθαι ὑπὸ τῶν εὐαγγελιστῶν. συνηρέ- 246
 χθησαν γοῦν ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς περὶ αὐτῆς μηδαμῶς διαφε-
 ρούσης, αὐτὴν ἐξηγηροχότες. τὸ ὅμοιον δὲ καὶ ἐκ' ἄλλων οἱ ἔρημη-
 5 νεύοντες τὰ Ἑβραϊκὰ πεποιήκασιν. τίς γάρ ποτε Ἑλλήνων ἐχρήσατο
 τῇ „ἐνωτίζου“ προσηγορίᾳ ἢ τῇ „ἀκουτίσθητι“ ἀντὶ τοῦ „εἰς τὰ
 ὦτα δέξαι“ καὶ „ἀκοῦσαι ποιεῖ σ(ε)“; ἰσομοία τῇ „ἐπιούσιον“
 προσηγορίᾳ ἐστὶ παρὰ Μωϋσεὶ γεγραμμένη, ὑπὸ θεοῦ εἰρημένη·
 „ὕμεις δὲ ἔσεσθέ μοι“ „λαὸς περιούσιος.“ καὶ δοκεῖ μοι ἑκατέρᾳ λέξις
 10 παρὰ τὴν οὐσίαν πεποιῆσθαι, ἡ μὲν τὸν εἰς τὴν οὐσίαν συμβαλλόμε-
 25^v ρον ἄρτον δηλοῦσα, ἡ δὲ τὸν περὶ τὴν οὐσίαν | καταγινόμενον λαὸν
 καὶ κοινωνοῦντα αὐτῇ σημαίνουσα.

8. ἡ μέντοι κυρίως οὐσία τοῖς μὲν προηγουμένην τὴν τῶν ἀσω-
 μάτων ὑπόστασιν εἶναι φάσκουσι νερόμισται κατὰ τὰ ἀσώματα, τὸ
 15 εἶναι βεβαίως ἔχοντα καὶ οὔτε προσθήκην χωροῦντα οὔτε ἀφαίρεσιν
 πάσχοντα (τοῦτο γὰρ ἴδιον σωμάτων, περὶ ᾧ γίνεται ἡ αὔξη καὶ ἡ
 φθίσις παρὰ τὸ εἶναι αὐτὰ ῥευστὰ, δεόμενα τοῦ ὑποστηρίζοντος
 ἐπεισιόντος καὶ τρέφοντος· ὅπερ ἔαν πλεον ἐν καιρῷ ἐπεισῆ τοῦ
 ἀπορρέοντος, αὔξησις γίνεται, ἔαν δὲ ἔλαττον, μείωσις· τάχα δὲ τινα
 20 οὐδ' ὅλως τὸ ἐπεισιὸν λαμβάνοντα ἐν ἀκράτῳ, ἢ οὕτως εἶπω.

6 Vgl. Hiob 33, 1. 31. 34, 16. 37, 13. Jes. 1, 2 und Origenes, In Jerem. hom. XII 7 (tom. XV p. 240sq. ed. Lomm.) u. Hesych. s. v. ἐνωτίζου. — 7 u. 10 Vgl. Matth. 6, 11. Luk. 11, 3. — 9 Exod. 19, 6. 5. — 13 Vgl. Plato, Tim. Cap. VIII p. 34 B C. Tim. Loc. Cap. IV p. 96 A B. H. Diels, Doxogr. gr. p. 288^a, 4. 308^a, 3 sqq. 16 sqq. 310, 1 sq. 387^a, 12. 613, 12 sq. — 16 Vgl. Plato, Tim. Loc. Cap. XIV p. 102 A B. — 17 Vgl. H. Diels, Doxogr. gr. p. 307^a, 24. 572, 25.

8 διαφερούσης, αὐτὴν] διαφερόμενοι, ἀλλ' αὐτὴν Bent. (bei Del. I 246 Anm. a), διαφερούση [so] αὐτὴν Angl. (bei Del. I 924^a) | 4 ἐξηγηροχότες Ox. Del. | 5 πεποιήκασιν Lond. Del. | 6 ἀκουτίσθητι] ἀκούτισσον schreibt Angl. (a. a. O.), da das Passivum von ἀκουτίσειν bei den LXX nirgends vorkommt, und auch hier nicht zu der folgenden Erklärung: ἀκοῦσαι ποιεῖ (Z. 7) stimmen würde; aber die seltene Form ἀκουτίσθητι ist wohl richtig überliefert, und der Fehler eher in der (Z. 7) folgenden Erklärung des Wortes zu suchen | 7 ἀκοῦσαι T Ausgg. ἀκούεσθαι vermute ich (mit Beibehaltung von ἀκουτίσθητι Z. 6) | ποιεῖ σ(ε) schreibe ich, ποιεῖ schreiben Angl. (a. a. O.), Bent. u. Del. (I 246 Anm. b), ποιεῖς T Ausgg. | hinter ἰσομοία + δε Angl. (a. a. O.) | ἐπιούσιον schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), vgl. oben S. 366 Z. 34; ἐπιουσίῳ T Ausgg. | 8 προσηγορίᾳ Ox. Angl. (a. a. O.) προσηγορία Lond. Del. | μωϋσῆ T Ausgg. | 9 ἔσεσθέ] εσε von II. H. mit schwärzerer Tinte geschrieben T | 14 φάσκουσι νερόμισται] φάσκουσιν ὠνόμασται Bent. (bei Del. I 246 Anm. d) | 18 ἐπεισιόντος Huet Ausgg. ἐπισειόντος in ἐπισειόντος von II. H., w. e. sch., u. mit schwärzerer Tinte corr. T | 20 οὐδ' ὅλως Ausgg.

- μειώσει γίνεται), τοῖς δὲ ἐπακολουθητικῆν αὐτὴν εἶναι νομίζουσι προηγουμένην δὲ τὴν τῶν σωμάτων ὄροι αὐτῆς οὗτοι εἰσιν· οὐσία ἐστὶν ἢ πρώτη τῶν ὄντων ὕλη, καὶ ἐξ ἧς τὰ ὄντα, ἢ τῶν σωμάτων ὕλη, καὶ ἐξ ἧς τὰ σώματα, ἢ τῶν ὀνομαζομένων, καὶ ἐξ ἧς τὰ ὀνο-
- 5 μαζόμενα, ἢ τὸ πρῶτον ὑπόστατον ἄποιον ἢ τὸ προϋφιστάμενον τοῖς οὐσίαις ἢ τὸ πάσας δεχόμενον τὰς μεταβολὰς τε καὶ ἀλλοιώσεις, αὐτὸ δὲ ἀναλλοίωτον κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, ἢ τὸ ὑπομένον πᾶσαν ἀλλοίωσιν καὶ μεταβολήν. κατὰ τούτους δὲ ἡ οὐσία ἐστὶν ἄποιός τε καὶ ἀσημάτιτος κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ἀλλ' οὐδὲ μέγεθος ἀποτεταγμένον
- 10 ἔχουσα, πάση δὲ ἔγκειται ποιότητι καθάπερ ἔτοιμόν τι χωρίον. ποιότητος δὲ διατακτικῶς λέγουσι τὰς ἐνεργείας καὶ τὰς ποιήσεις κοινῶς, ἐν αἷς εἶναι τὰς κινήσεις καὶ σχέσεις συμβέβηκεν· οὐδέ τις γὰρ τούτων κατὰ τὸν ἴδιον λόγον μετέχειν φασὶ τὴν οὐσίαν, αἰεὶ δέ τις αὐτῶν ἀχώριστον εἶναι πάθει τήνδε, οὐδὲν ἦττον καὶ ἐπι-
- 15 δεκτὴν πασῶν τῶν τοῦ ποιούντος ἐνεργειῶν, ὡς ἂν ἐκεῖνο ποιῆ καὶ μεταβάλλῃ· ὁ γὰρ συνὼν αὐτῇ τόνος καὶ δι' ὅλων κεχωρηκῶς πάσης τε ποιότητος καὶ τῶν περὶ αὐτὴν αἰτίαις ἂν οικονομῶν δι' ὅλων τε μεταβλητὴν καὶ δι' ὅλων διαιρετὴν λέγουσιν εἶναι, καὶ πᾶσαν οὐσίαν 247 πάση συγγεῖσθαι δύνασθαι, ἠνωμένην μέντοι.
- 20 9. ἐπεὶ δὲ περὶ τῆς οὐσίας ζητοῦντες διὰ „τὸν ἐπιούσιον“ „ἄρτον“ καὶ τὸν περιούσιον λαὸν εἰς τὸ τὰ σημαίνοντα διακριθῆναι

1 Vgl. Origenes c. Cels. VI 71, S. 141 Z. 15. Diogenes Laërt. VII 1, 140. H. Diels, Doxogr. gr. p. 291^a, 12 sqq. 308^b, 14. 310^a, 6 sq. 410^a, 5 sqq. 571, 9 sq. 23. 587, 15 sqq. — 2 Vgl. Plato, Tim. Cap. XVIII p. 50 B C. 51 A. 52 A. Tim. Loc. Cap. I p. 94 A. Aristot., Phys. ausc. I 9 (vol. I p. 192^a, 31 ed. Acad. Reg. Boruss.). Zeno bei Johannes Stob., Ecl. Phys. Cap. XIV. Diogenes Laërt. VII 1, 150. Plutarch, De placit. philoa. I 9 p. 882 C. — 8 Vgl. Plato, Tim. Loc. Cap. I p. 94 A. Cicero, Acad. post. I 7, 27. Diogenes Laërt. III 69. VII 1, 134. H. Diels, Doxogr. gr. p. 308^a, 6. 458, 8. 567, 16 sq. 610, 4 und Origenes c. Cels. III 41, I 237 Z. 12 f. IV 56, I 329 Z. 5 ff. Comm. in Joh. XIII 21 (tom. II p. 35 ed. Lomm., I 268, 1 sqq. ed. Brooke). — 14 Vgl. Origenes, Comm. in Gen. Fr. (tom. VIII p. 6 ed. Lomm.) u. c. Cels. IV 57, I 330 Z. 7 f. — 16 Vgl. Plutarch, De Stoic. repugn. Cap. XLIII p. 1054 A B. — 17 Vgl. H. Diels, Doxogr. gr. p. 307^a, 23 sqq. u. Origenes c. Cels. VI 77, S. 146 Z. 19 ff. — 20 Vgl. Matth. 6, 11. Luk. 11, 3 und oben S. 363 Z. 23 f. u. S. 367 Z. 9.

8 ἢ πρώτη—ἢ τῶν—4 ἢ τῶν schreibe ich, ἢ πρώτη—ἢ τῶν—4 ἢ τῶν Lond., ἢ πρώτη—ἢ τῶν—4 ἢ τῶν T Ox. Del. | ἐξ ἧς τὰ—4 ἐξ ἧς τὰ—ἐξ ἧς τὰ Ausgg. ἐξῆς τὰ—4 ἐξῆς τὰ—ἐξῆς τὰ T | 10 ἔγκειται] ὑπόκειται Angl. (bei Del. I 924^a) wohl richtig, vgl. Origenes c. Cels. IV 56. 57 | 11 διατακτικῶς] διατακτικῶς Cl. Fleury (bei Del. I 246 Anm. f) | 14 πάθει τήνδε,] πάθει, αὐτὴν δὲ Angl. (a. a. O.) πάθει . τὴν δὲ, [so] T πάθει, τὴν δὲ Lond. | ἐπιδεκτὴν] ἐπιδεκτικὴν Lomm. | 17 ἂν] ἂν (<ῆ>) Bent. u. Del. (I 246 Anm. g), ἂν (<εῖη>) Angl. (bei Del. I 924^b).

τῆς οὐσίας ταῦτ' εἰρήκαμεν, ἄρτος δὲ ἐν τοῖς πρὸ τούτων νοητὸς ἦν, ὃν αἰτεῖν ἡμᾶς ἐχρήν, ἀναγκαῖον συγγενῆ τῷ ἄρτι τὴν οὐσίαν εἶναι νοεῖν· ἢ ὡςπερ ὁ σωματικὸς ἄρτος ἀναδιδόμενος εἰς τὸ τοῦ τρεφομένου σῶμα χωρεῖ αὐτοῦ εἰς τὴν οὐσίαν, οὕτως „ὁ ζῶν“ καὶ 5 „ἐξ οὐρανοῦ“ καταβεβηκὸς „ἄρτος“ ἀναδιδόμενος εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν μεταδῶ τῆς ἰδίας δυνάμεως τῷ ἐμπαρεσχηκότι ἑαυτὸν τῇ ἀπ' αὐτοῦ τροφῇ· καὶ οὕτως ἔσται ὃν αἰτούμεν „ἄρτον“ 26^r „ἐπιούσιον.“ καὶ | πάλιν ὃν τρόπον κατὰ τὴν ποιότητα τῆς „τροφῆς,“ „στερεᾶς“ οὐσης καὶ ἀθληταῖς ἀρμοζούσης ἢ γαλακτώδους τινὸς καὶ λαχανώδους, ἐν διαφόρῳ δυνάμει ὁ τρεφόμενος γίνεται, οὕτως ἀκόλουθόν ἐστι, τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ ἦτοι ὡς γάλακτος παιδίοις ἀρμοζόντως διδομένον ἢ ὡς λαχάνου ἀσθενούσιν ἐπιτηδείως ἢ ὡς σαρκὸς ἀγωνιζομένοις προσ(καίρω), ἕκαστον τῶν τρεφομένων κατὰ τὴν ἀναλογίαν, ᾧ ἐμπαρέσχεν ἑαυτὸν λόγῳ, τόδε τι ἢ τόδε δύνασθαι 10 καὶ τοιόνδε ἢ τοιόνδε γίνεσθαι. ἔστι μέντοι γε τις νομιζομένη τροφή, οὐσα δηλητήριος, καὶ ἕτερα νοσοποιὸς καὶ ἄλλη μῆδὲ ἀναδοθῆναι δυναμένη· ἅπερ πάντα κατ' ἀναλογίαν μετενεκτέον ἐστὶ καὶ ἐπὶ τὰς 15 διαφορὰς τῶν νομιζομένων τροφίμων μαθημάτων. ἐπιούσιος τοίνυν ἄρτος ὁ τῇ φύσει τῇ λογικῇ καταλληλότατος καὶ τῇ οὐσίᾳ αὐτῇ 20 συγγενῆς, ὑγίαν ἅμα καὶ εὐξίαν καὶ ἰσχὺν περιποιῶν τῇ ψυχῇ καὶ τῆς ἰδίας ἀθανασίας (ἀθάνατος γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ) μεταδιδούς τῷ ἐσθλόντι αὐτοῦ.

10. οὗτος δὲ ὁ ἐπιούσιος ἄρτος ἄλλῳ ὀνόματι δοκεῖ μοι ἐν τῇ γραφῇ „ξύλον ζωῆς“ ὀνομάσθαι, ἐφ' ὅπερ ὁ ἐκτείνας „τὴν χεῖρα“ 25 καὶ λαβὼν ἀπ' αὐτοῦ „ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.“ καὶ τρίτῳ ὀνόματι τοῦτο τὸ „ξύλον“ „σοφία“ τοῦ θεοῦ ὀνομάζεται παρὰ τῷ Σολομώντι διὰ τούτων· „ξύλον ζωῆς ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς, καὶ τοῖς ἐπερειδομένοις ὡς ἐπὶ κύριον ἀσφαλῆς.“ ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄγγελοι σοφίᾳ τρέφονται θεοῦ, ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἀλήθειαν μετὰ σοφίας 30 θεωρίας δυναμούμενοι πρὸς τὰ ἴδια ἔργα ἐπιτελεῖν, λέγεται ἐν ψαλμοῖς καὶ τοὺς ἀγγέλους τρέφεσθαι, κοινωνούντων τῶν ἀνθρώπων

4 Vgl. Joh. 6, 51. — 7 18 28 Vgl. Matth. 6, 11. Luk. 11, 13. — 8 Vgl. Hebr. 5, 12—14. Röm. 14, 2 u. oben S. 366 Z. 4 ff. — 18 Vgl. Joh. 1, 14. — 15 Vgl. II Kōn. 4, 40 u. Origenes, Comm. in Joh. XIII 33 (tom. II p. 62 ed. Lomm., I 282, 29 sqq. ed. Brooke). — 21 Vgl. Joh. 1, 1. — 24 Vgl. Gen. 2, 9, 3, 22. — 27 Prov. 3, 18.

7 καὶ οὕτως—8 ἐπιούσιον] καὶ οὗτος ἔσται ὃν αἰτούμεν, ἄρτος ἐπιούσιος vermutet Del. (I 247 Anm. b) | 9 γαλακτώδους von I. H. aus γαλακτάδους corr. T | 18 προσ(καίρω), ἕκαστον schreibe ich, προσφόρω, ἕκαστον Bent. u. Del. (I 247 Anm. c), ἕκαστον Angl. (bei Del. I 924 b) πρὸς ἕκαστον T Ausgg. | 19 καταλληλότατος] καταλληλότερος Ox. Lond. | 28 δὲ] δὲ Angl. (a. a. O.) | 28 ὡς ἐπὶ κύριον] ὡς ἐπὶ κίονα Bent. (bei Del. I 247 Anm. e).

τοῦ θεοῦ, οἵτινες Ἑβραῖοι προσαγορεύονται, τοῖς ἀγγέλοις καὶ οἰονεὶ καὶ συνεστῶν αὐτοῖς γινομένων. τοιοῦτον δέ ἐστι τὸ „ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος.“ μὴ γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον πτωχεύσαι ὁ νοῦς ἡμῶν, ὡς οἰηθῆναι σωματικοῦ τινος ἄρτου, τοῦ ἱστορουμένου οὐρανόθεν ἐπὶ τοὺς ἐξεληλυθότας τὴν Αἴγυπτον καταβεβηκέναι, | τοὺς 248 ἀγγέλους ἀεὶ μεταλαμβάνοντας τρέφεσθαι, τούτου αὐτοῦ κεκοινωνηκότων τῶν Ἑβραίων τοῖς ἀγγέλοις, τοῖς λειτουργικοῖς τοῦ θεοῦ πνεύμασιν.

11. οὐκ ἄκαιρον δὲ ζητοῦσιν ἡμῖν „τὸν ἐπιούσιον“ „ἄρτον“ 10 καὶ τὸ „ξύλον τῆς ζωῆς“ καὶ τὴν σοφίαν τοῦ θεοῦ τὴν τε κοινὴν ἁγίων ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων τροφὴν ἐπιστῆσαι καὶ περὶ τῶν ἐν Γενέσει γεγραμμένων τριῶν ἀνδρῶν, καταχθέντων παρὰ τῷ Ἀβραάμ καὶ μεταλαβόντων πεφυραμένων τριῶν μέτρων „σεμιδάλεως“ εἰς ἐγκρουφιῶν ποιήσιν, μὴ ποτε γυμνῶς τροπικῶς ταῦτα εἴρηται, δυναμένων τῶν ἁγίων μεταδοῦναι ποτε τροφῆς νοητῆς καὶ λογικῆς 15 26^v | οὐ μόνον ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ θειοτέραις δυνάμεσιν ἦτοι εἰς ὠφέλειαν αὐτῶν ἢ εἰς ἐπίδειξιν ὧν δεδύνηται περιποιῆσαι ἑαυτοῖς τροφιμωτάτων, εὐφραينوμένων καὶ τρεφομένων ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐπιδείξει τῶν ἀγγέλων καὶ ἐτοιμοτέρων γινομένων πρὸς τὸ παντὶ τρόπῳ συνεργῆσαι καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς συμπεῦσαι τῇ πλειόνων καὶ μειζόνων 20 καταλήψει τοῦ ἐπὶ προτέροις παρεσκευασμένου τροφίμοις μαθήμασιν, εὐφράναντος καὶ, ἢ οὕτως εἶπω, ἀναθρέψαντος αὐτούς. οὐ θυμαστόν δὲ εἰ ἀγγέλους τρέφει ἄνθρωπος, ὅπου γε καὶ Χριστὸς ὁμολογεῖ ἐστὼς παρὰ „τὴν θύραν“ κρούειν, ἢ εἰσελθὼν παρὰ τὸν 25 ἀνοίξαντα αὐτῷ θειπνήσῃ „μετ’ αὐτοῦ“ ἐκ τῶν ἐκεῖνου, μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς μεταδόσων τῶν ἰδίων τῷ πρότερον ἐστιάσαντι κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ.

12. τοῦ μὲν οὖν ἐπιουσίου ὁ μεταλαμβάνων ἄρτου στηριζόμενος τὴν „καρδίαν“ υἱὸς θεοῦ γίνεται· „τοῦ“ δὲ „δράκοντος“ ὁ μετέχων 30 οὐκ ἄλλος ἐστὶ τοῦ νοητοῦ Αἰθίοπος, διὰ τὰς τοῦ „δράκοντος“ ἄρκυς

2 Psal. 77, 25. — 4 Vgl. Exod. 16, 15. Psal. 77, 24. — 7 Vgl. Hebr. 1, 14. — 9 u. 28 Vgl. Matth. 6, 11. Luk. 11, 3. — 10 Vgl. Gen. 2, 9, 3, 22. — 12 Vgl. Gen. 18, 2—6. — 24 Vgl. Apok. Joh. 3, 20 und Origenes, In Ezech. hom. XIV 3 (tom. XIV p. 178 ed. Lomm.). — 28 Vgl. [Psal. 103, 15.] Jak. 5, 8. I Thesa. 3, 13. — 29 Vgl. Psal. 73, 14. Apok. Joh. 12, 3—17. 13, 2. 4. 11, 16, 13, 20, 2.

2 καὶ will Angl. (bei Del. I 924b) tilgen | 4 τοῦ von Angl. (a. a. O.) ohne Grund gestrichen | 6 αὐτοῦ ἄρτου Angl. (a. a. O.) | 7 λειτουργικοῖς] ἀντουργκοῖς T | 14 γυμνῶς τροπικῶς] οὐ γυμνῶς ἀλλὰ τροπικῶς liest Del. (I 248 Anm. a) ohne Grund | 17 δεδύνηται Bent. (bei Del. I 924b) Del. (I 248 Anm. b) Angl. (a. a. O.), δεδύνηται TAusgg. | 21 παρεσκευασμένου] παρεσκευασμένοις Del. (I 248 Anm. c) | μαθήμασιν Del. (I 248 Anm. c) παθήμασιν TAusgg.

μεταβάλλων καὶ αὐτὸς εἰς ὄφιν, ὥστε ὑπὸ τοῦ λόγου ονειδιζόμενον αὐτὸν, κἂν λέγη βαπτίξεσθαι θέλειν, ἀκούειν· „ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φηγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;“ λέγει δὲ περὶ τοῦ δρακοντείου σώματος ὑπὸ τῶν Αἰθίοπων ἐστιωμένου ὁ

5 Δαυὶδ ταῦτα· „συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος, (σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος,) ἔδωκας αὐτὸν βροῦμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοφιν.“ εἰ δὲ μὴ ἀπεμφαίνει, οὐσιωδῶς ὑφροτῶτος τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ὑφροτῶτος δὲ καὶ τοῦ ἀντικειμένου, ἐκάτερον αὐτῶν τροφήν γίνεσθαι τοῦδε ἢ τοῦδε, τί ὀκνοῦμεν παρα-

10 δέξασθαι ἐπὶ γε πασῶν τῶν δυνάμεων κρειττόνων καὶ χειρόνων· καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ δύνασθαι τρέφεσθαι ἀπὸ πάντων τούτων ἓνα ἕκαστον ἡμῶν; κοινώνειν γοῦν τῷ ἑκατοντάρχῳ Κορνηλίῳ 249 καὶ τοῖς ἅμα συναχθεῖσιν ἐν τῇ Καισαρείᾳ ὁ Πέτρος μέλλων μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τοῖς ἔθνεσι μεταδώσειν τῶν λόγων τοῦ θεοῦ, ὁρᾷ τὸ

15 „τέτταρσιν ἀρχαῖς καθιέμενον“ οὐρανόθεν „σκεῦος,“ „ἐν ᾧ“ „πάντα τὰ τετράποδα καὶ ἔρπετά καὶ θηρία τῆς γῆς“· ὅτε καὶ κελεύεται „ἀναστὰς“ θῦσαι καὶ φαγεῖν, προστασόμενος μετὰ τὸ παραιτούμενον αὐτὸν εἰρηκέναι· σὺ οἶδας „ὅτι οὐδέποτε κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου“ „μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν

20 ἀνθρώπων“ τῷ τὰ καθαρθέντα ὑπὸ θεοῦ μὴ δεῖν ὑπὸ Πέτρου κοινουῖσθαι· φησὶ γὰρ ἡ λέξις· „ἂ ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν σὺ μὴ κοῖνον.“

27^r οὐκοῦν τὸ καθαρὸν | βροῦμα καὶ τὸ ἀκάθαρτον κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον ἐν ὀνομασίαις διακρινόμενον πλειόνων ζῴων, τὴν ἀναφορὰν ἔχον ἐπὶ τὰ διάφορα ἦθη τῶν λογικῶν, διδάσκει τούτου μὲν τροφί-

25 μους ἡμῖν τυγχάνειν τούτου δὲ ἐναντίως ἔχειν, ἕως καθαρσίας πάντας ποιήσῃ τροφίμους ὁ θεὸς ἢ τοὺς ἀπὸ „παντὸς γένους.“

13. τούτων δὴ οὕτως ἐχόντων καὶ τοσαύτης διαφορᾶς βρωμάτων οὔσης, εἰς παρὰ πάντας τοὺς εἰρημένους ἐστὶν ὁ ἐπιούσιος

2 Matth. 3, 7. Luk. 3, 7. — 5 Psal. 73, 13. 14. — 8 Vgl. II Thess. 2, 4. I Tim. 5, 14 und Origenes, In Ezech. hom. VI 4 (tom. XIV p. 84 sq. ed. Lomm.). — 11 Vgl. Origenes, In Lev. hom. VII 5 (tom. IX p. 305 ed. Lomm.). — 12 Vgl. Act. 10, 1. 24. 27. 33 ff. — 15 Vgl. Act. 10, 11. 12. 11, 5. 6. — 16 Vgl. Act. 10, 13. 11, 7. — 18 Vgl. Act. 11, 8 (10, 14). — 19 Vgl. Act. 10, 28. — 21 Act. 10, 15. 11, 9. — 22 Vgl. Origenes c. Cels. IV 93. V 49. In Lev. hom. VII (tom. IX p. 300 sqq. ed. Lomm.). — 26 Vgl. Matth. 13, 47. — 28 Vgl. Matth. 6, 11. Luk. 11, 3.

6 (σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος,) füge ich mit Angl. (bei Del. I 924b—925a) in dieser Fassung aus d. LXX ein, vgl. Origenes, Comm. in Matth. XVI 26 (tom. IV p. 74 ed. Lomm.); die Worte sind nötig, da sonst αὐτὸν ohne Beziehung wäre; (σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τοῦ δράκοντος,) fügt Del. (vgl. I 248 Anm. g) nach der gewöhnlichen Lesart der LXX ein | 10 ἐπὶ γε TLond. ἐπὶ τε Ox. Del. | 26 ἢ τοὺς] ἢ τινὰς vermutet Del. (I 249 Anm. a), καὶ τοὺς E. Klostermann | 27 δὴ] δὲ Angl. (bei Del. I 925a).

ἄρτος, περὶ οὗ εὐχεσθαι δεῖ, ἵνα ἐκείνου ἀξιωθῶμεν καὶ τρεφόμενοι τῷ „ἐν ἀρχῇ“ „πρὸς θεὸν“ θεῶν λόγῳ θεοποιηθῶμεν. ἐρεῖ δέ τις τὸ „ἐπιούσιον“ παρὰ τὸ ἐπιέναι κατεσχηματισθαι, ὥστε αἰτεῖν ἡμᾶς κελεύεσθαι τὸν ἄρτον τὸν οἰκτεῖον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἵνα προ-
 5 λαβὼν αὐτὸν ὁ θεὸς ἤδη ἡμῖν δωρήσῃται, ὥστε τὸ οἶονεῖ αὐριον δοθησόμενον „σήμερον“ ἡμῖν δοθῆναι, „σήμερον“ μὲν τοῦ ἐνεσ-
 τῶτος αἰῶνος λαμβανομένου αὐριον δὲ τοῦ μέλλοντος. ἀλλὰ βελ-
 τιονος οὐσης τῆς προτέρας ἐκδοχῆς ὅσον ἐπ’ ἐμοὶ κριτῆ, τὸ περὶ
 τῆς „σήμερον“ παρὰ τῷ Ματθαίῳ τούτοις προσκειμένον ἢ τὸ
 10 „καθ’ ἡμέραν“ παρὰ τῷ Λουκᾷ γεγραμμένον ἐξετάσωμεν. ἔθος δὴ πολλαχοῦ τῶν γραφῶν τὸν πάντα αἰῶνα „σήμερον“ καλεῖσθαι, ὥσπερ ἐν τῷ „οὗτος πατὴρ Μωαβιτῶν ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας“ καὶ „οὗτος πατὴρ Ἀμμωνιτῶν ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας“ καὶ „ἐφη-
 μισθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις ἕως τῆς σήμερον“ καὶ ἐν τοῖς
 15 ψαλμοῖς „σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρόνητε τὰς καρδίας ὑμῶν.“ ἐν δὲ τῷ Ἰησοῦ σαφέστατα οὕτω τοῦτο εἴρη-
 ται· „μὴ ἀπόστητε ἀπὸ κυρίου ἐν ταῖς σήμερον ἡμέραις“ εἰ δὲ „σήμερον“ ὁ πᾶς οὗτος αἰὼν, μὴ ποτε „ἐχθὲς“ ὁ παρεληλυθὼς ἐστὶν αἰὼν. τοῦτο δὲ ἐν ψαλμοῖς καὶ παρὰ τῷ Παύλῳ ἐν τῇ πρὸς
 20 Ἑβραίους λέγειν ὑπελήφαμεν, ἐν ψαλμοῖς οὕτως· „χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου ὡσεὶ ἡμέρα ἢ ἐχθὲς, ἥτις διήλθεν“ (ἥτις ποτέ ἐστὶν ἢ διαβόητος χιλιονταετηρὶς, <ῆ> ὁμοιοῦται τῇ „ἐχθὲς“ | ἡμέρα, δια-
 φερουσῆ τῆς „σήμερον“), παρὰ δὲ τῷ ἀποστόλῳ γέγραπται· „Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.“ καὶ οὐ-

2 Vgl. Joh. 1, 1. — 3 Vgl. Matth. 6, 11. Luk. 11, 3. — 6 u. 9 Vgl. Matth. 6, 11. — 10 Vgl. Luk. 11, 3. — 11 Vgl. [Philo, Leg. alleg. III 8, p. 92 ed. Mangey.] Origenes, Comm. in Joh. XXXII 19 (32) (tom. II p. 482 ed. Lomm., II 209. 30 sqq. ed. Brooke). — 12 Gen. 19, 37. — 13 Gen. 19, 38. — Matth. 28, 15. — 15 Psal. 94, 8. — 17 Vgl. Jos. 22, 16. 18. 19. — 20 Psal. 89, 4. — 22 Vgl. Hieron., De viris illustr. Cap. XVIII. — 23 Hebr. 13, 8.

2 θεοποιηθῶμεν von I. [?] H. mit schwärzterer Tinte aus θεοποιῶμεν corr. T | 3 τὸ ἐπιούσιον Angl. (bei Del. I 925*) τὸν ἐπιούσιον T Ausgg., aber es handelt sich hier nur um den Begriff ‚ἐπιούσιον‘ | κατεσχηματισθαι schreibe ich mit Bent. u. Del. (I 249 Anm. b), καὶ ἐσχηματισθαι T Ausgg. | 6 τοῦ] ἐπὶ τοῦ vermutet Angl. (Lond. p. 160 Anm. 60) | 8 τὸ περὶ τῆς] τὸ περὶ τοῦ oder τοδὶ τὸ oder τὸ vermutet Angl. (bei Del. I 925*) | 9 προσκειμένον schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), προσκειμένον T Ausgg. | ἦ] καὶ Ox. Angl. (a. a. O.) | 11 δὴ T δὲ Ausgg. | 17 ἀπόστητε] ἀποστήτε Lond. | 18 σήμερον] <τὸ> σήμερον Angl. (a. a. O.) | ἐχθὲς schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 249 Anm. d), ὁ ἐχθὲς Ox. τὸ χθὲς Angl. (a. a. O.) ὁ χθὲς T Lond. Del. | 20 λέγειν] scil. τὴν γραφὴν (oder τὰς γραφάς nach Angl. a. a. O.), also nicht in λέγεσθαι zu corrigieren | 22 χιλιονταετηρὶς] χιλιετηρὶς Bent. Del. (I 249 Anm. e) | <ῆ> füge ich mit Del. ein, <καὶ> Lond.

δεν θαναμαστόν τῷ θεῷ τὸν ὅλον αἰῶνα τῆς παρ' ἡμῖν μιᾶς ἡμέρας διαστήματος λόγον ἔχειν, ἐγὼ δ' οἶμαι ὅτι καὶ ἐλάττονος.

14. καὶ ἔξεταστέον εἰ ἐπὶ αἰῶνας ἀναφέρονται οἱ λόγοι τῶν κατὰ τὰς „ἡμέρας“ ἢ „μῆνας“ ἢ „καιροὺς“ ἢ „ἐνιαυτοὺς“ ἀναγεγραμμένον 5 ἑορτῶν ἢ πανηγύρεων. εἰ γὰρ „σκιάν“ ἔχει „ὁ νόμος τῶν μελλόντων“, ἀνάγκη τὰ πολλὰ σάββατα | πολλῶν τιμῶν ἡμερῶν εἶναι „σκιάν“ καὶ τὰς νομηνίας διὰ χρονικῶν διαστημάτων ἐνίστασθαι, οὐκ οἶδα ὑπὸ ποίας σελήνης συνοδουούσης τιμὴ ἡλίῳ ἐπιτελουμένας. εἰ δὲ καὶ „πρωτός“ „μῆν“ καὶ δεκάτη ἡμέρα „ἕως τεσσαρεσκαίδεκάτης“ καὶ τῶν ἄζύμων ἑορτὴ ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκάτης „ἕως μιᾶς καὶ εἰκάδος“ „σκιάν“ περιέχει „μελλόντων“, „τίς σοφὸς καὶ“ ἐπὶ τοσοῦτον θεῷ „φιλος“, ὡς πλείονων μηνῶν τὸν πρωτὸν ἰδεῖν καὶ τὴν δεκάτην αὐτοῦ ἡμέραν καὶ τὰ ἐξῆς; τί δέ με δεῖ λέγειν περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν ἐπτά ἑβδομάδων ἡμερῶν καὶ περὶ τοῦ ἑβδόμου μηνός (οὗ 10 ἢ νεομηνία ἡμέρα „σαλπύγων“ ἐστὶ, „τῆ“ δὲ „δεκάτη“ „ἡμέρα ἰλασμοῦ“), τῷ μόνῳ νομοθετήσαντι αὐτὰ θεῷ ἐγνωσμένων; τίς δὲ ἐπὶ τοσοῦτον τὸν Χριστοῦ κεχώρηκε νοῦν, ὡς τοὺς ἑβδόμους ἐνιαυτοὺς τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑβραίων οἰκετῶν καὶ „τῆς ἀφέσεως“ τῶν χρεῶν ἀνέσεός τε ἀπὸ γεωργίας τῆς ἀγίας γῆς ἐκλαβεῖν; ἔστι δὲ τις καὶ 20 ἀνωτέρω τῆς διὰ ἐπτά ἐτῶν ἑορτῆς ὁ καλούμενος Ἰωβηλατος, ὄντινα κἂν ἐπὶ ποσὸν φαντασθῆναι εἶναι τι τρανώς ἢ τοὺς ἐν αὐτῷ νόμους πληρωθησομένους ἀληθινούς οὐδενός ἐστι (πλήν) τοῦ τὴν πατρικὴν βουλὴν περὶ τῆς ἐν ἅπασιν τοῖς αἰῶσι διατάξεως κατὰ „τὰ“ „ἀνεξερέυνητα“ „αὐτοῦ“ „κριματά“ καὶ τὰς ἀνεξιχνιάστους αὐτοῦ ὁδοὺς 25 τεθεωρηκότους.

1 Vgl. Origenes, Comm. in Matth. XV 31 (tom. III p. 393 sq. ed. Lomm.). — [4 Vgl. Gal. 4, 10. —] 5 Vgl. Hebr. 10, 1. — 9 Vgl. Exod. 12, 2. 3. 6. 15. 18. — 11 Vgl. Hos. 14, 9. — [12 Vgl. Jak. 2, 23. —] 13 Vgl. Deut. 16, 9 ff. — 14 Vgl. Lev. 16, 29 ff. 23, 24. 27. 28. — 17 Vgl. Exod. 21, 2. Lev. 25, 4—7. 10—17. — 18 Vgl. Deut. 15, 1—3 u. Josephus, Antiquitat. Jud. III 12, 3 (280—286). — 20 Vgl. Lev. 25, 8 ff. 27, 17 ff. [— 23 Vgl. Röm. 11, 33.]

1 τῷ θεῷ τὸν ὅλον αἰῶνα τῆς παρ' ἡμῖν μιᾶς ἡμέρας διαστήματος λόγον ἔχειν schreibe ich mit Angl. (bei Del. I 925^a), vgl. Origenes a. a. O.; τῷ θεῷ (τῶν ὄλων) τὸν ὅλον αἰῶνα τοῦ παρ' ἡμῖν μιᾶς ἡμέρας διαστήματος λόγον ἔχειν Bent. (bei Del. I 250 Anm. a), τῷ θεῷ τὸν ὅλον αἰῶνα τῆς παρ' ἡμῖν μιᾶς ἡμέρας διαστήματι λόγον λέγειν TAusgg. | 7 σκιάν T Lond. σκιὰς Ox. Del. | 15 ἢ νεομηνία| τῆ νεομηνία Bent. (bei Del. I 250 Anm. e) | τῆ δὲ δεκάτη| vgl. Lev. 23, 27, also nicht mit Angl. (a. a. O.) ἢ δὲ δεκάτη zu schreiben | 17 Χριστοῦ] θεοῦ vermutet Del. (I 250 Anm. f) | 18 χρεῶν TAusgg. | 20 hinter ἐπτά + ἑβδομάδων Angl. (a. a. O.), dagegen Del. (I 925^a) | 21 εἶναι τι will Angl. (a. a. O.) tilgen | 22 ἀληθινούς| ἀληθινῶς Bent. (bei Del. I 250 Anm. g) | ἐστὶ (πλήν) τοῦ schreibe ich mit Bent. (der auch ἐστὶ(ν οὐ) vermutet, vgl. Del. I 250 Anm. g) u. Angl. (a. a. O.), ἐστὶ(ν εἰ μὴ) τοῦ Cl. Fleury (bei Del. a. a. O.).

15. *πολλάκις δέ μοι ἐπῆλθεν ἀπορεῖν, συγκρούοντι δύο λέξεις ἀποστολικὰς, πῶς συντέλεια „αἰώνων“ ἐστίν, ἐφ’ ἣ „ἅπαξ“ „εἰς ἀθέτησιν τῶν ἁμαρτιῶν“ Ἰησοῦς „πεφανέρωται,“ εἰ μέλλουσιν εἶναι αἰῶνες μετὰ τοῦτον ἐπερχόμενοι. ἔχουσι δὲ αἱ λέξεις αὐτοῦ οὕτως, 5 ἐν μὲν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „ὅντι δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντέλεια τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν τῶν ἁμαρτιῶν διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται,“ ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἐφεσίους· „ἵνα ἐνδείξῃται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸ ὑπερβάλλον πλοῦτος τῆς χάριτος αὐτοῦ | ἐν χρηστότητι 251 ἐφ’ ἡμᾶς.“ καὶ περὶ τηλικούτων στοχαζόμενος νομίζω ὅτι, ὡσπερ 10 συντέλεια τοῦ ἐνιαυτοῦ ὁ τελευταῖός ἐστι μὴν, μεθ’ ὃν ἀρχὴ μῆνός ἐτέρου ἐνίσταται· οὕτω μὴ ποτε, πλειόνων αἰώνων οἶονεὶ ἐνιαυτὸν αἰώνων συμπληροῦντων, συντέλειά ἐστίν ὁ ἐνεστώσ αἰὼν, μεθ’ ὃν μέλλοντές τινες αἰῶνες ἐνστήσονται, ὃν ἀρχὴ ἐστίν ὁ μέλλον, καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέλλουσιν ἐνδείξεται ὁ θεὸς τὸν πλοῦτον „τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι“· τοῦ ἁμαρτωλοτάτου καὶ εἰς τὸ ἅγιον 15 πνεῦμα δυσφημῆσαντος κρατουμένου παρὰ τῆς ἁμαρτίας ἐν ὄλω τῶ ἐνεστώτι αἰῶνι καὶ ἀρχῆθεν μέχρι τέλους τῶ μέλλοντι μετὰ ταῦτα οὐκ οἶδ’ ὅπως οἰκονομησομένου.*

16. *ταῦτα τοίνυν ὁ ἰδὼν καὶ τῇ διανοίᾳ αἰώνων ἑβδομάδα, ἵνα 20 σαββατισμὸν τινα ἅγιον θεωρήσῃ, ἐννοήσας καὶ αἰώνων μῆνα, ἵνα τὴν ἄγίαν τοῦ θεοῦ ἴδη νοσηνίαν, καὶ αἰώνων ἐνιαυτὸν, ἵνα συνίδη τὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ γὰρ ἑορτάς, ὅτε δεῖ „πᾶν ἀρσενικὸν“ ἐνώπιον 28^r φαίνεσθαι „κυρίου θεοῦ,“ καὶ τηλικούτων αἰώνων τοὺς ἀνάλογον ἐνιαυτοὺς, ἵνα τὸ ἑβδομον ἅγιον ἔτος καταλαμβάνῃ, καὶ αἰώνων 25 ἑβδοματικὸς ἐπτά, ὅπως ὑμνήσῃ τὸν τηλικαῦτα νομοθετήσαντα, ἐξετάσας· πῶς δύναται μικρολογῆσαι περὶ τοῦ ἐλαχίστου μορίου ὥρας τῆς τοῦ τηλικούτου αἰῶνος ἡμέρας καὶ οὐχὶ πάντα ποιήσῃ, ἵνα ἀπὸ*

2 Vgl. Hebr. 9, 26. — 5 Hebr. 9, 26. — 7 Ephes. 2, 7. — 11 Vgl. Origenes, Comm. in Matth. XV 31 (tom. III p. 395 ed. Lomm.). — 12 u. 16 Vgl. Gal. 1, 4. — 13 u. 17 Vgl. Matth. 12, 32. Ephes. 1, 21. — 14 Vgl. Ephes. 2, 7. — 15 Vgl. Matth. 12, 32 (Mark. 3, 29. Luk. 12, 10). — 17 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. XIX 3 (14) (tom. II p. 167 ed. Lomm., II 19, 18 sqq. ed. Brooke). Comm. in Matth. XV 31 (tom. III p. 394 ed. Lomm.) u. c. Cel. V 16, 8. 18 Z. 1 ff. — 20 Vgl. Hebr. 4, 9. — 21 Vgl. Kol. 2, 16. — 22 Vgl. Deut. 16, 16. — 24 Vgl. Lev. 25, 4—7.

1 δέ] δὴ Ox. | 6 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | 8 τὸ ὑπερβάλλον πλοῦτος schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 250 Anm. i), vgl. unten Z. 14; τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον vermutet Angl. (bei Del. I 925*), vgl. Origenes, Comm. in Matth. XV 31 (tom. III p. 395 ed. Lomm.); τὸ ὑπερβάλλον πλῆθος TAusgg. | αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | 15 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | 18 οἰκονομησομένου] οἰκονομηθησομένου liest Del. (I 251 Anm. b) ohne Grund | 22 γὰρ T Lond. τε Ox. Del. | δεῖ Lond. Del., δὴ TOx. | 25 ἑβδοματικόν] ἑβδομαδικόν Bent (bei Del. I 251 Anm. c) | hinter ἐπτά + ἐνιαυτοὺς Angl. (bei Del. I 925b) unrichtig, da dieses Wort aus Z. 24 zu ergänzen ist.

- τῆς ἐνταῦθα παρασκευῆς ἄξιος γενόμενος τοῦ τυχεῖν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐν τῇ „σήμερον“ ἡμέρᾳ λάβῃ αὐτὸν καὶ „καθ' ἡμέραν“, ἥδη σαφοῦς ἐκ τῶν προειρημένων γινομένου τοῦ „καθ' ἡμέραν“; τῷ γὰρ ἐξ ἀπειρων ἐπ' ἀπειρον ὄντι θεῷ οὐ μόνον περὶ τῆς „σήμερον“
- 5 ἀλλὰ καὶ πῶς τοῦ „καθ' ἡμέραν“ ὁ „σήμερον“ εὐχόμενος, ἀπὸ τοῦ δυνατοῦ δωρήσασθαι „ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν“ λαβεῖν οἷός τε ἔσται, ἢ οὕτως ὑπερβολικῶς εἶπω, καὶ τὰ ὑπὲρ „ἅ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ“ τὰ ὑπὲρ ἅ „οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ“ τὰ ὑπὲρ ἅ „ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη.“
- 10 17. καὶ ταῦτα δέ μοι δοκεῖ ἀναγκαιότατα ἐξητάσθαι, ἵνα τό τε „σήμερον“ νοηθῆ καὶ τὸ „καθ' ἡμέραν“, ὅτε „τὸν ἐπιούσιον“ „ἄρτον“ δοθῆναι „ἡμῖν“ ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εὐχόμεθα. εἰ κατὰ τελευταῖον δὲ βιβλίον πρότερον ἐξετάζομεν τὸ „ἡμῶν“, ἐπεὶ λέγεται οὐχί· „τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον“
- 15 ἀλλὰ „τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν καθ' ἡμέραν“, ὅμως γε ἐξεταστέον, πῶς „ἡμῶν“ ἔστιν ὁ ἄρτος οὗτος. διδάσκει δὲ ὁ ἀπόστολος ὅτι „εἴτε ζωὴ εἴτε θάνατος εἴτε ἐνεστώτα εἴτε μέλλοντα, πάντα“ τῶν ἁγίων ἐστί· (περὶ οὗ) οὐκ ἀναγκαῖον ἐπὶ τοῦ παρόντος λέγειν.
- 20 XXVIII 1. „Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς | ἀφήκαμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν“, ἢ ὡς ὁ Λουκᾶς· „καὶ 252 ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφήκαμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν.“ περὶ τῶν ὀφειλημάτων καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει· „ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ 25 τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν“ μηδεὶ μηδὲν ὀφείλετε εἰ μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν.“ ὀφείλομεν τοιγαροῦν ἔχοντές τινα καθήκοντα οὐ μόνον ἐν τῇ δόσει ἀλλὰ καὶ

1 Vgl. Matth. 6, 11. — 2 Vgl. Luk. 11, 3. — 6 Vgl. Ephes. 3, 20. — 7 Vgl. I Kor. 2, 9 (Jes. 64, 4). — 11 Vgl. Matth. 6, 11. Luk. 11, 3. — 14 Matth. 6, 11. — 15 Luk. 11, 3. — 17 Vgl. I Kor. 3, 22. — 20 Matth. 6, 12. — 21 Luk. 11, 4. — [23 Vgl. Origenes, In Jerem. hom. XIV 4 (tom. XV p. 259 ed. Lomm.). —] 24 Röm. 13, 7. 8.

4 τῆς σήμερον] τοῦ σήμερον lesen Bent. Del. (I 251 Anm. d) Angl. (bei Del. I 925 b) ohne Grund, vgl. oben S. 372 Z. 9 | 5 πῶς] πᾶς von I. H. übergeschr. T περι Lond. | 10 δέ] δὴ Ox. | 12 τοῦ < Ox. Del. | αὐτοῦ], scil. τοῦ ζῶντος ἄρτου, also nicht mit Angl. (a. a. O.) in ἡμῶν zu corrigieren | κατὰ schreibe ich mit Del. (I 251 Anm. f), καὶ T Ausgg. | 18 ἐξετάζομεν T Lond. ἐξετάσομεν Ox. Del. im Text, ἐξητάσαμεν Del. I 251 Anm. f | 16 γε schreibe ich, τε T Ausgg. | 17 δὴ] δὲ Ox. | εἴτε ἐνεστώτα < Wet. Del. | 18 ἐστί. (περὶ οὗ) οὐκ schreibe ich mit Del. (I 251 Anm. g), der auch ἐστί. (περὶ ὧν) οὐκ vermutet; ἐστίν. οὐκ T Ausgg. | 22 ἀφήκαμεν] ἀφιέμεν (vgl. oben Cap. XVIII 2, S. 340 Z. 23) scheint Angl. (a. a. O.) vorzuziehen | 23 ὀφειλημάτων] λειμμάτων T | 26 ὀφείλετε] ὀφείλητε Lond.

λόγῳ προσηγεῖται καὶ τοιοῦτέ τισι τοῖς ἔργοις, ἀλλὰ καὶ διάθεσιν τινα τοιάνδε ὀφείλομεν ἔχειν πρὸς αὐτούς. ταῦτα δὴ ὀφείλοντες ἦτοι ἀποδίδομεν διὰ τοῦ ἐπιτελεῖν τὰ προστασσόμενα ὑπὸ τοῦ θείου νόμου, ἢ τῷ καταφρονεῖν τοῦ ὑγιοῦς λόγου μὴ ἀποδιδόντες μένομεν
5 ἐν τῷ ὀφείλειν.

2. τὸ παραπλήσιον δὲ νοητέον ἐν τοῖς πρὸς τοὺς ἀδελφούς ὀφειλήμασι, τοὺς τε κατὰ τὸν τῆς θεοσεβείας λόγον ἐν Χριστῷ ἡμῖν συναγαγενημένους καὶ τοὺς ὁμομητοῦρους ἢ ὁμοπατριούς ἡμῖν. ἔστι τις καὶ πρὸς πολίτας ὀφειλή καὶ ἄλλη κοινὴ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ἰδίᾳ μὲν ξένους ἰδίᾳ δὲ καὶ ἡλικίαν πατέρων ἔχοντας, καὶ
10 ἄλλη πρὸς τινάς, οὓς εὐλογον | ὡς υἱοὺς ἢ ὡς ἀδελφούς τιμᾶν. ὁ οὖν τὰ ὀφειλόμενα ἀδελφοῖς ἐπιτελεῖσθαι μὴ ποιῶν μένει ὀφειλέτης ὧν μὴ πεποίηκεν. οὕτως δὲ, εἰ καὶ ἀνθρώποις ἀπὸ τοῦ φιλανθρώπου τῆς σοφίας πνεύματος ἐπιβαλλόντων τινῶν ἀφ' ἡμῶν ἐλλείπομεν,
15 πλείων γίνεται ἢ ὀφειλή. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ὀφείλομεν τῷ μὲν σώματι οὕτως χρῆσθαι, οὐχὶ εἰς τὸ κατατρίβειν σάρκα καὶ σώματος διὰ τῆς φιληθονίας· ὀφείλομεν δὲ καὶ τῇ ψυχῇ τήνδε τὴν ἐπιμέλειαν προσάγειν καὶ τοῦ νοῦ τῆς ὀξύτητος πρόνοιαν ποιῆσθαι τοῦ τε λόγου, ἢ ἀκεντρος καὶ ἀφέλιμος ἢ καὶ μηδαμῶς ἀργός.
20 ἔπᾶν δὴ καὶ τὰ εἰς ἡμᾶς ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν ὀφειλόμενα μὴ πράττωμεν, βαρύτερον ἡμῖν τὸ ὄφλημα γίνεται.

3. καὶ ἐπὶ τούτοις πᾶσι τὸ ὑπὲρ πάντα „ποίημα“ καὶ πλάσμα ὄντες τοῦ θεοῦ ὀφειλομέν τινα διάθεσιν σφῆξιν πρὸς αὐτὸν καὶ ἀγάπην τὴν „ἐξ ὅλης καρδίας“ „καὶ ἐξ ὅλης ἰσχύος“ „καὶ ἐξ ὅλης διανοίας“
25 ἅτινα ἔαν μὴ κατορθώσωμεν, ὀφειλέται μένομεν θεοῦ, ἁμαρτάνοντες εἰς κύριον. καὶ τίς ἐπὶ τούτοις εὐξεται περὶ ἡμῶν; „ἔάν“ γὰρ „ἁμαρτάνων ἁμάρτη ἀνὴρ εἰς ἄνδρα, καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ· ἔάν (δὲ) εἰς κύριον ἁμάρτη, τίς προσεύξεται περὶ αὐτοῦ;“ ὡς φησιν ἐν

7 Vgl. I Petr. 1, 3. 23. — 19 Vgl. Matth. 12, 36. — 22 Vgl. Ephes. 2, 10. — 23 Vgl. Mark. 12, 30 (Luk. 10, 27. Matth. 22, 37 u. Deut. 6, 5. 13, 3). — 26 I Sam. 2, 25.

1 τοιοῦτέ] τοιοῦσδέ Angl. (bei Del. I 925 b) | 2 αὐτούς] ἀνθρώπους oder ἀλλήλους vermutet Bent. (bei Del. I 252 Anm. b) | δὴ] δὲ Angl. (a. a. O.) | 8 συναγαγενημένους T | 10 ἰδίᾳ μὲν ξένους ἰδίᾳ δὲ καὶ ἡλικίαν E. Klostermann, ἰδίᾳ μὲν ξένους ἰδίᾳ δὲ καὶ ἡλικίαν T Ausgg., ἰδίᾳ πρὸς ξένους, ἰδίᾳ δὲ καὶ (πρὸς τοὺς) ἡλικίαν Del. (I 252 Anm. c), ἰδίᾳ μὲν (πρὸς) ξένους, ἰδίᾳ δὲ καὶ (πρὸς τοὺς) ἡλικίαν Lomm. | 14 ἐλλείπομεν] ἐλλείπομεν vermutet Del. (I 252 Anm. d) ohne Grund | 20 δὴ] δὲ Angl. (a. a. O.) | 21 ὄφλημα] ὀφείλημα Ox. Lond. | 27 προσεύξονται schreibe ich mit Lond., vgl. unten Cap. XXVIII 9, S. 381 Z. 10, u. oben Exhort. Cap. XVII, I 16 Z. 22; προσείηται T Ox. Del. | 28 (δὲ) füge ich mit Lond. ein, vgl. unten Cap. XXVIII 9, S. 381 Z. 10.

τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν ὁ Ἥλει. ἀλλὰ καὶ Χριστοῦ ὀνησαμένου
 ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ αἵματι ὀφειλέται ἔσμεν, ὥσπερ καὶ πᾶς οἰκέτης τοῦ
 ὀνησαμένου ἐστὶν ὀφειλέτης τοῦ τοσοῦδε δοθέντος ὑπὲρ αὐτοῦ χρο-
 5 **ματος**. ἔστι τις ἡμῖν καὶ πρὸς „τὸ ἅγιον πνεῦμα“ | ὀφειλή, ἀποδι- 253
 5 **δομένη**, ὅτε οὐ λυποῦμεν αὐτὸ, „ἐν ᾧ“ ἐσφραγισθημεν „εἰς ἡμέραν
 ἀπολυτρώσεως,“ καὶ μὴ λυποῦντες αὐτὸ φέρομεν τοὺς καρποὺς, οὓς
 ἀπαιτούμεθα, συνόντος αὐτοῦ ἡμῖν καὶ ζυροποιούντος ἡμῶν τὴν
 ψυχὴν. εἰ καὶ μὴ ἴσμεν δὲ ἐπιμελῶς, τίς ὁ ἐκάστου ἡμῶν ἄγγελος
 βλέπων „τοῦ ἐν οὐρανοῖς“ „πατρὸς“ „τὸ πρόσωπον,“ ἀλλὰ φανερόν γε
 10 **ἐπισκοπήσαντι** ἐκάστῳ ἡμῶν γίνεται ὅτι κάκεινῳ ὀφειλέται τινῶν
 ἔσμεν. εἰ δὲ καὶ ἐν θεάτρῳ ἔσμεν κόσμου καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων,
 ἰστέον ὅτι, ὥσπερ ὁ ἐν θεάτρῳ ὀφειλέτης ἐστὶ τοῦ τάδε τινα εἰπεῖν
 ἢ ποιῆσαι ἐν ὄψει τῶν θεατῶν, ἄπερ μὴ πράξας τις ὡς τὸ πᾶν
 ὑβρίσας θεάτρον κολάζεται· οὕτως καὶ ἡμεῖς „τῷ“ ὄλῳ „κόσμῳ“
 15 „καὶ“ τοῖς πᾶσιν „ἀγγέλοις“ τῷ τε τῶν ἀνθρώπων γένει ὀφείλομεν
 ταῦτα, ἃ βουληθέντες ἀπὸ τῆς σοφίας μαθησόμεθα.
 4. χωρὶς δὲ τούτων καθολικωτέρων ὄντων ἔστι τις χήρας προ-
 29 **νοουμένης** ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ὀφειλή | καὶ ἑτέρα διακόνου καὶ ἄλλῃ
 πρεσβυτέρου, καὶ ἐπισκόπου δὲ ὀφειλή βαρυτάτη ἐστίν, ἀπαιτουμένη
 20 ὑπὸ τοῦ τῆς ὄλης ἐκκλησίας σωτήρος καὶ ἐκδικουμένη, εἰ μὴ ἀπο-
 δίδοιτο. ἦδη δὲ ὁ ἀπόστολος ὀφειλὴν τινα κοινὴν ὀνόμασεν ἀν-
 δρὸς καὶ γυναικὸς λέγων· „τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλὴν ἀποδι-
 δότω, ὁμοίως καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ“ καὶ ἐπιφέρει· „μὴ ἀποστερεῖτε
 ἀλλήλους.“ καὶ τί με δεῖ λέγειν, παρὸν τὰ ἑαυτῶν ἀναλέγεσθαι ἐκ
 25 τῶν εἰρημένων τοὺς ἐντυγχάνοντας τῇδε τῇ γραφῇ, ὅσα ὀφείλοντες
 ἦτοι μὴ ἀποδιδόντες κατασχεθησόμεθα ἢ ἀποδιδόντες ἐλευθερωθησόμε-
 μεθα; πλὴν οὐκ ἔστιν ἐν τῷ βίῳ ὄντα πάσης ὥρας νυκτὸς καὶ ἡμέ-
 ρας μὴ ὀφείλειν.
 5. ἀλλ’ ἐν τῷ ὀφείλειν ἦτοι ἀποδίδωσί τις ἢ ἀποστερεῖ τὴν
 30 ὀφειλὴν· καὶ δυνατόν γε ἐν τῷ βίῳ ἀποδιδόναι, δυνατόν δὲ καὶ

1 Vgl. Apok. Joh. 5, 9 (Act. 20, 28. I Petr. 1, 18. 19). — 4 Vgl. Ephes. 4, 30.
 — 6 Vgl. Joh. 15, 8. 16. — 7 Vgl. Joh. 6, 63. I Petr. 3, 18. II Kor. 3, 6. — 8
 Vgl. Matth. 18, 10. — 11 Vgl. I Kor. 4, 9. — 17 Vgl. I Tim. 5, 3. 16. 17. — 18
 Vgl. Origenes, In Jerem. hom. XI 3. XIV 4 (tom. XV p. 225. 259 ed. Lomm.). In
 Ezech. hom. V 4 (tom. XIV p. 75 ed. Lomm.). — 22 I Kor. 7, 3. — 23 I Kor. 7, 5.

4 hinter ἔστι + δέ Angl. (bei Del. I 925b) | 20 σωτήρος] σώματος Bent. (bei
 Del. I 253 Anm. e) | ἀποδίδοιτο schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), der auch an ἀποδι-
 δῶται denkt; ἀποδιδῶτο T Ausgg. | 24 παρὸν τὰ ἑαυτῶν ἀναλέγεσθαι ἐκ τῶν εἰρη-
 μένων τοὺς ἐντυγχάνοντας schreibe ich mit Bent. u. Del. (I 253 Anm. f), παρ-
 ὄντα [παρὸν Lond.] ἑαυτῷ ἀναλέγεσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων τοῦ ἐντυγχάνοντος
 T Ausgg. | 25 τοὺς ἐντυγχάνοντας] τῷ ἐντυγχάνοντι Angl. (a. a. O.).

ἀποστερεῖν. καὶ τινὲς μὲν οὐδενὶ ὀφείλουσιν οὐδέν· τινὲς δὲ τὰ
 πλείοστα ἀποτινύντες (ὀλίγα ὀφείλουσι, τινὲς δὲ) ὀλίγα ἀποδιδόντες
 τὰ πλείονα ὀφείλουσι· καὶ τάχα ἔστιν ὁ μῆδεν ἀποδιδούς ἀλλὰ πάντα
 ὀφείλων. καὶ ὁ ἀποδιδούς μέντοι γε πάντα, ὥστε μῆδεν ὀφείλειν.
 5 χρόνον ποτὲ τοῦτο κατορθοί, δεόμενος ἀφέσεως περὶ τῶν προτέρων
 ὀφειλῶν· ἥστινος ἀφέσεως εὐλόγως δύναται τυχεῖν ὁ φιλοτιμησά-
 μενος ἀπὸ τίνος χρόνου τοιοῦτος γενέσθαι, ὥστε μῆδεν ὀφείλειν
 τῶν ἐπιβαλλόντων ὡς οὐκ ἀποδιδόμενων. αὐταὶ δὲ αἱ παράνομοι
 ἐνέργειαι, ἐν τῷ ἡγεμονικῷ τυπόμεναι, „τὸ καθ’ ἡμῶν“ γίνονται
 10 „χειρογράφων“, ἀπ’ οὗ δικασθῆσόμεθα, δίκην βιβλων τῶν ὑπὸ πάν-
 των, ἢν οὕτως εἶπω, | χειρογραφήμενων προαχθησομένων, ὅτε „πάν- 254
 τες παρασθῆσόμεθα τῷ βήματι“ „τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομισθῆται ἕκαστος
 τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον.“
 κατὰ ταύτας τὰς ὀφειλάς καὶ τὸ ἐν ταῖς Παροιμίαις λέγεται· „μῆ
 15 δίδου σεαυτὸν εἰς ἐγγύην ὁ αἰσχυνόμενος πρόσωπον· εἰ γὰρ οὐχ
 ἔξει πόθεν ἀποδώσει, λήφονται τὸ σὸν στρῶμα τὸ ὑπὸ τὰς πλε-
 ράς σου.“

6. εἰ δὲ τοσούτοις ὀφείλομεν, πάντως καὶ ἡμῖν τινες ὀφείλου-
 σιν· οἱ μὲν γὰρ ὀφείλουσιν ἡμῖν ὡς ἀνθρώποις οἱ δὲ ὡς πολίταις,
 20 ἄλλοι δὲ ὡς πατράσι καὶ τινες ὡς υἱοῖς, καὶ μετὰ τούτους ὡς ἀνδράσι
 γυναῖκες ἢ ὡς φίλοις φίλοι. ἐπὶ οὖν ἀπὸ τῶν πλείστων ἡμῖν ὀφει-
 λετῶν ἀσθενέστερόν τινες περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν πρὸς ἡμᾶς καθη-
 κόντων ἀναστραφῶσι, φιλανθρωπότερον ποιήσομεν ἀμνησικακῶς
 ἐνεχθέντες πρὸς αὐτοὺς καὶ ἰδίῳν μεμνημένοι ὀφειλῶν, ὅσας πολ-
 25^v λάκις παραλελοίπαμεν οὐ μόνον | πρὸς ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ πρὸς
 αὐτὸν τὸν θεόν. μεμνημένοι γὰρ ὧν ὀφειλέται ὄντες οὐκ ἀποδεδώ-
 καμεν ἀλλὰ ἀπεστερήσαμεν παραδραμόντος τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ ἐχρῆν
 ἡμᾶς τάδε τινὰ πρὸς τὸν πλησίον πεποιθῆναι, πρῶτοί τε ἐσόμεθα

[1 Vgl. Röm. 13, 8. —] 4 Vgl. Origenes, In Jerem. hom. XIV 4 (tom. XV p. 259 ed. Lomm.). — 9 Vgl. Origenes, In Jerem. hom. XVI 10 u. XV 5 (tom. XV p. 302 u. 285 ed. Lomm.). — Vgl. Kol. 2, 14. — 11 Vgl. Röm. 14, 10. II Kor. 5, 10. — 14 Prov. 22, 26. 27.

2 ἀποτινύντες T Ox. Del. ἀποτινύντες Lomm., vgl. oben I 371 Z. 21 | (ὀλίγα ὀφείλουσι, τινὲς δὲ) füge ich mit Del. (I 253 Anm. g) ein; der Schreiber ist wohl von dem ersten ὀλίγα zu dem zweiten abgeirrt | 8 ἀποδιδόμενων Angl. (bei Del. I 925b) u. Del. (I 253 Anm. h), ἀποδιδόμενοις T Ausgg. | αὐταὶ] αὐταὶ Lond. | 11 προαχθησομένων] προαχθησόμενον Bent. (bei Del. I 254 Anm. a) u. Angl. (bei Del. I 926*), προαχθησόμενον Del. (I 254 Anm. a) | 15 ὁ < Ox. Lond. | οὐχ ἔξει πόθεν ἀποδώσει T Del., οὐχ ἔχει πόθεν ἀποδώσει Ox. Lond. | 21 φίλοι Bent. u. Del. (I 254 Anm. d), φίλος T Ausgg. | 22 ἀσθενέστερόν] ἀσθενέστερον [Druckfehler, ob ἀτενέστερον gemeint?] oder ἀμελέστερον Bent. (bei Del. I 254 Anm. d).

πρὸς τοὺς καὶ ἡμῖν ὀφλήσαντας καὶ μὴ ἀποδεδωκότας τὴν ὀφειλὴν· καὶ μάλιστα ἐὰν μὴ ἐπιλανθανώμεθα τῶν εἰς τὸ θεῖον ἡμῖν παρανενομημένων καὶ τῆς „εἰς τὸ ὕψος“ ἀδικίας ἡμῖν λελαλημένης ἣτοι κατὰ ἀγνοίαν τῆς ἀληθείας ἢ κατὰ δυσαρέστησιν τὴν πρὸς τὰ συμ-
5 βάντα ἡμῖν περιστατικά.

7. εἰ δὲ μὴ βουλόμεθα προότεροι γίνεσθαι πρὸς τοὺς ἡμῖν ὀφλήσαντας, πεισόμεθα τὰ τοῦ τὰ „ἐκατὸν δηνάρια“ τῷ ὁμοδούλῳ μὴ συγχωρήσαντος, ὄντινα προσυγχωρηθέντα κατὰ τὴν κειμένην ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παραβολὴν ἐνειλήσας ἐκπράσσει ὁ δεσπότης τὰ προ-
10 συγκεχωρημένα, λέγων αὐτῷ· „πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ;“ „οὐκ ἔδει ἐλεῆσαι σε τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ γὰρ σε ἠλέησα;“ βάλετε αὐτὸν „εἰς“ τὴν „φυλακὴν“, „ἕως ἀποδοῦ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον.“ ἐπιφέρει δὲ τούτοις ὁ κύριος· „οὕτως καὶ ὑμῖν ὁ πατήρ ὁ οὐράνιος ποιήσει, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν.“
15 λέγουσι μέντοι γε μετανοεῖν τοῖς εἰς ἡμᾶς ἡμαρτηκόσιν ἀφετέον, καὶ πολλάκις τοῦτο ὁ ὀφειλέτης ἡμῶν ποιῆ· „ἐὰν“ γὰρ „ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτη“, φησὶν, „εἰς σὲ“ „ὁ ἀδελφός σου“ „καὶ ἐπτάκις ἐπιστρέψῃ λέγων· μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.“ οὐχ ἡμεῖς δὲ χαλεποὶ πρὸς τοὺς μὴ μετανοοῦντας, ἀλλ' ἑαυτοῖς οἱ τοιοῦτοὶ εἰσι πονηροί· „ὁ“
20 γὰρ „ἀπωθούμενος παιδείαν μισεῖ ἑαυτόν“· πλὴν καὶ ἐπὶ | τῶν τοι- 255 οῦτων τὴν θεραπείαν παντὶ τρόπῳ ζητητέον ἐγγενέσθαι τῷ τὰ πάντα διαστραφέντι, ὡς μηδὲ συναισθηθῆσαι τῶν ἰδίων κακῶν μεθύειν δὲ μέθην ὀλεθριωτέραν τῆς „ἀπὸ οἴνου“, τὴν ἀπὸ τοῦ σκοτισμοῦ τῆς κακίας.
- 25 8. ὁ δὲ Λουκᾶς εἰπὼν· „ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν“ (ἐπεὶ τὰ ἁμαρτήματα ὀφειλόντων ἡμῶν καὶ μὴ ἀποδιδόντων συν-

1 Vgl. Matth. 18, 30. 34. — 3 Vgl. Psal. 72, 8. — 7 Vgl. Matth. 18, 23—35. — 10 Vgl. Matth. 25, 26. 18, 33. 30. 34. — 13 Matth. 18, 35. — 16 Vgl. Luk. 17, 4. 3. — 19 Prov. 16, 1 (15, 32). — 22 Vgl. Prov. 20, 1. Jes. 28, 1. 7. [51, 21.] Matth. 24, 49. Luk. 12, 45. I Thess. 5, 7. — 25 Luk. 11, 4.

3 καὶ τῆς εἰς τὸ ὕψος ἀδικίας ἡμῖν λελαλημένης] καὶ τῶν εἰς τὸ ὕψος ἀδικίας ἡμῖν λελαλημένων liest Bent. (bei Del. I 254 Anm. f) ohne Grund | 4 τῆς ἀληθείας schreibe ich mit Angl. (bei Del. I 926*) u. Del. (I 254 Anm. f), τοῦ ἀληθοῦς Bent. (ebenda); τῆς ἀληθοῦς T Ausgg. | 9 ἐνειλήσας] ἀνηλεῶς liest Bent. (bei Del. I 254 Anm. g), ἀπειλήσας Angl. (a. a. O.) ohne Grund, vgl. Hesych. s. v. ἐνειληται u. Matth. 18, 30. 34 | 14 αὐτοῦ] αἰτοῦ Lond. | 16 u. 17 ἐπτάκις] ἐπτά T | 16 τῆς von I. H. übergeschr. T | 20 ἐπὶ τῶν τοιοῦτων schreibe ich mit Del. (I 254 Anm. h), ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ Bent. (ebenda), ἐπὶ τῶν ποιοῦντων T Ausgg. | 21 hinter ἐγγενέσθαι + αὐτήν Angl. (a. a. O.), der ποιοῦντων beibehält | 26 ἡμῶν] ἡμῖν vermutet Angl. (a. a. O.) unrichtig.

ισταται) τὸ αὐτὸ λέγει τῷ Ματθαίῳ, ὅστις οὐκ ἔοικε χώραν δίδουσαι τῷ βουλομένῳ μετανοοῦσιν ἀφιέναι τοῖς ὀφείλουσι μόνον, λέγων ὑπὸ τοῦ σωτῆρος νενομοθετησθαι τὸ ἡμᾶς δεῖν ἐν τῇ εὐχῇ προστιθέναι: „καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφιέμεν παντὶ ὀφείλουσι ἡμῖν.“
 5 πάντες μέντοι γε ἐξουσίαν (ἔχομεν) ἀφιέναι τὰ εἰς ἡμᾶς ἡμαρτημένα· ὅπερ δῆλόν ἐστιν ἐκ τε τοῦ „ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφιέμεν τοῖς ὀφείλειταις ἡμῶν“ καὶ ἐκ τοῦ „καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφιέμεν παντὶ ὀφείλουσι ἡμῖν.“ ὁ δὲ ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ὡς οἱ ἀπόστολοι
 30^r καὶ „ἀπὸ τῶν καρπῶν“ γινώσκεσθαι δυνάμενος, | ὡς χωρήσας τὸ
 10 πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ γενόμενος πνευματικὸς τῷ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἄγεσθαι τρόπον υἱοῦ θεοῦ ἐφ' ἕκαστον τῶν κατὰ λόγον πρακτέων, ἀφίησιν ἂν ἐὰν ἀφῆ ὁ θεὸς καὶ κρατεῖ τὰ ἀνίατα τῶν ἡμαρτημάτων. ὑπηρετῶν ὡς περ οἱ προφηταὶ ἐν τῷ λέγειν οὐ τὰ ἴδια ἀλλὰ τὰ τοῦ θεοῦ βουλήματος τῷ θεῷ οὕτω καὶ αὐτὸς τῷ μόνῳ ἐξουσίαν ἔχοντι
 15 ἀφιέναι θεῷ.

9. ἔχουσι δὲ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ αἱ περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων γινομένης ἀφέσεως φωναὶ οὕτως: „λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἡμαρτίας, ἀφιένται αὐτοῖς· ἂν τινῶν κρατῆτε, κεκρατῆνται.“ εἰ δέ τις ἀβασανίστως ἐκλαμβάνει ταῦτα, ἐγκα-
 20 λέσαι τις ἂν τοῖς ἀποστόλοις μὴ πᾶσιν ἀφιεῖσιν, ἵνα πᾶσιν ἀφεθῆ, ἀλλὰ „τινῶν“ „τὰς ἡμαρτίας“ κρατοῦσιν, ὡς δὲ αὐτοὺς καὶ παρὰ θεῶ κρατεῖσθαι αὐτάς. χρήσιμον δὲ παράδειγμα ἀπὸ τοῦ νόμου λαβεῖν πρὸς τὸ νοηθῆναι τὴν δι' ἀνθρώπων ἀφῆσιν ὑπὸ θεοῦ γινο-
 25 μενήν ἡ ἀνθρώποις ἡμαρτημάτων. οἱ κατὰ νόμον ἱερεῖς κωλύονται περὶ τινῶν προσφέρειν ἡμαρτημάτων θυσίαν, ἵνα ἀφεθῆ τοῖς, περὶ
 ὧν αἱ θυσίαι, τὰ πλημμελήματα. καὶ οὐ δὴ πού τὴν περὶ τινῶν ἐξουσίαν ὁ ἱερεὺς ἀκουσίῳ ἢ πλημμελημάτων ἀναφορὰν ἔχων ἦδη καὶ περὶ μοιχείας ἢ ἐκονοῦ φόνου ἢ τινος ἄλλου χαλεπωτέρου

4 Luk. 11, 4. — 6 Matth. 6, 12. — 7 Luk. 11, 4. — 8 Vgl. oben Cap. XIV 6, S. 333 Z. 14 f. — 9 Vgl. Matth. 7, 16. 20 (Luk. 6, 44). — 10 Vgl. I Kor. 2, 14. 15. — Vgl. Röm. 8, 14. Gal. 5, 18. — 17 Joh. 20, 22. 23. — 21 Vgl. Joh. 20, 23.

1 χώραν schreibe ich mit Lond. u. Del. (I 926* D), χώρον Ox. Del. im Text. χώραν T | 2 hinter μόνον vermutet den Ausfall von (καὶ μὴ ἀποδιδούσι) Angl. (bei Del. I 926*) ohne Grund | 8 τὸ ἡμᾶς δεῖν schreibe ich mit Bent. (bei Del. I 255 Anm. a), τὸ μὴ δεῖν T Ausgg. | 5 (ἔχομεν) füge ich mit Ox. Lond. und Del. (I 255 Anm. b) ein, vgl. unten Z. 14 | 18 ἀφῆτε Ox. Del. (I 255 Anm. c) Angl. (a. a. O.), ἀφιέτε T Lond. Del. im Text | 19 ἐγκαλέσαι τις] ἐγκαλέσαι vermutet Angl. (a. a. O.), ob ἐγκαλέσατο? | 26 οὐ δῆπου T Lond. οὐδέπου Ox. Del. | 27 ἐξουσίαν bis ἔχων] ἐξουσίαν ὁ ἱερεὺς ἀκουσίῳ ἢ (ἐκονοῦ) πλημμελημάτων ἀναφορᾶς ἔχων vermute ich | ἦδη] ᾗδε liest Angl. (a. a. O.) unrichtig.

πταίσματος προσφέρει „όλοκαύτωμα και περι άμαρτίας.“ οὕτω τοι-
 γαρ οὖν και οί άποστόλοι και οί τοίς άποστόλοις όμοιωμένοι, ίερείς
 όντες κατά τόν „μέγαν“ „άρχιερά.“ έπιστήμην λαβόντες τῆς τοῦ θεοῦ
 5 θεραπειας, ίσασιν, ύπό τοῦ πνεύματος διδασκόμενοι, περι ων χοή
 άναφέρειν θυσίας άμαρτημάτων και πότε και τίνα τρόπον, και γι-
 νώσκουσι, περι ων οὐ χοή τοῦτο ποιειν. ό γοῦν ίερεὺς Ἡλει άμαρ-
 τάνοντας έπιστάμενος τούς υίους Ὀφνει και Φινεές, ως μηδέν δυνά-
 25 μενος εις άφεισιν | άμαρτημάτων αύτοίς συνεργῆσαι, και τó άπογινώ-
 σκειν τοῦτ' έσεσθαι όμολογεῖ δι' ων φησιν· „έάν άμαρτάνων άμάρτη
 10 άνῆρ εις άνδρα, και προσεύξονται περι αύτου· έάν δέ εις κύριον
 άμάρτη, τίς προσεύξεται περι αύτου;“

10. οὐκ οίδ' όπως έαντοίς τινες έπιτρέφαντες τά ύπερ τήν ίερατι-
 κήν άξίαν, τάχα μηδέ άκριβοῦντες τήν ίερατικήν έπιστήμην, ανῆοῦσιν
 ως δυνάμενοι και ειδωλολατρειας συγχωρειν μοιχειας τε και πορνειας
 15 άφιέναι, ως δια τῆς εὐχῆς αύτῶν περι τῶν ταῦτα τετολμηκότων
 λνομένης και τῆς „πρός θάνατον“ άμαρτίας· οὐ γάρ αναγινώσκουσι
 τó „έστιν άμαρτία προς θάνατον· οὐ περι εκεινης λέγω ίνα τις έρω-
 τήση.“ οὐκ άποσιωπητέον και τόν άνδρειότατον Ιωβ περι τῶν υίῶν
 άναφέροντα θυσίαν, λέγοντα· „μή ποτε οί υίοι μου εν τῇ διανοίᾳ
 20 αύτῶν κακά ένενόησαν προς θεόν“· περι γάρ δισταζομένων ει ήμά-
 30^v τηται, και ταῦτα οὐδὲ μέχρι τῶν χειλέων | έφθακότων, άναφέρει τήν
 θυσίαν.

XXIX 1. „Και μη εισενέγκης ήμᾶς εις πειρασμόν, αλλά
 ρῦσαι ήμᾶς από τοῦ πονηροῦ“ τó δέ „άλλά ρῦσαι ήμᾶς από
 25 τοῦ πονηροῦ“ παρὰ τῷ Λουκᾷ σεσιώπηται. ει μη αδύνατα προσ-
 τάττει ό σωτήρ ήμᾶς εὐχεσθαι, ζητήσεώς μοι άξιον φαίνεται, πῶς
 κελευόμεθα, παντός τοῦ ἐπὶ γῆς ανθρώπων βίου πειρατηρίου όντος.

1 Vgl. Psal. 39, 7. — 8 Vgl. Hebr. 4, 14. — 6 Vgl. I Sam. 2, 22—24. 34. —
 9 I Sam. 2, 25. — 18 Vgl. Origenes c. Cels. III 51, I 247 Z. 22 ff. u. Comm.
 in Matth. XIII 30 (tom. III p. 265 sq. ed. Lomm.). In Lev. hom. XV 2 a. E. (tom.
 IX p. 425 ed. Lomm.). Tertullian, De pudicit. Cap. I a. A. — 16 Vgl. I Joh. 5, 16.
 — 17 I Joh. 5, 16. — 19 Hiob 1, 5. — 23 Matth. 6, 13. Luk. 11, 4.

1 vor προσφέρει + τοῦ Angl. ((bei Del. I 926^{ab}) unrichtig | και schreibe ich
 nach Psal. 39, 7; ἢ T Ausgg. | 8 και τó άπογινώσκειν schreibe ich mit Cl. Fleury
 (bei Del. I 256 Anm. a), da όμολογεῖ als Object τó άπογινώσκειν erfordert; και τοίς
 άπογινώσκουσι lesen Bent. (bei Del. a. a. O.) u. Angl., der auch καιτοι άπογινώσκουσι
 vermutet (bei Del. I 926^b); και τó άπογινώσκουσι T Ausgg. | 12 οὐκ οίδ' όπως] <νῦν
 δ' > οὐκ οίδ' όπως oder <άλλ' > οὐκ οίδ' όπως vermutet Angl. (a. a. O.); wahr-
 scheinlich ist aber nur δ' ausgefallen, sodass zu schreiben wäre: οὐκ οίδα <δ' > όπως |
 14 ειδωλολατρειας] ειδωλοτρίας T.

προσεύχεται μὴ εἰσελθεῖν „εἰς πειρασμόν.“ ἢ γὰρ ἔσμεν ἐπὶ γῆς περιχέμενοι τὴν στρατευομένην σάρκα „κατὰ τοῦ πνεύματος,“ ἣς „τὸ φρόνημα“ „ἔχθρα“ ἐστὶν „εἰς θεόν,“ μηδαμῶς δυναμένης ὑποτάσσεσθαι „τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ,“ ἐν πειρασμῷ ἔσμεν.

- 5 2. ὅτι δὲ „πειρατήριον“ πᾶς „ὁ“ „ἐπὶ γῆς“ ἀνθρώπινος „βλος,“ ἀπὸ τοῦ Ἰῶβ μεμαθήκαμεν διὰ τούτων· „πότερον οὐχὶ πειρατήριον ἐστὶν ὁ βλος τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ γῆς,“ καὶ ἀπὸ τοῦ ἑπτακαιδεκάτου ψαλμοῦ τὸ αὐτὸ δηλοῦται ἐν τῷ „ἐν σοὶ ἑνσθήσομαι ἀπὸ πειρατηρίου.“ ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος Κορινθίοις γράφων οὐχὶ τὸ μὴ πειράζεσθαι ἀλλὰ
10 τὸ μὴ παρὰ δύναμιν πειράζεσθαι φησὶ χαρίζεσθαι τὸν θεόν, λέγων· „πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος· πιστὸς δὲ ὁ θεός, <ὅς> | οὐκ ἔασει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν 257 τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν.“ εἶτε γὰρ „ἡ πάλη“ „ἐστὶ“ „πρὸς“ τὴν ἐπιθυμοῦσαν ἢ στρατευομένην „κατὰ τοῦ πνεύματος“ „σάρκα“ ἢ πρὸς τὴν ψυχὴν „πάσης σαρκός“ (ἣτις ἐστὶν ὁμωνύμως ᾧ ἔγκατοικεῖ σώματι τὸ ἡγεμονικόν, ὃ καλεῖται καρδία), ὅποια ἐστὶν „ἡ πάλη“ τοῖς τοῖς ἀνθρωπίνους πειραζομένοις πειρασμοῖς, εἶτε ὡς διαβεβηκόσι καὶ τελεωτέροις ἀθληταῖς, οὐκέτι „πρὸς αἷμα καὶ σάρκα“ παλαίουσιν οὐδὲ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνους πειρασμοῖς ἐξεταζόμενοι, οὓς καταπεπατήκασιν ἤδη, „πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκοτεινοῦ τούτου καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας“ ἐστὶν ἡμῖν τὰ ἀγωνίσματα, τοῦ πειράζεσθαι οὐκ ἀπηλλάγμεθα.
15 3. πῶς οὖν κελεύει ἡμᾶς ὁ σωτὴρ εὐχεσθαι μὴ εἰσελθεῖν „εἰς πειρασμόν,“ πειράζοντός πως πάντας τοῦ θεοῦ; „μνήσθητε“ γὰρ, 25 φησὶν ἡ Ἰουδαία [εἰ] οὐ πρὸς τοὺς τότε πρῆσβυτέρους μόνον ἀλλὰ

1 u. 28 Vgl. Matth. 6, 13. Luk. 11, 4. — 2 Vgl. Jak. 4, 1. I Petr. 2, 11. Gal. 5, 17. — Vgl. Röm. 8, 7. — 5 Vgl. Hiob 7, 1. — 6 Hiob 7, 1. — 8 Psal. 17, 30. — 11 I Kor. 10, 13. — 18 Vgl. Ephes. 6, 12. Gal. 5, 17. Jak. 4, 1. I Petr. 2, 11. — 15 Vgl. Lev. 17, 11. — 16 Vgl. Origenes, Comm. in Job. II 29 (35) (tom. I p. 155 ed. Lomm., I 104, 2 ed. Brooke) und Diogenes Laërt. VII 1, 159. — 17 u. 20 Vgl. Ephes. 6, 12. — 20 Vgl. Psal. 90, 13. — 24 Judith 8, 26. 27. — 25 Vgl. Onomastica sacra, ed. P. de Lagarde 7, 18. 193, 13.

7 ἑπτακαιδέκτον] ἰζ̄ T | 12 <ὅς> fūge ich mit Bent. (bei Del. I 256 Anm. c) u. Angl. (bei Del. I 926 b) aus d. N. T. ein | 18 hinter γὰρ + ἡμῖν Angl. (a. a. O.) nach Ephes. 6, 12 | 14 ἦ] καὶ liest Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 15 ἐστὶν von I. H. überschr. T | 18 τελεωτέροις] τελειωτέροις Wet. τελειοτέροις Del. τελεωτέροις, doch ω aus ι corr., T | 20 καταπεπατήκασιν Lond. Del. καταπεπατηκόσιν Ox. καταπεπατήκοσιν T | 25 Ἰουδαία T Ἰουδαίθ Ox. Lond. Ἰουδαίθ Wet. am Rand, Del. im Text; Ἰουδῆθ E. Klostermann | [εἰ] von mir getilgt; wohl aus einer über der Endung von Ἰουδαία übergeschriebenen Variante εἰ oder ἰ entstanden u. deshalb nicht, woran man denken könnte, in καὶ zu corrigieren.

- καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἐντυγχάνοντας αὐτῆς τῇ γραφῇ, „ὅσα ἐποίησε μετὰ Ἀβραάμ, καὶ ὅσα ἐπέειπε τὸν Ἰσαάκ, καὶ ὅσα ἐγένετο τῷ Ἰακώβ ἐν Μεσοποταμίᾳ τῆς Συρίας, ποιμαίνοντι Λάβαν τὰ πρόβατα τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ· οὐ γὰρ καθὼς ἐκείνους ἐπύρωσεν εἰς 5 ἔτασμον καρδίας αὐτῶν, καὶ ἡμᾶς ἐκδικεῖ ὁ εἰς νουθέτησιν μαστιγῶν κύριος τοὺς ἐγγίζοντας αὐτῷ.“ καὶ ὡς καθολικὸν δὲ ἀποφαίνεται περὶ πάντων δικαίων ὁ μὲν Δαυὶδ λέγων· „πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων,“ ὁ δὲ ἀπόστολος ἐν ταῖς Πράξεσιν· „ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων
- 31^r δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν | εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.“
- 10 4. καὶ ἐὰν μὴ συνῶμεν τὸ τοὺς πολλοὺς λανθάνον περὶ τοῦ μὴ εἰσελθεῖν „εἰς πειρασμόν“ προσεύχεσθαι, ὥρα λέγειν ὅτι οἱ ἀπόστολοι εὐχόμενοι οὐκ ἐπηκούοντο, μυρία ὅσα ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ ἑαυτῶν πεπονθότες, „ἐν κόποις περισσοτέρως ἐν πληγαῖς περισσοτέρως ἐν φυλακαῖς ὑπερβαλλόντως ἐν θανάτοις πολλάκις,“ ὁ δὲ Παῦ-
- 15 λος ἰδίᾳ „ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν“ εἴληφε, „τρὶς“ ἐρῶαβδίσθη, „ἅπαξ“ ἐλιθάσθη, „τρὶς“ ἐνανάγησε, „νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ“ πεποίηκεν, ἄνθρωπος „ἐν παντὶ“ θλιβόμενος καὶ ἀπορούμενος καὶ διωκόμενος καὶ καταβαλλόμενος ὁμολογῶν τε τό· „ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ
- 20 κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσὶ· λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν.“ τῶν δὲ ἀποστόλων ἐν τῷ εὐχεσθαι μὴ ἐπιτετευχότων, τίς ἐλλείψ τῶν ὑποδεεστέρων τιμὴ παρ' ἐκείνους εὐχομένων ἐπηκόου θεοῦ τυχεῖν;
- 25 5. τὸ δὲ ἐν τῷ εἰκοστῷ πέμπτῳ ψαλμῷ· | „δοκίμασόν με, κύριε, 258 καὶ πειρασόν με, πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου“ εὐλόγως τις ὑπολήφεται τῶν μὴ ἀκριβούντων, τί τὸ βούλημα τῆς προστάξεως τοῦ σωτῆρος, ἐναντίως γεγονέναι οἷς ὁ κύριος ἡμῶν περὶ εὐχῆς ἐδίδαξε. πότε δὲ τις νενόμικεν εἶναι ἕξω πειρασμῶν ἀνθρώ-
- 30 πους, ὧν ἤδει τὸν λόγον συμπληρωκῶς; καὶ ποῖος καιρὸς ἐστίν, ἐν ᾧ ὡς μὴ ἀγωνιζόμενος περὶ τοῦ μὴ ἀμαρτήσεσθαι καταπεφρόνηκε; πένεται τις; εὐλαβεῖσθω, μὴ ποτε κλέψας ὁμόση „τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ“· ἀλλὰ πλουτεῖ; μὴ καταφρονεῖτω· δύναται γὰρ „πλησθεῖς

7 Psal. 33, 20. — 8 Act. 14, 22. — 11 Vgl. Matth. 6, 13. Luk. 11, 4. — 18 II Kor. 11, 23. — 15 Vgl. II Kor. 11, 24. 25. — 17 Vgl. II Kor. 4, 8. 9. — 19 I Kor. 4, 11—13. — 25 Psal. 25, 2. — 32 Vgl. Prov. 24, 32 (30, 9).

18 ἐν πληγαῖς περισσοτέρως ἐν φυλακαῖς ὑπερβαλλόντως] ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως Angl. (bei Del. I 926b) nach Origenes, In Jerem. hom. XIV 14 (tom. XV p. 272 ed. Lomm.) unrichtig, da hier Cod. Scor. mit T übereinstimmt | 16 ἐραβδίσθη Ausgg. ἐραβδίσθη [so] T.

ψευδῆς“ γενέσθαι καὶ ἐπαρθεῖς εἰπεῖν· „τίς με ὄρα;“ οὐδὲ Παῦλος γοῦν πλουτῶν „ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει“ κινδύνου ἀπήλλακται τοῦ ὡς ἐπὶ τούτοις ἐν τῷ ὑπεραίρεσθαι ἀμαρτάνειν, ἀλλὰ δεῖται σκόλοπος τοῦ σατανᾶ κολαφίζοντος αὐτὸν, „ἵνα μὴ“ ὑπεραίρηται. καὶ 5 συνειδῆ τις ἐναντῶ τὰ κρείττονα καὶ ἀναπτερωθῆ ἀπὸ τῶν κακῶν, ἀναγινωσκέτω τὸ εἰρημένον ἐν τῇ δευτέρῳ τῶν Παραλειπομένων περὶ Ἐξελίου, ὅστις πεπτωκέναι λέγεται „ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς καρδίας αὐτοῦ.“

6. εἰ δὲ, ἐπεὶ μὴ πλείονα περὶ τοῦ πένητος εἰρήκαμεν, καταφρο- 10 νει τις, ὡς μὴ πειρασμοῦ τοῦ περὶ τῆς πενίας, ἴστω ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων ἐπιβουλεύει ὑπὲρ „τοῦ καταβαλεῖν πτωχὸν καὶ πένητα,“ καὶ μάλιστα ἐπεὶ κατὰ τὸν Σολομῶντα „ὁ πτωχὸς οὐχ ὑφίσταται ἀπει- 31^v λήν.“ τί δὲ δεῖ λέγειν, ὅσοι διὰ τὸν | σωματικὸν πλοῦτον, μὴ καλῶς αὐτὸν οἰκονομήσαντες, τὴν μετὰ τοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πλοῦσιον χώραν 15 ἐν τῇ κολάσει εἰλήφασιν, καὶ ὅσοι ἀγεννώς τὴν πενίαν φέροντες, δουλοπρεπέστερον καὶ ταπεινότερον ἢ κατὰ τὰ ἐν τοῖς „ἁγίοις“ πρόποντα ἀναστρεφόμενοι, τῆς ἐπουρανίου ἐλπίδος ἀποπεπτώκασιν; οὐδὲ οἱ μεταξὺ δὲ τούτων καθ' ἑκάτερον, πλοῦτον καὶ πενίαν, τοῦ κατὰ τὴν 20 σύμμετρον κτήσιν ἀμαρτάνειν πάντως εἰσὶν ἀπηλλαγμένοι.

7. ἀλλὰ ὑγιαίνων τῷ σώματι καὶ εὐεκτηῶν ἔξω παντὸς πειρασ- 20 μοῦ κατ' αὐτὸ τὸ ὑγιαίνειν καὶ εὐεκτηῖν ὑπολαμβάνει τυγχάνειν· καὶ τίνων ἄλλων ἢ τῶν εὐεκτούντων καὶ ὑγιαίνόντων ἐστὶν ἀμάρτημα τὸ φθεῖρειν „τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ,“ οὐ τολμήσει τις διὰ τὸ ἐκκεῖσθαι πᾶσι σαφῶς τὰ κατὰ τὸν τόπον εἰπεῖν. νοσῶν δὲ τις τοὺς εἰς τὸ 25 φθεῖρειν „τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ“ [τίς] ἐρεθισμοὺς ἐκπέφυγε, σχολάζων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ πάνν τι δεχόμενος τοὺς περὶ τῶν ἀκαθάρτων πραγμάτων λογισμοὺς; ἀλλ' ὅσα παρὰ τούτους ταράττει αὐτὸν, ἐὰν μὴ „πάσῃ φυλακῇ“ τηρῆ τὴν „καρδίαν,“ τί δεῖ καὶ λέγειν; πολλοὶ γὰρ ὑπὸ τῶν πόνων νικώμενοι καὶ ἀνδρείως νόσους φέρειν οὐκ ἐπισ- 30 τάμενοι μᾶλλον τὴν ψυχὴν ἠλέγχθησαν τότε νενοσηκότες ἢ τὰ σώ-

2 Vgl. I Kor. 1, 5. — 8 Vgl. II Kor. 12, 7. — 5 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXX p. 249 D. — 6 Vgl. II Chron. 32, 25. 26. — 11 Vgl. Psal. 36, 14. — 12 Vgl. Prov. 13, 8. — 14 Vgl. Luk. 16, 22—24. — 16 Vgl. Ephes. 5, 3. — 17 Vgl. Kol. 1, 5. — 28 Vgl. I Kor. 3, 17. — 28 Vgl. Prov. 4, 23.

4 hinter σκόλοπος + ἀγγέλου Angl. (bei Del. I 926^b) durch Conjectur nach II Kor. 12, 7, vgl. Origenes, In Jerem. hom. XII 8 (tom. XV p. 242 ed. Lomm.) | 5 ἀπὸ schreibe ich, denn ἀναπτερούσθαι wird nicht ὑπὸ τῶν κακῶν bewirkt, sondern hat die Trennung von den unten befindlichen κακά zur Voraussetzung; ὑπὸ T. Ausgg. | κακῶν] καλῶν liest Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 16 ἐν tilgt Angl. (bei Del. I 927^a) nach Ephes. 5, 3 | 24 τίς Lond. | 25 [τίς] von mir eingeklammert, fehlt in den Ausgg.

ματα· πολλοὶ δὲ καὶ διὰ τὸ φεύγειν τὴν ἀδοξίαν, ἐπαισχυνόμενοι τὸ Χριστοῦ εὐγενῶς ὄνομα φέρειν, εἰς αἰσχύνην αἰώνιον καταπεπ-
τώκασιν.

8. ἀλλ' οἴεται τις ἀναπαύεσθαι | ὡς μὴ πειραζόμενος, ὅτε δεδό- 259
5 ξασται παρὰ τοῖς ἀνθρώποις· καὶ πῶς οὐ χαλεπὸν τὸ „ἀπέχουσι τὸν
μισθόν“ ἀπὸ „τῶν ἀνθρώπων“, ἀπαγγελλόμενον τοῖς ἐπαιρομένοις ὡς
ἐπ' ἀγαθῶ τῇ παρὰ τοῖς πολλοῖς δόξῃ; πῶς δ' οὐκ ἐπιπληκτικὸν τὸ
„πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες,
καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε;“ καὶ τί με δεῖ
10 καταλέγειν τὰ τῶν νομιζομένων εὐγενῶν ἐν ὑπερφηανίᾳ πταίσματα
καὶ τῶν λεγομένων δυσγενῶν διὰ τὸ ἀνεπίστημον τὴν πρὸς τοὺς
ὑπερέχειν νομιζομένους ὑπόπτωσιν θωπευτικὴν, ἀπιστᾶσαν θεοῦ τοὺς
γνησίαν μὲν φιλίαν οὐκ ἔχοντας τὸ δὲ κάλλιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις,
τὴν ἀγάπην, ὑποκρινόμενους;
9. πᾶς τοίνυν „ὁ βλος“, καθὼς προεῖρηται, τοῦ „ἀνθρώπου ἐπὶ
τῆς γῆς“ „ἔστι“ „πειρατήριον“· διόπερ εὐχόμεθα ἴσως θῆναι πειρα-
τηρίου, οὐκ ἐν τῷ μὴ πειράζεσθαι (τοῦτο γὰρ ἀμήχανον, μάλιστα
τοῖς „ἐπὶ γῆς“) ἀλλὰ ἐν τῷ μὴ ἠττᾶσθαι πειραζόμενους. τὸν δὲ
ἠττώμενον ἐν τῷ πειράζεσθαι εἰσερχεσθαι „εἰς“ τὸν „πειρασμόν“,
20 ἐνεχόμενον τοῖς δικτύοις αὐτοῦ, ὑπολαμβάνω· εἰς ἅπερ δικτυα διὰ
τοὺς προκατελημμένους ἐν αὐτοῖς εἰσελθὼν ὁ σωτήρ, „ἐκκύπτων
διὰ τῶν δικτύων“ κατὰ τὸ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τῶν ἁσμάτων εἰρημένον,
„ἀποκρίνεται“ τοῖς προκατελημμένοις ὑπ' αὐτῶν καὶ εἰσελθοῦσιν
„εἰς“ τὸν „πειρασμόν“, „καὶ λέγει“ οὔσι νύμφη αὐτοῦ· „ἀνάστα, ἔλθὲ
25 ἡ πλησίον μου, καλὴ μου, περιστερά μου.“ προσθήσω δὲ εἰς τὸ πει-
ρασθῆναι πάντα καιρὸν πειρασμοῦ εἶναι τοῖς ἀνθρώποις καὶ ταῦτα·
32^r οὐδὲ | ὁ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ μελετῶν „ἡμέρας καὶ νυκτὸς“ καὶ ἁ-
σκῶν κατορθῶσαι τὸ εἰρημένον· „στόμα δικαίου μελετήσῃ σοφίαν“
τοῦ πειράζεσθαι ἀπήλλακται.
10. ὅσοι γοῦν παρεκδεξάμενοι ἐν τῷ ἀνατεθεικέναι αὐτοὺς τῇ
ἔξετάσει τῶν θείων γραφῶν τὰ ἐν νόμῳ καὶ προφήταις ἀπηγγελμένα
ἀθέοις καὶ ἀσεβέσι δόγμασιν ἑαυτοὺς ἀνατεθεικασιν (ἢ) ἡλιθίοις καὶ

1 Vgl. Phil. 3, 19. — 5 Vgl. Matth. 6, 2. — 8 Joh. 5, 44. — 15 Vgl. Hiob
7, 1. — 19 u. 24 Vgl. Matth. 6, 13. Luk. 11, 4. — 21 Vgl. Hohel. 2, 9. — 23
Vgl. Hohel. 2, 10. — 24 Hohel. 2, 10. — 27 Vgl. Psal. 1, 2. — 28 Prov. 10, 31.

11 ἀνεπιστήμον T Ausgg., doch vgl. R. Kühners Gramm. d. gr. Spr., her. von
Fr. Blass I § 134 Nr. 5a | 18 ἔχοντας] ἔχοντες Ox. | 14 ὑποκρινόμενους Angl.
(bei Del. I 927*) Del. ὑποκρινόμενοι T Wet. ὑποκρινόμενοι Ox. | 30 αὐτοὺς
Lond. αὐτοὺς T Ox. Del. | 31 θείων] θειῶν T Ausgg. | 32 <ἢ> füge ich mit Angl.
(a. a. O.), Bent. u. Del. (I 259 Anm. c) ein.

γελοίοις, τί δεῖ καὶ λέγειν, τῶν δοκούντων τῷ τῆς ἀμελείας τῶν ἀναγνωσμάτων ἐγκλήματι μὴ εἶναι ἐνόχων μυρίων ὄσων τὰ τοιαῦτα πταιόντων; τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν καὶ εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων πολλοὶ πεπόνθασιν, διὰ τὰς ἰδίας ἀνοίας ἀνακλάττοντες ἕτερον παρὰ τὸν θεολογούμενον καὶ κατὰ τὴν ἀλήθειαν νενοημένον τοῖς ἁγίοις υἱὸν ἢ πατέρα. ὁ γὰρ μὴ τὰ ἀληθῆ φρονῶν περὶ θεοῦ ἢ Χριστοῦ αὐτοῦ τοῦ μὲν ἀληθινοῦ ἀποπέπτωκε θεοῦ καὶ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ· ὃν δὲ ἀνέπλασεν ἢ ἄνοια αὐτοῦ, νομίζουσα εἶναι πατέρα καὶ υἱόν, οὐκ ὄντως προσκυνεῖ, τοῦτο παθὼν διὰ τὸ τὸν ἐν τῷ ἀναγινώσκειν τὰ ἅγια πειρασμὸν μὴ νενοηκέναι μηδὲ ὡς πρὸς ἄγωνα καὶ τότε αὐτῷ ἐνεστηκότα ὀκλισάμενος καὶ στάς.

11. χρῆ τοίνυν εὐχεσθαι οὐχ ἵνα μὴ πειρασθῶμεν (τοῦτο | γὰρ 260 ἀδύνατον) ἀλλ' ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ πειρασμοῦ περιβληθῶμεν, ὅπερ πάσχουσιν οἱ ἐνεχόμενοι αὐτῷ καὶ νενικημένοι. ἐπεὶ οὖν ἔξω μὲν τῆς εὐχῆς γέγραπται „μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν“, ὅπερ ἐκ τῶν εἰρημένων δύναται πῶς εἶναι σαφές, ἐν δὲ τῇ εὐχῇ λέγειν ἡμᾶς δεῖ „μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν“ τῷ πατρὶ θεῷ· ἄξιον ἰδεῖν, πῶς χρῆ νοεῖν τὸν θεὸν εἰσάγειν τὸν μὴ εὐξάμενον ἢ τὸν μὴ ἐπακούμενον „εἰς“ τὸν „πειρασμὸν.“ ἀπεμφαίνει γὰρ, τοῦ νικωμένου 15 εἰσερχομένου „εἰς“ τὸν „πειρασμὸν“, τὸν θεὸν νομίζειν εἰσάγειν τινὰ „εἰς πειρασμὸν.“ οἶονεὶ τῷ νικᾶσθαι αὐτὸν παραδόντα. ἢ δ' αὐτῇ ἀπέμφασιν περιμένει καὶ τὸν ὅπως ποτὲ ἐξηγούμενον τὸ „εὐχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν.“ εἰ γὰρ κακὸν τὸ ἐμπεσεῖν „εἰς πειρασμὸν“, ὅπερ ἵνα μὴ πάθωμεν εὐχόμεθα, πῶς οὐκ ἄτοπον νοεῖν τὸν 20 ἄγαθὸν θεὸν, μὴ δυνάμενον „καρποῦς“ φέρειν „πονηροῦς“, περιβάλλειν τινὰ τοῖς κακοῖς;

12. χρήσιμον οὖν εἰς ταῦτα παραθέσθαι τὰ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ὑπὸ τοῦ Παύλου εἰρημένα τοῦτον τὸν τρόπον „φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν, καὶ ἥλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν 30 ὁμοιώματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἐρπετῶν. διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν 32^ν καρδίῶν | αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς,“ καὶ μετ' ὀλίγα· „διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς

4 Vgl. Origenes c. Cels. VIII 16 Mitte. — 8 Vgl. Joh. 1, 14. 18. 3, 16. 18. I Joh. 4, 9. — 15 u. 22 Luk. 22, 40 (Matth. 26, 41. Mark. 14, 38). — 17 Matth. 6, 13. Luk. 11, 4. — 25 Vgl. Matth. 7, 18. — 28 Röm. 1, 22—24. — 33 Röm. 1, 26. 27.

6 ἦ] καὶ Angl. (bei Del. I 927*) | 7 ἦ] καὶ Angl. (a. a. O.) | 8 ὃν δὲ] οὗς δὲ liest Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 9 ὄντως] ὄντως Lond. | 15 hinter γέγραπται + εὐχεσθε Angl. (a. a. O.) nach Luk. 22, 40, + προσεῖχεσθε Lomm. ohne Grund | 32 αὐτῶν (hinter σώματα)] αὐτῶν Lond.

εις πάθη ἀτιμίας· αἱ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν
 χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν· ὁμοίως καὶ οἱ ἄρσενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν
 χρῆσιν τῆς θηλείας ἐξεκαύθησαν“ καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ πάλιν μετ’
 ὀλίγα· „καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέ-
 5 δωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα.“
 πλὴν ταῦτα πάντα προσεκτέον τοῖς διακόπτονσι τὴν θεότητα, καὶ
 λεπτόν πρὸς αὐτοὺς, ἕτερον νομίζοντας εἶναι τὸν ἀγαθὸν πατέρα
 τοῦ κυρίου ἡμῶν παρὰ τὸν τοῦ νόμου θεὸν, εἰ ὁ ἀγαθὸς θεὸς τὸν
 μὴ τυγχάνοντα τῆς εὐχῆς εἰσάγει „εἰς πειρασμὸν“, καὶ εἰ ὁ πατὴρ
 10 τοῦ κυρίου παραδίδωσιν „ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν“ τοὺς
 προσημαρτηκότας τι „εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σῶματα
 αὐτῶν ἐν αὐτοῖς,“ καὶ εἰ, ὡς αὐτοὶ φασί, τοῦ κρίνειν καὶ κολάζειν
 ἀπηλλαγμένους παραδίδωσιν „εἰς πάθη ἀτιμίας“ καὶ „εἰς ἀδόκιμον
 15 νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα,“ οὐκ ἂν „ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρ-
 διῶν ἑαυτῶν“ γεγενημένων τῶν μὴ παραδοθέντων αὐταῖς ὑπὸ τοῦ
 θεοῦ, οὐδ’ ἂν πάθεισιν „ἀτιμίας“ ὑποπεπτωκότων τῶν μὴ ὑπὸ τοῦ θεοῦ
 παραδοθέντων αὐτοῖς, οὐδ’ ἂν „εἰς ἀδόκιμον νοῦν“ καταπιπτόντων
 χωρὶς τοῦ παραδίδοσθαι αὐτῶ ὑπὸ θεοῦ τοὺς οὕτω καταδικασθέντας;
 13. ἐκεῖνους μὲν οὖν εὖ οἶδα ὅτι σφόδρα ταράζει ταῦτα, διὰ
 20 τοῦτο ἄλλον ἀναπλάσαντας παρὰ τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς θεὸν,
 ἐπεὶ πολλὰ τοιαῦτα εὐρίσκοντες ἐν τῷ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις 261
 προσέκοψαν ὡς οὐκ ἀγαθῶ τῶ τοιαύτας προφερομένῳ φωνᾷς ἡμῖν
 δὲ ἤδη διὰ τὰ ἐπακορηθέντα περὶ τοῦ „μὴ εἰσενέγκῃς εἰς πει-
 ρασμὸν ἡμᾶς,“ δι’ ἅπερ καὶ τὰς ἀποστολικὰς λέξεις παρεθέμεθα,
 25 θεωρητέον εἰ καὶ ἡμεῖς εὐρίσκομεν ἀξιολόγους τῶν ἀπεμφάσεων
 λύσεις. ἡγοῦμαι δὲ τὸν θεὸν ἐκάστην λογικὴν οἰκονομεῖν ψυχὴν, ἀφο-
 ρῶντα εἰς τὴν αἰδίον αὐτῆς ζωὴν, αἶψα ἔχουσαν τὸ ἀντεξουσίον καὶ

4 Röm. 1, 28. — 6 Vgl. Irenaeus, Adv. haer. III 40, 2 und Origenes, De princ. II 4. 5 (tom. XXI p. 185—185 ed. Lomm.). In Joh. I 14 (13) (tom. I p. 31 ed. Lomm., I 18, 2 sqq. ed. Brooke). In Jerem. hom. IX 1 (tom. XV p. 205 ed. Lomm.). — 9 Vgl. Matth. 6, 13. Luk. 11, 4. — 10 Vgl. Röm. 1, 24. — 13 Vgl. Röm. 1, 26. — Vgl. Röm. 1, 28. — 14 Vgl. Röm. 1, 24. — 16 Vgl. Röm. 1, 26. — 17 Vgl. Röm. 1, 28. — 20 Vgl. Gen. 1, 1. — 22 Vgl. Origenes, In Jerem. hom. I 16. XII 5 (tom. XV p. 126 sq. 237 sq. ed. Lomm.). Comm. in Matth. XV 11 (tom. III p. 349 ed. Lomm.). — 23 Matth. 6, 13. Luk. 11, 4. — 26 Vgl. Origenes, De princ. III 4, 2. 3 (tom. XXI p. 334 sqq. ed. Lomm.).

6 προσεκτέον] προσεκτέον vermutet Angl. (bei Del. I 927*) ohne Grund | 12 αὐτῶν] αὐτῶν Lond. | αὐτοῖς schreibe ich mit Lond., vgl. oben S. 386 Z. 33; αὐτοῖς T Ox. Del. | 20 ἀναπλάσαντας schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), ἀναπλάσαντες T Ausgg. | 25 εὐρίσκομεν] εὐρίσκομεν liest Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 26 ὅ] δὲ Ox. Angl. (a. a. O.) unrichtig.

παρὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν ἦτοι ἐν τοῖς κρείττοσι κατ' ἐπανάβασιν ἕως
 τῆς ἀκρότητος τῶν ἀγαθῶν γινομένην (ἦ) καταβαίνουσαν διαφόρους
 ἐξ ἀπροσεξίας ἐπὶ τὴν τοσὴνδε ἢ τοσὴνδε τῆς κακίας χύσιν. ἐπεὶ
 οὖν ἡ ταχεῖα θεραπεία καὶ συντομωτέρα καταφρόνησιν τισὶν ἐμποιεῖ
 5 τῶν, εἰς ἃ ἐμπεπτώκασι, νοσημάτων ὡς εὐθεραπεύτων, ὥστε καὶ
 δεύτερον ἂν μετὰ τὸ ὑγιαῖσθαι τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν, εὐλόγως ἐπὶ
 τῶν τοιούτων περιόψεται τὴν ἐπὶ τι κακίαν αὐξουσαν, καὶ ἐπὶ πλειο-
 τον χρομένην ἐν αὐτοῖς ἀνίατον ὑπερορῶν, ἵνα τῷ προσδιατρίψαι
 τῷ κακῷ καὶ ἐμφορηθῆναι ἥς ἐπιθυμοῦσιν ἀμαρτίας κορεσθέντες ἀσ-
 10 θηθῶσι τῆς βλάβης, καὶ μισήσαντες ὅπερ πρότερον ἀπεδέξαντο
 33^r θνηθῶσι θεραπευθέντες βεβαιότερον ὄνασθαι τῆς ἐν τῷ θεραπευ-
 θῆναι ὑπαρχούσης ὑγείας τῶν ψυχῶν αὐτοῖς· οἷον „ὁ ἐπίμικτος“
 ποτε ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ „ἐπεθύμησαν ἐπιθυμίαν, καὶ καθίσαντες
 ἔκλαιον καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ εἶπαν· τίς ἡμᾶς ψωμει κρέα; ἐμνήσ-
 15 θημεν τοὺς ἰχθύας, οὓς ἠσθίομεν δωρεὰν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τοὺς
 σικουοὺς καὶ τοὺς πέπονας καὶ τὰ πράσα καὶ τὰ κρόμνα καὶ τὰ
 σκόροδα· νυνὶ δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν κατὰξηρος, οὐδὲν πλὴν εἰς τὸ μάννα
 οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν.“ εἶτα μετ' ὀλίγα λέγεται· „καὶ ἠκουσε Μωϋσῆς
 κλαιόντων αὐτῶν κατὰ δῆμους αὐτῶν· ἕκαστος ἐπὶ τῆς θύρας αὐτοῦ.“
 20 καὶ πάλιν μετ' ὀλίγα κύριός φησι τῷ Μωϋσεῖ· „καὶ τῷ λαῷ ἔρεῖς·
 ἀγνίσασθε αὐρίον, καὶ φάγεσθε κρέα, ὅτι ἐκλαύσατε ἐναντίον κυρίου λέ-
 γοντες· τίς ἡμᾶς ψωμει κρέα; ὅτι καλὸν ἡμῖν ἐστὶν ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ
 δώσει ὑμῖν κύριος κρέα φαγεῖν, καὶ φάγεσθε κρέα. οὐχ ἡμέραν μίαν
 φάγεσθε οὐδὲ δύο οὐδὲ πέντε ἡμέρας οὐδὲ δέκα ἡμέρας οὐδὲ εἴκοσιν
 25 ἡμέρας· ἕως μηνὸς ἡμερῶν φάγεσθε, ἕως ἂν ἐξέλθῃ ἐκ τῶν μυκτήρων
 ὑμῶν· καὶ ἔσται ὑμῖν εἰς χολέραν, ὅτι ἠπειθήσατε κυρίῳ, ὅς ἐστιν ἐν
 ὑμῖν, καὶ ἐκλαύσατε ἐναντίον αὐτοῦ λέγοντες· ἵνα τί ἡμῖν ἐξελεθῆναι
 ἐξ Αἰγύπτου;“

14. Ἴδωμεν οὖν τὴν ἱστορίαν, εἰ χρησίμως ὑμῖν παρεβάλομεν
 30 αὐτὴν πρὸς λύσιν τοῦ ἀπεμφαίνοντος ἐν τῷ „μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
 εἰς πειρασμὸν“ καὶ ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς λέξεσιν. ἐπιθυμήσαντες 262
 „ἐπιθυμίαν“ „ὁ ἐπίμικτος ὁ“ ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ „ἐκλαιον καὶ οἱ υἱοὶ

1 Vgl. Origenes, In Ezech. hom. I 3 (tom. XIV p. 14 sq. ed. Lomm.) und c.
 Cels. V 31. — 12 Vgl. Num. 11, 4—6. — 18 Num. 11, 10. — 20 Num. 11, 18—20.
 — 30 Matth. 6, 13. Luk. 11, 4. — 31 Vgl. Num. 11, 4.

2 <ἦ> füge ich mit Bent. (bei Del. I 261 Anm. b) u. Angl. (bei Del. I 927*)
 ein | 8 προσδιατρίψαι T Ausgg. | 13 hinter ποτε + ὁ Del. (I 261 Anm. c) | 16
 κρόμνα T | 20 μωσει T | 21 αὐρίον] εἰς αὐρίον Lond. | 23 κύριος < Wet. Del. |
 24 οὐδὲ) schreibe ich nach d. LXX mit Lond. u. Lomm. | 30 αὐτὴν von I. Hand,
 w. e. sch., überschr. T.

Ἰσραὴλ“ σὺν αὐτοῖς. καὶ φανερὸν ὅτι ὅσον οὐκ εἶχον τὰ ἐπιθυμού-
 μενα, κόρον οὐκ ἠδύναντο αὐτῶν λαβεῖν οὐδὲ παύσασθαι τοῦ πάθους·
 ἀλλὰ καὶ ὁ φιλόανθρωπος καὶ ἀγαθὸς θεὸς, διδοὺς αὐτοῖς τὸ ἐπιθυ-
 μούμενον, οὐχ οὕτως ἐβούλετο διδόναι, ὥστε καταλιπέσθαι ἐν αὐτοῖς
 5 ἐπιθυμίαν. διόπερ φησὶ μὴ „μίαν ἡμέραν“ φάγεσθαι αὐτοὺς τὰ
 „κρέα“ (ἔμενε γὰρ ἂν τὸ πάθος αὐτῶν ἐν τῇ ψυχῇ πεπυρωμένη καὶ
 φλεγόμενη ὑπ’ αὐτοῦ, εἰ ἐπ’ ὀλίγον τῶν κρεῶν μετειλήφισαν), ἀλλ’
 οὐδὲ ἐπὶ „δύο“ δίδωσιν αὐτοῖς τὸ ἐπιθυμούμενον „ἡμέρας“· βουλό-
 μενος δὲ αὐτὸ προσκορὲς αὐτοῖς ποιῆσαι, οἷον οὐκ ἐπαγγέλλεται
 10 ἀλλὰ τῷ συνέναι δυναμένῳ ἀπειλεῖ δι’ ὧν χαρίζεσθαι αὐτοῖς ἐδόκει,
 λέγων· „οὐδὲ πέντε“ μόνας ποιήσετε „ἡμέρας“ ἐσθίοντες τὰ „κρέα“
 οὐδὲ τὰς τούτων διπλασίους οὐδὲ ἔτι τὰς ἐκείνων διπλασίους, ἀλλ’
 ἐπὶ τοσοῦτον „φάγεσθε,“ ἐφ’ ὅλον κρεωφαγοῦντες μῆνα, „ἕως ἐξέλθῃ
 ἐκ τῶν μυκτῆρων“ μετὰ χολερικοῦ πάθους τὸ νενομισμένον ὑμῖν
 35ν καλὸν καὶ | ἢ περὶ αὐτὸ ψεκτὴ καὶ αἰσχροῦ ἐπιθυμία· ἢ ὑμᾶς ἀπα-
 λάξω τοῦ βίου μηκέτι ἐπιθυμοῦντας, καὶ τοιοῦτοι ἐξελθόντες δυνη-
 θῆτε ὡς καθαρὸι ἀπὸ ἐπιθυμίας μεμνημένοι τε, δι’ ὅσον πόνων
 αὐτῆς ἀπηλλάγητε, ἢτοι μηδαμῶς αὐτῇ περιπεσεῖν ἔτι ἢ, εἰ ἄρα
 τοῦτό ποτε γίνεται, μακροῖς χρόνων περιόδῳ, ἐπιλανθανόμενοι ὧν
 20 πεπόνθατε διὰ τὴν ἐπιθυμίαν, ἐὰν μὴ ἑαυτοῖς προσέχητε καὶ τὸν
 τελείως ἀπαλλάττοντα πάθος παντὸς λόγον ἀναλάβητε, τοῖς κακοῖς
 περιπέσητε ὕστερόν τε τῆς γενέσεως ἐπιθυμήσαντες πάλιν δεηθῆτε
 τοῦ δις τυχεῖν ὧν ἐπιθυμεῖτε, μισήσαντες τὸ ἐπιθυμούμενον, καὶ
 τότε οὕτω παλινδρομεῖν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ τὴν οὐράνιον τροφήν, ἣς
 25 καταφρονήσαντες τῶν χειρόνων ὠρέχθησαν.

15. τὸ ὅμοιον οὖν τούτοις πείσονται οἱ ἀλλάξαντες „τὴν δόξαν
 τοῦ θεοῦ τοῦ ἀφθάρτου ἐν ὁμοιώματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἀνθρώπου
 καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἔρπετων,“ διὰ τοῦ ἐγκαταλεί-
 πεσθαι παραδιδόμενοι „ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς
 30 ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα“ τῶν εἰς ἄψυχον σῶμα καὶ
 ἀναίσθητον καταβιβασάντων τὸ ὄνομα τοῦ πᾶσι τοῖς αἰσθητέοις
 λογικοῖς οὐ μόνον τὸ αἰσθέσθαι ἀλλὰ καὶ τὸ λογικῶς αἰσθέσθαι τι

3 Vgl. Num. 11, 18. — 5 Vgl. Num. 11, 19. 18. — 13 Vgl. Num. 11, 20. —
 22 Vgl. Origenes c. Cels. VII 45. 46. VIII 60. 62. — 26 Vgl. Röm. 1, 23. — 29
 Vgl. Röm. 1, 24.

7 μετειλήφισαν Lond. | 22 περιπέσητε schreibe ich mit Del. (I 262 Anm. c),
 περιπεσεῖτε T Ausgg. | 23 ἐπιθυμεῖτε, μισήσαντες τὸ] ἐπιθυμεῖτε, μισήσαντες (δὲ)
 τὸ vermutet Angl. (bei Del. I 927 b) | 24 hinter παλινδρομεῖν + ἐνηθῆτε Angl.
 (a. a. O.), aber der Infinitiv wird von δεηθῆτε (Z. 22) regiert | 25 ὠρέχθησαν T
 Ausgg. ὠρέχθησατε Angl. (a. a. O.), Del. (I 262 Anm. d) u. Lomm. | 29 αὐτῶν]
 αὐτῶν Lond.

δὲ καὶ τελείως καὶ ἐναρέτως αἰσθῆσθαι καὶ νοεῖν χαρισαμένον. καὶ εὐλόγως οἱ τοιοῦτοι παραδίδονται ὑπὸ τοῦ καταλειφθέντος ὑπ' αὐτῶν θεοῦ, ἀντικαταλειπόμενοι ὑπ' αὐτοῦ, εἰς τὰ τῆς „ἀτιμίας“ „πάθη“, „τὴν ἀντιμισθίαν“ „τῆς πλάνης“ δι' ἧς ἠγάπησαν ψωρόδους ἡδονῆς „ἀπολαμβάνοντες.“ μᾶλλον γὰρ ἢ ἀντιμισθία „τῆς πλάνης“ αὐτοῖς ἐγγίνεται, παραδιδόμενοι „εἰς πάθη ἀτιμίας“, ἥπερ τῷ φρονίμῳ | πυρὶ καθαιρομένοις καὶ ἐν τῇ φυλακῇ ἐκπρασσομένοις ²⁶³ μέχρι τοῦ ἐσχάτου κοδράντου ἕκαστον τῶν ὀφλημάτων. ἐν γὰρ τῷ πάθει „ἀτιμίας“ οὐ μόνον τοῖς κατὰ φύσιν ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τῶν ¹⁰ παρὰ φύσιν παραδίδοσθαι μολύνονται καὶ ὑπὸ τῆς σαρκὸς παχύνονται, οἷον οὐκέτι ἔχοντες τότε ψυχὴν οὐδὲ νοῦν ἀλλ' ὅλοι γινόμενοι σάρκες· ἐν δὲ τῷ πυρὶ καὶ τῇ φυλακῇ οὐκ „ἀντιμισθίαν“ „τῆς πλάνης“ ἀλλ' εὐεργεσίαν ἐπὶ καθάρσει τῶν ἐν τῇ πλάνῃ κακῶν μετὰ σωτηρίων λαμβάνοντες πόνων, ἐπομένων τοῖς φιληδόνους, ἀπαλάττονται παντὸς ῥύπου καὶ αἵματος, ἐν οἷς ἐῤῥυπωμένοι καὶ πεφυρμένοι οὐδὲ τὸ ἐννοῆσαι περὶ τοῦ σφῆζεσθαι ἐδύναντο τῇ σφῶν ἀπωλείᾳ. „ἐκπλυνεῖ“ τοιγαροῦν ὁ θεὸς „τὸν ῥύπον τῶν ὕδων καὶ τῶν θυγατέρων Σιών, καὶ τὸ αἷμα ἐκκαθαρίει ἐκ μέσου αὐτῶν πνεύματι κρίσεως καὶ πνεύματι καύσεως“ „εἰσπορεύεται“ γὰρ „ὡς πῦρ ²⁰ χωνευτηρίου καὶ ὡς πόα πλυνόντων“, ἀποπλύνων καὶ καθαίρων ³⁴ τοὺς τοιούτων φαρμάκων δεδε|ημένους διὰ τὸ μὴ δεδοκιμασμένως θέλειν „ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει“ „τὸν θεόν“ οἷς παραδοθέντες ἐκόντες μυσήσουσι τὸν „ἀδόκιμον νοῦν“ οὐ γὰρ βούλεται ὁ θεὸς τινὶ τὸ

2 Vgl. Röm. 1, 26. — 4 Vgl. Röm. 1, 27. — 6 Vgl. Röm. 1, 26. — 7 Vgl. Jes. 4, 4. Mal. 3, 2 und Minucius Felix, Octavius Cap. XXXV 3. Clemens Alex., Pädagog. III 8, 44 p. 280 ed. Potter. Strom. VII 6, 34 p. 851 ed. Potter. Eclog. proph. Cap. XXV p. 995 ed. Potter. Origenes, In Ezech. hom. I 3 (tom. XIV p. 12 ed. Lomm.) u. c. Cels. IV 12. 13. V 15. — 8 Vgl. Matth. 5, 25. 26 (Luk. 12, 58. 59). — 9 Vgl. Röm. 1, 26. — 10 Vgl. Jes. 6, 10. — 12 Vgl. Röm. 1, 27. — 13 Vgl. Origenes c. Cels. IV 12. 13. 21. V 15. In Jerem. hom. II 2. 3. XVI 6 (tom. XV p. 131—133. 297 ed. Lomm.). — 16 Vgl. Esther 8, 6. — 17 Vgl. Jes. 4, 4. — 19 Vgl. Mal. 3, 2. 3. — 21 Vgl. Röm. 1, 28. — 23 Vgl. Clemens Alex., Strom. VII 7, 42 p. 855 ed. Potter. Origenes, In Jerem. hom. XIX 2 (tom. XV p. 359 ed. Lomm.).

16 τῇ σφῶν ἀπωλείᾳ] (ἐν) τῇ σφῶν ἀπωλείᾳ liest Angl. (bei Del. I 927^b) nach Esther 8, 6; aber die Stelle ist, wenn sie wirklich hier zu Grunde liegt, mindestens sehr frei benutzt; vgl. auch unten Z. 18 f. | 20 πόα TDel. ποία oder ποιά Cod. A, vgl. oben c. Cels. IV 13, I 283 Z. 3; V 15, S. 16 Z. 13; VI 25, S. 96 Z. 5; ποά Lond. ποιά Ox. (im Text) | 21 δεδοκιμασμένως T δεδοκιμασμένους Ausgg. | 22 παραδοθέντες schreibe ich, da Origenes die Worte „παρέδωκεν αὐτούς ὁ θεός“ (Röm. 1, 28) variiert; παραδόντες (ἐαυτούς) Angl. (a. a. O.) weniger gut; παραδόντες T Ausgg. | 23 γὰρ < Del.

ἀγαθὸν ὡς κατὰ ἀνάγκην γενέσθαι ἀλλὰ ἐκουσίως, τάχα τινῶν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείον ὀμίληκέναι τῇ κακίᾳ μόνις τὸ αἴσχος αὐτῆς κατανενοηκότων καὶ ἀποστρεφόμενων αὐτήν ὡς ψευδῶς ὑποληφθεῖσαν εἶναι καλήν.

5 16. ἐπίστησον δὲ εἰ διὰ τοῦτο καὶ σκληρύνει τὴν τοῦ Φαραῶ καρδίαν ὁ θεὸς, ἢ ὅπερ εἶπε μὴ σκληρυνθῆεις δυνηθῆ εἰπεῖν „ὁ κύριος δίκαιος, ἐγὼ δὲ καὶ ὁ λαός μου ἀσεβής.“ ἀλλ’ ἐπὶ πλείον δέεται τοῦ σκληρύνεσθαι καὶ ἐπὶ πλείον πάσχειν τινὰ, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ τάχιον τοῦ σκληρύνεσθαι πένεσθαι καταφρονῶν ὡς κακοῦ τοῦ σκληρύνεσθαι ἔτι πλεονάκις ἄξιος τοῦ σκληρύνεσθαι γίνηται. εἰ 10 τοίνυν „οὐκ ἀδίκως ἐκτείνεται δίκτυα πτερωτοῖς“ κατὰ τὰ ἐν ταῖς Παροιμίαις εἰρημένα, ἀλλὰ εὐλόγως εἰσάγει ὁ θεὸς „εἰς τὴν παγίδα“ κατὰ τὸν εἰπόντα· „εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα,“ καὶ „ἄνευ“ τῆς βουλῆς „τοῦ πατρὸς“ οὐδὲ τὸ εὐτελέστερον τῶν ἐπτερωμένων στρουθίου ἐμπίπτει „εἰς τὴν παγίδα“ (τοῦ ἐμπίπτοντος „εἰς τὴν παγίδα“ 15 διὰ τοῦτο ἐμπίπτοντος, ἐπεὶ μὴ καλῶς τῇ τῶν πτερῶν ἐχρήσατο δεδομένων ἐπὶ τὸ ὑποῦσθαι ἐξουσία), εὐχόμεθα μηδὲν ἄξιον ποιῆσαι τοῦ ὑπὸ τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ εἰσενεχθῆναι „εἰς“ τὸν „πειρασμὸν,“ εἰσφερομένον παντός τε τοῦ παραδιδόμενον ὑπὸ τοῦ 20 θεοῦ „ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις“ τῆς καρδίας ἑαυτοῦ „εἰς ἀκαθαρσίαν“ καὶ παντός τοῦ παραδιδόμενον „εἰς πάθη ἀτιμίας“ καὶ παντός τοῦ, „καθὼς οὐκ ἐδοκίμασε τὸν θεὸν ἔχειν ἐν“ ἑαυτῷ, παραδιδόμενον „εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα.“

17. ἡ δὲ χρεῖα τοῦ πειράζεσθαι τοιαύτη τις ἐστίν. | ἄπερ ἐδέξατο 264 25 ἡμῶν ἡ ψυχὴ, λανθάνοντα πάντας πλὴν τοῦ θεοῦ ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτούς, φανερὰ διὰ τῶν πειρασμῶν γίνεται· ἵνα μηκέτι λανθάνωμεν, ὅποιοι ποτε ἐσμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτούς ἐπιγινώσκοντες συναισθώμεθα, ἐὰν βολώμεθα, τῶν ἰδίων κακῶν καὶ εὐχαριστῶμεν ἐπὶ τοῖς φανερομένοις ἡμῖν διὰ τῶν πειρασμῶν ἀγαθοῖς. ὅτι δὲ οἱ γενόμενοι πειρασμοὶ

5 Vgl. Exod. 7, 3. 22. 8, 19. 9, 12. 35. 10, 1. 20. 27. 11, 10. — 6 Exod. 9, 27. — 11 Vgl. Prov. 1, 17. — 12 u. 15 Vgl. Psal. 65, 11. — 13 Psal. 65, 11. — Vgl. Matth. 10, 29 (Luk. 12, 6) und Origenes c. Cels. VIII 70 a. E. — 18 Vgl. Matth. 6, 13. Luk. 11, 4. — 20 Vgl. Röm. 1, 24. — 21 Vgl. Röm. 1, 26. — 22 Vgl. Röm. 1, 28.

1 ἀλλὰ T ἀλλ’ Ausgg. | 7 ἀσεβής T Ausgg., ἀσεβεῖς Angl. (bei Del. I 927 b) nach d. LXX, doch vgl. oben Cap. III 3, S. 305 Z. 16 | 8 δέεται] diese Form auch oben c. Cels. VII 32, S. 183 Z. 1, also nicht zu corr. | πάσχειν] πάσχει Ox. Lond. | 10 ἔτι schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), ἐπὶ T Ausgg. | 14 στρουθίου schreibe ich mit Angl. (bei Del. I 927 b—928*) u. Lomm., στρουθίων T Ausgg. | 20 τῆς καρδίας schreibe ich mit Ox. Angl. (bei Del. I 928*), τῶν καρδιῶν T Del. | 22 ἑαυτῷ] ἐπιγινώσκει liest Angl. (a. a. O.) nach Röm. 1, 28 ohne Grund | 27 αὐτούς] αὐτούς Lond.

ὑπὲρ τοῦ ἀναφανῆναι ἡμᾶς, οἵτινές ποτε ἐσμὲν, ἢ διαγνωσθῆναι τὰ ἐγκεκρυμμένα τῇ καρδίᾳ ἡμῶν γίνονται, παρίσθησι τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου ἐν τῷ Ἰωβ λεγόμενον καὶ τὸ ἐν τῷ Δευτερονομίᾳ γεγραμμένον, οὕτως ἔχοντα· „οἷε δέ με ἄλλως σοὶ κεχηματικῆναι ἢ ἵνα ἀναφανῆς
 5 δίκαιος;“ καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίᾳ οὕτως· „ἐκάκωσέ σε καὶ ἐλιμαγ-
 34^v χόνησέ σε καὶ ἐνώμισέ σε τὸ μάννα“ „καὶ διήγαγέ σε“ „ἐν τῇ ἐρήμῳ,“
 „οὗ ὄφις δάκνων καὶ σκορπιός καὶ δίψα,“ „ὅπως“ „διαγνωσθῆ τὰ ἐν
 τῇ καρδίᾳ σου.“

18. εἰ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς ἱστορίας ἀναμνησθῆναι βουλόμεθα, ἰστέον ὅτι
 10 τὸ <τῆς Εὐᾶς> εὐεξαπάτητον καὶ τὸ σαθρὸν τοῦ λογισμοῦ αὐτῆς οὐχ,
 ὅτε παρακούσασα τοῦ θεοῦ τοῦ ὄψεως ἤκουσεν, ὑπέστη ἀλλὰ καὶ πρό-
 τερον ὃν ἠλέγχθη, τοῦ ὄψεως διὰ τοῦτο αὐτῇ προσεληλυθότος, ἐπεὶ
 τῇ ἰδίᾳ φρονιμότητι ἀντελάβετο τῆς ἀσθενείας αὐτῆς. ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ
 Κάιν πονηρία ἤρξατο γίνεσθαι, ὅτε „ἀπέκτεινε“ „τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ“
 15 (καὶ πρότερον γὰρ „ἐπὶ τῷ Κάιν καὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχεν“ „ὁ
 καρδιογενώστης θεός“), εἰς φανερὸν δὲ ἦλθεν ἡ κακία αὐτοῦ, ὅτε ἀνείλε
 τὸν Ἄβελ. ἀλλὰ καὶ εἰ μὴ πῶν οὐ ἐγεώργησεν „οἶνον“ „ἐμεθύσθη“ ὁ
 Νῶε καὶ ἐ(γε)γύμνωτο, οὐκ ἂν ἀνεφάνη οὔτε ἡ τοῦ Χάμ προπέτεια καὶ
 εἰς τὸν πατέρα ἀσέβεια οὔτε ἡ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ σεμνότης καὶ αἰδώς
 20 πρὸς τὸν γεγεννηκότα. καὶ ἡ κατὰ τοῦ Ἰακώβ τοῦ Ἠσαῦ ἐπιβουλὴ
 πρόφασιν ἔδοξεν ἐσχηκῆναι τὴν „τῆς εὐλογίας“ ἀφαίρεσιν, καὶ πρό-
 τερον δὲ τούτου ῥίζας τοῦ „πόρνος“ καὶ „βέβηλος“ εἶναι εἶχεν αὐτοῦ
 ἡ ψυχὴ· τὴν τε λαμπρότητα τῆς τοῦ Ἰωσήφ σωφροσύνης, παρε-
 σκευασμένον πρὸς τὸ μὴ ἀλῶναι ὑπὸ τινος ἐπιθυμίας, οὐκ ἂν ἐγνώ-
 25 κειμεν, μὴ ἐρασθείσης αὐτοῦ τῆς δεσποίνης.

19. διὰ τοῦτο ἐν τοῖς μεταξὺ καιροῖς τῆς τῶν πειρασμῶν δια-
 δοχῆς ἰστάμενοι πρὸς τὰ ἐνεστηκότα, παρασκευαζώμεθα πρὸς τὰ
 δυνατὰ πάντα συμβῆναι, ἵν' ὅ τι ποτ' ἂν γένηται, μὴ ἐλεγχθῶμεν ὡς
 ἀνέτοιμοι ἀλλὰ φανερωθῶμεν ὡς ἐπιμελέστατα ἐαυτοῦς συγκροτή-

1 Vgl. Deut. 8, 2. — 4 Hiob 40, 3. — 5 Deut. 8, 3. — 6 Vgl. Deut. 8, 2, 15.
 — 11 Vgl. Gen. 3, 6, 1. — 14 Vgl. Gen. 4, 8. — 15 Vgl. Gen. 4, 5. — Vgl. Act.
 15, 8 (1, 24). — 17 Vgl. Gen. 9, 20, 21. — 18 Vgl. Gen. 9, 22, 23. — 20 Vgl.
 Gen. 27, 41. — 22 Vgl. Hebr. 12, 15 (Deut. 29, 18). 16. — 23 Vgl. Gen. 39, 7 ff.

1 ἦ] καὶ liest Angl. (bei Del. I 928*) ohne Grund | τὰ ἐγκεκρυμμένα τῇ καρδίᾳ] τα κεκρυμμένα ἐν τῇ καρδίᾳ ändert Angl. (a. a. O.) willkürlich | 6 τῇ < Ox. Lond. | 9 ἰστέον ὅτι τὸ <τῆς Εὐᾶς> schreibe ich mit E. Klostermann nach Angl. (a. a. O.), ἰστέον ὅτι <Εὐᾶ> τὸ Ox. Wet. im Text, ἰστέον <ἐν τῇ Εὐᾶ> ὅτι τὸ Wet. am Band u. Del. (I 264 Anm. b) | 10 αὐτῆς] τῆς Εὐᾶ Bent. (bei Del. I 264 Anm. b) | 12 ἠλέγχθη T Lond. ἐλέγχθη Ox. Del. | ἐπεὶ Bent. (bei Del. I 264 Anm. c) u. Angl. (a. a. O.), ἐπὶ TAusgg. | 14 αὐτοῦ] αὐτοῦ Lond. | 17 ἐγεώργησεν] γεώργησεν Wet. Del. | 18 ἐγεγύμνωτο Ausgg. ἐγύμνωτο T | 21 καὶ < Del.

σαντες· τὸ γὰρ ἔλλειπον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ἐπὶ πάντα τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτελέσωμεν, πληρώσει ὁ θεός, ὁ „τοῖς ἀγαπῶσιν“ αὐτὸν „πάντα“ συνεργῶν „εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ“ τὴν ἀφενδῆ πρόγνωση αὐτοῦ, ὃ τι ποτὲ ἔσονται παρ' αὐτοῦ, προεωραμένοις.

- 5 XXX 1. | Δοκεῖ δέ μοι ὁ Λουκᾶς διὰ τοῦ „μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς 265
εἰς πειρασμὸν“ δυνάμει δεδιδαχέναι καὶ τὸ „ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ
τοῦ πονηροῦ.“ καὶ εἰκός γε πρὸς μὲν τὸν μαθητὴν, ἅτε δὴ ὠφε-
λημένον, εἰρηκέναι τὸν κύριον τὸ ἐπιτομώτερον, πρὸς δὲ τοὺς πλειο-
νας, δεομένους τρανότερας διδασκαλίας, τὸ σαφέστερον. ῥύεται δ'
10 „ἡμᾶς“ ὁ θεός „ἀπὸ τοῦ πονηροῦ“ οὐχί, ὅτε οὐδαμῶς ἡμῖν πρόσ-
εἰσιν ἀντιπαλαίων ὁ ἐχθρὸς δι' ὧν δὴ ποτε μεθοδειῶν ἑαυτοῦ καὶ
ὑπηρετῶν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτε νικῶμεν ἀνδρείως ἰστά-
μενοι πρὸς τὰ συμβαίνοντα. οὕτως δὲ ἐξειλήφραμεν καὶ τὸ „πολλὰ
αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύεται αὐτούς.“ „ῥύε-
15 ται“ γὰρ ἀπὸ τῶν θλίψεων ὁ θεός, οὐχί μὴ γινόμενων ἔτι θλίψεων
(εἴ γε καὶ ὁ Παῦλός φησι τό· „ἐν παντὶ θλιβόμενοι“ ὡς μηδὲ πώ-
ποτε οὐ „θλιβόμενοι“), ἀλλ' ὅτε „θλιβόμενοι“ βοηθεῖα θεοῦ (οὐ) μὴ
στενοχωρούμεθα, τοῦ μὲν θλίβεσθαι κατὰ τι πάτριον παρ' Ἑβραίοις
35^r οὕτω σημαυνομένον | ἐπὶ τοῦ ἀπροαιρέτως συμβαίνοντος περιστάτι-
20 κοῦ, τοῦ δὲ στενοχωρεῖσθαι ἐπὶ τοῦ προαιρετικοῦ, ὑπὸ τῆς θλίψεως
νενικημένον καὶ ἐνδεδακότης αὐτῆ. ὅθεν καλῶς ὁ Παῦλός φησιν·
„ἐν παντὶ θλιβόμενοι ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι.“ ὅμοιον δὲ τοῦτφ
εἶναι νομίζω καὶ τὸ ἐν ψαλμοῖς· „ἐν θλίψει ἐπλάτυνας με.“ συνεργία
γὰρ καὶ παρουσία τοῦ παραμυθουμένου καὶ σφύζοντος ἡμᾶς λόγον
25 θεοῦ τὸ τῆς διανοίας ἡμῶν ἰλαρὸν καὶ εὐθυμον ἐν τῷ καιρῷ τῶν
περιστατικῶν ἀπὸ θεοῦ γινόμενον πλατυσμὸς ὠνόμασται.

2. ὁμοίως οὖν νοητέον καὶ τὸ ῥυσθῆναι τινα „ἀπὸ τοῦ πονη-

2 Vgl. Röm. 8, 28. — 5 Luk. 11, 4. — 6 Matth. 6, 13. — 7 Vgl. Luk. 11, 1.
— 8 Vgl. Matth. 5, 1. — 9 Vgl. Matth. 6, 13. — 11 Vgl. Ephes. 6, 11. 12.
— 18 Psal. 33, 20. — 16 u. 22 II Kor. 4, 8. — 23 Psal. 4, 2. — 27 Vgl.
Matth. 6, 13.

1 ἔλλειπον T ἔλλειπον Ausgg. | 4 παρ' αὐτοῦς schreibe ich mit Angl. (bei Del. I 928^a), vgl. Origenes c. Cels. IV 70, I 340 Z. 5f., παρ' αὐτοῖς T Ausgg. | 7 εἰκός γε schreibe ich mit Lomm. nach Angl. (a. a. O.), εἰκός τε Ausgg., εἰκός τε T | 8 ἐπιτομώτερον Ausgg. ἐπιτιμώτερον T | 9 τρανότερας schreibe ich mit Lond. u. Del. (I 265 Anm. a), da das Wort zu διδασκαλίας gehört; τρανότερον T Ox. Del. im Text | δ' T Lond. δὲ Ox. Del. | 17 (οὐ), das hinter θεοῦ leicht ansfallen konnte, füge ich ein | 20 προαιρετικῶν] προαιρετικῶς vermutet Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 21 αὐτῆ schreibe ich mit Bent., Del. (I 265 Anm. c) u. Angl. (a. a. O.), αὐτῆ T Ausgg. | 22 τοῦτφ T Lond. τοῦτο Ox. Del. | 23 συνεργία Lond.

ροῦ.“ ἐξόψατο ὁ θεὸς <τὸν Ἰώβ> οὐχὶ τῷ μὴ εἰληφέναι <τὸν διάβολον> ἐξουσίαν τοιοῦτέ τισι τοῖς πειρασμοῖς αὐτὸν περιβαλεῖν (εἰληφε γάρ), ἀλλὰ <τῷ> „ἐν πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσι“ μηδὲν ἁμαρτεῖν αὐτὸν ἐνώπιον „τοῦ κυρίου“ ἀλλὰ ἀναφανῆναι δίκαιον τοῦ εἰπόντος· „μὴ
 5 ὄρωρᾶν σέβεται Ἰώβ τὸν κύριον; οὐδὲν περιέφραξας τὰ ἔξω αὐτοῦ καὶ τὰ ἔσω τῆς οἰκίας αὐτοῦ καὶ τὰ ἔξω πάντων τῶν ὄντων αὐτῷ κύκλῳ, <τὰ δὲ> ἔργα αὐτοῦ εὐλόγησας καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐποίησας ἐπὶ τῆς γῆς; ἀλλὰ ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου καὶ ἄφαι πάντων ὧν ἔχει, ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει“ κατασχυνθέντος,
 10 ὡς καὶ τότε καταφενουσαμένου κατὰ τοῦ Ἰώβ· ὅστις τοσαῦτα παθῶν οὐχ, ὡς ἔλεγεν ὁ ἀντικείμενος, „εἰς πρόσωπον“ εὐλογεῖ τὸν θεὸν ἀλλὰ καὶ παραδοθεὶς τῷ κειράζοντι ἐπιμένει εὐλογῶν τὸν κύριον, ἐπιτιμῶν τῇ γυναικὶ λεγούσῃ· „εἰπόν τι ῥῆμα πρὸς κύριον, καὶ τελεύτα“ καὶ | ἐπιπλήσων ἐν τῷ φάσκειν· „ὡσπερ μία τῶν ἀφρόνων 268
 15 γυναικῶν ἐλάλησας· εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν;“ καὶ δεύτερον δὲ περὶ τοῦ Ἰώβ „ὁ διάβολος εἶπε τῷ κυρίῳ· δέρμα ὑπὲρ δέρματος, ὅσα ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐκτίσει. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου καὶ ἄφαι τῶν ὀστέων αὐτοῦ καὶ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ, ἢ
 20 μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει.“ νενικημένος δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς ἀρετῆς ἀθλητοῦ ψευδῆς ἀποδεικνύται· καίτοι γὰρ τὰ χαλεπώτατα πεπονθῶς ἐπέμεινε, μηδὲν ἁμαρτῶν „τοῖς χεῖλεσιν“ ἐνώπιον „τοῦ θεοῦ.“ δύο δὲ παλαιάματα παλαισας ὁ Ἰώβ καὶ νικήσας τρίτον οὐκ ἀγωνίζεται τηλικούτον ἀγῶνα· ἔδει γὰρ τὴν περὶ τῶν
 25 τριῶν πάλην τηρηθῆναι τῷ σωτήρι, ἥτις ἐν τοῖς τριῶν εὐαγγελίοις ἀναγράφεται, τὰ τρία νικήσαντος τοῦ κατὰ τὸν ἀνθρώπον σωτήρος ἡμῶν νοουμένου τὸν ἐχθρόν.

3. Ἰν' οὖν νοοῦντες αἰτῶμεν τὸν θεὸν τὸ μὴ εἰσελθεῖν „εἰς πειρασμὸν“ καὶ τὸ ῥυσθῆναι „ἀπὸ τοῦ πονηροῦ“, ἐπιμελέστερον

1 Vgl. Hiob 1, 12. — 3 Vgl. Hiob 1, 22. — 4 Hiob 1, 9—11. — 11 Vgl. Hiob 1, 11. — 12 Vgl. Hiob 1, 21. — 13 Hiob 2, 9. — 14 Hiob 2, 10. — 16 Hiob 2, 4. 5. — 22 Hiob 2, 10. — 25 Vgl. Matth. 4, 1—11. Mark. 1, 12. 13. Luk. 4, 1—13. — 28 Vgl. Matth. 6, 13.

1 hinter ἐξόψατο + γάρ Angl. (bei Del. I 928*) ohne Grund | <τὸν Ἰώβ> fügen Ox., Angl. (a. a. O.) u. Lomm. richtig ein | <τὸν διάβολον> füge ich mit Angl. (a. a. O.) u. Lomm. ein, da sonst das Subject zu εἰληφέναι fehlen würde | 2 τοιοῦτέ τισι τοιοῦτέ τισι Angl. (a. a. O.) | 3 <τῷ> setze ich mit Angl. (a. a. O.) u. Lomm. ein, da es nicht gut aus Z. 1 ergänzt werden kann | 7 <τὰ δὲ> füge ich aus d. LXX als notwendig ein | 11 εὐλογεῖ schreibe ich wegen des folgenden ἐπιμένει (Z. 12), εὐλόγει TAusgg. | 12 ἐπιμένει] ἐπέμεινε Angl. (a. a. O.) | 13 εἰπόν τι Lomm. εἰπόν τι TAusgg. | 15 τὰ (hinter κυρίου) < Del.

ταῦτα ἐξετάσαντες καὶ παρ' ἑαυτοῖς ἐρευνήσαντες, ἄξιοι διὰ τοῦ ἀκούειν θεοῦ τοῦ ἀκούεσθαι ὑπ' αὐτοῦ γινόμενοι, παρακαλῶμεν πειραζόμενοι μὴ θανατοῦσθαι καὶ βαλλόμενοι ὑπὸ τῶν „τοῦ πονηροῦ“
 35^v πεπυρωμένων βελῶν | μὴ ἀνάπτεισθαι ὑπ' αὐτῶν. ἀνάπτονται δὲ ὑπ'
 5 αὐτῶν πάντες, ὧν κατὰ τινα τῶν δώδεκα „αἱ καρδία“ „ὡς κλίβανος“ ἐγενήθησαν· οὐκ ἀνάπτονται δὲ οἱ τῷ θυρεῷ „τῆς πίστεως“ πάντα σβεννύντες τὰ ἐπιπεμπόμενα αὐτοῖς „πεπυρωμένα“ ὑπὸ „τοῦ πονηροῦ“ „βέλη“· ἐπὶ ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς ποταμούς „ὑδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον“, τοὺς μὴ ἔωντας λσχῦσαι τὸ „τοῦ πονηροῦ“ ἀλλὰ
 10 εὐχερῶς αὐτὸ λύοντας τῷ κατακλυσμῷ τῶν ἐνθέων καὶ σωτηρίων λογισμῶν, ἐντυπονόμενων ἀπὸ τῶν τῆς ἀληθείας θεωρημάτων τῆ τοῦ ἀσκούντος εἶναι πνευματικοῦ ψυχῆ.

XXXI 1. Δοκεῖ δέ μοι μετὰ ταῦτα οὐκ ἄτοπον εἶναι ὑπὲρ τοῦ πληρωθῆναι τὸ περὶ τῆς εὐχῆς πρόβλημα διαλαβεῖν εἰσαγωγικώτερον
 15 περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τοῦ σχήματος, ὃ δεῖ ἔχειν τὸν εὐχόμενον, καὶ τόπου, οὗ εὐχεσθαι χρῆ, καὶ κλίματος, εἰς ὃ ἀφορᾶν δεῖ χωρὶς πάσης περιστάσεως, καὶ χρόνου εἰς εὐχὴν ἐπιτηδεῖον καὶ ἐξαιρέτου, καὶ εἴ τι τούτοις ἔστιν ὅμοιον. καὶ τὸ μὲν τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ψυχὴν ἐγκαταθετέον, τὸ δὲ τοῦ σχήματος εἰς τὸ σῶμα. φησὶ τοίνυν
 20 ὁ Παῦλος, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐλέγομεν, τὴν κατάστασιν ὑπογράφων ἐν τῷ δεῖν „προσεύχεσθαι“ „χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ,“ τὸ δὲ σχῆμα ἐν τῷ „ἐκείροντας ὀσίους χεῖρας“· ὅπερ εἰληφέναι μοι δοκεῖ ἀπὸ τῶν ψαλμῶν, οὕτως ἔχον· „ἐπαρῖς τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή“· περὶ δὲ τόπου· „βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι | τοὺς ἄνδρας ἐν
 25 παντὶ τόπῳ“· περὶ δὲ κλίματος ἐν τῇ Σοφίᾳ Σολομῶντος· „ὅπως γνωστὸν ἦ ὅτι δεῖ φθάνειν τὸν ἥλιον ἐπ' εὐχαριστίαν σου καὶ πρὸ ἀνατολῆς φωτὸς ἐντυγχάνειν σοι.“

2. δοκεῖ τοίνυν μοι τὸν μέλλοντα ἤκειν ἐπὶ τὴν εὐχὴν, ὀλίγον ὑποσιάντα καὶ ἑαυτὸν εὐτρεπίσαντα, ἐπιστρεφέστερον καὶ εὐτονώ-
 30 τερον πρὸς τὸ ὅλον γενέσθαι τῆς εὐχῆς· πάντα πειρασμὸν καὶ λογισμῶν ταραχὴν ἀποβεβληκότα ἑαυτὸν τε ὑπομνήσαντα κατὰ τὸ δυνατὸν τοῦ μεγέθους, ᾧ προσέρχεται, καὶ ὅτι ἀσβέξ ἐστι τούτῳ

8 Vgl. II Kor. 6, 9. — 8 u. 6 Vgl. Ephes. 6, 16. — 5 Vgl. Hos. 7, 6. — 8 Vgl. Joh. 4, 14. 7, 38 (Sachar. 14, 8). — 12 Vgl. I Kor. 2, 13. 15. 14, 37. Gal. 6, 1. — 20 Vgl. oben Cap. II und IX. — 21 Vgl. I Tim. 2, 8. — 28 Psal. 140, 2. — 24 I Tim. 2, 8. — 25 Weish. Sal. 16, 28.

7 σβέννυντες T Ausgg. | 9 λσχῦσαι T Ausgg. | τὸ τοῦ πονηροῦ T Ox. Lond. τὰ τοῦ πονηροῦ (scil. βέλη) Del. τὸ τοῦ πονηροῦ (πῦρ) Angl. (bei Del. I 928*), aber zu πῦρ passt λύοντας (Z. 10) nicht | 10 αὐτὸ T Ox. Lond. αὐτὰ Del. | 80 πάντα πειρασμὸν] (καὶ) πάντα περισπασμὸν lesen Bent. u. Del. (I 267 Anm. b) nicht ohne Wahrscheinlichkeit.

χαῦνον καὶ ἀνειμένον προσελθεῖν καὶ ὡσπερὶ καταφρονοῦντα, ἀπο-
 θέμενον πάντα τὰ ἀλλότρια, οὕτως ἦκειν ἐπὶ τὸ εὐξασθαι, πρὸ τῶν
 χειρῶν ὡσπερὶ τὴν ψυχὴν ἐκτείναντα καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὸν
 νοῦν πρὸς τὸν θεὸν ἐντείναντα καὶ πρὸ τοῦ στήναι διεγείραντα χα-
 5 μόθεν τὸ ἡγεμονικὸν καὶ στήσαντα αὐτὸ πρὸς τὸν τῶν ὄλων κύ-
 ριον, πᾶσαν μνησικακίαν τὴν πρὸς τινα τῶν ἡδικηκέναι δοκούντων
 ἐπὶ τοσοῦτον ἀποθέμενον, ὅσον τις καὶ αὐτῷ (ἀ)μνησικακεῖν τὸν
 θεὸν βούλεται, ἡδικηκότι καὶ εἰς πολλοὺς τῶν πλησίον ἡμαρτηκότι
 ἢ ὅποια δὴ ποτε παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πεπραγμένα ἐαυτῷ συν-
 10 εἰδοῦτι. οὐδὲ δισταῖσαι γὰρ χρὴ ὅτι, μυρίων καταστάσεων οὐδῶν
 36^r τοῦ | σώματος, τὴν κατάστασιν τὴν μετ' ἐκτάσεως τῶν χειρῶν καὶ
 ἀνατάσεως τῶν ὀφθαλμῶν πάντων προκριτέον, οἷονεὶ τὴν εἰκόνα
 τῶν πρεπόντων ἰδιωμάτων τῇ ψυχῇ κατὰ τὴν εὐχὴν φέροντα καὶ
 ἐπὶ τοῦ σώματος. ταῦτα δὲ λέγομεν χωρὶς πάσης περιστάσεως δεῖν
 15 γενέσθαι προηγουμένως· μετὰ γὰρ περιστάσεως δέδοται καθηκόντως
 ποτὲ καθεζόμενον εὐξασθαι διὰ τινα νόσον τῶν ποδῶν οὐκ εὐκατα-
 φρόνητον ἢ καὶ κατακείμενον διὰ πυρετοῦς ἢ τοιαύτας ἀσθενείας,
 καὶ διὰ περιεστῶτα δὲ, φέρε εἰπεῖν, ἐὰν πλέωμεν, ἢ τὰ πράγματα μὴ
 ἐπιτρέπη ἀναχωροῦντας ἡμᾶς ἀποδοῦναι τὴν ὀφειλομένην εὐχὴν,
 20 ἔστιν εὐξασθαι μηδὲ προσποιούμενον τοῦτο ποιεῖν.

3. καὶ ἡ γονυκλισία δὲ ὅτι ἀναγκαῖα ἐστίν, ὅτε τις μέλλει τῶν
 ἰδίων ἐπὶ θεοῦ ἁμαρτημάτων κατηγορεῖν, ἵκετεύων περὶ τῆς ἐπὶ
 τούτοις ἰάσεως καὶ τῆς ἀφέσεως αὐτῶν, εἰδέναι χρὴ ὅτι σύμβολον
 τυγχάνει τοῦ ὑποπεπτωκότος καὶ ὑποτεταγμένου, Παύλου λέγοντος·
 25 „τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα
 πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται.“ τὴν δὲ νοητὴν γονυ-
 κλισίαν, οὕτως ὀνομαζομένην παρὰ τὸ ὑποπεπτωκέναι τῷ θεῷ „ἐν

6 Vgl. Matth. 6, 14. 15. Mark. 11, 25. Sachar. 7, 10 und oben Cap. IX 3, S. 319 Z. 9 ff. — 11 Vgl. Homer, Π. VIII 346. 347. Aristot., De mundo Cap. VI (vol. I p. 400^a, 16 sq. ed. Acad. Reg. Boruss.). Tertullian, Apol. Cap. XXX. — 25 Ephes. 3, 14. 15. — 27 Vgl. Phil. 2, 10.

5 στήσαντα Angl. (bei Del. I 928b) richtig, στήσαι T Ausgg. | 7 αὐτῷ (ἀ)μνη-
 σικακεῖν schreibe ich mit Del. (I 267 Anm. d), αὐτῷ (ἀ)μνησικακεῖν oder αὐ-
 τῷ (μὴ) μνησικακεῖν Angl. (a. a. O.), αὐτῷ (μὴ) μνησικακεῖν Ox. αὐτῷ μνησικακεῖν
 Lond., vgl. oben Cap. IX 3; αὐτῷ μνησικακεῖν T Del. | 12 πάντων T Ausgg. πασῶν
 (scil. καταστάσεων) Angl. (a. a. O.); aber wenn man πάντων ändern wollte, so
 läge πάντως näher als πασῶν | 13 φέροντα φέροντι liest Angl. (a. a. O.) ohne
 Grund | 18 διὰ περιεστῶτα schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), διὰ περιεστῶτος T
 Ausgg. | 19 ἡμᾶς schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), μὴ (was Del. tilgen will) T
 Ausgg. | 20 ἔστιν Col ἔστιν T Ausgg.

τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ“ [καὶ] ἕκαστον τῶν ὄντων (καὶ) αὐτῷ ἑαυτὸν τεταπεινωκέναι, δηλοῦν μοι ὁ ἀπόστολος φαίνεται ἐν τῷ „ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων | καὶ καταχθονίων.“ ἰσχηματίζονται γὰρ τῶν ἐπουρανίων τὰ σώματα, ὡς καὶ 268
 5 γόνατα σωματικά ἔχειν αὐτὰ, ὑπολαμβάνειν οὐ πᾶν τι χρῆ, σφαιροειδῶν παρὰ τοῖς ἀκριβῶς περὶ τούτων διειληφόσιν ἀποδεδειγμένων αὐτῶν τῶν σωμάτων. ὁ δὲ μὴ βουλόμενος τοῦτο παραδέξασθαι, καὶ τὰς χρείας ἑκάστου τῶν μελῶν, ἵνα μὴ μάτην ἢ τι δεδημοουργημένον αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἐὰν μὴ ἀναιδέηται πρὸς τὸν λόγον, παρα-
 10 δέξεται, ἐκατέρωθεν πταίων, εἴτε φήσῃ μέλη σώματος μάτην καὶ μὴ ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ἔργῳ γεγονέναι αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἴτε ἔρῃ τὰ ἔγκρατα καὶ τὸ ἀπειθυμένον ἔντερον τὰς ἰδίας χρείας ἐπιτελεῖν καὶ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. σφόδρα δὲ μωρῶς ἀναστραφήσεται, ἐὰν τρόπον ἀνδριάντων τις νομίξῃ τὴν μὲν ἐπιφάνειαν μόνην εἶναι ἀνθρω-
 15 ποειδῆ οὐκέτι δὲ καὶ τὰ ἐν βάθει. ταῦτα δὲ μοι λέγεται ἕξετάζοντι τὴν γονυκλισίαν καὶ ὀρῶντι ὅτι „ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων.“ ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τῷ προφήτῃ γεγραμμένον „ἔμοι κάμψει πᾶν γόνυ“ ταυτόν ἐστι.

4. καὶ περὶ τόπου δὲ ἰστέον ὅτι πᾶς τόπος ἐπιτήδειος εἰς τὸ 367
 εὔξασθαι ὑπὸ τοῦ καλῶς εὐχομένου | γίνεται. „ἐν παντὶ“ γὰρ „τόπῳ θυμιάμᾳ μοι προσάγετε,“ „λέγει κύριος,“ καὶ „βούλομαι οὖν προσεύξασθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ.“ ἔχει δὲ καὶ τεταγμένον ὑπὲρ τοῦ ἐφ’ ἡσυχίας μὴ περισπώμενον τὰς εὐχὰς ἐπιτελεῖν ἕκαστον, ἐπιλεξάμενον τοῦ ἰδίου οἴκου, ἐὰν ἐγχωρῇ, τὸ σεμνότερον, ἢ οὕτως

2 Phil. 2, 10. — 5 Vgl. Plato, Tim. Cap. VII p. 33 B. Tim. Loc. Cap. II p. 94 D. Aristot., Analyt. post. I 13. Phys. ausc. II 2. Org. II 4. 8. De anim. I 2. Probl. XV 8 (vol. I p. 78^b, 4 sqq. 193^b, 30. 286^b, 10. 290^a, 7. 404^a, 2. vol. II p. 912^a, 28 ed. Acad. Reg. Boruss.). H. Diels, Doxogr. gr. p. 481, 9. 11. 482, 11. 564, 19 sq. 565, 26. Justinian, Ep. ad Mennam (Mansi, Coll. Conc. IX p. 516 sq. 533 C). — 12 Vgl. Galen, De anatom. administr. VI 9. De uteri dissect. Cap. I. De usu part. corp. hum. IV 17. 19 (tom. II p. 573. 888. tom. III p. 331. 334 ed. Kühn) u. a. Stellen. — 16 Phil. 2, 10. — 18 Jes. 45, 23. — 19 Vgl. Clemens Alex., Strom. VII 7, 43 p. 856 ed. Potter, und Origenes c. Cels. VII 44, S. 195 Z. 27 ff. — 20 Mal. 1, 11. — 21 I Tim. 2, 8.

1 [καὶ] tilge ich mit Angl. (bei Del. I 928^b) | ἕκαστον schreibe ich nach Del. (I 267 Anm. h), ἑκάστον Col Ansgg. ἕκαστον T | (καὶ) füge ich mit Angl. (a. a. O.) ein; vermutlich hat καὶ in der Vorlage am Rand gestanden und ist in der Abschrift an eine falsche Stelle gesetzt worden; diese Correctur ist leichter, als wenn man etwa hinter ὑποπειτωκέναι (S. 396 Z. 27) πάντα oder πάντας einschieben wollte | αὐτῷ ἑαυτὸν] αὐτῷ ἑαυτὸ Angl. (a. a. O.) | 8 τί Col Lond. | 12 ἀπειθυμένον] ἀπειθυμένον lesen Bent. u. Del. (I 268 Anm. b) | 19 εἰς το εὐξασθαι [so] T | 21 προσάγετε] προσάγεται Lond. | 24 ἴν] ἵνα Lond.

εἶπω, χωρίον, οὕτως εὐχέσθαι, πρὸς τῷ καθολικῷ τῆς περὶ αὐτοῦ
 ἐξετάσεως ἐπισκοποῦντα εἰ ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, ᾧ εὐχεται, οὐ παρα-
 νενόμηται ποτε καὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πεποίηται· οἷονεὶ γὰρ
 οὐ μόνον ἑαυτὸν ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον τῆς ἰδίας εὐχῆς τοιοῦτον πε-
 5 ποίηκεν, ὡς φυγεῖν ἐκείθεν τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ θεοῦ. ἐπισκοποῦντι
 δέ μοι ἐπὶ πλεον καὶ περὶ τούτου τοῦ τόπου λεκτέον δόξαν μὲν
 ἂν τι εἶναι βαρὺ τάχα δὲ τῷ ἐπιμελῶς αὐτὸ βασανίζοντι οὐκ εὐ-
 καταφρόνητον. ἐν γὰρ τῷ τόπῳ τῆς (οὐ) παρανόμου μίξεως ἀλλὰ
 ὑπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου „κατὰ συγγνώμην οὐ κατ' ἐπιταγὴν“
 10 συγκεχωρημένης ἐξεταστέον εἰ ὁσιόν ἐστι καὶ καθαρὸν ἐντυγχάνειν
 τῷ θεῷ· εἰ γὰρ σχολάσαι „τῇ προσευχῇ“ ὃν τρόπον χρῆ οὐχ οἷον
 τε ἐστίν, ἔαν μὴ „ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν“ τούτῳ τις ἑαυτὸν
 ἐπιδῶ, τάχα καὶ περὶ τοῦ τόπου, ἔαν ἐγχωρῇ, θεωρητέον.

5. ἔχει δέ τι ἐλίχαρι εἰς ὠφέλειαν τόπος εὐχῆς, τὸ χωρίον τῆς
 15 ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν πιστευόντων συνελεύσεως, ὡς εἰκός, καὶ ἀγγελι-
 κῶν | δυνάμεων ἐπισταμένων τοῖς ἀθροίσμασι τῶν πιστευόντων καὶ 269
 αὐτοῦ τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν δυνάμεως ἤδη δὲ καὶ πνευμά-
 των ἁγίων, οἶμαι δὲ ὅτι καὶ προκεκοιμημένων, σαφές δὲ ὅτι καὶ ἐν
 τῷ βίῳ περιόντων, εἰ καὶ τὸ πῶς οὐκ εὐχερὲς εἰπεῖν. καὶ περὶ μὲν
 20 ἀγγέλων οὕτως ἐπιλογιστέον· εἰ „παρεμβάλει ἄγγελος κυρίου κύκλω
 τῶν φοβουμένων αὐτὸν καὶ ῥύσεται αὐτούς,“ καὶ ἀληθεύει ὁ Ἰακώβ
 οὐ περὶ ἑαυτοῦ μόνον ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων τῶν ἀνακειμένων τῷ
 θεῷ τῷ συνιέντι λέγων· „ὁ ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν
 κακῶν,“ εἰκός ἐστι, πλειόνων συνεληλυθότων γησιῶς εἰς δόξαν
 25 Χριστοῦ, παρεμβάλειν τὸν ἐκάστου ἄγγελον τὸν „κύκλω“ ἐκάστου
 „τῶν φοβουμένων“ μετὰ τούτου τοῦ ἀνδρὸς, ὃν φρουρεῖν καὶ οἰκο-
 νομεῖν πεπίστευται· ὥστ' εἶναι ἐπὶ τῶν ἁγίων συναθροισμένων
 διπλῆν ἐκκλησίαν, τὴν μὲν ἀνθρώπων τὴν δὲ ἀγγέλων. καὶ εἰ μόνου
 τοῦ Τωβήτ ὁ Ῥαφαήλ φησὶν εἰς „μνημόσυνον“ ἀνενηνοχέαι τὴν

8 Vgl. I Kor. 7, 2—6. — 11 Vgl. I Kor. 7, 5. — 20 Psal. 33, 8. — 28 Gen. 48, 16. — 25 Vgl. Psal. 33, 8. — 27 Vgl. Origenes, In Luc. hom. XXIII (tom. V p. 177 ed. Lomm.). — 29 Vgl. Tob. 12, 12. [3, 16. 17.]

8 τῆς (οὐ) παρανόμου schreibe ich des folgenden ἀλλὰ wegen, τῆς ἀπαρανόμου lesen Bent. u. Del. (I 268 Anm. f); (οὐ μόνον) τῆς παρανόμου Angl. (bei Del. I 929^a), aber die folgenden Worte: εἰ ὁσιόν ἐστι καὶ καθαρὸν (Z. 10) zeigen, dass Origenes die παράνομος μίξις hier nicht erwähnt haben kann | ἀλλὰ < Col Del. | hinter ἀλλὰ + (καὶ τῆς) Angl. (a. u. O.) | 12 τίς Col Lond. | 18 ἁγίων] <τῶν> ἁγίων liest Bent. (bei Del. I 269 Anm. a) | 25 ἄγγελον τὸν] ἄγγελον Bent. (bei Del. I 269 Anm. c), ἄγγελον ᾧ vermute ich nach Psal. 33, 8, vgl. unten S. 399 Z. 15 f. | 27 ὥστ' T Lond. ὥστε Ox. Del.

προσευχὴν καὶ μετ' αὐτὸν Σάρδεις, τῆς ὑστερως νύμφης γενομένης αὐτοῦ διὰ τὸ γεγαμηθῆαι αὐτὴν τῷ Τοβία, τί λεπτέον, πλειόνων ἐν τῷ αὐτῷ νοί καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ συνοδευόντων καὶ σωματοποιουμένων ἐν Χριστῷ; περὶ δὲ τῆς δυνάμεως τοῦ κυρίου συμπαρούσης
 5 τῇ ἐκκλησίᾳ ὁ Παῦλος φησὶ „συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου Ἰησοῦ,“ ὡς δυνάμεως „τοῦ κυρίου
 37^r Ἰησοῦ“ συναπτομένης οὐ μόνον μετὰ Ἐφροσίων ἀλλὰ καὶ | Κορινθίων. καὶ εἰ ὁ ἔτι τὸ σῶμα περικείμενος Παῦλος συνάρασθαι νενόμιξε τῷ ἑαυτοῦ πνεύματι ἐν τῇ Κορίνθῳ, οὐκ ἀπογνωστέον οὕτω καὶ τοὺς
 10 ἐξεληλυθότας μακαρίους φθάνειν τῷ πνεύματι τάχα μᾶλλον τοῦ ὄντος ἐν τῷ σώματι ἐπὶ τὰς ἐκκλησίας· διόπερ οὐ καταφρονητέον τῶν ἐν αὐταῖς εὐχῶν, ὡς ἐξαιρετόν τι ἔχουσῶν τῷ γνησίως συναρχομένῳ αὐτῶν.

6. ὡσπερ δὲ δύναμις Ἰησοῦ καὶ τὸ πνεῦμα Παύλου καὶ τῶν
 15 ὁμοίων καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐκάστου τῶν ἀγίων „κύκλω“ ἄγγελοι „κυρίου“ συνοδεύουσι καὶ συνέρχονται τοῖς γνησίως συναθροιζομένοις, οὕτω στοχαστέον μὴ ποτε, ἐὰν ἀγίου ἀγγέλου ἀνάξιός τις ἦ καὶ ἐπιδοῦ ἑαυτὸν ἀγγέλω διαβόλῳ δι' ὧν ἁμαρτάνει καὶ θεοῦ καταφρονῶν παρανομεῖ· ὅτι ὁ τοιοῦτος, σπανίων μὲν τῶν ὁμοίων αὐτῷ
 20 τυγχανόντων, οὐκ ἐπὶ πολὺ λήσεται τῆς τῶν ἀγγέλων προνοίας, ὑπηρεσία τοῦ θείου βουλήματος, ἐπισκοποῦντος τὴν ἐκκλησίαν, φερούσης εἰς γνῶσιν τῶν πολλῶν τοῦ τοιοῦτου τὰ πταίσματα· ἐὰν δὲ πλῆθος γενόμενοι οἱ τοιοῦτοι καθ' ἑταιρείας ἀνθρωπικῶς καὶ σωματικώτερόν τι πραγματευόμενοι συνέρχονται, οὐκ ἐπισκοπηθήσονται.
 25 | ὅπερ δηλοῦται ἐν τῷ Ἡσαΐα τοῦ κυρίου λέγοντος· „οὐδὲ ἐὰν ἐρ- 270
 χησθε ὀφθῆναι μοι,“ „ἀποστρέψω“ γὰρ, φησὶ, „τοὺς ὀφθαλμούς μου

5 I Kor. 5, 4. — 14 Vgl. I Kor. 5, 4. Psal. 33, 8. — 17 Vgl. Hermas, Mand. VI 2. Origenes, Comm. in Matth. XIII 28 (tom. III p. 260 sq. ed. Lomm.). In Luc. hom. XII u. XXXV (tom. V p. 127 u. 218 ed. Lomm.) und oben Cap. VI 4, S. 314 Z. 15 ff. — 25 Jes. 1, 12. — 26 Jes. 1, 15.

1 τῆς ὑστερως schreibe ich, τῆς ὑστερον Angl. (bei Del. I 929^a), τῆς ὑστερας T Ausgg. | 9 ἐν τῇ] <τοῖς> ἐν τῇ Angl. (a. a. O.) | 17 τίς Col Lond. | καὶ ἐπιδοῦ ἑαυτὸν ἀγγέλω διαβόλῳ schreibe ich mit Angl. (a. a. O.), nur dass dieser Διαβόλον statt διαβόλῳ liest; καὶ ἐπὶ τὸ ἑαυτοῦ ἀγγέλλων διαβόλῳ Ox., καὶ ἐπὶ τῷ ἑαυτὸν ἀγγέλλων διαβόλῳ Lond., καὶ ἐπὶ τῷ ἑαυτὸν ἀγγέλλων διαβόλῳ T ἑαυτὸν ἀγγέλω διαβόλῳ παραδοῦ Col Del. | 18 ἁμαρτάνει καὶ θεοῦ καταφρονῶν παρανομεῖ T Ox. Lond. ἁμαρτάνων παρανομεῖ Col Del. | 21 ἐπισκοποῦντος] ἐπισκοπούντων liest Angl. (bei Del. I 929^b) vielleicht richtig, vgl. oben Cap. XI 5, S. 324 Z. 6 | 24 πραγματευόμενοι schreibe ich mit Bent. Del. (I 269 Anm. g) u. Angl. (a. a. O.), πραγματενομένοις [so] T πραγματενομένοις Col Ausgg. | 25 οὐδὲ ἐὰν] οὐδ' ἐν Lond. nach d. LXX.

ἀφ' ὑμῶν· καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν.“
 τάχα γὰρ ἀντὶ τῆς προειρημένης διπλῆς συντάξεως ἀνθρώπων ἁγίων
 καὶ μακαρίων ἀγγέλων πάλιν διπλῆ γίνεται ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύνοδος
 ἀνθρώπων ἀσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀγγέλων, καὶ λέγοιτο ἂν ἐπὶ τῆς
 5 τῶν τοιούτων συναγωγῆς ὑπὸ τε τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ τῶν ἱερῶν
 ἀνθρώπων· „οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος, καὶ μετὰ
 παρανομούντων οὐ μὴ εἰσέλθω· ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων,
 καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω.“

7. διὰ τοῦτο οἶμαι καὶ τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσῃ τῇ Ἰου-
 10 δαίᾳ ἐν πλειοσιν ἁμαρτήμασι γεγενημένους ὑποχειρίους γεγονέναι
 τοῖς ἐχθροῖς τῷ καταλειφθῆναι τοὺς καταλιπόντας τὸν νόμον λαοὺς
 ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ὑπερασπιζόντων ἀγγέλων καὶ τῆς σωτηρίας
 τῶν ἁγίων ἀνθρώπων. οὕτω γὰρ καὶ ὅλα ἀθροίσματα ποτε κατα-
 λείπεται ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμούς, ἵνα „καὶ ὁ“ δοκοῦσιν „ἔχειν“ ἀρθῆ
 15 ἀπ' αὐτῶν, ὁμοίως τῇ κατηραμένη σικκῇ καὶ „ἐκ ῥιζῶν“ ἀρθεῖσθαι διὰ
 τὸ μὴ δεδοκέναι τῷ Ἰησοῦ πεινῶντι καρπὸν, ξηραίνόμενοι καὶ εἰ τι
 εἶχον ὀλίγον ζωτικῆς κατὰ τὴν πίστιν δυνάμεως ἀπολλύντες. ταῦτα
 37^ν δέ μοι | ἀναγκαίως εἰρηθῆναι φαίνεται, τόπον εὐχῆς ἐξετάζοντι καὶ
 τὸ ἐξαιρετόν ὡς ἐν τόπῳ παριστάντι ἐπὶ τῆς τῶν ἁγίων καὶ εὐλα-
 20 βέστερον ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐκκλησίᾳ γινομένων συνελεύσεως.

XXXII. Ἦδη δὲ καὶ περὶ τοῦ κλίματος, εἰς ὃ ἀφορῶντα εὐ-
 χεσθαι δεῖ, ὀλίγα λεκτέον. τεσσάρων δὲ ὄντων κλιμάτων, τοῦ τε
 πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν καὶ τοῦ πρὸς δύσιν καὶ ἀνατολήν, τίς
 οὐκ ἂν αὐτόθεν ὁμολογήσαι τὸ πρὸς ἀνατολήν ἐναργῶς ἐμφαίνειν
 25 τὸ δεῖν ἐκεῖ νεύοντας συμβολικῶς, ὡς τῆς ψυχῆς ἐνορώσεως τῇ τοῦ
 ἀληθινοῦ φωτὸς ἀνατολῇ, ποιεῖσθαι τὰς εὐχάς; ἐὰν δέ τις ὅπου δὴ
 ποτε τῶν θυρῶν τοῦ οἴκου νενοσῶν βούληται μᾶλλον κατὰ τὸ
 ἀνεωγὸς τῆς οἰκίας προσφέρειν τὰς ἐντεύξεις, λέγων τὴν εἰς τὸν

6 Psal. 25, 4. 5. — 14 Vgl. Luk. 8, 18 (Matth. 13, 12. 25, 29. Mark. 4, 25. Luk. 19, 26). — 15 Vgl. Mark. 11, 20. 21 (11, 13. 14. Matth. 21, 18. 19). — 22 Vgl. Clemens Alex., Strom. VII 7, 43 p. 856. 857 ed. Potter. Tertullian, Apol. Cap. XVI gegen Ende. Origenes, In Num. hom. V 1 (tom. X p. 40 ed. Lomm.). Pseudo-Justin, Quaest. et resp. ad orthodox. Nr. 118 (vol. V p. 192. 194 ed. Otto) und Del. I 270 Anm. g. — 26 Vgl. Joh. 1, 9. — Vgl. Sachar. 6, 12. Luk. 1, 78.

5 τῶν (vor ἱερῶν) < Wet. Del. | 11 λαοὺς Bent. Del. (I 270 Anm. b) Angl. (bei Del. I 929b), ἀνόνς E. Klostermann; ναοὺς T Ausgg. | 15 ἀρθεῖσθαι ἀσθεισθαι Ox., ξηρανθεισθαι vermutet Angl. (a. a. O.); man könnte eher an ἀνανθεισθαι denken, wenn eine Änderung nötig erscheint | 16 δεδοκέναι T Col | 19 ἐπὶ tilgt Angl. (a. a. O.) | εὐλαβέστερον] εὐλαβεστέρων Ox. | 20 τῇ ἐκκλησίᾳ] <ἐν> τῇ ἐκκλησίᾳ Angl. (a. a. O.) | 22 τοῦ τε] τῶν τε Angl. (a. a. O.) | 23 τοῦ] τῶν Angl. (a. a. O.) | 24 τὸ T Lond. τὰ Ox. Del. | 25 δεῖν] δεῖν T.

οὐρανὸν ὄψιν ἔχειν τι μᾶλλον προκαλούμενον ἐφ' ἑαυτὴν τῆς ἐπὶ τὸν τοίχον ἐπιβλέψεως, εἰ τύχοιεν μὴ διανεφεγότα τοῦ οἴκου τὰ πρὸς ἀνατολάς, λεκτέον πρὸς αὐτὸν ὅτι θέσει τῶν οἰκοδομημάτων ἀνθρώπων κατὰ τὰς κλιμάτα ἢ τὰς διανοιγομένων, φύσει δὲ | τῆς 271
 5 ἀνατολῆς τῶν λοιπῶν προκεκριμένης κλιμάτων, τὸ φύσει τοῦ θέσει προτακτέον. ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν πεδίῳ εὐξασθαι βουλόμενος, τί μᾶλλον κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐπ' ἀνατολάς ἢ ἐπὶ δύσειν προσεῦξεται; εἰ δὲ ἐκεῖ προκριτέον τὰς ἀνατολάς κατὰ τὸ εὐλογον, διὰ τί τοῦτο οὐ πανταχοῦ ποιητέον; καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

10 XXXIII 1. Δοκεῖ δέ μοι ἔτι περὶ τῶν τόπων τῆς εὐχῆς διαλαβόντα οὕτω καταπαῦσαι τὸν λόγον. τέσσαρες δὴ μοι τόποι ὑπογραπτοὶ φαίνονται, οὓς εὖρον διεσκεδασμένους ἐν ταῖς γραφαῖς, καὶ σωματοποιητέον ἐκάστῳ κατὰ τούτους εὐχὴν. εἰσὶ δὲ οἱ τόποι οὗτοι· κατὰ δύναμιν δοξολογίας ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ προοιμίῳ τῆς
 15 εὐχῆς λεκτέον τοῦ θεοῦ διὰ Χριστοῦ συνδοξολογουμένου ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι συννυμνουμένῳ· καὶ μετὰ τοῦτο τακτέον ἐκάστῳ εὐχαριστίας τε κοινᾶς, <τὰς> πρὸς πολλοὺς ἐνεργείας προσάγοντα ἐπὶ τῆς εὐχαριστίας, καὶ ὧν ἰδίᾳ τέτευχεν ἀπὸ θεοῦ· μετὰ δὲ τὴν εὐχαριστίαν φαίνεται μοι πικρὸν τινα δεῖν γινόμενον τῶν ἰδίων ἀμαρτη-
 20 μάτων κατήγορον ἐπὶ θεοῦ αἰτεῖν πρῶτον μὲν ἴσιν πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς τῶν ἀμαρτάνειν ἐπιφερούσης ἕξεως δεύτερον <δὲ> ἄφεισιν τῶν παρεληλυθότων· μετὰ δὲ τὴν ἐξομολόγησιν τέταρτόν μοι συνάπτειν φαίνεται δεῖν τὴν περὶ τῶν μεγάλων καὶ ἐπουρανίων αἰτησιν, ἰδίων τε καὶ καθολικῶν, καὶ περὶ τε οικείων καὶ φιλάτων·
 25 καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν εὐχὴν εἰς δοξολογίαν θεοῦ διὰ Χριστοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι καταπανστέον.

2. τούτους δὲ τοὺς τόπους, ὡς προείπομεν, διεσπαρμένους εὖρο-
 38^r μεν ἐν ταῖς γραφαῖς, | τὸν μὲν τῆς δοξολογίας διὰ τούτων ἐν ἑκατοστῷ τρίτῳ ψαλμῷ· „κύριε, ὁ θεὸς μου, ὡς ἐμεγαλύνθης σφόδρα·

28 Vgl. oben Cap. II 2, S. 299 Z. 19. — 29 Psal. 103, 1—7.

1 προκαλούμενον T Bent. (bei Del. I 270 Anm. f) Angl. (bei Del. I 929 b), προσκαλούμενον Ausgg. | 3 θέσει τῶν οἰκοδομημάτων ἀνθρώπων] θέσει (μὲν) ἀνθρώπων τῶν οἰκοδομημάτων Angl. (a. a. O.) | 7 κατὰ τοῦτον τὸν λόγον] κατὰ τὸ εὐλογον vermutet Angl. (a. a. O.) ohne Grund | 10 δέ] δὴ Lond. | 11 δὴ] δέ Ox. Lond. | 15 ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι συννυμνουμένῳ] (καὶ) ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι συννυμνουμένου Angl. (a. a. O.) | 17 τε κοινᾶς] διὰ κοινᾶς Angl. (Lond. p. 222 Anm. 3) | <τὰς> füge ich ein | πρὸς πολλοὺς ἐνεργείας προσάγοντα [προσάγοντας Ox. προσάγοντι Angl. (Lond. p. 222 Anm. 4) unrichtig] ἐπὶ τῆς εὐχαριστίας T Ox. Lond. ὑπὲρ τῶν εἰς πάντας ἐνεργειῶν Col Del. | 21 <δὲ> füge ich mit Angl. (a. a. O.) ein | 24 ἰδίων τε καὶ καθολικῶν] ἰδίως τε καὶ καθολικῶς Col.

Origenes II.

ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω, ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς
ὡς ἱμάτιον, ὁ ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέριον, ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι
τὰ ὑπερφᾶ αὐτοῦ, ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν
ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων, ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα | καὶ 272
5 τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα, ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν
ἀσφάλειαν αὐτῆς, οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ἄβυσσος
ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν ὀρέων στήσονται ὕδατα·
ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου φεύξονται, ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιά-
σουσι·“ καὶ τὰ πλεῖστα δὲ τούτου τοῦ ψαλμοῦ δοξολογίαν περιέχει
10 τοῦ πατρὸς. ἔνεστι δὲ τινα ἑαυτῷ πλεῖονα ἀναλεγόμενον ὄραν, ὡς
ὁ τόπος τῆς δοξολογίας πολλαχοῦ διέσπαρται.

3. τῆς δὲ εὐχαριστίας ἐκκείσθω τούτο παράδειγμα ἐν τῇ δευ-
τέρᾳ τῶν Βασιλειῶν κείμενον, μετὰ τὰς διὰ τοῦ Νάθαν πρὸς τὸν
Δαυὶδ ἀπαγγελίας ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ ἀπαγγελλούμενον, ἐκπλαγέντος τὰς
15 τοῦ θεοῦ δωρεὰς καὶ εὐχαριστοῦντος ἐπ’ αὐταῖς διὰ τούτων· „τίς
εἰμι ἐγὼ, κύριέ μου κύριε, καὶ τίς ὁ οἶκός μου, ὅτι ἠγάπησάς με ἕως
τούτων; καὶ κατεσμηκρύνθη μικρὸν ἐνώπιόν σου, κύριέ μου, καὶ
ἐλάλησας ὑπὲρ τοῦ οἴκου τοῦ δούλου σου εἰς μακράν· οὗτος δὲ ὁ
νόμος τοῦ ἀνθρώπου, κύριέ μου κύριε. καὶ τί προσθήσει Δαυὶδ
20 ἔτι τοῦ λαλῆσαι πρὸς σε; καὶ νῦν σὺ οἶδας τὸν δοῦλόν σου, κύριε·
διὰ τὸν δοῦλόν σου πεποίηκας, καὶ κατὰ τὴν καρδίαν σου ἐποίησας
πᾶσαν τὴν μεγαλωσύνην σου ταύτην γνωρίσαι τῷ δούλῳ σου ἕνεκα
τοῦ μεγαλῦναί σε, κύριέ μου κύριε.“

4. τῶν δὲ ἐξομολογήσεων παράδειγμα· „ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνο-
25 μῶν μου ῥῦσαι με,“ καὶ ἐν ἄλλοις· „προσώξεσάν καὶ ἐσάπησαν οἱ
μᾶλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου· ἐταλαιπώρησα
καὶ κατεκάμφθη ἕως τέλους, ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπο-
ρευόμην.“

5. τῶν δὲ αἰτήσεων ἐν εἰκοστῷ ἑβδόμῳ ψαλμῷ· „μὴ συνελκύσης
30 με μετὰ ἁμαρτωλῶν, καὶ μετὰ ἐργαζομένων ἀδικίαν μὴ συναπολέσης
με,“ καὶ εἰ τι τούτοις ὅμοιον.

6. εὐλογον δὲ ἀρξάμενον ἀπὸ δοξολογίας εἰς δοξολογίαν κατα-
λήγοντα καταπαύειν τὴν εὐχὴν, ὑμνοῦντα καὶ δοξάζοντα τὸν τῶν
38^v ὄλων πατέρα „διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ“ ἐν ἀγίῳ | πνεύματι, „ὃ ἡ δόξα
35 εἰς τοὺς αἰῶνας.“

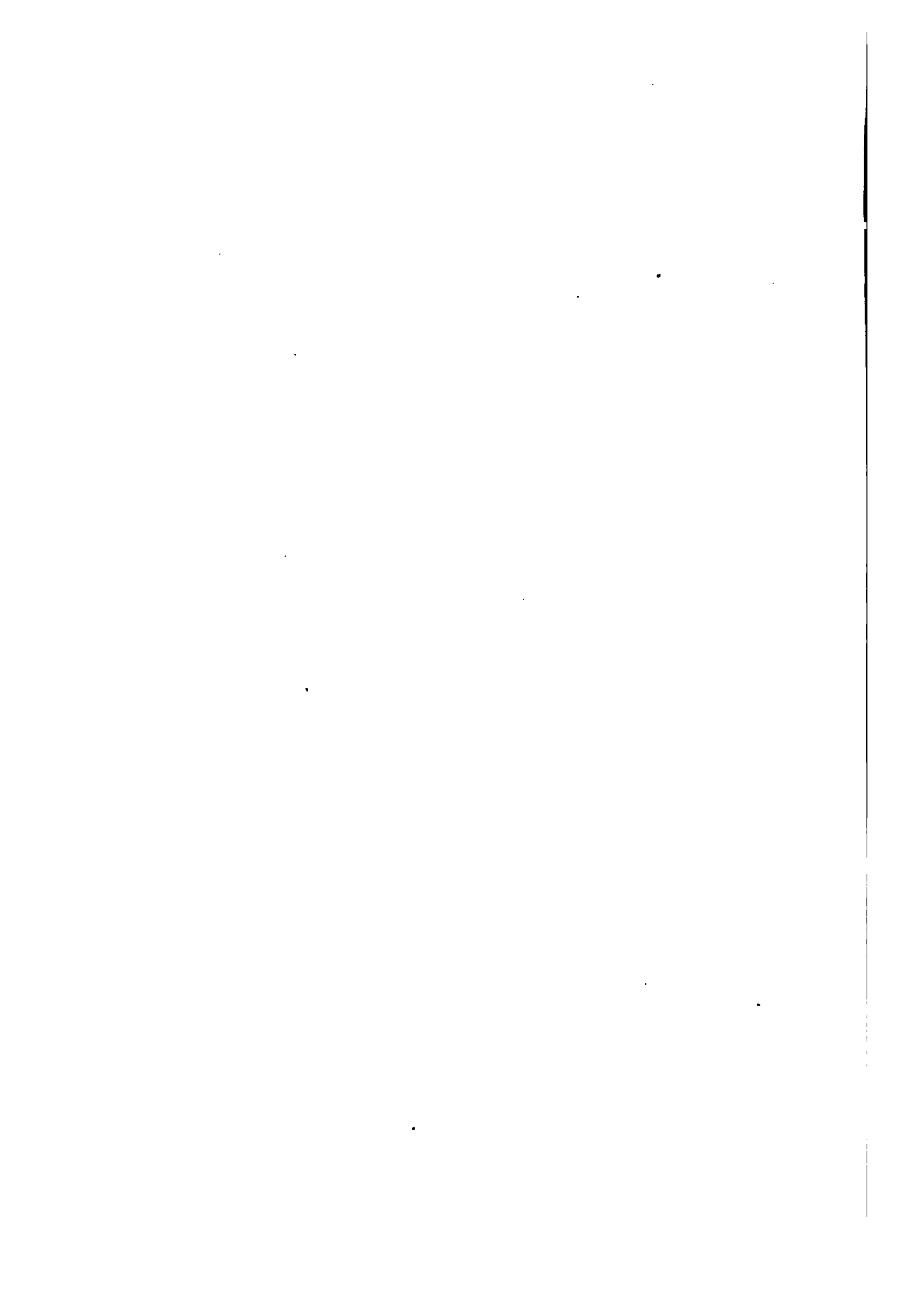
18 Vgl. II Sam. 7, 4—17. — 15 II Sam. 7, 18—22. — 24 Psal. 38, 9. —
25 Psal. 37, 6. 7. — 29 Psal. 27, 3. — 34 Vgl. Röm. 16, 27. Hebr. 13, 21 (Gal.
1, 5. II Tim. 4, 18).

2 δέριον] δέβριον Ox. Lond. | 18 τοῦ Νάθαν] τοῦ θανάτου [so] T | 14 ἀπαγ-
γελλόμενον T ἀπαγγελλούμενον Ausgg. | 17 κατεσμηκρύνθη T | 18 ἐλάλησα T |
21 ἐποίησα T | 23 μεγαλῦναί T Ausgg. | 29 εἰκοστῷ ἑβδόμῳ] κζ T.

XXXIV. Ταῦτα κατὰ δύναμιν ἐμὴν εἰς τὸ τῆς εὐχῆς πρόβλημα
καὶ εἰς τὴν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εὐχὴν τὰ τε πρὸ αὐτῆς παρὰ τῷ
Ματθαίῳ εἰρημένα ἡμῖν διήθληται, φιλομαθέστατοι καὶ γνησιώτατοι
ἐν θεοσεβείᾳ ἀδελφοί, Ἀμβρόσιε καὶ Τατιανή. οὐκ ἀπογινώσκω δὲ,
5 „τοῖς ἔμπροσθεν“ ὑμῶν ἐπεκτεινομένων καὶ τῶν ὀπισθεν ἐπιλανθάνο-
μένων εὐχομένων τε ἐν τούτοις ὄντων περὶ ἡμῶν, πλείονα καὶ
θειότερα εἰς πάντα ταῦτα δυνηθῆναι χωρῆσαι ἀπὸ τοῦ διδόντος
θεοῦ καὶ λαβὼν πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν διαλαβεῖν μεγαλοφυνέστερον
καὶ ὑψηλότερον καὶ τρανότερον· πλὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος μετὰ συγ-
10 γνώμης τούτοις ἐντεύξεσθε.

2 Vgl. Matth. 6, 9—13. Luk. 11, 2—4. — 5 Vgl. Phil. 3, 14.

3 ἡμῖν] ὑμῖν Ox. Angl. (bei Del. I 930*) | 6 ἡμῶν Ausgg. ὑμῶν T | 8 λαβὼν]
λαβόντα Ox. | 10 mit ἐντεύξεσθε: † † † τελ(ος) [?] endigt T auf fol. 33^v.

REGISTER.

I. Stellenregister.

Altes Testament.

Neues Testament.

Kirchliche Schriftsteller.

Nicht-kirchliche Schriftsteller.

II. Namenregister.

III. Sachregister.

VORBEMERKUNGEN.

Die Zahlen beziehen sich auf Band, Seite und Zeile der vorstehenden Ausgabe.

* vor einem Wort oder einer Band- (Seiten- Zeilen-) Angabe bedeutet, dass das Wort überhaupt, oder nur an der bezeichneten Stelle, von Celsus gebraucht ist, oder dass das Citat zu einem Celsus-Fragment gehört.

Citate von Band I 3,1 — 47,16 gehören zur Exhortatio,

„ „ I 51,1 — II 293,17 zu den acht Büchern gegen Celsus,

„ „ II 297,1 — 403,10 zu der Schrift vom Gebet.

|| trennen die Citate dieser drei Schriften.

Cursivsatz bedeutet im Stellenregister solche Stücke, die von Origenes oder Celsus als wörtliche Citate gekennzeichnet sind.

In das Namenregister sind alle Eigennamen ausser den in den Citaten befindlichen aufgenommen.

Das Sachregister enthält alle irgendwie bedeutsamen Worte, mit Ausschluss der in Citaten stehenden. Die seltneren Worte sind gesperrt.

() bezeichnen, dass an der betr. Stelle die hs. Überlieferung anders lautet;

< > dass etwas durch Conjectur in den Text eingesetzt ist;

[] dass ein unter dem Text nicht notiertes Citat im Register nachgetragen ist;

> < dass nicht alle Stellen, an denen ein Wort vorkommt, angegeben sind.

I. Stellenregister.

Altes Testament.

Genesis

1-25 I 94, 23.	2, 2. 3: *II 62, 26. 131, 9.	4, 10 I 46, 21. 23.
1, 2 *II 62, 24.	2, 2 II *122, 3. 131, 14.	4, 16 II 352, 14.
1, 1. 7. 16. 21. 25. 27: I 328,	2, 4 II 122, 4. 7. 131, 6.	5, 1. 2 I 307, 21.
6. 13.	2, 7: I *306, 23. 307, 22.	5, 1 II 120, 21. 122, 4.
1, 1-5 *II 130, 10.	308, 9. 11. 16. — *II 63, 5.	6, 2 II 58, 21. 27.
1, 1. 2 II 120, 23.	121, 15.	6, 3 II 188, 30.
1, 1: II 122, 9. 11 387, 20.	2, 8 ff. I 312, 23.	6, 4 I 365, 9.
1, 2 II 123, 9.	2, 8: I 311, 7. — II 105, 28.	6, 5-7 II 128, 26.
1, 3-2, 2 *II 130, 15.	*120, 32.	6, 6. 7: *II 124, 19. [129, 22.]
1, 3-31 *II 130, 26.	2, 8. 9 I 34, 3.	6, 13 ff. I 350, 1.
1, 3-5 II 120, 26.	2, 9: I 311, 9. — II 97, 5.	6, 14 ff. *I 314, 4. 11.
1, 3. 20-22. 24. 25: II 356, 18.	*103, 20. 105, 27. 106, 31	6, 14 I 315, 1.
1, 3: I 136, 3. 158, 27. 328,	369, 24. 370, 10.	6, 15 I 314, 13. 18.
14. — II 122, 10. 24	2, 16. 17: I *306, 25. 350, 1.	6, 16 I 314, 20.
356, 7. 8. 21.	2, 17 II 98, 11.	6, 19. 20 I 315, 2.
1, 5. 8. 13. 14-19. 23. 31:	2, 21. 22: I *306, 25. 308, 21.	7, 1 ff. I 350, 1.
*II 121, 31.	309, 1. — *II 121, 15.	7, 1 I 315, 4.
1, 5 II 122, 11.	2, 24: I 322, 16. — II 119, 9.	7, 2. 3: I 314, 15. 315, 2.
1, 6-8. 1 II 120, 26.	3 II 113, 17.	7, 6 ff. *I 314, 3. 10.
1, 6-8 II 182, 12.	3, 1 ff. I 312, 24.	8, 6. 7 I 315, 9.
1, 6 I 136, 3. 158, 27.	3, 1-5: I *306, 26. 312, 25.	8, 8-12. 6. 7 *I 314, 4.
1, 7. 8 II 6, 16.	3, 5. 14 II 98, 11.	8, 8-12 I 315, 6.
1, 7 I 328, 7.	3, 5 II 189, 29.	8, 15 ff. I 350, 1.
1, 9: I 158, 27. 328, 15. 16	3, 6. 1 II 392, 11.	8, 17 *II 169, 14.
II 356, 12. 15.	3, 6. 7 II 189, 31.	9, 1 ff. I 350, 1.
1, 11: I 158, 27. 328, 16. —	3, 6: I *306, 26. — II 189, 26.	9, 1. 7 *II 169, 14.
II 249, 11 356, 11. 17.	3, 8: II 134, 19 351, 15.	9, 20. 21 II 392, 17.
1, 12 I 328, 17.	26. 359, 3.	9, 22. 23 II 392, 18.
1, 14. 16 II 352, 18.	3, 9 ff. 24 I 350, 1.	9, 25-27 II 159, 25.
1, 14 I 158, 27.	3, 9 II 352, 6.	11, 1-9: *I 290, 10. 291, 1.
1, 16 I 328, 8.	3, 15 II 98, 31.	11, 1. 2 II 30, 13.
1, 20: I 158, 27 II 356, 13.	3, 16 I 36, 24 313, 24.	11, 2: II 31, 19. 21. 32, 8.
1, 21 I 328, 8.	3, 17: I 313, 23. — II 179,	23. 34, 3.
1, 24: I 158, 27 II 356, 13.	22. 26. 27. 180, 4.	11, 3 II 32, 2. 10.
1, 25 I 328, 10.	3, 18 II 179, 26.	11, 4: I 273, 13. — II 32, 5.
1, 26. 27: I 236, 16. 307, 21.	3, 19: II 179, 28 363, 1.	11, 5-9 II 30, 16.
354, 16. 356, 19. — II *63,	3, 21 I 313, 26.	11, 5. 7 I 282, 25.
5. *120, 28. *121, 15. 184, 3.	3, 22. 24: II 97, 5. *103, 20.	11, 7. 9 I 290, 13.
*212, 17. *216, 6 364, 22.	105, 27. 106, 3.	12, 1 I 6, 11.
1, 26: I 136, 4. 158, 27. 209,	3, 22: II 369, 24. 370, 10.	12, 2. 3 *II 99, 12.
3. 7. 8. 9. — II 18, 2. 3.	3, 23 I 46, 14.	12, 7: I 188, 20. — II 74, 15.
41, 24.	3, 24: I 33, 21. 23 313, 25.	13, 2 *I 316, 11.
1, 27: I 13, 3 328, 13. —	— II 103, 4. 121, *2. 5.	15, 5 II 10, 11. *99, 12.
*II 120, 30. 133, 6. 10.	14. 201, 14.	15, 15 I 14, 27.
13. 15. 134, 1. 216, 9. 11.	4, 5 II 392, 15.	16, 10 *II 169, 14.
1, 31 I 124, 27	4, 6 ff. I 350, 1.	16, 14 *I 316, 19.
	4, 8: I *315, 28. — II 63, 9	17, 2-8 *II 169, 14.
	392, 14.	17, 5 II 354, 6.

17, 16-19. 21 . . . II 261, 14.
 17, 22 . . . I 282, 27.
 17, 23-27 . . . II 52, 13.
 17, 26 . . . I 72, 25.
 18, 11 . . . II 208, 19.
 18, 21 . . . I 282, 25.
 18, 24, 26 . . . II 287, 1.
 19, 1-29 . . . *I 291, 4.
 19, 10, 11 . . . I 189, 2.
 19, 11: I 120, 18, 188, 31.
 19, 17 . . . I 317, 30.
 19, 26 . . . I 317, 32.
 19, 30-38: *I 317, 25, 318, 1.
 19, 37, 38 . . . I 318, 27.
 19, 37 . . . II 372, 12.
 19, 38 . . . II 372, 13.
 21, 1-7 . . . *I 315, 27.
 21, 19 . . . *I 316, 19.
 21, 30 . . . I 316, 20.
 22, 17, 18 . . . *II 169, 14.
 25, 23: II 309, 29, 310, 5.
 25, 29-34 . . . *I 315, 29.
 26, 2 . . . II 74, 15.
 26, 4 . . . *II 99, 12, 169, 14.
 26, 15: I 316, 20, 317, 3.
 26, 18-22, 25, 32: I 316, 20, 317, 3.
 26, 22 . . . *I 316, 19.
 27, 5-17 . . . *I 316, 4.
 27, 18-29, 35, 36: *I 315, 29.
 27, 27-29 . . . II 159, 25.
 27, 27 . . . I 98, 26.
 27, 28 . . . II 337, 22.
 27, 41-45: *I 319, 3. — II 304, 4.
 27, 41: II 63, 9 || 392, 20.
 28, 1-5 . . . *I 316, 1.
 28, 2-6 . . . II 370, 12.
 28, 12, 13 . . . II 91, 22.
 28, 14 . . . *II 99, 12.
 28, 20-22 . . . II 304, 6.
 30, 25-31, 16 . . . I 316, 17.
 30, 37-43 . . . *I 316, 9.
 30, 42 . . . I 316, 10.
 30, 43 . . . *I 316, 11.
 32, 14, 15 . . . *I 316, 11.
 34, 2 . . . I 319, 6.
 34, 25-31 . . . I 319, 5.
 35, 9 . . . II 74, 15.
 37, 26-28, 36 . . . *I 319, 7.
 37, 31-35 . . . *I 319, 9.
 37, 33-35 . . . *I 316, 2.
 39, 1-6 . . . I 319, 11.
 39, 7 ff. . . II 392, 23.
 39, 7-12 . . . I 319, 15.
 39, 20 . . . I 319, 19.
 40, 1-19 . . . *I 319, 24.
 41, 1-36 . . . *I 319, 25.
 41, 40-44 . . . *I 319, 26.
 42-44 . . . *I 319, 31.

45, 1-4 . . . *I 320, 2.
 46, 47 . . . I 206, 24.
 47, 1-5, 27 . . . I 320, 14.
 47, 27 . . . *II 169, 14.
 48, 3 . . . I 188, 20.
 48, 16: II *169, 14 || 398, 23.
 49, 1 . . . II 159, 27.
 49, 10: I 104, 5, 16. — II 34, 18.
 50, 4-14 . . . *I 320, 6.

Exodus

I I 206, 24.
 1, 7: I 320, 14. — II *169, 14, 178, 2.
 3, 5 I 174, 19.
 3, 8: I 282, 25. — II 179, 18, 180, 2, 7.
 3, 14 II 354, 10.
 3, 15 I 42, 21.
 3, 18 I 304, 27.
 4, 24-26 . . . II 52, 20.
 4, 25, 26 . . . II 52, 24.
 4, 25 II 52, 22.
 5, 1 I 304, 27.
 5, 3 I 304, 27.
 5, 6-19 . . . I 206, 29.
 6, 5, 6 . . . I 206, 29.
 7-12, 15, 17 . . I 175, 24.
 7-10 I 195, 16.
 7, 3, 22 . . . II 391, 5.
 7, 8-12 I 173, 11.
 7, 11, 22 . . . I 207, 5.
 7, 11 I 243, 8.
 7, 14-12, 29 . . II 63, 18.
 8, 7 I 207, 5.
 8, 8 II 304, 24.
 8, 9 II 305, 1.
 8, 17, 18 . . . II 305, 6.
 8, 19 II 391, 5.
 8, 21 ff. . . . II 305, 7.
 8, 28 II 305, 8.
 8, 29 II 305, 9.
 8, 30 II 305, 12.
 9, 12, 35 . . . II 391, 5.
 9, 27, 28 . . . II 305, 15.
 9, 27 II 391, 6.
 9, 33 II 305, 18.
 10, 1, 20, 27 . . II 391, 5.
 10, 17, 18 . . . II 305, 23.
 11, 10 II 391, 5.
 12, 13 I 320, 16.
 12, 2, 3, 6, 15, 18: II 373, 9.
 12, 8 II 240, 16.
 12, 23 II 113, 21.
 12, 31-33 . . . I 206, 29.
 13, 21, 22 . . . I 195, 18.
 13, 21 I 322, 20.
 14, 1-31 I 195, 17.
 14, 12 I 206, 29.
 14, 14 II 286, 20.

14, 19-31 . . . II 93, 29.
 14, 22 I 322, 20.
 15, 4 I 304, 28.
 16, 4 II 321, 13.
 16, 14, 15 . . . I 322, 25.
 16, 15 II 370, 4.
 17, 6 I 322, 25.
 17, 13-16 . . . *II 169, 14.
 18, 4 II 52, 20.
 18, 21, 22 . . . I 301, 32.
 19, 4 I 308, 3.
 19, 6, 5 II 367, 9.
 19, 6: I 6, 22 || 303, 6. — II 10, 8, 47, 10.
 19, 20 I 282, 25.
 20-23 I 196, 12.
 20, 3, 4, 5 . . . II 6, 12.
 20, 3: I 6, 30, 8, 7 || II 214, 15.
 20, 4, 5 II 214, 15.
 20, 4 I 7, 13.
 20, 5: I 7, 14, 9, 25 || II 254, 24, 255, 2.
 20, 7 II 354, 21, 27.
 20, 8-11 II 131, 18.
 20, 11 II 122, 3.
 20, 18 II 132, 19.
 20, 21: I 179, 18. — II 88, 10.
 21, 2: II 46, 23 || 373, 17.
 21, 24 II 176, 14.
 22, 20 I 41, 26.
 22, 28: I 302, 2. — II 253, 6.
 23, 13: I 7, 1 || II 50, 12.
 24, 2: I 179, 20, 369, 17. — II 88, 11.
 29, 18 II 300, 14.
 30, 1 II 47, 20.
 30, 27 II 47, 20.
 30, 28 II 47, 19.
 31, 13-17 . . . II 131, 18.
 31, 13 I 302, 4.
 31, 18 I 58, 15.
 32 I 195, 19.
 32, 4, 9 I 195, 23.
 32, 8 I 7, 31.
 32, 11 II 321, 17.
 32, 19 I 58, 16.
 34, 1 I 58, 17.
 34, 11 *II 169, 15.
 34, 34 II 140, 30.

Leviticus

1-11, 21-22 . . . I 302, 5.
 1, 9, 13, 17, 2, 2 u. s. w.: II 300, 14.
 3, 2, 5 II 47, 19.
 4, 7, 25, 30 . . II 47, 19.
 4, 18 II 47, 20.
 5, 12 II 47, 19.

7, 8 (18) . . . II 142, 22.
 11 I 366, 7.
 11, 4 II 87, 7.
 11, 45 II 134, 7.
 12, 3 II 52, 15.
 16, 8. 10 II 113, 24.
 16, 24. 25 II 47, 19.
 16, 29 ff. II 373, 14.
 16, 29. 31 II 240, 17.
 17, 11 II 382, 15.
 19, 26 I 368, 6.
 19, 29 II 46, 5.
 19, 31: I 77, 17. — II 9, 8.
 21, 17-21 I 27, 9.
 23, 24. 27. 28 II 373, 14.
 25, 4-7. 10-17 II 373, 17.
 25, 4-7 II 374, 24.
 25, 8 ff. II 373, 20.
 26, 5 II 176, 2.
 26, 11. 12 II 236, 3.
 26, 12: II 352, 9. 359, 3.
 27, 1-3 II 305, 27.
 27, 2 II 307, 21.
 27, 17 ff. II 373, 20.

Numeri

2 II 93, 29.
 6, 1-3 II 306, 1.
 6, 2. 4. 6. 7. 9. 12. 13. 18.
 21 II 307, 21.
 6, 11. 12 II 306, 5.
 6, 13 II 306, 6.
 6, 20. 21 II 306, 8.
 11, 4-6 II 388, 12.
 11, 4 II 388, 31.
 11, 10 II 388, 18.
 11, 18-20 II 388, 20.
 11, 18 II 389, 3.
 11, 19. 18 II 389, 5.
 11, 20 II 389, 13.
 12, 7. 8 II 192, 10.
 12, 7 I 42, 18. 24.
 12, 8: I 242, 2. — II 162, 5.
 15, 3 II 47, 19.
 16, 40 II 185, 9.
 21, 16 I 316, 19.
 21, 34. 35 *II 169, 14.
 21, 35: II 171, 25. 174, 6.
 23, 24 I 111, 12.
 23, 23 I 368, 12.
 24, 17: I 110, 18. III, 14.
 25, 1 I 7, 23.
 25, 2. 3 I 7, 24.
 27, 16 I 135, 18.
 30, 2-5 II 306, 12.
 30, 3-15 II 307, 21.
 30, 6-16 II 306, 22.

Deuteronomium

1, 10 II 10, 16. *99, 12.
 1, 15 I 301, 32.
 1, 26 ff. *II 169, 17.
 1, 31 I 340, 28.
 1, 32. 33 I 196, 16.
 2, 34: II 171, 25. 174, 6.
 4, 6-18 I 301, 17.
 4, 19. 20 II 10, 2.
 4, 19: I 8, 25 || 301, 26. —
 II 6, 21-27. 9, 26 || 316, 8.
 4, 20 II 328, 18.
 4, 24: I 283, 1. 4. 20. —
 II 140, 1. 8. 10. 142, 4. 6.
 4, 28 II 212, 11.
 4, 32 II 91, 4.
 5, 14 II 131, 18.
 5, 31 II 134, 18.
 6, 5 I 8, 2 || II 376, 23.
 6, 13: I 9, 8 || II 12, 23.
 214, 13. 18. 273, 5. 8.
 7, 4 *II 169, 17.
 7, 14 II 328, 13.
 8, 2. 15 II 392, 6.
 8, 2 II 392, 1.
 8, 3 II 366, 10. 392, 5.
 9, 3: I 283, 1. 4. 20. — II 140, 1. 8. 10. 142, 4. 6.
 9, 9 II 365, 9.
 9, 14 *II 169, 17.
 9, 18 II 331, 19.
 10, 12. 13 II 128, 18.
 10, 17 II 223, 30.
 10, 20: I 9, 8 || II 12, 23.
 13, 1-3: I 176, 19. 177, 16.
 13, 1 I 176, 27.
 13, 3: I 8, 2 || 176, 27. —
 II 376, 23.
 13, 4: I 8, 5. 7 || II 184, 18.
 15, 1-3 II 373, 18.
 15, 6: II *169, 13. 170, 13.
 171, 5. 173, 9. 176, 175, 5.
 15, 9 II 320, 9.
 15, 12 II 46, 23.
 16, 3 II 240, 16.
 16, 9 ff. II 373, 13.
 16, 16: I 302, 4 || II 344, 5. 7. 374, 22.
 17, 3 I 8, 25.
 18, 14. 12 I 368, 7.
 18, 14 I 87, 22. 24. 27.
 18, 15: I 87, 25. 108, 26.
 368, 9.
 18, 18 I 108, 26.
 18, 20 I 9, 16.
 18, 22 I 9, 16.
 22, 23. 24 I 86, 4.
 22, 25. 26 I 86, 10.
 23, 1. 17 I 301, 30.

23, 1 II 343, 16.
 23, 2 II 343, 15.
 23, 3 II 343, 18.
 23, 7. 8 II 343, 16.
 23, 14: II 352, 9. 359, 3.
 23, 17. 18 II 46, 5.
 23, 17 I 301, 32.
 24, 18 II 254, 16. 28.
 25, 4: I 130, 4. 322, 13. —
 II 40, 2.
 25, 19 *II 169, 14.
 28, 11. 12 *II 169, 13.
 28, 12: II 170, 13. 171, 5.
 173, 9. 16. 175, 5.
 28, 15 ff. *II 169, 17.
 28, 46 I 204, 11.
 28, 66 I 196, 20.
 29, 2. 3 *II 169, 15.
 29, 18 II 392, 22.
 30, 14 II 356, 29.
 32, 2. 3 II 354, 22.
 32, 2 II 354, 28.
 32, 6 II 346, 22.
 32, 8. 9: I 279, 32. — II 30, 8.
 32, 9: I 6, 16. 9, 4. 17, 4 ||
 155, 14. 200, 1. 204, 10.
 280, 5. 6. — II 9, 27.
 32, 24. 45. 19. 46, 17.
 32, 11 I 308, 3.
 32, 18 II 346, 21.
 32, 20 II 346, 24.
 32, 21. 22 I 10, 7.
 32, 21: I 200, 29. 201, 4.
 265, 4.
 32, 30 II 173, 5.
 32, 39: I 153, 26. 27. 154, 1.
 32, 43 II 335, 5.
 33, 1 II 241, 27.
 34, 5. 6 I 177, 31.
 34, 6 I 178, 5.

Josua

1, 2. 9. 4. 6 (8, 31. 33): II 192, 10.
 10, 12 II 332, 27.
 18, 16 II 95, 27.
 22, 16. 18. 19 II 372, 17.
 24 I 15, 28.
 24, 14 I 15, 30. 16, 2.
 24, 15 I 16, 6. 9.
 24, 16. 17 I 16, 11.
 24, 18 I 16, 16.

Richter

11, 30. 31 II 307, 25.
 16, 30 II 333, 1.
 19, 22. 20, 13: II 113, 28.

Ruth
2, 12 I 308, 3.

I Samuells
1, 9 ff. II 326, 14.
1, 9-11 II 307, 9.
1, 10. 11: II 307, 18. 332, 5.
1, 11-13 II 303, 6.
1, 11 II 307, 22.
1, 19. 20 II 337, 13.
2, 12 II 242, 1.
2, 22-24. 34 II 381, 6.
2, 25: I 16, 22 || II 376, 26.
381, 9.
9, 1-20 I 88, 17.
9, 20 I 88, 4.
10, 27 II 242, 1.
12, 16. 17: II 329, 15. 24.
12, 18 II 329, 18.
25, 17 II 242, 1.
25, 29 I 9, 13.

II Samuells
3, 24 II 242, 1.
5, 10 II 50, 2.
7, 4-17 II 402, 13.
7, 8. 25. 27 II 50, 2.
7, 10 II 242, 1.
7, 14 I 135, 30.
7, 18-22 II 402, 15.
22, 44. 45 I 200, 14.
24, 1 I 341, 17.

I Könige
4, 25-30 I 241, 13.
10, 1 I 241, 1.
10, 2-4 I 241, 3.
10, 5-7 I 241, 7.
12, 11. 14 I 206, 28.
13, 1-3 II 310, 25.
13, 12 II 162, 5.
14, 1-18 I 88, 5. 18.
17, 18 II 330, 2.
17, 9 I 170, 6.
17, 11-16 I 170, 9.
17, 21. 22 I 181, 9. 30.
18, 21 I 18, 10.
22, 19 II 283, 22.

II Könige
1, 3 I 88, 9.
1, 10 II 241, 29.
4, 8-17 II 261, 20.
4, 21. 25. 40. 42: II 242, 2.
4, 34. 35: I 181, 10. 30.

4, 40 II 369, 15.
5, 14 I 170, 4.
6, 6 II 242, 2.
7, 17 II 242, 2.
8, 4. 7. 8. 11 u. s. w.: II 242, 2.
9, 11 II 162, 20.
19, 18 I 236, 18.
20, 1 ff. II 326, 16.
20, 18 II 337, 15.
21, 24 II 314, 27.
22, 2 II 314, 27.
22, 11-13. 18. 19: II 310, 23.
23, 3 ff. II 310, 23.
23, 4-25 II 314, 27.

I Chronica
6, 49 II 47, 20.
16, 22 II 150, 23.
16, 26 I 28, 8.
16, 40 II 47, 19.
21, 1 I 341, 18.
21, 29 II 47, 19.
28, 18 II 47, 20.

II Chronica
1, 10. 11 I 240, 25.
26, 16. 19 II 47, 20.
32, 25. 26 II 384, 6.

Psalmen
1, 2: I 254, 21 || II 385, 27.
2, 3 II 270, 9.
2, 8: I 280, 8. — II 34, 16.
4, 2 II 393, 23.
4, 7 II 75, 7 || 319, 3.
5, 4 II 325, 11.
6, 2 I 341, 14.
6, 9 I 171, 11.
7, 4-6: II 175, 23. 251, 8.
7, 10 II 317, 16.
8, 3 II 324, 22.
9, 14. 15: II 105, 20. 147, 20.
9, 15 II 105, 23.
12, 4. II 184, 30. 185, 4.
13, 3 II 324, 17.
15, 4 II 50, 12.
15, 9. 10: I 184, 9. 229, 16.
15, 10 I 204, 15.
16 II 303, 8.
16, 8 I 308, 3.
17, 12 II 88, 2. 25.
17, 30 II 382, 28.
18, 2 II 132, 4.
18, 5 I 114, 26. 204, 13.
18, 9 II 184, 29. 185, 3.
19, 8 II 327, 13.

21, 8 I 18, 14.
21, 16 II 201, 10.
21, 23 II 335, 28.
22, 8 II 221, 13.
23, 10 II 50, 2.
24, 1. 2 II 318, 26.
24, 1 II 319, 6.
25, 2 II 272, 29 || 383, 25.
25, 4. 5 II 400, 6.
26, 1-3 I 25, 8. 15.
26, 1 II 75, 5. 243, 16.
26, 3: I 25, 22 || II 243, 18.
27, 3 II 402, 29.
29, 1 II 355, 21.
29, 2 II 355, 18.
30, 19 II 356, 2. 7.
31, 5 I 257, 13.
32, 5 I 297, 11.
32, 9: I 136, 9. — II 130, 20.
32, 17 II 327, 14.
33, 4 II 355, 10.
33, 8: II 110, 13. 250, 4. 251, 29.
33, 11-15 II 125, 15.
33, 13 II 125, 25.
33, 15 II 125, 20.
33, 16 I 21, 19.
33, 20: I 40, 5 || II 170, 10 || 383, 7. 393, 13.
35, 8 I 308, 3.
35, 10 II 75, 8.
36, 8 I 342, 2.
36, 9 II 180, 24.
36, 11 II 180, 26.
36, 14 II 384, 11.
36, 22 II 180, 27.
36, 29 II 180, 28.
36, 30. 31 II 200, 9.
36, 30 II 20, 27.
36, 34 II 180, 31.
37, 2 I 341, 14.
37, 5 I 37, 8 || 353, 10.
37, 6. 7 II 402, 25.
37, 14. 15 I 9, 19.
38, 6 II 201, 4.
38, 8: I 40, 4 || II 398, 20. 25. 399, 14.
38, 9 II 402, 24.
39, 7 II 200, 22 || 381, 1.
41, 2 I 5, 4.
41, 3 I 5, 2. 5.
41, 4 I 5, 7.
41, 5 I 5, 8. 9.
41, 6 I 5, 9. 19. 6. 1.
41, 7 I 5, 21. 6. 1.
41, 11 I 5, 7.
41, 12 I 5, 9. 19.
43, 14-17 I 18, 16.
43, 14 I 18, 13.
43, 15 I 18, 14.

43, 18. 19 . . . I 18, 23.
 43, 19 . . . I 19, 1.
 43, 20: I 19, 3. 4 || II 201, 13.
 43, 21. 22 . . . I 19, 6.
 43, 22 . . . I 19, 14.
 43, 23: I 19, 16 || 53, 5. 208, 12.
 43, 24 . . . I 342, 7.
 43, 26: II 201, 9 || 301, 16.
 44, 3-6 . . . I 107, 12.
 44, 4-5: II 145, 13. 146, 3.
 44, 7. 8 . . . I 107, 19.
 44, 7: I 107, 23. 30 || II 353, 2. 360, 23.
 44, 8: I 107, 25. 108, 1. 150, 29.
 44, 18 . . . II 354, 25.
 45, 5 . . . II 182, 4.
 45, 10 . . . *II 99, 12.
 46, 6 . . . I 282, 27.
 47, 2. 3: II 180, 21. 182, 4.
 47, 3 . . . I 8, 19.
 47, 9 . . . II 173, 26.
 48, 10. 11 . . . II 83, 27.
 48, 13. 21 . . . I 362, 4.
 49, 1: II 4, 21. 215, 14. 223, 4. 18.
 49, 13 . . . I 27, 2.
 50, 7 . . . II 200, 24.
 50, 12 . . . II 196, 15.
 50, 8 . . . I 240, 22.
 50, 12 . . . II 184, 12.
 53, 7: I 125, 8. — II 153, 9.
 53, 8 . . . II 153, 12.
 56, 2 . . . I 308, 3.
 57, 4: II 200, 25. 27 || 309, 25. 310, 1.
 57, 5 . . . II 346, 3.
 57, 7. 8 . . . II 327, 26.
 58, 6 . . . II 50, 2.
 60, 5 . . . I 308, 3.
 61, 13 . . . I 40, 10.
 62, 8 . . . I 308, 3.
 62, 9 . . . II 184, 20.
 62, 11 . . . I 366, 12.
 65, 11: II 391, 12. 13. 15.
 67, 12. 13 . . . I 114, 23.
 67, 12 . . . II 2, 15. 72, 4.
 68, 7 . . . II 50, 2.
 68, 22: I 162, 23. 26. *291, 21. — II 165, 5.
 71, 7 . . . I 158, 2.
 72, 8: I 153, 25 || II 379, 3.
 73, 13. 14 . . . II 371, 5.
 73, 14 . . . II 370, 29.
 73, 19 . . . II 328, 23.
 75, 3 . . . II 180, 20.
 76, 3 . . . II 185, 9.
 77, 1-3 . . . II 322, 31.
 77, 2: I 132, 27. 322, 28.

77, 24 . . . II 370, 4.
 77, 25 . . . II 370, 2.
 77, 49 . . . II 247, 17.
 77, 65 . . . I 342, 8.
 78, 11 . . . I 35, 28.
 79, 5. 8. 15. 20: II 50, 2.
 80, 6 . . . I 208, 18.
 81, 1: I 298, 5. 7. 302, 2. — II 223, 1. 3. 291, 27.
 81, 7 . . . II 291, 28. || 343, 3.
 83, 9. 13 . . . II 50, 2.
 85, 8 . . . II 4, 21.
 86, 2 . . . II 105, 23.
 88, 31. 33 . . . II 127, 12.
 89 . . . II 303, 9.
 89, 1. 2 . . . II 310, 6.
 89, 4 . . . II 372, 20.
 90, 4 . . . I 308, 3.
 90, 13: II 207, 5. 219, 25 || 328, 24. 382, 20.
 91, 14 . . . I 27, 28.
 94, 8 . . . II 372, 15.
 95, 4 . . . II 4, 21.
 95, 5: I 204, 30. 233, 20. 298, 6. — II 215, 15. 218, 28. 222, 29.
 96, 9 . . . II 222, 27.
 96, 11 . . . II 324, 15.
 97, 8 . . . I 17, 7.
 98, 6 . . . II 326, 15.
 100, 8: II *169, 14. 171, 16. 22. 173, 22. 174, 1.
 101, 1 . . . II 303, 10.
 101, 26. 27. 28: I 329, 18.
 101, 26: II 132, 5. 182, 16.
 101, 28: I 72, 21. 284, 20. — II 133, 1.
 103, 1-7 . . . II 401, 29.
 103, 4 . . . I 13, 29.
 103, 6 . . . II 88, 15. 26.
 103, 14. 15 . . . I 345, 16.
 103, 15: II 284, 8. 11 || 370, 28.
 103, 24-26 . . . II 95, 7.
 103, 24 . . . II 297, 8.
 104, 15 . . . II 150, 23.
 105, 20 . . . I 195, 21.
 105, 40 . . . I 124, 30.
 106, 20: I 117, 13. 153, 31. 257, 30. — II 12, 28 || 364, 15.
 108, 1. 2: I 140, 3. 149, 13.
 108, 1 . . . II 315, 9.
 108, 7. 8 . . . II 310, 27.
 108, 8 . . . I 140, 8.
 108, 11. 12 . . . II 356, 3.
 108, 16 . . . I 149, 18. 19.
 109, 1 . . . II 359, 5.
 109, 4 . . . II 334, 15.
 113, 12: I 236, 13. 295, 7.

115, 3 . . . I 24, 14. 16.
 115, 4: I 24, 17. 27. 26, 14.
 115, 6: I 26, 15 || II 271, 11.
 117, 14 . . . I 24, 4.
 117, 19. 20 . . . II 105, 17.
 117, 19 . . . II 105, 24.
 118, 18: I 132, 30. 323, 5. 11. — II 184, 27. 185, 2.
 118, 62 . . . II 325, 15.
 118, 73 . . . I 307, 23.
 118, 105 . . . II 75, 6.
 122, 1: II 318, 25. 352, 19.
 130, 1. 2 . . . II 85, 16.
 130, 1 . . . II 85, 23. 31.
 132, 2 . . . II 151, 3.
 134, 15: I 236, 13. 295, 7.
 135, 2. 3: II 223, 10. 30.
 135, 2: II 2, 21. 223, 6.
 136, 8. 9: II *169, 14. 174, 9.
 138, 2-5. 23 . . . II 317, 14.
 139, 4: I 170, 21 || II 324, 17.
 140, 2: I 254, 19. — II 234, 19. 22 || 325, 13. 395, 23.
 147, 4: I 114, 25. 204, 12. 261, 5.
 148, 3: II 14, 15. 282, 22. 283, 21 || 316, 1. 3.
 148, 4. 5: II 48, 2. 90, 2. 91, 7.
 148, 4 . . . II 14, 16.
 148, 5: I 136, 9. — II 130, 20.

Proverbia

1, 6: [I 242, 3. —] II 162, 6.
 1, 17 . . . II 391, 11.
 2, 5: I 98, 11. 20. — II 185, 15.
 3, 18 . . . II 369, 27.
 4, 23: I 368, 16 || II 384, 28.
 5, 15-17 . . . I 316, 23.
 5, 22: I 104, 25 || II 324, 23.
 7, 1 . . . I 19, 20.
 8, 5 . . . I 249, 22.
 9, 2 . . . I 37, 18.
 9, 5. 6 . . . I 249, 24.
 9, 16 (4) . . . I 249, 23.
 10, 17 . . . II 77, 11.
 10, 19 . . . II 1, 1 || 345, 24.
 10, 31 . . . II 385, 28.
 13, 8 . . . II 172, 30 || 384, 12.
 13, 25 . . . II 176, 3.
 14, 29 . . . I 40, 16.
 15, 17 . . . II 366, 21.
 15, 26 . . . I 8, 11.
 15, 29 . . . I 295, 11.
 15, 32 . . . II 379, 19.
 16, 1 . . . II 379, 19.
 17, 3 . . . I 21, 26. 36, 21.
 20, 1 . . . II 379, 22.

20, 25 . . . II 306, 26.
 22, 26, 27 . . . II 378, 14.
 23, 5: I 15, 13 || II 114, 26.
 24, 32 (30, 9) . . . II 383, 32.
 24, 59-63 (30, 24-28): I 358,
 II.
 24, 59, 60 (30, 24, 25): I
 359, 1.
 27, 19 . . . II 116, 4.
 28, 6 . . . II 174, 31.

Prediger Salomo's

1, 2 . . . II 201, 2.
 1, 9 . . . I 282, 6.
 4, 2 . . . I 19, 23.
 5, 1 . . . II 352, 21.
 5, 4 . . . II 306, 27.

Hohelied Salomo's

2, 9 . . . II 385, 21.
 2, 10: I 27, 22 || II 385, 23.
 24.
 2, 11 . . . I 27, 22, 25, 27.
 2, 12 . . . I 27, 27.
 2, 15 . . . I 366, 12.

Hlob

1, 5 . . . II 381, 19.
 1, 6-2, 7 . . . II 114, 2.
 1, 9-11 . . . II 394, 4.
 1, 11 . . . II 394, 11.
 1, 12 . . . II 287, 8 || 394, 1.
 1, 21 . . . II 394, 12.
 1, 22 . . . II 320, 7, 394, 3.
 2, 4, 5 . . . II 394, 16.
 2, 6 . . . II 287, 8.
 2, 9 . . . II 394, 13.
 2, 10: II 125, 33 || 320, 5.
 394, 14, 22.

3, 8: II 95, 11 || 329, 3.
 338, 3.
 5, 18 . . . I 154, 7.
 7, 1: II 382, 5, 6, 385, 15.
 8, 9 . . . I 301, 10.
 10, 8 . . . I 307, 23.
 15, 14 . . . I 257, 21.
 25, 4 . . . I 257, 21.
 31, 27, 28 . . . I 29, 1.
 33, 1, 31 . . . II 367, 6.
 34, 16 . . . II 367, 6.
 37, 13 . . . II 367, 6.
 40, 1, 20 . . . II 114, 10.
 40, 3 . . . II 392, 4.
 40, 14 . . . II 362, 16.
 42, 2 . . . II 15, 13, 24, 12.

Weisheit Salomo's

1, 4: I 254, 16. — II 31, 12.
 1, 5 . . . II 160, 28.

1, 7: I 277, 20 || II 320, 13.
 1, 15 . . . II 46, 12.
 3, 6: I 21, 26, 33, 6, 36, 21 ||
 II 47, 19.
 3, 1-19 . . . II 46, 12.
 4, 7 . . . I 43, 12.
 6, 13 . . . II 11, 4.
 7, 7 . . . I 46, 12.
 7, 25, 26 . . . I 263, 27.
 7, 25 . . . II 231, 13.
 7, 26: I 32, 18 || 299, 1. —
 II 11, 5, 15, 31, 20, 133, 9.
 168, 15, 231, 14.
 8, 8 . . . I 204, 11.
 9, 6 . . . II 83, 15.
 9, 13-16 . . . II 297, 11.
 9, 15: I 4, 28, 9, 13, 43, 9 ||
 II 301, 12.
 10, 5 . . . II 31, 3.
 10, 16: I 204, 11. — II
 192, 10.
 10, 19 . . . II 265, 16.
 11, 25: I 297, 2 || II 309, 5.
 11, 27 . . . I 297, 4.
 11, 32, 35 (32), 17 [?]: II
 241, 32.
 12, 1, 2: I 297, 4. — II
 201, 28.

12, 1 . . . I 308, 18.
 13, 2 . . . II 352, 18.
 13, 10: I 236, 13, 295, 7. —
 II 212, 11.
 15, 3 . . . II 46, 12.
 15, 10 . . . I 28, 11.
 16, 24 . . . I 299, 31.
 16, 28 . . . II 395, 25.
 17, 1: II 151, 13, 247, 25.

Sirach

10, 4 . . . II 284, 26.
 18, 13 . . . I 297, 11.
 19, 22 . . . I 264, 8.
 21, 18: II 77, 13, 163, 23.
 28, 17 . . . I 206, 28.
 39, 21, 17 . . . I 345, 23.

Esther

3, 1-5 . . . I 28, 21.
 3, 6, 7 . . . II 326, 19.
 4, 16, 17 . . . II 326, 19.
 4, 17: I 28, 23 || II 331,
 23, 25.
 6, 7 . . . II 337, 17.
 8, 6 . . . II 390, 16.
 9, 26-28 . . . II 326, 19.

Judith

8, 26, 27 . . . II 382, 24.
 12, 12, 16 . . . II 337, 18.

13 . . . II 337, 18.
 13, 4-9 . . . II 326, 22.
 13, 7, 8 . . . II 327, 17.

Tobias

3, 1, 2 . . . II, 321, 29.
 3, 16, 17: II 321, 20, 398, 29.
 12, 7: II 20, 21, 23, 31, 7.
 12, 8 . . . II 322, 1.
 12, 12: II 321, 19, 24, 398,
 29.
 12, 15 . . . II 321, 26.

Hosea

7, 6 . . . II 395, 5.
 10, 12: [I 305, 16.] II [11,
 9, 14.] 74, 24 || 323, 13.
 11, 9 . . . I 124, 30.
 13, 4 . . . II 283, 22.
 13, 14: II 21, 7 || 359, 10.
 14, 9: I 223, 23 || II 303, 15,
 373, 11.
 14, 10 . . . I 242, 5.

Amos

4, 13 . . . I 176, 3.
 5, 25, 26 . . . II 8, 17.
 7, 9 . . . II 49, 12.
 8, 11 . . . II 366, 29.

Micha

1, 2 ff. . . . I 291, 10.
 1, 12, 13 . . . II 126, 3.
 1, 12 . . . II 127, 10.
 5, 2: I 91, 11, 101, 33,
 204, 9.
 7, 7 . . . I 176, 3, 213, 20.

Joël

2, 13 . . . I 124, 30.
 2, 25 . . . I 135, 30.
 2, 32 . . . I 25, 1 || II 323, 8.

Jona

2 . . . II 326, 28.
 2, 1 ff. . . . II 329, 5.
 2, 1, 2, 11 . . . II 338, 3.
 2, 1, 2 . . . II 327, 29.
 2, 1: II 206, 22, 27 || 329, 1.
 2, 2-4 . . . II 322, 13.
 3, 2-4 . . . II 329, 6.
 3, 4: II 206, 19 || 326, 28.
 4, 2 . . . II 329, 9.
 4, 6 . . . *II 203, 29.

Habakuk			5, 12 II 182, 17.	45, 1 I 176, 3.
3, 1. 2 II 332, 8.		5, 18 I 197, 6.	45, 7 II 120, 2. 127, 10.	45, 23 II 397, 18.
3, 13 I 176, 3.		5, 20: I 197, 7. — II 137,	47, 14. 15: II 106, 21. 127, 14.	48, 9 II 17, 3.
3, 18 I 176, 3. 213, 20.		12. 14.	48, 16 I 96, 22.	49, 8 I 39, 19. 28.
Zephania			5, 22 I 197, 8.	49, 8. 9 I 104, 27.
1, 2 ff. I 291, 10.		6, 1. 2: I 93, 30. 97, 22.	49, 9: I 104, 25. 26. 105,	r. — II 270, 6.
3, 7-13 II 289, 14.		98, 1.	49, 22. 23 II 335, 9.	51, 7 I 6, 3.
3, 8 ff. I 291, 10.		6, 1 I 94, 4.	51, 21 II 379, 22.	52, 13-15 I 105, 11.
3, 8. 9 II 290, 2.		6, 2 II 89, 9.	52, 14: I 106, 8. — II 144, 21.	52, 15 I 105, 8. 106, 9.
3, 9 II 290, 5.		6, 9. 10: I 134, 9. 194, 18.	53, 1-8 I 105, 16.	53, 1-3 II 145, 5.
3, 11 II 290, 6.		6, 10: I 6, 7 170, 19 II	53, 2. 3: I 286, 5. — II 144,	21. 146, 6. 167, 15.
3, 13 II 290, 7.		390, 10.	53, 2: II 145, 22. 146, 10.	22. 147, 7. 15.
Haggai			7, 11: I 86, 20. 28. 87, 3.	53, 3: I 105, 10. 106, 10. —
2, 6 II 181, 23.		7, 10-14 I 85, 21.	II 147, 8.	II 147, 13.
Sacharia			7, 14: I 85, 17. 37. 86, 21.	53, 4 I 106, 13.
5, 7 II 96, 10.		23. 91, 11. 204, 10.	53, 5: I 105, 7. 106, 14. 16.	— II
6, 12 II 400, 26.		8, 18 I 204, 11.	25. 204, 14.	205, 5.
7, 10 II 319, 11. 396, 6.		9, 2: II 75, 13. 136, 26.	53, 7: I 182, 14. 16. — II	53, 8 I 106, 21.
9, 9 II 292, 9.		221, 11. 270, 8.	205, 5.	53, 9 I 123, 17.
13, 2 I 367, 1.		9, 6. 7 II 292, 9.	53, 12: I 166, 31. — II 271,	16. 17.
14, 8 II 395, 8.		9, 6 II 57, 9. 243, 12.	54, 11-14 II 237, 10.	54, 11. 12 II 237, 15.
Maleachi			11, 1. 2 I 91, 11.	54, 11 II 181, 8.
1, 3 II 310, 6.		11, 2 I 46, 12.	54, 12 II 181, 7.	55, 12 I 17, 8.
1, 6 II 346, 26.		11, 6 I 366, 12.	57, 17 I 154, 1.	57, 18 I 154, 1.
1, 11 II 397, 20.		14, 4 ff. II 114, 14.	58, 9 II 319, 21. 24.	58, 10 II 324, 15.
3, 1 ff. I 291, 10.		14, 9. 10 I 17, 14.	58, 1 II 75, 10.	60, 19 II 122, 22.
3, 1 I 131, 13.		14, 10 I 17, 18.	61, 1 ff. I 213, 20.	61, 2 II 344, 6.
3, 2. 3: II 96, 4 390, 19.		14, 11 I 17, 21.	62, 11: I 40, 10 176, 3.	213, 20.
3, 2: I 283, 2. 20. — II 16,		14, 12 I 17, 24. 27.	64, 4 II 375, 7.	65, 1 I 200, 15.
12 390, 7.		14, 19. 20 I 18, 1.	65, 11-15 I 37, 21.	65, 11 I 37, 18.
3, 3: I 283, 21. — II 115, 3.		17, 10 I 176, 3.	66, 1: I 8, 15 II 345, 14.	349, 21. 351, 22. 353, 3.
272, 27.		20, 2. 3 II 159, 21.	359, 5. 360, 25.	
3, 6: I 72, 22. 284, 21. —		24, 1 ff. I 291, 10.		
II 133, 2.		25, 8: II 105, 12 328, 1.		
4, 2: II 125, 26. 150, 16		27, 1 II 95, 11.		
173, 28. 182, 12.		27, 12 II 323, 6.		
Jesaja				
1, 2 II 346, 24. 367, 6.		28, 1. 7 II 379, 22.		
1, 4 I 197, 10.		28, 9-11 I 3, 1. 7. 17.		
1, 7 I 197, 13.		28, 10 I 3, 16. 4. 1.		
1, 12 II 399, 25.		28, 16 II 35, 9.		
1, 15 II 399, 26.		29, 13 I 7, 10.		
1, 19. 20 II 128, 12.		34, 5 II 360, 17.		
1, 20 II 132, 11.		35, 5. 6 I 169, 21.		
2, 2. 3. 4 II 35, 18.		35, 6 I 170, 20.		
2, 2 II 35, 4. 8. 10. 14.		38, 1 ff. II 326, 16.		
2, 3 II 35, 13. 15. 17.		38, 1-8 II 261, 17.		
2, 4 II 35, 24.		38, 19 II 261, 18.		
4, 4 II 390, 7. 17.		39, 7 II 337, 15.		
5, 8 I 197, 4.		40, 3: I 131, 13. — II 79, 16.		
5, 11 I 197, 5.		40, 6-8 II 339, 13.		
		40, 6 II 339, 11.		
		40, 10 I 40, 10.		
		40, 13 II 298, 1.		
		42, 4 I 104, 24.		
		42, 7 II 270, 6.		
		43, 3. 4 I 13, 7.		
		43, 10: I 31, 20 135, 19.		
		43, 20. 21: I 6, 22 II 10, 8.		
		43, 20: I 303, 6. — II 47, 10.		
		44, 9 ff. II 212, 11.		
			Jeremia	
			1, 4. 9 II 185, 8.	
			1, 9. 10 I 273, 5.	

1, 10 . I 273, 17. 274, 3.
 2, 11 I 236, 18.
 5, 6 I 366, 12.
 7, 17. 18 . . II 8, 10.
 7, 22. 23 . . II 319, 11.
 7, 31. 32 . . II 95, 23.
 8, 2 II 283, 22.
 9, 23. 24 . . I 44, 19.
 10, 3 ff. . . . II 212, 11.
 10, 24 I 347, 15.
 11, 4 II 328, 18.
 11, 20 II 317, 16.
 12, 7 ff. . . . I 291, 10.
 14, 22: I 28, 14 || II 36, 3.
 15, 1 II 326, 15.
 16, 19: I 28, 13 || II 36, 3.
 17, 10 II 317, 16.
 19, 13 II 8, 10.
 20, 7. 8: I 11, 10 || 300, 1.
 20, 7 I 54, 20.
 23, 5 f. . . . I 213, 20.
 23, 5 II 292, 9.
 23, 23 II 13, 17.
 23, 24: I 277, 22. 282, 19.
 — II 13, 15 || 320, 15.
 35¹, 21.
 38, 30: II 254, 16. 18. 25. 28.
 39, 27 I 135, 18.
 39, 35 II 95, 23.
 40, 8 I 291, 10.
 41, 14 II 46, 23.
 51, 17 II 8, 10.

Baruch

I, 10 II 200, 22.

Klagelieder des Jeremia

3, 27-29 . . . II 176, 21.
 3, 33 II 270, 4.
 3, 37 I 336, 26.

Ezechiel

1, 1: I 93, 22. 29. 94, 3.
 97, 22. 98, 19
 1, 5-27 II 89, 11.
 1, 28: I 93, 23. 94, 3. 97,
 22. 98, 1.
 2, 1: I 93, 23. 97, 22. 98, 1.
 2, 6 I 197, 17.
 2, 9-3. 3 . . . I 98, 25.
 2, 9. 10 . . . II 76, 9.
 3, 1. 2 II 76, 9.
 10, 1-21 . . . II 89, 11.
 13, 4 I 366, 12.
 16, 8 I 308, 3.

18, 2 II 254, 25.
 18, 3. 4 . . . II 254, 28.
 18, 10 II 242, 1.
 18, 20 II 254, 19.
 20, 11 II 172, 11.
 20, 25 II 172, 2. 4. 10.
 22, 18. 20-22 . I 283, 22.
 22, 18. 20 . . II 16, 17.
 22, 18 II 16, 15.
 22, 27 I 366, 12.
 26-32 II 114, 13.
 28, 3 I 242, 11.
 28, 12. 13 . . II 115, 16.
 28, 15 II 115, 15.
 28, 19 II 115, 19.
 29, 3 I 323, 13. 19. 21.
 32, 2 II 95, 11.
 32, 6 I 323, 14.
 37, 27 II 352, 9.
 42, 13. 43. 19. 21 (43, 25.
 44, 29. 45. 17. 22. 23): II
 200, 22.
 48, 31-35 . . II 93, 21.

Daniel

1, 4. 6. 17. 19. 20: II 84, 30.
 1, 11-16 . . . II 159, 22.
 1, 20 I 242, 6.
 2, 21 II 284, 26. 285, 12.
 3, 1 I 28, 15.
 3, 6 I 28, 16. 33, 8.
 3, 14 I 28, 16.
 3, 15 I 28, 16.
 3, 23 (Ges. der 3 Männer
 V. 1) II 331, 27.
 4, 34 II 182, 14.
 6, 13 II 325, 6.
 6, 16-23 . . . *II 203, 29.
 6, 18. 22: II 326, 26. 327,
 24. 337, 25.
 6, 23 II 207, 3.
 7 II 117, 25.
 7, 10: I* 283, 1. 24. — II
 249, 20.
 7, 23-26 . . . I 173, 7.
 8, 12 II 200, 22.
 8, 23 ff. . . . II 116, 1.
 8, 23-25 . . . II 118, 1.
 9, 27 II 118, 11.
 11, 36 II 116, 1.
 12, 1-3 II 10, 19.
 12, 3 I 299, 17.

(Susanna)

V. 35 II 308, 26.
 (Gebet des Azarias)
 V. 26 . . . I 23, 22. 28, 19.

(Bel und Drache)

V. 22. 27. 31. 40-42: I 28, 23.

I Makkabäer

2, 23-25. 7, 47. 9, 54-56: II
 261, 24.
 4, 53 II 47, 19.

II Makkabäer

3, 24-30. 4, 7-17. 9, 5-12:
 II 261, 24.
 6, 19 I 19, 26.
 6, 23 I 19, 28.
 6, 24-28 . . . I 20, 3.
 6, 30 I 20, 16.
 6, 31 I 20, 20.
 7 I 20, 23.
 7, 1 I 20, 24.
 7, 2 I 20, 29. 21, 1. 5.
 7, 3 I 21, 3.
 7, 4 I 21, 5. 8.
 7, 5 I 21, 12.
 7, 6 I 21, 18. 24.
 7, 7 I 21, 27.
 7, 8 I 22, 1.
 7, 9 I 22, 4.
 7, 10 I 22, 8.
 7, 11 I 22, 9.
 7, 13 I 22, 13.
 7, 14 I 22, 14.
 7, 15 I 22, 18.
 7, 16 I 22, 18. 21.
 7, 17 I 22, 22.
 7, 18 I 22, 23.
 7, 19 I 22, 26.
 7, 20 I 23, 20.
 7, 24 I 22, 29.
 7, 25 I 23, 7. 8.
 7, 26 I 23, 9.
 7, 27-29 . . . I 23, 10.
 7, 30 I 23, 13.
 7, 31 I 23, 15.
 7, 34 I 23, 17.
 7, 35 I 23, 18.
 15, 13 II 322, 2.
 15, 14 II 322, 6.
 15, 15 II 322, 4.

Daniel sec. LXX

3, 24. 50 . . . II 326, 24.
 3, 25. 50 . . . II 337, 20.
 3, 49. 50. 94 . II 327, 19.
 3, 50 ff. . . . II 328, 21.
 3, 53 I 274, 1.
 8, 12 II 200, 22.

Neues Testament.

Matthäus		
1, 1-17 . . . *II 63, 7.	4, 19 I 114, 16.	6, 9, 10: II 358, 3. 4. 23.
1, 1 II 148, 14.	4, 21 I 113, 14.	360, 5.
1, 9, 10 II 326, 17.	4, 22 I 113, 14.	6, 9: II 334, 3. 346, 12. 348,
1, 18-25 I 90, 25.	5-7 I 186, 7.	10. 14. 349, 4. 19. 24.
1, 20-23 *I 119, 10.	5, 1. 2 II 340, 29.	351, 1. 353, 10. 14. 18.
1, 20: I 32, 21 119, 26.	5, 1 II 393, 8.	355, 10. 22. 357, 25.
123, 24. — *II 56, 14.	5, 3 ff. II 340, 31.	6, 10: II 229, 1 356, 26.
142, 19.	5, 3-11 I 194, 30.	357, 26. 359, 16. 360, 4.
1, 23: I 85, 14. 28. 33. 86,	5, 3 II 87, 11.	14. 18. 361, 2. 362, 5. 19.
18. 23. 27. 30. 204, 10.	5, 4 II 67, 6.	22. 363, 2.
2, 1-12: I *91, 13. 110, 19.	5, 5 I 39, 11.	6, 11: II 363, 23. 364, 27.
2, 1 I 109, 16.	5, 8. 4. 9 I 296, 23.	366, 30. 33. 367, 7. 10.
2, 2. 9 *I 85, 31.	5, 8: II 74, 20. 139, 11.	368, 20. 369, 7. 18. 23.
2, 2: I 109, 17. 26. 111, 18.	184, 9. 194, 7. 196, 17.	370, 9. 28. 371, 28. 372,
2, 3-5 I 102, 20.	235, 24.	3. 6. 9. 375, 1. 11. 14.
2, 6 I 101, 33.	5, 9 II 67, 5.	6, 12. 14 II 317, 29.
2, 7 I 109, 18.	5, 10 I 5, 13.	6, 12: II 317, 2. 375, 20.
2, 11 I 111, 18. 22.	5, 11 I 5, 13.	380, 6.
2, 12 I 111, 26.	5, 12 I 5, 13. 15.	6, 13: II 36, 2 381, 23. 382,
2, 13-15: I 89, 22. *119, 6.	5, 13 II 287, 2. 5.	1. 23. 383, 11. 385, 19. 24.
120, 12.	5, 14: II 11, 1. 9. 75, 1.	386, 17. 387, 9. 23. 388,
2, 13: I 111, 29. 112, 9.	202, 19.	30. 391, 18. 393, 6. 9. 27.
120, 2. 5. — *II 56, 14.	5, 15 I 217, 24. 25.	394, 28.
2, 14 I 112, 9.	5, 16: I 17, 25 II 11, 2.	6, 14. 15 II 396, 6.
2, 16: I 109, 19. 111, 29.	5, 17 II 366, 26.	6, 19 II 362, 15.
112, 11. 120, 15.	5, 22. 29. 30. *II 95, 20.	6, 20 II 362, 9.
2, 19 I 120, 5.	5, 23. 24 II 300, 9.	6, 24: *II 217, 11. 220, 4.
2, 23 u. s. w.: *II 169, 18.	5, 25. 26 II 390, 8.	222, 2. 22. 224, 27. 226,
174, 24.	5, 28 I 240, 7.	28. 232, 22. 234, 11. 273,
3, 3 II 79, 16.	5, 34. 35: II 351, 22. 353, 3.	11. 12.
3, 5. 6 II 302, 25.	5, 34: I 8, 15. 16 II 89, 22.	6, 25-31 *II 169, 21.
3, 7 II 371, 2.	5, 35 I 8, 18. 19.	6, 25. 26 II 175, 28.
3, 11 I 26, 22.	5, 36 I 8, 20.	6, 28 II 175, 31.
3, 12 I 94, 13.	5, 38 II 176, 14.	6, 33 II 299, 20.
3, 16: I *90, 22. *91, 9.	5, 39: II *169, 23. 176, 15.	7, 2 I 10, 29
*92, 1. 93, 10. 94, 21. 27.	20. *207, 12.	7, 6 II 31, 9.
95, 28. 97, 20. 99, 10. 21.	5, 40 II 211, 7.	7, 7. 8 II 321, 8.
100, 4.	5, 43. 44 II 322, 14.	7, 7 II 77, 18.
3, 17: I 80, 3. *92, 3. 94, 21.	5, 44. 45 II 251, 4.	7, 9 II 321, 10.
95, 28. 97, 20. 194, 8.	5, 44: I 297, 15 II 299, 21.	7, 11 II 321, 13.
231, 16.	5, 45: I 297, 12 II 348, 20.	7, 12 II 366, 26.
4, 1-11: II 53, 11. 114, 7.	5, 48: I 298, 28. — II 134, 6.	7, 13. 14 II 343, 10.
394, 25.	6, 2. 5 II 342, 7.	7, 13: II 57, 14 342, 27.
4, 3 II 287, 8. 321, 10.	6, 2 II 342, 21. 385, 5.	7, 14: I 27, 18. 40, 7 II
4, 4 II 366, 10.	6, 5 ff. II 334, 1.	87, 5. 344, 4.
4, 8 II 129, 22.	6, 5-9 II 341, 16.	7, 16. 20 II 380, 9.
4, 9 I 28, 6 II 273, 7.	6, 5 (2) II 342, 15.	7, 18 II 386, 25.
4, 10: I 9, 8 II 12, 23.	6, 5: II 342, 13. 18. 23. 343,	7, 22. 23: I 171, 11. *19.
214, 13. 18. 273, 5. 8.	1. 8. 23. 344, 2. 5. 9. 345, 9.	7, 22 I 59, 18. 172, 7.
4, 11 II 323, 1.	6, 6 II 344, 19. 25. 30.	7, 24: I 43, 20. 21. 44, 5
4, 16: II 75, 13. 136, 16.	6, 7. 8 II 346, 1.	II 236, 5.
221, 11.	6, 7: II 300, 2. 316, 26. 345,	7, 25: I 43, 23. 26. 44, 7. 10.
4, 18-22 II 77, 1.	3. 11. 25.	7, 26 I 43, 22.
4, 18 I 113, 17.	6, 8: II 309, 2. 340, 1.	7, 27 I 43, 23. 44, 3. 7.
	346, 3.	7, 28. 29 I 195, 5.
	6, 9-13: II 340, 13. 403, 2.	8, 3 I 98, 29.

- 8, 10 II 343, 22.
8, 16 I 186, 9.
8, 32 II 247, 5.
9, 9 I 113, 13.
9, 11-13 . . . I 256, 5.
9, 12, 13 . . . I 189, 17.
9, 12 . I 255, 15, 256, 8.
9, 13 I 289, 13.
9, 20-22 . . . II 104, 25.
9, 22 [*I 61, 18.]
9, 23-26 . . . I 169, 27.
9, 30 I 170, 16.
9, 34 I 83, 4, 163, 17.
9, 37, 38: I 94, 11, 115, 11.
9, 38 I 299, 22.
10, 1 . I 113, 13, 367, 1.
10, 2: I 113, 13 || II 354, 7.
10, 3 I 113, 13.
10, 5 I 29, 7.
10, 6 . I 275, 11, 286, 27.
10, 17-23 . . . I 29, 8.
10, 18: I 141, 33, 142, 6, 18, 32, 165, 16.
10, 20 I 36, 12.
10, 22 I 36, 18.
10, 23: I 118, 6. — II 259, 20.
10, 28: I 30, 17, 31, 14, 16, 25, 28 || *II 95, 20 || 337, 18.
10, 29-33 . . . I 30, 18.
10, 29: II 287, 17, 391, 13.
10, 30: I 31, 30 || II 287, 20 || 324, 2.
10, 32: I 10, 25, 32, 2, 15, 26 || 142, 23.
10, 33: I 32, 12, 13, 33, 9, 34, 11 || 142, 23.
10, 34 I 34, 22, 35, 6.
10, 37 . I 18, 7, 36, 8.
10, 39 . I 36, 9, 37, 7.
11, 9 II 302, 27.
11, 15: I 194, 17. — II 185, 6, 194, 5.
11, 22, 24: *I 196, 27, 197, 20, 198, 8.
11, 25: II *169, 20, 333, 7.
11, 27: I 193, 14. — II 88, 19, 135, 23, 138, 4, 194, 30.
11, 28: I 194, 28, 257, 27, 29.
11, 29: I 43, 12 || 132, 34. — II 86, 9.
11, 30 I 28, 9.
12, 24 ff. . . . II 230, 16.
12, 24: I 83, 4, 137, 7, 163, 17. — II 242, 11.
12, 25-29 . . . I 137, 8.
12, 32: I 165, 30. — II 263, 13 || 374, 13, 15, 17.
12, 36: I 8, 11, 21 || II 376, 19.
12, 43 I 367, 1.
13, 2, 3 I 242, 14.
13, 3: I 44, 15 || 280, 17.
13, 4 I 44, 16, 18.
13, 5 I 44, 17, 45, 7.
13, 7 I 44, 17, 18, 21.
13, 8 I 44, 17.
13, 9: I 194, 17. — II 185, 6, 194, 5.
13, 10-17 . . . I 217, 22.
13, 10 I 186, 13.
13, 11 . I 47, 9 || 186, 13.
13, 12 II 400, 14.
13, 15 . I 6, 7 || 170, 19.
13, 16 I 47, 9.
13, 19: I 44, 18, 20, 46, 9.
13, 20 I 45, 4, 6, 14.
13, 21: I 45, 5, 12, 14, 46, 9.
13, 22: I 44, 18, 21, 45, 1, 46, 10 || II 174, 28.
13, 23: I 45, 4, 8, 26 || II 357, 2.
13, 39, 40 . . . I 330, 15.
13, 39 II 361, 12.
13, 40 II 361, 12.
13, 42 I 33, 8.
13, 43: I 194, 17. — II 185, 6, 194, 5.
13, 47 II 371, 26.
13, 50 I 33, 8.
13, 54 II 86, 23.
13, 55: II 86, 21, 106, 5.
14, 14-21 . . . *I 122, 1.
14, 21: I 168, 17, 210, 22.
15, 8 I 7, 10.
15, 11, 17 . . . II 53, 23.
15, 11 II 244, 21.
15, 17 II 244, 22.
15, 19: II 184, 5, 244, 24.
15, 24: I 275, 11, 286, 27.
15, 30 II 261, 22.
15, 32-38 . . . *I 122, 1.
15, 32, 33 . . . I 168, 18.
15, 38: I 168, 17, 210, 22.
16, 18: II 147, 18 || 354, 7.
16, 19 II 333, 16.
16, 24, 25 . . . I 11, 27.
16, 24 . I 13, 21, 33, 15.
16, 25 I 37, 7.
16, 26, 27 . . . I 11, 31.
16, 26 . I 12, 28, 13, 2.
17, 1-9 I 217, 27.
17, 1-3: I 187, 13. — II 138, 19, 145, 19.
17, 1, 2: I 186, 1, 285, 27. — II 148, 1.
17, 1: II 147, 5, 147, 17, 149, 1, 4, 12.
17, 2: I 285, 18. — II 137, 20.
17, 3 I 186, 4.
17, 5: I 80, 3, 186, 5, 194, 8, 10. — II 231, 16.
17, 6 II 146, 24.
17, 9 I 99, 25.
17, 15 II 333, 24.
18, 6-9 II 67, 19.
18, 9 *II 95, 20.
18, 10: II 110, 15, 250, 1, 252, 1 || 324, 8, 377, 8.
18, 12, 13 . . . I 286, 28.
18, 13 II 321, 16.
18, 18 II 333, 16.
18, 19 II 286, 13.
18, 20 I 136, 26.
18, 23-35 . . . II 379, 7.
18, 30, 34 . . . II 379, 1.
18, 33, 30, 34 . . II 379, 10.
18, 35 II 379, 13.
19, 5 II 119, 9.
19, 6 II 119, 9.
19, 11 II 272, 12.
19, 17: I 9, 5 || II 335, 16.
19, 23 II 174, 26.
19, 24: *II 86, 13, 27, 169, 19.
19, 26: *II 15, 13, 24, 12.
19, 27-29: I 14, 9, 15, 21.
19, 28 I 359, 14.
19, 29 . I 14, 19, 15, 22.
20, 21 I 24, 20.
20, 22 I 24, 22.
20, 25-27: II *169, 20, 175, 1.
20, 26, 27 . . . I 299, 20.
20, 29-34 . . . II 137, 29.
20, 31 II 137, 31.
20, 33 I 170, 16.
21, 5 II 292, 9.
21, 18, 19 . . . II 400, 15.
21, 25, 26 . . . II 362, 11.
21, 32 II 105, 24.
21, 41 I 275, 14.
21, 43, 41 . . . II 62, 16.
21, 43: I 132, 9, 134, 16, 200, 30, 275, 13, 315, 18.
22, 30: I 15, 26 || 298, 13. — II 241, 30, 242, 3.
22, 32: II 227, 7 || 336, 15.
22, 37: I 8, 2 || II 376, 23.
22, 40 II 366, 26.
23, 8-12 II 175, 19.
23, 8: II 364, 3, 366, 30.
23, 11 I 299, 20.
23, 12 I 257, 3.
23, 13-29: *I 196, 27, 197, 20, 198, 8.
23, 15, 33 . . . *II 95, 20.
23, 32: I 10, 30, 11, 3, 18.
23, 34 I 242, 20.
23, 35 II 257, 15.
23, 37 II 47, 7.

24, 3: I 330, 15 || II 361, 12.
 24, 14: I 143, 4. 165, 13.
 24, 20 . . . II 300, 1.
 24, 23-27: I 171, 4. — II 111, 2.
 24, 23 . . . I 172, 6.
 24, 24 . . . I 172, 1.
 24, 25: *I 196, 27. 197, 20. 198, 8.
 24, 27 . . . II 116, 2.
 24, 29 . . . II 339, 20.
 24, 31 . . . II 91, 4.
 24, 35 . . . II 23, 23. 26.
 24, 49 . . . II 379, 19.
 25, 3. 4. 8 . . . II 75, 23.
 25, 21 . . . II 291, 26.
 25, 26 . . . II 379, 10.
 25, 29 . . . II 400, 14.
 25, 34: II 313, 4. 359, 28.
 25, 35-40 . . . II 322, 23.
 25, 41: I 336, 9. — II 241, 31.
 25, 46: I 215, 4. 269, 20. — II 126, 12 || 354, 17.
 26, 13 . . . II 129, 22.
 26, 17 . . . *I 124, 7.
 26, 23 . . . I 151, 15.
 26, 29 . . . I 38, 9.
 26, 31 . . . I 144, 11.
 26, 34 . . . I 144, 13.
 26, 38 . . . I 135, 16.
 26, 39. 42 . . . *II 255, 15.
 26, 39: I 24, 23. 25, 3. 27. 26. 26, 3 || 153, *9. 16. 20. 154, *9. 23. 25. 29. 155, 1. 5. 10. 13. 205, 14. 23.
 26, 41: II 299, 23. 386, 15. 22.
 26, 42: I 153, 22. 155, 2.
 26, 48: I 139, 1. 186, 19.
 26, 51 . . . I 138, 7.
 26, 52-54 . . . I 138, 8.
 26, 52 . . . I 208, 7. 209, 4.
 26, 55: I 186, 21. 192, 14.
 26, 59-63 . . . I 51, 1. 14.
 26, 59. 60 . . . I 219, 16.
 26, 59 . . . I 137, 18.
 26, 61 . . . I 137, 20.
 26, 62. 63 . . . I 182, 16.
 26, 63 . . . II 205, 1.
 26, 64 . . . II 359, 4.
 26, 70. 72. 74: *I 167, 20.
 26, 75: I 147, 24. 164, 7.
 27, 3-5 . . . I 139, 10.
 27, 3 . . . I 139, 16.
 27, 4 . . . I 139, 19.
 27, 5: I 139, 22 || II 315, 4.
 27, 11-14 . . . I 52, 1.
 27, 12-14 . . . I 51, 2.
 27, 12. 14 . . . I 182, 16.

27, 14 . . . II 205, 5.
 27, 17 . . . I 52, 16.
 27, 18: I 52, 18. 160, 27. — II 257, 7.
 27, 19 . . . I 160, 30.
 27, 20-23 . . . I 166, 32.
 27, 28. 29: *I 161, 5. — II 203, 6.
 27, 34: I *162, 17. *291, 21. — II 165, 10.
 27, 38 . . . I 167, 2.
 27, 39-44 . . . *I 105, 4.
 27, 39-43 . . . I 180, 8.
 27, 45: I 159, 32. *178, 21.
 27, 46: I *178, 21. 229, 7.
 27, 48 . . . *I 162, 17.
 27, 50: I 229, 8. — II 142, 11.
 27, 51. 52 . . . I 159, 30.
 27, 51: I 159, 31. *178, 21.
 27, 54: I 162, 13. *178, 21. *255, 11.
 27, 57-61 . . . I 180, 9.
 27, 59. 60 . . . I 190, 24.
 27, 60 . . . I 191, 3. 6.
 27, 64 . . . II 61, 22.
 28, 1-7 . . . *I 192, 20.
 28, 1. 2 . . . I 192, 23.
 28, 2: *II 56, 9. 13. 59, 24. 26. 61, 10. 19.
 28, 5. 6 . . . *II 61, 2.
 28, 7 . . . II 61, 28.
 28, 9 . . . I 192, 26.
 28, 13. 14 . . . I 103, 1.
 28, 15 . . . II 372, 13.
 28, 18: II 361, 9. 13. 18. 25.
 28, 19. 20 . . . I 82, 12.
 28, 19: I 158, 8. 165, 14. 209, 26. — II 244, 17 || 303, 1.
 28, 20: I 136, 28. 330, 15. — II 13, 4 || 361, 12.

Markus

I, 1. 2 . . . I 131, 13.
 I, 3 . . . II 79, 16.
 I, 4 . . . I 96, 32.
 I, 8 . . . I 26, 22.
 I, 10: I *90, 22. *91, 9. *92, 1. 93, 10. 94, 21. 27. 95, 28. 97, 20. 99, 10. 21. 100, 4.
 I, 11: I 80, 3. *92, 3. 94, 21. 95, 28. 97, 20. — II 231, 16.
 I, 12. 13: II 53, 11. 114, 7 || 394, 25.
 I, 16-20 . . . II 77, 1.
 I, 16 . . . II 113, 17.
 I, 19 . . . I 113, 14.
 I, 20 . . . I 113, 14.

I, 22 . . . I 195, 5.
 I, 32-34 . . . I 186, 9.
 I, 35 . . . II 326, 1.
 I, 41 . . . I 98, 29.
 2, 14 . . . I 113, 19.
 2, 15-17 . . . I 256, 5.
 2, 17: I 189, 17. 255, 15. 256, 8. 289, 13.
 3, 11 . . . I 367, 1.
 3, 14 . . . I 113, 13.
 3, 16 . . . II 354, 7.
 3, 17: I 38, 14 || II 147, 23.
 3, 18 . . . I 113, 21.
 3, 22 ff. . . . II 230, 16.
 3, 22: I 83, 4. 137, 7. 163, 17. — II 242, 11.
 3, 29 . . . II 374, 15.
 4, 2 . . . I 242, 14.
 4, 3 . . . I 44, 15 || 280, 17.
 4, 4 . . . I 44, 16. 18.
 4, 5 . . . I 44, 17. 45. 7.
 4, 7 . . . I 44, 17. 18. 21.
 4, 8 . . . I 44, 17.
 4, 9: I 194, 17. — II 185, 6. 194, 5.
 4, 10-12 . . . I 217, 22.
 4, 10 . . . I 186, 13.
 4, 11: I 47, 9 || 186, 13. 217, 22. 25. 242, 14.
 4, 14 . . . I 44, 18.
 4, 15 . . . I 44, 18.
 4, 16 . . . I 45, 4. 6. 18.
 4, 17: I 45, 5. 12. 18. 46, 9 || 101, 4.
 4, 18: I 44, 18. 21 || II 174, 28.
 4, 19 . . . I 45, 1. 46, 10.
 4, 20: I 45, 4. 46, 1 || II 357, 2.
 4, 23: I 194, 17. — II 185, 6. 194, 5.
 4, 24 . . . I 10, 29.
 4, 25 . . . II 400, 14.
 4, 33 . . . I 242, 14.
 4, 34: I 242, 17. — II 76, 13.
 5, 13 . . . II 247, 5.
 5, 25-34 . . . II 104, 25.
 5, 35-43 . . . I 169, 27.
 5, 36 . . . [*I 61, 18.]
 6, 2 . . . II 86, 23.
 6, 3 . . . II 86, 21. 106, 5.
 6, 7 . . . I 113, 13.
 6, 34-44 . . . *I 122, 1.
 6, 44 . . . I 168, 17. 210, 22.
 7, 15 . . . II 244, 21.
 7, 19 . . . II 244, 22.
 7, 21. 22: II 184, 5. 244, 24.
 8, 1-9 . . . *I 122, 1.
 8, 1-4 . . . I 168, 18.
 8, 9 . . . I 168, 17. 210, 22.
 8, 34-37 . . . I 12, 13.

Origenes II.

8, 34 . . . I 13, 21, 33, 15.
 8, 35 . . . I [12, 24.] 37, 7.
 8, 36 . . . I 12, [25.] 28.
 8, 37 . . . I 13, 2.
 8, 38 . . . I 31, 9, 34, 15.
 9, 2-10 . . . I 217, 27.
 9, 2-4: I 187, 13. — II 138,
 19. 145, 19.
 9, 2 . . . I 186, 1. 285, 27.
 9, 3 . . . I 285, 18.
 9, 4 . . . I 186, 4.
 9, 7 . . . I 186, 5. 194, 10.
 9, 23 . . . [*I 61, 18.]
 9, 42-47 . . . II 67, 19.
 9, 43-45-47 . . . *II 95, 20.
 9, 50 . . . II 287, 2.
 10, 17 . . . II 12, 18.
 10, 18: I 9, 5 || II 27, 19,
 335, 16.
 10, 25: II *86, 13. 27. 87, 4.
 *169, 19. 174, 26.
 10, 28-30 . . . I 15, 21.
 10, 30 . . . I 14, 19. 15, 2.
 10, 38 . . . *I 26, 25.
 10, 42-44: II *169, 20. 175, 1.
 10, 46-52 . . . II 137, 29.
 10, 48 . . . II 137, 31.
 11, 13. 14 . . . II 400, 15.
 11, 20. 21 . . . II 400, 15.
 11, 25: II 300, 24. 319, 15.
 396, 6.
 11, 30. 31 . . . II 362, 11.
 12, 25 . . . I 15, 26.
 12, 27: II 223, 7 || 336, 15.
 12, 30 . . . II 376, 23.
 12, 36 . . . II 359, 5.
 13, 9 . . . I 165, 16.
 13, 10 . . . I 165, 13.
 13, 11-13 . . . I 30, 3.
 13, 18 . . . II 300, 1.
 13, 21-23 . . . II 111, 2.
 13, 21 . . . I 172, 6.
 13, 22 . . . I 172, 1.
 13, 25 . . . II 339, 20.
 13, 27 . . . II 91, 4.
 13, 31 . . . II 23, 23. 26.
 14, 14 . . . *I 124, 7.
 14, 20 . . . I 151, 15.
 14, 27 . . . I 144, 11.
 14, 30 . . . I 144, 13.
 14, 34 . . . I 135, 16.
 14, 36: I 24, 23. 25, 28 ||
 II 205, 14. 27. *255, 15.
 14, 38: II 299, 23. 386,
 15. 22.
 14, 49 . . . I 192, 14.
 14, 55-61 . . . I 51, 1.
 14, 61: I 182, 16. — II
 205, 1.
 14, 62 . . . II 359, 4.

14, 68. 70. 71: *I 167, 20.
 15, 3-5 . . . I 51, 2.
 15, 5: I 182, 16. — II 205, 5.
 15, 7-14 . . . I 166, 32.
 15, 10 . . . II 257, 7.
 15, 17-19 . . . *I 161, 5.
 15, 17 . . . II 205, 6.
 15, 27 . . . I 167, 2.
 15, 28 . . . I 166, 31.
 15, 29-32: I *105, 4. 180, 8.
 15, 33 . . . I 159, 32.
 15, 34-33 . . . *I 178, 21.
 15, 36 . . . *I 162, 17.
 15, 37 . . . II 142, 11.
 15, 38 . . . I 159, 31.
 15, 39 . . . *II 255, 11.
 15, 42-47 . . . I 180, 9.
 15, 46: I 190, 24. 191, 3.
 16, 3-5 . . . *II 56, 13.
 16, 4 . . . *II 61, 10. 19.
 16, 5 . . . *II 56, 9. 59. 24.
 16, 6 . . . *II 61, 2.
 16, 7 . . . II 61, 28.
 16, 9-11: I *178, 25. 182, 22.
 16, 14 . . . I 164, 8.
 16, 15 . . . II 129, 22.

Lukas

1, 13 . . . II 331, 14.
 1, 26-38 . . . I 90, 25.
 1, 31 . . . I 204, 10.
 1, 35: I 123, 24. — II 142, 19.
 1, 37 . . . *II 15, 13. 24, 12.
 1, 59 . . . II 52, 15.
 1, 66 . . . II 55, 3.
 1, 78 . . . II 400, 26.
 2, 7 . . . I 102, 13.
 2, 9-14 . . . *I 119, 10.
 2, 13: I 111, 1 || II 339, 19.
 2, 14 . . . I 111, 2.
 2, 21 . . . II 52, 15. 53, 9.
 2, 52 . . . I 3, 5.
 3, 3 . . . I 96, 32.
 3, 4 . . . II 79, 16.
 3, 7 . . . II 371, 2.
 3, 16 . . . I 26, 22.
 3, 17 . . . I 94, 13.
 3, 21. 22: I *90, 22. *91, 9.
 *92, 1. 97, 20. 99, 21.
 3, 21 . . . I 99, 10.
 3, 22: I 80, 3. *92, 3. 93, 10.
 94, 21. 27. 95, 28. 96, 5.
 19. 100, 4. — II 231, 16.
 3, 23-38 . . . *II 63, 7.
 4, 1-13: II 53, 11. 114, 7 ||
 394, 25.
 4, 3 . . . II 321, 10.
 4, 8: II 12, 23. 214, 18.
 273, 5.

4, 19 . . . II 344, 6.
 4, 25. 26 . . . I 170, 6.
 4, 25 . . . II 330, 2.
 4, 27 . . . I 170, 4.
 4, 32 . . . I 195, 5.
 5, 8 . . . I 115, 25.
 5, 10 . . . I 113, 14.
 5, 13 . . . I 98, 29.
 5, 27 . . . I 113, 19.
 5, 30-32 . . . I 256, 5.
 5, 31. 32 . . . I 189, 17.
 5, 31 . . . I 255, 15. 256, 8.
 5, 32 . . . I 289, 13.
 6, 12 . . . II 320, 4.
 6, 13 . . . I 113, 13.
 6, 14 . . . II 354, 7.
 6, 18 . . . I 367, 1.
 6, 20-22 . . . I 194, 30.
 6, 20 . . . II 87, 11.
 6, 23 . . . I 5, 13.
 6, 24: *I 196, 27. 197, 20.
 198, 8. — II 87, 12.
 6, 27. 28 . . . II 251, 4.
 6, 28 . . . II 256, 3 || 299, 21.
 6, 29: II *169, 23. 176, 15.
 20. *207, 12. 211, 6.
 6, 35: I 297, 15 || II 322, 14.
 6, 38: I 10, 29. 31 || II 330, 19.
 6, 44 . . . II 380, 9.
 6, 47 . . . II 236, 5.
 6, 48: I 43, 21. 24. 26. 44,
 9. 10. 45, 7.
 6, 49 . . . I 43, 22. 44, 2. 4.
 7, 5 . . . II 343, 20.
 7, 9 . . . II 343, 22.
 7, 11-17 . . . I 169, 29.
 8, 2. 3 . . . I 118, 24.
 8, 2 . . . *I 178, 25. 182, 22.
 8, 4 . . . I 242, 14.
 8, 5: I 44, 15. 16. 18 || 280,
 17.
 8, 6 . . . I 44, 17.
 8, 7 . . . I 44, 17. 18. 21.
 8, 8: I 44, 17. 45, 9 || 194,
 17. — II 185, 6. 194, 5.
 8, 9. 10 . . . I 217, 22.
 8, 9 . . . I 186, 13.
 8, 10 . . . I 47, 9 || 186, 13.
 8, 11 . . . I 44, 18.
 8, 12 . . . I 44, 18.
 8, 13: I 45, 4. 6. 22 || 101, 4.
 8, 14: I 44, 18. 21. 45, 1. 2.
 46, 10. 11 || II 174, 24.
 8, 15: I 45, 4. 8. 46, 3 || II
 357, 2.
 8, 18 . . . II 400, 14.
 8, 33 . . . II 247, 5.
 8, 43-48 . . . II 104, 25.
 8, 49-56 . . . I 169, 27.
 8, 52 . . . I 169, 28.

9, 1 I 113, 13.	11, 11 II 321, 10.	16, 25 II 342, 16.
9, 12-17 *I 122, 1.	11, 13 II 321, 13.	17, 1. 2 II 67, 19.
9, 14 I 168, 17. 210, 22.	11, 15 ff. II 230, 16.	17, 4. 3 II 379, 16.
9, 20 I 297, 27.	11, 15: I 83, 4. — II 242, 11.	17, 20. 21 II 356, 26.
9, 23-25 I 12, 8.	11, 42-52: *I 196, 27. 197,	17, 24 II 116, 2.
9, 23 I 13, 21. 33, 15.	20. 198, 8.	18, 1. 2 II 320, 26.
9, 24 I 37, 7.	11, 48 I 196, 18.	18, 11 I 258, 12.
9, 25 I 12, 28.	11, 49: I 137, 25. 271, 23.	18, 13 I 258, 10.
9, 26 I 31, 6. 34, 13.	272, 6. — II 44, 1. 88, 23.	18, 14: I 257, 3. 258, 14.
9, 28-36 I 217, 27.	115, 12. 119, 10. 13. 133,	18, 18 II 12, 18.
9, 28-31 II 138, 19.	8. 139, 16. 168, 27. 190,	18, 19: I 9, 5 II 12, 19.
9, 28-30 II 145, 19.	16. 224, 2. 227, 3. 228, 1.	325, 16.
9, 28 I 186, 1. 285, 27.	231, 1. 233, 12. 292, 24	18, 25: II *86, 13. 27. *169,
9, 29 I 285, 18.	364, 23.	19. 174, 26.
9, 30 I 186, 4.	11, 50. 51 II 257, 15.	18, 35-43 II 137, 29.
9, 31 II 145, 21.	11, 50 II 313, 4.	18, 39 II 137, 37.
9, 34. 35 I 186, 5.	12, 4-9 I 30, 26.	19, 17 II 291, 26.
9, 35: I 194, 10. — II 231, 16.	12, 4 I 31, 14. 17. 23.	19, 26 II 400, 14.
9, 38 II 333, 24.	12, 5: I 31, 26. 29 *II 95, 20.	19, 44 I 134, 16.
10, 1 I 187, 5.	12, 6 II 391, 13.	20, 4. 5 II 362, 11.
10, 2: I 94, 11 II 299, 22.	12, 7 II 287, 20 324, 2.	20, 36 I 298, 13. 15.
10, 6 II 35, 28.	12, 8: I 32, 2. 16. 24 142,	20, 38: II 223, 7 336, 15.
10, 17-23 *I 171, 19.	23. — II 241, 30. 242, 3.	20, 43 II 359, 5.
10, 17-20 I 231, 30.	12, 9: I 32, 12. 33, 10	21, 12 I 165, 16.
10, 17 I 187, 8.	142, 23.	21, 14-19 I 29, 25.
10, 18: I 365, 10. — II 115,	12, 10 II 374, 15.	21, 20 I 143, 18.
8 362, 21.	12, 11. 12 I 29, 22.	21, 26 II 339, 20.
10, 19: I 34, 7 170, 22. —	12, 24. 27 *II 169, 21.	21, 33 II 23, 23. 26.
II 207, 5. 219, 23 328, 26.	12, 29. 24 II 175, 28.	22, 3 *I 171, 19.
10, 21: II *169, 20 323, 7.	12, 31 II 299, 20.	22, 11 *I 124, 7.
10, 22: I 193, 14. — II 88,	12, 32 I 200, 30.	22, 15 I 124, 8.
19. 194, 30.	12, 34 II 362, 9.	22, 25 II 175, 3.
10, 27: II 322, 14. 376, 23.	12, 45 II 379, 22.	22, 26. 27 II 175, 1.
10, 34: I 255, 27. 285, 12. —	12, 46 I 35, 4.	22, 27: I 133, 6 II 323, 4.
II 1, 9.	12, 49 I 35, 6. 7.	22, 28 II 272, 25.
11, 1 ff. II 334, 1.	12, 50 I 26, 27. 35, 9.	22, 34 I 144, 13.
11, 1: II 302, 6. 11. 13. 21.	12, 58. 59 II 390, 8.	22, 37: I 166, 31. — II 271,
326, 2. 334, 2. 340, 33.	13, 11 II 270, 15. 22.	16. 17.
393, 7.	13, 12. 16 II 270, 5.	22, 40: II 299, 23. 386, 15. 22.
11, 2-4: II 340, 20. 403, 2.	13, 16 II 270, 18.	22, 42: I 25, 27 II 205, 14.
11, 2: II 229, 1. 347, 17.	13, 25 II 351, 20.	*255, 15.
353, 14. 18. 355, 10. 22.	13, 26. 27 I 171, 11.	22, 57. 58. 60 *I 167, 20.
356, 26. 357, 25. 26. 358,	13, 34 II 47, 7.	22, 62: I 147, 24. 164, 7.
3. 4. 23. 359, 17. 360, 5.	14, 11 I 257, 3.	22, 69 II 359, 4.
11, 3: II 359, 18. 363, 24.	14, 26 I 35, 11. 14. 22.	23, 9 I 51, 2.
364, 27. 366, 30. 33. 367,	14, 34. 35 II 287, 5.	23, 21: II 194, 14. 257, 6.
7. 10. 368, 20. 369, 7. 18.	14, 34 II 287, 2.	23, 19. 18 I 166, 32.
23. 370, 9. 28. 371, 28.	14, 35: I 194, 17. — II 185,	23, 19. 25 II 257, 7.
372, 3. 10. 375, 2. 11.	6. 194, 5.	23, 33 I 167, 2.
15.	15, 4 ff. I 286, 28.	23, 35-39 *I 105, 4.
11, 4: II 309, 29. 317, 2. 29.	15, 7 II 321, 16.	23, 35-37 I 180, 8.
375, 21. 379, 25. 380, 4.	15, 32 I 247, 22.	23, 36 *I 162, 17.
7. 381, 23. 382, 1. 23. 383,	16, 10 II 291, 26.	23, 43 I 33, 20.
11. 385, 19. 24. 386, 17.	16, 13: *II 217, 11. 220, 4.	23, 44. 45 I 159, 32.
387, 9. 23. 388, 30. 391,	222, 2. 22. 224, 27. 226,	23, 45 I 161, 23.
18. 393, 5.	28. 232, 22. 234, 11. 273,	23, 46. 44 *I 178, 21.
11, 5. 6 II 321, 1.	11. 12.	23, 46 II 142, 11.
11, 8 II 321, 5.	16, 16 II 366, 26.	23, 50-55 I 180, 9.
11, 9. 10 II 321, 8.	16, 19-31 II 87, 12.	23, 53: I 190, 24. 191, 1. 3. 7.
11, 9 II 77, 18.	16, 22-24 II 384, 14.	24, 2: *II 56, 13. 61, 10. 19.

24, 4: *II 56, 10. 59, 24. 27.
 24, 5. 6 . . . II 61, *2. 27.
 24, 14. 15 . . . I 184, 17.
 24, 15-17 . . . I 184, 19.
 24, 15 . . . *I 192, 20.
 24, 26. 27 . . . II 152, 12.
 24, 30-35 . . . I 164, 8.
 24, 30: I 189, 34. 192, 8.
 24, 31: I 184, 22. 24. 189,
 34. 192, 8.
 24, 34: I *178, 26. 182, 25.
 24, 36-43: I *178, 24. 182, 19.
 24, 36 . . . *I 192, 20.
 24, 39 . . . I 183, 26.

Johannes

I, 1. 2: I 277, 27. 294, 20. —
 II 23, 24. 193, 6.
 I, 1. 3: II 139, 24. 141, 22.
 I, 1. 4 . . . I 172, 5.
 I, 1: I 120, 22. 135, 25. 136,
 13. 137, 25. 158, 30. 237,
 6. 256, 8. 271, 23. 285,
 13. 15. 287, 13. 373, 24.
 — II 4, 25. 5. 3. 25. 25.
 44, 1. 88, 19. 23. 119, 10.
 13. 15. 120, 7. 133, 8. 135,
 21. 138, 7. 10. 148, 25.
 168, 9. 20. 22. 27. 196, 8.
 200, 13. 219, 11. 18. 221,
 2. 8. 224, 2. 225, 10. 26.
 227, 3. 26. 229, 9. 230, 21.
 231, 1. 233, 12. 242, 26.
 283, 20. 292, 10. 24 || 357,
 12. 361, 16. 364, 23. 369,
 21. 372, 2.
 I, 3. 4 . . . II 74, 25.
 I, 3 . . . II 139, 16.
 I, 4 . . . II 11, 10.
 I, 5 . . . II 202, 20.
 I, 9: I 43, 15 || 299, 1. —
 II 11, 9. 20. 12, 1. 4. 74,
 26. 129, 25. 150, 15 || 338,
 22. 361, 11. 400, 26.
 I, 12 f. . . . II 339, 17.
 I, 12 . . . II 347, 10.
 I, 14. 18: I 234, 3. — II
 12, 10. 12. 120, 8. 167, 23.
 194, 21. 215, 13. 221, 2.
 227, 3. 230, 8. 23. 231, 18.
 235, 5. 242, 26. 249, 17.
 279, 4. 283, 20 || 344, 26.
 348, 18. 349, 8. 362, 2.
 386, 8.
 I, 14: I 285, 16-20. — II
 44, 1. 79, 19. 88, 23. 133,
 8. 135, 10. 138, 9. 13. 17.
 26. 139, 1. 5. 25. 148, 25.
 29. 149, 2. 5. 6. 168, 27.

193. 6. 194, 22. 200, 13.
 225, 10. 227, 26. 230, 21.
 231, 1. 233, 12. 292, 24 ||
 357, 12. 361, 16. 364, 23.
 365, 24. 25. 26. 369, 13.
 I, 17 . . . II 140, 28
 I, 18: I 193, 14. 178, 14.
 200, 13.
 I, 26. 27: I 136, 21. — II
 13, 13.
 I, 26: I 136, 24 || II 320, 17.
 I, 29: I 137, 30. — II 258, 9.
 I, 32-34 . . . I 99, 4.
 I, 32: *I 92, 5. 93, 27. 100, 5.
 I, 33 . . . I 26, 22.
 I, 42 . . . II 354, 7.
 I, 51: I 99, 13 || II 323, 11.
 2, 19: I 137, 20. 229, 13. —
 II 230, 27.
 2, 20 . . . I 137, 22.
 2, 21: I 137, 21. 229, 14. —
 II 230, 28.
 2, 25 . . . I 151, 12.
 3, 12 . . . II 299, 20.
 3, 16. 18: II 12, 10. 12. 120,
 8. 167, 23. 194, 21. 200,
 13. 215, 13. 221, 2. 227, 3.
 230, 8. 23. 231, 18. 235, 5.
 242, 26. 249, 17. 279, 4.
 283, 20 || 344, 26. 348, 18.
 349, 8. 362, 2. 386, 8.
 3, 16 . . . I 11, 17 || 124, 27.
 3, 21 . . . I 299, 1.
 3, 29 . . . II 339, 6.
 3, 31 . . . II 362, 11.
 4, 6. 7 . . . I 124, 10.
 4, 14 . . . II 91, 5 || 395, 8.
 4, 21. 24 . . . II 140, 21.
 4, 24. 23 . . . II 140, 28.
 4, 24: I 193, 20. — II 140,
 11. 19. 25. 141, 7. 178, 17.
 4, 34 . . . II 360, 28.
 4, 35. 36 . . . II 329, 21.
 4, 48 . . . I 175, 25.
 5, 23 . . . II 227, 21. 26.
 5, 24 . . . I 38, 21. 23.
 5, 27 . . . I 32, 21.
 5, 31 . . . I 99, 29.
 5, 39: I 230, 1. — II 17, 19.
 77, 17. 106, 27.
 5, 44: II 341, 31. 385, 8.
 5, 46. 47 . . . I 131, 10.
 6, 5-13 . . . *I 122, 1.
 6, 10: I 168, 17. 210, 22.
 6, 26 . . . II 364, 5.
 6, 27 . . . II 364, 10.
 6, 28. 27 . . . II 364, 17.
 6, 28. 29 . . . II 364, 13.
 6, 32. 33 . . . II 364, 18.
 6, 32 . . . II 364, 30.

6, 33. 35. 48. 51: II 321, 9.
 6, 33 . . . I 98, 15.
 6, 34. 35 . . . II 365, 2.
 6, 35 . . . I 185, 29.
 6, 51: I 135, 27. — II 114,
 20. 23. 167, 25. 168, 2.
 9 || 365, 4. 13. 366, 29.
 369, 4.
 6, 52-56 . . . II 239, 21.
 6, 53-57 . . . II 365, 15.
 6, 53 . . . II 365, 24.
 6, 58 . . . II 365, 26.
 6, 63: II 363, 19. 377, 7.
 7, 15 . . . II 86, 23.
 7, 38 . . . II 91, 6 || 395, 8.
 7, 42 . . . I 87, 2. 102, 23.
 8, 12 . . . II 11, 9. 12, 2.
 8, 23 . . . II 362, 11.
 8, 37 . . . I 35, 30. 36, 2.
 8, 39 . . . I 36, 1. 3.
 8, 40: I 119, 20. 154, 19.
 — II 167, 20.
 8, 58 . . . II 229, 28.
 9, 5 . . . II 11, 9.
 9, 10. 14. 17. 21. 26. 30. 32:
 I 170, 16.
 9, 39 . . . II 190, 7.
 10, 7 . . . I 135, 26.
 10, 8 . . . II 219, 19.
 10, 9: I 185, 29. — II 167, 25.
 10, 10 . . . II 219, 20.
 10, 16 . . . II 323, 6.
 10, 18: I 145, 29. 229, 4.
 10, 21 . . . I 170, 16.
 10, 23. 24 . . . *I 121, 11.
 10, 24 . . . I 100, 2.
 10, 29: II 232, 6. 233, 9.
 10, 30 . . . II 229, 16. 24.
 11, 25: I 200, 6. — II 168, 5.
 11, 37 . . . I 170, 16.
 11, 38-44 . . . I 170, 1.
 11, 42 . . . II 326, 8.
 11, 52 . . . II 323, 6.
 12, 6 . . . II 315, 3.
 12, 15 . . . II 292, 9.
 12, 24 . . . II 258, 3.
 12, 25 . . . I 35, 17.
 12, 29 . . . II 233, 9.
 12, 31: I *169, 2. 366, 20.
 12, 32 . . . I 47, 2.
 12, 40 . . . I 170, 19.
 12, 45 . . . II 230, 2.
 12, 49 . . . II 232, 6.
 13, 1 . . . II 350, 5. 21. 27.
 13, 2. 27 . . . *I 171, 19.
 13, 2 . . . I 133, 1.
 13, 3 . . . II 350, 8.
 13, 4. 5 . . . I 133, 2.
 13, 8 . . . I 133, 5.
 13, 25 . . . II 148, 30.

13, 29 . . . I 139, 15.
 14, 3 . . . II 97, 2.
 14, 6: I 10, 28 || 119, 18.
 135, 26. 136, 13. 14. 137,
 25. 154, 17. 185, 28. 196,
 22. 299, 1. 373, 24. — II
 5, 3. 88, 23. 115, 12. 119,
 10. 13. 133, 8. 136, 32.
 153, 6. 167, 24. 25. 168, 2.
 7. 9. 225, 10. 227, 28.
 229, 29. 231, 1. 233, 12.
 238, 10. 279, 4. 292, 24 ||
 335, 20. 361, 16. 364, 23.
 14, 8 . . . II 194, 20.
 14, 9: II 194, 9. 12. 16. 18.
 230, 2.
 14, 10. 11 . . . II 229, 19.
 14, 10 . . . II 235, 21.
 14, 12: I 134, 22. 170, 15.
 14, 16. 26 . . . II 320, 21.
 14, 23: II 236, 5 || 344, 27.
 350, 14. 357, 7.
 14, 27: I 35, 1 || II 237, 24. 27.
 14, 28: II 232, 6. 233, 9 ||
 350, 10.
 14, 30: I *169, 2. 366, 20. —
 II 252, 9.
 14, 38 . . . I 144, 13.
 15, 4-6 . . . II 13, 6.
 15, 4 . . . II 13, 5.
 15, 8. 16: II 359, 2. 377, 6.
 15, 14. 15 . . . II 298, 6.
 15, 18 . . . I 38, 22.
 15, 19 . . . I 30, 14.
 15, 26: II 320, 21. 335, 20.
 16, 5 . . . II 350, 12. 26.
 16, 7 . . . II 320, 21. 335, 20.
 16, 11: I 366, 20. — II 270, 26.
 16, 12: I 128, 12. 15. 22.
 129, 3.
 16, 13: I 128, 12. 129, 9.
 13. 20.
 16, 23. 24 . . . II 334, 22.
 16, 23 . . . II 334, 26.
 16, 24 . . . II 334, 29.
 16, 25 . . . I 358, 22.
 16, 33: II 129, 26. 237, 29.
 287, 11.
 17, 1 . . . II 326, 6.
 17, 3 . . . I 233, 18.
 17, 17: II 115, 12. 119, 10.
 13. 133, 8. 153, 6. 225, 10.
 231, 1. 292, 24.
 17, 17: I 10, 28 || II 88, 23.
 227, 28. 233, 12. 279, 4.
 361, 16. 364, 23.
 17, 21. 22 . . . II 229, 17.
 17, 21: I 37, 5 || II 229, 19.
 18, 4-8 . . . I 177, 37.
 18, 25. 27 . . . *I 167, 20.

18, 36: I 112, 22 || II 362, 11.
 18, 39. 40 . . . I 166, 32.
 18, 40 . . . II 257, 7.
 19, 1. 2 . . . II 205, 6.
 19, 2. 3 . . . *I 161, 5.
 19, 10 . . . II 194, 15.
 19, 18 . . . I 167, 2.
 19, 20 . . . I 180, 8.
 19, 29. 30 . . . *I 162, 17.
 19, 30 . . . II 142, 11.
 19, 31-34 . . . I 229, 9.
 19, 32. 33 . . . I 146, 3.
 19, 34. 35 . . . I 162, 4.
 19, 34 . . . I 191, 7.
 19, 41 . . . I 197, 1. 6.
 20, 1. 11-18: I *178, 25. 182,
 22.
 20, 12: *II 56, 10. 59, 24. 28.
 20, 17 . . . II 350, 28.
 20, 19-29 . . . I 164, 8.
 20, 19 . . . *I 192, 20.
 20, 22. 23 . . . II 380, 17.
 20, 22 . . . II 202, 1.
 20, 23 . . . II 380, 21.
 20, 24-29: I *178, 24. 182, 19.
 20, 25: I *178, 26. 182, 25.
 183, 21. 25. — II 79, 22.
 20, 26-29: I *178, 26. 182, 25.
 20, 26: I 184, 14. 185, 7.
 192, 7.
 20, 27 . . . I 184, 3. 14.
 21, 13 . . . I 124, 12.
 21, 18 . . . I 167, 28.
 21, 19: I 47, 4. 6 || 168, 1.
 21, 25 . . . II 148, 16.

Acta apostolorum

1, 3 . . . I 185, 5.
 1, 5 . . . II 202, 2.
 1, 13. 14 . . . II 239, 28.
 1, 15-26 . . . I 140, 6.
 1, 16. 20 . . . II 310, 27.
 1, 18 . . . II 315, 4.
 1, 24 . . . II 392, 15.
 1, 26 . . . I 187, 5.
 2, 2. 3 . . . II 239, 29.
 2, 16-21 . . . I 96, 26.
 2, 21: I 25, 1 || II 323, 8.
 2, 24 . . . I 182, 1.
 2, 27 . . . I 204, 15.
 2, 38: I 26, 21 || II 309, 29.
 2, 39 . . . I 96, 27.
 2, 43 . . . II 188, 25.
 3, 1-10 . . . I 170, 18.
 3, 8 . . . I 170, 20.
 3, 15 . . . II 35, 28.
 3, 23 . . . II 188, 25.
 4, 13: I 114, 9. 167, 25.
 168, 4. — II 262, 17.
 4, 32 . . . II 229, 23.

5, 16 . . . I 367, 1.
 5, 28 . . . I 209, 13.
 5, 29 . . . II 242, 21.
 5, 31 . . . II 35, 28.
 5, 36: I 108, 18. — II 82, 3.
 5, 37: I 108, 21. — II 82,
 1. 4.
 5, 38 . . . I 109, 2.
 5, 39 . . . I 22, 27 || 109, 4.
 5, 41 . . . I 5, 16 || 168, 5.
 7, 22 . . . II 84, 29.
 7, 42. 43 . . . II 8, 17.
 7, 49 . . . II 359, 5. 360, 25.
 7, 58. 59 . . . II 315, 15.
 7, 60 . . . II 333, 22.
 8, 1. 3: II 258, 25 || 315, 15.
 8, 3 . . . I 116, 7.
 8, 7 . . . I 367, 1.
 8, 9 ff. . . . I 109, 6.
 8, 9-24 . . . I 109, 12.
 8, 9: I 108, 18. — II 81, 17.
 8, 10: I 108, 17. — II 65, 18.
 81, 18.
 8, 18. 19 . . . II 65, 19.
 9, 1. 2 . . . II 315, 15.
 9, 1 . . . I 116, 7.
 9, 3 . . . II 173, 13.
 9, 4. 5 . . . II 354, 7.
 9, 21 . . . I 116, 7.
 9, 27 . . . I 167, 25.
 10, 1. 24. 27. 33 ff.: II 371, 12.
 10, 3-5 . . . I 127, 6.
 10, 9-15 . . . I 127, 8.
 10, 9. 11 . . . II 325, 7.
 10, 9 . . . I 127, 5.
 10, 11. 12 . . . II 371, 15.
 10, 12 . . . I 129, 14.
 10, 13: I 129, 15. — II 371, 16.
 10, 14: I 129, 17. 211, 7. —
 II 53, 19 || 371, 18.
 10, 15: I 129, 19. — II 53,
 20 || 371, 21.
 10, 17 ff. . . . I 127, 18.
 10, 28 . . . II 371, 19.
 10, 38: II 270, 25. 280, 21.
 11, 5. 6 . . . II 371, 15.
 11, 7 . . . II 371, 16.
 11, 8: I 211, 7 || II 371, 18.
 11, 9 . . . II 371, 21.
 11, 21 . . . II 55, 3.
 12, 2 . . . I 168, 2.
 12, 6-9 . . . I 160, 17.
 13, 9 . . . II 354, 3. 7.
 13, 18 . . . I 340, 28.
 13, 35 . . . I 204, 15.
 13, 46 . . . I 167, 25.
 14, 3 . . . I 167, 25.
 14, 22 . . . II 383, 8.
 15, 8 . . . II 392, 15.
 15, 22 . . . II 244, 29.

15, 28: I 211, 7.—II 244, 31.
245, 1.

15, 29 . . . II 245, 2. 5. 7.
16, 24-26 . . . I 160, 18.
16, 25 . . . II 325, 16.
17, 28 . . . I 277, 24.
17, 29: I 236, 13.—II 212, 11.
18, 3 . . . II 77, 1.
19, 8 . . . I 167, 25.
19, 26 . . . I 236, 18.
20, 19 . . . II 272, 25.
20, 28 . . . II 377, 1.
21, 12-14 . . . I 146, 29.
21, 23 . . . II 307, 2.
21, 26 . . . I 127, 34.
22, 4 . . . I 116, 7.
22, 6 . . . II 173, 13.
22, 20 . . . II 315, 15.
26, 10 . . . I 116, 7.
26, 13: II 137, 20. 173, 13.
26, 18 . . . II 137, 15.
28, 27 . . . I 6, 7 || 170, 19.

Jakobus

1, 2 . . . II 272, 25.
1, 18 . . . I 187, 4.
1, 25 . . . I 302, 19.
2, 23 . . . II 373, 12.
3, 8 . . . II 324, 17.
4, 1 . . . II 382, 2. 13.
5, 7 . . . II 65, 22.
5, 8 . . . II 370, 28.
5, 17. 18 . . . II 330, 2.

I Petrus

1, 3. 23 . . . II 376, 7.
1, 3 . . . II 335, 25.
1, 6. 7 . . . I 36, 19.
1, 6: I 36, 23 || II 272, 25.
1, 17 . . . I 89, 34.
1, 18. 19 . . . II 377, 1.
1, 19: I 13, 5. 46, 25. 26.
2, 2 . . . I 287, 20.
2, 5: I 38, 26 || 317, 21. —
II 236, 31. 237, 3.
2, 9: I 6, 22 || 303, 6. —
II 10, 8. 47, 10.
2, 11 . . . II 382, 2. 13.
2, 17 . . . II 285, 15.
2, 21 . . . I 155, 17.
2, 22: I 123, 17. 256, 19.
285, 2.
2, 23 . . . II 205, 5.
3, 12 . . . I 21, 19.
3, 15: I 230, 3.—II 163, 24.
3, 18 . . . II 377, 7.
3, 19 . . . I 166, 5. 8.
3, 22 . . . II 361, 16.
5, 6: I 257, 6.—II 85, 24.
86, 2.

II Petrus

1, 17 . . . I 80, 3.
2, 4 . . . II 218, 7.
2, 9 . . . I 163, 13.
3, 6 . . . II 129, 22.

I Johannes

1, 1: I 98, 18.—II 185, 12.
190, 16.
1, 2 . . . I 196, 22.
1, 3 . . . I 270, 18.
1, 5: I 193, 18.—II 11,
22. 28.
1, 6 . . . II 221, 11.
1, 14 . . . II 190, 16.
2, 1. 2 . . . I 245, 15.
2, 1 . . . II 335, 20.
2, 2: I 297, 17.—II 230, 24.
2, 8: I 43, 15 || 299, 1.—
II 11, 9. 20. 12, 1. 4. 137,
18. 182, 11.
2, 15-17 . . . I 36, 26.
2, 15 . . . I 37, 6.
2, 17 . . . I 37, 2.
2, 18 . . . II 150, 25.
2, 22. 23 . . . I 38, 14.
2, 23 . . . I 38, 20.
3, 2 . . . I 298, 21.
3, 8-10 . . . II 349, 11.
3, 8. 9 . . . II 349, 9.
3, 8 . . . II 349, 4.
3, 9: II 347, 14. 348, 8.
349, 7.
3, 16 . . . I 38, 26.
4, 9: I 11, 17 || II 12, 10.
12. 120, 8. 167, 23. 194,
21. 200, 13. 215, 13. 221,
2. 227, 3. 230, 8. 23. 231,
18. 235, 5. 242, 26. 249,
17. 279, 4. 283, 20 || 344,
26. 348, 18. 349, 8. 362,
2. 386, 8.
4, 10 . . . II 230, 24.
4, 18 . . . II 336, 17.
5, 16 . . . II 381, 16. 17.

Judas

6 . . . II 218, 7.
15 . . . I 280, 20.

Römer

1, 3: I 32, 20 || 87, 2.—II
148, 13.
1, 8 . . . II 129, 22.
1, 14 . . . I 143, 7. 249, 19.
1, 18-23 . . . II 72, 25.

1, 18. 19 . . . II 198, 21.
1, 18 . . . II 73, 9. 198, 25.
1, 19: I 244, 3. 300, 27. —
II 72, 20. 73, 19.
1, 20. 21 . . . I 244, 5.
1, 20: II 73, 21. 91, 10.
130, 2. 188, 2. 198, 11.
15. 19. 26 || 313, 4.
1, 21: I 243, 29. 300, 28.
—II 73, 24. 198, 30.
1, 22-24 . . . II 386, 28.
1, 22. 23: I 265, 10. 300, 29.
1, 22: II 199, 1. 200, 15.
1, 23: II 74, 1. 199, 3 ||
389, 26.
1, 24: II 34, 4. 199, 7 ||
387, 10. 14. 389, 29. 391, 20.
1, 25: I 9, 1 || 214, 17. —
II 74, 4. 199, 9. 214, 26.
215, 9.
1, 26. 27. . . . II 386, 33.
1, 26: II 34, 4 || 387, 13. 16.
390, 2. 6. 9. 391, 21.
1, 27: II 200, 17 || 390, 4. 12.
1, 28. 29 . . . II 199, 31.
1, 28: II 34, 3 || 387, 4. 13.
17. 390, 21. 391, 22.
2, 4. 5 . . . I 341, 25.
2, 5 . . . I 341, 29. 342, 31.
2, 14. 15 . . . II 40, 17.
2, 15 . . . I 58, 13. 59, 7.
2, 16 . . . I 326, 13. 16.
2, 17 ff. . . . *II 44, 23.
2, 23 . . . II 228, 5. 273, 13.
2, 27 . . . I 127, 4.
2, 29: I 127, 4.—II 174, 18.
3, 13 . . . II 324, 17.
3, 29 . . . II 64, 18.
4, 19 . . . I 54, 34.
5, 3-5 . . . I 39, 2.
5, 7 . . . I 297, 23.
5, 8 . . . I 297, 21.
5, 12 ff. . . . II 105, 33.
5, 14 . . . I 313, 21.
6, 2 . . . I 186, 26.
6, 4 . . . I 190, 19.
6, 9 . . . I 146, 13.
6, 10 . . . I 190, 14.
6, 12: II 357, 22. 358, 29.
7, 9. 10 . . . I 256, 25.
7, 12 . . . II 172, 21.
7, 14: I 274, 3.—II 172, 20.
7, 22: I 170, 19.—II 64, 4.
188, 25. 197, 28.
7, 24: I 4, 24. 25. 29. 30.
II 201, 10. 271, 3.
7, 25 . . . I 5, 1.
8, 2: II 218, 15 || 328, 4.
8, 3 . . . II 139, 1.
8, 6. 7. 10. 13: II 156, 6.

8, 6. 7: I 6, 21, 19, 18 || II 239, 18, 240, 13, 21.
 8, 7: II 173, 25, 174, 1 || 382, 2.
 8, 8 II 188, 32.
 8, 9 II 189, 2, 190, 12.
 8, 13: II 54, 8, 188, 28, 203, 3 || 328, 10.
 8, 14, 15, 19, 23: II 335, 26.
 8, 14, 15: I 108, 6 || II 336, 13.
 8, 14: I 368, 21. — II 139, 27, 202, 7, 225, 14 || 380, 10.
 8, 15: I 108, 11. — II 225, 13, 15 || 321, 12, 336, 16, 347, 8, 12.
 8, 16, 17 II 348, 11.
 8, 18 I 4, 3, 32, 7.
 8, 19-21: II 14, 18, 224, 21.
 8, 19, 20 II 14, 11.
 8, 19 II 215, 1.
 8, 20, 21: I 9, 11 || II 215, 4.
 8, 20: II 200, 30, 215, 2.
 8, 21: I 9, 13, 14, 1 || II 214, 27.
 8, 26, 27: II 301, 8, 322, 21.
 8, 26: II 299, 10, 301, 4, 13, 17, 21, 25.
 8, 27: II 301, 23, 317, 16, 336, 19.
 8, 28 II 393, 2.
 8, 29, 30 II 310, 20.
 8, 29: II 303, 19, 348, 19, 349, 9.
 8, 32 II 258, 8.
 8, 35-37 I 53, 5.
 8, 35 I 53, 2, 15.
 8, 36 I 208, 12.
 8, 37: I 53, 18 || II 301, 22.
 8, 38 I 53, 11, 21.
 8, 39: I 15, 18 || 52, 32, 53, 2, 11, 20, 23, 214, 12.
 9, 8 I 35, 29.
 9, 11 II 309, 26.
 9, 12 II 309, 29.
 9, 13 II 310, 6.
 10, 4 I 42, 24.
 10, 8 II 356, 29.
 10, 10: I 17, 2, 8, 11 || II 348, 15.
 10, 12, 13 II 323, 8.
 10, 13 I 25, 1.
 10, 18: I 114, 26, 204, 13.
 10, 19 I 10, 7.
 11, 11: I 200, 12. — II 152, 4.
 11, 12 II 152, 5.
 11, 22 II 329, 9.
 11, 25, 26 II 152, 7.
 11, 33 II 373, 23.
 11, 34 II 298, 1.
 11, 36 II 135, 14.
 12, 2 II 349, 3.

12, 6: II 83, 29 || 337, 10.
 12, 14: II 253, 7, 256, 3.
 13, 1, 2 II 281, 6.
 13, 1 II 188, 25.
 13, 7, 8 II 375, 24.
 13, 8 II 378, 1.
 14, 1 I 54, 34, 35.
 14, 2: I 287, 21 || II 366, 8, 12, 15, 369, 8.
 14, 8 II 366, 29.
 14, 9 I 187, 21, 23.
 14, 10 II 378, 11.
 14, 15 II 244, 8.
 14, 21 II 244, 7.
 15, 19-21 I 116, 10.
 15, 19 II 173, 11.
 16, 5 I 187, 4.
 16, 20 I 34, 5.
 16, 25, 26: I 131, 1, 255, 17.
 16, 27 II 402, 34.

I Korinther

1, 5: II 172, 26, 173, 8 || 339, 1, 384, 2.
 1, 18 ff.: I [*61, 18.] 243, 12.
 1, 18: I 120, 22, 137, 4, — II 175, 13.
 1, 20 I 243, 18, 22.
 1, 21: I 66, 12, 243, 28, — II 17, 15, 147, 13.
 1, 23 I 66, 20.
 1, 24: I 66, 20, 120, 22, 137, 4, 201, 19, 373, 24, — II 5, 3, 175, 13, 227, 3, 228, 1, 231, 1, 233, 12, 292, 24 || 364, 23.
 1, 26-29 I 244, 9.
 1, 26: I 244, 17. — II 85, 4, 210, 2.
 1, 27-29 II 74, 7.
 1, 27, 28 II 199, 12.
 1, 27: I 200, 28, 265, 7, — II 17, 13, 23, 195, 17.
 1, 28: I 243, 22. — II 17, 13, 23.
 1, 29 II 315, 19.
 1, 30: I 373, 24. — II 5, 3, 43, 20, 44, 1, 88, 23, 115, 12, 119, 10, 13, 133, 8, 135, 1, 168, 27, 224, 2, 227, 3, 228, 1, 231, 1, 233, 12, 292, 24 || 297, 9, 357, 12, 364, 23.
 1, 31 I 44, 19.
 2, 2 I 188, 13.
 2, 4, 5 II 71, 23.
 2, 4: I 57, 14, 114, 5, 19, 260, 31.

2, 5: I 114, 7, 19. — II 2, 9, 210, 2.
 2, 6-8 I 216, 31.
 2, 6, 8: II 224, 6, 230, 16, 252, 9 || 357, 14, 19.
 2, 6: I 65, 26, 154, 13, 217, 6, 243, 22, 254, 14. — II 34, 13, 79, 24, 345, 21.
 2, 7: I 243, 28, 255, 9. — II 149, 15.
 2, 9 II 375, 7.
 2, 10 II 88, 14 || 302, 4.
 2, 11: I 300, 20 || II 298, 9.
 2, 12, 13 II 298, 13.
 2, 13, 15 II 395, 12.
 2, 13, 14: [I 341, 5. —] II 264, 6.
 2, 13: I 317, 21. — II 163, 3.
 2, 14, 15: II 319, 7, 380, 10.
 2, 14 II 141, 4.
 2, 16 II 2, 10, 298, 1.
 3, 1, 3 II 366, 1.
 3, 1 I 3, 4.
 3, 2, 3: I 188, 15, 248, 25 || II 366, 2.
 3, 2 I 248, 23.
 3, 9 I 46, 6 || 273, 19.
 3, 11 II 33, 26.
 3, 12, 13 II 115, 3.
 3, 12: I 11, 21, 33, 26 || 283, 6, 22, 295, 7. — II 16, 11, 140, 4, 8, 212, 11, 236, 31.
 3, 13, 14, 15 I 283, 15.
 3, 16, 17: II 173, 26, 236, 19.
 3, 16: I 296, 1. — II 134, 10.
 3, 17: I 296, 4 || II 384, 23.
 3, 18: I [*61, 18.] 65, *18, 20, 24, 66, 2.
 3, 19: I 65, *18, 20, 23. — II 82, 13. — II 83, 10, 84, 23, 175, 10.
 3, 22 II 375, 17.
 4, 9: I 17, 2 || II 377, 11.
 4, 11-13 II 383, 19.
 4, 12, 13: II 66, 27, 198, 3.
 4, 12 II 256, 4.
 5, 4 II 399, 5, 14.
 5, 7 II 239, 20.
 6, 9, 10 II 363, 19.
 6, 10 II 253, 8, 256, 2.
 6, 15: I 295, 32, 33 || II 327, 25.
 6, 16: I 10, 19 || II 119, 9.
 6, 17: I 136, 33. — II 119, 11, 20 || 361, 1, 3.
 6, 19: I 295, 32, 296, 1. — II 134, 10, 236, 19.
 7, 2-6 II 398, 8.
 7, 3 II 377, 22.
 7, 5: II 300, 16, 317, 2, 377, 23, 398, 11.

- 7, 9 II 272, 12.
7, 40 II 134, 25.
8, 4. 11 II 240, 32.
8, 5. 6 I 298, 8.
8, 5 II 223, 16.
8, 6 II 223, 24. 27.
8, 7 II 223, 27.
8, 8 . . . II 53, 24. 244, 27.
8, 13 II 244, 9.
9, 8. 9. 10 I 130, 4.
9, 9. 10 I 322, 13.
9, 9 II 40, 2.
9, 13 I 27, 4.
9, 20 . . . I 127, 32. 133, 17.
9, 26: I 44, 14 || II 202, 31.
9, 27 . . . II 54, 5. 239, 18.
10, 1. 2 I 322, 20.
10, 3. 4 I 322, 25.
10, 11 I 316, 12.
10, 13 II 382, 11.
10, 20 ff. . . . II 243, 27.
10, 20. 21: II 241, 6. 16.
245, 4.
10, 21 I 38, 6. 7. 12.
10, 31 . . . II 248, 4. 6. 21.
11, 3. 7 II 133, 11.
11, 4. 5 II 300, 25.
11, 7 II 348, 23.
11, 19 I 212, 24.
12, 1. 4. 7 I 337, 8.
12, 3: II 347, 22. 25. 28.
348, 4.
12, 4 II 83, 29.
12, 8. 9: I 242, 23. — II 84, 2.
12, 8: I 9, 17 || 94, 26. 216, 10. — II 175, 16 || 358, 6. 12.
12, 9 I 242, 26.
12, 10 I 242, 26.
12, 11 II 337, 10.
12, 26 II 322, 18.
12, 27 II 327, 25.
13, 9 II 358, 8.
13, 10: II 91, 13. 358, 10. 12.
13, 12: I 13, 10. 11 || 242, 2. — II 91, 12. 188, 15. 201, 16 || 322, 9. 358, 10.
14, 1 I 317, 21.
14, 15: II 301, 27. 324, 14.
14, 37 II 395, 12.
15, 2 II 80, 3.
15, 3 I 185, 12.
15, 5 I 187, 4.
15, 5-8: I *178, 26. 182, 25. 185, 13.
15, 6-8 I 187, 6.
15, 8 I 187, 11.
15, 9 II 315, 20.
15, 10 II 315, 23.
15, 12 ff. . . . I 211, 11.
15, 21. 22 . . . II 105, 33.
15, 22: I 313, 19. — II 179, 25. 180, 5.
15, 24. 25. 27. 28: II 358, 19.
15, 24 II 359, 7.
15, 25. 26 . . . II 105, 10.
15, 26 II 359, 8.
15, 32 I 39, 6.
15, 35-38 II 19, 18.
15, 35 II 246, 5.
15, 36 II 23, 14.
15, 37: II 23, 12. 15. 24. 3. 25, 21.
15, 38: II 19, 30. 23, 15.
15, 40-42 II 10, 25.
15, 40. 41 I 329, 28.
15, 40 I 332, 1.
15, 41. 42 I 299, 15.
15, 42-44: II 20, 3. 23, 16. 99, 28.
15, 42: I 330, 2. — II 24, 5. 25, 22.
15, 43 I 330, 5.
15, 44 I 330, 6.
15, 46: [I 341, 5. —] II 264, 6.
15, 48. 49 II 20, 7.
15, 49: I 35, 2 || II 20, 14 || 348, 22. 349, 22. 352, 16. 359, 27. 362, 10. 15.
15, 50: I 43, 11 || II 20, 14 || 363, 19.
15, 51. 52 II 18, 11.
15, 51 II 20, 19.
15, 52: I 187, 26. 29. 30. — II 18, 16.
15, 53. 54: II *184, 1. 359, 11.
15, 53: II 21, 2. *183, 10. 13. 18.
15, 54-56 II 21, 7.
15, 54: II 21, 6. 105, 12.
15, 55 II 359, 10.
16, 15 I 187, 4.
II Korinther
1, 5 I 39, 8. 13.
1, 7 I 39, 14. 18. 24.
1, 12: I 19, 11 || II 210, 2.
1, 22 II 97, 1.
2, 15 I 98, 17.
3, 5. 6 II 140, 14.
3, 6: II 172, 6. 24 || 377, 7.
3, 7. 8 II 172, 14.
3, 13-16 I 323, 6.
3, 15-17 II 140, 30.
3, 15 II 63, 26.
3, 16: I 323, 8. — II 63, 29. 30.
3, 17 II 63, 30.
3, 18: II 63, 30. 188, 18 | 318, 32. 348, 19. 349, 9.
4, 4: I 32, 18 || 356, 20. 366, 20. — II 12, 21. 230, 4. 21 || 348, 19. 357, 14. 19.
4, 6: I 43, 15 || 368, 18. — II 75, 1.
4, 7 I 4, 17.
4, 8. 9 II 383, 17.
4, 8 II 393, 16. 22.
4, 10 II 188, 28.
4, 16: I 170, 19. — II 188, 25. 197, 28.
4, 17. 18 II 90, 15.
4, 17: I 4, 5. 8. 46, 16 || II 90, 24.
4, 18: I 41, 15. 46, 16 || II 90, 20. 130, 1. 159, 15. 198, 9. 12. 224, 19.
5, 1-4 *II 184, 1.
5, 1: II 20, 28. *183, 9. 10.
5, 4: I 4, 27 || II 20, 29. 156, 25. *182, 24. *183, 2.
5, 6 II 201, 17.
5, 8: I 5, 24 || II 201, 18.
5, 10 II 378, 11.
5, 16: II 138, 16. 189, 15.
5, 20: I 133, 16. — II 221, 5. 225, 19. 24.
5, 21 I 123, 18. 285, 3.
6, 2 I 39, 19. 28.
6, 3. 4 I 40, 1.
6, 4 I 40, 4. 5. 6.
6, 5 I 40, 8.
6, 6 I 40, 12.
6, 7 I 40, 17.
6, 8 I 40, 19. 20.
6, 9: I 40, 25 || II 395, 3.
6, 10 I 40, 27.
6, 14. 15 II 358, 26.
6, 15 II 113, 28.
6, 16: I 296, 1. — II 134, 10. 173, 26. 236, 3 || 352, 9. 359, 3.
9, 10 II 314, 15.
10, 3-5 II 68, 4.
10, 3. 4 II 197, 25.
10, 3 II 328, 9.
10, 5: I 273, 15. — II 2, 12 || 366, 25.
10, 17 I 44, 19.
10, 18 I 33, 2.
11, 14 II 224, 6.
11, 23 II 383, 13.
11, 24. 25 II 383, 15.
11, 28. 29 II 322, 21.
12, 1-5 II 173, 13.

12, 2-4: II 47, 29, 148, 23.
 12, 2, 4 . . . I 13, 10.
 12, 2: I 99, 15, 17 || II
 197, 18.
 12, 4: II 70, 12, 194, 3 ||
 297, 19, 301, 19.
 12, 7, 6 . . . II 299, 8.
 12, 7: II 230, 16 || 315, 25.
 384, 3.

Galater

1, 4: I 166, 1. — II 34, 12,
 125, 27 || 357, 15, 374,
 12, 16.
 1, 5 II 402, 34.
 1, 11, 12 . . . II 173, 15.
 1, 12 II 173, 13.
 1, 15: II 309, 25, 310, 2 ||
 315, 14.
 1, 16 I 43, 11.
 1, 19 I 97, 11.
 2, 5 II 173, 18.
 2, 9 I 127, 28.
 2, 12 . . . I 127, 22, 25, 31.
 2, 19 II 366, 29.
 2, 20: I 12, 21, 23 || 190, 10.
 4, 1, 2 II 347, 3.
 4, 1, 3, 6, 7 . . II 336, 16.
 4, 4: I 124, 13 || II 347, 5.
 4, 5, 6 II 335, 26.
 4, 6, 7 II 336, 13.
 4, 6 II 301, 11.
 4, 10, 11 . . . II 239, 8.
 4, 10 II 373, 4.
 4, 19: II 348, 19, 349, 9.
 4, 21-24 . . . I 317, 10.
 4, 21, 22 . . . I 129, 29.
 4, 24 . . . I 11, 24 || 130, 1.
 4, 26 I 317, 15.
 5, 2 II 53, 13.
 5, 8 II 128, 11.
 5, 17: I 226, 9. — II 240,
 19 || 382, 2, 13.
 5, 18: II 202, 7 || 380, 10.
 5, 19 II 358, 31.
 5, 21: *I 196, 27, 197, 20,
 198, 8.
 5, 22 . . . II 329, 7, 359, 2.
 5, 25 II 203, 5.
 6, 1 II 395, 12.
 6, 8 II 342, 19.
 6, 14: I 190, 11. — II 68,
 2, 10, 15.

Epheser

1, 3-5 II 310, 13.
 1, 4 II 315, 11.
 1, 13 II 97, 1.
 1, 17 I 46, 12.
 1, 18 I 43, 17.

1, 21: I 165, 30. — II 263,
 13 || 339, 21, 374, 13, 17.
 1, 23 II 350, 24.
 2, 2 II 202, 32.
 2, 3 I 341, 21.
 2, 6 II 239, 26.
 2, 7 II 374, 7, 14.
 2, 10 II 376, 22.
 2, 12: I 200, 25. — II 36,
 1, 224, 14, 225, 3, 257, 22.
 2, 20, 21 . . . I 225, 12.
 2, 20, 22 . . . II 236, 31.
 2, 20 . . . II 35, 9, 237, 6.
 2, 22 II 344, 25.
 3, 8 I 187, 10.
 3, 9, 10 . . . II 139, 16.
 3, 10, 11 . . . I 43, 14.
 3, 14, 15 . . . II 390, 25.
 3, 15 I 14, 24.
 3, 16: I 170, 19. — II 134,
 4, 188, 25, 197, 28.
 3, 17 II 344, 25.
 3, 20 . . . II 314, 13, 375, 6.
 4, 7 II 340, 3.
 4, 9 I 166, *5, 8.
 4, 10 I 87, 4.
 4, 14 II 19, 9.
 4, 17 II 50, 15.
 4, 24 II 361, 22.
 4, 30 . . . II 97, 1 || 377, 4.
 5, 1 . . . II 134, 8, 235, 24.
 5, 2 II 300, 14.
 5, 3 II 384, 16.
 5, 16 II 125, 29.
 5, 27 II 343, 14.
 5, 31, 32 . . . I 322, 16.
 5, 31 II 119, 9.
 6, 10, 11 . . . II 250, 9.
 6, 11, 12 . . . II 393, 11.
 6, 11, 13 . . . II 272, 16.
 6, 11: II 1, 9, 250, 8, 290, 19.
 6, 12: I 43, 11, 44, 7 || II
 250, 11 || 360, 16, 22, 362,
 5, 13, 382, 13, 17, 20.
 6, 16 II 395, 3, 6.
 6, 24 I 254, 25.

Philipper

1, 23 I 43, 11.
 2, 5-9 I 288, 12.
 2, 6-8 II 86, 4.
 2, 6, 7 I 284, 29.
 2, 7, 8 II 350, 20.
 2, 7: II 148, 25 || 350, 23.
 2, 8: I 164, 22, 285, 4 ||
 361, 23.
 2, 9 I 46, 26.
 2, 10, 11 . . . II 275, 20.
 2, 10: II 396, 27, 397, 2, 16.

2, 15: I 227, 9 || II 352, 18.
 3, 8: I 128, 27. — *II 124, 12.
 3, 10 I 190, 15.
 3, 14: II 358, 16, 403, 5.
 3, 19 II 385, 1.
 3, 20: I 132, 14. — II 225,
 4 || 349, 20, 362, 8, 14, 28.
 3, 21: I 4, 23 || II 88, 6, 201,
 11, 271, 2, 273, 3 || 301,
 16, 310, 20, 348, 24, 352,
 23.
 4, 7: I 5, 23, 34, 27, 47, 15.
 4, 13: I 24, 5 || II 287, 10 ||
 309, 30.

Kolossor

1, 5 II 384, 17.
 1, 10 I 228, 19.
 1, 12: I 6, 16, 9, 4, 17, 4 ||
 204, 10.
 1, 13, 15 . . . II 348, 24.
 1, 13 II 12, 22.
 1, 15: I 10, 3, 32, 18, 29 ||
 154, 17, 158, 27, 356, 20.
 — II 12, 21, 41, 21, 88,
 21, 119, 15, 22, 120, 8,
 133, 7, 135, 7, 10, 139, 5,
 167, 23, 178, 14, 194, 9,
 21, 23, 215, 7, 219, 18,
 230, 4, 21, 234, 27, 235,
 5, 242, 26 || 303, 19, 348,
 19, 361, 20.
 1, 16: I 298, 16. — II 141,
 27 || 339, 21.
 1, 18: I 199, 21. — II 151,
 2 || 303, 19.
 1, 19: I 42, 24 || II 350, 24.
 1, 24: I 33, 19 || II 119, 28.
 1, 25 I 21, 7.
 2, 3 II 344, 20.
 2, 8: I 54, 11, 15, 16, 18, 27.
 2, 9: I 42, 24 || II 350, 24.
 2, 10 II 350, 25.
 2, 12 II 239, 25.
 2, 14 II 378, 9.
 2, 15: I 39, 23, 26 || 106, 26,
 186, 25, 27. — II 207, 5.
 2, 16: I 128, 21, 133, 14,
 — II 240, 6, 8 || 374, 21.
 2, 18, 19 . . . II 8, 24.
 2, 18 [I 77, 12.]
 2, 19 I 8, 9.
 3, 1 . . . II 180, 11, 239, 25.
 3, 5: II 54, 6, 188, 29 || 359, 1.
 3, 8 I 342, 3.
 3, 9, 10: II 235, 6 || 364, 22.
 3, 9 II 133, 14.
 3, 10: II 134, 5, 235, 19,
 23, 29, 265, 3 || 348, 20,
 361, 22.

3, 17 II 248, 6.
4, 6: I 230, 2. — II 80, 23.

I Thessalonicher

3, 13 II 370, 28.
4, 13-15 I 188, 3.
4, 15. 16 II 18, 22.
4, 16. 17 II 18, 27.
4, 16 I 187, 30.
5, 2 I 211, 13.
5, 5 I 189, 15.
5, 6. 8 I 268, 8.
5, 7 II 379, 22.
5, 17: II 324, 19. 325, 1.
349, 18. 358, 22.

II Thessalonicher

1, 5 I 280, 20.
2, 1-12 II 177, 3.
2, 2 I 211, 13.
2, 3. 4: I 172, 17. — II
116, 1 || 327, 15.
2, 4: II 115, 8. 118, 9 ||
371, 8.
2, 6-10 I 172, 21.
2, 9. 10 I 173, 15.
2, 9: II 116, 26 || 308, 16.
2, 10-12 I 172, 29.
3, 1 I 261, 5.

Hebräer

1, 3: II 11, 5. 15. 168, 15.
230, 2. 231, 11.
1, 5 I 135, 30.
1, 6 II 303, 19. 335, 5.
1, 7 I 13, 29.
1, 8 II 353, 2. 360, 23.
1, 9 II 150, 29.
1, 14: II 4, 13. 249, 27 |
370, 7.
2, 10 II 35, 28.
2, 12 II 335, 28.
2, 14. 15 II 169, 1-7.
2, 14 I 43, 11.
2, 15: I 289, 13 || II 336, 17.
2, 17: II 4, 25. 197, 21. 230,
25. 242, 27. 252, 3 || 320,
20. 334, 14.
3, 1: I 231, 10. 292, 11. —
II 4, 25. 197, 21. 230, 25.
242, 27. 252, 3 || 320, 20.
334, 14.
3, 5: I 42, 18. 24 || II 192, 10.
3, 14 I 11, 17.
4, 3 II 313, 4.
4, 9 II 374, 20.
4, 12 I 15, 11. 34, 24.

4, 14. 15: II 230, 25. 242,
27. 252, 3 || 320, 20.
4, 14: II 4, 25. 90, 27. 249,
15. 16 || 381, 3.
4, 14-16 I 231, 10.
4, 14 f. . . . II 334, 14.
4, 14: I 13, 22 || II 197, 21.
4, 15: I 123, 14 || II 335, 22.
5, 1 I 27, 6.
5, 10: II 4, 25. 197, 21. 230,
25. 242, 27. 252, 3 || 320,
20. 334, 14.
5, 11: I 307, 24. — II 63, 2.
182, 20.
5, 12-14: I 248, 30 || II 366,
4. 369, 8.
5, 12: I 3, 6 || 254, 23.
287, 21.
5, 14: I 254, 22. 23. 287,
21. — II 83, 18. 19.
6, 4 II 338, 22.
6, 5 II 263, 13.
6, 20: II 4, 25. 197, 21. 230,
25. 242, 27. 252, 3 || 320,
20. 334, 14.
7, 20. 21 II 334, 14.
7, 26: I 27, 12 || II 4, 25.
197, 21. 230, 25. 242, 27.
252, 3 || 320, 20. 334, 14.
7, 27 I 27, 6.
8, 1-6 I 231, 10.
8, 1: I 34, 20 || II 4, 25. 197,
21. 230, 25. 242, 27. 252,
3 || 320, 20. 334, 14.
8, 3: I 27, 6 || II 335, 19.
8, 5: I 128, 19. — II 47, 24.
9, 11: II 4, 25. 197, 21. 230,
25. 242, 27. 252, 3 || 320,
20. 334, 14.
9, 13 I 27, 2.
9, 14 I 27, 12.
9, 24 II 182, 11.
9, 26: I 330, 15 || II 313,
4. 374, 2. 5.
10, 1: I 128, 20. 301, 10 || II
373, 5.
10, 4 I 27, 2.
10, 10 II 320, 20.
10, 12 I 27, 6.
10, 13 II 359, 5.
10, 29 II 228, 6.
10, 32-36 I 41, 3.
10, 32 I 41, 10.
10, 33 I 41, 11.
10, 34 I 41, 12.
10, 35 II 352, 13.
11, 16 II 291, 24.
11, 37. 38: II 159, 10. 170, 8.
12, 2: I 34, 19 || II 35, 28.
12, 10 II 354, 15.

12, 15. 16 II 392, 22.
12, 22. 23 II 225, 5.
12, 22: II 96, 1. 180, 10. 13.
291, 24.
12, 28 II 339, 17.
12, 29: I 283, 1. 4. 20. —
II 140, 1. 8. 10. 142, 4. 6.
13, 3 I 152, 21.
13, 8 II 372, 23.
13, 21 II 402, 34.

I Timotheus

1, 12: I 24, 5 || II 287, 16.
1, 15: I 116, 3. 289, 13.
297, 25.
1, 19 I 211, 15.
2, 1. 2 II 290, 21.
2, 1 II 321, 2.
2, 8-10 II 300, 3.
2, 8: I 254, 18. — II 195,
28 || 316, 27. 317, 29. 318,
5. 395, 21. 24. 397, 21.
2, 9. 10 II 318, 16.
2, 9 II 318, 7.
2, 10 II 318, 12.
3, 2 I 244, 22.
3, 15 II 35, 6.
3, 16 I 228, 15.
4, 4. 5 II 248, 9.
4, 10: I 245, 13. 277, 15.
297, 16.
4, 13 II 77, 16.
5, 3. 16. 17 II 377, 17.
5, 14: II 272, 12 || 371, 8.
5, 18 I 322, 13.
6, 7 II 129, 22.
6, 11 II 183, 12.
6, 12 II 142, 8.
6, 15 II 223, 13.
6, 17. 18 II 172, 27.
6, 18. 19 II 344, 20.
6, 20. 21 I 211, 13.

II Timotheus

1, 3 II 64, 20.
1, 10 I 255, 19.
2, 5: I 4, 12 || II 115, 2.
273, 2.
2, 8: I 87, 2. — II 148, 13.
2, 11 I 190, 16.
2, 12 I 34, 21.
2, 15 II 2, 2.
2, 18 I 211, 12.
2, 20. 21 I 340, 8.
3, 4 II 343, 7.
3, 6. 7 II 94, 25.
3, 17: II 183, 12. 188, 26.
4, 5 I 268, 8.

4, 7. 8 . . . II 202, 28.
 4, 7 . . . II 142, 8.
 4, 18 . . . II 402, 34.
Titus
 1, 6-11 . . . I 244, 18.
 1, 6 . . . I 244, 22.
 1, 9: I 244, 20. 245, 1. —
 II 77, 15.
 1, 10. 11 . . . I 244, 21.
 2, 2 . . . II 1, 10.
 2, 14 . . . I 296, 19.
 3, 3-4 . . . I 117, 8.
 3, 5. 6: I 117, 12 || II 297, 3.
 3, 10. 11 . . . II 67, 3.

Apokalypse des Johannes

1, 5 . . . I 199, 21.
 1, 6 . . . II 225, 1.
 1, 20: II 323, 10. 352, 18.
 2, 1. 8. 12. 18: II 323, 10.
 2, 7 . . . *II 103, 20.
 2, 23: I 40, 10 || 317, 16.
 3, 1. 7. 14 . . . II 323, 10.
 3, 20 . . . II 370, 24.
 5, 8 . . . II 234, 19. 21.
 5, 9: I 46, 25. 26 || II 377, 1.
 5, 10 . . . II 225, 1.
 6, 9 . . . I 27, 3. 37, 12.
 7, 2 . . . I 79, 9.

7, 3-8 . . . II 97, 1.
 9, 4 . . . II 97, 1.
 10, 4 . . . II 76, 22.
 10, 9. 10 . . . II 76, 11.
 12, 3-17 . . . II 370, 29.
 13, 2. 4. 11 . . . II 370, 29.
 13, 8 . . . II 313, 4.
 14, 1 . . . II 97, 1.
 16, 12 . . . I 79, 9.
 16, 13 . . . II 370, 29.
 17, 8 . . . II 313, 4.
 20, 2 . . . II 370, 29.
 20, 4 . . . I 27, 3.
 21 . . . II 93, 25.
 22, 12 . . . I 40, 10.

Kirchliche Schriftsteller.

Agrapha

(her. von A. Resch, T. U. V 4)
 64 . . . I 258, 14.
 114 f. . . II 196, 5 || 299, 19.
 144 . . . II 291, 26.
 423 Anm. I: I 184, 18. 190, 1.
 441 ff. Nr. 75. 79. 80. 81: II
 232, 11.
 470 . . . I 102, 13.

Aristides

(Apolog.)

2, 5 f. ed. Hennecke: II
 139, 1.
 4, 3 f. ed. H. . . II 134, 15.
 32, 2 ff. ed. H.: II 238, 15.
 35, 9 ed. H. . . [I 77, 12.]

Athenagoras

(Supplicatio pro Christ.)

III (VII 14 Otto, p. 4 Schw.)
 II 97, 24.
 XV (VII 66. 68 Otto, p. 15 sq.
 Schw.) . . . II 212, 11.

Augustinus

De haeres. XLIII (VIII p. 10
 Anm. i ed. Maur.) II 333, 27.

Barnabas

5, 9 . . . I 115, 23.
 16, 8 . . . II 344, 25.

Brief an Diognet

II (III 160sq. Otto): II 12, 11.

Clemens Alexandrinus

(Protrepticus)

II 17. 18 p. 15 Potter: I
 286, 12.
 IV 48 p. 42. 43: II 42, 23.
 VI 70 p. 60. . . II 90, 5.
 XII 120 p. 92 sq.: II [97, 4.]

(Paedagogus)

I 6 p. 125 . . . I 24, 19.
 II 1, 18 p. 176: II 90, 5.
 II 10, 85 p. 222: I 354, 8.
 III 1, 3 p. 252: II 145, 1.
 III 3, 25 p. 267sq.: II 245, 5.
 III 8, 44 p. 280: II 390, 7.

(Stromata)

I 1, 10. 22, 150 p. 321.
 410sq. . . II 90, 5.
 I 21, 101-107 p. 378-384:
 I 281, 26.
 I 21, 145 p. 407: I 291, 25.
 I 24, 158 p. 416: II 196, 5 ||
 299, 19.
 II 2, 6 p. 431: II 349, 26.
 II 20, 110. 111 p. 487: II
 311, 16 ff.

IV 172 p. 642 . . . II 47, 8.
 V 5, 29 p. 662sq.: II 90, 5.
 V 6, 34 p. 665: II 165, 3.
 V 9, 57 p. 680 (Lysis-Brief):
 I [141, 16.] 247, 20.

V 11, 70 p. 688: I 347, 11.
 V 11, 76 p. 691: I 59, 4.
 VI 14, 114 p. 798. VII 14, 88
 p. 886 . . . I 293, 28.

VI 43 p. 762 . . . II 65, 11.

VII 2, 5 p. 831: II 350, 17.
 VII 5, 28 p. 845: II 349, 26.
 VII 6, 34 p. 851: II 390, 7.
 VII 7, 35 p. 851: II 317, 22.
 VII 7, 36 p. 852: II 317, 15.
 VII 7, 39. 44 p. 853. 857: II
 353, 15.
 VII 7, 41 p. 854. 855: II 308,
 4. 18.

VII 7, 42 p. 855: II 390, 23.
 VII 7, 43 p. 856: II 397, 19.
 VII 7, 43 p. 856. 857: II 400,
 22.

VII 8, 49 p. 861: II 319, 21.

(Quis dives salvetur)

XLII p. 960 . . . I 247, 22.

(Eclogae proph.)

19 p. 993. 994: II 336, 16.
 25 p. 995 . . . II 390, 7.
 52 p. 1001 . . . II 352, 16.

Clemens Rom.

(Ad Corinth.)

I 25, 2 . . . I 372, 7.

Clementin. Homilien

V 18 . . . I 321, 9.
 XVII 7 ff. . . II 178, 4.
 XVII 8 . . . II 134, 15.

Clementin. Recognit.

I 45 . . . II 97, 5. 103, 20.
 IV 36 . . . II 243, 27.

Dialog, himmlischer
citiert von Celsus: *II 232, 11.
Fr. daraus . . . *II 232, 12.

Dialog des Jason und Papiscus
citiert von Celsus u. Origenes:
I 325, 5 f. 16 ff.

Epiphanius

(Panarion)

I 25, 2. 26, 10. 31, 4-6, 40,
2. 5 . . . II 101, 4 ff.
I 26, 10. 31, 5. 6: II 100, 4 ff.
I 26, 10 . . . [II 50, 1.]
I 27, 5 . . . II 67, 16.
I 27, 6 . . . II 65, 26.
I 31, 7. 20 . . . *II 64, 22.
I 31, 14 . . . II 104, 25.
I 37, 2. 7 . . . II 98, 18.
I 42, 4 . . . *II 57, 23.

Eusebius

(Hist. eccles.)

II 23, 19. 20: I 97, 8.
143, 24.
IV 15, 18 ff. . II 281, 19.
IV 15, 18 . . . II 271, 22.
IV 26, 7-11 (Melito): *II
287, 24.
IV 29, 5 . . . II 68, 13.
V 1, 26 . . . II 245, 5.
VI 36, 1 . . . II 177, 23.

(Praep. evang.)

I 10, 50 (Philo aus Sanchu-
niathon) . . . *II 111, 15.
IV 2, 8. 13. 3. 14: II 154, 27.
XI 36, 1 . . . II 60, 11.

Evangelia apocrypha

p. 394 (ed.² C. Tischendorf)
II 97, 5.

Henoch

VI *II 58, 18.
X. LXVII-LXIX: *II 56, 7.

Hermas

Vis. II 4, 1 . . . II 65, 11.
Mand. VI 2 . . . II 399, 17.

Hieronymus

(De viris illustr.)

XVIII II 372, 22.

Quellen bei **A. Hilgenfeld**,
Die **Ketzergesch.** des Ur-
christ.

sind citiert:

II 57, 23. 58, 3. 64, 23. 65,
7. 66, 1. 6. 67, 16. 68, 13.
81, 20. 95, 3. 97, 2. 99, 1.
31. 101, 4. 103, 12. 104, 23.

Hippolytus

(Philosophumena)

V 7. X 9 . . . II 66, 1.
V 16 II 65, 11.
VI 35 *II 64, 22.
VII 38. X 20 . . . II 58, 3.

Ignatius

(ad Ephes.)

XIX 1: I 366, 20. — II 230,
16. 252, 9 | 357, 14. 19.

(ad Magn.)

X 1 I 11, 25.

(ad Smyrn.)

V 2 II 165, 3.

Johannes Chrysostomus

Hom. XXIX 1 ad I Cor. 12
(X 260 B C Montf.): II
155, 12.

Josephus

(Antiquitates Jud.)

I 12, 2 (213.214): II 52, 13.
III 12, 3 (280-286): II 373, 18.
XI 8, 3-5 (317-339): II 54, 20.
XVIII 5, 2 (116-119): I 96, 34.
XX 9, 1 (200. 201): I 97, 8.
143, 24.

(c. Apion.)

*περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀρ-
χαιότητος ἐν δυνάμει*: I 68,
14; *περὶ τῆς Ἰουδαίων
ἀρχαιότητος δύο βιβλία*:
I 281, 30.

I 14, 75-92 (Manetho): I
207, 23.

I 22, 163-165. 183 ff.: I
67, 27.

II 36, 256. 257: II 90, 5.

Irenaeus (Adv. haer.)

I 1, 5 II 104, 25.

I 1, 7. 8 II 59, 15.

I 1, 9-11. 14 . *II 64, 22.

I 1, 9. 10 . . . II 105, 2.

I 1, 9 II 94, 10.

I 1, 10. 11 . . . *II 264, 8.

I 1, 12 II 243, 27.

I 1, 13 *II 123, 16.

I 14, 2: II 108, 1. 109, 14.

I 14, 3 II 308, 20.

I 16, 1. 17 . . . *II 161, 6.

I 16, 2. 3 II 81, 22.

I 16, 2 II 65, 15.

I 19, 3. 20. 2: II 109, 14.

I 19, 4. 28. 3-7: II 190, 23.

I 20, 4: II 65, 26. 67, 16.

I 25, 1 *II 57, 23.

I 27, 2. 28. 2: II 103, 15.

I 28, 3 II 101, 4 ff.

I 28, 4. 6. 7: *II 123, 10.

I 28, 4 II 100, 4 ff.

III 10 I 111, 22.

III 42 II 387, 6.

IV 51, 1 *II 124, 3.

V 13, 1 sqq. . . . II 15, 7.

V 17, 3. 4 II 103, 20.

Justinian

(Ep. ad Mennam)

IX p. 487. 506 (Mansi Coll.
Conc.) II 397, 5.

IX p. 489 B C: II 333, 27.

Justinus

(Apol. I)

I 9 (I 28. 30 Otto): II 212, 11.

I 12 (I 36) II 243, 27.

I 26 (I 80. 82): *II 57, 23.

I 26 (I 80) II 65, 15.

I 44 (I 124. 126): II 65, 11.

I 59. 60 (I 158-162): II
90, 5.

I 66 (I 180. 182): II 274, 7.

(Apol. II)

II 12 (I 234. 236 Otto): II
97, 24.

(Dialog. c. Tryph.)

4 (II 18 Otto) . . . II 134, 15.

30. 35 (II 100. 116 sq.): II
243, 27.

86. 138 (II 310. 486): II
103, 20.

Pseudo-Justinus

(Cohort.)

XXIX: II 100. 102 Otto): II
90, 5.

(De resurrect.)
I, 13 (III 210 Otto): I 200, 6.
(Quaest. et resp. ad orthodox.)
Nr. 118 (V 192. 194 Otto):
II 400, 22.

Lactantius

(Divin. instit.)
I 21, 31-37 (CSEL. XIX
84 sq.) . . . II 204, 4.

Melito (Fragment)

Nr. 1 (IX 410 Otto) aus
Euseb., Hist. eccl. IV 26,
7-11 . . . *II 287, 24.

Minuolus Felix (Octavius)

VIII 4: II 211, 18. 253, 3.
VIII 5. XI: II 264, 1.
IX . . . II 97, 24.
IX 1 . . . II 271, 22.
XII 5 . . . II 238, 17.
XVIII 10 . . . II 178, 4.
XXVIII 9 . . . II 39, 2.
XXX . . . II 245, 5.
XXXII . . . II 141, 8. 15.
XXXV 3 . . . II 390, 7.

Onomastica sacra,
ed. P. de Lagarde,
sind citiert:

II 31, 23. 49, 11. 50, 2. 102,
20. 115, 8. 174, 12. 239,
22. 327, 18. 382, 25.

Origenes

(c. Cels.)

I 6 . . . II 347, 27.
I 21 . . . II 354, 8.
II 9 . . . II 361, 1. 3.
II 11, 20 . . . II 356, 5.
II 13 . . . II 308, 20.
II 20 . . . II 315, 4.
III 41 . . . II 368, 8.
III 51 . . . II 381, 13.
III 75: II 351, 5. 354, 8.
IV 5 . . . II 350, 17.
IV 12. 13. 21. V 15: II
390, 13.
IV 12. 13. V 15: II 390, 7.
IV 39 . . . II 351, 25.
IV 56 . . . II 368, 8.
IV 57 . . . II 368, 14.
IV 70 . . . II 313, 13.

IV 93 . . . II 371, 22.
V 4. 11 . . . II 333, 28.
V 10. 11. 13: II 315, 28.
V 11 . . . II 334, 19.
V 12: II 320, 17. 350, 17.
V 16 . . . II 374, 17.
V 31 . . . II 388, 1.
V 49 . . . II 371, 22.
VI 51 . . . II 356, 6.
VI 70. 71 . . . II 351, 5.
VI 71 . . . II 368, 1.
VI 77 . . . II 368, 17.
VII 44: II 299, 19. 318, 26.
397, 19.
VII 45. 46. VIII 60. 62: II
389, 22.
VIII 12. 13. 26: II 333, 28.
VIII 16 . . . II 386, 4.
VIII 17 . . . II 348, 19.
VIII 34 . . . II 323, 9.
VIII 36 64 . . . II 324, 11.
VIII 46 . . . II 326, 16.
VIII 49 . . . II 351, 5.
VIII 66 . . . II 315, 28.
VIII 70 . . . II 391, 13.

(Comm. in Gen.)

III 6 (VIII 20 Lomm.): II
315, 12.
Fr. (VIII 6 L.): II 368, 14.

(Comm. in Matth.)

XIII 2 (III 214 L.): II
322, 23.
XIII 28 (III 260 sq. L.): II
399, 17.
XIII 30 (III 265 sq. L.): II
381, 13.
XV 3 (III 331 L.): II
245, 12.
XV 11 (III 349 L.): II.
387, 22.
XV 14 (III 357 L.): II
332, 2. 3.
XV 24 (III 378 L.): II
361, 1. 3.
XV 31 (III 394 L.): II
374, 17.
XV 31 (III 393 sq. L.): II
373, 1.
XV 31 (III 395 L.): II
374, 11.
XVI 5 (IV 14 sq. L.): II
325, 20.
XVI 22 (IV 65 L.): II
325, 2.
XVI 28 (IV 79 L.): II
299, 19.
XVII 36 (IV 170 sq. L.): II
346, 29.

(In Matth. ser. vet.
interpr.)

92 (IV 431-435 L.): II 205, 16.
92 (IV 434 L.) . . . I 24, 19.

(Comm. in Joh.)

I 14 (13) (I 31 L.): II
387, 6.
I 17 (I 36 L.): II 338, 3.
I 30 (28) (I 63 L.): II
320, 13.
I 34 (31). 40 (35) (I 68.
79 sq. L.): II 352, 24.
II 29 (35) (I 155 L.): II
382, 16.
VI 20 (36) (I 231 L.): II
314, 14.
X 13 (17) (I 304 L.): II
365, 8.
X 21 (37) (I 350 L.): II
334, 4.
XIII 1. XXVIII 5 (6) (II
2 sq. 318 L.): II 325,
20.
XIII 21 (II 35 L.): II
368, 8.
XIII 27 (II 48 L.): I
108, 25.
XIII 33 (II 62 L.): II
369, 15.
XIX 1 (5) (II 146 sq. L.):
II 346, 14.
XIX 3 (14) (II 167 L.): II
374, 17.
XX 16 (18) (II 327 sq. L.):
II 350, 17.
XXVIII 4 (4. 5) (II 314 sq. L.):
II 318, 26.
XXVIII 4 (II 314 L.): II
330, 12.
XXVIII 5 (6) (II 318 L.): II
319, 21.
XXXII 7 (11) (II 412 L.): II
347, 28.
XXXII 19 (32) (II 482 L.): II
372, 11.

(Comm. in ep. ad Rom.)

II 12. 13 (VI 116-143 L.):
II 52, 9.
VIII 4 (VII 208 sq. L.): II
333, 28.
IX 26 sq. (VII 327 sq. L.):
II 281, 10.

(Ep. ad African.)

II, V, XIII (XVIII 22. 27. 42
L.) . . . II 332, 2. 3.

- (Exhortatio)
- VI (I 7, 17): II 215, 19.
 VII (I 8, 24 ff.): II 12, 11.
 VII (I 9, 1 f.): I 214, 17.
 VII (I 9, 5 ff.): II 12, 23.
 XI (I 11): I 27, 14.
 XXIX (I 25, 3 ff.): II 205, 16.
 XLVI (I 42, 6-9): I 321, 13.
- (In Gen. hom.)
- I 2 (VIII 107 sq. L.): II 349, 21.
 I 13 (VIII 121 L.): II 351, 5.
 I 13 (VIII 122 L.): II 352, 16.
 II 2 (VIII 134 L.): II 58, 3.
 II 2 (VIII 135 L.): I 314, 21.
 V 3-6 (VIII 174-180 L.): I 318, 25.
- (In Lev. hom.)
- VII (IX 300sq. L.): II 371, 22.
 VII 5 (IX 305 L.): II 371, 11.
 VIII 3 (IX 318 L.): II 329, 1.
 XV 2 (IX 425 L.): II 381, 13.
- (In Num. hom.)
- V 1 (X 40 L.): II 400, 22.
 XXVIII 2 (X 366 L.): II 58, 16.
- (In Jos. hom.)
- XXIII 3 (XI 194-196 L.): II 246, 26.
 XXIII 4 (XI 197 L.): [I 76, 10.]
- (In Jerem. hom.)
- I 16. XII 5 (XV 126 sq. 237sq. L.): II 387, 22.
 II 2, 3. XVI 6 (XV 131-133, 297 L.): II 390, 13.
 VIII 2 (XV 195 sq. L.): II 363, 1.
 IX 1 (XV 205 L.): II 387, 6.
 IX 2 (XV 207 L.): II 328, 18.
 X 5 (XV 218 L.): II 347, 26.
 XI 3 (XV 225 L.): II 377, 18.
 XII 7 (XV 240 sq. L.): II 367, 6.
 XIV 4 (XV 259 L.): II 375, 23, 377, 18, 378, 4.
 XIV 7 (XV 264 L.): II 322, 23.
- XVI 10. XV 5 (XV 302, 285 L.): . . . II 378, 9.
 XIX 2 (XV 359 L.): II 390, 23.
- (In Ezech. hom.)
- I 3 (XIV 12 L.): II 390, 7.
 I 3 (XIV 14 sq. L.): II 388, 1.
 V 4 (XIV 75 L.): II 377, 18.
 VI 4 (XIV 84 sq. L.): II 371, 8.
 XIV 3 (XIV 178 L.): II 370, 24.
- (In Luc. hom.)
- XII (V 127 L.): II 399, 17.
 XXIII (V 177 L.): II 398, 27.
 XXXV (V 218 L.): II 399, 17.
- (De oratione)
- II. XIV . . . II 196, 5.
 XI a. E. . . II 280, 9.
 XV. XVI . . . II 4, 23.
- (De principiis)
- I praef. Cap. X (XXI 26 L.) . . . I 11, 13.
 I 1, 6 (XXI 33 sq. L.): II 134, 15.
 II 4, 5 (XXI 165-185 L.): II 387, 6.
 III 1, 2 (XXI 372 sq. L.): II 311, 16 ff.
 III 4, 2, 3 (XXI 334sq. L.): II 387, 26.
 IV 5 (XXI 492 L.): II 338, 3.
 IV 16 (XXI 510 L.): II 351, 25.
 IV 35 (XXI 476 L.): II 58, 16.
- (Selecta in Psalm.)
- 28, 2 (XII 115 L.): II 330, 21.
- (Selecta in Jerem.)
- 24 (XV 450 L.): II 363, 1.
- (Citirt eigene Schriften)
- Περὶ ἀναστάσεως*: II 21, 13.
Ἐξηγητικά εἰς τὴν Γένεσιν: I 308, 7, 313, 6. (II 352, 7).
Τὰ πραγματευθέντα ἡμῖν εἰς τὴν Γένεσιν: II 120, 20, 131, 3.
Ἐξηγητικά τῆς πρὸς Θεσσα-
- λονικεῖς προτέρας ἐπιστολῆς* . . . I 188, 10.
Ἐξηγητικά τῶν προφητῶν: II 182, 6.
Ἐξηγητικά εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους . . . II 281, 10.
Τὰ πραγματευθέντα ἡμῖν εἰς τὸν μὲν καὶ τὸν μὲν ψαλμὸν . . . II 182, 7.
- Philo**
- (De Abrahamo)
- XVIII (II 13 Mangey): II 49, 11.
- (De gigant.)
- II-IV (I 263-265): II 58, 25.
 II (I 263) . . . II 11, 13.
 III u. IV (I 264, 265): I 365, 9.
 XIII (I 270, 271): I 301, 11.
 XIV (I 271) . . . II 49, 11.
- (Legum alleg.)
- III 8 (I 92) . . . II 372, 11.
- (De migrat. Abr.)
- XVI (I 450): II 171, 31; vgl. *ὡς καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν τινες ἐδίδαξαν*, ebenda Z. 32 f.
- (De mutat. nom.)
- IX. X (I 588sq.): II 49, 11.
 XII (I 590) . . . II 49, 12.
 XXIII sq. XXIX (I 598 sq. 602) . . . II 49, 12.
- (De opificio mundi)
- IV. V (I 4, 5) . . . II 118, 20.
- (Quis rer. divin. heres sit)
- XLV (I 504) . . . II 101, 11.
- (Quod deus immut.)
- X (I 279, 280) . . . I 276, 18.
- (De somn.)
- I 22 (I 641) . . . II 11, 13.
 I 22 (I 641, 642): II 91, 26.
- (De special. leg.)
- III (II 301) . . . II 27, 28.
- (De vita contemplativa)
- II (II 473) . . . I 165, 1.

Photius	XXXVII . . . II 271, 22.	(Adv. Valentin.)
Bibl. cod. 117 (p. 92 ^a , 22 sq. B.) . . . II 333, 27.	L . . . II 293, 15.	XV . . . II 59, 15.
Praedictio Petri	(De carne Christi)	XXIX . . . *II 64, 22.
IV 58, 33 ed. Hilg.: I 77, 12.	V . . . II 165, 3.	Pseudo-Tertullian
Tatian	XI . . . II 178, 4.	(Adv. omnes haeres.)
(Orat. ad Graec.)	(De corona)	II . . . II 98, 18.
ὁ πρὸς Ἑλλήνας λόγος: I 68, 16.	XI . . . II 291, 13.	Theodoretus
III (VI 12, 14 Otto, p. 3 Schw.): I 337, 11. — II 21, 28, 22, 27.	(De cultu fem.)	(Graecar. affect. curat.)
(Fragmente)	I 3. II 10 . . . II 58, 16.	disp. XI (IV 987 Sch.): I 298, 28.
VII u. VIII (p. 49sq. Schw.): II 122, 24.	(De idol.)	(Haeres. fab. comp.)
VIII (p. 50, 1 sqq. Schw.): II 356, 6.	XI . . . II 253, 3.	I 9 . . . II 102, 20.
Tertullian	XIX . . . II 291, 13.	I 10. 11 . . . II 308, 20.
(De anima)	(Adv. Jud.)	I 11 . . . II 97, 10.
XXXIV. LVII . II 65, 15.	X . . . II 103, 20.	I 24 . . . *II 57, 23.
XLIV . . . I 228, 24.	(Adv. Marc.)	Theophilus Alexandr.
(Apologet.)	I 2. 4 . . . II 143, 31.	Ep. synod. II (Galland. VII 610 A) . . . II 333, 27.
IX . . . II 245, 5.	I 14 . . . *II 57, 23.	Theophilus ad Autolycom
XVI . . . II 400, 22.	III 10. 11 . . . II 142, 22.	II 2 (VIII 48 Otto): II 212, 11.
XXX . . . II 396, 11.	III 19 . . . II 103, 20.	III 3. 8 (VIII 194. 210): I 321, 9.
XXXII. XXXV: II 281, 19.	(De oratione)	
	IV . . . II 363, 1.	
	(De pudicit.)	
	I a. A. . . . II 381, 13.	
	(Scorp.)	
	V . . . II 253, 3.	

Nicht-kirchliche Schriftsteller.

Aelian	Ambrosius	III 122 (10, 4) . I 219, 7.
(De anim.)	(Brief an Origenes)	III 177-179 (14, 1): II 29, 22.
I 9. V 10-13: *I 351, 3.	Fr. a . . . II 311, 9.	III 188. 189 (14, 6, 2-4): II 282, 23.
I 35 . . . *I 357, 3. 19.	Amlian. Marcellin.	(Bibl. Epit.)
III 23. X 16 . . . *I 371, 15.	XXII 16, 21 . II 78, 7.	3. 30. 31 . . . I 178, 16.
IV 10. V 49. VII 44. XI 15 . . . *I 360, 6.	Apolloder	Apollonius Rhodius
VI 50 (Cleanthes): *I 355, 3.	(Bibliothek)	(Argonautica)
VI 58 . . . *I 371, 26.	I 6. 7 (2, 1) . II 284, 27.	IV 595 ff. . . I 291, 8.
VII 7 . . . *I 359, 18.	I 14. 15 (3, 2): I 178, 16.	Apuleius
IX 16 . . . *I 357, 14.	I 20 (3, 6) . II 282, 23.	(De dogmate Platon.)
(Varia historia)	II 122-124 (5, 12): I 178, 17.	I 1 . . . II 78, 4. 13.
III 36 . . . I 118, 14.	II 131. 132 (6, 3): I 219, 6.	

Archilochos
(Fragmente)
Nr. 96 [82] (Poetae lyr. gr., Bergk II⁴ p. 412): I 151, 27.

Aristandros
περὶ Πλάτωνος: II 78, 4.

Aristophanes
(Acharner)
393 ff. . . . II 187, 14.
(Eccles.)
792 I 366, 22.

Aristoteles
(Analyt. post.)
I 13 (I 78^b, 4 sqq.): II 397, 5.
I 22 (I 83^a, 33): I 66, 6.
141, 1.
(De anima)
I 2 (I 40^a, 2): II 397, 5.
II 8 (I 42^{ob}, 5 sqq.): II 132, 16.
(Ethic. Nicom.)
VIII 2 (II 115^b, 6): II 111, 11.
(Fragmente)
Nr. 188 (V 151^{1b}, 15 sqq.):
II 249, 29.
(De generat. animal.)
II 3 (I 73^b, 5 sqq.): I 270, 26.
(Hist. anim.)
I 1 (I 488^a, 7 sqq.): *I
351, 3.
VIII 1 (I 588^a, 29 sq.): I
348, 8.
IX 8 (I 613^b, 23 sqq.): II
144, 2.
IX 38. 40 (I 622^b, 19. 623^b,
5 sqq.): . . *I 351, 3.
(De inventione)
II (I 16): [I 74, 12.] II 48, 11.
(De mundo)
II (I 392^a, 23): II 101, 11.
IV (I 395^b, 26 sqq.): II
154, 26.
VI (I 400^a, 16 sq.): II 396,
11.

(Organon)
I 1 (I 268^a, 7). II 351, 7.
II 4. 8 (I 286^b, 10. 290^a, 7):
II 397, 5.
(De part. anim.)
IV 10 (I 687^a, 23 sqq.): I
348, 8.
(Phys. ausc.)
I 9 (I 192^a, 31): II 368, 2.
II 2 (I 193^b, 30): II 397, 5.
(Problem.)
XI 23. 51 (II 901^b, 16. 904^b,
27) II 132, 16.
XV 8 (II 912^a, 28): II 397, 5.

Arrian
(Epicteti dissert.)
I 29, 40 II 166, 19.

Bios des Plato
(καὶ ἄλλοι δὲ πλείονες τῶν
Πλατωνικῶν ἐν τῷ Πλά-
τωνος βίῳ τοιαῦτ' εἰρη-
κασί) II 78, 6.

Callimachus
(Hymn. in Jovem)
6-8 I 239, 16.
8. 9 I 239, 6.
10 I 239, 11.
(Fragmente)
171. 374 (II 431 sq. 570
Schn.) I 236, 12.

Chaeremon
(ὁ Στωϊκός, Fragment aus der
Schrift περὶ κομητῶν)
Fr. a I 110, 6.

Chryslipp (Fragmente)
3 (p. 705 bei Gercke, Jahrb.
f. class. Phil. Suppl. XIV
1885) I 267, 3.
bei Gellius VII (VI) 1, 8-13:
II 124, 28.
Fr. a (πολλαχοῦ ἐκθήμενος):
I 91, 21.
Fr. b (ἐν τῷ περὶ παθῶν θε-
ραπευτικῷ): I 117, 16. —
II 266, 19.

Fr. c (πολλαχοῦ τῶν συγ-
γραμμάτων): I 141, 8.
Fr. d (ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συγ-
γραμμασιν). I 321, 5 ff.
Fr. e (ἐν τῇ περὶ ἀγαθῶν
καὶ κακῶν εἰσαγωγῇ):
I 334, 22.
Fr. f II 60, 9.

Cicero
(Pro Flacco)
28 II 45, 10.
(Acad. post.)
I 7, 27 II 368, 8.
I 11, 40. 41 . . . II 269, 28.
I 11, 42 II 187, 23.
(Acad. prior.)
II 6, 18 II 269, 28.
II 33, 108 . . . II 187, 23.
II 38, 120 . . . I 343, 14.
(De deor. nat.)
I 18, 48. 24. 66-68. 25, 71.
27, 75. — II 23, 59: I
284, 21.
I 35, 97 . . . *I 360, 6.
II 14, 37-39 . . *I 372, 12.
II 14, 37 . . . I 327, 5.
II 20, 52 . . . II 101, 11.
II 47, 121 . . . I 346, 22.
II 60, 150-152: I 348, 11.
II 61, 154-64, 162: I 343, 14.
III 9, 21 . . . *I 351, 3.
III 14, 35-37 . . II 142, 2.
III 33, 82 . . . II 203, 15.
(De divinatione)
I 34, 74-35, 77: *I 359, 18.
II 30, 63. 64 . . I 363, 19.
(De fato)
12, 28 sqq. . . [I 150, 10.]
(De finibus)
V 27, 79 . . . II 52, 2.
V 26, 76 . . . II 187, 23.
(De legibus)
I 8, 25 I 298, 28.
(De officiis)
I 7, 22 I 327, 5.
(Tuscul. disp.)
I 10, 20 II 52, 3.
I 9, 19 II 142, 2. 11.
II 22, 52: II 203, 15. 204, 18.

Corpus paroemiogr. gr., ed.
Leutsch et Schn.,
I 444. II 199 . II 254, 13.
I 169 sq. 439 sq. II 42 sq.
566. 703 . . I 203, 13.
II 407, 20 . . II 46, 8.

Dio Chrysothomus
(Orationes)

XXXIII (II 4. 23 sqq. Dind.):
I 221, 18.

Diodor

I 98, 2 . . II 23, 2.
IV 31, 5. 6 . I 219, 6.
IV 71 . . . I 219, 7.
IX 20. XIII 90. XX 71.
XXXII 25: [I 337, 15.]
II 22, 12.
XI 9, 4 . . I 146, 25.
XIII 86, 3. XX 14, 4: II
28, 11.

Diogenes Laërtius

Prooem. 7 (Sotion): II 27, 28.
II 3, 12. 15 . II 12, 7.
II 9, 105 . . I 116, 21.
III 1, 2 . . II 78, 4.
III 1, 5 . . II 78, 13.
III 69 . . . II 368, 8.
IV 3, 16: I 116, 22. 260, 7.
VI 2, 23 . . I 165, 4.
VI 5, 87 (Antisthenes): I
165, 2.
VII 1, 46 . . II 269, 28.
VII 1, 55 . . II 132, 16.
VII 1, 101. 102: II 52, 2.
VII 1, 117. 119. 127. 128:
II 119, 16.
VII 1, 134 . . II 368, 8.
VII 1, 136. 148. 7, 187. 188:
I 321, 9.
VII 1, 137-140: II 7, 10.
VII 1, 137-139: II 11, 13.
VII 1, 137. 138. 141: I 338,
3. — II 21, 23.
VII 1, 138-141: I 267, 3.
VII 1, 140 . . II 368, 1.
VII 1, 147 . . I 327, 2.
VII 1, 150 . . II 368, 2.
VII 1, 157: II 142, 13. 19.
VII 1, 159 . . II 382, 16.
VII 7, 191 . . II 166, 19.
VIII 1, 31 . . I 270, 20.
VIII 1, 41 (Hermippus): I
178, 13.
VIII 2, 60. 61. 67: I 145, 19.
Origenes II.

IX 1, 8 . . . *II 111, 11.
IX 10, 58. 59 . II 203, 18.
IX 10, 59 . . II 203, 15.
IX 10, 60 . . [I 119, 15.]

Dionysius von Halicarnass
(Ep. ad Ammon.)

I 5 . I 140, 29. 141, 11.

Dioscorides

V 161 . . . *I 357, 19.

Doxographi graeci,
rec. H. Diels,

sind citiert:

I [72, 14 ff.] 267, 3. 284, 23.
329, 13. 331, 32. 332, 6.
10. 19. 334, 10. 338, 3.
343, 24. 344, 3. 21. 345,
9. 349, 11.
II 7, 10. 9, 24. 11, 13. 12,
7. 16, 2. 21, 23. 22, 21.
45, 8. 51, 20. 124, 28.
132, 16. 187, 23. 264, 7.
308, 13. 367, 13. 17. 368,
1. 8. 17. 397, 5.

Empedocles (Fragmente)

V. 6 (I 1 u. 15-17 Mullach):
*II 268, 11.
V. 32. 33 (I 2): *II 111, 17.
V. 442. 443 (I 13): II 54, 3.

EpiKur (Fragmente)

68 (p. 122, 18 Us.): I 271, 12.
222 (p. 347, 28): I 60, 18,
266 (p. 191): I 335, 19. 337, 3.
334 (p. 226, 6) . I 74, 15.
354 (p. 238) . I 284, 21.
368 (p. 248, 16): I 142, 7.
369 (p. 248, 24): I 66, 7.
266, 23. — II 65, 1 | 308,
15.
390 (p. 259, 14): II 215, 19.
391 (p. 259, 24): II 260, 16.
391 (p. 259, 27): I 93, 9.
395 (p. 261, 21): II 154, 29.
516 (p. 317, 3): II 52, 1.
518 (p. 317, 9): II 51, 19.
535 (p. 322, 23): II 213, 7.

Euphorion (Fragmente)

14. 15 (Meineke, Anal. Alex.
p. 48-50) . . I 286, 12.

Euripides

(Bacchides)

498 I 160, 13.

(Bellerophon, Fragm.)

Fr. 292 (294) V. 7 (Nauck²
p. 447) . . *II 24, 15.

(Hippolyt)

612 II 259, 15.
735 ff. . . . I 291, 8.

(Phönissen)

18-20 I 150, 1.
546: I 299, 22. *347, 6. 15.
1023 I 92, 19.

(Phrixus [?])

Fr. 638 (Nauck² p. 560 sq.):
II 201, 7.

Galenus

(De anatom. administr.)

VI 9 (II 573 Kühn): II 397, 12.

(De Hipp. et Plat. placit.)

II 3 (V 219 sqq.): II 166, 19.
V 5 (V 461 sqq.): II 200, 23.

(De locis affectis)

VI 5 (VIII 414 sq.): I 145, 19.

(Protrept.)

IX (I 22) . . I 221, 18.

(De sectis)

[I sqq. (I 65 sqq.): I 211, 29.]

(De usu part. corp. hum.)

IV 17. 19 (III 331. 334): II
397, 12.

(De uteri dissect.)

I (II 888) . . II 397, 12.

Gellius

I 5, 1. 8, 3-6 . I 294, 10.

II 18, 1-5 . . I 116, 21.

Hadrian an Servian

Script. hist. Aug. Vopisc. Sa-
turn. VIII 2. 3: II 109, 14.

Hecataeus von Abdera

(περὶ Ἰουδαίων βιβλίον, vgl.
Josephus c. Apion. I 22,
183 ff. [C. Müller FHG. II
385^a]) . I 67, 29. 68, 1.

- Heraclitus von Ephesus**
(Fragmente)
✓ 62 (p. 25 Bywater): *II 111, 11.
85 (p. 35) . . . *II 15, 20.
× 96. 97 (p. 39) . *II 82, 22.
126 (p. 48): *I 58, 28. —
*II 212, 3.

Hieronymus s. Philo**Hermippus**

- (ἐν τῷ πρώτῳ περὶ νομοθεσιῶν, vgl. Josephus c. Apion. 122, 163-165, 183 ff.; I 67, 27.)

Herodot

- I 47 . . . I 135, 22.
I 131: I 59, 3. — *II 37, 2. 44, 27. 47, 16. 211, 22.
I 216: *II 27, 27. 37, 8.
II 18: *II 36, 11. 39, 14. 45, 3.
II 28. 59. 169. 170. 175: *II 37, 4.
II 29 . . . *II 37, 1.
II 38 . . . *II 28, 17.
II 41. 69. 71: *II 55, 18.
II 41 . . . *II 37, 7.
II 42: *II 37, 3. 6. 45, 3.
II 46 . . . II 28, 18.
II 47 . . . *II 37, 8.
II 69: *II 28, 16. 37, 7.
II 73 . . . *I 371, 26.
II 104 . . . *II 45, 5.
II 122: *I 178, 13. 179, 14.
II 123 . . . II 23, 2.
III 8 . . . *II 37, 2. 41, 13.
III 28 . . . II 28, 17.
III 31. 88 . . . II 27, 28.
III 38. 99: *II 27, 27. 37, 9.
III 38: *II 37, 12. 40, 11. 44, 4.
IV 14. 15: I 222, [*10.] 18.
IV 26: *II 27, 27. 37, 8.
IV 36 . . . I 228, 8.
IV 59: *II 45, 4. 108, 5.
IV 95 . . . *I 178, 12.
IV 103 . . . II 28, 10.
VII 136 . . . II 225, 15.

Hesiod

(Werke und Tage)

- 50-105 . . . I 308, 30.
53-82 . . . I 309, 10.
57 . . . I 308, 31.
90-98 . . . I 310, 15.

(Theogonie)

- 126-153 . . . I 321, 1.
164-182 . . . I 320, 29.
267 . . . *II 112, 29.
453-467 . . . I 320, 29.
481-491 . . . I 320, 30.
868 . . . *II 112, 28.

(Fragmente)

- 101 [34] (ed. Marck.): I 219, 7.
218 [119] . . . I 349, 26.

Hezychius

- s. v. ἐνωπιζου: II 367, 6.

Homer

(Ilias)

- I 34-53 . . . II 158, 14.
I 70 . . . I 328, 26.
I 399. 400: I 321, 1.
I 426 . . . *II 92, 13.
I 544 u. s. w.: I 69, 17. 320, 30.
I 590. 591: *II 112, 10.
II 204. 205: II 284, 21.
II 205: *II 284, 14. 23. 25. 285, 5. 11.
II 308-321: I 363, 19.
II 309 . . . I 365, 5.
II (547) 548: II 283, 3.
III 277 . . . II 269, 10.
IV 49: I 225, 21. 226, 32.
V 2 . . . I 83, 9. 12.
V 3 . . . I 83, 15.
V 340: I 119, 16. 161, 28.
V 385-387 . . . I 290, 20.
V 401. 900: I 198, 27.
V 845 . . . I 120, 17.
VI 48 . . . *II 92, 14.
VI 153-197: II 121, 9.
VI 155-195: I 319, 18.
VIII 346. 347: II 396, 11.
IX 319 . . . I 261, 21.
IX 320 . . . I 261, 23.
XII 200-209: I 363, 4. 364, 13.
XIII 6 . . . I 68, 20.
XV 18-24 . . . *II 112, 13.
XVI 234. 235: II 158, 23.
XX 308: *II 254, 15. 23.
XXIII 66. 67 . . . I 183, 30.
XXIV 70: I 225, 21. 226, 32.

(Odyssee)

- IV 563-565 . . . *II 178, 27.
IV 685 (XX 116. 119): I 367, 9.

- IX 109 . . . *I 346, 4. 28.
IX 261 . . . II 234, 5.
X 239 . . . II 67, 23.
X 281 . . . I 198, 17.
XI 109 . . . II 269, 10.
XI 303. 304: I 219, 9.
XI 305-320 . . . I 290, 20.
XII 39-54. 158-200: II 67, 21.
XII 45 . . . I 198, 21.
XII 184 . . . I 198, 23.
XII 323 . . . II 269, 10.
XV 526 . . . I 365, 6.
XVII 541 . . . I 367, 19.
XVII 545 . . . I 367, 21.
XX 105 . . . I 367, 7.
XX 120 (XVIII 117): I 367, 13.

Hyginus

- 167 (p. 20 M. Schm.): I 286, 12.

Jamblichus

(De myster.)

- VII 5 . . . II 49, 5.

(De Pythag. vita)

- XIV 63. XIX 92. XXVIII 134-136. 140: II 78, 7.
XXVIII 144 (?): II 78, 15.

Johannes Stob.

(Eclog.)

- II 7 (116. 120): II 119, 16.
XIV . . . II 368, 2.

Isocrates

(Busiris)

- 11, 28 . . . II 23, 2.

Juvenal

(Sat.)

- XIV 96 ff. . . *II 44, 23.
XIV 100 ff. . . *II 44, 20.

Komödie (Fragmente)

- ? . . . *II 121, 8.
? . . . *II 149, 23.

Ktesias (Pers. Ecl.)

- XXIX 2. 44 (p. 46^a 54^b 60^a C. Müller) . . . II 27, 28.

- Lucian**
(Bis accusatus)
XVI. XVII . . . I 260, 7.
(Dialog. deor.)
XIII p. 236-38: I 219, 6.
(Juppiter trag.)
XLII II 55, 19.
(Muscae encom.)
VII p. 96 . . . I 228, 24.
(Toxaris)
XXVIII II 55, 19.
(Vitarum auct.)
XVIII p. 557 . . I 213, 25.

- Lucretius**
(De rerum natura)
V 136 ff. . . . I 284, 21.
V 186 sqq. . . *I 343, 17.
V 218 sqq. . . *I 346, 4.
V 219 sqq. . . *I 348, 6.

- Lysis, ep. ad Hipparoh.**
(Jamblich., Vita Pyth. XVII
74 u. Clemens Alex., Strom.
V 9, 57 p. 680 P.): I [141,
16.] 247, 20.

- Mela, Pomponius**
III 8, 83. 84 . . *I 371, 26.

- Menander** (Fragmente)
IV 238 coll. A. Meineke: II
249, 29.

- Nicephorus Gregoras,**
Schol. zu Synesius,
De insomniis (p. 96 ed. Paris.
1553) II 49, 5.

- Numenius** (Fragmente)
9^a (ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τὰ
γαθῶν' p. 46 Theod.): I
67, 23.
24 (ἐν τῷ καλουμένῳ Ἐπο-
πι καὶ ἐν τοῖς περὶ ἀ-
ριθμῶν καὶ ἐν τοῖς περὶ
τόπου' ἐν δὲ τῷ τρίτῳ
περὶ τὰγαθῶν' p. 17sq.
57) I 324, 18.

- 36 (p. 65) . . . II 7, 11.
45 (ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ
ἀφθαρσίας ψυχῆς' p. 18
u. 68) II 60, 12.
? (fehlt bei Theod.): II 42, 26.

- Olympiodorus**
Vita Platon. a. A.: II 78, 4.

- Ovid**
(Amores)
II 6, 27 II 141, 2.
(Metam.)
XV 389. 390 . . I 330, 16.

- Pausanias**
I 18, 4 *II 42, 23.
I 30, 3 II 78, 13.
II 4, 1. 31, 12. IX 31, 3:
II 121, 9.
II 36, 8. IX 12, 2: II 29, 27.
VI 9, 6-8: I 221, 14. 229, 20.

- Pherecydes** (Fragmente)
Fr. a (fehlt bei C. Müller I
70 sqq.) . . . *II 111, 14.
Fr. b (fehlt bei C. Müller I
70 sqq.) . . . *II 112, 27.

- Herennius Philo**
(ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων συγ-
γράμματι [vgl. C. Müller
FHG. III p. 571^ab]): I
68, 2.

- Philostratus**
(Vita Apollon. Tyan.)

- I 13. II 26. VI 7. 28. VII
9. VIII 3. 7, 12: II 110, 8.
III 49 *I 371, 26.
IV 3 *I 360, 1.

- (Epp. Apoll. Tyan.)
I 345-347 ed. Kayser: II
110, 8.

- (Imagines)
II 24 (II 378 sq. ed. Kayser):
II 204, 4.

- (Vitae sophist.)
II 7, 21. 46, 30 ed. Kayser:
II 110, 8.

- Phlegon** (Fragmente)
14 (III 606 C. Müller): I 143,
34. 160, 9. 182, 8.

- Pindar** (Fragmente)
169 [151](Bergk I⁴ p. 438 sq.):
*II 38, 7.
271 [194] (Bergk I⁴ p. 466):
*I 222, 10.

- Plato**
(Apologie)
V p. 20 D: *II 82, 25.
V p. 21 A: II 157, 31.
XVIII p. 30 CD: II 226, 22.
XIX p. 31 CD: II 78, 18.

- (Convivium)
XXIII p. 203 B-E: I 311, 17.
XXIII p. 203 B: I 312, 22.

- (Cratylus)
XVII p. 400 C: *II 268, 15.

- (Epinomis)
V p. 980 D . . . *I 354, 11.
V. VI p. 981 E-983 C: II 11,
13.

- (Epist.)
II p. 312 E-313 A: *II 89,
2. 27.

- VI p. 322 DE: II 82, 31.
VI p. 323 D . . II 78, 25.
VII p. 341 . . . *II 118, 28.
VII p. 341 CD: *II 72, 16.
73, 11. 74, 22. 75, 17.
VII p. 341 C: *II 73, 10. 74,
13. 79, 27.
VII p. 341 D: *II 75, 27.
76, 15.
VII p. 341 E: *II 77, 22.
VII p. 342 AB: *II 79, 6.
VII p. 344 B: *II 77, 8. 14,
80, 26.

- (Gorgias)
XXXIX p. 484 B: II 38, 7.

- (Ion)
IX p. 539 B-D . . I 364, 13.

- (Kriton)
III-V p. 44 B-46 A: I 146, 20.
X p. 49 BC . . *II 207, 16.
X p. 49 DE . . *II 207, 25.
28*

- (Leges)
- I 6 p. 631 C: [I 75, 17.] II 172, 25.
 I 7 p. 633 D: I 295, 21.
 IV 7 p. 715 E-716 A: *II 85, 9.
 IV 7 p. 716 A: I 256, 29. 257, 4. — *II 85, 30.
 IV 8 p. 716 CD: *I 215, 5.
 V 10-14 p. 739 B-745 E: II 47, 9.
 V 12 p. 743 A: *II 86, 16. 25.
 X 1, 2 p. 886 A-E: *II 5, 26 ff. 11, 13.
 X 12 p. 903 B-E: *I 372, 12.
- (Phädon)
- XV p. 70 CD. XXXI p. 81 E-82 B. I 286, 24.
 XXX p. 81 CD: II 156, 30.
 XXX p. 81 D. I 183, 6.
 LVII p. 107 D-108 C: II 249, 29.
 LVIII p. 109 AB: *II 179, 3.
 LVIII p. 109 B: *I 292, 19. — II 180, 9, 29.
 LVIII p. 109 DE: *II 181, 29.
 LIX p. 110 DE: II 181, 4.
 LXII p. 114 BC: *II 268, 15.
 LXIII p. 114 CD: I 91, 19.
 LXVI p. 118 A. II 73, 20.
- (Phädrus)
- XXIV p. 245 C: [I 108, 9f. 326, 10. — II 348, 15.
 XXV. XXVI p. 246 B-247 C. . . II 156, 25.
 XXV. XXVI p. 246 B-247 B. . . I 354, 13.
 XXV p. 246 B-D: I 171, 23.
 XXV p. 246 BC: I 314, 1. — II 114, 16, 115, 14.
 XXVI p. 246 (D) E-247 A: II 224, 7. *238, 15.
 XXVI. XXVII p. 247 A-C: II 196, 2.
 XXVI p. 247 A-C: I 270, 21.
 XXVI p. 247 A: II 90, 23. 27.
 XXVI p. 247 B: *II 91, 4.
 XXVI p. 247 C: *II 91, 9.
 XXVII p. 247 C: II 89, 32. *90, 7, 9. *134, 15.
 XXVIII sq. p. 248. 249: II 22, 22.
- XXVIII p. 248 C-E: I 286, 24. — *II 91, 19.
 XXIX p. 249 A: II 46, 12.
 XXX p. 249 D: II 384, 5.
 XXX p. 250 BC: I 270, 21.
 XXX p. 250 B: II 224, 9.
 LI p. 276 C: I 257, 9. 11.
- (Philebus)
- III p. 12 BC: I 77, 5. 321, 18.
- (Politikos)
- XIII p. 269 C-270 A: *I 335, 19. 337, 3.
 XV p. 271 DE: *II 26, 9.
- (Res publica)
- I 1 p. 327 A: II 73, 16.
 I p. 329 E-330 A: I 81, 2.
 I p. 336 CD: I 69, 21.
 II 11. 12 p. 369 B-372 C: II 47, 9.
 II p. 379 CD: I 307, 13. 324, 4.
 II 19. 20 p. 381 A-C: *I 284, 4.
 III p. 389 A: I 307, 13. 324, 4.
 IV 6-10 p. 427 D-434 C: II 47, 9.
 IV 12-15 p. 436 A-441 C: II 51, 20.
 IV 16 p. 441 D-443 B: II 51, 21.
 V 18 p. 473 CD: II 47, 9.
 VI 18. 19 p. 507-509: *II 196, 19.
 VI 19 p. 509 B: *II 134, 24.
 VII 3 p. 517 B: *II 268, 15.
 IX 7 p. 580 D-581 E: II 51, 20.
 X p. 605 A-C: I 307, 13. 324, 4.
 X p. 614 B-621 B: I 145, 17.
 X 15 p. 617 DE, 16 p. 620 DE. . . II 249, 29.
 X 16 p. 619 B-621 D: I 286, 24. — II 22, 22.
- (Theätet)
- XXV p. 176 A: I 333, 25. 334, 4. *335, 18.
- (Timaeus)
- III p. 21 E: II 29, 27. *37, 4.
 III p. 22. . . II 22, 22.
 III p. 22 D: I 289, 29. 333, 30. *335, 13. *338, 28. — II 129, 10.
- V p. 28 C: *II 192, 25. 193, 7 ff. 23. 194, 6. 23.
 VI p. 30 B VIII p. 34 AB XIII p. 40 D-41 D: *II 118, 20.
 VII p. 33 AB: *II 131, 26.
 VII p. 33 B: II 397, 5.
 VIII p. 34 BC: II 367, 13.
 VIII p. 34 B. XIV p. 41 D: *I 354, 11.
 IX-XII p. 36 E-40 D: II 11, 13.
 IX p. 37 A: *II 112, 23.
 XI XII p. 38 B-40 D: *II 5, 26 ff.
 XIII p. 41 A: II 80, 11.
 XIV p. 41 D-42 E: *II 91, 19.
 XIV p. 41 DE: I 329, 12. 332, 21.
 XIV p. 42 A. II 51, 20.
 XIV p. 42 B-E: I 286, 24.
 XVIII p. 50 BC. 51 A. 52 A: II 368, 2.
 XXIX p. 67 B. II 132, 16.
 XXXI sq. p. 69 C-71 A: II 51, 20.
 XXXI p. 69 CD: *I 325, 10. 326, 22.
 XXXI p. 69 E-70 A: II 52, 3.
- (Timaeus Locr.)
- I p. 94 A. II 368, 2. 8.
 II p. 94 D. II 397, 5.
 IV p. 96 AB. II 367, 13.
 X p. 99 DE: *II 91, 19.
 XIV p. 102 AB: II 367, 16.
 XVII p. 104. 105: II 22, 22.
 XVII p. 104 DE: I 286, 24.
- Plinius (Nat. hist.)
- II 72 (74)-76 (78): II 338, 9.
 VII 52, 174. I 228, 24.
 VII 52 (53), 175: I 145, 19.
 VIII 1, 1-3, 5, 13: *I 360, 6.
 VIII 1, 3. . . *I 371, 3.
 VIII 27 (41), 99: *I 357, 14.
 X 2, 3-5. . . *I 371, 26.
 X 3 (4), 12. XXX 14 (44), 130. XXXVII 11 (72), 187. . . *I 357, 19.
 X 23 (32), 63: *I 371, 15.
 X 66, 188. I 330, 16.
 XI 4, 9-20, 70. 30, 108-110: *I 351, 3.
 XI 20, 70. . . I 330, 17.
 XI 30 (36), 108: *I 353, 11.
 XI 30 (36), 109: *I 354, 5.
 XI 30 (36), 110: *I 355, 3. 14.

Plutarch
(Artaxerxes)
XXVI . . . II 27, 28.
(Lycurg.)
XI . . . II 250, 29.
(Romulus)
XXVIII 4. 5: I 221, 14. 229, 20.
(Solon)
XV 2 . . . I 270, 2.
(Themistocles)
XVIII 3 . . . I 81, 2.
(De anima)
ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς: II 60, 11.
(Apophthegmata Lacon.)
p. 225 D . . . I 146, 25.
(De cohib. ira)
XIV p. 462 C . II 251, 1.
(De comm. notit. adv. Stoic.)
XXXIII p. 1076: II 119, 16.
(Decem orator. vitae, Dem.)
p. 847 EF . . . I 294, 10.
(De E apud Delphos)
XX p. 393 C . II 142, 22.
(De esu carniū)
I 7 p. 996 C . I 286, 15.
(De fortuna)
III p. 98 D . . . I 346, 22.
(De Iside et Osir.)
IX p. 354 C: *II 45, 3.
XXVIII sq. p. 361 F-362 E:
*II 42, 23.
XXXVIII. LXIV p. 366 A.
376 F: II 42, 20.
XLVIII p. 370 D: *II 111,
11.
LXXVI p. 382 B: II 134,
15.
(De placit. philos.)
I prooem. 2 p. 874 E: I 263,
25.
I 6, 7 p. 879 C. 881 F-882
A . . . I 284, 23.
I 7 p. 882 A . I 284, 21.
I 9 p. 882 C . II 368, 2.
II 15 p. 889 B . II 101, 11.

(Quaest. conviv.)
IV 6 p. 671. 672: II 110, 4.
VIII 1 p. 717 E-718 B: II
78, 4.
(De sollert. anim.)
IV p. 962 E: *I 371, 15.
XI p. 967. 968: *I 351, 3.
XI p. 967 E (968 B) (Cle-
anthes): *I 355, 3. 14.
XI p. 968 A: *I 354, 5.
XVII p. 972 BC: *I 360, 6.
XX p. 974: *I 357, 3. 14.
XXII p. 975: *I 359, 18.
XXXVI p. 984 AB: *II 42, 23.
(De Stoicor. repugn.)
XIII p. 1038: II 119, 16.
XXXVIII. XXXIX p. 1051 E-
1052 E: II 7, 10.
XLIII p. 1054 AB: II 368,
16.
(De superstit.)
XIII p. 171 C (Empedocles V,
442. 443) . . II 54, 3.
(De virtute mor.)
X p. 449 E: II 203, 15. 18.

Porphyrius

(De vita Pythag.)
26-29. 45 . . II 78, 7.

Pseudo-Archytas

Orellius, opusc. gr. vet. sent.
II p. 280 . . . I 346, 8.

Pythagoras

(τινὰ δὲ [scil. ἀνεγνωμεν]
παρὰ Πυθαγόρα): II 60, 9.

Pythagoräer, anonymer

(περὶ τῶν ἐν ἵπποισι παρ'
Ὀμήρω λελεγμένων) Fr.:
II 158, 17.

Schollen zu Aristophanes

Equit. 570 (563): *II 113, 2.

Schollen zu Euripides

Hecuba 468 . *II 113, 2.

Schollen zu Plato

Res publ. I 1, p. 327 A: *II
113, 2.

Seneca

(De consol. ad Helviam)
VIII . . . II 141, 8. 15.

(De vita beata)

IX . . . II 52, 2.

Sextus Empiricus

(Adv. Mathem.)

I (adv. gramm.) 287: II
254, 13.
VIII 397 . . . II 269, 28.
IX 127 (Empedocles V. 442.
443) . . II 54, 3.
XI 192 . . . I 318, 12.

(Pyrrh. hyp.)

II 3 . . . II 166, 19.
III 246 . . . I 318, 12.

Sextus Pythagoricius

(Sententiae)

109 (Elter p. XI): II 245, 13.

Stesichorus

Fr. 16 [18] (Bergk III⁴ p. 211):
I 219, 7.

Strabo

VII 4, 2 p. 308: II 28, 10.
IX 3, 5 p. 419: I 221, 27.
— II 155, 12.
XI 8, 6 p. 513: *II 27, 27.
XIV 1, 16 p. 638: II 23, 2.
XV 1, 56 p. 710: *II 27, 27.
XVI 2, 34-36 p. 760. 761: I
207, 23.
XVI 2, 35. 36 p. 760 sq.: *II
45, 13.
XVII 39. 44 p. 812. 814: *II
37, 7.

Suidas

s. v. ἄπρονος . . I 145, 19.
s. v. Ἀρχιλοχος: I 221, 18.
s. vv. βούπαις, ἵππος, κύν-
θαρως . . I 330, 17.

s. v. <i>Δωδωναῖον χαλκεῖον</i> : II 260, 16.	Theophrast (Charaktere) XVI I 366, 22.	Vergil (Aenëis) IV 402 sqq. . . *I 351, 3.
s. v. <i>Ἐὐριπίδης</i> : I 347, 11.	Thucydides (= <i>τις καὶ τῶν Ἑλληνικῶν σοφῶν</i>) I 70 II 239, 3.	(Georg.) I 380 sqq. . . *I 351, 3.
s. v. <i>Κλεομένης</i> : I 221, 14. 229, 20.		Xenophon (Mem.) I 1, 1 I 337, 9.
s. v. <i>ὄνον σκιά</i> : I 203, 13.	Valerius Maximus III 3 Ext. 4 . . II 203, 15. VI 9 Ext. 1 . . I 260, 7.	Zeno (Fragmente) 51 (p. 233 Pearson): II 250, 31.
s. v. <i>πέπλος</i> . *II 113, 2.	Varro (Rer. rust.) III 16, 4-9. 23. 24. 29-31: *I 351, 3.	164 (<i>ἐν τῇ Πολιτείᾳ</i> , p. 200): I 59, 4. 178 (p. 209) . . II 213, 6. 179 (p. 210) . . I 318, 9.
s. v. <i>Πλάτων</i> : II 78, 4. 13.		
s. v. <i>σοφός</i> . II 157, 34.		
s. v. <i>Φαίδων</i> . I 116, 21.		
Tacitus (Annal.) VI 28 *I 371, 26.		
(Histor.) IV 83. 84 . . *II 42, 23. V 4. 5 . . . *II 44, 23. V 5 . . *II 26, 3. 44, 20.		

II. Namenregister.

- ***Αβαρις** (ὁ Ὑπερβόρειος): I 228, 8. II.
- Ἀββακόνυ** . . . II 332, 8.
- Ἄβελ**: I 46, 19 || 315, 29. — II 63, 9. 10 || 392, 17.
- Ἀβραάμ**: I 6, 11. 14, 27. 31. 35, 30 || 72, 26. 31. 73, 2. 93, 19. 94, 24. 130, 1. 175, 16. 17. 303, 30. 304, 6. 10. 305, 22. 315, 27. — II 10, 10. 49, 6. 52, 14. 74, 15. 148, 13. 261, 14 || 354, 6. 370, 12.
- θεὸς Ἀβραάμ**: I 42, 20 || II 49, 8. (ὁ θεὸς Ἀβραάμ) I 72, 28. 30. 303, 33.
- Ἀβράμ** . . . II 354, 6.
- Ἀγαμέμνων** . . . II 187, 13.
- Ἄγγατος** . . . II 181, 22.
- Ἀδάμ**: I 93, 18. 313, 16. 17. 18. 24. — II 105, 33. 179, 22. 180, 5. 201, 15 || 352, 2. 5.
- Ἀδριανός**: I 61, 8. *232, 4. 8. — II 227, 16.
- Ἀδωνάι**: I 42, 20 || *74, 5. 75, 2. 76, 7. — II *50, 6. 7. 102, 25.
- Ἀδωνάτος**: II *45, 3. *48, 6. *50, 10. 102, 21. 25.
- Ἄζαήλ** . . . II 113, 25.
- Ἄζαρίας**: I 28, 16 || II 84, 30.
- Ἀθηνᾶ**: I 75, 25. 367, 11. — II 30, 1. *37, 4. *41, 16. *113, 2. *282, 14. 23. *283, 6. 10. 12. 15. 18. (Ἀθήνη) . . . II 283, 4.
- Ἀθῆναι**: I 118, 16. — II 22, 11. (Ἀθήνησι) I 227, 13. — II 22, 4.
- Ἀθηναίος**: II 21, 29 (Plur.) I 57, 26. 118, 16. 158, 16. 227, 15. 277, 25. *306, 17. — II *149, 29. 199, 18. 21.
- ***Αλακός** . . . I 121, 6.
- Ἀλγὴν** . . . II 93, 8.
- Ἀίγυπτος**: I 103, 18. 176, 15. 179, 12. 23 || II 343, 16. — (Plur.) I 65, 5. 9. 10. 67, 5. 7. 9. *18. 68, 11. 71, 14. 17. 25. 72, *24. 25. 33. 73, 19. 74, *10. 19. *79, 29. 95, 11. *32. *122, 7. 173, 13. 175, 9. 11. *206, 16. 18. 20. 24. 207, 11. 12. 15. 17. *23. *24. 28. *30. *208, 20. 21. 24. 26. *215, 15. 22. *216, 5. 18. 22. 24. *218, 7. 232, 13. 15. 233, 13. 234, 20. 243, 7. 9. 11. 281, 27. 301, 4. 304, 29. *306, 17. 310, 25. 319, 27. 320, 14. 323, 17. 362, 7. 366, 8. — II 23, 2. 26. 14. 29. 26. 30, 1. *37, 3. *39, 1. 5. 25. *41, 14. *45, 4. 6. 7. 48, *6. 20. *50, 19. *51, 11. *52, 12. *53, 23. *55, 20. 74, 3. 93, 10. *111, 22. *151, 25. 29. 210, 17. 18. 225, 20. 269, 20. *274, 23. *275, 30. 286, 19.
- Ἄιγυπτος**: I 16, 13 || 65, 5. *79, 28. 81, 7. 89, 23. 26. *31. *119, 6. 173, 11. 175, 18. *178, 14. 195, 17. 196, 5. *206, 17. 18. 25. *207, 14. 19. 24. 27. *208, 15. 21. 25. 27. 232, 5. 21. *301, 1. 5. *303, 3. 312, 27. 316, 3. 319, 12. *320, 11. 15. 323, 15. 18. 337, 22. *372, 1. — II 29, 27. 62, 7. *63, 13. 19. *66, 10. 261, 6 || 328, 18. 370, 5. (γῆ Αἴγυπτος) I 320, 17.
- Ἀίδιω**: II *42, 6 || 370, 30. (Plur.) II *37, 1. *41, 8. 28. *42, 2. 4. 11. 14. 17. 108, 18 || 371, 4.
- Ἀίλωαίος**: II 101, 25. 26.
- Ἀλκίνας** . . . I 92, 13.
- ***Ἀκαρνᾶνες** . . . I 230, 27.
- Ἀκαρνανία** . . . I 231, 15.
- Ἀλεξάνδρεια**: I 227, 18. — II 42, 26.
- Ἀλεξανδρεῖς** . . . I 227, 19.
- Ἀλέξανδρος** (ὁ Μακεδών): II 54, 20. 24. (ὁ Φεραῖος) I 337, 14. — II 22, 14.
- Ἀλωεῖδαι** . . . I 291, 1.
- ***Ἄλωεύς**: I 290, 18. 20. 24.
- Ἀμῶν**: I 28, 21 || II 326, 19. 337, 18.
- Ἀμβρόσιος**: I 3, 5. 14, 5. 33, 16. 36, 3. 4 || 51, 5. 203, 3. 273, 2. — II 1, 3. 70, 2. 153, 1. 292, 26 || 298, 18. 403, 4.
- Ἀμμωνίται** . . . I 318, 28.
- ***Ἄμμων**: II 36, 22. 39, 14. 16. 20. 27. 154, 19. 158, 27. 160, 3.
- ***Ἄμων**: II 45, 3. 48, 7. 50, 20. 51, 1.
- ***Ἀμφιάρεως**: I 230, 27. 231, 14. — II 185, 19.
- Ἀμφικτιόνη**: I 89, 10. — II 78, 6.
- ***Ἀμφιλοχος**: I 230, 27. 231, 15.
- ***Ἀμφίων** . . . I 121, 6.
- Ἄμω** . . . II 314, 27.
- Ἀνανίας**: I 28, 16 || II 84, 30 || 337, 20.
- Ἀναξαγόρας**: I 347, 12. — II 187, 16.
- ***Ἀνάσαρχος**: II 203, 15. 204, 17. 19. 21. 206, 9.
- Ἀνδρέας** . . . I 113, 17.
- Ἄννα**: II 303, 6 || 307, 8. 326, 14. 328, 15. 332, 5. 337, 14.
- Ἄντινοος**: I 232, 4. 5. 13. 14. 20. 24. 233, 13. 15. 234, 19. — II *66, 10. 14. 227, 17.
- ***Ἀντιόπη** . . . I 89, 20.
- Ἀντιόχεια** . . . II 244, 30.
- Ἄντιλοχος**: I 20, 24. 21, 8. 11. 22, 18. 22. 29 || 205, 22.
- Ἀντισθένης** . . . II 159, 8.
- Ἀντιφῶν** . . . I 294, 11.

- Ἄνθος: I 331, 23. 24. 337, 11. 338, 13. — II 22, 6. 23, 1.
 Ἀπελλῆς: II 58, 3. 235, 13.
 *Ἄπις . . . II 39, 17.
 Ἀποκάλυψις (Ἰωάννου): II 93, 25. 234, 21 || 323, 11.
 Ἀπόλλων: I 42, 8 || 75, 26. 89, 12. *221, 3. 25. *222, 1. 13. *224, 11. *225, 16. 20. 226, 19. 24. 228, 7. *233, 14. 17. 26. 321, 14. 365, 6. — II 3, 17. 78, 5. *108, 6. 11. 13. 14. 155, 14. 23. 157, 14. 158, 19. *253, 4. *254, 12.
 Ἀπόλλωνιος (ὁ Ἰναεὺς): II 110, 4. 6.
 Ἀραβες Ἰσραηλιταί: II 52, 13.
 *Ἀράβιοι: II 37, 2. 41, 10. 13. 42, 1. 3. 4. 14.
 *Ἀράβιον ζῶον (ὁ φοίνιξ): I 371, 26.
 Ἀργεῖοι . . . I 83, 13.
 *Ἀργίμπασα . . . II 108, 7.
 Ἀρειος πάγος: I 337, 11. — II 22, 7. 23, 2.
 Ἄρης: I 92, 13. — *II 92, 16.
 Ἀριθμοί: I 322, 29. — II 93, 28 || 306, 1. 12. 307, 22.
 Ἀριστάνδρος . . . II 78, 4.
 *Ἀριστέας (ὁ Προκοννήσιος): I 205, 11. 222, 9. 10. 15. 224, 5. 12. 25. 225, 5. 6. 17. 21. 226, 20. 21. 24. 228, 6.
 Ἀριστόβουλος . . . I 324, 13.
 Ἀριστοκρέων . . . II 204, 18.
 Ἀριστοτέλης: I 72, 12. 74, 12. 23. 118, 13. 140, 31. 141, 4. 6. 11. 213, 5. 329, 13. — II 48, 11. 154, 26. 260, 16.
 Ἀριστοφάνης . . . II 187, 14.
 Ἀρίστων: I 89, 11. — *II 72, 15. 78, 5.
 *Ἀρκάδες . . . I 306, 18.
 Ἀρκαδία: I 239, 13. — *II 121, 10.
 *Ἀρποκρατιανοί: II 66, 1.
 Ἄρτεμις: I 42, 8 || 75, 25. 26. 321, 14. — II 28, 11. 73, 16. 93, 11.
 Ἀρχιλοχος: I 221, 18. 24.
 Ἀσάφ . . . I 322, 28.
 Ἄσια: II 54, 25. *288, 15. *290, 11.
 Ἀσκάλαφος . . . I 92, 12.
 Ἀσκάλων . . . I 317, 4.
 Ἀσκληπιός: *I 205, 8. 218, 11. 219, 7. 20. 220, 13. 24. 221, 2. 25. 238, 9. 10. — II 3, 13. 18. *203, 12. *204, 8.
 Ἄισμα τῶν ἁσμάτων: I 27, 21 || II 385, 22.
 Ἀσσυρία . . . I 205, 21.
 Ἀσσύριοι: I 67, 10. 11. *18. — II 33, 12. 85, 1.
 Ἀσταφαιός: II 101, 22. 23. 102, 19.
 Ἄττικη: II 29, 23. 30, 1.
 *Ἄυγη . . . I 89, 20.
 Ἄγνουστος . . . I 158, 9. 15.
 Ἄφροδίτη: I 92, 13. — *II 92, 11. 108, 7.
 *Ἀραξ: I 86, 20. 28. 29. 87, 1.
 Ἀχιλλεύς . . . I 92, 11.
 Βαβυλών: I 242, 8. — II 114, 14.
 Βαβυλώνιοι: II 33, 12 || 326, 27.
 *Βάχχος . . . I 160, 12.
 Βαλαάμ: I 110, 18. 111, 12.
 Βαρνάβας: I 127, 26. (ἐν τῇ Βαρνάβα καθολικῇ ἐπιστολῇ) . . . I 115, 21.
 Βασιλείαι: I 88, 6. 181, 9. 341, 17. — II 261, 20. 303, 5. 307, 9. 332, 4. 377, 1. 402, 13.
 Βεελζεβούλ: . . . I 137, 6.
 Βεημων . . . II 95, 14.
 Βελίαρ (νίος) . . . II 113, 29.
 Βελλεροφόντης: I 319, 18. — *II 121, 9.
 Βενιαμίν: II 95, 27. 96, 2.
 Βηθλεέμ: I 102, 6. 7. 8. 12. 19. 103, 21.
 Βῆλ . . . I 28, 23.
 *Βιού . . . II 274, 29.
 *Βραγχίδαί: II 154, 19. 158, 26. 160, 3.
 Βραχυᾶνες . . . I 74, 20.
 Γαβαώθ . . . II 332, 26.
 Γαβριήλ: I 76, 10. — II 230, 9 || 331, 12. (ὁ ἀετοειδής) . . . II 100, 14.
 *Γαλακτογάγοι: I 68, 20.
 Γαλάται: *I 68, 21. (ἐν τῇ ἐπιστολῇ) I 127, 22 (ähnlich) II 357, 18. (λαβεῖν τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν) I 317, 17.
 Γαμαλιήλ: I 108, 29. 109, 2.
 *Γέεννα: II 95, 20. 26. 27. 96, 18.
 Γένεσις: I 290, 10. 291, 5. 303, 18. 304, 21. 307, 21. 308, 7. 313, 6. 315, 7. 317, 3. — II 30, 12. 58, 21. 105, 28. 120, 20. 128, 26. 131, 4 || 351, 15. 352, 8. 370, 12.
 Γερμανία . . . I 39, 7.
 Γεσέμ . . . I 320, 14.
 *Γέται: I 68, 21. 230, 26.
 Γίγαντες: I 302, 17. — *II 98, 16. 111, 21. 112, 7. 229, 5.
 *Γνωστικοί . . . II 64, 27.
 *Γογγύσσυρος: II 108, 6. 11. 13. 14.
 *Γόμορρα, τά: I 291, 4.
 *Δανάη . . . I 89, 19.
 Δανιήλ: I 28, 24 || 173, 7. 242, 6. 299, 17. — II 10, 18. 84, 30. 116, 1. 117, 25. 29. 118, 10. 159, 22. *203, 29. *207, 3. 8 || 325, 6. 326, 28. 338, 29. 331, 27. 332, 2. 337, 25.
 Δαρείος: II *40, 13. 14. 54, 22.
 Δανίδ: I 102, 23. 25. 240, 22. 307, 23. 341, 18. — II 83, 26. 89, 33. 133, 1. 297, 8. 310, 29. 315, 9. 318, 21. 325, 10. 15. 335, 27. 371, 5. 383, 7. 402, 14. 19.
 Δελφοί . . . II 157, 14.
 *Δευκαλίων: I 70, 25. 30. 281, 20. 314, 6. 315, 11. 14.
 Δευτερονόμιον: I 86, 4. 178, 5. 197, 27. 201, 2. 340, 28. — II 10, 1. 128, 17. 320, 9. 331, 19. 335, 6. 346, 21. 352, 10. 354, 22. 392, 3. 5. (ἡ τοῦ Δευτερονομίου φῶν) II 30, 7.
 Δημήτηρ (Δήμητρι): *I 178, 14. 179, 15. (Δήμητραν) I 42, 9.
 Δημοκρίτειος . . . I 93, 11.
 Δημοκρίτος: I 165, 1. — II 215, 21. 260, 16.
 Δημοσθένης . . . I 294, 9.
 Διδυμεύς . . . I 124, 17. 19.

- Διογένης: I 165, 4. 6. — II 159, 9.
 Διομήδης . . . II 187, 13.
 *Διονύσιος (μουσικός Αίγυπτιος) . . . II 109, 24.
 Διονύσος: I *218, 11. *219, 21. *238, 9. 10. 286, 12. — *II 37, 3. 41, 9. 11. 14. 29. 42, 1. 16. 255, 6. 256, 13. 22.
 *Διόσκουροι . . . I 218, 10. 219, 8.
 Δοσιθηνοί . . . II 81, 26.
 Δοσίθεος (ὁ Σαμαρεὺς): I 108, 26. — II 81, 17.
 *Δρυίδες . . . I 68, 21.
 *Δωδωνίδες: II 154, 18. 158, 25. 160, 2.
 οὐ ἐβδομήκοντα: I 86, 2.
 Ἐβίων . . . I 126, 19.
 Ἐβιωνάιοι: I 126, 19. (οὐ διττοί) II 65, 7. (ἀμφότεροι) . . . II 68, 13.
 τὸ Ἑβραϊκόν: II 52, 25. 95, 11. 24 || 332, 3. (Plur.) II 367, 5.
 Ἑβραῖος: I 28, 19. (Plur.) I 68, 24. 72, 6. 75, 2. 195, 16. 200, 2. 27. 206, 24. 207, 4. 8. 11. 14. 18. 26. *31, 209, 1. 301, 4. 304, 28. 32. 305, 6. 9. 10. 306, 13. 320, 17. 343, 2. — II 10, 10. 16. 6. 54, 17. 63, 17. 86, 23. 89, 9. 90, 5. 102, 20. 115, 8. 121, 16. 208, 23. 286, 19. 326, 23. 366, 4. 370, 1. 7. 372, 20. 373, 18. 374, 5. 393, 18.
 Ἐγκρατηταί . . . II 68, 13.
 Ἐζεκίας: II 326, 16. 328, 16. 337, 15. 384, 7.
 Ἐκαταῖος (ὁ ἱστορικός): I 67, 29.
 Ἐκάτη: *I 61, 13. — II 93, 8.
 Ἐκκλησιαστής: I 19, 23. II 104, 16. 201, 2 || 306, 27. 352, 20.
 Ἐλεάζαρος: I 19, 26. 20, 19.
 *Ἐλένη . . . II 65, 15.
 *Ἐλεναῖοι . . . II 65, 16.
 *Ἐλενος . . . II 65, 16.
 Ἐλενοῖνα . . . II 93, 7.
 *Ἐλενοῖνοι: I 67, 19. 68, 8.
 Ἐλιάσαρ . . . II 52, 21.
 Ἐλισσαῖος: I 181, 11. 30. 182, 4. — II 261, 20. 22.
 Ἑλλάς: I 60, 13. 79, 3. 80, 33. — II 65, 23. 155, 2. (ἡ μεγάλη) I 57, 28.
 Ἑλληγν: I 121, 5. 234, 1. 307, 3. — II 210, 15. 18. (Plur.) I 42, 9 || *57, 6. 58, 14. 59, 1. 63, 15. 66, 30. 67, 29. 68, 11. 71, 4. *10. 73, 13. 17. 19. *74, 8. 76, 2. 78, 5. 80, 21. 83, 13. 84, 9. 13. 87, 17. 88, 20. 89, 1. 3. 6. 90, 6. 91, 23. 92, 16. 110, 1. 13. 21. 23. 113, 28. 121, 5. 124, 16. 18. 135, 21. 149, 4. 22. 151, 23. 160, 14. 161, 19. 22. 164, 31. 32. 168, 7. 179, 12. 23. 199, 7. 201, 20. 25. 211, 30. 212, 10. 218, 12. 219, 2. *220, 14. 23. 25. 231, 20. 21. 234, 20. 27. 235, 26. 237, 12. 243, 13. 29. 245, 25. 248, 25. 250, 7. 255, 6. 268, 24. 271, 3. 26. 276, 20. 281, 5. *15. 286, 15. 289, 28. 290, 2. 299, 21. 300, 26. 301, 8. 310, 24. 313, 1. 315, 11. 22. 318, 5. 17. 321, 4. 323, 29. 324, 15. 28. 329, 5. 359, 14. 360, 9. 361, 19. 362, 2. — II 7, 8. 17. 20. 9. 24. 16, 1. 5. 51, 19. 60, 6. 13. *70, 6. 11. *72, 6. *74, 6. *76, 27. 78, 8. *82, 20. *84, 11. 86, 23. 91, 17. 93, 6. 98, 27. 104, 26. 106, 27. *108, 4. 10. 16. 113, 6. 118, 26. 124, 23. 129, 9. *141, 8. *151, 10. 155, 1. 156, 23. 157, 14. 22. 23. 158, 15. 20. *181, 16. 185, 24. 189, 22. 193, 13. 200, 4. 204, 20. 205, 1. 208, 11. 12. 13. 17. 209, 18. 210, 16. 20. 211, 11. 219, 3. 225, 20. 249, 28. 252, 20. 260, 15. 261, 26. 262, 1. 3. 282, 24. 284, 28. *288, 16. *290, 11 || 366, 34. 367, 5.
 Ἑλωαί . . . II 102, 26.
 Ἑλωαῖος . . . II 102, 21. 26.
 Ἐμμανουήλ . . . I 204, 11.
 Ἐμπεδοκλῆς: I 84, 20. — II 192, 2. *268, 11.
 Ἐνώχ: II 58, 10. 15. 17. 59, 9.
 Ἐξόδος: I 7, 31 || 320, 16. 322, 29. — II 52, 20. 113, 21 || 304, 20. 331, 16. 354, 10. 21.
 Ἐπίγονοι . . . I 92, 20.
 *Ἐπίδανρος . . . I 205, 10.
 Ἐπικούρειος: I 60, 25. 61, 4. 63, 4. 93, 11. 182, 29. 231, 19. 246, 5. 271, 3. 277, 4. 307, 17. (326, 28.) 30. 344, 22. 357, 10. — II 3, 22. 110, 8. 213, 20. 27. (Plur.) I 61, 7. 66, 7. 72, 2. 142, 7. 156, 9. (266, 21.) 271, 10. — II 65, 1.
 Ἐπίκουρος: I 60, 26. 63, 13. 64, 25. 72, 11. 74, 15. 23. 266, 20. 271, 13. 284, 21. — II 3, 22. 51, 19. 52, 1. 96, 25. 154, 29. 213, 7. 12. 215, 21. 260, 16.
 Ἐπίκτητος: I 250, 6. — II 71, 18. *203, 20. *204, 22.
 Ἐπὺν (Schrift des Numerius) . . . I 324, 22.
 Ἐραθαῶθ . . . II 100, 19.
 Ἐραστός . . . II 82, 30.
 *Ἐρεβλου . . . II 274, 29.
 Ἐρένιος s. Φίλων.
 Ἐριχθῆσιος . . . II 283, 3.
 Ἐρμῆς: I 76, 1. 198, 16. 19. — *II 92, 13. 15. 149, 29. 34. 151, 10. (Ἐρμείας) II 78, 24. 82, 30.
 Ἐρμῆπιος . . . I 67, 27.
 *Ἐροῦ . . . II 274, 29.
 Ἐρωσ . . . I 311, 15.
 Ἐσθήρ: II 326, 20. 328, 17. 331, 23. 25. 337, 17.
 *Ἐστία . . . II 108, 7.
 Ἐτεοκλῆς . . . I 92, 18.
 Ἐὔα: I 93, 18 || II 352, 2. (392, 10.)
 Ἐυριπίδης: *I 160, 12. — II 157, 32. 187, 14.
 Ἐγνυμένη . . . I 73, 21.
 *Ἐυρώπη: II 288, 15. 290, 11.
 Ἐύφορβος . . . II 78, 10.
 Ἐύφορτης: II 99, 1. ((ὁ πάνν)) . . . II 110, 8.
 Ἐφῆσιοι: I 217, 11 || II 310, 12. 374, 7. 399, 7.
 Ζάλευκος . . . I 264, 19.
 Ζάμολξις: I *178, 12. *179, 10. *230, 26. 250, 5.
 Ζαχαρίας: II 96, 9 || 331, 12.
 Ζεύξις . . . II 235, 13.

- Ζεύς:** I 69, 16, 321, 11. —
 II 27, 14. *149, 23, 28.
 (Ὀλύμπιος) II 235, 19.
 (Διός) I 73, 15, 75, 26.
 92, 12, 219, 7. *238, 25.
 27, 30, 31. *239, 3, 9, 12.
 286, 13, 308, 31. — II
 80, 11, 14, 16. *92, 13.
 *112, 12, 21. *253, 3. *254,
 13, 282, 26, 283, 6. (Διὶ)
 I 75, 23. — *II 47, 16.
 (Δία) I *74, 9, 76, 3, 24.
 *233, 14, 17, 27. *238,
 22. *239, 4, 10, 321, 8.
 13. — II *41, 8, 29. *42,
 3, 16. *45, 2. *47, 28.
 *48, 5. *50, 9, 16, 17, 18.
 108, 22. (Δία ἢ Ζῆνα)
 I 42, 7. (Ζῆνα) *II 45, 3.
 48, 6, 50, 10.
Ζῆνων (ὁ Κιτιεύς): I 59, 3.
 250, 5, 327, 2. — II 22,
 19, 213, 6, 250, 27, 31.
 265, 6.
Ζώνυρος . . . I 85, 3.
***Ζωροάστρης** . . . I 69, 1.

Ἥλει: I 16, 21 || II 377, 1.
 381, 6.
Ἥλιος: I 18, 10 || 88, 8, 181,
 10, 30, 182, 3, 186, 4, 187,
 15. — II 138, 25, 241,
 28 || 330, 2.
***Ἥλιος:** II 92, 17, 282, 14.
 18, 20, 24, 283, 18.
Ἥρα: I 75, 24, 321, 8, 11.
 — *II 112, 8, 12, 21.
Ἡρακλείδαι . . . I 92, 21.
Ἡρακλείδης (τὰ περὶ τῆς
παρὰ τῷ Ἡρακλείδῳ
ἄπνου) . . . I 145, 20.
Ἡράκλειτος: *I 58, 27, 31.
 — II *15, 21, 25, 12. *82,
 21. *83, 23. *111, 10, 13.
 *112, 6. *113, 14. *212,
 3, 6, 10. *215, 10.
Ἡρακλῆς: I *178, 17. *180,
 2. *218, 11. *219, 5. *238,
 10, 11, 259, 22. — *II
 203, 12, 204, 1, 6, 255,
 6, 256, 14, 22.
Ἡρόδοτος: I *59, 2, 222,
 16, 224, 20. — *II 36,
 11, 22, 37, 11, 39, 14,
 40, 11, 44, 26, 108, 5,
 9, 211, 21.
Ἡρώδης: I 102, 20, 111, 28,
 29, 112, 2, 11, 16, 120, 13,
 15, 168, 3. (ὁ τετράρχης)
 *I 109, 18.
Ἡσαίας: I 3, 4, 6, 2, 13, 6,
 17, 10, 31, 20, 37, 20,
 85, 17, 93, 29, 94, 6, 16,
 96, 21, 97, 20, 22, 104,
 23, 134, 9, 197, 4. — II
 16, 20, 17, 3, 75, 10, 89,
 10, 114, 14, 122, 21, 137,
 13, 145, 3, 159, 20, 162,
 27, 181, 5, 182, 17, 237,
 9, 261, 18, 270, 6, 8 || 326,
 17, 346, 24, 399, 25.
Ἡσαΐ: I 315, 29, 316, 5,
 319, 4. — II 63, 9, 10 ||
 304, 5, 310, 5, 392, 20.
Ἡσιόδος: *I 306, 22, 307,
 4, 9, 308, 30, 309, 8. —
 II 192, 3. (ὁ Ἀσκραῖος
 ποιητής) . . . I 349, 25.
Ἡραϊστός: II *112, 8, 283, 1.

***Θαγμάσαδα** . . . II 108, 7.
Θαρδαραῶθ . . . II 100, 22.
Θανθαβαῶθ (ὁ ἀρκοειδής):
 II 100, 16.
***Θαφαβαῶθ** . . . II 100, 21.
Θεαίτητος: I 333, 24, 334, 3.
Θέμις . . . I 73, 15, 21.
Θεμιστοκλῆς: I 80, 30, 33,
 81, 11, 28.
Θερμοπόλαι . . . I 146, 24.
Θεσσαλία: *I 178, 17, 180, 2.
Θεσσαλονικεῖς: I 172, 16,
 21, 188, 1, 10, 217, 11. —
 II 18, 20.
Θέτις . . . <I 92, 12.>
Θενδᾶς . . . I 108, 18.
Θῆβαι . . . I 231, 14.
Θηβαῖοι: I 165, 3. *230, 27.
***Θησεύς:** I 178, 17, 180, 3.
Θράκες . . . II 93, 11.
Θρασύμαχος (Πλατωνικός):
 I 69, 19.
Θρηνοὶ Ἰερემίου: II 176, 21.
τὰ Θυέστεια κακὰ: I 317, 27.
Θωμάς: I 183, 28, 184, 3.

Ἰακώβ: I 72, 32, 93, 19,
 104, 4, 124, 10, 303, 30,
 304, 6, 11, 315, 29, 316,
 1, 2, 5, 9, 15, 17, 319, 4,
 8, 9. — II 49, 7, 63, 9,
 10, 74, 16, 91, 22, 159,
 26 || 304, 4, 305, 27, 310,
 4, 337, 22, 392, 20, 398,
 21.
θεὸς Ἰακώβ: I 42, 21 || II
 49, 9. (ὁ θεὸς Ἰακώβ)
 I 303, 34.
Ἰάκωβος: I 113, 15, 127, 24,
 186, 2. (ὁ ἀδελφὸς Ἰω-
 ἄννου) I 168, 2. (ὁ δι-
 καιος) I 97, 8, 10, 13,
 143, 24.
Ἰαλδαβαῶθ: II 101, 5, 7, 12,
 102, 19.
Ἰάλμενος . . . I 92, 13.
Ἰαμβρός . . . I 324, 27.
Ἰαννός . . . I 324, 27.
***Ἰάσων** . . . I 325, 6, 17.
Ἰαῶ: II 101, 12, 15, 102, 24.
Ἰανώ . . . II 102, 20.
Ἰδουμαῖος . . . II 343, 17.
Ἰεζεκίας . . . II 261, 17.
Ἰεζεκιήλ: I 93, 21, 28, 94,
 6, 16, 97, 19, 22, 98, 4,
 197, 16, 242, 10. — II 16,
 17, 76, 7, 89, 12, 93, 21,
 114, 12, 115, 15, 162, 27,
 172, 10, 254, 25.
Ἰερεμίας: I 54, 19, 273, 4,
 274, 2, 336, 25, 341, 15.
 — II 8, 10, 159, 19, 176,
 21, 185, 8, 270, 4 || 319,
 10, 322, 2.
Ἰεροβοάμ . . . II 314, 30.
Ἰεροσόλυμα: I 8, 18 || 97, 4,
 *100, 22, 26. *101, 11,
 146, 30, 147, 1, 291, 26.
 — II 261, 23 || 302, 25.
Ἰερουσαλήμ: I 97, 14, 143,
 13, 20, 23, 155, 7, 200,
 20. — II 93, 25, 95, 28,
 96, 1, 7, 171, 23, 180, 9,
 11, 17, 237, 9 || 335, 7,
 400, 9.
Ἰεφθάε . . . II 307, 25.
Ἰησοῦς: I 12, 6, 22, 13, 21,
 24, 21, 27, 27, 4, 28, 2,
 31, 22, 32, 1, 23, 33, 16,
 34, 4, 6, 19, 35, 9, 20,
 38, 11, 27, 43, 19, 44, 19,
 45, 8, 46, 25, 26 || 51, 11,
 52, 15, 19, 27, 54, 30, 59,
 12, 16, 18. *25, 29, 31,
 60, 2, 62, 2, 66, 12, 70,
 16, 73, 3, 76, 13, 78, 3,
 19, 30, 79, 12, 16, 20. *28,
 80, 3, 81, 4, 82, 8, 12, 15,
 20, 31, 83, 5, 7. *17, 84,
 3, 5, 7. *85, 32, 88, 21,
 89, 6, 17, 24, 26, 27.
 *90, 12, 91, 12, 32, 93,
 3, 24, 94, 6, 7, 9, 20, 26,
 29, 95, 8, 12, 15, 18, 23,
 24, 28, 31, 96, 1, 17, 20,
 24, 28, 32, 34, 97, 3, 5.

10. 21. 98, 29. 99. 10. 17.
 21. 28. 100, 4. 8. 9. 11.
 13. 17. 102, 8. 10. 16.
 103, 15. 24. 26. 29. 104.
 2. 3. 107, 2. 108, *13. 17.
 19. 22. 25. *109, 16. 110.
 17. 20. 111, 1. 6. 7. 27.
 112, 16. 20. 113, 3. *7. 13.
 16. 20. 23. 25. 114, 2. 13.
 17. 27. 115, 4. 11. 15. 23.
 25. 116, 2. 5. 9. 15. 117.
 6. 118, 6. 11. 12. *21. 119,
 3. 5. 13. 15. 17. 120, 12.
 13. 15. 17. 121, 1. 122.
 20. 123, 5. *21. 124, 23.
 33. 125, 5. 10. 126, 3. 6.
 14. 16. 127, 1. 3. 128.
 10. 16. 129, 1. 13. 22. 27.
 130, 11. 15. 16. 131, 21.
 25. 132, 8. *19. 21. 33.
 133, 9. 12. *21. 23. *28.
 134, 14. 18. 26. 135, 2.
 15. 25. 136, 14. 17. 23.
 24. 30. 32. 137, 12. 15.
 19. 27. 29. 138, 16. 19.
 139, 2. 8. 18. 25. 26. 140,
 11. 14. 27. 141, 13. 15.
 20. 21. 26. 142, 4. 27. 31.
 33. 143, 9. 11. 14. 15. 17.
 24. 25. 144, 2. 7. 11. 17.
 25. 145, 9. 28. 146, 11.
 27. 151, 9. 152, 8. 153,
 16. 22. 154, 7. 155, *16.
 18. 20. 25. 27. 156, 12.
 *15. *23. *26. 157, 2. 13.
 24. 25. 158, 7. 8. 9. 12.
 19. 159, 7. 8. 15. *28,
 160. 2. 5. 7. 11. 15. 161,
 3. 5. 162, 8. 10. 12. 14.
 17. 33. 164, 23. 26. 165,
 8. 9. 12. 21. 27. 166, 18.
 29. 167, 2. 3. 7. 8. 13.
 16. 26. 27. 168, 9. 20.
 169, 11. 14. 170, 10. 14.
 15. 22. 27. 171, 4. 16. 30.
 172, 3. 6. 7. 15. 173, 8.
 15. 20. 23. 174, 27. 175.
 10. 15. 24. 176, 6. 8. *12.
 25. 28. 177, 22. 178, 9.
 179, 6. 21. 22. 24. 27.
 180, 4. 8. 13. 15. 19. 181,
 2. 11. 19. 182, 4. 11. 183,
 17. 21. 184, 3. 9. 19. 26.
 185, *1. 26. 186, 22. 26.
 187, 12. 17. 23. 188, 12.
 17. 30. 189, 6. 34. 190, 6.
 25. 192, 12. 193, 13. 195,
 3. 11. 27. 31. 196, 6. 9.
 10. 14. 15. 26. 197, 12.
 19. 21. 26. 198, 2. 5. 24.

199, 5. 21. 200, 3. 17. 25.
 201, 8. 203, 6. 19. 204,
 2. 3. 206, 5. 10. *21. *208,
 1. 2. 210, 20. 24. 211,
 4. 10. 11. 213, 8. 10. 23.
 216, 2. *23. *28. 217, 22.
 27. *218, 15. 219, 13. 220,
 1. 5. 18. 19. 26. 29. 222,
 2. 224, 14. 18. 21. 225,
 1. 4. 9. 11. 14. 24. 30.
 226, 1. 2. 6. 15. 16. 18.
 25. 31. 227, 1. 2. 4. 228,
 5. 15. 28. 229, 2. 25. 27.
 230, 1. 22. 231, 4. 25. 232,
 *6. 9. 233, 1. 8. 234, 21.
 *235, 16. 236, 2. 237, *2.
 16. *20. 26. 238, 16. 19.
 28. 239, 20. 25. 240, 6.
 10. 20. 242, 13. 18. 253,
 20. 254, 29. 255, 1. 4. 6.
 256, 15. 18. 257, 26. 258,
 14. 261, 4. 265, 1. 267,
 28. 268, 8. 271, 18. 274,
 9. 30. 277, 13. 26. 286,
 9. 287, 13. 288, 1. 21. 289,
 13. *291, 21. 25. 26. 292,
 4. 9. 296, 23. 297, 27.
 302, 13. 23. 303, 16. 315,
 17. 317, 21. 322, 12. 324,
 24. 325, 24. 337, 23. 340,
 4. 342, 29. — II 2, 14.
 3. 31. 4. 1. 5. 4. 8. 23.
 17. 19. 18. 11. 22. 19. 34.
 12. 35. 5. 23. 27. 38, 13.
 43. 26. 47, 7. 53, 9. 11.
 18. 55, 1. 10. 12. 22. *57,
 23. *53, 6. *59, 2. 22. *61,
 1. 5. 11. *62, 18. *65, 3.
 4. 8. 17. 20. 21. 22. 66,
 15. 22. 71, 8. 72, 9. 74,
 20. 75, 12. 76, 13. 31. 77,
 18. 78, 20. 79, 17. 18. 81,
 5. 13. 25. 86, 4. *13. *15.
 19. 20. 87, 12. 89, 30.
 91, 6. 12. 94, 12. 98, 18.
 20. 22. *99, 16. 22. 100,
 27. 104, 11. 13. 106, 5.
 26. 110, 10. 116, 13. 119,
 5. 12. 15. 22. 23. 120, 7.
 8. 136, 28. 137, 30. 138,
 23. *142, 13. 143, 4. 144,
 23. 145, 2. 11. 24. 146,
 1. 12. 25. 147, 1. 3. 148,
 9. 149, 9. 11. 19. 150, 1.
 7. 14. 21. 152, 22. 154, 9.
 160, 21. 25. 165, 3. 12.
 24. 30. 32. 166, 2. 167,
 13. 19. 28. 168, 5. 16. 24.
 169, 5. *24. 171, 10. *174,
 18. 24. *175, 4. 8. 19.

*176, 26. 27. *177, 1. 25.
 185, 30. 190, 19. 20. 28.
 191, 19. 192, 19. 194, 11.
 196, 5. 11. 198, 13. 199,
 14. 200, 7. 202, 27. 204,
 12. 24. 205, 26. 206, 2.
 8. 11. 12. 13. 14. 19. 20.
 207, 1. 4. 208, 14. 209,
 21. 211, 6. 216, 30. 223,
 20. 224, 3. 15. 227, 20.
 229, 7. 231, 24. 234, 12.
 236, 23. 238, 6. 239, 28.
 243, 13. 244, 17. 249, 18.
 250, 1. 251, 3. 252, 13.
 254, 6. 256, 28. 257, 4. 5.
 16. 17. 19. 26. 258, 3. 5.
 8. 260, 13. 19. 261, 23.
 262, 6. 17. 269, 2. 16. 18.
 27. 270, 5. 7. 16. 23. 24.
 271, 16. 272, 10. 275, 16.
 280, 21. 286, 29 || 302, 6.
 321, 8. 11. 323, 1. 3. 6.
 324, 19. 325, 20. 328, 26.
 329, 20. 334, 20. 28. 29.
 336, 5. 338, 3. 342, 10.
 343, 21. 347, 25. 348, 1.
 350, 18. 354, 7. 364, 7.
 366, 27. 374, 3. 380, 8.
 399, 14. 400, 16.
 Ἰησοῦς (Ναυῆ): I 15, 28 ||
 II 332, 26. 333, 4. 372, 16.
 Ἰησοῦς (υἱὸς Σιράχ): II 77,
 13.
 Ἰησοῦς ὁ Χριστός: I 27,
 7 || 77, 20. 97, 15. 214, 12.
 — II 152, 13. 160, 1. 177,
 27. 192, 5. 221, 10. 248,
 27. 275, 28.
 Ἰησοῦς Χριστός: I 14, 24.
 33, 26 || 51, 1. 66, 19. 106,
 25. 131, 3. 143, 6. 145,
 16. 201, 22. 34. 215, 26.
 234, 18. — II 35, 14. 55,
 24. 56, 23. 63, 27. 145,
 18. (146, 5.) 153, 5. 177,
 19. 224, 30. 238, 9. 276,
 26 || 297, 5. 9. 343, 11.
 347, 6.
 τὰ Ἰλιακά . . . I 307, 6.
 Ἰλιον . . . I 92, 16.
 Ἰναχος . . . I 281, 27.
 Ἰνδοί: I 65, 15. *67, 18. 74.
 *9. 20. — II *37, 9. *40,
 9. 108, 18. *151, 33. (Κα-
 λῆται Ἰνδοί) *II 40, 13.
 Ἰοκάστη: I 92, 17. 150, 9.
 Ἰορδάνης . . . I 99, 22. 27.
 Ἰουδαία: I 89, 25. 111, 18.
 163, 21. 206, 25. 207, 26.
 — II 27, 16. 150, 16.

*154, 22. *160, 4. 10.
179, 20. 180, 1. 6. 9 ||
302, 25. 400, 9. (= Ἰου-
δαῖα) . . . II 382, 25.
Ἰουδαῖος: I 54, 30. 79, 16.
19. 20. 83, 16. 85, 16. 33. 87,
6. 89, 17. 91, 31. 92, 2. 93,
13. 16. 21. 94, 1. 15. 31.
96, 8. 19. 30. 97, 19. 100,
3. 20. 21. 101, 5. 26. 102,
4. 106, 5. 30. 107, 1. 28.
108, 3. 13. 109, 15. 111,
30. 118, 11. 119, 5. 121,
4. 125, 5. 9. 126, 2. 7.
127, 20. 128, 3. 129, 26.
130, 7. 21. 131, 18. 22.
132, 5. 133, 12. 17. 23.
134, 23. 135, 4. 137, 16.
138, 25. 141, 19. 24. 143,
11. 147, 6. 154, 8. 155,
20. 156, 16. 29. 157, 1. 9.
158, 30. 159, 4. 160, 12.
162, 34. 163, 26. 166, 23.
168, 13. 170, 4. 172, 2.
175, 5. 176, 5. 9. 10. 15.
28. 177, 7. 22. 26. 178,
2. 8. 179, 5. 11. 22. 31.
181, 5. 8. 17. 23. 182, 25.
189, 19. 192, 11. 194, 10.
23. 195, 6. 10. 13. 33.
196, 23. 197, 1. 18. 21.
23. 26. 198, 1. 6. 199, 6.
11. 16. 23. 29. 200, 8.
201, 7. 202, 3. 203, 5. 8.
*296, 20. 325, 22. — II
27, 5. (Plur.) I 51, 3. 66,
26. 67, 1. 5. 6. 10. 12.
20. 25. 28. 68, 1. 2. 5. 9.
14. 15. 17. 20. 70, 5. 11.
71, 18. 72, 19. 24. 73, 6.
77, 11. *16. *19. 21. *22.
23. *25. 80, 20. 82, 21.
87, 13. 15. 18. 23. 29. 30.
88, 7. 13. 95, 3. 14. 97,
8. 14. 100, 2. 8. 13. 16.
101, 15. 22. 102, 20. 24.
103, 12. 24. 104, 10. 12.
106, 3. 7. 108, 19. 23.
110, 13. 22. 112, 3. 13.
24. 114, 12. 126, 5. 9. 12.
16. 19. 127, 1. 21. 23. 26.
128, 1. 17. 20. 129, 6.
131, 6. 24. 132, *2. 8. 11.
15. *18. 23. *133, 27. 134.
12. 16. 18. 26. 135, 1. 18.
*29. 136, 7. 137, 4. 6. 24.
142, 12. 155, 8. 157, 14.
159, 1. *14. 19. 160, 14.
15. 28. 162, 25. 163, 4.
28. 167, 25. 168, 15. 180,

8. 16. 181, 12. 19. 195,
26. 31. 199, 12. 200, 10.
11. 17. 18. 201, 20. 25.
*203, 11. 14. 20. 204, 2.
5. 9. 14. 17. 23. 24. 205,
12. *206, 2. 13. 16. 207,
29. *31. 208, *2. 5. *209,
21. 210, 20. 211, 6. 212,
20. 225, 28. 229, 12. 274,
7. *11. *15. 27. 275, 3. 7.
14. 19. 276, 25. 281, 30.
282, 1. 289, 15. *19. *290,
8. *291, 19. 20. 21. 24.
27. 292, 4. 10. *17. *293,
4. 12. 294, 5. 22. 23. 29,
33. 296, 9. *14. 297, 20.
*300, 4. 33. *301, 1. 302,
2. 303, 2. 27. 28. 29. 304,
4. 7. 26. 305, 1. 21. 306,
4. *6. *8. *9. 14. *20.
307, 1. *7. *308, 27. 310,
26. 312, 28. 313, 1. 314,
9. 315, 19. 319. 30. *320,
10. 22. 23. *322, 5. *323,
26. 337, 22. *342, 25. 28.
*343, 5. 347, 2. 9. *359,
4. 361, 18. — II 1, 5.
*2, 20. 4, 7. *5, 24. 25.
*6, 10. 11. 29. 31. *7, 3.
5. 27. *8, 11. 14. 17. 22.
*9, 1. 5. 10. 11. 13. 19.
*26, 1. 14. 19. 22. 23. *27,
2. 12. 13. 14. 16. *28, 13.
*30, 2. *35, 4. *36, 5. 23.
*38, 12. *39, 26. 28. *44,
19. 20. 21. *45, 18. 25.
*46, 26. 30. *47, 3. 13.
16. 18. 21. 25. *51, 10.
*52, 11. 15. 17. *53, 15.
21. *54, 10. 22. 29. *55,
7. 27. *56, 20. *58, 4. 9.
*62, 14. 21. 25. *63, 6.
12. 16. 21. 24. *64, 9. 16.
18. 19. *65, 6. *68, 18.
86, 20. *89, 20. 21. 23.
25. *92, 25. *93, 14. 95,
5. *22. *97, 15. 22. *99,
7. 10. 17. 20. 23. 24. 118,
27. 140, 20. *149, 30.
*151, 15. 30. 34. *152, 3.
153, 15. 154, 1. 155, 33.
156. 22. 159, 1. 160, 17.
22. *169, 11. 16. *170, 16.
*171, 12. *174, 19. *176,
31. *177, 4. 9. 11. 19. 208,
13. 16. 18. 21. 26. 209,
21. 214, 4. 13. 244, 12.
246, 9. 257, 5. 261, 7. 16.
262, 4. 10. 263, 13. 269,
1. 15. 19. 286, 27. 302, 22.

Ἰούδας: I 104, 5. 11. 15.
138, 26. 27. 28. 139, 6.
14. 25. 27. 140, 1. 3. 6.
9. 141, 13. 15. 149, 8. 11.
186, 18. 187, 5 || 310, 27.
315, 1. 5. 7. 9. 356, 5. 6.
(Ἰούδας τις Γαλιλαῖος) I
108, 22.
Ἰουδῆθ: II 326, 22. 327, 18.
328, 17. — vgl. Ἰουδαία.
Ἰσαάκ: I 72, 32. 93, 19. 98,
26. 303, 30. 304, 6. 11.
316, 1. 4. — II 49, 6. 74,
16. 159, 25. 261, 15 || 304,
6. 337, 22.
θεὸς Ἰσαάκ: I 42, 20 |
II 49, 8. (ὁ θεὸς Ἰσαάκ)
I 303, 34.
*Ἰαίς: II 37, 4. 41, 15. 42,
19. 23.
Ἰσμαήλ . . . II 52, 14.
Ἰσραήλ: I 28, 23 || 72, 32.
88, 15. 18. 280, 14. 304,
27. — II 49, 14. 93, 30 |
388, 13. 32.
Ἰσραηλίτης: I 127, 20. (Plur.)
I 129, 26. 130, 16.
Ἰταλία: I 57, 28. *178, 13.
Ἰωάννης (ὁ βαπτιστής): I
*90, 24. *92, 1. 96, 31.
32. 33. 97, 1. 99, 27. 100,
8. 131, 21. 136, 18. — II
13, 13. 79, 16. 18 || 331,
13. (Jünger und Evange-
list) I 47, 5 || 98, 18. 99,
10. 113, 15. 128, 10. 145,
28. 168, 2. 186, 3. 191,
1. 6. 8. 195, 2. 268, 9. —
II 13, 12. 59, 25. 74, 24.
76, 10. 21. 77, 1. 93, 24.
148, 16. 149, 7. 185, 12.
234, 21 || 323, 11. 326, 5.
347, 13. 349, 5. 350, 4.
28. (τοῦ τῆς βροντῆς
υἱοῦ Ἰ.) I 38, 14. (ἐν τῷ
κατὰ Ἰωάννην) I 102,
23 || II 347, 10. 364, 4.
28. (ἐν τῷ κατὰ Ἰω-
άννην εὐαγγελίῳ) II 129,
23 || 380, 16.
Ἰώβ: I 28, 28 || 307, 23. —
II 114, 2. 3. 7. 10. 125,
32 || 320, 5. 329, 3. 381,
18. 382, 6. 392, 3. 394.
<I.> 10. 16. 23.
Ἰωβηλαῖος . . . II 373, 20.
Ἰωνᾶς: II *203, 29. *206,
262, 4. 10. 263, 13. 269,
329, 2. 332, 13. 338, 5.

Ἰώσηπος (Φλαῖος): I 68, 13, 97, I. 143, 24, 281, 29.
Ἰωσηφ: I 84, 6. 112, 9. 120, 5. 190, 25. 316, 2. 319, 9. 11. 15. 19. 27. 320, 7. 9. — II 62, 5. 86, 21 || 392, 23.
Ἰωσίας: II 310, 24. 314, 27.

*Κάβειροι . . . II 94, 11.
Καϊανοί . . . I 213, 9.
Καϊν: I 46, 20 || 93, 18. 315, 28. — II 63, 9. 10 || 392, 14.

Καισάρεια . . . II 371, 13.
Καλλιμαχος (ὁ Κυρηναῖος): I 239, 1. 15.

Καππαδόκαι . . . II 93, 11.

Κασταλία . . . II 155, 14.

Καφαρναούμ . . . II 364, 5.

Κέλσος: I 51, 6. 52, 29. 32. 53, 25. 28. 54, 2. 4. 8. 16. 21. 30. 32. 55, 1. 6. 10. 12. 13. 56, 1. 59. 8. 20. 60, 24. 63, 13. 64, 11. 65, 17. 66, 25. 67, 15. 21. 68, 9. 19. 29. 69. 19. 70, 19. 71, 9. 13. 20. 72, 2. 24. 73, 5. 9. 76, 2. 77, 12. 25. 78, 22. 79, 8. 84, 13. 21. 85, 8. 19. 29. 87, 7. 89, 17. 91, 9. 15. 93, 13. 94, 30. 95, 31. 96, 8. 30. 99, 20. 100, 4. 105, 4. 106, 30. 107, 1. 108, 13. 15. 109, 15. 111, 30. 112, 10. 25. 113, 12. 114, 11. 115, 15. 22. 118, 10. 119, 3. 6. 12. 121, 4. 123, 19. 125, 5. 126, 1. 7. 128, 2. 129, 25. 130, 7. 13. 131, 18. 25. 133, 12. 23. 134, 23. 137, 5. 13. 138, 25. 139, 28. 140, 29. 141, 15. 19. 23. 30. 143, 11. 27. 144, 7. 15. 147, 5. 9. 148, 6. 19. 20. 149, 6. 151, 4. 18. 153, 10. 12. 154, 8. 155, 15. 20. 26. 150, 16. 29. 157, 14. 18. 158, 26. 30. 159, 3. 8. 11. 20. 160, 1. 11. 21. 161, 4. 7. 26. 162, 2. 163, 26. 164, 11. 23. 25. 165, 8. 20. 23. 166, 23. 167, 9. 168, 13. 169, 6. 10. 13. 171, 15. 30. 172, 2. 173. 20. 29. 175, 5. 176, 5. 9. 10. 28. 177, 12. 26. 179.

31. 181, 5. 182, 25. 183, 10. 15. 17. 20. 184, 27. 29. 189, 10. 19. 191, 27. 192, 11. 16. 193, 4. 26. 194, 10. 23. 195, 6. 33. 196, 23. 197, 18. 25. 198, 10. 13. 14. 199, 24. 29. 201, 34. 202, 3. 8. 203, 1. 204, 7. 206, 5. 16. 23. 207, 10. 208, 3. 209, 19. 211, 17. 212, 9. 213, 7. 214, 14. 23. 27. 28. 216, 13. 217, 5. 218, 6. 10. 18. 220, 2. 3. 6. 17. 22. 224, 6. 226, 19. 228, 8. 229, 19. 230, 15. 18. 25. 233, 16. 235, 14. 237, 19. 238, 3. 16. 239, 19. 24. 240, 14. 245, 2. 18. 246, 2. 5. 28. 247, 18. 248, 6. 9. 249, 12. 15. 27. 250, 11. 15. 251, 22. 252, 2. 10. 23. 253, 21. 254, 30. 255, 13. 256, 10. 19. 259, 7. 13. 25. 260, 20. 25. 261, 11. 262, 26. 266, 23. 267, 29. 268, 12. 14. 270, 17. 23. 271, 1. 10. 15. 272, 8. 10. 273, 2. 10. 12. 16. 274, 6. 7. 275, 17. 19. 276, 3. 14. 21. 25. 277, 17. 278, 8. 15. 280, 13. 29. 281, 5. 25. 282. 1. 28. 32. 284, 1. 15. 285, 16. 27. 286, 7. 19. 287, 1. 288, 18. 21. 22. 290, 11. 291, 6. 18. 294, 13. 297, 20. 29. 299, 3. 24. 26. 303, 3. 17. 304, 7. 305, 4. 12. 18. 25. 306, 15. 307, 2. 8. 17. 308, 8. 311, 5. 312, 15. 315, 6. 319, 3. 13. 23. 320, 2. 19. 321, 23. 322, 5. 6. 11. 323, 26. 324, 13. 18. 28. 325, 16. 20. 30. 326, 3. 21. 328, 28. 329, 7. 10. 11. 16. 21. 330, 19. 23. 332, 14. 21. 333, 4. 334, 15. 32. 335, 16. 22. 336, 3. 337, 1. 18. 26. 338, 1. 16. 339, 17. 340, 18. 343, 22. 344, 13. 345, 7. 346, 1. 26. 347, 5. 350, 12. 351, 21. 352, 24. 353, 9. 20. 354, 11. 355, 9. 358, 9. 359, 4. 7. 360, 22. 361, 14. 15. 16. 20. 23. 27. 362, 5. 363, 12. 367, 15. 369, 8. 370, 9. 20. 371, 3. 22. 25. 372,

10. 373, 2. 8. — II 1, 3. 10. 2. 4. 6. 13. 3, 1. 11. 23. 26. 29. 5. 12. 6, 9. 7, 20. 22. 8, 6. 30. 13, 20. 14, 9. 13. 18. 17, 7. 19, 15. 21, 14. 22. 18. 23, 3. 25, 5. 12. 24. 29. 26, 14. 16. 27, 1. 14. 28, 5. 12. 29, 13. 20. 34. 6. 23. 36, 7. 10. 38, 9. 24. 39, 15. 26. 40, 6. 10. 41, 27. 42, 9. 18. 43, 12. 44, 3. 17. 46, 30. 47, 13. 48, 5. 10. 54. 10. 55, 6. 9. 20. 56, 1. 23. 26. 57, 5. 20. 58, 7. 11. 59, 14. 17. 61, 10. 62, 8. 21. 28. 63, 11. 14. 20. 65, 10. 17. 21, 25. 66, 6. 67, 16. 68, 3. 16. 30. 70, 1. 4. 71, 6. 75, 27. 76, 29. 32. 77, 4. 78, 22. 79, 5. 80, 6. 10. 27. 33. 81, 14. 82, 10. 14. 29. 83, 23. 84, 10. 85, 6. 86, 19. 87, 2. 88, 30. 89, 2. 18. 91, 20. 29. 92, 24. 94, 4. 9. 15. 95, 18. 96, 18. 20. 27. 28. 29. 97, 17. 98, 4. 18. 20. 25. 99, 19. 100, 4. 9. 11. 13. 15. 17. 19. 24. 102, 5. 8. 27. 103, 2. 6. 9. 12. 104, 4. 105, 7. 29. 106, 25. 107, 20. 26. 108, 9. 24. 109, 13. 18. 110, 1. 19. 114, 9. 115, 26. 116, 1. 118, 16. 26. 119, 19. 121, 28. 122, 18. 123, 1. 3. 14. 125, 4. 126, 7. 127, 22. 129, 14. 131, 27. 132, 11. 133, 6. 19. 135, 12. 24. 136, 29. 137, 1. 3. 6. 9. 11. 26. 138, 1. 27. 31. 139, 20. 26. 141, 4. 29. 143, 3. 145, 10. 23. 146, 8. 149, 17. 22. 32. 151, 6. 15. 20. 23. 26. 29. 32. 152, 8. 153, 2. 6. 14. 154, 12. 16. 158, 25. 160, 9. 31. 162, 9. 24. 25. 33. 163, 6. 7. 11. 12. 164, 17. 25. 165, 7. 167, 10. 168, 8. 11. 169, 10. 170, 1. 12. 23. 26. 171, 8. 27. 29. 172, 24. 175, 4. 7. 176, 11. 17. 178, 3. 179, 12. 182. 26. 30. 184, 21. 185, 18. 20. 36. 186, 13. 187, 19. 188, 9. 26. 190, 17. 27. 191, 17. 22. 192, 10. 193, 27. 194, 25.

- 198, 29. 201, 21. 202, 8. 23. 203, 2. 204, 11. 20. 25. 205, 3. 206, 13. 25. 207, 9. 208, 9. 211, 5. 13. 212, 24. 215, 25. 32. 216, 5. 10. 217, 3. 219, 27. 220, 7. 221, 3. 14. 226, 2. 227, 11. 16. 25. 228, 14. 229, 6. 16. 230, 28. 231, 5. 21. 31. 232, 7. 9. 233, 5. 23. 234, 15. 236, 9. 15. 238, 11. 240, 11. 25. 241, 21. 242, 5. 12. 17. 23. 246, 8. 15. 23. 248, 12. 25. 249, 4. 10. 250, 15. 28. 251, 13. 16. 252, 5. 18. 254, 5. 12. 256, 18. 258, 13. 23. 260, 11. 15. 262, 24. 263, 16. 27. 264, 19. 265, 11. 19. 266, 7. 15. 18. 31. 268, 7. 269, 15. 270, 1. 12. 271, 14. 18. 272, 19. 29. 273, 5. 10. 22. 30. 274, 21. 275. 6. 19. 276, 2. 9. 32. 277. 20. 27. 278, 3. 11. 15. 27. 279, 4. 281, 13. 282, 5. 283, 17. 284, 12. 285, 18. 23. 286, 30. 287, 22. 290. 10. 15. 291, 17. 292, 1. 293, 2. 8. (Plur.) I 61, 6.
- Κηφῶς ὁ Πέτρος*: I 187, 4.
- *Κίλικες* . . . I 230, 26.
- Κιλίκια* . . . I 32, 15.
- *Κίρκη* (Plur.) . . . II 67, 8.
- Κίς* . . . I 88, 17.
- *Κλαζομένιος τις*: I 205, 11. 228, 22.
- *Κλάριος*: II 154, 19. 158, 26. 160, 2.
- Κλεάνθης* . . . I 141, 9. 12.
- Κλεομήδης* (Ἀστυπαλαιεὶς): *I 205, 12. 229, 20. 230, 9. 14. (ὁ πύκτης) I 221, 15.
- Κλεόπας*: I 184, 18. 190, 1.
- *Κνάτ*: II 274, 28. 275, 25.
- Κολασσαεῖς*: I 217, 11. — II 8, 24.
- *Κόλχοι*: II 45, 6. 51, 11. 52, 12.
- Κόμανα, τὰ* . . . II 93, 11.
- Κορινθιοὶ*: I 185, 10. 187, 26. 188, 13. 227, 17. 243, 12. 248, 24. — II 18, 19. 19. 18. 90, 14. 240, 33. 241, 11 || 347, 21. 366, 2. 382, 9. 399, 7.
- Κορινθος*: I 227, 17 || II 399, 9.
- Κορίσκος*: II 78, 24. 82, 30.
- Κορνήλιος*: I 127, 20 || II 371, 12.
- Κράτης*: I 165, 2. — II 159, 9.
- *Κρήτες*: I 238, 24. 25. 29. 31.
- *Κρήτη*: I 238, 22. 30. 239, 9. 12.
- Κριταί*: II 113, 28 || 332, 31.
- Κρίτων*: I 146, 20. — *II 207, 15. 211, 9.
- Κρόνος*: I 69, 15. 75, 24. 76, 4. — II 28, 12. *92, 10. *111, 15. *284, 28.
- Κυνικός*: II 98, 29. (Plur.) I 246, 23.
- Κύπρος* . . . II 204, 17.
- Κῦρος* . . . II 75, 4.
- *Κῶς* . . . I 205, 10.
- Λάβαν* . . . I 316, 9. 17.
- Λάζαρος* . . . I 170, 1.
- Λαῖος*: I 149, 10. 23. 150, 4.
- Λακεδαιμόνιοι*: II *149, 29. 225, 15. 250, 27.
- Λεβαδία* . . . I 231, 13.
- *Λεβάδιοι* . . . I 230, 28.
- Λευής* . . . I 113, 19.
- Λεῖτ* . . . I 319, 6.
- Λευθαθάν*: II 95, 5. 11. 12. 15. 104, 15.
- Λευντικόν*: I 27, 11 || 197, 27. — II 113, 24 || 305, 27. 307, 21.
- Λεωνίδας* (ὁ Λακεδαιμόνιων στρατηγός): I 146, 23.
- Λητώ* . . . I 75, 26.
- Λίβυες*: II 28, 11. 108, 19. (Λιβύων οἱ Νομάδες) *II 211, 19. 212, 24. 214, 3.
- *Λιβύη*: II 39, 17. 288, 16. 290, 11.
- *Λίνος*: I 68, 28. 33. 69, 28.
- Λόξος* . . . I 85, 4.
- Λουκᾶνος* (οἱ ἀπὸ Λουκάνου) . . . I 156, 7.
- Λουκᾶς*: I 12, 7. 25, 27. 29. 22. 30. 26. 31, 15. 32, 16. 43, 24. 44, 3. 45, 22. 111, 1. 115, 25. 184, 17. 189, 34. 191, 7. — II 59, 24. 82, 2 || 326, 2. 340, 19. 342, 16. 347, 18. 353, 18. 359, 17. 363, 24. 367, 3. 372, 10. 375, 21. 379, 25. 381, 25. 393, 5.
- Λυκάμβης* . . . I 151, 25.
- Λυκούργος*: I 264, 19. — II 225, 18. 250, 26. 29.
- Λωτ*: I 189, 1. 317, 25. 32. 318, 26.
- *Μάγοι* . . . II 151, 22.
- Μακεδονία* . . . I 160, 19.
- Μακκαβαϊκά*: I 20, 23 || II 261, 25 || 322, 2.
- Μαλαχίας*: II 133, 2 || 346, 25.
- Μαρδοχάιος*: II 326, 20. 328, 17. 337, 17. (Plur.) I 28, 22.
- *Μαρέη* . . . II 39, 17.
- *Μάρθα* . . . II 66, 2.
- Μαρία*: I 159, 24. — *II 56, 14. 62, 4. (Plur.) I 192, 28.
- Μαρία ἡ Μαγδαληνή*: I 182, 22.
- *Μαριάμμη* . . . II 66, 1.
- *Μαρκελλανοὶ*: II 65, 26.
- *Μαρκελλίνα* . . . II 65, 26.
- Μαρκίων*: II 58, 2. *66, 6. 123, 27. 124, 1. *143, 22. 24. 27. 32. (οἱ ἀπὸ Μαρκίανος) . . . I 156, 6.
- *Μαρκιωνισταί*: II 66, 6.
- Μάρκος*: I 12, 7. 13. 14. 19. 25. 28. 30. 3. 31, 9. 45, 18 || 51, 13. 113, 21. 131, 13. — II 59, 24 || 325, 22. 341, 10.
- Ματθαῖος*: I 12, 6. 25, 26. 30, 10. 31, 15. 32, 15. 45, 14 || 51, 12. 14. 85, 30. 89, 22. 90, 22. 113, 14. 191, 6. 192, 22. 26. — II 59, 24 || 340, 10. 13. 32. 341, 7. 14. 346, 10. 353, 18. 359, 20. 360, 3. 367, 3. 372, 9. 380, 1. 403, 3.
- Ματθίας* . . . I 187, 5.
- *Μελανίππη* . . . I 89, 19.
- Μέλητος*: I 337, 11. 338, 13. — II 22, 7. 23, 1.
- *Μερρόη*: II 37, 1. 41, 8. 28. 42, 15.
- *Μεταποντινοὶ*: I 222, 14. 224, 11. 225, 16. 19. 226, 20. 21.
- *Μισραὶ* . . . I 61, 13.
- Μισραϊκά*: II 93, 16. 94, 14.
- Μισρας*: II 92, 2. 93, 2. 4. 7.
- Μίλητος* . . . I 124, 17.
- *Μίνως* . . . I 121, 6.
- Μισσηλ*: I 28, 16 || II 85, 1.
- Μιχαήλ*: I 76, 10. — II 191, 21. 230, 9. (ὁ λεοντοειδής) . . . II 100, 8.
- Μιχαίας* . . . I 102, 9.

Μνημοσύνη: I 73, 15. 20.
 Μοιραγένης . . . II 110, 4.
 Μούσα (Plur.): I 73, 15. 20.
 *Μουσαῖος: I 68, 33. 69, 28.
 Μουσώνιος . . . I 259, 24.
 *Μύθος: I 230, 26. 231, 16.
 — II 185, 19.
 Μωαβῆται . . . I 318, 28.
 Μῶμος . . . I 320, 5.
 Μωϋσῆς: I 27, 1. 11 || 58.
 15. 18. 67, 2. 68, 17. 28.
 30. 32. 69, 6. 13. 23. 29.
 70, 3. 10. 13. 17. 20. 71,
 2. 26. 72, *5. 6. 25. 27.
 *73, 10. 77, *13. 14. 17.
 87, 33. 94, 22. 95, 7. 10.
 14. 15. 18. 22. 25. 100.
 14. 24. 27. 104, 3. 8. 9.
 10. 108, 27. 110, 18. 111,
 12. 127, 3. 128, 18. 129,
 24. 130, 12. 28. 131, 24.
 136, 2. 173, 12. 13. 174,
 27. 175, 7. 12. 14. 15. 22.
 27. 176, 7. 8. 14. 15. 16.
 26. 177, 1. 3. 6. 9. 16. 18.
 24. 29. 178, 4. 179, 7. 8.
 10. 13. 17. 25. 27. 28.
 186, 4. 187, 15. 195, 15.
 196, 10. 12. 198, 3. 204,
 21. 207, 3. 4. 6. 28. 208,
 21. 27. 209, 1. 212, 7. 21.
 243, 2. 10. 265, 4. 277, 12.
 281, 25. 31. 282, 9. *290,
 16. 22. 291, 3. 4. 7. 9.
 303, 18. 307, 5. 6. 313,
 10. 19. 315, 10. 12. 323,
 3. 324, 21. 26. 328, 5. 23.
 24. 337, 22. 350, 1. 366,
 3. 10. 368, 5. 369, 16. —
 II 2, 14. 6, 19. 7, 27. 9,
 25. 13, 27. 26, 24. 30, 7.
 12. *45, 15. 22. 47, 10.
 *24. *50, 12. *52, 21. *55,
 10. 11. *56, 16. *62, 9.
 *63, 29. 74, 12. 76, 25.
 84, 29. 88, 9. 11. 91, 21.
 93, 28. *97, 16. *98, 9.
 *99, 4. 17. 22. 106, 3. 113,
 15. 21. 114, 1. 115, 25.
 118, 25. 120, 12. 19. *121,
 7. 21. *122, 2. 6. 16. 20.
 159, 18. *169, 13. 16. 24.
 25. *170, 12. 22. *176,
 26. 28. 31. *177, 3. 9. 179,
 16. 180, 16. 181, 18. 182,
 9. 185, 9. 189, 23. 192,
 11. 208, 13. 224, 15. 241,
 28. 244, 13. 260, 18. 269,
 15. 17. 286, 22 || 305, 7.
 9. 14. 310, 6. 326, 15. 21.

365, 9. 367, 8. 371, 22.
 388, 20.
 Ναβονχοδονόσορ: I 28, 15.
 18 || II 326, 24. 337, 24.
 Ναζιραῖος . . . II 306, 5.
 *Ναζωραῖος . . . II 169, 18.
 174, 24.
 Νάθαν . . . II 402, 13.
 41, 16.
 *Ναυκραῖται: II 37, 4.
 *Νεῖλος . . . II 39, 24.
 Νέρων . . . I 61, 7. 143, 22.
 Νέστωρ . . . II 187, 12.
 Νινευή . . . II 206, 20.
 Νινευίτης (Plur.): II 327, 2.
 329, 8.
 *Νόμοι (des Plato): II 85, 9.
 Νουμήμιος (ὁ Πυθαγόρει-
 ος): I 67, 23. 324, 18. —
 II 42, 26. 60, 12.
 Νῶε: I 93, 19. — II 159,
 25 || 392, 18.
 Ξανθίπη . . . I 338, 42.
 Ξενοκράτης: I 117, 1. 260,
 8. 19.
 *Ὀδρύσαι: I 67, 19. 68, 7.
 178, 16. 180, 1.
 Ὀδυσσεύς: I 198, 16. 18.
 259, 23. 367, 10. — II
 187, 12.
 Οἰάπιπος: I 92, 17. 150, 8.
 Ὀλοφέρνης: II 326, 22. 337,
 20.
 Ὀμηρος: I *68, 20. 119, 14.
 198, 15. 290, 20. 21. 291,
 3. 9. 307. 14. 363, 14. 17.
 367, 7. — II 76, 26. *112,
 5. 26. *113, 15. 158, 20.
 *178, 26. 187, 11. 192, 3.
 204, 14. 16. (ὁ τῶν ποι-
 ητῶν ἀριστος) II 158, 12.
 Ὀμφάλη: I 219, 6. — II 204, 2.
 *Ὀνοήλ . . . II 100, 21. 22.
 Ὀρφεύς: *I 68, 33. 69, 5. 28.
 178, 16. 180, 1. — II 192,
 1. *203, 13. *204, 9. 12. 16.
 *Ὀσιρις: II 37, 3. 41, 15. 42,
 19. 23. 111, 22.
 Ουαλεντίνος (οἱ ἀπὸ Ουα-
 λεντίνου): I 156, 6. — II
 64, 24. 104, 24. 105, 2.
 Ουεσπασιανός: I 143, 23.
 *Ὀύρανία: II 37, 2. 41, 11.
 13. 42, 2. 3. 5. 7. 16.

Ὀυρανός . . . I 69, 16.
 Ὀφριανοί: I 213, 9. — II 94,
 23. 98, 16. 26. 31. 100, 2.
 190, 19.
 *Ὀφιονεύς: II 111, 15. 113,
 18.
 Ὄφνη . . . II 381, 7.
 Ὀχρίδας . . . I 88, 8.
 Παλαιστίνη: I 109, 9. 207,
 25. *306, 20. *307, 10. —
 II *154, 24. *160, 16. 30.
 261, 7.
 *Παναθήναια . . . II 113, 3.
 *Πανθηρας: I 83, 19. 21.
 85, 8. 124, 1.
 *Παπαῖος: II 45, 4. 48, 7.
 51, 3. 7.
 *Παπίσκος . . . I 325, 5. 17.
 Παραλειπούμενα: I 341, 18 ||
 II 384, 6.
 Πάριος (ὁ Πάριος Ἰαμβο-
 ποιός) . . . I 151, 24.
 Παρμενίδης . . . II 192, 2.
 Παροιμιαί: I 19, 19 || 358,
 10. 18. — II 174, 30. 185,
 15 || 306, 23. 366, 16. 378,
 14. 391, 12.
 Πάσχα . . . II 239, 12.
 Παῦλος: I 4, 3. 13, 16. 18.
 17, 1. 39, 5. 41, 1 || 53, 1.
 16. 54, 9. 65, 20. 66, 12.
 20. 97, 11. 98, 18. 99, 15.
 17. 108, 6. 10. 114, 18.
 116, 1. 5. 7. 127, 22. 32.
 136, 32. 145, 7. 146, 29.
 154, 12. 160, 18. 172, 16.
 185, 9. 187, 9. 188, 13.
 190, 18. 193, 24. 211, 10.
 212, 24. 216, 10. 30. 217,
 6. 13. 218, 4. 230, 2. 242,
 22. 243, 13. 28. 244, 19.
 248, 24. 256, 25. 265, 7.
 268, 7. 277, 25. 288, 11.
 322, 12. 340, 4. 341, 21.
 24. 342, 3. — II 8, 22.
 10, 25. 18, 20. 19, 17. 52,
 9. 64, 19. 68, 3. 12. 72,
 25. 76, 11. 77, 1. 80, 2.
 82, 12. 84, 2. 90, 12. 94,
 25. 116, 1. 31. 117, 2. 118,
 8. 125, 28. 128, 11. 135, 14.
 140, 13. 148, 22. 172, 6. 8.
 13. 173, 11. 188, 15. 194, 3.
 221, 7. 223, 16. 23. 224,
 18. 237, 6. 239, 8. 240,
 6. 32. 244, 26 || 300, 25.
 30. 301, 22. 315, 11. 318,

5. 16. 324, 20. 325, 16. 333, 15. 347, 7. 22. 353, 24. 354, 2. 3. 8. 357, 21. 361, 4. 366, 1. 372, 19. 382, 9. 383, 14. 384, 1. 386, 28. 393, 16. 21. 395, 20. 396, 24. 399, 5. 8. 14.
- Πελοποννησιοί:** I 158, 16.
- *Πενθεύς:** I 160, 26. 29.
- Πενία:** I 312, 24.
- Πεντηκοστή:** II 239, 12. 27.
- *Πέργαμος:** I 205, 10.
- Περιπατητικοί:** I 63, 4. 93, 11. (Plur.) I 66, 6. 156, 9.
- Περιπάτος (ἀπὸ τοῦ Περιπάτου):** I 142, 8. 266, 26. 329, 13. — II 215, 20. (τὰ τοῦ Περιπάτου) II 154, 27.
- Περσῆς:** I 250, 5.
- *Περσεύς:** I 121, 6.
- Περσεφόνη:** I 75, 25.
- Πέρσης:** *I 69, 1. (Plur.) I 59, 2. 65, 12. *67, 19. 74, 19. 75, 8. — II 27, 28. *44, 26. *47, 16. 21. 27. *92, 1. 21. *93, 2. 5. *94, 11. 16. 108, 18. *151, 31. *211, 21. *212, 16. 26. *214, 3. 24. *215, 8. 225, 16. 20. *250, 16.
- Περσίς:** I 205, 21.
- Πέτρος:** I 14, 9. 36, 19. 113, 17. 115, 25. 127, 2. 7. 18. 23. 128, 8. 129, 14. 21. 144, 2. 13. 14. 16. 160. 17. 164, 6. 167, 27. 168, 4. 186, 2. — II 77, 1. 237, 3 || 325, 7. 333, 15. 354, 7. 371, 13. 20.
- *Πιγγασός:** II 121, 10.
- Πηλεὺς:** I 92, 12.
- Πηνελόπη:** I 367, 20. — II 187, 13.
- Πιλάτος:** I 160, 26. 31. — II 194, 15.
- Πίνδαρος:** I 222, 16. 224, 20. — *II 44, 4.
- Πλάτων:** I 64, 26. 66, 6. 70, 31. 71, 4. 77, 5. 80, 30. 81, 12. 84, 14. 20. 89, 10. 91, 19. 140, 29. 141, 1. 3. 5. 6. 11. 145, 17. 183, 6. 213, 5. 257, 4. 260, 12. 261, 2. 270, 20. 286, 24. 289, 29. 307, 13. 15. 17. 311, 14. 17. 312, 16. 18. 22. 27. 313, 3. 314, 1. 321, 17. 324, 4. 19. 329, 12. 15. 333, 25. 27. 334, 2. 361, 22. 369, 26. 370, 27. — II 7, 10. 22, 20. 42, 9. 51, 21. 52, 3. *70, 4. *71, 14. 17. 21. *72, 15. *75, 16. 19. 27. *76, 4. 18. 26. 29. 31. *77, 2. 7. 25. *78, 4. 7. 12. 16. 22. 24. 25. *79, 5. 17. 19. 20. 26. *80, 7. 10. 13. *82, 25. 30. *83, 24. *85, 9. 15. 30. *86, 15. 16. 24. *87, 20. 24. *89, 1. 26. 28. *90, 5. *91, 20. *93, 1. *96, 25. *118, 28. 30. *179, 1. 15. *181, 5. 9. 11. 17. 27. *192, 23. 28. *193, 5. 8. 13. 23. 27. *207, 15. 24. *208, 4. 13. *209, 18. (*210, 14.) 211, 9.
- Πλατωνικός:** I 63, 4. 66, 3.
- Πλούταρχος (ὁ Χαιρωνεύς):** II 60, 11.
- Πολέμων:** I 85, 4. 116, 22. 117, 5. 260, 17.
- Πολύκλειτος:** II 235, 12. 236, 10.
- Πολυέκης:** I 92, 18.
- Πόρος:** I 312, 25.
- Ποσειδών:** I 75, 24. — *II 108, 6.
- Πράξις:** I 185, 5 || II 383, 8. (τῶν ἀποστόλων) I 108, 29. 109, 12. 127, 5. 33. 243, 2. — II 8, 16. 82, 2 | 307, 1. 325, 17.
- *Προῖτος:** II 121, 9.
- *Προονικός:** II 103, 15. 104, 23. 27.
- *Πρωτεσίλαος:** I 178, 16. 180, 2.
- Πρωτόκτητος:** I 3, 6. 33, 18.
- Πτολεμαῖος:** II 42, 25.
- Πυθαγόρας:** I 57, 24. 27. 60, 11. 67, 28. *69, 1. 81, 12. *84, 20. 141, 18. *178, 12. 13. 179, 10. 221, 16. 250, 4. 270, 20. 361, 21. 369, 26. 370, 22. — II 22, 20. *45, 8. *53, 27. *54, 1. 60, 9. 78, 7. *243, 25. 245, 26.
- Πυθαγόρειοι:** I 57, 27. 141, 16. 247, 20. — II 158, 17.
- Πυθία:** I 124, 17. 135, 24. — *II 154, 18. 28. 155, 5. 12. 156, 10. 160, 2. 261, 1.
- Πύθιος (θεὸς ὁ Π.):** I 124, 16. 19. 221, 13. (ὁ Πύθιος) II 3, 13. 157, 22.
- *Ραμανόρ:** II 274, 29.
- *Ραμφίνιτος:** I 178, 13. 179, 14.
- *Ραφαήλ:** I 76, 10 || II 321, 19. 23. 322, 1. 398, 29. (δρακοντοειδής) II 100, 12.
- *Ρέα:** I 75, 24. 76, 4.
- *Ρεβέκκα:** I 316, 4 || II 304, 6.
- *Ρειανόορ:** II 274, 30.
- *Ρωμαῖοι:** I 57, 29. 143, 15. 158, 5. 201, 14. 217, 12. 303, 15. — II 43, 21. 23. 52. 9. 55. 2. 93, 12. 177, 3. *250, 16. 252, 21. 281, 10. 24. *285, 25. *286, 9. 18. 31 || 386, 27.
- Σαβᾶ:** I 241, 1.
- *Σαβαδίοι:** I 61, 13.
- Σαβαῦθ:** I 42, 20 || *74, 6. 75, 1. 76, 6. — II *45, 3. *48, 6. *50, 1. 6. 10. 17. 101, 17. 18. 102, 21. 29. 108, 22.
- Σαδάι:** I 42, 20.
- Σαδδουκαῖος:** I 100, 20. (Plur.) I 100, 25.
- Σαῖς:** II 29, 27.
- *Σαῖται:** II 37, 4. 41, 16.
- *Σαλώμη:** II 66, 1.
- Σαμαναῖοι:** I 74, 21.
- Σαμαρεῖτις:** II 140, 21.
- Σαμαρεῖται:** I 100, 20. 108, 26. (Plur.) I 100, 25. 108, 26. 142, 10. — II 140, 19.
- *Σαμόθρακες:** I 67, 19. 68, 7.
- Σάμος:** I 321, 7.
- Σαμονήλ:** I 88, 5 || II 326, 15. 329, 12. 337, 14.
- Σαμνῶν:** II 332, 31. 333, 4.
- Σαούλ:** II 354, 7.
- *Σάραμης:** II 37, 5. 41, 17. 42, 23.
- Σαρπηδῶν:** I 92, 12.
- Σάρθα:** I 315, 27. — II 261, 15 | 298, 20. 321, 19. 399, 1.
- Σατάν:** II 115, 8.
- *Σατανᾶς:** II 110, 23. 111, 1. 9. 115, 9. 11. 26. 116, 22.
- Σειρήνης:** I 198, 20. — *II 67, 21.
- Σέξτος:** II 245, 12.
- Σερίφιος:** I 80, 30. 81, 8. 9.
- *Σήρης (ὁ ἄθεοι):** II 211, 20. 212, 24. 214, 3.
- Σίβυλλα:** II 65, 12. *203, 24. *205, 25.

*Σιβυλλισαί: Π 65, 11. 12.
 Σικάριος: I 142, 14. (Plur.)
 I 142, 11.
 *Σικαί: Π 274, 29. 275, 25.
 Σικμοί: . . . I 319, 7.
 Σίλας: I 160, 18 || Π 325, 18.
 Σίμων: I 184, 18. 190, 1.
 — Π 65, 18. 22. 81, 21.
 26 || 354, 6. (ὁ καλούμε-
 νος Πέτρος) I 127, 7. (ὁ
 Σαμαρενὸς μάγος) I 109,
 6. 14. — Π 81, 17.
 Σιμωνιανοί: I 109, 8. — *Π
 65, 15. 17. 81, 20. 24.
 Σίδθαι: I 56, 10. 12. 16.
 23. *178, 12. — *Π 27,
 27. 37, 8. 40, 8. 45, 4.
 48, 7. 51, 3. 5. 108, 5. 6.
 9. 11. 14. 17. 211, 19.
 212, 23. 214, 2.
 Σόδομα, τὰ: I 120, 18. 188,
 31. *291, 4. 317, 29.
 Σολομών: I 19, 23 || 98, 11.
 240, 25. 241, 1. 249, 22.
 282, 6. 358, 10. — Π 30,
 26. 77, 11. 114, 25. 173,
 1. 176, 2. 185, 15 || 306,
 16. 369, 26. 384, 12. 395,
 25.
 Σόλων . . . I 264, 19.
 Σουρηήλ (ὁ ταυροειδής): Π
 100, 10.
 Σοφία (Ἰησοῦ υἱοῦ Σιράχ):
 Π 77, 12. (Σολομώντος)
 Π 30, 26 || 395, 25.
 Σοφοκλῆς . . . Π 157, 33.
 Σοφρονίας . . . Π 289, 13.
 Στέφανος: I 243, 3 || Π 315,
 18. 333, 22.
 Στοά (ἀπὸ τῆς Στοᾶς): I
 338, 16. — Π 52, 2. (οἱ
 ἀπὸ τῆς Στοᾶς) I 74, 13.
 16. 329, 16. 338, 9. 343,
 23. — Π 21, 23. 22, 17.
 24, 6. 51, 20. 119, 17. 141,
 15. 25. 167, 1. 269, 28.
 288, 22. (τὴν Στοᾶν τῶν
 φιλοσόφων). I 321, 6.
 Στωϊκός: I 63, 4. (Plur.) I
 66, 5. 72, 12. 15. (267, 3.)
 284, 24. 318, 18. 23. 338,
 3. — Π 7, 10. *141, 8. 11.
 187, 23.
 Συμεών . . . I 319, 5.
 Συμπόσιον: I 311, 14. 16.
 Σύροι: I 65, 15. 207, 21. —
 Π 210, 17. 18.
 Σφίγξ . . . I 92, 19.
 Σωκράτης: I *57, 24. 25.
 69, 20. 77, 7. 116, 22. 146,
 Origenes II.

19. 164, 29. 213, 3. 221,
 17. 259, 23. 260, 13. 311,
 15. 16. 331, 23. 333, 25.
 337, 9. 338, 10. 11. 361,
 22. 369, 26. 370, 22. — Π
 21, 28. 22, 2. 7. 8. 10. 27.
 28. 78, 12. 13. 18. *82,
 25. 157, 31. 158, 2. 206,
 9. *207, 15. 226, 22.
 Σωφρονίσκος: Π 21, 29. 22,
 1. 3.
 *Ταβτί . . . Π 108, 8.
 *Τάιναρον: I 178, 17. 180, 2.
 *Τάρταρος . . . Π 95, 20.
 Τατιανή: Π 298, 19. 403, 4.
 Τατιανός: I 68, 16 || Π 356, 6.
 Ταῦροι . . . Π 28, 10.
 Τηλέμαχος . . . Π 187, 13.
 Τιβέριος (d. Kaiser): I 160, 7.
 Τιμαίος: I 326, 22. 333, 29.
 — Π 80, 11. 16. *192, 24.
 Τιμόθεος (ἐν τῇ πρὸς Τι-
 μόθεον): I 116, 2. (ἐν τῇ
 προτέρᾳ πρὸς Τιμόθεον)
 Π 318, 5. 330, 23.
 Τιτᾶνες: I 219, 25. 286, 12.
 302, 17. — *Π 98, 15. 111,
 20. 112, 7. 229, 5.
 Τίτος (Sohn Vespasians): I
 143, 23.
 Τοβίας . . . Π 399, 2.
 *Τρίκη . . . I 205, 10.
 *Τροφωνίος: I 230, 28. 231,
 14. — Π 185, 18.
 Τρώες . . . I 92, 16.
 Τύρος . . . I 242, 10.
 *Τυφών . . . Π 111, 22.
 Τωβίτ: Π 20, 21 || 321, 19.
 331, 29. 332, 3. 398, 29.
 *Υπερβόρειοι . . . I 68, 8.
 *Υμιστος: Π 45, 3. 48, 5.
 50, 9. 285, 27. 286, 12.
 *Φαέθων: I 70, 31. 291, 6. 8.
 *Φαίδρος: Π 87, 22. 90, 4.
 Φαίδων: I 116, 20. 117, 4.
 260, 6. — Π 179, 15. 181,
 27.
 Φαιναρέτη: Π 21, 29. 22, 4.
 Φαίλων (ἄστρον): Π 101, 11.
 Φάλαρις: I 337, 13. 15. —
 Π 22, 12.
 Φάραγξ: Π 95, 23. 25. 26.
 28. 96, 2.
 Φαραώ: I 319, 25. 26. 323,

15. 19 || Π 304, 27. 305, 7.
 13. 23. 391, 5.
 Φαρισσαίος: I 258, 11. (Plur.)
 I 195, 2.
 Φειδίας: Π 235, 12. 18. 236,
 10.
 Φερεκύδης: I *68, 33. *69,
 29. 361, 21. 369, 26. 370,
 21. — *Π 111, 13. 112, 6.
 27. 113, 15. 17.
 Φίληβος: I 77, 5. 6. 321, 17.
 Φιλιππησίοι . . . I 217, 12.
 Φίλαπποι: I 160, 18 || Π 325,
 18.
 Φίλιππος . . . Π 194, 18.
 Φιλοσταίοι . . . I 317, 2.
 Φίλων: I 324, 11. — Π 91,
 26. (Ἐφρόνης Φ.) I 68, 2.
 Φινεές . . . Π 381, 7.
 Φλέγων: I 143, 34. 160, 9.
 182, 8.
 Φοίνικες: I 68, 11. 207, 21.
 *Φοινίκη: Π 154, 23. 160,
 16. 30.
 τὰ Φοινικικά . . . I 281, 28.
 Φορωνεύς . . . I 281, 27.
 *Φρύγες . . . I 306, 18.
 Καιρήμων ὁ Στωϊκός: I
 110, 7.
 Καλδαίοι: I 87, 29. *109,
 16. 23. — *Π 151, 21.
 Χαλκίς . . . I 118, 17.
 Χάμ . . . Π 392, 18.
 Χάρτες . . . I 73, 16. 21.
 *Χναχουμήν: Π 274, 28. 275,
 24.
 *Χνουμήν: Π 274, 28. 275, 24.
 Χριστιανός: I 38, 17. 19
 94, 15. 157, 22. 213, 2.
 255, 25. 263, 31. *296, 21.
 325, 22. — Π 53, 5. 110,
 5. 136, 29. 137, 9. *188,
 27. 195, 27. 251, 26. 253,
 1. 259, 14. 19. 266, 14.
 (Plur.) I 39, 1 || 51, 6. 53, 28.
 56, *3. 6. *8. 19. 57, *20.
 29. 59, *9. 30. 60, 1. 9. *61,
 17. 65, 17. 70, 27. 72, 19.
 76, 23. 77, 8. *16. 27. *29.
 95, 14. 96, 6. 100, 13. 102,
 15. 109, 12. 123, 9. 130,
 28. 132, *6. 13. 134, 22.
 138, 15. 141, 32. 142, 17.
 156, 15. 23. 27. 157, 4.
 158, 21. 159, 9. *12. 160,
 1. 162, 10. 185, 23. 198,
 11. *203, 11. 15. 19. 204,
 23. *206, 2. 13. 208, 3. 5.

7. 11. 209, 3. 8. 12. *21.
 *24. 25. 210, 8. *13. 19.
 31. 212, 23. 213, 12. 216,
 14. 226, 5. 233, 17. 234, 8.
 239, 25. 240, 9. 12. 247,
 2. 5. 12. 249, 12. 250, 15.
 253, 17. 265, 26. 267, 8.
 18. 268, 11. 13. 270, 5.
 271, 14. 274, 9. *11. *16.
 27. 275, 14. 277, 23. 279,
 3. 282, 1. 289, 16. *23.
 290, 8. 291, 18. 292, 12.
 *18. *293, 5. 12. *294, 4.
 22. 23. 29. 32. 296, 9. 10.
 *29. 297, 21. *300, 4. 33.
 302, 24. 304, 5. 306, 9.
 307, 1. 18. *308, 27. 312,
 15. 319, 30. *320, 22. 23.
 *322, 5. *323, 27. 329, 26.
 337, 25. 345, 13. 347, 2.
 10. 350, 22. 352, 25. 353,
 22. 354, 15. *359, 4. 361,
 18. — II *2, 20. 4. 8. 6,
 10. 7. 4. 8. 13. *15, 8. 21,
 18. 23, 10. *38, 11. 19. *43,
 15. *44, 13. 18. 54, 26.
 55. 2. *56, 29. *57, 18.
 *59, 6. 62, 22. 64, 11. 65,
 4. 5. 67, 17. *68, 20. 28.
 30. 70, 1. 80, 34. 81, 22.
 *89, 19. *92, 25. *93, 14.
 19. *94, 15. 17. *96, 21.
 24. *97, 28. *98, 2. 5. 7.
 17. 21. 25. *99, 3. 5. 20.
 *100, 1. 25. 102, 9. 16.
 *103, 10. *104, 8. 109, 7.
 8. 9. 12. 19. 21. 23. 134,
 14. 137, 1. 25. 153, 3.
 154, 10. 156, 13. 22. 160,
 18. 168, 2. *177, 1. 8. 23.
 28. *187, 20. *189, 6. *190,

17. 24. *191, 1. 195, 18.
 199, 22. 29. 208, 14. 16.
 21. 27. 214, 4. 13. 216,
 15. 219, 16. 233, 2. 235,
 25. 245, 12. 246, (3.) 8.
 252, 12. 14. 19. 253, 3.
 22. 257, 21. 258, 21. 24.
 25. 259, 1. 3. 10. 262, 6.
 12. 16. 263, 13. 266, 11.
 14. 16. 267, 6. 7. 8. 269,
 25. 278, 8. 9. 285, 21. 286,
 10. 291, 21. 292, 15.
 Χριστός: I 4, 12. 5, 18. 7,
 8. 12, 26. 13, 9. 14, 4. 18.
 15, 18. 28, 9. 36, 16. 26.
 37, 17. 39, 10. 16. 21. 23.
 40, 15. 42, 25. 43, 26 ||
 53, 25. 54, 33. 55, 15. 57.
 16. 88, 14. 89, 28. 96, 24.
 97, 3. 6. 100, 1. 24. 26.
 101, 7. 24. 102, 17. 19. 22.
 24. 25. 104, 19. 107, 3. 4.
 108, 1. 27. 116, 6. 13. 18.
 120, 23. 127, 1. 128, 27.
 129, 1. *133, 26. 134, 6.
 143, 25. 26. 144, 2. 157,
 7. 162, 23. 28. 32. 163, 5.
 7. 164, 5. 168, 3. 169, 20.
 171, 2. 172, 11. 13. 14.
 173, 16. 176, 3. 10. 187,
 25. 199, 16. 200, 13. 201,
 19. 202, 2. 7. 203, 7. *12.
 204, 6. 206, 11. *21. 213,
 21. 218, 4. 225, 31. 227,
 8. 245, 14. 271, 22. 273,
 3. 274, 3. 6. 8. 10. 18. 21.
 26. 31. 32. 275, 1. 4. 21.
 29. 278, 5. 26. 279, 1. 29.
 280, 15. 289, 16. 297, 17.
 27. 325, 17. 23. — II 1,
 13. 13, 9. 23, 21. 57, 18.

79, 23. 25. 89, 32. 104,
 11. 105, 33. 119, 28. 146,
 12. 150, 9. 19. 27. 30.
 151, 1. 2. 154, 4. 156, 17.
 160, 14. 163, 2. *18. *164,
 21. 23. *165, 9. 29. 171,
 30. 175, 13. 187, 27. 223,
 20. 225, 25. 229, 31. 233,
 29. 235, 30. 266, 12. 273,
 7 || 298, 2. 302, 3. 308, 17.
 310, 1. 315, 16. 25. 322,
 23. 27. 327, 26. 328, 5.
 25. 333, 20. 27. 335, 3. 6.
 339, 18. 340, 4. 349, 1.
 351, 10. 352, 17. 353, 1.
 357, 6. 10. 358, 19. 359,
 4. 10. 360, 23. 25. 28.
 365, 23. 370, 23. 373, 17.
 376, 7. 377, 1. 385, 2. 386,
 7. 398, 25. 399, 4. 401, 15.
 25. (Plur.) II 150, 22. 28.
 Χριστός Ἰησοῦς: I 43, 11 ||
 274, 20. — II 153, 16. 173,
 17. 243, 14 || 334, 18.
 Χριστός ὁ Ἰησοῦς: I 109, 1.
 Χρυσῆς . . . II 158, 16.
 Χρῦσης . . . II 158, 14. 18.
 Χρῦσιππος: I 91, 21. 117,
 16. 141, 8. 12. 334, 22. —
 II 265, 6. 266, 18. (ὁ Σο-
 λεύς) I 321, 5. — II 60, 9.
 Ψαλμοί: I 26, 13. 322, 30.
 *Ῥωσέ . . . II 111, 17.
 Ῥωσῆ . . . I 73, 16. 21.
 Ῥωσῆτος: II 101, 29. 102,
 1. 19.
 *Ῥωσῆ . . . II 111, 22.
 Ῥωσῆ . . . I 242, 5.

III. Sachregister.

ἀβέβαιος (τὸ ἀβέβαιον ἡ-
μῶν) . . . Π 316, 13.
*ἀβελτηρία (ἀ. καὶ σκαιό-
της) . . . I 251, 2.
ἀβροδίατος (Plur.): Π 209, 2.
ἀβρός (γυναίκα τὰ ἀβρὰ καὶ
ἐγγενῆ) . . . I 210, 6.
ἀγαθός (θεός): Π 142, 8.
*238, 16. 19. 22 || 386, 25.
387, 8. 389, 3 [ὡς οὐκ ἀ-
γαθός] Π 387, 22. — τὸ
ἀγαθόν I 75, 15. 271, 12.
Π 218, 19 || 385, 7 (ἐν) Π
345, 19 (οὐ βούλεται ὁ
θεός τινι τὸ ἀ. ὡς κατὰ
ἀνάγκην γενέσθαι ἀλλὰ
ἐκουσίως) Π 391, 1 (μέ-
ριστον) I 269, 27 (πρω-
τος) *Π 72, 16. 18. 73,
10. 15. 74, 13. 75, 17. 21.
— Plur. Π 124, 24. 125,
9 u. s. w. — τὰ ἀγαθὰ Π
388, 2. 391, 29 (τὰ ἀλη-
θινὰ ἀγαθὰ) Π 338, 23. ×
ἀγαθότης: Π 200, 2 (τοῦ
θεοῦ) . . . Π 12, 21.
ἀγαλμα: *Π 253, 3. 27 (me-
taph.) (Π 235, 23). — Plur.
I 175, 2. 214, 16. Π 5,
18. 8. 9. 38, 20. 39, 9. 75,
13. 192, 6. *195, 16. 24.
*202, 10. *206, 16. *212,
10. 14. *213, 1. *214, 2.
8. 21. *215, 8. 23. 25. 27.
*216, 3. *219, 4. *228, 24.
*234, 16. 24. *235, 3. 5.
9. 15. 16. 26. 29. *236,
9. 10. 16. *237, 29. 30.
*238, 2. 5. *255, 5. *256,
13. *258, 14. *269, 8. *290,
29.
ἀγαματοποιεῖν: Π 235, 14.
ἀγαματοποιός: I 301, 12.
— Plur. Π 43, 1. 235, 11.
ἀγανακτεῖν . . . Π 202, 23.
ἀγανακτικὸς (Neutr.): Π
205, 9.

ἀγάπη (ἀδαιρέτος): I 271,
25 (ἡ τῶν ἔξω τῆς παρ-
ούσης ζωῆς) Π 322, 21
(πρὸς τὸ θεῖον) I 8, 1
(τοῦ θεοῦ) I 52, 32 (πρὸς
θεόν) I 4, 18. 35, 27 (πρὸς
τὸν θεόν) I 15, 10. 22,
8 (ἐν Χριστῷ πρὸς θεόν)
I 15, 19 (πρὸς τὸν τῶν
ὄλων θεόν) I 271, 25
(πρὸς τὸν θεόν τῶν ὀ-
λων ἐν Ἰησοῦ τῷ Χρισ-
τῷ) I 214, 13 (ἡ καλον-
μένη ἀ. Χριστιανῶν πρὸς
ἀλλήλους) I 56, 6 (τὸ κάλ-
λιστον τῶν ἐν ἀνθρώ-
ποις) Π 385, 14 (πρὸς
τὸν πλησίον) Π 322, 14
(σὺν ἀγάπῃ) *Π 104,
2. 106, 15 (σφίσειν τὴν
ἀγάπην) Π 376, 23. ×
ἀγγελικὸς vgl. δύναμις.
ἄγγελμα Plur. [ἀγγέλματα
u. ἀγγεμάτων A]: *Π 255,
12. 13. 257, 25. 258, 1.
ἄγγελος = Bote: I 365, 6.
— Plur. *I 314, 5. = Engel
I 111, 26. *119, 8. 120, 6.
8. *135, 13. 160, 17. *192,
12. Π 52, 17. 20. 26. 53.
6. *56, 3. 10. 14. 15. *57,
4. 9. 10. 15. *59, 2. *61,
2. 10. 25. *62, 5. *169,
26. *176, 29. 252, 1 || 321,
23 (ἄγιος) Π 399, 17 (τοῦ
δημιουργοῦ) Π 100, 7 (διά-
βολος) Π 399, 18 (ἐκεί-
νου) Π 324, 8. 377, 8
(θεῖος ἀ.) I 119, 24 (θε-
οῦ) I 127, 6. Π 61, 25
(τοῦ θεοῦ) Π 243, 13 (λει-
τουργός) Π 314, 16. —
Plur. I *77, 12. 15. 111,
6. 25. *119, 11. 189, 1.
234, 12. 298, 12. 317, 30.
Π *2, 21. *4, 9. 13. 19.
25. 29. *5, 14. 26. *8, 3. 26.

*9, 21. 23. *14, 8. 32, 11.
13. *45, 12. *54, 13. *58,
14. *59, 13. 21. 23. *60,
17. *61, 8. *62, 9. 141,
27. *217, 6. *218, 4. *219,
28. 230, 9. 241, 30. 242,
8. 252, 8. 262, 5. 274, 13.
280, 7 || 323, 3. 6. 10. 352,
24. 370, 19. 377, 11. 398,
20. 28. 399, 20. 400, 12
(ἄγιοι) I 13, 29. 69, 14.
225, 23. 233, 23. Π 5, 5.
10. 276, 28 || 400, 5 (θα-
κρνα τῶν ἀ.) *Π 59, 16
(δεξιοὶ καὶ ἀριστεροὶ) I
17, 3 (διαβόλου) I 336, 9.
11. Π 225, 22. 241, 31
(ἐναντίοι) Π 252, 9 (ἐπί-
α) *Π 97, 7 (θεῖοι) I 234, 5.
Π 4, 20. 243, 10. 246, 24.
248, 2. 9 (θεῖοι καὶ ἄγιοι
ἀ.) I 233, 23 (θειότεροι)
*I 166, 17 (θεοῦ) I 234,
6. 350, 3. Π 61, 25. 246,
24 (τοῦ θεοῦ) I 33, 1. 5.
76, 9. 233, 23. 293, 28.
Π 5, 5. 251, 15 (Ἰουδαί-
ων) *Π 36, 24. 39. 26. 28
(οἱ κατὰ τὸν Κέλσον ἀ.)
Π 59, 17 (κοινωνεῖν ἀγ-
γέλους) Π 370, 1 (κυρίου)
Π 399, 15 (οὐράνιοι) *Π
6, 7. 14, 6 (ἐν οὐρανῷ)
I 365, 10. Π *5, 26. *6,
19. 22. *8, 7. *9, 2. 6 ||
321, 16 (ἐν οὐρανοῖς)
I 17, 6 (= λειτουργικὰ
τοῦ θεοῦ πνεύματα) Π
370, 7 (πονηροὶ) Π 247,
17 || 400, 4 (σοφία τρέ-
φονται θεοῦ, οὐ σωμα-
τικῶ ἄσφ) Π 369, 28 ff.
[ἐπ' ἀνθρώπων] Π 370,
18. 23. (φαῖλοι) Π 218,
9. 233, 16. — vgl. λει-
τουργεῖν μακάριος στρα-
τιά. ×

*ἀγείρειν: I 101, 21. 102, 5. 112, 28. 246, 9. 15. 21. 27. 248, 8. 10. II 161, 4.
ἀγενής (Neutr.): II 205, 9.
— Plur. (δοῦλοι) II 336, 15.
ἀγένητος (ἀρχή): I 175, 4 (θεός) I 231, 8. II 136, 26 (κόσμος) *I 70, 22. 26. 349, 11. 14. *II 123, 4 (τὰ ἐν οὐρανοῖς) II 143, 16 (ἄλη) I 332, 10. 11. 13 (φύσις) I 311, 2 (τὸν ἀγένητον καὶ πάσης γενητῆς φύσεως πρωτότοκον) . . . II 88, 21.
ἀγένεια . . . II 205, 13.
ἀγενής (αἰρεῖσις): I 327, 1 (σῶμα) I 163, 23. — Neutr. Sing. I 112, 29. *161, 15. 163, 23. *II 144, 22. 145, 2. — Plur. I 201, 30. *240, 3. *245, 9. II 110, 6 (τεκμήρια) *I 157, 20. 21. — Superl. I 81, 10. 135, 1. — ἀγενῶς I *112, 28. *169, 9. 325, 24. 329, 15. II 73, 24. 105, 4 || 384, 15.
ἀγένητος (θεός): II 231, 19 (ψυχαί) . I 300, 10.
ἀγιάζειν: II 249, 8. — Pass. II 248, 12.
ἀγίασμα (τοῦ λεγομένου ἁ.) . . . I 200, 22.
ἄγιος: I 24, 9 || II 318, 22. 322, 6. 324, 22. 329, 20. 333, 17. 338, 5. 344, 1. 357, 3. — Plur. I 188, 21. 254, 28. II *45, 5 || 303, 4. 321, 18. 322, 23. 324, 2. 14. 327, 26. 330, 7. 12. 334, 17. 336, 25. 337, 15. 22. 346, 4. 348, 23. 349, 24. 352, 11. 15. 18. 370, 15. 375, 18. 386, 6. 398, 27. 399, 15. 400, 19 (ἄνθρωποι) II 333, (12.) 13. 14. 19. 370, 11. 400, 2. 13 (δωρεαί τοῦ θεοῦ) II 338, 27 (ἔννοια) II 354, 15 (οἴκος) II 47, 19 (ὄρος) I 37, 20 (τέκνα) I 14, 25. — (ἀναγιώσκειν τὰ ἄγια) II 386, 10. — ἀγίως (ἀναφθέγγεσθαι) I 5, 1. — vgl. ἀγγελος βλος γῆ γραφή μάθημα περίπατος πνεῦμα σκίτος σώμα. <
ἀγιότης (θεοῦ): II 354, 15 (σπάνιοι καὶ . . . τῶν σπα-

νίων σπανιώτεροι οἱ τῆν ἐν πᾶσιν ἀγιότητα καταλαμβάνοντες θεοῦ) II 354, 13.
ἀγιαστία: I 291, 28 (παρ' Ἀθηναίους) . II 199, 22.
ἀγιασμένη . . . II 359, 12.
ἀγνεια . . . II 359, 11.
*ἀγνός (ἀπὸ παντός μύσους): I 253, 26. 254, 26.
ἀγνότης (ἀπὸ μολυσμοῦ): I 40, 13.
ἀγνωμονεῖν (περὶ τοῦ Ἰησοῦ) . . . I 239, 19.
ἀγνώμων (πάνν ἀγνωμόνεστατον) . . . II 97, 19.
ἀγνία (τοῦ νοῦ): II 327, 8.
ἀγορανόμος (Plur.): I 344, 11 (ὑστερον δὲ οἱ ἁ. τοῦτους [scil. τοὺς ἀμφιβόλους] ἐξῴσαν) I 334, 26.
ἀγορευεῖν (θεόν): I 10, 17. <
ἀγος (πάντων ἀνοσιώτατον): I 292, 6 (κατὰ τοῦ Ἰησοῦ) . . . II 257, 17.
ἀγραμματος (ἀποστόλους, ἄνδρας ἁ. καὶ ἰδιώτας): . . . II 262, 17.
*ἀγροικός (Plur.): I 267, 20. II 208, 31. 264, 4. 265, 20. 26. — Comp. II 84, 28. 209, 4. 265, 22. 24. — Superl. II 70, 12. 94, 30. — ἀγροικότερον (Adv.) II 207, 14. 211, 5.
*ἀγροτής (Plur.): I 179, 4.
ἀγχινοια (scil. τῶν ζῶων): I 343, 16.
ἀγχόνη: II 28, 7. *103, 24. *106, 9.
ἀγωγή: I 114, 3. 120, 9. 264, 22. II 46, 1 (περὶ ἁμαρτανόντων) I 247, 17 (τῶν λόγων) II 144, 10. — Plur. I 247, 14. 341, 11.
ἀγωγός (Neutr.): I 236, 1. 320, 6.
ἀγών: I 14, 8. 17, 1. 26 (ἐνεσθηκώς) I 5, 12 || II 386, 11 (τοῦ μαρτυροῦ) I 30, 17 (παρῶν) I 28, 26. 43, 23. 47, 8 (περὶ χριστιανισμοῦ) I 17, 6. — Plur. I 6, 15. *II 91, 4 (γυμνικοὶ ἢ θυμαλικοὶ ἢ ἱππικοὶ) II 46, 4. — vgl. εὐσέβεια. <
ἀγωνιᾶν . . . II 161, 24.
ἀγωνίζεσθαι! I 4, 14. 6, 16. 17. 23. 16, 24. 17, 2. 5, 26.

19, 10. 27, 26. 33, 12 || II 369, 13. 383, 31. 394, 24 (ἐν βίῳ) II 322, 16 (περὶ εὐσεβείας) II 287, 15 (ὑπὲρ εὐσεβείας) I 209, 9 (διὰ τῶν πρὸς θεὸν εὐχῶν) II 291, 4 (ἕως θανάτου) I 115, 2 (μέχρι θανάτου) I 76, 23. 78, 6. II 262, 25. <
ἀγώνισμα (Plur.): II 382, 22.
ἀγωνιστή: I 123, 14. II 142, 8. — Plur. . . I 16, 26.
ἀγωνοθέτης (τῶν τῆς εὐσεβείας ἀθλητῶν): I 21, 20.
ἄδμα (Pass., τὸ ὄνομα . . . ἄδεσθαι) . . . II 283, 14.
ἀδέκαστος (Plur.): I 291, 2. — ἀδέκαστος I 232, 12. 321, 23. 325, 21.
ἄδης (ἐν ἄδου): I 17, 11. 145, 19.
ἀδιαιρέτος (θεός): I 284, 28 (τιμῆ) II 275, 12. — ἀδιαιρέτως . . . II 224, 1.
ἀδιανόητος (ἐπὶ τῶν ἁ.): II 24, 13 (τὰ γεγραμμένα) I 328, 22.
ἀδιάφθορος (ἀήρ): (II 246, 31.)
ἀδιαφορεῖν (τῆς πρὸς ἕτερον περτομῆς): II 51, 15 (περὶ τῆς χρήσεως ὀνομάτων) I 77, 4 (πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν θηλέων βοῶν) . . . II 39, 18.
ἀδιάφορος Neutr.: (θυνατρασί μίγνυσθαι) I 318, 10. 12 (τὸ θῦειν) I 41, 20 (προᾶγμα) II 39, 19 (τὸ φθαρτόν) I 327, 23. — Plur. I 318, 4. 6. 9. II 142, 27.
ἀδικητικῶς (διαζῆν): II 44, 12.
ἀδιοκράγημα (Plur.): I 78, 13.
ἀδιορίστως: I 330, 25. 331, 5.
ἀδιοστάτως (τον ἀγῶνα ἁ. διανήχεσθαι): I 14, 8.
ἀδοκιμος (Plur.) . . . I 33, 9.
ἀδολεσχεῖν . . . I 231, 12.
ἀδολος (τὸ ἁ. τῆς προαιρέσεως) . . . I 236, 5.
ἀδοξεῖν (ἐκ τοῦ μοιχευεῖν): II 213, 20.
ἀδοξία: I 210, 11. II 40, 26 || 385, 1.

ἀδρανής (σκιά): Π 338, 25.
 — Compar. (σκιᾶς ἀδρα-
 νέστερος) . Π 339, 24.
 *ἀδρανέων (τῆς ψυχῆς): Π 317,
 14. — Plur. Π 259, 25.
 260, 10.
 ἀετίτης (τὸν λεγόμενον ἀε-
 τίτην λίθον): I 357, 20.
 ἀετοειδής (Γαβριήλ): Π
 100, 15.
 ἀήθης (Plur., θιγγάνειν ἀη-
 δῶν, vom Arzt): I 285, 9, 11.
 ἀήρ (ἐν τῷ πατρὶ τούτῳ
 καὶ περιγεῖν ἀέρι): I 41,
 19 (Plur., τὴν τῶν ἀέρων
 κρᾶσιν) Π 267, 21. — vgl.
 ἀδιάφορος, φωνή. ×
 ἀθανασία: I 219, 1. 254,
 26. 260, 12. Π 183, 17 ||
 369, 21 (τοῦ νοῦ) I 271,
 5 (τῆς ψυχῆς) I 66, 3. 141,
 1. 183, 4. 271, 4. 15. Π
 46, 12 (ψυχῆς) Π 42, 12
 (σχοινίον ἀθανασίας) *Π
 104, 1. 106, 11.
 ἀθάνατος (von Jesus): *I 144,
 28. 146, 8. 9. 10. 11. 12.
 *Π 141, 32 (ψυχῆ) Π 129,
 6. *179, 1. 236, 12. — τὸ
 ἀθάνατον Π 183, 15. 18.
 ἄθεος: I 218, 20 (πολυθεό-
 τῆς) I 56, 15. 265, 10. —
 Plur. I 6, 30 || Π 308, 13
 (Σῆρες) Π *211, 20. *212,
 24. *214, 3. 253, 11. — ἀ-
 θέως (νοεῖν, von Tatian) Π
 356, 10. — vgl. δόγμα.
 ἀθεότης (πολυθεός ἀ.): I
 28, 2.
 ἀθλεῖν (vom Martyrium): I
 4, 12. Π 287, 15.
 ἀθλητής (τῆς ἀρετῆς, von
 Hiob): Π 394, 21 (= Mär-
 tyrer) I 3, 11. — Plur. I
 3, 9 || Π 369, 9 (ἀκαθεβη-
 κότες καὶ τελεώτεροι) Π
 382, 18. — vgl. εὐσέβεια.
 ἄθροισμα Plur. (ὄλα): Π
 400, 13 (πιστευόντων) Π
 398, 16.
 αἰδέσιμος (ἔργον): I 269, 4.
 αἰθέριος (ποιότης): I 237,
 17 (σῶμα) I 329, 24. — Plur.
 (θεοὶ τινες αἰ.) *Π 274,
 25 (σώματα) Π 156, 27
 (τόποι) . . Π 183, 4.
 αἰθήρ: I 238, 1 (ἄυλος) I
 329, 14.
 αἷμα: Π 390, 15 (Ἰησοῦ) I
 119, 15. Π 257, 15 (Mär-

tyrerblut) I 37, 11 (vom
 heidn. Opfer) I 302, 15.
 *Π 276, 16. 29. 277, 21.
 24. 278, 1. 26. 28. 279,
 5. 280, 18. — Plur. I 41,
 20. Π 157, 8. 185, 22.
 206, 15. 237, 32. *278, 13
 (περιτομῆς) Π 53, 1. 2
 (μὴ χρῆσθαι αἵματι ζώου
 εἰς τροφήν) Π 244, 15. ×
 αἶνγμα Plur. (ägyptische):
 *I 216, 19. 25 (θεῖα) *Π
 110, 21. 111, 8. 113, 13
 (τινας καλεῖσθαι αἶνγ-
 ματα) *Π 67, 18. ×
 αἶνος (ὁ πρὸς θεόν): Π
 327, 17. — Plur. (αἶνους
 ἀναπέμπειν τῷ θεῷ) Π
 327, 5.
 αἰρεσις = Spaltung: *Π
 228, 21. = Sekte I 114,
 3. 123, 8. Π 58, 3. 93, 17.
 94, 21. 104, 5. 14. 122,
 24. 27. 123, 26. 233, 1.
 25. 271, 2 (φιλοσοφίας)
 I 259, 20. 298, 1 (φιλό-
 σοφος) I 271, 26 (φιλο-
 σόφων) I 62, 28. 63, 1. 5.
 327, 1. Π 269, 30 (Ὀφια-
 νῶν) Π 94, 23 (τῶν Στωϊ-
 κῶν) I 318, 18. — Plur.
 I 63, 9. 15. 100, 16. 117,
 19. 130, 14. 145, 8. 156,
 12. 211, 26. 212, 15. 26.
 234, 30. Π 67, 25. 68, 16.
 22. 94, 19. 97, 6. 104, 8.
 27. 123, 25. 124, 23. 143,
 16. 233, 4 (christliche) I
 211, 19. 212, 23. 213, 2.
 3. Π 64, 10 (παρὰ θεῷ)
 Π 229, 4 (ἐν λατρικῇ) I
 211, 29. 212, 18. Π 64,
 15 (jüdische) I 212, 7. 20.
 213, 2 (Ὀφιανῶν καὶ Καί-
 ανῶν) I 213, 8. 274, 19
 (τὰς Παύλου ἐπιστολάς
 τοῦ ἀποστόλου μὴ προσ-
 εῖμεναι) Π 68, 11 (φιλο-
 λόγων) I 212, 12 (philo-
 sophische) I 54, 22. 26.
 212, 5. 20. 336, 5. Π 64,
 12. 66, 20. 21. 260, 15.
 — (τῶν ἠττημένων αἰ-
 ρήσεις) *I 351, 5. ×
 αἰσθητήριον Plur.: I 323,
 10 (τὴν θύραν τῶν αἰσ-
 θητηρίων ἀποκλείειν) Π
 344, 23.
 αἰσθητός (τὰ αἰσθητὰ πάν-
 τη ἀναρεῖν): Π 308, 19. ×

αἰτεῖν (τὰ μεγάλα . . . τὰ
 ἐπουράνια): Π 330, 7 ff.
 363, 29. ×
 αἰτησις (= τόπος τῆς εὐ-
 χῆς): Π 401, 23. — Plur.
 Π 402, 29. ×
 αἰτιολογεῖν (τὴν Χριστοῦ
 ἐπιδημίαν): I 289, 15.
 αἰών: *I 279, 11. 30. Π 100,
 32 || 343, 19. 374, 27 (ὁ
 ἐνεστώς) I 166, 2 || Π 357,
 15. 20. 372, 7. 374, 12.
 17 (ἐπουράνιος καὶ κρείτ-
 των) Π 104, 21 (ὁ μέλ-
 των) I 166, 1. Π 263, 14 ||
 372, 4. 7 (ὁ ὄλος) Π 373,
 1 (παρεληλυθώς) Π 372,
 19 (πᾶς) Π 372, 11. 18.
 — Plur. Π 373, 3. 374, 4.
 11 (ἅπαντες) Π 373, 23
 αἰώνων ἐβδόμη) Π 374,
 19 (ἐβδομητικοὶ ἑπτά) Π
 374, 25 (ἐνιαυτός) Π 374,
 12. 21 (ἐνιαυτοί) Π 374,
 23 (μῆν) Π 374, 20 (μέλ-
 λοντες) Π 374, 13 (ῥ-
 λοι) I 339, 14. Π 157, 2.
 αἰώνιος (αἰσχύνη): I 22,
 17 || Π 385, 2 (ζωή) I 200,
 6. 286, 21. *293, 3 (πῦρ)
 *Π 161, 11 (σάρες) *Π 15,
 22 [25, 20] (ψυχῆ) *Π 264,
 10. 266, 4. — Plur. Π 161,
 14 (κακά) *Π 264, 13. 266,
 6. 33. 267, 2. — vgl. βλος
 βιοτή κόλασις. ×
 ἀκαθαίρετος (τὸ σύστημα
 τῆς πολιτείας): Π 177, 5.
 ἀκαθαρσία . . . Π 199, 15.
 ἀκάθαρτος (βρώμα): Π 371,
 22 (βρώματα) I 211, 8. Π
 244, 15 (δαίμονες) I 367,
 1 (ἦθος) I 221, 20 (πράγ-
 ματα) Π 384, 26 (σώ-
 ματα) I 365, 11 (ύλαι) I
 283, 22. — τὸ ἀκάθα-
 ρον *Π 163, 20. 164, 4.
 7. 14 (τοῦ πνεύματος) Π
 155, 17. — Plur. I 127,
 18. 133, 15. *Π 164, 24.
 25. — οἱ ἀκάθαρτοι *Π
 264, 5. 265, 20. 27. — vgl.
 ζῶν. ×
 ἀκαθῆκόντως (ζῆν): I
 221, 12.
 ἀκαιροβόλων: Π 187,
 15.
 ἀκατάπλητος: Π 159, 6.
 ἀκατασκευάστος (ῥένταιν):
 I 330, 24.

*ἀκατονόμαστος: Π 192, 30. 193, 25. 27. 29.
 ἀκεντρος (λόγος): Π 376, 19.
 ἀκεραϊώτης. . Π 336, 8.
 *ἀκλῆρος (Plur., ἀμαρτωλῶν καὶ ἄ.). Π 124, 11.
 ἀκοή (αἰσθητή): I 194, 15 (ἀντιληπτικὴ φωνῶν) I 98, 14 (θειοτέρα ἄ.) I 194, 16. Π 236, 30 (τῆς ψυχῆς) I 194, 18 (ἀκοῆς κανστήρια) *Π 67, 16. — Plur. (ἐξωτερικαὶ ἄ.) I 217, 23. <
 ἀκοίμητος (φρουρός δύναμις) . . . I 112, 13.
 ἀκολασταίνειν: I 247, 18.
 ἀκολάστημα (Plur.): I 78, 12.
 ἀκολούθησις . Π 233, 5.
 ἀκομυρος (Plur., von Christen): I 269, 15. <
 ἀκονῶν (πρὸς ἀνδράν ἡγωνημένοις) . I 164, 4.
 ἀκοσμος . . . I 244, 25.
 ἀκρασία . . . Π 300, 22.
 ἀκροῶσθαι: I 10, 6. Π 210, 21. 262, 20.
 ἀκροῶσις: I 140, 30. 250, 1. Π 210, 21 (τῶν προφητικῶν λόγων) Π 302, 19.
 ἀκρότης: Π 116, 13. 24. || 358, 18. 388, 2. — Plur. Π 116, 11.
 ἀκρωρία (τῶν ἀγαθῶν): Π 115, 7.
 ἀκτημοσύνη . Π 98, 28.
 ἀκτις (Plur., ἡλιακαί): Π 338, 19.
 ἀλεξιφάρμακα: *Π 109, 3 (ἄ. καὶ ἀλεξίκακα, deren Kenntnis bei Thieren) *I 357, 4. 8. 25.
 ἀλήθεια: Π 158, 6. 159, 9. 162, 8. 165, 7. 174, 4. 191, 12. 29. *197, 2. 198, 21. 221, 9. 257, 23 (ἀγνοία τῆς ἀληθείας) Π 379, 4 (δόγματα τῆς ἄ.). Π 192, 1 (ἐν ἡ ἄ.) Π 345, 20 (ἐνάργεια τῆς ἄ.) Π 166, 3 f. (κατὰ ἀλήθειαν ἑορτάζειν) Π 239, 5 (περὶ ἀλήθειαν . . ἐπιστήμη) *Π 196, 21 (ζητεῖν ἀλήθειαν) Π 283, 8 (= θεός) Π 153, 6 (θεοῦ) Π 225, 11. 276, 22 (τῆς ἄ. κατὰληψις) Π 202, 5 (μάρτυρες τῆς ἄ.).

Π 258, 31 (περὶ τῶν κατὰ τοὺς νόμους) Π 64, 6 (ὁδὸς ἀληθείας) *Π 192, 28 (μετὰ οὐσίας ἀλήθεια) *Π 196, 20. 198, 7 (οὐσία τῆς ἀληθείας) Π 229, 30 (πατὴρ τῆς ἄ.) Π 229, 32. 293, 14 (ἐν Πλάτωνι) Π 75, 19 (ὁ κατ' ἀλήθειαν πλούσιος) Π 114, 25 (πνεῦμα τῆς ἄ.) Π 278, 10 (πρεσβεύειν τὰ τῆς ἄ.) Π 70, 9 (ὁ κατ' ἀλήθειαν σοφός) Π 163, 2. <
 ἀληθινός (ἀγαθός): Π 338, 23 (ἄμπελος) Π 13, 7. 9 (εὐσέβεια) Π 155, 11 (ζωή) Π 125, 25 (θεός) I 365, 14. Π 4, 6. 50, 19. 293, 5 || 386, 7 (θεοί) I 268, 18 (λερά) Π 202, 25 (κύριος) Π 119, 10 (ποτόν) Π 114, 23. — τὰ ἀληθινά Π 84, 16. 182, 10 || 330, 10. — ἀληθινῶς (ζῆν) Π 239, 16. — vgl. κόσμος σοφία φῶς. <
 ἀληθότης (ἀντιβλέψαι τῆ ἄ.) . . . Π 208, 10.
 ἀλητος (βάθος τῶν δογμάτων) . . Π 88, 13.
 *ἀλική: Π 146, 16. 286, 2.
 ἀλληγορεῖν: I 69, 7. 23. 70, 1. *308, 28. *310, 23. *320, 24. *322, 5. *323, 27. *359, 5. Π 181, 9. 285, 1 || 360, 23. — Pass. *I 308, 26. 30. 317, 18. 321, 5.
 ἀλληγορία: I 72, 1. *79, 14. 101, 24. *310, 24. *320, 25. *321, 24. *322, 12. *323, 28 (τυπωθῆς) *Π 99, 9. — Plur. I 130, 9. 219, 23. *315, 23. *324, 7. 8. *325, 2. Π 162, 5.
 ἀλληγορικὸς Compar. Adv. ἀλληγορικώτερον: Π 353, 2.
 ἀλλοίωσις: Π 368, 7. — Plur. Π 368, 6.
 ἀλλοιωτός (ὁ θεός bei den Stoikern): I 72, 16 (σῶμα) I 267, 5 (ἕλη) Π 146, 20.
 *ἀλλοπρόσαλλος (λέγοντες ἀλλοπρόσαλλα): Π 163, 13.
 ἀλογιστία (ἀνανήφειν ἀπὸ τῆς . . ἄ.) . . Π 279, 12.
 ἀλύειν (ἀλωμένον καὶ ἄ-

λύοντος ἐν ἀγεννεί σῶματι) . . . I 163, 22.
 ἀμαθία (καὶ Ἰουδαίους καὶ Χριστιανοὺς ἀμαθίαν ἐγκυκλιῶν [scil. Celsus] καὶ ἀπαιδευσιάν): I 307, 1; vgl. Π 84, 20. 202, 9. <
 ἀμαρτάνειν (τῶν ὁδῶν): *I 355, 16. — sündigen I 8, 19. 26, 20. 135, 2. *193, 26. 27. (196, 13.) 247, 17. 254, 8. *256, 10. 13. 14. 16. 257, 12. 16. *24. *25. *258, 22. 259, 1. 5. *9. *14. *17. *18. *25. *32. *260, 20. *261, 7. 270, 7. *281, 1. 303, 13. 313, 27. 334, 30. 339, 30. 340, 15. 19. 341, 11. 24. 344, 10. 373, 11. Π 17, 21. 21, 5. 33, 21. 24. 34, 3. 51, 9. 72, 24. 90, 14. 126, 19. 128, 6. 134, 22. *152, 10. 15. 159, 10. 215, 29. 217, 19. 26. 282, 4 || 312, 24. 314, 24. 336, 9. 348, 5. 352, 13. 363, 1. 376, 25. 379, 15. 381, 6. 383, 31. 384, 3. 19. 394, 3. 22. 396, 8. 399, 18. 401, 21. — Pass. I 41, 28. 167, 22. 251, 30. 258, 5. 263, 12. Π 8, 14. 16. 33, 8. 13. 47, 6. 96, 17. 126, 13. 217, 16. 17. 21. 267, 25 | 315, 7. 380, 5. 381, 20.
 ἀμαρτάνειν (Plur.): Π 156, 29.
 ἀμαρτήματα: I 8, 20. 40, 14 || 200, 24 (ἄ. τὸ φθίρειν τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ) Π 384, 22. — Plur. I 22, 24. 26, 21. 23. 27, 3. 5 || 122, 28. 133, 25. 166, 21. 196, 13. 200, 27. *253, 29. 254, 28. 258, 28. 259, 36. 296, 17. 339, 30. Π 8, 15. 16. 25. 62, 13. 140, 4. 5. 142, 7. 161, 25. 175, 21. 254, 11 || 309, 30. 314, 24. 315, 3. 7. 317, 3. 20. 333, 16. 347, 20. 379, 26. 380, 24. 25. 400, 10 (τὰ ἀνιάτα τῶν ἀμαρτημάτων) Π 380, 12 (περὶ ὧν χρη — οὐ χρη — ἀναφέρειν θυσίας ἀμαρτημάτων) Π 381, 5 (τῶν ἰδίων ἐπὶ θεοῦ ἀμαρτημάτων κατηγορεῖν) Π 396, 22 (ähnlich) Π 401, 19.

ἁμαρτία: I 28, 11. 37, 12 | 123, 16. 140, 6. 167, 24. 257, 28. 258, 4. 289, 14. *291, 5. 297, 25. 303, 15. 313, 16. 340, 16. II 21, 10. 34, 6. *121, 2. 140, 9. 190, 4. 200, 24. 236, 20. *268, 9. 272, 22 || 300, 15. 324, 23. 328, 20. 330, 5. 333, 18. 336, 8. 348, 9. 357, 20. 22. 358, 29. 363, 4. 374, 16. 388, 9. (λυομένης καὶ τῆς πρὸς θάνατον ἁμαρτίας, was Originus verwirft) II 381, 16 (τοῦ κόσμου) *II 103, 19. 105, 9. — Plur. I 106, 17. 189, 18. II 33, 3. 170, 29 (αἱ ἐπὶ τὴν ἀπάλειαν φέρουσαι ἁμαρτίαι) II 105, 22 (τῶν Ἰουδαίων) *I 291, 20. 292, 1.
ἁμαρτωλός: I 9, 19 || 139, 24. *253, 30. 32. *258, 3. 4. 6. 7. II 16, 21 || 357, 13. 14. — Plur. I *254, 7. *256, 5. 9. *258, 1. 289, 13. *292, 21. *297, 25. II 263, 15 (καταδικῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀληθῶν) II 124, 11. — Superl. II 374, 15.
ἁμαυρός (Superl.): II 339, 25.
ἁμαυροῦν (Pass.): II 71, 7.
ἀμβλύνειν (τὸν ἔπαινον): II 157, 32.
ἀμενηνός (σικιά): II 338, 25.
ἀμέριμος (τὸ ἀμέριμον τῆς σοφίας πνεῦμα): I 46, 12.
ἀμεριστως (αὐτὸν σέβων): II 224, 1.
ἀμετάπτωτος (τὸ ἀμετάπτωτον τῆς νιότητος): II 346, 30.
ἀμέτροπος (χάρις θεοῦ): II 297, 3.
ἀμιαντός (θεξιά): II 290, 30.
ἀμιγής (ἀμιγῆς πρὸς τὸ ψεύδος ἀληθές): II 55, 24.
*ἀμιλλα (Plur., der Götter): II 111, 16.
ἀμιλλᾶσθαι (περὶ τῆς Ἀττικῆς) . . . II 29, 23.
(ἀ)μνησικακεῖν: II 396, 7.
ἀμνησικακία . . . II 319, 9.
ἀμνησικακός Ἀδν. ἀμνησικάκως (ἐνεχθέντες πρὸς αὐτούς) . . . II 378, 23.

ἀμνηστία: I 263, 15. II 33, 27.
ἀμοιβή (τῶν δῶν): *I 281, 21 (παλιντροπος) *I 331, 32. 332, 3. 7. 338, 21. — (ἢ ὑπὸ θεοῦ τοῖς κρείττοσιν ἄ.) I 258, 30 (οὐδεμία . . ἀπὸ θεοῦ ἄ.) II 342, 9.
ἄμορφος (Ἰησοῦς): II 146, 1.
ἀμπελοργικῆ (scil. τέχνη): I 346, 13.
ἀμνντικός (λόγος): II 256, 5. — ἀμνντικῶς II 256, 20.
ἀμνηγῆ . . . II 339, 4. 5.
ἀμνηριστός . . . II 81, 7.
*ἀμφίβιος: II 100, 11. 191, 6. 10. 16.
ἀμφίβολος (Plur., οἱ καλούμενοι ἄ.): I 334, 24. <
ἀμφισκεσθαι (ἐσθῆτα δυστήνων): *II 85, 21 (ποιήσας) . . . I 237, 13.
ἀναβαίνειν metaph.: I 14, 4 (ἐπὶ τὰ ἀπορόρητως εἰρημένα) (II 71, 11.) (ἐπὶ τὴν ἀντίδα τοῦ οὐρανοῦ) I 270, 21. II 3, 20 (ἐπὶ τὴν γνώσιν) II 198, 24 (zu Gott) II 57, 12. 198, 19 (ἐπὶ τὴν θεωρίαν) II 131, 22 (ἀπὸ τῶν τοῦ κόσμου κτισμάτων) II 198, 17 (ἀπὸ τῶν ὄρατῶν ἐπὶ τὰ νοητά) I 244, 4 (ἐπὶ τὰ νοούμενα) II 73, 23 (ἐπὶ τὴν τῶν νοητῶν φύσιν) II 188, 6 (εἰς οὐρανόν) I 286, 15 (ἀπὸ τῆς ψιλῆς πίστεως) I 229, 30. <
ἀνάβασις (εἰς τὰ θεία): II 115, 5 (ἦντινα ἀνάβασιν νοῦς μᾶλλον ἀναβαίνει σώματος) II 350, 31 (τοῦ νοῦ πρὸς τὸν πατέρα) II 350, 30. <
ἀναβιβάζειν metaph. (ἐπὶ τὸ σεμνόν): I 253, 16 (ἐπὶ τὸν τῶν δῶν δημουργὸν τὴν ψυχὴν) I 251, 11. <
ἀναβιώσκειν (καὶ οἰονεῖ ἀναβιώσκοντος): I 286, 14.
ἀναβλέπειν: I 268, 26. II 136, 21 (zu Gott) II 102, 7. 206, 17 (νῶ) *II 186, 19. 189, 19 (κωλονοῦσθ ἄ.

τὴν ψυχὴν κακοδαίμονιαν) I 235, 3.
ἀναγεννησις (δια τῆς ἐν Ἰησοῦ ἀναγεννήσεως): II 335, 25.
ἀναγκαστικός (ἀναγκαστικόν τι εἰς ἀνατροπὴν αὐτῶν εἰπάτω): I 101, 30.
*ἀναγνωρισμός: I 320, 2. 4.
ἀνάγνωσμα Plur.: I 246, 18. II 95, 26 (ἀποστολικὰ καὶ εὐαγγελικὰ, deren falsche Deutung) II 386, 4 ff. (εὐαγγελικὰ) I 137, 14.
ἀναγόρευσις (ἄλλου θεοῦ): I 8, 13.
ἀναδέχεσθαι (πᾶσαν αἰκίαν μέχρι θανάτου): II 60, 17 (πᾶσαν αἰκίαν καὶ πάντας θανάτους) I 167, 8 (αἰτίαν) I 351, 10 (ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀποθανεῖν, von Jesus) II 206, 24 (τὸ κατὰ χριστιανισμόν βιούον) I 11, 25 (τὸν θάνατον, von Jesus) II 167, 14 (τὸν ὑπὲρ ἀνθρώπων θάνατον, von Jesus) II 207, 2 (τὸν θάνατον ὑπὲρ τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, von Jesus) I 82, 24 (τὸν θάνατον ὑπὲρ εὐσεβείας, von Martyrium) I 19, 26 (μυρίους κινδύνους καὶ θανάτους, vom Martyrium) II 269, 6 (πάντα, ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν, von Jesus) I 289, 13 (πάντα πόνον ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ ἀληθείας) II 162, 8 (τὴν κοινήν φροντίδα τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ) II 292, 7. <
ἀναδύεσθαι (ἀναδυομένων καὶ φεγγόντων τὰς . . ἀποδείξεις): I 95, 19 (ἀπὸ τῆς γῆς ἀναδύοντας) *II 15, 5. 19, 15.
ἀνάσωγραφεῖν: I 189, 27 (μονομαχίας) II 144, 1.
ἀναθεματίζειν (τὸν θεῖον λόγον) . . . II 348, 5.
ἀνάθημα Plur. (θεῶν): *II 212, 14. 215, 33 (περὶ τὸ θεῖον) *II 216, 2 (πρέποντα θεῶ ἄ.) II 234, 24.
ἀναθυμῶν (τῶν ἀπὸ γῆς ἀναθυμωμένων): II 274, 19.
ἀναθυμίασις Plur.: I 42, 1

(ἀπ' αὐτοῦ, scil. αἵματος) II 245, 6 (ἀπὸ τῶν θυσιῶν) II 157, 8. 185, 22 (ἀπὸ τῆς κτίσεως) I 302, 15 (τροφῆς τῆς διὰ τῶν ἁ.). I 41, 19.
ἀναιδέεσθαι (πρὸς τὸν λόγον) . . . II 397, 9.
ἀναιμακτος (θυσιῶν): II 239, 6 (χεῖρες) . . . II 290, 31.
ἀναιρεῖν (δόγμα κάλλιστον): I 334, 7 (τὰ περὶ θεοῦ ἐπιφανείας δοξαζόμενα) II 3, 7 (ἀρετῆς . . . τὸ ἔκουσιον . . . τὴν οὐσίαν) I 276, 18. 19 (τὰς ἐταίρας ἀπὸ τῆς πολιτείας) I 301, 32 (τὸ θεὸν ἐπιδημεῖν) II 3, 24 (θεὸν ἢ προνοίαν) II 308, 25 (τὸ εἶναι θεοῦ ἐπιγῆς) II 3, 11 (τὴν κακίαν) II 289, 8 (τὸν περὶ κολάσεως λόγον) I 215, 4 (τὰς μαρτείας) I 361, 2 (vom Martyrium, ἐν Γερμανίᾳ) I 39, 7 (προνοίαν) I 142, 8. 161, 21. 266, 26. 294, 12. II 3, 26. 65, 1. 253, 12 (ἀναιρεῖσθαι τέκνα) *II 271, 21 (ἀναιρεῖν τὰ . . . τέκνα) II 272, 14 (ἀναιρεθῆναι ψυχὴν) I 31, 18. <
ἀναιρέσεις (τῶν κακῶν): II 289, 11 (τῆς νίκης τοῦ θανάτου) II 21, 8 (πατέρων) II 27, 27 (τῆς προνοίας) I 266, 24. <
ἀναιρετικόν (τοῦ εἶναι αὐτὸν θεόν): II 25, 2 (τῆς τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ προνοίας) . . . II 27, 22.
ἀναισθητεῖν (λέγοντος θεοῦ) . . . I 194, 18.
ἀνακαινοῦν (τὰ πράγματα): I 289, 27 (Pass., ἀνακαινομένην, scil. ἀνθρώπων) II 134, 4.
ἀνακαίνωσις (τοῦ παντός) . . . I 291, 11.
ἀνακαλύπτειν Pass. (τὸν θεόν) . . . *II 6, 6.
ἀνακεραυνῶναι (Pass. κακία): I 283, 25 (τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ) II 292, 22 (ψυχῇ) I 288, 4. — **ἀνακιρνᾶν** (Pass.) I 10, 21.
ἀνακεφαλαιοῦν Pass. (τὸν νόμον) . . . II 319, 10.

ἀνάκρασις (ἐνώσει καὶ ἀνακράσει) . . . I 237, 9.
***ἀνακύκλησις** (Plur.): I 335, 21. 337, 5. 7. 20. 25. 338, 2.
ἀναλαμβάνειν (ἀγάπην): I 52, 31. 271, 25 (τὸν ζῶντα ἄρτον) II 114, 20 (λόγον) I 15, 10 || 335, 1. II 226, 14 (μαρτύριον) I 19, 10 (παρόρησιαν) I 35, 24 (τῆς σοφίας πνεῦμα) I 46, 13 (τὴν ἐν ἀνθρώποις σάρκα) I 226, 8 (σῶμα) I 124, 13. 152, 20. 21. 23. II 53, 8. 9. 142, 29 (σῶμα καὶ ψυχὴν ἀνθρωπίνην) I 158, 28 (φυσικὸν φίλτρον) I 236, 23 (ἀνθρωπίνην φύσιν) I 113, 1 (ψυχὴν ἀνθρωπίνην) I 285, 15 (ψυχὴν καὶ σῶμα ἀνθρώπινον) I 226, 11. <
ἀναλάμπειν (τὴν . . . ἀναλάμπασαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ θεοσεβείαν): II 35, 14.
ἀνάληψις (τῆς ἀρετῆς): I 259, 29. II 228, 16 (ἐπιστημῆς) II 106, 28 (Ἰησοῦ) . . . II 160, 26.
ἀναλίσκειν (τὴν κακίαν) I 142, 9. — **ἀναλοῦσθαι** (ὕλην) . . . II 16, 9.
ἀναλλοιώτος (θεός): II 354, 9 (τὸ ἄτρεπτον καὶ ἁ. τοῦ θεοῦ) I 72, 19 (οὐσία) . . . II 368, 7.
ἀνάλογον Adv.: I 70, 3 u. s. w. (τὰ ἀνάλογον αὐτοῖς) II 103, 11 (ὁ ἀνάλογον τοῖς . . . ποταμοῖς ὄρακων) I 323, 20 (τοὺς ἀνάλογον ἐνιαυτοῦς) II 374, 23 (τοὺς ἀνάλογον αὐτῷ προφητικὸν λόγον) I 274, 4 (πολλὰ γενέσθαι . . . ἀνάλογον τῷ Ἰησοῦ πνεύματα) II 150, 14. <
ἀναλύειν (Pass., εἰς πῦρ ἀναλυομένην τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν) . . . II 141, 27.
***ἀνάλυσις** (ἢ ἀναλύσει ἀπ' αὐτῶν ἢ ἀναλογία): II 192, 32 (ἀπὸ τῶν ἄλλων) II 194, 27.
ἀναλυτός (Plur., οἱ τοῦ Ἐπικόρου θεοί): I 284, 22.

ἀναλωτικός (τῶν ἀναλωτικῶν, scil. πῦρ): II 142, 7.
ἀναμάρτητος (ἀνθρώπος): I 256, 17. 257, 19 (χωρὶς λόγον καὶ ταῦτα τελεῖον ἀμάρτανον ἀναμάρτητον γενέσθαι ἀνθρώπον) I 262, 16. — Plur. *I 256, 12. 13. 15. 259, 11. 262, 11. 12.
***ἀναμνησκείν** (ὁ θεὸς ἀνεμνήσθη δικαιοῦσαι): I 279, 11. 30.
ἀναμνημονεύειν (ἐν καρδίᾳ) . . . II 59, 14.
ἀνάνευσις (ἀποδεκτὴ ἁ. ἀπὸ τοῦ ψεύδους): I 276, 11.
ἀνανήφειν (ἀπὸ τῆς . . . ἀλογιστίας) . . . II 279, 11.
ἀνατιλόρητος (τὸ γενναῖον καὶ ἁ.) . . . I 333, 13.
ἀναπαύσις (παρὰ τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ): I 257, 30 (ὀλκεία τῇ μακαριότητι) I 43, 12. <
ἀναπνεῖν (ἀναπνευκέναι τὸν θεόν): *II 142, 11 (εἰς δόξαν θεοῦ) II 248, 7 (ὑδωρ καὶ ἄερα) *II 243, 32. <
ἀναπόλησις (ὑπόμνησις καὶ ἁ.) . . . II 317, 23.
ἀναπολόγητος (act.): I 58, 12.
ἀναπτεροῦν (Pass., ἀπὸ τῶν κακῶν) . . . II 384, 5.
ἀνάμοστος (θεῶ): II 231, 17.
ἀναρτῶν (ψυχὰς θεοῦ τοῖς ἐπὶ πᾶσι) . . . I 62, 19.
ἀνασκοποῦσθαι: *II 253, 27. — Pass. I *161, 26. 229, 9. *II 191, 9. 14. 15.
ἀνάστασις (allgem.): II 10. 19. 25. 19. 16. 26. 21. 11. 13. *182, 20. 31. 183, 22. 25. 187, 29. 236, 29. 264, 16 (ἀναστάσεως ἀγαθῆ) II 359, 15 (ἀνάστασιν ἀναστήσεσθαι) I 22, 16 (βάρβαρον ἀναστάσεως) *II 103, 25. 106, 11 (τῶν δικαίων) I 299, 13. II 265, 10 (τὸ περὶ ἁ. κατὰ τὰς γραφὰς δόγμα) II 23, 10 (Ἰησοῦ) I 101, 15. *122, 1. 124, 12. 128, 30. 145, 13. 16. 170, 11. 182, 2. 4. 184,

11. 26. 185, 3. 187, 17. 19. 188, 12. 189, 34. 192, 7. *199, 17. 21. 200, 4. 7. 211, 12. II 105, 30 (τοῦ Ἰησοῦ ἐκ νεκρῶν) II 61, 1. 185, 30 (anderer) I 182, 2 (τοῦ λόγου) II 60, 2 (μετὰ τὴν ἀνάστασιν) II 361, 8. 24 (νεκρῶν) *I 132, 3 (ἐκ νεκρῶν) I 180, 23 (τῶν νεκρῶν) I 330, 2 (τὸ τῆς ἀ. ὄνομα) II 22, 2 (τῆς σαρκός) II 19, 5. 186, 29 (σαρκὸς ἀπὸ οὐλοῦ) *II 103, 21. 105, 31 (τοῦ σώματος) II 265, 12 (τῶν σωμάτων) I 199, 24. 26. — vgl. κηρύσσειν. >
- *ἀνάστασις (χωρὶς ἀνατάσεως καὶ ἐπαγγελίας): II 70, 7.
- ἀνατιθέναι (ἐαυτοὺς τῷ θεῷ): I 228, 19. II 169, 7. 280, 16. >
- ἀνατολή (in Beziehung auf das Gebet): II 400, 23 ff. — Plur. II 401, 3. 7. 8 (metaph.) II 31, 19 ff. >
- ἀνατροφή: I 97, 12. 234, 30. 31 (παρὰ Ἰουδαίους) I 70, 11. — Plur. I 235, 8. 261, 15 (κατὰ τοὺς κειμένους νόμους) I 175, 21.
- ἀναφέρειν (πᾶσαν εὐχὴν δημιουργῶ): II 202, 13 (εὐχὴν ἐπὶ τὸν θεόν) II 242, 27 (εὐχὰς τῷ θεῷ τῶν ὀλων) II 252, 2 (θυσίαν... ἀναφέρεισθαι) II 200, 23 (τὸν λόγον ἐπὶ τὸν ἐλόδοτα θεόν) I 234, 25 (πάντα ἐπὶ τὸν τῶν ὀλων δημιουργόν) I 71, 19 (πάντ' ἐπὶ τὴν πρὸς ἑκείνον [scil. δημιουργόν] ἀρέσκειαν) I 97, 18 (οἱ μετὰ δικαιοσύνης ἀναφέροντες προσευχάς) II 291, 11. >
- ἀναφθέγγεσθαι: I 161, 15. II 271, 3 (ἀγίας) I 5, 1 (ἀποστολικῶς) I 19, 11.
- ἀναφλέγειν (ἀναφλεγόμενον... πῦρ) I 23, 24.
- ἀναφορὰ (κατ' ἀναφορὰν τοῦ ἀρέσκειν τινί) I 123, 4. 261, 19. 326, 11 (πλημμελημάτων). II 380, 27.
- ἀναχωρεῖν (ἐν ἀνακεχωρηκόσι... γέγραπται): II 188, 1 (ἀνακεχωρηκῶν τινὰ καὶ μυστικῶν... θεορατεῖαν) I 71, 16 (πραγματεία βαθυτάτη καὶ ἀνακεχωρηκῶν) I 42, 11. >
- ἀνδραγάθημα (Ἰησοῦ): I 94, 7. — Plur. II 140, 6. 7. 171, 19 (Ἰησοῦ) II 206, 27 (τοῦ Ἰωβ) I 28, 28 (Χριστοῦ) I 39, 26.
- *ἀνδραποδιστής: II 124, 6.
- ἀνδρία (πρὸς ἀνδρῶν ἢ κονημένοι): I. 164, 4. — sonst immer die Form ἀνδρεία.
- ἀνδριαντοποιός (Plur.): II 136, 20.
- ἀνεκδιήγητος (εἰρμοὶ καὶ ἀκολουθίαι ἄφατοι καὶ ἀνεκδιήγητοι): I 280, 11.
- ἀνεκδέξ (θεός): II 215, 6.
- ἀνεξάπαιτος: I 92, 23. — Neutr. . . II 60, 21.
- ἀνεξέλεγκτος (κατηγορία): II 17, 7 (εἰς ἀνεξέλεγκτον ἀναχωρεῖν) II 79, 27.
- ἀνεξέταστος (Neutr.): II 153, 4 || 336, 9. — ἀνεξετάστως I 220, 11. 249, 12.
- ἀνεξικακία: I 161, 13 (ὁ περὶ ἀνεξικακίας νοῦς) II 211, 12.
- ἀνεξικακος (καὶ πρῶτος): II 210, 8. — (Plur., ἀ. καὶ πρῶτοι) . II 210, 10. 12.
- ἀνεξιχνίαστος (ὁδοὶ θεοῦ πατρός) . II 373, 24.
- ἀνεπίδεκτος (μεταβολῆς τῆς ἐπὶ τὰ συμφέροντα) . . . II 314, 9.
- *ἀνεπίληπτος: I 165, 7. 11.
- ἀνεπινόητος (τῶν τεχνῶν, scil. ἡ ἀνθρωπίνῃ συνέσει) . . . I 346, 7.
- ἀνεπιστήμων (Neutr.): II 385, 11.
- ἀνεργεῖν (τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν) I 81, 14.
- ἀνεργάτιστος Plur.: I 101, 3 (ἐν θεοσεβείᾳ) I 53, 10.
- ἀνευσις . . . I 214, 11.
- ἀνθρωμολογεῖσθαι: II 331, 10.
- ἀνθρωμολόγησις (μετ' εὐχῶν) . . . II 331, 9.
- ἀνθρώπινος von Jesus (τὸ ἀνθρώπινον): I 154, 21. 165, 21 (τὰ ἀνθρώπινα) I 155, 19. 193, 2 (ἀνθρώπινα) II 167, 18 (σάρξ) I 154, 22 (σάρκες) I 237, 20 (σῶμα) *II 141, 31 (τραύματα καὶ θάνατος) I 222, 4 (ὕλη) I 222, 4 (φύσις) I 226, 8. 10. 14 (ψυχῇ) I 237, 7. 285, 15. (ψυχῇ καὶ σῶμα) I 226, 11. 27. >
- *ἀνθρωποειδής (θεοί): II 185, 19. 27. 186, 1. 8 (σῶμα) . . . II 178, 5.
- ἀνθρωποκτόνος (Καὶν): I 46, 20.
- ἀνθρωπόμορφος (τὸ θεῖον) . . . II 216, 6.
- ἀνθρωποπαθής (ἐπιδημία): I 107, 3 (θεός) I 124, 30. 340, 17. — Neutr. I 107, 8. — Plur. (θεοί) I 69, 4 (λέξεις) . . . II 129, 11.
- ἀνθρωπος (ὁ κατὰ τὸν σωτήρα ἀ.): II 362, 1. — Plur. (τοῦ θεοῦ) II 369, 31 (ἱεροί) II 400, 6 (ἀπολυτόμεθα δὲ οἱ ἄνθρωποι πλεῖον τοῦ θεοῦ ἢ περὶ τὰ κομιδῆ παιδία τοῦ νοῦ τῶν γεγεννηκῶτων) II 309, 10 (κατ' αὐτοὺς τοὺς Ἑλληνας οὐ πάντες ἀνθρωποὶ ἐξ ἀνθρώδους καὶ γυναικοὶ ἐγένοντο) I 89, 1. >
- ἀνμᾶσθαι (ὑπὸ τοῦ λόγου ἐπὶ τὴν . . . μακαριότητα): II 115, 6.
- ἀνιστάναι: I 169, 30 (ἐκ νεκρῶν) I 181, 10. 30. *II 99, 13. 26 (νεκρούς) *I 169, 18. 23. — ἀνίστασθαι I 22, 16. 17 | 145, 14. 15. 169, 25. 170, 11. 177, 28. 181, 28. 182, 3. 24. *200, 3. 204, 15. 248, 1. II 22, 3. 5. 7. 23, 12. *56, 11. 99, 29. *263, 29 (νεκρός) *I 178, 23. 182, 10 (ἀπὸ τῶν νεκρῶν) I 82, 9. 102, 28. II 149, 20 (ἐκ νεκρῶν) I 146, 9. 180, 17. 181, 6. 18. 26. 29. 185, 21. 186, 30. *192, 20. 30. *193, 7. 9. 11. *194, 26 (αὐτῷ σώματι) *I 178, 18 (ἐν σώματι) *I 199, 12 (μετὰ

τοῦ σώματος) *Π 142, 12 (σὺν τῷ σώματι) *I 199, 15 (ἐπὶ ὠφέλειᾳ ἀνθρώπων) . . . Π 61, 20.
 ἄνοδος: Π 191, 11 (τῆς ψυχῆς) . . . Π 155, 10.
 ἀνόητος (von Christen): *I 239, 29. 306, 2. *Π 161, 17. 162, 14. 23. — Plur. I 18, 15. *216, 16. *246, 12. *249, 20. *250, 7. 21. 263, 4. *265, 14. 15. 16. 19. 21. 24. *303, 22. *305, 32. *333, 16 || Π 339, 25 (von Juden) I 310, 28. >
 ἀνοϊγνύειν (ἀνοϊζαντος τοῦ λόγου τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς): Π 137, 15 (πύλας) *Π 103, 20. 105, 15. 25 (τὸν τάφον) *Π 56, 12. 61, 14. 23.
 ἀνομία: Π 115, 16 (παρὰ τῷ Ζαχαρίᾳ) Π 96, 9.
 ἀνόσιος (πατήρ): *Π 255, 14 (ἀνόσιον περὶ θεοῦ . . . μελήσαι) *Π 282, 10 (τὰ ἀνόσια τοῦ Ἰησοῦ) *I 133, 11 (von den Jüngern Jesu) *I 148, 13 (von den Christen) *I 258, 24. >
 ἀνταγεῖρειν: Π 111, 7.
 ἀνταγωνίζεσθαι Partic.: Π 113, 23 (τὰ ἀνταγωνιζόμενα τοῖς εὐσεβέσι) I 6, 25 (ἀνταγωνιζομένους δαίμονας τῆ σωτηρίᾳ) Π 280, 15.
 ἀνταγωνιστής (Plur.): I 79, 2. Π 287, 16.
 ἀνταποκρίνεσθαι: I 217, 8.
 ἀντεισάγειν (ζῶην κρείττονα ἀντεισάγεσθαι): I 153, 29.
 ἀντεξηγεῖσθαι (τὸν νοῦν) . . . Π 68, 21.
 ἀντίγραφον Plur. (κατὰ τινα τῶν ἀντιγράφων τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου): I 113, 21 (κατὰ τὰ κοινὰ τῶν ἀντιγράφων) . . . Π 52, 24.
 ἀντιδιαστολή (πρὸς ἀντιδιαστολήν): I 54, 18 (τῶν αἰσθητῶν) Π 140, 12. 182, 13 (ἀπάτης) I 54, 18 (ψυχῆς) . . . Π 105, 3.
 ἀντιδιατάσσειν (τῶν ἀντιδιατάσσόντων τῆ προνοίᾳ): I 189, 22 (οὐκ ἀντιδιατάσσεται θεοῦ τὸ

εὐαγγέλιον τῷ τοῦ νόμου θεῷ) . . . Π 176, 24.
 *ἀντιδοξεῖν: Π 111, 7. 112, 5.
 ἀντικαταλείπειν (Pass., ὑπὸ θεοῦ) . . . Π 390, 3.
 ἀντικεισθαι (πάσης δυνάμεως ἀντικειμένης): Π 107, 5 (δυνάμεως) Π 327, 10 (δυνάμεις) Π 324, 17 (ἐνέργεια) Π 308, 16 (ἐνέργειαι) I 20, 15 (ἀντικείμενος = Σατανᾶς) Π 115, 10. 12. 13 || 321, 11. 327, 15. 371, 8. 394, 11. — τὰ ἀντικείμενα I 44, 14 || Π 166, 12. 19.
 ἀντιλέγειν (τῆ τοῦ Τωβίτ βιβλῷ ἀντιλέγουσιν οἱ ἐκ περιτομῆς, ὡς μὴ ἐνδιαθήκῃ): Π 332, 3. >
 ἀντίληψις (τοῦ λόγου): I 84, 34.
 *ἀντιλογία (Παπίσκον τινός και Ἰάσονος): I 325, 6. 17.
 ἀντιμαρτυρεῖν (τινί): I 31, 18.
 *ἀντινομοθετεῖν: Π 169, 19. 174, 25.
 ἀντιπαράλαμβάνειν (τοὺς καθ' ἡμᾶς ναοὺς): Π 237, 27.
 ἀντιπάσχειν (τῶν καλονόμων ἀντιπεπονθῶτων): Π 127, 31.
 *ἀντιπελαργεῖν: I 371, 16.
 ἀντιστασιώτης (θεῷ): Π 228, 22. 229, 4.
 ἀντιστρατεύεσθαι (von Dämonen) . . . Π 280, 15.
 ἀντίτιπος (ἐν σώματι αὐτὸν [scil. Ἰησοῦν] ἀντίτυπῃ ἐγγεῖρθαι): I 183, 25.
 ἀντιχειροτονεῖν (τῷ θεῷ): Π 319, 26.
 ἀντίχριστος: Π 115, 30. 116, 16. 31. 117, 30. 118, 16 (τὴν περὶ τοῦ ἁ. προφητεῖαν) I 173, 8. — Plur. I 173, 14.
 ἀνύπαρκτος (ἐπὶ τῶν ἀνυπάρκτων) . . . Π 24, 13.
 ἀνυπόστατος (πράγμα): I 8, 14.
 ἄνωθεν (εἰ ἄνωθεν εὐθὺς ἔσπαρτο): *Π 142, 23. >
 ἄξια vgl. ἱερατικός. >

ἀξίωμα (καὶ τινες τῶν ἐν ἀξιώμασι . . . ἀποδέχονται τοὺς ἀπὸ τοῦ λόγου) . . . I 210, 6.
 ἀξιώσις: Π 309, 8 (πρὸς θεόν) Π 331, 8 (μαθητοῦ) Π 341, 3. — Plur. Π 230, 22 || 334, 9.
 ἀόρατος (θεός): Π 187, 28. 216, 4 (οὐσία) Π 141, 21 (ὑπαρξίς) I 41, 14 (ψυχῆ) Π 182, 32. — Neutr. I 243, 21. Π 188, 12. — Plur. (γεωργολ) Π 246, 26 (δαίμονες) I 233, 7. Π 247, 1 (δημιουργήματα) Π 187, 28 (δυνάμεις) I 42, 13. 233, 7 (θεαταί) Π 247, 12 (λέοντες) Π 337, 25. — Neutr. I 43, 1. 243, 17. 27. Π 130, 3. 159, 15. 198, 18. — ἀοράτως (ἐπισημῆν) . . . Π 1, 12.
 ἀπάγειν (τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπάγεσθαι, vom Martyrium): I 19, 15. 142, 16. Π 195, 11 (ἀπάγεσθαι, ebenso) I 39, 22. >
 ἀπαίδευτος (τὸν πολὺν και ἀπαίδευτον): I 232, 20 (παρνόμου και ἀπαίδευτον) Π 253, 2. — Plur. *Π 84, 18. 109, 26. 187, 5. 10 (Ἰουδαῖοι) *I 306, 21 (Χριστιανοί) *Π 82, 16. — Superl. *I 250, 17. *Π 84, 7. 9. 12. 195, 16. (ψυχαί) . . . Π 247, 27.
 *ἀπαΐδια: Π 261, 12. — Plur. Π 260, 4.
 *ἀπαισιος (ἀσχημόνως και ἀπαισιῶς ταπεινούται): Π 85, 19.
 ἀπαλείφειν: Π 279, 2 (χαρακτήρας) . . . I 354, 18.
 ἀπαλλαγῆ (ἀπὸ τοῦ βλου, διὰ πυρός): Π 28, 9 (ἐν τεῦθεν) I 40, 1. 219, 4 (νόσου) Π 261, 17 (ἀπὸ σώματος, πολλῶν ψυχῶν) . . . Π 247, 23.
 ἀπαλλακτικός (λόγος, τσοσόντων κακῶν): I 78, 16.
 ἀπαλλάσσειν u. ἀπαλλάττειν (ἀμαρτίας): I 289, 14 ([περὶ] τοῦ ἀμφιβάλειν) I 361, 25 (τοῦ βλου) Π 389, 15 (εὐθθείας) I 342, 21 (τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς) Π 129, 20 (κακίας) I

277, 6 (κακῶν) I 267, 7 (κακοδαμονίας) I 278, 24 (χρειττόνων) I 272, 2 (πάθους) I 342, 5 (μεγάλων τραυμάτων) I 267, 2. — intrans. (ἄμεινον ἢ χεῖρον) *II 260, 4. 261, 11 (εὖ) II 268, 3 (εὐτυχέστερον) *II 278, 24 (κακοδομονέστερον) *I 166, 16. 18 (χαίρων) *II 255, 7. 256, 23. — Pass. (ἀπαυδουσίας) II 84, 19 (βασανιστηρίων) *II 275, 4. 11 (βλον) I 104, 4 (κακοδαμονίας) I 278, 28 (τῆς ἀπὸ κακίας μέθης) I 268, 10 (παντός ὄντον καὶ αἵματος) II 390, 14 (χαλεπῶν συμπτωμάτων) I 220, 31 (σώματος) II *97, 8. 258, 27.

ἀπάνουργος (Neutr.): I 220, 21.

ἀπαράδεκτος (κακίας): I 285, 14 (μεταβολῆς) I 259, 19.

ἀπαρλείπτως (ὀδεύειν): I 40, 7.

ἀπαράλλακτος: I 338, 11. 12. 14. II 22, 6 (Παύλου) II 354, 2 (πενία) II 22, 10 (πόλις) II 22, 10 (ὠμότης) II 22, 15. — Plur. I 282, 14. 338, 9. 13. 15. II 22, 13. 16. 24, 8. *154, 24 (ἡμάτια) II 22, 9 (διακόμῃσιν, πάντ' ἀπαράλλακτα ἔχουσαν) II 21, 24.

ἀπάρεστος: II 41, 2. — Neutr. I 326, 12 (Plur.) I 62, 21.

ἀπαρχή (χρίσματος): I 150, 32. — Plur. *II 249, 10. 14 (ἀπαρχάς καὶ εὐχάς ἀποδοτέον, scil. δαίμοσι) *II 248, 18.

ἀπατῶν (ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἠπατηθεῖσθαι πάντ' γελοῖως): *I 126, 14 (ὡς οὐχ ἐτοιμοὺς ἀπατῶσθαι) *II 84, 27. >

*ἀπανθαδεῖσθαι (ἀπυθαδεῖσθαι τοὺς γενεαλογήσαντας): I 159, 13.

*ἀπανθαδιάζεσθαι (περὶ τινος) . . . II 68, 26.

*ἀπαντομολεῖν (εἰς ἄλλο ὄνομα): I 126, 15. 128, 6.

ἀπεικός (οὐκ ἄ. ἐστιν mit Acc. c. Inf.): II 105, 6.

ἀπειλεῖν: II 389, 10 (ἀπειλούντων ἡμῖν θάνατον δικαστῶν) I 19, 18 (von Gott) *II 113, 11. 124, 20. 128, 24. 129, 5. 169, 18 (ewige Strafen) *II 263, 2. >

ἀπειλή (von Gott): II 129, 7 (Plur., θεοῦ κατὰ τῶν ἡμαρτηκόντων) I 340, 19. 342, 12. 13. >

*ἀπεκτιθεῖναι (τῶν καρπῶν τὰς ἐκφύσεις, scil. οἱ μύρμηκες): I 354, 5.

ἀπελαύνειν (δαίμονια): II 186, 7 (δαίμονας) II 216, 25. 258, 20. >

ἀπεμφαίνειν: II 371, 7. 386, 19. — Partic. I 370, 24. II 141, 17 || 334, 12. 388, 30 (Plur.) I 317, 23. II 21, 20. >

ἀπέμφασις: II 386, 22 (κατὰ τὴν ἱστορίαν) I 318, 3. — Plur. I 338, 8 || II 387, 25 (τὰς δοκούσας ἄ. λύνειν) . . . II 164, 2.

ἀπερσιπιάστως (βλέπειν): II 190, 11.

ἀπευθυμένον (ἐντερον): II 397, 12.

ἀπευκταῖος (γεγονέναι ἐν ἀπευκταῖω πράγματι): I 340, 1 (εἰς χρεῖαν ἀπευκταῖαν) . . . I 339, 28.

ἀπευκτός (Plur., ἔσεσθαι ἐν τοῖς ἀπευκτοῖς): I 340, 6.

ἀπέχεσθαι (τῶν ἀκαθάρτων): II 244, 14 (ζῳῶν βρώσεως) *II 243, 25. 244, 3. 245, 19 (ἐμψύχων) *II 45, 9. (53, 27.) 54, 2 (ζῳῶν) *II 245, 26 (αἰγῶν, βοῶν θηλειῶν, ἰχθύων, προκοδείλων, ὄων, σὺν) *II 37, 6-8. 43, 7. 45, 6-8. 53, 14. 22. 23 (τοῦ ἐσθλεῖν) *II 245, 21 (τῶν τοῦ βλον ἠδέων) II 239, 17 (λερῶν) *II 243, 24. 244, 4. 245, 16 (πάσης κακίας) II 245, 17 (κνῆμων) *II 45, 8 (τοῦ μοιχεύειν) II 213, 12. 23. 25.

ἀπιθανότης (πᾶσαν ἄ. εἶχε τὸ διάγραμμα): II 94, 29.

ἀπιστεῖν: I 93, 1. 139, 32. *200, 9 (ἀίσχρῳ καὶ κακῳ) *II 165, 21 (τοῖς ἀλ-

λοτροῖς) II 262, 3 (τοῖς ἀναγραφαῖσι) I 123, 23 (ἀνδρὶ ἀρχαίω) *II 284, 12 (ἀνδράσι) I 121, 20 (ἀνδράσι σοφοῖς) *II 276, 14 (τῷ ἐλληυθῶτι) I 134, 6 (ἐπιφανείαις θεοῦ) I 195, 26 (τοῖς εὐαγγελίοις) I 115, 18 (μέρεσιν εὐαγγελίου) I 183, 21 (τῷ Ἰησοῦ) I 196, 16 (τοῖς περὶ Ἰησοῦ) I 220, 11 (τῷ Ἰησοῦν ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀποτεθνηκέναι) I 82, 31 (τὴν ἐν Ἰησοῦ θεότητα) I 160, 1 (περὶ Οἰδίποδος) I 92, 17 (πᾶσιν) I 160, 3. — Partic. I 80, 1. 183, 21. *278, 18. 25. 28 (ταῖς . . . Ἰουδαίων γραφαῖς) II 58, 8 (θειαῖς ἐπιφανείαις) I 196, 16 (τῷ Ἰεζεκιὴλ καὶ τῷ Ἡσαΐα) I 94, 15 (τῷ Ἰησοῦ) I 142, 28. 196, 18. 229, 12 (περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι) I 143, 11 (τῷ Ἰησοῦ ὡς Χριστῷ) I 97, 3 (ταῖς ἱστορίαις) I 205, 22 (λαός) I 196, 12 (τῷ λόγῳ) I 201, 21 (τοῖς μελλούσιν) I 196, 8 (Μωυσέϊ) I 179, 9 (τοῖς Μωυσέως) I 176, 14. 177, 1 (τοῖς περὶ Μωυσέως παραδόξοις) I 179, 13 (τῷ . . . φάσματι) I 93, 9 (περὶ τοῦ φάσματος) I 93, 16. — Pass. (Ἰησοῦν) I 95, 13. *192, 18 (τοῦ Ἰησοῦ ἔργου) II 204, 25 (θεός) *I 195, 14. 19. 196, 1. *II 142, 22 (παράδοξα) I 222, 8. >

ἀπιστία: I 38, 22 (περὶ θεοῦ) II 57, 14 (der Juden, εἰς Ἰησοῦν) I 134, 26 (πρὸς τὸν Ἰησοῦν) I 195, 31 (ἴν' ἐργάσθαι τὴν ἀπιστίαν Ἰουδαίους) I 200, 10 (συνεχρήσατο τῷ ἀπιστίᾳ τῶν Ἰουδαίων πρὸς τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν) I 200, 11 (περὶ πράγματος) I 94, 31.

ἀπιστος: II 160, 11 (δαίμων) II 282, 3. — Plur. I 145, 17. 19. 191, 27. 196, 13. 213, 22. 222, 7.

ἀπλανής (ὄλην τὴν ἄ-

- πλαγῆ) I 73, 28 (ἐν τῇ ἀπλαγῇ) I 109, 29. II 267, 19 (τῆς τε ἀπλαγῆς, scil. περιόδου) *II 92, 4 (Plur., ἀστέρες). *II 5, 28. ἀπλοῦς (= einfältig, von Christen): II 178, 11 (ἀπλοῦς-τερος) II 156, 16 (ἀπλοῦς-τεροι) I 98, 7. 245, 14. 248, 22. 267, 19. 269, 15. 280, 24. 324, 2. 325, 4. 353, 8. II 67, 21. 84, 1. 192, 18. 204, 26 (ἀπλοῦς-τατοι) II 168, 1. 195, 18 (ἀπλῶς πιστεύειν) II 80, 1 (ἀπλούστερον πιστεύειν) I 104, 31. 322, 2. II 17, 5. <
- ἄπνους (ἢ παρὰ τῷ Ἡρακλείδῃ) . . . I 145, 20. ἀποβάλλειν (δαίμονας ἀνθρώπων): I 172, 8 (τὸν λόγον) . . . II 266, 15. ἀποδεκτός (ἀποδεκτῆ ἀνάγκης ἀπὸ τοῦ ψευδούς): I 276, 11 (ἦθος, θεῶ) II 277, 12. — Neutr. II 87, 7. ἀποδέξασθαι (Pass., ὑπὸ πλείστον ὄσων πόλεων): I 33, 15. <
- ἀποδημία (ἢ εἰς Αἴγυπτον ἄ.): I 312, 27. *II 63, 13 (τοῦ Ἰακώβ) I 316, 2. ἀποδέσθαι (δι' εὐσεβείαν ἄ. τὰ σώματα): II 259, 4. ἀποθεῖν (ἀποθεῖσαι τὰ τῶν διαφερόντων σώματα) . . . I 331, 19. ἀποθνήσκω (ἐπὶ τὸ ἄ., ὅτε δεῖ, ἐτοιμῶς ἔρχονται): II 214, 21 (δι' εὐσεβείας) II 259, 7 (ὑπὲρ εὐσεβείας) I 6, 26 (κοινωνόν . . . καὶ ἄργον θεοσεβείας θάνατον) I 26, 18 (ὡς θάνατον) II 189, 11 (τῷ θεῷ) II 366, 29 (δι' οσιότητα) II 271, 10 (μετὰ τοῦ πεθεσθαι . . .) II 272, 10 (προφητεῖαν . . . ἀποθνήσκουσαν) II 138, 24 (διὰ χριστιανισμόν) II 258, 26. <
- ἄπιος (οὐσία): II 368, 8 (ἕλη) I 237, 12. 329, 6. 332, 22. — Neutr. (τὸ πρᾶτον ὑπόστατον) II 368, 5. ἀποκαθαίρειν (τὸν κόσμον): I 289, 25. — Pass. I 247, 10. ἀποκαθιστᾶν (τῇ θεραπείᾳ τὸ σῶμα): I 154, 5. ἀποκαθίστασθαι: I 292, 5. II 180, 19. ἀποκατάστασις (τῆς ἀληθινῆς εὐσεβείας ἄ. πρὸς τὸν θεόν) . . . II 155, 11. ἀποκηρύσσειν (ἀποκηρύσσεται τῶν κατὰ τὸν τόπον ἢ γοητεία): I 172, 9. *ἀποκινεῖν (τὴν πέτραν): II 56, 13. 61, 15. ἀποκληρώσις (τίς ἢ ἄ. mit Inf.): I 76, 3. 95, 10 (κατὰ ἀποκληρώσιν εὐσεβειν) . . . II 43, 6. ἀποκληρωτικός (Neutr.): I 364, 25. — ἀποκληρωτικῶς I 62, 28. 220, 10. II 27, 19. 262, 2. ἀπόκρισις vgl. ἐρώτησις. ἀπόκρυψις . . . I 80, 28. ἀποκτείνειν (metaph., τῷ λόγῳ τοῦ στόματος): I 9, 18. <
- ἀποκνεῖν (τὸν ἐξ Ἀπόλλωνος σπαρέντα): I 89, 11. ἀπολείπειν (θεοῦ δὲ οὐδὰ μὴ οὐδαμῶς ἀπολείπειν): *II 279, 13. <
- ἀπολελυμένος (= absolut) . . . I 66, 1. ἀπολογεῖσθαι: I 51, 8 u. s. w. ἀπολογία: I 52, 25. 26. 54. 3. 55, 14. 92, 6. II 14, 25 (ἐν τῇ πρὸς ἀλλότριον τῆς πίστεως ἀπολογία γραφομένη) II 19, 8 (τῇ ἀπολογία ταύτῃ πρὸς τὴν Κέλσον κατηγορίαν γεγραμμένη) I 326, 2 (Σωκράτους) *II 82, 25. <
- ἀπολύειν (βέλη ἐπ' αὐτά): I 363, 3 (τῶν σωμάτων) II 129, 21. — Pass. II 290, 13 (τῶν δεσμῶν, vom Tod) I 43, 10 *II 272, 3. 273, 23. <
- ἀπομάττεσθαι (τὸ σφέτερον πάθος εἰς τὸν θεόν): *II 222, 6 (νιότητα) II 348, 24. ἀποναρκᾶν (πρὸς τὸ εὐχεσθαι) . . . II 311, 14. ἀπόνεσις (Plur., πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν): II 313, 1. ἀποπέμπειν (τοῦ βίου τινα): I 272, 18. <
- ἀποπίπτειν (ἐλπίδος): II 384, 17 (θεοῦ) II 227, 14. 278, 22 (τῆς θεότητος) II 343, 4 (τοῦ θείου νόμου) II 218, 13 (τῆς ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν ὁδοῦ) II 218, 18 (εἰς τὴν ἄθεον πολυθεότητα) I 265, 9. <
- *ἀποπλανᾶσθαι (θεῖαν αἰνιγμάτων) . . . II 113, 13. *ἀποπνεῖν (= sterben): I 178, 22. 181, 23. *ἀποπόμπιμος (φωναί): II 108, 30. *ἀπόπτυστος (Neutr.): II 15, 9. *ἀποπόγγυται (ἐαυτοῦς ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, von den Christen): II 222, 4. 225, 2. ἀπόρρητος (μετὰ τινος ἀπόρρητου σοφίας λέγεται): II 18, 11 (ἄ εἰκος αὐτοῦς ἐν ἀπορρήτῳ ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ μαθηκέναι) II 83, 6 (ἐν ἀπορρήτῳ παραδιδόναι) II 303, 2. <
- ἀπορούπτειν (τὸ σῶμα): II 25, 19. ἀπορροή: II 319, 2 (τῆς θεότητος) II 353, 12. 355, 15 (τοῦ λόγου) I 98, 23. *ἀπορροῖα (Plur., ἀπορροῖας ἐκκλησίας ἐπιούσιου): II 103, 14. 104, 19. ἀπορροῖβδειν (τοῦτ' ἄφ' ἐαυτοῦ) . . . II 288, 12. ἀποστατής (νόμου): I 128, 1. ἀποστατικός (τὸ . . . ἀποστατικὸν τοῦ Ἰουδα): I 139, 27. ἀποστολικός (λόγος): II 398, 9 (λόγοι) I 187, 16 (φωνῆ) II 290, 21 (φωναί) I 214, 21. — Neutr. I 19, 13. 32, 7. — ἀποστολικῶς (ἀναφθέγγεσθαι) I 19, 11 (εὐχεσθαι) I 4, 25. — vgl. ἀνάγνωσμα λέξις. ἀποστολος: I 168, 2 (Paulus) I 8, 10. 46, 6 || 54, 34. 116, 2. 173, 5. 187, 25. 268, 8. 322, 12. 340, 4. II 18, 11. 18. 20, 10. 67, 15. 68, 12. 14. 105, 9. 180, 11 || 330, 21. 332, 18. 347, 3. 353, 24. 358, 19.

372, 23. 375, 17. 23. 377, 21. 383, 8. 397, 2. — Plur. Π 323, 9. 383, 11. 22 (Ἰησοῦ) I 5, 15, 14, 11. 29, 6. 30, 11. 12. 13. 35, 1. 42, 25 || 53, 17. 20. 96, 1. 113, 25. 114, 17. 27. 115, 15. 23. 128, 18. 140, 6. 158, 7. 168, 5. 186, 1. 187, 1. 13. 193, 24. 204, 14. 211, 3. 225, 12. 253, 20. 261, 4. 317, 21. II 5, 4. 71, 8. 76, 31. 94, 12. 146, 10. 25. 200, 7. 208, 15. 239, 28. 262, 6. 17. 269, 18 || 380, 8. 17. 20. 381, 2 (ἀπαρχὴ τῶν ἀποστόλων = Petrus) I 187, 5 (ἀριθμὸς τῶν ἀποστόλων) I 113, 6. 13. 20 (ὅτι τοῖς ἀποστόλοις ὁμοιωμένοι) Π 381, 2 (Ἰραξίεις τῶν ἀποστόλων) I 243, 2. II 8, 16. 82, 2.
ἀποστρέφεται (καλεῖν): I 252, 29 (κοινωνίαν) *II 44, 23 (τὰ κριεττονα) *II 276, 24 (τῶν κριεττόνων) *II 276, 13 (σαρκός) *II 186, 19. 189, 20 (συνουσίαν) II 199, 16. <
ἀποσυμβαίνειν: II 114, 21. 22.
*ἀποσυνοκεφαλῆν (τοὺς πειθόμενους): II 67, 23.
ἀποτάδην (κινεῖν λόγους): I 194, 30.
ἀποτακτικῶς (εἰρησθαι): II 341, 3.
ἀποτάσσεισθαι (ἀποτεταγμένος τοῦ εἵχεσθαι καιρός): II 349, 17 (τῷ σατανᾷ) . . . I 16, 20.
ἀποτατικός (λόγος): II 341, 5.
ἀποτείνειν (λόγον): II 190, 18 (intrans.?) *II 264, 15.
ἀποτέμνειν (Pass., διὰ τὸν Ἰησοῦν) . . . I 32, 1.
ἀποτεταγμένως (εὐρρίσκων): I 358, 2 (νεμεῖν) I 358, 5.
ἀποτετευγμένως (τροπολογεῖν) . . . I 324, 25.
ἀποτετολημένως (ἐπίθασθαι) . . . I 115, 21.
ἀποτίθεσθαι (σῶμα): I 4, 23. 43, 9 || 238, 20. <
ἀποτινύειν (χάριτας): I 371, 21.

ἀποτομία (ἐπιμένειν τῇ ἀποτομίᾳ) . . . II 329, 11.
ἀποτρεπτικός mit Gen. (λόγους ἀποτρεπτικούς τοῦ πορνεῖν): I 10, 16 (ἀποτρεπτικά τοῦ ἀσκεῖν σοφίαν) . . . I 240, 16.
ἀποτροπιάζειν (Pass., scil. τὸν ἐν τῷ Δευτέρῳ ἀποπομπαῖον): II 113, 25.
ἀποτροπιασμός (ἀποτροπιασμούς ἐμποιεῖν φανύλων δαιμονίων): I 82, 29.
*ἀποτυμπανίζειν (τὸ σῶμα): II 271, 5. — Pass. (von Jesus) I 158, 25 (διὰ τὴν ἀρετήν) . . . II 271, 9.
ἀποφθέγγεσθαι (μαντεύματα, von der Pythia): II 155, 15 (δέτον) II 354, 28.
ἀποφοιτᾶν (τὸν Ἀριστοτέλη Πλάτωνος): I 140, 31. 141, 4; vgl. I 213, 6 (τοῦ Ἰησοῦ, von Sekten) I 213, 10.
ἀποφορά (τῶν θνομένων = Opferdampf): II 214, 12. — Plur. I 233, 22. II 157, 9.
*ἀποφράττειν (τὴν γλωτταν) . . . II 77, 26.
*ἀποφυσᾶν (νόσους, = ἔργον τῶν γοήτων): I 122, 9.
ἀποχή (τοῦ αἵματος): II 245, 10 (τῶν εἰδωλοθύτων) II 246, 10 (τῶν ἐμψύχων) II 53, 28 (τῶν πολλῶν κακῶν) II 17, 27 (τῆς μοιχείας) II 213, 25-28.
*ἀποχωλεῖν (τὰς ψυχὰς ἀποκεχωλεμένοι): II 197, 11.
ἀπροαίρετος (ἀπροαίρετον ὁ πόνος): I 152, 18. — ἀπροαιρέτως II 393, 19.
*ἀπροσδεής (θεός): II 238, 16. 20. 22. 278, 24.
ἀπροσεξία: II 388, 3 (ἰδία) II 218, 12.
ἀπρόσλογος (ἀπρόσλογα γράφειν): II 121, 13.
ἀπώλεια: II 390, 17 (ἰδία) I 12, 29 (πύλας δὲ θανάτου τὰς ἐπὶ τὴν ἀπώλειαν φερούσας ἀμαρτίας) II 105, 22 (ἐπὶ τὴν

ἀπώλειαν ὀδεύειν) II 57, 14 (τῶν τέκνων) II 114, 5.
ἀρά: I 370, 5. *II 98, 10 (τοῦ Ἀδάμ κοινὴ πάντων) I 313, 24; vgl. II 180, 6. — Plur. I 149, 17. 22 (τὸν Ἡρακλῆος δαίμονα λαμβάνειν μετὰ τῶν ἀρῶν τὴν θυσίαν) II 204, 7 (ἐὰν μὴ ἀράς θῆται κατὰ τοῦ Ἰησοῦ) II 98, 19.
ἀρετὴ (ἀρετῆς ἐὰν ἀνέλγης τὸ ἐκούσιον, ἀνείλες αὐτῆς καὶ τὴν οὐσίαν): I 276, 18 (μία κριωτάτη τῶν ἀρετῶν . . . ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη) II 322, 13. — Plur. II 357, 12 (αἱ ἀρεταί, μιμήματα τυγχάνουσαί τοῦ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως) II 234, 26. <
ἀρηγῆς (ἀρήγειν . . . θείαν . . . ἀοηξῖν) . . . II 290, 19.
ἀρθρέμβολος (ἀρθρέμβολα, scil. ὄργανα): I 15, 15.
ἀρκοειδής . . . II 100, 17.
*ἀρκος (ἄρκου πρῶσωπον): II 100, 15. — Plur. II 103, 1.
ἀρμόνιος Adv. ἀρμονίως: II 316, 9. 324, 3.
ἀρνησις (ξύλον τῆς . . . ἀρνήσεως): I 33, 28. <
ἀρπακτικός (τῶν ζῶων τὰ ἀρπακτικώτερα): I 365, 15.
ἀρρόητοποιεῖν (ἀρρόηποιοῦσα ἡ Ἥρα τὸν Δία): I 321, 7.
ἀρρόητοποιός (Plur.): I 334, 30.
ἀρρόητος (θεός): *II 193, 25. 194, 2 (τὸ ἄλλως ἀρρόητον διδάξαι) *II 193, 1. <
ἄρτος (ἐπιουσίος): II 363, 23 ff. [ὁ αὐτός τῷ ζῶντι ἄρτι] II 366, 30 [εἰς ἐστίν] II 372, 1 [= ξύλον ζωῆς] II 369, 23 f. [= σοφία τοῦ θεοῦ] II 369, 26 (εὐχαριστία καλοῦμενος) II 274, 7 (νοητός) II 369, 1 (οἰκεῖος τοῦ μέλλοντος αἰῶνος) II 372, 4 (σωματικός) II 363, 26. 369, 3. 370, 4.

(πᾶσα τροφή „ἄρτος“ λέγεται κατὰ την γραφήν) Π 365, 8. — Plur. (τοὺς μετ' εὐχαριστίας καὶ εὐχῆς τῆς ἐπὶ τοῖς δοθεῖσι προσαγομένους ἄρτους ἐσθίομεν) Π 249, 7 περὶ ἄρτων ὀλίγων θρεψάντων πολλούς) *I 122, 1.
ἀρχαγγέλος (Plur.): Π 339, 20 (ἀρχαγγέλους, wohl Glossen) . . Π 230, 9.
ἀρχαιολογία (Plur., Ἀσσυριων) I 67, 11.
ἀρχαίος (ἀνὴρ): *Π 284, 13 (ἀνθρωπος) Π 283, 11 (βλοῖ) I 78, 20 (δόξα) Π 83, 22 (Compar., Ἡρακλείτου) Π 111, 13. 113, 15 (θεολόγοι) I 76, 2 (ιστορία) I 89, 8 (κωμῶδα) *Π 121, 8 (Μωϋσῆς) Π 74, 12. 114, 1. 182, 9 (Compar., Πλάτωνος) Π 85, 15 (προφήτης) Π 75, 3. 91, 21. — Neutr. *Π 207, 13. — Plur. Π *121, 20. 269, 1 (Neutr.) . . Π 205, 28.
ἀρχαιότης: I 66, 30. *306, 17. *Π 83, 23 (τῶν ταῦτα γραμμάτων) I 290, 4 (Ιουδαίων) I 281, 30 (Μωϋσέως) I 281, 25. 291, 7.
ἀρχή (ἐν τοῖς ἀλλογοῖς . . . ἀλογία): I 356, 16 (von Christus) I 213, 27. Π 135, 10 (αἱ ἐν ἀνθρώποις διάλεκτοι οὐκ ἀπὸ ἀνθρώπων τὴν ἀρχὴν ἔχουσιν) Π 48, 12 (δόγματος) *Π 68, 23 (πρὸς τὴν ἀγέννητον τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων ἀρχὴν) I 175, 4 (τῆς κακίας) Π 114, 15 (τοῦ λόγου) I 212, 15 (τῆς λογῆς) I 214, 1 (Ῥωμαίων) Π 286, 18. *288, 3. 10 (στάσις = ἀρχὴ der Hebräer) *I 207, 16. 31. 209, 20 (τῆς τῶν πάντων ὑποστάσεως) Π 135, 15 (φθαρτῆ, der Stoiker) I 72, 14 (τοῦ χριστιανισμοῦ) I 73, 7. 213, 19 [θεός]. 214, 13. Π 97, 23 (τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Ἰουδαίων ἐλληφόσιν, scil. Χριστιανοῖς) I 208, 5. = Amt I 248, 3. — Plur. Π

250, 18 (ἀληθινὰ) Π 339, 27 (= Anfänge des Christentums) *Π 68, 26 (= Anfänge der Dinge, nach d. Stoikern) Π 141, 16 (ψυχῆς) I 286, 23. <
ἀρχηγέτης (ὁ θεός): *Π 15, 19. 25, 8 (Jesus) I 199, 14. *Π 35, 1. 23 (τῆς στάσεως, von Jesus) *Π 231, 8. 23.
ἀρχηγός (Jesus): Π 35, 28. 55, 16 (τοῦ ὄψεως ὡς ἀρχηγῶ τῶν καλῶν, Dogma der Ophianer) Π 98, 24.
ἀρχιερεὺς (= Jesus Christus): I 27, 6. 7. Π 197, 21. 242, 27 || 321, 15. 334, 14. 335, 19. 21 (ἔμψυχος λόγος) Π 4, 25 (der Juden) Π 47, 21 (τὸν Ἰουδαίων ἀρχιερεῖα προσκεκνησθαι ὑπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνο) Π 54, 23. <
ἀρχιστρατηγός (τοῦ ἀντικειμένου ἀπατηλὸς καὶ πιθανὸς λόγος): Π 327, 15.
ἀρχιστράτηγος Plur.: I 78, 33 (ὀνόματων κυρίου) Π 339, 20.
ἀρχιτεκτονική (scil. τέχνη): I 346, 18.
***ἀρχοντικός** Plur.: Π 97, 10. 11 (τοὺς ἐπὶ τῶν ἀρχοντικῶν κύκλους) Π 104, 16 (εἰς τὰς ἀρχοντικὰς μορφὰς) Π 102, 28.
ἄρχων (τοῦ αἰῶνος τοῦτον): Π 224, 7 || 357, 14 (δαίμωνων) Π 219, 13. — Plur. (οἱ δορυφόροι τῶν ἀρχόντων δαίμονες) Π 225, 21 (ἐπὶ τὰς ἀρχοντικὰς δαίμονες) *Π 99, 31 ff. (πύλαι ἀρχόντων) *Π 100, 32. <
ἀσέβεια: I 6, 27. 9, 15. 17, 13 || 124, 23. 151, 11: 164, 17. 269, 3. *345, 2. *369, 19. Π 39, 12. 136, 24. 280, 26 || 347, 20. 392, 19.
ἀσεβεῖν: I 8, 17 || 72, 12. 344, 13. Π 42, 17. 99, 25. 160, 23. 198, 25. *228, 20. 267, 11. *282, 8 || 343, 5.
ἀσεβής: I 22, 4 || 118, 15. *345, 3. Π 42, 5. 236,

21. — Neutr. I 128, 26. 345, 1. Π 31, 10. 102, 14. 277, 16 || 395, 32. — Plur. I 3, 14. 36, 13 || 340, 19. 365, 9. Π 103, 7. 236, 24. 238, 8. 254, 7. 278, 5. 330, 2 (Neutr.) I 118, 16. 142, 4. Π 47, 5 || 356, 8. — Superl. I 164, 18. Π 98, 7. — (ἀίρεσις) Π 122, 27 (ἀνθρωποῖ) *I 145, 10. 148, 12 || Π 400, 4 (διάγραμμα) Π 95, 11 (λόγοι) I 9, 21 || Π 123, 19 (μῦθοι) Π 204, 13. — ἀσεβῶς I 167, 13. 369, 19. Π 123, 16. 154, 11 (Superl.) I 324, 1. *Π 110, 20. 113, 13. <
ἀσθένεια (ἀνθρωπίνη): I 24, 22. 2 || 343, 9 || Π 302, 7. 322, 16. 393, 1 (τῶν ἀνθρώπων) I 61, 28 (τῆς Ἑβραίας) Π 392, 13 (ἡμῶν) Π 298, 23 (σαρκική) I 238, 2 (τῆς σαρκός) I 154, 27. — Plur. Π 396, 17. <
ἀσθενεῖν (ποιοντες ἀνοσιώτατα τὸν θεόν . . . ἀσθενούντα): *I 306, 29. 313, 9. <
ἀσθενής (τὸ τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς ἀσθενής): I 154, 22. 23 (τὸ τῶν δαιμονίων εὐτελες καὶ ἀσθενές) Π 156, 18. <
ἀσκειν (εὐσεβειαν): I 296, 5. 321, 15. Π 161, 32 (θεοσέβειαν) Π 72, 23 (ἐν Χριστιανοῖς . . . ἀσκοῦσι τὴν παντελῆ παρθεῖαν) Π 199, 30. — Pass. I 269, 24. <
ἀσκησις: I 262, 1. 3. Π 159, 21. 211, 4. — Plur. Π 291, 11.
ἀσκητής (καὶ τῶν ἐν ἡμῖν ἀσκητῶν) . . Π 54, 1.
ἀσυντρόχαστος (πρὸς ἔτερον) . . Π 354, 2.
ἀσυννπαρκτος (Neutr.): Π 358, 28.
ἀσχημάτιστος (οὐσία): Π 368, 9.
ἀσώματος: Π 135, 9 (θεός) I 67, 25. Π 178, 13. 16. 216, 4 (νοῦς) Π 188, 12 (οὐσία) Π 135, 3. 141, 22. 26 (ὑπαρξίς) I 41, 15 (ψυχή) *I

228, 25. II 182, 32. —
 Neutr. I 243, 22 (Plur.)
 II 367, 13 (οὔτε προσ-
 θήκην χωροῦντα οὔτε
 ἀφαίρειν πάσχοντα) II
 367, 14.
 ἀτάραχος (Neutr.): I 5, 26.
 ἀτενής (λόγος): *II 229,
 12. 26.
 ἀτιμάζειν (τὰ ἀγάλματα):
 *II 212, 11.
 ἄτομος (εἶδος): I 327, 17. —
 Plur. (φθοροποιοί) I 284,
 23 (συντυχία τις ἀτόμων)
 I 345, 9 (θεοὶ συνθετοὶ
 ἐξ ἀτόμων τυγγάνοντες)
 I 284, 22.
 ἀτράνωτος (τὰ ἀτρανω-
 τως ἐλθόντα εἰς αὐτόν):
 II 58, 15.
 ἄτρεπτος (ὁ θεός): I 284,
 18. 20 || II 311, 1. 354, 8
 (τὸ ἀτρεπτον τοῦ θεοῦ)
 I 72, 19. II 23, 8.
 ἀγῆ Plur. (τοῦ ἡλίου): II
 143, 1 (τοῦ λόγου) II 136,
 23. 150, 18. ×
 ἀγγοειδής (σῶμα): I 183, 9.
 ἄυλος (αἰθήρ): I 329, 13.
 — τὰ ἄυλα. II 32, 1.
 ἀξή II 367, 16.
 ἀΐησις II 367, 19.
 ἄπνως (φύσις τοῦ θεοῦ):
 II 151, 10.
 ἀντεξούσιος (φύσις): I 10,
 15. — Neutr. II 11, 17,
 72, 11 || 387, 27.
 αὐτοαλήθεια: I 10, 28. 43,
 15 || 237, 7. II 119, 14.
 αὐτοδικαιοσύνη: II 44, 1.
 119, 14.
 αὐτολόγος: I 10, 28. *158,
 22. 237, 6. II 44, 1. 119,
 13. 21. 120, 7. 168, 27.
 αὐτοπροαιρέτως (τὸν θά-
 νατον ὑπὲρ εὐσεβείας
 ἀναδεξάμενος): I 19, 25.
 αὐτοσοφία: I 237, 6. II 44,
 1. 119, 13. 168, 27.
 αὐτουργός (ὡσπερ εἰ αὐ-
 τοῦ κόσμου): II 130, 23.
 ἀφανίζεσθαι (δαμονίως ἐξ
 ἀνθρώπων, von Aristas):
 *I 222, 10. 224, 9. ×
 ἀφανισμός (τῆς κακίας): I
 339, 2.
 ἀφάνταστος (φύσις): I 267,
 13. 327, 5.
 ἀφεις (ἀμαρτημάτων): I
 26, 21. 23. 27, 3. 5 || II

309, 30. 317, 2. 381, 8.
 396, 23 [δι' ἀνθρώπων
 ὑπὸ θεοῦ γινομένη] II
 380, 23 [τῶν ἀποστόλων]
 II 380, 17 (τῶν παρελη-
 λυθότων) II 401, 21 (περὶ
 τῶν προτέρων ὀφειλῶν)
 II 378, 5. 6.
 ἀφή: I 98, 18 (αἰσθητή,
 θεία) I 99, 3. 4 (πρὸς τὴν
 ψυχὴν αὐτῶν, ἢ οὕτως
 ὀνομάσω, ἀφῆς τοῦ . .
 πνεύματος). II 156, 3.
 ἀφθαρσία (τοῦ κυρίου): II
 345, 7.
 ἀφθαρτος (θεός): I 284, 27
 (κόσμος) I 334, 10. *349,
 12. II 22, 21. *123, 4
 (νοῦς) II 264, 9 (πνεῦμα)
 I 308, 18. — Neutr. II 183,
 14. 17.
 ἀφιέναι (ἀμαρτήματα): II
 333, 16 (ὁ μόνος ἐξου-
 σίαν ἔχων ἀφιέναι θεός)
 II 380, 15 (μοχέλις τε
 καὶ πορνείας) II 381, 15
 (τέκνα) I 14, 30. 31. 15,
 24. ×
 ἀφιλονείκως (μαρτυρεῖν):
 II 293, 16.
 ἀφιστᾶν (ἡμᾶς ἀ. διδα-
 σκάλων τοὺς προσιόντας
 ἀγαθῶν): I 252, 14. —
 ἀφιστασθαι (τοῦ δημι-
 ουργοῦ) II 57, 23 (Ἰου-
 δαίων) *II 35, 3 (λόγων
 θεοῦ) II 174, 23. ×
 ἀφοσιόσθαι: II 263, 18.
 *278, 11. 12.
 ἀχώριστος (οὐσία): II 368,
 14.
 ἀνγκος (ὑδωρ): II 42, 21
 (ἕλη) I 7, 22 (ὑλαί) I 236,
 16. — Plur. I 268, 15.
 344, 4. II 84, 13. 195, 20.
 235, 27. 28. 236, 11 || 311,
 17 (ἀνγκος καὶ νεκρούς
 νεώς) II 236, 17 (τῶν
 ἀνγκῶν ξοάνων) II 256,
 11. — vgl. σῶμα.

βαπτίζειν (τὸν Ἰησοῦν): I
 96, 31. 33. 131, 21. —
 βαπτίζεσθαι I 16, 20 ||
 90, 24. 97, 2 || II 302, 26.
 303, 1. 371, 2 (von der
 Bluttaufe) I 35, 10. 37, 11
 (οὐκ ἔστι δυνατόν . . . ἀν-
 θις βαπτισασθαι ὕδατι

καὶ πνεύματι εἰς ἄφειν
 ἀμαρτημάτων) I 26, 22. ×
 βάπτισμα (Ἰησοῦ): I 35, 9 ||
 91, 9. 94, 25. 95, 28 (οὐκ
 ἔστιν ἀφειν ἀμαρτημά-
 των χωρὶς βαπτίσματος
 λαβεῖν) I 26, 21 (βάπ-
 τισμα ἡμῖν δίδοται τὸ
 τοῦ μαρτυρίου) I 26, 23
 (τὸ κατὰ τὸ μαρτύριον
 βάπτισμα) I 26, 28 (μῆτε
 βαπτισματι μῆτε εὐχα-
 ριστία χρῆσθαι) II 308, 20.
 βαπτιστής (Ἰωάννης): I 96,
 31. 32. 97, 1. 136, 18.
 *βάραθρον (ἀναστάσεως):
 II 103, 25. 106, 11 (εἰς
 β. ὠθεῖν) II 103, 23.
 106, 9.
 βαρβαρικός (δαίμονες): II
 275, 30 (ιστορία) II 29,
 25 (δνόματα) *II 108, 1.
 βάρβαρος (βιβλία): *II 109,
 15. — βαρβάρως (δνο-
 μάζειν δαίμονας) *II 252,
 14. 16. ×
 βαρεῖν Pass.: I 353, 10
 (metaph.) I 4, 6. 27. 37,
 8 || II 90, 26. 156, 25.
 βασανίζεσθαι (= foltern) I 22,
 22. — Pass. I 21, 3. 22,
 13. ×
 βασανιστήριον (Plur.): I 280,
 16. *II 275, 3. 10. 281, 5.
 *βασανιστής: I 281, 23. 282,
 3. 29. 283, 28.
 βάσανος (= Folter): I 10,
 20 || 269, 21. — Plur. I 15,
 6. 15. 20, 27. 23, 27. 33,
 6 || II 259, 13. 268, 3.
 *282, 9. ×
 βασιλεία: I 110, 16. 111,
 20. 112, 17. 158, 10 (τῆς
 ἀμαρτίας) II 358, 28 (Ἀν-
 γούστου) I 158, 9 (τοῦ
 θεοῦ) I *90, 19. 163, 21.
 200, 26. 30. 236, 27. 243,
 25. *253, 32. 275, 15.
 281, 11. 315, 21. II 62,
 16. *228, 21. 27. 229, 1.
 3 || 349, 22. 357, 1 ff. 358,
 25 ff. [ἐν ἡμῖν] II 358, 17
 (Ἰησοῦ) I. 24, 21 || 112,
 22 (τῆς κακίας) I 137, 9
 (καταφρονεῖν ὡς οὐδεὶς
 λόγον ἀξίας πάσης τῆς
 ἐπὶ γῆς βασιλείας) II 339,
 19 (Κύρου) II 75, 4 (τῶν
 οὐρανῶν) I 6, 14 || II 330,
 17 (Χριστοῦ) II 357, 10.

- Plur. I 110, 5. 9. 158, 6. 12. 303, 10 (κοσμικαί) I 88, 14 (τὰ περὶ τῶν μελλουσῶν βασιλειῶν) II 117, 28.
- βασιλεύειν**: I 112, 4. 5. *26. *27. II 285, 12 || 359, 3. — Partic. II 291, 5 (Νέρωνος βασιλευντος) I 143, 22. — Plur. I 302, 25. II 281, 15. 290, 25. 291, 9 (τῶν Ἰουδαίων) I 104, 10 (οἱ νῦν βασιλεύοντες ἡμῶν ... τοὺς ἀνδρας βασιλεύοντας) *II 287, 24. 25. 288, 6. — Pass. I 281, 11. II 44, 8 (παντός ἀγίου ὑπὸ θεοῦ βασιλευομένου) II 357, 3 (ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας) II 357, 20 (ὑπὸ θεοῦ) II 228, 28 || 358, 29. 359, 14. — Partic. I 112, 17. 292, 15.
- βασιλεύς**: I 23, 15 || II 281, 5. 284, 16. 285, 9. 14. 16. *290, 16 (τῷ βασιλεῖ τῶν βασιλευνόντων) I 24, 26 (τοῦ μεγάλου βασιλέως) I 41, 22 || II 292, 9 (δμῦναι τὸν βασιλέα) *II 283, 25 (τύχην βασιλέως δμῦναι) *II 281, 19. 25 (βασιλέα ὀρκωμοτεῖν) *II 284, 1 (τοῦ Ρωμαίου βασιλέως) II 281, 25 (ὑπερμαχεῖν τοῦ βασιλέως) II 291, 13. — Plur. I 33, 17. *II 279, 23. 27. 280, 24. 290, 19.
- βάσις** (τῶν ποδῶν τοῦ θεοῦ): II 351, 27 (χωλοὶ τὰς βάσεις τοῦ ... ἔσω ἀνθρώπου) I 170, 18 (τῆς ψυχῆς βάσεις) II 198, 5. 202, 24. >
- βαττολογεῖν**: II 316, 26. 345, 3. 4. 7. 10. 13. 16. 346, 2.
- *βανκαλᾶν** (παιδῶν): II 104, 2. 106, 21.
- βδελυγμός**: I 10, 14.
- βδελυκτός** (τῆς ἀρνήσεως πταισμα): I 18, 5. — Plur. I 36, 13.
- βδελύσσεσθαι**: I 124, 28 (τὴν κακίαν) II 43, 15. — Partic. *II 37, 8.
- βεβασανισμένως** (ἐξετάζεν): I 174, 15. 234, 22. 23.
- βέβηλος** (τὸ τοῦ πνεύματος ἐκείνου ... βέβηλον): II 155, 17 (ἀκοαί) I 60, 12.
- βεβηλοῦν** (ὁ βεβηλωθεὶς λαός) . . . I 7, 23.
- βιβλίον** (= Buch des Celsus): II 63, 4 u. s. w. (= Genesis) II 120, 21 (= Werk des Origenes) I 54, 33 (= einzelnes Buch desselben) II 293, 1 u. s. w. — (τὰ μὲν βιβλία θείῳ γεγράφθαι πνεύματι = A. T.) II 63, 22. 23 (βιβλία βάρβαρα) *II 109, 15 (τοῦ Ἑνωχ) II 58, 17 (ιερά) I 291, 12. 304, 26. 305, 6 (Ἰουδαίων) I 304, 26. II 93, 18 (ὑπὸ τοῦ μεγέθους ἀναγκαζόμενοι τοῦ βιβλίου) II 152, 24 (οἱ προφήται καταλελοιπασιν ἡμῖν βιβλία) II 208, 22. >
- βιβλος**: II 76, 9 (= Buch Hiob) II 114, 11 (τῶν ψαλμῶν) II 90, 1. — Plur. I 53, 29 || II 378, 10 (ιεραί) I 279, 18. >
- βιβρώσκειν** (χθύος): I 124, 12 (τὸ πάσχα) I 124, 7. 9. — βρωτός II 43, 5.
- βλος** (πᾶς ὁ βλος τοῦ ἀγίου μία εὐχή): II 325, 2 (ähnlich) II 349, 19 (ἀγῶνων πληρωμένος) I 6, 15 (ὁ αἰε βλος) II 240, 9 (αἰώνιος) I 299, 29 (πᾶς ὁ ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων βλος πειρατήριον) II 381, 27. 382, 5ff. 385, 15 (βελτίων) *I 259, 12. 262, 11 (ἐνεστηκώς) II 342, 18 (εὐδαίμων) *II 178, 23 (τοῦ Ἰησοῦ) I 51, 3. 52, 11. 123, 5 (τῶν ... μαθητῶν) I 52, 22 (Μωυσέως) II 159, 18 (κατὰ τὸν νόμον) II 286, 26 (οὐράνιος) I 301, 10 (Πλάτωνος) II 78, 7 (ἐκάστον τῶν προφητῶν) II 159, 17. — Plur. I 78, 20. 247, 13 (ἐν τοῖς βίοις τῶν φιλοσόφων) I 141, 14. >
- *βιοτή** (αἰώνιος): I 199, 13 (ψυχῆς αἰώνιος β.) II 15, 20. 25, 9.
- βιοῦν** (ἐνθέως): II 181, 12 (κατὰ τὸ εὐαγγέλιον) II 110, 11 (ἐν καθαρῷ θεοσεβείᾳ) II 57, 11 (ἐν τοῖς ἰδαίοις νόμοις) II 27, 6 (κατὰ τὸν νόμον) II 6, 17. 7. 27. 9. 12. 179, 19 (κατὰ τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις) II 272, 21 (κατὰ χριστιανισμόν) II 267, 5. >
- βιωφελής** (Neutr.): I 121, 13 (δόγματα) I 133, 24 (βιωφελέστερον) II 211, 8.
- βλάβη** (ἀφιλόσοφος): II 226, 20 (ἀπὸ τῶν δαιμόνων) II 252, 5 (ἀπὸ τοῦ χρησθαι τοῖς εἰδωλοθυτοῖς) II 241, 2 (ποία μείζων βλάβη) II 253, 17. >
- βλάπτειν** (von Dämonen): *II 250, 19. 20. 24. 251, 13. 15. 16. 18. 21 (ὡς βλαπτομένου τοῦ θεοῦ) *II 225, 8. >
- *βλασφημεῖν**: II 253, 4. 25. 255, 19. 258, 18. 19 (τὰ ἀγάλματα) II 258, 13 (εἰς ἀλλήλους) II 66, 17 (τὸν θεόν) I 258, 17 (θεοῦς) II 186, 24. 190, 31. 255, 16. 258, 15. — Pass. II 255, 17.
- *βλασφημος** (Neutr. Plur.): II 203, 27. 205, 27. 30.
- βοᾶν** (πρὸς τὸν θεόν): II 286, 23.
- βοηθεῖν** (Pass.): *I 105, 4. 350, 4. II 2, 12. 90, 24. 192, 19. 193, 18. >
- βοήθημα**: I 128, 31. 348, 8. 357, 23. — Plur. I 255, 15. 256, 1. 265, 23. 358, 6.
- βοτάνη** (βοτάνας οικίας δαίμοσι) . . . II 277, 8.
- βουκολεῖν** Partic.: I 201, 25. 26 (von Jesus) *I 130, 23.
- βουκόλησις** . . . I 201, 27.
- βούλημα** (τῆς γραφῆς): I 25, 4 (τῶν ἱερῶν γραμμάτων) II 106, 29 (τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ) II 23, 20 (θεῖον) I 43, 4. II 380, 14. 399, 21 (τοῦ θεοῦ) II 162, 3 (τὸ περὶ τῶν πλουσίων τοῦ λόγου β.) II 87, 10 (τοῦ λόγου) II 178, 12 (τοῦ θεῖου λόγου) II 221, 18 (τῶν θεῶν λόγων) II 118, 14 (τὸ Μωυσέως καὶ τῶν προφητῶν περὶ τοῦ Σατανᾶ β.) II 115, 26 (τὸ

τοῦ ἐν τοῖς προφήταις
πνεύματος) II 89, 31 (τοῦ
θείου πνεύματος) II 180,
15 (τῆς προστασίας τοῦ
σωτήρος) II 383, 27 (τοῦ
υἱοῦ) I 26, 11. <
βούλησις (θεοῦ): II 24, 21,
289, 7 || 297, 6, 311, 11
(τοῦ πατρὸς) II 333, 21.
βραβεῖν (εἰρήνην, ταῖς
ψυχαῖς) . . . I 35, 1.
βραχυσκίος (γνώμονες):
II 338, 12.
βροντή (νοητή): II 147, 24
(τῆς βροντῆς υἱός) I 38,
14. <
βρώμα (λογικόν): II 210, 8.
— Plur. (διαφορὰ βρω-
μάτων) II 371, 27 (τὸν
περὶ βρωμάτων ἀληθῶν
καὶ πνευματικῶν λόγον)
I 129, 18. — vgl. ἀκάθαρ-
τος καθαρός. <
βρώσις (ὁ περὶ βρώσεως
καὶ πόσεως . . . νόμος): I
128, 21 (ζῶων ἀπάντων)
*II 243, 25. 244, 3. 245,
18, 19.
*βῶλος (οὐδ' ὅποια τις
βῶλος οὐδ' ἔστια λείπε-
ται) . . . II 286, 6, 27.
βωμολογεῖν (παίζειν καὶ
β.) . . . II 144, 9, 13.
βωμολόχος (von Celsus): I
89, 20. 218, 10. 299, 30.
*βωμός Plur.: II 211, 18,
212, 26. 214, 2. 8. 20.
215, 8. 219, 3. 228, 25.
234, 15. 235, 26. 236, 8.
16. 237, 30. 32. 238, 3
(βωμοὶ μὲν εἰσιν ἡμῖν
τὸ ἐκάστον τῶν δικαίων
ἡγεμονικόν). II 234, 18.
γαλακτώδης (τροφή): II 369, 9.
γαλῆ (Plur., πρὸς τὸ δη-
λοῦν τὰ μέλλοντα): I 366,
22.
γαλήνη: I 27, 16 || 260, 15.
γαληνιάζειν . . . I 5, 24.
γαληνός (ψυχή): II 256, 15.
γαμῖν (μητέρας καὶ θν-
γατέρας): II 28, 6 (τὰς
μητέρας, von den Persern)
II 151, 31 (Med., ebenso)
II 27, 28 (γαμήτων ἀπα-
ράλλακτον τῆ Ξανθίππῃ)
I 338, 11.
γάμος (τὰ κατὰ τον γά-
Origenes II.

μον . . . μυστήρια): II 300,
19. — Plur. (ὅτι οὐκ ἀπὸ
συνήθων ἀνθρώποις γά-
μων ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη)
I 84, 3.
γενάρχη (τῶν τριῶν του-
των γεναρχῶν = Abraham,
Isaak, Jakob): I 304, 24.
γενεαλογεῖν (διαδοχήν): *II
63, 7 (τὸν Ἰησοῦν) *I 159,
13 (von den Juden) *I 303,
19. 305, 2. 13. — γενεα-
λογεῖσθαι (von Jesus) II
148, 12 (von den Juden)
*I 303, 29. 306, 3.
γενεαλογία: I 159, 9. 305,
21 (τοῦ σωτήρος) II 326,
18. — Plur. . . I 159, 10.
γενεθλιαλογεῖν (διὰ Χαλ-
δαίων) . . . I 87, 29.
γενεθλιαλογία: I 143, 31
(ἀπατηλός) . . . II 151, 21.
γένεσις: *II 276, 16. 29.
277, 31 || 389, 22 (ἐπὶ γῆς)
I 239, 10 (Ἰησοῦ) I 84, 4.
12. 85, 14. *31. 86, 18.
30. 91, 12. 102, 11. 27.
108, 19. 110, 11. 17. 111,
1. 6. 158, 4. 191, 11. 12.
20. II 146, 2. 148, 12.
227, 22 (Ἰωάννου) II 331,
13 (κακῶν) *I 333, 23.
334, 34. 335, 16. 23. 24.
26. 28. 336, 8. 12. 19 (κόσ-
μον) *II 121, 19. 123, 3
(λόγον) II 46, 11 (ἐκ λό-
γων τὴν γένεσιν λαβόν-
τες) II 147, 23 (οὐσία καὶ
γένεσις) *II 196, 19. 20.
198, 6. 8. 9. 13. 200, 19
(ἐκ παρθένου) *I 79, 22.
88, 20. 89, 18. 91, 12 (τό-
πος γενέσεως = τὸ ἐν
Βηθλεὲμ σπήλαιον) I 101,
14. 32. 111, 24. — Plur.
I 6, 7. <
γενητός (ἥλιος): I 9, 9 (κόσ-
μος) I 89, 2. *123, 4 (φύ-
σις) I 175, 3. 268, 31 (τῶν
γενητῶν πάντων φύσις)
I 231, 8. — Neutr. I 271,
20. 272, 5 (Plur.) II 143,
16-19 || 333, 27.
γενικός (αἰσθησις): I 98,
10. — γενικῶς II 40, 17.
γεννᾶν: I 210, 27. 29. *371,
17. 21 (γέννημα) I 86, 26
(Ἐμμανουήλ) I 86, 23 (τὸν
Ἰησοῦν, σκότιον) *I 79, 27
(Μνημοσύνης γεννώσης

ἀπὸ Διὸς τὰς Μούσας) I
73, 15 (ἀπὸ παρθένου) I
85, 13 (πατὴρ) II 88, 23
(σύστημα νομιζομένων
φιλοσόφων) II 253, 13
(τέκνα) I 15, 3 (Φαινα-
ρέτη) II 22, 1. — Pass.
I 92, 17. 239, 14. 344, 3.
346, 19. II 272, 13 (βασι-
λεύς) I 111, 19. 112, 3.
13 (ἐκ Βηθλεέμ) I 102,
6. 12. 16 (βρέφος) II 62,
6 (ἐκ τῆς τοῦ Διὸς γ.
κεφαλῆς) II 282, 26 (ὁ
Ἰησοῦς) I 84, 3. (86, 29.
102, 8. 108, 22.) 111, 29.
123, 21. 158, 10. (II 65,
8.) (ἀπὸ τῆς Ἰούδα φυλῆς)
I 104, 11 (ἀπὸ παρθένου)
I 191, 13 (ἀπὸ τῆς παρ-
θένου σῶμα) I 222, 3 (ἐκ
παρθένου) I 88, 12. 91,
1 (ἀπὸ τοιοῦτον πατρὸς)
II 231, 3 (ὁ Χριστός) I
102, 19. 23, 24.
γέννησις (ἀπὸ γεννήσεως):
II 143, 5 (χωρὶς γεννήσε-
ως) II 143, 3 (τίνα γὰρ
λανθάνει ἢ ἐκ παρθένου
γ. Ἰησοῦ) I 60, 2 (τὴν ἐκ
παρθένου γέννησιν τοῦ
θεοῦ) II 142, 17 (παρ-
θενικῆ καὶ καθαρὰ) II
142, 24.
γεννητικός (τὸ γεννητικόν
τῆς μαρτυρίας): I 238, 5.
γεννητός (πάντα τὰ γεννη-
τά): II 353, 11 (ἵπερακύπ-
τειν τὰ γεννητά) II 318,
29.
γένος (λογικὸν καὶ θνη-
τόν, scil. ἀνθρώπων): II
297, 3. <
γέρας: II 354, 17 (εἰς τοὺς
δικαιούς) I 299, 31 (ähn-
lich) I 60, 4. — Plur. II
263, 14 (ἀπὸ θεοῦ) II
126, 14. <
γερονσια (ἵνα Μωϋσῆς
πιστευθῆ . . . ὑπὸ τῆς γε-
ρονσίας) . . . I 175, 23.
γεύσις: II 143, 8. 11 (γενέσε-
ως χρωμένης ἀρω ζῶν-
τι) . . . I 98, 15.
γεωργός (Ἰησοῦς ὡς κα-
λὸς γ. λόγου θεοῦ): II 65,
22. — Plur. (ἄρατοι) II
246, 27. <
γῆ (ἁγία): I 15, 29 || II 179,
18. 181, 17. 182, 4 || 373,

19 (τὸ ἐν τῇ γῇ πνεῦμα — Δημητῆρ) I 42, 9. >
 γηγενής (ἀνθρώπος=Adam):
 I 307, 8. — Plur. *I 306,
 18. *II 113, 5;
 γῆινος (λογισμός): I 35, 8
 (σῶμα) I 4, 21 || 222, 2.
 II 131, 31 (σώματα) I
 305, 13 (ὑπαρξίς) I 41,
 14. — τὰ γῆινα II 318,
 28. 362, 27.
 γιγάντιος (δαίμονες... τι-
 τανικὸς ἢ γιγάντιοι): I
 305, 9.
 γίνεσθαι (ἐπὶ τοῖς... βαρ-
 βάροις): *II 284, 19 (τοῦ
 θεοῦ) I 11, 16 (ἐπὶ πολ-
 λῶν θεραπέια) I 27, 1
 (τὸν Ἰησοῦν) I 89, 6 (ἐπὶ
 τὸ μνημεῖον) II 59, 28
 (πρὸς ἄκροις γ. τοῖς οὐ-
 ρανοῖς) *II 91, 4. >
 γινώσκειν (τὸ ἀγαθόν): *II
 77, 22 (ἐνα θεόν) I 198,
 11 (θεόν) *I 245, 21. 246,
 3. *II 184, 2. 4. *215, 13
 (τὸν θεόν) I 278, 34. *136,
 10. 30. 31. *183, 24. 28.
 *186, 14. *187, 30. *189,
 5. 193, 22. 194, 28. 195,
 2. 14. *215, 16 (θεοῖς)
 *II 212, 8. 215, 12 (τὸν
 πατέρα) II 88, 27. 194,
 23. >
 γλισχρολογεῖσθαι: I 4, 15.
 γλυκαίνειν (τὸ περικλῶς γλ.):
 I 262, 29.
 γλυφή (Plur., ἐν λίθοις, für
 Dämonen) . II 277, 9.
 γνώμα (= Sinn): *II 161,
 16. 162, 13. 31.
 γνώμη (τοῦ θεοῦ): *II 217,
 4. 15. 20. 22. 25. — Plur.
 (Σέκστοι) II 245, 12. >
 γνωμονικός (τὰ γνωμονικά
 προβλήματα): II 338, 9.
 γνωμων (Plur., ἄσκειοι...
 βραχυσκιοί... μακροσκι-
 ωτέροι) . II 338, 11f.
 γνωρίζειν (τὰ θεῖα): II 173,
 13 (τὸν θεόν) *II 138,
 1. 29 (τὸν πατέρα) II
 138, 4.
 γνώσις: I 13, 20. 40, 12
 *360, 8. II 198, 25 (εἰς
 γνώσιν ἄγειν) II 258, 2
 (φέρειν) II 399, 22 (von
 der goheteia) I 357, 13
 (τῶν θειοτέρων) I 254, 5.
 (θεοῦ) I 278, 23. *279, 7.

II 184, 1. 248, 30 (τοῦ
 θεοῦ) I 371, 5. II 32, 7.
 88, 9. 195, 4. 6 (ἀληθῆς
 καὶ ὑψηλὴ τῆς ἀκρίτου
 τοῦ θεοῦ) II 355, 13 (κα-
 λου καὶ κακοῦ) *II 98,
 11 (ἡ καλουμένη γν.) II
 83, 31 (τῆς γνώσεως αὐ-
 τοῦ μαρμαρυγᾶς) II 88,
 5 (τῶν μελλόντων) *I
 368, 1. II 46, 20 (τῶν
 ὄντων) I 212, 2 (πατρι-
 κῆ) II 346, 5 (τοῦ πα-
 τρός) II 88, 17 (τῶν
 πραγμάτων) I 255, 20
 (μετὰ σοφίας) I 229, 29
 (γνώσις σφάλλει τοὺς ἀν-
 θρώπους ἀπὸ τῆς κατὰ
 πτυχὴν ὑγείας) *I 267, 24
 (περὶ τὸν τοπον) I 336,
 34 (νοητὸν γνώσεως φῶς)
 II 11, 9 (φῶς τῆς γνώ-
 σεως) I 43, 16 || II 11, 14.
 198, 33 (φῶς τῆς γνώ-
 σεως τῶν γραφῶν) I 132,
 12 (ἐν φωτὶ καὶ γνώσει
 πολλῶν) . . . I 305, 16.
 γογγύζειν (κατὰ τὸ κρητ-
 τὸν τῶν λογισμῶν): II
 319, 28. 320, 1.
 γογγυσμός . . . II 319, 29.
 γόης: *II 161, 17. 162, 14.
 33 (von Apollon. von Ty-
 ana) II 110, 7 (διάβολος)
 *II 111, 6. 112, 5 (von
 Jesus) *I 124, 25. 33. 159,
 6. 255, 11. 257, 25 (von
 Moses) I 95, 11. 207, 6.
 — Plur. I *122, 5. 21. 25.
 123, 5. 160, 22. 23. 166,
 20. 170, 28. *171, 20. 25.
 *172, 6. *174, 13. 230,
 13. *233, 2. *303, 19.
 *305, 3. 14. 357, 11. 13.
 II *84, 25. 100, 28. 102,
 11. 116, 27. *186, 22.
 *190, 22. 26. 27.
 γοητεία: I 166, 19. *171,
 16. *172, 9. *173, 6. 28.
 30. *174, 1. 5. 12. *175,
 9. *356, 24. *357, 2. 9.
 *II 5, 30. 9, 15 (von Christen)
 I 178, 26 [μαγικί]
 *II 107, 24. 108, 1. 25
 (von δαίμονες) I 111, 4
 (von Jesus) *I 59, 21. 137,
 5. 143, 29. 33. 204, 4
 (von Jesus und Moses) *I
 176, 8 (von den Juden) *I
 77, 13. 16 (von Moses)

I 207, 5. *II 45, 16. 22.
 55, 9. — Plur. I 145, 25
 (von Jesus) I 169, 15. *II
 9, 4.
 γοητεύειν . . . II 276, 2.
 γονυκλισία: II 396, 21. 397,
 16 (νοητή) . II 396, 26.
 γράμμα (νομικόν): II 172,
 14 (κατὰ τὸ γράμμα)
 I 131, 24. 132, 26. II
 170, 3 (κατὰ τὸ γρ. νό-
 μος) I 127, 4 (κατὰ τὸ
 γρ. Μωϋσεως νόμος) I
 128, 18 (ὡς πρὸς τὸ
 γράμμα) II 177, 3. —
 Plur. II 64, 1. 17. 67,
 19. 68, 22 || 351, 10 (der
 Ägypter) I 65, 6 (Assu-
 rian) II 85, 1 (τῆς γρα-
 φῆς) I 101, 2 (Ἑβραϊκά)
 I 207, 28 (Ἑβραίων) I
 304, 32. 305, 7. 9 (Ἑλ-
 ληνικά) I 290, 22. II 179,
 17 (παρ' Ἑλληνισι) II 76,
 27 (εὐαγγελικά) I 124,
 6 (ἡμέτερα) I 249, 11.
 286, 20. II 87, 23 (ἡ-
 μῶν) I 321, 24 (θεῖα) I
 280, 23. 284, 19. 341, 4.
 II 19, 13. 75, 21. 108,
 23. 119, 6. 120, 22. 121,
 24. 126, 21. 140, 17 (ε-
 ρά) I 296, 15. II 18, 6.
 7. 70, 5. 77, 10. 106, 29.
 115, 23. 155, 32. 181, 13.
 185, 14. 216, 26. 219, 22
 (ἱερά ἡμῶν) I 367, 1
 (Ἰουδαϊκά) I 131, 17. 240,
 19 (Ἰουδαίων) II 58, 4
 (der Jünger) I 224, 24
 (Μωϋσεως) I 70, 10. 77,
 14. 212, 7. 307, 5. II 106,
 3. 113, 16 (Μωϋσεως καὶ
 τῶν προφητικῶν γρ.) I
 130, 29 (νομικά) I 198, 5
 (παλαιά = A. T.) I 243,
 3. II 95, 22. 176, 19 (Παύ-
 λου) I 268, 7 (προφη-
 τικά) I 156, 28. II 76, 6
 (τὰ ἱερά τῶν προφητῶν
 γρ.) II 89, 1. >
 γραμμικός (ἀποδείξεις): II
 228, 23.
 γράφειν (τὰ μετὰ τὸν Ἰη-
 σοῦν γραφέντα καὶ ἐν
 ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς θεῖαι εἶναι
 πεπιστευμένα): I 240,
 20. >
 γραφή: I 15, 21. 29. 20, 29.
 23, 25. 25, 5. 45, 11 || 52,

18. 98, 10. 99, 23. 101, 2. 113, 19. 120, 6. 124, 31. 149, 7. 159, 13. 168, 1. 170, 19. 173, 20. 184, 24. 190, 9. 198, 1. 208, 24. 287, 20. 308, 8. 319, 4. 321, 23. II 16, 23. 17, 18. 62, 27. 95, 24. 126, 5. 17. 18. 127, 24. 132, 21. 140, 12. 149, 10. 162, 31. 210, 2. 218, 15. 261, 10. 271, 17. 287, 18 || 321, 21. 338, 2. 354, 5. 365, 8. 369, 24. 377, 25. 383, 1 (ἀσαφής) II 162, 32 (περὶ γενέσεως ἀνθρώπων) *II 120, 29 (Ἐβραϊκή) II 113, 24 (εὐαγγελική) I 109, 25. 137, 10 (ἡμῶν) I 320, 20 (θεία) I 59, 32. 286, 27. 318, 29. II 164, 5. 222, 27 || 353, 8 (Ἰουδαϊκή) I 315, 20 (Ἰουδαίων) I 314, 9 (λέξεις τῆς γραφῆς = τὰ ματία τοῦ λόγου) II 148, 4 (Μωϋσῆως) I 70, 8. 315, 12 (τοῦ νόμου) I 64, 21 (παλαιά) II 175, 20 (πρώτη, vom Evangelium) *I 156, 3 (χωρὶς γραφῆς) I 143, 16. — Plur. I 3, 15 || 214, 26. 284, 13. 286, 21. 288, 11. 308, 5. 324, 17. 340, 18. II 19, 16. 23, 11. 33, 12. 62, 9. 71, 6. 77, 18. 86, 24. 88, 31. 100, 7. 102, 22. 25. 129, 22. 131, 34. 144, 23. 25. 148, 29. 163, 5. 164, 12. 170, 2. 182, 24. 210, 25. 224, 14 || 307, 4. 308, 21. 326, 14. 334, 12. 354, 21. 372, 11. 401, 12. 28 (ἅγιοι) I 3, 15 || II 335, 19 (ἀποστόλων) II 5, 4 (φῶς τῆς γνώσεως τῶν γρ.) I 132, 13 (Ἐβραϊκά) II 102, 20 (ἐμαί) I 160, 17 (ἡμέτεροι) I 281, 16 (θεῖαι) I 149, 3. 153, 24. 229, 31. 257, 12. 282, 25. 308, 1. 317, 23. II 87, 9. 94, 10. 102, 18. 119, 24. 125, 10. 12. 126, 1. 150, 22. 163, 23. 252, 19 || 317, 28. 385, 31 (ἐεραί) I 374, 1. II 4, 21, 5, 12. 100, 7. 181, 20 (Ἰουδαϊκά) I 274, 18. 325,

23 (Ἰουδαίων [καὶ Χριστιανῶν]) I 361, 18 (Ἰουδαίων) II 58, 9. 95, 6 (κοιναι) I 181, 24 (Μωϋσῆως) II 121, 11 (νομικαὶ καὶ προφητικαὶ) I 197, 2 (νόμμοι καὶ προφητικαὶ) I 196, 25 (ἀπὸ τοῦ θεοῦ πνεύματος) I 286, 18 (προφητικαὶ) I 206, 7 (προφητῶν) II 5, 4 (αἱ φερόμεναι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ) II 91, 17. — (= Gemälde, ἢ ἐν Σάμω) I 321, 7. 11. < γραφῶν (λόγοι): II 21, 21. γρόν (Plur., grösser als Menschen) . . . I 293, 21. γυνάσιον: I 54, 25. II 319, 27 (γ. . . τῆς ψυχῆς τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν) II 83, 16. — Plur. (ἀπὸ Ἑλληνικῶν δογμάτων καὶ γυμνασίων) I 57, 9. < γυμντεῦν. . . II 322, 24. *γυναικωνίτις . . . I 251, 7. γύναιον (in verächtlichem Sinn bei Celsus von den christl. Frauen u. Eva): *I 192, 21. 240, 4. 250, 20. 306, 25 u. s. w. (in gutem Sinn bei Origenes) I 210, 6. < *γυνία (verächtlich von Palästina oder einem Teil desselben): I 277, 14. 306, 20. II 55, 4. 149, 25. 150, 7. 11. < *δαιμονῶν . . . II 191, 8. δαιμονικός . . . II 277, 17. δαιμονιοθύτον (Plur.): II 238, 13. δαιμόνιος (δυνάμεις): *II 263, 6 (ἔργα) II 263, 24 (λαχός) *II 279, 23. 281, 14 (μοῖρα) *I 229, 22. 230, 7. 15 (ὄνομα) *I 72, 4 (ὀήματα) *II 191, 5 (σχηματισμοί) *II 109, 1. — Neutr. I 228, 14. 230, 12. 231, 18 (Σωκράτους) II 78, 18 (τόπον) II 251, 23 (Plur.) I 10, 5. 28, 7. 8. 37, 17. 42, 22 || 82, 29. 204, 29. 231, 2. 368, 17. II 5, 18. *36, 23. *39, 28. 110, 13. 137, 28. 156, 17. 158, 28. 186, 7. 224,

17. 230, 20. 245, 3. 246, 15. 249, 10. 251, 24. 28. 272, 15, 275, 8. 278, 13 [Σωκράτους] I 337, 10 [χρηστέρας] I 362, 15. — δαιμονίως *I 222, 11. 224, 8. — vgl. θύειν. < δαιμονισμός (οἱ ἀπὸ δαιμονισμοῦ): II 282, 5 (ἀπὸ νόσον καὶ δαιμονισμῶν) II 275, 17. δαιμωνίως: *I 146, 16. *II 217, 1. 226, 9. 11. 248, 28. 256, 17 (ἀμύτωρ τις καὶ ἀχραντος) *II 113, 4 (Ἀμοῦν) II 51, 2 (ἀπόλων) I 225, 20 (βασίλεως) *II 281, 25. 282, 3 (διάβολος) *II 112, 4 (ἐπιβουλεύων τῇ τοῦ Ἰησοῦ διδασκαλίᾳ) II 81, 24 (Ζεύς) II 50, 18 (δ. der Häretiker) *II 66, 8. 12 (Ἡρακλέος) II 204, 7 (ἀτρός) I 221, 1 (ἰδρυμένος) I 232, 23 (von Jesus) *II 253, 24. 28. 254, 2. 3. 6 (μέγας, καὶ δαιμόνων ἄρχων) I 83, 4 (Orakelgott) I 231, 16 (= Satan) II 115, 27 (= τῆχ τοῦ βασιλέως) II 282, 1 (υἱὸς τοῦ πονηροῦ δαιμονος) II 116, 22. — Plur. I 41, 17. 28. 29. 31. 42, 12 || 75, 7. 110, 25. 111, 16. 170, 26. 205, 3. 220, 32. 226, 30. 231, 23. 233, 6. 234, 12. 302, 20. 27. 304, 4. 30. 336, 13. 14. 16. 360, 17. 365, 24. 366, 17. 21. II 47, 3. *112, 24. 158, 9. 10. 13. *216, 19. 22. *217, 7. 18. *218, 4. 11. 16. 18. 19. 20. *219, 12. 29. *221, 17. *222, 12. 15. *226, 2. 6. 7. 12. *227, 12. *242, 9. *248, 26. *249, 5. *251, 21. *256, 19. *262, 4. *275, 6. *277, 8. 18. *278, 18. 28. 30. *279, 5. 7. 11. 25. — δαίμονες (= ἄγγελοι) *II 3, 1. 4. 12. 5, 15 (= heidn. Götter) II 3, 19. *212, 21. 216, 17. 18 (= Orakelgötter) II 185, 21. 25 (ἀγαθοί) I 234, 6. 293, 27 (36 ägyptische Dämonen) *II 274, 24. 275, 30. 276, 3

[deren Namen] *II 274, 27, 275, 24. 277, 7. 15 (ἐπιτά ἀρχόντες δ.) II 99, 31 ff. (Austreibung der D.) I 96, 6. 110, 27. *122, 8. 172, 8. II 49, 10. 258, 22 [εὐχαίς] II 291, 7 (Beschwörung der D.) I 303, 33. II 42, 29. 43, 3. 218, 25. 277, 16 (Ansicht des Celsus über die D.) *II 276, 15 ff. (Christen stärker als D.) II 251, 28 (γένος δ.) II 156, 12. 272, 17 (ἐπι γῆς) I 75, 10. 226, 29. 233, 25. 302, 14. *II 248, 17. 250, 6 (εἰς τοὺς γόητας συνεργία) II 116, 27 (Dankbarkeit gegen D.) *II 273, 30 ff. (δημοιοί) II 247, 6 (διακονεῖσθαι δαίμοσι) I 174, 18 (δορυφόροι τῶν ἀρχόντων δ.) II 225, 22 (Einwirkung auf Menschen) I 370, 27. 28. II 216, 29. 247, 1 ff. 274, 9. 13. 280, 15 (ἐκστάσεις ἀπὸ τῶν δ.) II 279, 20 (ἐνδρυνμένοι ἀγάμμασι) II 256, 12. 25 (ἐπιβουλή δαιμόνων) I 227, 2. II 272, 17. 275, 15 (μῆτε δαίμονας γινώσκων, scil. Κέλσος Ἐπικουρείος ὦν) I 231, 20 (ἐπιστατούντες ποταμοῖς καὶ θαλάσσαις) II 7, 18 (ἔχθρα τῶν δ.) II 280, 17 (ζυγὸν δαιμόνων) I 28, 10 (δ. τοῦ θεοῦ εἰσι) *II 240, 29. 241, 21. 242, 6. 10 ff. (ἱατρικοί) I 232, 17 (Jesus treibt D. aus) I 163, 18 [μυρόνους] II 280, 21 (D. bei Jesu Geburt machtlos) I 111, 4 (durch λόγος Ἰησοῦ kraftlos) I 302, 23. II 169, 6 (durch Jesu Namen ausgetrieben) I 76, 14. 121, 24. 233, 10 || II 347, 27 (λιβανωτῶ καὶ αἵματι καὶ ταῖς ἀπὸ τῆς κνίσσης ἀναθυμιάσει χαίροντες) I 302, 15; vgl. I 41, 19 f. (λίγνοι) II 235, 27 (λοιδορεῖσθαι δαίμοσι) *II 270, 28 (μάγοι δαίμοσιν ὁμιλοῦντες) I 110, 23 (μαθεῖν παρὰ δαιμόνων) I 360, 10 (μαν-

τικοί) I 232, 17. 361, 4. II 155, 9. 160, 7 (Märtyrer vernichten Kraft der D.) II 258, 28. 30. 259, 6 (δαίμωνων μῆνις) *II 260, 5 (μορφαὶ δαιμόνων) II 277, 10 (μοχθηροί) I 231, 32. II 46, 19. 219, 10. 278, 15 (ὀνόματα δαιμόνων) *II 108, 1. 109, 15 (περίγειοι) II 271, 7. *276, 15. 23. 29. 33. *277, 31. 278, 5 (πονηροί) I 173, 30. 174, 12. 228, 26. II 158, 20 (προσκινούμενοι) II 230, 14 (Schaden durch D.) *II 251, 15 ff. 252, 5 ff. (σέβειν δαίμονας) I 205, 17 (στρατόπεδον δαιμόνων) II 243, 15 (ἐκάστῳ ζῷῳ συγγενεῖς) I 366, 6. 15 (Tischgemeinschaft mit D.) II 243, 27-248, 13 (τροφή δαιμόνων) II 245, 6. 7 (Verehrung der D. durch Opfer) II 240, 25-243, 21 [θεραπεία δαιμόνων] II 75, 13. 218, 26 ff. 278, 19 [θεραπεύειν δαιμόνας] I 205, 17. *II 212, 21. 216, 24. 25. 217, 4. 218, 21. 26. 27. 32. 219, 2. 221, 16. 222, 1. 274, 3. 278, 19 (Wirksamkeit der Dämonen, nach Celsus) *II 276, 18-20 (φαῦλοι) I 365, 8. 366, 26. II 155, 9. 218, 9. 10 ff. 228, 26. 258, 23 [πάντες δ. φ.] II 233, 16. 242, 4. 246, 24. 254, 3. 5 (φιλοσώματοι) I 226, 28 (δαίμωνων φύσις) II 226, 15. 243, 5 (δαίμονας εἰληχέσαι τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν) II 249, 29 (ähnlich) II 258, 23. — vgl. ἀκάθαρτος ἀπελαίνειν ἀποβάλλειν ἄρχων ἐνέργεια ἐνεργεῖν θεραπεία θύειν θυσία ἰδρύνειν καθαιρεῖν κατεπαθεῖν. < δάκρυον (Plur., ἀγγέλων): *II 56, 9. 59, 10. 12. 16. δαμάζειν (κτηνῶν δεδαμασμένων) . . . II 233, 21. δεδοκιμασμένως: II 390, 21. δέησις: II 4, 23. 239, 29

333, 11. 14 (Definition) II 331, 4 f. δεικτικός (τῶ δεικτικῶ τοῦ ποτηρίου) . . . I 25, 25. δειλιᾶν . . . I 25, 5. 6. 17. δεινολογεῖν: I 325, 16. δεινοποιεῖν: I 255, 13. 21. δεισιδαιμονεῖν: I 129, 16. II 38, 15. δεισιδαιμονία: I 66, 7. 251, 28. 252, 4. 269, 30. II 38, 17. 47, 12. 87, 28. 269, 20 (Ἰουδαϊκῆ) II 192, 7. δεισιδαίμων: I 278, 12. — Plur. I 227, 5. 270, 1. δεκάλογος (ὄλω τῶ λαῶ ἀπηγγέλλετο): I 195, 19. δεσμός Plur. (τῆς ἀμαρτίας): II 324, 23 (ἀπολυθῆναι τῶν δ.) I 43, 10 *II 272, 3. 273, 23 (τῆς κακίας) II 270, 4 (κοσμικοί) . . . I 15, 9. 12. δεσπωτήριον (des Sokrates): I 260, 13 (metaph.) *II 268, 15. 270, 2. 14 (Plur., = Tempel der Dämonen) II 185, 24. δεισοποιεῖν (δόγματα δεισοποιήσαντα . . . τὴν ψυχήν): I 103, 6 (δεισοποιήθεις ἀπὸ τῆς κακίας) . . . I 259, 5. δευτερεύειν (ἄξιος τῆς δευτερευούσης μετὰ τὸν θεὸν τῶν ὄλων . . . τιμῆς): II 206, 26. δηλωτικός Neutr. (mit Gen.): II 60, 1 (mit ὅτι) I 211, 16. δημαγωγεῖν (= für sich gewinnen) . . . I 80, 18. δημηγορία (Pauli Rede in Athen): I 277, 25 (τοῦ Διός, bei Plato) II 80, 11. 16 (von Häreetikern) II 103, 6. 106, 24 (des Juden bei Celsus) . . . I 203, 5. 8. δημιουργεῖν (θεός): I 64, 3. 236, 20. 250, 10. *338, 27. II 231, 22. 273, 28 (λόγος θεοῦ) II 137, 33. — Pass. II 397, 8 (τὰ ἄλογα ζῶα, der Menschen wegen) *I 347, 26 (τῶν δι' ἀνθρώπους δεδημιουργημένων) II 267, 23 (ähnlich) II 274, 10 (τὰ πάντα διὰ τὸ λογικὸν ζῷον) I

- 373, 2 (τὴν κατ' εἰκόνα θεοῦ δεδημιουργημένην φύσιν): I 354, 17 (ψυχῇ) I 13, 3 || 261, 14.
- δημιούργημα** (καλὸν θεοῦ δ., von der Sonne): II 282, 21. — Plur. I 136, 9. II. 236, 19. 268, 26. 295, 4. 321, 16. 21. 327, 13. II 10, 31. *124, 3. 274, 11 (ἀόρατα) II 187, 28 (τοῦ θεοῦ) I 336, 14. II 12, 6. 38, 21. 214, 26 (τοῖς δὲ ἡμᾶς αὐτοῦ δημιουργήμασι) II 248, 24 (δημιουργήματα ὄντες αὐτοῦ) II 274, 4 (πρᾶξιματων . . πάντων τῶν δημιουργημάτων, scil. υἱὸν θεοῦ) II 41, 23.
- δημιουργία** (τοῦ ἀνθρώπου): II 41, 24 (τῶν ὄλων) I 339, 6.
- δημιουργός** (φύσις): I 262, 6. — ὁ δημιουργός I 130, 16. 167, 6. 236, 19. 237, 13. 267, 8. 296, 3. 321, 15. 345, 14. 348, 20. 373, 4. II 38, 22. 39, 11. 53, 8. 67, 1. 80, 15. *100, 7. *122, 25. 146, 20. 198, 1. 234, 7 (ἀποστάνας τοῦ δημιουργοῦ ὡς ἐλάττω) *II 57, 24 (ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ) *II 58, 1 (ἕτερος) *II 123, 10 (θεός) I 268, 30 (κατηραμένος θεός) *II 98, 6 (τοῦ κόσμου) *II 97, 16. 21. 99, 11 (παντός νοῦ δ. καὶ πατῆρ) II 253, 19 (τῶν ὄλων) I 71, 3. 20. 75, 5. 76, 26. 84, 11. 233, 4. 251, 10. 271, 19. II 11, 16. 28, 14. 41, 1. 65, 25. 108, 20. 136, 22. 192, 11. 261, 14 (τοῦ παντός) II 197, 20. 202, 13. 234, 4. 249, 5. 267, 23 (τοῦ παντός δ. θεός) II 149, 34. 224, 5 (πατὴρ καὶ δ. τοῦ παντός) II 282, 23 || 309, 4 (υἱὸς τοῦ θεοῦ δ. τοῦ παντός) II 119, 2 (πάντων) I 327, 21 (ὁ κοινὸς πάντων πατὴρ καὶ δ.) II 269, 11 (θεοῦ καὶ δ. μέγας θεὸς τῷ δ. τὸ πνεῦμα) *II 123, 17 (πληρὸς, ἀντιπράττων) *II 123, 23 (προσεχῶς δ. — ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ λόγος) II 130, 22 (πρώτως δ. — πατὴρ τοῦ λόγου) II 130, 24 (υἱὸς τοῦ δ.) *II 143, 32 (φῶς ὁ δ. ἀνωθεν ἐχρήσατο) *II 122, 27. — Plur. (θεοὶ πάντων σωμάτων δημιουργοὶ) I 327, 11. 17. 18 (ὀνομαζομένων) . . II 128, 6. **δημιωδῶς** (ὡς μὴ δ. αὐτοῦ ὀφθέντος) . . I 185, 10.
- διαβαίνειν** metaph.: II 182, 22 (ἐπὶ τὸν θεόν) II 239, 22 (οἱ ἐν τοῖς λόγοις διαβεβηκότες Χριστιανοὶ) *II 68, 19 (ἐπὶ τὴν θείαν σοφίαν) II 85, 5 (ἐν φιλοσοφίᾳ) . . I 260, 11.
- διάβολος**: I 11, 5. 17, 18. 18, 1 || 56, 20. 336, 9. 10. II *110, 22. 27. *112, 4. *113, 7. 10. *114, 2. 8. *116, 23. 26. 29. *118, 15. 273, 7. || (394, 1) (τοῦ διαβόλου ἀγγελοὶ) II 225, 22 (τοῦ πονηροῦ καὶ διαβόλου πᾶσαν τὴν γῆν γενεμημένον) II 169, 4 (σπέρμα τοῦ διαβόλου) II 349, 10 (τυφλὸς καὶ πονηρός) . . I 112, 7.
- διάγραμμα** (des Celsus): *II 94, 21 ff. 106, 30. 107, 6 (des Origenes) II 100, 3 ff.
- διαδηλοῦν** . . II 192, 31.
- διάθεσις** (τοῦ εὐχόμενοι): II 313, 18 (πρὸς τὸν θεόν) II 5, 6 (πρὸς Ἰησοῦν) I 138, 16 (λαστών) II 271, 15 (τοῦ Παύλου) II 221, 7. <
- διαθήκη** (δευτέρα): I 196, 14 (λόγος διαθήκης θεοῦ) I 21, 7 (ἐπιτηρῆσαι τὴν λεγομένην παλαιὰν διαθήκην) II 346, 13 (ὀλίγα καὶ τῆς παλαιᾶς διαθήκης ῥητά) II 353, 5. — Plur. (τοῦ θεοῦ) I 11, 24 (ξένους τῶν διαθηκῶν) I 200, 25.
- διαθλεῖν** (Pass.): II 403, 3. **διαίρειν** (τὴν τοῦ θεοῦ βασιλείαν): *II 228, 20 (τὴν . . . θεότητα) II 176, 17 (τοῖς τόποις, von Dämonen) II 248, 29. <
- διαίρειν** (τὸ διηρμένα καὶ οὐράνια ἐπιτελεῖν): I 254, 19.
- διαίρετός** (θεὸς σῶμα ὦν): II 351, 6 (οὐσία) II 368, 18 (πᾶν σῶμα) II 351, 7.
- διαιτητής** (von Jesus Christus): I 234, 17.
- *διακαρτερεῖν** (τὴν δύναμιν): I 162, 18. II. 19.
- διακονεῖν** (ἀγγελοὶ): II 4, 18. 22 [τῷ Ἰησοῦ] II 323, 6 (ἄφροσιν ἀμαρτημάτων) I 27, 2. 5. — Med. (δαίμοσι) I 174, 18 (ζῶα) I 327, 7 (τῷ θεῷ) I 277, 10 (τῷ κακῷ) *II 164, 17. 19 (τὸν λόγον) II 173, 15 (πράγματα) I 76, 11 (τῶν ἀνθρώπων σωτηρία) . . II 150, 19.
- διακονία** (τῶν ἀγγέλων πρὸς τὸν Ἰησοῦν): II 323, 3.
- διάκονος**: II 377, 18 (λόγος τοῦ θεοῦ) II 14, 3. — Plur. I 21, 28 || *II 250, 20 (τῆς διδασκαλίας) I 90, 2. 114, 2.
- διακοσμεῖν** (τὸ πᾶν): II 118, 29. — Pass. (αἱ ψυχαὶ) I 300, 10.
- διακόσμησις**: I 284, 26. II 21, 24. 25.
- διαλέγεσθαι** (Christen mit Juden): I 274, 27. 325, 22 (Christen mit Kindern beim Unterricht) I 340, 20 (Tiere, Ameisen untereinander) *I 355, 14. 15. 18. <
- διαλεκτική** (οὐδαμοῦ . . διαλεκτικῆ ἄλλοτρία σοφισμάτων πολιτεύεται): I 174, 9 (προτρῆπει καὶ ὁ θεὸς λόγος ἡμᾶς ἐπὶ διαλεκτικῆν) . . II 77, 10.
- διάλεκτος** (ἀνατολική): II 32, 24 (κατὰ τὰς ἀγίας γραφάς) I 3, 16 (Ἑβραίων) I 207, 17 ff. II 115, 8. 208, 23 (θelia) II 31, 17. 19 (ὁ πάσης διαλέκτου κύριος) II 252, 23. <
- διάλεξις** (πρὸς Ἰουδαίωιν λεγομένους σοφοῦς): I 95, 4. — Plur. . . II 210, 7.
- διαλογισμός** Plur. (καὶ διαλογισμῶν χρηθισμένων): I 326, 13 (πονη-

ροί) I 11, 6 (*σοφοί*) II 357, 10.
διάλογος (*οὐράνιος*): *II 232, 11 (*περὶ Χριστοῦ, der Christen und Juden*) *I 203, 12. — Plur. (*πρὸς τὸ κοινόν*) . I 248, 20.
διαμονή (*ῥῆσις*): I 332, 13 (*τῆς ψυχῆς*) . I 183, 5.
διανομήσις: II 30, 3 (*τῶν ἐπὶ γῆς*) II 29, 21 (*τῶν ἐθνῶν*) . . II 30, 11.
διανήχασθαι metaph. (*τὸν ἀγῶνα ἀδιστάκτως*): I 14, 8 (*τὸν χειμῶνα*) I 27, 21.
διαπλάσσειν (Pass., *ἐν τῇ ὑστέρᾳ Φαιναρέτης*): II 22, 4.
**διαπροσβεβύειν* (*τὰ δαιμόνια*): II 36, 23, 39, 28.
διασπορά (*ἀθροίζειν τοὺς ἀπὸ τῆς διασπορᾶς, von Jesus*): II 323, 7 (*γενομένου [scil. λαοῦ] ἐν τῇ διασπορᾷ*) . I 106, 6.
διάστασις (*δοκῆσει καὶ διαστάσει*) . . II 281, 22.
διάστημα: I 356, 11 (*μᾶς ἡμέρας*) II 373, 2. — Plur. (*χρονικά*) . . II 373, 7.
διασυρμός: I 218, 9, 300, 1.
διατακτικῶς (*λέγειν*): II 368, 11.
**διατρεῖν* . . I 250, 30.
διατριβή (*Ξενοκράτους*): I 260, 8, 19 (= Unterricht) I 213, 4, 6. II 61, 12 (*φιλόσοφος*) I 116, 22. — Plur. I 37, 12 || 57, 28, 118, 17, 141, 13. II 199, 3 (*μετὰ θεῶν*) I 270, 24.
**διαφυσᾶν* (*σώματα*): II 149, 26, 151, 7.
διδασκαλεῖον (*τὸ τῶν Πυθαγορείων σεμνὸν δ.*): I 247, 20.
διδασκαλία (*ἀσεβίς, des Tatian*): II 356, 24 (*christliche*) I 272, 4, 292, 13 (*ἐπικίνδυνος*) I 181, 1 (*τοῦ εὐαγγελίου*) I 170, 13 (*τῶν εὐαγγελίων*) I 143, 16 (*θεία*) I 228, 18 (*τοῦ θεοῦ*) I 158, 4 (*Ἰησοῦ*) I 141, 27, 143, 9, 156, 12, 158, 12, 17, 165, 17, 167, 7, 9, 26, 201, 11, 13, 226, 32, 239, 25, 240, 10. II 36, 5. *38, 13.

*57, 7. *62, 18, 81, 25, 91, 6, 160, 25, 175, 19, 177, 1, 25, 190, 19, 191, 19, 199, 14, 202, 27, 238, 6, 244, 17, 251, 3 (*τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ*) I 142, 31 (*τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ*) *II 57, 23 (*Ἰησοῦ Χριστοῦ*) II 55, 24 (*Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ*) II 177, 27, 192, 5 (*περὶ κολάσεως*) II 254, 11, 266, 13 (*νόμοις καὶ δ.*) I 270, 7 (*Παύλου*) I 136, 32 (*Σωκράτους*) I 213, 3 (*σωτήριος*) I 209, 14 (*τραγοτέρα*) II 393, 9 (*τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ*) II 308, 17, 320, 26 (*τοῦ χριστιανισμοῦ*) II 97, 23 (*Χριστιανῶν*) I 267, 9 (*κατὰ Χριστιανούς*) I 210, 8 (*Χριστοῦ*) II 171, 30 (*Χριστοῦ Ἰησοῦ*) II 173, 18. <
διδασκαλικός (Neutr.): II 300, 9, 24.
διδάσκαλος (*Ἐλενος*): *II 65, 15 (*ἐνεργέστερος*) *II 192, 22 (*der Häretiker*) *II 66, 8 (*Ἰησοῦς*) II *55, 25, *56, 2, 29, 86, 3, *99, 16, 100, 27, *103, 21, *106, 2, 259, 20 || 364, 3, 366, 30 (*τοῦ . . πατρὸς καὶ διδασκάλου*) I 13, 12. — Plur. (*δ. καὶ παιδαγωγῶν*) II 127, 4, 6. <
διεγείρειν (*τὸν ἀκρατὴν ἐπὶ τροπολογίας, scil. Παῦλος*) . . I 317, 9.
διεξαγωγή (*μακαρία, μετὰ θεοῦ*): I 251, 15 (*μακαρία, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ*) I 281, 12 (*νοῦ*) I 270, 26.
διεξοδεύειν: I 260, 15 (*τὸν περὶ τῆς ἀθανασίας δ. Σωκράτους λόγον*) I 260, 13 (*τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, τοῖς τελείοις*) I 216, 29.
**διέξοδος* (*τῆς ψυχῆς*): II 92, 5.
διερεθίζειν (*τὸ διερεθίσαν Ἰουδαίους πρὸς τὴν . . ἐπιβολὴν*) . . I 210, 20.
διίσταται (*ψυχὴν*): I 4, 20. — intrans. (*von den Christen*) *I 211, 21, *II 67, 27, 68, 10 (*δισστηχότες τόποι*) . . . II 226, 26.

δικαίος: *I 256, 21. II 171, 15, 173, 22, 251, 8 || 394, 4. — Plur. I 46, 28 || II 149, 16, 172, 24, 174, 5, 180, 2, 24, 237, 15, 17, 263, 15, 265, 9, 10, 266, 12, 276, 28, 283, 23, 286, 15 || 383, 7. <
δικαιοσύνη (*ἐν ἡ ἀληθῆς δ.*): II 345, 20 (= *ἰδιοπραγία μερῶν τῆς ψυχῆς bei den Platonikern*) II 51, 22 (*τὸ τῆς δ. ὀνομα*) II 51, 18. <
δικαιοῦν: *I 161, 18 (*τὸν ἀνθρώπων βίον*) *I 279, 11, 13, 30. — Pass. I 7, 5 || 122, 24.
δικαιωτήριον (*τὰ ὑπὸ γῆν δικαιοτήρια*): II 46, 12.
δικαιωτής (*τῶν τῆδε*): I 274, 13, 275, 7.
δικαστήριον (*ἐπὶ . . πρὸ δικαστηρίου*): I 7, 20 (*θεῖον*) I 228, 20 (*συγκροτεῖσθαι*) I 118, 14. — Plur. (*ἐν τοῖς δ.*) I 235, 27 (*παρ' αὐτοῖς τοῖς δ.*) I 5, 22.
δικαστής (*ὁ ἐπὶ πᾶσι*): I 258, 33. — Plur. II 259, 12 (*τῶν ἀπειλούντων ἡμῖν θάνατον δικαστῶν*) I 19, 19.
δίκη: I 6, 10 || 373, 15. II 33, 10 (*ἀλαζονείας*) *II 45, 14 (*θανάτου*) *II 286, 8 (*διὰ τοῦ πυρός*) II 16, 7. — Plur. (*κατὰ τῶν ἀργῶν*) *I 351, 6, 352, 18 (*τίειν δίκας*) II 32, 12 (*ὑπὲρ ἀμαρτημάτων*) I 22, 24 (*κατ' ἀξίαν*) I 373, 18. <
δοδεύειν (*τὰ χερουβίμ*): I 33, 21.
δοικεῖν (*ο δοικῶν τὰ σύμπαντα θεός*): II 285, 2 (*ὑπὸ τοῦ διοικούντος τὰ ὅλα λόγον θεοῦ*) II 219, 10 [*ohne θεοῦ*] II 249, 2 (*τὰ μεταβλητά*) II 133, 4, 5. — Pass. (*τὰ μέρη τῆς γῆς*) *II 26, 10, 27, 1, 24, 34, 1 (*πάντα κατὰ γνώμην τοῦ θεοῦ*) *II 217, 5 ff. (*ὑπὸ φύσεως*) I 327, 5. II 42, 28, 131, 1, 141, 25.
διοίκησις (*τοῦ θεοῦ*): II 217, 26 (*τοῦ παντός*) II

313, 14 (τῶν ὄλων πραγμάτων) . . . II 217, 14.
 διοική (πολλὴν δ' ἔχει τὰ ζητούμενα πράγματα διοικήν) . . . I 212, 4.
 διορατικός (Neutr., περὶ τῶν μελλόντων): I 365, 12. — διορατικώτερος II 155, 29 (Plur.) II 156, 4.
 διόρθωσις: I *338, 26. 27. *339, 4. 373, 21. II 227, 9. 276, 7 (τῶν ἀνθρώπων) I 122, 27. 227, 4 (ὁ θεὸς προσάγει διόρθωσιν τῷ κόσμῳ) *I 338, 27 (τῶν παιδῶν) I 340, 24 (τῆς ψυχῆς) I 250, 5. II 289, 12.
 διορθωτικῶς (διατείναι): II 363, 5 (κολάζειν) II 256, 21.
 διαταγμός . . . I 18, 8.
 διατάζειν (περὶ διαταζομένων) II 381, 20. ×
 αἰτός (εἶδος): II 190, 6 (νόμος) II 171, 31. — Plur. (Ἐβραῖοι) II 65, 7 (ὀφθαλμοί) . . . II 189, 22.
 διϋπνίξειν (θεόν): I 342, 7. — intrans. (von Zeus) *II 149, 24. — Pass. (von Zeus) *II 149, 33. 151, 9.
 διχῶς (ἀπειθεῖν τοῦ λεπτοῦ, von Jesus): I 99, 1 (οὐκέτι διχῶς, von den Dämonen) . . . II 242, 4.
 διψυχία . . . I 11, 7.
 δόγμα (ἄθεα καὶ ἀσεβῆ): II 385, 32 (τῆς ἀληθείας) I 117, 19. II 192, 1 (περὶ ἀνυστάσεως) II 23, 11 (ἀπόρρητα καὶ θαυμάσια) II 303, 5 (ἀσεβέστατα) II 96, 26. 137, 8. 213, 27. 253, 13 || 308, 16. 351, 5 (ἀρχὴ τοῦ δόγματος scil. Χριστιανῶν) *I 130, 27. 131, 8. *II 68, 24 („εἰς βασιλεὺς“) *II 284, 15 ff. (δευσοποίησαντα) I 103, 6 (ὅτε ἐγκαλεῖ τις τοῖς ἑτεροδόξοις περὶ τινων δογμάτων ὡς οὐχ ὕμνων, πολλῶν πρότερον αὐτὸς ἔχων τὰ ἐγκλήματα ἐν τοῖς ἰδίοις δόγμασιν) II 125, 7. 8 (τὰ εὐτονώτερα καὶ μείζονα τῶν δογμάτων) II 366, 18 (περὶ θεοῦ) II 88, 13

(Ἰησοῦ) I 236, 2 [ἱερά] I 25, 19 (Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ) II 221, 10 (περὶ οὐρανοῦ) *II 44, 25. 47, 15 (Πλάτωνος) I 141, 5. 213, 5 (in den Psalmen) I 240, 24 (τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας) II 303, 13 (περὶ ταπεινοφροσύνης) II 85, 27 (von der Vergeltung) *I 215, 3. *II 264, 14. 266, 6. 9. 267, 11 (vom Weltgericht) *II 15, 7 (Χριστιανῶν) I 268, 14. — vgl. ἀσεβῆς ὕμνης. ×
 δογματίζειν: I 66, 29. 264, 4. II 187, 22.
 δοκεῖν (ἡμεῖς τὸ δοκεῖν ἐπὶ τοῦ παθεῖν οὐ τάσσομεν) I 145, 12. ×
 δόκησις (δοκήσει τὸν Ἰησοῦν ταῦτα πεπονθέναι): I 145, 8. ×
 δοκίμιον . . . I 8, 1.
 δοκίς (κομῆται ἢ δοκίδες ἢ πωγωνία): I 109, 31.
 δολοῦν (τὴν τοῦ χουσοῦ... φρίσιν τῆς ψυχῆς): I 283, 24.
 δόξα (ἀρχαία): II 83, 22 (δυσσεβεῖς) *I 342, 17 (θεία) II 64, 2 (τοῦ θεοῦ) *II 111, 3 (θεοῦ) II 353, 12 (Ἰησοῦ) I 186, 3 (καταφρονεῖν πάσης τῆς παρὰ ἀνθρώποις δόξης) II 342, 3 (κυρία δόξα καὶ ἀληθής) II 342, 4. ×
 δοξάζειν (τὸν θεόν): I 47, 3 (ὡς θεὸν δοξάσαι τὴν Ἀθηνᾶν) II 283, 15 (τῶν ὄλων πατέρα διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι) II 402, 33. — Pass. I 33, 14 || II 385, 4. ×
 δοξάριον: I 210, 7. II 199, 30.
 δοξολογία: II 331, 6. 332, 12. 401, 28. 402, 9. 11. 32 (θεοῦ διὰ Χριστοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι) II 401, 25.
 δουλεία (πρὸς ἀνθρώπους): *II 226, 3 ((πρὸς) τὸν θεόν) *II 226, 30. ×
 δουλεύειν (τὸν μέγαν θεόν): *II 165, 14 15 (τοῖς κτισθεῖσιν ἀντὶ θεοῦ) I 214,

17 (τῷ Μωυσέως νόμῳ) II 6, 19 (τοῖς τῆς ἀμαρτίας νόμοις) II 272, 21 (δουλεύειν τὸν αὐτὸν πλειοσι κυρίως d. h. Gott und den Dämonen) *II 217, 11. 220, 4. 222, 2 ff. ×
 δουλοπρέπεια . II 280, 26.
 δουλοπρεπῆς Compar. Adv.: II 384, 15.
 δρακοντοσειδής: II 100, 13. — Plur. II 106, 19.
 δράμα (von Jesu Tod): *I 178, 20. — Plur. II 344, 12 (τὰ σατυρικά δράματα) . . . II 158, 5.
 δρόσος (οὐράνιος): I 28, 19 (ὀρήματα δρόσος ἐοικότα) II 355, 1 (σωματικῆ) II 337, 24. — Plur. (δρόσοι εὐσεβείας) I 23, 22.
 δύναμις (ἀόρητος): I 278, 26. *197, 3 (εὐκτική) II 12, 15 (ζωτική) II 400, 17 (θεία) *I 184, 30. II 54, 19. 108, 28. 141, 14. 204, 26. 257, 24. 287, 1 (θεοῦ) II 353, 12. 355, 17 (Ἰησοῦ) I 52, 27. II 399, 14 (τοῦ κυρίου) II 399, 4 (οὐράνιος) *II 161, 10 (Προνοικῶν τινας θέονσαν δύναμιν παρθένον) *II 103, 15 (φρουρός) I 112, 14. — Plur. I 52, 11 (ἀγγελικαί) II 398, 16 (ἄγιοι) II 353, 1 (ἀόρατοι) I 42, 13 || 233, 7 (δαιμόνιοι) *II 263, 6 (ἐξ ἐπωδῶν) I 81, 20 (θειότερα) II 370, 16 (ἱεραὶ) II 280, 13 (κάτω δυνάμεις) I 17, 9 (κρείττονες καὶ χειρόνες) II 371, 10 (κύριος τῶν δυνάμεων) II 50, 2 (λίθων τινῶν) *I 357, 5 (πονηραὶ) I 304, 30 (συνεργοῦσαι ἀνθρώπων σωτηρίᾳ) II 315, 13 (ἐπὶ τῶν φαύλων ἔξω τοῦ καχτέρου σώματος δυνάμεων τάσσεται τὸ τῶν δαιμόνων ὄνομα) II 5, 20 (ἐκ χρηστηρίων) *II 263, 25. — vgl. ἀντικείμεθα. ×
 δυναμοῦν (Pass.): II 174, 1 || 369, 30.

δυναστεία (δαιμόνων): II 259, 7 (ἀπὸ τοῦ λόγου) II 173, 17. <
δυναστής (τοὺς ἐν ἀνθρώποις *δυναστας* καὶ βασιλέας *εὐμενίζεσθαι*): *II 279, 22 ff. <
δυσαγής (ἔθνη τὰ *δυσαγέστατα*): *II 211, 20, 212, 25.
δυσγενής (τῶν *λεγόμενων* *δυσγενῶν*) . II 385, 11.
δυσγεώργητος (Compar., *χώρα*) . . . II 32, 17.
δυσθεώρητος (ὁ *θεός*): *II 139, 1, 14, 15, 19, 21 (ὁ *θεός* *λόγος* . . . *σοφία*) II 139, 15 (*λόγος*) I 217, 21 (ὁ *περὶ* *τῆς* *οὐσίας* *λόγος*) II 135, 3 (*υἶός*) II 139, 24.
δύσληπτος (*λόγοι*, *τοῖς* *πολλοῖς*): I 82, 27 (*λόγος*, *τῆ* *ἀνθρωπίνῃ* *φύσει*) II 216, 22.
δι' ὀμίμητος (τὸ τοῦ *βιον* δ.): II 159, 5.
δυσπεριγένητος (*πειρασμοί*) . . II 327, 19.
δυσπλοῦτα (Plur.): I 82, 26, 30.
δυσσεβής Plur.: I 40, 21 *148, 18. *152, 7. 8 (*δόξαι*) *I 342, 17. — Superl. *II 99, 10 (*οἱ* *ἀληθῶς* *δυσσεβέστατοι*) . II 100, 6.
δυσφημεῖν (*εἰς* τὸ *ἅγιον* *πνεῦμα*): II 374, 16. — Pass. (von Jesus) I 81, 6.
δυσφημία: I 11, 10 (τοῦ *λόγου*) II 97, 23, 27. — Plur. I 40, 21 || 124, 32. II 197, 30.
δυσωπεῖν (*ἀνθρώπου*): I 371, 20 (*ὅτι* . . .) I 94, 16 (*μη* *παραδέξασθαι*) I 362, 14.
δυσωπητικός (*λόγος*): I 140, 1.
δυσωπία (*πρὸς* *δυσωπίαν* *τῶν* *λογικῶν*): I 352, 5.
δώδεκα (*κατὰ* *τίνα* *τῶν* *δώδεκα*) . . . II 395, 5.
ἐγγαστρίμυθος (Plur.): I 87, 27.
ἐγεῖραις (τοῦ *κρεῖττονος* *ὀφθαλμοῦ*) . II 190, 14.
ἐγκαινίζειν (*τῷ* *θεῷ* *ὄκλον* *ἐν* *ἑαυτῷ*) . II 355, 19.

ἐγκαλινδέσθαι (*ταῖς* *ἐπιθυμίαις*): II 199, 7 (*μετὰ* *παίδων*) . II 200, 16.
ἐγκαλλωπίζεσθαι: I 249, 9.
ἐγκατατάσσειν: I 67, 25. — Pass. . . I 23, 5.
ἐγκύκλιος (*παιδεία*): I 80, 16. — Plur. (*μαθημάτων*) I 253, 16. — *τὰ* *ἐγκύκλια* II 211, 10.
ἐγκώμιον (*μυρμύκων*): I 353, 3, 4. — Plur. (τοῦ *βίου*) I 52, 11 (τῶν *ἀλόγων* *ζώων*) I 355, 6 (*τῆς* *σοφίας*) I 240, 27.
ἐγκρίπτειν (τοὺς *ὀδόντας*): II 327, 24.
ἔθνος (*ἁμαρτάνων*): I 303, 13 (*ἁμαρτωλόν*) II 16, 21 (*δυσαγέστατα*) *II 211, 20, 212, 25 (*ἐνθεον*) *II 151, 32 (*ἐνθεώτατον*) *II 151, 29 (*ἐνθεώτατα*) *II 151, 21, 23 (*ἡμῶν* *τῶν* *ἀπὸ* *ἔθνων* *πιστευσάντων* *εἰς* *αὐτόν*) II 34, 19; vgl. I 131, 23. <
εἰδέναι (*πάντα*, von Celsus): I 77, 12, 85, 19, 91, 8, 105, 3, 126, 10, 159, 12, II 67, 26, 78, 22; vgl. I 198, 15, II 170, 1 (*ὁ* *πάντα* *εἰδώς*, scil. ὁ *θεός*) *I 152, 10 (*τῆν* *τῶν* *ὄλων* *φύσιν*, von Philosphien) I 300, 7. <
εἶδος (*ἄερος*): II 132, 17 (*Ἀπόλλωνος*) II 78, 5 (*ἄτομον*) I 327, 17 (*τὰ* *εἶδη* *τοῦ* *ἐπιβήτοτάτου* *βίου*) II 206, 5 (*ἐκάστω* *δαιμόνων* *εἶδει* *κοινωνία* *πρὸς* *ἕκαστον* *εἶδος* *ζώων*) I 366, 15 (*τῆς* *ἐξόδου*) I 26, 8 (*τῶν* *ἐκπεσόντων* *θεοῦ*) II 218, 19 (τοῦ *μαρτυρίου*) I 26, 5 (*ὄψεων*) II 7, 25 (*διττόν* *τῶν* *ὀφθαλμῶν*) II 190, 7 (*ἐν* *εἶδει* *παροιμιῶν*) I 359, 2 (*εἶδη* *τῶν* *ποτηρίων*) I 26, 6 (*πλείονα* *εἶδη* *προσητειῶν*) *II 160, 33 (*φυτοῦ*) I 327, 18 (*εἶδη* *φυτῶν*) I 345, 10. <
εἰδωλόθυτον Plur.: I 21, 30 (*τῶν* *εἰδ.* *ἀποχή*) II 246, 10 (ὁ *περὶ* *εἰδωλόθυτων* *λόγος*) II 240, 32 (*τῶν* *εἰδ.* *μεταλαμβάνειν*)

II 241, 4 (*χοῦσθαι* *τοῖς* *εἰδωλόθυτοις*) II 241, 2 (*χοῦσις* *εἰδωλόθυτων*) II 238, 12, 240, 26.
εἰδωλολατρεία: I 58, 21, II 81, 23, 87, 27. — Plur. (*αἰχοῦσιν* [scil. *τινές*, die *Origenes bekämpft*] *ὡς* *δυνάμενοι* *καὶ* *εἰδωλολατρείας* *συγχωρεῖν*) II 381, 14.
εἰδωλολατρεῖν: I 16, 1, 28, 3, 7.
εἰδωλολάτρης (Plur.): I 28, 5.
εἰδῶλον: *II 79, 15, 20, 21, 186, 26, 190, 32. — Plur. I 7, 16 || II 47, 3, *186, 25, *190, 31, *240, 28, *241, 13 (*τὰ* *γὰρ* *εἰδῶλα* *τῶν* *ἔθνων* *δαιμόνια*) I 28, 8 (*θεοί*) I 7, 30 (*θεοὺς* *ὡς* *εἰδῶλα* *βλασφημοῦντες*) *II 186, 24, 190, 30 (*τῶν* *εἰδῶλων* . . . *θεραπεία*) II 75, 13 (*καταλείπειν* *τὰ* *εἰδῶλα*) I 28, 2 (*καταφρόνησις* *τῶν* *εἰδ.*) I 214, 15 (*λατρεῦειν* *εἰδῶλοις*) I 7, 23, 28, 28, 12 (*ἀπὸ* *τῶν* *εἰδῶλων* *μαντείαν* *λαβεῖν*) I 88, 7 (*ἡ* *τῶν* *εἰδῶλων* *πανθοῖνία*) *II 240, 28, 241, 14 (*τὰ* *εἰδῶλα* *προμῆσθαι*) *II 186, 22, 190, 22, 26 (*προσκεινὴν* *τοῖς* *εἰδῶλοις*) . I 7, 19, 21.
εἰκῶν (*οὐδ'* *ἄνθρωπον* *ἐποίησεν* *εἰκῶνα* *αὐτοῦ*): *II 133, 16 (τοῦ *ἀοράτου* *θεοῦ*) II 139, 7-9 (*θεοῦ*) II 216, 11 (τοῦ *νοῦ*) II 188, 13 (τοῦ *χοῦκοῦ*) I 35, 2 (*χοῦσθαι* *εἰκῶνα*) II 323, 16. — Plur. I 301, 11 (*θεῖται*) *II 212, 15, 216, 3 (*θεῶν*) II 195, 21 (*τῶν* *εἰκόνων* *κατασκευῆ*) II 235, 15. <
εἶναι (*τὰ* *ὄντα*): II 368, 3, 6. <
εἰρηνέειν (ὁ *πρῶτος* *πάντων* *εἰρηνεύωντων*, scil. ὁ *ἀντικειμένος*): II 115, 13.
εἰρήνη: II 183, 16 || 366, 20 (*βαθεῖα*) I 27, 16 (τοῦ *κόσμου* *πρὸς* *Χριστιανούς*) II 259, 1 (*παραδόξως* *εἰρήνην* *ἄγομεν*) II 287, 10 (*τῆν* *εἰρήνην* *ταράσσειν*) II 291, 8. <

είρμός: I 75, 6. II 163, 2 (τῆς ... ἀπαγγελίας) II 340, 31 (τῶν ἐσομένων) II 313, 8 (ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων) I 91, 28. — Plur. I 280, 10. × εἰς (θεός): I 164, 21 (υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ Ἰησοῦς) I 136, 31. — Neutr. (οὐδὲν γὰρ ἐν τῆς ὕλης καὶ τῶν σωμάτων) II 345, 17 ff.
 εἰσαγγεῖν (ὁ εἰσαγόμενος): I 285, 25. — Plur. I 248, 30 (οἱ ἄρτι ἀρχόμενοι καὶ εἰσαγόμενοι) I 247, 9 (οἱ κατ' ἀρχὰς εἰσαγόμενοι) I 243, 2 (οἱ πρῶτοι εἰσαγόμενοι) I 214, 15. ×
 εἰσαγωγή (bei Christen): I 130, 28 ff. II 62, 1. 210, 23 (κατὰ σάρκα) II 138, 15. ×
 εἰσαγωγικὸς (διαλαβεῖν εἰσαγωγικώτερον): II 395, 14.
 εἰσέρχεσθαι (εἰς τὸ βούλημα τῶν γρανάντων): I 266, 5 (εἰς τὸ κοῖνον) I 247, 7 (εἰς τὸν τῶν λέξεων νοῦν) I 64, 22 (εἰς τὴν .. συνέληψιν) II 1, 7. ×
 εἰσηγητής (τῶν ἀνοσιῶν λόγων, scil. Εὐφράτης): II 99, 1.
 εἰσκρίνειν (ἐκάστην ψυχὴν ... εἰσκρινομένην σώματι κατ' ἀξίαν εἰσκρίνεσθαι καὶ κατὰ τὰ πρότερα ἦθη) . . . I 84, 21. 22.
 εἴσοδος (εἰς τὸ βούλημα τῶν γρανάντων): I 93, 6 (ψυχῶν εἰς τὰ θεῖα) II 93, 20. 23.
 ἐκατονταπλασιαῖζειν (Pass.) . . . I 14, 21.
 ἐκατονταπλασιασμός (ἀδελφῶν u. s. w.): I 15, 22.
 ἐκβάλλειν (ἐκβάλλοντας πάντας τοὺς τοιοῦτους [scil. ζωγράφους, ἀγαματοποιούς] . . . τοῦ νόμου [scil. Ἰουδαίων]): I 301, 13 (ἐκβάλλει τῆς ἐαυτοῦ πολιτείας Πλάτων . . . τὸν Ὀμηρον) I 307, 13. 324, 4; vgl. II 204, 14. ×
 ἐκβάσις Plur. (ἐκβάσει

κρίνεσθαι): I 148, 4. II 80, 18 (ταῖς ἐκβάσει πειθόμενοι) . II 161, 30.
 ἐκδικαίεσθαι (τὴν Ἰουδαίων πολιτείαν) . . . I 302, 9.
 ἐκδίκησις (Ἰακώβου): I 97, 8 (τῶν κατ' αὐτοῦ [scil. Ἰησοῦ] τετολμημένων) I 155, 8.
 ἐκδύειν (ἐκδύσασθαι τὸ σῶμα) . . . I 4, 24.
 ἐκθεσις (τῶν Μιδραϊκῶν): II 93, 15.
 ἐκκακεῖν (ἐν τῷ πολεμειῖσθαι ὑπὸ τοῦ κόσμου): I 214, 12.
 ἐκκλησία: II 292, 11 || 343, 18. 377, 18. 399, 5. 21, 400, 20 (ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας) I 132, 22. II 64, 24 || 324, 8 (οἱ ἀπὸ τῆς ἐ.) I 227, 10. II 65, 9. 106, 21. 24. 120, 5 | 360, 27 (διαφορὰ ἐκκλησίας καὶ συναγωγῆς) II 343, 13 ff. (διπλὴ ἐκκλησία ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων) II 398, 28 (ἐπίγειος) *II 103, 14. 104, 19 (ἐπὶ γῆς) II 104, 21 [= γῆ] II 361, 20 (τὰ ἔνδον καὶ μυστικά τῆς ἐ. τοῦ θεοῦ) I 218, 7 (τοῦ θεοῦ) I 116, 7. 248, 4. II 119, 29. 292, 7 [im Gegensatz zu denen der Athener, Korinther, Alexandriner] I 227, 13 ff. (θεοῦ) II 292, 17 (κινεῖν τὴν ἐκκλησίαν) II 120, 4 (ἡ κνρίως ἐ. ἀγία καὶ ἀμωμος) II 343, 14 (οἱ ἀπὸ μεγάλης ἐκκλησίας) *II 62, 24 (οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μικροί) II 110, 15. 250, 1 (τῆς ἐκκλησίας οἰκοδομῆ) . II 147, 18 (ἡ ὄλη) II 377, 20 (= ἡ κατὰ θεον πατρις) II 292, 12 (ἀβήσις καὶ πληθυσμός τῆς ἐκκλησίας) II 323, 9 (ἡ ἐκκλησία Ἱερουσαλήμ . . . προσκυνεῖσθαι . . . λέγεται) II 335, 7 (= υποπόδιον τῶν ποδῶν τοῦ θεοῦ) II 353, 3. 360, 24. 25 (βούλημα τῆς ἐ. τοῦ Χριστοῦ) II 23, 20 (Χριστοῦ ἐ.) II 233, 29 (ἐν σώμα Χριστός καὶ ἡ ἐ.) II 151, 3.

— Plur. I 17, 23 || 51, 7. 240, 21. II 19, 5. 62, 17 || 323, 10. 344, 3. 399, 11 (ἐ. τινὸς ἐπουρανίου καὶ κρείττονος αἰῶνος) II 104, 20 (ἀντιπολιτευόμενα ἐκκλησίαις δεισιδαιμόνων) I 227, 5 (ἄρχειν ἐκκλησιῶν) II 292, 5 (αἱ φερόμενα ἐν ταῖς ἐ. τοῦ θεοῦ . . . γραφαί) II 91, 16 (δήμων) I 227, 9. 12 (ἐν ταῖς ἐ. οὐ πάντων φέρεται ὡς θεῖα τὰ ἐπιγεγραμμένα τοῦ Ἐνώχ βιβλία) II 58, 16 (τὰ ἐν ταῖς ἐ. φερόμενα εὐαγγελία) II 106, 4 (τοῦ θεοῦ διὰ Ἰησοῦ) I 121, 22 (τοῦ θεοῦ) I 94, 14. 227, 8. II 59, 11 (τῶν πόλεων) I 227, 7 (αἱ ἐ. ἔχουσι . . . ὄλιγους σοφοὺς) II 85, 2 (συνιστάναι ἐκκλησίας θεοῦ) I 260, 32 (τοσαῦται) I 97, 17 (ἐν Χριστῷ) I 116, 6 (τῶν ὠφελουμένων) I 229, 28.
 *ἐκκλησιάζειν: I 292, 20. 296, 14.
 ἐκκλησιαστικός (παρὰ τοῖς ἐ.) . . . II 97, 1.
 ἐκκλισις (τοῦ μοιχεύειν): II 213, 9.
 ἐκλειψις (ἡ ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος) . . . I 160, 7.
 ἐκλογή (τῆς ἐκλογῆς ἐκπίπτειν) . . . II 310, 17.
 ἐκούσιος (πενία, der Philosphien): I 164, 32. — Neutr. (τῆς ἁμαρτίας) II 357, 20 (ἀρετῆς) I 276, 18. ×
 ἐκπεριλαμβάνειν (τὴν ἀλήθειαν, von Celsus): I 333, 27 (πάντα τῇ ἐαυτοῦ προγγύσει ἐκπεριλαβῶν ὁ θεός) . . . II 116, 16.
 ἐκπίπτειν (ἀπὸ τοῦ Λιδὸς θρόνου): I 286, 13 (οἱ ἐκπεσόντες θεοῦ) II 218, 20 (ἐκπεσῶν τῆς μακαριότητος) II 115, 14 (τῶν οὐρανῶν) II 113, 16. ×
 ἐκφυροῦν (πάντα . . . οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἐκφυροῦνται): II 141, 25 (οὐσίαν οὐκ ἴσμεν ἐκφυρομένην) II 141, 26.

ἐκπύρωσις: I *281, 14, 21, *282, 2, 15, 18, 284, 25, *338, 28. *II 16, 4, 288, 23 (τοῦ κόσμου) I 282, 11, 318, 19. *II 16, 3 (τοῦ παντός) I 338, 6. II 21, 23 (ἐπὶ Φαέθοντος) *I 70, 30. — Plur. *I 71, 12, 13, 281, 19, 282, 5, 335, 13, 349, 13 (πολλά) *I 70, 23, 28.
 Ἐκστασις (εἰς ἔκστασιν καὶ μανικὴν ἄγειν κατάστασιν): II 155, 24 (τοῦ κατὰ φύσιν λογισμοῦ) I 289, 11. — Plur. I 220, 31 (ἐκστάσεις διανοίας ἀνθρώπων ἀριστάναι) I 121, 23 (ἀπὸ τῶν δαιμόνων) II 279, 20.
 Ἐκτασις . . . I 42, 15.
 ἐκτιναγμός (δόκτων, = Σενναάρος) . . . II 31, 23.
 ἐκχεῖν (λόγους): I 140, 10 (τῆν ψυχὴν) I 5, 8. — Pass. I 9, 28 (αἷμα) I 46, 21 (αἷμα τοῦ Ἰησοῦ) II 257, 15 (ἀπὸ μιᾶς γωνίας ὁ λόγος) II 150, 11 (ἡ τῆς ψυχῆς ταραχὴ) I 5, 26.
 Ἐλαφος (πολέμιον τῶν ὀφθαλμῶν ζῴων). I 170, 20.
 ἐλεεῖν: I 263, 11 (τοὺς ἀμαρτάνοντας, scil. ὁ θεός) *I 193, 28; vgl. *I 259, 11. ×
 Ἐλεος, ὁ: I 11, 11 || *257, 9. — ἔλεος, τό I 263, 11. ×
 Ἐλέφας (ἀγρίω ἐλέφαντι τῷ οὕτω καλουμένῳ νοσήματι): II 114, 6 (ἐλεφάντων δὲ οὐδὲν εὐορκότερον) *I 360, 6. ×
 ἐλικειδής (ξέσματα): II 125, 29.
 ἐλλάμπειν (τὰ ἀνατριπτικά τοῦ πνεύματος): II 153, 6 (φρόνησιν τοῖς . . . φιλοσοφοῦσι) *II 77, 8. — Pass. (τὸ ἡγεμονικόν) II 88, 18 (ὑπὸ τοῦ θείου πνεύματος) . . . II 155, 33.
 ἐλίς (ἐποράνιος): II 384, 17 (θεία) II 84, 20. ×
 Ἐπισημα (πιστὸν Ἐπικούρῳ ἔ.) . . . I 271, 13.
 ἐμπαροινεῖν (τῇ προσεχῇ): II 343, 8.
 ἐμπεριπατεῖν (ἵνα ὡς ἐν παραδείσῳ πνευματικῶ κύ-

ριος ἡμῖν ἐμπεριπατῆ): II 359, 3.
 ἐμπιστεύειν (ἐαυτὸν τινι): I 234, 15 (θεῷ) I 280, 25 (τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ) I 272, 4. II 276, 25. — Pass. (ὑπὸ τοῦ Φαραῶ τὸν δεῦτερον . . . θρόνον) I 319, 26 (χρείας βασιλικᾶς) I 23, 6.
 ἐμπνεῖν (ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ) . . . II 380, 8.
 Ἐμπνους (πολλάκις δὲ ἐμπνυστότεροι γεγόναμεν) . . . I 11, 30.
 ἐμπολιτεύεσθαι (ἡμῖν τὸν θεόν): *I 297, 10 (τοῖς θνητοῖς, scil. τὰ κακά) *I 335, 19, 336, 24, 27 (ἐν . . . ψυχῇ Μωϋσέως . . . πνεῦμα θεῖον) I 71, 3.
 ἐμφύρειν (ἐμπεφυρμένος κακῶ) . . . I 18, 6.
 ἐμφυσᾶν (Pass., von Adam): *I 306, 24, 308, 14, 15.
 ἐμφωλεῖν (τοὺς ἰχθύας ἐμφωλεύοντας αὐτοῦ ταῖς φολίαις) . . . I 323, 14.
 Ἐμψυχος (τὸ ἀληθινὸν φῶς): II 137, 18. — Plur. (ἐμψύχων ἀπέχεσθαι) II *45, 9. *53, 27 ff. 159, 24. — vgl. λόγος. ×
 ἐναβρύνεσθαι (τοῖς ἀνθρώποις ἐπ' εὐσεβείᾳ): II 341, 30.
 ἐναδιαφορεῖν (πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν): II 81, 22.
 ἐνανθρωπεῖν (von Jesus): I 120, 9, 121, 1, 213, 24. II 138, 24 (τοῦ θεοῦ υἱός) II 41, 21 (ψυχὴ ἱερά τοῦ Ἰησοῦ) II 168, 16. — vgl. λόγος. ×
 ἐνανθρώπησις (von Jesus): I 213, 25.
 ἐναντίος (ποιούντες τῷ θεῷ ἐναντίον τινά): *II 110, 22; vgl. 116, 12, 15, 20 (ἐναντίος τις ἦν τῷ μεγάλῳ θεῷ) *II 122, 28. — Plur. (οἱ ἐναντίοι ἄγγελοι) II 252, 9. ×
 ἐναπεριδεῖν (μόνη τῇ λέξει τῆν διάνοιαν): I 309, 6.
 ἐναποθησανρίζειν (ἐν τῷ θεῷ ἐναποτεθησανριζόμενα . . . θεάματα): I 13, 25 (πλοῦτος) II 344, 20.

ἐναποκρύπτειν (ἢ ἐναποκεκρυμμένη αὐτοῖς ἀλήθεια) . . . II 46, 16.
 ἐναργής (θεός): II 4, 6, 276, 4 (οὐδὲν ἐναργὲς βλέπω) *II 136, 12, 137, 10 (ἐναργὲς τῆς προφητείας) I 102, 18 (ἐναργεῖς . . . προφητεῖαι) I 103, 24 (φασματα) *II 259, 28. — ἐναργῶς (ἐφροσῶτος θεοῦ . . .) I 6, 4 (ἐώραται δαίμονας ἐξελάσαν, scil. ὄνομα Ἰησοῦ) I 76, 14 (αὐθις φαίνεσθαι, von Aristaeus) *I 222, 11, 224, 9 (προφητεῖν) *II 6, 3. ×
 ἐνατενίζειν (τῷ βουλήματι ἐκάστης . . . λέξεως): I 217, 10 (τῇ ἀρχῇθεν αὐτῶν πολιτεία) . . . I 308, 8.
 ἐνδεῖν Pass. (νόσοις ἀνηκέστοις): *II 260, 9 (τῇ σαρκί) *II 193, 2, 196, 10 (θνητῷ σώματι, scil. νοῦς) II 247, 26 (σώματι ταπεινώσεως ἀνθρώπων, scil. νοῦς) II 88, 6 (φθαρτῷ σώματι) I 9, 13 (ψυχῶν . . . εἰς σῶμα ἐνδομύων) . . . II 31, 8.
 ἐνδέον (τὸ ὑπερέχον καὶ τὸ ἐ.): I 293, 20 (τὸ ἐ. τῇ φύσει ἡμῶν) I 258, 19.
 ἐνδημεῖν (τῷ τῶν ὄλων κυρίῳ) . . . I 5, 24.
 ἐνδιάθετος (εἶτε ἐνδιάθετῳ εἶτε καὶ προφορικῷ, scil. λόγῳ) . . . II 135, 19.
 ἐνδιαθήκος (ὡς μὴ ἐνδιαθήκος, scil. τῇ τοῦ Τωβίτ βίβλῳ) . . . II 332, 4.
 ἐνδόν (τῶν μὲν ἐνδόν . . . τῶν δὲ δοκοῦντων ἔξω, vom Christentum): II 292, 19. ×
 ἐνδύμα (χρεῖττον): II 183, 4 (τῶν θείων νοημάτων) II 148, 4. — Plur. II 148, 6, 176, 8, 183, 19, 20 (Ἰησοῦ) . . . II 138, 21.
 ἐνεπιδικινύνα (Med., τῆν ὑπομονήν) . . . I 15, 16.
 ἐνέργεια: II 216, 21 || 319, 16 (ἀντικειμένη) II 308, 21 (von Christen) I 269, 14 (δαμόνων) I 111, 5, 302, 27 (θεία) I 174, 2, 213, 19 (εἰς τὴν κατα-

κωχήν) II 157, 27 (ὄνοματων Ἑβραίων) I 73, 1 (εἰς παιδοποιῖαν χρησιμότητος) II 316, 23 (τοῦ πείθοντος) II 127, 33. — Plur. I 351, 17 || II 368, 11, 15 (ἀντικείμενα) I 20, 15 (τῶν δαιμόνων) I 110, 27. II 270, 29 (ἐνεργείας ἐνεργεῖν) II 186, 7 (τοῦ θεοῦ λόγου) II 150, 6 (παράνομοι) II 378, 9 (τεράστιοι) I 242, 26. ἐνεργεῖν: I 24, 3, 28, 4, 44, 13 || 76, 18, 111, 17, 228, 17, 231, 17. *347, 9, 20, 366, 2, 371, 23. II *109, 28, 127, 32, 186, 4, 216, 20, 247, 8, 262, 8 || 313, 12. — Pass. I 172, 12 || II 313, 11 (γοητεία ἐνεργουμένη ὑπὸ πονηρῶν δαιμόνων) I 174, 12 (οἱ δαίμονες) II 216, 29 (δαιμόνων ἐνεργούντων κατὰ τῶν ἀνθρώπων) I 41, 28 [λοιμούς] I 82, 29 [τὰ χεῖρονα] I 41, 29 (ἐνεργείας ἐ.) II 186, 8 (ἡ Ἰησοῦ δύναμις) I 94, 9 (δύναμις Ἰησοῦ) I 76, 14 (ἐνεργουμένη κοσμοποιῖα) II 131, 18 (κατὰ Μωυσέως) II 52, 21 (κατὰ τινος) II 252, 10 (ἐπὶ κοινῷ κακῷ) I 153, 28 (τὸ ὅλον σῶμα) II 120, 3. *ἐνεργολαβεῖν (τῆς πλάνης): I 178, 11, 179, 9. ἐνήδεσθαι (τῷ... λόγῳ): I 250, 13. *ἐνηλοῦν (σταυρῷ ἐνηλώθη, scil. Jesus): II 103, 22, 106, 1. ἐνθεός (ἀνὴρ): *I 309, 9 (ἄνδρες) *I 306, 22, 307, 4, 8, 15, 19 (ἔθνος) *II 151, 29, 30, 32 (ἔθνη) II 151, 20, 22 (Ἡσίοδος) *I 308, 29 (Ἰουδαῖοι) II 152, 1 (λογισμοί) II 395, 10 (λόγοι) II 117, 27, 161, 24 (νομοθεσία) I 208, 10 (ποιητής) *II 192, 1 (ποιηταί) *II 191, 24, 26 (προφητεία) II 162, 24 (φωνή) *II 259, 24. — ἐνθέως (θεοῦ) II 181, 12 (ἐλεγκέναι) II 192, 11 (ἐλεγκμένα) . . . *II 87, 22.

ἐνθουσιᾶν: *I 101, 20, 102, 5. II 75, 22. ἐνθουσιασμός. II 195, 2. ἐνιδρύνειν (δαίμονες ἐνιδρύνουσι τισὶν ἀγάμασι): II 256, 12. ἐνιστάται (τὰ ἐνεστηκότα): I 4, 11 (ὁ ἐνεστηκώς ἀγών) I 5, 12 (ἐνέστη καιρός) I 39, 1 [καιρός μεγάλου πειρασμοῦ] I 45, 6 (ἡ ἐνεστῶσα πραγματεία) II 182, 5 (ἐνεστηκῆ πρόφασις) I 44, 1 (ὅσον οὐδέπω ἐνεστησεσθαι τὸν νόμον τοῦ θεοῦ) I 136, 19 (ὁ ἐνεστῶς ἐκ τοῦ νόμου φόβος) II 213, 22 (ἐνέστηκε χειμῶν) I 43, 23. < ἐνήχειν (ἐνηχόμενος βορβῶν) . . . I 298, 30. ἐνοεῖν (τὸν θεόν): II 318, 30. < ἔνοια (ἀδιάστροφος): I 164, 20 (ἐν ἡμῖν) II 354, 14 (τοῦ θεοῦ) *I 330, 31, 359, 11, 361, 10, 363, 13. II 168, 25 (θεῖα) *I 359, 15, 369, 10 (θειότεραι) *I 361, 13, 17 (τοῦ θεοῦ) I 284, 27, 369, 11 || II 354, 26 (περὶ θεοῦ) I 302, 17, 361, 15 (μεγάλοι καὶ πνευματικοί) II 350, 4. < ἐνοραῖν (τοῖς ἀγάμασι): II 195, 23 (τῷ τοῦ παντός δημιουργῷ) II 202, 13 (εὐαγγελικῇ φωνῇ) I 14, 5 (θεοῦ . . . ἐνορώντος . . . τοῖς λογισμοῖς) II 202, 15 (τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ) II 47, 4 (θεῷ) I 6, 8 || II 159, 14, 235, 24 (καρδίαν ἐνοραῖν θεῷ) II 139, 13. < ἐνοῦν (διὰ τοῦ ἐνοῦντος αὐτῷ [scil. θεῷ] νιού θεοῦ . . .): II 292, 23. — Pass. I 10, 21 (τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ) II 280, 20, 292, 23 (τῇ Ἰησοῦ ψυχῇ φκiewσθαι καὶ ἠνώσθαι) II 43, 27 (τῷ νιῷ τοῦ θεοῦ ἠνώσθαι . . . τὴν τοῦ Ἰησοῦ ψυχὴν) II 119, 4 (τῷ μονογενεῖ) II 362, 3 (οὐσία) II 368, 19 (διὸν ἠνωμένη πέτρα) I 191, 16 (σῶμα ἠνωμένον τοῦ παντός οὐρανοῦ) I

98, 8 (ἐνοῦσθαι τῷ αὐτολόγῳ τὸν τέλειον) II 119, 21. ἔνστασις (τηρεῖν τὴν ἔ.): I 22, 2 (ὑπομονή καὶ ἔ.) I 138, 18. ἐνωμάτως: I 94, 8, 163, 10. II 150, 2. ἔντερον (ἀπεψυσμένον): II 397, 12. ἔντευξις (= Bitte): II 4, 24 || 301, 20, 323, 26, 332, 19, 25, 333, 4 II. 13, 364, 2. (Definition) II 331, 7 f. — Plur. II 4, 15, 230, 26, 291, 15 || 400, 28. ἐντολή: I 316, 22, 368, 16 (τοῦ διδασκάλου) II 259, 20 (τοῦ Ἰησοῦ) II 77, 17, 106, 26 (τοῦ κυρίου) I 43, 18 || II 185, 3. ἐντρέχεια (ἐν ἀνθρώποις): I 355, 8. ἔνωσις: II 345, 19 (ἐνώσει καὶ ἀνακρασεί) I 237, 8 (οὐ φωνικῇ) . I 191, 15. ἐξαγγεῖλαιν (intrans, πρὸς τὸν ἀνθρώπον): II 280, 17. ἐξαγγιῶν Pass. (ἐλέφαντες κατὰ τῶν ἀνθρώπων): I 371, 11 (θηρία καθ' ἡμῶν) . II 327, 23. ἐξάγνωος (οἱ σίμβλοι καὶ τὰ ἐξάγωνα): I 352, 13. ἐξαφανίζειν: I 82, 3 (τὴν τῆς κακίας χύσιν) I 263, 19 (τὴν κακίαν) I 283, 25. II 239, 30 (γῆινον . . . λογισμῶν) I 35, 8 (τὸ σκότος τῶν ἀσεβῶν δογμάτων) II 137, 8. — Pass. (πυρὶ, von Sodom u. Gomorra) *I 291, 5 (τὸ ἐντεθὲν ἡμῖν σπέρμα πονηρόν) . . . II 349, 14. ἔξεδρος (λόγος, οὐκ ἔ.): I 277, 28. ἐξελιγμός (τῶν ἐσομένων): II 315, 6. ἐξελκύνειν (βέλος): II 1, 8. ἐξεπάθειν (δαίμονας): I 96, 6. ἐξετάζειν (Pass., vom Martyrium): I 15, 7, 14. < ἐξέτασις (τῶν θεῶν γραφῶν): II 385, 31 (vom Martyrium) I 11, 4 [τῆς πίστεως] I 10, 20 [Plur.] I 33, 7. <

- ἔξεταστήριον (τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἀγάπης): I 8, 1.
 ἐξευγενίζειν Pass. (ὑπὸ τοῦ λόγου): I 249, 17 (φύβω) II 336, 17.
 ἐξευμενίζειν Med. (τοὺς ἐν ἀνθρώποις θυνάτας): II 279, 26 (τὸν θεόν) II 280, 1 ff.
 ἐξευμενισμός (ἀνθρώπων καὶ βασιλέων): II 280, 23.
 *ἐξηγητής (Plur., τῶν ἱερῶν ἐκείνων) . . . II 263, 1.
 ἐξηγητικός Neutr. Plur.: I 317, 1 (τοῦ εὐαγγελίου) II 60, 4 (ὑπεριθέμεθα εἰς τὰ ἐξηγητικά τῶν προφητῶν) II 182, 6; vgl. Stellenregister S. 430. >
 ἔξετασμένως (ἐνορᾶν): I 14, 5 (παραδόδεμα) I 214, 20 (τὸ θεῖον ἐ. σέβειν) . . . II 239, 2.
 ἐξιστάται Med. (τοῦ θεοῦ εἶναι): I 262, 26 (πρωτείων) I 15, 18 (Πνθία) II 156, 10 (περὶ πλουτου καὶ τῶν ἐξισταμένων) . . . II 174, 26.
 ἐξισχεῖν . . . II 302, 5.
 ἐξομνῆσαι Med. (τὸν λοῦδαϊσμόν): I 205, 20 (τὸν χριστιανισμόν) I 7, 20 | 78, 7, 142, 20. II 189, 12. 262, 25.
 ἐξομολόγησις: II 401, 22. — Plur. . . II 402, 24.
 *ἐξοπτᾶν (τὸ ἄλλο πᾶν ἐξοπτῆσεσθαι γένος): II 15, 3, 17, 11, 18, 4.
 ἐξουθενοῦν (Pass.): II 327, 27.
 ἐξουθενεῖν (ἐπὶ ἰδιωτεῖα ἐξουθενούμενοι καὶ μωροί) . . . II 199, 12.
 ἐξουσιάζειν (Pass.): II 361, 19.
 ἐξυδάτωσις (Plur.): I 71, 14.
 *ἐξυπνίζειν (Ζεὺς ἐξυπνισθεὶς . . . τὸν Ἑρμῆν ἐπεμψε) . . . II 149, 29.
 ἔξω (οἱ ἔξω, scil. τῆς πίστεως): I 5, 26 | II 197, 15, 292, 20. >
 ἔξωθεν (τοῖς ἔ. μαθήμασι πεπαιδευμένοι): II 84, 28. >
 ἔξωτερικός (ἀκοαί): I 217, 23 (λόγοι) I 60, 10, 242, 15. — τὰ ἔξωτερικά I 60, 8.
 ἔροτάζειν (δαμονίος): II 137, 28 (χρῆ ἐ. ἐσθίοντα τῆς σαρκὸς τοῦ λόγου) II 239, 20 (μετὰ τοῦ πνεύματος . . . κατὰ σάρκα) II 240, 21, 22. >
 ἔροτή (ἐν ὀλοκλήρῳ καὶ ἀδιαλείπτῳ ἐστὶν ἔροτῆ ὁ αἰ βλος κατὰ τὸν θεῖον λόγον): II 240, 9 (ἀζῆμων) II 373, 10 (κατὰ πνεῦμα) II 240, 23. — Plur. II 373, 5 ff. (δημοτελεῖς) *II 238, 18 ff. 240, 12 ff. (τοῦ ἐνιαυτοῦ) II 374, 22 (ὁ περὶ . . . ἔροτῶν . . . νόμος) I 128, 22. >
 ἐπαγγέλλαι: I 243, 6, 269, 27, 271, 27. II 49, 17, 82, 8, 170, 14, 171, 11, 172, 25, 236, 3 (ἀλλότριος τῆς ἐ.) I 108, 30 [τῶν ἐ.] I 200, 26. II 224, 16, 257; 23 (γοήτων) I 357, 11. II 102, 11 (θεότητος) II 113, 19 (τοῦ θεοῦ) II 23, 21, 173, 7 (ὡς ἀπὸ θεοῦ) *II 70, 7 (Ἰησοῦ) I 129, 13, 170, 14 (über Jesus) I 85, 13 [θεός] I 123, 6 [λόγος] I 114, 5 [υἱὸς θεοῦ] II 81, 8 (von den Juden) I 204, 24. — Plur. I 109, 23, 281, 10 (τοῦ θεοῦ) I 104, 19. II 128, 16 (κατὰ τὸν νόμον) II 170, 27, 171, 7 (ἐπὶ συνθήκαις) II 286, 25, 27 (διὰ τοῦ Χριστοῦ περὶ τῶν δικαίων) II 266, 12.
 ἐπαγγέλλειν Med. (ἁγίαν γῆν): II 179, 18 (τοῖς δικάμοις) II 265, 9 (δυνάμεις) I 174, 15 (ἕτερον θεόν) II 89, 23 (θεραπνεύειν) I *268, 3, 288, 7 (Ἰησοῦς) *I 135, 6, 137, 12 (λόγος) I 245, 7. II 122, 21 (νόμος) II 171, 4 (τεράστια) I 170, 28, 172, 3. >
 ἐπάδειν (δαίμονας): I 72, 28 (φάσματα ἐπιφανόμενα τοῖς ἐπάδοσι) II 9, 6.
 ἐπαισχύνεσθαι (τὸ Χριστοῦ εἰγενῶς ὄνομα φέρειν): II 385, 1. >
 ἐπακολούθησις (τὰ κατ' ἐπακολούθησιν τῶν ἐκ προνοίας θεοῦ): II 218, 1.
 ἐπακολούθητικός (ἡτῶν ἀσωμάτων ὑπόστασις): II 368, 1.
 ἐπακουεῖν (von der Gebets-erhörting): II 313, 21 ff. 357, 27, 358, 8, 383, 12. >
 ἐπανάβασις . . . II 388, 1.
 ἐπανορθωσις (διὰ τοῦ Ἰησοῦ): I 277, 13. >
 ἐπανορθωτής (ὄλον τοῦ κόσμου ὁ Χριστός): I 280, 14.
 ἐπασιδός (τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπασιδῶν) . . . I 173, 11.
 ἐπαπορεῖν (φρονίμως ἐπαπορῆσαι τῇ γραφῇ): I 159, 12. >
 ἐπαπόρησις: I 24, 14 | II 221, 19. — Plur. II 154, 2.
 ἐπαφᾶν (Med., τῶν πραγμάτων) . . . II 66, 11.
 ἐπεικεῖν (πνευματικῇ εὐλογίᾳ): I 98, 27. — ἐπειρησθαι . . . I 20, 20.
 ἐπεισάγειν (αἰρέσεις): I 156, 12 (διδασκαλλᾶν) I 110, 12 (τῶ γένοι τῶν ἀνθρώπων λόγον) I 80, 10 (λόγον καὶ δόγματα): I 133, 24. >
 ἐπεισκρίνεσθαι (ἡ φαντασία τῶ νῶ) . . . II 344, 24.
 ἐπελαφρίζειν (πᾶσαν περιστασιν) . . . II 90, 26.
 ἐπεύχεσθαι: I 370, 2 (τῶ νῶ ἐ. προφητικῶς) II 159, 25.
 ἐπήκοος (ἐπήκοου θεοῦ τυχεῖν): II 383, 24. >
 ἐπιβαίνειν (τῇ ἰδιωτεῖα): I 61, 15.
 ἐπιβλαβής (διδάσκαλος): I 85, 10.
 ἐπιβουλεύειν (τοῖς ἄλλοις): II 32, 1 (βρόφος) II 62, 6 (δαίμων) II 81, 24 (δαίμονες) II 272, 17 (von Jesus) I 167, 13, 204, 2, 219, 16, 292, 7. II 47, 7, 167, 20 (λόγῳ) II 61, 21, 165, 7 (Σιμωνιανοί) II 81, 24 (συνεστίσις) I 151, 22 (συντραπέζοις) *I 148, 17, 152, 7. — ὁ ἐπιβουλεύων (ἐπιβουλεύει ὑπὲρ

τοῦ καταβαλεῖν πτωχῶν
καὶ πένηται) II 384, 10. >
ἐπιβουλή (δαμιόνων): I 227,
2. 302, 18. II 275, 15 (Ἡ-
ρώδου) I 120, 13 (κατὰ
τοῦ Ἰησοῦ) I 97, 5. —
Plur. (τῶν ἀδελφῶν) *I
315, 28. *II 63, 12; vgl.
Z. 8 (νοηταί) II 337, 17. >
ἐπίγειος Neutr.: II 364, 2. —
τὰ ἐπίγεια II 330, 11 ff.
336, 21 ff. (περὶ ἐπιγείων
εὐχεσθαι) II 328, 6 [προσ-
εὐχεσθαι] II 316, 27. >
ἐπιγένημα (τὸ κατὰ συμ-
βεβηκός καὶ ἐξ ἐπιγενή-
ματος ἀγαθόν): II 114,
19.
ἐπιδεικνύειν (Med., οἱ ἐν
ταῖς ἀγοραῖς ἐπιβλήτο-
τατα ἐπιδεικνύμενοι): *I
246, 8. 15. 27. 247, 19.
248, 7. >
*ἐπιδεικτιᾶν: I 278, 20,
32.
ἐπιδεκτός (πασῶν τῶν
ἐνεργειῶν, scil. οὐσία): II
368, 14.
ἐπιδημεῖν (ἄγγελος τοῦ
θεοῦ): *II 61, 25 (ἄγγε-
λοι) I 111, 5. II 249, 25
(ἄνθρωπον) I 111, 16
(ἀντίχριστος) II 116, 32
(ἀρετὴ ταῖς ψυχαῖς) I 263,
16 (δύναμις θεοῦ) I 277,
30 (ὁ ἐπιδημῶν) *I 157,
11 (ζωή) I 196, 22 (θεός)
I 278, 26. II 1, 12. 13.
3, 24. 16, 13 [θεόθεν] I
231, 27. II 82, 8 [πνεῦμα
θεοῦ] I 368, 20. II 235,
30 (Ἰησοῦς) I 112, 31.
168, 30. 181, 12. 225, 24.
30. 297, 26. 337, 23. II
35, 5. *58, 6. *59, 2. 81,
6. 13. 145, 4 (λόγος) I
62, 13. 123, 12 [θεῖος] II
150, 5 [ὁ ἐν τῷ Ἰησοῦ
ἐπιδημήσας λόγος] II 270,
23 (Moses u. Jesus) I 95,
5 (σωτὴρ τῷ γένει τῶν
ἀνθρώπων) I *203, 16.
*205, 27. *206, 4. 9. 373,
16. *II 57, 6. 22. 25 (ὕδωρ
τοῦ θεοῦ) II 315, 1 (ἐξαι-
ρετόν τι χοῦμα) I 279,
24 (Χριστός) I 134, 6.
162, 28. 204, 5. 274, 25.
275, 21. 289, 25. 296, 16.
II 57, 18. 150, 10 (Χρισ-

τοῦ δύναμις) I 202, 7 |
(ψυχῇ) I 84, 24. 85, 7. >
ἐπιδημία (Ἰησοῦ): I 104, 3,
119, 23. 134, 18. 158, 19.
195, 27. 225, 27. 288, 21.
II 53, 18. 75, 12. 150, 7.
160, 21. 169, 5. 171, 11.
270, 5 || 343, 21 (τοῦ
κρείττονος) II 156, 2 (τοῦ
λόγου τοῦ θεοῦ) II 349,
13 (πρώτη) I 163, 11 (σω-
ματικῇ Ἰησοῦ) II 323, 4
[Χριστοῦ] II 351, 10 (σω-
τήρος) I 91, 11. 100, 19
(Χριστοῦ) I 102, 17. 25.
213, 20. 274, 8. 18. 275,
29. 279, 29. II 160, 14
(τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ) II 347, 6. —
Plur. (ἀγγέλων θεοῦ) I
350, 3 (ὄνο Χριστοῦ) I
107, 3. 157, 7. 289, 16.
17.
ἐπιδαμένειν: I 218, 28. 300,
32. (ψυχῇν) . I 218, 27.
ἐπιδαμονή (τῆς ψυχῆς): I
270, 23. 271, 4. 16.
*ἐπιδιανέμειν (ἡμέρας τινὰς
τῆ κοσμογονία): II 130,
10.
ἐπιθολοῦν (Pass., τὸν νοῦν):
II 318, 2.
ἐπικαλεῖν: II 274, 31. — Med.
II 84, 13 (τὸν θεόν) II
249, 23 (θεὸν ἐ. δι' αὐ-
τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ) II
153, 5.
ἐπιικερυμένως (λέγειν): II
16, 23. 33, 28.
ἐπικηρος (ἡμῶν γένος): II
280, 14 (σῶμα) II 340, 1.
ἐπικλησις (τῶν ἀγγέλων):
I 76, 9 (τοῦ θεοῦ) I 304,
2. — Plur. . II 49, 17.
*ἐπίκλυσις (Plur.): I 70, 24.
281, 19.
ἐπικρατεῖν (ὁ ἐπικρατῶν
λόγος): I 43, 1. >
ἐπικρύπτειν (μετ' ἐπικρύψε-
ως): I 186, 13. 266, 3,
270, 11. II 163, 3 (μετὰ
τινος ἐπικρύψεως) II 116,
32 (χωρὶς παντός λόγου
καὶ τινος ἐπικρύψεως) I
309, 3 (χωρὶς πάσης ἐπι-
κρύψεως) . II 162, 3.
ἐπιλάμπειν (τοῦ ἡλίου . .
αὐγαῖς ἐπιλαμπούσας
αὐτοῦ τῆ ψυχῇ): II 173,
29 (τῷ γένει τῶν ἀνθρώ-

πων, scil. Ἰησοῦν) II 192,
12.
ἐπίληπτος: I 244, 23 (Ἰη-
σοῦς) I 165, 10. — Neutr.
I 165, 9.
ἐπίλογος (τοῦ Κέλσου Ἰου-
δαίου) . . . I 201, 7.
*ἐπιμελητής (Plur. = Dämo-
nen): II 268, 15. 270, 2. 14.
ἐπιμόνος (διὰ ἐπιμόνον εὐ-
χῆς): II 327, 8. — ἐπι-
μόνως (βεβαμμένοι) I
259, 4.
ἐπιμορφάζειν (οἱ ἐπιμορ-
φάζοντες τῷ δοκεῖν τὴν
τοῦ καλοῦ φαντασίαν):
II 344, 14.
ἐπίνεναις (πρὸς τὰ λεγό-
μενα) . . . II 128, 17.
ἐπιούσιος (Bedeutung): II
366, 33 ff. (τὸ „ἐπιού-
σιον“ παρὰ τὸ ἐπίναι
κατεσχηματισθαι, von Ori-
genes bestritten) II 372,
3 ff. >
*ἐπιπέτεσθαι (τὰ περὶ τῆς
ἐπιπτώσεως τῷ σωτήρι . . .
περιστεραῖς): I 90, 23;
vgl. I 92, 2.
ἐπίπνοια (κρείττονος . . . δυ-
νάμεως): I 300, 19 (θεοῦ)
I 335, 30.
ἐπιβόητος (ἀνθρωπῶν, von
den 12 Aposteln): *I 113,
8. 115, 14. 22. 116, 15
(ἀμαρτίματα) I 122, 27
(βλος ἐπιβόητος, von
Jesus) *II 203, 27. 206,
1 ff. >
ἐπιβρίπτειν (Χριστῷ ψυ-
χῇν) . . . I 12, 26.
ἐπιβρίπτειν (αὐτόν τινι): II
34, 14.
ἐπισκοπεῖν: II 377, 10. 398,
2 (ἐπισκοποῦντες ἄγγε-
λοι) II 324, 6 (ἐπισκο-
ποῦντος τὴν ἐκκλησίαν,
scil. τοῦ θεοῦ βουλήμα-
τος) II 399, 31. — Pass.
II 399, 24 (οὐδὲν ἦπτον
ἐπεσκοπήθησαν, scil. Ἰου-
δαῖοι) . . . I 292, 1.
ἐπισκοπή (αἰρεῖσθαι εἰς
ἐπισκοπήν): I 244, 23
(τοῦ θεοῦ) II 141, 10 ||
352, 13. 398, 5 (ἐπὶ Ἰου-
δαίους, τοῦ θεοῦ) I 134,
17 (εἰς ἐπισκοπήν καθ-
ίστασθαι) . I 244, 25.
ἐπίσκοπος (ἐπισκόπου δὲ

- ὄφειλὴ βαρυντάτη ἐστίν):
 Π 377, 19 (ὅποιον εἶναι
 χρῆ τὸν ἐπίσκοπον) I 244,
 19. — Plur. (τῶν καλου-
 μένων ἐπισκόπων) I 244,
 18.
 ἐπισπᾶν Med. (τοὺς ἀνοή-
 τους τῶν ἀνθρώπων): I
 301, 15 (ἐπὶ σφᾶς αὐτοὺς
 ἐκ θεοῦ χόλον) *I 291,
 22. <
 ἐπισπεῖρειν (τὴν πολλὴν
 Ἑλλάδα, scil. Ἰησοῦς γε-
 ωργός): Π 65, 24 (Ἰησοῦ
 διδασκαλλαν) Π 177, 25
 (θεοσέβειαν) I 201, 10
 (θεοσεβείας λόγον, scil.
 Ἰησοῦς) Π 276, 5 (von
 der Zerstreung der Juden)
 I 68, 31. 106, 7. Π 33, 14
 (λόγον) I 209, 26. Π 55,
 5 (μαθήματα) I 267, 10.
 ἐπιστατεῖν (δαίμονας . . .
 ποταμοὺς καὶ θαλάσ-
 σαις): Π 7, 17 (ἔνα ἕκασ-
 τον [scil. δαιμόνων] ἔ.
 μέρος τοῦ σώματος) Π
 275, 7. — Pass. (ὑπὸ ἀρ-
 χοντος) . . . Π 32, 26.
 ἐπιστάτης (χωρὶς ἐπιστά-
 του): Π 27, 20. — Plur.
 Π 249, 2. *271, 20.
 ἐπιστήμη (μόνον τῶν ὄν-
 των βίβαιον ἔ.): I 264,
 2 (κακὸν εἶναι, sagen die
 Christen nach Celsus) *I
 267, 23 (die Platonius,
 bei Celsus) *II 79, 15 ff.
 196, 21 ff.; vgl. ἱερατι-
 κός. <
 ἐπιστημονικώτερον (ἀγα-
 πᾶν) . . . I 36, 6.
 ἐπιστρεπτικός (Neutr.):
 I 267, 9 [τῶν ἀμαρτανόν-
 των] I 257, 16 (λόγοι) I
 373, 18 (φάρμακα) I 267,
 16 (ἄφελούμενοι . . . ἀπὸ
 τῶν . . . ἐπιστρεπτικῶν)
 Π 161, 30.
 ἐπιστροφή (in sittlich-reli-
 giösem Sinn = Umkehr):
 I 62, 9. 94, 9. 198, 9. 24,
 227, 4. Π 116, 14. 157,
 29. 161, 25. 247, 8 (πρὸς
 ἀνθρώπους ἔ. τοῦ θεοῦ)
 I 278, 6 (πρὸς θεόν) Π
 61, 8 (ἡ διὰ φόβου καὶ
 φαντασίας τῶν κολάσε-
 ων ἔ.) Π 17, 26. <
 *ἐπισυρρίζειν (ἀμφιβίον
 τινὰ καὶ φρικῶδες ἐπι-
 συρρίζοντα) . Π 100, 12.
 ἐπιτρέβειν (τὸν ἀκρατήν):
 I 69, 32 (τοὺς νέους) I
 307, 14.
 ἐπιτριβή (ἐπιτριβῆς εἰ-
 ρεῖν ἀφορμήν): I 339, 23.
 ἐπιφαίνεσθαι (von Engeln):
 Π 249, 24 (θεός) *I 196,
 1. 200, 2 (θεοῦ λόγος) Π
 138, 4 (von Jesus) I 180,
 22. 188, 19. Π 185, 31
 (φάσματα) Π 9, 5. <
 ἐπιφάνεια: Π 269, 7 (ἀγγέ-
 λων) Π 60, 18 (ἀνθρω-
 ποιδής) Π 397, 14 (θει-
 στέρα τις ἔ.) I 110, 27
 (θεοῦ) I 205, 19. 213, 28.
 Π 3, 8 (Ἰησοῦ Χριστοῦ)
 I 131, 3 (Ἰησοῦ, μετὰ
 θάνατον) I 239, 23 (Ἰη-
 σοῦ παράδοξος, dem Pau-
 lus geltend) Π 8, 23 (πα-
 ράδοξος) I 350, 8 (Χρισ-
 τοῦ) Π 229, 31. — Plur.
 I 225, 15. Π 40, 1 [θεῖται]
 I 196, 17 [θεοῦ] I 195,
 25.
 ἐπιχειρησικακός (κάτω
 δυνάμεις): I 17, 9. —
 Neutr. (τοῦ σατανᾶ τὸ
 ἐπιχειρησικακον [so] κω-
 λυεῖν) . . . Π 300, 23.
 ἐπιχορηγεῖν: Π 2, 16 || 330,
 19. 334, 10.
 ἐποπτεύειν (von Dämonen):
 Π 26, 23. 27, 24 (von Gott)
 Π 317, 15.
 *ἐπόπτης (Plur., von Dämo-
 nen): Π 26, 9. 20. 28. 27,
 12. 19. 26. 28, 4. 29, 17,
 33, 29. 34, 7. 22.
 ἐποπτικός (λόγοι): I 234,
 2. — ἐποπτικώτερα Π
 162, 4.
 ἐπουράνιος (αἰτήματα): Π
 345, 12 (αἰών) Π 104, 20
 (εἰκὼν) I 35, 3 (Ἰερουσα-
 λὴμ) Π 96, 1. 180, 10
 (πόλις) Π 291, 24 (σώ-
 ματα) I 332, 1 (χωρῖα) Π
 4, 16. — ἐπουράνιοι I
 35, 5 || Π 349, 23. — Neutr.
 I 128, 19. 356, 18 || Π 330,
 8 ff. 336, 22 ff. 339, 29.
 362, 17. 363, 29 (μεγα-
 λων καὶ ἐπουρανίων αἰ-
 τησις) Π 401, 23 (τῶν
 ἐπουρανίων τὰ σώματα)
 Π 397, 4 ff. — vgl. ἐλπίζ.
- ἐποδῆ: I 76, 17. 18. Π 49,
 1 (καλοῦσα δαίμονας) I
 110, 26. — Plur. I 76, 17.
 111, 9. 174, 18. 260, 25.
 304, 1. Π 9, 4. 5. 48, 13.
 50, 1. 218, 25. 277, 8
 (Αἰγύπτια) Π 51, 2 (ἐπι-
 δαῖς κηλεῖν τοὺς δαίμο-
 νας) Π 277, 16 (ἐπαδαῖς
 κηλούμενοι δαίμονες) Π
 43, 2 (γοητέες τινες ἐπι-
 δαῖς δεσμονὸς λύουσι καὶ
 θύρας ἀνοίγουσιν) I 160,
 22 (ἐξ ἐπαδῶν δυνάμεις)
 I 81, 20.
 ἐρηθισμός (Plur., οἱ εἰς τὸ
 φθείρειν τον ναὸν τοῦ
 θεοῦ) . . . Π 384, 25.
 ἐρημία (γνωσεως θεοῦ): Π
 248, 30. <
 ἔρημος (θεοῦ): Π 113, 28.
 151, 18. <
 ἐρημώσις (τῆς Ἰερουσα-
 λὴμ) . . . I 97, 14.
 *ἐριουργός (Plur., christliche):
 I 250, 16. 251, 16. 252,
 20. 24.
 ἐρμηνεῖα: Π 361, 5 (ἀλη-
 θῆς) I 306, 2 (ἀπὸ τῆς
 ἐρμηνεῖας) I 323, 20 (τῶν
 ὀνομάτων) I 304, 32. —
 Plur. . . . Π 126, 22.
 ἐρμηνεύειν: I 298, 25. 308,
 5. Π 50, 4. 105, 27 || 356,
 1 (τοῖς παισὶν ἔ. ἀγαθόν)
 *I 251, 2. 252, 27 (τὰ
 Ἑβραϊκά) Π 367, 4 (τὴν
 περὶ τοῦ μάννα ἱστο-
 ρίαν) I 322, 23 (τὸν λό-
 γον) I 73, 4. — Pass. Π
 363, 11 (Διαβατήρια) Π
 239, 22 (διαφόρως) I 333,
 19 (λέξεις) I 162, 11 (δ-
 δόντων ἔκτιναγμός) Π
 31, 23 (σύγχυσις) Π 174,
 12.
 ἐρώτησις Plur.: *II 77, 8
 (ἄλλοις δὲ ὄση, δυνάμεις
 ἀποδεικτικῶς δι' ἐρωτή-
 σεων καὶ ἀποκρίσεων
 προσερχόμεθα) Π 80, 26.
 ἐσθλεῖν: Π 53, 25. 26 (πα-
 τέρως) Π 40, 9 (σάρκας
 παιδων, scil. Χριστιανῶν)
 Π 109, 9 (προβάτων σάρ-
 κας, scil. Ἰησοῦς) Π 165,
 1 ff. — φαγεῖν (τῶν ἀπη-
 γορευμένων) Π 38, 15.
 18.

ἔστια: I 345, 15. *II 286, 6. 27 (τοῦ εὐσεβοῦς) II 248, 3.
 ἐστιάν (τὸν υἶδν τοῦ θεοῦ): II 370, 26. >
 ἐστιασις (ἰδιωτικὴ καὶ ἀπλουστέρα) . II 366, 24.
 ἐσφαλιμένως (ὄνομα φέρειν) . . . I 75, 14.
 ἐσωτερικός (λόγοι): I 60, 10. 234, 1.
 ἔταιρεία (Plur., καθ' ἑταιρείας ἀνθρωπικᾶς): II 399, 23.
 ἑτεροδόξος Plur.: II 67, 2 || 347, 26 (ὅτε ἐγκάλει τις τοῖς ἑτεροδόξοις περὶ τινων δογματῶν ὡς οὐχ ὑγιᾶν) . . . II 125, 6.
 ἐτυμολογία (τοῦ Ἀπόλλωνος): II 108, 13 (στοιμεα εὐ.) II 106, 5 (ἐν τοῖς τρισὶν εὐαγγελίοις) II 394, 25. — Plur. II 108, 16.
 εὐαγγελικός (γραμματα): I 124, 6 (γραφή) I 109, 24. 137, 10 (λέξις) I 153, 14 (λόγοι) I 113, 12 (νόμοι) I 26, 22 (πλήρωμα) II 300, 31 (ῥητόν) I 115, 6 (φωνή) I 14, 5. — κατὰ τὸ εὐαγγελικόν II 146, 9. — vgl. ἀνάγνωσμα.
 εὐαγγέλιον: I 11, 26. 24, 19. 43, 20 || 94, 25. 102, 11. 109, 16. 114, 10. 23. 115, 8. 131, 9. 16. 141, 25. 153, 14. 161, 4. 162, 11. 13. 16. 170, 13. 173, 5. 175, 22. 182, 16. 19. 183, 19. 185, 3. 197, 3. 275, 11. II 95, 21. 110, 11. 145, 18. 176, 6. 12. 18. 177, 5. 270, 15 || 322, 26. 336, 25. 345, 11. 361, 8. 379, 9. 384, 14 (ἐξηγητικά τοῦ εὐ.) II 60, 4 (τοῦ θεοῦ, ἐν Χριστῷ) I 116, 13 (θεοῦ) II 176, 24 (Ἰησοῦ Χριστοῦ) I 143, 6. II 177, 19 (Ἰησοῦ) I 227, 4 (Ἰωάννη, ὁ τὸ εὐ. γράψας) II 13, 12 (κατὰ Ἰωάννην) I [102, 23.] 128, 11. 195, 3. II 129, 23 || 350, 28. 380, 16 (κατὰ Λουκᾶν) I 115, 24. 184, 17 (κατὰ Μάρκον) I 113, 21 (κατὰ Ματθαῖον) I 85, 31. 192, 22 (μετα-

χαράττειν τὸ εὐ.) *I 156, 3 (Χριστοῦ) I 116, 18. — Plur. I 95, 9. 98, 5. 102, 10. 115, 19. 118, 23. 136, 15. 138, 25. 141, 23. 143, 16. 144, 20. 155, 24. 159, 30. 33. 161, 8. 162, 1. 166, 31. 167, 23. 182, 18. 185, 7. 191, 25. 192, 3. 195, 4. 9. 214, 21. 217, 19. 218, 4. 258, 9. 266, 3. 358, 21. II 104, 12. 114, 7. 116, 2. 146, 5. 9. 148, 11 || 303, 23. 403, 2 (οἱ ἀναγράψαντες τὰ εὐ.) I 153, 11 (βαθύτης τῶν εὐ.) II 270, 12 (οἱ τὰ εὐ. γράψαντες) I 169, 24. 235, 22 (ἐντυχῶν τοῖς εὐ., von Celsus) II 87, 1 (τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησιαῖς φερόμενα εὐ.) II 106, 5 (ἐν τοῖς τρισὶν εὐαγγέλιοις) II 394, 25. — vgl. μεταχαράττειν.
 εὐαγγελιστής Plur.: I 131, 13. 193, 23 || II 367, 2 (ἡ συμφωνία τῶν τριῶν εὐ.) I 191, 3.
 εὐγένεια: I 75, 18 || II 339, 16 (εὐῶν θεοῦ) II 339, 17.
 εὐγενής (τῶν νομιζομένων εὐγενῶν): II 385, 10. >
 εὐεργεσία: II 390, 13 (ἀδιάφορος) I 112, 18 (ἀνθρώπων) II 277, 5 (ἐπ' εὐεργεσίᾳ) II 249, 25 || 315, 26 [τῶν ἀνθρώπων] II 5, 13 [τῶν βασιλευσμένων] I 112, 17 [τοῦ γένους ἡμῶν] I 123, 7 (εὐεργεσίαν εὐεργετεῖν) I 112, 18 (θεοῦ) II 315, 22. 329, 28. 331, 11. — Plur. II 262, 9 (θεοῦ) I 4, 13. 24, 9. 11 || II 274, 4 || 327, 5. 328, 13. 330, 7. 401, 17 (ἀπὸ τοῦ πατρὸς) I 231, 9.
 εὐεργέτημα (Ἰησοῦ): I 26, 10.
 εὐεργέτης (θεός): II 16, 19 (Ἰησοῦς) . . . II 59, 3.
 εὐκανστος (τὸ εὐκανστότατον . . . ἔνλον τῆς . . . ἀρνήσεως) . I 33, 27.
 εὐκτικός Neutr.: II 356, 7 [Plur.] II 356, 1. — εὐκτικῶς (εἰρημένον) II 356,

21 [ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ] II 122, 25.
 εὐλογεῖν (δικαίους): II 207, 9 (τὸν θεόν) II 394, 11 (τὸν κύριον) II 394, 12. — Pass. (ἄρτοι) II 364, 7.
 εὐλογία (νοητή): II 337, 21 (κατὰ τὸν νόμον) II 176, 5 (πνευματικῇ) I 98, 27. — Plur. II 171, 11 (ἐν τῷ νόμῳ) . . . II 176, 1.
 εὐμενισμός (παρὰ τοῦ θεοῦ) . . . II 280, 8.
 εὐορκία (ἐλεφάντων): I 371, 9.
 εὐορκος (Compar., von Elephanthen) . . . *I 360, 6.
 εὐποιία: II 324, 4. — Plur. (εἰς πάντας ἡμᾶς ἀνθρώπους . . . ἐκτείνειν τὰς εὐ.) I 297, 16 (τῷ θεῷ) . . . II 280, 8.
 εὐπροαίρετος (ἄνθρωπος) . . . I 24, 12.
 εὐπρόσδεκτος (καιρός): I 39, 20.
 εὐρεσιλογεῖν: I 85, 33. 86, 27 || II 312, 20. 28.
 εὐρεσις (τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων): I 290, 22 (ähnlich) II 76, 27 (τῶν τεχνῶν) . . . I 350, 6.
 εὐσέβεια: I 6, 22. 26. 27. 19, 26. 20, 28. 23, 27. 26, 19. 43, 2 || 140, 16. 145, 3. 147, 4. 153, 18. 155, 18. 161, 11. 164, 16. 17. 167, 11. 209, 10. 260, 30. 295, 3. 16. 19. 296, 25. 336, 6. 350, 24. II 29, 5. 7. 42, 12. 75, 19. 155, 11. 157, 6. 169, 2. 189, 16. 191, 12. 15. 195, 9-11. 202, 11. 234, 28. 235, 3. 237, 2. 238, 8. 243, 9. 258, 27. 259, 4. 7. 265, 14. 271, 9. 272, 7. 273, 26. 280, 2. 287, 15. *292, 3. 293, 5 || 341, 31 (ἀγῶνες ὑπὲρ εὐσεβείας) I 201, 32 (ἀθλητής τῆς εὐ.) I 21, 16. 20. 22, 12 || 254, 24. II 272, 16 (τῶν ἀλόγων ζώων) I 371, 25 (εἰς τὸν δημιουργόν) I 167, 6. 321, 15 [τῶν δ-λων] I 271, 19 (θρόσοι εὐσεβείας) I 23, 22 (εἰς

τὸ θεῖον) Π 238, 7 (περὶ
τὸ θεῖον) Π 103, 10 (ἡ
εἰς θεὸν ἐν Χριστῷ) I
39, 21 (εἰς θεόν) I 296,
5. 336, 3. Π 169, 9. 198,
23. 238, 26. 243, 12. 249,
22 (εἰς τὸν θεὸν τῶν
ὄλων) I 246, 19. Π 197,
19 [ἐπὶ πᾶσι] Π 277, 1
(πρὸς τὸν θεόν) Π 205,
18 (διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ)
Π 238, 9 (λογικῆ) Π 200,
12 (κατὰ τὸν λόγον) Π
161, 32 (τῶν μάγων) I
111, 27 (παράμετα-χα-
ράττειν τὴν εὐ.) *II 56,
20. 62, 15. 195, 8 (πρὸς
τὸν ποιητὴν τῶν ὄλων) Π
87, 26 (στρατόπεδον εὐ-
σεβείας) Π 291, 15. —
vgl. ἀποδνῆσκειν ὁδός. —
εὐσεβεῖν: *I 193, 25. 27. Π
202, 27. 259, 4. 269, 12
(εἰς τὸν τῶν ὄλων θεόν)
Π 197, 18. 236, 9. 252, 9
(εἰς τὸν πολιέα θεόν) Π
291, 23 (ὁμοίως τοῖς πολ-
λοῖς) . . . I 7, 18.
εὐσεβής: I 207, 6. 221, 21. 22.
278, 13. 298, 31. Π 248,
3 || 342, 25 (εἰς τὸ θεῖον)
Π 215, 23 (λόγος) I 267,
7 (πρὸς τὸν θεὸν τῶν
ὄλων) Π 278, 22. — Neutr.
I 69, 1. *279, 1. — Plur.
I 6, 25 || 164, 18. 209, 28.
266, 28. 369, 15. Π 247,
10. 267, 8. — Compar. Π
290, 24 (Plur., πελαργούς)
I 371, 15. 23. — Superl.
I 3, 6 (Plur.) I 164, 20.
— εὐσεβῶς . . . I 155, 4.
εὐσυνειδήσια . . . Π 366, 24.
εὐφημεῖν (ἀγγέλιος): Π 274,
14 (Ἀθηνᾶν) *II 282, 15
(δημιουργήματα) I 321,
16 (Ἥλιον) *II 282, 13.
18. 20. 283, 16 (τὴν κτί-
σιν) Π 224, 23. — Pass.
I 40, 21 || Π 100, 7.
εὐφημία . . . I 40, 20.
εὐχαριστεῖν: I 4, 28 || Π 4,
27 || 328, 21. 29. 336, 12.
391, 28. 402, 15 (δαίμοσι)
*II 248, 17 (τῷ τοῦ παν-
τός δημιουργῷ) Π 249, 6
(τῷ θεῷ διὰ Χριστοῦ
Ἰησοῦ) Π 334, 17 (τῷ
Χριστῷ) . . . Π 333, 20.

εὐχαριστία: Π 4, 24. 197.
20. 248, 23. 249, 6. 273,
32 || 333, 11. 13. 401, 18.
402, 12 (Definition) Π 331,
8 ff. (εὐχαριστίας παρά-
δειγμα) Π 333, 6 (σύμβο-
λον ἡμῖν τῆς πρὸς θεὸν
εὐχαριστίας ἄρτος „εὐ-
χαριστία“ καλούμενος) Π
274, 7 (μῆτε βαπτίσματι
μῆτε εὐχαριστία χρῆσθαι)
Π 308, 20. — Plur. (ποι-
ναί) . . . Π 401, 16.
εὐχεσθαι: I 19, 4. 27, 5.
36, 7. 44, 5 || 132, 29. *153,
8. 155, 13. 323, 4. 368,
18. Π 51, 13. 158, 22.
184, 12. 195, 29. 221, 5.
239, 6. 249, 24. 286, 18.
298, 20. 299, 16. 302, 21.
303, 20. 305, 7. 14. 307,
25. 308, 18. 21. 309, 2.
6. 14. 17. 23. 310, 3. 6.
19. 24. 311, 3. 6. 14. 313,
18. 21. 22. 314, 2. 11. 12.
13. 316, 21. 24. 317, 3. 5.
7. 18. 22. 29. 318, 4. 8.
9. 15. 22. 24. 319, 14. 16.
19. 21. 23. 320, 12. 21.
22. 23. 323, 15. 18. 23.
29. 324, 7. 12. 16. 18. 21.
325, 6. 21. 22. 326, 10.
328, 6. 22. 329, 6. 331,
13. 336, 8. 341, 14. 344,
28. 345, 7. 353, 15. 355,
9. 356, 9. 14. 17. 19. 20.
357, 1. 3. 26. 27. 358, 2.
6. 7. 359, 5. 21. 22. 360,
2. 18. 19. 26. 362, 22.
363, 4. 26. 372, 1. 375, 5.
12. 376, 26. 381, 26. 382,
23. 383, 12. 22. 23. 385,
16. 386, 12. 18. 24. 391,
17. 395, 15. 16. 396, 2.
16. 20. 397, 20. 398, 1. 2.
400, 21. 401, 6. 403, 6.
(ἀγάμασιν) *II 212, 8.
215, 11. 17. 18. 20 (ἀποσ-
τολικῶς) I 4, 25 (ἀρχιε-
ρεῖ . . . καὶ παρακλήτω
. . . εὐχεσθαι ὑμᾶς οὐ δεῖ
ἀλλὰ δι' ἀρχιερέως καὶ
παρακλήτου) Π 335, 21
(ἀστέρας εὐχεσθαι τῷ
ἐπὶ πᾶσι θεῷ διὰ τοῦ
μονογενοῦς αὐτοῦ) Π 12,
12. 14 (μὴ δεῖν εὐχεσθαι
τοῖς ἐνχομένοις) Π 12,
13 (τῷ ἡλίῳ) Π 13, 18
(τῷ θεῷ) Π 280, 12 [διὰ

τοῦ Ἰησοῦ] Π 252, 13.
336, 6 (τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ)
II 50, 13 [ἐπὶ πᾶσι, διὰ
τοῦ σωτήρος] Π 5, 1 [διὰ
Χριστοῦ] I 273, 3 (θεῷ)
Π 249, 26. 252, 22 (τὸ
καθὸ δεῖ εὐχεσθαι) Π
319, 20 (ἀποτεταγμένους
τοῦ εὐχεσθαι καιρός) Π
349, 17 (κατάστασις ἐν
τῷ εὐχεσθαι) Π 299, 18.
317, 8. 341, 13 ff. (κύ-
ριος τῶν ἀπὸ πάσης δια-
λείπον εὐχομένων ἀκού-
ει) Π 252, 24 (ὁ κύριος
ἤχητο κατὰ τὰ Ἰου-
δαίων ἔθνη) Π 302, 22
(τῷ κυρίῳ εὐχεσθαι) I
274, 1 (τῷ λόγῳ τοῦ
θεοῦ) Π 12, 26 (εὐκτέον
περὶ τῶν προηγουμένων
καὶ ἀληθῶς μεγάλων καὶ
ἐπουρανίων) Π 339, 28
(εὐχόμενοι περιέσσονται
τῶν πολεμίων) Π 286,
31 (φάσκοντες περισσὸν
εἶναι τὸ εὐχεσθαι, von
Origenes bekämpft) Π 308,
5 ff. (ἐν πνεύματι) I 35,
26 (μετὰ πάσης συμφω-
νίας) Π 286, 21 (τίνα
τρόπον εὐχεσθαι δεῖ) Π
299, 1. 302, 8.
εὐχῆ: I 123, 11. Π 85, 16.
156, 15. 184, 20. 196, 15.
205, 19. 229, 17. 249, 6.
8. 288, 14 || 298, 21. 24.
299, 2. 3. 302, 24. 25. 27.
303, 17. 22. 304, 2. 18.
28. 305, 7. 14. 307, 8. 21.
25. 308, 13. 309, 15. 17.
20. 310, 4. 18. 311, 3. 5.
313, 22. 314, 3. 12. 315,
27. 316, 22. 25. 317, 20.
26. 318, 3. 320, 17. 19.
321, 8. 15. 20. 323, 14.
20. 23. 25. 26. 28. 324.
3. 14. 26. 27. 325, 3. 4.
10. 14. 22. 326, 5. 327,
9. 328, 9. 330, 4. 22. 331,
5. 341, 29. 345, 12. 346,
10. 11. 14. 356, 23. 360,
5. 362, 26. 380, 3. 381,
15. 383, 29. 386, 15. 16.
387, 9. 395, 14. 17. 28.
30. 396, 13. 19. 398, 4.
401, 10. 13. 15. 25. 402,
33. 403, 1 (ἀναπέμπειν
τὴν εὐχὴν ἀγάμασιν) Π
195, 24 [τῷ θεῷ] Π 196, 5

(ἀναπέμπεσθαι) II 309, 2 [τῆ; εὐχῆς λόγους] II 345, 5 (ἀναφέρειν τῷ τοῦ παντός δημιουργῷ) II 202, 13 (ἀρχὴ καὶ προοίμιον) II 401, 14 (ἀρχιερέα . . . ἀναφέρειν ἐπὶ τὸν θεόν) II 242, 27 (ἡ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις) II 403, 2 (πρὸς θεόν) I 240, 22. II 153, 9 (Μωσέως) II 286, 23 (κατάστασις) II 395, 15, 18, 20, 28 ff. [μετ' ἐκτάσεως τῶν χειρῶν καὶ ἀνατάσεως τῶν ὀφθαλμῶν] II 396, 11 (κλίμα, εἰς ὃ ἀφορᾶν δεῖ) II 395, 16, 25, 400, 21, 401, 4 (εὐώδης λόγος εὐχῆς) II 300, 14 (λόγος τῆς εὐχῆς) II 299, 18 (ὀνομα τῆς εὐχῆς) II 304, 3 ff. (πάντων) I 9, 3 295, 12 (ὄνο σημαίνει) II 307, 5 (σχῆμα) II 395, 15, 19, 22 (τοῦ σωτήρος) I 37, 4 [πρὸς τὸν πατέρα] II 302, 10 (τόπος τῆς εὐχῆς) II 395, 16, 24, 397, 19 ff. 400, 18 (τόποι [= Teile] τῆς εὐχῆς τέσσαρες; II 401, 10 ff. a. δοξολογία II 401, 16 b. εὐχαριστία II 401, 16 c. ἐδομολόγησις II 401, 19-22 d. αἰτήσεις σὺν δοξολογία II 401, 22-26) (ὄνχ ἔλαττον τοῦ τριῶν ἐκάστης ἡμέρας ἐπιτελεῖσθαι ὀφείλουσα) II 325, 4 ff. (τρόπος τῆς εὐχῆς) II 336, 6. — Plur. I 231, 7, 257, 17, 295, 12, 297, 10, II 51, 14, 252, 20 || 304, 1, 327, 24, 331, 9, 334, 20, 342, 19, 346, 1, 361, 5, 362, 24, 397, 23, 399, 12, 400, 26 (τῶν ἁγίων) II 330, 12 (ἀθετεῖν τὰς εὐχάς) II 308, 23 (ἀναπέμπειν) II 197, 20, 21, 249, 14, 261, 13, 291, 20 (μηδὲν ἀνύειν εὐχάς) I 142, 9 (μηδὲν ἀπὸ τῶν εὐχῶν ἀνύεσθαι) II 308, 4 (εὐχὰς δαίμονας ἀπελάνειν) II 216, 26 [πάντας δαίμονας καθαιρεῖν] II 291, 7 (δαίμοσι εὐχὰς ἀποδοτεόν) *II 248, 18

Origenes II.

(τῷ τῶν ὄλων δημιουργῷ) II 261, 13 [τοῦ παντός, δ' ἀρχιερέως] II 197, 20 (τοῦ Ἐλισσαίου) II 261, 21 (πρὸς τὸ θεῖον) II 239, 7 (τὸ θεῖον εὐχὰς θεραπεύειν) II 199, 25 (τῷ θεῷ τῶν ὄλων προοίμιον τὰς εὐχὰς διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ) II 230, 23, 25 (ähnlich) II 252, 2 (πρὸς θεόν) I 257, 13, 303, 33. II 83, 15, 291, 4 [ἐπὶ πᾶσι] II 277, 2 (Ἰησοῦς διακομίζει τὰς εὐχὰς πρὸς τὸν ἐπὶ πᾶσι θεόν) I 231, 10 (ἐπὶ τὰς κοινὰς εὐχὰς ἔρχεσθαι) I 296, 12 (ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ πατρὶδι ἡμῶν) II 291, 20 (πνευματικαί) II 303, 3 (προσταχθεῖσαι) II 110, 11 (= Segen, Ἰσαάκ) I 316, 4. — Das Vaterunser II 334, 3, 340, 13-24 (Matth. 6, 9-13 und Luk. 11, 2-4 überliefern nicht dasselbe Gebet, sondern zwei verschiedene) II 340, 25 ff. Ausrufung Gottes: II 346, 12-353, 13 I. Bitte . 353, 14-356, 25 II. " . 356, 26-359, 15 III. " . 359, 16-363, 22 IV. " . 363, 23-375, 19 V. " . 375, 20-381, 22 VI. u. VII. 381, 23-395, 12. ἐφ' ἡμῖν, τό: I 276, 10 II 312, 11, 29, 313, 15, 16, 316, 4, 9 (ἀναιρεῖσθαι) I 337, 6 (ἡλλοῦ) II 315, 28 ff. [καὶ σελήνης καὶ ἀστρῶν] II 316, 6, 10 (Ἡρώδου) I 120, 15 (πρόγνωσις τοῦ . . .) I 149, 3 (σφῆσθαι) I 337, 16, 339, 25 || II 312, 22, 313, 1, 10 (φύσις τοῦ ἔ.) II 23, 6. — Plur. II 23, 4 || 313, 6, 7. ἐφιστάνειν (τοῖς πράγμασι): II 86, 18 (φύσει ἐπιφθῶν) II 48, 13. < ἐχθές (Bedeutung in der Bibel) . . . II 372, 18 ff. ἐχθραῖζειν (οἱ ὀργιζόμενοι καὶ οἱ ἐχθραῖζόντες: . . . I 91, 3. ἐχθρός: II 394, 27 (ἀντιπαλαίων ὁ ἐχθρός) II 393, 11. <

ζῆν (ζῶντι . . . θεῷ): II 276, 4 (τὸ κατὰ θεὸν ἐν πᾶσι) II 292, 25 (τῆς ψυχῆς) II 201, 5 (ψυχὴ ζῶσα) *II 264, 8. < ζητεῖν (ἀλήθειαν): II 283, 8 (περὶ ἀναστάσεως) I 211, 11 (τὴν τῶν μελλόντων γνώσιν) II 46, 20 (πρὸς θανάτου δίκην) *II 286, 7 (ἡγεμόνα) *II 186, 21, 190, 25 (τὰ θεῖα; I 346, 10 (θεόν) I 365, 20. II 46, 10, 185, 17. *193, 17 [ἐν τοῖς ἀγάμμασι] II 206, 16 [ἄλλον] *II 99, 18, 23 (τὸν λόγον) II 46, 15, 138, 3 (ὁδόν) *II 192, 27 (πατέρα) *II 186, 27, 190, 33, 269, 11. — τὰ ζητούμενα (ἐν τῇ λατικῇ) I 211, 28 (ἐν φιλοσοφίᾳ) I 212, 4, 360, 9 (παρὰ Χριστιανοῖς; I 159, 9. — ποικίλως ζητηθέντα περὶ φύσεως κακῶν I 333, 19. < ζήτησις: I 106, (4.) 10, 121, 2, 211, 5, 225, 30. II 281, 16 || 381, 26 (Ἰουδαίων καὶ Χριστιανῶν) *I 203, 15 (τοῦ νοῦ τῶν προφητικῶν γραφῶν) I 206, 7. Ζωή (von Adam): *II 121, 1 (ἀληθινή) II 125, 25 (ἔξις τῷ βίῳ τούτῳ) I 215, 11 (mit Gott) I 11, 17 (μακαρία) I 170, 18, 270, 18 [μέλλουσα] I 271, 17 (ζύλον) *II 97, 5, 105, 27 ff. 106, 3, 7, 13 (ἐν σαρκί) II 129, 21 (σώματος) I 31, 13 (ἐν τῷ γεῶδει σώματι) II 157, 13 (φῶς ζωῆς) I 38, 26 (αἰθιρὸς ψυχῆς) II 387, 27 (τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς) II 201, 3 (τῶν ψυχῶν) II 201, 20. — vgl. αἰώνιος ἀντεισάγειν. < ζῶον: II 312, 6 (ἄλογον) I 103, 19, 215, 27 (λόγικόν) *I 371, 26 (λογικόν) I 262, 6, 279, 15, 294, 21, 345, 22, 348, 19, II 43, 5, 213, 10 [διὰ τὸ λογικόν ζῶον ὁ δημιουργὸς πάντα πεποίηκεν] I 373, 5 (ζῶόν τι μονογενές; I 372, 7. — Plur. I 268, 17. II 5, 18

311, 21. 23 (ἀλογα) I 215, 24. 216, 6. 295, 4. *330. 30. *331, 1. *343, 18. *345, 7. *346, 22. 348, 27. 353, 16. 368, 2. II 7, 14. 40, 3. 4. 233, 19. 245, 25. 265, 23. 269, 20 (τῶν ἀλόγων ζῶων γοητεία, ἐμπειρία) *I 356, 25 ff. (οὐ δεδημιουργηται δι' ἀνθρώπου) *I 347, 26 ff. (τῶν ἀλόγων ζῶων ἐγκώμια) I 355, 6 [ἐννοιαί περί τοῦ θείου] *I 359, 12 ff. [εὐσέβεια] *I 371, 25 (θειότερα καὶ σοφώτερα τῶν ἀνθρώπων ὡς μαντικά) *I 360, 23 ff. (θεοφιλέστερα ἀνθρώπων) *I 369, 20 ff. (ὁμιλία τῶν ἀλόγων ζῶων) *I 370, 8 ff. (ζῶων ἀπέχεσθαι) II 245, 26 (γένεσις τῶν ζῶων) II 274, 14 ζῶα ἀνθρώποις διακοιμένα I 327, 7 [δουλεύοντα] I 345, 16 (ἡ περὶ τῶν ζῶων ιστορία) I 343, 16 (ζῶα καθαρά καὶ ἀκάθαρτα) I 366, 7. 10. II 53, 16 ff. (κινεῖν ζῶα) *I 122, 12 (κοινωνία ζῶων καὶ δαιμόνων) I 366, 15 (λογικά) II 202, 17 [οἱ ἐν οὐρανῷ ἀστέρες ζῶα εἰσι λογικά] II 11, 13 [συμφωνία τῶν λογικῶν ζῶων] II 286, 16. ×

ζωοποιεῖν (ζωοποιεῖντος ἡμῶν τὴν ψυχὴν, scil. τοῦ ἁγίου πνεύματος): II 377, 7 (ψυχὴ ζωοποιεῖ καὶ κινεῖ τὸ σῶμα) II 120, 2 (ψυχὴ . . . ζωοποιηθεῖσα) . . . I 31, 18.

ζῶπυρον (τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων): I 318, 21. — Plur. I 349, 22 (παντὸς γένους) . . . I 315, 2.

ἡγεμονικόν: I 4, 10. 28, 20 || 96, 10. 97, 32. 334, 36. 336, 16. 368, 17. II 17, 29. 233, 20. 279, 10. 291, 20 || 318, 11. 324, 18. 357, 9. 378, 9. 396, 5. (ἀλογον I 356, 7 (τῶν δικαίων) II 234, 18 (τὸ

ἐκάστον ἡγεμονικὸν αἰτίον τῆς ὑποστάσεως ἐν αὐτῷ κακίας) I 336, 29 (τὸ ἡ., ὃ καλεῖται καρδιά) II 382, 16 (λογικόν) I 356, 6 (ὑπὸ τοῦ λόγου ἐλλάμπεσθαι) II 88, 19 (vom Gott der Stoiker) I 284, 24 (τὸ τυποῦν τὸ ἡ. ἐν ὄνειρῳ) I 97, 28 (τῆς ἐπιφανείας . . . Ἰησοῦ Χριστοῦ . . . φωτιζούσης . . . τὸ ἡ.) I 255, 21 (θεοῦ φωτιζόντος τὸ ἡ.) I 336, 33. — Plur. (στείρωσις τῶν ἰδίων ἡγεμονικῶν) II 327, 7 (ἡγεμονικῶν φύσεις) I 356, 11.

ἡδονή (ἀγαθόν): I 266, 24. 271, 12 (ἀγεσθαι ὑφ' ἡδονῆς) II 245, 22 (βιοῦν κατὰ τὴν ἡδονήν) II 343, 10 (= θεός) I 321, 18 (κωλυτικά τῆς ἡ.) II 213, 14 (παράνομος) II 214, 12 (= τέλος) II 213, 13. — Plur. (θηρᾶσθαι πλειονας ἡδονάς) II 213, 23 (καταφρονεῖν ἡδονῶν) II 291, 12 (σωματικά) II 157, 12. ×

ἡθικός (λόγοι): I 69, 30 (κατόρθωσις) II 157, 29 (τόπος) I 58, 5. 30. 70, 6 (τρόπος) . . . I 81, 27.

ἡθος (ἀπερίεργον): II 277, 12 (τοῦ Ἰησοῦ) I 99, 28 (καθαρόν) I 164, 12 302, 1 (καθαρώτατον) I 116, 17. — Plur. II 17, 29 (ἄγρια ἡθη ἡμεροῦται προφάσει τοῦ λόγου) I 118, 1 (ἡθῶν βελτίωσις) I 270, 6 [ἐπανόρθωσις] I 122, 22. 29. 174, 17. 225, 2. II 162, 2 (ἡθη ἐπανορθοῦν) II 4, 2 (διάφορα ἡθη τῶν λογικῶν) II 371, 24 (πρὸς διαφθοράντας τὰ ἡθη ἡ μαγεία δύναται) *II 109, 27 (ὠφελιθῆναι εἰς ἡθη ἀπὸ χριστιανισμοῦ) II 244, 20. ×

*ἡίθεος [?] . . . II 118, 21.

ἡλιος: I 9, 3. 13, 28. 42, 8 || II *5, 27. *6, 20. 24. 30. *7, 2. 6. *8, 9. *9, 17. 19. 23. *10, 2. 27. *11, 24. *12, 5. 7. 8. 11. 23. *13,

19. 21. *14, 1. 9. 14. 25. *121, 32. *130, 12. *196, 24. *214, 25. *283, 16 || 309, 14. 19. 20. 315, 27. 373, 8 (τοῦ ἡλλου ἐφ' ἡμῖν) II 315, 28 ff. (στῆναι τὸν ἡλιον) II 332, 26 (Ἥλιος) *II 92, 17. 282, 14. 18. 20. 24. 283, 18.

ἡμέρα (σωτηρίας ἡ ἡμέρα τῆς . . . ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς) I 39, 28. ×

ἡρίον (ἡρίον ἢ τάφον κατασκευάζειν) I 331, 25.

ἡρώς: *I 226, 8. — Plur. *I 122, 10. *II 212, 5. 9. 215, 12. 217, 7. 218, 4. 219, 29. 222, 12. 14. 226, 2. 6. 7. 12. 15. 227, 12. 245, 16 (ἡρώας ἐκ μεταβολῆς συστάτας ἀγαθῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς) I 234, 7. ×

ἡττάσθαι (von Dämonen): II 258, 30 (ἐν θεῷ) I 17, 21 (ὁ τοῦ θεοῦ παῖς ἀρα ἡττάται ὑπὸ τοῦ διαβόλου) *II 110, 27 (ὅταν Χριστιανὸς ἡττηθῆ) II 259, 14. ×

θάνατος (ὑπὲρ ἀνθρώπων): II 207, 2 (πρὸς θανάτου δίκην ζητεῖσθαι) *II 286, 7 (μετ' εὐσεβείας) I 6, 27 (ὑπὲρ εὐσεβείας) I 19, 25 (ἀργὸς θεοσεβείας) I 26, 18 (παρὰ ταῖς θύραις τοῦ θ.) I 20, 13 (καταποθέντες ὑπὸ τοῦ θανάτου) II 327, 29 (καταφρονεῖν θανάτου) I 269, 21 (Martyrertod) I 26, 14. 47, 1 || II 191, 13. 195, 11 (θανάτου οἰκία) I 38, 25 (οὐκίτας Ἰησοῦ) *II 203, 28. 206, 8. 11 (ἐν τῷ δὲ Χριστὸν θανάτω) I 12, 26. — Plur. I 64, 9. 167, 8. II 40, 25. 213, 15. 269, 6. *281, 6. *282, 10. — vgl. ἀγωνίζεσθαι ἀποθνήσκειν κόσμος. ×

θανυμασμός: I 52, 8. 345, 12.

θανυμαστικῶς (ἐπιφύρειν) . . . II 124, 10.

θεία (τοῦ ἀγῶνος): I 17, 1 τῶν ἀοράτων τοῦ θεοῦ) II 91, 10 (τῶν καλῶν) II 130, 6. — Plur. (ἀκόλαστοι) I 252, 4. ✕
θέαμα Plur. (γοήτων): I 122, 23 (ἐν τῷ θεῷ) I 13, 26 (ἐν τῷ υπερουρανίῳ τόπῳ) . . . I 270, 22.
θεᾶσθαι (θεῶν): II 196, 18 (τὸν λόγον . . . ζῶντα) II 61, 24. ✕
θεατής (θεός): I 252, 19, 295, 12. II 202, 14. — Plur. (ἀόρατοι καὶ ὄρατοι) II 247, 12 (ἐυδαίμονες) I 270, 22 (τοῦ κάλλους Ἰησοῦ) II 146, 24 (ἐν ὄψει τῶν θεατῶν) II 377, 13. ✕
θεατρομανία (τὰ γύναια . . . ἀφίσταμεν καὶ πάσης θεατρομανίας): I 251, 28.
θεάτρον: II 344, 16. 18. 377, 12 (καλὸν τεταμένον διὰ μέσον τοῦ θεάτρον ἐν μετεώρῳ) I 262, 2 (ἐν θεάτρῳ ἔσμεν κόσμον καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων) II 377, 11 (κωμῶδες ἐν τῷ θεάτρῳ γελωτοποιῶν) *II 149, 28 (μέγα θεάτρον συγκροτεῖται ἐφ' ἑμὴν ἀγωνιζομένοις) I 16, 24 (τὸ πᾶν ὑβρίσας θεάτρον κολάζεται) II 377, 14. — Plur. (οἱ ἐν τοῖς θεάτροις δραμάτων τινῶν υποκριταί). . . II 344, 12.
θεῖος (αἰσθησις): II 184, 26. 238, 2 (ἐλπίς) II 84, 20 (ἐνύπνιον) II 91, 22 (μῦθος) *II 203, 11 (τιμή) II 204, 3 (χάρις) II 195, 1. — **θεῖον** I 8, 1. 27, 10 || 72, 21. 78, 13. 27. 80, 21. 87, 32. 109, 14. 119, 12. 142, 9. 161, *17. 21. *24. 167, 12. *171, 22. 207, 8. 231, 1. 246, 20. 266, 28. 270, *13. 18. 366, 5. II 49, 5. 50, 18. 73, 27. 74, 7. 103, 10. 136, 24. *144, 19. 155, 31. *163, 20. 167, 22. 168, 25. 199, 23. 25. 28. 202, 12. 214, 2. 5. 7. 215, 23. 216, 2. 237, 26. 238, 7. 28. 239,

2. 7. 247, 29. 262, 11. 278, 14. 285, 14. 291, 15 || 379, 2 (τὸ ἀληθῶς θεῖον) I 365, 9. 368, 1 (οὐκ ἀνθρωπομορφον) II 216, 6. — Plur. II 3, 17 (ἀναγνώσεις) II 77, 17 (ἀνδρες) *II 178, 23. 179, 14. 200, 6. 208, 5 (εἰκόνας) *II 212, 15. 216, 3 (μαντεύματα) II 155, 16 (μέρη) *II 5, 30 (τέκνα νοῦ) II 337, 15. — **θεῖα** I 65, 7. 174, 25. 248, 19. 249, 8. 271, 33. 321, 16. II 59, 6. 91, 1. 93, 21. 27. 173, 13. 181, 14. 187, 9. *192, 10. 195, 15. 197, 6. *201, 25 (ἀληθῶς θεῖα) II 196, 6. — **θειότερον** I 82, 9. 110, 25. 120, 21. 123, 22. 226, 14. II 76, 4. — **θειότερα** I 47, 14. 193, 2. 226, 12. II 132, 3. 200, 6 || 403, 7 (ἀληθῶς θ.) II 5, 19 (θειοτέρως) I 137, 2. — **θειότατα** I 115, 9. — **vgl.** ἄγγελος, αἰνίγμα, ἀνάβασις, ἀρηξίς, βούλημα, γράμμα, γραφή, διάλεκτος, δόξα, δύναμις, ἐλπίς, εὐσέβεια, κατακωχή, κρίσις, λειτουργία, λόγος, μορφή, μυστήριον, νόμος, οὐς, παράδεισος, πνεῦμα, πόλεμος, πόλις, πρεσβεία, σοφία, τάξις, τέχνη, φόβος, φῶσις, φωνή, ψυχή. ✕
θειότης: I 228, 10. 229, 26. II 256, 10 (ἀλλότριος τῆς θ.) II 249, 1 (ἐν ἡμῖν) I 367, 16 (ähnlich) II 2, 8 (θεοῦ) I 237, 9. 262, 32. 277, 31. 316, 7. II 12, 10. 132, 26 || 324, 10 (Ἰησοῦ) I 97, 16. 107, 8. 111, 7. 115, 17. 119, 17. 134, 16. 161, 3. 186, 23. 187, 4. 210, 28. 226, 7. II 53, 11. 186, 10. 227, 25 [τὴν ἐν Ἰησοῦ θεότητα θεὸν ἡμᾶς λέγειν] II 256, 28 (bei Juden) I 134, 20 (τοῦ λόγου) I 255, 14. 285, 19. II 173, 14 (τα μμήματα τῆς θ.) II 84, 17 (τῆς τῶν νεῶν οἰκοδομοῦσης θ.) II 236, 26 (ἵνα αὐτοῖς [scil. τοῖς παιδοῖς] ἐν-

σπαρῆ θ.) I 210, 29 (προφητῶν) I 279, 21 (οὐχ ἡ τυχοῦσα θ. ἐν Ἰησοῦ) I 228, 6 (ἡ θ. τοῦ Χριστοῦ καὶ θ. τῶν μαθητῶν αὐτοῦ) I 172, 10 (φῶς τῆς θ.) . . . I 110, 28.
θεογονία (Plur.): I 307, 12. 315, 22.
θεοδωρητος (διάλεκτος): I 208, 16.
θεόθεν (δίδοσθαι): II 72, 1 (ἐπισημεῖν) . . . II 82, 8.
θεολογεῖν: I 193, 16. 18 || II 345, 3 (θεολογοῦσαι περὶ τοῦ θεοῦ αἱ ἑραὶ γραφαί) I 373, 25 (τὰ χρησθησῆα) II 278, 3. — Pass. (υἱὸς ἢ πατήρ) II 386, 5.
θεολογία: II 74, 1 89, 15. 192, 16 (ἀπόβόητος) I 75, 4 (Περσῶν) *II 92, 22 (δάσκαλος τῶν θεολογίας πραγμάτων, scil. Πλάτων) II 192, 23. — Plur. (der Ägypter) I 71, 18.
θεολόγος Plur. (ἀρχαῖοι θεολόγοι Ἑλλήνων): I 76, 2 (παρ' Ἑλλήσι) I 361, 19 (ὡν πρό βραχέος ὑμνησε θεολόγων, scil. Celsus) . . . I 370, 1.
θεομαχῆν: I 22, 26 || *II 111, 21. 229, 6.
θεομαχία (Plur., τῶν πατέρων) . . . *II 144, 2.
θεομάχος (ὁ τοῖς ἀπὸ τοῦ λόγου θεοποιηθεῖσι μαχόμενος) . . . I 22, 27.
θεομοσῆς: *I 124, 24. 25. 27.
θεοποιεῖν Pass. (ἀπὸ τοῦ λόγου): I 22, 27 (τῷ θεῷ λόγῳ) II 372, 2 (διάθεσις) . . . II 358, 22.
θεοπρεπής (Superl., von Jesus): I 213, 26. — **θεοπρεπῶς** II 298, 24. — **θεοπρεπέστερον** (νοεῖσθαι) . . . II 350, 30.
θεοπροπία (ἀνατρέφειν τὰς νομιζομένας καὶ τεθανασμαμένας ἐν πάσῃ Ἑλλάδι θεοπροπίας): II 155, 3.
θεοπροπίων (θεοπροπίον τι θεσπίσειν): I 230, 15.
***θεοπρόπος** (Plur.): II 154, 20. 160, 4. 192, 27.

Θεός (ἄλλοι): I 8, 13, 10, 17 (ἐξ ἀπίστων ἐπ' ἀπειρον ὦν) II 375, 4 (δέυτερος) II 43, 22 (ἐπιφανής) II 42, 25 (ἔτερον νομίζοντας εἶναι τὸν ἀγαθὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν παρὰ τὸν τοῦ νόμου θεόν bekämpft Origenes) II 387, 7 ff. (τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν εἶναι ἐκάστην δίκαιον κριτήν) I 261, 26 (εἰκὸς τῷ θεῷ οὐ μόνον προεγγῶσθαι τὰ ἐσομένα ἀλλὰ καὶ προδιατετάχθαι) II 309, 12 (ὁ πρῶτος θεός) I 42, 7, 18, 23 [sein Walten] II 354, 15 ff. (οὐ περιγεγράφθαι θεὸν σχήματι σωματικῷ) II 349, 25 ff., vgl. II 351, 1 ff. — Plur. (τῶν ἀνθρώπων καὶ οὐ θεῶν ἔμπροσθεν) I 32, 3 (ἔτεροι) I 10, 7 (οἱ νομιζόμενοι εἶναι θεοί) I 10, 5 u. s. w. — vgl. ἀγαθός ἀγέννητος ἀγέννητος ἀδιάρητος αἰθέριος ἀλήθεια ἀληθινός ἀλλοιωτός ἀναλυτός ἀναπνεῖν ἀνάρμοστος ἀνατιθέσθαι ἀνευδής ἀνθρωποειδής ἀνθρωποειδής ἀντιχειροτονεῖν ἀόρατος ἀπολείπειν ἀπομάττεσθαι ἀποπίπτειν ἀπροσέως ἀρήρητος ἀρχὴ ἀρχηγέτης ἀσώματος ἄτομος ἄτρεπτος ἀφθαρτος βασιλεία βασιλεῖν βλάπτειν βλασφημεῖν βοᾶν γέρας γινώσκειν γνώμη γνωρίζειν γνώσις δημιουργεῖν δημιουργημα δημιουργός διαβαίνειν διαθήκη διαιρεῖν διακονεῖν διδασκαλία διδάσκαλος διεξαγωγή δικαστής δικαιοκτίνε διοικήσις διϋπνίζειν δοξάζειν δουλεία δουλεῖν δυσθεώρητος εἰδέναι εἰκῶν εἰς ἐκκλησία ἐπεριλαμβάνειν ἐκπίπτειν ἐμπιστεύειν ἐμπολιτεύεσθαι ἐναντίος ἐναποθησανρίζειν ἐναργής ἐννοεῖν ἐνορᾶν ἐνοῦν ἐξενεμεῖν ἐπαγγελία ἐπαγγέλλειν ἐπι-

καλεῖν ἐπίκλησις ἐπισκοπὴ ἐπιστροφή ἐπιφάνεια ἔρημος εὐεργεσία εὐεργέτης εὐμενισμός εὐσέβεια εὐσεβεῖν εὐσεβῆς εὐχαριστεῖν εὐχαριστία εὐχεσθαι εὐχή ζῆν ζῆτεῖν ζωὴ ἡγεμονικὸν ἡδονὴ ἠτᾶσθαι θειότης θεότης θεραπεία θεωρεῖν θεωροῦμα θεωρία θρησκεία θρησκεύειν ἰδιότης ἰέναι ἰερεὺς καθόδος κακία καρδία καταμαρτυρεῖν κατάπανσις κατασπᾶν κατηραμένος κοινός κοινωεῖν κοινωνία κολάζειν κόσμος κρίσις λατρεύειν λογικός λογισμός λόγος λυπεῖν μαινεσθαι μακαριότης μακρόθυμος μακρύνειν μαρτυρία μεγαλειότης μεγαλόδωρος μεγεθύνειν μεταβάλλειν μεταβλητός μεταβολή μεταμέλειν μετέχειν μηνίειν μῦθος μυστήριον ναός νέμειν νοεῖν νοητός ξένος οἰκείος οἰκειοῦν οἰκείως οἰκονομεῖν οἰκονομία ὄλος ὁμοιος ὁμολογεῖν ὄνομα ὄνομαστός ὄραν ὄργιζεσθαι ὄσιος οὐρανός οὐσία ὄφθαλμός ὄφις πάθος παιδεύειν παῖς παντοκράτωρ πατήρ περιεκτικός περιέχειν περίπατος περιωπῆ πιστεύειν πνεῦμα ποιητής προγνώστης πρόνοια προσκυνεῖν σέβειν σκολιός σοφία σνγκαταβαίνειν σῶμα τιμᾶν τιμὴ τόπος νιός φθαρτός φιλόανθρωπος χάρις. ×

Θεοσέβεια: I 20, 24, 26, 18, 36, 12 || 79, 4, 142, 10, 14, 201, 11, 23, 315, 17, II 53, 10, 72, 23, 84, 1, 104, 27 || 315, 11, 16, 23, 318, 13, 403, 4 (ἄλλοτριος) II 137, 26 (ἀρνεῖσθαι τὴν θ.) II 259, 8 (ἐλικρινής) II 198, 23 (καθ' ἡμᾶς) I 252, 8, II 109, 11 (ἡμετέρα) I 305, 18 (διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ) II 35, 14 (κατὰ Ἰησοῦν)

I 79, 12, 254, 29, 271, 18, 302, 13, II 190, 28 (καθάρα) I 292, 13, 365, 20, II 57, 12, 244, 18 (λόγος τῆς θ.) II 276, 5, 376, 7 (λόγοι καὶ ἔργα τῆς θ.) II 202, 20 (τὰ τῆς Θεοσεβείας μυστήρια) II 355, 8 (κατὰ Μωυσέα) II 170, 22 (κατὰ τὸν νόμον) II 171, 3 (ὁδὸς Θεοσεβείας) II 192, 13 (συνθῆκαι περὶ Θεοσεβείας) I 16, 15 (κατὰ Χριστιανισμόν) I 269, 18 (Χριστιανῶν) I 209, 12, Θεοσεβής (τὸ γὰρ Θεοσεβῆς διὰ πάντων διεξίον τελεώτερον γίνεται): *II 282, 16. — Superl. I 3, 6, II 298, 18.

Θεοσημία (ἐν οὐρανῷ): I 111, 10 (ἐξ οὐρανοῦ) I 161, 23. — Plur. I 161, 20, 162, 12.

Θεότης: I 71, 22 (τῆς Θεότητος ἀποπεπτωκέαι) II 343, 4 (ἀποδόξῃ τῆς Θεότητος) II 353, 13, 355, 15 (διακόπτειν τὴν Θεότητα) II 387, 6 (ἡ ἀφατος δύναμις τῆς Θεότητος) II 349, 28 (ἐπαγγελία Θεότητος) II 113, 20 (κατὰ τὸ εὐαγγέλιον) II 176, 18 (Θεοῦ) II 198, 20, 215, 15 (Ἰησοῦ) I 160, 2, 162, 12, *189, 21, II 168, 24 (μετοχῇ Θεότητος) I 234, 3 (τοῦ μονογενοῦς) II 362, 3 (νομικῇ) II 176, 18 (τὸ γὰρ χαρακτηροῦν τὴν Θεότητα ἢ περὶ μελλόντων ἐστὶν ἀπαγγελία) II 80, 17 (Χριστοῦ) I 278, 28.

Θεοφορεῖν: I 368, 4, II 270, 24. — Pass. . II 202, 6. Θεοφορία: II 155, 5 (ἐκ Θεοφορίας ἀπηγγελέμενα) I 271, 33.

Θεραπεία: II 379, 21, 388, 4 (θ. δαιμόνων ἐστὶν ἢ θ. τῶν νομιζομένων Θεῶν) II 218, 26, 27 (εἰς τὸ Θεῖον) II 214, 5, 238, 28 (πρὸς τὸν Θεόν) II 227, 1 (τοῦ Θεοῦ) I 71, 17, 336, 2, II 227, 5, 238, 26 || 381, 4 [διὰ θυσίων]

II 177, 21 (τοῦ λόγου) I 255, 3 (ἐν τῷ λόγῳ) II 289, 7 (νοσοῦντας τὴν ψυχὴν ἐπὶ θεραπείαν καλεῖν) I 254, 4, — Plur. (τῷ Ἰησοῦ ὀνόματι) I 225, 14, 229, 29 (διὰ κνίσσης καὶ αἵματος) *II 280, 18 (παρὰ τοῖς νομιζομένοις θεοῖς) II 278, 4. — vgl. δαίμονες. <
θεραπεύειν (τοὺς ἀνθρώπους): I 254, 7 (τὸ θεῖον) I 27, 10 || II 73, 26 (ἐχθαίς) II 199, 25 (καθαρώς) II 199, 23 (ἐναθεὸν . . . τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν) II 229, 25 (τὸν θεόν) *II 226, 31 ff. [τῶν ὄλων] II 269, 3 [ἐπὶ πᾶσι] II 110, 10, 280, 10 (θεοὶς πλείονας) *II 222, 15, 16 (τοὺς τοιοῦτους ἐπαγγέλλεται θεραπεύειν ὁ λόγος) I 245, 7 (τὰ πάθη, von Chryssip) II 266, 19 (σῶμα θ., von Dämonen) *II 276, 18 ff. (τὸ ἀπὸ Κέλσον τραῦμα θ.) II 1, 10 (τὰ τραύματα τῶν ψυχῶν) I 285, 13 (πᾶσαν λογικὴν φύσιν) I 250, 10 (διὰ χρησμών) II 3, 13 (χωλοὺς καὶ τυφλοὺς) *I 169, 18, 19 (ἀνοήτων τὰς ψυχάς) I 249, 20. — Pass. I 54, 3, II 388, 11 (ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ) II 137, 30 (μέχρι σήμερον θεραπεύεσθαι τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ . . .) I 160, 6 (ὑπὸ τοῦ ἐπὶ πᾶσι λογικοῦ καὶ θεοῦ) II 289, 6 (ὑπερέτην τοῦ θεοῦ) *II 229, 15 (τοὺς ὑπερέτας) *II 230, 7. — vgl. δαίμων. <
θεραπευτής (= Στέφανος): II 315, 17. — Plur. (ὡς ἱερεῖς τοῦ θεοῦ καὶ θεραπεύται) . . . II 291, 3.
θεραπευτικός (ἐν τῷ περὶ παθῶν θεραπευτικῷ, scil. λόγῳ Χρυσίππου): I 117, 17. — Plur. (ἐν τῇ τοῦ λόγου θεϊότητι . . . τὰ θεραπευτικά . . . βοηθήματα) . . . I 255, 14.
θεραπῶν (= Moses): I 42, 18, 24 (θεοῦ = Moses) I

177, 10, II 192, 10 [γνήσιος] II 30, 6 (Μουσαῶν = Archilochos) I 221, 18, 20.
θεῖσις vgl. ὄνομα φύσις.
θεσιζέειν: I 148, 21, 22, 24, 25 (θεοπροπίον τι) I 230, 15 (von christlichen Propheten) *II 161, 5 (von der Pythia) II 155, 19, 157, 20.
θεωρεῖν (τὴν ἀνάστασιν τοῦ λόγου): II 60, 3 (τὴν γένεσιν τῶν κακῶν) I 335, 26 (δόξαν Ἰησοῦ) I 186, 3 (τὰ τῶν εἰδαιμόνων θεατῶν θεάματα) I 270, 22 (τὴν περὶ τῶν δαιμόνων λόγον) I 41, 17 (ἐμψυχον λόγον) I 43, 13 (θανμάσιόν τινα καὶ μυστηριώδη λόγον) II 223, 25 (τοὺς λόγους) I 260, 26 (ὁδοὺς θεοῦ) II 373, 25 (οὐρανοὺς ἀνοιγομένους) I 98, 2 (σαββατισμόν) II 374, 20. — Pass. (ἀνθρωποειδεῖς θεοῖς) *II 185, 19 (τοῦ θεοῦ λόγον καὶ σοφίαν ἐν τῷ Ἰησοῦ θεωρουμένου) II 224, 3 (νοεῖται καὶ θεωρεῖται ἕκαστω ὁ ἐπὶ πᾶσι θεός) II 190, 15. — θεωρητός (καρδιά, scil. θεός) II 139, 11 (αἱ κρίσεις τοῦ θεοῦ . . . ἀπαιδεύτοις δὲ ψυχῆς οὐδ' . . . θεωρηταί) II 247, 27. <
θεώρημα: I 371, 17 (τὸ καλούμενον διὰ δύο τροπικῶν θ.) II 166, 20. — Plur. *II 94, 3 (ἀληθείας) II 327, 9, 395, 11 (γεωμετρικά) I 54, 24 (περὶ θεοῦ) II 90, 1 (μουσικά) *II 92, 23 (πλείονα) II 358, 7 (ποταμοὺς τε χωρήσαντες τῶν θ.) II 91, 7 (τῆς ἠστορικῆς) II 128, 7 (τῆς σοφίας τοῦ θεοῦ) I 280, 25.
θεωρητικός: II 353, 25. — Neutr. (τοῦ καθάρου) II 139, 14. — Plur. (τοῖς δὲ θεωρητικοῖς καρδία θεωρητός, scil. θεός) II 139, 11.

θεωρία: II 131, 22, 162, 4 (τῆς ἀληθείας) I 190, 7 (ἢ κατὰ τὴν ἀληθειαν μετὰ σοφίας θ.) II 369, 30 (γραφή πλήρης θεωρίας) I 70, 7 (περὶ θεοῦ) II 238, 25 (Ἰησοῦ) I 187, 3 (λογική) II 21, 19 (μυστικὴ καὶ ἀπόρρητος) II 29, 17 (τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν μυστικῇ) I 132, 24 (μυστικώτερα) II 93, 21 (τῶν νοητῶν καὶ ἑοράτων) I 251, 14 (ὑψηλωτέρα; I 286, 25. — Plur. . . . I 335, 5.
θληνδρίας (nicht im Volk der Juden) . . . I 301, 30.
θηριάλωτος (μηδὲ τοῖς θηριάλωτοις, scil. χρῆσθαι, von den Juden): II 244, 16.
θησανρός (Plur., τῆς λέξεως) . . . II 351, 19.
***θιασώτης** Plur. (τῶν Ἄντιων τοῦ κατ' Αἰγυπτου θ.) II 66, 10 (von den Jüngern Jesu) I 192, 20, 193, 6, 218, 16, 220, 2; vgl. hierzu K. J. Neumann, *Θιασῶται Ἰησοῦ* (Jahrb. f. prot. Theol. XI (1885) I).
θλιβεῖν (τοῦ θλιβεσθαι κατὰ τι πάτριον παρ' Ἑβραίοις οὕτω σημαίνον ἐπὶ τοῦ ἀπροαιρέτως συμβαινόντος περιστατικῶν): II 303, 18. <
θνητός (περὶ τὰς θνητὰς πράξεις): *II 276, 20 (ἢ ποιότης τοῦ θνητοῦ κατὰ τὸ τοῦ Ἰησοῦ σῶμα) I 237, 16 (σῶμα θνητὸν καὶ ψυχὴν ἀνθρωπίνην ἀναλαβὼν ὁ ἀθάνατος θεός λόγος) I 285, 14 (τῷ θνητῷ ἀλλάττεσθαι καὶ μεταπλάττεσθαι φύσις) *I 284, 9. — Plur. Neutr. *II 110, 24. <
θολή (vom Opfermahl der Dämonen) . . . II 277, 26.
θρησκεία: *II 26, 3, 284, 19, 285, 21 (περὶ τὸ θεῖον) II 214, 7 (εἰς τὸν θεόν) I 81, 26 (θεῶν) II 219, 4 (Ἰουδαϊκῇ) II 261, 24 (πάτριος) I 134, 20. — Plur. *I 206, 19 (θρη-

σκείται μάλα δυσδαίμονες και μυστηριώτιδες) *I 215, 18.
θρησκείν: *II 6, 2. 9, 15. 161, 10 (καθαρώτερον θ. τὸ θεῖον) I 78, 27 (θεόν) *II 282, 7 (von Jesus) *I 230, 25 (νόμιμα) *II 36, 25. 40, 7 (τὸν πατέρα τῆς ἀληθείας) II 229, 31 (τὰ πάτρια) II 26, 17 (τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου) *II 232, 21 (τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ) . II 230, 5.
θριαμβεῖν: I 39, 26 (θριαμβούντες μάλλον ἢ περ θριαμβεζόμενοι, von christlichen Märtyrern) I 39, 22.
θρόνος: II 351, 22 (οὐράνιος) I 220, 1 (Χριστός θρόνος τοῦ πατρὸς) II 353, 2. 360, 24. 361, 21. — Plur. II 349, 21. >
θῆν: II 158, 14. 22 (ὡς ἀκάφορον τὸ θῆν) I 41, 21. 24. 27 (ὡσπερ ὁ θῆν οὐ τῷ αὐτῷ θῆν, εἰ καὶ ὁμοίως θῆν δοκεῖ) II 51, 12. 13 (δαίμοσι) II 274, 2. 12. 19 (διὰ τοῦ θῆν τρέφειν δαίμονας) I 41, 30 (κατὰ τὰ κοινὰ ἔθη) I 142, 21 (ἡλίψ καὶ σελήν καὶ ἀστροὺς) II 9, 18 (τὰς ἀναιμακτους . . . θύσας) II 239, 6 (τῆ βασιλίσσῃ τοῦ οὐρανοῦ) II 8, 12. — Pass. (τὸ . . . εἰδωλόθυτον θῆνται δαιμονίοις) II 245, 3 τῶν θυομένων ἀποφορά) II 214, 11 (λερεῖον θυόμενον) *II 243, 30 [Plur.] . II 245, 15.
θυμίαμα (Plur.): II 47, 20. 237, 31.
θυμιατήριον . II 47, 20.
θύρα (ἀκολούθου δηγήσεως) I 286, 17 (τὴν θύραν τῆς λέξεως κρούειν) II 351, 20. — Plur. (παρὰ ταῖς θύραις τοῦ θανάτου) I 20, 13 (τοῦ οἴκου) II 400, 27. — **θύραθεν** (νοῦς) I 270, 26. >
***θυρωρός** Plur. (τῆς ἀνόδου): II 191, 10 (θεσπέσιου) II 191, 7 (οἱ τὰ ὀνόματα τῶν θυρωρῶν

ἀθλίως ἐκμανθάνοντες) II 190, 23.
θύσια (περὶ ἁμαρτίας): II 200, 22 (ἀναφέρειν θύσιαν) II 381, 19. 22 [θύσιαν] II 381, 5 (λαμβάνειν μετὰ τῶν ἀρῶν τὴν θ.) II 204, 7 (= οἱ λερεῖς) I 27, 7 (= Ἰησοῦς ὁ Χριστός) I 27, 6 (λογικῆ καὶ ἀκαπνος) II 153, 13 (προσφέρειν θύσιαν) II 380, 25. — Plur. I *132, 19. 233, 21. 22. 27. 302, 6. II *47, 17. 23. 158, 8. 21. 177, 20. 230, 25. 238, 15. 273, 24. 290, 31. 32. 380, 26 (ἄμωμοι) I 27, 10 (διὰ τῶν θύσιων κολακεῖν δαίμονας) I 302, 20 (δημοτελεῖς) II 240, 27 (ὡς πρὸς τὸ θεῖον) I 142, 9 (τὸ τοῦ νόμου περὶ τῶν θύσιων βούλημα) II 47, 26 (σαρκίνας θύσας, scil. προσκυνεῖν τὸν θεόν) II 140, 25. — vgl. ἀναθυμίασις ἀναιμακτος. >
θύσιαστήριον: I 27, 1. 8, 11 || 128, 1. II 45, 27 (ἐν τῶν ὀλοκαρπωμάτων θ.) II 47, 19 (τὸ τοῦ ἱεροβόαμ κακῶς οἰκοδομηθὲν κατασκαπτεῖν) II 314, 30 (τὸ ἐν οὐρανοῖς) I 27, 4. 37, 12.
θυτικός (ὁ ἐν . . . θυτικῆ, scil. τέχνῃ): I 143, 31 (τὴν θυτικὴν ἐπαγγέλλεσθαι) I 87, 28.
λαμβεῖον (Εὐριπίδειον): I 347, 3.
λαμβοποιός (ὁ Πάριος): I 151, 24.
λάσθαι: I 10, 14 || *287, 9. *288, 29. II 12, 27 (τὸν εὐξάμενον) II 323, 21 (τοὺς κάμνοντας) I 285, 9 (οὐκ ὀλίγους ἀπὸ νόσων . . .) II 275, 18 (τῶν μερῶν τὰ παθητά) *II 274, 31. 275, 26. — Pass. (ἐκ τοῦ τὸν σωτήρα πεπονθέναι) I 106, 17 (σωμάτων πηρώσεις) *II 260, 6 (ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ) II 261, 22. >

λασις: II 396, 23 (τῆς . . . ἔξεως) II 401, 20. — Plur. (πολλὰς λάσεις ἐπιτελοῦσι, scil. Χριστιανοί, I 96, 6.
λατρεία (ἡ διὰ τοῦ πυρὸς δίκη ἅμα καὶ λ.): II 16, 8. **λατρικός** (ἐφόδω λατρικῆ θεραπεύειν): II 276, 36. — ἡ **λατρικὴ** I 151, 2. 212, 1. 339, 7. 369, 2 (αἰρέσεις ἐν λ.) I 211, 29. II 64, 14. 66, 21 (Ἀσκληπιοῦ) I 221, 25 (δόκιμος ἐν λ.) I 212, 26 (ἀπὸ τοῦ λόγου) I 250, 9 (μέσον ἢ τῶν σωμάτων λ.) I 221, 4 (τέχνῃ) II 289, 4 (ζρησιμος καὶ ἀναγκαῖα τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, I 211, 27 (ἀπὸ λ. ψυχῆς βοηθήματα) I 256, 1 (ψυχῶν) I 116, 15. — Plur. (δαίμονες) . I 232, 17.
λατρός: I 150, 12 ff. 154, 2. 256, 8. 265, 22. 285, 8. 11. 287, 16. 342, 13. II 209, 14 || 323, 18 (ὡς λ. ἀγαθός, von Christus) I 189, 17 (θεὸς λόγος) I 256, 9 (Ἰησοῦς) I 256, 15 (ὁ σοφός) I 221, 12 (σωμάτων) I 62, 15. — Plur. *I 266, 10 ff. 288, 26. 369. 2. II 127, 4. 7. 209, 19.
ιδέα (θνητῶν): *I 268, 14 (ιδεῶν) II 135, 10 (λέοντος) *II 100, 4. — Plur. (αἰδίοι) *I 216, 20 (Platonische) II 73, 22 (Πλάτωνος δὲ τρετῆσιματα τὰς ιδέας ὀνομακέναι, scil. Ἀριστοτέλη) I 141, 1.
ιδιοπραγία (τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς) . . . II 51, 21.
ιδιότης (τοῦ θεοῦ): II 355, 13. — Plur. (τοῦ θεοῦ) II 135, 27 (τῶν φωνῶν) I 76, 21.
ιδίωμα (Plur., εἰκὼν τῶν πρεπόντων ιδιωμάτων τῆς ψυχῆς) . . . II 396, 13.
ιδιώτεια: II 85, 26. 28 (der Christen) *I 266, 10. II 199, 12. 200, 11 (der Jünger Jesu) I 114, 12 (τοῦ πλήθους τῶν ἀκροαμένων) . . . II 210, 21.
ιδιώτης: II 213, 21. 27. 226, 20 (ὁ Χριστιανός) II 195,

27. — Plur. I 65, 2. 7. 9. 11. 276, 16. II 71, 1. 73, 17. 211, 10. 213, 8. *260, 3. *261, 10 (Apostel Jesu) II 262, 17 (Christen) I *79, 5. 7. 11. *80, 26. 240, 15. 264, 18. 266, 12. 16. 18. *280, 32. II *70, 13. 132, 12. 182, 27. 187, 21. 197, 18. 210, 22 (treiben Dämonen aus) II 156, 16 (Jünger Jesu) *II 72, 8. — Adj. (ἄνδρες) II 192, 18. — ιδιώτης (γυνή, von der Pythia) . . . II 157, 26.
- ιδιωτικός** (βιβλία): *I 359, 4 (βίος) I 141, 17 (δημοί) I 246, 30. 249, 11 (λέξεις) I 217, 15 (λόγοι) *I 260, 25 (πάθος) I 125, 1 [Plur.] II 187, 9 (ἡ τοῦ λόγου φιλανθρωπία) I 79, 10. — Superl. (πρόγμα) II 170, 2. — Neutr. I 79, 10 [Plur.] I 297, 20. — Adv. II 123, 28 [Compar.] II 126, 8. 138, 27.
- ιδιωτισμός**: II 85, 29 || 351, 13.
- ιδρύειν** (δαίμονες αὐτούς): II 216, 27 (δαίμονας μαρτυκούς ἢ λατρικούς) I 232, 16. — Pass. (την τοῦ θεοῦ βασιλείαν) II 349, 22 (δαμόνια) I 231, 2 (δαίμων) I 232, 22 (τὸν θεόν) II 46, 10 (ἐν σκότῃ) II 136, 19. — Med. (ἀγάλλματα) II 235, 27 (νεώς) *II 214, 25. 234, 16. 236, 15. 238, 6. <
- ιδρύμα** (Plur.): II 38, 20. 39, 10. 192, 6.
- ιδρύσις** (ξοάνων καὶ νεῶν): II 218, 31.
- ἔλναι** (εἰς ἄνδρός): (*II 271, 20) (πρὸς τὸν θεόν) *II 183, 29. 184, 15. 17. <
- ἱερατικός** (ἐκαστοῖς τινες ἐπιτρέψαντες τὰ ἱεροτὴν ἱερατικὴν ἀξίαν, τὰ ἅμα μὲθ' ἀκριβοῦντες τὴν ἱερατικὴν ἐπιστήμην) II 381, 12 f. <
- ἱερεῖον** (ἑμῳμενον): I 27, 12 (θύομενον) *II 243, 30. — Plur. II 245, 15. *259, 26 (ἱερεῖων ἀπέχσθαι) *II 243, 24. 244. 4 (ὁ
- τοὺς ξέγονς προσάγεσθαι καὶ τῇ Ἀρτέμιδι) II 28, 10.
- ἱερεὺς**: II 380, 27. 381, 6 (ἑμῳμος) I 27, 12 (τοῦ Ἀπόλλωνος) *II 254, 12. — Plur. I 27, 7. 9 || II 291, 21 || 381, 2 (Ἀγυπτίων) II 53, 23 (τοῦ θεοῦ) II 291, 3 (Ἰουδαίων) I 302, 6. II 47, 25 (οἱ κατὰ νόμον) II 380, 24 (τοὺς ἱερεῖς στρατεύειν) II 291, 1 (τέλειοι) II 199, 16 (οἱ καθ' ἑμῶς ἢ ἀγαλμάτων τινῶν) . . . II 290, 29.
- ἱερόθντον** (Plur.): II 238, 15. 246, 14.
- ἱερομηρία** (Plur.): I 269, 2.
- ἱερός** (ἄνδρες): I 304, 5. II 88, 29. *191, 23 (Anrede) I 14, 5. 33, 16 || 273, 2. II 70, 2. 153, 1. 292, 26 (ἔννοια ἱερώτεραι) I 361, 10 (κροκόδειλοι) II 43, 9 (λόγοι, scil. τῶν θείων γραμμάτων) II 119, 6 (δίεξ) *II 37, 7 (ὁμίλαι ζώων ἀλόγων) *I 361, 11 (ἱερώτεραι) *I 360, 2. 370, 9. 19. 21 (σῶμα Ἰησοῦ) II 236, 23 (χρῆμα) I 292, 3 (ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ) II 168, 16 (ψυχὰ ἱερώταται) I 368, 3. — ἱερόν (τί τὸ ἀληθῶς ἱερόν) II 238, 14 (οὐδὲν βαναύσων ἔργον δύναται εἶναι ἱερόν) II 202, 26 (τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις) II 261, 23. — Plur. *II 161, 4. 263, 1 (Ἀγυπτίων) II 151, 27 (Ἑλλήνων) II 202, 25. 218, 30 (θεῶν) II 185, 24 (πρὸς τοὺς ἱεροὺς ἔβριζειν) *II 260, 6. — vgl. βιβλίον βίβλος γράμμα γραφή δόγμα δύναμις. <
- *ἱερόστιλος**: I 254, 2. 255, 12.
- ἱερουργία** (λογικὴν ἱερουργίαν προσφέρειν τῷ θεῷ): II 321, 20.
- ἱεροφάντης** (εἰς . . . παρ' Ἀθηναίους) . . . II 199, 18.
- ἱεσία**: II 331, 5. — Plur. II 230, 22.
- ἱεως** (ὁ ἐπὶ πᾶσι θεός) II 280, 2. — Plur. (οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τοῦ θεοῦ) II 5, 5.
- Ἰουδαϊσμός**: I 57, 2. 107, 29. 127, 21. *128, 3. 205, 20. 212, 6. 213, 29. II 8, 8. — vgl. αἰρεσις ἔξομνῆσαι. <
- *ἱππος ποτάμιος**: (II 55, 19.)
- ἱπτασθαι** . . . I 363, 3.
- ἰσοδυναμεῖν** (ἢ εὐχή): II 341, 10 (αἱ εὐχαί) II 341, 4 (τινί) I 30, 25 || 51, 13. 149, 24. 172, 7. 13. — τὰ ἰσοδυναμοῦντα I 51, 13.
- ἰσόδροπος** (ἰσόδροπον ταῖς εὐεργεσίαις): I 24, 11.
- ἰσοστάσιος** (τὸ ἴ των στοιχείων) . . . I 334, 11.
- ἰσότημος** (ἰσότημον παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκείνου τυχεῖν) . . . II 339, 23.
- ἰσάνα** (οἱ αἶμα μετα θεοῦ ἐστηκότες): II 202, 7. <
- ἰστορεῖν** (πολλοὶ δ' ἰστόρηται . . . ἐπιανεθόντες): I 145, 21. <
- ἰστορία** (ἢ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων): I 151, 23 (ἢ ἔξω τοῦ θείου λόγου) I 306, 16. <
- ἰσχεῖν** (ὁ ἄγγελος): II 52, 22 (λόγος) I 260, 10 (Μωϋσῆς) II 47, 10 (σημεῖα) I 173, 16.
- ἰσχύς**: II 208, 29. 250, 9 (δαίμονα) *II 279, 23. 281, 14 (τοῦ λόγου) I 115, 9.
- ἴσχυξ** (τοσαύτη τις ἐν τοῖς Ἰησοῦ λόγοις): I 210, 24.
- ἴσχνος** (τοῦ ἀπο τῆς γένεως λόγου): I 354, 9. — Plur. II 259, 12 (τοῦ θείου βουλήματος) I 43, 3 (τῶν περὶ θεοῦ) I 193, 17 (Ἰησοῦ) II 149, 8 (τοῦ ἁγίου πνεύματος) I 96, 4. II 160, 27 (τῆς σοφίας) I 71, 15. 240, 26 (τεραστῶν ἴχνη ἐπὶ ποσὸν παρὰ Χριστιανοῖς εὐρίσκειται) I 134, 21.
- *ἰχώρ** (Celsus vom Blut Christi): I 119, 16. 161, 28. 162, 2.
- καθαίρειν** (τὴν δύναμιν τῶν δαιμόνων): II 258, 27 (ἀηθlich, II 259, 7 (ταῖς εὐχαῖς πάντας δαίμονας) II

291, 8 (ἐχθροὺς καθείλεν ἢ Μωϋσῆος . . . εὐχῆ) II 286, 22 (τίτος καθείλε τὴν Ἱερουσαλήμ) I 143, 23 (τὸ τοῦ πονηροῦ στρατόπεδον) II 259, 5 (φωνὴ βαρεῖα καθείλεν τινας) *II 260, 10. — Pass. (αἱ τῶν δαιμόνων ἐνέργειαι) I 110, 27 (διὰ τὴν Ἰησοῦ γένεσιν, scil. δαίμονες) I 111, 6 (πνεύματος καταλυθέντος ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ καὶ καθαυρεθέντος) II 206, 15. <
καθαίρειν (ὁ θεός): II 127, 17 || 390, 20 [κόσμον κατακλυσμῶ ἢ ἐκπυρῶσει] *I 338, 28 (κατακλυσμὸς κ. τὴν γῆν) *I 290, 7 (πρόνοια τὰ ἐπὶ γῆς ἢ κατακλυσμοῖς ἢ ἐκπυρῶσει) I 335, 13 (δὴλὴν τὴν ψυχῆν) II 198, 5. — Pass. II 28, 8 (γῆ κατὰ περιόδοις) I 289, 28 [τοῖς ὕδασι] I 334, 1. 2 (τὰ δόγματα . . . κεκαθαρμένον.) II 17, 29 (τὰ ἡθῆ.) I 248, 25 (θεραπεία) I 26, 29 (κακίαν . . . κατακλυσμῶ) I 282, 17 (ἐπὶ τοῦ λόγου) I 254, 12 (τὰ πάντα) *I 289, 22 (τῷ φρονίμῳ περὶ) II 390, 7 (τὴν ψυχῆν) I 255, 1 (τὰς ψυχὰς τῷ λόγῳ) II 160, 28.
καθαίρεισις: *II 123, 12 || 324, 22 (μεγάλου δαίμονος) I 83, 3 (Ἱεροσολύμων) I 291, 27 (τῆς κακίας) I 291, 11 (τοῦ πατρὸς τῆς κακίας) *I 160, 3 (τοῦ πατρὸς) I 97, 4 (τῆς παραδόξου ἀπὸ ἁγίου πνεύματος συλλήψεως) I 83, 22. <
καθαιρετικός (χαρᾶκτηρ κ. τῶν Κέλσων): I 54, 4. — **καθαιρετικῶς** (τεθνηκέναι κ. τῶν . . . κακῶν) . . . I 83, 1.
καθαρεύειν (οὐ πάντων κακῶν, von Jesus): *I 164, 24 ff. (παντελῶς κ., von Christen) II 199, 17. <
καθάρευσις: II 317, 1. 320, 17.
καθάριος (τροφή): I 352,

16. — Compar. (οἱ νομιζόμενοι κ.) II 209, 3. 6. 19.
καθαρός (οὐ καθαροὶ ἀπὸ αμαρτίας): II 200, 23 (βρῶμα) II 371, 22 (γέννησις Ἰησοῦ) II 142, 24 (σῶμα Ἰησοῦ) II 236, 23 (καθαρώτερα καὶ αἰθέρια σώματα) II 156, 27 (καθαρώτεροι τόποι) II 183, 4 (ἀπὸ φόνων) II 290, 31; vgl. II 291, 3 (χειρας) *I 253, 25. 254, 18 (γῶρα) I 174, 19 (καθαρώτατα τοῦ κόσμου χωρὶα) II 4, 16. 17 (καθαροὶ ψυχῆν καὶ σῶμα) I 255, 17. — Neutr. (μῆδεν κ. βλέπειν, von den Christen) *II 193, 2. 196, 13 (πάντη κ.) II 272, 12 (καθαρὰ καὶ ἀκαθάρτα, scil. ζῶα) I 127, 17. 133, 14. 314, 15. II 53, 15. <
καθαρότης: I 78, 27. 369, 17. II 46, 21. 181, 14. 199, 28. 200, 14 || 359, 12.
καθάριστος (τὸ τοῦ σωτήρος βάπτισμα): I 26, 29 (πῦρ) *I 291, 10. *II 16, 6 — Neutr. I 97, 2. *335, 15. *373, 12. II 104, 22 (τῆς γῆς) *I 290, 12. *II 129, 9 (διὰ πυρός) *II 18, 9 (Plur., οἱ καθάριστοι ἀμαρτημάτων ἐπισχνοῦμενοι) . . . *I 253, 28.
καθαροὶ (ἢ μετὰ βασάνων κ. τῶν ψυχῶν): II 96, 3 (τῶν ἐν τῇ πλάνῃ κακῶν) . . . II 390, 13.
καθῆκον (θεώρημα περὶ τοῦ καθήκοντος): I 371, 18 (παρὰ τὸ κ.) I 295, 30. II 38, 16 || 313, 3. — Plur. II 375, 27. 378, 22. — **καθηκόντως** II 396, 15. <
κάθοδος (εἰς Αἴγυπτον): I 207, 27 (τοῦ θεοῦ) *I 275, 9. 10. 18 (στενῆ) *II 103, 19. 105, 14 (τοῦ Χριστοῦ) . . . I 278, 6.
καθολικός (ἐντολή): II 323, 15 (ἐπαινος) II 27, 2 (ἐπιστολή, scil. Βαρνάβα) I 115, 21 [scil. τοῦ Ἰωάννου] II 347, 12. 349, 5 (λόγος διηγήσεως) I 124, 29 (ψεῦδος) II 7, 19. — **καθολικόν** (περὶ πάντων

δικαίων) II 383, 6. — **καθολικά** *I 355, 17 || II 401, 24 (περὶ μελλόντων) I 88, 13. — **καθολικῶς** II 350, 1. — Compar. (εὐεργέτημα) I 26, 9. — Plur. II 377, 17 (τὰ ἀληθινὰ πάντα ὁμῶνιμα τοῖς τῆδε καθολικωτέροις) II 182, 11.
καθυποκρίνεσθαι: I 7, 18.
καινοειδής (ἀνάπλασμα): II 234, 6.
καινός (ὄφθαλμοί): II 137, 32. — Neutr. *II 255, 9. 257, 19. 22. <
καινοτομία: *I 206, 22. — Plur. I 213, 6.
κακία: I 52, 19. 84, 10. 16. 85, 2. 149, 17. 153, 28. 164, 27. 166, 22. 170, 23. 26. 173, 18. 199, 9. 282, 17. 283, 5. 19. 22. 26. *289, 20. 25. 27. 294, 4. 8. 10. 11. 296, 20. 313, 12. 14. 334, 28. 335, 2. 15. 338, 29. 339, 24. 26. 365, 25. 366, 1. II 24, 20. 59. 4. 96. 8. 16. 113, 23. 27. 115, 3. 10. 116, 10. 24. 126, 10. 13. 142, 7. 156, 26. 157, 3. 165, 8. 174, 6. 13. 16. 20. 22. 187, 2. 19. 196, 15. 201, 15. 217, 21. 24. 218, 13. 221, 14. 226, 25. 239, 30. 241, 31. 243, 1. 5. 245, 18. 20. 247, 9. 13. 249, 3. 250, 8. 256, 16. 257, 14. 259, 2. 262, 11. 265, 15. 276, 8. 279, 6. 289, 5. 9 || 313, 2. 329, 27. 388, 3. 7. 391, 2 (ἀναλώσει τῷ περὶ τῶν κολλήσεων τὴν κ.) II 142, 9 (ἀνίατος), II 254, 9 (ἀδριστατος ἢ κ.) I 334, 8 (ἀρχὴ καὶ γένεσις κακίας) II 114, 15-17 (ἀφανισμὸς τῆς κ.) I 339, 2 (βασιλεία τῆς κ.) I 137, 9 (τὴν κακίαν βδελύσσεσθαι) II 43, 15. 16 (τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων) II 328, 19 (δουλοὶ τῆς κ.) II 270, 3 (Ἰησοῦς πάσης κακίας ἀπαρσέντος) I 285, 14 (τοῦ καίου) II 392, 16 (= τὸ κακόν) I 336, 29 (περὶ τῆς κακίας λόγος) II

115, 24 (κακία δὲ ἡ με-
γίστη ἐν λόγοις ἐστίν)
II 125, 5 (νοσεῖν τὴν κ.)
I 339, 7 (πυκτεῖν πρὸς
τὴν κ.) II 202, 31 (σκο-
τισμός τῆς κακίας) II
379, 24 (ἕλη ἀπὸ τῆς κ.)
II 16, 15 (ὑπηρεῖται τῆς
κ.) I 41, 24 (συγχεῖσθαι
θεόν . . . καὶ τοῖς ἀπὸ
κακίας ὑποστάσιν) II 114,
28 (παρὰ φύσιν ἡ κ.) II
24, 18. — vgl. ἀποστρέ-
φεισθαι καθαίρεισι. >
κακολογεῖν (τὸν Ἰησοῦν):
I 82, 8 (ἐπὶ τοῖς συμβα-
λουσι τὴν πρόνοιαν) II
320, 2. >
κακοποιεῖν (τὸν πατέρα κ.
τοῖς υἱοῖς) . II 127, 6.
κακός Neutr.: II 388, 9 (ἀρ-
ησις) I 18, 6 (κονίδιον) I
153, 28. — Plur. (κακοί)
II 268, 3. — κακά II 253,
14. 277, 19. 379, 22. 384,
5. 386, 26. 389, 21. 391,
28 (εἶναι ἀνάγκη κ.) *II
271, 27 (ἀναίρεισι τῶν
κ.) II 289, 12 (βαρύντατα)
I 23, 24 (ἐπὶ γῆς) I 41,
27 (ἐπιτεταγμένα) *II
271, 25. 27. 272, 25. 29
(ἐν τοῖς οἴσι, γένεσις,
φύσις κακῶν) *I 333, 21 ff.
(ἐν ψυχῇ) II 289, 6. —
vgl. αἰώνιος ζητεῖν κα-
θαρεύειν. >
κάκωσις (τόπος κακώσεως
τῆς ψυχῆς) . I 19, 3.
κακωτικός (ἀνθρώπων
κακωτικοί, scil. δαιμο-
νες) . . . II 242, 16.
κάλλος (τῆς ἀληθείας): I
13, 15 (το κυρίως κάλ-
λος σὰρξ οὐ χωρεῖ) II
339, 10 (ὑπερουράνιον
καὶ ὑπερκόσμιον) II 339,
8 (τῆς Ἑλληνικῆς φρά-
σεως) II 208, 19. >
καλοκάγαθία: I 247, 2. 252,
32.
κάλλως (πάντα κάλων κι-
νεῖν): I 302, 24. — κά-
λος (ἐπὶ κάλου βαίνειν)
I 262, 2.
κάμνος (τοῦ περασμοῦ):
I 33, 8.
κάναθος (ἐξ ὄνου): I 330,
18. 331, 29.

καρδία: I 7, 5. 11. 25, 17
II 153, 6 (πεπληρωμένη
ιερώων δρυμάτων) I 25,
20 (ἡ τῶν καλῶν ἔργων
πηγή καὶ ἀρχή) II 348,
15 (= ἡγεμονικόν) II 382,
16 (ὁ θεὸς καρδία θεω-
ρητός, τοντέστι νῶ) II
139, 11 (ἐνορῶν θεῶ κα-
θαρὰ καρδία) II 235, 24
(τὸ ὄρων δὲ θεὸν κα-
θαρά ἐστι καρδία) II 184,
5. >
καρποφορεῖν (metaph.): II
337, 13. 357, 2. 359, 2.
καρποφορία (τῶν ψυχῶν):
II 355, 1.
καταβαίνειν: I 13, 19. 20
(εἰς ἀνθρώπους) I 284,
29 (μέχρι ἀνθρώπων, scil.
λόγος τοῦ θεοῦ) II 141,
19 (πρὸς ἀνθρώπους κα-
ταβαίνοντες, scil. ἀγγε-
λοι) II 4, 8 ff. (θεός) *I
281, 23. 282, 2 ff. *II 286,
1 (ὁμοῦ ἐξηκοντα ἢ ἑβ-
δομήκοντα) *II 58, 19.
59, 7. 13. 20. >
κατάβασις (θεοῦ πρὸς τὰ
ἀνθρώπινα): I 284, 13.
καταβανκαλᾶν (παιδίον): II
144, 6.
καταβιβάζειν (τὸ τῶν ἀν-
θρώπων γένος, scil. sucht
Celsus): I 356, 21 (σω-
τήρα τῷ γένει τῶν ἀν-
θρώπων, scil. λόγος) I
288, 6 (τὴν λογικὴν φύ-
σιν) . . . I 267, 12.
καταγελᾶν (τῶν Αἰγυπτί-
ων): *I 216, 18 (Κέλσον)
II 187, 19 (μύθου) I 312,
15 (οὐδὲ καταγελωμέν
τῶν ἀψύχων ζώων
ἀλλ' εἰ ἄρα τῶν προσ-
κινούντων αὐτοῖς) II
256, 11 (τῶν προσκυ-
νούντων) *I 238, 21. >
καταδεῖν (γυνὴ καταδεῖ τὸν
ἄνδρα): I 321, 1 (τὰ
τραύματα τῷ λόγῳ) I
255, 27. — Pass. I 321, 3.
καταθινᾶσθαι: II 29, 4
(τὸν βῆν) II 204, 5 (ζῷα
ἀνθρώπου). II 43, 12.
*κατακίλησις (Plur.): I
59, 9. 12.
κατάκλισις Plur. (τοῦ θεοῦ):
I 304, 10 (περίεργοι) I
174, 12.

κατακλίνειν (Pass., υπό τι-
νων μαγγανειῶν): II 214,
10.
κατάκλισις (Plur., εἰς τὰ
δοκούντα ἐνεργέστερα
τῶν νομιζομένων ἰερώων):
II 218, 30. 32.
κατακλυσμός: *I 70, 25.
30. 281, 14. 282, 15. 17.
289, 28. 290, 7. 338, 28.
*II 129, 5. 8. 16. 20. 30
(im A. T.) *I 314, 3. 10.
315, 5 (τῶν ἐνθέων καὶ
σωτηρίων λογισμῶν) II
395, 10 (πρώτος) *I 289,
22 (τελευταῖος) ἐπὶ Δευ-
καλίωνος) *I 281, 20 (χει-
μῶν κατακλυσμοῦ ποιη-
τικός) I 314, 25. — Plur.
*I 70, 29. 71, 11. 281, 32.
282, 5. 335, 13. 349, 12.
κατακλυθεῖν (τῷ Ἰησοῦ):
*I 208, 2 (τοῖς ἰχθύσι Ἰη-
σοῦ) II 149, 9 (ὄχλους)
II 137, 27 (τῷ πρώτῳ
περοδύθησαντι) II 114,
16 (ῥητορικῇ ἐγχειρήσει)
II 56, 31.
κατακόσμησις (τῶν ὄλων): I
321, 10.
κατακωγή: II 157, 27 (θεία)
II 157, 24. 159, 2.
καταλάμπεισθαι (τὸν νοῦν):
I 43, 16.
κατάληψις (πᾶσαν κατά-
ληψιν ἠρτῆσθαι τῶν αἰσ-
θησέων): II 187, 25 (τῆς
ἀληθείας) II 202, 5 (ἐν-
όργεια τῆς κ.) I 220, 7
(φυσική) . . . I 357, 8.
κατάλυσις (τοῦ πονηροῦ
καὶ διαβόλου): II 169, 3.
*καταμαρτυρεῖν (θητηγὴν
φιλοτιμίαν τοῦ θεοῦ, scil.
Χριστιανοί): I 278, 21.
279, 4.
κατανόησις (τοῦ θεοῦ): II
88, 7 (τῆς τῶν νοητῶν
φύσεως) . . . II 198, 14.
κατάπανσις (τοῦ θεοῦ): II
131, 19.
*καταπέμπειν (πνεῦμα ἰδ-
ον, scil. ὁ θεός) II 139,
2 ff. (πνεῦμα ἐξ ἐναντοῦ) II
142, 19 (Pass., ἀπὸ θεοῦ)
I 289, 20.
καταπίπτειν: II 282, 6 (ἐπὶ
τὰ εἰδωλα) II 47, 2 (ἀπὸ
τοῦ οὐρανοῦ μαρτυρίον)
I 17, 12 (ἀπο τῆς περὶ

θεοῦ ὑπολήψεως) I 295, 2 (εἰς ὑπόληψιν) II 215, 24 (τῆ ψυχῆ ἐπὶ τὸ νομίζειν) . . . II 215, 29.
κατάπτωσις (τῆς ψυχῆς μέχρι τῶν ἀλόγων ζώων): II 245, 25.
καταρᾶσθαι: II 204, 5 (τῆ ὄψε) *II 98, 13. — **κατηραμένος** (γῆ) II 179, 21 (θεός) *II 97, 11. 14. 20. 98, 5. 9. 99, 4. 122, 29. — Plur. . . . II 124, 5.
 ***κατὰ βίβιν** (τοῦ πύργου) . . . I 290, 9.
κατασκευαστικός (τοῦ εἶναι) . . . I 350, 19.
κατασφορίζεσθαι: I 8, 24. 42, 26 || 234, 10.
κατασπᾶν (τὴν τοῦ ἀγαθοῦ προσηγορίαν): I 75, 15 (τοὺς ἀνθρώπους . . . ἀπὸ τῆς περὶ θεοῦ ἐννοίας) I 302, 16 (τὴν περὶ τοῦ θείου θρησκείαν) II 214, 6 (τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς) II 278, 6. — Pass. (τὸν νοῦν ἀπ' οὐρανοῦ καὶ θεοῦ ἐπιγῆν . . .) I 371, 1 (ἀπὸ θεοῦ . . . τὴν ψυχὴν) II 115, 27.
κατάστασις vgl. εὐχέσθαι κόσμος μακάριος συναγωγικός.
κατάστημα: I 343, 1 (τὸ τῆς σαρκὸς εὐσταθές) I 271, 13 (χειμερινόν) I 27, 18 (Plur., λοιμικά) I 82, 25.
καταστολή (τοῦ ἤθους): I 121, 25.
 ***καταστροφή** (τοῦ δράματος, vom Tode Jesu): I 178, 20.
 ***κατασφραγίζεσθαι** (τὰ ὠτα) . . . II 67, 22.
καταταραροῦν (Pass., ὁ τοῦ καταταραρωθέντος . . . Κρόνου υἱός): II 284, 27.
 ***κατατείνειν** (von der Kreuzigung Jesu): II 255, 7. 256, 30 (Pass., σῶμα τοῦ Ἰησοῦ) . . . II 256, 27. 29.
 ***κατατολμᾶν** (mit Inf.): I 246, 11. 248, 12.
κατατυραννεῖν (παντός . . . ἀμαρτωλοῦ κατατυραννομένου ὑπὸ τοῦ ἔρχον-

τος τοῦ αἰῶνος τούτου): II 357, 13. 19.
καταυγάζειν (Pass., τῷ λαμπρῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας καταυγάζομενος τὴν ψυχὴν) . . . I 299, 1.
 ***καταφλέγειν** (τοὺς ἀδίκους): I 293, 2. 299, 28.
καταχθόνιος (πνεύματα): I 44, 10.
κατάχρησις (περὶ προσευχῆς) . . . II 4, 28.
καταχρηστικῶς: II 126, 32. 127, 2. 132, 3. — **καταχρηστικώτερον** I 351, 17. II 125, 30.
καταψύχειν (τὸ ἡγεμονικόν): I 28, 20. — Pass. II 32, 16.
κατεπάδειν (τινί): II 250, 31 (δαίμονας) I 59, 10. 303, 33.
κατεπίκλησις: I 304, 25.
 ***κατέρχεσθαι** (υἱὸς θεοῦ κατελθών) . . . II 78, 3.
κατεψευσμένως (εἰρημένα): II 109, 13.
κατηγορεῖν (τῶν ὑγιῶν δογμάτων): II 200, 4 (Ἰησοῦ) I 141, 26. 142, 4. 162, 10. II 98, 18. 144, 22 (τὸν Ἰησοῦν) I 204, 3 (Ἰουδαίων) II 55, 7 (τῆς κατὰ Μωϋσέα κοσμοποιίας) II 120, 12 (τοῦ λόγου) I 189, 32. 211, 18. II 61, 10. 153, 14 (τοῦ θείου λόγου) II 136, 29 (Μαρκίωτος) II 143, 27 (τῶν προφητικῶν) I 275, 1 (τοῦ σωτήρος) I 59, 21 (τοῦ συστήματος Χριστιανῶν) I 216, 14 (Χριστιανοῦ) I 101, 2 (Χριστιανῶν) I 160, 1. 162, 10. 216, 27. 238, 27. 329, 25 (Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων) I 319, 30. 347, 2. — Pass. (εὐτελείας τῶν γραφῶν) II 71, 5 (ἐπὶ καινοῖς δαιμονίοις) I 337, 9 (λατρικῆν) II 64, 14 (τὸν Ἰησοῦν) II 145, 11 (Ἰησοῦ μαθηταί) I 119, 3. ×
κατηγορία (Ἰησοῦ ἢ Χριστιανισμοῦ) I 140, 11 (gegen Juden und Christen) II 63, 16. 93, 1. 15 (Κέλσου) I 288, 22. 326. 3. II 17, 7.

82, 10. 106, 16. 161, 20 (Μωϋσέως) I 176, 7 (φαιλοσοφίας) II 64, 12 (Χριστιανισμοῦ) II 64, 11. — Plur. (περὶ Ἰησοῦ) II 146, 12 (Κέλσου) I 158, 26. 250, 12. 332, 14. II 70, 2. 96, 24. 98, 26. 106, 31. 153, 3. ×
κατηγορός Plur. (τοῦ λόγου): I 100, 28 (Σωκράτους) II 22, 7 (τοῦ Χριστιανισμοῦ) . . . I 117, 23.
κατηχέειν (ὁ κατηχῶν): I 16, 9. — Plur. I 16, 15. — Pass. . . . I 16, 5.
κατήχησις: I 236, 11 (νομικῆ) . . . II 302, 19.
 ***κατιέναι** (αὐτὸς κατεῖσι πρὸς ἀνθρώπους θεός): I 277, 18 (πνεῦμα . . . κατῶν ἐκ θεοῦ) II 197, 6. 201, 24.
κατοικεῖν (Gott im Himmel): II 345, 15. 349, 26 [im Menschen] . . . II 344, 26.
κατόρθωμα (μέγιστον): II 319, 9. — Plur. II 317, 21.
κατόρθωσις (ἡθικῆ κ. τῶν ἀνθρώπων) . . . II 157, 29.
κάτω (βλέπειν): II 270, 22 (ἐπὶ γῆς) II 13, 9 (εἶναι) II 11, 8 (Ἰουδαία) II 179, 20 (Ἰουδαίοι) I 132, 15 (μένειν) II 39, 9 (ἔτι κάτω τυγχάνειν) II 147, 6 ff. — τὰ κάτω (αἰτεῖν) II 345, 14. ×
κανστήρ (κανστήρας προσάγειν) . . . I 342, 14.
 ***κανστήριον** (Plur., ἀκοῆς): II 67, 16.
κανσώδης (χώρα): II 32, 15.
καντηράζειν (Pass.): II 127, 5.
καύχησις (Plur., ἐνέστη ἡμῖν καιρὸς Χριστιανοῖς καυχῆσθαι) . . . I 39, 1.
κεκρυμμένως (ἐρημίαι): II 89, 14 (ἐρημῆνον τοῦ νόμου βούλημα) II 8, 1 (ἐρημμένα) . . . II 31, 13.
κελεύειν (κελεύων σοὶ καὶ τοῖς σοῖς οἰκείοις): *I 119, 8. ×
κενοδοξεῖν (ἐπ' ἀνθρώπων) . . . II 291, 19.
κενοπαθεῖν . . . II 351, 8.
κενοτάφιον (οἱ Πνυθαγόρειοι κενοτάφια φηκοδό-

μουν τοῖς ... παλινδρο-
 μήσασιν ἐπὶ τὸν ἰδιωτι-
 κὸν βίον) I 141, 16 (ähn-
 lich) . . . I 247, 21.
 κενότης (ἢ παρ' ἡμῖν): II
 350, 23. 25.
 κεντεῖν (τὴν . . . ψυχὴν): II
 21, 9.
 *κεραστός (νόμισμα): II
 92, 8.
 κεφαλαϊώδης (προσηγορία):
 II 353, 22.
 κεφαλή (Äthnän . . . ἐκ τῆς
 τοῦ Λιδὸς γεγεννησθαι
 κεφαλῆς καθωπλισμέ-
 νην): II 282, 26. <
 κηλεῖν (μάτην τοῦ ἀνθρώ-
 πους, scil. μαντεία): II
 46, 18 (ἐπφθαῖς τοῦς δαι-
 μονας) II 277, 15 [Pass.].
 II 43, 2.
 κῆρ (Plur., εἰς τὰς ἀνθρω-
 πῖνας κῆρας . . . κατα-
 βᾶσα, scil. Ἰησοῦ ψυχῆ):
 I 288, 9.
 κήρυγμα (περὶ κρίσεως): II
 126, 12 (σχεδὸν παντός
 τοῦ κόσμου ἐγνωκότος
 τὸ κ. Χριστιανῶν) I 60, 1.
 *κῆρυξ (Plur.): II 6, 7. 14,
 5. 7.
 κῆρυξις (τοῦ εὐαγγελίου):
 I 114, 23. 115, 8.
 κηρύσσειν u. κηρύττειν: II
 80, 25 (ἀπόστολοι) I 211,
 4 (τοῖς ἔθνεσι) I 127, 30
 Ἰησοῦ) I 114, 13 (τὸν . . .
 λόγον) I 236, 26 (μετά-
 νοιαν) II 206, 20. 28 (με-
 τάνοιαν ὄλω τῷ κόσμῳ)
 II 206, 21 (εἰς τὴν περι-
 τομῆν) I 127, 31 (πνεῦμα)
 *II 197, 7. 201, 25 (τὸν
 θεοῦ) *I 194, 2. 7. — Pass.
 I 206, 15. II 46, 14 (περὶ
 τῆς . . . ἀμοιβῆς) I 258,
 29 (ἀνάστασις Ἰησοῦ) I
 182, 4 [τῆς σαρκός] II
 19, 4 (ἐπίδημιαν) I 225,
 28 (τὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ
 εὐαγγέλιον) I 143, 6 (τὸ
 ἐν Χριστῷ εὐαγγέλιον
 τοῦ θεοῦ) I 116, 13 (θεόν)
 II 14, 6 (θεοῦ λόγον) II
 147, 12 (θεοσέβειαν) I 315,
 17 (Ἰησοῦ) I 114, 3. 297,
 26 [εἰς πᾶσαν τὴν οἰκου-
 μένην Ἰησοῦς κηρυ-
 κται] II 81, 13 (Χριστόν)

II 150, 9 (ὡς Χριστός καὶ
 σωτήρ) . . . I 176, 4.
 *κιβωτός (= Arche Noah): I
 314, 4. II. <
 κινεῖν (πάντα κάλων): I 302,
 24 (τὸν κόσμον) I 98,
 7 (ὁ λόγος κινεῖ τὴν ἐκ-
 κλησίαν) II 120, 3f. (ψυ-
 χῆ . . . κινεῖ τὸ σῶμα οὐ
 πεφυκός ἀφ' ἑαυτοῦ κι-
 νεῖσθαι) II 120, 2. — intr.
 II 311, 16 ff. (ἀπ' ἀνατο-
 λῶν) II 34, 3. <
 κίνημα (τῶν ἐφ' ἡμῖν): II
 313, 7. — Plur. (σκαλή-
 κων) I 300, 25 (τῆς ψυ-
 χῆς) . . . II 317, 14.
 κινήσις: II 312, 4 ff. (ἀπὸ
 ἀνατολῶν) II 32, 8 (τῶν
 ἀστρων) II 316, 9 (οὐ
 κινήσεως μετέχει ὁ θεός)
 *II 134, 16. 19 (κατὰ κα-
 κίαν) II 226, 25 (κόσμου)
 II 267, 20 (οὐρανοῦ) I 6,
 5 || II 267, 19 (παρακο-
 λουθητικῆ) II 312, 1 (τῆς
 σκιᾶς) II 280, 5. — Plur.
 II 368, 12 (ἀπὸ τινων δαι-
 μόνων ἢ θεῶν μαντικῶν
 φασὶ γίνεσθαι τὰς κινή-
 σεῖς τοῖς ζῴοις) I 360,
 18 ff. <
 *κισθῶν (τὸ φῶς θεῶ κατη-
 ραμένῳ): II 122, 30. 123,
 22.
 κλιῖσις (διάφορον κλιῖσιν
 ἀνθρώπου καλεῖν): I
 255, 26 (ἔθνων) I 200, 12.
 201, 3. II 177, 2 (τοῦ
 θεοῦ εἰς μακαριότητα) I
 292, 11.
 κλίμα (τέσσαρα, πρὸς ἄρ-
 κτον καὶ μεσημβριαν,
 πρὸς δύσιν καὶ ἀνατο-
 λὴν): II 400, 22. — vgl.
 εὐχῆ.
 κλίμαξ (ἐπτάπυλος): *II 92,
 6 (ὁ περὶ τῆς κλίμακος
 λόγος) . . . II 91, 26.
 *κναφεύς (Plur., christliche):
 I 250, 17. 251, 17. 252,
 21. 24.
 κνίσσα: I 41, 20 || *II 276,
 30. 277, 21. 24. 278, 1.
 26. 28. 279, 5. 280, 18.
 — Plur. II 158, 8. 21. 185,
 22. 206, 15. 237, 32. 278, 13.
 κοινοποιεῖν (πρὸς τὰς γοη-
 τείας, scil. die Wunder-
 thaten Jesu): I 145, 25

(ähnlich) I 171, 15 [πρὸς
 τὰ ἔργα τῶν γοητῶν] I
 122, 5 (ähulich) I 160, 23
 (πρὸς ἕτερα φαντάσματα
 . . . τὰ κατὰ τὸν Ἰησοῦ) I
 184, 25. <
 κοινός (κατὰ μὲν τὰ κοινὰ
 τῶν ἀντιγράφων): II 52,
 24 (θεός ἅπασι κ.) *II
 238, 16 (κ. πάντων πα-
 τῆρ) II 269, 10. — Neutr.
 (στρατεῦσθαι ὑπὲρ τοῦ
 κοινοῦ) II 290, 28 (κοι-
 νὸν Χριστιανῶν) *II 80,
 34. 81, 11. <
 κοινωνεῖν (ἁλῶν καὶ τρα-
 πέζης): *I 151, 22 (κοινω-
 νούντων τῶν ἀνθρώπων
 τοῦ θεοῦ τοῖς ἀγγέλοις)
 II 369, 31 ff. (τοῖς ἐκεῖ
 θεοῖς) II 3, 17 (τῆς ἐκτί-
 νου θειότητος) I 237, 10
 (ὁ θεός) II 353, 11 (τῷ
 θεῷ) I 4, 20 (τῷ μονο-
 γειεῖ) I 11, 17 (ἐνός ὡς
 εἶπεν ἔτι κοινωνοῦντες,
 εἰ γε κοινωνοῦσαι, τοῦ
 ὀνόματος, von den Chris-
 ten) *I 211, 22 f. (τοῦ ὀνό-
 ματος τοῦ Ἰησοῦ) I 213,
 8 (τῆς πανθοῖνίας) *II
 240, 28. 241, 14. <
 κοινωνία (πρὸς τὸν αὐτο-
 λόγον): II 120, 7 (ἀφα-
 νῆς καὶ ἀπόβητος) *II
 234, 17. 238, 4 (zwischen
 δαίμονες und ζῶα) I 366
 15 (πρὸς τὸ θεῖον) I 270,
 18 (πρὸς τὸ θεϊότερον)
 I 226, 15 (τοῦ θεοῦ) I
 251, 13 (πρὸς θεόν) I 43,
 3 (der Juden mit anderen
 Völkern) *II 44, 23. 47,
 5 (σοφίας) I 255, 9. —
 vgl. ἀποστρέφειν. <
 κοινωνικός: II 323, 24 (πρὸς
 πάντας ἀνθρώπους) II
 265, 25. — τὸ κοινωνι-
 κόν I 118, 2. 167, 10. 269,
 24. 295, 26. 353, 19. 354,
 1. II 71, 3. 209, 9. 13.
 213, 9. 265, 23 || 341, 31.
 κοινωνός (βελτίους βίον:
 *I 259, 12 (τῶν παιδημα-
 τῶν) I 39, 14. 15. 24
 (τραπέζης δαιμονίων) II
 245, 4.
 κοινοφελής (χαρακτήρ): II
 70, 14. — Compar. (λα-
 τρός) . . . II 209, 13.

κολάζειν: I *251, 4, 270, 10. II 32, 16 (τοὺς ἀδικούς) *I 133, 31 (τοὺς ἁμαρτάνοντας) I 193, 26 (τοὺς ἁμαρτάνειν πεφικότας) *I 259, 10, 33, 260, 1, 21, 261, 8 (δαίμονας) *II 112, 25 (τὸν διάβολον) *II 113, 10 (δι-ορθωτικῶς) II 256, 20 (ὁ θεός) I 161, 21 (Ἰησοῦν) *I 130, 22, 291, 21. *II 255, 8, 256, 30, 257, 4, 27 (τοὺς κηφήνας) *I 351, 7 (τοὺς μοιγεύσαντας) II 177, 13 (τοὺς ποιηροὺς) I 163, 13 (τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ) *II 152, 11, 16. — Pass. I 41, 23 || 251, 32, 258, 32. II 33, 9, 113, 8, 267, 25 (ἄγγελοι) *II 56, 7, 59, 8 (οἱ ἄδικοι) *I 215, 2, 289, 21 (αἰσχισα) *II 80, 29 (καὶ ἄλλοι) I 142, 3, *169, 9 (τοὺς ἁμαρτάνειν πεφικότας) *I 259, 26 (δαίμονες) *II 259, 10 (δικασαί) II 259, 12 (ἐπὶ θεοῦ) I 67, 8 (μετὰ Ἰησοῦ) *I 92, 5, 93, 27 (Ἰησοῦς) *I 135, 7, 137, 17, 163, 27, 167, 18, 169, 8, 192, 30, 194, 3, 21. II 143, 29, 203, 24, 204, 29, 255, 12, 256, 29, 257, 26 (τῷ πατρὶ πειθόμενος) *I 152, 12 ff. (Ιουδαῖοι) I 200, 17, 19 (λατῆς) *I 166, 25 (τὴν ὄψιν) *II 136, 17, 137, 22 (πλέον τῶν ἄλλων) *I 134, 25 (πωρησὶ) *I 279, 10 (σῶμα τοῦ Ἰησοῦ II 256, 27 (θεοῦ υἱὸν ἐπὶ διαβόλου) *II 110, 27, 113, 7 (τοὺς φαύλους) II 126, 12.

κολακένειν (τοὺς δαίμονας διὰ τῶν θυσῶν): I 302, 20. ×

κόλασις: I 23, 12 || 258, 33, 267, 15, 299, 31. *373, 15. II 32, 27, 33, 25, 96, 14, 254, 10, 11. *266, 13 (αἰώνος) II 96, 16. *267, 11 (ἐν βίῳ, von den Juden) I 200, 16 (τοῦ Ἰησοῦ) I 100, 9. *169, 2. II 258, 1 (τῆς κολάσεως καταφρονεῖν) *II 203, 17

(περὶ κολάσεως λόγος) I 215, 4, 259, 3 (τῆς κολάσεως ποτήριον) I 155, 12 (διὰ πυρός) II 18, 1 (σημεῖα τῆς κολάσεως) *I 178, 24. — Plur. I 80, 24, *163, 3, *167, 19, *194, 25, 259, 15, 267, 17, 269, 16, 17, 270, 7, *281, 1, 8, 352, 19. II 17, 25, 28, 72, 24, 96, 7, 142, 9, 213, 22 (αἰώνιοι) I 269, 20. *II 262, 28 ff. (κολάσεων καταφρονεῖν) *II 110, 28 (vom Märtyrertod) *II 264, 2, 265, 13 (ὁ περὶ κολάσεων τόπος) II 96, 3. κολαστήριον: II 95, 21. — Plur. . . . *II 275, 3.

κομήτης (über die Bedeutung der Kometen als Vorzeichen, nach dem Stoiker Chäremion): I 109, 31, 110, 3 ff.

κορηνῦναι Pass. (τῶν ἀγαθῶν): II 115, 18 (τῆς ἁμαρτίας). II 34, 5.

*κορυντανίζεσθαι (οἱ τοὺς κορυντανιζομένους περιβοηοῦντες): I 215, 7.

*κορωγή (= Botin Noahs): I 314, 5, 315, 10.

κοσμεῖν (ὁ πάντα κοσμήσας λόγος): I 355, 7 (τὰ πάντων) I 352, 21 (φύσις καὶ τὰ ἄλογα κοσμήσα) I 354, 9. — Pass. (τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ) II 228, 12 (χαρίσματι) II 175, 15. ×

κοσμογένεια: I 94, 23. *II 99, 8 (μάλα εὐηθική) *II 120, 13.

κοσμογονία: *II 62, 25, 130, 11.

κοσμοκράτωρ (Plur., τοῦ σκότους τοῦτον): I 44, 9.

κοσμοποιία: II 63, 1, 131, 6, 18, 189, 24 (ἐν ἀρχῇ τῆς κ.) II 315, 12 (ἡμεῖραι τῆς κοσμοποιίας) II 121, 31, 122, 20 (θεός τῆς κοσμοποιίας) *II 97, 17, 98, 9 (ἡ κατὰ Μωσέα) I 70, 20, 136, 2, II 120, 13, 19, 122, 16.

κόσμος (ἀθάνατος): I 332, 18 ff. (αἰσθητός) I 12, 28. II 233, 7 (ἀληθινός καὶ νοητός) II 75, 1 (ἀπολεί-

πειν κόσμον) *I 292, 23, 297, 8 (ἡδὴ γὰρ ὁ κ. ἀπόλλυται, Worte christlicher Propheten) *II 161, 8 (ἀρχὴ τοῦ κ.) I 350, 4 (ἀεὶ ὁ αὐτός) I 338, 13 (ἀφιέναι τὸν κόσμον) II 350, 26 (κόσμος in der Bibel) II 129, 22 ff. (κόσμον καὶ ἀνθρώπων γένεσις) *II 121, 19 (κόσμον γένεσις) *II 123, 4 (ὡςπερὶ ἔξω τοῦ κόσμου τυγγάνων, scil. ὁ Χριστιανός εὐχόμενος) II 196, 4 (κ. ἔργον θεοῦ) *II 124, 25 (θεοῦ ἔργον ὀλόκληρον καὶ τέλειον) *I 372, 12, 373, 6 (εὐταξία τοῦ κόσμου) I 73, 24 (πανόμενον ἐν κόσμῳ θάνατον, ὅταν ἀποθάνῃ ἡ τοῦ κόσμου ἁμαρτία) *II 103, 18, 19, 105, 8, 9 (κ. ὡς ἐκ θεοῦ γενόμενος) *II 118, 20 (θλίβεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ) II 231, 29 (θνητὸν ὁ κ.) I 333, 1 (κατάστασις τοῦ κόσμου) II 313, 14 (κίησις τοῦ κόσμου) II 267, 20 (πίζειν τὸν κόσμον) II 315, 12 (μεταβλητός) I 339, 10 (μισεῖ ἡμᾶς ὁ κόσμος) I 38, 23, || II 287, 10 (πᾶς κ. ναός τοῦ θεοῦ) II 195, 28 (νεώτερος) I 71, 10 (ὄλος) I 13, 1 || 70, 14, 15, 165, 14, 216, 4, 280, 15, 335, 15. II 196, 1, 206, 21 (ὄλος κόσμος θεός, nach Stoikern u. Platonikern), II 7, 9 ff. (πᾶς κ. = οὐρανός καὶ γῆ) II 129, 19 (περίγειος) II 148, 23 (πολεμείσθαι ὑπὸ τοῦ κόσμου) I 214, 11 (κατὰ πρόνοιαν ὁ κ. γεγίνηται) I 349, 21 (πῦρ καθάρσιον ἐπάγεται τῷ κόσμῳ) II 16, 6, 18, 9 (ἐξ ἀνομοίων συννεσηκώς) I 327, 24 (τάξις τοῦ κόσμου) II 253, 18 (τί τέλος τῷ κόσμῳ) I 280, 20 (ῥῆς ἔκγονον ὁ κ.) I 332, 23 (φθείροντες τὸν κόσμον) I 332, 5 (τοῦ κόσμου φθορά) I 291, 10, 330, 14, 333, 3, II 117, 29. *123, 4 (τοῦ

κόσμον φιλόσοφοι) I 114, 7 (τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνθρώπων φύσις) *II 121, 22 (τοῦ κόσμου χωρία) II 4, 16. — vgl. ἀγέννητος ἀποκαθαίρειν αὐτουργός ἀφθαρτος γενητός δημιουργός διόρθωσις εἰρήνη ἔκκακεῖν ἐκπύρωσις ἐπανορθωτὴς καθαίρειν κινεῖν νοητός. ×
 κρᾶσις (τῶν ἕρων): II 267, 22.
 κραταιοῦν (Pass.): II 174, 1. κρατεῖν (λόγος): II 226, 31. 233, 15 [ὁ λ. δυνάμει κρατῆσει τῶν ἀνθρώπων] I 144, 21 [τῆς λογικῆς φήσεως φαμέν ὅλης κρατῆσαι ποτε τὸν λόγον] II 288, 24 (τὸν σωτήρα) II 233, 11 ff. μὴ ἢ Χριστιανῶν θρησκεία κρατῆσει) II 285, 21. 22 (Pass., ὑπὸ τοῦ λόγου) I 269, 19. ×
 κρεωφαγεῖν . II 389, 13.
 *κρημνός (ζωῆς): II 103, 25. ×
 κρίσις: I 23, 16 || 188, 19. 24. 299, 30 (ἐσομένη) I 107, 7. 121, 28 (δικαία περὶ πάντων) I 280, 21 (θεία) I 84, 10. 170, 9. 188, 16. II 247, 7. 16. 22 (θεοῦ) I 80, 24. *132, 4. 342, 31 (δικαία τοῦ θεοῦ) II 391, 18 (τὸ περὶ κρίσεως κήρυγμα) II 126, 11 (πεπιστευμένη) I 134, 27. — Plur. I 112, 6. 138, 28. 302, 1.
 *κροκόδειλος Plur.: II 43, 8. 13.
 κρούειν (των γραμῶν τὰ κεκλεισμένα): II 77, 19.
 κρύπτειν (δόγματα . . . ἐν τῷ τοῦ μένου σχήματι, von Plato): I 312, 19 (Pass., τὰ κεκρυμμένα νοήματα) II 63, 31. 210, 24. ×
 κρυπτός (Neutr., τὸ ἐν κρυπτῷ μαρτύριον): I 19, 10. ×
 κτήσις (ἢ ἐν νοητοῖς) I 15, 5 (σοφίας) II 297, 7 (σύμμετρος) II 384, 19. ×
 κτίσμα Plur.: I 9, 1 (τοῦ κόσμου) . . . II 198, 18.
 κυβευτικός (Neutr.): I 235,

23. — κυβευτικώτερον (ζῶντες) I 232, 22.
 *κύβος (Plur., ἀναδύπτειν): II 81, 3. 82, 6.
 κυελν: II 337, 14 (σωτηρίους λόγους) II 327, 9.
 κυεῖν (von Maria): *II 56, 14. 62, 4; vgl. I 83, 19 (ἐν τῇ ὑστέρα τῆς κυούσης) . . . II 183, 6.
 *κύκθρον (Plur., αἰμύλα) . . . II 67, 8.
 κύκλος (τοῦ οὐρανοῦ): *II 47, 27. — Plur. (astronomische) *I 282, 15 (διαγραφή κύκλων) *II 95, 3 ff. (κατὰ χρόνων μακρῶν κύκλους) *I 281, 18. — vgl. ἀρχοντικός.
 κῆμα (Plur., τὰ μετὰ σαρκός καὶ αἵματος): I 43, 11.
 κυνέη (Αἶδος) . I 120, 17.
 *κυνοκέφαλος . II 55, 19.
 κυριακός (ἡμέραι): II 239, 12. 16.
 κυριολεκτεῖν (Pass., τὸν Δία) . I 76, 3.
 κυριολεξία (κατακοῦειν τῆς περὶ προσευχῆς κυριολεξίας καὶ καταχρήσεως): II 4, 28.
 κύριος (ἰδὸν γὰρ κ.): I 40, 10 (κ. τῶν δυνάμεων ἢ κ. στρατιῶν) II 50, 2. 3. — Plur. (περὶ θεῶν καὶ κυρίων λόγος) *II 222, 26 ff. (δουλεύειν τὸν ἀντὸν πλείοσι κυρίοις) *II 217, 11. 220, 5. 222, 2 ff. (ἢ τοῦ κυρίου τράπεζα) I 38, 6. ×
 κωμωδεῖν τὴν . . . τῆς σαρκός ἀνάστασιν, von Celsus): II 19, 4 (τὰ περὶ τὸν ὄφιν) I 311, 6 (Pass., Ἐὐριπίδης ἐπὶ Ἀριστοφάνους κωμωδεῖται) II 187, 14.
 κωμωδία (οἱ τῆς ἀρχαίας κωμωδίας ποιηταί): *II 121, 8 (κωμωδίας ποιητῆς γελωτοποιός) II 149, 32.
 *κωμωδός (ἐν τῷ θεάτρῳ γελωτοποιῶν): II 149, 28. 151, 8 (ὁ παρὰ τῷ κωμῶδῳ Ζεῦς) . II 149, 23.
 κωνεῖαζεσθαι (εἰς . . . παρ

Ἀθηναίους ἱεροφάντης . . . κωνεῖασθεις τὰ ἄρσενά μέρη) . . . II 199, 20.
 κωνεῖον (ἄνδρες μὴ θεηθέντες κωνεῖου): II 199, 23 (λόγῳ ἀντὶ κωνεῖου) II 199, 24 (τὸ κ. πύομενος) I 146, 19 (οὐ φροντίζειν τοῦ κωνεῖου) I 260, 14.
 κωφοῦν (κεκωφωμένος τὴν τῆς ψυχῆς ἀκοήν): I 194, 18.
 κάφωσις (πρὸς τοὺς ἀσεβεῖς λόγους) . I 9, 22.
 λαλεῖν (θεοῦθεν τοὺς προφήτας λελαληκέναι): I 206, 12 [θεῖον πνεῦμα] I 87, 15 (τὸν τοῦ θεοῦ λόγον) II 76, 13. ×
 λαμπρότης (τῶν ἐνδύματων Ἰησοῦ): II 138, 21 (τῆς θεοῦσης) I 285, 19 (τῶν ἱματίων Ἰησοῦ) I 187, 14 (ἐν συνθέσει λέξεως) II 71, 7 (τῶν ἐν οὐρανοῖς) II 143, 14 (τῶν τοῦ Ἰωσήφ σωφροσύνης) II 392, 23 (τοῦ ἀληθινοῦ φωτός) . . . II 137, 20.
 λαός (βεβηλωθεῖς): I 7, 23 (Ἑβραῖον) I 200, 27. II 10, 10 (= Juden) I 101, 26. 102, 7 u. s. w. (ὁ πᾶς λαός Ἰουδαῖοι ὀνομαζόμενται) I 104, 12 (τῶν Ἰουδαίων) I 108, 23 u. s. w. — λέως (= Hebräer) I 208, 16 (τῶν Ἰουδαίων) II 257, 5. ×
 λατομητός (μνημεῖον): I 191, 3 (πέτρα) . I 191, 16.
 λατρεία (ἀληθής): I 129, 12 (ἀναγεγραμμένη) II 177, 21 (ἱερατικῇ) II 45, 27 (Ἰουδαϊκῇ) I 143, 13 (παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις) I 128, 20 (σεμνή) I 291, 29 (σεμνοτάτη) . . . I 200, 21.
 λατρεύειν δαίμοσι: II 220, 11 (εἰδώλοισι) I 7, 16. 10. 21. 23. 28. 28, 12 (τῷ θεῷ) I 9, 10 || II 12, 25. 273, 6 [νοητῶς] II 140, 27 (μὴ λ. κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα) II 214, 26 (τῷ μούχῳ) . I 7, 32.

λαχανώδης (τροφή): II 369, 10.
 λέγειν (τὰ ἔξω τοῦ θείου λόγον λεγόμενα): II 30, 4. ×
 λείμμα (χρησιμότητος): I 139, 9.
 λειτουργεῖν (λειτουργοῦντες τῷ θεῷ ἄγγελοι): II 324, 6 (τῷ βίῳ τὰ πρέποντα) *II 272, 2. 273, 22. 27.
 λειτουργία (θειοτέρα): II 292, 17 (Plur., τοῦ βίου) II 292, 15.
 λεξιθεῖον: II 104, 5. — Plur. I 156, 21. 333, 20. II 225, 14.
 λέξις (ἀποστολική): II 67, 9 (Ἐβραϊκή) I 86, 15 (ἡ „ἐπιουσίον“) II 366, 34 (εὐαγγελική) I 153, 14 (τῶν θείων γραμμάτων εὐτελής λ.) II 75, 22 (Ἡρακλείτου) II 215, 10 (Ἡροδότου) I 222, 17 (ἐν τῷ Ἡσαΐα) II 237, 9 (= Lesart) I 86, 2 (Ματθαίου) I 12, 6 (τοῦ νόμου) II 172, 23 (Παύλου) I 288, 12. II 19, 18. 80, 2 (Πλάτωνος) I 311, 17. 333, 29. 334, 3. II 78, 25. 79, 5. 89, 2 (προφητικῆ) I 274, 33 (= Schriftstelle) I 107, 28 u. s. w. (Σολομώντος) I 358, 10 (ἐπὶ τοῦ Σοφοκλέους) II 289, 13. — Plur. (ἀποστολικαί) II 374, 1. 387, 24. 388, 31 (τοῦ ἀποστόλου) II 67, 15 (Ἡρακλείτου) II 82, 21 (Πλατωνικαί) II 77, 21. *89, 19 (Πλάτωνος) II 87, 21. *90, 4. 192, 24. 193, 27 (προφητικαί) I 124, 29 (τῶν προφητῶν) II 133, 1. 164, 20. — vgl. λαμπρότης. ×
 λεοντοειδής (ἄρχων): II 101, 11. 191, 9. 16. 17 (ἄρχοντες) II 106, 19 (Μιχαήλ) II 100, 8.
 ληστάρης (Plur.): I 140, 25. 27. 167, 9.
 *ληστάρχος: I 140, 19. 22.
 ληστής (προκηρῖτων ληστής): *I 254, 3. 255, 23 ff. — Plur. (λησταίς Ἰησοῦν παρβαλῶν ὁ παρὰ τῷ Κέλ-

σῶ Ἰουδαίος) I 166, 23 ff. (οἱ τροφὰς λησταίς . . . παρέχοντες . . . κολάζονται) I 41, 21 (Χριστιανοί = λησταί nach Celsus) II 271, 15. ×
 ληστρικῶς (τὸν βοῦν λαβῶν): II 204, 4 (διαζῆν) II 44, 12.
 *λιθοξόος: I 103, 24. 106, 14.
 λίθος Plur.: II 311, 19 ff. (ζῶντες) I 38, 26 (τίμιοι) II 181, 4. — vgl. ἀείτης μακάριος. ×
 λιμός (in Judäa): I 206, 25. — Plur. II 247, 3. *259, 30. *261, 5.
 *λιμώττειν . . . I 319, 31.
 λιχνεία (ἀνθρωπίνῃ περιτῆν γνῶσιν): I 87, 31 (δαίμόνων) . I 226, 28.
 λίψ (ἐπὶ τὰ κατὰ λίβα ἤ) κατὰ νότον): II 94, 2.
 λογάς (λίθοι): I 191, 15 (οὐχ ἔθνος ἀλλὰ λογάδας πανταχόθεν, scil. ἐκλίξεται ὁ θεός) I 200, 28.
 λογικός (περὶ τῆς πίστεως ἀποδείξεις): II 156, 20 (βρώμα) II 210, 8 (γίνος) II 247, 9 || 297, 3 (θεμέλιον) I 283, 8 (ὄρος) II 138, 20 (πηγὴ δρυῶν) I 356, 12. — τὸ λογικόν I 293, 11. 25. 29. 294, 15. 296, 1. 346, 22. 347, 12. 362, 15. 373, 1. 11. II 278, 25. 288, 21 || 300, 13. 312, 10. 13 (= ὁ ἐπὶ πᾶσι θεός) II 289, 5. — Plur. I 293, 25. 294, 3. 331, 17. 344, 3. 8. 14. 347, 13. 19. 350, 21. 352, 5. 6. 356, 17. II 168, 29. 276, 7 || 312, 5. 371, 24. 389, 32. — οἱ λογικοὶ I 43, 5. 298, 26. 336, 15. — λογικῶς (ἀσθένειαι) II 389, 32. — vgl. εὐσέβεια ζῶον ἡγεμονικόν θεωρία θυσία ἱερονομία μάχαιρα ὄνομα τροφή φάρμακον φόνος χάρισμα ψυχή. ×
 λόγιος Plur.: I 65, 13. II 209, 10 (Αἰγυπτίων) II 23, 2. 30, 1 (τῶν μάγων) I 74, 20. — λόγια I 305, 25 (τῆς . . . ἀποκεκρυμμένης σοφίας) II 149, 15

(ἀπόρρητα τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας λόγια) II 31, 11.
 λογισμός: II 317, 18. 392, 10 (ἀναβαίνειν . . . τῷ λογισμῷ ἐπ' αὐτὸν τὸν ἐπὶ πᾶσι θεόν) II 269, 9 (γῆινος καιφιλοσώματος) I 35, 9 (οὐ λ. ἐν μύμηξι) I 354, 7 (πίπτειν τῷ λ. ἐπὶ τὴν γῆν) I 365, 21 (συγχυθεὶς τὸν λογισμὸν) I 343, 23 (κατὰ φύσιν) I 289, 12. — Plur. II 318, 2. 319, 28. 384, 27. 395, 30 (ἐνθεοὶ καὶ σωτήριοι) II 395, 11 (ἐνορθῶντος ἡμῶν καὶ τοῖς λογισμοῖς, scil. τοῦ θεοῦ) II 202, 15 (ἐφορᾶν τοὺς πάντων λογισμούς, scil. τὸν θεόν) I 295, 11 (συγχυτικοὶ λογισμοὶ) II 174, 13 (σύμμετροι) II 339, 3 (τεταραγμένοι) II 317, 1. — vgl. μολύνειν. ×
 λόγος = Wort: I 114, 5. 115, 1 || II 376, 19 (ἀπρόρητος) I 131, 6 (διαθήκης θεοῦ) I 21, 7 (εὐδότης λ. εὐχῆς) II 300, 14 (τῆς εὐχῆς) II 303, 22 (θεῖος) II 330, 3 (τοῦ θεοῦ) I 9, 1. 28, 24. 45, 3. 5 (Ἰησοῦ) I 164, 2. 165, 8. 15. 168, 30 || II 342, 10 (οὐκ ἐτρόγος) *I 257, 9 (πιστικός) *I 90, 18 (πνευματικός) II 303, 23 (προφητικός) II 223, 1 || 339, 13 (προφητῶν ἀληθῆς) I 206, 15 (Ἀριστοῦ) I 201, 21. II 156, 17. — Plur. (ἀποστολικοὶ) I 187, 16 (τοῦ Δαυὶδ) II 83, 26 (τῆς τῶν ἁγίων εὐχῆς) II 324, 14 (τοῦ Διὸς πρὸς τὴν Ἥραν = τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν ἕλην) *II 112, 20 f. (ἠθικὸν) I 69, 30 (θεῖον) I 23, 14 || 200, 30 (τοῦ θεοῦ) I 264, 6. II 128, 4. 10 || 371, 14 (θεοῦ) I 47, 15 || II 161, 29. 174, 23. 236, 30 || 366, 10 (λατρῶν) I 342, 13 (λατρῶν) I 288, 26 (τοῦ Ἰησοῦ) I 43, 19. 138, 17. 139, 8. 140, 11. 142, 31. 163, 31. 166, 1. 168, 20. 173, 8. 176, 24. 210, 24. II 208, 15 (καί-

νοί) I 96, 2 (κυρίον) I 98, 2 (μουσικοί) *II 92, 21 (μυστικώτεροι) II 29, 21 (ολιγοτρόγου) *I 257, 9. II (Παύλου) I 217, 13. 268, 8 (πιστικοί) I 124, 32 (Πλατωνικοί) II 88, 30 (Πλάτωνος) *II 85, 9 (της προνομίας) I 235, 5 (προφητικοί) I 67, 26. 82, 21. 198, 7. 212, 8. 274, 4. II 35, 9. 55, 27. 90, 6 || 302, 20 (προφητών) I 87, 34. 204, 22. II *103, 13. *104, 10. 162, 10. 164, 15. 251, 8 (σκοτεινοί) I 242, 3. II 162, 6 (σωτήριοι) II 357, 11 (του σωτήρος) II 302, 9 (του υιοῦ του Θεοῦ) I 34, 10 || II 80, 14 (Χριστιανῶν) II 8, 14. 98, 21. 100, 26. 102, 16 (ψευδεῖς) I 125, 7.
= Bericht, Buch, Erzählung, Rede (τῶν ἀγγέλων) I 317, 30 (ἀληθῆς) *I 54, 7. 126, 2. 203, 2. 319, 29. 333, 29. *II 121, 29. 144, 7. 218, 6. 221, 4. 13. 293, 3 (ἀποτακτικός) II 341, 5 (δευτέρος Κέλσου) II 293, 11 (καθ' ἡμῶν) I 218, 10. II 91, 30 (Ἰουδαίον πρὸς τοὺς πολίτας ἐαυτοῦ) I 177, 27 (ἀρχαιότατος Μωυσέως καὶ τῶν προφητῶν) II 182, 10 (τρίτος, τρίγενος) I 203, 9 (κατὰ Χριστιανῶν καὶ τῆς πίστεως αὐτῶν Κέλσου) I 185, 24 (= heil. Schrift) I 188, 17. 192, 4. 255, 15. 269, 19. 282, 6. 313, 20. 316, 27. 369, 17. II 17, 13. 24. 27. 20, 1. 61, 10. 13. 67, 3. 105, 23. 143, 27. 152, 12. 153, 15. 202, 20. 218, 8. 223, 14. 230, 16. 245, 7. 248, 4. — Plur. I 322, 11. II 178, 13. 183, 10 (ἡμέτεροι) I 216, 9. 330, 15 (ἡμῶν) I 366, 20 (θεῖοι) I 212, 14. 276, 24. II 16, 12. 41, 23. 118, 15. 119, 28. 184, 24. 223, 10. 228, 2. 236, 29. 242, 11. 272, 2 (Χριστιανῶν) II 208, 27.
= Beziehung, Grund, Schlussfolgerung, Sinn (α-

πόδητος) I 313, 28 [Plur.] I 82, 27. 84, 19. 27 (ἀργός) I 149, 5. 150, 10 ff. (ὄγις) I 149, 6. 253, 1. 298, 24. II 242, 7 [Plur.] II 266, 21 (ὁ τῶν σκιῶν πρὸς τὸ φωτίζον σῶμα) II 338, 10.
= Vernunft I 6, 2. 15, 17. 43, 1 || *61, 9. 63, 19. 66, 9. 84, 29. 34. 142, 27. 143, 3. 293, 25. 294, 20. 344, 3. 351, 8. 13. 353, 19. 355, 8. *16. 356, 17. 357, 18. 26. 358, 1. 6. 8. 362, 14. 371, 22. II 43, 24. 143, 19. 197, 19 (οὐδὲ λόγῳ ἐπιπτός ὁ θεός) *II 135, 18 ff. (= Wesen, ὁ τοῦ μαρτυρίου) I 27, 14.
= Glaube, Lehre I 41, 3. 18. 45, 5 || 60, 26. 63, 11. 64, 5. 68, 6. *72, 3. 78, 25. 31. 80, 20. 81, 26. 89, 33. 90, 6. 8. 97, 13. 105, 3. 115, 16. 123, 2. 131, 23. 140, 12. 143, 1. 156, 7. 163, 14. 167, 24. 168, 4. 199, 27. 28. 209, 26. 210, 5. 7. 32. 211, 7. 18. 212, 29. 213, 3. 214, 2. 17. *216, 15. 240, 11. 244, 16. 248, 5. 249, 6. 17. 251, 10. 22. 255, 27. 28. 260, 10. 262, 15. 16. 263, 23. *264, 16. 266, 13. 26. 267, 14. 269, 14. 19. 31. 270, 1. 15. 280, 18. 21. 298, 20. 326, 20. 329, 26. 342, 20. 353, 13. II 40, 24. 66, 3. 73, 9. 77, 20. 85, 27. 97, 24. 25. 28. 127, 2. 10. 18. 147, 3. 231, 17. 23. 248, 8. 262, 1. 266, 15. 267, 12 [Plur.] II 65, 24. *68, 19 (ἀρχαῖος) *I 67, 15 (ἀρχαιότερος) I 72, 6 (λόγον καὶ δόγματα) I 133, 23 (Ἐπικούρου) II 155, 1 (εὐσεβῆς) I 267, 7 (οὐ ἀπὸ τοῦ λόγου ἡμῶν) II 72, 7. 97, 25 (θεραπεία τοῦ λόγου) I 255, 3 (Ἰησοῦ) I 44, 19. 45, 9 || 78, 3. 302, 23. II 55, 13. 66, 21. 150, 22. 196, 12. 269, 16 [Plur.] II 66, 22 (Ἰουδαίων) I 73, 6. 135, 18.

II 55, 7. 160, 17. 269, 1 (Ἰουδαίων καὶ Χριστιανῶν) I 72, 19. 290, 8. 320, 22 (οὐ ἐν τῷ λόγῳ, ἐν ταῖς ἀφέσειν) II 67, 25 (παλαιός) *I 215, 5. 9 (τῆς περιτομῆς) I 73, 1 (Περσῶν) *II 92, 1 (προϊστάνμενος τοῦ λόγου) II 77, 15 (Στωϊκός) I 63, 7. II 142, 26 (συγγένεια τοῦ αὐτοῦ λόγου) *I 66, 25 (Χριστιανῶν) I 60, 9. 213, 12. 226, 5. 240, 12. 268, 11. 270, 5. 271, 15. 279, 3. II 21, 18. *68, 24. 28. 269, 25. 282, 12. 286, 10 [Plur.] II 267, 6 (Χριστοῦ) I 168, 3.
= Logos I 22, 27 || 51, 9. 53, 4. 62, 13. 63, 14. 66, 8. 11. 79, 8. 96, 7. 115, 9. 118, 1. 189, 32. 199, 3. 214, 10. 218, 5. 240, 18. 242, 1. 243, 14. 16. 245, 7. 12. 269, 26. 285, 17. 21. 287, 18. 288, 6. 289, 2. 295, 7. 32. 296, 18. 302, 27. 317, 19. 341, 2. 13. 342, 1. 355, 7. II 4, 26. 13, 6. 7. 16, 22. 39, 8. 43, 26. 61, 21. 24. 27. 72, 10. 79, 22. 115, 6. 19. 119, 10. 120, 3. 125, 26. 135, 6. 137, 8. 15. 29. 138, 13. 141, 23. 147, 7. 13. 19. 21. 150, 11. 16. 151, 10. 160, 27. 161, 32. 168, 17. 173, 15. 17. 174, 14. 29. 178, 12. 190, 10. 11. 193, 7. 199, 24. 217, 21. 221, 2. 228, 11. 256, 5. 285, 22. 286, 20. 288, 24. 289, 7 || 316, 17. 320, 9. 352, 24. 357, 12. 361, 12. 17. 364, 23. 389, 21 (ἀνάστασις τοῦ λόγου) II 60, 3 (ἄπτεσθαι τοῦ λόγου μετὰ πίστεως) I 98, 22 (δημιουργόν εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ λόγον) II 130, 22 ff. (διοικεῖ τὰ ὅλα) II 249, 3 (ἔμψυχος) I 43, 13 || 136, 13. II 88, 23 (ἔμψυχος καὶ ζῶν) I 272, 6 (ἔμψυχος καὶ θεός) II 4, 25 (ὁ ἐν τῷ Ἰησοῦ ἐπιδημήσας λ.) II 270, 24 (ἐπιδημία τοῦ λόγου) I 278, 11. 13.

279, 2 [εἰς τὴν ἡμετέραν ψυχὴν] 1374, 3 (ἐχθροὶ τοῦ λόγου) I 169, 11 (θεῖος) I 114, 5, 123, 10, 245, 11, 259, 20, 261, 17, 263, 27, 266, 15, 283, 1, 287, 13, 288, 10, 306, 16, 313, 23, 330, 21, 350, 1. II 30, 4, 71, 26, 77, 10, 119, 20, 136, 30, 147, 4, 149, 17, 150, 5, 6, 193, 6, 198, 2, 28, 221, 18, 235, 1, 240, 10, 244, 6, 265, 16, 267, 9, 269, 22 || 330, 11, 348, 6 (τοῦ λόγου ἰασημένου αὐτοῦς) I 170, 19 (ὁ ἀγαπῶν τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ) II 350, 18 (μὴ πάντων καλουμένων ὑπὸ τοῦ λόγου) I 257, 24 (τοῦ λόγου κατήγοροι) I 100, 28 (λόγος τις ἔγκειται τῷ σωματι) II 24, 5 (ὑπεράνω παντὸς λόγου λόγος) II 35, 6 (μισεῖν τὸν λόγον) I 96, 11 (διάφοροι τοῦ λόγου μορφαί) I 285, 23 ff. (προσταχθέντα τὸν λόγον πεποιμέναι πάντα) I 136, 6 (αὐτὸς [scil. ὁ θεός] γὰρ ἐστὶν ὁ πάντων τῶν ὄντων λόγος) *II 15, 24, 25, 23 (ἐν τοῖς προφήταις) II 74, 23, 75, 10, 76, 9, 121, 28, 122, 21 (πρωτότοκος) II 219, 18 | 303, 19 (ἐσθίειν τῆς σαρκὸς τοῦ λόγου) II 239, 21 (σαρκῶσι θεῖς) II 148, 26, 149, 1 (ποικίλος καὶ διάφορος ὁ τρέφειμος λόγος) II 365, 11 (φύσις τοῦ λόγου) I 287, 13, 14, 23, 294, 25. (θεὸς λόγος) I 120, 22, 256, 8, 373, 24. II 131, 28, 138, 7, 139, 16, 141, 22, 168, 20, 23, 193, 6, 233, 12, 254, 4, 292, 10 (ὁ θεὸς λόγος) I 158, 30 II 372, 2 (ὁ ἀθάνατος θεὸς λόγος) I 285, 15 (ὁ λόγος θεὸς καὶ θεοῦ τῶν ὄλων υἱὸς ἔλεγεν ἐν τῷ Ἰησοῦ) I 135, 25 (ὁ λόγος καὶ θεός) II 88, 19 (μονογενὴς θεοῦ θεὸς λόγος) II 283, 20 (ναὸς θεοῦ τοῦ λόγου...) I 137, 25 (πρω-

τότοκος θεὸς λόγος) II 119, 15. (λόγος θεοῦ) I 79, 1. II 24, 21, 115, 28, 137, 32, 148, 25, 162, 28, 174, 21, 219, 11, 225, 10, 234, 14, 25, 239, 15, 281, 4, 292, 4 || 339, 4, 7, 393, 24 (θεοῦ λ. ἐνανθρωπήσας) I 160, 4 (ὁ παρὰ θεοῦ λόγος) I 294, 21 (ὁ λ. ὡς θεοῦ λ. συνίσταται) I 213, 23 (θεοῦ ἐν τῷ Ἰησοῦ λόγος) II 257, 26 (διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ [scil. Ἰησοῦ] 23 (θεοῦ ἐν τῷ Ἰησοῦ λόγου θεοῦ) I 285, 13 (μονογενὴς θεοῦ λόγος) I 234, 3. II 227, 3 (πρωτότοκος λόγος θεοῦ) II 242, 26 (ὁ λόγος θεοῦ συνεύχεται πρὸς τὸν πατέρα τῷ ἡπ' αὐτοῦ μεσιτευομένῳ) II 320, 18. (λόγος τοῦ θεοῦ) I 15, 11 || 113, 27, 115, 5, 249, 15, 252, 19, 257, 29, 275, 27, 278, 13, 302, 21, 29, 316, 14, 340, 24. II 2, 12, 18, 8, 10, 12, 26, 55, 4, 76, 13, 88, 16, 130, 22, 133, 5, 135, 6, 138, 3, 141, 18, 148, 28, 150, 15, 192, 7, 194, 30, 202, 17, 221, 8, 224, 2, 228, 13, 236, 2, 241, 24, 242, 29, 248, 20, 251, 27, 256, 7, 285, 19, 292, 22 || 346, 20, 348, 2, 349, 13, 350, 19, 27, 369, 11 (ἀθάνατος) II 369, 21 (εἰς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος) II 345, 23 (ἐν γὰρ μάλιστα μετὰ τὴν οἰκονομίαν γεγένηται πρὸς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα Ἰησοῦ) I 136, 31; vgl. I 137, 3. = Ἰησοῦς II 229, 9 (τὸν λόγον τὸν Ἰησοῦν ἀνθρώπον γενομένον) I 165, 20 (= σοφία ζωσα καὶ υἱὸς θεοῦ) I 272, 6 (= υἱὸς τοῦ θεοῦ) II 5, 3, 8, 25, 23, 130, 22, 24, 190, 16, 196, 8, 224, 2, 227, 26, 230, 21, 231, 1, 234, 14, 292, 10, 24 (λόγος ἐπαγγελλόμενοι υἱὸν εἶναι τοῦ θεοῦ ἀποδεικνυμένον οὐ λόγον καθα-

ρόν) *I 158, 23 f. 159, 3, 5 (πατὴρ τοῦ λόγου) II 130, 23, 192, 8 (= Χριστός) I 271, 23 (λόγος Χριστοῦ) II 79, 23. (λόγος σπερματικός) I 85, 28 [Plur.] I 89, 4 (τοῦ θεοῦ, scil. Διός) I 321, 9 (λ. σπέρματος) II 182, 23. — vgl. ἀνεγνῶς ἀμυντικός, ἀνάπαυσις ἀντιληφίς ἀποβάλλειν ἀποκτείνειν ἀπορόβην ἀποστολικὸς ἀποτείνειν ἀποτρεπτικός ἀρχὴ ἀσεβῆς ἀτενίς ἀγῆ γένεσις γεωργός διάκονος δυσθεωρητός δυσληπτός δυσφημία δυσωπητικός ἐκχεῖν ἐνδιάθετος ἐνήθεσθαι ἐνθεός ἐξεδρός ἐξενγενίζειν ἐξωτερικός ἐπαγγέλλειν ἐπισάσκει ἐπιβουλεύειν ἐπιδημεῖν ἐπικρατεῖν ἐπισπείρειν ἐπιφαίνεσθαι ἐσωτερικός εὐαγγελικός εὐχεσθαι ζητεῖν θεώτης θεραπευεῖν θεωρεῖν θνητός λατρικός λατρός λοχύνει λοχὺς καθαίρειν καθολικός καταβαίνειν κατηγορεῖν κηρῶσειν κρατεῖν λαλεῖν μεταποιεῖν μονογενής μορφή μορφοῦν μυστικός νέμειν οὐσία πιστεύειν πληκτικός προσέρχεσθαι προφητικός προφορικός συγγένεια συμλήρωσις σωτήριος τραῦμα. × λοιμός (εἶδος λοιμοῦ) II 242, 1. — ὁ λοιμός (κατὰ τῶν ἀνθρώπων) II 247, 6 (ἐξ Ἀπόλλωνος) II 158, 20. — Plur. . . I 82, 29. λοιμώττειν . . . II 158, 16. *λοῦεσθαι (παρὰ τῷ Ἰωάννη, von Jesu Taufe): I 91, 32. λύνειν (ἀπεμφάσει): II 164, 3 (τὸ δόγμα) *II 284, 15, 285, 4 (τὰ Κέλσου) II 178, 10 (ψυχὴ λυθεῖσα ἀπὸ τῶν τῆς κακίας δεσμῶν) II 270, 3. × λυμὴ (τῶν ζῶων): II 216, 28 (τῶν καρπῶν) II 247, 5. λυπεῖν (οὐ λυπεῖ τὸν θεόν, scil. Dämonenverehrung): *II 222, 20, 228, 17. ×

*λύσις (τῶν ἔθθεν κακῶν = Ἠλύσιον πεδίον): Π 178, 25. <
 λύχνος (ἐπὶ γῆς): Π 11, 25.
 — Plur. (τοὺς λ. ἐκ γεϊτόνων ἐναγόμενοι) *Π 122, 26.

μαγγανεία: I 95, 12, 175, 1.
 *Π 227, 24. — Plur. I 111, 9, 173, 13, 174, 18, 231, 3, 232, 13. Π 9, 4, 42, 25, 29, 157, 2, 214, 10, 218, 25, 32.

μαγγανεύειν: I 122, 21. Π 108, 26, 276, 2.

μαγεία: I 74, 22, 89, 29, 90, 10, 109, 6, 122, 17, 19, 174, 12. Π 102, 17, 19, *107, 30, *109, 25, 29, 110, 2, 12, 151, 24, 276, 9. — Plur. I 304, 1 (εἰ δ' αὐτὸς ὦν [scil. Κέλσος] τῷ γραῦνατι κατὰ μαγείας βιβλία πλείονα) I 122, 18 (ἀλῶναι ὑπὸ τῆς ἐν Ἀπολλωνίῳ μαγείας οὐκ ἀγενεῖς τινὰς φιλοσόφους) . . . Π 110, 6.

μαγικός (γοητεία): *Π 107, 23, 108, 25 (πράγμα) Π 156, 14 (συγγραμματα) I 304, 2.

μάγος: I 89, 33 (Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς) Π 110, 4 (Σίμων) I 109, 6. Π 81, 17. — Plur. I 90, 9. Π 43, 2 (Αἰγυπτίων) Π 275, 30 (ἀπὸ ἀνατολῆς) I 91, 14 (δαίμοσιν ὁμιλοῦντες) I 110, 23 (ἐν τῷ εὐαγγελίῳ) I 109, 16, 23, 25, 110, 20, 111, 8, 26 (παρὰ Πέροσας) . . . I 74, 20.

μάθημα (τοῦ Ἰησοῦ): I 168, 9 (σεμνόν) *I 58, 6. — Plur. I *59, 23, 152, 2, 242, 8, 251, 24, 252, 22, 265, 9. Π 71, 3 (ἄγια) I 45, 13 (τῆς ἀθανασίας) I 254, 26 (Αἰγυπτία) I 73, 1 (Αἰγυπτίαν) I 243, 7 (ἀνθρώπων) I 228, 17 (ἀπλούστερα) Π 366, 14 (ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραμμάτων) Π 216, 26 (κατὰ δεσινδαμονίας) Π 38, 18 (ἐγκύκλια) I 253, 16 (Ἐλ-Origenes II.

λήνων) Π 84, 11 (ἔξωθεν) Π 84, 29 (θεῖα) I 219, 2 || Π 365, 12 (Ἰησοῦ) I 139, 18, 224, 21, 226, 1, 227, 1. (Π 86, 3) (περὶ Ἰησοῦ) I 267, 28 (καινά) I 96, 2 (Κέλσον) Π 102, 8 (σεμνά) *I 122, 8, 251, 24 (Σίμωνος) Π 81, 26 (τρόφιμα) Π 369, 18, 370, 21 (ψυχῶν) I 267, 9. — vgl. ἄγιος.

μαθητεία (τοῦ Ἰησοῦ): I 113, 22.

μαθητεύειν (τοῖς ἰδιώταις): I 65, 9 (τῷ Ἰησοῦ) I 136, 25 || Π 329, 20 (Χριστῷ) I 163, 9. — Pass. (πρὸς τὸ βαπτίζεσθαι) Π 303, 2 (τῷ εὐαγγελίῳ) I 43, 20 (Μωϋσεῖ) Π 45, 23 (σωτήρι) Π 361, 16 (αἱ δὲ τοῦ θεοῦ Χριστῷ μαθητευθεῖσαι ἐκκλησίαι) I 227, 8.

μαθητής: Π 341, 3, 393, 7. — Plur. (Ἰησοῦ) I 34, 23 || 208, 9. Π 89, 30, 149, 13, 185, 31, 198, 13, 202, 19, 209, 21, 231, 24, 260, 13, 269, 27 || 302, 6, 341, 6 [γνήσιοι] I 255, 5. Π 269, 16 [ἐνδεκα] Π 361, 9 [ἴδιοι] Π 13, 3 (Χριστοῦ) I 36, 26. <

μαίνεσθαι (νοσῶν ἢ μεμηνώς οὐδεὶς θεῶ φίλος): *I 287, 10, 289, 8. <
 μαινόλας (Διώνυσος): I 219, 21.

*μάκαρ Plur. (μακάρων νῆσοι): Π 178, 24 (μακάρων χώρα) Π 45, 12, 54, 13.

μακαρίζειν: I 15, 1 || Π *243, 27, 274, 15 || 343, 5. — Pass. . . Π 87, 11, 14.

μακάριος: I 98, 10, 285, 5. Π *161, 10 || 318, 14 (ἀπόστολος) Π 68, 14 (ζῆν) I 165, 30 (κατάστασις) Π 357, 9 (λίθος) *Π 104, 1, 106, 15 (τέλος) I 271, 23 || Π 361, 19. — Neutr. I 18, 21 || Π 28, 7. — Plur. I 27, 20 || *250, 27, *252, 17, 302, 19. Π 5, 19, 126, 13, 131, 23 || 301, 10, 399, 10 (ἄγγελοι) Π 400, 3 (οὐ πάντες ἄγγελοι ἄγγελοι

λέγονται εἶναι τοῦ θεοῦ ἀλλὰ μόνοι οἱ μακάριοι) Π 241, 31 (ἡ αὐτῆ ἀρετῆ ἐστι τῶν μακαρίων πάντων) I 298, 27 (φῶς τῶν μακαρίων) Π 75, 18. — Neutr. I 293, 26. — Superl. Π 318, 4. — μακαρίως (ἀγαθῶν) Π 115, 14. — vgl. διεξαγωγή ζωῆν πνεῦμα προφήτης. <
 μακαριότης: I 4, 4, 40, 6 || 254, 11, 262, 9. Π 132, 26 (ἀνάπανσις οἰκεία τῇ μακαριότητι) I 43, 12 (ἀνωτάτω πάντων) Π 115, 6 (ἐπεσεῖν τῆς μακαριότητος) Π 115, 14 (τοῦ θεοῦ) Π 225, 13 (παρὰ θεῷ) I 243, 25. Π 196, 8 (τοῦ θεοῦ εἰς μακαριότητα κλήσις) I 292, 11 (τῶν μαρτύρων) I 27, 16 (ἐγγυνομένη ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν) . . . I 279, 1.

μακαρισμός: I 14, 6. — Plur. I 186, 8, 194, 30 || Π 340, 31.
 μακροθυμεῖν . . . I 40, 15.
 μακροθυμία . . . I 161, 13.
 μακροθύμος (θεός): I 40, 14 (Χριστός) I 40, 15.
 μακροσκιος (Compar., γνώμονες) . . . Π 338, 12.
 μακρύνειν (ἐαυτοὺς ἀπὸ τοῦ θεοῦ) . . . Π 57, 13.
 μάλαγμα . . . I 256, 1.
 μανικός (κατάστασις): (Π 155, 24). — μανικώτερον *Π 98, 23, 99, 6.
 μανός (πόροι): Π 155, 18.
 μαντεία: I 88, 7 (Ἀπόλλωνος) *I 221, 3 (πάσης μαντείας καταφρονεῖν) Π 46, 18 (τρόπος τῆς μαντείας) I 360, 16. — Plur. I 87, 26, 143, 30, 204, 26, 233, 1, 360, 11, 361, 3. Π 4, 2, *263, 25 (ἀπὸ δαιμόνων) . . . Π 160, 7.

μαντεῖον (Plur.): I 88, 1. Π 155, 8, 13, *160, 31, *263, 7, *277, 28.
 μαντεύεσθαι: I 205, 17, 361, 5. Π 3, 12, *81, 3, *82, 6, 156, 10, 158, 27.
 μάντευμα (Plur.): Π 155, 16.
 μαντικός (ἀετός): I 364, 23, 26 (ἀνθρώποι) *I 359, 22 (δαίμονες) I 232, 17 (δρά-

κων) I 364, 24. 26 (ζῶα)
 *I 359, 23. 362, 7. 12. 21.
 366, 9 (ἐν ἡμῖν) I 367,
 17 (θεοῖ) I 360, 17 (ἑέλ-
 σος) II 152, 2 (ὄρνεις) I
 363, 12 (ὄρνιθες) *I 361,
 21 (πνεῦμα) I 222, 1 (ψυ-
 χή) I 365, 3. — **μαντική**
 *I 361, 1. 366, 25 (Ἀπόλ-
 λωνος) *I 221, 25 (διὰ
 ζῶων) *I 360, 14 (ἐν τοῖς
 ἀλόγοις ζῴοις) I 365, 19
 (δι' ὄρνιθων) *I 360, 15.
 362, 13. 18. — **μαντικῶς**
 (διδάσκειν) . I 361, 24.
μάντις (Plur., παρὰ τοῖς
 ποιηταῖς) . I 328, 27.
μάρathon (τῶ μαράθῳ
 εἰς ὄξωπιαν καὶ ταχυ-
 τῆτα κινήσεως χρῆσθαι):
 I 357, 14.
μαρμαρνή Plur.: *II 136,
 16. 137, 19 (τῆς γνώσε-
 ως) II 88, 5 (τοῦ θεοῦ
 λόγου) . . I 285, 19.
μαρτυρεῖν (vom Martyrium):
 I 14, 22. 29. 32. 15, 17.
 46, 28. 47, 4 [τῶ χριστι-
 ανισμῷ ἕχρι θανάτου]
 I 60, 16. ×
μαρτυρία (ἀπὸ θεοῦ): II
 227, 26 (Ἰησοῦ) I 27, 4.
μαρτύριον: I 11, 8. 12, 25.
 14, 21. 15, 7. 16, 25. 24,
 7. 29, 5. 31, 19 (ἀγῶν
 τοῦ μαρτυρίου) I 30, 17
 (γένος τοῦ μ.) I 26, 3
 (ἔξοδος τοῦ μ.) I 26, 8
 (ἡμῶν) I 38, 28 (ἐν μαρ-
 τυρίῳ θάνατος) I 47, 1
 (λόγος τοῦ μ.) I 27, 13
 (οὐράνιον) I 17, 12 (πο-
 τήριον δὲ σωτηρίου ἔθος
 ὀνομάζεσθαι τὸ μ.) I
 24, 19. 23 (εἰς τὸ μ.
 προσθῆμα) I 36, 11 (προ-
 τρεπόμενα ἐπὶ μαρτύ-
 ριον) I 30, 10 (ῥωμα-
 λέον) I 20, 25 (ἐν μαρ-
 τυρίῳ τελευτή) I 24, 13
 (ἐν φανερωῦ μ.) I 19, 9.
 — vgl. **βάπτισμα καταπί-
 τεῖν**. ×
μάρτυς (= Zeuge): *I 171,
 27. 195, 8. *II 36, 11
 [ἀξιόχρεως] *I 92, 3
 [θεὸς μάρτυς τοῦ ἡμε-
 τέρου συνειδότος] I 96,
 16. — = Märtyrer (Στέ-

φανος) II 315, 18. — Plur.
 I 14, 4. 15, 2. 4. 19, 16.
 28, 5. 32, 11. 46, 23 (τί-
 μιον αἶμα τῶν μαρτύ-
 ρων) I 46, 27 [τῆς ἀλη-
 θείας] II 258, 31 [ὁ τῶν
 μαρτύρων θάνατος =
 τὸ τοῦ σωτηρίου ποτή-
 ριον] I 26, 14 [τῶν μαρ-
 τύρων μακαριότης] I 27,
 15 [τέκνα μαρτύρων] I
 35, 27 [ἐν Χριστῷ] I 14,
 18. 39, 23.
μάταιος (ὕλη): I 7, 22. —
 Neutr. I 159, 22. 256, 14.
ματαιότης (νοημάτων καὶ
 λέξεων) . . II 50, 15.
μάχηρα (Plur., λογικαί): II
 35, 24. ×
μεγαλειότης (τοῦ θεοῦ): I
 258, 19. II 139, 5.
μεγαλόδωρος (ὁ θεός): I
 4, 15.
μεγαλόνοια: I 64, 4. II 76,
 28. 89, 15.
μεγαλοποιεῖν: I 85, 7.
μεγαλοπροσῆνη (θεία): I
 64, 4.
μεγαλοφνῆς (φύσις): I 80,
 12. — Neutr. I 301, 26
 (τοῦ δόγματος) II 182,
 23. — **μεγαλοφνῶς** I 52,
 14. II 10, 30. 193, 4. —
 Compar. I 75, 12 || II 337,
 6. 403, 8. — Superl. I 311,
 1. II 239, 7. ×
μεγαλοφωνία (Ἰησοῦ οὐκ
 ἐν λέξεσιν ἀλλ' ἐν πράγ-
 μασι): I 195, 4 (Χριστι-
 ανῶν) . . . I 253, 17.
μεγαλόφωνος (λόγοι): II
 147, 23. — **μεγαλοφώνως**
 II 225, 14. 275, 13.
μεγαλοψυχία: I 153, 18.
 165, 26.
μεγαλόψυχος (ἄνδρες): II
 281, 1. — **μεγαλοψύχως**
 I 319, 21.
μεγεθύνειν (τὰς ἐαυτοῦ χά-
 ριτας μεγεθύνων θεός):
 I 4, 16.
μέθη (ἡ ἀπὸ κακίας): I 268,
 10 (μεθύνειν μέθην) II 379,
 23. — Plur. . II 343, 8.
μεθοδεία (Plur.): II 393, 11.
μέθοδος (καινή): I 118, 2.
 — Plur. . . I 289, 2.
μεθόριος (Neutr., vom Kör-
 per Jesu nach der Auf-
 stehung) . . I 184, 12.

μείωσις: II 367, 19 (ακρα-
 τος) . . . II 368, 1.
μελαγχολῶν . I 183, 14.
μελαγχολία . II 309, 23.
***μέλισσα** Plur. (den Men-
 schen von Celsus gleich-
 gestellt) . . I 350, 24 ff.
μέλλειν (ἡ περὶ μελλόντων
 ἀπαγγελία): II 80, 17 (δη-
 λούν τα μέλλοντα) I 366,
 22 (εἰδέναι τα μέλλοντα)
 II 315, 10. — vgl. **βασι-
 λεία γνώσις διορατικός**
προγινώσκεις πρόγνωσις
προγνωστική προεπεῖν
προλέγειν. ×
***μελωδία** (Plur.): II 276, 17.
 30. 277, 21. 278, 1.
μερῶζειν: I 327, 12. II 12,
 15. — Pass. . I 234, 26.
μερισμός (τῶν ἐπι γῆς): II
 30, 8. 31, 2 (γλώσσης) II
 240, 1 (τῶν τῆς Αἰγύπ-
 του νομῶν) II 29, 26.
 — Plur. . . I 327, 19.
μέρος (θνητικὸν τῆς ψυχῆς):
 II 52, 3. — Plur. (τὰ ἄρ-
 σενα) II 199, 21 (τῆς γῆς)
 *II 26, 9 ff. 32, 14. 33,
 29. 34, 7 (τοῦ σώματος)
 *II 274, 25 ff. [ἴσθαι τῶν
 μερῶν τὰ παθήματα] *II
 274, 31. 275, 26 (τῆς ψυ-
 χῆς) II 51, 22. ×
μεσιτεύειν (Pass.): II 320,
 19.
μέσος (δύναμις προγνωστι-
 κή): II 157, 5 (θάνατος)
 II 247, 24 (τὸ τῶν δαι-
 μόνων ὄνομα οὐδὲ μέ-
 σον) II 5, 16 (πράγματα)
 II 277, 14 (τὸ τα μέλ-
 λοντα προγινώσκειν) I
 369, 1. — Neutr. (ὁ πό-
 θος, scil. τοῦ σώματος)
 II 265, 8. — Plur. I 182,
 17. 366, 18. ×
μεταβαίνειν (ἐπ' ἄλλους τῆν
 τοῦ θεοῦ εἰς μακαριό-
 τητα κλήσιν μεταβεβη-
 κέναι): I 292, 11; vgl.
 II 54, 28 (ὁ λόγος κατὰ
 γενεὰς εἰς ψυχὰς ὁσίας
 μεταβαίνων) I 275, 27 (ἡ
 σοφία τοῦ θεοῦ εἰς ψυ-
 χὰς . . ὁσίας μεταβαί-
 νουσα) I 279, 16. ×
μεταβάλλειν (τοὺς ἀμαρ-
 τανειν πεφονκῶτας . . οὐ-
 δεῖς ἄν . . πάντα μετα-

βάλοι): *I 259, 10 ff. — intrans. (ἐπὶ τὸ βέλτιον) II 171, 3 (οὐ μεταβάλλει ὁ θεὸς εἰς σῶμα θνητόν) *I 287, 4 ff. (εἰς θεόν, von Jesus) I 237, 10 (εἰς αἰθέριον καὶ θείαν ποιότητα) I 237, 17 (ἐκκλησιαί τῶν μεταβαλλόντων ἀπὸ μυρίων ὄσων κακῶν) I 121, 22 (ἀπὸ τῆς χύσεως τῆς κακίας) II 59, 3 (πάντα εἰς πῦρ) II 288, 23 (ἐπὶ φύσιν κρείττονα) II 24, 27. — Pass. (μεταβάλλεσθαι τὰ τῆδε) *I 278, 7 ff. <

μετάβασις (τοπική, Ἰησοῦ): II 350, 17. — Plur. (Ἰησοῦ) I 217, 27 (τοπικαί) II 20, 27.

μεταβαζέειν: II 209, 16 (θειότητα μεταβιζέουσαν τὴν ἐπὶ Ἰουδαίους τοῦ θεοῦ ἐπισκοπήν ἐπὶ τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπ' αὐτὸν πιστεύοντας) I 134, 16.

μεταβλητός (θεὸς Στωϊκῶν): I 72, 16. 267, 5 (κόσμος) I 339, 10 (οὐσία) II 368, 18 (ὕλη) II 146, 20.

μεταβολή: I 262, 13. 14 (ἀξιόλογος) I 248, 2 (οὐ πάντες ἀνθρώποι ἀπαράδεκτοί εἰσι τῆς παντελοῦς μεταβολῆς) I 259, 19 (τὸ ἀπολλύμενον εἰς μεταβολὴν διαμένει) I 332, 9 (εἰς τὸ βέλτιον) I 259, 27 (ἐπὶ τὸ βέλτιον) II 19, 13 (κακίστων βίου) I 263, 15 (μ. οὐκ ἐν τῷ θεῷ) II 133, 3 (θεοῦ εἰς ἀνθρώπους κατιόντος) *I 284, 6 ff. (τῆς Ἰησοῦ ψυχῆς) I 288, 1 ff. (ἀπὸ τῆς κακίας) II 276, 8 (ἀπὸ τῆς χύσεως τῶν κακῶν) II 61, 7 (ἐπὶ τὸ κρείττον) II 257, 14 (τοῦ σώματος Ἰησοῦ) I 238, 8 (ἀγαθῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς) I 234, 7. — Plur. (τῶν ἐπὶ γῆς) I 110, 3 (μεταβολὰς φαμεν γίνεσθαι ποιότητων τῶν ἐν σώμασιν) I 330, 3. <

μεταγινώσκειν: *I 193, 28. II *161, 13. *169, 26. *176, 29. 261, 9. <

μεταδίδωμι (ἀεὶ γὰρ ὁ θεὸς μεταδίδωμι τοῖς δυναμένοις μετέχειν αὐτοῦ τοῦ ἴδου πνεύματος): II 139, 29. <

μεταδοτικός (Neutr.): I 269, 24.

μεταλαμβάνειν (τοῦ ζῶντος ἄρτου): (II 114, 23) (τῆς καλουμένης θείας δόξης) II 64, 1 (τῶν δημοτελῶν ἑορτῶν) *II 238, 18 ff. (τῶν σαρκῶν παιδίου) II 97, 24 (τῆς θείας σοφίας) II 84, 5 (δαμονίων τραπέζης) II 241, 7. <

μετάλλων . . . II 311, 20.

μεταμέλεια (ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις): I 139, 21 (οὐ μ. θεοῦ) II 129, 3. <

μεταμέλειν (von Gott): *II 124, 19. 128, 23. <

μεταμορφοῦν Pass.: II 319, 1 (ἄγιοι) II 349, 3 (von Jesus) I 186, 1. 187, 14. II 148, 5. 149, 9. 12 (μῦθοι) II 46, 16 (πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ) II 148, 9 (σῶμα Ἰησοῦ). . . I 186, 24.

μεταμόρφωσις (Ἰησοῦ): I 218, 1 [καθ' ἐκάστην γραφήν] II 149, 10 (τοῦ λόγου ἐπὶ τὸ ἐνδοξον καὶ θεϊότερον) I 286, 3. — Plur. (τοῦ Ἰησοῦ) I 286, 8.

μετανοεῖν: I 258, 5 || II 329, 5. 10. 363, 2. 379, 15. 19. 380, 2.

μετανοία: I 21, 29. 22, 1. 256, 4. 259, 4. 263, 15 | II 327, 30 (Ἰησοῦ τοῦ κηρύξαντος μετάνοιαν ὅλη τῷ κόσμῳ) II 206, 21 (Ἰωάνν τὸν κηρύξαντα μετάνοιαν). . . II 206, 20.

μεταποιεῖν (scil. ὁ λόγος): I 261, 9 [μετεποίησε μνηρίας ὅσας ψυχὰς ἐπὶ τὴν κατ' αὐτὸν θεοσεβείαν] I 79, 3 [πᾶσαν ψυχὴν εἰς τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα] II 288, 25 (τὸ σεμνὸν τοῦ λόγου Ἰουδαίων, scil. ἡ πρόνοια). I 302, 11.

μεταποίησις (τὰ δεόμενα μεταποίησεως): I 302, 11.

μετασαλεύειν (δόγματα): I 128, 26.

μεταφράζειν (ἐπὶ τὸ γελούτερον τὰ γεγραμμένα). . . I 315, 9.

μεταχωράττειν (τὸ εὐαγγέλιον τριχῆ καὶ τετραχῆ καὶ πολλαχῆ): *I 156, 2. 5 (τὰ εὐαγγέλια) II 156, 11 (τὴν εὐσεβείαν) *II 62, 15.

μετενοσηματοῦν (περὶ ψυχῆς μετενοσηματομένης μῦθος). II 54, 2.

μετενοσηματώσις: I 66, 4. II 31, 8 (ἢ περὶ μετενοσηματώσεως ἀνοία) I 267, 11 (οὐ τὴν μ. εισάγοντες) II 105, 15 (ἢ μυθική μ.) I 71, 22 (τῆς μ. παρακούσαντες) *II 182, 30 (ἢ Πλάτωνος μ.) I 286, 24 (μ. ψυχῆς) II 245, 24.

μετέχειν (τῆς ἀρᾶς): II 180, 6 (τῶν ἐν τῷ βίῳ) *II 271, 25. 272, 24 (ὡν δαίμονες ἔχουσι) *II 272, 5 (τῶν δημιουργημάτων) II 274, 11 (οὐ μετέχει ὁ θεὸς σχήματος, οὐδὲ κινήσεως οὐδὲ οὐσίας) *II 134, 15 ff. (θεοῦ) II 139, 30 (θεότητος) II 215, 14 (τοῦ χρισματος) II 151, 1.

μετεωρίζειν (ψυχὴν): I 132, 13. — Pass. (ὑπὸ τοῦ λόγου μετεωριζόμενος) I 285, 21.

μετοχή (τοῦ αὐτολόγου): II 44, 1. 168, 27 (θεότητος) I 234, 3 (τοῦ λόγου) II 2, 12. 88, 24 (υἱοῦ τοῦ θεοῦ) II 119, 5 (τοῦ ἀληθινοῦ φωτός) II 11, 20.

μέτοχος (Plur., Χριστοῦ): I 11, 17 || II 150, 34.

μηλόβοτος (Δημοκρίτου μηλόβοτον ἔασαντος τὴν οὐσίαν). . . I 165, 1.

μηνεῖν (μηνιόντος, ἢ οὐτως ὀνομάσω, τοῦ θεοῦ): II 171, 9.

μαινείν (ἑαυτοὺς λόγῳ): I 11, 9 (εὐσεβείαν τῆ εἰδωλολατρείᾳ) II 87, 27. — Pass. (τῷ τῆς ἀρνήσεως πταίσματι) I 18, 6 (τὰς ἀγῆς τοῦ ἡλλου ἐν τοῖς

βορβόροις) Π 143, 1 (θείαν φύσιν) . Π 142, 28.
μιαυφονία (Plur.): Π 280, 24.
μιαρός (Neutr., τὸ κριώως):
 I 238, 4. ×
μιαρότης (τὸ γεννητικὸν τῆς μιαρότητος): I 238, 5.
μάσμα (τὸ ἴδιον πνεῦμα εἰς τοσοῦτον μάσμα ἐμβαλεῖν): *Π 142, 22. 27. — Plur. . . Π 156, 28.
μιασμός: I 10, 16 (τοῦ νοῦ) Π 88, 6.
μῆγνυσθαι (θυγατράσι, von den Persern): Π 151, 32 (ὡς καλῆ αὐτῆ, scil. μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ) *I 90, 13 (τῆ παρτιχοσύχ, Beschuldigung der Christen) Π 97, 27.
μικρότης (τῶν ἀνθρώπων, συγκριτῆ τῆ ὑπεροχῆ τοῦ θεοῦ): I 293, 18. 19. 294, 1.
μίμημα (τὸ οἰονεῖ πορὰ τὰ λογικὰ μ.): I 352, 5. — Plur. (τῆς θεϊότητος) Π 84, 17 (τῶν ἀληθινῶν θεῶν) Π 84, 16 (τοῦ πρωτοτόκου) . . Π 234, 26.
μίμησις . . . I 351, 18.
μίμος (Plur., οἰόμενος μίμους γράφειν ἢ τινα σκώματα, scil. Κέλλος): Π 144, 9.
μίξις (μὴ ἀπὸ μίξεως ἀλλ' ἀπὸ παρθένου γεννηθῆναι): I 191, 12 (ἐκ μίξεως τῶν ἀδρόνων ταῖς γυναῖξί) I 88, 28 (καθαρεύειν . . ἀπὸ πάσης μίξεως) Π 199, 18 (τόπος τῆς <οὔ> παρανόμου μίξεως) Π 398, 8 (γὺν χωρὶς μίξεως σφίξει τὴν διαδοχὴν τῶν γενῶν) I 88, 25. — Plur. (ἀναγνοῖ) I 85, 9 (πρὸς τὰς . . γυναῖκας, von den Christen) Π 109, 9.
μῆσπάρθενος (von der Sphinx) . . I 92, 19.
μῆσθρον (Plur.): Π 218, 23.
μισητικὸς (προαίρεσις): I 320, 12.
***μισθαρεῖν** (εἰς Αἴγυπτον, von Jesus): I 79, 28. 89, 30 (ἐν Αἴγυπτῳ) I 81, 7.
μῆμα (Plur., πάτρια, bei den Ameisen): *I 355, 5.
μνημεῖον (Plur.): I 145, 21.
μνημονεύειν (τοῦτο . . μόνον ἀπὸ τοῦ Παύλου ἔοικε ἐμνημονευέσθαι ὁ Κέλλος, scil. Gal. 6, 14): Π 68, 3. ×
μνησικακία: Π 319, 13. 396, 6.
***μνηστεύειν** (τοῦ μνηστευσαμένου αὐτὴν τέκνονος) . . . I 83, 18.
μοιχεία: Π 380, 28 (ἀποχὴ τῆς μ.) Π 213, 25. 28 (τῆς παρθένου καὶ τοῦ Πανθήρα) *I 83, 19. 20. — Plur. (μοιχείας . . ἀφιέναι) . . . Π 381, 14.
μοιγεύειν (ἐκκλίνουσι τὸ μοῖ τὰ τοῦ Κιτιεύς Ζήνωνος φιλοσοφούντες): Π 213, 6 ff. (κολάζειν τοὺς μοιγεύσαντας) Π 177, 13 (Πανθήρα μοιγεύσαντος καὶ παρθένου μοιγευθείσης) *I 85, 8.
μολιβδῖς (Plur., τῆς κακίας): Π 156, 26.
μόλυβδος (ὁ ἀπὸ τῆς κακίας) . . . I 283, 22.
μολύνειν: I 11, 6. 19 (τοὺς ἀκούοντας) Π 164, 20 (τὸν λογισμόν) I 42, 27 (τοὺς λογισμούς) Π 317, 11 (οὐδὲν τῶν θετῶν νόμων) Π 292, 13 (τὴν . . ὑπόληψιν) Π 214, 22. — Pass. Π 390, 10 (ὑπὸ τῶν ἐνθυμημάτων τῆς κακίας) Π 196, 15 (οὔτε τὸ θεῖον μολυντέον) Π 278, 14 (τὸ καλόν) Π 342, 7 (καρδία μεμολυσμένη) Π 139, 12 (κόσμος μολυνόμενος) . . . I 339, 8.
μολυσμός: I 10, 13. 14. 40, 14.
μονογενής: Π 344, 26. 362, 2. 386, 8 (ἀλήθεια) Π 279, 4 (τοῦ θεοῦ) I 11, 17 | Π 12, 10. 12. 230, 8. 23 (θεοῦ) Π 215, 13. 283, 24 (θεοῦ = θεὸς λόγος) Π 283, 20 (θεοῦ λόγος) I 234, 3 (λόγος) Π 348, 18. 349, 8 (υἱὸς τοῦ θεοῦ) Π 231, 18 (ὑμνοῦμέν γε θεὸν καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ) Π 283, 21. — (= μόνον) Π 204, 19. — vgl. ζῶν. ×
***μονομαχία** (Plur., δύο υἱῶν θεῶν) . . . Π 144, 1.

μορμολύττεσθαι (μὴ μορμολύττεσθαι ἡμᾶς ὁ Κέλλος) . . . Π 252, 4.
μορφή (ἀετοῦ): *Π 100, 14 (ἐνδοξος) Π 138, 20 (θειστέρα) Π 147, 17 (θεῶν) Π 256, 10 (πρωτῆ) Π 138, 19. — Plur. (δαμόνων) Π 277, 10 (θεοῦ) *Π 212, 15. 216, 4 (δάφοροι τοῦ Ἰησοῦ) Π 147, 3. 149, 19 [τοῦ λόγου] I 285, 23 ff. — vgl. ἀρχοντικός. ×
μορφοῦν (vom Logos): I 261, 9. — Pass. Π *100, 5. 116, 8 || 348, 19. 349, 9 (ἀγάματα ὑπὸ λόγου . . μορφοῦμενα ἐν ἡμῖν) Π 234, 26 (θεὸς ὑπὸ ἀνθρώπων μορφοῦμενος) I 236, 16 (μορφοφωμένοι εἰς τὴν . . θεῶν μορφήν) Π 256, 9 (μορφοθήνα κατὰ λόγον) Π 138, 12.
μοσχοποιῖα: I 7, 31 || Π 331, 16.
μόσχος: I 7, 32 (μόσχον κατασκευάζειν) I 195, 21 ff.
μουσικός (Αἰγύπτιος, Κέλλος): *Π 109, 24 (θεωρηματα) *Π 92, 23 (λόγοι) . . . *Π 92, 21.
μύδος (ἀναξαγορείας μύδρον διάπυρον λέγοντες εἶναι τὸν ἥλιον): Π 12, 7.
μύνειν: I 255, 5. — Pass. *I 216, 9 (ἐν Αἴγυπτῳ) Π 93, 8 (τὰ μυστήρια) I 254, 28.
μύνειν (αἰσθήσει): *Π 186, 19 (αἰσθήσει) *Π 189, 19 (τοὺς ὀφθαλμούς τῆς αἰσθήσεως) *Π 190, 1. 195, 29 (τοὺς ὀφθαλμούς τῆς νυχτὸς, διὰ τὴν ἀμαρτίαν) Π 190, 5. — intrans. (ὁ τῆς αἰσθήσεως ὀφθαλμός) . Π 190, 13.
μυελός (ὄφρις, ὡς οἱ πολλοὶ φασί, γίνεται ἀπὸ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, scil. ἀνθρώπου νεκροῦ): I 330, 17.
μυθεύειν (Pass., δὴκην τῶν μυθευομένων Τιτάνων): I 302, 16.
μυθικός (ἀναπλάσματα): Π 260, 15 (Πηγαντες) Π 98, 16 (ἰχώρ) I 162, 2. —

μονογενής: Π 344, 26. 362, 2. 386, 8 (ἀλήθεια) Π 279, 4 (τοῦ θεοῦ) I 11, 17 | Π 12, 10. 12. 230, 8. 23 (θεοῦ) Π 215, 13. 283, 24 (θεοῦ = θεὸς λόγος) Π 283, 20 (θεοῦ λόγος) I 234, 3 (λόγος) Π 348, 18. 349, 8 (υἱὸς τοῦ θεοῦ) Π 231, 18 (ὑμνοῦμέν γε θεὸν καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ) Π 283, 21. — (= μόνον) Π 204, 19. — vgl. ζῶν. ×
***μονομαχία** (Plur., δύο υἱῶν θεῶν) . . . Π 144, 1.

μυθικώτερον I 131, 7. 199, 28. II 46, 13.
 μυθολογείν: I 71, 25. *314, 8. II 106, 20. — Pass. *I 315, 25. 323, 29. 324, 1. II 43, 9.
 μυθολογία (Ιουδαϊκή): I 175, 27. II 180, 13. — Plur. (Ιουδαίων) . I 132, 23.
 μυθοποιεῖν: II 60, 7 (Αθηναίων . . . ἐμυθοποίησαν οἱ Ἑλλήνων λόγοι) II 282, 24 (τὴν μοιχείαν τῆς παρθένου καὶ τοῦ Πανθήρα) I 83, 20.
 μυθοποιΐα (περὶ τὸν λεοντοειδῆ . . .): II 191, 17 (στρατεία στρατεία παραταττομένη) II 111, 14. — Plur. . . I 77, 8.
 μῦθος (= Sage, Märchen): I 121, 15. *306, 27. 308, 30. 311, 6 ff. 312, 15. 17. 20. 321, 21. *II 104, 3. 106, 22 (περὶ τῶν ἐκπυρώσεων) I 71, 14 (περὶ τοῦ Διός) I 238, 27 (θεῖος) *II 203, 11 (περὶ τῶν νομιζομένων θεῶν) I 69, 4 (Ἑλλήνων περὶ θεῶν) I 73, 19 (= τὰ Ἰουδαίων γραμματα) II 58, 3 (παρὰ Πλάτωνα) I 312, 22. II 181, 10. 27 (Πλάτωνος) I 313, 3 (περὶ ψυχῆς μετασσωματομένης) II 54, 2. — Plur. I 65, 7. 15. 89, 12. 121, 18. *178, 19. *181, 20. 23. 25. 224, 23. 312, 20. 320, 26. 321, 12. 324, 4. *9. *17. II *60, 15. 26. 102, 27. *146, 26. 191, 2. *260, 13. *261, 26 ff. 283, 7. 8 (Ἑλληνικολ) I 89, 19 (Ἑλλήνων) II 284, 28 (Ιουδαίων) I 132, 12 (κενοί) I 71, 27 (Ὀμήρου) I 119, 14 (περὶ Ὀσirin καὶ Ἰσιν) II 42, 19. 20 (παλαίος) *I 121, 6. ×
 μυκᾶσθαι (vom Stier des Phalaris): I 337, 16. II 22, 13.
 μυκτηρίζειν (Pass.): I 18, 14.
 *μυρμηξ Plur. (μυρμηγκον ἐγκωμιον): I 353, 3 ff. 354, 5 ff. 355, 3 ff. 356, 3 ff.

μῦσις (τῶν ὄψεων τῆς αἰσθησεως) . . . II 190, 14.
 *μῦσος (ἀγνός ἀπὸ παντός μῦσου): I 253, 27. 254, 27.
 μυσταγωγεῖν (ἐπὶ τὰ περὶ τῶν παρεμβολῶν . . . ἀναγεγραμμένα): II 93, 29 (ὁ κατὰ τὸν Ἰησοῦν μυσταγωγῶν τῷ θεῷ) I 255, 1.
 *μυσταγωγός (Plur.): II 262, 27. 263, 1. 17.
 μυστήριον (τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως): I 60, 5 (τὸ κατὰ ἀποκάλυψιν) I 131, 1. — Plur. I 60, 13. 232, 25. 255, 9. 310, 26. II *93, 5. 192, 14. 283, 13. 315, 5 (βαρβαρικά) II 93, 9 (τῆς τοῦ θεοῦ βασιλείας) I 315, 21 (κατὰ γάμον) II 300, 20 (περὶ γῆς) I 13, 24 (θεῖα) I 256, 10 (τοῦ θεοῦ) I 47, 10 (τῆς κατὰ Ἰησοῦν θεοσεβείας) I 254, 29 (τῆς θεοσεβείας) II 355, 8 (τὰ θρυλούμενα) II 195, 17 (μεγάλα) I 292, 8 (Περσικά) *II 92, 1 (τὰ Περσῶν τοῦ Μίθρου) *II 93, 3 (περὶ τοὺς Τιτᾶνας καὶ Γιγάντας) *II 111, 21. 112, 7.
 μυστηριώδης (ἐπαγγελία): I 271, 27 (λόγος) II 223, 26.
 *μυστηριώτις (θηρησκεῖαι μάλα δεῖσιδαίμονες καὶ μυστηριώτιδες): I 215, 19.
 μύστις (Κέλσου): I 254, 30.
 μυστικός (ἀναγραφή): I 304, 19 (ἀναλογία) II 338, 14 (θεραπεία) I 71, 16 (θεωρία) I 132, 24. II 29, 16 (λόγος) I 313, 28. II 31, 6. 63, 2 (νοῦς) II 237, 8. — Neutr. II 20, 17 (παρὰ τῷ ἀποστόλῳ) II 105, 10 (Plur.) II 328, 6. 9 (τὰ ἔνδον καὶ μυστικά τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ) I 218, 6. — Compar. (θεωρία) II 93, 20 (λόγοι) II 29, 21 (Neutr.) I 279, 26. II 147, 3 [Plur.] I 255, 7. II 20, 20. 162, 3. — μυστικῶς I 286, 27. 368, 15. II 115, 19. 119, 24

[τὰ περὶ ἀναστάσεως μ. διδάσκειν] II 236, 29. — μυστικώτερον (νοῆσαι) II 350, 29.
 μυθίζειν: I 309, 6. II 21, 20.
 μωμοσκοπεῖν (ἐαυτούς): II 345, 4.
 μωρία („κακὸν ἢ ἐν τῷ κόσμῳ σοφία, ἀγαθὸν δ' ἢ μωρία“ ist christl. Lehre nach Celsus): *I 61, 21. ×
 μωρός (Plur., scil. οἱ Χριστιανοί): I 3, 15. 11, 11. ×
 ναός (ἀληθής): II 236, 21 (Ιουδαίων) II 177, 20 (τοῦ ἐν Ἰησοῦ θεοῦ) II 236, 24 (τοῦ θεοῦ) II 237, 2. — Plur. II 213, 1. 214, 2. 219, 4. 236, 14 ff. 237, 22. 24. 33. 238, 3 (ἀνασθητοι) II 237, 27 (καθ' ἡμᾶς) II 237, 21. 27. — vgl. νεός.
 νάπυ (οἰνοεῖ ἐν νάπυ): II 19, 28.
 ναυτικός (διὰ ναυτικῆς καὶ κυβερνητικῆς): I 346, 20.
 νεκρός: I 191, 7. 10. II 18, 15. 61, 22 (ἀνθρωπος) I 330, 16 (ἦθη καὶ πάλα νεκρός, scil. Κέλσος) I 53, 27 (σέβειν νεκρὸν) *II 186, 26. 190, 32. 217, 1. — Neutr. II 84, 14. — Plur. I 187, 25. 28. 191, 8 (= Abtrünnige bei den Pythagoräern) I 247, 22. 248, 1 (ἐν Χριστῷ) II 18, 26. — vgl. ἀνάστασις ἀνίστασθαι σώμα ψυχῆ. ×
 νεκρότης (von Jesu Tod): I *191, 9.
 νέμειν (ἐν θεῶν μοῖρα νέμειν τὸν Ἀριστέαν): *I 222, 14. 225, 17. 226, 20. 228, 7. — Pass. (τὰ μέρη τῆς γῆς . . . ἄλλα ἄλλοις ἐπόπταις νεμεμημένα) *II 26, 9. 29. 18. 33. 29. — Med. (τοῖς νεμομένοις τὴν γῆν δαιμονίους) II 272, 15 (διαβόλου πᾶσαν τὴν γῆν νεμεμημένον) II 169, 4 (τὴν χυῖον τῆς κακίας ἐπὶ πλείον νέμεσθαι) I 338, 29 (ὁ τοῦ θεοῦ λόγος . . . προβαί-

νων πλείονας ἐρέμετο
 ψυχᾶς) I 302, 30 (Ἰησοῦς
 δὴν νέμεται τῷ λόγῳ
 τῆς διδασκαλίας ἐαυτοῦ
 τὴν οἰκουμένην) II 36, 5
 (τοῦ λόγου αἰεὶ πλείονας
 νεμομένου ψυχᾶς) II 285,
 22. ×
 *νεόπλοτος (Plur., τῶν ἀν-
 θρώπων): I 278, 19. 31.
 νεωκόρος (Plur., ὡν νομί-
 ζετε θεῶν) . . . II 290, 30.
 νεῶς (= τὸ ἱερὸν καὶ κα-
 θαρὸν σῶμα . . . Ἰησοῦ):
 II 236, 22 [τὸν νεῶν οὐ-
 κοδομούσης θεοτότητος]
 II 236, 26 (ἐνός τοῦ ἐκ-
 λθῶν τιμῶν νεῶ τοῦ
 θεοῦ) II 237, 22. — Plur.
 *II 211, 18. 212, 26. 214,
 20. 24. 228, 25. 234, 16.
 236, 15. 238, 6 (ἰδρῶσις
 τῶν τοιῶνδε ζοίωνων καὶ
 νεῶν) II 218, 32 (ἀνίχνους
 καὶ νεκρῶσις οὐκοδομῶν
 νεῶς) II 236, 18. — vgl.
 ναός.
 νηπιότης . . . II 17, 22.
 νηστικὸς (τὴν νηστικὴν εἰσ-
 ἀγειν) . . . I 346, 17.
 νήφειν (ὡσπερ νήφων, scil.
 Κέλσος): II 282, 6 (κα-
 κηγορεῖν τοὺς νήφοντας)
 *I 268, 6. 13 (λόγοι Παύ-
 λου νήφοντες) I 268, 9.
 νοεῖν (ἀνάστασιν): II 105,
 30 (τὰ ἱερά γραμματα)
 II 18, 7 (δαίμωνων φῦ-
 σιν) II 243, 4 (τὰ μα-
 γείας) II 102, 18 (τὸν
 Μωϋσῆως νόμον) II 244,
 12 (νοεῖν τὰς ἐξω τοῦ
 βίου ὁδοῦς) I 19, 1 (τὸν
 σωτήρα) II 233, 12. —
 Pass. (ὁ κατὰ τὸν Ἰη-
 σοῦν νοούμενος ἀνθρώ-
 πος) II 154, 19. 256, 18.
 II 116, 13. 167, 22. 28
 (τὴν θείαν ἐλπίδα) II 84,
 20 (ὁ ἐπὶ πᾶσι θεός) II
 190, 15 (θεός νοούμενος)
 II 195, 26 (ὡς κινούμενοι
 νοούμενοι τοῦ θεοῦ) II
 134, 21 (περὶ τοῦ θεοῦ)
 II 88, 3 (περὶ θεοῦ) II
 88, 29. 136, 3 (τὰ περὶ
 τὸν Ἰησοῦν) II 168, 24
 (τὰ Οὐμῆρον ἔπη) *II 112,
 26 (νοούμεναι πολιτεί-
 αι) I 336, 7 (τὰ περὶ

τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ)
 II 141, 3 (πρόσωπον κατὰ
 τροπολογίαν νοούμενον)
 II 188, 21 (τοὺς τῶν προ-
 φητῶν λόγους) II 162,
 10 (υἱὸς ἢ πατήρ) II 386,
 5 (νοούμενη φύσις) II 24,
 24 (σοφίαν τὸν Χριστόν)
 II 175, 13. — τὰ νοού-
 μενα (ἀναβαίνειν ἐπὶ τὰ
 ν.) II 73, 23 (τὰ καλῶς
 καὶ παρ' Ἑλλήσι νενοη-
 μένα) II 200, 4. ×
 νοερός (ἐκάτερα): I 42, 30.
 — vgl. πνεῦμα. ×
 νόημα: II 348, 18. — Plur.
 II 345, 6 (ἐν τοῖς γράμ-
 μασι) I 333, 12 (κεκρυμ-
 μένα νοήματα) II 63, 31.
 210, 24 (ματαιότης νοη-
 μάτων καὶ λέξεων) II 50,
 15. ×
 *νόησις: II 196, 22. 28. 29.
 νοητός (Αἰθίοψ): II 370,
 30 (ἐκδοχή) II 140, 18
 (ἡλικία) I 3, 5 (θεός) *II
 197, 3 (κλήματα) II 13, 7
 (κόσμος) II 74, 27 (οὐ-
 σία) *II 196, 19 (οὐσία)
 II 187, 23 (φύσις) II 140,
 3. 198, 15 (φῶς, scil.
 γνώσεως) II 11, 9. 12. 17.
 — τὸ νοητόν *II 196, 22.
 23. 198, 7. — Plur. I 13,
 15. 15, 5. 43, 7. 8 || 243,
 16. 244, 4. II 90, 20. 22.
 122, 13. 187, 22. 188, 7.
 *196, 27. *197, 1. *198,
 11. *199, 3 || 330, 10. 358,
 12 (= ἀόρατα) II 187,
 29. 198, 16 (ἔθνος τῆ
 γραφῆ τὰ νοητὰ ὀνομά-
 ζειν πνεύματα καὶ πνευ-
 ματικά) II 140, 13 (ἡ
 τῶν νοητῶν φύσις) II
 188, 6. — νοητῶς I 98,
 29. II 140, 27. 234, 19.
 — vgl. βροντή. ×
 νόθος (πολλοὶ γὰρ καὶ οἱ
 ἐν φιλοσοφίᾳ νόθοι): I
 296, 8. — τὸ νόθον (τῆς
 ψυχῆς) I 60, 30 (ἐν τῇ
 ψυχῇ) . . . II 215, 22.
 νομή (τῆς διδασκαλίας Ἰη-
 σοῦ): I 201, 12. 226, 31
 (τῆς κακίας) . . . I 289, 27.
 νομικός vgl. γράμμα γραφῆ
 θεότης κατήχησις.
 νόμιμος (τὰ νόμιμα θρη-
 σκεύειν): *II 36, 24. 40,

7. — Superl. (νομιμώτα-
 τοι ἔσονται, scil. καὶ οἱ
 βάρβαροι τῷ λόγῳ τοῦ
 θεοῦ προσελθόντες) II
 285, 20.
 νόμισις (οὐ φύσει τὸ δσιον
 ἀλλὰ τινι θέσει καὶ νο-
 μίσει θεῶν): II 28, 15.
 νομοθεσία (ἀρχὴ νομο-
 θεσίας): I 196, 12. 14 (τὸ
 βούλημα τῆς νομοθεσίας)
 II 63, 26 (περὶ βρωμά-
 των) II 244, 19 (ἐνθεος)
 I 208, 10 (ἡμερος καὶ
 φιλόανθρωπος) I 209, 5
 (θεία) II 253, 5 (Ἰουδαί-
 οισις δοθεῖσα) I 87, 19 (κα-
 τὰ τὰς λέξεις καὶ τὸ
 γράμμα) . . . I 132, 26.
 νομοθετεῖν: I 70, 13. 351,
 19. II 238, 30. 273, 14
 373, 16. 374, 25 (περὶ
 βῶν) II 40, 3 (ἐν τῷ Ἰη-
 σοῦ ὁ θεὸς τοῖς παντα-
 γοῦ ἀνθρώποις) I 265, 1
 (ὁ Ἰουδαίων θεὸς διὰ
 Μωϋσῆως) II 169, 13 (τῆς
 φύσεως νόμον, scil. θεός)
 II 40, 18 (Ἰησοῦς καὶ
 Μωϋσῆς) *II 99, 17. 22.
 — Pass. I 69, 18. 70, 5.
 II 26, 21. 41, 6. 121, 12.
 238, 25. 269, 5 || 380, 3.
 νομοθέτης (βούλημα τοῦ
 νομοθετοῦ): II 45, 28 (ὁ
 θεός) II 40, 24 (ὁ Ἰου-
 δαίων) *II 99, 8 (Δουκοῦρ-
 γος) II 250, 27 (Μωϋσῆς)
 II 170, 24. — Plur. II 26,
 21 (βούλημα τῶν νομο-
 θετῶν) . . . II 40, 23.
 νόμος: II 380, 22. 385, 31.
 387, 21 (τῆς ἀμαρτίας) II
 218, 15 (ἀσαφής) I 132,
 29 (γραπτός) II 40, 19.
 21 (θεῖος) I 21, 7 || II 218,
 14. 292, 22 || 376, 3 (ὁ
 τοῦ νόμον θεός) II 387,
 8 (θεοῦ) II 281, 3 (τοῦ
 θεοῦ) II 218, 14. 240,
 15 || 385, 27 (ἀπὸ τοῦ
 θεοῦ) II 218, 17 (δοθεὶς
 ἀπὸ θεοῦ) I 23, 13 (ἀπὸ
 [ἐκ] τοῦ μεγίστου θεοῦ)
 *II 217, 7. 218, 5. 7. 12.
 219, 29 (Δουκοῦρον) II
 225, 18 (Μωϋσῆως) I 27,
 1 || II 244, 13. 371, 23
 (παντός) II 225, 24 (πα-
 ραβαίνειν τὸν νόμον) II

228, 10 (πνευματικός) Π 328, 14 (τηρεῖν τὸν νόμον) Π 228, 12, 286, 24, 26 (πλήρωμα νόμου Χριστός) I 42, 25. — Plur. *Π 240, 30, 241, 23, 242, 17 ff. || 373, 22 (ἄθεσμοι) I 56, 10 (τῆς ἀμαρτίας) Π 272, 22 (δύο νόμοι, τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ μαμωνᾶ) Π 273, 15 ff. (εἰς ἓνα συμφορονῆσαι νόμον) *Π 288, 15, 21 (θεῖοι) Π 34, 11, 242, 19 (θεοῦ) Π 248, 28 (τοῦ θεοῦ) I 22, 10 || Π 272, 21, 282, 21 (πνευματικοὶ τοῦ θεοῦ) Π 357, 4 [σωτήριοι πνευματικοί] Π 363, 3 (θετοί) Π 292, 14 (καθεστηκότες) I 336, 7 (πρότεροι) Π 286, 11 (σωτήρια νόμων) *Π 292, 2. — vgl. ἀποστάτης βιόων δουλεύειν ἐνιστάναί ἐπαγγελία εὐαγγελικὴς εὐλογία θυσία. <
νομός (Γεσέμ): I 320, 14. — Plur. (τῆς Αἰγύπτου) Π 29, 27.
νοσεῖν metaph.: *Π 275, 2. 9, 278, 20, 23 (τὴν ψυχὴν) Π 265, 29, 30 || 366, 28, 384, 30. <
νοσσεύειν (ἀετοί): I 363, 7 (ἢ καθ' Ὁμηρον στρουθός) . . . I 363, 15.
νουμηνία (ἅγια τοῦ θεοῦ): Π 374, 21. — Plur. Π 373, 7 (περὶ νουμηνιῶν . . . νόμος) I 128, 22 (σωματικά) . . . I 133, 14.
νοῦς: I 43, 7, 16 || Π 64, 4, 68, 21, 90, 20, 136, 26, 156, 4, 11, 180, 12. *196, 23, 29, 267, 24 || 339, 18, 344, 24, 353, 25, 358, 11, 364, 24, 369, 5, 370, 3, 376, 18, 390, 11, 396, 4 (νοῦς, αἰσθησις) Π 187, 22 (ἀναβαίνειν τῷ νῷ . . . ἐπὶ τὸν ὄλων δημονοργόν) Π 136, 21 (ἀναβλέπειν νῷ) *Π 186, 19, 189, 20 (ἀνθρώπινος) Π 339, 22 (ἀπὸ νοῦ ἔχειν τὴν ἀρχὴν) I 345, 12 (βαθυτέρος) Π 211, 2 (τῶν γραφῶν) Π 170, 2 (Definition) *Π 264, 6 ff. 266, 1 ff. (δόκιμος) Π 200, 1

(Διός) Π 80, 13 (ἡμέτερος) Π 2, 8 (ἡμῶν) Π 302, 1 (= θεός) Π 188, 11 ff. (γινώσκει θεόν) Π 184, 3 (Ἰησοῦ) Π 90, 28 (ὁ θεός . . . καρδίᾳ θεωρητός, τουτέστι νῷ) Π 139, 11 (κατασπασθῆναι τὸν νοῦν ἀπ' οὐρανοῦ καὶ θεοῦ ἐπὶ γῆν καὶ τὰ ἔτι κατωτέρω) I 371, 1 (τοῦ κυρίου) Π 298, 1 (τῶν λόγων τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ) Π 80, 14 (μασμός τοῦ νοῦ) Π 88, 6 (παντός νοῦ δημονοργός καὶ πατήρ) Π 253, 19 (τῶν προφητειῶν) Π 162, 18 (πρώτος) I 327, 4 (ἔτι ἐνδεόμενος θνητῷ σώματι) Π 247, 26 (τέλειός τις) I 327, 9 (ὑγιαίνων) Π 339, 3 (ὑψηλότατος) Π 149, 14 (φύσις τοῦ νοῦ) Π 121, 27 (φωτίζεσθαι τὸν νοῦν) Π 159, 3 (ὁ ἐν ἡμῖν Χριστοῦ νοῦς) I 5, 18 (Χριστοῦ) Π 373, 17. — vgl. ἀθανασία ἀντεξηγησθαι ἀσώματος ἀφθαρτος θύραθεν. <
*νυκτερίς (Plur., νυκτερίδων ὄρμασθῶ παραβέβηκε Κέλσος Ἰουδαίους καὶ Χριστιανούς): I 292, 18, 293, 8, 294, 5.

ξαντικός (μετὰ τὴν ξαντικήν, scil. τέχνην): I 346, 17.

ξενίζειν (τὴν διάλεκτον): Π 210, 6 (τὸ ξενίζον τῶν νόμων, scil. Ἰουδαίων) I 313, 2. — Pass. (ξενισθέντες παρὰ τῷ Λῶτ ἀγγελοῖ) I 189, 1 (ταῖς περὶ τῶν τροφῶν καὶ ἐνδυμάτων τὴν ψυχὴν φροντίσιν) . . . Π 176, 8. ξενισμός . . . Π 210, 6. ξενιτεύειν . . . Π 322, 24. ξένος (θεός): Π 124, 16. — ξένοι (ὡς ξένους . . . ἀδικήσαντες) I 206, 26 (ξένοι τῶν διαθηκῶν) I 200, 25 (λερεῖα τοὺς ξένους προσάγεσθαι τῇ Ἀρτέμίδι) Π 28, 10 (ξένοι . . . τῆς πίστεως) Π 107, 28.

— τὸ ξένον (τῆς κατασκευῆς) I 317, 5. — Plur. Π 376, 10 (τῶν δογματῶν) Π 262, 23. <
ξέσμα (Plur., τὰ ἐλικοειδῆ ξέσματα) . . . Π 126, 29. ξίφος (παρὰ γυμνοῖς τοῖς ξίφειν ἐπιφερομένοις τῷ τραγήλῳ): I 5, 22. <
ξόανον Plur.: Π 218, 31, 258, 20 (οὐδὲ καταγελαῶμεν τῶν ἀνύχων ξόανων) Π 256, 11.
ξύλον: I 106, 27. *Π 212, 11. — Plur. Π 311, 19 ff. — vgl. ζωή. <

ὀβελίζειν (τὸ ἐν τῷ Δαυνὴλ ῥητὸν ἀβέλισαν, ὡς μὴ κλιμενον ἐν τῇ Ἐβραϊκῇ) . . . Π 332, 2.
*ὀβολός (ὀλίγων ὀβολῶν ἀποδομένων τὰ σεμνὰ μαθηματα, scil. γοήτων): I 122, 8.

ὀδνεῖν (ἐπὶ τὴν ἀπόλειαν διὰ τῆς περὶ θεοῦ ἀπιστίας): Π 57, 14 (διὰ φιλοσοφίας ἐπὶ ἀρετῇ) I 199, 9 (ἐπὶ τὰ θεῖα) Π 93, 27 (ἐπὶ τὴν μακαριότητα) Π 196, 7 (ἐπὶ τὴν τελειότητα) Π 358, 16 (ἐπὶ τὴν φρόνησιν) I 201, 30. <

ὀδηγεῖν (Pass., ὑπὸ τοῦ θεοῦ πνεύματος): Π 196, 3. <

ὀδηγός (vom Logos): Π 350, 24 (εἰς τοιαύτην πίστιν) I 235, 20. — Plur. Π 192, 4 (τοὺς ὀδηγὸς δεῖξειν) Π 191, 26 (ὁ τυφλῶν) Π 202, 16 (τυφλωττοντες περὶ τὴν ἀλήθειαν) Π 191, 29.

ὀδός (ἀληθείας): *Π 192, 28 (ἄλλη) I 326, 17 (ἐπὶ ἀρετὴν προτρέπουσα) Π 314, 28 (ἡ δεῦρο) *Π 112, 26 (ἡ ἐκείσε) *Π 136, 10, 32 (διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ) Π 63, 28 [ὅς ἐστι μόνος ὀδός εὐσεβείας] Π 238, 9 (καινῇ) I 330, 14. — Plur. I 326, 19. Π 115, 16 (αἱ ἔξω τοῦ βίου ὀδοί) I 19, 1 (ἐπὶ τὸν μέσον θάνατον φέρονσαι) Π 247, 24

(ὁδοὶ τῶν ἐν σώμασι μεταβολῶν) I 330, 12. — vgl. ἀνεξιχνίαστος θεοσέβεια. <
οἶημα (Κέλσον): II 2, 13 (μοχθηρόν). I 258, 11.
οἰκεῖν (τὴν Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην καὶ Λιβύην, von Griechen und Barbaren): II 290, 12 (τὴν γῆν) II 3, 15 (Ἰουδαίαν) *I 207, 26 (Μερόην) *II 37, 1. 41, 28 (χώραν Ἰδίαν) I 204, 18 (ἐν ᾧ [scil. σώματι] οἰκεῖ ψυχὴ) I 331, 10. — Pass. (ὑπὸ τοῦ λόγου οἰκουμένον σώμα) I 295, 32. — ἡ οἰκουμένη I 64, 5. 9. 68, 31. 78, 4. 32, 80, 11. 81, 11. 13, 104, 31. 109, 8. 10. 158, 12. 19, 201, 10. 209, 26. *222, 12. *224, 9. 227, 3. 277, 14. II 36, 6. 72, 10. *149, 27. *150, 12. 15. *151, 8. 177, 25. 186, 9. 276, 6. || 320, 13 (τοῦ Ἰησοῦ τὸ ἔργον ἢ πᾶσα ἔχει ἀνθρώπων οἰκουμένη, ἢ παροικοῦσιν αἱ τοῦ θεοῦ διὰ Ἰησοῦ ἐκκλησίαι . . .) I 121, 21 (εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην Ἰησοῦς κεκήρυκται) II 81, 12 (οὐδαμοῦ γὰρ τῆς οἰκουμένης Σιμωνιανοί) II 81, 20 (οἰκουμένη ψυχῶν) II 151, 18. <
οἰκείος (διάλεκτος): I 76, 18. II 32, 14 (ζήτησις) I 121, 2 (σῶμα) II 183, 1 [οἰκεία τοῖς ἦθεσι τῶν ψυχῶν πάντ' εἶναι τὰ σώματα] I 85, 5 (τόπος) I 134, 29 (τόποι οἰκείότεροι) II 29, 25 (φωναί) II 48, 18. — οἰκείοι I *119, 9. 140, 25. 208, 6. 292, 15. 305, 29. II 235, 30 (τοῦ θεοῦ) I 251, 15 (τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ) I 34, 10 || II 320, 23 (Neutr., ἕκαστον τὰ οἰκεία καὶ πάτρια σέβειν) *II 41, 27. — οἰκείως (τῇ μακαριότητι ζῆν) II 225, 12. — vgl. βοτάνη. <
οἰκειότης (πρὸς τὸν δίκαιον τοῦ θεοῦ): I 72, 30 (οἰκειότητα σφίσειν) I 43, 6.

οἰκειοῦν (πάντας ἀνθρώπους . . . ὅλοις τοῖς Χριστιανῶν λόγοις οἱ βουλόμεθα): II 267, 6 (αὐτὸν θεῶ) I 72, 27 (ἑαυτοὺς τῷ θεῶ) II 224, 4 (ἡμᾶς θεῶ) I 296, 19 (τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῶ τινά) I 81, 27 (πᾶσαν λογικὴν φύσιν . . . τῷ δημιουργήσαντι πάντα θεῶ) I 250, 10 (λόγον οἰκειοῦντα τῷ τῶν ὄλων θεῶ τινά) II 168, 17 (ähnlich) II 221, 9. — Pass. (θεῶ) II 277, 13 (τῷ θεῶ) I 295, 22 [ἐπὶ πᾶσι] II 280, 19 (τῷ Ἰησοῦ ψυχῆ) II 43, 26 (τῷ κρείττονι) II 116, 19 (ἐψωδῶν οἰκειομένων . . . τοῖς πατράσι τῶν διαλέκτων) II 48, 13. <
οἰκείωσις (ἢ πρὸς θεόν): I 279, 3.
οἰκήμα (ἀπὸ [οἰκήματος] στέγους) . . . I 116, 21.
οἰκητήριον (τῆς λογικῆς ψυχῆς): II 246, 1. <
οἰκία (τοῦ θανάτου): I 38, 25. <
οἰκοδομεῖν (τῆς τὸν νεῶν οἰκοδομῆσεως θειότητος): II 236, 26 (ἀνθρώπος καὶ νεκροὺς νεῶς) II 236, 17 (πόλιν καὶ πύργον) II 32, 5. — Pass. (οἱ ἐν τῷ μαρτυρίῳ ἡμῶν οἰκοδομηθήσονται) I 39, 1 (οἰκος τοῦ θεοῦ) II 35, 8. <
οἰκοδομῆ: II 32, 11 (τῆς ἐκκλησίας ἐν Πέτρῳ) II 147, 19 (τὸ σαθρὸν τῆς οἰκοδομῆς) I 44, 1 (τροπικῶς λεγομένη) II 16, 11 (τοῦ χριστιανισμοῦ) I 225, 13. <
οἰκοδόμημα (Plur.): I 38, 26. 44, 2.
οἰκοδομικός (οἰκοδομική, scil. τέχνη) . . . I 346, 17.
οἰκοδόμος (Plur.): II 126, 29.
οἰκονομεῖν: I 350, 7. II 309, 6. 398, 26 (τοὺς ἀπλοιστέρους) I 267, 18 (ὁ θεὸς οἰκονεῖ ἐνιαυτοὺς τινὰς . . . οἰκονομεῖ ὄλους τοὺς αἰῶνας) I 339, 13 (ὁ θεὸς τὰ τῶν ἀνθρώπων) I 282, 22 (ὁ θεὸς κατὰ καιροὺς οἰκονομεῖ

τα τοῦ κόσμου πράγματα) II 151, 12 (Ἰησοῦς) I 315, 19 (ὁ τοῦ θεοῦ λόγος τὰ ἀναγεγραμμένα) I 340, 25 (πλοῦτον) II 384, 14 (ἐκαστὴν λογικὴν ψυχὴν, scil. θεός) II 387, 26. — Pass. I 120, 12 || II 374, 18 (ὑπὸ θεοῦ ἀγγέλου) I 119, 25 (ἀφ' ἑαυτοῦ) I 199, 2 (ὑπὸ τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν) II 23, 5 (Ἰησοῦν) I 120, 9 (ἐπιτορίας) I 322, 1. — Med. (Ἰησοῦς) I 198, 25 (λόγος) II 16, 22 (ψυχῆ) I 145, 26. <
οἰκονομία: I 136, 31. 155, 26. 228, 16. 284, 18. 289, 10. II 54, 28 || 321, 24 (ἀπλοιστέρα ἐν λόγοις) II 17, 6 (τῶν . . . δεδημιουργημένων) II 274, 10 (διάφορος, κατὰ τὰς ἀνθρώπινους ψυχὰς) I 280, 12 (ἢ κατὰ τὴν ἐνσωμάτωσιν) II 150, 2 (περὶ Ἰουδαίους τοῦ θεοῦ) II 152, 4 (ὄλη) I 190, 5 (τῶν ὄλων) *II 268, 8 (προτέρα) I 280, 15 (διὰ πύργος κολάσεως) II 18, 1 (τελεῖν οἰκονομίαν) I 187, 3. — Plur. II 368, 17. <
οἰκονομικός (τὸ τῶν ἀνθρώπων περὶ τὴν τροφήν οἰκονομικόν): I 353, 4. — οἰκονομικῶς II 20, 23.
οἰκονόμος (Plur.): II 246, 27.
οἰκος vgl. ἄγιος. <
***οἰκοτριψ** (Plur., christliche Propaganda unter ihnen): I 246, 12. 248, 13. 249, 7. 16. 250, 3. 4. 7. II 187, 5.
***οἰκτρόγοος** (λόγος): (I 257, 12). — Plur. . . I 257, 9.
οἰωνιστικός (τέχνη): I 360, 14. 362, 19. 368, 11.
οἰωνός (Plur.): I 87, 27. 143, 31. 360, 11. 363, 11.
οἰωνοσκόπος: I 368, 11 (πνεῦμα ἐν τῷ οἰωνοσκόπῳ εἶπεῖν) I 368, 12. — Plur. . . I 364, 24.
ὄλεθρος (ἐπ' ὄλεθρῳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, scil. αἱ τῶν δαιμόνων ἐνέργειαι) II 270, 29 (con-

cret, = Jesus) *I 157, 14. 15. <
ὄλιγος Plur. (von den Christen): I 239, 24. 240, 8 [ἀεὺν πάντων ὄλιγοι] II 286, 17 (von Häretikern, πάντων ὄλιγοι καὶ εὐαρίθμητοι) II 96, 23 (von Märtyrern, ὄλιγοι κατὰ καιροὺς καὶ σφόδρα εὐαρίθμητοι ὑπὲρ τῆς Χριστιανῶν θεοσεβείας τεθνήκασι) I 209, 11. <
ὄλιθος (εἰς μαγείαν): II 276, 9 (περὶ τὸν τόπον) II 276, 21.
ὄλοκάρπωμα (ἐν τῷ ὄλοκαρπωμάτων θνυσατήριον) . II 47, 19.
ὄλοκάντωμα (Plur.): II 157, 8.
ὄλοκλήρος (ἐορτή): II 240, 9 (θεοῦ ἔργον) *I 372, 13. 373, 6.
ὄλος Neutr.: I 73, 30. 74, 1. 327, 25. *338, 20. *339, 19. 21. 340, 16. *372, 15. *373, 9-12. II 23, 24. 195, 28 (τὸ ὄλον εἶναι θεόν) *II 5, 29. 7, 1. 8. 21 (τὸ ὄλον ὁ κόσμος) II 7, 12 (ὄλον = οὐρανός) *II 7, 2. — τὰ ὄλα I 66, 8. 201, 32. 205, 15. 214, 18. 236, 21. 261, 14. 295, 9. 300, 8. 335, 8. 339, 15. 349, 22. 365, 20. II 95, 13. *217, 6. *218, 3. *219, 11. 28. *227, 5. 8. 249, 3 || 308, 12. 24. 311, 2. 314, 26. 317, 25. 320, 3. 366, 20. 368, 16. 396, 5 (ἡ τῶν ὄλων ἀμοιβή) *I 281, 21 (τὰ ἐπὶ γῆς ὄλα) II 284, 5 (δι' ὄλων) II 368, 17. 18 (διάταξις τῶν ὄλων) I 298, 16. II 126, 27 (θεός τῶν ὄλων) I 76, 12. 81, 26. 107, 30. 135, 25. 136, 1. 175, 4. 205, 13. 207, 7. 214, 12. 246, 19. 267, 27. 271, 24. 277, 26. 296, 1. 326, 10. II 39, 8. 60, 15. 62, 20. 139, 4. 153, 13. 168, 17. 188, 12. 197, 18. 206, 26. 214, 22. 226, 30. 227, 17. 230, 23. 236, 10. 269, 4. 275, 12. 28. 278, 21. 280, 26 || 333, 28. 338, 27 (πατήρ τῶν ὄλων) II 57, 11 || 334, 14. 402, 34

ποιητῆς τῶν ὄλων) II 4, 4. 87, 26 (φύσις τῶν ὄλων) I 300, 7 [μία] *I 333, 22. 334, 33. 335, 6 (τῶν ὄλων ψυχῆ) II 95, 5. 104, 15. — vgl. δημιουργία δημιουργός κατακόσμησις οἰκονομία οὐρανός. <
ὀμαλλεῖν (Ἀγούστου ... ὀμαλλίσαντος διὰ μιᾶς βασιλείας τοὺς πολλοὺς τῶν ἐπὶ γῆς): I 158, 10.
ὀμβρεῖν (τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς πηγαῖς καὶ τοῖς ἀδτιγε-νεσί ποταμοῖς): II 246, 30.
ὀμιλεῖν (τῆ περὶ ἐκάστου ἀληθείας): I 301, 23 (πρός ἀλλήλους) I 184, 18 (τοῖς βουλομένοις) *II 185, 29. 186, 2 (δαίμοσιν) I 110, 23 (τῷ θεῷ) II 318, 31 (θεῷ ὀμιλῶν ὁ προφήτης) I 107, 23 (Ἰουδαίοις) I 114, 12 (τῆ κακία) II 391, 2 (οὐδέποτε τοῦτοις ὀμιλήσαμεν, scil. den von Celsus genannten Häretikern) . . . II 66, 5.
ὀμίλια: I 4, 30 (θεῖα) *I 359, 24. 369, 12. 14. 15. — Plur. I 195, 2 (τοῖς ἀλόγοις ζῴοις) *I 360, 1. 361, 10. 370, 8. 13. 19. 23.
***ὀμιλος** (ἀνοήτων ἀνθρώπων, christliche Propaganda bei diesen): I 246, 13. 248, 13. 249, 8.
ὀμνύναι (τὸν ἐν ἀνθρώποις βασιλέα): *II 283, 25 (βασιλέως τὸν δαίμονα) *II 281, 25. 282, 2 (οὐκ ὀμνυμεν τὸ μηδαμῶς ὄν ὡς θεόν) II 281, 22 (τύχην βασιλέως) *II 281, 19. 25. <
ὀμόδοξος (Plur.): I 210, 11.
ὀμοειδής (πᾶσα ψυχῆ, nach Celsus) . . . I 354, 11.
ὀμοιος (πνεῦμα ἴδιον ἐμβάλων εἰς σῶμα ἡμῖν ὀμοιον): *II 139, 2. 22. — ὀμοιοι (πάντῃ τῷ θεῷ lässt Celsus die Christen sagen) *I 292, 29. 299, 6. <
ὀμολογεῖν (Ἀσκληπιῷ): *I 220, 24 (δαμόνια ἢ τύχας) I 37, 17 (Ἐπικουρείος εἶναι, scil. Celsus)

I 271, 2 [μὴ εἶναι] II 3, 21 (τὸν Δία θεόν) II 50, 16 (τὸν αὐτὸν θεόν) *II 99, 21 (τῷ Ἰησοῦ) I 220, 26 (Ἰησοῦν) I 91, 32. 142, 32 (Ἰησοῦν ὁ υἱὸν θεοῦ) II 65, 17 (τὸν Ἰησοῦν εἶναι τὸν πρ. Χριστόν) I 274, 9 (τὸ κοινὸν ὄνομα τὸ θεός) I 76, 25 (χριστιανισμός) I 147, 2 (τὸ εἶναι Χριστιανός) I 38, 19 (Χριστόν) I 225, 31. — Pass. (λόγοι, μέχοι θανάτου) II 102, 15. <
ὀμολογία: I 10, 30. 31. 11, 3. 9. 18. 20. 27, 13. 31, 18. 32, 9. 10. 12. 33, 1 || II 259, 10 (τοῦ πάθους) I 145, 5 (τοῦ χριστιανισμοῦ) . . . I 144, 20.
ὀμομήτριος (ἀδελφοί): II 376, 8.
ὀμοπάτριος (ἀδελφοί): II 376, 8.
ὀμοτικός (δύναμις): II 281, 23.
***ὀνάριον** (τὸν θεόν . . . ὀνάρια . . . δεδωρησθαι): I 316, 11.
ὀνειδίξειν (περὶ ἀναστάσεως): II 264, 16 (ἡμῖν) I 153, 26 [τὰ περὶ τῶν ἐν χριστιανισμῷ ἀφρέσεων ὀνειδίξει ἡμῖν] I 211, 19 (τὸ ὄξος καὶ τὴν χολήν ὁ. τῷ Ἰησοῦ) I 162, 17 (τῷ σωτήρι ἐπὶ τῷ πάθει) I 105, 4 (τὴν Πολέμωνος ἀσωτίαν . . . ὀνειδίσομεν φιλοσοφία) I 117, 1. — Pass. I 5, 14 (ὑπὸ γειτόνων) I 18, 13 (Ἰησοῦς) I 81, 4. <
ὀνειδισμός (εἰς ὀνειδισμὸν ἀνίστασθαι): I 22, 16 (ὀνειδισμῷ ἀξία) I 161, 8 (ἀπὸ τῶν ἐναντιῶν) I 11, 10. — Plur. . I 36, 16.
***ὀνειρώττειν**: I 178, 27. 183, 11. II 6, 1. 9, 16.
ὀνησιφόρος (μνήμη): II 317, 13.
ὀνοειδής: II 100, 22. *191, 6. 10.
ὀνοκέρφαλος (ἄρχοντες): II 106, 19. 23.
ὄνομα (Ἀθηνᾶς): II 283, 13 (Definition) II 353, 22 ff. (τοῦ θεοῦ) I 75, 19 ff.

304, 3 (ἐν ἔστιν αὐτὸ τὸ ὄνομα, τὸ (ὁ) ὄν τοῦ θεοῦ) Π 354, 10 (μόνον θεοῦ) Π 234, 6 (θέσις ὀνόματος) Π 48, 22 (τοῦ Ἰησοῦ) I 59, 31, Π 275, 16 u. s. w. (καινόν) Π 218, 15 (κυρίου) I 7, 22 (μέχρι ὀνόματος) Π 238, 27 (οὐδενὶ ὀνόματι κλητέον τὸν πρῶτον θεὸν ἢ οἷς ὁ θεράπων καὶ οἱ προφηταὶ καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ καὶ κύριος ἡμῶν ὀνομάζουσιν αὐτόν) I 42, 18 (παρὰ Πλάτωνι) *Π 79, 17 (Χριστοῦ) Π 308, 17, 385, 2. — Plur. (ἀλλάσσειται) Π 354, 5 ff. (ἀνθρώπινα . . . θεία) Π 49, 3 ff. (ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς κείμενα) Π 252, 19 (τῶν δαιμόνων Αἰγυπτίω) *Π 274, 27, 277, 15 (θέσει εἶναι τὰ ὀνόματα) I 42, 4 ff. (πότερον θέσει ἢ φύσει τὰ ὀνόματα) I 74, 12 ff. (λογικά) I 351, 21 (συναπτόμενα τῆ τοῦ θεοῦ προσηγορία) I 303, 31 ff. (τέσσαρα κατὰ τεσσάρων πραγμάτων, beim Gebet) Π 330, 21 ff. (ἡ τῶν ὀνομάτων φύσις) I 74, 11 ff. 305, 26. Π 48, 10 ff. (κενοὶ ψόφοι ὀνομάτων) Π 164, 12. — vgl. κοινωνεῖν σωρός. ×
ὀνομάζειν (ἢ γραφῆ): Π 287, 18 (αἱ γραφαί) I 33, 11 u. s. w. — Pass. (ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ) I 59, 17 (τῆ τοῦ βασιλέως) Π 282, 1, 283, 26 (φύσμα) Π 186, 7 (φίλητρα) Π 218, 23. ×
ὀνομασία: Π 304, 20, 354, 3. — Plur. I 42, 15, 22 Π 371, 23 (Kraft derselben) I 305, 29 (προστακτικά) Π 356, 20.
ὀνομαστός (οὐκ ὀνομαστός ὁ θεός): *Π 135, 26 ff. ×
ὄξος (χολῆν ἢ ὄξος πίνειν, von Jesus): *Π 165, 1 ff.
ὄξυδερχής (ὄφθαλμοὶ ψυχῆς ὄξυδερχέστατοι): I 213, 26.
ὄξυωπία (τῷ μαράθῳ εἰς ὄξυωπίαν . . . χρῆσθαι): I 357, 15.

ὄπτασία (ἐν τῷ ὄρει): I 99, 25 (Πέτρον) I 127, 19, 129, 20.
ὄραν (ἥλιος ὀφθαλμῷ τοῦ ὄραν αἰτίος): *Π 196, 25 (ὄραν ὁ θεὸς τὴν ἀλαζονείαν) Π 195, 13 (θεόν) *Π 184, 5 (τοῦ θεοῦ ὀκονομία) Π 152, 3 (θεωρήματα) Π 94, 3. — Pass. (ἄγγελον) Π 61, 2 (von Erscheinungen) Π 54, 24, 57, 19 (ἥλιος ὄρατοῖς τοῦ ὄρασθαι αἰτίος) *Π 196, 26 (ὁ θεός) Π 74, 15 ff. 193, 20 (θεοῦ φωνῆ) Π 132, 19 (Μωϋσῆς) Π 138, 23. ×
ὄρασις (πεφυκῖα βλέπειν τὰ κρείττονα σωμάτων πράγματα) . I 98, 12.
ὄρατός (θεατά): Π 247, 12. — ὄρατόν *Π 196, 19, 22, 23, 198, 7. — Plur. I 43, 7 || Π 136, 21. *196, 24, 26.
ὄργανον (= σῶμα): Π 246, 5 (ὄργανον τῆ ψυχῆ καὶ τῷ σώματι τοῦ προφητοῦ χρωμένος ὁ θεός) I 135, 20. — Plur. (ψυχῆς) *Π 243, 26, 245, 28.
ὄργιζεσθαι (von Gott): *I 342, 27, 372, 18. ×
ὄρεσις (Plur., ἀρσενικά): Π 199, 19.
ὄρθοῦν (τὰς τῆς ψυχῆς βάσεις): Π 198, 5. — Pass. (πόλεις ἐκ χρηστηρίων ὠρθώθησαν) *Π 259, 29, 261, 5. ×
ὄρκος (ἐλεφάντων): I 371, 3 [Plur.] I 371, 7 (Ἰησοῦ) Π 342, 11. ×
***ὄρκωμοτεῖν** . Π 284, 2.
ὄρκωσις (ὄρκώσσειν ἄπλουστέραις ἀπελαύνειν δαίμονας) . Π 156, 15.
ὄρμη (ἡμῶν): Π 313, 10. — Plur. (πηγὴ ὀρμῶν λογικῆ ἢ ἀλογος) I 356, 12 (ἢ πασῶν ὀρμῶν πηγῆ) I 356, 13. ×
ὄρος vgl. ἄγιος.
***ὄρτυξ** (Plur., τῶν ὄρτυγων μονομαχία): Π 144, 2.
ὄρχηστομανία: I 251, 28.
ὄρχήστρα (ἐπὶ τῆς σκηνῆς

καὶ τῆς ὀρχήστρας): Π 158, 2.
ὄσια (ὄσιας ἐνεκεν): I 319, 23.
ὄσιος: *I 144, 27 || Π 342, 25 (τῶν δαιμόνων κατὰ τοῦ ὄσιου ἐπιβουλῆ) Π 275, 15 (ὁ τοῦ Ἰησοῦ πατήρ) Π 258, 7 (πνεῦμα) *Π 203, 14, 204, 10. — ὄσιον *Π 26, 12, 27, 7, 8, 28, 5, 9, 12, 16, 17, 29, 5, 8, 34, 10, 42, 8 (οὐ φύσει τὸ ὄσιον, nach Celsus) Π 28, 15. — Plur. I 279, 18. Π 28, 21 (τοῦ θεοῦ) I 26, 17 (ὄσιων κριτής) *I 100, 23, 101, 13 (ψυχὰ) I 275, 27. — ὄσια *Π 165, 22, 168, 25 (ὄραν) *I 237, 3. *Π 37, 10, 40, 9, 56, 21, 62, 15 (λέγειν) *Π 110, 25 (ποιεῖν) Π 28, 19. — ὄσιως . *I 280, 29, 31.
ὄσιότης: I 26, 19 || Π 29, 7 (δὲ ὄσιότητα ἀποθνήσκειν) Π 271, 10 (πνεῦμα ὄσιότητος) I 23, 22.
ὄσπριον (τροφῆ τοῦ Δαυὶδ καὶ τῶν οὐρανῶν): Π 159, 24.
ὄστρακοῦν (Pass., von der φυσικῆ σκῆπῃ τῶν ἀλόγων ζῴων) . I 346, 25.
ὄσφραίνεσθαι (ὄσφραίνόμενοι, ἢ ὄντως ὀνομάσω, αἰσθήσει οὐκ αἰσθητῆ): I 98, 21. ×
ὄσφρησις (ὄσφραϊνομένη τοιῶνδε) . . . I 98, 17.
οὐ νόμος (Plur., ἀρεστός δὲ τοῖς οὐ νόμοις νόμοις): Π 41, 2, 44, 15.
οὐράνιος (ὡ ἦμιστε καὶ οὐράνιε): *I 195, 14. — τὰ οὐράνια (ἐκπεσῶν τῶν οὐρανίων, scil. ὁ πονηρός) Π 113, 17 (οὐράνια ἐπιτελεῖν) I 254, 19. — vgl. ἄγγελος βλος διάλογος δρόσος δυναμὶς θρόνος μαρτύριον οὐσία παῖς πατήρ πόλις στρατιά τόπος τροφή φορὰ φῶς. ×
οὐρανοποίησης: Π 363, 9.
οὐρανός: I 143, 7, 300, 9, 365, 10. Π *9, 6, 21, 13,

15. 32, 1. 47, 29. *80, 8. *111, 19. 120, 23. 27. *121, 32. 129, 19. 29. *130, 11. 138, 25. 206, 27 || 316, 15. 320, 14. 352, 16. 18. 353, 2. 360, 20. 23. 362, 28. 363, 3. 6. 7 (ἄγιος) Π 352, 16 (οὐ ἐν οὐρανῷ ἀστέρες) Π *10, 14 ff. || 316, 11 (ἀψὶς τοῦ οὐρανοῦ) I 270, 21. Π 196, 2 (περὶ οὐρανοῦ δόγμα) *Π 44, 24. 47, 15 (πότερον θεῶν νομίζουσι τὸν οὐρανὸν οὐ Ἰουδαίου) *Π 6, 28 ff. (Ἰουδαίων) *Π 89, 20 (κεκλεισμένος) Π 330, 2 (τοῦ οὐρανοῦ κύκλος) *Π 47, 27 (μέρη τοῦ οὐρανοῦ) *Π 7, 6 (ὄλος) I 73, 27. Π 7, 2 (ὀμνῆσαι [ὀμνῆσαι] οὐρανόν) I 8, 16 || Π 89, 22 (ἢ εἰς τὸν οὐρανὸν ὄψις) Π 401, 1 (πάς) Π 351, 24 (ἀν ἐν οὐρανῷ περιόδοι) *Π 92, 3 (περιφορά τοῦ οὐρανοῦ) *Π 91, 9 (Πλάτωνος) *Π 179, 16. 180, 10. 30 (προσκυβεῖν οὐρανῷ) *Π 8, 7. 9, 1 [οὐρανόν] *Π 6, 22. 30 (τὸν οὐρανὸν σέβειν) *Π 5, 26. 6, 16 ff. (σφαζόμενος) *Π 103, 16. 105, 5 (= σωτήρ) Π 361, 20. 22 (τρίτος) I 13, 19. Π 148, 23 || 297, 18. — Plur. I 6, 13. 14 || Π 91, 17. *103, 25. *106, 10 || 349, 27. 359, 22 (πρὸς ἀκροὺς γενέσθαι τοῖς οὐρανοῖς) *Π 91, 5 (διέρχεσθαι τοὺς οὐρανοὺς) I 13, 23 (ἐν τοῖς οὐρανοῖς) I 32, 20. 33, 1. 10. 34, 22 || 182, 1. Π 362, 18 (ἐν οὐρανοῖς) I 5, 13. 13, 12. 17, 6. 27, 4. 32, 5. 11. 33, 4. 37, 12 || Π 345, 14. 349, 24 ff. 359, 27 [ὁ ἐν οὐρανοῖς πατήρ] Π 225, 14 || 358, 23 [τὰ ἐν οὐρανοῖς] Π 143, 14 (ἑπτὰ δὲ οὐρανούς ἢ ὅλως περιωρισμένον ἀριθμὸν αὐτῶν αἰφερόμεναι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ οὐκ ἀπαγγέλλουσι γραφαί) Π 91, 15 (ähnlich) Π 94, 11 (τρέις) Π 297, 19 (ὑπερ-

βαίνειν τοὺς οὐρανοὺς) I 13, 24 || Π 48, 1 (ὑπερ τὰ ὕψη τῶν οὐρανῶν) Π 345, 15. — οὐρανόθεν Π 329, 26. 370, 4. 371, 15 (φωνή) I 186, 6. — vgl. ἄγγελος βασιλεία θυσιαστήριον κίνησις. < οὐς (ὅσα θειότερα): Π 185, 8 (πνευματικά) Π 328, 14. < οὐσία: Π 43, 18. *186, 19. 20. *197, 2. *198, 6. 7. 10 || 369, 1. 2. 4. 19 (Ἀθηναῖς) Π 283, 10 (τῆς ἀληθείας) Π 229, 30 (ἀμαρτίας) Π 140, 9 (Begriff der οὐσία) Π 367, 13 ff. 368, 2 ff. (ζῶων καὶ φωνῶν) Π 42, 28 (θεὸς ἐπέκεινα νοῦ καὶ οὐσίας) *Π 188, 11 [μένων τῇ οὐσίᾳ ἀρεπτοῦς] I 284, 18 [οὐδ' οὐσίας μετέχει] *Π 134, 24 (θεοῦ Σταϊκῶν οὐσία) I 267, 4. 284, 25 (τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ ἀρνεῖσθαι) Π 308, 14 (ἀφιστάναί τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ ἀπὸ πάντων τῶν γεννητῶν) Π 353, 10 (Ἰησοῦ) Π 167, 27 (κατ' οὐσίαν) I 73, 16 || Π 334, 5 (ὁ λόγος τῆ οὐσίας μένων λόγος) I 285, 17 (πολύς ὁ περὶ τῆς οὐσίας λόγος) Π 135, 2 ff. (Μνημοσύνης) I 73, 15 (οὐράνιος) Π 363, 22 (ἐκατέρα λέξις [scil. ἐπιούσιος und περιούσιος] παρὰ τὴν οὐσίαν πεποληται) Π 367, 10 ff. (φωνῶν) I 98, 15 (ψυχῆς) I 286, 22 [τῆς Ἰησοῦ] I 288, 3 [λογικῆς] I 42, 30. — Plur. Π 135, 9. — vgl. ἀόρατος ἄπειρος ἀσημάτιστος ἀσώματος ἀχώριστος ἐκπυροῦν νοητός. < οὐσιωδῶς (ἀγαθόν): Π 114, 18 (ὑφιστάτος τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ὑφιστάτος δὲ καὶ τοῦ ἀντικειμένου) Π 371, 7. < οφείλειν: Π 375, 26 ff. 378, 1 ff. (καὶ ἡμῖν τινες οφείλουσιν) Π 378, 18 ff. (οὐκ ἔστιν ἐν τῷ βίῳ ὅσα πάσης ὥρας νυκτὸς καὶ

ἡμέρας μὴ οφείλειν) Π 377, 28. < οφειλέτης: Π 376, 12 ff. (θεοῦ) Π 376, 25 (Χριστοῦ) Π 377, 2. < οφειλή (πρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα): Π 377, 4 (πρὸς πολίτας . . . πρὸς πάντας ἀνθρώπους) Π 376, 9 ff. (χήρας, διακόνου, πρεσβυτέρου, ἐπισκόπου, ἀνδρός καὶ γυναικός) Π 377, 18 ff. — Plur. Π 378, 14. 24. < οφείλημα (Plur., πρὸς τοὺς ἀδελφούς) . Π 376, 6. *ὀφθαλμῶν (von christlichen Lehrern u. Schülern): I 268, 21. 22. 23. 32. < ὀφθαλμός (ἥλιος ὀφθαλμῶ τοῦ ὀραναῖτιος): *Π 196, 24 (τοῦ θεοῦ) I 21, 20 (Λυκούργου) Π 250, 30 (ὄρατὸν ὀφθαλμὸς, scil. γινώσκου) *Π 196, 23. — Plur. (τῆς αἰσθήσεως) Π 195, 29 (τοῦ διανοητικοῦ) Π 318, 27 (ἐν ὀφθαλμοῖς θεοῦ) Π 202, 14 (τῶν Ἰουδαίων) Π 169, 15. 174, 18 (πεφωτισμένοι) Π 323, 13 (τῆς ψυχῆς) *Π 202, 12. — vgl. ἔγερσις. < ὄφρις: I 34, 5 || Π 98, 31 || 392, 11. 12 (πολεμιώτατος ἀνθρώποις) Π 98, 30 (θεὸς τῷ ὄφρι . . . κατηγοράσαστο) *Π 98, 11 (οἱ τὰ τοῦ ὄφριος ἐλόμενοι = Ὀφριανοί) Π 98, 14. 24. — Plur. (πάν τὸ τῶν ὄφριων εἶδος) Π 7, 25. — vgl. ἀρχηγός. < ὄφλημα (βαρύτερον): Π 376, 21. — Plur. . Π 390, 8. < ὄφρις: I 94, 19. Π 186, 4 (κολάζεσθαι τὴν ὄφριν) *Π 136, 17 (ὄρατοῦ δὲ ὄφρις) *Π 196, 22. — Plur. (μῦσις τῶν ὄφριων τῆς αἰσθήσεως) Π 190, 15 (τῆς ψυχῆς) I 186, 16 [πρὸ τῆς ἀγνοίας τυρλωθεῖσαι ὄφρις] Π 202, 18. — vgl. ὄρατός. < ὄψον (Plur., ὄσα τὰ οὐκ ὄντα δὲτα δὲτα δὲτα, von Zaubertem) . . . I 122, 11.

*παγγελεί (διολύναι): II 288, 4. II (κτείνειν) II 169, 15. 174, 17.
 πάθημα Plur.: (*II 268, 10) (ἴδια) II 322, 27 (τῶν μερῶν) *II 274, 31. 275, 27 (σωματικά) II 339, 5 (Χριστοῦ) I 39, 25 [κοινωνοὶ τῶν παθημάτων Χριστοῦ] I 39, 15. 24. <
 πάθος: II 368, 14 (γυναικεῖον) I 86, 25 (θεοῦ) *I 341, 9. 23. 30. 31 (αὐτῶ τῷ θεῷ περιήπτεν τὸ πάθος) *I 342, 5 (ἔξω παντός πάθους εἶναι τὸν θεόν) *II 136, 6 (ἀποματτεσθαι τὸ σφέτερον πάθος εἰς τὸν θεόν) *II 222, 6 (Ἰησοῦ) I 25, 5 || 101, 15. 105, 4. 6. 128, 29. 145, 5. 182, 9. 184, 13. 185, 11. 188, 17. 18. 194, 22 (ἐν λύπῃ τῷ πάθει) I 36, 25. — Plur. I 201, 17. II 137, 24 (ὄγκ ἀνθρώπινα οὖν πάθη προσάπτουμεν τῷ θεῷ) I 342, 16 (θεραπεύσαι τὰ πάθη) II 266, 19 ff. (ιδιωτικά) II 187, 9. <
 *παιάν (καλός): II 282, 14.
 παιδαγωγεῖν (φρόβω θεοῦ τινα): I 122, 23. — Pass. (ὑπο φρόβου) I 108, 7.
 παιδαγωγός (Plur.): II 127, 4. 6.
 *παιδεία (παιδείας διδάσκαλοι) . . . I 250, 29.
 παιδεύειν (τοὺς ἀφρονάς): II 202, 21 (θεοῦ) II 127, 18 (τῷ τοῦ θεοῦ . . . λόγῳ) I 249, 14 (Ἰησοῦς Χριστός) II 224, 30 (τοῦς οἰκείους, scil. Μωϋσῆς) I 72, 10 (ἡ καλονομένη ὄργη τοῦ θεοῦ) I 341, 12 (ὄργης πάθος) I 341, 31 (τοῦς πολίτας) II 291, 23 (πολλοὺς) II 292, 22. — Pass. I 40, 26 || *245, 18. 23. 24. *246, 3. 25. II 33, 10. 127, 3. 225, 1 (περὶ δαιμόνων) I 226, 30 (τὰ Ἑλλήνων) II 210, 19 (τὰ Ἰουδαίων) II 8, 23 (λόγῳ) II 127, 18 (τοῖς ἔξωθεν μαθημασι) II 84, 29.
 παιδεύεις (διὰ σκθρωπο-

τέρων ἀγωγῶν): I 341, 11 (διὰ λόγου) I 353, 13 (ὁ δὲ γὰρ ἐπ' ἀρετὴν ἐστὶν ἡ π.) . . . I 245, 23.
 παιδικός Neutr. Plur. (ὡς παιδικῶν καὶ εὐτελῶν καταφρονεῖν): I 47, 11. — τὰ Ἀδριανοῦ παιδικά *II 227, 16.
 παιδοποιεῖν: *I 315, 26 (ἡ εἰς παιδοποιεῖαν χρησιμὸς ἐνέργεια) II 316, 23. παῖς (θεοῦ): *II 143, 29. 161, 7. 205, 26. 254, 5. 255, 11 (τοῦ θεοῦ) *II 203, 26. 253, 28. — Plur. (τοῦς παῖδας μάχεσθαι) *II 144, 4 (οὐράνιοι) I 23, 18. <
 παλαίειν: II 394, 23 (ὡσπερ εἰ παλαίων τῷ λογισμῷ πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν δαιμόνων ἐκστάσεις) II 279, 19.
 πάλαισμα Plur.: II 250, 11 (ὄνο δὲ παλαισμάτα παλαίσας ὁ Ἰώβ) II 394, 23.
 παλενεῖν (τοὺς ἀγροικοτέρους) . . . *II 84, 27.
 παλιγγενεσία . . . II 359, 14.
 παλιλλογεῖν: I 274, 23. II 3, 1. 66, 16. 165, 7. 216, 31. 257, 2. — Pass. I 192, 16.
 παλινδρομεῖν (ἐπὶ τὸν ιδιωτικὸν βλον): I 141, 17 (ἐπὶ τὰ καλά) II 389, 24 (ἐπὶ τὸ ἴδιον πλήρωμα, vom Logos) II 350, 24 (ἐπὶ τὸν σατανᾶν) I 16, 20 (ἐπὶ τὰ ὑλικώτερα) II 314, 20.
 *παλίντροπος (ἀμοιβή): I 331, 32. 332, 3. 7.
 παλινοδία (von Celsus): II 278, 29.
 παμμητρω (φύσις): I 354, 8.
 *παμπόνηρος (Plur.): I 140, 19. 171, 29.
 πανήγυρις (τῶν δικαίων καὶ μακαρίων): II 131, 23 (Ἑλλήνων) II 78, 8 (ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐπιτελουμένη) II 73, 17. — Plur. II 373, 5.
 *πανθοινία (κοινωνῆσαι τῆς πανθοινίας): II 240, 28 [τῶν εἰδώλων] II 241, 14.
 παντοκράτωρ (θεός): II 161, 21 (= Σαβαώθ) II 50, 3.
 παράβασις (des Adam): II

189, 24 || 352, 2 (τῶν ἀνθρώπων) I 313, 27 (ἔργα τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ) . . . II 179, 21.
 παραβατικός (Neutr., ἰον δαΐσμοῦ) . . . II 8, 8.
 παραβολή: II 254, 25. 255, 3 (διὰ παραβολῆς) I 132, 9 (τῷ ἐν τινι παραβολῇ εἰρημένῳ ἔλαψ) II 75, 23 (ἡ περὶ τοῦ εἰπόντος τελῶνος π.) I 258, 10. — Plur. II 162, 6 (ὄχλοι . . . τῶν παραβολῶν ἀκούοντες) I 242, 14 (διὰ παραβολῶν) I 242, 4 (διηγησις παραβολῶν) I 217, 22 [τῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις παραβολῶν] I 61, 26 (τῶν παραβολῶν μανθάνοντας τὰς ἀηγήσεις, scil. τοὺς μαθητὰς) I 242, 16 (ἐν παραβολαῖς) I 195, 1 (ἐν τισι παραβολαῖς) I 286, 28 (ἐπιλύειν τὰς παραβολάς) I 186, 13 (εὐαγγελικαί) I 64, 20 (λύσις τῶν παραβολῶν) I 186, 15 (αἱ χωρὶς λύσεων παραβολαί) I 186, 16.
 *παράγγελμα: II 207, 11. 232, 22. — Plur. (τοῦ θεοῦ) I 306, 25 [τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον] I 311, 5.
 παράδειγμα: *I 199, 13 (τῆς ἀναστάσεως) I 199, 16 (ἀρίστου βλον) I 122, 31. 259, 21 (εὐδαίμονος βλον) II 98, 27 (εὐσταθοῦς βλον) I 118, 8 (γενναῖον) I 165, 22 (ἦθος) I 116, 17 (θάνατος) I 164, 15. II 169, 2 (παραδειγματι . . . χρεῖσασθαι Ἰησοῦ) I 155, 17 (κάλιστον . . . μαρτυροῦ) I 20, 25 (πόλεως οὐρανιας) II 47, 8. — ἐπὶ παραδειγματός II 213, 6. 299, 19. — Plur. II 279, 28 (αἰσθητά) II 240, 5 (δικαιοσύνης) II 234, 28. <
 παράδεισος: II 352, 12 (θεῖος) II 113, 19 (τοῦ θεοῦ) I 33, 20 || II 190, 4 (Ἰησοῦ δὲ συνοδούντος ἡμῖν ἐπὶ τὸν παράδεισον) I 34, 5 (πνευματικός) II

359, 3 (σωματικός) II 351, 25. — vgl. πύλη. <
παράδεχσθαι (ἀλήθειαν): II 257, 24 (διαθήκας) I 11, 24 (δόγματα) *I 61, 10. II 266, 31 (τὴν τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ ἐπιδημιαν) I 278, 13 (εὐσέβειαν) I 271, 20 (τὴν θεϊότητα) I 115, 18 (τοῦτον παραδέξεται ὁ θεός) I 257, 1 [ἦθος] II 277, 3 (τὴν ἡδονὴν παραδέξασθαι θεόν) I 321, 18 (θεὸν Ἰησοῦν) II 55, 13 (τὸν Ἰησοῦν) I 45, 8. 127, 1. 130, 11. 226, 26. II 243, 13 (τὰ τοῦ Ἰησοῦ) II 165, 12 (τὴν Ἰησοῦ διδασκαλίαν) I 143, 9. II 199, 14 (ἱστορίαν) I 230, 11 (τὰς Ἑλληνικὰς ἱστορίας) I 82, 33 (τὸν λόγον) I 296, 17. II 138, 4. 150, 17. 168, 17. 267, 12 (Μωϋσέως τὰς βίβλους) I 100, 25 (τὸν Μωϋσέως νόμον) I 77, 17 (θεῖον τι πνεῦμα) I 174, 21 (πνεῦμα τοῦ . . . θεοῦ) II 46, 21 (πρόνοιαν) I 97, 27. 330, 9. II 127, 30 (τὰ Χριστοῦ παθήματα) I 39, 9 (τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιδημιονήν) I 270, 23. <
παραδίδόναι (εἰς θάνατον): I 116, 9 (τῷ θεῷ) II 225, 1 (τὴν σεμνὴν κατὰ τὸν Ἰησοῦν θεοσεβειαν) I 302, 12 (Ἰησοῦν ὡς καθαρὸν ὑπὲρ πάντων τῶν ἡμαρτηκότων) I 123, 19 (μυστήρια καὶ τελετάς) II 283, 12 (πλάσματα καὶ μύθους) II 60, 26 (ἐαντοῖς π. τῷ πυρὶ) II 28, 8 (τὴν σφραγίδα) *II 97, 7 (ταφῆ) II 245, 28 (τὰ φιλοσοφίας ὄργια) I 253, 3. — Pass. I 6, 9. 36, 12 || 154, 13. 214, 20 (ἐπιμεληταῖς) *II 268, 15. 270, 1 (μορφαὶ δαιμόνων) II 277, 9 (τὰ μόνους ἀγίους . . . παραδιδόμενα μυστήρια τῆς κατὰ Ἰησοῦν θεοσεβείας) I 254, 29 (πόνους καὶ βασάνους) II 268, 3 (Χριστιανοί) II 259, 9. <
παράδοξος (ἀγανισταί): I 16, 26 (τὸ ἀναγεγραμ-

μένον) I 120, 5 (ἐξουσία) I 229, 4 (ἐπιδημία Ἰησοῦ) I 195, 27 (ἐπιφάνεια) I 350, 7. II 8, 23 (ἔργα) II 204, 24 (ἱστορία) I 89, 7. 226, 4. 326, 8 (ἱστορίαι) I 205, 23 (λόγος) II 208, 25 (πράγματα) II 60, 5 (χάρις) I 173, 12. II 195, 5. — Neutr. I 84, 2. 94, 25. 95, 24. 120, 19. 159, 29. 183, 22. 184, 8. 281, 13. (Plur.) I 95, 6. 16, 28. 31. 96, 2. 122, 28. 123, 3. 137, 5. 161, 24. 179, 13. 181, 13. 222, 7. 224, 14. 18. 225, 7. 230, 22. II 24, 23. 60, 24. 147, 1. 205, 4. 227, 24. 260, 18. — Compar. I 181, 28 (Neutr.) I 184, 28. 220, 27. II 184, 25 [Plur.] I 98, 1. 181, 15. 317, 24. II 58, 8. — **παράδοξως** I 145, 23. 195, 28. 208, 15. 322, 25. II 200, 26. 206, 23. 257, 12. 262, 12 (παράδοξως εἰρηγήνην ἄγομεν) II 287, 10 (σπεῖραι π. τὸν λόγον) I 163, 14. <
παράδοσις Plur. (ἄνθρωποι): I 175, 28 (Λουδαίων) I 127, 21 (ἐν αἰσχίσταις καὶ εἰκαταῖς παραδόσεσι πατέρων καὶ πολιτῶν) . . . I 103, 17. **παρατεῖσθαι**: II 248, 22 (τὸ γένος τοῦ μαρτυροῦ) I 26, 3 (εἶδος τῆς ἐξόδου) . . . I 26, 8. **παραίτησις**: *II 154, 5 (τῶν κατὰ τὸν Ἰησοῦν) I 144, 24. **παρακαθέξσθαι** (σχήμασι καὶ χωρίοις, von den Dämonen) . . . II 214, 9. **παρακεκινδυνευμένως** (ἐκτίθεσθαι): II 115, 21 (λέγεσθαι) . . . II 53, 4. **παρακινδυνεύειν** (Partic.): II 29, 16. **παρακλήσις**: I 39, 16. — Plur. . . . I 23, 3. **παρακολουθεῖν**: I 260, 16. II 155, 25. 277, 11 (τοῖς . . . θεωρήμασιν) I 280, 24 (μεγαλονοία) II 89, 15 (τῆ . . . πιθανότητι) I 262, 22. 23 (τῆ σαφηνείᾳ) I 266, 2.

παρακολούθημα (Plur.): II 337, 8. **παρακολούθησις**: II 124, 28. **παρακολουθητικός** (κινήσις) . . . II 311, 25. **παρακονεῖν**: I *281, 15. 17. *282, 1. 12. 297, 29. 299, 3. 339, 23. II 33, 28. 58, 10. 65, 11. 67, 14. 96, 31. 104, 26. 123, 27. 132, 11. 143, 23. 231, 21 (αἰνυμάτων) *II 111, 9 (τινῶν αἰνισσομένων) *II 181, 19 (ἀσεβοῦς αἰρέσεως) II 122, 28 (μοχθηρὰς αἰρέσεως τινος) II 122, 23 (τῶν ἱερῶν γραμμάτων) II 18, 6 (τῆς ἀποστολικῆς λέξεως) II 67, 9 (λόγου υγιούς) I 298, 24 (τῶν λόγων) II 20, 13 (τινῶν μυστικωτέρων λόγων) II 29, 20 (τῆς μετενωματώσεως) *II 182, 30 (Πλατωνικῶν λέξεων) *II 89, 18 (τοῦ Πλάτωνος) *II 76, 29 (τοῦ συμβολικῶς εἰρηγήμενον) II 105, 31 (ὅσα παρακκοῦτες ὑπ' ἀγνοίας διαφθεῖρουσιν, scil. οἱ Χριστιανοί) *II 68, 25. **παρακονεῖν**: I 109, 22. II 104, 17 (τῶν Πλάτωνος λόγων) *II 85, 8. — Plur. I 137, 14. *157, 19. 21. II 6, 9. 8, 4. 104, 4. 107, 22. 112, 2 (τῆς ἀληθείας) I 215, 12 (τοῦ παλαιοῦ λόγου) *I 215, 6. 9 (ἀσημοτάτης αἰρέσεως Ὀφίων) . . . *II 94, 22. **παρακονεμάτιον** (Plur.): II 82, 11. **παράληψις** (τοῦ τοῦ θεοῦ δνόματος) . . . I 304, 3. **παράλλαγις** . . . II 21, 26. **παρалаλλάττειν**: *II 144, 17. 146, 15. — τὸ παραλλάττον (τοῦ σώματος) II 146, 17. — τὸ παραλλαγμαῖνον (τὸ ξένον καὶ π. τῆς κατασκευῆς). I 317, 5. **παράλογιστικῶς**: II 165, 27. **παράλογος** (Neutr.): *II 15, 24. 25, 27. — **παράλογως** II *15, 22. *25, 20. 97, 27. **παράλυν** (τὰ . . . νενομισμένα): *II 26, 12. 27, 7

- (νόμος) *II 28, 5. 9. 13. — Pass. . . II 81, 25.
- ***παραμηνᾶσθαι**: I 171, 20. 173, 21.
- παραμνησθαι**: I 21, 17 || 86, 19. 318, 3. II 112, 1 393, 24.
- παραμνθία**: I 86, 16. 87, 30. 88, 3.
- παρανομεῖν**: II 8, 30. 9, 13. 14. 18. 47, 6. 218, 6. 7. 17 (εἰς τὰ γενομισμένα βρώματα μὴ δεῖν ἐσθίεσθαι) II 251, 20 (εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ θεοῦ) II 217, 26 (τὸν θρόνον τοῦ θεοῦ) I 8, 16. — Pass. II 379, 2. 398, 2.
- παρανόμημα** . II 214, 23.
- παρανομία**: II 248, 29. 286, 28.
- πράνομος**: II 253, 2 (ἐνέργειαι) II 378, 8 (ἡδονή) II 214, 12 (συνουσία) I 296, 4 (συνουσία) (II 214, 12). — **παρανομώματα** (συντριβόμενος) *II 203, 16.
- ***παραπελθεῖν**: I 269, 11. 271, 21. II 124, 4.
- παραπίπτειν** . I 100, 15.
- ***παραποδίζειν** (Pass.): I 263, 24. 264, 1. 7.
- παραποιεῖν**: I 312, 29. II 118, 23. 181, 20.
- παραπολαύειν** (τῶν . . γεννημένων) : I 347, 20 (τῆς δαυιλείας) I 344, 7. 12.
- παραρῥεῖν**: II *185, 28. 31. 240, 6 (φάσμα . . . παραρῥέν) . . *II 186, 3.
- παραρῥιπτεῖν**: II 115, 30 (τὸ τῆς λογικῆς ψυχῆς διοικητήριον μὴ π. ἀτίμως) . . . II 246, 1.
- παραρῥίπτειν**: I 157, 18. 306, 3. (337, 2.) II 62, 3. 175, 7. — Pass. I 305, 20.
- παρασαιωπᾶν**: I 167, 26. 269, 7 || II 359, 18 (τὰ βαθύτερα) I 248, 21 (τὰ . . ἔγκλητα) I 153, 12 (τὸ τηλικούτον πρόβλημα) II 352, 8.
- παρασκευή** (εἰς τὸ εὐχεσθαι): II 318, 24. — Plur. II 239, 12. 19. <
- παραστατικός** Neutr.: II 300, 29 (τῆς ἀληθείας) I 54, 4.
- παραστάημα** (εὐτόνον εὐσεβείας ἐπιδεικνυσθαι): I 20, 28.
- παρατηρεῖν**: I 7, 27. 29, 4. — Pass. . . I 365, 22.
- παρατήρησις** . II 304, 3.
- παραφαίνεσθαι** (τοῖς ἐαντοῦ διασώταις κρύβδην παραφαίνετο, scil. Ἰησοῦς): *I 192, 21. 193, 6.
- παραφθείρειν**: I 290, 23 (von den Christen) *II 208, 7. 211, 14 (τοῦ Ἰησοῦ παραφθειρόντος τὸ Πλάτωνικόν) *II 86, 15. 26 (von Moses) *I 290, 18. — Pass. (ὁ . . νοῦς) II 211, 12.
- παραφράζειν**: I 153, 16. 326, 21. II 171, 7. — Pass. I 333, 24.
- παραχαράττειν** (τὸν Δευκαλλῶνα): *I 314, 5. 315, 13 (τὴν εὐσέβειαν) *II 56, 20. 195, 8 (τὰ χριστιανισμοῦ) . II 67, 7. 15.
- παραχωρεῖν** (πρωτεύειν πρὸς τινα): I 15, 15 (τινὶ τὰ πρωτεῖα) I 362, 7.
- παρεγγράφειν** (εἰς τὰ Σιβύλλης πολλὰ καὶ βλάσφημα): *II 203, 26. 205, 26. 28. 29.
- παρεγγελοῦσι**: I 42, 28.
- παρεδρεῖν** (αἱ ψυχὰι . . τῶ ἐν οὐρανοῖς θνωῖσαστηρίῳ παρεδρευουσαι): I 27, 5.
- παρέκβασις** (ἐν παρεκβάσει) . . I 235, 6. 303, 1.
- παρεκδέχεσθαι** (πολλοὺς μύθους καὶ πλάσματα παρεκδέκτεον): II 283, 7.
- παρεκδοχή** (Plur.): I 211, 16 || II 356, 23.
- παρεκτικός** (τὸ τῶν ἀγῶν τούτων παρεκτικόν φῶς): II 168, 22.
- παρεμβολή** (τοῦ σατανᾶ): I 25, 19. — Plur. (τῶν ἐλπίων Ἰσραήλ) . II 93, 30.
- ***παρεξηγεῖσθαι**: I 303, 22. 305, 32.
- παρερμηνεύειν** (γραφήν): I 321, 7 (τὴν προφητείαν) . . II 145, 17.
- παρθενία** (ἐν Χριστιανοῖς . . . ἀσκοῦσι τὴν παντελῆ παρθενίαν, scil. παρθένοι): II 199, 30 (φθείρα τὴν παρθενίαν) II 283, 1.
- παρθενικός** vgl. γέννησις.
- παρθένος**: II 157, 19. 24 (ἐκ παρθένου . . τὸν Ἰησοῦν . . γεννησθαι) II 65, 7. — Plur. (παρθένοι πάντ' εὐαρίθμητοι, scil. παρ' ἄλλοις νομιζομένοις εἶναι θεοῖς) II 199, 26. — vgl. γέννησις. <
- παριστάειν**: I 159, 29. 174, 8. 330, 31 (τὴν ψυχὴν τῶ δημονοργῶ) . II 38, 22.
- παροικεῖν** (ἐν τῇ Αἰγύπτῳ): I 301, 5 (ταῖς ὡν παροικουσί δῆμων ἐκκλησιαίς) I 227, 8 (ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ, παροικουσας ἐκκλησιαίς τῶν . . δῆμων) I 227, 22 (ἡ [scil. οἰκομένη] παροικοῦσιν αἱ τοῦ θεοῦ ἀπὸ Ἰησοῦ ἐκκλησιαί) I 121, 21 (ἔξω που) *I 320, 11.
- παροιμία** (κατὰ τὴν παροιμίαν): *I 203, 13. — Plur. I 358, 21. 359, 2. II 162, 2.
- παροιστρᾶν** (ὁ Κέλσος παροιστρῶσαν εἶπε τὴν γυναικα) . . I 183, 15.
- ***παροιστροσ** (γυνή): I 178, 25. — Neutr. Plur. II 161, 15. 162, 12. 25.
- παρουσία** (ἀγγέλων): II 324, 6 (τοῦ ἀντιχριστοῦ) II 116, 3 (δυνάμειος θεοῦ) I 278, 10 (τοῦ λόγου) II 138, 5 || 393, 24 (Χριστοῦ) . . . I 104, 30.
- παρῥήσια**: I 24, 7. 35, 24. 80, 13. 139, 4. 252, 18. II 126, 12 || 331, 7. 346, 18. 352, 13 (von den Christen) II 177, 24 (τοῦ προφήτου) . . I 18, 22.
- παρῥησιάζεσθαι**: I 164, 16. 166, 29. 167, 25. 168, 4.
- παρρφαίνειν** Pass. (πλάσμα τῆ . . δόξῃ): I 92, 15.
- πᾶς** Neutr.: I 76, 12. 145, 3. 153, 4. 227, 25. 281, 9. 339, 2. 24. 26. 27. 29. 31. 340, 7. 347, 14. 373, 19. II 43, 25. 118, 29 || 316, 11 (ἀνθρώπων) I 327, 7. — Plur. Neutr. *II 135, 13 || 297, 7. 350, 1. — vgl. δημονοργός διοικησις. <
- πάσχα** (τὸ π., ὅπερ ἐρμηνευεταί διαβατήρια): II 239, 22.

- πάσχειν** (ἀνθρώπινον): I 165, 21 (ἀνθρώπινα) I 155, 18. 19. II 257, 1 (ὑπὸ [ἀπὸ] τῶν δαιμόνων) II 243, 8. 11. 15. 251, 23. 25. 27. 28 (δὲ ἐσθβείαν) II 265, 14 (θεός) *II 136, 5 (von Jesus) I *145, 11. 12. 153, 21. 161, 13. 166, 18. *27. 28. 167, 5. 192, 2. *196, 29. II 149, 20. 152, 13. 257, 19 (von den Jüngern) I 167, 25. 200, 5 (von der Unzucht) I 334, 25. <
- πατήρ** (= Gott): I 9, 10. 25, 15. 26, 11. 32, 4. 36, 12. 37, 4. 38, 18. 20 II 34, 20. 119, 3. 135, 11. 139, 4. 7 [ob Gott im A. T. „Vater“ genannt] II 346, 13 ff. [ἀναπλάττειν ἕτερον] II 386, 6 [ἀποκαλύπτει τὸν πατέρα] II 138, 5 [π. τοῦ κυρίου ἡμῶν] I 14, 23 [τοῦ λόγου] II 130, 23 [ἐν οὐρανοῖς] I 13, 12. 33, 4 [ἐν τοῖς οὐρανοῖς] I 32, 20. 33, 1. 10 [τῶν λεγομένων] II 263, 18 (αἰωτέρων τέκνων) I 14, 26 (τοῦ χριστιανισμοῦ τούτου) I 32, 28 (τοῦ Χριστιανῶν λόγου) I 270, 5. — Plur. I 14, 27 ff. (τῶν διαλέκτων) II 48, 15. <
- πατριάρχης**: I 14, 30 (II 91, 22). — Plur. I 14, 31.
- πάτριος** (διάλεκτος): I 207, 27. 304, 32 (νόμοι) *II 35, 28. 40, 12. 42, 12. — Neutr. II *243, 23. *245, 14 II 393, 18. — Plur. Neutr. I 204, 26. 211, 9. II *26, 5. 17. 19. *27, 2. *28, 22. *29, 2. *38, 10. 11. 15. 18. 25. *39, 2. 6. 9. 16. *40, 8. *41, 27. *42, 7. 8. *43, 13. 262, 14. 15 (τὰ Ἰουδαίων) I 204, 5. — vgl. θρησκεία. <
- πατρίς**: II 291, 18. 21. 292, 2. 3. 11. — Plur. I 82, 11. 25. II 38, 16. 291, 22. <
- παχύντης** (Plur., αἱ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ μυρῶν κακῶν π.): I 232, 2.
- πεῖθειν** (über die Bedeutung des Wortes): II 127, 29 ff. <
- πειράζειν** (πειράζοντός πως πάντας τοῦ θεοῦ): II 382, 24. — ὁ πειράζων II 287, 8 II 394, 12. — Pass. I 8, 5. 28, 5 II 385, 17 ff. 391, 24. 395, 2. <
- πειράσθαι** (δρόσον οὐραίνου): I 28, 19 (δυνάμεων τινων) *I 89, 31 (πάντας ἀνθρώπους πειράσθαι κακῶν) *II 271, 27 (ὦν καὶ ἡμεῖς ποτε πεπειράμεθα, scil. παραδεξαμένων τὴν ἀσεβῆ διδασκαλίαν Τατιανῶν) II 356, 25. <
- πειρασμός**: I 8, 2. 11, 5. 33, 9. 45, 6 II 382, 4 ff. 386, 10 ff. 395, 30. — Plur. II 327, 19. 400, 14. <
- πειρατήριον** vgl. βίος φύεσθαι.
- πέισμα** (ἐμποιεῖν): II 267, 13 (λαμβάνειν) I 42, 29.
- πειστικός** (δύναμις): I 114, 15 (λόγοι) (II 128, 3. 9). — vgl. πιστικός.
- πέλαγος** (φλυαρία): II 226, 13.
- πελεκοειδής** (σχῆμα): II 107, 10.
- *πέμμα** (Plur.): I 122, 11.
- πένης** (Plur., ἡμῖν τοῖς πένησι): I 15, 17. <
- πεπιστευμένος** (λέγειν): I 39, 17.
- *πέπλος** (τῆς Ἀθηνᾶς): II 113, 2.
- περατικός** (ἡμῖν τοῖς περατικοῖς καὶ ἀληθινοῖς Ἑβραίοις) . I 28, 18.
- περιαντολογία**: I 99, 29. 100, 1.
- περιβολή** (λόγων): I 236, 7.
- περίβολος** (Plur., τῶν νομιζομένων ἱερῶν): II 151, 27.
- *περιβομβεῖν** . I 215, 8.
- περγίγιος** vgl. αἴη δαίμων τόπος.
- περικτικός** (ἀρετή): II 43, 23 (θεός) II 184, 16 (λόγος) . . . II 43, 24.
- περικλεῖν** (Pass.): I 11, 12.
- περιελκυσμός**: I 4, 22.
- περιεργία** (π. καὶ φλυαρία): II 102, 6.
- περιέχειν** (θεὸν τὸν περιέχοντα τὰ ὅλα): I 365, 19 (οὐδὲν ἐστὶ τὸ περιέχον τὸν θεόν) II 184, 17 (ὁ κόσμος) II 22, 25 (πνεῦμα, πάντ' ἐν ἑαυτῷ, scil. ὁ θεὸς Στωϊκῶν) *II 141, 9 (πρόνοια) II 141, 11 ff. <
- περιηγεῖν** (ἀνδροποδώδως): I 266, 17. — Pass. (περὶ τῶν καλουμένων Ὀφιανῶν) I 213, 9 (τὰ περὶ ταπεινοφροσύνης) II 85, 6 (ἀπὸ τινων) II 176, 17.
- περιήγησις** (Plur.): I 261, 15.
- περικαθέζεσθαι** (τὸ τῆς Κασταλλίας στόμιον): II 155, 13.
- περίοδος**: *I 281, 21. 338, 10. II 21, 23 ff. 22, 26. 24, 8 (τῶν θνητῶν) *I 335, 20. 337, 4. 8. 19. 338, 1. 4. — Plur. I *282, 4. 13. 289, 28. *337, 13. 21. *338, 10. II 22, 22. *268, 11 (ἀστέρων) *I 282, 16 (ἐν οὐρανῷ) *II 92, 3 (μακρὰς χρόνων περιόδους) II 389, 19 (κατὰ χρόνων μακρὰς περιόδους) . . . *I 281, 31.
- περιουσία** . . . I 362, 24.
- περιούσιος** (wie ἐπιούσιος gebildet): II 367, 9 ff. 368, 21.
- περίπατος** (τοῦ θεοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις) . II 352, 11.
- περισκυνδισμός**: I 21, 6.
- περισπασμός**: I 4, 22 II 153, 11. 180, 1 II 351, 12.
- περιστάσις**: I 66, 10. 260, 17. 289, 1. II 42, 4. 14. 52, 16. 90, 27. *121, 1 II 395, 17. 396, 14. 15. — Plur. I 226, 11. II 114, 3. 205, 1. 265, 14. 275, 17.
- περιστατικός** (βίος): I 82, 14. — τὸ περιστατικόν II 205, 19 II 393, 19. (Plur.) II 205, 23 II 309, 22. 379, 5. 393, 26. — περιστατικῶς (ζῆν) I 224, 24.
- περιτέμνειν**: II 51, 16. — **περιτέμνεσθαι** (περιτεμῆσθαι τὸν Ἀβραάμ) I 72, 26 (von den Juden) I 72, 23. *II 45, 5. 51, 14. 52, 6. 14. 18. 19 21. 53, 6. 9. 10. 12.
- περιτομή**: *II 103, 15. 104, 22 (Ἀλγυπτίων) II 51, 11

(αίμα, τὸ τῆς περιτομῆς) II 53, 1 (τοῦ Ἐλιάζαο) II 52, 21 (= Juden) I 127, 28. 128, 9 II 332, 3 (Ιουδαίων) II 51, 10 ff. 52, 6. 11 ff. (Κόλχων) II 51, 11. 52, 12 (διὰ τὸν θεῖον νόμον) I 21, 7 (ὀκταήμερος) II 52, 15 (οἱ Σικάριοι διὰ τὴν περιτομὴν ὡς ἀκρωτηριάζοντες παρὰ τοὺς καθεστῶτας νόμους καὶ τὰ Ἰουδαίους συγκεχωρημένα μόνους ἀναιροῦνται κτλ.) I 142, 11 ff. (σωματικῆ) I 133, 13 (τὴν περιτομὴν φυλάττειν) . . . I 175, 17. περιτνῆναι (Perf. περιτέτευχα): II 94, 24. 95, 1. *περιφθιροεσθαι (ἀνω κάτω, von Jesus): I 112, 28. *περιωπή (θεοῦ): II 62, 28. *περονᾶν (Pass., von den Händen Jesu): I 178, 25. πεύσις: I 168, 32. 275, 18. 293, 14. — Plur. I 196, 3. πηγνῖναι (αἰρέσεις ἐν φιλοσοφίᾳ): I 54, 22. 26 (τὰς ἐν Χριστῷ ἐκκλησίας) . . . I 116, 6. πηροῦν Pass.: *I 268, 23. 33. *II 136, 18. 137, 26. 27 (τὰς βάσεις τῆς ψυχῆς) . . . II 202, 24. πήρωσις (Plur.): *II 260, 6. 261, 22. πῖθος (Plur.) . . . I 109, 31. πικράζειν . . . I 262, 30. πιστεύειν: I 36, 17. 45, 14 II 54, 1. *61, 18. 19. 62, 4. 63, 18. 87, 15. 93, 13. 94, 1. 3. 101, 4. 26. 31. 103, 27. 106, 26. 107, 2. 115, 10. 17. 20. 116, 8. 121, 3. *7. *122, 4. 123, 6. 126, 8. *12. *128, 3. *130, 22. 131, 10. 23. *132, 20. 139, 32. *156, 1. 163, 7. 8. 17. 164, 9. 174, 22. 181, 9. 27. 185, 19. 199, 25. *30. *32. *203, 15. *206, 3. 209, 16. 211, 3. 6. 17. 214, 6. 8. 220, 17. 225, 3. 31. 32. 226, 13. 16. 235, 9. 242, 1. 14. 19. *78, 18 ff. 281, 16. 296, 27. 302, 12. 28. 316, 16. 328, 1. 370, 24. II 13, 17. 20, 12. 61, 4. 5. *77,

5. *78, 2. 80, 3. *21. *25. *27. *31. *81, 1. 9. 98, 6. *111, 5. 120, 1. *166, 10. 205, 3. 232, 3. 240, 3. 244, 32. 246, 3. *255, 10. 260, 16. 17. 269, 3. 275, 12. 16. *282, 9 II 316, 25. 322, 26. 323, 5. 327, 17. 346, 16. 366, 31. 398, 15 (δλόγως) I *61, 12. 62, 6. 25. 121, 19. *224, 17 (τῆ ἀναστάσει) I 192, 6 (ἀπλῶς) I 62, 11. II 80, 1 (ἀπλούστερον) I 104, 31. 322, 2. II 17, 5 (δαμονίους) II 275, 8 (δαμοσι) *II 240, 30. 241, 22. 242, 12. 243, 20 (τῷ δημιουργῷ) I 87, 19 (τοῖς ἐναγγέλοις) I 159, 33 (τῷ θεῷ) I 7, 5 II 63, 14. 18. 21, 94, 10. 104, 22. 115, 3. 168, 19. 201, 22. 203, 8. 235, 18. 261, 18. 297, 26. 326, 10. 361, 11. II 199, 13 (ἐπὶ τὸν θεόν) II 275, 28 (Ἰησοῦ) I 119, 17. II 55, 1 (τῷ Ἰησοῦ) I 178, 9. 181, 19. 188, 11. 203, 20. *206, 21. 211, 9. II 86, 19 (εἰς Ἰησοῦν) I 204, 1. II 34, 19 (εἰς τὸν Ἰησοῦν) I *126, 6. 16. 130, 17. *133, 27. 176, 6 (ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν) I 129, 26. 134, 17 (τῷ ἀνευθεῖ στόματι τοῦ Ἰησοῦ) II 321, 7 (λογικώτερον) I 263, 4 (λόγῳ) I 177, 27 (τῷ λόγῳ) I 269, 31 (τῷ Χριστιανῶν λόγῳ) II 68, 27 (μετὰ λόγον) I 215, 13 (περὶ τῶν μελώντων) I 291, 16 (τοῖς παραδόξοις) I 89, 24. 226, 7 (προφητείας) I 136, 8 (τῷ σωτήρι) I 88, 15 (εἰς Χριστόν) I 53, 24 (εἰς τὸν Χριστόν) *I 133, 26. II 315, 17. — Pass. I 71, 25. 72, 22. 94, 17. 95, 10. 124, 16. 134, 27. 135, 20. 138, 22. 175, 23. 24. 182, 5. 204, 21. 205, 18. 207, 29. 211, 2. 212, 14. 218, 12. 226, 12. 240, 21. 296, 15. 362, 12. II 3, 18. 60, 18. 25. 80, 2. 94, 10. 155, 23. 156, 22. 159, 4. 161, 23. *165, 16. *166, 7. 199, 18. 200, 13 II 317, 13. 398,

27. — τὰ πεπιστευμένα I 61, 24. 94, 17. 95, 1. 181, 13. II 269, 5. ✕ πιστικός (ἀπόδειξις): I 261, 5 (δύναμις) I 233, 5 [?] (λόγοι) I 124, 32. — πιστικά I 157, 5. — πιστικώτατον II 71, 27. — vgl. πειστικός. πίστις: I 10, 20. 38, 22 | *61, 19. 62, 8. 23. 63, 25. 28. 71, 6. 98, 22. 101, 4. 31. 102, 15. 112, 3. 114, 7. 8. *192, 19. *213, 17. 220, 27. 234, 20. 24. *235, 7. 15. 16. 18. 19. *236, 1. 274, 26. 31. 326, 15. II 2, 17. 19. 8. 21, 17. 83, 29. 84, 1. 107, 28. 160, 20. 165, 11. 197, 15. 267, 15. 277, 22. 290, 27 II 400, 17 (περὶ τῆς πίστεως ἀποδείξει) II 156, 20 (δαίμονων) II 275, 29 (τῶν ἐκκλησιῶν) I 51, 7. 53, 25. 30. 54, 33 (θεία) II 327, 12 (εἰς τὸν θεόν) II 197, 19 II 346, 30 (εἰς τὸν Ἰησοῦν) I 103, 29. 114, 13. 165, 18. 27. 179, 22 (εἰς τὸν κτίσαντα τὰ ὄλα) I 205, 15 (εἰς τὸν λόγον) I 296, 19 (λόγος τῆς πίστεως) *I 216, 15 (λόγοι τῆς πίστεως) I 127, 19 (ὑπόθεσις τῆς πίστεως) II 266, 12 (Χριστιανῶν) I 70, 27. 185, 23. 215, 15. 236, 9. II 54, 17. 230, 26 (ψιλή) I 62, 9. 66, 10. 93, 4. 229, 31. 328, 1. — Plur. I 235, 8. — πίστεως ἕνεκα *II 37, 12 [χάριν] . . . I 325, 4. πιστοποιεῖν: I 57, 15. II 2, 1. πιστός: I 52, 30. 55, 15 (ἔλπισμα) I 271, 13 (τὸ προειρηκέναι) *I 146, 7. — Neutr. *II 234, 16. 238, 4. — Plur. I 54, 32. 67, 6. 104, 9. 134, 22 (εἰς τὸν Ἰησοῦν) I 220, 18. — Compar. (πρὸς τὰ θεία) *I 360, 7 (ἀληθιῶς) *I 371, 4. — Superl. I 203, 3. — πιστώως (ποιεῖν τὸ προσεταγμένον) II 2, 5. ✕ πίστωςις (Plur., δεῖ δρῶν): I 23, 4.

*πλάζεσθαι. II 66, 9. 13.
 πλανᾶν: *I 264, 1. 287, 6.
 11. 24. 288, 23. 289, 5.
 II 5, 21. *124, 4. — πλανᾶσθαι I 40, 23 || 264, 1.
 *II 151, 26 (ὑμῶν [scil. Χριστιανῶν] δὲ κἀν πλανᾶται τις ἐτι λανθάνων, ἀλλὰ ζητεῖται πρὸς θανάτου διάνη) *II 286, 7. — Partic. I 11, 11 || *263, 24. *264, 6. *342, 17. II 67, 8. 137, 28. 180, 18 (ἀγνοια) *II 110, 22 (ἀκοσμία) *II 15, 18, 25, 7 (δόξα) *I 179, 1 (περὶ τὸ θεῖον) II 74, 7. 216, 2 (περὶ θεοῦ) I 164, 18 (σοφία) . . . II 104, 24.
 πλάνη: I 163, 22. *178, 11. II 36, 2. 269, 21 (μετὰ γενέσεως πλάνη) *II 196, 20. 198, 8. 200, 19.
 πλανήτης (ἄνθρωποι): *I 305, 3 (ἀστέρες) II *5, 28. *91, 18. 21. *92, 4. 267, 20.
 *πλᾶσις Plur. (ἄνθρωποι): I 303, 20. 305, 14. — οἱ πλάνοι II 186, 22. 190, 22. 25.
 πλάσις (τοῦ ἀνθρώπου): I 307, 22. 26. 308, 9.
 πλάσμα (πλ. ὄντες τοῦ θεοῦ): II 376, 22. — I 229, 24. 25 (τῶν γραψάντων τὰ εὐαγγέλια) I 169, 23. — Plur. (ἀναγράφειν, von den Jüngern Jesu) *I 144, 15 (τῶν γοήτων) II 100, 28 (τῶν γραψάντων τὰ εὐαγγέλια) I 138, 13. >
 πλάσσειν: I 96, 15. 155, 29. 235, 28 (ἄνθρωπον) *I 306, 30. 313, 10 (ἀνθρώπους) *II 142, 20. — Pass. I 235, 24. 317, 24. *II 82, 19 (ἄνθρωπον) *I 306, 24. 307, 20. 308, 14 (δημογορία) I 203, 5 (Λευιάθᾶν) II 95, 6 (ὁ περὶ τοῦ Διὸς μύθος) I 238, 27. — Med. (von Jesus) I 204, 4 (von den Jüngern Jesu) *I 141, 28. 155, 21. 28. 180, 10. 181, 2 (vom Logos) I 192, 4 (προφήται) . . . *II 163, 13.
 πλάστης (Plur.): II 136, 19.
 πλατυσμός . . . II 393, 26.
 πληγή (ἀέρος): I 194, 14.

Origenes II.

II 132, 17 (ἢ κατὰ τὸ ῥητὸν κατὰ κόδοξος πλ.) II 176, 26.
 πλήθος: *I 336, 22 (τῶν ἀκροωμένων) II 210, 21 (πιστευόντων) I 214, 8. II 232, 3 (διὰ τὸ πλ. τῶν προσερχομένων τῷ λόγῳ) I 210, 5 (ähnlich) I 264, 16 (τὰ Χριστιανῶν ἠδῆσσε καὶ ὁσημέραι εἰς πλήθος, scil. ὁ θεός) II 177, 23. — οἱ ἀπὸ τοῦ πλήθους *II 65, 10. — Plur. I 336, 21 (von den Gläubigen) I 163, 29. 247, 2. 260, 27. II 16, 23. 85, 3. 210, 5. >
 πληθυνσμός (τῆς ἐκκλησίας) . . . II 323, 9.
 πληκτικός (λόγος): I 179, 26. — Neutr. II 137, 9. — Compar. (λόγος) II 164, 9.
 πληρωμα vgl. εὐαγγελικός νόμος.
 πλήρωσις (τῆς προφητείας) . . . I 96, 27.
 πλησίος, ὁ: II 378, 28. >
 πλούσιος: II 174, 27 (ὁ κατὰ Λουκᾶν) II 342, 16. — Plur. II 209, 1 (μάτρεις) I 15, 2. >
 πλουτεῖν (ἐν τοῖς ψευδέσι δόγμασι): II 174, 30 (τὸν τυφλὸν πλοῦτον) II 170, 15. >
 πλοῦτος (σωματικός): II 170, 5 || 339, Γ. 384, 13 (τυφλός) I 75, 17. II 170, 15. 172, 25. >
 πνεῦμα: I 55, 16. 96, 10 || II 301, 19. 302, 1. 303, 4. 22. 319, 4. 6. 399, 10 (ἄγιον) I 37, 4 || 91, 10. 31. 93, 10. 94, 29. 95, 30. 96, 5. 19. 23. 25. 26. 99, 22. 100, 4. 106, 20. 123, 24. 129, 9. II 156, 4. 160, 22. 25. 161, 23. *264, 7. *266, 3 || 327, 8. 329, 25. 338, 4. 340, 5. 347, 24. 374, 16. 380, 10. 401, 16. 26. 402, 34 (ἄφθαρτον) I 308, 18 (Bedeutung) II 140, 11 ff. (τὸ ἐν τῇ γῆ) I 42, 9 (δεδοκῶς ὁ μέγας θεὸς τῷ δημιουργῷ τὸ πνεῦμα) *II 123, 17 (διδάσκεσθαι ὑπὸ τοῦ πν.) II 381, 4 (δυνάμει καὶ

πνεύματι) II 151, 17 (πνεῦμα . . . εἰπεῖν) I 368, 12 (ἐν ἑστί πνεῦμα) I 137, 2 (ἐνεργούν) II 303, 19 (ἐντεῦξ ἐπὶ τοῦ πν.) II 332, 19 (δορτάζειν τῷ πνεύματι) II 240, 20 [μετὰ τοῦ πνεύματος] II 240, 22 (ἢ κατὰ πνεῦμα ἐορτή) II 240, 23 (εὐχεσθαι ἐν πνεύματι) I 35, 26 (θεῖον) I 87, 15. 174, 21. *203, 16. 205, 24. 225, 26. 271, 30. 278, 5. 279, 19. 286, 18. 291, 15. 17. 328, 24. II 63, 22. 80, 19. *144, 16. 146, 14. 150, 19. 152, 13. 155, 26. 27. 156, 1. 159, 4. *161, 7. 31. 170, 8. 180, 15. 196, 3. 202, 7. *203, 19 (θειότερον) I 94, 2. 207, 8 (πνεῦμα ὁ θεός) *II 141, 7. 8. *142, 1 (πνεῦμα θεοῦ) I 368, 20. II 1, 12. 139, 26. 160, 6. 235, 28. 263, 23 [τοῦ θεοῦ] II 46, 21. *123, 7. 11. *141, 3. 30. *142, 19. *149, 26 (ἴδιον) *II 139, 1. 21. 28. 30. 142, 21 (πνεῦμα λῆχος) II 309, 30 (ἐτι ἔχνη τοῦ ἁγίου ἐκείνου πνευματος . . . παρὰ Χριστιανοῖς ὠχεῖται) I 96, 5 (ähnlich) II 160, 27 (καταμεμολυσμένον τῆ τοῦ σώματος φύσει) *II 142, 14 (κατιόν) *II 197, 5. 7. 201, 24. 25 (ἐν Κέλσῳ) II 207, 9 (τοῦ κυρίου) II 320, 14 (λογικόν) II 266, 2 (μαντικόν) I 221, 28 (μακάριον) *II 264, 7. 266, 3 (τὸ ἀδάξαν Μωϋσέα) I 94, 22 (νοερόν) *II 264, 7. 266, 3 (κατὰ τὸ πνεῦμα νόμος) I 127, 5 (νοῦς τοῦ πν.) I 130, 13 (θῆσιον) *II 203, 14. 204, 10 (ὄσι ὄπητος) I 23, 22 (τοῦ πατρὸς ἡμῶν) I 36, 12 (Παύλου) II 399, 9. 14 (προθμία τοῦ πν.) I 154, 28 (τὸ τοῦ πν. πρόθυμον) I 154, 23. 24 (ἐν τοῖς προφήταις) II 89, 31 (προφητικόν) I 136, 12 (προφήτις [scil. Πνθία] δέχεται πνεῦμα διὰ τῶν γυναικῶν κόλπων)

Π 155, 15 ff. (πν. Πυθίας)
 Π 156, 11 (πν. τῆς σοφίας) I 46, 13 [φιλιάνθρον τῆς σοφίας] Π 376, 14 (τὸ τῶν Στωϊκῶν)
 *Π 141, 11 (πν. συνηγόν) Π 297, 6 (οὐ σῶμα τὸ καθ' ἡμᾶς πνεῦμα) Π 139, 32 ff. (σωματικόν) Π 141, 19 (πνεῦμά τι) I 96, 10. 368, 17. Π 206, 14 (ὑδατι καὶ πνεύματι) I 26, 23 (πν. υλοθεσίας) Π 225, 13 (πνεῦμά ἐστιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὁ υἱός) *Π 141, 30 (φύσις πνεύματος) *Π 142, 3 (χρηστότης τοῦ πν.) Π 329, 8 (Χριστοῦ) Π 1, 13. 89, 32 (τὸ πν. τοῦ Χριστοῦ τοῖς, ἴν' οὕτως ὀνομάσω, συμμυρφοῖς ἐφίξάνει) Π 235, 30 (ψυχῇ . . . πνεῦμα . . . σῶμα) I 174, 20. — Plur. Π 140, 13. 157, 1. 245, 8. 280, 7, (ἅγια) Π 398, 17 (ἐχθρὰ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων) Π 155, 9 [τῷ θεῷ] Π 324, 23 (πολλὰ ἀνάλογον τῷ Ἰησοῦ πνεύματα) Π 150, 14 (καταχθόνια) I 44, 10 (λειτουργικὰ τοῦ θεοῦ) Π 370, 8 (πονηρὰ) Π 327, 23. — vgl. ἀμέριμνος κηρύσσειν. <
 πνευματικός: Π 380, 10. 395, 12 (δύναμις) Π 359, 5 (νόμος) I 133, 16. 274, 3. Π 35, 18. 138, 22. 172, 19 (νοῦς) *Π 264, 6 (ψυχῇ) Π 319, 8. — Neutr. *Π 266, 2. — Plur. I 341, 5. Π *64, 23 || 330, 15 (βρώματα) I 129, 19 (ἐννοιαι) Π 350, 3 (νόμοι) Π 357, 4, (πράξεις) I 317, 21 (ἅτα) Π 328, 14. — τὰ πνευματικά I 44, 7 || 129, 5. 341, 5. Π 140, 13 || 328, 8. 338, 22 (τὰ πν. τῆς πονηρίας) Π 328, 16. — πνευματικῶς (διηγέσθαι) I 130, 10 (ἐπιτελεῖν) Π 329, 13 (λαμβάνεσθαι) Π 132, 21. — πνευματικώτερον (ἀποιεῖν) Π 353, 8. — vgl. εἰλόγια παράδεισος. <
 ποίημα (Plur.): Π 204, 14.

ποίησις (τοῦ ἀνθρώπου): I 307, 22. 26. — (ὁ ἐν ποιήσει θανατωσὶς Ὀμομυρος) . . . I 363, 17.
 ποιητής (καθ' ἡμᾶς κακῶν εἶναι ποιητὴν τὸν θεόν): Π 124, 26 (τῶν ὄλων) Π 4, 4. 87, 26 (οὐρανὸν καὶ γῆς) I 76, 26. Π 387, 20. <
 ποικιλότης (τῆς διηγήσεως): Π 301, 1.
 ποιμὴν (πρὸς ἃ ὁ π. ἐν τισὶ παραβολαῖς καταβεβηκέναι λέγεται): I 286, 28.
 ποιμή (θεήλατος ἀπὸ τοῦ Ἀντιόου): I 232, 24. — Plur. *Π 161, 12 (ἀμαρτία) . . . *Π 268, 9.
 ποιότης: Π 135, 30 || 368, 10. 17 (τοῦ Ἄβραμ) Π 354, 6 (τῶν βρωμάτων) Π 210, 4 (τοῦ θνητοῦ κατὰ τὸ τοῦ Ἰησοῦ σῶμα) I 237, 16 (ἰδία) I 135, 31 || Π 353, 22. 23 (ἰδία ποιότης τοῦ θεοῦ, ἥτινα νομῶσι „ὄνομα θεοῦ“ λέγεσθαι) Π 354, 20 (τῆς τροφῆς) Π 369, 8 (τῆς λογικῆς τροφῆς) Π 209, 17 (τῶν τροφῶν) I 287, 14 (ὑλῆς) I 330, 10. 332, 10. Π 146, 21. 22. — Plur. I 345, 9. Π 135, 28 || 354, 1. 4. 368, 11 (ἐν σαρκὶ Ἰησοῦ) I 237, 26 (ἐν σώμασι) I 329, 27. 330, 3 (ὑλῆς) I 237, 24. 25. 327, 9. 329, 7. 330, 8. 20. 22 (φωνῶν) I 76, 21. — vgl. αἰθέριος ἀμφισκεσθαι. <
 ποιοῦν: I 103, 7. — Pass. I 293, 30. Π 174, 22. 175, 10. 251, 3.
 πολεμῖν: Π 257, 15. 287, 1 (αἰρέσεις αἰρέσει πολεμοῦσαι) Π 66, 21. — Pass. I 233, 11. <
 πολεμικός (λογικὰ μάχαιραι): Π 35, 24. — τὰ πολεμικά (ἐγείρειν) Π 291, 7. <
 πολέμιος (ἔγγελος): Π 52, 17. — πολεμιώτατος (ἀνθρώποις ὄφεις) Π 98, 29.
 πόλεμος (θεῖος): *Π 111, 10. <

πολεμῶν (πρὸς ἡμᾶς): Π 97, 20.
 πολία (φιλόσοφος): I 79, 17.
 πολιεὺς (εὐσεβεῖν διδάσκοντες scil. Χριστιανοὶ τοῦς πολίτας) εἰς τὸν πολιέα θεόν) . . . Π 291, 24.
 πόλις (εὐνομιουμένη): Π 357, 5 (θεῖα) Π 291, 25 (τοῦ θεοῦ) Π 93, 25 (οὐρανία) Π 47, 8. <
 πολιτεία: I 292, 14. *351, 1. Π 33, 2. 45, 28 (κατὰ τὸ εὐαγγέλιον) I 11, 26 (Ἰουδαίων) I 301, 9 ff. 302, 9. 313, 3. Π 45, 25. 152, 3 (Ἰουδαίων καὶ Χριστιανῶν) Π 176, 30 ff. (Πλάτωνος) I 307, 13. 324, 4 [καλῇ] Π 204, 15. — Plur. I 318, 11. 336, 7. *351, 15. 20. 352, 1. 9. 353, 1. Π 219, 9.
 πολιτεύεσθαι: I 40, 20. 174, 9. 227, 25. 238, 1. *292, 25. 296, 31. 301, 12. 316, 15. Π 176, 31. 177, 3. 225, 5.
 πολλαπλασιάζειν (τὰς ἐργασίας) . . . I 4, 13.
 πολύθεος (ἀθεότης): I 28, 2. — Plur. I 6, 30 || 219, 3.
 πολυθεότης (ἀθεος): I 56, 15. 265, 10 (τῶν ἔθνων) I 87, 21.
 πολυτίτωρ . . . I 306, 30.
 *πολύμητος (ὁ σίδηρος καὶ ὁ Ἐρμῆς) . . . Π 92, 14.
 πολυλογεῖν (= βαττολογεῖν): Π 345, 16 f. 346, 2.
 πολυμάθεια (Κέλσου): Π 91, 29. 102, 5 (Μωυσέως) I 243, 2.
 πολυμαθής: I 307, 1. — Plur. Π 74, 7 (ἐν χριστιανισμῷ) I 216, 12. — Superl. Adv. . . I 68, 16.
 πολυπλασιάζειν (Pass.): I 15, 5.
 πολυπλασιασμός: I 15, 21.
 πόμα (Plur.) . . . Π 246, 12.
 πομπενεῖν: I 33, 15 (ἐν τῷ κόσμῳ) . . . I 39, 21.
 *πομπή (τῶν Παναθηναίων) . . . Π 113, 2.
 πονηρία (τυφλὸν γὰρ τι ἐστὶν ἡ π.): I 112, 1. <
 πορνεία (πρὸς τὰ δαιμόνια): I 10, 5. — Plur.

(πορνείας ἀφέναι) Π 381, 14.
 πορνεύειν . . . I 10, 16.
 ποτήριον (τὸ τῆς κολάσεως): I 155, 12. ×
 *ποτνιασθαι . . . I 153, 7.
 ποτόν (ἀληθινόν): Π 114, 23.
 πραγματεία: I 42, 10 || 276, 19, 308, 6. Π 60, 3. 117, 24. 182, 5. 256, 25.
 πραγματικῶς: Π 71, 15. 123, 13. 144, 7.
 πρεσβεία: Π 135, 4. 225, 19.
 πρεσβεύειν: I 260, 32 (τὰ τῆς ἀληθείας) I 277, 11 (Π 70, 8) (τῆς ἀληθείας τι) I 218, 21 (τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως) Π 183, 25 (τὰ τοῦ διαγράμματός) Π 95, 2 (περὶ δικαιοσύνης) I 134, 4 (τὰ τοῦ θεοῦ) Π 39, 27 (ἰδιωτικώτερον περὶ τινος) I 126, 8 (τοῦ λόγου) I 342, 20 (περὶ τοῦ λόγου) I 199, 27 (λόγους) I 103, 28 (τὰ τοῦ Μίθρου) Π 93, 4 (τὰ τοῦ νόμου Ἰουδαίων) I 88, 8 (νόμους) Π 40, 29 ((περὶ) τῶν Πυθαγορείων δογμάτων) I 324, 20 (τὸν χριστιανισμόν) I 249, 18. 264, 12 (ähnlich) I 270, 12 (τὰ Χριστιανῶν δόγματα) I 268, 13 (ὑπὲρ Χριστοῦ) I 133, 16. Π 221, 7. 225, 25. — Pass. II 21, 16 (λογικῶς) . . . I 65, 12.
 πρεσβυτέριον . . . I 40, 2.
 πρεσβύτερος (ἄνδρες ἕν-θεοι, Μωϋσέως): I 307, 5 (δεσπότης) *I 250, 18 (τὰ Ἰουδαίων πρεσβύτερα τῶν Ἑλληνικῶν) Π 208, 18 (ἱστορία) I 94, 22 (λόγοι) I 307, 9 (Μωϋσῆς, πολλῶν τῶν Ἰλιακῶν πρεσβύτερος) I 307, 6 (Ναυκρατίται) Π 41, 17 (προφητεία) I 104, 8 (προφήτης) Π 75, 5 (προφήται, Πλάτωνος) Π 76, 27. 89, 26. = Presbyter Π 377, 19 (Plur., bei Juden) I 163, 28. Π 382, 25 [bei Christen] *II 109, 14. 16. — πρεσβύτερα *I 71, 11. — Superl. (λόγος) I 351,

11 [πάντων τῶν δημουργημάτων] . . . Π 41, 22.
 πρόμα (Plur.): Π 126, 29.
 *προαγγέλλειν (τὰ θεία): Π 197, 6. 201, 24.
 προαγωγή . . . I 80, 6. 81, 5.
 προαιρέσεις (ἀγγέλων, δαιμόνων): I 233, 24 (τῶν γραφάντων) I 326, 5 (δαιμόνων) Π 243, 5 (μέγα δύναται πρ.) I 262, 1 (ἡ ἡμετέρα) Π 184, 10 (τοῦ Ἰούδα) I 139, 6. 8 (der Neubekehrten) I 247, 12. — Plur. (der Evangelisten) I 235, 21. 236, 5. ×
 προαιρετικός (εἰ τοῦ ἀνιαροῦ μὴ ὡς προαιρετικῶς ἀκούομεν): I 152, 22. — τὸ προαιρετικόν Π 393, 20.
 προαμαρτάνειν: Π 387, 11. — τὰ προημαρτημένα Π 33, 27.
 προαποδόσθαι (Pass.): I 153, 3.
 προαπολαύειν (τῆς τοῦ κρείττονος εἰς αὐτοῦς ἐπιδημίας) . . . Π 156, 2.
 προαπολογεῖσθαι: I 133, 28. 153, 1.
 προβασανίζειν (τῶν ἀκούων σφῶν [scil. Χριστιανῶν] βουλομένων τὰς ψυχὰς) . . . I 247, 5.
 πρόβλημα: Π 19, 7. 48, 9. 281, 19 || 303, 20. 352, 9 (τὸ τῆς εὐχῆς) Π 403, 1 (τὸ περὶ εὐχῆς) Π 340, 6. 395, 14. — Plur. I 242, 4. 322, 28 (γνωμονικά) Π 338, 9.
 προγινώσκειν: I *143, 28. *144, 9. 148, 24. 28. 149, 25. 200, 10. *221, 6. 8. 10. *359, 19. 23. *363, 3. *368, 23. *369, 2 ff. ×
 πρόγνωσις: I 144, 4. 147, 17. 20. 148, 21. 25. 149, 9. Π 157, 28 || 315, 4 (περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν τινος) I 149, 3 (θεοῦ) I 147, 10 (τοῦ θεοῦ) I 116, 16. Π 195, 7 || 313, 9. 13 [ἀπενδύς] Π 393, 3 (μελλόντων) I 205, 2 (περὶ μελλόντων) I 363, 13 (περὶ τινων μελλόντων) I 144, 1 (περὶ τῶν μελλόντων)

*I 221, 6. Π 161, 26 (ἐν ταῖς προφητείαις) Π 263, 22 (τοῦ σωτήρος ἡμῶν) I 115, 9. — Plur. I 204, 25 (ἐνεργεστέραι) I 365, 23 (προφητικαί) I 162, 31.
 προγνώστης (εἰ πρ. ἐστὶν ὁ θεὸς τῶν μελλόντων): Π 311, 9.
 προγνωστικός (δύναμις): Π 157, 4 (λόγοι θεοῦ) Π 161, 30 (νοῦς) I 87, 9. 10. 11 (θεία φύσις) I 362, 23. — προγνωστικῶς (ἀπαγγέλλειν) . . . I 114, 22.
 πρόγονος Plur.: I 159, 21 (der Juden) I 209, 1. 303, 27.
 προσηλῶν: I 370, 26 (δαίμονες) I 366, 21 (τὰ ἀλογα ζῷα) *I 363, 14 (ὁ θεός) *I 292, 22. 296, 27 (τὰ μελλόντα) *I 359, 19. 368, 23.
 προδιατάσσειν Pass.: Π 309, 13. 311, 3. — Med. Π 311, 4. 313, 5. 6. 314, 26.
 προεξαπατᾶν (Pass.): I 82, 5.
 προεπάδειν (τινί): I 247, 6.
 πρόθυρον (Plur., τοῦ ἀγαθοῦ) . . . Π 194, 28.
 προϊστασθαι (οἱ ἄγγελοι): Π 110, 16 (αἰρέσεως) I 114, 4 (ἀμφίβολοι) I 334, 25 (τῆς κατὰ Χριστιανούς διδασκαλίας) I 210, 8 (ὁκλῆς) *I 257, 8 (ἀφσταί) Π 219, 12 (τοῦ λόγου) Π 77, 15 (Μαρκίωνα) *II 66, 6 (Σιλβύλαν) *II 203, 25 (τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου) *II 232, 19.
 προκαταγγέλλειν: *I 292, 23 (Χριστόν) I 163, 5.
 προκαταλέγειν (τὰ προκαταλεγμένα) . . . Π 191, 21.
 *προκαταυλεῖν: I 215, 6.
 *προκατηχεῖν: I 215, 7.
 προκηρύσσειν u. προκηρύττειν: *I 134, 24. 253, 25. 28 (von Jesus) I *156, 15. 193, 23 (Ἀριστῆς) *I 254, 3. 255, 23 (von Propheten) I 229, 15. — Pass. (Jesus) I 201, 33 (Juden) Π 310, 29 (der Messias) I 206, 8

(Ἰησοῦν εἶναι τὸν προ-
κηρυγμένον ὑπ' αὐτῶν
Χριστόν) . . . II 104, 11.
προκοιμάσθαι (ἅγιος
προκεκοιμημένος): II 322,
6 [Plur.] II 322, 15, 398,
18 (αἱ τῶν προκεκοιμη-
μένων ἁγίων ψυχῶν) II
321, 18.
προκοπή: I 263, 18. 19. 350,
5 (ἐπὶ τὰς ἀρετάς) I 228,
2 (ἀρχὴ καὶ προκοπή) II
169, 3 (τοῖς εἰσαγομέ-
νοῖς, scil. Χριστιανοῖς) I
130, 30 (ἐν τῷ λόγῳ θεοῦ)
I 162, 28.
προκόπτειν: I 3, 5 || 54, 7,
185, 19. 254, 12. 278, 4.
282, 24. 285, 25. 335, 3.
II 157, 16 (ἐπ' ἄκρον) I
369, 13 (ἐπὶ τὰς ἀρετάς)
II 210, 10 (ἐπὶ δικαιο-
σύνην) I 201, 29 (ἐν τῷ
λόγῳ) II 46, 15 (ἐν τοῖς
μαθημασίν) I 242, 7 (ἐπὶ
σωφροσύνην) I 201, 28
(ἐν τῷ ὑπομένειν) I 36,
18 (ἐν φιλοσοφίᾳ) I 212,
28.
προλέγειν: I *144, 29. *146,
7. 147, 19. *32. *148, 3.
6. *360, 4. 6. *370, 15.
17. II 122, 2. *165, 20.
259, 25. *284, 13 (von Je-
sus) I 99, 12. 141, 31. 142,
2. 143, 14. *147, 6. *148,
10. 167, 27. *177, 28. *178,
2. 181, 28 (τὰ μέλλοντα)
*I 205, 9. 220, 17. II 162,
20 (μέλλονσαν τύχην, von
Dämonen) *II 276, 19. 277,
30 (von Moses) I 104, 10
(θεῖον πνεῦμα) II 161, 31
(von Propheten) I 100, 19.
101, 24. 162, 22. 200, 26.
202, 1. 239, 22. II 34, 16.
152, 22. 160, 13. *164, 21.
*165, 13. 17. 18. 26. 28.
29. *166, 8. 21. 23. *168,
8. 12. *169, 11. 270, 6. 8
(αἱ προφητεῖαι) II 167, 13.
— Pass. I 105, 8. 141, 33.
*147, 31. *148, 2. 10. 231,
21. II *143, 30. *152, 17.
*154, 20. *160, 4. *164,
1. 17. 18. *165, 16. *166,
7. 10. *171, 27. 31 (τὰ
μέλλοντα, δι' ὀνόθων)
*I 367, 4 (ἐν τῷ προ-

φήτῳ) I 184, 8 (ὑπὸ τῶν
προφητῶν) II 21, 7. 227,
25. ×
πρόμαρτυς (Plur.): I 14, 3.
πρόνοια: I 30, 17 || 63, 11.
12. 66, 7. 72, 11. 14. 97,
27. 142, 8. 161, 19. 21.
165, 25. 189, 23. 225, 6.
235, 4. 266, 24. 27. 276,
20. *27. *277, 4. 294, 12.
302, 10. 313, 15. 330, 9.
334, 5. 11. 13. 335, 13.
344, 2. 22. 25. 345, 8. 346,
2. 21. 347, 23. 349, 21.
350, 20. 352, 21. *372, 16.
*373, 10. II *3, 26. 27.
*7, 20. 65, 1. 127, 22. 30.
159, 4. 177, 18. 199, 6.
205, 22. *217, 5. 27. 28.
29. 30. *218, 1. 247, 29.
253, 12. 272, 14. 285, 7 ||
308, 12. 15. 24. 313, 7. 17.
319, 22. 320, 3 (τῶν ἀγ-
γέλων) II 399, 20 (ἄλο-
γος τῶν μυρμηκῶν) *I
353, 7 (θεῖα) I *108, 4.
206, 27. 372, 5. II 287,
20 (θεοῦ) I 237, 17. 284,
18. 315, 3. 352, 22. II
184, 4. 198, 24. *218, 2
(τοῦ θεοῦ) I 200, 19. 22.
23. II 27, 21. 141, 10.
284, 7. 10 (περὶ τοῦ Ἰη-
σοῦ) I 120, 15 (ἡ πρ. τῶν
λογικῶν προηγουμένως
προνοεῖ) I 344, 8 (πάντα
περιέχει τὰ προνοούμενα
ἢ πρ.) II 141, 12. — vgl.
ἀναιρεῖν ἀναιρεῖς ἀναι-
ρετικόν. ×
προοίμιον: I 54, 29. 36. 55,
8 (τῆς εὐχῆς) II 401, 14.
(Κέλσον) I 203, 4 (τῶν
λόγων, scil. Κέλσον) II
189, 10. — Plur. II 298,
22.
προπαιδεύειν (πρὸς φιλο-
σοφίαν) . . . I 253, 14.
προπαρατιθέναι (Pass.,
πνευματικὰ καὶ μυστι-
κά) . . . II 328, 8.
προπάτωρ (Ἀβραάμ, scil.
Ἰσαακ) (Ἰσαακ) (Ἰσαακ)
(Ἰσαακ) (Ἰσαακ): II
52, 13.
προπετενεσθαι (περὶ τῆς
διηγήσεως) . . . II 132, 12.
*πρόπολις (Plur.): I 351,
5. 352, 12.
προπύλαιον Plur.: *I 215,
17 (σεμνά) . . . I 215, 23.

προσαπορεῖν: I 141, 2. II
28, 3.
προσεκτραγφεῖν: I
153, 15.
προσεπερωτᾶν: II 4, 9.
προσέχεσθαι (ἄλλοις δὲ . . .
ἀποδεικτικῶς . . . προσερ-
χόμεθα): II 80, 26 (τῷ
θεῷ) II *57, 24. 278, 26
(κατ' ἴδιαν τῷ Ἰησοῦ) I
217, 24 (λόγῳ) I 262, 14
(τῷ λόγῳ) I 210, 5. 244,
15. 248, 5. 262, 16. 264,
16 (τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ)
II 202, 17. 285, 20 (τοῦ
λόγου θεραπείᾳ) I 255,
3 (νῦν αἱ ἐκκλησίαι ἔχουσι
. . . ἄλλοις σοφούς
προσελθόντας) II 85, 3
(χριστιανισμῷ) I 269, 13
(von Paulus) II 64, 19. ×
προσεύχεσθαι: II 4, 27. 73.
16. *240, 31. *241, 23
*242, 23. 25. *243, 21
299, 11. 12. 13. 301, 4.
25. 302, 1. 10. 303, 4.
310, 27. 316, 27. 324, 14.
15. 25. 326, 17. 328, 12.
332, 12. 25. 334, 13. 19.
335, 17. 336, 9. 10. 340,
12. 341, 13. 342, 14. 343,
2. 6. 9. 344, 24. 345, 3.
349, 18. 19. 358, 22. 382,
1. 383. 11. 401, 7 (ἀδελ-
φῷ) II 336, 2 (οὐδενὶ τῶν
γεννητῶν προσευκτέον
ἐστὶν οὐδὲ αὐτῷ τῷ
Χριστῷ ἀλλὰ μόνῳ τῷ
θεῷ τῶν ὄλων καὶ πα-
τρὶ) II 333, 27 ff. (οὐ γὰρ
τῷ εὐχομένῳ προσευ-
χεσθαι) II 334, 19 (von
Jesus) II 325, 20. 334, 1
(μόνῳ τῷ πατρὶ προσ-
εὐχεσθαι γὰρ, ἢ καὶ γὰρ
[scil. Ἰησοῦς] προσευ-
χομαι) II 335, 18; vgl. II
336, 3 f. (ὃν δεῖ τρόπον
προσεύξασθαι) II 326, 12
(ἦτοι προσευκτέον τῷ
υἱῷ καὶ οὐ τῷ πατρὶ ἢ
ἀμφοτέροις ἢ τῷ πατρὶ
μόνῳ) II 334, 5 ff. (τῷ
Χριστῷ) . . . II 335, 3.
προσευχή: II 4, 24. 28 || 303,
21. 304, 17. 307, 6. 24.
310, 28. 311, 11. 13. 317,
1. 326, 19. 328, 4. 329,
12. 332, 18. 333, 5. 26.
334, 21. 336, 4. 24. 340,

12. 28. 341, 11. 14. 343, 8. 346, 17. 399, 1 (ἀγία) II 326, 22 (Definition) II 331, 6 f. 332, 12 (ἡ ὑπογραφεῖσα ὑπὸ τοῦ κυρίου πρ. — Vaterunser) II 349, 8 (ἕνα τὸν τῆς πρ. ἅγιον οἶκον) II 47, 19. — Plur. II 291, 11 | 303, 12. 326, 28. 330, 6. 15. 334, 11. 17. 341, 9.
προσευχῶς (ὁ πρ. δημογραφός) . . . II 130, 21.
προσηγορία: II 367, 6. 8 (τοῦ ἀγαθοῦ) I 75, 15 (ἡ „θεός“ πρ.) I 304, 12. II 215, 14. (τοῦ θεοῦ) I 303, 31 (ἡ Ἰσαακ πρ.) II 49, 7 (κεφαλαιώθης) II 353, 22. — Plur. (συγγενεῖς εἶναι αἱ πρ.) I 208, 23.
προσηγορικός (Neutr.): II 51, 7.
***προσηλοῦν** (Pass., αἷματι, von den Dämonen): II 276, 16. 30. 277, 20. 278, 1.
προσηλυτος (Plur.): I 106, 6.
προσίηλος (zum Christentum): I *239, 27. *245, 3. 4. 5. 247, 14. 251, 22. 252, 14. II *80, 20. 84, 1. 137, 29. <
προσίεσθαι (προσῆται τῆς μετανοίας χάριν ὁ θεὸς καὶ τοὺς ἐκ μεταβολῆς κακίτου βίου): I 263, 14 (von Wiederaufnahme der reinigen Sünder in die Kirche) I 248, 3. <
προσκορης (Neutr.): II 389, 9.
προσκυνεῖν mit Acc. u. Dat.: I 8, 25. 9, 1. 6. 8. 9. 10. 28, 17. 22 || 268, 27. II 13, 27. 74, 1. 193, 14 || 335, 4. 386, 9 (τοῖς ἀγάμμασιν ἢ τοῖς ζώοις) I 268, 17 (ἀγγέλους) *II 6, 19. 9, 6. 16. 22 (βροντάς) *II 6, 4 (τοῖς εἰσώλοισ) I 7, 19. 21. 23 (Δία) I 238, 22. II 42, 16 (Δία καὶ Διόνυσον) II 41, 9 (τὰ ἄλογα ζῶα) I 362, 8 (θεοὺς) II 9, 25 (τὸν θεόν) II 273, 6 (τῷ θεῷ) II 13, 24 (τὰ τοῦ θεοῦ) II 4, 23 (τὸν Ἰησοῦν) I 111, 26 (ξοάνους) II 256, 11 (τῆν Οὐρανίαν) II 41, 13. 42, 7 (οὐ-

ρανὸν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας) *II 6, 20. 22. 29. 9, 19. 22. 10, 14. 11, 10. 24. 25. 12, 3. 23 ff. (οὐρανῶ u. s. w.) II 8, 7. 9. 11. 9, 1 (τὸν πατέρα . . . καὶ τὸν διάκονον αὐτῶν λόγον τοῦ θεοῦ) II 14, 3 (τὸν Περσῶν βασιλέα) II 225, 17. 21 (Σάραπιν) II 41, 18. — Pass. I 9, 3. 42, 23 || 71, 15. II 11, 26. 28. 17. 136, 25. 215, 31 (αἰλουρος . . .) *I 215, 20 (τὸν Ἰουδαίων ἀρχιερέα . . . ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου) II 54, 23 (ἀστέρες) II 11, 11. 12. 19 (δαίμονες) II 230, 14 (Δανιήλ) II 207, 4 (Διόνυσος) I 219, 22 (ἄλογα ζῶα) I 215, 24. 26 (ἥλιον) II 283, 16 (θεός) I 296, 2. II 14, 7. 89, 23. 275, 13 (θεοί) I 298, 5. II 222, 28. 224, 12. 228, 24 (Ἰησοῦς) I 102, 16 (μετὰ κτίσεως καὶ αἵματος καὶ θνυσίων) . I 233, 28.
προσκύνησις: I 63, 18. 219, 25. 236, 14.
πρόσπνευσις . I 42, 15.
προσπολεμῖν (Χριστιανούς): II 231, 26. 258, 25. — Pass. (μὴ προσπολεμῆσθαι αὐτοῖς [scil. τοῖς πιστεύοντα] ὑπὸ τῶν ἡγουμένων ὁμοίως τοῖς πάλαι χρόνοις) I 214, 8. <
προσρηγνῖναι (τῷ στερεῷ καὶ εὐτόνῳ τοῦ λόγου προσρηῆξαι αὐτῶν τὰς κεφαλὰς) . . . II 174, 14.
προστακτικός (χαρακτήρ): II 355, 23. — Neutr. II 356, 8. — Plur. II 355, 23 (ὀνομασίαι) II 356, 20 (φωναί) II 356, 22. — **προστακτικῶς** (ειρημένον) . . . II 356, 11.
προστασία (χωρὶς προστασίας ἀοράτων . . . γεωργῶν): II 246, 26 (εἰς οὐδεμίαν ἀρχὴν καὶ προστασίας τῆς λεγομένης ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταλέγοντες, scil. die reinigen Sünder) I 248, 3 (τοῦ θεοῦ) . . . II 269, 13.

προστάσσειν (λόγος): II 67, 3. 76, 9. — Pass. (von den Amtern der Dämonen) *II 244, 2. 246, 21 ff. (ἔξομολογεῖσθαι) II 223, 6 (ταῖς προσταχθείσαις τε εὐχαῖς . . . χρωόμενοι) II 110, 11 (ὑπὸ τοῦ θεοῦ) II 206, 28. 261, 8. <
***προστάτης** (δαίμων): II 66, 13.
προσπακοῦναι: II 132, 23.
προσφέρειν (εὐχάς): II 230, 24 (vom Opfer) I 27, 6 ff. || II 153, 13. <
προσφιλοτιμῆσθαι: II 92, 22.
προσφορά (Plur.): II 320, 20.
πρόσχημα: II 40, 4 (μεγάλου θεοῦ) *II 232, 19.
προσωπεῖν (Plur., προσωπεῖα περικειμένοι αἱ ἐπιτραί . . . ὕστερον ἀπέθειτο τὰ προσωπεῖα): I 334, 18 f.
πρόσωπον (αἰσθητόν): II 188, 20 (θεοῦ) II 6, 11. 126, 2 (τοῦ θεοῦ) II 172, 3 (Ἰησοῦ) I 149, 12. 184, 9 (Ἰουδαῖον) I 100, 7. 11. 101, 10. 164, 23. 202, 1. 325, 25 (τοῦ Ἰουδαίου) I 156, 29. 159, 4 (κυρίου) I 201, 3 (vom Schauspieler) II 344, 13 (τοῦ Χριστοῦ) I 162, 23. — Plur. (τῶν ἠρώων) II 187, 11. <
προσωποποιεῖν: I 79, 15. 20. 96, 30. 106, 20. 126, 7. 196, 23. 289, 15. 341, 2. II 187, 1. 7. 18. — Pass. II 187, 2. 7. — Med. I 128, 2. II 136, 8.
προσωποποιεῖν: I 126, 11. II 187, 4 (δευτέρα) I 125, 9 (τοῦ Ἰουδαίου) I 54, 30. 83, 16. 85, 16. 100, 21. 101, 27. 126, 3 (Κέλσον) II 186, 28.
***προτίμησις** (τῶν ἁμαρτωλῶν) . . . I 258, 2.
προτρεπτικός (λόγοι): II 262, 13. — **προτρεπτικά** I 240, 28.
προϋποβάλλειν (τὸ προϋποβεβλημένον λογικὸν θεμέλιον) . I 283, 8.
προϋφιστάναι (Med., τὸ προϋφιστάμενον τοῖς οὐσιν) . . . II 368, 5.

προφητεία: I 85, 29. 87, 6. 13. 96, 27. 100, 28. *101, 17. 102, 3. 18. 103, 22. 104, 7. 14. 106, 28. 114, 25. 149, 17. 21. 156, 25. 196, 20. II 138, 23. 145, 16. 24. 146, 4. 11. 158, 24. 159, 1. 3. 20. 290, 2 (περὶ τοῦ ἀντιχριστοῦ) I 173, 8. II 117, 25 (περὶ τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως) I 201, 2 (τοῦ Ἡσαίου) I 85, 17 (τοῦ Ἰεζεκιήλ) II 93, 22 (περὶ Ἰησοῦ) I 104, 1. II 57, 9 (περὶ τοῦ Ἰουδα) I 140, 3 (περὶ τῶν κοιμητῶν) I 110, 15 (τοῦ Μιχαία) I 102, 9 (Μωυσέως) I 95, 15. — Plur. I 87, 9. *101, 27. 103, 13. 106, 4. 107, 2. 9. 156, 18. 169, 21. 199, 6. 206, 3. 215, 24. 274, 25. 26. 296, 26. 321, 25. II 14, 1. 3. *161, 21. 27. *162, 17. 24. *163, 9. 165, 31. 181, 11. 227, 23. 261, 11. 263, 21. 289, 11 (τοῦ Βαλαάμ) I 111, 12 (πλείονα εἶδη προφητειῶν) II 160, 33 (Ἡσαίου) II 261, 18 (περὶ Ἰησοῦ) I 77, 21. 100, 17. 103, 24. 206, 10. 214, 19. 229, 28. II 167, 13 (παρὰ Ἰουδαίοις φερόμενοι) I 136, 8 (περὶ τοῦ Ἰουδα) I 149, 8 (Μωυσέως) II 159, 19 (παράδοξοι) I 205, 23 (περὶ Χριστοῦ) I 274, 32. 325, 23.
προφητεύειν: I 117, 15. 144, 13. 205, 1. 26. 215, 11. 315, 16. II 152, 13. 156, 1. 157, 17. 160, 4. 15 || 329, 8 (Βαλαάμ) I 110, 17 (von Dämonen) II 6, 3. 13, 20 ff. (Δανιήλ) I 299, 17 (Ἐλισσαίος) II 261, 21 (Ἡσαίας) II 145, 4 (Ἰακώβ) I 104, 4 (Ἰουδαϊκῶς) II 160, 18 (ἐν Ἰουδαίοις τινές) II 160, 22 (οἱ παρ' Ἰουδαίους προφήται) II 118, 27 (μυρίοι) II 159, 28 (Μωυσῆς) I 328, 24 (Νῶε) II 159, 25 (πνεῦμα θεοῦ) II 160, 6 (ἀρχαιότατος προφήτης) II 75, 4. 11 (von der Pythia) II 155, 23. 25

(Σαμουήλ) I 88, 4 (περὶ Χριστοῦ) I 100, 24. — Pass. I 3, 10 || 101, 13. *18. 20. 104, 27. 106, 5. 11. 22. 134, 6. 13. 140, 5. 142, 28. 162, 29. *203, 19. II 165, 4. *166, 6. 168, 14 || 310, 25 (ἄνθρωπος) I 111, 15 (περὶ τοῦ ἀντιχριστοῦ) II 116, 3 (περὶ τῆς γενέσεως) I 102, 26 (ἐν τῷ Δανιήλ) II 10, 18 (von Jesus) I 82, 22. 91, 11. 100, 13. 16. *108, 15. 130, 11. 155, 28. 162, 32. 181, 28. 184, 6. 228, 28. 274, 10. 20. II 3, 32. 57, 1. 143, 27. 145, 18. 146, 2. 153, 15. 165, 12. 24 (von Johannes d. Täufer) I 136, 19 (τὰ περὶ μαρτυρίου) I 29, 5 (σωτήρ) *I 203, 16. 18. *204, 12 (τὸ πάθος τοῦ σωτήρος) I 105, 6 (υἱὸς θεοῦ) I 101, 8. 9 (Χριστός) I 97, 6. 100, 26. 108, 27. 157, 7. 163, 8. *206, 3. 8. 11. 13. 214, 19. 225, 26. 32. 274, 6. 21. 33. 296, 16. II 150, 10. 154, 4. 160, 24.
προφήτης: I 5, 6. 18. 22. 25, 14. 39, 19 || 86, 17. 87, 7. 94, 2. 96, 27. 97, 23. *100, 22. 24. *101, 5. 106, 19. 107, 23. 135, 20. 162, 25. 170, 8. 176, 27. 184, 9. 197, 17. *201, 33. 202, 1. 273, 5. 323, 4. 329, 18. 342, 7. II 8, 11. 72, 3. 74, 24. 85, 22. 88, 12. 93, 22. 95, 12. 145, 22. 146, 3. 157, 15. 162, 19. *172, 3. 5. 9. 184, 19. 27. 201, 12. 250, 4 || 320, 15. 355, 11. 397, 18 (ἀρχαιότατος) II 75, 3 (ἀσεβείας) I 9, 15 (Δανὶδ) II 318, 21 (Ἐλισσαίος) I 170, 5 (Ἡλίας) I 170, 7 (Ἡσαίας) II 16, 20. 270, 6 (θεοῦ) I 177, 10 (Ἰεζεκιήλ) II 16, 17 (Ἰερειας) II 185, 9 (Μωυσῆς) I 87, 33. II 30, 6 [ὁ ἀρχαιότατος ἡμῶν πρ.] II 91, 21. — Plur. I 42, 18. 24 || 80, 21. 85, 12. 87, 10. 14. 18. 88, 3. 12. 95, 23. 24. 25. 27. 97, 33. 100, 19. 101, 23. 105, 9.

114, 22. 132, 8. 16. 21. 24. 25. 134, 5. 9. 21. 135, 20. 145, 7. *148, 11. *156, 14. *157, 11. 162, 22. 163, 5. 15. 176, 2. 3. 182, 1. 193, 23. 197, 23. 198, 11. 24. 199, 31. 200, 13. 27. 204, 4. 9. 15. 19. 22. 29. 205, 5. 25. 206, 6. 12. 15. 208, 17. 212, 21. 213, 20. 216, 7. 225, 23. 26. 229, 15. 239, 22. 242, 5. 266, 3. 271, 31. 275, 28. 277, 12. 279, 17. 20. 22. 280, 13. 282, 10. 291, 12. 13. 324, 21. 328, 5. 366, 12. 368, 4. 369, 16. 373, 15. II 2, 15. 13. 24. 21, 7. 34, 16. 50, 12. 71, 8. 74, 13. 75, 18. 76, 6. 25. 80, 15. 83, 24. 89, 1. 29. 31. 94, 11. *99, 14. 102, 26. *103, 13. *104, 10. 115, 26. 116, 18. 118, 25. 121, 21. 28. 133, 1. 150, 9. 151, 16. 152, 21. 154, 16. 159, 1. 17. 160, 18. 20. 24. 161, 33. 162, 1. 10. 163, 3. 8. *11. *17. *164, 6. 9. 15. 20. 22. *165, 13. 17. *166, 2. 9. 13. 15. 16. 18. 21. 23. *168, 8. 11. 15. *170, 4. 7. *172, 1. *175, 21. 180, 17. 181, 12. 19. 182, 10. 200, 21. 206, 25. 208, 14. 22. 227, 25. *259, 23. *260, 19. *261, 2. *262, 4. 269, 2. 17 || 300, 31. 329, 25. 380, 13. 385, 31. 387, 21 (ἀρχαῖοι) II 160, 14 (τοῦ τῶν ὄλων δημιουργοῦ) II 192, 11 (τὰ ἐξηγητικά τῶν προφητῶν) II 182, 6 (Ἡλίας καὶ Ἐλισσαίος) I 181, 30 (τοῦ θεοῦ) I 253, 20. II 5, 4. *152, 14. 159, 8. 200, 7 (τοῦ Ἰουδαίων θεοῦ) *II 169, 12 (Ἰουδαίων) II 89, 26. 208, 27 (ἐν Ἰουδαίοις) II 155, 33. 209, 21. 269, 15 (παρ' Ἰουδαίους) II 118, 27. 153, 15 (μακάριοι) I 98, 19 (Moses und die vor und nach ihm lebenden Pr.) I 100, 14. — vgl. θεϊότης λαλεῖν. προφητικός (βούλημα): II 58, 24 (γράμματα) I 130, 29. 156, 28 (γραφαί) I 93,

14. 196, 25. 197, 2. 206, 7 (λέξεις) I 124, 29. 274, 33 (λόγος) II 223, I (λόγοι) I 82, 21. 198, 6. 212, 8. 274, 4. II 35, 9. 55, 26. 90, 6. 117, 27. 251, 8 (πνεῦμα) I 136, 12 (προγνώσεις) I 162, 31 (φωναί) I 131, 2. 282, 18. — τὸ προφητικόν I 19, 13 II 146, 8. 153, 8 (Plur.) I *156, 19. 22. *157, 2. 219, 13. 274, 29. 30. 275, 2. II 104, 12. — προφητικῶς I 141, 31. II 159, 26.
προφήτις (τοῦ Ἀπόλλωνος): I 221, 28. II 155, 14 (ἡ ἐν Μιλήτῳ) I 124, 18 (Σίβυλλα) II 65, 12. — Plur. *II 259, 23.
προφιλοσοφεῖν (Pass.): II 189, 23.
προφορικός (λόγος): II 135, 19.
προωφελεῖν (Pass.): II 320, 12.
πρωτότυπον (πάντων ἀγαλμάτων) . . . II 235, 4.
πταίνει (ἐκατέρωθεν): II 397, 10 (οἱ φθάσαντες μετὰ τὸ προσεληλυθέναι τῷ λόγῳ ἑπταικένας) I 248, 5.
πταίσμα (τῆς ἀρνήσεως): I 18, 6 (χαλεπατέρον) II 381, 1. — Plur. II 314, 27. 315, 23. 385, 10. 399, 22.
πτάρνουσαι: I 367, 16. 17.
πτερορρνεῖν: (I 314, 1.) II 114, 16. 17. 115, 14.
πτῶμα (τῆς ἀρνήσεως): I 37, 9.
πτῶσις: II 355, 16 (ἡ ἐν ἀρνήσει) I 44, 3 (τῶν Ἱεροσολύμων). I 97, 4.
πτωχεία: II 173, 2 (πάντως μακαρίζομένη) II 87, 14 (τοῦ νόμου) I 126, 18.
πτωχεύειν (ὁ νοῦς ἡμῶν): II 370, 3.
πτωχός (Ἔβλων τε γὰρ ὁ πτ. παρὰ Ἰουδαίους καλεῖται) . . . I 126, 19.
πύλη Plur. (τοῖς ἀνοσιωτάτοις καὶ ἐξωλεστάτοις τὰς πύλας ἀνοίγομεν): *I 258, 25 (τῆς ἀρετῆς) II 105, 25 (δικαιοσύνης) II 105, 24 (τοῦ παρα-

δείσου) II 103, 3. — vgl. ἀνοιγνύει. <
πῦρ vgl. αἰώνιος ἀναλαττικός ἀναφλέγειν δίκη.
πυρετός (Plur.): II 396, 17.
πυρὴν (ἐλαίας): (II 19, 29).
πύρινος (γλῶσσα ἀπὸ θεοῦ): II 240, 2.
πυροειδής (κύκλος): II 103, 4.
πυροῦν (Pass., πεπυρωμένος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας): II 328, 20.
πύσμα (Κέλασον): II 138, 28.
πωγωνίας (Plur.): I 109, 31.
ραδιουργεῖν (τὸν Δευκαλίωνα): *I 314, 5. 315, 11. 13 (τὰ εὐαγγέλια) I 156, 8.
***ραπίζειν** . . . II 253, 4.
ρεῖν (ρέουσα δύναμις): *II 103, 15 (ἡ τοσαύτη ἔβρευσσε τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐπιστροφή) II 116, 14. — βευστός (τὰ σώματα) . . . II 367, 17.
ρεπτικός (τὸ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ῥεπτικὸν ἡμῶν): II 316, 14.
ῥητόν (εἶρημός τοῦ ῥητοῦ): II 302, 12 (εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ ὑπὸ τοῦ σωτήρος εἰρημένον) I 115, 6. <
ῥητορικός (δεινότης): I 141, 24 (ἐγχείρησις) II 56, 31 (τέχναι) I 113, 28. — ἡ ῥητορικὴ (ἡ ἐν τοῖς δικαστηρίοις καλινδουμένη) I 235, 27 (τὰ τῆς ῥητορικῆς θεωρήματα) II 128, 7.
ῥήτωρ: I 79, 16 (Ἀντιφῶν) I 294, 11 (Δημοσθένης) I 294, 10.
ῥομβοειδής (σχῆμα): II 107, 15.
ῥοπή (τοῦ ἀντεξουσίου): II 72, 11 (καιροῦ) I 7, 29 (πρὸς τὸ ὠφελεῖσθαι) II 71, 18.
ῥεῖσθαι (τῆς αἰσχύνης): *I 161, 17 (τὸ <τῶν ἀνθρώπων γένος ἐκ κακῶν) *II 149, 24 (ἀπὸ τῶν περιγίων δαιμόνων) II 276, 28 (ἀπὸ τῆς πλάνης) II 36, 2 (ἀπὸ τοῦ πονηροῦ) II 393, 9f. — Pass. I 4, 30 II 328, 17. 329, 1.

337, 17 (πειρατηρίου) II 385, 16.
ῥυθμίζειν (ἐαυτὸν): II 317, 19 (ῥυθμιζούσης τῆς ψυχῆς ἐαυτὴν ἀρέσκειν τῷ θεῷ) II 317, 14. — Pass. (λόγῳ ῥυθμιζόμενα θεοῦ) . . . II 339, 4.
ῥύπος . . . II 390, 15.
ῥυποῦν (Pass.): II 390, 15.
Ῥωμαϊκός (ὀνόματα): II 252, 21. — Ῥωμαϊκῶς (ὀνομάζειν δαίμονας) *II 252, 16.
ῥωμαλέος (μαρτύριον): I 20, 25.
ῥωννύει (vom Arzt): I 265, 23. — ἐῤῥωμένος (βίος) I 279, 22. II 61, 6. 159, 23. 160, 5.
σαββατισμός: II 63, 2 (ἄγιος) . . . II 374, 20.
σαββατον: II 131, 19 (σωματικόν) I 133, 14. — Plur. I 128, 22. 302, 4 II 373, 6.
σαθρός (τὸ σαθρὸν τοῦ λογισμοῦ) . . . II 392, 10.
σαλπισμός . . . II 342, 23.
σαρκικός (ἀσθένεια): I 238, 2.
σάρκινος (γλῶσσα): II 148, 20. — Plur. I 3, 4 (θυσίαι) . . . II 140, 25.
σάρξ: II 138, 8. 12. *186, 19. *189, 20 II 363, 22. 30. 369, 13. 390, 10 (σ. καὶ αἷμα) II 363, 19 (αὐτῇ σαρκὶ καὶ αἵματι) II 99, 13. 26 (μετὰ σαρκὸς καὶ αἵματος) I 43, 11 (= αἰσχος) II 339, 10 (ἀνθρωπίνη) I 152, 24 (ἐν ἀνθρώποις) I 226, 9 (τροπικῶς = γῆ) II 173, 25 (τῇ σαρκὶ ἐνδεδεμένοι, von den Christen) *II 193, 2 (ähnlich) *II 196, 11 (τοῦ Ἰησοῦ) *I 137, 25 (κατὰ σάρκα) I 127, 20. 129, 22. II 138, 15. 240, 22 (τοῦ λόγου) II 239, 21 (ἐν σαρκὶ προσκυνεῖν) II 140, 25 (σαρκὸς ἢ φωνῆ) *II 186, 17. 188, 10. 27. — Plur. I 21, 16 II 75, 17. II *15, 5. *19, 13 II 390, 12 (ἀνθρώπεια) II 151, 34 (ζῶον) II 245, 27 (τοῦ Ἰησοῦ) *I 237, 20 (παι-

- δίου) II 97, 25 (παιδίων)
II 109, 9 (προβάτων σάρ-
κας ἐσθίειν, von Jesus)
*II 165, 1. 2 (σώματος)
II 376, 16. — vgl. αἰώνιος
ἀνάστασις ἀνθρώπινος
ἀποστρέφειν ἀσθένει-
α ἀσθενῆς ἐορτάζειν
ἐσθίειν ζωὴ κατάστη-
μα. <
σατανᾶς: I 16, 20. 25, 18 ||
*171, 20. *173, 21 || II 300,
23. — vgl. Σατᾶν Σα-
τανᾶς.
σατραπεία . . . II 251, 17.
*σατραπῆς: II 250, 16. —
Plur. II 250, 20. 21. 28.
251, 14.
σατυρικός (δράματα): II
158, 5.
σεβάσμος (τιμῆ): II 4, 4.
— σεβασμῶς (ἀποδέ-
χεσθαι) . . . I 233, 8.
σεβασμός (Plur.): I 219, 25.
σέβειν (ἀγάματα): *II 215,
28 (ἀγγέλους) *II 5, 26
(ἀνθρώπων) II 204, 20
(ἀρετῆν) II 43, 16 (Dä-
monen) *II 222, 19. 228,
17. 230, 18. 271, 8 (τοῖς
δικακονούντας) II 4, 23
(Ἐλεον) *II 65, 16 (ἤλιον)
*II 14, 24. 214, 25 (τὸ
θεῖον) II 202, 12. 214, 2.
237, 26. 239, 2 (θεῖον) II
*99, 15. 24. 25. *212, 22.
*218, 21. *234, 3. 292,
21 (ἄλλον θεῖον) II 28,
14 (τὸν θεῖον) II 6, 15.
17. 13, 24. 39, 8. 216, 24.
*217, 10. *218, 27. *220,
3. *228, 12. *230, 22.
*231, 10. *232, 1. 275,
14 (διὰ τοῦ υἱοῦ) II 224,
1 (τὸν μέγαν θεῖον) *II
282, 15. 283, 17 (τὸν πρώ-
τον θεῖον) I 42, 6 (mehrere
Götter) *II 37, 2. 41, 29.
42, 3. 13. 229, 2 (νεκρόν)
*II 186, 26. 190, 33. 217,
1 (τὸν πατέρα) II 231, 1.
*7. *232, 18 (τὰ πάτρια)
*II 41, 27 (Tiere) *II 28,
16. 17. 37, 6. 43, 6. 13.
55, 20 (ὑδωρ) II 42, 21 (τὸν
Ἵψιστον) II 286, 12. <
σεισμός (bei Jesu Tod): I
162, 14. *178, 22 (κατὰ
τὴν πίστιν) I 53, 30. —
Plur. (τῆς γῆς) I 160, 8.
σελήνη: I 13, 28 || 347, 18.
II *92, 17 || 316, 1. 2. 373,
8 (= Ἀρτεμις) I 42, 8. —
vgl. ἥλιος. <
σεμνός (βίος): II 160, 6 (ὁ
θεός) *II 124, 10 (Ἰησοῦς)
I 232, 9 (Αἰγυπτίων οἱ
λόγιοι) II 23, 3 (λόγοι) II
47, 2. 144, 13. 292, 20
(μαντεύματα) II 155, 16
(ὀμιλίας) I 370, 21 (περι-
βολοὶ) II 151, 26 (Ἰου-
δαίων πολιτεία) II 45, 24.
152, 3 (φιλοσοφία) II 211,
11. — τὸ σεμνόν I 80,
23. *203, 14. 212, 8. 219,
21. 220, 25. 221, 16. 253,
17. 301, 26. 302, 10. II
158, 6 (τῆς ἡμετέρας ἀρ-
χῆς) I 214, 13 (τῆς γρα-
φῆς) I 15, 21. — τὰ σεμνά
I 249, 9. 289, 31 (τὰ ἀλη-
θῶς σ.) I 218, 3 (τῶν
γραφῶν) II 88, 31 (Ἰου-
δαίων) II 47, 13. — σεμ-
νότερος (ἐορταί) II 240,
12 (Neutr.) *I 216, 22.
II 88, 31. 181, 10 [Plur.]
I 251, 20. 286, 12. — σεμ-
νότατος (λόγοι) I 307, 10
(μέρη) *II 5, 26 (Ξενο-
κράτης) I 260, 8 (Neutr.)
II 117, 2. — σεμνῶς (ἀλ-
ληγορεῖν) I 310, 23 (βι-
οῦν) I 9, 27. — vgl. δι-
δασκαλεῖον λατρεία μά-
θημα προφύλαιον. <
σεμνότης: I 260, 19. 290,
5. II 158, 6. 200, 14 || 392,
19 (θεολογίας) II 89, 15.
σεμνοφανῆς (τοῖς πρὸς
προσίοντας σεμνοφανε-
σιν Αἰγυπτίων): I 215, 22.
σεμνύνειν (τὸν Ἀντίονν):
I 233, 14 (περὶ τῶν ζῴων,
scil. Αἰγύπτιοι) I 71, 17.
— Pass. (δόγμα) II 22,
18. — Med. (Αἰγύπτιοι)
I 79, 29 (ὅσοι τῶν βαρ-
βάρων σεμνύνονται ἐπὶ
μυστηρίοις) I 310, 26 (Ἰου-
δαῖοι τῆ περιτομῆ) *II 52,
11 [ἐπὶ τῶ σῶν ἀπέ-
χεσθαι] *II 53, 15. <
σημαντικός (τὰ πράγμα-
τα, ἃν τὰ γενόμενα ἢ
σημαντικά) . . . I 191, 19.
σημείον: I 205, 13. 365, 6.
— Plur. I 7, 29 || 174, 27.
175, 23. 177, 17. 18. 195,
17. 204, 11. 220, 27 (ἐν
Αἰγύπτῳ) I 195, 17 (ἐπὶ
τὰ ἑαρινὰ σ. μεθίστασ-
θαι τὸν ἥλιον) II 309,
21 (τῆς μετὰ θάνατον
ἐπιφανείας Ἰησοῦ) I 239,
23 (τῆς καθαιρέσεως δια-
βόλου) II 169, 4 (τῆς κο-
λάσεως) *I 178, 24 (τοῦ
ἁγίου πνεύματος) II 160,
24.
σημειοῦν (Med.): I 82, 17.
σημερον (Bedeutung des Wor-
tes im Vaterunser): II 372,
9 ff.
σίμβολοι (Plur.): I 352, 13.
σίνεσθαι (τοὺς μὴ περι-
τεμνομένους αὐτῶν, scil.
Ἰουδαίων) . . . II 52, 18.
*σιτεῖσθαι (σῶμα θεοῦ): I
124, 5. 6. 7.
*σκατοφαγεῖν (τί γὰρ
ἄλλο ἢν θεῶ τὸ προβά-
των σάρκας ἐσθίειν . . .
πλὴν σκ.) . . . II 165, 2.
σκέμα (Plur., διαλεκτικά):
II 21, 19.
σκέπη: I 346, 9. 16 (φω-
σική) . . . I 346, 24.
σκηνασία (τροφῶν): II 208,
28. 209, 5.
σκά (ἀμενηνός καὶ ἀδρα-
νής): II 338, 25 (οὐρατίον
βίον) I 301, 10 (Ἰησοῦν
ῶφθαι σκίαν) *I 218, 17.
220, 4 (ἡ Ἰουδαία καὶ ἡ
Ἰερουσαλήμ τῆς καθα-
ρᾶς . . . γῆς) II 180, 8
(ὄνου) *I 203, 13. 204, 8.
206, 1. 6 (σώματος) II
280, 5 || 337, 2 ff. — Plur.
(ἐπακολουθεῖσαι) II 339,
30 (σωμάτων) II 338, 7 ff.
σκιρτᾶν . . . I 5, 15.
σκληρύνειν (διὰ τί σκλη-
ρύνει τὴν τοῦ Φαραῶ
καρδίαν ὁ θεός): II 391,
5 ff.
σκήνη (Plur.) . . . II 7, 24.
σκολιός Neutr. (τῶν ζῴων)
II 87, 3 (οὐδὲν ἀγκύλον
καὶ σκολιὸν βούλεσθαι
θεῖον) . . . II 285, 6.
*σκόλοψ (vom Kreuz Jesu):
I 178, 21. 189, 21. 190, 5.
191, 23. 26. 192, 4. 5.
σκοτίζειν . . . I 262, 31.
*σκότιος (σκότιον ἐγέννησε
τὸν Ἰησοῦν, vgl. Homer,
Il. VI 24) . . . I 79, 27.

σκοτισμός (τῆς κακίας): Π 379, 23.
 σκότος, ὁ und τό: *I 303, 21. 305, 15. Π *5, 30. *9, 14. *66, 9. 73, 26. 97, 25. *136, 11. 13. 15. 18. *137, 5. 7. 10. 12. 16. 17. 156, 11 (τῆς ἀγνοίας) Π 66, 14 (τῶν ἀσεβῶν δογματῶν) Π 137, 8 (περὶ θεοῦ) Π 221, 11 (bei Jesu Tod) *I 178, 22. 182, 7 (= κόσμος) I 44, 9 (λόγοι σκότους) . . . Π 137, 5.
 σκύβαλον Plur. (Celsus und Origenes aus Phil. 3, 8): I 128, 28. *II 124, 12.
 σκυθρωπός (πράγματα): Π 219, 8. — τὰ σκυθρωπά Π 16, 24. 17, 1. — Compar. (ἀγωγὰ) I 341, 10 (κατάστημα) I 27, 17. — τὰ σκυθρωπότερα Π 247, 17.
 *σκυτεῖον . . . I 251, 7.
 *σκῦτος (ἅγιον): Π 104, 2. 106, 14.
 *σκυτοτόμος: Π 103, 24. 106, 13. — Plur. (von den Christen) I 250, 16. 251, 16. 252, 21. 24.
 σκώληξ (Celsus spottend von den Christen): *I 294, 8. 15. 17. 298, 30. — Plur. I 330, 18. Π 7, 24 (Celsus von den Christen) *I 292, 20. 28. 32. 293, 4. 8. 294, 6. 14. 19. 24. 31. 295, 1. 2. 19. 23. 31. 296, 13. 29. 297, 30. 299, 5. 26. 300, 4. 15. 25. *II 15, 6. 20, 25.
 σμύρνα (σφαῖρα σμύρνης): *I 372, 2 (ὡς τεθνηξομένην τὴν σμύρναν, scil. προσήνεγκαν οἱ μάγοι τῷ Ἰησοῦ) . . . I 111, 23.
 σοφία: Π 35, 11. 73, 27. *212, 13. 234, 28. 235, 2. *243, 28 || 317, 23. 377, 16 (ἀληθής) I 264, 1 ff. (ἀληθινή) *II 284, 20 (ἀμαρτανος) Π 11, 5 (ἀνθρωπίνη . . . θεία) *II 82, 21 ff. (τῆν ἐν ἀνθρώποις σοφίαν μωρίαν εἶναι παρὰ θεῶν, sagen die Christen nach Celsus) *II 82, 12 (ἀπόδητος) II 18, 11 (βαθιτάτη) I 26, 7 (γυμνή)

I 13, 14 (δυσθεώρητος) Π 139, 16. 18 (Ἑλληνική) I 243, 14 (= ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων) I 263, 25 (θεοῦ) I 47, 15 || Π 369, 29 (τοῦ θεοῦ) I 279, 16. 280, 25 || Π 364, 24. 370, 10 (ἐν τοῦ θεοῦ σοφία) Π 345, 21 (θήλεια) Π 43, 19 (göttliche) Π 11, 14. 16, 23. 31, 1. 2. 77, 20 (ἢ ἐν τῷ κόσμῳ) *I 61, 20 (σοφίας κτήσις, ἀδύνατον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ὑπάρχον) Π 297, 7 (πνεῦμα σοφίας) I 46, 12 (ἢ ἐν πνεύματι) Π 301, 15 (= Προυνικός der Valentinianer) Π 104, 23 f. (σοφία . . . σοφόν) Π 183, 15 (χορῆσιν σοφίας) I 273, 15 (= Χριστός) I 137, 25. Π 79, 25. 175, 12 u. s. w., vgl. im Stellenregister Luk. 11, 49. <
 σόφισμα: I 149, 5. 6. 150, 10. 11. — Plur. I 174, 7. 9. 236, 4. 264, 4. 7. 10.
 σοφισμάτιον (Plur.): I 264, 10.
 σοφιστεία (ἢ παρ' Ἑλλήσιν πανούργος σ.): I 235, 26.
 *σοφίστρια (Σειρήνες): Π 67, 22.
 σοφός: I 263, 30. Π 119, 18 (ἀνθρωπος) Π 250, 25 (γυνή) Π 157, 25 („μηδεὶς προσίτω . . . σοφός“ sagen die christl. Lehrer nach Celsus) *I 239, 28. 245, 3 ff., vgl. I 244, 15. — Plur. II 187, 8. 16. 215, 27. 228, 14 (ἄνδρες, bei Celsus) *II 193, 29. 276, 14 (οἱ σοφοὶ ἀποτρέπονται τὰ ὑφ' ἡμῶν [scil. Χριστιανῶν] λεγόμενα) *I 263, 23 (= Christen) I 240, 18 ff. 243, 14 ff. (παρ' Ἑβραίοις) Π 121, 16 (ἔθνη) *I 72, 3. (Ἑλληνικοί) Π 239, 4 (Ἑλλήνων) I 245, 25. Π 208, 13. 209, 18. 249, 29 (ἐν Ἑλλήσιν) Π 74, 6 (ἡμῶν, d. h. Moses u. die Propheten) Π 74, 12 (καθ' ἡμᾶς, d. h. Paulus u. at. Autoren) Π 200, 29

(κατάλογος . . . σοφῶν) I 68, 26. 32. <
 σπάνιος (σπάνιοι καὶ . . . τῶν σπανίων σπανιώτεροι): Π 354, 12. 13. <
 σπαραγμός (Πενθέως): I 160, 30.
 σπαράσσειν Pass. (Διόνσης): I 286, 13 (τὸ Ἰουδαίων ἔθνος) I 160, 29 (Πενθέως) . . . *I 160, 26.
 *σπαργᾶν . . . I 354, 6.
 σπαργανοῦν Pass. (φάτην, ἔνθα ἐσπαργανώθη, scil. Ἰησοῦς) . . . I 102, 13.
 σπείρειν (κενώς): Π 46, 6 (τὸν λόγον) I 143, 1 (παρὰδόςως τὸν ἑαυτοῦ λόγον) I 163, 14. — Pass. (von Jesus) *I 123, 20. 21. 124, 1. 2. 3 (von den Juden, ἐπὶ πλῆθος ἐν Αἰγύπτῳ) *I 320, 11 (πνεῦμα) *II 142, 23 (Χριστιανοί, εἰς πλῆθος) *I 210, 16. 211, 19. — τὸ σπειρόμενον Π 19, 25. 20, 2. 23, 14 (Plur.) II 19, 31. 33.
 σπέσμα: Π 19, 27. *182, 24. *271, 22 (Ἀμβροσίον) I 36, 3 (σωματικόν) Π 337, 16. — Plur. (τῆς ἀνδρείας ἐν ἡμῶν) I 348, 23 (ἀνθρωπίνα) Π 46, 7 (ἀρετῆς) I 294, 18 (θειότερα) I 89, 15 (Σωφρονίσκων) Π 22, 3. <
 σπερματικός vgl. λόγος.
 σπήλαιον (τὸ ἐν Βηθλεέμ): I 102, 12. 13. 15.
 *σπορά (θεῖα): I 121, 7. 16 (πρώτη) I 303, 19. 305, 3. 14.
 σταθῆρός (τὸ ἐφ' ἡμῶν ἡλίον καὶ σελήνης καὶ ἀστρῶν) . . . Π 316, 7.
 στασιάζειν: I *207, 14. 16. 23. 226, 2. *II 228, 21 (πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Αἰγυπτίων) *I 206, 18. 22 (πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Ἰουδαίων) . . . *I 208, 1.
 στάσις: *I 208, 3. 4. 11. 213, 16. 30. 214, 1. 7 (ἀρχηγέτης τῆς στάσεως) *II 231, 8. 23 (ἀρχὴν ἔχον τὴν στάσιν, scil. στασιώδεις πλῆθος Αἰγυπτίων = Ἑβραῖους) *I 207, 16 (ἀθη-

lich) *I 207, 30. 209, 20 (περὶ τὸν Ἰησοῦν) II 234, 11 (συνεῖναι τῇ στάσει) II 265, 21 (τῇ στάσει συννοσεῖν) *II 264, 5 (περὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου) *II 232, 23 (περὶ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ) II 230, 28 (στάσεως φωνή) *II 222, 3. 224, 28. — Plur. *I 210, 17. 211, 20. 212, 11.

στασιώδης (πλήθος Αἰγυπτίων) . . . *I 207, 15.

σταυρός: I 82, 32. 119, 15. 164, 28. 180, 20. 183, 18. 192, 1. *II 103, 22. 106, 1. 6. — vgl. σκόλωψ.

σταυροῦν (Ἰησοῦν): I 167, 2. 291, 16. — Pass. I 82, 2. 169, 12. 190, 10. 229, 10 (θεόν) II 167, 14 (Ἰησοῦς) I 82, 32. 160, 8. 169, 11. 180, 8. 12. 19. II 257, 6 (Ἰησοῦς Χριστός) . . . I 215, 26.

στέγος (ἀπὸ [οἰκῆματος] στέγους αὐτὸν [scil. Φαίδωνα] μετήγαγεν εἰς φιλόσοφον διατριβὴν ὁ Σωκράτης): I 116, 21; vgl. I 260, 5.

στενοχωρεῖν Pass. (Bedeutung des Wortes): II 393, 20 (ὁ λόγος) II 27, 18.

στέφανος (τοιούτου θρόνου): I 17, 26. — Plur. II 158, 14.

στοιχεῖον (ισχυρότερον τῶν ἄλλων = πῦρ): II 288, 23. — Plur. (ἐτυμολογίας) I 74, 14 (τὸ ἰσοστάσιον τῶν στοιχείων) I 334, 11 (πέμπτης παρὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα αὐτὸν [scil. τὸν αἰθέρα] εἶναι φύσεως) . . . I 329, 14.

στολή (ερατική): II 54, 23.

στόμιον (τὸ τῆς Κασταλίας): II 155, 14 (Πύθιον) I 221, 28.

στρατεύειν (τοὺς ἑρεῖς): II 291, 1. — Med. I 158, 14. II 291, 2. 5. 10. 14 (ὑπὲρ τοῦ κοινού) II 290, 28 (κατὰ τῶν πατέρων) I 69, 11 (ὑπὲρ τῶν πατέρων) II 177, 12. — metaph. (καθ' ἑκάστης ἀρετῆς) I 6, 21.

*στρατηγεῖν ((ὑπὲρ) πατρίδος) . . . II 291, 17.

στρατηγία . . . II 251, 17.

στρατιά (ἀγγέλων): II 339, 19 (οὐρανία) II 283, 22.

στρατικός (Plur., τῶν κατὰ πόλεις ἀρχόντων καὶ στρατικῶν καὶ δῆμων): I 79, 1.

στρατόπεδον (τῶν δαιμόνων): II 243, 15 (ἐν-σεβείας) II 291, 15 (τοῦ πονηροῦ) . . . II 259, 5.

στρεβλοῦν (τὸ σκέλος): *II 203, 21 (τὸ σῶμα) *II 271, 5. — Pass. (δι' ἐν-σέβειαν) . . . II 271, 9.

στρεβλωτήριον (Plur.): I 15, 16.

*συγγένεια (τοῦ αὐτοῦ λόγου) . . . I 66, 24.

συγγενῶν Pass. (ὅτι πάνυ χαλεπὸν ἔστιν ἀπὸ ψυχῆς ἀνατρέπειν σχεδὸν συγγενηθέντα καὶ συντραφέντα δόγματα): I 128, 24.

σύγραμμα (= Ἰάσονος καὶ Παπίσκου ἀντιλογία): I 325, 17 (Ἰησοῦ . . . μὴδὲν περὶ ἑαυτοῦ σ. καταλειπότες) I 95, 9 (= Jesus Sirach) II 77, 12 (Ἐλέσου) I 54, 6. 55, 14. 202, 6. 272, 8. 273, 2. 9. 12. 277, 1. 4. 333, 28. II 1, 3. 7. 3. 22. 96, 21. 110, 2. 220, 6. 293, 3. 13 (περὶ κομητῶν Χαιρήμονος) I 110, 7 (des Origenes) II 52, 7. 89, 16. 153, 8. — Plur. (τὰ περιέχοντα ἀλληγορίας) I 325, 1. *9 (= Schriften des A. T.) II 121, 20 (christliche) *I 195, 7. 10. 199, 19 (der Häretiker) II 123, 2 (Ἐλέσου) I 51, 6 (μαγικά) I 304, 2 (Μωϋσέως) I 328, 5 (Νουμνίου) I 324, 20 (Φίλωνος) I 324, 12 (Χρυσίππου) I 141, 8. 321, 6. 8. < συγγραμμάτων: I 325, 18.

συγγραφεύς: I 307, 3. — Plur. I 310, 27. 322, 7 (Ἑλληνικὸν) . . . I 281, 26.

συγγραφικῶς (ἀγωνίζεσθαι) . . . I 55, 6.

συγκαταβαίνειν (τοῖς ηη-πλοῖς τοὺς διδασκάλους):

I 282, 22 (ὁ θεὸς . . . τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει σ. τῷ Ἰησοῦ εἰς τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον) I 277, 26 (ὁ θεὸς σ. τῇ προνοίᾳ καὶ τῇ οἰκονομίᾳ τοῖς ἀνθρωπίνους πράγμασιν): I 284, 18 (θεὸς . . . προνοητικῶς σ. τοῖς ἀνθρώποις) II 13, 2 (συγκαταβαίνοντα καὶ ταῖς ὑποδεστέρας ἔξαισι ἰδιωτῶν ἀνδρῶν, scil. Ἰησοῦν): II 192, 17 (ὁ λόγος . . . συγκαταβαίνων . . . τῷ μὴ δυναμένῳ . . . βλέπειν) I 285, 18 (ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἡμῖν συγκαταβαίνων) II 350, 20 (ἡ προνοουμένη θεῶν φύσις . . . συγκατέβη τῇ ἰδιωτεῖα τοῦ πλήθους τῶν ἀκροωμένων) . . . II 210, 20.

συγκαταλέγειν: I 66, 27.

συγκαταριθμεῖν: I 231, 29. — συγκαταριθμητέον I 62, 14. — Pass. I 15, 23. 30, 13.

σύγκλητος (βουλῆ): I 201, 13. 302, 25. II 93, 13.

συγκροτεῖν (ἐπιμελέστατα ἑαυτούς): II 392, 29 (ἰδίου στρατόπεδον ἐνσεβείας) II 291, 15. — Pass. (δουκαστήριον) I 118, 14 (μέγα θέατρον) I 16, 24.

συγκροτεῖν (δύο λέξεις ἀποστολικῶς): II 374, 1.

συγκρίξειν (χοροῖον συγκριζόμενον τῷ παιδίῳ): I 344, 4.

συγχυτικός (λογισμοὶ οἱ ἀπὸ κακίας): II 174, 13.

συγχαρεῖν (εἰδωλολατρείας): II 381, 14. <

συγχαρητικῶς (λέγειν περὶ τοῦ σωτήρος): II 57, 3.

συλλαβή (Plur.): I 42, 14.

συλλαμβάνειν (ὅτι οὐκ ἀπὸ τοῦ Ἰωσήφ παρθένος συνέλαβε τὸν Ἰησοῦν): I 84, 6 (διὰ πάθους γυναικείου) . . . I 86, 25.

*συλλήστης (Plur.): I 166, 26.

σύλληψις (ἡ ἐξ ἄγλου πνεύματος): I 123, 24 (ἡ παρόδοσος ἀπὸ ἄγλου πνεύματος) . . . I 84, 1.

συμβασιλεύειν (συμβασιλεύειν

οντος τῷ πατρὶ τοῦ Χριστοῦ). . . Π 357, 6.
 συμβολικός (μορφὰ δαιμόνων): Π 277, 10. — Neutr. I 191, 13 (Plur.) Π 330, 9. — συμβολικῶς I 61, 26, 65, 13, 370, 27. Π 105, 32, 180, 8 || 400, 25.
 σύμβολον: I 179, 16, 190, 8. Π *92, 3, 5, 101, 15, 104, 25, 195, 26 || 396, 23 (τὸ σ. τοῦ ἀποκεκαθάρθῃ ἀναλαμβάνειν) I 247, 10 (τῆς πρὸς θεὸν ἐνχαριστίας) Π 274, 7 (= Ἡλίας) Π 138, 25 (τῆς θεϊότητος) I 229, 27 (περιτομῆς) Π 104, 22 (τῆς τοῦ θεοῦ πόλεως) Π 45, 25. — Plur. I 13, 14 || 111, 22. *157, 19, 170, 12, 236, 17, 302, 6, *359, 23. Π 47, 26, 53, 17, 84, 16, *92, 20, *93, 27, 151, 4 (θεοῦ) I 216, 6 (μεγάλων μυστηρίων) I 292, 8 (τεράστια) *Π 259, 27. <
 συμμαρτυρεῖν. I 33, 19.
 σύμμορφος Plur. (τοῦ θαλάτου Ἰησοῦ): I 190, 17 (τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ τοῖς . . . συμμόρφοις ἐπιζάνει) . . . Π 236, 1.
 συμπάθεια . . . Π 301, 14.
 συμπάθης (Neutr.): I 353, 23.
 συμπαρακαλεῖν (τοῖς παρακαλοῦσιν). Π 320, 22.
 συμπέρασμα: I 147, 30, 148, 1.
 συμπεριφέρειν Pass. (τοῖς πολλοῖς) . . . Π 215, 19.
 συμπεριφορὰ (δειλάν, ἤνπερ ὀνομάζει συμπεριφορὰν): I 7, 17 (κατὰ συμπεριφορὰν σέβειν ἀγάλατα) . . . Π 215, 28.
 συμπληροῦν (τὴν Ἑβραίων διάλεκτον): I 207, 18 (τὸν λόγον) Π 383, 30. <
 συμπληρωσις (λόγου): *I 355, 16 (τοῦ λόγου) Π 46, 11.
 συμπνεῖν (metaph.): I 73, 25, 80, 2. Π 237, 1 || 324, 7, 337, 18, 370, 20.
 συμπολιτεύεσθαι (ἀνθρωπίνῃ ἀσθένεια): I 24, 2 (ὁ θεός) . . . *I 316, 6.
 συμπόσιον (Plur.): Π 343, 7.
 συμπτωμα Plur. (μεγάλα

ἐπὶ γῆς): I 110, 10 (χαλεπά) . . . I 220, 31.
 συμφιλοπονεῖν: I 66, 27.
 συμφρονεῖν (von den Juden): I 206, 27 (Κέλσῳ) Π 27, 10 (εἰς ἓνα σ. νόμον) *Π 288, 15, 21 (τοὺς τὴν Ἄσιαν καὶ Ἑβρώπην καὶ Διβύην . . . οἰκοῦντας) *Π 290, 10.
 συμφωνεῖν (εἰ μὴ μόνον ὡς νῦν πάνν ὄλλοι συμφωνοῦν ἀλλὰ πᾶσα ἡ ὑπὸ Ῥωμαίων ἀρχῆ, d. h. im christl. Glauben): Π 286, 17. <
 συμφωνία: Π 230, 1 || 355, 12 (τῶν τριῶν εὐαγγελιστῶν) I 191, 3 (μετὰ πάσης σ. εὐχέσθαι) Π 286, 21 (τῶν λογικῶν ζώων) Π 286, 16 (τῶν ὄλων) Π 366, 20 (ἡ Χριστιανῶν . . . πρὸς φιλοσοφίαν σ.) I 350, 23.
 συναγωγή (ἀνθρώπων ἀσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀγγέλων): Π 400, 5. — Synagoge der Juden (διαφορὰ ἐκκλησίας καὶ συναγωγῆς) Π 343, 13 ff. (σ. ὑπὸ ἑκατοντάρχου οἰκοδομουμένη) Π 343, 20. — Plur. Π 302, 20 (βιβλία . . . Ἰουδαϊκὰ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν ἀναγινωσκόμενα) . . . Π 93, 18.
 συναγωγικός (κατάστασις): Π 345, 8.
 συναγωνιᾶν (τῷ ἐπικτήρῳ ἡμῶν γένει): (Π 280, 14.)
 συναγωνίζεσθαι: I [16, 26.] 37, 13 || Π 322, 17.
 συναγωνιστής. I 33, 18.
 συνάδειν (διήγησις): I 286, 17 (τοῖς θεοῖς νόμοις) Π 242, 19 (τοῖς προειρημένοις) . . . Π 3, 4.
 συναδόγτως: I 349, 17.
 συναισθάνεσθαι: I 66, 20, 164, 6, 197, 18 (τῆς ἰδίας ἀμαρτίας) I 258, 4. — Aor. Pass. Π 247, 14, 276, 10.
 συναίσθεσθαι (τῶν ἀξίων): Π 280, 7 (τῆς ἀνθρωπίνης βραχυτήτος) I 258, 18; vgl. συναισθάνεσθαι und Nachträge.

συναναγεγενῆν (ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ ἡμῖν συναναγεγεννημένοι): Π 376, 8.
 συναναλαμβάνειν (τῷ σώματι καὶ τὰ ἀλλεῖνά, scil. Ἰησοῦς): I 152, 24 (χαρτερίαν ὡς μεγίστην ἀρετὴν ταῖς ἄλλαις) Π 281, 2.
 συνανατρέπειν (Pass.): I 148, 1.
 συνανέρχεσθαι (τῷ Ἰησοῦ τρεῖς ἀποστόλους): Π 146, 25.
 συναπεκδύεσθαι: I 39, 23.
 συναποβάλλειν (τὸ δόγμα): Π 266, 15.
 *συναποθνήσκειν (von den Jüngern Jesu): I 167, 19 (νῦν δὲ ἡμεῖς [scil. Χριστιανοὶ] αὐτῷ [scil. Ἰησοῦ] συναποθνήσκειτε) I 167, 21.
 συναπτειν (τὰ ὀνόματα τῆ τοῦ θεοῦ προσηγορία): I 303, 31. — συνημμένα (von philosophischen Schlussformen) Π 166, 11 ff. <
 συνασεβῆν (τοῖς ἀσεβῆ περι θεοῦ φρονοῦσι): I 72, 20.
 συνασωτενύεσθαι: I 260, 7.
 συνδοξολογεῖσθαι: Π 401, 15.
 συνέδριον . . . Π 98, 19.
 συνειδέναί: I 258, 7, 371, 7 || Π 384, 5, 396, 9. — το συνειδός I 37, 8 || 96, 16, 232, 23, 235, 22, 258, 32 || Π 300, 14, 315, 24 (εὐσεβές) . . . Π 278, 21.
 συνειδήσις: I 220, 20, 21, 326, 5. Π 1, 7 (καθαρά) Π 234, 20.
 συνεκδοχικῶς (φῆσι): I 347, 13 (δηλούμενα) I 347, 14.
 συνέλευσις (ἀγίων): Π 400, 20.
 συνεξακούειν Pass. (τῷ Διτ . . . ὁ Κρόνον καὶ Ῥέας υἱός . . .): I 75, 23 (τῷ Ἀπόλλωνι ὁ Διτοῦς καὶ Διὸς υἱός . . .) I 75, 26.
 συνεπιδημεῖν (τῆς θείας φύσεως „ἀπανγασμα“ καὶ „χαρακτήρ“ τις ἐνανθρωπόσῃ ψυχῇ ἰερῶ τῆ τοῦ Ἰησοῦ συνεπιδημησεῖ τῷ βίῳ) . . . Π 168, 16.
 συνεργεῖν: I 205, 14, 235, 12, 246, 3, 352, 21, 354, 3. Π 26, 21, 24 || 370, 19.

381, 8. 393, 3 (τῆ καρποφία) Π 354, 28 (τῆ σωτηρία) . . Π 314, 17.
συνεργία (δαιμονίου): I 228, 14 (ἀπὸ δαιμόνων) Π 116, 28 (ἀπ' αὐτοῦ τοῦ διαβόλου) Π 116, 29 (τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διαβόλου) Π 116, 25 (τοῦ λόγου θεοῦ) . . Π 393, 23.
συνεργός (τοῦ ἀγγέλου ἄγγελος θεοῦ): Π 61, 25 (κρείττων) Π 314, 21 (πνεῦμα) Π 297, 5. — Plur. I 321, 2.
συνεσθίειν (μετὰ τῶν ἐθνῶν) . . . I 127, 24.
σύνεσις (μέγα βοήθημα ἡμῖν δέδοται): I 348, 8 (κρατοῦμεν διὰ τὴν σύνεσιν τῶν θηρίων) I 348, 11 (ähnlich) I 350, 15. ✕
***συνεστῆσθαι** (δαίμοσι): Π 243, 27. 246, 10. 12. 16. 18. 247, 33. 248, 9.
συνέστιος Plur. (ἀγγέλοις): Π 370, 2 (δαίμονων) *Π 243, 28. — Subst. *I 148, 14. 151, 22.
συνεχέσθαι (ὁ ἄγγελος τῷ ἀνθρώπῳ): Π 252, 3 (ἡμῖν) Π 324, 11 (οἱ ἄγγελοι τοῖς ἀνθρώποις) Π 280, 11 (ὁ ἀρχιερεὺς τοῖς γνησίως εὐχομένοις) Π 321, 15 (ἀνθρώποις . . . εὐχομένοις τῷ θεῷ μνηρίαι ὄσαι ἀκλήτοι συν-εὔχονται δυνάμεις ἱεραὶ) Π 280, 13 (λόγος θεοῦ συνεχεται πρὸς τὸν πατέρα τῷ . . .) Π 320, 19.
***συνενωχέσθαι** (θεῷ): I 148, 16. 151, 20.
σύνθεσις (ἡ παρὰ τοῖς γεωμέτραις καλουμένη): Π 194, 26. ✕
σύνθετος (ἄνθρωπος): Π 133, 18. 176, 5. 240, 18 (ἀνάγκη, σύνθετον εἶναι τὸν θεόν . . . ὅπερ οὐδεὶς ἡμῶν φησὶ) Π 133, 24 (Ἰησοῦς ὁ σύνθετος) I 146, 11; vgl. I 121, 1 [σ. ἐκ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου φησὶ] I 111, 21 [σύνθετόν τι χηρῖά φαμεν αὐτὸν γεγονέναι] I 119, 21 (ἐν ἑστί το ποτε

σύνθετον πρὸς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ) I 137, 3.
συνθήκη: I 371, 8. — Plur. I 11, 24. 26. 16. 15. 17. 19 | *56, 2. 3. 9. 12. 16. 18. 21. 140, 26. 151, 25. Π 54, 21. *111, 16. 286, 25. 28.
σύνθημα: Π 249, 25 (Χριστιανῶν) *I 213, 13. 19. 214, 3. *Π 234, 17. 238, 5.
συνδιασώτης (Plur.): I 281, 5.
συνθριαμβεύειν: I 39, 24.
σύνθρονος (εὐσέβειαν καὶ τὰς συνθρόνους ταύτης ἀρετὰς) . . . I 246, 19.
συνιστάνειν (τὴν Ἰησοῦ θέλαν διδασκαλίαν): I 96, 17; sonst nur **συνιστάειν**.
***συννοεῖν** (τῇ στάσει): Π 264, 5.
συνοδεύειν: Π 399, 3 (ἄγγελοι κυρίου) Π 399, 16 (Ἰησοῦ συνοδεύοντος ὑμῖν ἐπὶ τὸν παράδεισον) I 34, 4.
σύνοδος (διπλῆ, ἀνθρώπων ἀσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀγγέλων): Π 400, 3. — Plur. (ἀστρων) . . . I 281, 19.
συνουσία: Π 199, 16 (παράνομος) I 296, 4. — Plur. Π 199, 15.
συνουσιάζεσθαι: I 86, 24.
***σύνταγμα** (ἄλλο, des Celsius) . . . Π 293, 8.
σύνταξις: I 191, 21. Π 241, 10 (πρὸς τὸν Κέλσον) Π 122, 18. 123, 7. 126, 24. — Plur. . . Π 122, 16.
συντάσσειν (συντάσσεται γὰρ ἡμῖν περὶ ἀναστάσεως ἐν ἄλλοις): Π 21, 12 (περὶ ἧς [scil. τῆς κλήμακος] καὶ τῷ Φίλωνι συντάσσεται βιβλίον) Π 91, 26. ✕
συντέλεια (αἰώνων): Π 374, 2 (τοῦ ἐνιαυτοῦ) Π 374, 10.
***συντρέπεζος** (Plur.): I 148, 17. 152, 7.
συντρέφειν Pass. (συντραφέντα δόγματα): I 128, 24 (τῷ νόμῳ) I 128, 17 (πνεύματα) . Π 245, 8.
σύντροφος (δόγματα): Π 262, 23 (φωνῇ) I 207, 20.
συντυχία (ἀτόμων): I 345,

9 (κατὰ συντυχίαν) I 312, 26. 345, 10.
συντυχικῶς (ταῦτα συμβαίνειν) . . . I 344, 21.
συννυμφεῖσθαι: Π 401, 16.
συνναίρειν Pass. (θεῖα καὶ ἀνθρωπίνῃ φύσει Ἰησοῦ): I 226, 14.
συννυφής (εἰρημός): I 75, 6.
συριαῖζειν (τοὺς αἰγυπτιαῖζοντας ἢ τοὺς συριαῖζοντας) . . . Π 210, 14.
συσπείρειν (ἢ συσπαρεῖσαι τοὺς σώμασιν ἐπιδιαμένουσιν, scil. αἱ φριχαί) . . . I 300, 11.
συσσέβειν (τῷ θεῷ τὸν οὐρανόν) . . . Π 6, 18.
σύστασις: I 233, 10. 284, 22 (πρὸς τοὺς ἀγγέλους) I 33, 5 (τοῦ Ἰησοῦ) I 100, 12 (τοῦ νεανίσκου) Π 78, 14 (πρώτη) *Π 15, 12. 24, 9 (τοῦ σώματος) I 89, 15 (ἀρχῆθεν Χριστιανῶν) Π 262, 16. 265, 1 (ἐλ στάσις ἦν τῆς συστάσεως Χριστιανῶν ἢ αἰτία) I 208, 4. — Plur. I 6, 7 (αἱ περὶ τοῦ Ἀριστέου) I 225, 22 (ἄλλες γὰρ εἶσι τρηπικολ τῶν ἐπὶ γῆς συστάσεων τοῦ κόσμου) Π 287, 3 (προφητεῖαι, τῆς τιμῆς Ἰησοῦ) . . . Π 227, 23.
σύστημα (τὸ ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς = κόσμος): Π 129, 29 (ἐν ἐκάστῃ πόλει ἄλλο σ. πατρίδος . . .) Π 292, 3 (ἴδιον πολιτείας) Π 177, 11 (τῆς πολιτείας) Π 177, 4 (φιλοσόφων) Π 253, 12 (Χριστιανῶν) I 216, 14. — Plur. Π 219, 13.
συστολή: I 5, 17. 42, 15.
***συστρατεύειν** (βασιλεῖ): Π 290, 17. — Med. Π 291, 13.
***συστρατῆειν**: Π 290, 18.
***σφάζειν** Pass. (οὐρανός . . . γῆ . . . πολλοί): Π 103, 16. 17. 105, 4. 5. 6.
σφαῖρα (σφύρη): *I 372, 2. — Plur. (αἱ κατωτέρω) I 109, 30 (τῶν . . . πλανήτων) . . . Π 91, 17.
σφαιροειδής (τὰ τῶν ἐπουρανίων σώματα): Π 397, 5.

σφάλλσθαι (περὶ πολλὰ γε τῆς ἀληθείας δόγματα): Π 192, 1 (ἀσεβείατα, von den Christen) *Π 110, 20. 113, 12. — ἐσφαλμένος (δόγματα) Π 213, 3 (δόξα) *I 281, 22. 283, 27. — οἱ ἐσφαλμένοι I 11, 12. 43, 3 | 164, 17. Π 122, 31 (ἀπὸ τῆς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνσεβείας) Π 238, 8. > σφάλμα: I 291, 7. Π 106, 8. — Plur. (τὰ σφ. ἀναλαμβάνειν, scil. ὁ θεός) I 339, 5 (διὸ καὶ τὰ τοσαῦτα παρ' ἀνθρώποις ἐστὶ περὶ θεοῦ σφ.) Π 195, 5.
 *σφειροῦσθαι (τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν): Π 111, 3 (τὸ λεχθέν) Π 161, 19. 162, 15. 163, 1.
 *σφραγίζεσθαι: Π 97, 4. σφραγίς: *Π 97, 3 (ἡ καλονμένη παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς). Π 97, 1.
 σῆμα: Π 54, 24 (οὐ μετέχει σχήματος ὁ θεός) *Π 134, 15; vgl. Π 349, 25 (περιτιθέναι τῷ ἐπὶ πᾶσι θεῷ) I 308, 2 (ιστορίας) Π 32, 20 (μύθον) I 308, 30. 312, 17 (πέλεκυ ἰδέξ) Π 107, 11 (vom Rhektor) I 70, 3 (ῥομβοειδές) Π 107, 15 (τῆς σχέσεως τῶν ἀστέρων) Π 22, 24 (τοῦ σώματος) I 173, 26 (τετραγώνον) *Π 103, 2. — Plur. Π 214, 9 (τῶν χειροβλίμ) . Π 89, 12.
 σχηματίζειν Pass. (τῶν ἐπουρανίων τὰ σώματα): Π 397, 4 (ῥίλη) Π 214, 7.
 σχηματισμός Plur.: Π 22, 23 (δαμόνιοι) *Π 109, 1.
 σχίζειν (τὴν . . . ψυχὴν . . . ἀπὸ τοῦ ἐνός . . . θεοῦ): Π 4, 4. — Pass. (von den Christen) *I 210, 16. 211, 20 (τοῦ θεοῦ) Π 278, 22.
 σχολιῶν vgl. ἀθανασία.
 σχολή (εἰς τὸν λόγον): Π 211, 4 (πρὸς τὸ ἀκούειν τῶν θεῶν ῥόμων) I 302, 4. — Plur. (πολλὰ, von Sokrates ausgehend) I 213, 5.
 σφίρειν: I 288, 24. *Π 161, 9 (τοὺς ἀγαθοὺς) I 163,

13 (τοὺς ἀνθρώπους) I 213, 21 (τὴν εἰκόνα τοῦ πατρὸς) Π 139, 7 (λόγος σφίρων) I 262, 15. Π 138, 6 (ῥμάς) *I 268, 1 (τὴν ψυχὴν) I 12, 24. — Pass. *I 279, 9. Π 105, 4. 136, 25. *I 38, 2. 29 | 310, 12. 390, 16 (καὶ τοὺς ἀπλοστέρονς) Π 83, 31 (τὰ βιβλία, scil. τῶν σοφῶν Κέλασον ποιητῶν) I 70, 9 (εὐσεβείαν) I 336, 6 (τὸ ἐφ' ἡμῖν) I 337, 16. 339, 25 (πίστευσον, εἰ σωθῆναι θέλεις) *Π 81, 1. 11 (ἔγνη τοῦ ἀγίου ἐκείνου πνεύματος . . . παρὰ Χριστιανοῖς σφίρειται) I 96, 6. >
 σῶμα: I 21, 12 | 154, 5. 166, 8. 174, 20. 186, 17. *228, 24. 255, 17. 285, 17. 288, 4. 294, 1. 300, 11. *325, 12. 14. *326, 24. 25. *328, 29. 30. *329, 2. 22. 24. *330, 24. 28. *331, 6. 7. 8. 9. 10. 12. 24. 26. 27. 30. 348, 10. 354, 14. Π *15, 10. *24, 1. 5. 6. 7. 25, 19. 31, 8. 39, 3. 5. 74, 19. 88, 6. *97, 8. 114, 6. 120, 1. 2. 4. 133, 18. 21. 22. 134, 1. 2. *139, 2. 22. 29, 32. *140, 9. 10. 11. *141, 12. 13. 22. 31. *142, 14. 21. 25. 28. 29. *143, 12. *144, 17. *146, 15. 17. 156, 5. 19. 24. 168, 19. 183, 1. *30. *31. *184, 2. 3. 21. 24. *185, 2. 3. 5. 188, 22. 24. 189, 17. 194, 12. 240, 21. 246, 3. 247, 23. 258, 27. *265, 1. 2. 18. *275, 7. *277, 6. 14. *278, 23. *280, 4 (ἀγεννές) I 163, 23 (ἅγιον) Π 249, 8 (αἰθέριον) Π 316, 18 (ἀναστῆναι μετὰ τοῦ σώματος τὸν Ἰησοῦν) *Π 142, 12 (ἀναστῆσθαι ἐν σώματι) *I 199, 12 (ἀνίστασθαι αὐτῷ σώματι) *I 178, 19. 181, 7 (ἐν σώματι ἀντιτύπῳ ἐγγεῖρθαι) I 183, 25 (ἄρτους ἐσθλομέν σῶμα γενομένους) Π 249, 7 (ἀγιοειδές) I 183, 9 (ἀψυχον) Π 389,

30 (γεῶδες) Π 157, 13 (γῆνον) I 4, 21 | 222, 2 (von Dämonen beherrscht) *Π 274, 24 (πᾶν σῶμα διαιρετόν) Π 351, 7 (ἐν σώματι) I 13, 26 | 166, 7. *192, 18. 293, 21. Π 58, 26. 131, 30. 31. 193, 22 (ἐν σώμασι) I 152, 21. Π 290, 13 (ζῆν τῷ σώματι) *Π 197, 12. 24. 203, 7 (σώματος ζωῆ) I 31, 13 (τοῦ θανάτου) I 4, 24 (ὁ θεός οὐ σῶμα) Π *178, 5. *265, 5 | 351, 5 (θεοῦ) *I 123, 20. 23. 124, 2. 5. 14 (τοῦ θεοῦ) I 308, 4 (θεραπεία τοῦ σώματος) Π 245, 22. *275, 29 (θεραπεῦσαι σῶμα) *Π 276, 18. 33 (θνητόν) I 238, 20. Π 247, 26 (Ἰησοῦ) I 136, 16. 20. 23. 32. 145, 26. 146, 1. 152, 20. 23. *161, 27. 162, 3. 8. 9. 180, 9. 184, 13. 191, 14. 229, 3. 237, 11. 288, 2. 295, 33. Π 53, 8. 9. 61, 11. *143, 4. 5. *145, 2. 236, 23. 256, 28 [αἰσθητὸν Ἰησοῦ] I 135, 15. 16 [ἀνθρώπινον Ἰησοῦ] I 119, 13. 19. 123, 7. 11. 14. 22. 124, 11. 13. 158, 28. 226. 11. 27 [θνητόν Ἰησοῦ] *I 237, 2. 7. 16. 285, 14. 286, 24. 287, 5 (μεταβολὴ τοῦ σώματος) I 238, 8 (μεταμορφούμενον) I 186, 24 (νεκρόν) I 232, 19 (τοῦ οὐρανοῦ) I 98, 3. 8 (πᾶν) I 4, 22. 13, 27 (πάντων) I 13, 4 (παρῆχειν τὸ σῶμα στρεβλοῦν) *Π 271, 5. 6 (παρθένον) I 222, 4 (παχύτερον) Π 5, 20 (πέμπτον) I 332, 6 (τὸ περιτιθέμενον ἐκάστω κατὰ τὴν ἀξίαν σῶμα ὑπὸ τοῦ θεοῦ) Π 19, 33 (ποθεῖν σῶμα) *Π 263, 28. 265, 7 (σώματος ποιότης) Π 353, 25 (τοῦ προφήτου) I 135, 20 (σεσηπός) *Π 15, 7. 20, 26 (= θεός Στωϊκῶν) I 267, 4. 284, 24 (σώματι συνθεθέντες) *Π 268, 7 [συντετηκότες] *Π 264, 3 (φθαρτόν) I

4, 28, 9, 13 (σῶμα φορῶν ὁ Ἰησοῦς) Π 165, 3 (φύσις σώματος οὐ μισῶ) I 238, 4f. [φθαγγή] Π 21, 2 (ἐν σ. Χριστὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν) Π 151, 2 (ψυχῆς) I 183, 29. — Plur. I 42, 2 || 98, 13, 154, 2, 166, 9, 243, 20, *266, 9, 293, 20, 24, 327, 11, 15, *329, 3, 4, 6, 27, 29, *330, 4, *331, 15, 16, 19, 32, 34, *332, 3, 8, 368, 17, 356, 6, 10, 16, 345, 11, Π 25, 20, 46, 10, 129, 21, 140, 5, 7, *143, 2, *150, 13, 18, 156, 27, 28, 157, 9, 200, 29, 253, 16, 258, 21, 259, 4, *260, 6, *275, 6, 289, 3 || 368, 2, 3, 4 (περὶ ἃ γίνεται ἡ αὐξή και ἡ φύσις) Π 367, 16 (γῆνα) I 365, 13 (διαφύσησαι σ.) *Π 149, 26, 151, 7 (ἐν σώμασι μεταβολαί) I 330, 12 (ἔξω σωμάτων) Π 217, 19 (ἔξω σωμάτων ζῆν) Π 157, 12 [ψυχαί] I 234, 12 (ἐπουρανίον) Π 397, 4 ff. (ζώων) I 327, 2 (θεραπεία τῶν σ.) I 211, 29, 352, 15, Π 271, 1, *276, 35 (θεραπεύειν σ.) I 221, 1 (τῶν σ. λατρική) I 221, 4 (νεκρά) I 162, 7 (θευτά εἶναι πάντα τὰ σ. φθίνοντα) Π 311, 25 (ὕλικά) Π 14, 12. — vgl. ἀγεννής, αἰθέριος, ἀλλοιωτός, ἀνάστασις ἀνθρώπινος, ἀνθρωποειδής, ἀνιστάνα, ἀντίτυπος, ἀποδύεσθαι, ἀποθεοῖν, ἀπολύειν, ἀπορῆμπτειν, ἀποτίθεσθαι, ἀποτυμπανίζειν, ἀγροειδής, γήινος, διαφύσσειν, ἐκδύειν, ἐνδεῖν, ἐνοῦν, ἐπιστατεῖν, ἐπουράνιος, ζωή καθαρὸς οὐκείος, ✕ σωματικός (ἀγαθὰ ἢ κακὰ): Π 125, 21 (αἰσθησις) Π 185, 14 (ἀρχαί) Π 141, 15 (ἐορταί) I 133, 14 (ἡδοναί) Π 157, 12 (κακά) Π 126, 32, 127, 17 (μέλη) Π 132, 14 (νοσηνίαι) I 133, 14 (ὀνόματα) Π 140, 3 (περιτομή) I 133, 13 (πλοῦτος) Π 170, 5 (πνεύ-

μα) Π 141, 19 (πράξεις) I 317, 19 (σάββατον) I 133, 13 (τόπος) Π 182, 32, 183, 30, 31 (ὑπαρξίς) I 41, 14 (φύσις) Π 141, 21 (χαρίσματα) Π 337, 9. — τὸ σωματικόν Π 336, 24. — Plur. I 182, 17, Π 125, 30 || 338, 25, 345, 13. — σωματικῶς I 91, 30, 190, 6, 282, 24, 283, 10, 285, 20, Π 132, 24, 138, 11, 140, 20, 151, 17, 184, 17, 19. — σωματικώτερον Π 351, 22, 399, 23. σωματοποιεῖν: I 55, 3, Π 59, 12, 115, 23. — Pass. I 73, 17, Π 399, 3, 401, 13. σωρός (ὀνομάτων): Π 65, 14. σωτήρ: I 25, 5, 7, 15, 26, 5, 12, 28, 29, 5, 37, 4, 42, 19 || 77, 26, 88, 12, 15, 90, 23, 91, 1, 11, 30, 96, 26, 99, 12, 100, 19, 111, 25, 112, 8, 115, 6, *135, 12, 137, 8, 141, 31, 142, 18, 149, 8, 12, 16, 155, 7, 176, 3, 182, 9, 186, 20, 189, 17, 196, 17, *203, 17, *205, 27, 256, 14, 280, 8, 26, 288, 6, 289, 7, 292, 7, 358, 22, 373, 16, Π 5, 2, 12, 18, 55, 10, 56, 22, 32, 57, 3, 58, 12, 59, 2, 86, 9, 88, 16, 100, 27, 114, 8, 116, 3, 135, 1, 7, 140, 21, 148, 11, 185, 6, 190, 6, 232, 4, 233, 12, 235, 21, 236, 5, 23 || 333, 28, 377, 20. σωτηρία: I 7, 6, 12, 27, 16, 18, 25, 15 || 226, 13, *279, 7, 350, 18, *358, 7, Π 249, 23, 26, 259, 21, 280, 16 || 329, 9 (ἀλλοτριῶν) Π 100, 26 (ἀνθρώπων) Π 61, 24, 142, 25, 278, 25, 292, 17 (τῶν ἀνθρώπων) I 64, 10, 112, 14, 343, 3, Π 150, 20 (τῶν ἀγίων ἀνθρώπων) Π 400, 12 (τοῦ γένους ἡμῶν) Π 229, 8 (ἡμέρα σωτηρίας) I 39, 28 (τοῦ Ἰησοῦ) I 120, 12 (τῶν νεοσσῶν) *I 357, 5, 19 (νόμων και εὐσεβείας) *Π 292, 2 (τοῦ ὅλου) *I 338, 20 (τῶν πόλεων) *I 352, 9 (συνεργεῖν τῇ σω-

τηρίᾳ) Π 314, 17, 315, 13 (ψυχῶν) . I 173, 17. σωτήριος (ὀδασκαλία): I 209, 14 (δωρεὰ θεοῦ) Π 338, 26 (λόγος) I 164, 12, 225, 11. — σωτηρίως (τῶ δλω κόσμῳ) I 216, 3 (τῶ παντί) . . . Π 316, 11.

ταλανίζειν (Pass., τοὺς πλουσίους) . Π 87, 12. ταμνεύειν Pass. (γονάς ἀπάσας): *Π 6, 5, 13, 26. — Med. . . I 13, 30. ταμνευτικός Compar. (τῶν ἑαυτοῖς χρησίμων): I 352, 7.

τάξις (τῶν ἀστέρων): *Π 92, 19 (τῆς γραφῆς) I 168, 24 (τὴν τάξιν ὁμοίως ἐκκειμένην [scil. ἐν τῷ διαγράμματι] οἷς ὁ Κέλσος ἐξέθετο) Π 100, 3 (τοῦ κόσμου) Π 253, 18 (κρείττων και θειοτέρα) Π 131, 29 (πλανήτων) Π 267, 20. ✕

ταπεινοῦν: *I 256, 21, 28. Π 177, 28 (ὑπὸ τὸν θεὸν ἑαυτοὺς τ. ἐν ταῖς εὐχαῖς) I 257, 17. — Pass. I 19, 3 (ἀσχημόνως και ἀπαισίως) . *Π 85, 20.

ταπεινοφρονεῖν: *Π 85, 18. — ὁ ταπεινοφροσῶν *Π 85, 19 (κατὰ τὸν προφήτην) . . . Π 85, 22. ταπεινοφροσύνη: *Π 85, 7, 27, 86, 7.

ταράσσειν u. ταραττεῖν: Π 126, 4 (τὴν εἰρήνην) Π 291, 8. — Pass. (τὸ ἡγεμονικὸν ὑπὸ τῶν δαιμόνων) Π 279, 11 (εἰς τὸν περὶ προνοίας λόγον) I 63, 10 (ἡ ψυχῆ) I 5, 21.

ταραχή (ἡ περὶ τοῦ αἰκαίου και ὁλοῦ και εὐσεβείας): Π 29, 5 (τῆς ψυχῆς) . . . I 5, 27.

τάσσειν u. τάττειν Pass.: Π 33, 2 (ἀγγελιοί) Π 5, 1, 248, 2 [ἐπὶ τῶν τῆς γῆς καρπῶν] Π 274, 13 (Ἀθηνᾶ μετὰ Ἑλλοῦ) Π 282, 24 (ἄλλοι ἀλλαχῆ, von den Christen) *I 211, 25 (ἄρχην) Π 249, 3 (von Dämonen) *Π 217, 8, 219,

5. 8. 10. 220, 1 (ἔθνη, ὑπὸ Ῥωμαίοις) Π 177, 4 (ἡμέραι) Π 240, 7 (κίνησις οὐρανοῦ) Π 267, 19 (πάντα τῷ θεῷ . . .) I 339, 5 (πάντα ἡμῖν δουλεύειν τέτακται) *I 292, 31. 299, 18 (περίοδοι) Π 22, 22. *268, 11. ×
ταυροειδής (Σουριή): Π 100, 10.
ταυτολογεῖν: I 159, 8. Π 56, 25. 80, 5 (von Celsus) I 131, 25. 168, 21. Π 80, 5. 142, 16.
ταυτολογία: I 287, 2. Π 108, 24 (περὶ Ἀσκληπιοῦ) Π 204, 8. — Plur. (Κέλσον) . . . I 159, 8.
ταυτότης (τοῦ βουλήματος): Π 230, 1 (τῶν δογματίου) Π 208, 25. — Plur. (κατὰ περιόδους) . . . I 282, 13.
ταφή: Π 25, 17. 245, 28 (ἀρνησάμενος τὴν ἐν Κρήτῃ ταφὴν τοῦ Διός) I 239, 9 (τοῦ Σωκράτους σώματος) . . . I 331, 23. 23. τάφος: I 331, 25 (ὁ ἀπὸ τοῦ τάφου = Ἰησοῦς) *I 238, 23. 29 (Διὸς ἐν Κρήτῃ) *I 238, 22 ff. (Ἰησοῦ) Π 56, 10. 59, 22. — vgl. ἀνοιγνύμαι. ×
τέγος (ἐπὶ τέγους αὐτῶν [scil. Φαίδωνα] Ἰσάτη): I 260, 5.
τεθαβρόκητος: I 114, 12. Π 261, 18.
τεθεωρημένως: I 78, 9. 91, 4.
τεθρηπέναι (τὸν Ἰησοῦν): I 231, 4.
τείνειν (Pass., ἡ ψυχὴ ἀεὶ τετάσθω πρὸς τὸν θεόν): *Π 279, 16. ×
τεκμαίρεσθαι: I 111, 10. *253, 24.
***τεκμηρίον**: Π 154, 8. — Plur. Π 263, 5. — vgl. ἀγενής. ×
τεκμηριοῦσθαι (τῷ μολίβδῳ τὴν βραδύτητα τοῦ ἀστέρου). *Π 92, 10. τέκνον vgl. ἅγιος ἀφιέναι γεννᾶν. ×
τεκνοποιεῖν . . . I 150, 19 ff.
***τεκταίνεσθαι**: I 338, 26. Π 130, 16.

τεκτονική (scil. τέχνη): I 346, 14.
τέκτων (ἦν τ. τὴν τέχνην): *Π 103, 22. 106, 2. 5. ×
τέλειος u. **τέλεος** (ἀγαθόν): I 165, 25 (ἀνήρ) Π 151, 4 (ἐπιστήμη) Π 235, 17 (θεοῦ ἔργον) *I 372, 13. 373, 7 (ἱερεῖς) Π 199, 16 (Ἰησοῦς) Π 168, 28 (λόγος) I 262, 16. — ὁ τέλειος Π 119, 9. 21. 239, 13. — τὸ τέλειον *I 251, 8. — τέλειοι I 276, 16 (οἱ τέλειοι) I 255, 20 [ἐν χριστιανισμῷ] I 216, 29. — τελειότερος (ψυχῆ) I 248, 29 (τελειώτερον, τὸ θεοσεβές) *Π 282, 17. — τελειώτερον (χριστιανίζειν) Π 200, 8. — τελειώτατον *Π 161, 1. ×
τελειότης: I 11, 8 (μεταποιῆσαι πᾶσαν ψυχὴν εἰς τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα, scil. τὸν λόγον) Π 288, 25. **τελειοῦν** Pass. (τοὺς ἀνθρώπους τελειωθέντας ἰσαγγέλους γίνεσθαι): I 298, 13 (τὸ λογικόν) I 293, 29.
***τελεστής** Plur.: Π 262, 27. 263, 1. 10. 17.
τελετή (ἀτέλεστος): Π 103, 9 (τοῦ Μίθρου) *Π 92, 2 (Περσῶν) *Π 94, 15 (Χριστιανῶν) *Π 94, 15. — Plur. I 231, 3. *253, 24. Π 283, 13 (Ἀλυπτίων) I 232, 13 (ἀτέλεστοι) Π 42, 29 (Βακχικαί) *I 281, 2. 4 (Περσῶν) I 65, 12 (Χριστιανῶν) . . . I 254, 14.
τελευτή (Ἰησοῦ): I 145, 25 (ἡ ἐν μαρτυρίᾳ) I 24, 13.
***τέλημα** (βατραχοῖς περὶ τέλημα συνεδρεύουσιν, scil. παραβέβληκε Κέλσος τὸ Ἰουδαίων καὶ Χριστιανῶν γένος) . . . I 292, 19.
τέλος (ἀρχή . . . συνοχή . . . τέλος): Π 135, 16 (δρόμον) Π 202, 27 (γενομέναι τέλος τὴν ἥδονην) Π 213, 13 (τὸ τέλος τῶν πραγμάτων ἀναιρεθῆναι ἐστὶ τὴν κακίαν) Π 289, 8 (τέλος τὴν θεῖαν σοφίαν εἶναι) Π 83, 17 (ἐν Χριστῷ) I 7, 8. ×

***τελώνης**: I 113, 13. 19. — Plur. I 113, 8. 114, 9. 115, 14.
***τέμενος** (τοῦ ἡλίου): I 372, 3.
τέρας Plur.: I 7, 29 || 177, 17. 18 (τὰ ἐν Αἰγύπτῳ) I 195, 17. ×
τεράστιος (δυνάμεις): I 57, 17. 101, 16. 207, 4 (ἐνέργειαι) I 242, 25 (πράγματα) Π 262, 22 (σύμβολα) *Π 259, 27. — **τεράστιον** I 205, 13 (ἐν τοῖς ἀρτοῖς) I 170, 9. — **τεράστιοι** I 243, 5. — **τεράστια** I 204, 11 (ποιεῖν) I 171, 1. 199, 32. — **τὰ τεράστια** I 172, 3. Π 260, 12. 262, 13 (θεοῦ) I 195, 25 (τοῦ Ἰησοῦ) I 171, 16. 220, 19; vgl. I 103, 14 (ἐν Μωϋσεῖ) I 175, 13 (οὐκ ἔτι γὰρ προφήται οὐδὲ τεράστια) I 134, 21. — **τεραστικῶς** I 233, 5. Π 206, 22.
τερατεῖα: *I 179, 2. 182, 6. 224, 16. Π 78, 12. 16. — Plur. I 179, 30. 224, 23. *Π 109, 16.
τερατεύεσθαι: I 93, 28. *122, 3. *178, 10. *179, 11. *181, 18. 27. Π 65, 18. *77, 25. *78, 8. 20. *81, 14. 15. *108, 3 (τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν) . . . I 180, 23.
τερατώδης (σῶμα): I 84, 29. — **τερατωδέτερος** (Plur.) I 265, 24. *Π 203, 30. 207, 8.
τερτίσιμα Plur. (Πλάτωνος): I 66, 6 (Πλάτωνος δὲ τερτίσιματα τὰς ιδέας ὀνομακέναι, scil. Ἀριστοτέλη). I 141, 1.
τευτάζειν (περὶ τὰ ἀγάλματα): Π 38, 20 (περὶ τὰ μὴ ἀναγκαῖα) Π 178, 12.
τέχνη: I 327, 3. *Π 103, 22. 106, 2. 124, 20. 128, 24. 129, 4. (ἀνθρωπίνῃ περὶ τὰ ἀγάλματα) Π 269, 8 (θεῖα) I 6, 6 (λατρική) Π 289, 4 (ὀλιγοστικῆ) I 360, 13. — Plur. I 346, 7. 13 ff. (διαλεκτικαὶ ἢ ἡθροικαὶ) I 113, 29 (ἐνρείσις τεχνῶν) I 346, 8 ff. (ὕλικα) Π 202, 10. ×

τεχνικός (λόγος): I 345, 11.
 τεχνίτης: II 146, 21 (τοῦ κόσμου) I 327, 25. — Plur. (βάνασοι) II 234, 25.
 τεχνολογία (Ἑλληνική): I 236, 8.
 τηρεῖν (τὸν νόμον): II 170, 13, 228, 12, 286, 23, 26 [τοῦ θεοῦ] II 10, 15 [Μωϋσέως] I 130, 12, 131, 24 (τοὺς νόμους) II 26, 25, 39, 24.
 τήρησις: I 369, 6. II 114, 21 (πάντων τῶν γεγραμμένων) II 217, 19 (τοῦ νόμου) II 273, 18, 20.
 τηρητικός (ἄλες . . . τηρητικοὶ τῶν ἐπὶ γῆς συστάσεων) . . . II 287, 3.
 τιθασαεῖα . . . I 348, 15.
 τιθασσεύειν: II 233, 20. — Pass. . . I 348, 13.
 τιμᾶν (τὰ ἀγάλματα): II 215, 23 (ἀρετὴν) II 43, 16 (δαίμονας) *II 222, 19, 228, 16 (τὸν ἥλιον ἢ τὸν Ἀπόλλωνα) I 42, 7 (τὸν θεόν) I 7, 10, 11 || II 228, 12 (λόγον) II 227, 26 ff. (ψυχὴν) *II 243, 26, 245, 27. — Pass. *II 222, 18, 227, 10, 13, 15, 17, 19, 21 (Ἀθηνᾶ) II 283, 12 (ὡς θεοί) *II 227, 11 (μετοχὴ θεότητος) I 234, 2 (τῆ θεός προσηγορία) II 215, 14 (τὸ πρωτότυπον πάντων ἀγαμάτων) II 235, 4 ×
 τιμῆ: *II 212, 19, 216, 16 (ἀγαμάτων) I 231, 1 (περὶ τὰ ἀγάλματα) *II 215, 27 (von Dämonen) *II 273, 5, 10 (δευτερευούσα) II 206, 27 (ἐπὶ τοὺς δικαίους) *I 132, 4 (ἐπὶ εὐσεβείᾳ) II 42, 12 (θεία) II 204, 3 (τοῦ θείου) I 331, 15 (εἰς τὸ θεῖον) I 167, 12. II 199, 28 (πρὸς τὸ θεῖον) II 269, 22 (παρὰ θεοῦ) II 265, 12 (πρὸς θεόν) II 274, 16 (εἰς τὸν θεόν) II 269, 4 (εἰς τὸν θεὸν τῶν ὅλων ἀριστος καὶ ἀδαιρετος) II 275, 12 (πρὸς τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν μετ' εὐχῶν) I 231, 7 (θεῶν) I 268, 29. II 4, 5 (Ἰησοῦ) II 227, 23 (εἰς τὸν Ἰησοῦν) II 55, 22 (πρὸς τὸν Ἰησοῦν) *I 232,

6: vgl. I 233, 5 (σεβάσμιος, πρὸς τὸν τῶν ὅλων ποιητήν) II 4, 4 (τοῦ σώματος) II 246, 3 (πρὸς τὸν <νῖον τοῦ> θεοῦ) II 228, 3. — Plur. (παρ' ἀνθρώποις) II 199, 29 (εἰς Ἀντιον) I 232, 5 (τῶν καλῶς βεβιωκότων) II 46, 13 (πρὸς θεοῦ) I 231, 30 (ισόθειοι) I 221, 15. ×
 τίμιος (λίθος): II 237, 19 (λίθοι) II 181, 3 [metaph.] II 237, 17, 22. — τιμώτερος (ναοί) II 237, 24 (οὐδὲν τιμώτερον τοῦ σώματος, nach Celsus Ansicht der Christen) *II 264, 1, 265, 1 (πολλὰ ἐστὶν ἀνθρώπων τιμώτερα) I 298, 4 (πράγμα) II 265, 3 (ψυχῆ) . . . I 13, 3.
 τιτανικός vgl. γιγάντιος.
 *τλήμων (ἔργων ἀπάντων, von Hermes): II 92, 14.
 τοιοῦτως (ἀπολογεῖσθαι): I 198, 1.
 *τοιχωρυχος: I 254, 1, 255, 11.
 τομᾶν (μεῖζον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐτόλμησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ τομήσας ἦνσε): I 78, 30: vgl. I 84, 9, 15. ×
 τόπος (τόνον ἔχειν πρὸς τὴν θεοσέβειαν): II 315, 11 (τόνος συνωνοῦσία) II 368, 16.
 τοπικός (μετάβασις): II 350, 17 (μεταβάσεις) II 20, 26. — τοπικῶς II 13, 1, 9 || 351, 3 (ἐκδέχεσθαι) II 350, 13, 19 (κατηγορήσαι) II 61, 12.
 τόπος (τῆς γενέσεως Ἰησοῦ): I 111, 24, 204, 9 (δαμόνιον τοῦ τόπου) II 251, 23 (οὐκ ἐν τόπῳ ὁ θεός) II 184, 14, 16, 186, 8 || 353, 6, 8 (ἐν τόπῳ ἐγκαθιδρυμένος Ἑλληνικός θεός) I 124, 19 (τῶν θεῶν) II 3, 16 (τοῦ κόσμου) II 195, 27 (μικρός) II 351, 14 (οὐδεὶς τόπος κενός τοῦ θεοῦ) I 277, 29 ff. (οὐράνιος) II 362, 25 (περὶγειος) I 41, 25 || 111, 6. II 129, 24, 28, 201, 14 || 328, 19 (σωματικός) II 182, 32, 183, 30, 31 || 351, 4, 11 (δουρουραῖος) I 270, 22. II

*89, 32, 130, 6, 196, 3. — Plur. (οἱ ἀνωτέρω αἰθέρος τ.) I 238, 1 (τῆς γῆς) II 219, 13 (τόπους ἐπὶ γῆς προκαταλαμβάνειν, von Dämonen) I 231, 32 (ähnlich) II 214, 11, 216, 27 (ἐν τισι τόποις ἰδρύνειν δαίμονας) I 232, 16 (οἱ κατὰ τόπους ἡγούμενοι) I 209, 18 (οὐράνιοι) II 183, 5 (τῶν . . . αἰθερίων σωμάτων) II 156, 27. — vgl. αἰθέριος. ×
 τραγικός (Subst.): I 149, 24.
 τραγωδία (ἢ κατὰ Οὐδέποδα καὶ Ἰοκαστήν καὶ τοὺς υἱούς) . . . I 150, 9.
 τραγωδιοποιός (Plur.: II 158, 1, II 158, 1).
 τρανότης: II 5, 11 (ἀγία) II 350, 31.
 τραῦμα Plur. (vom Arzt): I 154, 3 (ἐπὶ τῷ σταυρῷ) I 183, 18 ((ἐν) τοῖς σώμασι) II 289, 3. — metaph. (καταδεῖν τὰ τραύματα τῷ λόγῳ) I 255, 27 (μεγάλα, ἀπὸ λόγων νομιζομένων φιλοσόφων) I 267, 1 (ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενος μετὰ τὸν λόγον τῶν τραυμάτων τύπος) II 79, 22 (τὰ τρ. τῶν ψυχῶν ἡμῶν θεραπεύειν) . . . I 285, 13.
 τραυματίας . . . I 183, 19.
 τραχηλος (vom Märtyrer): I 5, 22.
 τρεῖς, οἱ = Synoptiker: I 25, 25.
 τρεπτός (θεὸς τοῖς Στωϊκοῖς): I 72, 16 (κόσμος) I 339, 10 (σῶμα) I 267, 4. — vgl. ὕλη. ×
 τριμέρες, τό (τῆς ψυχῆς): II 51, 20.
 τρίοδος: I 246, 25. — Plur. I 90, 20, 248, 16.
 τριχοῦν (Pass.): I 346, 24.
 τροπικός (ἐντολή): I 316, 22 (ὑπόνοια) I 238, 26. — Neutr. Plur. (διὰ δύο τροπικῶν, scil. θεώρημα) (II 166, 20). — τροπικῶς I 248, 23, 283, 6, 308, 16, 316, 15. II 16, 11, 64, 2, 96, 8, 132, 4, 134, 23, 140, 2, 147, 10, 173, 25, 185, 11 (ἡγμῶσις τροπικῶς) II 370, 14.

τροπολογεῖν: I 67, 27. 69, 7. 70; I. 92, 24. 282, 20. 286, 16. 322, 7. 324, 22. 25. II 58, 26. 106, 6. 132, 6. — Pass. I 283, 12. 311, 13. 322, 9. 323, 8. 324, 30. II 283, 9 (μῦθοι) II 42, 20 (τὰ περι ὄργης θεοῦ) I 342, 5.

τροπολογία: I 162, 20. 239, 3. 308, 25. 317, 7. 9. 28. 319, 1. 320, 6. 321, 21. 322, 1. II 60, 2. 61, 16. 188, 21. 283, 11.

τρόπος (Ἑβραϊκός): II 88, 1 (τῆς εὐσεβείας) II 293, 5 (εἰς τὸ θεῖον) II 238, 7 (ἠθικός) I 81, 27 (πᾶς, θανάτου) II 189, 13. 191, 13. — κατὰ τρόπον (χριστιανίζειν) II 190, 12. <

τροφή κοινῇ ἀγίων ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων: II 370, 11 (ἀθλητική) II 365, 13 (verschiedene Arten der Nahrung, τροφή δηλητηρίους . . . νοσοποιοῦς) II 369, 15 ff. (δαίμωνος) I 41, 19 II 245, 5. 7. (λογική, τῶν λογικῶν ζώων) II 209, 17 (νοσητὴ καὶ λογική) II 370, 15 (οὐράνιος) II 389, 24 (verschiedene Nahrung wirkt verschieden ein) II 369, 10 (τῆς ψυχῆς) II 176, 4. — Plur. (δαίμωνων) I 41, 24 (κατάλληλοι) 142, 2 (ἡ τῶν τροφῶν ποιότης) I 287, 14 (στερεαὶ λογικαὶ) I 254, 23 (τὰς τροφὰς συνάγειν [συλλέγειν], von Jesus und seinen Jüngern) *I 113, 10. 118, 22. 119, 4 (σωματικά) II 366, 9. <

τρόφιμος (λόγος): I 287, 23. — Plur. II 371, 24. 26.

τροφή . . . II 281, 18.

τυγχάνειν (τὰ τυγχάνοντα): *I 355, 18. 20 (τὰ τυχόντα) I 88, 2. II 64, 13. 196, 4. <

*τυμβωφύχος: I 254, 2. 255, 12.

τυπικός Neutr. Plur.: II 330, 10. 13. — τυπικῶς II 140, 20.

τύπος: I 129, 8. II 79, 22 II 329, 2. — Plur. I 13, 14. 129, 12. II 140, 28 II 328, 7.

τυποῦν: I 97, 27. 28. 261, 9. Origenes II.

— Pass. I 43, 15 II 97, 29. II 116, 8 II 378, 9.

*τυπώδης (ἀλληγορία): II 99, 9.

τυραννικός (ωμότης): I 21, 29. — τυραννικώτερον (ἄρχειν) . . . II 281, 17.

τυραννίς (ἡ ἐν ἀλλογαῖς ἡμέραις) . . . I 22, 20.

τύραννος (von Antiochos): I 20, 29. 21, 15. 22, 16. 23, 10. 16.

τυφλός (πλοῦτος, vgl. Plato, Leges I 6 p. 631 C): II 170, 15. — Plur. II 202, 16 (ὀφθαλμοί) II 189, 29 (ἀεὶ γὰρ ἀνοίγονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν τὴν ψυχὴν) I 170, 16. — τυφλῶς I 83, 20. 181, 5.

τυφλοῦν (τὸ ἔχθος): I 343, 20 (ὁ λόγος) II 190, 11. — Pass. (ὑπὸ τῆς κακίας) II 259, 2 (τὸν νοῦν) II 253, 19 (ὄψεις τῆς ψυχῆς, ὑπὸ τῆς ἀγνοίας) II 202, 18.

τυφλώττειν: II 145, 24 (τοὺς βλέποντας) *II 197, 10. 202, 9 (ἐκ γοητείας) *II 6, 1. 9, 15 (περὶ θεοσέβειαν) I 201, 23. 24. 25 (ὀδηγῶν) II 191, 29. 30.

τύχη (κατὰ τύχης ἀνθρώπων): I 8, 14 (τοῦ βασιλέως, = δαίμων) *II 282, 1. 283, 26 (ἐκφορὰ μόνον ἐστὶν ἡ τύχη) II 281, 21 (μέλλουσα) *II 276, 19. 277, 29 (δυνάμει τύχην τινός) I 8, 21 [τύχην μὲν τοι βασιλέως οὐκ ὀμνῶμεν] *II 281, 19; vgl. II 281, 25. — Plur. (δαίμονια ἢ τύχαι) . . . I 37, 17.

τωθάζειν (ὁ Κέλσος τοὺς παρὰ Ἰουδαίους ἀγγέλους) . . . II 39, 26.

ὑβρῶζειν (τὸν ὑβρῶζοντα μὴ ἀμνησθαι, als christliches Gebot): *II 207, 11 (βλάπτειν τοὺς ὑβρῶζοντας) *II 250, 24. 251, 15 (ἐπιστρέφειν τοὺς ὑβρῶζοντας) II 250, 26 (τὸ θεῖον) I 161, 21 (πρὸς τοὺς ἱεροῦς) *II 260, 7 (εἰς Ἰησοῦν) *I 161, 18 (τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν) II 261, 24 (τὴν . . .

ψύσιν) I 294, 26 (τὴν ψυχὴν) II 25, 18. — Pass. (δαίμονες) . . . *II 250, 21.

ὑβριστής Plur.: II 258, 12 (δαίμονες) . . . *II 112, 25.

ὕγεια: I 75, 18. II 84, 13. 323, 19. 369, 20 (σαρκῶν καὶ δούτων) II 339, 2 (σώματος) II 277, 14 (τοῦ σώματος) II 245, 22 (τὸ τῆς ὑγείας χρειώδες) I 287, 16 (κατὰ ψυχὴν) *I 267, 25 (τῶν ψυχῶν) II 388, 12. — ὑγεία I 150, 12. 154, 4. (4.) 6. II 209, 11. 14. 278, 19 (τῶν σωμάτων) . . . I 78, 11.

ὕγιαζειν (Pass.): II 209, 6. 261, 5 II 388, 6.

ὕγιαίνειν: II *275, 2. 9 II 384, 22 (τῶ σώματι) II *278, 25 II 384, 20 (τὰ σώματα) II 253, 15. — metaph. I 186, 11 (νοῦς) II 339, 3 (τὴν ψυχὴν) I 254, 5.

ὕγιενός (βρωμα): II 208, 29 (βρωμάτα) II 209, 9 (δαίτα) *II 109, 28. — ὕγιενότερον (διάγειν) II 209, 8. — Superl. (ποιότης) . . . II 210, 4.

ὕγις (βλος): I 301, 33. II 228, 3. 267, 14. 292, 4 (διασκαλλία) II 67, 21. 127, 19 (δόγματα) II 125, 7. 200, 4. 210, 15. 213, 2. 26. 293, 6 (ὕγιη ποιεῖν τὰ σώματα) *I 266, 9. — ὕγιως (διδάσκειν) II 150, 21. <

ὕδροποσία . . . II 159, 23.

ὑετός (ἀποφθέγασθαι νετόν): II 354, 28 (διὰ τῆς εὐχῆς λαμβάνειν τὸν νετόν τῆς ψυχῆς) II 330, 4. — Plur. *I 344, 18. *II 6, 4. 13, 29. 14, 2.

*ὕθλος (Plur.): I 250, 25.

υἱοθεσία: II 225, 13 II 347, 7.

υἱός: *II 97, 4. 107, 5 (τῆς βρονητῆς) I 38, 14. = Jesus I 26, 11. 32, 26. 37, 4 II *342, 28. II *78, 3. 130, 24. 139, 20. 24. *141, 31. *152, 16 (τοῦ ἀνθρώπου) I 5, 14. 32, 29. 30 (ἕτερος . . . ὁ υἱός τοῦ πατρὸς) II 334, 5 (ἀναπλάττοντες ἕτερον . . . υἱὸν ἢ

πατέρα) Π 386, 6 (θεοῦ) I 237, 6. 272, 6. Π 43, 17. 55, 12. *70, 7. *78, 23. *80, 21. 28. *81, 8. 14. 100, 27. *113, 7. *118, 19. 22. 24. 26. 30. *119, 23. 146, 1 || 370, 29. 380, 11 (τοῦ θεοῦ) I 32, 2. 11. 30. 34, 9 || *77, 29. 188, 23. 289, 18. Π 80, 14. 81, 19. 94, 12. 116, 20. 119, 2. 4. 28. 130, 22. *141, 32. *142, 2. *149, 31. *151, 16. *152, 11. 196, 8 || 315, 1. 6. 343, 23. 357, 13. 370, 27. 371, 8 [ὁ νόος τοῦ θεοῦ εὐχόμενος ὑπὲρ τῶν εὐχομένων] Π 320, 21 [τοῦ μεγίστου θεοῦ] *I 343, 2. — Plur. (Βελλάρ) Π 113, 29 (γνήσιοι) Π 347, 19 (= εἰκῶν) Π 348, 24 (τῆς εἰρήνης) Π 35, 28 (θεοῦ) I 40, 15 || Π 81, 6 || 346, 17 (θεῶν) Π 59, 1 [δύο θεῶν] *Π 143, 31 (Ἰσαήλ) Π 93, 30 (σκότους καὶ νυκτός . . . ἡμέρας καὶ φωτός) I 189, 16. — vgl. δημιουργημα δημιουργός δυσθεωρητος εἰς ἐνανθραπειν ἐνίσταται ἐνοῦν ὑποδείξ. <
 νιότης: Π 347, 1. 348, 24.
 ὄλη: I 243, 20. 295, 8. 315, 1. 321, 9. *325, 14. *326, 26. *328, 30. *329, 1. 5. 10. *330, 7. 10. 22. *332, 9. 16. 17. 18. 22. 23. *333, 11. *335, 19. *336, 23. 27. Π 16, 9. 31, 25. *92, 21. *112, 21. 22. 167, 1. 214, 7 (ἀνθρωπίνῃ) I 222, 4 (ἀποίος) I 237, 13. 329, 5. 332, 22 (ἀνιχος) I 7, 22 || 75, 15 (οὐδὲν ἐν τῆς ὕλης καὶ τῶν σωμάτων) Π 345, 17 (= Ἦρα) I 321, 10 (θεός οὐδαμῶς ἐστὶν ὕλη φθαρτὴ οὐδὲ τιμᾶται ἐν ἀνιχοῖς ὕλαις) I 236, 15, 16 (φαίλη χυτὴ ὕλη ἢ ἀπὸ τῆς καλίας) Π 16, 14 (πρωτῆ τῶν ὄντων) Π 368, 3 (τῶν σωμάτων) Π 368, 4 (τρεπτή καὶ ἀλλοιωτὴ καὶ . . . μεταβλητὴ) Π 146, 20 (τῶν φυτῶν) I 327, 9. —

Plur. (ἀκάθαρτοι) I 283, 23 (ἀνιχοί) I 236, 16. — vgl. ἀγένητος ἀλλοιωτός διαμοση. <
 ὕλικός (θεός): Π 351, 6 (πῦρ) I 283, 12 (σωματα) Π 14, 12 (τέγναι) Π 202, 10 (φύσις) Π 351, 9. — τὰ ὕλικά Π 32, 1. 3. 338, 24. — τὰ ὕλικώτερα Π 314, 21. 318, 28.
 ὕμνεῖν: I 370, 1. Π 204, 12. 252, 22. 256, 19 || 374, 25 ("Ἥλιον καὶ Ἀθηνᾶν) *Π 282, 16. 283, 14. 18 (θεόν) Π 283, 20. 22 (τὸν πατέρα) Π 282, 23 || 402, 33 (εὐρύθμως καὶ ἐμμελῶς καὶ ἐμμέτρως καὶ συμφώνως τὸν πατέρα ἐν Χριστῷ) Π 302, 3. — Pass. (Ἡσιόδω . . .) *I 306, 23.
 ὕμνος (ὕμνος γὰρ εἰς μόνον τὸν ἐπὶ πᾶσι λέγομεν θεὸν καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ θεὸν λόγον): Π 283, 19.
 ὕμνωδός: Π 170, 11. 234, 22. 247, 16.
 ὕπαρ: I 96, 12. 97, 28. 183, 10. 12.
 ὑπαρκτός (ὑπαρκτὸν εἶναι τὴν οὐνωστικὴν): I 362, 19.
 *ὑπαρχος: Π 250, 17. — Plur. Π 250, 22. 28. 251, 14.
 ὑπεισέρχεσθαι (διὰ τῶν γυναικείων) . . . I 222, 1.
 ὑπέκκανμα (Plur., τὰ τῶν νέων, scil. αἱ ἐταῖραι): I 301, 31.
 ὑπεξαιρεῖν (Pass., ὑπεξαιρουμένου τοῦ κατὰ τὸν Ἰησοῦν νοουμένου ἀνθρώπου) . . . I 256, 18.
 ὑπερναβαίνειν: I 81, 15. Π 74, 4 (τὰ αἰσθητά) Π 89, 34 (πᾶν γενητόν, von Moses) I 71, 2 (τὰ δημιουργήματα) Π 10, 30. 38, 21 (τὴν παρὰ πᾶσι δαιμονίους δουλείαν) Π 224, 16 (τὸν Ἰουδαίων θεόν) *Π 89, 21 (τοὺς θεούς) Π 224, 13 (τὸν ἴλον κόσμον) Π 196, 1 (πάντα κύριον) Π 234, 13 (τὴν μερίδα τῶν . . . θεῶν) Π 224, 18 (τὸν Ἰουδαίων

οὐρανόν) *Π 89, 20 (πᾶσαν τὴν αἰσθητὴν φύσιν) Π 46, 9. 48, 1 (τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν) Π 132, 31.
 ὑπεραποδέχεσθαι: I 236, 24.
 ὑπεραποθνήσκειν (Ἰησοῦ): *I 167, 19 (τοῦ λόγου) I 96, 11.
 ὑπερασπίζειν (τῶν ὑπερασπίζόντων ἀγγέλων καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἁγίων ἀνθρώπων): Π 400, 12 (ὑπερῶσπίζειν αὐτοῦ [scil. τοῦ σωτήρος] ὁ θεός) I 25, 16.
 ὑπερασπισμός: I 25, 16.
 *ὑπεράτοπος (Neutr.): I 168, 26.
 ὑπερβαίνειν: I 13, 10 (ἀγάματα) I 175, 2 (τὰς ἐξωτερικὰς ἀκοάς) I 217, 23 (γῆν καὶ τὰ περὶ γῆς μυστήρια) I 13, 24 (πάντα θαυμασμόν, scil. νοῦς) I 345, 12 (Ἰησοῦν) I 132, 22. <
 ὑπερβολικῶς (εἰπεῖν): Π 375, 7.
 ὑπερέκεινα (διδασκαλίας): Π 96, 15.
 ὑπερκαίρειν (Pass.): Π 315, 25.
 ὑπερρηφάνια: I 22, 19 || Π 385, 10.
 *ὑπερφθρησκεῖν (Ἰησοῦν) . . . Π 229, 13. 27.
 ὑπερόσμιος (κάλλος): Π 339, 8. — τὰ ὑπερόσμια Π 90, 13. 91, 2.
 ὑπερρύπτειν metaph.: I 58, 3. 80, 9 (τὰ γεννητά) Π 318, 29.
 ὑπερμαχεῖν (τοῦ βασιλέως): *Π 290, 17. 291, 13 (Χριστιανῶν) . . . Π 55, 3.
 *ὑπερμάχεσθαι (Ῥωμαίων): Π 286, 1.
 ὑπερορᾶν (Pass., ὑπὸ τοῦ θεοῦ) . . . Π 269, 6.
 ὑπερόριος (ἀνθρωπίνῃ ἀσθένεια . . . ἢ ἀφ' ὅλης τῆς ψυχῆς ἐλανομένη): I 24, 2.
 *ὑπερόρκιος (ἀγάπην . . . δυναμένην ὑπερόρκια): I 56, 7.
 ὑπερουράνιος (ἐξουσία): Π 339, 21 (θεός) *Π 89, 19. 232, 17 (κάλλος) Π 339,

7 (κύκλοι) *II 107, 4 (νοῦς)
 *II 264, 9 (χωρία) II 4,
 16. — τὰ ὑπερουράνια II
 5, 22. *90, 13. — vgl. τό-
 πος. <
 ὑπεροχή (τοῦ ἀνθρώπου):
 I 356, 14. 357, 1. 362,
 22 (τῷ ἀπειρῷ, ὑπεροχῇ
 ὑπερέχοντι πάσης γενη-
 τῆς φύσεως) I 268, 31
 (τῆς ἀπάτῃ ὑπεροχῇ ὑ-
 περεχούσης θεϊότητος
 τοῦ θεοῦ) II 12, 9 (τοῦ
 θεοῦ) I 278, 33. 293, 9. 18.
 ὑπήκοος (οἰοῦντι ἐν ὑπη-
 κόφῃ αὐτοῦ). II 302, 2.
 ὑπήνη . . . (I 101, 15.)
 ὑπηρεσία (τοῦ θεοῦ βουλή-
 ματος): II 399, 21. <
 ὑπηρετεῖν (τὰ τοῦ θεοῦ
 βουλήματος): II 380, 13.
 — ὑπηρετεῖσθαι (τῇ ἀν-
 θρώπων σωτηρίᾳ σώμα-
 τος) II 142, 25 (τῇ δι-
 δασκαλίᾳ Ἰησοῦ) I 64, 7
 (τῷ τοῦ θεοῦ βουλήμα-
 τι) I 350, 8 (ταῖς ὑπηρε-
 τουμέναις τέχναις τὰ
 πρὸς τροφήν) I 346, 15.
 ὑπηρετής: II 61, 19 || 323,
 27. 324, 4 (τῆς εὐεργε-
 σίας τοῦ θεοῦ, scil. Chris-
 tus) II 329, 28 (τοῦ θεοῦ)
 *II 229, 15 (τῆς χάριτος,
 scil. Ἰησοῦς Χριστός) II
 297, 5. — Plur. (τοῦ ἐχ-
 θροῦ) II 393, 12 (τοῦ
 θεοῦ, scil. ἄγγελοι, δαι-
 μονες) *II 230, 7. 8. 13.
 18. 19 (τῆς κακίας) I 41, 24
 (τοῦ πονηροῦ) II 230, 16.
 ὑπῆρξεν (ὡς τὸ θεῖον αὐτῷ
 ὑπήρξε). . . I 207, 9.
 ὑπογραφεῖν (ἢ ὑπογρα-
 φεῖσα ὑπὸ τοῦ κυρίου
 προσηχῇ). II 340, 7.
 ὑποδείξ Compar. (ἐξεις): II
 192, 17 (φαμέν τὸν υἱὸν
 οὐκ ἰσχυρότερον τοῦ
 πατρὸς ἀλλ' ὑποδεέστε-
 ρον) II 233, 8. <
 ὑποδιηγείσθαι (λέξιν):
 II 215, 10.
 ὑποθήκη Plur. (Ἰησοῦ): I
 226, 18. 230, 1. II 35,
 23 (Ἰησοῦ Χριστοῦ) I
 201, 23.
 υποκατασκευάζειν (τὰ περὶ
 τῆς εἰδωλολατρίας): I 58,
 22.

ὑποκατασκευή (φυσική):
 I 356, 9.
 ὑποκεῖσθαι (οὐχ ὑποκείμε-
 θά γε δαίμοσιν): II 248,
 26. — τὸ ὑποκείμενον I
 183, 8 (332, 9.) II 95, 25 ||
 334, 5 (Plur.) I 42, 5 || II
 108, 3. 10. <
 ὑποκρίνεσθαι: I 121, 27 || II
 344, 16 (δικαιοσύνην) II
 345, 21 (τὸ κρεῖττον) II
 116, 24.
 ὑπόκρισις (ἀγαθοῦ): II 345,
 10.
 ὑποκριτής: II 344, 17. —
 Plur. II 347, 26 (δικαιο-
 σύνης) II 344, 15 (δραμά-
 των) II 344, 12.
 *ὑπομειδιᾶν . . . II 203, 21.
 ὑπόμνημα (Plur., χωρὶς τῶν
 περὶ Ἰησοῦ ἐν γραμμα-
 σιν ὑπομνημάτων): I 143,
 18.
 ὑπόμνησις (θεοῦ τοῦ τῶν
 ὄλων πατρὸς): II 317, 25.
 <
 ὑποπαράτησις (τοῦ κα-
 λουμένου ποτηρίου): II
 205, 16.
 ὑπόπτωσις (θωπευτική): II
 385, 12 (πρὸς τὸν πεί-
 θοντα) . . . II 127, 34.
 ὑποσημειοῦσθαι: II 182, 29
 (τὰ κεφάλαια) I 55, 2.
 ὑπόστασις: I 73, 14. 219, 24.
 II 127, 11 (ἀγγέλων) II
 141, 28 (Ἀθηνᾶς) II 283, 10
 (τῶν ἀσωμάτων) II 367,
 14 (τῶν ἐν οὐρανοῖς) II
 143, 14 (τῶν πάντων) II
 135, 15 (ὄντα δύο τῇ ὑπο-
 στάσει πράγματα) II 229,
 32 (τοῦ σώματος) II 143,
 13 (τῶν σωμάτων) II 368,
 2 (τῆς ψυχῆς) II 96, 8. —
 Plur. (οἱ ἀναιροῦντες δύο
 εἶναι ὑποστάσεις, πατέρα
 καὶ υἱόν) II 229, 22. —
 vgl. ἐπακολουθητικός.
 ὑπόστατος (τὸ πρῶτον ὑπό-
 στατον ἄποιον): II 368, 5.
 — ὑποστατός (ὑποστα-
 τὴν εἶναι μαγείαν καὶ
 γοητείαν). . . I 174, 11.
 ὑποσυγχεῖν (ὑποσυγκεχυμέ-
 νος). . . II 9, 3.
 ὑποτιμῆσις (λελέχθαι δὲ
 εὐσεβῶς καὶ μεθ' ὑποτι-
 μῆσεως). . . I 155, 5.
 ὑποτυποῦν (Pass.): II 340, 11.

ὑποτίπωσις (Plur., πρὸς
 ἀρετήν) . . . I 294, 17.
 ὑπουργεῖν (τῷ θεῷ): II 13,
 23.
 ὑποφύεσθαι metaph. (κα-
 κόν): II 174, 6 (λογισμοί)
 II 174, 12.
 ὑστέρα (τῆς κνούσης): II
 183, 6 (Φαινάρετης) II
 22, 4.
 ὑφαντική (scil. τέχνη): I 346,
 16.
 ὑφώρασις . . . II 276, 22.
 ὕψος (μὴ δυνάμενοι ἐν ὕψος
 ἀποδεῖξαι τῆς γραφῆς):
 II 126, 18.
 ὕπουν (τῷ ἑαυτῶν θανάτῳ
 τὸν θεόν): I 47, 3. —
 Pass. I 46, 27. 28 || II 35,
 10 || 318, 29. 352, 24. 391,
 17.
 ὕψωμα (Plur.): (II 32, 7).
 ὕψωσις (τὸν ἐν μαρτυρῷ
 θάνατον ὕψωσιν καλεῖσ-
 θαι) . . . I 47, 1.
 φάναι (αὐτὸς ἔφα): I 280, 27.
 φανεροῦν (Pass., τοῦ μονο-
 γενοῦς αὐτοῦ ἐν Ἰησοῦ
 ἡμῖν φανερομένου): II
 249, 18.
 φαντασία: I 92, 8. 97, 30.
 *122, 13. 182, 27. 183, 18.
 *216, 8. 235, 1. 356, 8. II
 267, 8 || 310, 15. 318, 28.
 344, 10. 24. 345, 11 (εὐσε-
 βείας) I 295, 3. II 238, 8.
 (τοῦ καλοῦ) II 344, 15
 (τῶν κολάσεων) II 17, 26
 (ἀμαρτήσαντος οὐκέτου)
 II 312, 24 (τῶν ὀνομάτων)
 II 102, 12. — Plur. I 171, 3.
 365, 17 || II 316, 13. 317,
 10. 12.
 φαντασιοῦν: I 96, 12 (την
 ψυχῇν) I 120, 8. — φαν-
 τασιοῦσθαι I 97, 24. *179,
 1 (την θείαν αἰδοθῆσιν)
 II 238, 1 (ὑπὸ θεοῦ) I
 276, 6.
 φάντασμα Plur. (τα κατὰ
 τὸν Ἰησοῦν): I 184, 25
 (σχοιειδῆ φ. περὶ μνημεία
 τισι γεγονέναι τῶν ἡδὴ
 τεθνηκότων) I 183, 6. 8
 (σχοιειδῶν ψυχῶν φ.) II
 156, 31.
 φανταστικόν, τό (ἡμῶν): I
 368, 18 (ἐπίδημοῦντος ἡ-
 34*

μῶν τῷ φανταστικῷ πνεύματι θεοῦ) I 368, 20.
 *φαρμακεία: I 254, 2. 255, 12.
 φαρμακευτικός (πράγμα): II 156, 14.
 φάρμακον: I 10, 2 || *287, 8. *288, 23 (ἐπιθεῖναι λογικὸν φάρμακον) II 1, 9 (Παιδνιον) I 198, 27. — Plur. II 254, 8 || 390, 21 (ἐπιστρεπτικά) I 267, 16 (τὰ ἀπὸ τοῦ λόγου) I 255, 28.
 φαρμακός (Plur.): II 43, 2.
 φάρμα: *I 220, 15 (φ. ἐν Ἀπόλλωνος εἶδει προσελθὸν τῇ Ἀμφικτιόνῃ) II 78, 5 (von Jesus) *II 185, 30. 186, 3. 6 (δρῆθος) *I 92, 1. 3 (τῆς περιστερᾶς, bei der Taufe Jesu) I 93, 10. 16. — Plur. *I 281, 3. II 9, 5. *259, 28 (ἀμυδρά) *II 6, 1. 9, 16 (δαυμόνων) *I 61, 14.
 φάτιν (ἢ ἐν τῷ σηλαίφ, in Bethlehem) . I 102, 13.
 φανίλζειν . . . I 3, 14.
 φερωνύμως (τοῖς πράγμασι) . . . I 76, 11.
 φθαρτός (ἔργον τοῦ θεοῦ): *I 329, 8 (θεός) II 351, 6 (σῶμα) I 4, 28. 9, 13 || II 133, 22. — τὸ φθαρόν I 22, 19 || *325, 14. *326, 26. *327, 23. *328, 31. *329, 9. *333, 5 (Begriff des φθαρόν und ἀφθαρόν) I 237, 22 ff. <
 φθέγγεσθαι: *I 250, 19. II 225, 15 (von Jesus) *II 203, 24. 204, 29. 205, 2.
 φθίρειν (τὰ δημιουργήματα): *II 124, 3 (τὰ ἴδια ἔκγονα) *II 128, 24. 129, 5 (τὸν ἐπὶ πᾶσι θεόν) II 141, 17 (τὸν κόσμον) I 332, 4. 6 (πάντα) II 141, 16 (τὴν παρθενίαν) II 283, 1. — Pass. *II 260, 1. <
 φθόγγος (τῶν ἀποστόλων Ἰησοῦ): I 114, 27. 204, 13. — Plur. I 42, 14 (ἴδιοι) II 50, 5 (τῶν ὀνομάτων) II 48, 14.
 φθόνος (ἔξω φθόνον, scil. θεός): *II 238, 17. 20. 23. <

φθορά: II 142, 24. 158, 22 (τῶν πάντων ἀνθρώπων) I 318, 24 (τοῦ κόσμου) I 291, 10. 330, 14. 333, 3. II 117, 29. *123, 4.
 φθοροποιός (ἄτομοι): I 284, 23.
 φιλάδελφος (Plur.): II 322, 19.
 φιλαλήθης (αἱ γραφαί): II 86, 23 (die Evangelisten) I 144, 15. II 205, 4 (ὁ Παύλος) I 243, 28. — τὸ φιλάληθες (der Verfasser des A. Ts.) I 317, 22 (der Evangelisten) I 115, 19. 144, 10. 153, 11. 161, 12. <
 φιλανθρωπία: I 121, 25. 284, 30. 286, 26. 288, 6. II 192, 15. 259, 14 (τοῦ θεοῦ) I 200, 19. II 195, 5 (τοῦ λόγου) I 79, 8 (πνεύματος). II 301, 14.
 φιλάνθρωπος (δαίμονες): *II 248, 19 (249, 19) (θεός) II 198, 21. 249, 17 || 389, 3 (ιατρός) I 265, 22 (νομοθεσία) I 209, 5. — τὸ φιλάνθρωπον I 155, 9. 163, 19. 246, 29. 285, 7. 295, 26. II 123, 15. 209, 13. 265, 22. 267, 10. — φιλανθρωπῶς I 250, 9. — φιλανθρωπότερον II 193, 5. 266, 18 || 378, 23. — φιλανθρωπότερος (βασιλεύς) I 256, 8. — φιλανθρωπότερα (ἐπιστρεπτικόν). I 267, 9.
 φιλαπεχθημόνως (λέγειν): I 68, 18.
 φιλαργυρία . . . I 139, 7.
 φιλάργυρος (Ιούδας): I 139, 14. 151, 13.
 *φιλαρχία . . . II 175, 4.
 *φιλαρχία: II 169, 20.
 φιλαρχος (Plur.): II 292, 6.
 φιλαντος (Plur.): I 207, 1. — τὸ φιλαντον I 67, 13.
 φιλεῖν (von der προσκνήσις): I 29, 3. <
 φιλέχθρος . . . I 232, 7.
 φιληθονεῖν . . . II 157, 9.
 φιληθονία: II 343, 2. 376, 17.
 φιληθονος (Plur.): II 390, 14.
 φιλῆμα (vom Kuss des Judas) . . . I 139, 5.
 φιλία (γνησία): II 385, 13 (πρὸς θεόν) I 226, 17. <

φιλοδοξία (= δλέθριον κάθος) . . . II 341, 28.
 φιλοζωεῖν: I 15, 8. 42, 29. II 157, 10. *271, 12.
 φιλοζωία . . . I 37, 14.
 φιλόθεος . . . I 51, 5.
 φιλολογεῖν (οὐ πάνυ . . . Τουδαῖοι τὰ Ἑλλήνων φιλολογοῦσι) . . . I 160, 14.
 φιλόλογος (τῶν Ἰουδαίων): I 160, 15. — Plur. II 71, 17 (παρ' Ἑλλήσι) I 212, 10. 13.
 φιλομάθεια: II 66, 3 (περὶ τὰ θεῖα) II 181, 14. — φιλομαθία (ἐν ἱστορίαις) I 152, 1.
 φιλομαθεῖν: I 256, 11. 302, 7 (ἐν Χριστῷ) I 13, 9.
 φιλομαθής (Ἑλλη): I 121, 4. — Plur. II 188, 2. — τὸ φιλομαθές (ἡμῶν) II 94, 24 (τὸ ἐν Χριστῷ) I 14, 4. — φιλομαθῶς I 179, 12. 324, 29. — φιλομαθέστατος (ἀδελφοί) II 403, 3.
 φιλοπνευστεῖν . . . I 247, 13.
 φιλόπονος (Superl.): II 298, 18.
 φιλοσοφεῖν: I 141, 6. 164, 31. 168, 8. 249, 27. 250, 3. 6. 259, 28. 260, 3. 261, 3. 265, 19. 266, 12. 280, 21. 296, 7. 313, 17. *335, 17. 23. 24. 25. 28. *336, 4. 345, 21. 346, 10. 360, 9. II 16, 2. 22, 5. 25, 25. 38, 14. 22. 25: 39, 6. 42, 11. 47, 1. 60, 7. 14. 61, 17. 64, 13. 66, 4. 68, 31. *109, 27. 147, 11. 187, 26. 198, 29. 224, 9. 250, 31 (περὶ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ) II 75, 21 (περὶ τῆς ἀθανασίας) I 271, 16 (περὶ γῆς καθαρᾶς) II 179, 16 (Ἑλληνας) II 106, 27. 129, 10 (ἐν Ἑλλήσι) I 324, 15 (παρ' Ἑλλήσι) I 362, 2 (ἔθνος ὄλον [scil. Ἰουδαίων] φιλοσοφούν) I 302, 3 (τὰ τοῦ Κεϊεύς Ζήνωνος) II 213, 7 (τὰ Ζήνωνος καὶ Χονσίππου) II 205, 6 (τὰ Ἰουδαίων) I 312, 28 (τὰ κατὰ τὸν λόγον) I 270, 15 (περὶ ὀνομάτων) I 76, 8 (τὰ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου) II 215,

21 (τὰ τοῦ Περιπάτου) Π 154, 27 (κατὰ Πλάτωνα) *Π 77, 9 (τὰ Πλάτωνος) Π 96, 25 (Σωκράτη) I 337, 9 (ἐν ὑπονοίᾳ) I 310, 25 (περὶ τῆς ψυχῆς) Π 73, 18. — Pass. I 253, 16. 19 (περὶ τῆς ἀνθρώπων γενέσεως . . . ὑπὸ τῶν παρ' Ἑβραίοις σοφῶν) Π 121, 17 (δόγμα, der Stoiker) Π 22, 18 (ἐν μύθῳ) I 309, 5 (παρὰ τῷ Πανύλῳ) . . . I 145, 7.
φιλοσοφία: I 54, 6. 9. 252, 15. 253, 3. 5. 6. 13. 14. 259, 20. 260, 11. 23. 271, 7. 282, 23. 296, 8. 298, 1. 336, 5. 350, 23. II 22, 5. 38, 17. 39, 12. 47, 2. 64, 12. 68, 31. 70, 3. 157, 25. 158, 5. 7. 195, 23 (αἰρέσεις ἐν φιλοσοφίᾳ) II 66, 20 (Ἑλληνική) Π 72, 9 (Ἑλλήνων) Π 211, 11 (Ἐπικούρου) I 266, 20 (ἀπὸ φιλοσοφίας τὰ θεία μανθάνειν) Π 195, 15 (περὶ ὀνομάτων) I 76, 13 (τὰ φιλοσοφίας ὄργια) I 253, 2. — vgl. αἰρέσις.
φιλόσοφος: I 354, 1. II 39, 7. 87, 25. 89, 33. 110, 5. 189, 17 (= Ἀπολλώνιος ὁ Τρανεύς) Π 110, 4 (Ἑλλήνων) Π 98, 27 (ἕξις) I 361, 7 (τὸ πάλαι Ἰουδαίον ἔθνος) Π 262, 10 (= Κέλσος) Π 189, 9 (= Πλάτων) Π 181, 10 (ὁ σεμνός) I 300, 2 (σκηναίος) I 347, 11 (φοιτᾶν εἰς φιλόσοφον) I 298, 2. — Plur. I 266, 25. 300, 7. 334, 16. 350, 20. II 38, 25. 68, 29. 110, 7. *191, 25. 27. *192, 9. 195, 18. 253, 12 (αἰρέσις φιλοσόφων) I 327, 1 (τῶν φιλοσόφων) Π 269, 30 (αἰρέσεις) Π 260, 15 (δόγματα) I 252, 7 (Ἑλλήνων) I 300, 26 (Ἐπικουρείοι) Π 64, 27. 65, 1 (λόγοι) I 267, 2. II 187, 5 (πότερον . . . φιλόσοφοι ἀωτοί εἰσιν μαγεία) II 110, 3 (ὀμίλια) I 370, 22 (ἡ Στοὰ τῶν φιλοσόφων) I 321, 6 (ἀπὸ τῆς Στοᾶς)

I 343, 24. II 119, 17. — **φιλοσόφος** I 238, 3 (ἀκούειν) I 253, 11 (ἀποθανεῖν) I 146, 22 (ἐξετάζειν) . . . I 312, 17.
φιλοστοργία: I 11, 14. 15, 20.
φιλοσωματεῖν: I 15, 8 || *II 276, 12. 23.
φιλοσωματία: II 277, 14.
φιλοσωμάτος (γένος, von den Christen): *II 186, 18. 189, 14 (δαίμονες) I 226, 28 (λογισμός) . I 35, 8.
φιλοτιμῆσθαι: I 116, 11. II 210, 24 | 378, 6.
***φιλοτιμία** (τοῦ θεοῦ): I 278, 21. 279, 3.
φιλότιμος (ὁ ἅγιος): I 24, 8.
φίλτρον (πρὸς θεόν): I 23, 27. 24, 1. 2 (φυσικόν) I 236, 22. 24. — Plur. II 218, 23.
φίμοϋν: II 327, 24. — Pass. II 337, 25.
φλεγμαινεῖν (ἐν κακοῖς, scil. ψυχῇ) . . . I 255, 27.
φλόξ . . . II 337, 24.
φλυαρία (εἰς πέλαγος φλυαρίας ἐμπεσῶν, scil. Κέλσος): II 226, 13. — Plur. (τοῦ σώματος) II 39, 5. >
φόβος (ὁ πρὸς τὸ θεῖον): I 269, 25. >
***φοινικίς** (φοινικίδα περιθένας, scil. τῷ Ἰησοῦ): I 161, 5.
***φοινίξ** . . . I 371, 26.
φοιτᾶν (Ἀριστοτέλης εἰκοσὶν ἔτεσι λέγεται πεφοιτηκῆναι Πλάτωνι): I 141, 11 (πρὸς τοὺς δριμυθὰς φ. διδασκάλους) I 361, 23 (τριῶν ἡμερῶν φ. εἰς φιλοσόφον) I 298, 2 (διὰ τῶν ὄλων πεφοιτηκῆναι ψυχῇ) . . . II 95, 13.
φοιτητής: I 139, 1. — Plur. I 140, 28.
φολισθῶν . . . I 346, 25.
φολίς (Plur.): I 323, 14. 21.
φόνος (ἐκονσιος): II 380, 28. — Plur. (φόνους ποιεῖν) (I 371, 12) (χειρερὰ καθαρά ἀπὸ φόνων) II 290, 31.
φορά (οὐράνιος): *I 292, 24. 296, 22. 30. 297, 8. >
φορεῖν (ὡς σῶμα φορῶν ὁ Ἰησοῦς): II 165, 3; vgl. II 183, 2. >

φορτικός (φορτικὸν εἶπεῖν): I 61, 24. 272, 2. II 76, 17. — **φορτικώτερον** (εἶπειν) *II 165, 14.
φράσις: I 324, 16 (κἀλλος τῆς Ἑλληνικῆς φράσεως) II 208, 19 (τῶν λέξεων) I 114, 6 (τῶν λόγων) I 260, 22. II 71, 2.
φρέαρ (πολλοὶ περὶ τὸ φρέαρ καὶ οὐδεὶς εἰς τὸ φρέαρ): *II 232, 14. 15. 233, 26. 27. — Plur. *I 316, 19. 20. 29. 317, 2. 4. 6.
φρονετίζειν . . . I 183, 13.
φρικτός (Superl., ὄφικ): II 98, 30.
***φρικώδης** (φρικώδες ἐπισυρρίζειν) . . . II 100, 11.
φρίττειν (ἀσέβειαν): I 17, 12 (τὰς τοῦ σώματος φλυαρίας) . II 39, 5.
φρόνησις: I 6, 19 || II 29, 11. (λέγεται φρόνησις εἶναι ἡ Ἀθηνᾶ) II 283, 9 (ἡ ἀληθῶς φρ.) . I 83, 10.
φρονομότης: II 392, 13.
φρονίσις (κοινή, τῆς ἐκκλησίας): II 292, 7 (ἡ περὶ τοῦ θανάτου) I 209, 16. — Plur. (αἱ περὶ τῶν τροφῶν καὶ ἐνδομάτων) II 176, 8.
φρουρά (ἡ ἀπὸ ἀγίων ἀγγέλων): II 276, 27 (ἡ ἀπὸ θεοῦ) I 303, 12 (ἡ ἀπὸ κρειττόνων) I 349, 23 (ὑπὸ φρουρᾶν πομπεύειν) . . . I 39, 21.
φρουρεῖν (vom Schutzengel): II 398, 26 (τὸ μνημεῖον) I 102, 29. — Pass. I 112, 14 (ὑπὸ ἀνθρώπων) II 109, 27 (ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως) I 303, 8. II 54, 19. 287, 1 (ὑπὸ τοῦ εὐμενοῦς . . . θεοῦ) II 243, 8. 10 (ψυχῇ, ὑπὸ τῆς . . . εἰρήνης τοῦ θεοῦ) I 5, 23.
φρουρός vgl. δύναμις.
φυγαδεύειν (Pass., ἀπὸ τῆς ἰδίας μητροπόλεως, scil. ἔθνος) . . . I 134, 28.
φυγὰς (τοῦ θεοῦ): II 338, 4 (τοῦ τόπου τῶν θεῶν) II 3, 16.
φυγαπονεῖν. II 162, 7.
φυλή: I 104, 11. 13. 15. —

Plur. (δώδεκα, der Juden) I 104, 11.
φυλοκρινεῖν (ὁλ. . . δημοσίᾳ ἀκαλεγόμενοι φιλόσοφοι οὐ φυλοκρινούσι τοὺς ἀκούοντας) . I 247, 3.
***φῦλον** (πέφυκε πως τὸ ἀνθρώπινον φῦλον ἀμαρτάνειν) . . . I 257, 23.
φύσα (Plur.) . II 39, 5.
φυσᾶν (intrans., μέγα φ. ἐπὶ τῇ Ἑλληνικῇ σοφίᾳ): I 243, 13.
φυσικός (ἀλεξιφάρμακα): I 357, 7 (ἀφορμαί) I 373, 14 (βοήθημα) I 357, 23 (ἔνωσις) I 191, 16 (τοῦ θεοῦ ἔννοια) I 284, 26 (κατάληψις) I 357, 8 (κατασκευή) I 358, 7 (σύνεσις) I 348, 19 (ὑποκατασκευή) I 356, 8 (φίλτρον) I 236, 23. — Neutr. I 357, 16. 372, 4. — **φυσικοί τινες** *II 203, 20. — **φυσικῶς** (ἐνεργεῖν) I 371, 23 (ἐνσπείρεσθαι) II 198, 1 (παθεῖσθαι) . . . I 43, 4.
φυσιογενωμενῖν: I 85, 3.
φυσιολογεῖν: I 332, 14 (φυσιολογεῖ Μωυσῆς τὰ περὶ τοῦ ἀνθρώπου φύσεως) . . . I 313, 18.
φυσιολογία: II 40, 4 (ἡ Ἀναγαγόρου) I 347, 11. — Plur. . . . II 238, 30.
φυσιοῦν (κακία φυσιώσασα): I 261, 17. — Pass. I 258, 8 (τὴν κακίαν) I 261, 16.
φύσις: I 13, 26. 42, 5 || 82, 26. 28. 91, 27. 152, 23. 157, 17. 199, 1. 231, 8. 233, 24. 258, 20. 263, 2. *276, 5. 9. 18. *284, 10. 289, 12. 300, 7. *325, 10. 327, 23. 332, 12. 333, 9. *23. *334, 33. *335, 6. 336, 18. *343, 6. 10. 12. *348, 7. 352, 19. 353, 9. 354, 10. 18. *355, 12. 357, 17. 26. 358, 5. 371, 19. 20. II *15, 11. 15. 19. 18. 3. *24, 2. 7. 17. 18. 19. 22. 25. 27. 29. 6. 39. 19. 40. 18. 21. (41, 4.) 42, 28. 43, 24. 44. 10. 13. 46, 20. 94. 6. 119, 7. 125, 31. 131, 1. 135, 6. 141, 25. 143, 6. 146, 19. 155, 28. 166, 17. *178, 5.

182, 31. 183, 1. 198, 12. 213, 10. 239, 14. 246, 29. *271, 26 || 311, 18. 312, 2. 7. 390, 9. 10 (τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ ἀδιαφόρων) I 318, 5 (ἀγγέλων) II 4, 32 (ἀθεώρητος) I 42, 16 (αἰσθητή) II 46, 9. 48, 1 (τῶν αἰσθητῶν) II 200, 29 (ἄλογος) I 351, 9. 12 (τῶν ἀλογων) I 355, 9 (τῆς ἀμαρτίας) I 257, 28 (φύσιν ἀμείναι τελέως παγκάλεπον) *I 259, 11. 261, 12. 262, 10 (ἀνθρωπίνῃ) I 47, 15 || 103, 15. 226, 8. 10. 14. 261, 4. 262, 1. 294, 27. 302, 8. 325, 27. 326, 14. II 5, 7. 24, 26. 80, 18. 136, 3. 193, 11. 17. 195, 3. 216, 23. 247, 22. 279, 3. 297, 7 (ἀνθρώπου) I 201, 15. 262, 8. 313, 19. 334, 35. II 132, 30 (ἀνθρώπων) I 143, 7. 350, 5. 369, 23. *II 121, 22 (ἀντεξούσιος) I 10, 15 (ἀπάνταστος) I 267, 13. 327, 5 (γενητή) I 175, 3. 268, 32 (δαιμόνων) II 226, 15. 243, 5 (δακρύων) II 59, 16 (δημιουργός τοῦ λογικοῦ ζῆου) I 262, 6 (ἐπίκηρος) II 297, 2 (ἐπαθῶν) II 48, 13 (τοῦ ἐφ' ἡμῖν) II 23, 6 (τοῦ ζῆου) I 371, 6 (ζῆον) II 53, 16 (θεία) I *171, 28. 173, 31. 198, 28. 226, 13. 349, 24. 352, 4. 362, 23. 363, 12. II 142, 28. 168, 15. 210, 19. *264, 8 (θειοτέρα) I 189, 30 (τοῦ θεοῦ) I 361, 20 (τοῦ θεοῦ) I 311, 2. II 134, 17. 151, 11 (θείσις . . . φύσις) II 28, 15 || 401, 3. 4 [τὸ φύσει τοῦ θέσει προτακτέον] II 401, 5 (κακῶν) I 333, 19. 339, 20 (κτινῶν) I 301, 25 (λίθων) II 237, 18 (λογική) I 250, 10. 267, 12. 283, 21. 344, 1. II 115, 5. 198, 2. 288, 24. 364, 25. 369, 19 (τοῦ λόγου) I 287, 13. 14. 22. 294, 25. II 147, 4 (τοῦ νηπίου) I 287, 15 (νοητή) II 140, 3 (τῶν νοητῶν) I 13, 15 || II 188, 6. 198, 15 (τοῦ νοῦ) II 121, 27 (ὀνομάτων) I 305, 26. II 48, 11. 49, 10

(παμμήτωρ) I 354. 8 (πέμπετη) I 329, 15 (πεντέματος) *II 142, 3 (πυρός) II 142, 5 (τῶν ἀνθρωπίνων σπερμάτων) II 46, 6 (σωματικῆ) II 141, 21 (τοῦ σώματος) I 84, 33. 238, 4. 5. *325, 13. *326, 25. *328, 29. *329, 22. *330, 24. 29. *331, 7. 8. 30. II 21, 2. 142, 14 (σωμάτων) *I 331, 32. 332, 1. 4. 8 (τοῦ σωματικοῦ τόπου) II 183, 31 (ὕλη) II 351, 9 (τῆς ψυχῆς) I 283, 23 [μία φύσις πάσης λογικῆς ψυχῆς] I 261, 12. — Plur. II 64, 25 (τῶν ἀνθρώπων) I 293, 29 (ζῶων) I 366, 4 (ἡγεμονικῶν) I 356, 12 (τῶν ἡμερῶν) II 122, 14. — vgl. ἀγέννητος σώματος διοικεῖν ὄλος ὄνομα. >
φυτόν (Plur.): I 6, 7 || *344, 15. 21. 23. *345, 5. 10. II 7, 7. 14. 42, 28. *109, 2.
φωνή (= ἀήρ πεπληγμένος ἢ πληγὴ ἀέρος): I 194, 13 ff. II 132, 16 ff. (Αἰγυπτίω) I 207, 17 (ἀποστολικῆ) II 290, 21 (βαρεία, ἐξ αὐτῶν) *II 260, 10 (Ἑβραίων) I 305, 11 (Ἑλλάς) I 313, 17. II 49. 6. 50, 8. 108, 12. 115, 9 (ἐρθος) *II 259, 25 (ἐπιχαριος) *II 274, 28 (εὐαγγελικῆ) I 14, 5 (θεία) I 129, 17. 194, 12 (θειοτέρα) I 350, 2 (τοῦ θεοῦ) I 194, 15. 17. *II 132. 15 ff. 184, 22 (Ἰησοῦ) I *124, 14. 21. 128, 10. *167, 17. *171, 17. *178, 22. II 205, 21. 23 (τοῦ κυρίου) II 10, 11 || 333, 7 (τῶν ὀρνίθων. ἀσημοῦ) I 370, 25 (οὐρανόθεν) I 186, 6 (ἐξ οὐρανοῦ) I *92, 4. 94, 4. 19. 22. 95, 29. 97, 21. *194, 2. 7. 11 (πνεύματος) *II 144, 18. 146, 16. 203, 19 (Ῥωμαίων) II 48, 23 (σαρκός) *II 186, 17. 188, 10. 27 (Schriften περὶ φωνῆς) I 194, 14 (στάσεως) *II 222, 3. 224, 28 (σύντροφος) I 207, 20. — Plur. II 380, 17 (ἀμοιβαίαι) II 97, 2 (ἀμύρα) *I 303, 20. 305, 15 (ἀπο-

- πόμπιμοι** *II 108, 30 (ἀποστολικά) I 214, 21 (τῶν ἀποστόλων) I 64, 21 (christliche, bei Celsus) II 178, 21f. (προφητικά) I 131, 2. 282, 19 (πρώται, τῶν πρώτων ἀνθρώπων) I 74, 14ff. <
- φῶς**: I 43, 17 || *194, 26. 27. 195, 18. 262, 31. 305, 16. *314, 7. *315, 15. 16. 20. II 31, 20. 64, 5. *97, 9. 26. *121, 32. *122, 26. 30. *136, 15. 22. *137, 11. 16. 19. 168, 22. 198, 32 (αἰσθητόν) II 11, 7. 8. 12. 16. 23 (τῆς ἀληθείας) I 299, 1. II 14, 27 (ἀληθινόν) II 11, 20. 21. 12, 4. 137, 18 (τῶν δάδων) II 75, 24 (ζωῆς) I 38, 26 (θειότητος) I 110, 28 (τοῦ λόγου) II 137, 7 (τῶν λύχνων) II 11, 27 (τῶν μακαρίων) II 75, 18 (οὐράνιον) II 11, 23 (φῶς ἐν τῇ ψυχῇ) *II 74, 23 ff. — vgl. γνώσις νοητός. <
- φωστήρ** (Plur., ἐκκλησίαι): I 227, 9.
- *φωταγωγεῖν** (τοὺς εὐσεβοῦντας). I 193, 25. 27.
- φωτίζεῖν**: I *157, 26. 262, 31 (τὸ ἡγεμονικόν, scil. ἐπιφάνεια Ἰησοῦ Χριστοῦ) I 255, 20 [scil. θεός] I 336, 32 (πατήρ) II 303, 18 (σῶμα) II 338, 10. — Pass. II 11, 20 || 338, 20 (ὑπὸ τοῦ θεοῦ) II 338, 22 (ὑπὸ τοῦ λόγου) II 361, 12 (τὸν νοῦν) II 159, 3 (ἡ πᾶσα . . . οἰκονομένη, τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ) II 150, 15 (τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως) II 11, 14 (τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῆς τοῦ λόγου θεϊότητος) II 173, 13.
- φωτισμός** (ἀπὸ τοῦ πατρός). . . I 25, 15.
- φωτιστικὸς** (τὴν τοῦ κυρίου ἐντολὴν φωτιστικὴν εἶναι τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν). II 185, 3.
- χαίρειν**: I 5, 15. 16 || *II 255, 7. 256, 23. 264, 9 τοῖς τὸ εὐσεβὲς δρῶσι, scil. δαίμονας) *II 278, 30 (ταῖς κνίσαις, scil.
- δαίμονας**) II 158, 21 (χαίρει συμφωνία τῶν λογικῶν ζῴων ὁ θεός) II 286, 15. <
- χαλκευτική** (scil. τέχνη): I 346, 14.
- *χαλκοβατής** (πύλη): II 92, 13.
- *χαιμαιπετής** (ἐπὶ τῶν γονάτων). . . II 85, 20.
- χαιμαίτυπη** (Plur.): I 295, 29.
- *χανδόν** (ἐπὶ τὸ πιεῖν ὀρμᾶσθαι, von Jesus): I 162, 18.
- χαρακτήρ**: II 108, 27 (καθαιρετικός) I 54, 3 (κωνωφελής) II 70, 14 (προστακτικός) II 355, 23 (τῶν προσφητῶν) II 160, 18. — Plur. I 354, 18 || II 336, 19 (τοῦ θεοῦ) II 134, 9.
- χαρακτηρίζειν**: II 29, 6 (τὴν θεότητα) II 80, 16. — Pass. II 116, 24. 133, 13.
- χαρακτηριστικός** (Neutr.): I 244, 18.
- χάρις**: II 54, 29. 72, 2. 279, 8 || 340, 3 (χαρὶν εἰδέναι τῷ . . . δημιουργῷ) I 345, 14 (θεία) II 195, 1 (θειοτέρα) II 195, 6 (θεοῦ) I 4, 13 || 336, 32. II 76, 19. 83, 11. 127, 24. 261, 21 || 298, 22 [ἀμέτροτος] II 297, 4 (τοῦ θεοῦ) II 76, 27 [ὑπερβάλλουσα] II 297, 17 (ἀνυπέροβλος Ἰησοῦ Χριστοῦ) II 297, 5 (ἐν τῷ λόγῳ) II 262, 20 (ἐν τῷ λόγῳ Χριστοῦ) II 156, 17 (ἐν τῷ Μωϋσεὶ παράδοξος) I 173, 12. — Plur. I 4, 16 || 118, 2. 371, 21. II 36, 2. <
- χάρισμα**: I 94, 26. II 175, 16. — Plur. I 15, 1 || 242, 22 (τοῦ θεοῦ) II 83, 29 (λογικά) I 243, 1 (μεγάλα καὶ ἐποικράνια πνευματικά). . . II 337, 9.
- χαριστήριον** Plur. (δαίμοσιν ἀποδίδοναι): II 249, 5 (δαίμοσιν ὀφείλειν χ.) II 273, 31.
- χαῖνος**. . . II 396, 1.
- χαννοῦσθαι** (ἐπὶ δόξῃ): I 40, 19.
- *χαιμάδιον** (Plur.): I 353, 5.
- χειμερινός** (κατάστημα): I 27, 18.
- χειμών** (von der Christenverfolgung): I 27, 19. 21. 26. 27. 43, 23. 46, 8.
- χειρ** vgl. καθαρός. <
- χειραγωγεῖν** (τὸν ἀπροαίτην): II 136, 2 (τὸν . . . νοῦν). . . II 136, 25.
- χειρογραφεῖν** (βιβλῶν τῶν ὑπὸ πάντων . . . χειρογραφημένων): II 378, 11.
- *χειρομακτρον** (χρυσούν, der Demeter): I 178, 15. 179, 16.
- *χειροτέχνης** (vom Welt-schöpfer). . . II 131, 16.
- *χειρονογεῖν** (vom Welt-schöpfer): II 131, 26. 132, 1. 2. 3. 7. 8.
- *χερνήτις** (von der Mutter Jesu). I 79, 24. 81, 6.
- χίρα** (προνοουμένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας). II 377, 17.
- χθές**: II 277, 25 (χθές καὶ πρόην) I 89, 9. *130, 22. 250, 5. 259, 23. II 41, 17. 60, 10. *80, 29 (vom Sarpiscul, χθές καὶ πρόην εἰς μέσων ἐλθόντος) II 42, 24.
- χιλινοταετηρίς** (ἡ διαβόητος). . . II 372, 22.
- χολερικός** (πάθος): II 389, 14.
- χολή** (Ιουδαίων): I 157, 12 (χολὴν ἢ ὄξος πίνειν, scil. ὁ Χριστός) *II 165, 1. 4. 8 (χολὴν ποτίσαντες, scil. τὸν Ἰησοῦν) *I 291, 21.
- *χόλος** (ἐκ θεοῦ): I 291, 22.
- χορευεῖν** (ἀστέρες): II 316, 11.
- χορηγεῖν** (πλειονα): II 314, 15 (τοῖς προσιοῦσιν) I 81, 24.
- χορηγός** (πάσης ζωῆς, scil. θεός): II 236, 17 (κυρίως χ., scil. θεός) II 355, 5.
- χορίον** (συγκιζόμενον τῷ παιδίῳ): I 344, 4 (χορήσιμον πρὸς τὴν ἐν τῇ ὑστέρα τῆς κνίσεως . . . γένεσιν). . . II 183, 7.
- χορός** (ἀστέρων . . . ἀγγέλων ἀγίων): I 13, 28 (θεῖος) II 283, 23 (Ιουδαίων, bei Celsus) *II 45, 14 (πενίτων) I 164, 31 (σφραγῶν). I 117, 7.

*χοροστάτης (von Jesus): II 35, 3. 36, 4.
 χρᾶναι (τὰ θεῖα): I 321, 16.
 χρεῖδες (τῆς υγείας): I 287, 16.
 χρεών: I 112, 2 (ἀνθρώπων). . . . I 229, 3.
 χροματίζειν: I 10, 3. 14, 25 || 108, 9. 111, 27. 112, 9. 119, 25. 127, 1. 216, 7. II 2, 2. 46, 17. 98, 24. 133, 15. 241, 27 || 335, 26.
 *χροματιστής (von Hermes): II 92, 14.
 χρῆσιμος (τοῦ Ἀπόλλωνος): I 224, 11 (περὶ Ἀριστέου) I 226, 23 (πρὸς τὸν Δαῖον) I 149, 10. 150, 6. — Plur. I 204, 26. (350, 2.) II 3, 13. 4, 1. 155, 27. 261, 7. 271, 1 (τοῦ θεοῦ) I 304, 22 (τοῦ Πυθίου) I 221, 13.
 χρῆστῆριον (Plur.): I 205, 6. 362, 15. II 154, 25. 28. 155, 5. *259, 23. 29. *263, 7. 25. *277, 28. *278, 4.
 χρῆσιμότης (τοῦ θεοῦ): II 13, 1. 195, 5 || 329, 9.
 χρίσμα: II 150, 33. 151, 1 (πέρισμα χρίσματος λευκοῦ ἐξ ἔλαιου ζωῆς) *II 97, 5.
 χριστιανίζειν: I 270, 17. II 8, 24. 190, 12. 267, 12. 276, 3 (τελειώτερον) II 200, 8.
 χριστιανισμός: I 7, 20. 11, 25. 17, 6. 26, 19. 32, 27 || 61, 23. 78, 6. 113, 26. 117, 23. 131, 21. 132, 7. 140, 11. 142, 20. 144, 21. 147, 2. 156, 11. 211, 18. 212, 9. 12. 213, 30. 216, 12. 29, 30. 225, 13. 249, 18. 263, 31. 264, 12. 266, 8. 269, 13. 18. 270, 12. 276, 1. 353, 21. 354, 2. 3. II 64, 11. 19. 67, 7. 16. 84, 6. 97, 23. 110, 10. 144, 11. 149, 18. 221, 5. 244, 20. 258, 26. 262, 18. 25. 267, 5. 269, 24. — vgl. αἰρεσις ἀρχὴ βιοῦν ἐξομνῆσαι ἰδιώτης κατηγορεῖν κατηγορία οἰκονομῆ ὁμολογεῖν.
 *χρόα (Plur.). II 92, 18.
 *χρῶμα (οὐ μετέχει χρώματος ὁ θεός). II 134, 15.
 χύσις (τῶν ἀμαρτημάτων): I 133, 25. II 16, 25 (τῆς ἀμαρτίας) I 58, 17 (τῆς

κακίας) I 62, 5. 117, 24. 263, 20. 289, 25. 338, 29. II 59, 4. 96, 17. 116, 23. 247, 8. 257, 14 (κατὰ τὴν κακίαν) I 78, 12. 84, 16. 166, 22 (τῶν κακῶν) I 97, 17. 157, 16. II 61, 7 (μακαρισμοῦ) I 14, 6 (χειρόνων). . . . I 335, 10.
 *χωλεῦν (πεχωλεμένοι τὰς ψυχὰς). II 197, 23.
 χωλός (τὰς ψυχὰς ἑαυτῶν χωλός κατασκευάζειν): II 197, 28. — χωλοί *I 169, 17. 19. 170, 22. *II 197, 10. 202, 23 (τὰς βήσεις τοῦ . . . ἔσω ἀνθρώπου) I 170, 18. ×
 χωνεύειν: I 283, 3. II 16, 15 (τὴν λογικὴν φύσιν) I 283, 21. — Pass. (κολάσεις χωνενομένων) II 96, 7. ×
 χώρα (καθάρα καὶ ἅγια): I 174, 19 (καλλίστη) I 340, 8 (ἡ κατωτέρω) I 243, 1. ×
 χωρητικός (ἁγίου πνεύματος). . . . II 338, 5.
 χωρίζειν (ἑαυτοὺς χ. τῆς τοῦ ἐπὶ πᾶσι θεοῦ μερίδος): II 225, 12 (οὐσίαν ἀπὸ γενέσεως) II 198, 6 (οὐ χ. τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ) I 136, 30 (χ. τοῦ θεοῦ τὴν ψυχὴν) II 271, 1 (μὴ χ. ἡμᾶς τὴν Ἰησοῦ ψυχὴν τοῦ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως) II 119, 22 (ähnlich) II 120, 8. ×
 χωρίον (ἔτοιμον): II 368, 10 (τὸ χ. τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν πιστενομένων συνελύσεως, scil. τόπος ἐν-χῆς) II 398, 14 (τόπος κακώσεως ἐστὶ τῆς ψυχῆς τὸ χ. τοῦτο) I 19, 3. — Plur. II 214, 10 (ἀπὸ τῶν τῆδε χωρίων) I 8, 9. ×
 χωρισμός (ἀπὸ τοῦ σώματος). . . . II 156, 24.

ψενδεσθαι: II *60, 20. 24. 276, 6 (von Christen) *II 56, 5 (ὁ θεός) *I 287, 7. 288, 23. II 286, 24 (θεοὶ οὐ ψενδόμενοι) *II 185, 20 (Celsus von Jesus) *I 133, 7. 8 (ὁ Ἰουδαῖος) I

168, 13 (ὁ Κέλσος) I 259, 24. II 68, 16. 107, 27. 108, 9. 162, 23. 203, 6 (οὐ δὴ πον ψεύδεται τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ὁ λόγος) I 287, 22. 24 (Μωϋσῆς ἢ Ἰησοῦς) *II 169, 24. 170, 23. 31. 176, 26 (Πλάτων οὐ ψεύδεται) *II 80, 7 (τὴν πρόγνωσιν) I 147, 10. ×
 ψευδογραφεῖν (Pass.): I 54, 24.
 ψευδοδοξεῖν: I 156, 10. 206, 14. 264, 10 (ψευδοδοξοῦσα φιλοσοφία). I 66, 1.
 ψευδοδοξία: I 273, 11. 362, 4. II 293, 15 || 363, 26.
 ψευδομαρτυρεῖν (Pass., von Jesus): I 51, 1. 11. 52, 9. 19.
 ψευδομαρτυρία (von Jesus): I 51, 4. 52, 23. 219, 17. 18. — Plur. (von Jesus) I 137, 18 (Κέλσου) I 51, 6. 9. 52, 23. II 107, 26.
 ψευδοποιεῖν: I 361, 9 (τὴν ἐκδοχὴν ἡμῶν) II 165, 32 (τὴν ἱστορίαν) I 84, 1 (τὰς ἱστορίας) I 66, 31 (τὴν Κέλσου λέξιν) II 135, 24 (τὸν Κέλσου λόγον) II 3, 26 (τοὺς Κέλσου λόγους) II 3, 27 (τὸν χριστιανισμόν). I 73, 6.
 ψευδοπροφήτης (Plur.): I 204, 19.
 ψεύδος: II 217, 30. 233, 23. 268, 20 (τὰ ἀνατρεπτικά τοῦ ψεύδους) II 153, 7 (ψεύδος εἰπεῖν περὶ τοῦ θεοῦ) II 60, 16 (τοῦ Κέλσου) II 163, 11. — Plur. (Κέλσου) II 221, 3. ×
 ψεύσμα: I 133, 9. 10. *179, 3.
 *ψιθυρίζειν: I 250, 31. II 104, 3. 106, 22.
 ψιλότης. . . . I 42, 15.
 ψόφος (Plur., ὀνομάτων): II 164, 12.
 *ψυχαγωγεῖν (κατηραμένους): II 124, 6. — Pass. (ἀγροίκοις ἀπάταις, scil. Ἰουδαῖοι) I 73, 11 (ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ) I 126, 14. 128, 5.
 ψυχή: I 4, 18. 19. 5, 17. 21. 27. 10, 17. 12, 24. 13, 1. 5. 24, 3. 31, 18. 34,

23. 35, 16. 19. 21. 37, 7.
 43, 9. 44, 16 || 84, 19. 27.
 35. 85, 2. 120, 8. 128,
 23. 135, 20. 136, 16. 20.
 138, 29. 139, 8. 30. 145,
 26. 164, 22. 166, 9. 170,
 16. 174, 20. 183, 3. 6. 8.
 10. 24. 184, 13. 186, 16.
 202, 7. 218, 27. 31. *228,
 24. 235, 3. 15. 243, 24.
 247, 16. *253, 27. *254,
 30. 255, 28. 260, 15. 263,
 18. 21. *267, 24. 270, 20.
 273, 9. 278, 14. 283, 25.
 285, 18. 286, 16. 21. 294,
 2. 299, 1. 328, 9. 329, 12.
 354, 13. 367, 17. 374, 3.
 Π 4, 5. *15, 19. *20, 25.
 *21, 10. *25, 9. 15. 18.
 38, 21. 65, 24. 73, 18.
 79, 22. 95, 13. *97, 8. 115,
 29. 120, 2. 125, 23. 133,
 14. 22. 134, 1. 2. 9. 11.
 12. 150, 17. 155, 19. 156,
 3. 5. 168, 18. 173, 14. 26.
 29. 174, 3. 13. 176, 6. 8.
 *186, 16. *188, 10. 24. 25.
 192, 16. 195, 1. 21. 22.
 29. 236, 10. *243, 26. *246,
 5. 256, 15. *264, 6. *265,
 2. 4. *266, 1. 26. *268,
 10. 271, 2. 272, 25. 275,
 5. 277, 5. *279, 25. 288,
 25. 289, 6 || 301, 16. 311,
 18. 312, 2. 316, 17. 318,
 1. 9. 319, 4. 337, 14. 349,
 10. 12. 353, 24. 369, 5.
 377, 8. 391, 25. 395, 12.
 396, 3 (ἀγών τῆς ψυχῆς)
 I 166, 3 (ἀκοή τῆς ψ.) I
 194, 18 (ἀνθρωπίνη) I 158,
 28. 226, 11. 27. 234, 8.
 287, 18. 354, 16. Π 72, 1.
 156, 25. 249, 29. 266, 20
 [Ἰησοῦ] I 237, 8 [τοῦ λό-
 γου] I 285, 15 (ἀνθρώ-
 που) I 132, 14. Π *15, 6.
 138, 7. 141, 27. 156, 19.
 168, 20. 193, 21. 201, 3.
 272, 27 (τῶν ἀνθρώπων)
 I 163, 19. 218, 26 (βάθος
 τῆς ψυχῆς) I 45, 8 (βοη-
 θήματα τῆς ψ.) I 256, 1
 (γυμνάσιον τῆς ψ.) Π 83,
 17 (γυμνὴ σώματος γε-
 νόμενος [scil. Ἰησοῦς])
 ψυχὴ ταῖς γυμναῖς σω-
 μάτων ὁμιλεῖ νηραῖς) I
 166, 9 (ψυχὴ θεοῦ ἔρ-
 γον) *I 325, 12. 326, 24.

327, 12. 328, 28. 329, 22.
 330, 23. 331, 2. 3. 5. 8.
 9. 10. 30. 332, 20. 333,
 3 (ἐρρωμένη) Π 339, 3
 (ζῆν τῆς ψυχῆς) Π 201,
 5 (αἰδιος ζωὴ τῆς ψ.) Π
 387, 27 (ψυχὴ ζωσα) *Π
 103, 16. 105, 1. 3. 264,
 8. 266, 3 (τῶν ἀλόγων
 ζώων) I 361, 6 (τοῦ Ἰη-
 σοῦ) I 111, 7. 135, 16.
 136, 32. 229, 2. 287, 13.
 288, 1. Π 43, 26. 119, 5.
 12. 15. 22. 120, 7. 168,
 16 (κατὰ τὸν Ἰησοῦν) I
 119, 13 (καθαίρειν τὴν
 ψυχὴν) Π 198, 5 (καθα-
 ρὰ καὶ εὐσεβῆς Μωϋσέως
 ψ.) I 71, 2 (καθαρός ψυ-
 χῆν) I 255, 17 (κακαθα-
 μένος τὴν ψυχὴν) I 255,
 2 (λογικὴ) I 42, 30 || 236,
 22. 261, 13. 288, 4. Π
 141, 20. 216, 9. 236, 13.
 245, 27. 246, 1. 3. 265,
 2 || 387, 26 (μαντικὴ) I
 365, 3 (μέρη τῆς ψυχῆς)
 Π 51, 22 (θυμικὸν μέρος
 τῆς ψ.) Π 52, 4 (μετεν-
 σωματομένη) Π 54, 2
 (μετενσωμάτωσις ψυχῆς)
 Π 245, 24 (νεκρά) Π 105,
 3 (νοσεῖν τὴν ψυχὴν) I
 254, 4. Π 265, 29. 30.
 278, 23 (νόσος τῆς ψυχῆς)
 I 289, 11 (νύμφη ψυχῆ)
 I 10, 4 (ἡ τῶν ὄλων) Π
 95, 5. 104, 15 (ὁμοειδῆς
 πᾶσα ψυχή) I 354, 12
 (τῶν ὀρνίθων) I 367, 3.
 5. 14 (ὀφθαλμοὶ τῆς ψυ-
 χῆς) I 213, 26. 301, 16.
 Π 137, 15. *186, 20. *190,
 3. 9. 13. 196, 1. *202, 11
 [ὀφθαλμὸς τῆς ψ.] *Π
 189, 21 (περίλυτος) I 5,
 9 (πνευματικὴ) Π 319, 7
 (ποτίζειν τὴν ψυχὴν) Π
 329, 27 (σπουδαία) I 331,
 20. Π 270, 3 (σῶμα ψυ-
 χῆς, von Jesus) I 183, 29
 (ἀεὶ τετάσθω πρὸς τὸν
 θεόν) *Π 279, 16 (τετε-
 λειωμένη) Π 357, 7 (τὸ
 τριμερὲς τῆς ψυχῆς) Π
 51, 21 (τροφὴ ψυχῆς) I
 248, 29. Π 83, 18 (νε-
 τὸς τῆς ψυχῆς) Π 330, 4
 (πόστασις τῆς ψ.) Π 96,
 8 (τοῦ φαύλου) I 278, 2

(τῶν φαύλων) I 251, 32
 (φθορὰ τῆς ψυχῆς) I 271,
 9. — Plur. I 4, 10. 27, 3.
 35, 2. 45, 2 || 73, 26. 166,
 9. 20. 218, 30. 234, 12.
 235, 25. 247, 6. 249, 20.
 263, 17. 267, 14. 278, 34.
 300, 10. 302, 30. 335, 9.
 360, 21. Π 31, 8. 46, 21.
 58, 25. 72, 8. *91, 19.
 150, 5. 151, 19. 160, 27.
 186, 5. 237, 18. 247, 23.
 27. 258, 24. 26. 259, 4.
 267, 24. 280, 7. 285, 22.
 289, 4 (ἄγονοι) Π 327, 7
 (ἀνθρώπων) I 280, 12.
 Π 216, 27. 258, 21 (ἀν-
 θρώπων) I 83, 5. 368, 3.
 Π 219, 15. 278, 7 (τας
 ψυχὰς ἀποκεχωλευμένους)
 *Π 197, 11 (εἰσοδος ψυ-
 χῶν) Π 93, 20. 24 (εὐ-
 δαίμονες) *Π 178, 24 (ζωὴ
 τῶν ψυχῶν) Π 201, 20
 (ἡθῆ τῶν ψυχῶν) I 85,
 6 (ἠρώων) *I 122, 10
 (θειότεραι) Π 93, 24 (θε-
 ρισμὸς τῶν ψυχῶν) I 94,
 13 (λατρικὴ ψυχῶν) I 116,
 15 (καθαρά) I 286, 19
 [τῶν προφητῶν] I 205,
 24 (κάθαρσις τῶν ψυ-
 χῶν) Π 96, 4 (καταπέμ-
 πειν νυχὰς εἰς ἀνθρώ-
 πων σώματα) I 84, 14
 (μαθήματα ψυχῶν) I 267,
 9 (τῶν ὀρνίθων) I 361,
 12 (ὄσσια) I 275, 27. 279,
 16 (πάθη τῶν ψυχῶν) I
 117, 18 (τῶν καθαρῶν
 προφητῶν) I 271, 31
 (σκοιειδεῖς) Π 156, 31
 (σωτηρία ψυχῶν) I 173,
 17 (τρανώματα τῶν ψυ-
 χῶν) I 285, 13 (ὑγεία τῶν
 ψυχῶν) Π 388, 12. — vgl.
 ἀγέννητος, ἄδουτο ἀθα-
 νασία ἀθάνατος αἰώνιος
 ἀντιδιαστολὴ ἀόρατος ἀ-
 παιδευτος ἀρχὴ ἀσώμα-
 τος βάσις γαληνὸς δαίμων
 δημιουργεῖν διακοσμεῖν
 διαμονὴ διέξοδος διστά-
 ναι διόρθωσις δολοῦν εἰσ-
 κρῖνειν ἐχρεῖν ἐπιδαμῆ-
 νειν ἐπιδιαμονὴ ἐπιόρπι-
 τεῖν ἐρφοποιεῖν θεραπεία
 θεραπεύειν κατασπᾶν
 κεντεῖν ὄψις φύσις. ×

***ψυχικός** (Plur., von christlichen Sekten): II 64, 22.
ψυχοῦν (Pass., σώμα Χριστοῦ τοῦ φασι εἶναι οἱ θεοὶ λόγοι ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ψυχούμενον τὴν πᾶσαν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν) . . . II 119, 29.
ψωρόδης (ἡδονή): II 390, 4.

ψῆδῆ (ἡ τοῦ Δευτερονομίου): I 201, 2. II 30, 7. — Plur. (λυτήριοι) *II 108, 30.
ὠθεῖν Med.: *I 246, 3. 248, 14. — Pass. (εἰς βάραθρον) *II 103, 23. 106, 9.
ὠμοποιεῖν (τὸν Φεραῖον Ἀλέξανδρον τὰ αὐτὰ ὠμοποιήσεν) . I 337, 14.
ὠμός (ὠμῶς κολασθεῖς, von Jesus): *II 255, 12. 257, 26. — **ὠμότερον** (ἄρχειν) II 281, 17. — Superl. (πράξις) . . . II 280, 25.

ὠμότης: I 349, 8. II 257, 27 (ἀπαράλλακτος) II 22, 15 (τυραννική) I 21, 29 (τοῦ τυράννου) . I 21, 15.

ὠνεῖσθαι (αἵματος καὶ κνίσσης . . . τὴν δουλείαν, scil. δαιμόνων): II 277, 25 (ἡμᾶς τῷ ἑαυτοῦ τιμῶν αἵματι, scil. Χριστός) I 13, 5 (ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ αἵματι, scil. Χριστός) II 377, 1 (τὴν μακαριότητα) I 4, 4.

ὠνια, τὰ (καὶ οἱ κύνες παραπολαύουσι τῆς σαυιλίας τῶν ὠνίων): I 344, 12 (οἱ προνοούμενοι τῶν ὠνίων καὶ τῆς ἀγορᾶς) I 344, 6.

ᾠρα (τῶν . . . ἀγγέλων): I 189, 1 (γυναῖκες πιπράσκουσαι τὴν ᾠραν παντὶ τῷ βουλομένῳ) II 46, 5. — Plur. (τοῦ ἐνιαυτοῦ) I 339, 11. ×

ᾠρατος (εἶδος, von Jesus):

II 145, 5. — Compar. (λόγοι τῶν φιλοσοφούντων) II 147, 11.

ὠρισμένως (εἰπεῖν): I 14, 26.
ὠφέλεια: II 61, 3. 137, 1. 262, 8 (ἀνθρώπων) I *163, 2. 10. 24. 174, 21. II 61, 20 (ὡ. ἐγγίνεται τῷ ὄνδει τρόπον εὐχομένῳ) II 317, 5. ×

ὠφελεῖν: I 68, 27. *II 286, 4 (τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος) I 160, 5. 225, 7 (πλεῖον) II 70, 9 (τοῖς σπυριάζοντα ὑγιεῖσι δόγμασι) II 210, 15. — Pass. II 71, 18. 155, 29. 161, 29. 192, 4. 259, 21 (εἰς ἴθῶν ἐπαπόρθωσιν) I 225, 2 (εἰς ἡθῆ ἀπὸ χριστιανισμοῦ) II 244, 20 (ἀπὸ τῆς προδὸς τὸν θεὸν θεραπείας) II 227, 1 (ἐκ τοῦ τιμᾶν τὸν υἱὸν θεοῦ) II 227, 27. ×
ὠφέλιμος (τὸ δόγμα): II 208, 11 (μῖσος) I 35, 20. ×

Nachträge und Berichtigungen.

Die Schrift vom Martyrium.

Band I.

- 7, 29 l. „σημεία καὶ τέρατα“ und füge zu den Schriftstellen (und im Stellenregister) hinzu: **29** Vgl. Joh. 4, 48.
- 9 App. Z. 7 v. u. fehlt die Zahl **9** vor γενητός.
- 10, 4 u. 6 l. „θεός“ u. „ζηλωτής“ und füge zu den Schriftstellen (und im Stellenregister) hinzu: **4** u. **6** Vgl. Exod. 20, 5. 34, 14. Deut. 4, 24. 5, 9. 6, 15. Nah. 1, 2.
- 11 App. Z. 2 v. u. fehlt die Zahl **31** vor ὀφεληθήσεται.
- 12, 24 l. „σῶσαι“ „τὴν ψυχὴν“ und füge zu den Schriftstellen hinzu: **24** Vgl. Mark. 8, 35.
- 13, 4f. l. „ἀντάλλαγμα τῆς“ u. „ψυχῆς“.
- 19, 23 l. Σολομών.
- 31, 16 l. „τὴν ψυχὴν“ „ἀποκτείναι“
18 l. ζυφοποιηθείσαν;
27f. sind vor ἀπό u. hinter σῶμα Anführungsstriche zu setzen.
- 33, 17 l. „ἐπὶ ἡγεμόνας“ „καὶ βασιλεῖς“ und füge zu den Citaten (und im Stellenregister) hinzu: **17** Vgl. Matth. 10, 18.
- 35, 17 u. 21 l. „εἰς ζωὴν αἰώνιον“
- 40 Citat **10** (und im Stellenregister) füge hinzu: Weish. Sal. 5, 16. Luk. 6, 23 und Origenes, Comm. in Joh. XIII 45 (tom. II p. 87 ed. Lomm., I 298, 11 ed. Brooke).
- 42 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: **4** Vgl. Plato, Cratyl. Cap. I ff. p. 383 ff. und Aristot., De invent. Cap. II (vol. I p. 16 ed. Acad. Reg. Boruss.).

Die Bücher gegen Celsus.

- 53, 19 setze hinter ἡμᾶς Komma statt Kolon.
- 56, 7 ἑπερόρκα] vielleicht ist ἐπέρογκα zu schreiben.
- 57 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: **25** Vgl. Diogenes Laërt. II 5, 43.
- 60, 9 l. τινὲς und Z. 10 καὶ τινὲς κτλ.
28 l. πάντῃ
App. Z. 3 v. u. l. **26** κατηγορεῖ A.
- 61 Citate füge hinzu: **18** Vgl. Matth. 9, 22. Mark. 5, 36. 9, 23. I Kor. 1, 18 ff. 3, 18.
- 67 Citate füge hinzu: **29** Vgl. C. Müller, Fr. hist. gr. II p. 385^a.
- 68 Citate füge hinzu: **2** Vgl. C. Müller, Fr. hist. gr. III p. 571^{ab} (= Philonis Byblii Fr. Nr. 6).
- 72 Citate füge hinzu: **14** Vgl. unten III 75, S. 267 Z. 3.

Band I.

- 74, 5 ist ὄψιστον zu schreiben und ἄδωνατον, die Lesart von Φ (die wohl auch A ursprünglich gehabt hat), vorzuziehen, da Celsus sonst diese Form braucht; vgl. das Namenregister.
- 74 Citate füge hinzu: 5 Vgl. E. Schürer, Die Juden im bospor. Reiche u. s. w. (Sitzungsber. der Kön. Preuss. Akad. d. W. Berlin 1897, März) und 12 Vgl. Plato, Cratyl. Cap. I ff. p. 383 ff. u. Aristot., De invent. Cap. II (vol. I p. 16 ed. Acad. Reg. Boruss.).
- 74 Citat 15 l. p. 226, 6.
- 75 Citate füge hinzu: 17 Vgl. Plato, Leges I 6 p. 631 C.
- 76 Citate füge hinzu: 10 Vgl. Origenes, In Jos. hom. XXIII 4 (tom. XI p. 197 ed. Lomm.).
- 77, 21 l. κατακούσασι τῶν κτλ.
- 77 Citate füge hinzu: 12 Vgl. Kol. 2, 18. Aristid., Apol. S. 35, 9 ed. Hennecke u. s. w.
- 79 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 27 Vgl. Homer, II. VI 24.
- 87 App. 16 l. οὐκ < ἦδ. (Notae p. 471) Sp. Del.
- 89, 8 l. ἔδοξε
- 89 Citate füge hinzu: 10 Vgl. unten VI 8, II 78, 4 ff.
- 90 App. Z. 3 v. o. l. statt: Sp. (durch Conjectur): ἦδ. (Notae p. 471) Sp.
- 91, 31 ist mit Del. (<έν>) vor εἶδει einzufügen; vgl. unten S. 96 Z. 20.
- 93 App. Z. 2 v. u. schalte vor Sp. ein: ἦδ. (Notae p. 471).
- 101 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 5 Vgl. Matth. 17, 20.
- 102, 24 l. „έν Βηθλεέμ“ κτλ.
- 106, 4 [έν] ζητήσῃ vielleicht ist συνζητήσῃ zu schreiben.
- 108 Citate füge hinzu: 9 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXIV p. 245 C und corrigiere 10 in 11
- 116 App. 21 Z. 6 v. u. schalte a. E. ein: ἀπὸ οἰκήματος ἐταίριον αὐτὸν liest Sp. (Annot. p. 32 sq.).
- 117, 15 l. Ψαλμοῖς
- 118 Citate 14 (und im Stellenregister) füge hinzu: Pseudo-Ammonius, Vita Aristot. p. 11 ed. Didot.
- 119 Citate füge hinzu: 15 Vgl. Diogenes Laërt. IX 10, 60.
- 132 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 12 Vgl. Hos. 10, 12.
- 141 Citate füge hinzu: 16 Vgl. Lysis, Epist. ad Hipparch. (bei Jamblichus, Vita Pyth. XVII 74, u. Clemens Alex., Strom. V 9, 57 p. 680 ed. Potter).
- 150 Citate füge hinzu: 10 Vgl. Cicero, De fato XII 28 sqq.
- 152 App. Z. 2 v. o. schalte hinter βιοῦν ein: oder βιοτεύειν und Z. 3 v. o. hinter Z. 2: δεῖ βιωτέον corrigiert in δειπνητέον Gundermann
- 153, 30 schreibe „τῆ ἀμαρτίᾳ“ und füge den Citaten hinzu: 30 Vgl. Röm. 6, 2.
- 166 Citate 8 (und im Stellenregister) füge ein: und Clemens Alex., Strom. VI 6, 44—46 p. 763 sq. ed. Potter.
- 173, 18 l. τῆς
- 194 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 2 Vgl. Matth. 3, 17 und 18 Vgl. Plato, Tim. Cap. XXIX p. 67 B. Aristot., De anima II 8. Probl. XI 23. 51 (vol. I p. 420^b, 5 sqq. vol. II p. 901^b, 16. 904^b, 27 ed. Acad. Reg. Boruss.). Diogenes Laërt. VII 1, 55. H. Diels, Doxogr. gr. p. 407^a, 21 sqq. 500, 14 sq. 515, 8. 516, 8. 525, 17.

Band I.

- 211 Citate füge hinzu: 29 Vgl. Galen, De sectis Cap. I sqq. (tom. I p. 117 sqq. ed. Kühn).
- 214 App. Z. 3 v. u. l. Latina
- 215 App. 25 a. E. füge hinzu: ἔστι <νομίζειν> vermutet Gundermann.
- 233, 5 ist für πιστικῆ wohl πειστικῆ zu schreiben.
- 242 Citate füge hinzu: 3 Vgl. Prov. 1, 6.
- 243 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 4 Act. 7, 22.
- 246 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 19 Vgl. Philo, Legum alleg. III 88 (vol. I p. 136 ed. Mangey, I 168, 7 ed. Cohn).
- 249, 27 ist statt ἐγχειμένα wohl ἐκχειμένα zu schreiben.
- 257 App. 9 a. E. füge hinzu: τῶν οἰκτρογοῶν Ausgg. und 12 a. E. füge hinzu: οἰκτρογοῶν Ausgg.
- 258, 18 ist wohl συναλαθεῖσθαι mit A, und nicht συναισθέσθαι mit den Ausgg. zu schreiben.
- 276 Citate 27 schalte ein: V 3 Mitte.
- 305 Citate füge hinzu: 16 Vgl. Hos. 10, 12.
- 312 Citate 24 l. Vgl. Gen. 3, 1 ff. und füge (auch im Stellenregister) hinzu: 27 Vgl. Clemens Alex., Strom. I 22, 150. V 5, 29 p. 410 sq. 662 sq. ed. Potter.
- 313 App. 27 l. οὐς] οὐς [P], ς in Correctur, A
- 317 Citate l. 9 statt 10
- 321 App. Z. 2 v. o. hinter Origenes schalte ein: c. Cels.
- 325 Citate füge hinzu: 5 Vgl. A. Harnack, Gesch. d. altchristl. Litt. I Nr. 43, S. 92—95.
- 326 Citate füge hinzu: 10 Vgl. Plato, Phädr. Cap. XXIV p. 245 C.
- 333, 26 schreibe ἰδρῦσθαι und schalte im App. ein: 26 ἰδρῦσθαι A Ausgg. |
- 337 Citate füge ein: 15 Vgl. Diodor IX 20. XIII 90. XX 71. XXXII 25.
- 339 Citate 10 füge hinzu: u. III 75, S. 267 Z. 3.
- 341 Citate füge hinzu: 5 Vgl. I Kor. 2, 13. 14. 15, 46.
- 350 App. Z. 3 v. o. lies: darunter am äussern Rand ζτ' von I. H. und am untern Rand u. s. w.
- 353, 5 ist wohl mit Gundermann καὶ (vor τδ) vor τῷ λόγῳ zu setzen.

Band II.

- 9 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 25 Vgl. Clemens Alex., Strom. VI 14, 110. 111 p. 795 sq. ed. Potter.
- 11 Citate füge hinzu: 9 u. 14 Vgl. Hos. 10, 12.
- 28 Citat 11 füge hinzu: Tertullian, Apol. Cap. IX.
- 42 Citate 28 a. E. l. IV 48 statt XLVIII
- 45, 1 schreibe ἔρδειν mit A u. d. Ausgg., vgl. oben S. 38 Z. 1.
- 45 Citat 3 füge hinzu: u. E. Schürer, Die Juden im bospor. Reiche u. s. w. (Sitzungsber. der Kön. Preuss. Akad. d. W. Berlin 1897, März).
- 52 Citat 15 (und im Stellenregister) füge hinzu: Phil. 3, 5.
- 54 App. 24 a. E. füge hinzu: oder Particip., z. B. ἰρωθέντα nach Gundermanns Vermutung.
- 67 Citate füge hinzu: 26 Vgl. oben I 12, I 64 Z. 12.
- 89 Citate l. 2 u. 27 statt 2
- 90 Citate Z. 3 v. o. l. VI 70 statt LXX

Band II.

- 97 Citate füge hinzu: 4 Vgl. Clemens Alex., Protrept. Cap. XII 120 p. 92 sq. ed. Potter.
- 101 Citate Z. 1 v. o. füge hinter Panar. ein: I
- 121 Citat 9 (und im Stellenregister) füge hinzu: u. Com. Attic. Fragm. ed. Th. Kock vol. III Lips. 1888 p. 406 Nr. 42.
- 127, 28 l. *συνηθεια*
- 128 Citate füge hinzu: 22 Vgl. Gen. 6, 6. 7.
- 146 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 19 Vgl. H. Diels, Doxogr. gr. p. 307^a, 23 sqq.
- 148, 28 tilge die Anführungsstriche vor *γης*.
- 149 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 23 Vgl. Com. Attic. Fragm. ed. Th. Kock vol. III Lips. 1888 p. 406 sq. Nr. 43.
- 153 App. Z. 4 v. u. füge hinzu: 11 πάντες] παντός vermute ich.
- 156 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 5 ff. Vgl. Röm. 4, 19.
- 170 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 15 Vgl. Plato, Leges I 6 p. 631 C.
- 179, 27 l. „έν τῷ Ἀδάμ“
- 201, 2 l. Ἐκκλησιαστικός·
- 242 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 12 u. 21 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. XX 26 (32) (tom. II p. 272 sq. ed. Lomm., II 83, 18 sqq. ed. Brooke).
- 278 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: 10 Vgl. Joh. 16, 13.
- 282, 2 schreibe ἀποθανητέον, vgl. oben II 242 Z. 13 dieselbe Form, u. corrigiere danach den Apparat.

Die Schrift vom Gebet.

- 297, 14 schreibe πολυφρόντιδα und im App. füge ein: 14 πολυφροντιδα T Ausgg.
- 297 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: [15 ff. Vgl. Origenes, Comm. in Matth. XVII 2 (IV 85 L.)]
- 298 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: [20 Vgl. Origenes, Comm. in ep. ad Rom. IV 6 (VI 275 L.). In Gen. hom. VIII 10 (VIII 205 L.). Hieronymus, Ep. 64, 2 ad Fabiolam]
- 299 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: [8 ff. Vgl. Origenes, Comm. in ep. ad Rom. VII 6 (VII 114 L.)]
- 300, 5 und 318, 17 schreibe κοσμῶς (diese Lesart des Origenes ist auch sonst bezeugt) und corrigiere danach den Apparat.
- 304 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: [6 ff. Vgl. Origenes, Sel. in Psal. LX (XII 379 L.)]
- 307 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: [22 Vgl. Origenes, In Num. hom. XXIV 2 (X 299 L.)]
- 309 App. 5 hinter Del. schalte ein: [vgl. Origenes, Comm. in Joh. XX 17 (15), II 60, 12 ed. Brooke]
- 310 Citate 25 a. E. schalte ein: [Origenes, Comm. in Joh. VI 21 (12), I 136 sq. ed. Brooke. Philokalia Cap. XXIII 4 p. 191 ed. Robinson] und 27 a. E. [Origenes c. Cels. II 11 a. E. Philokalia Cap. VII 2 p. 51 ed. Bob. In Jerem. hom. XVIII 10 (XV 335 sq. L.)]
- 310 App. hinter 16] füge ein: αὐτόν] αὐτόν Lond. (Errata in textu ad p. 28, 4)

Band II.

- 313 Citate füge ein: [9 Vgl. E. Klostermann, Die Überlieferung der Jeremia-Homilien des Origenes (T. U. N. F. I 3) S. 46]
- 315 Citate füge ein: [8 Vgl. oben Cap. V 5, S. 310 Z. 27 ff.] und [20 ff. Vgl. Origenes, In Jerem. hom. XII 8 (XV 242 L.)]
- 319 Citate 8 (und im Stellenregister) füge hinzu: [vgl. Origenes, Sel. in Psal. IV (XI 454 L.). In Jerem. hom. V 9. VI 1 (XV 162. 179 L.)] und 21 hinter Origenes: [Sel. in Jerem. 44 (XV 464 L.)]
- 320 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: [25 Vgl. Origenes, Comm. in Matth. XIV 25 (III 325 L.)]
- 321 Citate 8 (und im Stellenregister) füge hinzu: [vgl. Origenes, Comm. in Joh. XIII 1, I 248, 4 sq. ed. Brooke. Comm. in Matth. XIV 25 (III 325 L.)] ferner zu 10: [vgl. Origenes, In Luc. hom. XXIX (V 195 L.)] ferner zu 16: [vgl. Origenes, In Num. hom. XXIII 2 (X 276 sq. L.). Sel. in Psal. XLI (XII 314 L.). In Ezech. hom. I 7 (XIV 20 L.)] und füge ein: [18 Vgl. Origenes, Comm. in Joh. XIII 58 (57), I 318, 26 sqq. ed. Brooke. In Cant. III (XV 26 L.)]
- 322, 4 schreibe: *ἔπεροχῆν*."
- 322 Citate 2 füge ein: [vgl. oben S. 321 Z. 18] und füge hinzu: [22 Vgl. Origenes, In Matth. ser. vet. interpr. 72. 73 (IV 380 sqq. L.)]
- 323 Citate 1 (und im Stellenregister) schalte ein: [vgl. Origenes, Comm. in Matth. XVI 8 (IV 27 L.). In Cant. II (XIV 417 L.)] und 10: [vgl. Origenes, In Num. hom. XI 4. XX 3 (X 113. 253 sqq. L.). De princ. I 8, 1 (XXI 124 L.)]
- 324 Citat 8 (und im Stellenregister) füge ein: [vgl. Origenes, In Num. hom. XI 9. XX 3 (X 124. 253 L.). In Jesu Nave hom. XX 1 (XI 171 L.)]
- 325 Citate 1 (und im Stellenregister) füge ein: [vgl. Origenes, In I. Sam. hom. I 9 (XI 304 sqq. L.). Sel. in Psal. I (XI 381 sq. L.)] und 2 (und im Stellenregister): Clemens Alex., Strom. VII 12, 73 p. 876 ed. Potter (VI 12, 102 p. 791 ed. Potter)
- 326 Citat 14 (und im Stellenregister) füge ein: [vgl. Origenes, In I. Sam. hom. I 5. II (XI 298. 318 sqq. L.). Sel. in Psal. (XI 354. 426 L.)]
- 329 Citat 1 (und im Stellenregister) füge ein: [Comm. in Joh. I 17, I 20 sq. ed. Brooke]
- 330 Citat 2 (und im Stellenregister) füge ein: [Origenes, In Jerem. hom. VIII 3 (XV 197 L.)]
- 330 App. 6 Z. 3 v. o. hinter Lond. füge ein: doch in „Errata in textu“ (a. A.) verbessert
- 337 Citate (und im Stellenregister) füge ein: [9 Vgl. Origenes, Comm. in ep. ad Rom. IX 3 (VII 301 L.)]
- 345 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: [16 ff. Vgl. Origenes, Philokalia Cap. V 4, p. 44 sq. ed. Rob.]
- 346 App. 26 hinter LXX füge hinzu: u. E. Klostermann, der auch Rufins Übers. d. Origenes-Comm. zu Röm. 8, 15 (VII 2, VII 89 L.) vergleicht
- 347 App. 16 Z. 2 v. o. schalte hinter Lond. ein: doch in „Errata in textu“ verbessert
- 352 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: [9 Vgl. Ambros., De paradiso XIV 68 sq.] und 28 füge vor Phil. ein: Vgl.
- 354 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: [5 Vgl. Origenes, Comm. in ep. ad Rom. praef. (VI 6 ff. L.). Sel. in Gen. (VIII 72 L.)]

Band II.

- 354 App. 4—7 a. E. der Klammer füge ein: *φύσιν* vermute ich, *ποιότητα* E. Klostermann
- 355 Citate (und im Stellenregister) füge hinzu: [14 Vgl. Origenes, Sel. in Psal. XXIX (XII 121 sq. L.)]
- 362 App. 16 Z. 2 v. u. vor *πεποιημένου* schalte ein: *πεποιημένον* E. Klostermann nach einigen Codd. der LXX.
- 369, 28 vor *ὡς* ist vielleicht mit E. Klostermann *ἐπ' αὐτήν* aus Prov. 3, 18 einzufügen.
31 l. *Ψαλμοῖς*.
- 369 Citate Z. 1 v. o. lies: Luk. 11, 3.
- 370 Citate 2 (und im Stellenregister) füge hinzu: [vgl. Origenes, Comm. in Joh. XIII 33, I 283 ed. Brooke. Sel. in Deut. (X 373 L.)] ferner 12 füge ein: [vgl. Origenes, In Gen. hom. IV 1 (VIII 163 sq. L.) endlich 24 hinter Origenes schalte ein: [Comm. in Joh. XIII 32 (31), I 281 ed. Brooke. In Jes. hom. II 2 (XIII 252 L.)]
- 372 Citat 15 (und im Stellenregister) füge ein: [vgl. Origenes, Sel. in Psal. XCIV (XIII 35 L.)]
- 373 Citat 17 a. A. (und im Stellenregister) füge ein: Vgl. Röm. 11, 34 [I Kor. 2, 16.] Jes. 40, 13. —
- 382, 15 *δμωνύμως*] *δμώνυμος* vermute ich.
- 384 Citate (und im Stellenregister) füge ein: [1 ff. Vgl. Origenes, In Jerem. hom. XII 8 (XV 242 L.)]
- 385 Citate (und im Stellenregister) füge ein: [6 Vgl. Origenes, In Jerem. hom. XII 7. 8 (XV 241 L.)]
- 386 Citate (und im Stellenregister) füge ein: [6 Vgl. II Clemens ad Cor. I 1]
- 393, 23 schreibe *Ψαλμοῖς*
- 394, 22 schreibe: *ἀμαρτῶν*

Register.

- 407 Col. 3 Z. 9 v. o. l. 128 statt 129
- 421 Col. 1 Z. 19 v. u. füge hinzu: [II 278, 10.] u. Col. 3 Z. 11 v. o. füge hinzu: [I 243, 4.]
- 422 Col. 3 Z. 22 v. u. füge hinzu: [II 156, 6.]
- 430 Col. 3 Z. 6 v. o. füge hinter II ein: 52, 9.
hinter Z. 20 v. o. füge ein: *περὶ τῆς κλιμακος Ἰακώβ* [?]: II 91, 28.
- 431 Col. 1 Z. 23 v. o. füge hinter II ein: [28, 11.]
- 432 Col. 1 Z. 19 v. o. u. Col. 2 Z. 13 v. o. füge ein: [I 194, 13.]
- 433 Col. 1 Z. 22 v. u. füge ein: [I 194, 13.] u. Col. 2 Z. 21 v. o. füge hinter 132, 16 ein: 146, 19.
- 435 Col. 1 vor Z. 14 v. u. füge ein: *Moiragenes Περί Ἀπολλωνίου τοῦ Τρανέως ἀπομνημονεύματα*: II 110, 4.
Col. 2 hinter Z. 7 v. o. schalte ein: *Orpheus Μῦθος περὶ τῶν θεῶν* I 69, 4f. 70, 9.
- 436 Col. 1 Z. 2 v. o. hinter II schalte ein: [170, 15.] u. Col. 3 Z. 25 v. o. füge vor II ein: [I 194, 13.]
- 444 Col. 3 Z. 5 v. o. vor 310 füge ein: II

Band II.

- 447 Col. 3 Mitte zu Πάσχα füge hinter 12 hinzu: 22.
 449 Col. 2 Z. 14 v. u. füge ein: [I 74, 5.]
 450 Col. 3 Z. 7 v. u. schalte hinter 13 ein: || 117, 15. und hinter 30: II 369, 31.
 393, 23.
 458 Col. 3 Z. 13 v. u. lies: I 40, 1 || 219, 4
 460 Col. 2 hinter Z. 14 v. o. schalte ein: ἀποκλείειν (Pass., ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐν-
 χῶν, von Sündern): I 296, 12. ×
 462 Col. 2 Z. 18 v. o. lies: 7 || II
 463 Col. 2 Z. 21 v. o. füge hinzu: — vgl. φθαρτός. × und Z. 16 v. u. schalte
 hinter 22 ein: || 75, 15
 473 Col. 2 Z. 24 v. u. hinter Alexandriner füge ein: ihren ἄρχοντες und βου-
 λυται.

Von den Fehlern, die nach der Correctur beim Reindruck entstanden sind, notiere ich nur diejenigen, die zu Missverständnissen Anlass geben können.

Band I.

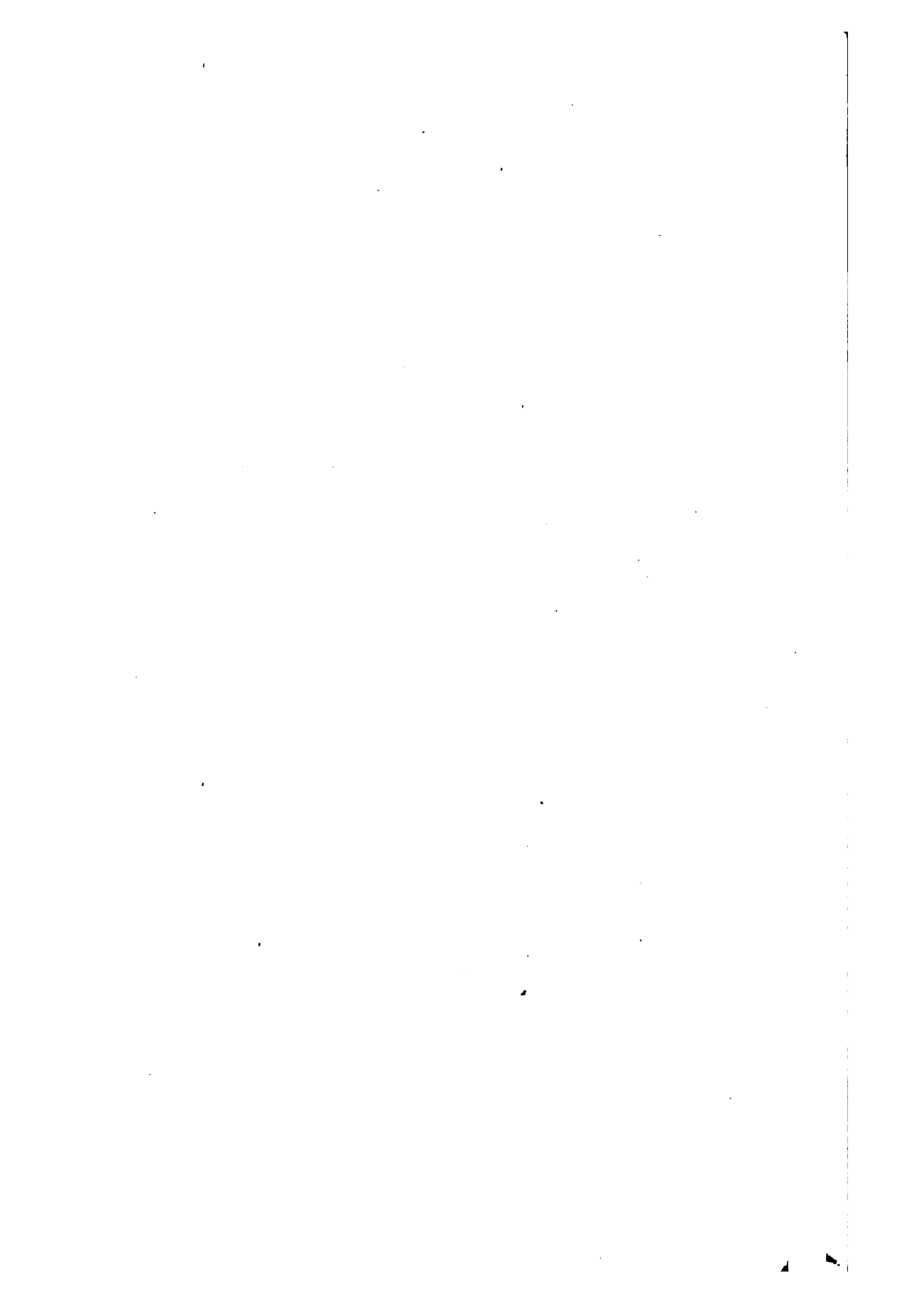
- 7, 22 l. ὄνομα 52, 19 (Rand) l. 13v 87, 34 l. τὰ τῶν 104, 27 (Rand) l. 30r
 108, 7 (Rand) l. 372 109, 9 (rechter Rand) l. 373 130, 29 (Rand) l. 37v 159, 1
 l. οὐ 166, 14 (Rand) l. 48r 228, 1 l. ἦττον 235, 11 l. πολλά 247, 18 (Rand) l.
 74r 259, 18 l. ἀλλὰ 316, 14 l. τὰ

Band II.

- 10, 10 l. οὐ 14, 18 l. οὐδὲ τὸ 16, 13 l. πλυνόντων 33, 9 (Rand) l. 131r
 38, 12 (Rand) l. 124v 47, 1 l. ἀλλὰ 52, 21 l. περιτομῆς 95 Apparat Z. 2 v. u.
 l. φάραξ 116, 11 l. ἄτοπον 129, 17 l. ὄν 129, 25 l. ὁ 161 Apparat Z. 1 v. u.
 l. τότε 273, 9 l. διὰ 307, 1 l. ἦ 312, 7 l. ὄν 324, 21 l. ἦ 338, 21 l. ἦ 374,
 2 l. ἦ.


~~~~~  
**Druck von August Pries in Leipzig.**  
~~~~~


RETURN TO **CIRCULATION DEPARTMENT**
202 Main Library

LOAN PERIOD 1
HOME USE

2	3
5	6
4	

ALL BOOKS MAY BE RECALLED AFTER 7 DAYS

1-month loans may be renewed by calling 642-3405
1-year loans may be recharged by bringing the books to the Circulation Desk
Renewals and recharges may be made 4 days prior to due date

DUE AS STAMPED BELOW

OCT 4 1984

RECEIVED

RECEIVED

NOV / 5 1996

SEP 5 1984

CIRCULATION DEPT.

CIRCULATION DEPT.

FEB 15 1989

SENT ON ILL

MAR 18 2002

U. C. BERKELEY

AUTO. DISC.

DEC 12 1988

CIRCULATION

FEB 14 1997

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, BERK
BERKELEY, CA 94720

FORM NO. DD6, 60m, 1/83

U.C. BERKELEY LIBRARIES

C006897170

BK
G0
A5
V.3

